OMNIVM OPE
DIVI EVSEBII HIE
STRIDONENSIS

TOMVS I
MVS

PAPAINETIKA VIDELICET E
QVAE AD VITAM RECTE
INSTITVENDAM PER
TINENT COMPLE-
CTENS VNA CVM AR
GVMENTIS ET SCHOLIIS
DES. ERASMI ROTERODAMI aut
CVIVS OPERA POTISSI- Cum eq.
MVM EMENDATA SVNT mis
QVAE ANTE HAC
ERANT DEPRA
VATISSIMA
ET INSTAVRA
TA EA QVAE PRIVS
ERANT MVTILA.

Al Conv.to de S. Juan Bap.ta de Capuchinos de Granada

APVD INCLYTAM BASILEAM
EX ACVRATISSIMA OFFI-
CINA FROBENIANA.

Este libro esta corregido conforme al expurgatorio del año de 1632 por comision de los S.res inquisidores de la Ciudad de Granada en 20 de Junio del mismo año

fr. Ju.o fr.co de G.da

fr. B.do de G.da

Ha buelto a corregir este libro conforme al expurgatorio de este presente año de 1640

[illegible]

OMNIVM OPE
DIVI EVSEBII HIE
STRIDONENSIS

TOMVS P
MVS

PAPAINETIKA VIDELICET E
QVAE AD VITAM RECTE
INSTITVENDAM PER
TINENT COMPLE-
CTENS VNA CVM AR
GVMENTIS ET SCHOLIIS
DES. ERASMI ROTERODAMI aut
CVIVS OPERA POTISSI- Cum ex
MVM EMENDATA SVNT mise
QVAE ANTE HAC
ERANT DEPRA
VATISSIMA
ET INSTAVRA
TA EA QVAE PRIVS
ERANT MVTILA.

Al conv.to de S. Juan Bap.ta de Capuchinos de Granada

APVD INCLYTAM BASILEAM
EX ACVRATISSIMA OFFI-
CINA FROBENIANA.

Este libro esta corregido conforme al expurgatorio del año de 1632 por comision de los S.res inquisidores de la Ciudad de Granada en 20 de Junio del mismo año

Fr. Ju.o Fr.co de Gr.da

Fr. B.do de Gr.da

Esta buelto a corregir este libro conforme al expurgatorio de este presente año de 1640

[illegible]

R 23341

VILE
IA.

PONTIFEX ROMANVS, EVM QVI
VSPIAM INTRA PROXIMVM QVIN
AVT OPERIS PARTEM FORMIS
RESSERIT DIRIS DEVOVET, VT
IN LITERIS CONTINETVR.

ET

MAXIMILIANVS CAESAR AVGVSTVS
VETAT
NE QVISQVAM IN SACRA ROMANI
IMPERII DITIONE,
HAEC DIVI HIERONYMI VOLVMINA
ABHINC QVINQVENNIVM
AVT SEORSIM AVT VNIVERSIM TY
PIS EXCVDAT,
VEL ALIBI EXCVSA IMPORTET
SVB POENA
LIBRORVM AMISSIONIS,
ET
DECEM MARCHARVM AVRI
PVRI.
QVARVM DIMIDIVM FISCO
CEDET IMPERIALI,
TYPOGRAPHIS RELIQVVM,
VT TABELLAE
CAESAREAE CONCESSIONIS FVSIVS
DECLARANT.

γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις.

ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.

EXIMII DOCTORIS HIERONYMI STRIDONENSIS
VITA EX IPSIVS POTISSIMVM LITTERIS
CONTEXTA PER DESYDERIVM
ERASMVM ROTERO
DAMVM. autorem damnatum ex
sed iam expurgatione eor
mutatum

EQuidem haud ſum neſcius, ueterum permultos in hac fuiſſe ſententia, ut pium & officioſum *eſſe ducerent*, in commodum publicum, apte conſictis narrationibus abuti: nempe uel ad uitam recte pieq; inſtituendam, uel ad erigendos & inflammandos ad honeſti ſtudium ceſſantium animos, uel ad fulciendam quorundam imbecillitatem, uel ad territandos impios, quos neq; ratio corrigit, neq; mouet charitas, uel ad illuſtrandam miraculis ſanctorum hominum gloriam. Atq; hoc fuci genus, nec Platoni diſplicuit, nec Origeni, nec horũ dogma ſecutis. Certe obiicit hoc Hieronymus Ruffino, atq; hic uiciſſim in Hieronymum regerit, malens alterum eodem conſpurcare luto, q̃ in ſe coniectum lutum abſtergere. Eſt quidem mira quædam uulgi credulitas, imo neſcio quid penitus inſitum animis mortalium, ut ficta lubentius audiant q̃ geſta: & cõmenticijs ſupraq; ueri fidem fabulis, libẽtius aſſentiantur q̃ ueris: adeo ut olim uiri prudentes quicquid uehementer commendatum eſſe uellent multitudini, id fabuloſis miraculis celebrarent: uelut numinum religionem, origines urbium aut gentium, exordia nobilium familiarum, exempla clariſſimorum principum. Hoc igitur imperitorum affectu, ad ipſorum abuti commodum, permittebant illi, ſed non niſi ſapienti uiro, propterea quod huius rei fructus omnis pereat, ſi ſemel ſuboleat artificium mentiendi. Verũ hac quidem in parte haud grauatim in Auguſtini ſententiam pedibus eo, non ſolum ob eam cauſam, quã ille ſane grauẽ adducit, ne ſi ſemel in chriſtianorũ litteris ſubor/ta fuerit mendacij ſuſpicio, fiat ut nec his habeatur fides, quorũ authoritatem modis omnib⁹ indubitatã & incõuulſam eſſe oportet, ſed multo magis quod

magis, quod meo iudicio, ne possit quidem uir probus ac sapiēs esse, qui tam male sentiat, tum de sanctis uiris, tum de lectoribus. De sanctis quidem, quos aut usq; adeo iudicarint propriæ domesticæq; laudis inopes, ut alienis mēdacijs putarint illustrandos, aut adeo κενοδόξους stulteq; glorioſos, ut Aesopicæ corniculæ ritu, uelut in proscenio gaudeant ostentari, ficticijs laudibus ceu plumis alienis adornati. De lectoribus autē, quos omnes aut ita stupidos ac muccosis naribus arbitrati sint, ut cum ueritas semper habeat suam faciem, nullis imitabilem fucis, nō queant excogitatam artificio fabulam a uero dignoscere, aut certe adeo gratis etiam nequam & peruersos, ut scientes ac uolentes faueant uanitati. Quod si uitari non potest, quo minus istiusmodi fabulamenta misceantur nostris uoluminibus, certe quod proximum est, optarim. Quid istud inquies? Nimirum plasten eximium ac prudentem, catumq; mentiendi artificem. Quandoquidem iuxta Socratis sententiam, nemo sit ad mentiendum accōmodatior, cū qui ad uera dicendum est appositissimus: quod eiusdem artificis parteis esse ducat, certissime ueridicū esse, & nihil omnino ueri dicere. Hoc quidem consilio, suam historiam contexuit Herodotus. Hac ratione Xenophon Cyri descripsit institutionem, non ad historiæ fidem, sed ad exemplum probi principis. Nec alio spectasse uidetur Homerus ille, quem iure fabularū oceanum possis dicere. Verū hi quemadmodum ingenij quidem & eloquētiæ laudem fingendo promeriti sunt, ita dum malum uirtutis exemplar effingunt, ac proponunt, non mediocriter offecerunt uitæ mortalium. Siquidē Herodotus stultos plærosq; facit principes. Xenophon, uafrum quēpiam & ἀγκυλομήτην expressit, potius cū uere prudentē ac salutarē principem. Homerus eiusmodi facit deos, cuiusmodi nolit magistratus, bene morata ciuitas. Deinde tales depinxit uxores deorū, qualē nemo probus ciuis, coniugem aut optet domi suæ, aut ferat. Deniq; tales finxit deorū filios, ut nemo sanus paterfamilias, similes sibi liberos uelit obtingere, ut non absre Plato locum illi negarit in sua republica. Neq; uel tantillum erat causæ, cur Alexander ille magnus inuideret Achilli, talem laudum præconem, si penitus intellexisset, quid sit uere magnum ac salutarē agere principem. Ego nihil arbitror esse rectius, cū eiusmodi describere sanctos, cuiusmodi fuerunt ipsi, in quorū uita si quid etiam errati deprehenditur, hoc ipsum nobis uertitur in exemplum pietatis. Cæterum si quis omnino figmentis delectetur, is si prudenter effingat pij uiri simulacrum, quocunq; nomine, non sacco, cilicio, flagris, prodigiosis ieiunijs, uigilijs non credendis, sed ex ipsis Christi decretis, sic ut primum christianæ pietatis uim penitus habeat cognitam ac perspectam, deinde scite illius exprimat imaginem, is mihi fortasse tolerabit. Etiamsi quantumuis gemmæ nitorē ac lucem effingat artifex, certe natiuam gemmæ uim nunq; assequitur imitatio. Habet suam ἀνεξιχναίαν ueritas, quā nullum æquat artificium. At istos quis ferat, qui plusq; anilibus deliramentis, infantibus, indoctis, ineptis, diuos nobis non celebrant, sed contaminant? At diuus Hieronymus, nisi quod abunde iuxta græcorum prouerbium, αὐτὸς αὐτὸν ἤνλικσεν, hac parte parum erat felix: propterea quod unus præcipue dignus esset, ut pari doctrina pariq; facundia, posteris commendaretur, qui tam erudito tamq; mellito ore Christi sanctorumq; præconia ceciniſſet: haud scio quonam fato, in rabulam quendam incidit, sic undiq; sui similem, & Hieronymi dissimilem, ut nescias quid in eo potissimum admireris, linguæ ne prodigiosam infantiam ac balbutiem, an insignem litterarum inscitiam, an miram mentiendi impudentiam. Hominē profecto dignum, quem si uiuat, publicitus omnes omnium mortalium manus saxis obruant, qui mortales uniuersos pro saxis, non pro hominibus habuerit. Quis enim illius legens nænias, ni plane truncus sit, nō protinus sentiat personatū histrionem: qui Vertumnū quendam aut Proteum nobis referens, nunc Eusebius est Cremonensis, nunc Cyrillus, nunc Augustinus, nunc Ambrosius, nōnunq; si libeat Damasus, aliquoties ipse, si superis placet, Hieronymus. Sed quibuscunq; plumis, nobis opertus prodit, uox ubiq; sui similem coccycem arguit. Idem ubiq; dicendi lepos, eadem sermonis uenus. Cuius stupore, ut nihil accedat, hinc certe palam cernere est, quod Hieronymum pauloante mortem, facit Damaso commendantem suos commentarios, quem ipse Hieronymus non uno in loco testatur ante se decessisse uita. Sed hic de quo plura dicent alias, tam indoctus & elinguis, ut rebus quamlibet claris, ingenij sui culpa tenebras possit offundere, tam stupidus, ut ne ueriſſima quidem ueriſimiliter queat efferre, ridicula miraculorū portenta, & impudentiſſime

& impudentissimæ uanitatis fabulas confert in Hieronymū, nec has tamē ab se repertas: in quo nōnulla laus fuisset ingenij, sed e uulgatissimis historijs, huc non minus ridicule, cū improbe detortas. O fortunatū tam insigni præcone Hieronymū. Neq; uero defuit dignū patellæ operculum. Repperit hic scriptor suos lectores, repperit a quib⁹ citetur: & quo magis mireris, eruditos. Platinam & Volaterranum, quos equidē uel hinc suspicor ea nunq; legisse: sed aut audisse in concionibus, aut excerpta uidisse. Imitati sunt impudentissimū scriptorē, unus & item alter: sed adeo prædare, ut eiusdem hominis uideri possint omnia. In quibus nihil agnoscas, nec eruditionis, nec eloquētiæ, nec prudentiæ, nec diligentiæ: super hæc omnia nihil minus, cū id quod in primis exigitur in historiographo, nempe fidem. Vtrū quæso istud est, diuorū uitas describere, an contaminare potius? Nos igitur, licet impares argumento, tum nullis adiuti cōmentarijs, quib⁹ fidi poterat, tamē bona fide, quaq; licuit diligētia, uitam sanctissimi uiri, ex Prospero, Seuero, Orosio, Ruffino, tametsi calūniatore: & si qui sunt alij nō omino cōtēnendæ fidei authores collegimus, sed potissimū ex ipsius Hieronymi libris, Hieronymū euestigauimus. Quis em̄ rectius nouerit Hieronymū, cū ipse Hieronymus? Aut quis eum fidelius expresserit? Si rerum a se gestarum certissimus author est Iulius Cæsar, quanto iustius est Hieronymo, sua narranti fidem habere? Ex huius igitur libris omnibus lustratis, qd̄ sparsim annotare licuit, in narrationis ordinem redegimus, nihil admentientes, qd̄ arbitremur abunde magnū esse miraculū, ipsum Hieronymū tot egregijs uoluminū monumētis sese nobis exprimentē. Quod si cui nihil absq; miraculorū portentis placere potest, is legat Hieronymianos libros: in quibus tot pene miracula sunt, quot sententiæ. Natus est igitur uir eximius Hieronymus, anno ab orbe redempto, trecentesimo trigesimoprimo, sub imperatore Constantino, oppido Stridonis, quod iam tum a Gotthis omnia populantib⁹ euersum fuisse, testis est ipse in catalogo scriptorū illustrium, olim Dalmatiæ Pannoniæq; cōfinium. Id hodie nōnulli, quorū de numero Blondus est, idē esse uolunt cū eo, qd̄ hac tēpestate uulgus Sdrignā appellat, oppidulū in Histria, Italiæ regione, situm inter Petrā pilosam, Portulam & Primontē, ut horū tēporū utamur uocabulis. Addunt in hui⁹ rei fidē, ibidē ostendi monumētū Eusebij patris, cū epitaphio laminis insculpto, nimirū id agentes, ut Hieronymū Italiæ suæ uindicent. Mihi studiū & affectus istiusmodi parū dignus uidet grauib⁹ uiris, imo in totum christianis. Qui in libris Hieronymianis erit diligētissime uersatus, qui uitam Hieronymianā proxime exprimet, is sibi iure uindicet Hieronymū, etiā si porro ultra Britannos natus fuerit. Erat illi frater natu minor, nomine Paulinian⁹: nam sororis nomē tacuit. Matertera Castorina, cū qua dissidij nescio quid interceſſerat, ob rem (ni fallor) familiarē: quā tamē humanissimis litteris ad concordiam inuitat. Patri nomē fuisse Eusebio, declarat ipse, quod græcis a pietate dictum est, non absq; præsagio: quod pulchre conueniat, ut ex pio nascatur ille sacri nominis heros. Nam id sonat ἱερώνυμος. Atq; ea demum est digna christiano nominis gloria, quæ nō ex stemmatis aut imaginibus, nō ex oppidis euersis, aut concisis copijs, sed ex uita pie sancteq; acta nascitur. Cæterū nihil addit, plebeius ne fuerit an patricius, tenuis an locuples, priuatus an magistratus, cum hoc quidam affingant, illum nobilissimis ortum parentibus, sed ut eadē opera potuerint illum urbis præfectum facere. Consentaneum est autem, ante dirutam patriam, mediocri loco fortunaq; fuisse. Matris nomen nusq; ædidit: non tacens tamē se parente utroq; christiano genitum. Ab his domi diligenter institutus, una cum Bonoso inter ipsos statim parentum amplexus, & nutricum blanditias, Christum imbibit: ac mox christianæ pietatis rudimentis imbutus, simulq; bonis litteris: quarū ea tum ætas capax esse poterat, puer adhuc Romam missus est, uelut ad primariā eo sæculo, tum religionis, tum eruditionis magistram. Quamuis enim illis temporibus & apud Gallos, Hispanos, & Afros, florerent litterarum studia, tamen in prouincijs pro gentis ingenio, nonnihil degenerantes, Romæ uelut in suo fonte puriores adhuc erant & incorruptiores. Atq; hoc nomine Rustici monachi matrem collaudat ipse, quod post Galliarum licet florentissima studia, filium Romam miserit, quo Gallicanæ dictionis nitorem ac luxum, Romana grauitas temperaret. Intellexisse uidentur prudentissimi parentes, plurimum referre, inter quos primum & a quibus instituaris. Quæ sunt optima, nunq; discuntur felicius, cū rudibus illis annis, & non minus tenacibus, quicquid

quicquid inſculpſeris, cẽp in omnẽ ſequacibus habitũ. Itaq; perinde quaſi iam tum intelligerent ſeſe puerũ eum orbi cõmuniter genuiſſe, nõ ſibi, ita publicis utilitatibus, nõ ſuis priuatis affectibus educandũ curarũt. Græcas ac latinas litteras, ab ipſis ſtatim incunabulis didicit, quẽadmodum ipſe teſtat: & hoc didicit felicius, quo maturius. Sentias enim neſcio quid duriuſculum, & ſubacerbum in his qui ſærius ſe cõtulerũt ad diſcendas litteras. Proinde nõ abs re ſibi gratulat. Hieronymus, quod a puero inter grãmaticos & rhetores fuerit detritus: quorũ alteri docuerunt emendate pureq; loqui: alteri, ſplendide, grauiter, & ſapiẽter. Horũ inſtitutioni debem⁹ incomparabilem eccleſiæ doctorẽ, nõ loquaciũ ſophiſtarũ ſcholis. Quis non iam nunc in ſummã erectus ſpem, nouum quiddam de hoc præſagiat puero? Primum reputans talem parentũ animũ, deinde feliciſſimã indolem, ingenium fœcundũ ac facile, pectus ardens & inſatigabile. Præterea Romam educatricẽ, id temporis, aliquãto cẽp nunc incorruptiorẽ. Deniq; præceptores eximios, Donatũ in grãmaticis, Victorinũ in rhetoricis. Etiãſi uideo quoſdam ambigere, num hic fuerit Donatus ille, cuius extant in Terentiũ ac Maronẽ eruditiſſimi cõmentarij. Tum an Victorino præceptore ſit uſus, nõ ſatis liquet ex Hieronymi uerbis, quib⁹ utriuſq; meminit in annalib⁹ Euſebianis, hunc in modum. Victorinus rhetor & Donatus grãmaticus, præceptor meus, Romæ inſignes habent: e quib⁹ Victorinus etiã ſtatuam in foro Traiani meruit. Hactenus Hieronymus, magis exprimens alterũ, nempe Donatũ ſibi præceptorẽ fuiſſe cẽp utrũq;, dicturus alioqui præceptores mei. Ad eandem cõiecturã facit, quod idem nec in catalogo ſcriptorũ illuſtriũ, nec uſq; alibi quantum cõmemini, Victorini faciens mentionẽ, præceptorẽ appellet. Quin totam Victorini dictionẽ, parũ approbaſſe uidet Hieronymus: id q̃d haud quaq; obſcure declarat in epſa quã ſcripſit ad Paulinũ monachũ, cũ ait: Inclyto Victorinus martyrio coronatus, q̃d intelligit, eloqui non põt. Et rurſum in catalogo ſcriptorũ illuſtriũ. Victorinus (inquit) natione Afer, Romæ ſub Conſtantio principe rhetoricam docuit: & in extrema ſenectute, Chriſti ſe tradens fidei, ſcripſit aduerſus Arrium libros more dialectico, ualde obſcuros, qui & ab eruditis nõ intelliguntur. Verũ de Victorino quidẽ lectoris facio iudiciũ. Cæterũ ipſe de Donato dubitationẽ omnẽ ademit in Apologia priore aduerſus Ruffinũ, hiſce uerbis: Puto quod puer legeris Aſpri in Vergiliũ & Saluſtium cõmentarios, Vulcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentij comœdias, præceptoris mei Donati, æque in Vergilium, & aliorum in alios. Sub huiuſmodi præceptorib⁹, iam adultior in bonis litteris, nullũ doctrinæ genus intactũ reliquit. Porphyrij εἰσαγωγὴν, Ariſtotelicã, Platonicã, Stoicã, ac cæterorũ oĩm philoſophiam attigit. Verũ hæc delibauit, nõ his ſemet addixit, nec in his uelut ad ſcopulos Sireneos cõſenuit: quib⁹ hodie plæriq; immorimur. In rhetorica tamen ſeſe ſtudioſius exercuit, deguſtatis omnibus, ſed his præcipue quæ propius ad eam cõferant facultatẽ, hiſtoria, coſmographia, & antiquitatis notitia: partim q̃d intelligeret apud latinos ad id uſq; tẽporis pene infantẽ eſſe theologiam, & ob hanc cauſam permultos a diuinorũ uoluminũ abhorrere lectione, ſperans futurũ: ut plures ſacris litteris delectarent, ſi quis theologiæ maieſtatẽ, dignitate ſermonis æquaſſet: partim ut eſſet aliqñ q̃d ethnicis obij̃ci poſſet, chriſtianos ut infantes & elingues deſpiciẽtib⁹. Teſtat id multis in locis: & ſi nõ teſtaret, libri clamitant, illum in declamatoria paleſtra diligentiſſime uerſatum fuiſſe, puerũ in fictis cõtrouerſijs, & obliquis rhetorũ ſtrophis luſiſſe. Studiorũ ſodales inter cæteros, hos præcipuos habuit, Pammachium ſummo natũ loco, poſtea Paulæ generũ, Paulinæ maritũ: qui defuncta uxore, monachi ſumpſit inſtitutũ: tandem ad epiſcopi munus aſcitus. Bonoſum, & hunc ſummo genere, poſtea monachũ. Heliodorũ, quẽ deinde ſua uirtus ad epiſcopi functionẽ pertraxit. Hic interim apparet Hieronymũ Chriſto renatũ, in illius iuraſſe uerba, ut hoc certe nomine Roma, iure ſibi poſſet hunc uirum aſſerere: quandoquidẽ a baptiſmo deniq; cenſemur chriſtiani. Id ſatis indicat in epiſtola quadã ad Damaſum papam, teſtificans ſeſe eius urbis fidem uelle ſequi, in qua Chriſti ueſtem accepiſſet. Nec eñ de preſbyterio ſentit opinor, ſed in baptiſmo ueſtis candida dabatur, ſymbolum innocentiæ, & lotis mandabat, ut candorẽ ueſtium ſuarũ illabatam ſeruarẽt. Igitur in prophanis litteris, quas quidã ſæculares uocant, ad plenũ eruditus, ad grauiora ſtudia iam adĳciens animũ: hac etiam parte laudatiſſimos uiros eſt imitatus: uelut Pythagorã, Platonẽ, Apollonĳ, ut luſtrandis regionibus ſapiẽtiæ ſuppellectilẽ

redderet

redderet auctiorẽ, Gallias omneis ſic undiq; luſtrauit, ut nonnullis locis habitaſſe uideat: adeo & locorũ ſitum ac nomina tenet, & multorũ ſibi cõciliauit amicitiam. Et in epiſtola quadam ad Florentiũ, teſtat ſe Treuiris, ingens Hilarij uolumẽ de ſynodis, ſuapte manu deſcripſiſſe, quod aliquãto poſt, iubet ſibi remitti, iam in eremo quæ Syriam a Saracenis dirimit agens. Atq; hui⁹ peregrinationis comitem habuit Bonoſum: ut alicubi declarat ipſe. Ad hunc itaq; modum, ſtudioſe luſtratis bibliothecis omnibus, & congreſſus cũ his: quos uel eruditio, uel integritas morũ reddiderat inſignes: & undiquaq; nõnihil decerpens, quod ad chriſtianũ inſtitutũ facere uidebatur: tandẽ uelut induſtrius & auidus negociator, nõ auro ditior, ſed uſu rerum, litteris, ac pietatis ardore locupletior, utramq; reuiſit patriã: & eam in qua natus fuerat, & eam in qua renatus. Sub hæc cœpit de deligendo uitæ genere, deq; loco commodo cogitare: quod haud neſciret hinc præcipuam hominis pendere felicitatẽ: ſi inſtitutũ ingenio accõmodum, iudicio, non caſu ſumeret. Sunt enim qui ſe præcipites dant in uitæ rationem, priuſq; ſibi noti ſint ipſi: Et ſunt e diuerſo, quos cunctantes ac deliberãtes, mors occupat. Reputabat animo, Romã adhuc uetere ſapere paganiſmum: & inter eius urbis delitias parũ eſſe tutam adoleſcentiam, ut quam alicubi Babylonẽ appellet: deinde ſuam quoq; patriã barbaricis uoluptatibus eſſe corruptã: quod ipſe non diſſimularis in epiſtola quadã: In mea (inquit) patria ruſticitatis uernacula deus uenter eſt, & in diem uiuitur, & ſanctior eſt ille, qui ditior eſt. Proinde cõmunicato cũ ſodalibus cõſilio, de ſeceſſu cogitauit, quo liberius & expeditius, ſe totũ ſacris ſtudijs & Chriſto dedicaret. Iam tum pium adoleſcentis animũ offendebat mundus, qui ea tempeſtate chriſtianos, ethnicis habebat admixtos. Vnde fieri neceſſum erat: ut qui Chriſtum profitebant, plæriq; titulo magis cẽp uita eſſent chriſtiani: & uere probis mẽtibus, pie uiuendi uotum adeſſet uerius cẽp facultas. In matrimonio, ut nihil aliud accideret, certe libertatis naufragiũ p̃ſpiciebat. Ad hæc dericorũ & epiſcoporum ſtatũ, quod hos quoq; uolentes, nolentes, honos, opes, & negocia mundi inuoluerẽt ac tranſuerſos raperent, grauiſſimis periculis obnoxiũ eſſe. Et multorũ uita diſplicebat: iam priſca illa pietate ſacerdotũ ad tyrannidẽ ac faſtum degenerante. Penſitatis igitur omnibus ac circumſpectis, monachi placuit inſtitutũ: [redacted] Cuius rei ſi quis fidem requirat, legat Hilarionis uitam: legat inſtitutionẽ monachi ad Ruſticũ, & item ad Paulinũ: legat in epiſtola, cuius initiũ: Audi filia, deſcriptum triplex apud Aegyptios monachorũ genus. Quin inter alia præſtabat & hæc commoda, illud uitæ genus. Huius prætextu honeſtius licebat ab affinium & cognatorũ uinculis temet excutere, graui nimirũ onere, ei cui nihil dulcius ocio ſtudiorũ: a publicis functionibus, a munijs & officijs imperialis aulæ, prorſus habebantur excuſati. [redacted] Conatus eſt ad eandẽ uitæ rationẽ capeſſendam ſodales aliq̃t pellicere. Verũ Pammachius in ſtudiorũ contubernio ſemper unanimis, in uitæ genere deligendo plurimũ diſſentiebat. Hieronymo placuit ſumma libertas, Pammachius coniugij uinculis innecti maluit. Bonoſus compoſitis rebus, relicta patria, parẽtibus & amicis, ſolis libris comitatus, in deſertam inſulam, & undiq; circumfrementibus undis horridam ſeceſſit: ac præuolauit quidem Hieronymũ: & prior mundi laqueis extricatus, in libertatẽ ſe recepit Chriſti, ſed ab Hieronymo primum inflammatus. De quo cum alias meminit: tum in epiſtola, cuius initium: Plus deum, Bonoſus inquiens tuus, imo

meus:& ut uerius dicam,noſter,ſcalam præſagatã ſomniante Iacob,iam ſcandit. Portat crucem ſuam,nec de craſtino cogitat,nec poſt tergum reſpicit. Seminat in lachrymis, ut in gaudio metat:& ſacramento Moyſi,ſerpentẽ in eremo ſuſpendit.Cedant huic ueritati, tam Græco q̃ Romano ſtilo mendacijs ficta miracula.Ecce puer honeſtus,ſæculi nobiſcum artibus inſtitutus:cui opes affatim, dignitas adprime inter æquales erat:contempta matre & ſororibus,& chariſſimo ſibi germano,inſulam pelago circumſonante naufragam, cuius aſperæ cautes, & nuda ſaxa,& ſolitudo terrori eſt: quaſi nouus quidam paradiſi colonus inſedit. Nullus ibi agricolarũ,nullus monachorũ,ne paruulus quidẽ quẽ noſti Oneſimus,quo uelut fratre in oſculo fruebaꝫ,in tanta uaſtitate adhæret lateri comes. Et aliquanto poſt: Vt ego & ille pariter a tenera infantia, ad florentẽ uſq; adoleuerim⁹ ætatẽ:ut ijdem nos nutricũ ſinus,ijdem amplexus fouerint baiulorũ: & dum poſt Romana ſtudia aditem ſemibarbaras ripas,eodẽ cibo,pari frueremur hoſpitio:ut ego primus cœperim uelle te colere.Memento queſo hunc bellatorẽ tuũ,mecũ quondam fuiſſe tyronẽ.Et hactenus quidẽ Hieronymi uerba recẽſuimus, qui & in alia item epiſtola,Bonoſum laudibus uehit,ſuam ſolitudinẽ,cum illius uita conferens.At nõ multo poſt Bonoſi ſeceſſum,ordinatis domi rebus,conflato uiatico:cum primis autẽ locupletiſſima bibliotheca,ſummo ſtudio comparata,Syriam adijt,Heliodoro,tum itineris comite,tum propoſiti conſorte.Quẽ aliq̃diu cum eo cõmoratũ in Syria,quibus de cauſis incertũ,cœpit eius uitæ pœnitudo: nõ quod damnaret,ſed quod pro uarietate ingeniorũ,alijs alia magis cõgruũt. Nec magni refert,quo tramite curras,modo ad Chriſtum properes.Heliodorus itaq̃ mutato conſilio,reuerſus eſt ad ſuos: ad quẽ paulopoſt elegantiſſimã illam ſcripſit epiſtolam de laudib⁹ & cõmodis uitæ ſolitariæ, miraq̃ ubiq̃ ciuilitate,ſuſpitionẽ inconſtantiæ depellens ab amico,& ſuis imputans cõmiſſis,quod ille diſceſſiſſet:ut obiter & hoc laudis annotem in Hieronymo:quẽ quidã e ſuis moribus æſtimantes,tetricum quẽpiam & inciuilem fuiſſe ſomniant: cum eo nihil unq̃ fuerit,nec humanius, nec urbanius.Sic enim ſcribit ad Iulianũ diaconum:Sanctus frater Heliodorus hic adfuit:qui cum mecũ uellet incolere,meis ſceleribus fugatus abſceſſit.Et propemodũ colligere licet, illos primũ una uiſiſſe Hieroſolymã:& luſtratis ſacris locis,redemptoris adoraſſe ueſtigia. Erat autẽ id temporis,urbis Hieroſolymitanæ tanta apud omnes religio: ut parũ pius ſibi uideret, qui Hieroſolymis nõ fuiſſet.Deinde deſtitutus ſodali chariſſimo: cum & morbis ob cœli uitæq̃ nouitatẽ cõtractis,& peregrinationis moleſtia grauiter affligeret,monachorũ q̃rundã humanitate refocillatus eſt,præſertim Euagrij:cui⁹etiã hoſpitio aliq̃diu eſt uſus.Reſtitutus priſtinæ ualetudini, toto pectoris ardore ad ſuſceptã Chriſti militiã accinctus, procul in horridã ſolitudinẽ abdidit ſeſe:quæ inter Syros & Agarenos,nunc corrupto uocabulo,Saracenos dictos, uaſtum limitem ducit:in qua præter feras & ſerpentes & ſparſim habitantium monachorũ greges,nullus incolebat. Quanq̃ huc quoq; ſemotum,crebro ſolitus eſt inuiſere Euagrius. Inter hæc Ruffinus, qui poſt ex intimo ſodali, factus eſt hoſtis acerrimus,monachus & ipſe,Nitriam Aegypti ſeſe contulerat: cuius aduentum gratulaꝫ in ea quam modo citauimus epiſtola.Eam hac finit clauſula: Obſecro te,ne amicũ qui diu quæritur,& uix inuenitur, difficile ſeruaꝫ,pariter cum oculis mens amittat.Et paulo inferius: Amicitia quæ deſinere potuit,nunq̃ uera fuit:ceu iam tum præſagiẽs futurũ,ut ab amicitia deſciſceret Ruffinus.Sub idem ferme tẽporis, Hieronymi ſoror,uirginis inſtitutũ arripuit,inſtigante Iuliano quodã: [illegible]. Eius rei meminit in epiſtola, cuius initium,Non debet charitas diuidere:ſignificans illam a Iuliano cõuerſam, cui uehemẽter illam cõmendat,ætati lubricæ omnia etiã tuta timens. Quin innuit eam nõnihil etiam fuiſſe lapſam, primis annis adoleſcentiæ,ſcribens in hæc uerba:Hanc mihi Ieſus pro eo uulnere,quod diabolus inflixerat,præſtitit,uiuam reddendo pro mortua.Neq; uero ſatis compertũ eſt,quo tẽpore Paulinianus,Hieronymi frater natu minor,huic propoſito acceſſerit, quẽ teſtaꝫ ſibi chariſſimũ fuiſſe,& Syriam adeunti fuiſſe comitẽ,etiamnum adoleſcentẽ:& in Bethlehemitico monaſterio

pariter

pariter ſeruiſſe Chriſto.Mihi probabilius uidetur,id ſecundo in Syriã reditu factũ,quod Hieronymus affirmet epiſtolam ad Heliodorũ,cuius initium,Quanto amore,ſibi adoleſcenti ac pene puero ſcriptã fuiſſe,niſi forte iam admodũ ſeni,grãdior etiã ætas puerilia uidebatur. Verũ is Paulinianus iuuenis adhuc,hoc eſt uix triginta natus annos,preſbyterij meruit honorem, quo nomine poſtea calumniã Hieronymo ſtruxit Iohannes epiſcopus Hieroſolymitanus,quod infra legitimam ætatem,ad hoc honoris eſſet euectus:uerum illius calumnijs abunde reſpondit Hieronymus.Porro fratris mentionẽ facit & in epiſtola,cuius initiũ, Sanato uulneri.Compulſi ſumus,inquit,fratrem Paulinianũ ad patriam mittere,ut ſemirutas uillulas,quæ barbarorum effugerunt manus, ac parentum cõmuniũ habent cineres,uenderet.Rurſus in epiſtola,cuius exordium,Diu te Romæ.Paulinianus,inquit,necdũ e patria reuerſus eſt, puto quod eum Aquileiæ apud ſanctũ Chromatiũ papam uideris.Sed plura ſuper hoc in epiſtola,cuius initium,Epiſtola tua hæreditatis. Cæterũ quanq̃ in procliui non eſt,quo quicq; tempore acciderit ad liquidum perſequi,tamen ex uarijs Hieronymi ſcriptis coniectare licet,illum ubi primum in Syriam demigrarat,non ſtatim uno ſediſſe loco,ſed aliunde alio uertiſſe ſedem: quo tandem circũſpectis omnibus,habitaculũ ſuis accõmodum uotis delegeret:& primum aliquãdiu uixiſſe Hieroſolymis,nonnihil temporis Antiochiæ: ſed hinc demigraſſe, partim offenſum celebritate loci, partim quod Antiochena eccleſia a tribus epiſcopis,Miletio,Vitale,atq; Paulino diſtraheretur. Nec in Chalcidis ſolitudine, nã in hac ſedere conatũ,indicat in Abdiæ cõmẽtarios præfatio,dabatur tranquilla ſedes,ob uicinitã Campenſiũ, qui cum Tharſenſibus Arrianis ſentiebãt.Horũ improbitate uir ſanctiſſimus mire diuexabatur, dum quotidie citatus, examinatur de fidei ratione:exiguntur treis hypoſtaſes nondum audita latinis uocabula,quod ſatis indicat in duabus ad Damaſum epiſtolis:quarum alteri principium eſt,Quoniã uetuſta:alteri,Importuna in euãgelio,obteſtans illum & obſecrans ut ſibi præſcribat,cui debeat in Syria cõmunicare, cum uix uſq; conſpiceret Romanæ fidei ſynceritatẽ. Deniq; ſic agitatus eſt his turbis, ut non ſemel pœnituerit aditæ Syriæ. Tandẽ uelut in ſemotiſſimã eremum abdidit ſeſe,quæ Syriam, ut dictum eſt a Saracenis diſterminat,ſatius eſſe ducens, cum feris ac prædonibus barbaris habere cõmertium,q̃ cum eiuſmodi chriſtianis. Hic annos quatuor ab hominũ frequentia ſemotus,cũ ſolo Chriſto,cunq; libris habebat commertium:ac ſerio iam & totis,ut aiunt, neruis quod deſtinarat agebat,ut nobis egregium illud chriſtianæ pietatis exemplar abſolueret. Primũ erat ſtudiũ, adoleſcẽtiæ lapſus,lachrymarũ ὑμβρε diluere,& laborũ aſperitate,ueluti nitri acrimonia detergere.Inedia,uigilijs & incredibili totius auſteritate uitæ rebellantẽ carnẽ, & ſubinde repullulantem ætatis laſciuiam cohercebat,corpus ſpiritui ſeruire docens:ne quid obſtreperẽt affectus cœleſtem moliẽti uitam,ipſe ſibi rigidus exactor ſupplicij,& inſtantiſſimus penſorum efflagitator atq; ἐργοδιώκτης,ut uocat alicubi,prorſuſq; iuxta Paulũ,rationalẽ uictimam immolabat deo,cultum longe gratiſſimũ.Tempus omne ſtudijs & orationibus partiebatur, bonã etiã noctiũ partem his operis addens: minima portio dabaꝫ ſomno,minor cibo,nulla ocio. Studij laſſitudinẽ recreabat oratio,aut hymn⁹,mox uelut integer ad intermiſſam lectionẽ redibat.Relegebat uniuerſam bibliothecam ſuam,ueterum ſtudiorũ memoriã ſibi renouans,ſacras litteras ad uerbũ ediſcebat.Meditabatur in prophetis, in eruendis oraculorũ myſterijs uigilantiſſimus.Ex euãgelicis & apoſtolicis litteris,uelut ex puriſſimis fontibus, Chriſti philoſophiã hauriebat. Primus eñ ad pietatem gradus eſt, ſcire authoris tui dogmata. Cæteros interpretes adhibito delectu iudicioq; legebat,nullũ omnino ſcriptorẽ prætermittens,unde nõ aliquid decerperet, nõ ethnicos,non hæreticos.Nouerat enim uir prudentiſſimus ex ſterquilinio legere aurũ, nouerat e fruticibus melleũ deſumere ſuccũ,araneæ ſua relinquẽs uenena: & iam tum ab Aegyptijs quicquid poterat cõuaſabat,hoſtiũ opibus domini templũ locupletaturus. Quoq; certior eſſet memoria & paratior uſus:quicquid legerat,id in locos digerebat:compoſitis ſingulis,ut affinitatis aut pugnãtiæ ratio poſtulabat.Felicibus ingenijs,dictu mirum,quãtopere fauerit, præſertim quæ facũdiæ quoq; dos cõmendabat,adeo ut hæreticos etiam laudibus ornaret, libenter, ſi licuiſſet,fidei uitium eruditioni condonaturus,cum primis autem Origenis quem ſuum appellat,& cuius homilias aliquot adoleſcens adhuc latinitate donauit.Lectioni miſcebat ſcribendi ſtudiũ, ceu iam

tum uelitans ac præludens tractandis litteris diuinis. Q; feliciter autem præluserit, indicat unus ille libellus, quo sodalem Heliodorũ desyderat: in quo sic licet agnoscere tyronẽ, ut tamen appareat, qualis sit futurus imperator. Hoc tẽpore (ni fallor) allegorice interpretatus est ꝓpheta Abdiam, cũ historiã nõdum intelligeret: quẽadmodũ palam ipse testat in præfatione posterioris interpretationis, qua iuuenilem illam præcipitationẽ sarcit ac pensat: idq; magnorũ uirorum exẽplũ secutus. Quo quidẽ in loco, cũ alia multa prædare, tum illud festiuissime scripsit: Fateor, miratus sum, qd' ꝙtumuis aliquis male scripserit, inuenit similem lectorem sui. Ille prædicabat, ego erubescebam. Ille quasi mysticos intellectus ferebat ad cœlum: ego demisso capite confiteri meũ pudorẽ prohibebar. Quid multis? Nihil omnino prætermissum est, qd' ad indytũ ecclesiæ doctorẽ, ac uere magnũ theologũ instituendũ pertinebat: ne quid usq; deesset eruditioni: aut necubi uita parũ emẽdata, doctrinæ minueret & eleuaret authoritatẽ. Proinde cũ ipsa re compertum haberet, litteras arcanas nec intelligi posse, nec tractari quẽadmodũ oportet: nisi cognitis his linguis, quibus primum nobis proditæ sunt, sermonis Hebraici difficultatem improbo studio peruicit: & barbaræ peregrinæq; linguæ, nõ solum intelligẽtiam, sed & peculiarẽ sonũ ac uernaculũ stridorẽ est assecutus, usus ad eam rem doctissimis Hebræorũ: quos ingenti mercede cõducebat: marsupium exhauriẽs, ut pectus eruditione locupletaret. Horũ neminẽ nominatim designat, præter unũ Bar hanina, quẽ tamẽ post iam natu grandis adhibuit, qui illi Nicodemũ quendam exhibebat, ut ipse scribit: qd' nocturna hominis opera soleat uti: nõ tam ob eam causam, qd' puderet christianũ a iudæo discere (Tantus eñ erat ardor discendi, ut undecũq; discere, magnificum & glorioſum existimaret) ꝙ qd' homo iudæus inuidiam suæ gentis declinaret, si rem christianã adiuuare uideret. Id studiũ, qd' plurimũ haberet sudoris ac tedij, in præfatione quadã, ipse pistrinũ appellat. Nec his cõtentus, Chaldaicã item linguã Hebrææ finitimã aggressus est, qd' Daniel & Iob, cunq; his alij nonnulli ueteris instrumẽti libri, litteris quidẽ Hebraicis, sed tamẽ Chaldæo sermone descripti sint. Cæterũ hanc, quod intelligeret eius usum nõ perinde late patere, hactenus modo secutus est: ut intelligere posset uerius ꝙ sonare. Quin & peculiarẽ Syrorũ linguã attigit ob gentis cõmercia, nõnihil & hanc hebræo sermoni confinem: cuius testimoniũ aliquoties adducit in enarratione nominũ, uelut in mammona. Inter hæc uero dum immodico quodã & iuuenili calore, & puerilium amore studiorũ, plus satis indulget, exprimendis M. Tullij, Platonisq; dialogis, nam id tum (ni fallor) agebat, & hos magis nititur effingere, ꝙ sermonẽ apostolicũ, somnio diuinitus immisso, raptus ad tribunal dei, accusatus quod Ciceronianus esset, non christianus: deniq; plagis emẽdatus, sibi redditus est, ut ipse refert in epistola: cuius initiũ, Audi filia. Qua de re quid sentiam, fortasse nonnihil dicturi sumus, cũ ad eum locũ erit uentũ. In his sanctissimis laborib9, in hoc uitæ rigore, cũ annos aliquot duraret: tamẽ fatet nullũ uitæ genus sibi fuisse iucundius. Paulatim eñ (ut fit) qd' initio durum & asperũ uidebat, dulcescebat: & quod per se erat optimũ, reddebat assuetudine iucundissimũ: & adeo nõ desyderabat Romanas delitias, ut sibi frequẽter uideret: nõ in eremo uersari, sed interesse choris angelorum. Nam stulte quidam tristem quandã fingunt uitæ solitudinẽ, quæ ferarũ potius est ꝙ hominũ: & insanũ reddat citius, ꝙ pium. Visebat nõnunq; ab amiculis, uicinos monachos inuisebat aliquoties: & litterarũ uicissitudine fruebat amicis absentibus. Porro quanq; hoc ocium ille perpetuum oprabat, ut felicius ac tranquillius: tamẽ e re christianorũ omniũ erat, tam insignem athletam Christi aliqñ produci in arenã, neq; cõmitti, ut tam eximium orbis lumen diutius sub modio conderet. Ita q; licet inuitus ac renitens, diuino cõsilio rebus humanis prospiciẽte, e Syria Romam retractus est, id q; per Epiphaniũ Salaminæ Cypri, & Paulinũ Antiochenæ urbis episcopum: qs ob certas ecclesiæ necessitates, imperator Romã exciuerat. Hic iam indies augescẽte, tum eruditionis, tum sanctimoniæ fama, presbyterũ ordinatũ arbitror. Sunt qui tradant eum uiginti natũ annos ad hoc honoris uocatũ, ab Liberio tum Romanæ urbis episcopo: quod qñ mihi parũ cõpertũ est, neq; refellere, neq; probare est cõsilium. Cæterũ quod addunt presbyterum Cardinalẽ ordinatũ: ut cũ omniũ pace dixerim, mihi sane cõmenticiũ uidet, cum illis temporibus, ne nomen quidem Cardinalis rear auditũ fuisse. Tantũ abest, ut is fuerit Cardinalium splendor ac dignitas, quã hodie cernimus. Ipse Hieronymus presbyteri cognomẽ multis locis agnoscit

agnoscit, cardinalis nusq;. Cæterum in epistola, cuius initium est. In uetere materia, testatur sese iuuenẽ etiamnũ, Damaso pontifici Romano a libellis synodicis fuisse. Ante annos, inquit, plurimos, cum in chartis ecclesiasticis iuuarẽ Damasum Romanæ urbis episcopũ, & orientis atq; occidentis synodicis consultationibus respondere. Proinde deplorat alibi, quod eremo relicta, deinuo mundo seruisset. Interea nobiliũ matronarũ familiaritatem est nactus: in primis Marcellæ, quæ prima fœminarũ ausa est Romæ monachæ institutũ profiteri: cum id uocabuli uehementer inuisum esset Romanis auribus. Conceperat autem mulier hunc ardorem potissimum ex Athanasio, ac cæteris Aegypti sacerdotibus, qui tum Arrianæ factionis persecutionem declinantes, Romam uelut ad tutissimum communionis suæ portum confugerant. His enim referentibus Antonij uitam, (cuius etiamnum uiuentis mira fuit nominis celebritas,) ac monachorum in Thebaide uersantium, uirginum item ac uiduarum didicerat institutum. Eadem autem ad æmulationem propositi sui, complureis allexit, tum matronas, tum uirgines, cum primis autem Sophroniã, Principiã, Paulam & Eustochium: ac breui tantus accreuit numerus, mundi contemptũ profitentiũ fœminarũ, ut quod prius ob nouitatem inuidiosum erat, postea cœperit esse gloriosum. Has omneis Hieronymus ad diuinæ scripturæ studiũ inflammauit, inflãmatas sua doctrina prouexit, quo fœdius esset ab episcopis sacros libros negligi, quos sexus infirmior amplecteretur. Marcellæ studium testatur in ipsius epitaphio, hisce ferme uerbis. Et quia tunc alicuius nominis esse existimabar, super studio scripturarũ nunq; me conuenit, quin de scripturis aliquid interrogaret. Ac paulo inferius, Hoc solũ dicã, quod quicquid in nobis longo fuit studio congregatũ, & meditatione diuturna, quasi in naturã uersum, hoc illa libauit, didicit atq; possedit: ita ut post profectionẽ nostram, si in aliquo testimonio scripturarũ esset oborta contẽtio, ad illã iudicẽ pergeretur. Hisce rebus sic indaruit apud uniuersos, Hieronymiani gloria nominis, ut omniũ suffragijs dignus acclamaret qui Damaso succederet. Verũ ut umbra nusq; est, nisi cũ adest lumen: ita celebritas sanctissimi uiri, nõ caruit inuidia. Vrit enim splẽdore suo, qui prægrauat artes infra se positas. Nõ deerant qui primũ illũ in Syriã secessum calumniarentur, & absentem, uirulentæ linguæ telis peterent. Cæterum Romæ Damaso pontifici præter cæteros charus & in præcio habitus, ad hæc Melaniæ & Paulæ primariæ nobilitatis fœminis, triennij arctissima familiaritate coniunctus, maiores inuidiæ faces excitauit, & tot iam exantlatis laboribus, Herculis ritu, cõperit excetrã supremo fine domandã: ut inquit Oratius, quæ primũ recte uirus suũ afflabat, donec simulata beneuolentia in magnũ erumperet incendiũ. Irrepserãt clanculũ in urbẽ Arrianæ factionis quidã, sed mutato iam nomine Origenistæ, ut diuersus esset titulus, error idem. Ii quo suas parteis cõmunirent, in nobiliũ matronarũ familiaritatẽ & amicitiam insinuare sese, & dogmatis suis uenenum spargere, Hieronymũ, quod is Origenis ingenio præter cæteros delectatus, laudibus extulisset hominẽ, in suæ factionis consortium pertrahere, hoc nocentiores inimici, quod sub amicitiæ prætextu plusq; hostilia molirentur, adeo ut deserendæ Romæ consiliũ cœperit. Nam quod a nõnullis litteris proditũ uideo, de supposita uestre muliebri: quã cum imprudens pro sua induisset Hieronymus, atq; ad eum ornatus modum, in cœtũ ecclesiasticũ noctu prodisset, & risum & stupri suspitionẽ sibi conflauerit, mihi nõ fit uerisimile. Neq; eñ usq; adeo suis aduersarijs parcere solitus est Hieronymus, ut hac de re tã insigni te contumelioſa, nullã omnino facturus fuerit mentionẽ: præsertim cũ id ad tuendã innocentiæ famã tantopere pertineret, ut dissimulare tacitũ, hominis fuerit parum bene sibi conscij. In epistola, cui principiũ, Si tibi putem, multa querens de uarijs inuidorum in se calumnijs, super hac re nullũ uerbum facit. Verum inter alia multa hæc cõmemorat. Ego probrosus, ego uersipellis & lubricus, ego mendax & satanæ arte decipiens. Quid eñ est tutius, hæc uel credidisse uel finxisse de insontibus, an etiã de noxijs credere noluisse? Osculabãtur mihi manus quidã, & ore uipereo detrahebant, & dolebant labijs, corde gaudebãt. Ac mox, alius incessum meũ calumniabatur, & risum: ille uultui detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Ego ut de Roma relinquẽda cogitaret, multas causas fuisse crediderim. Primũ ocij pristini desyderiũ, & gustatæ semel tranquillitatis memoriã, deinde molestam urbis celebritatẽ, molestiores delicias, luxum, ac fastum, harũ rerum comitẽ. Iam tum enim paulatim crescentibus opibus ecclesiæ, decrescebat christiana

ſimplicitas. Tum indies magis ac magis gliſcẽtiũ Origeniſtarũ aduerſum ſe inuidiã: præſertim cum id tẽporis Ruffinus ageret in urbe, nunc̃ꝫ ille quidẽ ſyncerus amicus, ut ego ſentio, tũ inſidiator peſtilentiſſimus. Nec̃ꝫ mediocrẽ inuidiam conflauerat Hieronymo, liber ad Euſtochiũ de uirginitate, quod in eo ſaliſſime taxet, clericos & monachos ac uirgines ſuo indignas nomine. Demũ eo ueſaniæ proceſſit res, ut illi crimen impingerent, quod in Paulam Euſtochij matrẽ deperiret, ob intimã cum illa uitæ conſuetudinẽ, ſed eam pietatis & ſanctiſſimorũ ſtudiorũ commertio conciliatã, non turpi uoluptatis cõſortio. Qua de re ſic ipſe meminit in ea quã modo citauimus epiſtola. Pene certe trienniũ cũ eis uixi. Multa me uirginũ crebro turba circũdedit: diuinos libros ut potui, nõnullis ſæpe diſſerui, Lectio aſſiduitatẽ, aſſiduitas familiaritatẽ, familiaritas fiduciã fecerat. Dicãt quid unc̃ꝫ aliter in me ſenſerint, c̃ꝫ chriſtianũ decebat? Pecuniã cuiuſc̃ꝫ accepi? Munera uel parua uel magna non ſpreui: in manu mea æs alicuius inſonuit? Obliquus ſermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud obijcitur niſi ſexus meus. Exacerbabat odiũ huius rumoris monachorũ nomen, tum apud plurimos inuiſum, quibus haud ferendũ uidebatur tot primarias eius urbis fœminas, religionis prætextu ſubduci familiæ, ſubduci affinibus. Id propemodum indicauit Hieronymus cum addit, eodẽ quẽ modo retuli loco. Et hoc nunc̃ꝫ obijcitur, niſi cum Hieroſolymã Paula & Melania proficiſcuntur. Indicat ibidẽ ſubornatũ ab æmulis, aliquem ut opinor ex Paulæ ſeruis, qui Hieronymũ inſimularet ſtupri, & fœdum rumorẽ, in uulgus ebuccinaret. At idem ad quæſtionẽ uocatus, inter tormẽta negauit: ſubijcit eñ in hunc modum. Iſti crediderunt mentienti, cur nõ credunt neganti? Idem eſt homo ipſe qui fuerat, fatetur inſontem, qui dudum noxium loquebatur. Et certe ueritatẽ magis exprimunt tormẽta c̃ꝫ riſus, niſi quod facilius creditur, quod aut fictum libẽter auditur, aut nõ fictũ, ut fingatur impellitur. Antec̃ꝫ domũ ſanctæ Paulæ noſſem, totius in me urbis ſtudia conſonabant, omniũ pene iudicio dignus, ſummo ſacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat, dicebar ſanctus, dicebar humilis & diſertus. Nũquid domũ alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? Nunquid me ueſtes ſericæ, nitẽtes gẽmæ, picta facies, aut auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarũ, quæ meam poſſet edomare mentem, niſi lugens atq; ieiunans, ſqualens ſordibus, fletu pene cæcata, quã continuis noctibus miſericordiã dñi deprecantẽ, ſol ſæpe deprehendit. Cuius canticũ, pſalmi: ſermo, euangeliũ: delitiæ, continentia: uita, ieiuniũ. Nulla me potuit delectare niſi illa, quã manducantẽ nunc̃ꝫ uidi: ſed poſteac̃ꝫ eam pro ſuæ merito caſtitatis uenerari, colere, ſuſpicere cœpi, omnes me ilico deſeruere uirtutes. O inuidia primũ mordax tui. O ſatanæ callidi tas ſemper ſancta perſequẽs. Nullæ aliæ urbi Romæ fabulã præbuerũt niſi Paula & Melania, quæ contemptis facultatibus, pignoribuſq; deſertis, crucẽ dñi, quaſi quoddam pietatis leuauere uexillum. Et in hanc ſententiã illic plura, quæ ne longior æquo ſim, prætermitto. Hiſce de cauſis Hieronymũ tandem urbis odium cœpit indignæ tam eximij uiri cõſortio. Itaq; relicta Roma, Syriam repetijt, an una cum Melania & Paula, parum mihi liquet: niſi quod conijcio matronas priores illuc ſe cõtuliſſe, & aut mox ſecutũ Hieronymũ, aut diuerſo itinere eodẽ perueniſſe. Reditũ ſuũ quandoquidẽ & hunc calumniatus eſt Ruffinus, ipſe deſcribit in Apologia uerbis his. Vis noſſe profectionis meæ de urbe ordinẽ? narrabo breuiter. Menſe Auguſto, ſlantibus Eteſijs, cum ſancto Vincentio preſbytero & adoleſcẽte fratre, & alijs monachis qui nunc Romæ cõmorãtur, nauim in Romano portu ſecurus aſcendi, maxima me ſanctorũ frequentia proſequẽte. Veni Regium, in Scylleo littore paulũ ſteti, ubi ueteres didici fabulas, & præcipitem fallacis Vlyſſis curſum, & Sirenarũ cantica, & inſatiabilẽ charybdis uoraginẽ. Cũc̃ꝫ mihi accolæ illius loci multa narrarent, darentq; conſilium, ut non ad Protei columnas, ſed ad Ionæ portũ nauigarem: hunc eñ fugientiũ & turbatorũ, illũ ſecuri hominis eſſe curſum, malui per Maleas & Cydadas Cyprum pergere. Vbi ſuſceptus a uenerabili epiſcopo Epiphanio, cuius tu teſtimonio gloriaris, ueni Antiochiã, ubi fruitus ſum cõmunione pontificis confeſſoriſq; Paulini, & deductus ab eo media hyeme & frigore grauiſſimo, intraui Hieroſolymã: uidi multa miracula, & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorũ indicio comprobaui. Inde contendi in Aegyptum, luſtraui monaſteria Nitriæ: & inter ſanctorũ choros, aſpides latere perſpexi. Protinus concito gradu, Bethlehẽ meã reuerſus ſum, ubi adoraui preſepe, & incunabula ſaluatoris. Vidi quoq; famoſiſſimũ

lacum

lacum: nec me inerti tradidi ocio, ſed multa didici quæ ante neſciebam. Hactenus ille. Verũ erit fortaſſis qui putet hæc ad primam illam Hieronymi in Syriam profectionem pertinere: mihi probabilius uidentur ad poſteriorem referri: tum ob id quod cum Hieronymus pene puer, ut ipſe ſcribit, adierit Syriam, non admodum conſentaneum eſt, illum & ignotum & id ætatis, tanto honore fuiſſe exceptum ab epiſcopis, eius regionis celeberrimis: tum quod huius profectionis & luſtratæ Syriæ atq; Aegypti deſcriptio, mire congruat cũ itinere Paulæ, quod in illius deſcribit epitaphio: cui tum Hieronymũ fuiſſe comitem, ex ipſa narratione licet deprehẽdere. Nec enim animi cauſa ſuſcipiebat hunc peragrandi regiones laborem, ſed partim, ut ex pluribus arriperet exempla pietatis, partim ut inſpectis locis quorum in diuinis litteris fit mentio, penitius intelligeret quod eſſet ſcriptum, ut ipſe teſtatur in præfatione quadam. Nec pietatis, nec ſacræ ſcientiæ ſibi magiſter eſſe uoluit, diuq; diſcendum putauit, quod doceret: a multis diſcere curauit, ſed a ſummis. At rurſum ſic horũ doctrinã eſt amplexus, ut quorundã contẽtioſum dogma nõ ſequeretur. Quandoquidẽ illo factioſiſſimo ſæculo, uix quiſc̃ꝫ eximie doctus, hæreſeos ſuſpitione carebat. Gregorium Naçiançenũ præceptorem ſuum appellat, & hoc interpretante, ſe ſacras didiciſſe litteras teſtatur. Verum ubi nam audierit hominem, aut quanto tempore, parũ mihi compertum eſt. Nam is uitæ mutauit inſtitutum, & ſponte cedens epiſcopi locum, ruri abditus, monachi uitam exegit, authore Hieronymo in Catalogo uirorum illuſtrium. Apollinariũ Antiochenæ apud Syros eccleſiæ epiſcopũ, frequẽter audiuit Antiochiæ, & domeſticã cũ illo conſuetudinẽ egit, adhortante Paula, & ſumptuũ, ut conijcio, partem ſuppeditante, uerum id iam ætate prouectior. Poſtremo eiuſdem impulſu, Alexandriam ſeſe contulit, iam ſemicanus, quo uidelicet ex Didymi conſuetudine, quem quod a puero captus eſſet oculis, uidentem appellat, ſummã imponeret manũ ſtudio ſacrarũ litterarũ. Etiam ſi Ruffinus calumniatur Hieronymũ nõ plus menſe, Didymi conſuetudine uſum fuiſſe, ſed ridicule tamen, ut iam uere. Nec enim refert quanto tempore uerſeris apud præceptorẽ, ſed quantũ proficias. Ruffinus ſex illis annis quos iactat, & tot egregijs præceptoribus, quos Hieronymus ne de facie quidẽ noſſet, ſuperior, ipſa tamẽ eruditione multo eſt inferior. Demum aſcito Bar hanina Iudæo, quod in litteris Hebraicis aut diminutum erat aut exciderat, ſuppleuit & inſtaurauit. Iam itaq; longo rerum uſu comparata prudentia, multorũq; doctiſſimorũ hominũ congreſſu, iuſta eruditione collecta, ad tractandas diuinas litteras accinxit ſeſe. His inſtructus præſidijs uir prudentiſſimus, Theologi munus aggreſſus eſt: [redacted] Bethlehem iuxta domini ſui preſepe, uenturæ ſenectuti ſedem delegit. Quem locum iam religione celebrem orbi, ſcriptis & uirtutibus ſuis longe celeberrimum reddidit. Is abeſt ab Hieroſolymis ſex paſſuum milibus cõtra meridianam plagam, iuxta uiã quæ ducit Chebron, eſtq; ciuitas Dauid in tribu Iuda. Iuxta hãc Paula quatuor condidit monaſteria: tria mulierũ, quibus ipſa præfuit: quartũ uirorũ, in quo diuus Hieronymus, cum pijs ac doctis amiculis & ſtudiorum adiutoribus, non minus iucundam c̃ꝫ ſanctam uitam multis egit annis, ut ipſe teſtatur in epitaphio Paulæ: quæ uiginti annis pie peractis Bethlehem, mortem immortalitate cõmutauit. Melania quæ ſe eodem contulerat, incertum quibus de cauſis, mutata ſententia, Romam repetijt. Ruffinus calumniatur illi parum conueniſſe cum Hieronymo. Et conſentaneũ eſt opera Ruffini diſſidium incidiſſe, ad quem mulier deſciſcens, poſtea parteis æmulorũ adiuuit: & haud ſcio an hæc ſit in quã Hieronymus locis aliquot oblique ſtomachatur, nomen nigredinis notans. Marcella tametſi & ipſa Bethlehemitico rure relicto, Romam ſe recepit metu barbarorum, omnia paſſim uaſtantium ac populantiũ, tamen in amicitia fideliſſime perſtitit, Hieronymianas parteis acerrime defendens. Cuius opera, Origeniſtarum factio ſenſim inſinuans ſeſe, Romæ primũ & prodita eſt, & oppreſſa. Hic omne uitæ tẽpus aut ſacris dabatur pſalmis, aut uertẽdis ſacris uoluminibus, aut ediſſerẽdis diuinis litteris, quas fratribus ac mulieribus aſſidue prælegebat. Ruffinus obijcit, illum & nobilium pueros ſibi cõmiſſos, in Poetarum ac Rhetorum litteris inſtituiſſe. Et id crimen adeo non timet Hieronymus, ut nec

refellere dignetur. Etenim cum Paulus glorietur se omnia factum omnibus, ut omneis Christo lucrifaceret: quod flagitium, si diuus Hieronymus omnibus prodesse cupiens, omnibus nationibus, omni sexui, omni ætati semet accommodauit? Confluebat huc ex toto undiq; terrarum orbe, frequens hominum multitudo, quos omneis pro suis facultatibus, uir sanctissimus, christiana accepit benignitate, neminem arcens a suo contubernio, præter palam hæreseos inustos cauterio. Prorsus exoptanda uita, ni felix ocium, tot hæreticorum & calumniatorum insultus labefactassent. Quoniam aduersum multorũ errores acerrime scripserat: nullus erat hæresiarcha, qui non Hieronymum pro hoste duceret: quem quisq; sibi male conscius, etiam intactus (ut ait Oratius) horrebat & oderat, aliorum exemplo territus. Nullum fuit unq; sæculum seditiosius, neq; confusius: & sic omnia contaminarant hæreticorũ errores, ut magnæ cuiusdam artis fuerit orthodoxum esse. Verum in primis Arrianorũ factio, litteris, armis, & imperatorum præsidijs, totum orientem, imo totum orbem in dissidium pertraxerat. Id mali utcunq; sopitum, postea mutato cognomine, per Origenistas renatum est, ut ante dixi, & in ipsam usq; Romanam urbem mire irrepserat: non palam, sed cuniculis quibusdam sese furtim insinuans: cuius rei dux ac signifer Ruffinus Aquileiensis, cum quo puero puer Hieronymus, arctissimã habuerat consuetudinẽ, & mirus quidam amor intercedebat: id quod facile liquet ex epistola, cuius initium, In ea mihi eremi parte. Verum euenit iuxta prouerbium Aristotelicum: ut qui sese impẽsissime dilexerant, acerrimis item odijs prosequerentur. Post primam simultatem, utcunq; reditum est in gratiam, Hieronymo quidem modis omnibus adnitente, ne uel casus aliquis maleuolentiæ suspitionẽ præberet: & dissimulante interim clancularias illius machinas & uirulentas obtrectationes. Cæterum ubi iam fidei quoq; labem hæreseos aspergere niteretur Ruffinus, & Hieronymum in suæ infamiæ consortium inuoluere, reclamante uiro sancto, & figuratas ut ipse uocat laudes, summa libertate reijciente, rescissa est male sarta gratia: & insyncera necessitudo, in apertam erupit simultatem: ac diruptis omnibus pudoris ac modestiæ uinculis, uterq; in alterum sic debacchatus est: ut in Hieronymo propemodum fateare uerum esse, quod Publius ille mimographus scripserat, Furor fit læsa sæpius patientia. Primum, ipsa scripta clamitant Hieronymo uehemens & ardens fuisse ingenium, humanissimũ quidem, sed liberum: hoc impatientius contumeliæ, quod nulli malum moliretur. Deinde hæreseos ea est insimulatio, in qua tolerantem esse, impietas sit, non uirtus. Accedebant ad hæc tot faces, quæ uel lenissimũ ingenium ualeant irritare. Sunt qui Ruffino nõnihil tribuant. Mihi nec eruditio satisfacit, & mores olfacere uideor uirulentos ac uafros minimeq; liberales. Certe cum Hieronymus illum talibus pinxerit coloribus, infantiam, imperitiam, ac stuporem hominis ubiq; ridens & insectans, aut talem Ruffinũ fateamur oporteat, aut Hieronymũ Sycophantam faciamus. Quo magis admiror quid Gennadio uenerit in mentem, qui non cõtentus Ruffinum immodicis uexisse laudibus, huiusmodi coronidem adiecit, ni fallor, in Hieronymũ. Sed & obtrectatori opusculorum suorum, respondit duobus uoluminibus, arguens & conuincens se dei intuitu & ecclesiæ utilitate, auxiliante domino, ingenium agitauisse: illum uero æmulationis stimulo incitatum, ad obloquium stilum uertisse. Constat Ruffinũ duobus libris inuectum in Hieronymũ: nec dubium est quin de his senserit Gennadius: qui cum Ruffinum inter præcipuos ecclesiæ doctores ponat, Hieronymũ obtrectatorẽ facit, & Ruffiniani nominis inuidentem gloriæ. Dolebat (opinor) homini Gallo. Vigilantius ab Hieronymo parum suauiter acceptus, & Palladius locis aliquot arreptus mordicus, quorũ uicem hac ratione uoluit ulcisci. Sed ut ad id quod institueram recurrat oratio, nihil nõ machinatus est in Hieronymũ Ruffinus. Subornarat permultos, qui uirum excellentissimũ conuicijs lacesserẽt, Vigilantium Gallum, Palladium Galatam, tum Magnum oratorem urbis Romæ. Deniq; Domnionem & Pammachium, qui libros Hieronymi suppresserunt, ne uenirent in manus hominum: & admonuerunt litteris, ut quædam emendaret in æditis uoluminibus: præsertim in quibus propensior uideretur in laudem uirginitatis: & huius studio nuptijs iniquior cẽ uellent plæriq;. Quibus ita respondet, ut ipsis parcens, acriter insectet eos, a quibus sentiebat illos subornatos & impulsos. Ac tantũ ualuit æmulorũ maliciosa callidtas, ut nec ipse diuus Augustinus Hipponensis episcopus, optime sensisse uideat de fide Hieronymi, priusq;

propius

propius & interius nosset hominis & uitam & eruditionẽ: quorũ utrũq; suspicere atq; æmulari debebat Augustinus, nõ uellicare, solo episcopatus honore superiorem cæterũ ut ætate, ita & cæteris dotibus omnibus inferior. Hinc illa de mendacio cauillatio, hinc liber de animarum origine, hinc interpretationis ex Hebræo suggillatio, hinc simultatis cũ Ruffino deploratio: quib⁹aduersus Hieronymũ ceu uelitabat, euocare cupiẽs ad dogmatis sui professionẽ. Id subodoratus uir minime stupidus, diu grauatus ad ea respõdere, tandẽ respõdet acerbius, parũq; blande. Verũ simul atq; uterq; alteri penitus cœpit esse cognitus, iunctis animis ac studijs, cõmuni opera fidẽ catholicã aduersus hæresiarcharũ insultus tuebant: & minus sibi placuit Augustin⁹, ubi Hieronymi magnitudinẽ pernouerat, ex exploratore factus discipulus. Ita ex initio qualicũq;, summa inter illos cõflata est necessitudo. Cæterũ cũ Ruffinianis plane, qd' aiunt, ἄσπονδος πόλεμος erat, quorũ uesania eo progressa est, ut fictam epistolam uelut ab Hieronymo scriptã, in uulgus spargerent: in qua deploraret uitæ superioris errores, ac damnaret operã olim insumptã, uertendis ex Hebræo sacris uoluminibus: uelut huc inductus a iudæis nõnullis impostoribus. Sed actum esset de rebus humanis, si maliciæ par animo suppeteret nocẽdi facultas. Stilum Hieronymianũ histriones illi assequi nõ poterant, illo sæculo nulli (sicut opinor) imitabilẽ, nedum Ruffini fodalibus. Quod si potuissent, prorsus Hieronymiana fuisset epistola. Iam quantũ uirulentiæ sit in libris illis Ruffini, quos in sanctissimũ uirum scripsit, quisquis legerit, facile perspicit. His addiderat epistolã, præter indignissima cõuicia, diras minas, iudicia, exiliũ, mortẽ deniq; denuntiantem, ni taceret. Ea quanq; intercidit, tamẽ ex apologia Hieronymi cẽ atrox fuerit, licet conijcere. Eodẽ e fonte profectũ est dissidiũ illud acerbissimũ, qd' illi fuit cũ Iohanne episcopo Hierosolymitano, ad cuius diocesim attinebat Bethlehem: adeo ut ipse cum suis abstineret ab episcopi cõmunione, quod is in manifestam uenisset suspitionẽ Arrianæ factionis, homo Sycophanta, uafer, ac lubricus, & tyrannicæ cuiusdã insolentiæ. Ad hæc hulcera accedebant, qui frigidã quoq; (quẽadmodũ dici solet) suffunderẽt: & exasperatũ tot iniurijs animũ, litteris insuper suis instigarent, hinc Riparius, illinc Marcella, aliunde Paula, Pammachius, Domnio, Oceanus, Augustin⁹, & præter hos alij cõplures, purga famam, cõpesce hæresim, succurre fidei. Sic uisum est Christo: ut inclyti militis uirtus tot exagitata procellis, darius enitesceret: ac uelut aurum igni probatum, perpetuis excercitus malis, per infamiam & bonã famã grassaret ad immortalitatis brauium. Aderat luctanti, qui periculis obijciebat: & idem uires dabat, qui daturus erat præmium. Hinc ille uelut annosa ualido cum robore quercus, undiq; propellentibus calumniatorum uentis, aut Marpesia cautes, quæ fluctibus undiq; tunditur, pectore inuicto infractoq; stabat: & adeo nõ dimouebat ab honesto: ut quo magis oblatrabant æmuli, quo molestius obstrepebant inuidi, hoc acrius extimularet ad studiũ pietatis. Aduersus hæreticorũ uim & insidias nõnihil adiutus est in Syria, ab Epiphanio, ac Theophilo Alexandrinæ urbis episcopo. Romæ, Marcella, Pammachio, Chromatioq;, quos sibi uel ob Paulæ affinitatẽ habebat admodũ fauentes, horũ etiã benignitate subleuabat. Quis in huiusmodi uita martyrium requirat: quæ quid aliud fuit, cẽ diutinũ ac perpetuũ martyrium? Et reperias, qui mortẽ possint cõtemnere, cõtumeliam nõ possint. Triginta totos annos in diuinarũ litterarũ meditatione sudauit, ut ipse testat alicubi: & ad extremã usq; senectã, docẽdi scribendiq; laborẽ, iuuenili robore sustinuit. Paulã discipulã & patronam suã, præmisit in cœlũ: cui cẽ diu fuerit superstes, nõ satis liquet. In illi⁹ epitaphio declarat sese iam tum in extrema senectute fuisse. Cũ ea uixit Bethlehem annos uiginti: & ab illius obitu permulta scripsit ad Eustochiũ, ut maternæ pietatis studijq;, ita & in Hieronymũ beneuolẽtiæ hæredẽ. Tandẽ uitæ cursu felicissime peracto, ad immortalitatis laureã est euocatus, anno ætatis suæ nonagesimo primo: anno uero salutis humanæ, quadringẽtesimo uigesimo secundo, sub Honorio & Constantio iam in imperij cõsortiũ assumpto. Ferunt ossa postea Romam trãslata fuisse. Siquidẽ & hodie monumentũ illi⁹ mõstrat in Exquilijs apud ædem uirgini matri sacram, iuxta præsepe Christi. Is qui uitã illi⁹ cõscripsit, Cyrilli nomine, nõ infacete cõmentus est, eũ iam morti uicinũ prædixisse fore, ut Romã aliqñ rediret. De miraculis nõ libet quicq; attingere, iam uulgatissimis, si quis eiusmodi fabulis delectet. Ad hoc, qd' referunt de digesto per Hieronymũ

officio diuino, deq; duobus uersiculis in calce singulorum psalmorũ adiectis, an uerum sit nec ne, non magni refert: unum illud palam est, epistolam quæ testatur id factum, a nebulone confictam alieno titulo. Tantum illi famæ & authoritatis pepererat uitæ integritas, sed præcipue libri, doctrinam inimitabilem præ se ferentes, & doctrinæ parem eloquẽtiam: ut erudita quoq; Græcia, quæ consueuit omneis omnium gentium litteras fastidire, unius Hieronymi commentarios in suam linguam transferẽdos curarit: nec puduerit totius orbis semper magistram, post tot eximios scriptores ab homine Dalmata discere, iamq; ad antrum Bethlehemiticũ nõ secus atq; ad publicũ totius christiani orbis oraculum undiq; curreret, si quid quem torqueret in diuinis litteris. Crebræ epistolæ, crebri nuncij huc cõmeabãt, ex Italia, ex Hispanijs, e Gallijs, ex ultima Germania, ex Africa. Cõsulebat ab episcopis, a nobilibus matronis, a primatib⁹. Quisquis christianam uitam animo destinasset, prius ab hoc uitæ instituendæ ratione efflagitabat. Multos non tam loci religio, cũ Hieronymi uidendi sitis in Syriam attrahebat. Libebat nimirum sacri illius ac cœlestis animi, quem in libris conspectum adorabant, thecam ac domicilium intueri. Visit hunc præter innumeros alios, Alipius, mittente Augustino, ut saltẽ per intimũ amicum, Hieronymũ complecteretur: quandoquidem ipsi licet cupienti, non erat integrum tantum itineris emetiri. Vidit Paulus Orosius historiographus, ab eodem (ut opinor) missus: ut indicat in calce suæ historiæ, nõnulla referẽs, quæ ex illius colloquio didicisset. Vidit Sulpicius Seuerus, qui magnificis præconijs effert hominem, sed tamen illius non assequitur merita. Visit Apodemius, ex Gallia. Cunq; his complureis alij, quorum in litteris suis meminit. Equidem uideo quosdam magnopere contendere Hieronymũ uirginitatis illibatæ fuisse, quod affirmare, quor sum attineat, non uideo: cum ipse duobus in locis palam ac ingenue fateatur sese lapsum in adolescentia, & hac laudis parte caruisse. Primũ in epistola, cuius initium, Quod ad te huc usq; non scripsi, testatur in hunc modum: Virginitatem autem in cœlum fero: non quia habeam, sed quia magis mirer quod non habeo. Ingenua & uerecunda confessio est, quo ipse careas in alijs prædicare. Nunquid quia graui corpore terræ onerosus hæreo, auium non miror uolatus? neq; columbam prædico, quod radit iter liquidum, celeres neq; commouet alas? Hactenus quidem ille. Neq; uero me dam est, quosdam hunc sic interpretari locũ, quasi Hieronymus sibi uirginitatis laudem adimens, modestiæ causa sese deiecerit. Quemadmodum Paulus, cum plus omnibus laborasset, seipsum tamen minimum apostolorum uocat, & indignum apostoli uocabulo. Atq; hic color alibi fortasse locum habeat, cæterum hic stultitiæ fuerat id dicere, cum officeret ei quod agebatur. Cum enim ad inuidiam usq; laudibus uexisset uirginitatem, occurrere studuit quorundam calumniæ, qui sic dictitabant. Quisq; laudat, quod ipse est: coniugati gaudent laudari matrimonium: & si liceat, sacramentorũ omnium primum cupiant efficere. Monachi suum efferunt institutum. Sacerdotes & episcopi, de muneris huius excellentia libenter audiunt. Qui uirginitatem sequitur, gaudet eam cum angelorum æquari puritate. Nec istud est fauere uirtuti, sed suis quenq; laudibus applaudere: & honesto prætextu seipsum iactare. Proinde ne quid ea calumnia uirginitatem prædicantis fidem eleuaret, ingenue fatetur se non esse quod laudat: nec suum agere negociũ, sed ueritati patrocinari. Rursus in epistola, cuius initium, Non debet charta, declarat idem hisce uerbis: Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter: in quo & ego lapsus sum, & uos non sine timore transistis. Quod si non possumus nisi uirginem amare, nec apostolos, nec patriarchas amabimus. Est autem istud quibusdam studium, in speciem quidem pium, sed tamen ineptum, sanctorum laudes in immensum attollere, dum illis tribuunt: non quantum adfuit, sed quantum illis optent adfuisse. Hi Christum si queant, maiorem cẽ est, cupiant reddere: deinde huic pene parem Mariam, & factiose suum quisq; diuum attollit. Minoritis, nunc̃ satis laudatus Franciscus, alijs Benedictus, alijs Augustinus. At expedit etiam sæpenumero, commissum aliquod ceu cicatricem in sanctis agnoscere. Fit enim nescio quo pacto, ut efficacius nos eorum exempla permoueant, quibus ex uitiosa uita contigit ad pietatem resipiscere. Quanto plureis pellexit ad bonam frugem, peccatrix illa Magdalene, Christi delitiæ, cẽ Teclæ perpetua innocentia, quæ ex tot hominum milibus uix ulli contingit? Magis

profuit

profuit uitæ mortaliũ, Dauid deplorans quod admiserat: nosq; post errata docens resipiscere, cẽ aliorum semper inculpata uita. Lapsus est Hieronymus, sed primis illis annis, & ut arbitror, ante cẽ baptismo renatus esset in Christo (Solent em̃ tum fere adulti baptismũ suscipere, nisi si quem uitæ periculum huc adegisset): & lapsus est eo uitio, quo fere solet inuolui pueritia, priusq; uitiũ esse nouerit. At quot annis, quas pœnas, ob puerile erratũ a sese exegit? Quib⁹ supplicijs, eam pueritiæ uoluptatulam est ultus? Hieronymi præconium amplectantur, quibus uirginitas cordi est. Exemplũ Hieronymi sequant, qui baptismi uestem nõnihil cõmaculatã, pœnitentiæ nitro cupiunt candidare: multoq; magis isti, qui maximã uitæ partẽ, turpibus uoluptatibus dedicarũt. Ad hæc sunt, quos nõnihil offendit sermonis acerbitas: quod in scriptis suis acrius nonnunq̃ uideat incandescere, cẽ pro christiana mansuetudine, planeq; ueteris comœdiæ quiddã referre, multos mordicus arripiens. In hac sententia fuit olim Augustinus, & nostra memoria si superis placet, Franciscus Philelphus, uir ille quidẽ eruditus, sed nõnunq̃ plus satis φίλαυτος. At hi mihi parũ expendere uident, negocij circũstantias, patriã, ingeniũ, sui fiduciã, æmulorũ improbitatẽ, cõtumeliæ genus nulli ferendum. Postremo nec illud Terentianũ: Tu si hic, aliter sentias. Nulli suam cõtumeliam ferunt impotẽtius, cẽ qui in aliena sunt lentissimi. Acriter inuectus est in Ruffinũ, sed ille cõmeruerat acriora: Hic hæreseos crimen fortiter depellit, ille carnificẽ minitatur: & fictis flagitijs famam incessit. Et nemo seuit grauius, cẽ cui nõ licuit esse mansueto. At qui si quis attentius ac propius inspiciat eos libros, in quibus uelis equisq; (quod aiunt) inuehi in aduersarios, totaq; libertati uela laxat, mira deprehendet humanissimi mitissimiq; ingenij uestigia. Ludit sæpenumero, & festiuis salib⁹ agit magis cẽ uirulẽtis. Nõnulla dedit suo sæculo, & amicorũ affectib⁹: & ita crimẽ a se depellit: ut si fieri possit, cupiat hosti parcere. Multa sciens ac prudens supprimit, pudori christiano malens obsequi, cẽ animo lacessito: uelut in epistola aduersus Iohannẽ Hierosolymitanũ, quantũ tribuit suæ uerecundiæ, quantũ episcopi titulo, ut se reprimit? Et si quid incidit odiosius, sæpe nomina supprimit, nõnunq̃ fictis abutitur uocabulis, uelut in argumẽto de matre & filia recõciliandis, in diaconũ impudicũ, in Susannã lapsam. Quin etiã in Ruffinũ & huius socios, Grunnij, Luscij Lauinij, Calphurnij Lanarij, Scorpij, Canis Alpini, & id genus alijs aut fictis aut obscuris nominibus stomachat. Iam uero piget etiã meminisse, quod audimus ꝙtidie quosdam impie religiosos, & inscite doctos nobis ad aurem obgannire, id in Hieronymo calumniantes, quod in eo pulcherrimũ est: nimirum doctrinã, ut ipsi uocant immodicã, & plusculũ eloquentiæ, cẽ theologũ deceat. Neq; quicq̃ omnino norunt de Hieronymo, nisi quod Ciceronianus dictus uapularit. Verum huius rei, quoniã ab eruditissimis abunde respõsum est, Laurẽtio Valla, & Angelo Politiano, & nos olim adolescẽtuli, minores annis uiginti, lusimus in istorũ stulticiã in dialogis, quos antibarbaros inscripsimus, unum illud hoc adijciam loco: ubi deterret uirgunculã ab immodico studio librorũ prophanorũ, negat fuisse somniũ, sed experrectũ repperisse scapulas liuentes. At idem Ruffino respondens, satis ridet hominis curiositatẽ, cui nõ satis esset obseruare quid uigilans diceret aut ageret: uerum etiam quid dormiens somniaret: & adeo fatetur fuisse somnium, ut illud conferat cum prodigiosis illis noctium ludibrijs, quibus aliquoties sibi uideret alatus uolare cum Dædalo per maria, nõnunq̃ comatulus esse, cum esset caluaster: interdum sumpta toga, causam dicere pro rostris. Expediant igitur isti, qui simul utrunq; uerum esse possit, aut eligant utro in loco malint Hieronymo habere fidem, illic ubi de fide narrationis non agitur, sed quocunq; modo deterretur adolescentula: an hic ubi causa agitur & crimen depellitur: qua in re ueritas orationis etiam iureiurando solet exigi. Quomodo commento Pythagoras rudes homines a carnium ingluuie deterruit, sic & parentes commenticijs terriculis, pueros a peccando submouent. Præterea uideant utrum credere malint seni, an adolescenti. Somnium non fuisse, scripsit adolescentulus: somnium fuisse, scripsit senex. Aut hunc nodum explicent. Dixit apud tribunal: Si un cẽ habuero libros sæculares, te negaui: cur post hæc non refellit Hieronymus, quod obijcit Ruffinus de Ciceronis dialogis, quos maiore mercede fratribus scribendos locarit: de poetis, quos prælegit pueris? Et in hac accusationis parte, ita uersatur, ut ludat magis cẽ refellat, nimirũ crimẽ iudicans dignius, quod rideretur cẽ dilueretur. Vbi deinde negat aut dissimulat Hieronymus

sibi fuisse

sibi fuisse libros sæculares? Aut si negasset, quis sanus illi fuerat crediturus : nisi forte cōsentaneū uero putemus, cum in libro de optimo genere interpretandi plurimos uersus ad uerbū ex Cice rone referat: eum hos omneis ex adolescentiæ memoria descripsisse, nō de codice. [redacted]

At ille tot linguis excelluit. Vt omittā tam multa disciplinarū adminicula: sine quibus in diuinis uoluminibus necesse sit passim hallucinari, quis unq̄ sacras litteras sic ex ipsis hausit fontibus? Quis altius imbibit? Quis simili cura edidicit? Quis sic in promptu & in procinctu (quod aiunt) habuit? Quis citauit aut densius, aut appositius? Quis edisseruit doctius? Quis tractauit sanctius, aut felicius? Quis eruditissimos illos interpretes euoluit diligētius? Quis hæreticorū dogmata refellit efficaciꝰ? Quis Christi philosophiā penitius cognitā habuit? Quis eam uiuidius, aut litteris expressit, aut uita? [redacted]? Operepreciū est audire censurā istorū, qui cuncta ad certum numerū redegerūt. Doctores ecclesiæ quatuor esse libuit: & quatuor item scripturæ diuinæ sensus: nimirū ut respōdeant quatuor euāgelistis. Gregorio tribuunt tropologiā, Ambrosio allegoriā, Augustino ana gogen. Hieronymo (ne nihil habeat) relinquunt litterā, & sensum grāmaticū. Sic em̄ has uoces distinguunt, cū treis superiores indiscrete sumat Hieronymus. Primū ex tot eximijs doctoribꝰ, q̄tuor esse duntaxat uoluerunt, idq̄ candore q̄dā magis q̄ ex animo, ne nullos ueterū recipere uiderent': q̄ q̄ nec hos admodū legunt, nisi uelut apocryphos iāq; antiquatos. Largiunt' his ali quid, ueritates interim sibi seruātes. Gestit animꝰ paucis istos, qui sic de Hieronymo sentiūt, cū

Hieronymo

Hieronymo cōferre: sed reprimam me, ne qd' in nebulones dixero, probi theologi in se dictum existiment. Vnum illud tacere nō possum, tot æditis uoluminibꝰ quid ualuerit, declarauit Hiero nymus. Si quisq̄ istorū, unicū Hieronymi uolumen suo marte possit intelligere, si quadraginta istius factionis theologi, cōmuni opera, conflatisq̄ studijs, possint unicū excudere libellū, qui sit ullo modo cū Hieronymianis cōferendus: imo cū his quos dictauit Hieronymus, nō scripsit: fatebimur Hieronymū nō esse theologum. Sed istorū iudiciū minus demiror, cum magis mirū foret, si probarēt quod nec didicerunt, nec intelligunt. Iustius in hos stomachor, qui cum bonas profiteant' litteras, parum candide (ne dicam arroganter) de tanto uiro pronunciant. Franciscus Philelphus arrepta ueluti censoria uirgula, Augustino tribuit dialecticæ palmam, eloquentiæ Hieronymo. Non est meū Augustini laudibus quicq̄ decerpere: uerum illud ipsa res clamitat, Hieronymū Augustino nō minus antecelluisse dialectica, q̄ præcessit eloquētia: nec minus eru ditione superiorē fuisse, q̄ dicendi laude. Siquidē Hieronymus, græci sermonis callentissimꝰ: nō modo totū Aristotelem, sed cæteros item philosophos omneis euoluerat. Augustinus, id quod & ipse fatet', & indicāt libri, duos duntaxat Aristotelis libellos, tum forte in latinū uersos sermo nem, de prædicamētis, ac de enunciatione. Et ut ingenue dicam, argumētat' aliquāto perplexius ac molestius Augustinus: at quanto solidius, quanto alijs neruis Hieronymꝰ? Quanq̄ ego nec de uitæ genere prorsus accedo Philephi iudicio. In se quidē rigidior Hieronymus, q̄ Augustinus, at in alios lenior: nec unq̄ Hieronymus a suis exegit fratribus, quod a suis clericis Augusti nus. Iam uero dictu mirum, quantopere celebret' inter eruditos, præsertim in Italia, festiuissimum illud, & merū atticismū spirans Theodori Gazæ dictum. Apud quē cum Bessarion Nicenus, præsente Plethone Bizantio, primā eloquētiæ laudē tribueret Hieronymo, uel hoc argumento, quod ceu Ciceronianus fuisset accusatus εἰρωνεύων ille respōdit, Hieronymū præter meritum uapulasse, nimirū innuens illum non satis esse Ciceronianū. Verū an hoc inter familiares effutierit Gaza, nec ne, haud ita magni refert. Equidē ei uiro tantū in litteris tribuo, quantū uix alteri cuiq̄: neq; candor illius, quo præditū accipio, sinit, ut id ab eo dictum credam. Alioqui ne Gazæ quidē concesserim, ut homo græcus Hieronymianæ facundiæ censorē agat: qui Ciceroni quoq; tam fuerit iniquus: idq; magis studio gentis suæ q̄ iudicio. Illud demiror, fabulam & im piam & stultā, usq; adeo plausibilē uideri doctis: præsertim cū eam Petrus Crinitus, nō admodū grauis author, referat, primū adeo frigide: ut statim illud audire mereat', nisi fingeres, nō sic narrares Crinite: deinde tam uane, ut ueluti sorex suo se prodat indicio : declarans sese nec legisse, nec intelligere quod narrat, auditum opinor alicubi in conciliabulis, aut inter pocula. Neq; uero huius est loci, quid in totū de Criniti litteris iudicioq; sentiendū sit explicare. Certe libri testantur hominē sibi nequaq̄ displicentem, chartis & ocio abundasse: sed quo rectius ac grauius uti potuerit. Quod ad hanc rem ꝓprie facit, paucis attingam. Dictū (inquit) celebre est Theodori Gazæ de diuo Hieronymo, eiusq; eruditione, affectū fuisse iniuria Hieronymū a Ruffino, qd' eum pro Ciceroniano accuset. Atq; idē (q̄m bellum erat scilicet) paulo post repetit & inculcat. Et simul iniuria hæc inquit o Bessarion, insignis in Hieronymū facta est a Ruffino, plagasq; illas nullo suo merito tulit. Dispeream si Crinitus legerat hoc somniū, uel ab Hieronymo narratū, in epistola ad Eustochiū, uel obiectū a Ruffino, ac rursus ab illo dilutū & irrisum. Etenim cū ipse Hieronymus testetur se uapulasse, quod Ciceronianus esset, nō christianus, quæ nam atrox illa iniuria, quam Ruffinus fecerit Hieronymo? Narrationis author ac testis est ipse Hieronymus, plagarum author deus. Nec obijcit Ruffinus plagas, sed periurium: quod execratus seipsum, si postea libros haberet prophanos: non præstiterit quod apud tribunal æterni iudicis deierarat. Si falso dictus est Ciceronianus, si præter meritum flagris cæsus est, deum iudicem in ius uocare par est, non Ruffinum. Bellam me hercle facetiam, quæq; atticum testetur ingenium, & cui certatim applaudant eruditi. Ad hæc inter multa quæ cum iure possim exagitare, prudens dissimulo: ne molestus sim lectori. Scribit in hunc modum : Quando & affectatæ nimis eloquentiæ, pro Ciceroniano & habitus sit & accusatus. Quid ais Crinite? Itane Ciceronis est affectata eloquentia : cui Fabio iudice, peculiaris est illa felicissima facilitas? Iam haud me præterit, aliud sensisse Crinitum q̄ uerbis expresserit, uidelicet accusatum hoc nomine Hieronymū, quod plus

satis

satis affectaret eloquentiam. At ubinam hic illa Romani sermonis puritas? Quis Romane sciens, ad eum loquit modum, habitus est affectati regni? Ac mox subijcit, in quo Theodorus dicitur risum mouisse: ut qui foret in Romana etiam eloquentia censor acerrimus. Quid ego audio? Num censoris acerrimi est mouere risum? At sensit illi motum fuisse risum. Atq; id ipse propemodum addiuinabam. Verum hoccine Romanũ est, huiusmodi flosculis ludere? Et tamen hic scriptor, sic alienus a Romana facundia: ut nec elegantiam præstet. Audi quanta cum authoritate, quantoq; supercilio pronunciet de Hieronymo, ut. M. Varronem quempiam loqui putes, non Petrum Crinitum. Neq; prorsus negauerim (inquit) quædam esse in Hieronymo, quæ non usq; quaq; Romanam in dicẽdo puritatem, atq; elegantiam probant. Quod equidem uitium, si id uitium est: non homini, sed tempori, & professioni tribuendum existimo. Nam inter christianos homines, non eloquentiæ, sed uitæ accusantur uitia. Egregium uero Hieronymi patronũ. Quæ nam ista Romana puritas? Num eodẽ more dicere q̃ dixit Cæsar, aut. M. Tullius? At qui fieri potuit, ut Hieronymus de rebus longe diuersis loquens, ijsdem tamen uerbis uteretur? Alia religio, alius cultus, diuersi authores, nouata omnia: & tu me negabis eloquentẽ, nisi perinde loquar, quasi Ciceronis ætate uiuam: cum præcipua dicẽdi laus sit, apte dicere? Nisi forte parum Romanus uidebor, si pro eo quod olim dicebant, faxit Iuppiter optimus, maximus: dixero, faxit Christus Iesus, quod ad hunc modum non sit locutus. M. Varro, aut. C. Cæsar, aut. M. Tullius. Iam quid est hoc quod ait, imputandũ Hieronymi sæculo? Num sæculum hoc putat illo facundius? Aut quænam est ista professio, cui condonari uult infantiam? Nec em̃ adeo stultus est opinor, ut existimet Hieronymũ fuisse monachum huius generis, quod hodie receptum est. An Christi professio pugnat cum eloquẽtia? Quid autem uetat, si Cicero de suis dæmonibus dixit eloquenter: quo minus christianus item de pietate ueraq; religione dicat eloquenter? Sed dicam inuitus, quod tamen uerissimum esse comperi, esse permultos sic prophanis addictos litteris: ut ineruditum, ut infans, ut sordidum uideatur, ubicunq; christianæ professionis uocabula uiderint. Romuli, Camilli, Fabricij, Iulij nominibus delectantur: ad Christi, ad Pauli, Bartholomæi uocabula nauseant. Hos nihil aliud offendit in Hieronymo, nisi quod ingenue christianus est. At nos si quando uideri uolumus eloquentes, de rebus sacris, deum immortalem cũ prophane dicimus? Neq; uero probem in homine christiano, anxiam eloquẽtiæ affectationẽ: quæ nec philosophis, nec Senecæ, nec ulli graui uiro uncũq; probata est. Atq; adeo ne fieri quidem potest, quin de religione uerba faciens, sacrorum uoluminũ testimonijs utare: quorũ phrasim innouare ridiculum sit, fastidire impiũ. Ad hæc interdum eos cites oportet, quibus defuit elegantia sermonis, quales nobis Bonauentura, Thomas, Scotus: Hieronymo Iouinianus, Vigilantius, Ruffinus. Aiunt Pomponium Lætum, in omnẽ usq; uitam a Græcis abstinuisse litteris, ne qua peregrinitas, Romani sermonis castimoniam uiciaret. At diuus Hieronymus in tot linguas cognoscendas partitus operam & oleum, tum in huiusmodi uersans argumentis: quæ non facile splendescunt, nec recipiunt orationis nitorẽ, deniq; permulta dictans, tamen eloquentiæ tantum præstitit, ut nemo fuerit nostra memoria, quem hac in parte cum eo conferre possimus. Et tamen eximios uiros, nostra uidit ætas: & qui ne Ciceronis quidem sæculo inter elingues habiti fuissent, quorum præcipui sunt, Laurentius Valla, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Iohãnes Picus, & noster Rodolphus Agricola. Sunt & alij, quos haud quaq; cõtemno, sed ex his quoniam insignes sunt, res æstimabitur. Hieronymus ex parte contempsit eloquẽtiam, tam multis distractus est studijs, quæ dicendi politiem rubigine solent obducere. Hi per omnem ætatem in his modo uersati sunt litteris, quæ ad dicendi faciunt ornamenta: & tamen detur idem argumentum, sit eadem christiane loquendi lex: uidebimus nec horum quempiam Hieronymianam eloquentiam assequi. Primum enim cum præcipua pars eloquentiæ sit & fons, ut inquit Horatius, res de quibus dicturus sis, penitus habere cognitas, quis non statim intelligit, quam multis partibus hic potior sit Hieronymus? Ad hæc quis exordiatur dexterius? Quis proponit absolutius? Quis narrat euidentius? Quis expatiatur uel amœnius uel appositius? Quis colligit neruosius? Quis telum in aduersarium torquet acrius, aut exceptum retorquet mirabilius? Quis illigat tenacius? Quis in tractandis ἤθεσι iucundior,

iucundior? Quis in πάθεσι concitandis grauior? Quis in schematismis florulentior, aut picturatior? Quis sententias interserit aptius? Quis epiphonematibus pungit argutius? Quis hypotyposes effingit rectius? Quis aut attollit magnificentius, aut deijcit humilius? Quanta ordinis ratio? Quod consilium? Quæ transitionũ delitiæ, quas sæpenumero per sententiam contexit? Q̃ parata latini sermonis copia? Quæ uocum emphasis, qui delectus? Quanta rerum supellex? Quæ authorũ agmina? Q̃ ubiq; densus & instans sibi? Q̃ felici mixtura contexit, concinnat, ac struit omnia? Præterea qui nerui, qui lacerti, qui uigor, qui actus orationis, ac uita? Vt nusq; cessat, nusq; dormitat, nusq; iacet, nusq; resistit: ut ubiq; properans, auditorem secum rapit? Vt semper aliud ex alio pendet: & gemma gemmã trahit? Q̃ modulata, cũ numerosa totius orationis compositio, cũ mire commatis & colis rotatur ac uoluitur oratio? Quid dicam de festiuitate, qua res tristissimas etiam ille mirifice condijt? Postremo quod pectus, quanta causæ fiducia? Quis docet apertius? Quis delectat urbanius? Quis mouet efficacius? Quis laudat candidius? Quis suadet grauius? Quis hortatur ardentius? Quis recenset sublimius? Quis instituit sanctius? Quis cum amicis fabulatur humanius? Nullum est enim argumenti genus, in quo ille non luserit: nusq; sui dissimilis. Hæc non admodum mirenẽ, qui in hanc palestrã nunq; descenderint. Cæterũ magnarũ uirium est, tractare sacra tam splendide, simplicia tam erudite, inculta tam polite, retrusa tam dilucide, a sensu cõmuni abhorrentia tam populariter, periculosa tam libere, seuera tam plausibiliter. Aliud est epistolam scribere ad Ciceronis exemplar: & decẽ selectis uocibus, Ciceronis simium agere: aliud in grauissimis argumẽtis, tot excudere uolumina. Aliud est in ficta controuersiola declamare: aliud in seriis fidei negocijs utriq; satisfacere: & his qui nihil requirunt præter scripturæ diuinæ scientiã: & his qui tantum ingenij uires expectant. Atq; hæc qui præstat, parum Ciceronianus est? Siquidem quid aliud est esse Ciceronianum, cũ optime dicere, etiam si diuerse dicat? Quandoquidẽ ipsi Ciceroni secus dicẽdum foret, si Hieronymus esset. Alias dicendi uirtutes mireris in alijs: in uno Hieronymo tot pariter dotes cumulatæ sunt, ut in eo reperire liceat, quod & in. M. Tullio desyderes. Loquit Cicero, tonat ac fulminat Hieronymus: illius linguã miramur, huius etiã pectus. Quid quod nostro sæculo quanc̃q; sat feliciter repullularũt bonæ litteræ: tñ declamandi prorsus extincta est exercitatio: ut hoc ipsum quid sit eloquenter dicere, nõ queat nisi a paucissimis iudicari: cum ea res magis usu constet, cũ præceptis. Vt iuxta Græcorũ prouerbium, Non una hyrundo uer efficit: ita non una quæpiam dos, facit eloquentẽ. Inter tot egregios authores: quorũ ingenio defensa est, & illustrata Christi religio: alijs desunt sæculares litteræ, alijs sacræ scripturæ cognitio. In hoc ingeniũ desyderat Hieronymus, in alio lucem orationis: in hoc neruos, in illo splendorẽ. Multis defuit linguarũ peritia, nõnullis fidei synceritas, quibusdam uitæ integritas. Hieronymus, & unus Hieronymus, sic omnia præstitit: ut si non ad unam aliquam uirtutẽ, sed ad omniũ concentum & summã respicias: dicam audacter, sed uere, nihil habet uel ipsa Græcia, quod nostro opponat Hieronymo. Profecto si possit, & meæ sententiæ non pigebit palinodiam canere. Et tamen hunc uirum, quem ne summi quidem queant assequi, nõ uerent calumniari & mediocres. Notatur a Laurentio, quod in libris aduersus Iouinianũ, sic Iouis statoris fecerit mentionẽ, uelut a stando dictus sit, & non potius a sistendo. Quasi uero illic hoc agat Hieronymus, unde dictus sit Iuppiter stator, ac non magis ridendi Iouiniani quæsiuerit ansam. Nisi forte cum scribit Martialis: Dicemus ficus quas scimus in arbore nasci: Dicemus ficos Ceciliane tuos: uere sensit hanc esse uocũ differentiam. Et tamen siue a sistendo deducitur stator, siue a stando, nihil est in quo reprehendas Hieronymũ. Quid em̃ est aliud sistere, cũ facere ut stet aliquid? Quod em̃ græcis unica uox declarat ἱστάνω, id latini duab⁹ explicant, sed inter se cognatis. Proinde cũ Iuppiter sit stator, hunc offendere uidẽ q̃ sedere gaudeat. Atq; hæc qualiscũq; uocũ ac rerũ affinitas, satis erat captanti risum. Verũ nõ paulo insolentius taxat Hieronymũ Philippus Beroaldus, qui Ruffinũ reprehenderit, qd̃ cõparandi uerbo abusus sit, pro emere. Vnde miror (inquit) Hieronymum nimis ardenter, ne dicam inimiciter carpsisse Ruffinũ. Imo tu nimis audenter ne dicam ineptiter Beroalde, uirũ tanto te & meliorẽ & eruditiorẽ flagellas. Hodie quidẽ uulgus Italorũ cõparare dicit emere: eumq; uerbi abusum, iam tum Hieronymi sæculo natum fuisse, declarat non solum hic apud Ruffinũ locus,

uerumetiam

uerumetiã quod Sophronius in catalogo ſcriptorũ illuſtriũ, cõparauit ab Hieronymo poſitũ, uerterit ὠνήσατο. Cæterũ quæ Beroaldus citat ex Catone, ne tantulũ quidẽ faciunt aduerſus Hieronymũ. Neq; eñ ſi prædiũ recte cõparari dicit᷑ quod emitur, cõtinuo nihil intereſt inter emere & cõparare. Comparãdi eñ uerbũ latius patet, nimirũ ad oĩa quæ quocũq; modo parant᷑, ſiue dono, ſiue opera, ſiue ære, ſiue bello, ſiue corpore, ſiue furto deniq;. At Ruffinus ſic uſus fuerat ea uoce, ut nihil aliud eſſe poſſet quã emere. Sed hoc fortaſſe cõdonari poterat ætatis calori, quod cõmentarios in Suetoniũ iuuenis opinor ſcripſerit. At idem in his cõmentarijs, q̃s ſenex ædidit in aſinum Apulei, rurſus cedit Hieronymum, quod pexam ueſtem poſuerit, pro detrita, uiliq;, cum Horatius ſit uſus pro noua & eleganti. Ne nimiũ operæ ponam in huiuſmodi nugis, Primum Hieronymus hoc loco nõ interpretat᷑ quid ſenſerit Horatius, nẽ alludens quidẽ apertius ad illius uerba. Neq; ſtatim Beroaldo conceſſerim, pexam ueſtem eſſe nitidam & elegantẽ: quin uero propius eſt, genus fuiſſe ueſtis, quod uillos haberet, quod genus ſunt laneæ nõ attonſæ. At ſubucula iam uillis attritis parũ congruit cum tunica pexa. Neq; Hieronymus pexam tunicam, & nigrã ſubuculam oppoſuit, nouæ & eleganti, ſed lineis, ſericis, ac candidis, quæ tum in delitijs erant: adeo ut ætate Plinij a barbaris importata, nõ ſatis digna uiris Romanis haberent᷑: & nonnulli ſunt imperatores aliquot, quod holoſericis uterent᷑. Id ita eſſe, ipſa Hieronymi uerba declarant. Tunc pexa tunica & nigra ſubucula, ueſtiebaris, ſordidat⁹ & pallidus, & calloſam opere geſtitans manũ: nunc lineis & ſericis ueſtibus, & Atrebatũ ac Laodiceæ indumẽtis ornatus incedis. Proinde pexa ueſtis, ſiue noua ſit, ſiue uetus, ſiue uilis, ſiue preciоſa, certe lanea eſt. At ſerica lineaq; lanea non ſunt, & candore potiſſimũ cõmendant᷑. Et quanq̃ nunc linearũ ueſtium uſus uilis ſit ac plæbeius, tamẽ is olim nobiliũ erat, & honoris cauſa primũ datus eſt ſacerdotib⁹, ac pinde nulli monachorũ cõceſſus, niſi inter obeũda ſacra. Iam illa quæ notauit Baptiſta Pius in pſalmo primo pro בּוּץ, uertendũ fuiſſe acũ aut ſtipulã, nõ puluerẽ: & in Hieremia p לְמִקוֹנְנוֹת non lamentatrices, ſed præficas, prorſus indigna duco quæ refellant᷑, tantũ abeſt ut exiſtimem nõ poſſe defendi. Atq; ad hæc ipſa diluenda, uix eloqui poſſim, cũ inuitus deſcenderim. Poterã illud e triuio reſpõdere, ab aquila non cerni muſcas, uerum paucis oſtendere uolui: nec in his minutiſſimis ceſſaſſe, uirum undecunq; doctiſſimũ. Illud hactenus offecit Hieronymo, quod ut a plæriſq; non legẽr᷑: ita a pauciſſimis intelligit᷑. Alioqui uerũ eſſe fateremur illud egregij pictoris elogium, μωμήσεται τις βάσορ ἢ μιμήσεται. At poſthac quando per uniuerſum orbem chriſtianũ reuixerunt bonæ litteræ, & nõ pauca bonæ ſpei ingenia ad ueterẽ illam ac germanã theologiam expergiſci cœperũt, Hieronymũ ueluti renatum cõmunibus ſtudijs cõplectamur omnes: hunc ſinguli ſibi ceu peculiarẽ uindicẽt. Olim Homerũ ſeptẽ urbes ſibi certatim aſſerebant. At Hieronymum uicinitatis iure rapiat, hinc Dalmatia, hinc Pannonia, hinc Italia, Stridon ſibi gratuletur: quæ tam eximium orbi lumen produxerit. Triplici nomine ſibi gratulet᷑ Italia, primũ quod erudierit, deinde quod per baptiſmũ genuerit Chriſto, poſtremo quod ſanctiſſimi corpuſculi pignus apud ſe ſeruet. Hunc ut ſuum agnoſcant Galliæ, quas omneis ſic peragrauit, quaſq; tot libris nominatim dedicatis inſtituit. Hunc ſibi uindicent Hiſpani, quos aliquot epiſtolis ad illos ſcriptis illuſtrauit. Hunc exoſculet᷑ Germania, quã unico licet uolumine ſatis & docuit & nobilitauit. Hunc gemino nomine cõplectat᷑ Græcia. Primũ ob linguæ cõmerciũ: deinde quod orbis magiſtra, huius uiri litteris uiciſſim adiuta ſit. Complectat᷑ Aegyptus, quã toties inuiſit, quæq; ex doctiſſimo nobis reddiderit doctiorẽ. Amplectant᷑ Arabes & Saraceni: quos ſua uicinitate reddidit claros. Hunc colant Hebræi, quorũ ſermonẽ & litteras tantis ſudoribus pararit. Hunc omnis quidẽ rapiat Syria, in qua magnã uitæ ſuæ partẽ exegit, ſed præcipue Bethlehem bis feliciſſima: & quod in hac Chriſtus natus ſit mundo: & quod in eadẽ Hieronymus natus ſit cœlo. Hunc omnis ſexus, omnis ætas diſcat, euoluat, imbibat. Nullũ doctrinæ genus eſt, quod hinc non queat adiuuari, nullum uitæ inſtitutum, quod huius præceptis non formetur. Soli hæretici Hieronymum horreant & oderint, quos ille ſolos ſemper acerrimos hoſtes habuit.

HIERONYMI VITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM FINIS.

INDEX OMNIVM OPERVM HIERONYMI CVM CENSVRIS IN QVINQVE DIGESTVS ORDINES PER ERASMVM ROTERODAMVM.

authorem damnatum sed cum expurgatione permissum

IAm uero quo magis perſpicuum fiat, quantum Chriſtianus orbis debeat Hieronymo, uiſum eſt indicem omnium quæ ſcripſit attexere, quem in quinq; digeſſimus ordines. Primus habebit γνήσια, de quibus nulla dubitatio ſit, quin ab Hieronymo ſint ædita. Secundus habebit ἀμφιβόλως νόθα, de quibus iure quis addubitet illius ſint necne. Tertius, ψευδεπίγραφα, quæ falſo titulo Hieronymum authorem mentiuntur, atq; huius ordinis, tres erunt claſſes. Prior indicabit erudita nec indigna lectu. Secunda imprudentiſſime tributa Hieronymo aut alijs authoribus. Tertia docta, ſed ſuis titulis authorem teſtantia, quæ tamen Hieronymianis lucubrationibus fuerant admixta. Quartus oſtendet ex Hieronymianis & alienis cõmixta, ſeu ut uerius dicam confuſa. Quintus indicabit ea quæ aut culpa temporum interciderunt, aut certe nondum prodierunt in lucem, ut hinc ad ueſtigandum incitentur ſtudioſi.

PRIMVS ΤΩΝ ΓΝΗΣΙΩΝ, ID EST EORVM QVAE VERE SVNT HIERONYMI.

Ad Heliodorũ exhortatio de laude uitæ ſolitariæ. Quanto amore.	Tomo primo.	Folio.	i.
De uita clericorum ad Nepotianum. Petis a me.	To. i.	Fol.	7
Epitaphium Nepotiani ad Heliodorum auunculum. Grandes materias.	To. i	fo.	16
Inſtitutio monachi ad Ruſticum gallum. Nihil chriſtiano.	to. i	fo.	20
Ad Florentium monachũ familiaris. Quantus beatitudinis.	to. i	fo.	23
Ad eundem familiaris. In ea mihi parte.	to. i	fo.	23
Inſtitutio filiæ infantulæ ad Lætam. Apoſtolus paulus.	to. i	fo.	26
De cuſtodia uirginitatis ad Demetriadem. Inter omnes materias.	to. i	fo.	29
De ſeruanda uiduitate ad Saluinam. Vereor ne officium.	to. i	fo.	33
De uiduitate ſeruanda ad Furiã. Obſecras litteris.	to. i	fo.	37
De monogamia ad Gerontiam. In uetere uia.	to. i	fo.	41
Inſtitutio infantulæ, ad Gaudentium. Cauſa difficilis.	to. i	fo.	45
Inſtitutio monachi ad Paulinum. Bonus homo.	to. i	fo.	47
De laudibus Aſellæ ad Marcellam. Nemo reprehendat.	to. i	fo.	53
Marcellæ uiduæ epitaphium ad Principiam. Sæpe & multum.	to. i	fo.	54
Inuitatio ad ſeceſſũ bethlehemiticũ ſub noie Paulæ & Euſtochij. Mẽſurã charitas.	to. i	fo.	56
Eadem de re ad eandem ſuo nomine. Ambroſius quo.	to. i	fo.	59
De xeniolis miſſis ad Euſtochium. Parua ſpecie.	to. i	fo.	59
Eadem de re ad Marcellam. Vt abſentiam corporũ.	to. i	fo.	60
Laus integræ ſenectutis ad Paulum Concordienſem. Humanæ uitæ.	to. i	fo.	60
De cuſtodia uirginitatis ad Euſtochium. Audi filia.	to. i	fo.	62
De conuerſione Bleſillæ ad Marcellam. Abraham tentatur.	to. i	fo.	69
De exitu Leæ ad Marcellam. Cum hora ferme.	to. i	fo.	70
Epitaphium Bleſillæ filiæ ad Paulam. Quis dabit capiti.	to. i	fo.	70
Conſolatio ſuper obitu uxoris ad Pammachium. Sanato uulneri.	to. i	fo.	74
Epitaphium Paulæ ad Euſtochium filiam. Si cuncta corporis.	to. i	fo.	81
Exhortatio ad perfectam uitam ad Lucinum Beticũ. Nec opinanti.	to. i	fo.	88
Epitaphium Lucini Betici ad Theodoram uxorem. Lugubri nuncio.	to. i	fo.	89
Epitaphium Fabiolæ ad Oceanum. Plures anni ſunt.	to. i	fo.	90
Familiaris epiſtola ad Theophilum. Ex eo tempore.	to. i	fo.	92
Conſolatio cæcitatis ad Abigaum preſbyterum. Quãuis mihi multorum.	to. i	fo.	92
Eadem de re ad Caſtrutium. Sanctus filius meus.	to. i	fo.	93
Conſolatio in rebus aduerſis ad Iulianum. Filius meus frater.	to. i	fo.	94

De relinquendo sæculo ad Exuperantium. Inter omnia quæ.	To.1	fo.	95
Reconciliatio materteræ Castorinæ. Iohannes idem apostolus.	to.1	fo.	96
Familiaris ad Iulianum diaconum. Antiquus sermo.	to.1	fo.	96
Familiaris ad anachoritas Syriæ ad Theodosium. Qz uellem.	to.1	fo.	96
Familiaris ad uirgines Hermonenses. Chartæ exiguitas.	to.1	fo.	96
Gratulatio de aduentu Ruffini & laus Bonosi. Plus deum tribuere.	to.1	fo.	97
Familiaris ad Nitiam amicum. Turpilius comicus.	to.1	fo.	98
Laus Bonosi ad Chromatium. Non debet charta.	to.1	fo.	98
Familiaris ad Chrysogonum. Qui circa te affectus.	to.1	fo.	99
De humilitate ad Antonium. Dominus noster.	to.1	fo.	99
De nō diuellēdo matrimonio absq; mutuo cōsensu ad Rusticū. Quod igitur?	to.1	fo.	100
De uitando suspecto contubernio. Retulit mihi quidam.	to.1	fo.	102
Contra Sabinum uirginis sacræ sollicitatorem. Samuel quondam.	to.1	fo.	104
De miraculo mulieris septes ictæ, ad Innocentium amicum. Sæpe a me.	to.1	fo.	107
Vita Pauli eremitæ. Inter multos sæpe.	to.1	fo.	108
Vita Hilarionis monachi. Scripturus uitam.	to.1	fo.	113
Vita Malchi captiui monachi. Qui nauali prælio.	to.1	fo.	116
Catalogus scriptorum illustrium ad Dextrum. Hortaris dexter.	to.1	fo.	119
Idem opus Græce uersum a Sophronio.	to.1	fo.	119
De perpetua uirginitate Mariæ aduersus Heluidium. Nuper rogatus.	To.3	fo.	2
Defensio uirginitatis aduersus Iouinianum. Pauci admodum.	to.3.	fo.	8
Aduersus eundem liber secundus. Secunda propositio.	to.3	fo.	32
Aduersus eundem ad Pammachium apologia. Quod ad te hucusq;	to.3	fo.	46
Aduersus defensorem Iouiniani ad Domnionem. Litteræ tuæ & amorem.	to.3	fo.	52
Exhortatio ad studium diuinæ scripturæ ad Pāmachiū. Christiani interdū.	to.3	fo.	54
Velitatio in errores Vigilantij galli, ad Riparium. Acceptis primū litteris.	to.3	fo.	54
Aduersus Vigilantium de uigiliis ad sepulchra martyrū. Multa in orbe.	to.3	fo.	55
Aduersus errores Montani ad Marcellam. Testimonia de Ioannis.	to.3	fo.	58
Ad Riparium de hæresibus expugnandis. Christi te aduersum.	to.3	fo.	59
Aduersus Arrianorum hypostases, ad Damasum. Quoniam uetusto.	to.3	fo.	60
Eadem de re ad eundem. Importuna in euangelio.	to.3	fo.	61
De pœnitentia lapsi episcopi & rebaptiçandis dialogi. Proxime accidit.	to.3	fo.	62
De erroribus Origenis ad Auitum. Ante annos circiter.	to.3	fo.	68
Aduersus Ioannē Hierosolymitanū episcopū ad Pāmachiū. Si iuxta Paulū.	to.3	fo.	74
Aduersus eundem ad Theophilum. Epistola tua.	to.3	fo.	84
Aduersus Origenistas ad Pammachium. Schedulæ quas.	to.3	fo.	85
Expostulatio cum Ruffino de figuratis laudibus. Diu te Rhomæ.	to.3	fo.	89
Aduersus Ruffinum apologia ad Pammachium & Marcellam. Et uestris.	to.3	fo.	90
Aduersus eundem liber secundus. Hucusq; de criminibus.	to.3	fo.	97
Responsio ad duas inuectiuas Ruffini. Lectis litteris.	to.3	fo.	105
Aduersus Pelagianos ad Ctesiphontem. Non audacter.	to.3	fo.	115
Aduersus eosdem dialogus primus. Scripta iam.	to.3	fo.	119
Aduersus eosdem dialogus secundus. Multa quidem.	to.3	fo.	128
Aduersus eosdem dialogus tertius. Delectatus sum.	to.3	fo.	135
Familiaris ad Marcellam. Vt tam paruam.	to.3	fo.	142
Aduersus Vigilantij conuitia. Iustum quidem fuerat.	to.3	fo.	142
Quatenus legendus Origenes ad Tranquillum. Maiora spiritus.	to.3	fo.	143
Aduersus Arrianos de sua fide, ad Marcum. Decreueram quidem.	to.3	fo.	144
De oppressione Origenistarū p Theophilū ad Pāmachiū. Rursum oriētalib⁹.	to.3	fo.	144
De Pelagianis oppressis, ad Augustinum & Alipium. Sanctus Innocētius.	to.3	fo.	145
Ad eundem de re simili. Omni quidem.	To.3	fo.	145
Rursum ad eundem. Multi utroq;.	to.3	fo.	145
Qui scripserunt de origine animæ ad Marcellinum. Tandem ex africa.	to.3	fo.	145
De matrimonio post baptismū imputato ad Oceanum. Nunc̄ fili.	to.3	fo.	146
Quatenus adhibendæ litteræ gentiliū ad oratorem magnū. Sebesiū nostrū.	to.3	fo.	149
De gradibus presbyteri & diaconi ad Euagrium. Legimus in Esaia.	to.3	fo.	150
De dissidio Petri & Pauli ac de mendacio ad Augustinum. Tres simul.	to.3	fo.	153
Inuitatio ad mutuum amorem ad Augustinum. In ipso profectionis.	to.3	fo.	158
Simili de re ad eundem. Crebras ad me.	to.3	fo.	158
Familiaris ad eundem. Virum honorabilem.	to.3	fo.	160
De cucurbita in Iona ad eundem. Cum a sancto.	to.3	fo.	161
Aduersus calumnias æmulorum ad Asellam. Si tibi putem.	to.3	fo.	165
Aduersus Onasum obtrectatorem librorum suorum. Medici quos.	to.3	fo.	166
De optimo genere interpretandi ad Pammachium. Paulus apostolus.	to.3	fo.	166
Aduersus calumniatores emendatæ scripturæ sacræ ad Marcellā. Post priorē.	to.3	fo.	169
De studio diuinæ scripturæ ad Paulinum. Frater Ambrosius.	To.4	fo.	2
In pentateuchum uersum præfatio. Desyderij mei.	to.4	fo.	6
In Iosue præfatio. Tandem finito pentateucho.	to.4	fo.	7
In libros Regum præfatio. Viginti & duas litteras.	to.4	fo.	7
In Paralipomena præfatio. Si septuaginta interpretum.	to.4	fo.	8
Altera in idem opus præfatio ad Domnionem. Quomodo græcorum.	to.4	fo.	9
In Esdrā & Neemiā p̄fatio ad Domnionē & Rogatianū. Vtrū difficilius sit.	to.4	fo.	9
In Tobiam præfatio ad Chromatiū & Heliodorum. Mirari non desino.	to.4	fo.	10
In Iudith præfatio. Apud Hebræos liber Iudith.	to.4	fo.	10
In Hester præfatio. Librum Hester uarijs.	to.4	fo.	10
In Iob præfatio. Cogor per singulos.	to.4	fo.	10
In Iob e septuaginta uersum, sed additis notulis. Si aut fiscellam.	to.4	fo.	11
In Prouerbia Solomonis. Iungat epistola.	to.4	fo.	11
In Ecclesiasten uersum præfatio. Memini me ante.	to.4	fo.	11
In Esaiā ex Hebræo uersum p̄fatio ad Paulā & Eustochiū. Nemo cū pphetas.	to.4	fo.	11
In Hieremiā uersum præfatio. Hieremias propheta.	to.4	fo.	11
In Ezechielem præfatio. Ezechiel propheta.	to.4	fo.	12
In Danielem præfatio. Danielem prophetam.	to.4	fo.	12
In duodecim prophetas uersos præfatio. Non est idem ordo.	to.4	fo.	12
In Iohelem præfatio. Sanctus Iohel.	to.4	fo.	13
In quatuor euangelia castigata ad Damasum. Nouum opus.	to.4	fo.	13
De tribus quæstionibus ad Damasum. Postēq; epistolam.	to.4	fo.	14
De Melchisedek ad Euagrium. Misisti uolumen.	to.4	fo.	16
De quadraginta duabus mansionib⁹ ad Fabiolā. In septuagesimo septimo.	to.4	fo.	18
De uestibus sacerdotalibus ad Fabiolam. Vsq; hodie in lectione.	to.4	fo.	24
De terra promissionis ad Dardanum. Quæris Dardane.	to.4	fo.	29
De Ephod bad ad Marcellam. Epistolare officium est.	to.4	fo.	30
De iudicio pueri Solomonis ad Ruffinum. Multum in utrāq;.	to.4	fo.	32
De Solomone & Achaç ante tēpus patribus ad Vitalem. Zenon nauclerus.	to.4	fo.	33
De Tharsis in ueteri testamēto ad Marcellam. Nuper cum Rheticij.	to.4	fo.	34
De ordine ac titulis psalmorum ad Sophronium. Scio quosdam putare.	to.4	fo.	34
Emendatio psalterij in certis locis ad Suniam & Fretelam. Vere in uobis.	to.4	fo.	35
De decem mysticis nominibus dei ad Marcellam. Nonagesimum psalmū.	to.4	fo.	42
Quid sint Alleluia, Amen, Maranatha, ad eandē. Nuper cū pariter essemus.	to.4	fo.	42

Quid ſit ſela,hoc eſt diapſalma ad eandem. Quæ acceperis. To.4 fo. 42
Explanatio pſalmi octogeſimínoni ad Cyprianum. Prius te Cypriane. to.4 fo. 43
Explanatio pſalmi quadrageſimíq̄rti ad Principiā uirginē. Scio me principia. to.4 fo. 46
Expoſitio pſalmi centeſimi uiceſimíſexti ad Marcellam. Beatus Pamphilus. to.4 fo. 50
Expoſitio primæ uiſionis Eſaiæ ad Damaſum. Et factum eſt. to.4 fo. 51
De ſeraphim & calculo ardenti ad eundem. Septuaginta. to.4 fo. 54
Quid ſonet Hebræis oſanna ad Damaſum. Multi ſuper hoc. to.4 fo. 55
De prodigo filio apud euangeliſtam ad Damaſum. Beatitudinis tuæ. to.4 fo. 56
De tribus quæſtionibus ad Amandum. Breuis epiſtola. to.4 fo. 60
De quatuor quæſtionibus ad Marcellā. Magnis nos prouocas quæſtionibus. to.4 fo. 62
De blaſphemia in ſpiritum ſanctum ad eandem. Breuis eſt quæſtiuncula. to.4 fo. 62
Ad duodecim quæſtiones Hedibiæ. Ignota uultu. to.4 fo. 63
Ad undecim quæſtiones Algaſiæ. Filius meus. to.4 fo. 70
In Canticū canticorū homiliæ duæ ex Origene uerſæ. Origenes cū in cæteris. to.4 fo. 80
Expoſitio loci apud Paulum,omnes quidem dormiemus ſed non omnes &c. In ipſo iam profectionis articulo. Ad Minerium & Alexandrum. to.4 fo. 86
De duabus quæſtiunculis ad Paulinum. Voce me prouocas. to.4 fo. 89
Epiſtola familiaris ad Deſyderium. Lecto ſermone. to.4 fo. 90
Interpretatio alphabeti Hebraici ad Paulam Vrbicam. Nudiuſtertius cum. to.4 fo. 90
Quæſtiones ſeu traditiones Hebraicæ in Geneſim. Qui in principijs to.4 fo. 91
Nonnihil ſuſpicor hoc opus a ſtudioſo quopiam abbreuiatum fuiſſe. Nam id plærisq; ſtudio eſt,omnia ad compendium redigere,propterea quod Hieronymus in locis Hebraicis ſubinde relegans nos huc,teſtatur ſe copioſius quædam in hoc libro tractaſſe,cum ea aut prorſus non inueniantur,aut pauciſſimis attacta.
Loca Hebraica uerſa ex Euſebio. Euſebius qui a beato. to.4 fo. 112
Nomina hebraica ſecundū ordinem litterarum ex Philone,ſed omiſſis quibuſdā,nonnullis immutatis,demum additis nonnullis a Hieronymo,ut ipſe teſtatur in præfatione. Citatur ab eo locis aliquot, liber Hebraicorū nominū,& quædam interpretationes reprehēduntur quas tamen inuenimus in hoc opere. Initium operis eſt,Philo,uir diſertiſſimus. to.4 fo. 136
Eſaias propheta iuxta tranſlationem Septuaginta,& iuxta ueritatem hebraicam una cum commentarijs Hieronymi in octodecim uolumina digeſtis:quorum initium eſt. Expletis longo uix tempore. Ad Euſtochium. To.5 fo. 2
In Hieremiam iuxta utrāq; æditionem cōmentariorū libri ſex ad Euſebium. Initium.Poſt explanationes duodecim. to.5 fo. 112
In lamētatiōes Hieremiæ libri tres ad Euſebiū. Initiū.Habes in lamētationib9. to.5 fo. 165
In Ezechielem iuxta utrāq; æditionem libri quatuordecim.Initium. Finitis in Eſaiam decem & octo. Ad Euſtochium. to.5 fo. 177
In Danielem commentarij ad Pammachium & Marcellam. Contra prophetam Danielem, to.5 fo. 267
In Oſee libri cōmētariorū tres ad Pāmachiū. Initiū. Si in explanationibus. To.6 fo. 2
In Iohel liber unus ad Pāmachium. Non idem eſt ordo. to.6 fo. 25
In Amos libri tres ad eundem. Amos propheta qui ſequitur. to.6 fo. 32
In Abdiam liber unus ad eundem. Cum eſſem paruulus. to.6 fo. 50
In Ionam liber unus ad Chromatiū. Triennium circiter fluxit. to.6 fo. 54
In Micheam libri duo ad Paulam & Euſtochiū. Micheas in quem nunc. to.6 fo. 60
In Nahum liber unus ad eaſdem. Iuxta Septuaginta interpretes. to.6 fo. 74
In Habacuc libri duo ad Chromatiū. Primum Chromati. to.6 fo. 81
In Sophoniā liber unus ad Paulā & Euſtochiū. Antecq̄ Sophoniā aggrediar. to.6 fo. 92
In Aggæum liber unus ad eaſdem. Secundo anno Darij. to.6 fo. 101
In Zachariam

In Zachariam libri tres. Vltimo iam autumni. To.6 fo. 105
In Malachiam liber unus. Vltimum duodecim prophetarum. to.6 fo. 129
In Eccleſiaſten cōmentariorū liber unus ad Paulā & Euſtochiū. Memini mē. To.7 fo. 31
In euangelium Matthæi ad Euſebium. Plures fuiſſe qui. To.9 fo. 6
In epiſtolā Pauli ad Galatas libri tres ad Paulā & Euſto. Pauci admodū dies. To.9 fo. 79
In epiſtolā ad Epheſios libri tres ad Paulā & Euſtochiū. Si quicq̄ eſt Paula. to.9 fo. 100
In epiſtolam ad Titum liber unus ad eaſdem. Licet non ſint digni. to.9 fo. 120
In epiſtolam ad Philemonem liber unus. Qui uolunt inter epiſtolas Pauli. to.9 fo. 127
De ſpiritu ſancto liber unus Didymi,interprete Hieronymo. Initiū, Cū in Babylone. Opus ipſum. Omnibus quidem quæ. to.9 fo. 191
Chronica Euſebij Hieronymo interprete,una cum his quæ ipſe adiecit Hieronymus, & poſt hunc Proſper & alij nōnulli, per quos mihi uideē operis cōfuſa ratio, nihilū obſtāte adiuratio ne quam operi præmiſerat. Initium.Vetus ille diſertorū mos fuit. Operis initium,Moyſen gentis Hebraicæ.
In Hieremiam homiliæ quatuordecim.In Ezechielem tredecim ab Hieronymo uerſæ. Quāq̄ haud ſcio quo factū ſit cōſilio,ut homilijs in Hieremiā adempta ſit Hieronymi præfatio,cū alteris adſit ſua. Certe ſtilus nō reclamat eſſe Hieronymi: & ipſe in Catalogo ſcriptorum teſtatur ſe uertiſſe uigintiſeptē homilias in Hieremiam & in Ezechielem:porro quatuordecim & tredecim,uigintiſeptem conficiunt,unde de his nihil addubitandum.
Homiliæ in Lucam trigintanouē ab Hieronymo trāſlatæ: in præfatione Hieronymi numerus erat omiſſus.Sic autem refertur hic locus a Ruffino inuectiuæ ſuæ libro ſecundo. Saltem trigintanouem,Adamantij noſtri in Lucam homilias,ſicut in Græco habētur interpretor.
In epiſtolam Pauli ad Rhomanos,cōmentariorum Origenis libri decem,Hieronymo interprete. Initium. Volentem me paruo.
Vetus teſtamentum omne hebraicæ reddidit ueritati. Tametſi ea qua nunc utimur æditio non uidetur eruditis uſq;quaq; incorrupta, quod quædam illic deprehendantur addita, quæ Hieronymus negat apud Hebræos haberi:quædam ſecus uerſa cq̄ Hieronymus ſcripſit fuiſſe uertenda,ut ſemel atq; iterū ſubindicauimus in ſcholijs,quæ traditionibus hebraicis addidimus.Quāq̄ ex libris Eſdre uidetur unum dumtaxat uertiſſe, iuxta Hebræos, Neemiam & Eſdram unico uolumine cōplectēs. Sic enim ſcribit in præfatione. Nec quēq̄ moueat quod unus a nobis liber eſt æditus,nec apocryphorū tertij & quarti libri ſomnijs delectetur. Tobiā quē inter hagiographa recenſet, ex Chaldæo uertiſſe uidetur quemadmodum & Iudith.
Pſalteriū bis correxit ex æditione Septuaginta,obelo ſignatis quæ ſupereſſent,aſteriſco quæ ex hebraicis uoluminibus addidiſſet. Teſtis eſt præfatio cuius initium. Pſalterium Rhomæ dudum poſitum.
Prouerbia Solomonis & Eccleſiaſten ex hebraica ueritate tranſtulit.

ΑΜΦΙΒΟΛΩΣ ΝΟΘΑ. SECVNDVS ORDO.

OVæ poſt hac dicuntur eiuſmodi ſunt,ut ambigi poſſit Hieronymi ſint nec ne. Cum in urbe leges.Stilus nullo modo reſipit Hieronymū, ſimilior Auguſtiniano, ne clauſula quidem epiſtolæ cōcordat cum Hieronymi cōſuetudine: Ad quod nos perducat,qui uiuit & regnat in ſæcula ſæculorū Amen. To.1 fo. 96
Anno præterito.In hac Alipium cum papam appellet,eundem tamen fratrem nominat. Alioqui ſtilus non admodum diſſonat ab Hieronymiano. To.3 fo. 165
Neſcio qua tentatione.Apparet ab aliquo familiarium Hieronymi ſcriptam fuiſſe,fortaſſe nomine Hieronymi. Nā character nōnihil diſſidet.Hāc tñ ſuo reliqmus loco. To.3 fo. 60
Meminit beatitudo tua. In his aliquot epiſtolis Theophili ad Hieronymum, Hieronymi ad Theophilū,annotanda eſt æqualitas ac ſimilitudo ſtili. Cum Theophilus ni fallor græce ſcri-

pſerit:apparet hæc ex actis ſynodicis,aut certe actorum uice fuiſſe deſcripta. Verũ liberũ eſto ſuum cuiq; iudicium:nos nihil immutauimus. To.3 fo. 141. & proximo.

Liber iſte.Præfatiuncula in Baruch.Non opinor eſſe Hieronymi,nec eſt in tomis,ſed in bibliis apponuntur ſingulis prophetis minoribus uariæ præfationes,quæ partim ambiguæ ſunt,qd ad authorem attinet,partim ex prima illa præfatione cuius initium ,Frater Ambroſius,decerptæ:eo quod eſſent minutula,non curauimus ſigillatim recenſere.

In Machabeorum libros præfationes duæ eodem initio:Machabeorum libri,mihi non uidentur eſſe Hieronymi.

Traditiones hebraicæ in libros Regum & Paralipomenon, quãq; Hieronymus in præfatione quã præfixit traditiõibus hebraicis in Geneſim,polliceri uidetur ſe ſimilia traditurũ in omnes ſacræ ſcripturæ libros,tamen mihi non uidetur hoc opus eſſe Hieronymi , cuius eruditum & ad cognitionem ſacræ ſcripturæ uehementer conducibile.Primum nulla præfatio teſtatur authorem:deinde ſtilus dilutior eſt ac facilior Hieronymiano,Ad hæc Hieronymus diligentius docet,& plus inculcat græcarum & hebraicarum uocum. Poſtremo hic quiſq; fuit alicubi propemodum fatetur ſe neſciſſe hebraicũ. Proinde an hæc e græco fortaſſis Euſebij,doctus aliquis uerterit,an ex Hieronymianis & aliorum cõmentarijs collecta ſint, omiſſis his quæ lecto rẽ latine tantũ ſermonis gnarũ torquere poterant,alijs cõiectandũ relinquo. To.4 fo. 105

Loca ex actis apoſtolorum.Hoc opus ob eruditionem mihi plane Hieronymi uideretur, niſi quodam in loco citaret Hieronymum: uerũ hoc ipſum haud ſcio an e marginali ſpacio annotatũ in cõtextũ traductũ ſit,quẽadmodũ ſæpenumero factũ deprehẽdimus. to.4 fo. 134.

Symbolum fidei ad Damaſum. Credimus in deum. to.2 fo. 57

Symbolum fidei ad Cyrillum. Credimus in unum deum. to.2 fo. 57

In Geneſim homiliæ ſeptẽdecim ex Origene uerſæ, incertũ per quẽ, Gennadius in Ruffino indicat tres fuiſſe operum Origenis interpretes,Ruffinum & Hieronymum,quorũ uterq; præfatione addita,ſua ſibi uindicarit.Tertiũ neſcio quẽ qui prologos addere noluerit.Quod ſi uerum eſt,nimirũ liquet has homilias nõ eſſe uerſas ab Hieronymo,cũ careant præfatione, etiã ſi Aldina æditio teſtetur nõnihil prologorum in nonnullis repertum exemplaribus, ſed adeo elegantium ut puditũ ſit apponere.Mirum autem cum Hieronymus teſtetur alicubi ſe iuuenem aliquot Origenis homilias tranſtuliſſe,nullam huius rei ab eo fieri mentionem in Catalogo ſcriptorum illuſtrium,quem ſcripſit non admodũ iuuenis,niſi forte maluit ea ſupprimi quẽadmodum ſuppreſſit priores in Abdiam cõmentarios.

In Exodũ homiliæ tredecim, & hæ carẽtes pfatiõe,neq; ſtilo p ſe ferẽtes interpretẽ Hieronymũ.

In Leuiticum homiliæ ſedecim,& hæ ſine prologo.

In Numeros homiliæ uigintiocto ſine ,plogo,quas omnes Merlinus interpreti Hieronymo tribuit impudentius cq; eruditius.

In Ieſum Naue homiliæ uigintiſex. Addita eſt his præfatio, ſed quæ magis Ruffinũ referat cq Hieronymũ.Et haud ſcio an in uetuſtis exẽplarib9 Ruffini nomẽ ſcriptũ habeat, quorũ dum hæc nobis ſcriberent nõ erat copia.Certe Merlini iudicio nõ admodũ fido hac ſane in parte.

In libros Iudicum homiliæ nouem, ſine præfatione,nec uidentẽ eſſe Hieronymi interpretis.

Cõmentariorum in Iob libri tres,nullo interpretis titulo. Cæterum præfatio ſatis indicat non eſſe Hieronymi.

In Matthæum homiliæ trigintaſex Origenis,etiãſi in æditione Badiana ſint trigintaquinq;,poſtremis duabus uti conjcio in unã confuſis,adeo prolixa eſt. Hieronymus in præfatione quã præfixit Origenicis homilijs in Lucã a ſe uerſis,indicat ſe fuiſſe rogatũ a Bleſilla, ut eas latinas faceret,tomos appellans non homilias.Eſt em̃ plus eruditionis in tomis Origenis cq in homilijs.An poſtea uerterit,incertum:nam in Catalogo non meminit,& quoniam hic nulla addit̃ præfatio,uero propius eſt,alium huius operis fuiſſe interpretem.

Duæ præfationes in Pſalterium, quarum alterius initium, Dauid filius Ieſſe:alterius,liber pſalmorum, mihi non uidentur eſſe Hieronymi.

Duæ præfationes

Duæ præfationes in Prouerbia Solomonis, alterius initium ,Tribus nominibus: alterius , tres libros,mihi non uidentur eſſe Hieronymi.

ΤΕΤΑΡΤΗΓΡΑΦΑ DOCTA.

IN hoc ordine quæ falſo fuerant inſcripta Hieronymo , ſic digeſſimus , ut eruditæ paulatim deſinant in ea quæ magis ad proximum pertinebant : ſed maluimus in hanc peccare partem . In ſecũdo Tomo Cenſuras noſtras adiecimus ſingulis:quæ ſi cui non ſatisfaciant,ſuo quiſq; iudicio fruatur.

Vetus ſcripturæ celebrata. To.1. fo. 49. Character palam arguit non eſſe Hieronymi, cuius authorem præ ſe fert eruditum & eloquentẽ.Dicerem eſſe Paulini , ſed huius ad diuum Auguſtinum epiſtolæ,non habent eundem ſermonis nitorem. Vehementer conuenit phraſis,cum ea quæ in ſecundo Tomo,primum habet locum.

In terra quidem habitaſſe Iob. Præfatio in Iob , uerum falſo tributa Hieronymo , in Tomis non habetur,ſed in uulgatis codicibus,quos uulgus biblia uocat.

Marcus euangeliſta. Præfatio in Marcum,nõ eſt Hieronymi,licet ſit erudita.Apparet e græco uerſa. Et in uetuſtiſſimis codicibus manu ſcriptis non erat aſſcriptum Hieronymi nomen.

Lucas Syrus. Præfatio in Lucæ euangelium, ipſa ſatis arguit ab interprete non optimo uerſam eſſe e græco,ſicuti docuimus plenius Tomo quarto. fo. 13

Hic eſt Iohannes. Præfatio in Iohannis euangelium, falſo inſcribitur Hieronymo : cuius nomen non erat aſſcriptum in uetuſtiſſimis codicibus,quemadmodum nec in ſuperiore. Additur & altera nomine Auguſtini,ſed hoc quoq; falſo,ni fallor.

In Prouerbia Solomonis,libri tres:quos uel hinc apparet non eſſe Hieronymi ,quod in his citetur Gregorius, quamq; & alioqui omnia longe lateq; diſſident ab Hieronymianis.Is qui adornauit Venetam æditionẽ, graue putat argumentum,quod hinc quædam citantur in epiſtolis decretalibus Hieronymi nomine . Suſpicatur autem a Beda e diuerſis collectum opus: cui coniecturæ non admodum reclamo.Initium. Parabolæ Solomonis. to.7 fo. 2.

In euangelium Marci,cõmentarius:in quo nihil inuenies quod iure tribuas Hieronymo.Quod ni quædam admixta fuiſſent non indigna cognitu , in proximum ordinem eram reiecturus. Initium. Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum. to.9 fo. 43

De uirginitate ad Demetriadem,cui Cenſuram noſtram appoſuimus. Si ſummo ingenio pariq;. to.2 fo. 5

Ad Geruntij filias de contemnenda hæreditate. Cuncti mei ſenſus. to.2 fo. 15

Conſolatio in aduerſis ad Marcellam. Magnam humilitati noſtræ. to.2 fo. 16

Conſolatio exilij. Si deus ac dominus noſter. to.2 fo. 17

Conſolatio egrotantis. Qz cq certiſſime nouerim. to.2 fo. 19

De uiro perfecto. Ecce iterum ad te. to.2 fo. 23

De cognitione diuinæ legis. Præſumptionem meam. to.2 fo. 32

Treis quodammodo uirtutes. De tribus uirtutibus. to.2 fo. 36

De aſſumptione deiparæ uirginis. Cogitis me. to.2 fo. 38

Eadem de re,ſermo. Scientes fratres. to.2 fo. 44

De honorandis parentibus. Parentum meritis. to.2 fo. 45

De ſeptem gradibus eccleſiæ. Sufficere quidem. to.2 fo. 45

De laude uirginitatis. Quantam in cœleſtibus. to.2 fo. 50

De membris dei. Omnipotens deus. to.2 fo. 54

De cereo paſchali. Nulla res uetus. Vide Cenſuram noſtram. to.2 fo. 68

De uera circumciſione. Superiore epiſtola. to.2 fo. 70

De celebratione paſchæ,quæ eadẽ extat inter epłas Auguſtini. Lectis litteris tuis. to.2 fo.77

In Suſannam lapſam. Puto leuius eſſe. to.2 fo. 82

Ad Euagrium obiurgatio. Niſi uererer beatiſſime. to.2 fo. 84

De decem tentationibus Israelitarum. Hæc sunt uerba. to.2 fo. 85
Expositio psalmi quadragesimiprimi. Omne psalterium. to.2 fo. 86
Expositio psalmi centesimi decimiseptimi. In omni psalmo. to.2 fo. 87
De musicis organis. Cogor a te. to.2 fo. 88
De resurrectione domini. Exulta cœlum. to.2 fo. 88
De natiuitate Christi. Hodie uerus sol. to.2 fo. 90
De quadragesima. Quomodo miles semper. to.2 fo. 90
De esu agni. Hodie fratres. to.2 fo. 91
De resurrectione domini. Non queo. to.2 fo. 92
De uinculis Petri. Sæpissimo rogatu. to.2 fo. 92
De obseruatione uigiliarum. Dignum est fratres. to.2 fo. 94

Ex hac homilia bonam partem transscripsit in regulam monachorum Lupus quispiam, alba quod aiunt amussi, quiduis congerens, quo longius redderet uolumen.

Et si ignotus tibi sim facie. De militando Christo. to.2 fo. 96

Hic libellus operarum errore translatus erat in locum alienum, cum adiungi debuerit ei, cuius initium est, Si deus ac dominus. to.2. fo.17. quemadmodum & duæ sequentes, quarum alterius initiũ est, Admirabile diuinæ. Alterius, Omnium quidẽ de scripturis. Hoc lectorẽ admonitum uolebam propter Censuras nostras, quæ cum hoc ordine parum consentiunt: & annotaram quidẽ in marginali spatio, in quẽ locum transferri uellem, uerum id non est animaduersum ab his, qui tum absente me negocium hoc agebant.

Qui æthiopem. Exhortatio. to.2 fo. 97
De pœnitentia. Ad te surgo. to.2 fo. 97
De generibus leprarum. Admirabile diuinæ. to.2 fo. 98
De filio prodigo. Omnium quidem. to.2 fo. 99

In Canticacanticorum homiliæ quatuor, absq; præfatione, in nonnullis exemplaribus Hieronymum authorẽ præferebant, quemadmodum testatur & Merlinus author æditionis apud Lutetiam Parrhisiorum, operum Origenis. Verum Hieronymi non esse, primum ipse stilus palam arguit: deinde quod nulla sit addita præfatio, quomodo in duas homilias non neglexit. Neq; uero Hieronymus in Catalogo testatur se scripsisse quatuor homilias in Cantica, sed duas duntaxat: nimirum ex Origene uersas. Præterea an Origenis sit hoc opus, addubitari potest, quod Hieronymus in præfatione quam præfixit duabus illis a se translatis testatur Origenẽ bis scripsisse in Canticumcanticorũ, adolescentẽ homilias duas: deinde copiosissimũ cõmentariũ, decem explicitũ uoluminibus. Hoc autẽ quatuor absolutũ est homilijs, nisi forte præfationi tribuuntur duo uolumina, & singulæ homiliæ, bina uolumina complectuntur.

Commentarij in epistolas Pauli, collecti a studioso quopiam non indocto, sed admixtis quibusdam alterius parum eruditi: sed præfationem addiderat nescio quis, ad Heliodorũ Hieronymi nomine, uehementer insulsam & infantẽ, cuius initiũ est, Litteris tuis. to.9 fo. 131

Commentarij in Iob itidem a studioso quopiam e uarijs collecti, fortassis a Beda: nam liber caret præfatione, cuius initium, Iob qui dolens uel magnus interpretatur. to.7 fo. 81

Reperiuntur & alij commentarij in Marcum Hieronymi titulo, sed in his deprehenduntur quædam e Gregorio decerpta.

ΤΕΤΑΔΕΠΙΓΡΑΦΑ INDOCTA.

IN his quæ proximus habebat ordo, quædam inerant lectu digna, quædã utcunq; ferenda: nonnulla in hunc magis ordinẽ reijcienda. Cæterum in hoc catalogo nihil reperies, quod non sit ex æquo indoctum, infans, & impudens. Proinde mea quidem sententia, nullum omnino lectionis operepretium. Sed inuecta est imperitorum hominum pertinacia, cui plus satis datum est a nobis, in huius operis æditione, magnoq; nobis constat aliena stultitia. Adiecimus Censuras: quæ si cui nõ probabunt, nõ scripsimus illi.

De morte filiæ consolatio. Benedicto & dilectissimo. To.2 fo. 192
De ferendis opprobrijs. Diuersorum opprobria. to.2 fo. 193
De uita clericorum. Sophronius Eusebius. to.2 fo. 195
Damasus Hieronymo, & Hieronymus Damaso, falsissimo utrunq; titulo. to.2 fo. 196
De scriptoribus aliquot ecclesiasticis. Vis nunc acriter. to.2 fo. 196
De uirtute psalmorum. Quia me dulcissimæ. to.2 fo. 197
De oblatione altaris. Nouerit sancta authoritas. to.2 fo. 197
Regula monacharum. Tepescens in membris. to.2 fo. 198

Impudentissimus impostor, quisquis is fuit, fingit hanc regulam ab Hieronymo centario scriptam, cum Prosper tradat eum unum & nonaginta natum annos, uita decessisse, nisi forte reuixit, ut hanc etiam tam bellam scriberet regulam.

De natiuitate uirginis Mariæ, cum duabus ficticijs epistolis. Petitis a me. to.2 fo. 208
De morte Hieronymi, nomine Eusebij. Patri reuerendissimo. to.2 fo. 209
De transitu & laudibus Hieronymi, nomine Augustini. Gloriosissimi christianæ fidei athletæ. to.2 fo. 222
De miraculis Hieronymi nomine Cyrilli. Venerabili uiro. to.2 fo. 224
Vita diui Hieronymi incerto authore. Plærosq; nimirum. to.2 fo. 235

Repperim9 & alia quædam inscripta Hieronymo, prorsus indigna quouis Hieronymi discipulo. Quandoquidem apparet hoc solenne fuisse librarijs, ut huius unius titulo quemlibet librũ emptori cõmendarẽt: uerũ ea quoniã antehac nunc̃ fuerant excusa formulis, addenda nõ putauim9. Nihil a nobis prætermissum est eorũ quæ priores habebant æditiones. Nimis multa sunt addita huius sane generis. Inuiti dedimus, hoc illorũ iudicio, qui nullo sunt iudicio. Sed quorsum attinet aduersus torrentẽ niti. Spero fore ut aliq̃n sæculũ expergiscat, id si fiat, bona pars laborũ studiosis adimetur, non nisi in optimis authoribus bonas horas bene posituris.

Comperimus martyrologium, præfixa Hieronymi præfatione, Logobardicis scriptum litteris: sed alia quadam lingua c̃p latina, hispanica opinor, plærisq; uocibus in aliam formã deflexis ac deprauatis.

ALIENA.

HOst hoc succedunt quæ fuerant intermixta lucubrationibus Hieronymianis, sed suis tamen titulis, quæ nec a nobis sunt amputata, sed in suum semota locum.

Dño dilectissimo. Epistola Epiphanij, Salaminæ Cypri episcopi. to.3 fo. 71
Scio c̃p plurimos. Præfatio Ruffini in libros Origenis περὶ ἀρχῶν, quam adiunximus, quo facilius intelligerentur apologiæ sancti Hieronymi. to.3 fo. 86
Sanctus aliquis. Epistola Pammachij & Oceani ad Hieronymum. to.3 fo. 86
Dñs qui locutus est. Epistola Theophili Alexandrini episcopi ad Epiphaniũ. to.3 fo. 141
Nunc̃p æque quisc̃p. Epistola Augustini ad Hieronymum. to.3 fo. 151
Habeo gratiam. Eiusdem ad eundem. to.3 fo. 152
Ex quo cœpi ad te. Eiusdem ad eundem. to.3 fo. 153
Audiui peruenisse. Eiusdem ad eundem. to.3 fo. 157
Quis existimem. Eiusdem ad eundem. to.3 fo. 159
Sicut præsens. Eiusdem ad eundem. to.3 fo. 161
Iampridem charitati tuæ. Eiusdem ad eundem. to.3 fo. 162
Dormientem te. Damasus Hieronymo. to.4 fo. 14
Commentaria cum legerem. Idem ad eundem. to.4 fo. 55

Euangelium Lucæ sine commentarijs, sed ex ueustis exemplaribus aliquanto emendarius, in hoc additum, ut respondeat Canoni quatuor euangelijs communi. to.9 fo. 57

Euangeliũ

Euangelium Iohannis, eodem adiectum consilio, sine commentarijs. To.9 fo. 69
Dominæ debitis. Epistola Augustini ad Iulianam Demetriadis matrem. to.2 fo. 13
Damasi symbolum. to.2 fo. 56
Ruffini symbolum. to.2 fo. 59
Epistola Paulini ad Sebastianum eremitam. Sancto & merito. to.2 fo. 101
Apologia Pamphili pro Origene. Cognoscendæ ueritatis. to.2 fo. 102
De adulteratis Origenis libris Ruffinus. In his quæ in superiori libro. to.2 fo. 115
Eadem de re, ex Origenis epistolis. Verba Origenis. to.2 fo. 116
Libri περὶ ἀρχῶν Origenis Ruffino interprete. Scio q̄plurimos. to.2 fo. 117
Ruffini epistola ad Anastasium pro fide sua. Audiui quosdam. to.2 fo. 119
Anastasij epistola de Ruffino. Probatæ quidem affectionis. to.2 fo. 120
Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum libri duo. Perlegi scripta. to.2 fo. 120
Augustini quæstio ex epistola Iacobi. Quod ad te scripsi. to.2 fo. 139
Eiusdem de ratione animæ. Deum nostrum qui. to.2 fo. 141
Eiusdem de origine animarum. Q̄uis tuæ sanctitatis. to.2 fo. 145
Eiusdem de pastoribus. Spes tota nostra. to.2 fo. 148
De ducenda uxore, titulo Valerij. Loqui prohibeor. to.2 fo. 155
Catalogus scriptorum illustrium per Gennadium. Iacobus presbyter. to.2 fo. 157
Regula monachorū ex Hieronymi scriptis cōsarcinata, per Lupum quendam Oliuetanū, cum approbatione Martini pontificis. Fratres charissimi. to.2 fo. 164
Dialogus Hieronymi & Augustini per quendam ineptum, ex ipsorū scriptis collectus. Cum apud nos cœlestis. to.2 fo. 183
Homilia de corpe & sanguine Christi, incerto authore. Magnitudo cœlestiū. to.2 fo. 185
Homilia super euangelium Matthæi, incerto authore. Sanctus euangelista. to.2 fo. 187
Laudatio Hieronymi per Petrum Vergerium. Sanctissimū doctorē. to.2 fo. 187

MIXTA.

SEQVVNTVR EA QVAE FALSO TITVLO NON VNIVS SVNT AVTHORIS.

INter mixta recenseri poterat regula monachorum, non ex Hieronymianis tantum collecta scriptis, uerum eam alio loco posuimus.

Commentarij quos habemus in omne psalterium Hieronymi titulo, palam ipsi præ se ferunt, quod non sint unius authoris. Si quis autem meum requirat iudicium, nihil illic esse arbitror Hieronymi, uerum una pars est hominis quisquis fuit plane docti, & sermonis expoliti, longe tamen discrepantis ab Hieronymiano. Nam hic minus habet nitoris ac lenitatis, plus neruorum, deinde ubiq; copiosior, ac diligentior, & magis ostentans suas opes. Altera pars est loculei cuiuspiam, ac pene dixerim rabulæ, & nisi me fallit nasus, eiusdem qui sermones suos Augustini nomine nobis dedit, præter alia multa bella. Cuius rei si quis gustum cupiat sumere, in ipsa statim præfatione, conferat initia cum fine, & uidebit subito nouum scriptorem. Q̄z q̄p & ea coniectura arguebat non esse Hieronymianū opus, quod nec titulus, nec epistola cuiusq̄p habeat nomen. Vnde suspicor, illum sua nullo ædidisse titulo, & librarios Hieronymi nomen addidisse. Et fortassis hic est ille cuius meminit Gennadius, quem ait nonnulla uertisse Origenis, sed data opera titulis ademptis: cuius esse suspicor & annotationes in libros Regum ac Paralipomenon: sed ut quod ceperam, absoluam: qui uoluerit impostura deprehendere, legat attente, commentarium in psalmum septuagesimumseptimum. Rem quidem ille sumpsit ex commentarijs in Matthæum, cæterum eam suis ornauit flosculis, Ineptit suis dialogismis, delyrat exclamationibus, balbutit acyrologijs, superfluit perissologijs, legat in psalmum octogesimum, in psalmum nonagesimum, ubi docte scilicet exponit, quid sit σύμπτωμα, cum plures cadunt. Verum ut in genere dicam, ipsa battologia & dictionis character hominem ubiq; arguit. Idem mihi factum uidetur in commentarijs Augustini in psalmos: nam priora, alterius cuiusdam uidentur, licet hominis eruditi.

Postremo

POstremo loco recensebimꝰ, quæ uel temporum iniuria, uel hominum incuria, uel æmulorum inuidia interciderunt.

Libri Clementis apostolorum comitis in latinum uersi sermonem, efflagitante Gaudentio, cuius operis meminit, in peroratione commentariorum Origenis, in epistolam ad Romanos.

Interpretatio in prophetā Abdiam prior, quam scripsit adolescens: & nondum satis in diuinis exercitatus litteris. Meminit huius operis in præfatione quam præmisit posterioribus in eundem prophetam commentarijs.

Libri quatuor περὶ ἀρχῶν Origenis, quos testatur a se uersos: deinde corruptos librariorum uitio, ad Pammachij preces denuo transtulit: quos opinor ob inuidiam Origeniani nominis suppressos: nam quos hodie legimus, Ruffini sunt interpretis.

Epistola quædam ad Paulam, cui annexuerat indicem, siue elenchon omnium operum Origenis, conferens ea cum operibus Marci Varronis πολυγραφωτάτου: cuius & alibi meminit. Ex eo Ruffinus hæc recenset secundo inuectiuæ suo libro. Quæritis uidelicet, ut ad Adamantiū nostrumq; calcenterum ueniamus: qui tanta in sanctarum scripturarum labore sudauit, ut iuste Adamantij nomen acceperit. Vultis nosse quanta ingenij sui reliquerit monumenta? sequens titulus indicat. Scripsit in Genesim libros, & cætera. Nam extat liber in Tomo huius operis secundo inter aliena.

Euangelium Hebraicum, Nazarenorū, siue Ebionitarum, quod sibi exhibitum ex bibliotheca Cæsarienſi, transtulit in linguam Græcam ac latinā, & ex eo, locis cōpluribus quædā adducit.

In libro Hester quem uertit ex Hebræis, alphabetum addiderat ex minio usq; ad theta litteram, diuersis in locis, ad eum modum, ordinē Septuaginta notans studioso lectori: cum ipse Hebraicum ordinem sequi mallet. Atq; hæc laboris pars nobis perijt.

Librum Iob bis uertit: Primum ex æditione Septuaginta, obelis iugulans, quæ apud Hebræos non haberentur, & asteriscis illustrans, quæ ex hebræorum uoluminibus essent addita. Atq; huius laboris, qui nobis perijt, extat tamē testis præfatio, cuius initium: Si aut fiscellam iunco texerem. Rursus ex ipsis fontibus, hoc est, Hebræo, Arabico, Syroq; sermone, quod is liber mixta quadam lingua conscriptus sit. Huius laboris extat præfatio testis, cuius initium: Cogor per singulos. Hoc obiter admonere uisum est, quod in uulgatis codicibus inuerterint has præfationes. Cæterum hæc æditio qua nunc utimur, utra sit, mihi parum liquet.

Psalterium bis correxit, primum Romæ agens. Rursum in Bethlehemitico rure, obelis & asteriscis notans, quæ superessent in æditione Septuaginta: aut quæ ipse ex Hebræorum fontibus addidisset. Quancp̄ sunt qui dicant hunc laborem extare.

Prouerbia Solomonis & Ecclesiasten prius ex æditione Septuaginta castigarat per obelos & asteriscos. Qui labor nobis perijt. Testatur in præfatione: cuius initium, Iungat epistola.

Danielem Hebraicis scriptum litteris, sed sermone Chaldæo, ex ipso fonte transtulit: sed obelo iugulatis, historia Susannæ, hymno trium puerorum, & fabula Draconis. Notas abiecimus.

Nouum testamentū Græcæ fidei reddidit: qui labor si extaret, aut non fuisset nobis eadem in re laborandum: aut certe illius studio plurimum fuissemus adiuti. Condidit & canonem quatuor euangeliorum, quid inter illos conueniret, aut dissonaret, quid cui deesset.

In Catalogo scriptorum illustrium testatur se scripsisse tractatus sex a psalmo decimo, usq; ad decimumsextum, hoc est, in singulis illius ordinis tractatus singulos. Sic enim legitur in uetustissimis exemplaribus, assentiēte & interprete græco Sophronio. Id operis apparet interisse. Nec enim has breues quas habemus annotatiunculas in psalmos, uero consentaneum est ab eo tractatus uocari: maxime cum habeamus aliquot eiusdem tractatus, uelut ad Cyprianum, in psalmum octogesimumnonum. Ad Principiam, in quadragesimū. Ad Marcellam, in centesimū uigesimūsextū. Atq; huius fuisse generis probabile est, quos ibi dixit tractatus.

Scripturam diuinam suæ linguæ hominibꝰ tradidit, hoc est, Dalmatice uertit. At hodie piaculum existimant, sacras litteras uulgata legi lingua.

Theophili liber paſchalis eruditus & eloquens ab Hieronymo uerſus, ut indicat in epiſtola, cuius initium, Ex eo tempore.

Canon hebraicæ ueritatis, cuius meminit in epiſtola ad Lucinum.

Emendauit æditionem Septuaginta, ut teſtatur in eadem.

Bis ſcripſit in Matthæum, ut indicat in epiſtola: cuius initium, Satis miror.

Sæpius mihi monendus eſt lector, ne protinus ſtomachetur & reclamet, ſicubi a noſtro diſſentit iudicio. Sunt enim quidam indoctiores, q̄s ut hiſce de rebus iudicare poſſint: & tamen nulli omniũ iudicant præfractius. Sunt quidam adeo præcipites, ut pronuncient, anteq̄ rem expendant. Legant prius noſtras in ſecundũ Tomum præfationes, legant Cenſuras: mox loca conferant, idq̄ integro animo, ſemota contentione, ſtudio, aut odio, quibus rebus omne iudicium exoculatur: atq̄ ita demum aut nobiſcũ ſentiant, aut a nobis diſſentiant. Nos quod nobis uiſum eſt, in cõmune propoſuimus, nec omnino ſupine ni fallor, nec arroganter. Si quis ſic noſtra reiiciet ut adducat meliora, uolentes ac libentes amplectemur. Tantum abeſt, ut errorem obſtinate tueri uelimus. Sedulo bonaq̄ fide laboratũ eſt a nobis, & optimis fratribus Amorbachijs, ut diuus Hieronymus q̄minime deprauatus, aut contaminatus exiret in manus ſtudioſorum, non auſim affirmare nos aſſecutos omnia. Illud non uerebor dicere, intra triginta annos nullum opus excuſum typis, pari fide, pari cura, pari impendio. Proinde æquum, ut quam nos adhibuimus diligentiam in reſtituendo, eandem cæteri quoq̄ præſtent in tuendo, quod reſtitutũ eſt. Alioqui ſi licebit impune deprauare, miſcere, confundere principum eccleſiæ libros, nulla certa fuerit ullius authoritas in libris excudendis: quoniam protinus unicum exemplar in duo milia propagatur, ut ſingula errata, bis mille fiant. Maxime conueniebat Irenei obteſtationẽ præfigere, quam chronicis Euſebij præmiſit Hieronymus. Ea eſt huiuſmodi.

ADIVRO TE QVICVNQVE HOS DESCRIPSERIS LIBROS, PER DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM, ET GLORIOSVM ADVENTVM EIVS, IN QVO VENIET IVDICARE VIVOS ET MORTVOS, VT CONFERAS QVOD SCRIPSERIS, ET EMENDES AD EXEMPLARIA, EA DE QVIBVS SCRIPSERIS DILIGENTER, ET HOC ADIVRATIONIS GENVS TRANSSCRIBAS, ET TRANSFERAS IN EVM CODICEM QVEM DESCRIPSERIS.

INDEX PRIMI TOMI.

Quanto amore & ſtudio. De laude uitæ ſolitariæ. Ad Heliodorũ ſodalẽ. fo. 1
Petis a me Nepotiane. Inſtitutio clerici. Ad Nepotianum. fo. 7
Grandes materias. Epitaphium Nepotiani. Ad Heliodorum. fo. 16
Nihil chriſtiano felicius. Inſtitutio monachi. Ad Ruſticum gallum. fo. 20
Quantus beatitudinis tuæ. Familiaris epiſtola. Ad Florentium. fo. 23
In ea mihi parte. Familiaris & hæc. Ad Florentium. fo. 24
Apoſtolus Paulus ſcribens. Inſtitutio infantulæ. Ad Lætam. fo. 26
Inter omnes materias. De ſeruanda uirginitate. Ad Demetriadem. fo. 29
Vereor ne officium. De ſeruanda uiduitate. Ad Saluinam. fo. 33
Obſecras litteris. De uiduitate ſeruanda. Ad Furiam. fo. 37
In uetere uia. De monogamia. Ad Gerontiam. fo. 41
Cauſa difficilis. De educatione infantulæ. Ad Gaudentium. fo. 45
Bonus homo. Inſtitutio monachi. Ad Paulinum. fo. 47
Vetus ſcripturæ. Inſtitutio matrisfamilias, incerto authore. Ad Celantiam. fo. 49
Nemo reprehendat. Laudes Aſellæ. Ad Marcellam. fo. 53
Sæpe & multum flagitas. Marcellæ uiduæ epitaphium. Ad Principiam uirginẽ. fo. 54
Menſuram charitas. Sub nomine Paulæ & Euſtochij. Ad Marcellam. fo. 56
Ambroſius quo chartas. De fugiendo ſæculum. Ad Marcellam. fo. 59
Parua ſpecie. De xeniolis. Ad Euſtochium. fo. 59
Vt abſentiam corporum. Eadem de re. Ad Marcellam. fo. 60
Humanæ uitæ breuitas. Laus familiaris ſenis. Ad Paulum Concordienſem. fo. 60
Audi filia. Inſtitutio uirginis ſacræ. Ad Euſtochium. fo. 62
Abraham tentatur. De conuerſione Bleſillæ. Ad Marcellam. fo. 69
Cum hora ferme. De morte Leæ. Ad Marcellam. fo. 70
Quis dabit capiti meo. Conſolatio ſuper morte filiæ. Ad Paulam. fo. 71
Sanato uulneri. Conſolatio ſuper morte uxoris. Ad Pammachium. fo. 74
Si cuncta corporis mei. Epitaphium Paulæ. Ad euſtochium. fo. 81
Nec opinanti mihi. Exhortatio ad piam uitam. Ad Lucinum. fo. 88
Lugubri nuncio. Epitaphium Lucini Betici. Ad Theodoram. fo. 89
Plures anni ſunt. Epitaphium Fabiolæ. Ad Oceanum. fo. 90
Ex eo tempore. Familiaris epiſtola. Ad Theophilum. fo. 92
Q̄uis mihi multorum. Conſolatio cæcitatis. Ad Abigaum. fo. 92
Sanctus filius meus. Conſolatio cæcitatis. Ad Caſtrutium. fo. 93
Filius meus, frater tuus. Conſolatio in aduerſis. Ad Iulianum. fo. 94
Inter omnia quæ mihi. Exhortatio ad Chriſti militiam. Ad Exuperantium. fo. 95
Iohannes idem apoſtolus. Reconciliatio offenſarum. Ad Caſtorinam. fo. 96
Antiquus ſermo eſt. Familiaris & iocoſa. Ad Iulianum. fo. 96
Q̄ uellem. Familiaris & pia. Ad Theodoſium. fo. 96
Chartæ exiguitas. De obtrectatione. Ad uirgines Hermonenſes. fo. 96
Cum in urbe leges. Familiaris eſt. Ad Auguſtinum. fo. 96
Plus deum tribuere. Laus Bonoſi. Ad Ruffinum. fo. 97
Turpilius Comicus. Familiaris. Ad Nitiam. fo. 98
Non debet charta. Exhortatio exemplo Bonoſi. Ad Chromatium. fo. 98
Qui circa te affectus meus. Familiaris. Ad Chryſogonum. fo. 99
Dominus noſter. De modeſtia. Ad Antonium. fo. 99
Quod ignotus. Caſtigatio relapſi. Ad Ruſticum. fo. 100
Retulit mihi quidam. Vitandum uirgini ſuſpectum contubernium. fo. 102
Samuel quondam. Obiurgatio Diaconi impudici. Ad Sabinianum. fo. 104

Sæpe a me. De muliere septies icta. Ad Innocentium. fo. 107
Inter multos sæpe. Vita Pauli eremitæ. fo. 108
Scripturus uitam. Vita Hilarionis. fo. 111
Qui nauali prælio. Vita Malchi captiui monachi. fo. 116
Hortaris dexter. Catalogus scriptorum illustrium. Ad Dextrum. fo. 119
Idem uersus a Sophronio græce. fo. 119

INDEX SECVNDI TOMI.

Si summo ingenio. De uirginitate. Ad Demetriadem. fo. 5
Dominæ debitis. Superioris epistolæ castigatio. Ad Iulianam. fo. 13
Cuncti mei sensus. De cõtemnẽda hæreditate. Ad Geruntij filias. fo. 15
Magnã humilitati nostræ. Consolatio in aduersis. Ad Marcellam. fo. 16
Si deus ac dominus noster. Consolatio exilij. Ad uirginem quandam. fo. 17
Quanc̃ certissime nouerim. Consolatio. Ad amicum egrotum. fo. 19
Ecce iterum ad te scribo. De utro perfecto. Ad amicum egrotum. fo. 23
Præsumptionem meam. De cognitione diuinæ legis. Ad amicum quendam. fo. 32
Treis quodammodo uirtutes. De tribus uirtutibus. fo. 36
Cogitis me o Paula. De assumptione beatæ Mariæ sermo. Ad Paulã & Eustochiũ. fo. 38
Scientes fratres. Eadem de re sermo. fo. 44
Parentum meritis subiugans. De honorandis parentibus. fo. 45
Sufficere quidem. De septem gradibus ecclesiæ. fo. 45
Quantam in cœlestibus. De laude uirginitatis. fo. 50
Omnipotens deus. De membris dei. fo. 54
Credimus in unum. Symboli explanatio. Ad Damasum. fo. 56
Credimus in deum. Symboli explanatio. Ad Damasum. fo. 57
Credimus in unum deum. Explanatio fidei. Ad Cyrillum. fo. 57
Mihi quidem. Symbolum Ruffini. fo. 59
Nulla res uetus. De cereo paschali. Ad Præsidium. fo. 68
Superiore epistola. De uera circumcisione. fo. 70
Lectis litteris tuis. De celebratione Paschæ. fo. 77
Puto leuius esse. In Susannam lapsam. fo. 82
Nisi uererer beatissime. Obiurgatio. Ad Euagrium. fo. 84
Hæc sunt uerba. De decem tentationibus Israelitarum. fo. 85
Omne psalterium. Expositio psalmi quadragesimiprimi. fo. 86
In omni psalmo. Expositio psalmi centesimi decimiseptimi. fo. 87
Cogor a te. De musicis organis. Ad Dardanum. fo. 88
Exulta cœlum. De resurrectione domini sermo. fo. 88
Hodie uerus sol. De natiuitate domini sermo. fo. 90
Dies Epiphaniorum. De Epiphania domini sermo. fo. 90
Quomodo miles semper. De Quadragesima sermo. fo. 90
Hodie fratres charissimi. De esu agni. fo. 91
Non queo fratres charissimi. De resurrectione domini. fo. 92
Sæpissimo rogatu. De uinculis Petri. Ad Eustochium. fo. 92
Dignum est fratres. De obseruatione uigiliarum. fo. 94
Et si ignotus tibi sim. De militando Christo. fo. 96
Qui æthiopem inuitat. Exhortatio. Ad Pammachium & Oceanum. fo. 97
Ad te surgo hominem. De pœnitentia. fo. 97
Admirabile diuinæ dispositionis. De generibus leprarum. fo. 98
Omnium quidem. De filio prodigo. fo. 99

Sancto & merito. Paulini ad Sebastianum eremitam epistola. fo. 101
Cognoscendæ ueritatis. Apologia Pamphili pro Origene. fo. 102
In his q̃ in superiori libro. Ruffinus de adulteratiõe librorũ Origenis. Ad Macariũ. fo. 115
Verba Origenis. Eadem de re ex Origenis epistolis. fo. 116
Scio q̃p plurimos. Libri περὶ ἀρχῶν Origenis, Ruffino interprete. Ad Macarium. fo. 117
Audiui quosdam. Ruffini epistola pro fide sua. Ad Anastasium. fo. 119
Probatæ qdẽ affectiõis. Anastasij epla de Ruffino. Ad Hierosolymorũ episcopũ. fo. 120
Perlegi scripta tua. Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum, liber primus. fo. 120
Superiore quidem libello. Inuectiuarũ Ruffini in Hieronymũ, liber secundus. fo. 130
Quod ad te scripsi. Augustini quæstio ex epistola Iacobi. Ad Hieronymum. fo. 139
Deum nostrum qui. Eiusdem de ratione animæ. Ad Hieronymum. fo. 141
Q̃uis tuæ sanctitatis. Eiusdem de origine animæ. Ad Optatum. fo. 145
Spes tota nostra. Eiusdem de pastoribus homilia. fo. 148
Loqui prohibeor. Valerius de non ducenda uxore. Ad Ruffinum. fo. 155
Iacobus presbyter cognomento. Catalogus scriptorũ illustrium per Gennadium. fo. 157
Martinus episcopus. Regula monachorum ex Hieronymi scriptis consarcinata, per Lupum quendam Oliuetanum, cum approbatione Martini pontificis. fo. 163
Cum apud uos cœlestis. Dialogus Hieronymi & Augustini per quendam ineptum ex ipsorum scriptis collectus. fo. 183
Magnitudo cœlestiũ bñficiorũ. Homilia de corpe & sanguine christi incerto authore. fo. 185
Sanctus euangelista. Homilia super euangelium Matthæi, incerto authore. fo. 187
Sanctissimum doctorem. Laudatio Hieronymi per Petrum Vergerium. fo. 187
Benedicto & dilectissimo. Consolatio super morte filiæ. Ad Tyrasium. fo. 192
Diuersorum opprobria. De ferendis opprobrijs. Ad Oceanum. fo. 193
Sophronius Eusebius. De uita clericorum. Ad Oceanum. fo. 195
Damasus episcopus. Ad Hieronymum, titulo Damasi. fo. 196
Beatissimo Papæ. Ad Damasum, titulo Hieronymi. fo. 196
Vis nunc acriter. Catalogus scriptorum ecclesiasticorum. Ad Desyderium. fo. 196
Quia me dulcissimæ filiæ. De uirtute psalmorũ. Ad Paulam & Eustochium. fo. 197
Nouerit sancta authoritas. De oblationibus altaris. Ad Damasum. fo. 197
Tepescens in membris. Regula monacharum. fo. 198
Dilectissimo fratri. De natiuitate beatæ Mariæ Heliodori & Chromatij quæstio. Ad Hieronymum. fo. 207
Dominis sanctis. Super eadem quæstione responsio. Ad Heliodorum. fo. 208
Petitis a me. De natiuitate uirginis Mariæ. fo. 208
Patri reuerendissimo. De morte Hieronymi. Ad Damasum. fo. 209
Glorioſissimi christianæ. De transitu & laudibus Hieronymi. Ad Cyrillum. fo. 222
Venerabili uiro. De miraculis Hieronymi. Ad Augustinum. fo. 224
Plærosq̃ nimirum. Vita diui Hieronymi, incerto authore. fo. 235

INDEX TERTII TOMI.

Nuper rogatus. De perpetua uirginitate Mariæ. Aduersus Heluidiũ. fo. 1
Pauci admodũ. De excellentia uirginitatis. Aduersus Iouinianum. fo. 8
Secunda propositio. Aduersus Iouinianum, liber secundus. fo. 32
Qd' ad te huc usq̃. Apologia superiorũ uoluminũ. Ad Pammachiũ. fo. 46
Litteræ tuæ & amorem. Aduersus calumniatores. Ad Domnionẽ. fo. 52
Christiani interdum. Aduersus eosdem. Ad Pammachium. fo. 54
Acceptis primum litteris. Aduersus Vigilantium uelitatio. Ad Riparium. fo. 54
Multa in orbe. Aduersus Vigilantium. De colendis martyrum reliquijs. fo. 55
Testimonia de Iohannis. De Montani erroribus. Ad Marcellam. fo. 58

Christi te aduersum. Exhortatio aduersus hæreticos. Ad Riparium. fo. 59
Nescio qua tentatione. Simile argumentum. Ad Apronium. fo. 60
Quoniam uetusto. De hypostasibus Arrianorum. Ad Damasum. fo. 60
Importuna in euangelio. Eadem de re. Ad eundem. fo. 61
Proxime accidit. Aduersus Luciferianos. Dialogus. fo. 62
Ante annos circiter. De Origenis erroribus. Ad Auitum. fo. 68
Domino dilectissimo fratri. Aduersus Origenistas. Ad Iohannē Hierosolymi. fo. 71
Si iuxta Paulum. Aduersus Iohannē episcopum Hieroso. suspectum Arrianum. fo. 74
Epistola tua hæreditatis. Aduersus eundem. Ad Theophilum. fo. 84
Scio cp̄s plurimos. Præfatio Ruffini in libros περὶ ἀρχῶν. fo. 86
Sanctus aliquis. Excitatio ad defensionem sui. Ad Hieronymum. fo. 86
Schedulæ quas. Aduersus Origenistas. Ad Pammachium & Oceanum. fo. 86
Diu te Romæ. Expostulatio de figurata laude. Ad Ruffinum. fo. 89
Et uestris & multorū. Aduersus Ruffini calumnias, liber primus. Ad Pammachiū. fo. 90
Hucusq; de criminibus. Aduersus Ruffini calumnias, liber secundus. fo. 97
Lectis litteris. Eadem de re. Ad ipsum Ruffinum. fo. 105
Non audacter. Aduersus Pelagianos. Ad Ctesiphontem. fo. 115
Scripta iam ad Ctesiphontem. Aduersus eosdem Dialogorum, liber primus. fo. 119
Multa quidem de scripturis. Aduersus eosdem, liber dialogorum secundus. fo. 128
Delectatus sum tuorum. Aduersus eosdem, liber dialogorum tertius. fo. 135
Dominus qui locutus. De damnandis Origenistis. Theophilus. fo. 141
Meminit beatitudo. Eadem de re. Hieronymus. fo. 141
Sanctus episcopus Agatho. De damnatis Origenistis. Ad Hieronymum. fo. 141
Nuper tuæ beatitudinis. Eadem de re. Ad Theophilum. fo. 142
Duplicem mihi gratiā. Eadem de re. Ad Theophilum. fo. 142
Didici quod & sanctitas. Eadem de re. Ad Hieronymum. fo. 142
Generalis epistola. Eadem de re. Epiphanius Hieronymo. fo. 142
Vetam paruam. Familiaris. Ad Marcellam. fo. 142
Iustum quidem fuerat. Hortatur ut resipiscat. Ad Vigilantium. fo. 142
Maiora spiritus uincula. Quatenus legendus Origenes. Ad Tranquillinum. fo. 143
Decreueram quidem. Fidei suæ declaratio. Ad Marcum. fo. 144
Rursum orientalibus. De opprimendis Origenistis. Ad Pammachium. fo. 144
Sanctus Innocentius. De extincta Celestiana hæresi. Ad Augustinum. fo. 145
Omni quidem tempore. Extimulat aduersus hæreticos. Ad Augustinum. fo. 145
Multi utroq;. Eadem de re. Ad eundem. fo. 145
Tandem ex Aphrica. Familiaris epistola. Ad Marcellinum. fo. 145
Nūnq; fili Oceane. An qui alteram uxorem a baptismo duxerit, possit fieri sacerdos. Ad Oceanum. fo. 146
Sebesium nostrum. Quatenus utendum litteris prophanis. Ad Magnum. fo. 149
Legimus in Esaia. De gradu presbyteri & diaconi. Ad Euagrium. fo. 150
Nusq; æque quisq;. De mēdacio & translatione ex hebraica ꝟitate. Augustinus. fo. 151
Habeo gratiam. Eadem de re. Augustinus. fo. 152
Ex quo cœpi. Eadem de re. Augustinus. fo. 153
Treis simul. De mendacio in litteris sacris. Ad Augustinum. fo. 153
Audiui peruenisse. Excusatio. Augustinus Hieronymo. fo. 157
In ipso profectionis. Satisfactio. Hieronymus Augustino. fo. 158
Crebras ad me. Familiaris epistola. Hieronymus Augustino. fo. 158
Quis existimem. Adhortatio ad concordiam. Augustinus. fo. 159
Virum honorabilem. Familiaris & hæc. Ad Augustinum. fo. 160
Sicut præsens. Familiaris. Augustinus Præsidio. fo. 161

Cum a sancto fratre. Adhortatio ad concordiam. Hieronymus Augustino. fo. 161
Iampridem charitati. Rursum de mendacio. Augustinus Hieronymo. fo. 161
Anno præterito. Commendatio amici. Ad Augustinum. fo. 165
Si tibi putem. Deprecatur crimen amoris in Paulam. Ad Asellam. fo. 165
Medici quos uocant. In Onasum obtrectatorem. Hieronymus. fo. 166
Paulus apostolus. De optimo genere interpretandi. Ad Pammachium. fo. 166
Post priorem epistolam. Defensio interpretationum. Ad Marcellam. fo. 169

INDEX QVARTI TOMI.

Frater Ambrosius. De studio diuinæ scripturæ. Ad Paulinum. fo. 2
Desyderij mei. Præfatio in Pentateuchum uersum. fo. 6
Tandem finito. In Iosue uersum præfatio. fo. 7
Viginti & duas. In libros Regum uersos præfatio. fo. 7
Si septuaginta. In Paralipomena uersa præfatio. fo. 8
Quomodo græcorū. Altera in idem opus præfatio. Ad Domnionē & Rogas. fo. 9
Vtrum difficilius. In Esdram & Neemiam præfatio. Ad eosdem. fo. 9
Mirari non desino. In Tobiam præfatio. Ad Chromatium & Heliodorum. fo. 10
Apud Hebræos. In Iudith præfatio. fo. 10
Librum Hester. In Hester uersum præfatio. fo. 10
Cogor per singulos. In Iob præfatio ex Hebræo uersum. fo. 10
Si aut fiscellam. In Iob e Septuaginta uersum præfatio. fo. 11
Iungat epistola. In Prouerbia Solomonis præfatio. fo. 11
Memini me. In Ecclesiasten uersum præfatio. fo. 11
Nemo cum. In Esaiam ex hebræo uersum præfatio. Ad Paulam & Eustochium. fo. 11
Hieremias propheta. In Hieremiam uersum præfatio. fo. 11
Ezechiel propheta. In Ezechielem uersum præfatio. fo. 12
Danielem prophetam. In Danielem uersum præfatio. fo. 12
Non est idem. In duo decim prophetas uersos præfatio. fo. 12
Sanctus Ioel. In Ioelem præfatio. fo. 13
Nouum opus. In quatuor euangelia castigata præfatio. Ad Damasum. fo. 13
Dormientem. Quæstiones tres ueteris legis. Damasi. fo. 14
Postq; epistolam. Ad superiores quæstiones responsio. Ad Damasum. fo. 14
Misisti uolumen. De Melchisedek. Ad Euagrium. fo. 16
In septuagesimo. De quadraginta mansionibus Israelitarum. Ad Fabiolam. fo. 18
Vsq; hodie. De uestibus sacerdotalibus. Ad eandem. fo. 24
Quæris Dardane. De terra promissionis. Ad Dardanum. fo. 29
Epistolare officium. De Ephod, Bad. Ad Marcellam. fo. 30
Multum in utramq;. De iudicio Solomonis pueri. Ad Ruffinum. fo. 32
Zenon Nauclerus. De Solomone & Achaç ante tempus patribus. Ad Vitalem. fo. 33
Nuper cum Rheticij. De Tharsis. Ad Marcellam. fo. 34
Scio quosdam. De ordine & titulis psalmorum. Ad Sophronium. fo. 34
Vere in uobis. Emendatio psalterij in certis locis. Ad Suniam & Fretelam. fo. 35
Nonagesimum psalmum. De decem mysticis nominibus dei. Ad Marcellam. fo. 42
Nuper cum pariter. Quid Hebræis sit alleluia. Ad eandem. fo. 42
Quæ acceperis. Quid sit Sela. Ad eandem. fo. 42
Prius te Cypriane. Expositio psalmi octogesimi noni. Ad Cyprianum. fo. 43
Scio me Principia. Expositio psalmi quadragesimi quarti. Ad Principiam. fo. 46
Beatus Pamphilus. Expositio psalmi centesimi uigesimi sexti. Ad Marcellam. fo. 50
Et factum est. Expositio primæ uisionis Esaiæ. Ad Damasum. fo. 51
Septuaginta. De Seraphim & calculo ardenti. Ad eundem. fo. 54
Commentaria. Quæstio de Osanna. Damasi. fo. 55

Multi ſuper hoc. Super eadem quæſtione reſponſio. Ad Damaſum. fo. 55
Beatitudinis. De frugi & luxurioſo filio. Ad eundem. fo. 56
Breuis epiſtola. De tribus quæſtionibus. Ad Amandum. fo. 60
Magnis nos. De quatuor quæſtionibus. Ad Marcellam. fo. 62
Breuis eſt. De blaſphemia in ſpiritumſanctum. Ad eandem. fo. 62
Ignota uultu. De duodecim quæſtionibus. Ad Hedibiam. fo. 63
Filius meus. De undecim quæſtionibus. Ad Algaſiam. fo. 70
Origenes cum. Homiliæ duæ Origenis a Hieronymo uerſæ. Ad Damaſum. fo. 80
In ipſo profectionis. Expoſitio loci apud Paulum in epiſtolam ad Galatas. Ad Minerium & Alexandrum. fo. 86
Voce me prouocas. De duabus quæſtiunculis. Ad Paulinum. fo. 89
Lecto ſermone. Epiſtola familiaris. Ad Deſyderium. fo. 90
Nudiuſtertius. Interpretatio alphabeti Hebraici. Ad Paulam Vrbicam. fo. 90
Qui in principijs. Traditiones ſeu quæſtiones hebraicæ in Geneſim. fo. 91
Fuit uir unus. Traditiones ſeu quæſtiones hebraicæ in libros Regum. fo. 105
Eber nati ſunt. Traditiones ſeu quæſtiones hebraicæ in Paralipomen. fo. 114
Euſebius qui. Loca Hebraica. fo. 122
Acheldemach. Loca actorum. fo. 134
Philo uir. Nomina Hebraica. fo. 136

INDEX QVINTI TOMI.

EXpletis longo. In Eſaiam cõmẽtariorum, liber primus: iuxta utramq; tranſlationem. Ad Euſtochium. fo. 2
Finito in Eſaiam. In eundem commentariorum, liber ſecundus. fo. 9
Sufficit mihi. In eundem commentariorum, liber tertius. fo. 14
Inæquales dictamus. In eundem commentariorum, liber quartus. fo. 20
Plures anni ſunt. In eundem commentariorum, liber quintus. fo. 25
Quod in præcedenti. In eundem commentariorum, liber ſextus. fo. 34
Septimus liber. In eundem commentariorum, liber ſeptimus. fo. 40
Sextus & ſeptimus. In eundem commentariorum, liber octauus. fo. 47
Varijs moleſtijs. In eundem commentariorum, liber nonus. fo. 53
Decimus liber. In eundem commentariorum, liber decimus. fo. 60
Difficile imo. In eundem commentariorum, liber undecimus. fo. 66
Nullus tam imperitus. In eundem commentariorum, liber duodecimus. fo. 72
Multi caſus. In eundem commentariorum, liber tertiuſdecimus. fo. 79
Dominus. In eundem commentariorum, liber quartuſdecimus. fo. 86
Crebro Euſtochium. In eundem commentariorum, quintuſdecimus. fo. 93
Egregia. In eundem commentariorum, liber decimuſſextus. fo. 98
Quanta myſteria. In eundem commentariorum, liber decimuſſeptimus. fo. 105
Duodeuiceſimus. In eundem commentariorum, liber decimuſoctauus. fo. 113
Poſt explanationes. In Hieremiam commẽtariorũ, liber primus. Ad Euſebium. fo. 122
Secundum frater. In eundem commentariorum, liber ſecundus. fo. 129
Lernæum anguem. In eundem commentariorum, liber tertius. fo. 137
Semper diabolus. In eundem commentariorum, liber quartus. fo. 144
Quintus commentariorum. In eundem commentariorum, liber quintus. fo. 151
Prolixitas. In eundem commentariorum, liber ſextus. fo. 159
Habes. Primus commentariorum in lamentationes Hieremiæ. fo. 165
Primam partem. Secundus commentariorum in lamentationes Hieremiæ. fo. 170
Extremus liber. Tertius commentariorum in lamentationes Hieremiæ. fo. 174
Poſt lamentationem. Præfatio commẽtariorum in orationem Hieremiæ. fo. 176
Finitis in Eſaiam. In Eçechielem commentariorũ, liber primus. Ad Euſtochium. fo. 177

Secundi explanationum. In eundem commentariorum, liber ſecundus. fo. 183
Nihil longum. In eundem commentariorum, liber tertius. fo. 187
Vellem ſi fieri. In eundem commentariorum, liber quartus. fo. 194
Ne librorum numerus. In eundem commentariorum, liber quintus. fo. 200
Putabam quod. In eundem commentariorum, liber ſextus. fo. 205
Olim pueri. In eundem commentariorum, liber ſeptimus. fo. 211
Quid alijs profit. In eundem commentariorum, liber octauus. fo. 218
Conſequens erat. In eundem commentariorum, liber nonus. fo. 224
Vellem ut. In eundem commentariorum, liber decimus. fo. 230
Vndecimus. In eundem commentariorum, liber undecimus. fo. 236
Trepidationem. In eundem commentariorum, liber duodecimus. fo. 244
Tertiuſdecimus. In eundem commentariorum, liber tertiuſdecimus. fo. 251
Quod in principio. In eundem commentariorum, liber quartuſdecimus. fo. 260
Contra ꝓphetã Danielẽ. Cõmentarij in Danielẽ. Ad Pammachiũ & Marcellã. fo. 267

INDEX SEXTI TOMI.

SI in explanatioĩb⁹. Liber prim⁹cõmẽtariorũ in Oſee. Ad Pammachiũ. fo. 2
Qui ſæpe nauigat. Liber ſecundus commentariorũ in Oſee. fo. 10
Non ignoro Pammachi. Liber tertius commentariorũ in Oſee. fo. 18
Non eſt idem ordo. Commentarij in Ioelem. Ad Pammachium. fo. 25
Amos propheta. Liber primus commentariorum in Amos. Ad eundem. fo. 32
Legi in quadam. Liber ſecundus commentariorum in Amos. fo. 38
Præpoſtero ordine. Liber tertius commentariorum in Amos. fo. 43
Cum eſſem paruulus. Commentarij in Abdiam. Ad eundem. fo. 50
Triennium. Commentarij in Ionam. Ad Chromatium. fo. 54
Micheas. Liber primus cõmentariorũ in Micheam. Ad Paulam & Euſtochium. fo. 60
Semper inuidis. Liber ſecundus commentariorum in Micheam. fo. 67
Iuxta Septuaginta. In Nahum commentarij. Ad eaſdem. fo. 74
Primum Chromati. Primus liber cõmentariorum in Habacuc. Ad Chromatiũ. fo. 81
Alterum mi. Secundus liber commentariorum in Habacuc. fo. 87
Quæſtiones in Habacuc, incerto authore. fo. 92
Anteq̃ Sophoniam. Commentarij in Sophoniam. Ad Paulam & Euſtochiũ. fo. 92
Secundo anno. Commentarij in Aggæum. Ad eaſdem. fo. 101
Vltimo iam. Liber primus cõmentariorum in Zachariam. Ad Exuperium. fo. 105
Ab obſcuris. Liber ſecundus commentariorum, in eundem. fo. 113
Vrget me frater. Liber tertius commentariorum, in eundem. fo. 121
Vltimũ duodecim. Commẽtarij in Malachiam. Ad Minerium & Alexandrum. fo. 129

INDEX SEPTIMI TOMI.

ARabolæ Solomonis. Commentarij in parabolas Solomonis. fo. 2
Memini me. Cõmentarij in Eccleſiaſten. Ad Paulam & Euſtochiũ. fo. 31
Epithalamiũ libellus. Quatuor homiliæ in Cantica, noſe Origenis. fo. 47
Iob qui dolens. Commẽtarij in Iob. Ad Vecteriũ incerto authore. fo. 81

INDEX OCTAVI TOMI.

Proxime cum Origenis. Commentarij in Pſalterium. fo. 2
Scio quoſdam. Pſalterium iuxta Hebraicam ueritatem. fo. 106

INDEX NONI TOMI.

CAnones euangeliorum Euſebij. fo. 2
Plures fuiſſe. Commentarij in Matthæum. Ad Euſebium. fo. 6
Omnis ſcriba. Commentarij in Marcum. fo. 43
Quoniamquidem. Euangelium iuxta Lucam. fo. 57
In principio. Euangelium iuxta Iohannem. fo. 69

Pauci admodum. Liber primus commentariorum in epistolam ad Galatas. Ad Paulam & Eustochium. fo. 79
Quod in primo. Commentariorum secundus,in eandem. fo. 86
Tertium ad Galatas. Commentariorum tertius,in eandem. fo. 94
Si quicq̃. Liber prim⁹ cõmẽtariorũ in epl'am ad Ephesios. Ad Paulã & Eustochiũ. fo. 100
Secundum orationibus. Secundus commentariorum,in eandem. fo. 106
Satis abundecq̃. Tertius commentariorum,in eandem. fo. 112
Licet nõ sint. Commentarij in epistolam ad Titum. Ad Paulam & Eustochium. fo. 120
Qui nolunt. Commentarij in epistolam ad Philemonem. Ad easdem. fo. 127
Litteris tuis. Commentarij in omnes Paulinas epistolas,incerto authore. fo. 131
Cum in Babylone. Didymi de spiritusancto,liber a Hieronymo uersus. fo. 191

INDEX IVXTA ORDINEM LITTERARVM DIGESTVS.

IAm quo promptius sit lectori quod quærit inuenire, tertium adiecimus indicem singulorum librorum,aut epistolarum initijs,iuxta litterarum ordinem digestis: ut si quid occurrerit ex Hieronymo citatum ad hunc modum,Hieronymus in epistola,Si tibi putem, mox per hunc indicem in promptu fuerit locus. Atq; hæc citandi ratio mihi sane uisa est tum breuior,tum expeditior,q̃ illa per tot numeros partium,tractatuũ, epistolarum,& paginarum:ut pro unica,triplici sit opus memoria.

A

Abraham tentatur. De conuersione Blesillæ. Ad Marcellam. To.1 fo. 69
Ab obscuris. Præfatio secundi commentariorum in Zachariam. to.6 fo. 113
Acceptis primum litteris. Velitatio in errores Vigilantij. Ad Riparium. to.3 fo. 54
Achaldemach ager. Loca ex actis apostolorum. to.4 fo. 134
Ad te surgo hominem. De pœnitentia. to.2 fo. 97
Admirabile diuinæ dispositionis. De generibus leprarum. to.2 fo. 98
Alterum mi Chromati. Præfatio secundi commentariorum in Habacuc. to.6 fo. 87
Ambrosius quo. Imitatio ad secessum Bethlehemiticum. to.1 fo. 59
Amos propheta. Præfatio primi commentariorum in Amos. to.6 fo. 32
Antiquus sermo est. Familiaris ad Iulianum diaconum. to.1 fo. 96
Ante annos circiter. De erroribus Origenis. Ad Auitum. to.3 fo. 68
Anno præterito. Commendatio amici. Ad Augustinum. to.3 fo. 165
Apostolus Paulus scribens. Institutio infantulæ. Ad Lætam. to.1 fo. 26
Apud Hebræos. Præfatio in librum Iudith. to.4 fo. 10
Audi filia. De custodia uirginitatis. Ad Eustochium. to.1 fo. 62
Audiui quosdam. Ruffini epistola pro fide sua. Ad Anastasium. to.2 fo. 119
Audiui peruenisse. Excusatio. Augustinus Hieronymo. to.3 fo. 157

B

Beatissimo papæ. Titulo Hieronymi ad Damasum. to.2 fo. 196
Beatus Pamphilus. Expositio psalmi centesimi uigesimisexti. to.4 fo. 50
Beatitudinis tuæ. De filio prodigo. Ad Damasum. to.4 fo. 56
Benedicto & dilectissimo. Consolatio super morte filiæ. Ad Tyrasium. to.2 fo. 192
Bonus homo. Institutio monachi. Ad Paulinum. to.1 fo. 47
Breuis epistola. De tribus quæstionibus. to.4 fo. 60
Breuis est quæstiuncula. De blasphemia in spiritumsanctum. to.4 fo. 62

C

Causa difficilis. Institutio infantulæ. Ad Gaudentium. to.1 fo. 45
Cogitis me o Paula. De assumptione beatæ Mariæ. Ad Paulâ & Eustochiũ. to.2 fo. 38
Cogor a te. De instrumentis organicis. to.2 fo. 88
Cognoscendæ ueritatis. Apologia Pamphili pro Origene. to.2 fo. 102

Cogor per singulos. Præfatio in Iob. to.4 fo. 10
Commentaria cum legerem. Quæstio de Osanna. Ad Hieronymum. To.4 fo. 55
Contra prophetam Danielem. Præfatio commentarij in Danielem. to.5 fo. 267
Consequens. Præfatio noni libri cõmentariorum in Ezechielem. to.5 fo. 224
Chartæ exiguitas. Familiaris ad uirgines Hermonenses. to.1 fo. 96
Christiani interdum. Aduersus calumniatores ad Pammachium. to.3 fo. 54
Christi te. Exhortatio aduersus hæreticos ad Riparium. to.3 fo. 59
Crebro Eustochium.Præfatio in decimũ quintũ librũ cõmentariorũ in Esaiam. to.5 fo. 93
Credimus in unum. Symboli explanatio ad Damasum. to.2 fo. 56
Credimus in unum deum. Symboli explanatio ad Cyrillum. to.2 fo. 57
Crebras ad me. Familiaris epistola ad Augustinum. to.3 fo. 158
Cum hora ferme. De morte Leæ ad Marcellam. to.1 fo. 70
Cum in urbe. Epistola familiaris ad Augustinum. to.1 fo. 95
Cuncti mei sensus. De contemnenda hæreditate ad Geruntij filias. to.2 fo. 15
Cũ apud uos. Dialogus Hieronymi & Augustini ex ipsorũ scriptis collectus. to.2 fo. 183
Cum a sancto. Adhortatio ad concordiam ad Augustinum. to.3 fo. 161
Cum essem paruulus. Præfatio cõmentariorum in Abdiam. to.6 fo. 50
Cum in Babylone. Præfatio in Didymum. to.9 fo. 191

D

Damasus episcopus. Titulo Damasi ad Hieronymum. To.2 fo. 196
Danielem prophetam. Præfatio in Danielem. to.4 fo. 12
Deum nostrum. Augustinus de ratione animæ ad Hieronymum. to.2 fo. 141
Delectatus sum tuorum. Tertius liber contra Pelagianos. to.3 fo. 135
Decreueram quidem. Aduersus Arrianos de side sua. Ad Marcum. to.3 fo. 144
Decimus liber. Præfatio in decimũ librum cõmentariorũ in Esaiam. to.5 fo. 60
Desyderij mei. Præfatio in Pentateuchum Moysi. to.4 fo. 6
Dies epiphaniorum. De epiphania domini sermo. to.2 fo. 90
Difficile. Præfatio in undecimum librum cõmentariorum in Esaiam. to.5 fo. 66
Dignum est fratres. De obseruatione uigiliarum. to.2 fo. 94
Diuersorum opprobria. De ferendis opprobrijs. to.2 fo. 193
Dilectissimo fratri. De natiuitate beate Mariæ. to.2 fo. 207
Diu te Rhomæ. Expostulatio de figurata laude. to.3 fo. 89
Dic mihi Critobule. Liber primus contra Pelagianos. to.3 fo. 119
Didici quod &. De damnatis Origenistis. to.3 fo. 142
Dominus. Præfatio in decimũ quartũ librum cõmentariorũ in Esaiam. to.5 fo. 86
Dominus noster. De modestia ad Antonium. to.1 fo. 99
Dominæ debitis in Christo. Ad Iulianam. to.2 fo. 13
Dominis sanctis. De natiuitate beatæ Mariæ. to.2 fo. 208
Domino dilectissimo. Aduersus Origenistas. to.3 fo. 71
Dominus qui locutus. De damnandis Origenistis. to.3 fo. 141
Dormientem te. Tres quæstiones ueteris legis. to.4 fo. 14
Duodeuicesimus. Præfatio in decimũ octauũ librũ cõmentariorũ in Esaiam. to.5 fo. 113
Duplicẽ mihi gratiã. De damnandis Origenistis. to.3 fo. 142

E

Eber nati sunt. Traditiones Hebraicæ in libros Paralipomenon. To.4 fo. 114
Ecce iterum ad te. De uiro perfecto. to.2 fo. 23
Egregia disertissimi. Præfatio in decimũsextũ librũ cõmẽtariorũ in Esaiã. to.5 fo. 98
Epistola tua. Aduersus Ioannẽ Hierosolymitanũ. to.3 fo. 84
Epistolare officium. De ephod bad ad Marcellam. to.4 fo. 30
Epithalamium. Præfatio quatuor homiliarum in Canticacanticorum. to.7 fo. 47

Et ſi ignotus tibi. De militando Chriſto. to.2 fo. 96
Et ueſtris & multorum. Aduerſus Ruffini calumnias. to.3 fo. 90
Et factum eſt. Expoſitio primæ uiſionis Eſaiæ. to.4 fo. 51
Euſebius qui a beato. Loca hebraica. to.4 fo. 122
Ex eo tempore. Familiaris epiſtola ad Theophilum. to.1 fo. 92
Ex quo cœpi. De mendacio ad Hieronymum. Auguſtini. to.3 fo. 153
Exulta cœlum. De reſurrectione domini ſermo. to.2 fo. 88
Expletis iam. Præfatio in primũ librum cõmentariorum in Eſaiam. to.5 fo. 2
Extremus labor. Præfatio in tertium librũ Lamentationum Hieremiæ. to.5 fo. 174
Eçechiel propheta. Præfatio in Eçechielem. to.4 fo. 12

F

Filius meus frater tuus. Conſolatio in aduerſis. To.1 fo. 94
Filius meus Apodemius. Ad undecim quæſtiones Algaſiæ. to.4 fo. 70
Finito. Præfatio in ſecundum librum cõmentariorũ in Eſaiam. to.5 fo. 8
Finitis. Præfatio in primũ librum cõmentariorũ in Eçechielem. to.5 fo. 177
Fratres chariſſimi. Regula monachorum. to.2 fo. 164
Frater Ambroſius. De ſtudio diuinæ ſcripturæ. to.4 fo. 2
Fuit uir unus. Quæſtiones hebraicæ in libros Regum. to.4 fo. 105

G

Generalis epiſtola. De damnatis Origeniſtis. to.3 fo. 142
Glorioſiſſimi chriſtianæ. De magnificẽtiſs Hieronymi. to.2 fo. 222
Grandes materias. Epitaphium Nepotiani. to.1 fo. 16

H

Habeo gratiam. De mendacio & tranſlatione ex hebraica ueritate. To.3 fo. 152
Habes. Præfatio in primũ librum cõmentariorũ in lamentationes Hieremiæ. to.5 fo. 165
Hæc ſunt uerba. De decem tentationibus Iſraelitarũ. to.2 fo. 85
Hieremias propheta. Præfatio in Hieremiam prophetam. to.4 fo. 11
Hodie uerus ſol. De natiuitate chriſti ſermo. to.2 fo. 90
Hodie fratres chariſſimi. De eſu agni. to.2 fo. 91
Hortaris dexter. Catalogus uirorum illuſtrium. to.1 fo. 119
Hucuſq; papa. Præfatio in quintum librum cõmentariorũ in Eſaiam. to.5 fo. 25
Hucuſq; de criminibus. Apologiæ Hieronymi aduerſus Ruffinũ liber ſecũdus. to.3 fo. 97
Humanæ uitæ. Laus integræ ſenectutis. to.1 fo. 60

I

Iacobus preſbyter. Catalogus ſcriptorum illuſtrium per Gennadium. To.2 fo. 157
Iam pridem charitati. De mendacio. to.3 fo. 161
Ignota uulgi. De duodecim quæſtionibus. to.4 fo. 63
Ioannes idem. Reconciliatio offenſarum. to.1 fo. 96
Iob dolens. Cõmentarij in Iob. to.7 fo. 81
Importuna in euangelio. De Hypoſtaſibus Arrianorum. to.3 fo. 61
In ea mihi. Familiaris ad Florentium. to.1 fo. 24
Inter omnes materias. De ſeruanda uirginitate. to.1 fo. 29
Inter omnia. Exhortatio ad Chriſti militiam. to.1 fo. 95
In omni pſalmo. Expoſitio pſalmi centeſimi decimiſeptimi. to.2 fo. 87
In ipſo profectionis articulo. Satiſfactio. to.3 fo. 158
In ipſo iam profectionis. Expoſitio loci apud Paulũ in epiſtola ad Galatas. to.4 fo. 86

Inæquales dictamus. Præfatio in quartũ librum cõmentariorũ in Eſaiam. To.5 fo. 20
In his quæ in ſuperiori. Ruffinus de adulteratione operum Origenis. to.2 fo. 115
Inter multos ſæpe. Vita Pauli eremitæ. to.1 fo. 108
In ſeptuageſimoſeptimo. De quadraginta manſionibus. to.4 fo. 18
In uetere uia. De monogamia. to.1 fo. 41
Iuſtum quidem fuerat. Hortatur ut reſipiſcat. to.3 fo. 142
Iungat epiſtola. Præfatio in Prouerbia Solomonis. to.4 fo. 11
Iuxta. Præfatio cõmentariorum in Nahum. to.6 fo. 74

L

Lectis litteris. De celebratione paſcæ. to.2 fo. 77
Lectis litteris. Aduerſus Ruffini calumnias. to.3 fo. 105
Lecto ſermone. Epiſtola familiaris ad Deſyderium. to.4 fo. 90
Legimus in Eſaia. De gradu preſbyteri & diaconi. to.3 fo. 150
Lernæum anguem. Præfatio in tertiũ librũ cõmentariorum in Hieremiam. to.5 fo. 137
Librum Heſter. Præfatio in Heſter. to.4 fo. 10
Licet non ſint. Præfatio cõmentariorum ad Titum. to.9 fo. 120
Litteris tuis. Præfatio cõmentariorum in omnes Paulinas epiſtolas. to.9 fo. 131
Litteræ tuæ. Aduerſus calumniatores. to.3 fo. 52
Loqui prohibeor. De non ducenda uxore. to.2 fo. 155
Lugubri nuncio. Epithaphium Lucini Betici. to.1 fo. 89

M

Magnam humilitati. Conſolatio in aduerſis. To.2 fo. 16
Magnitudo cœleſtium. De corpore & ſanguine chriſti homilia. to.2 fo. 185
Maiora ſpiritus. Quatenus legendus Origenes. to.3 fo. 143
Magnis nos. De quatuor quæſtionibus. to.4 fo. 62
Medici quos uocant. In Onaſum obtrectatorem. to.3 fo. 166
Meminit beatitudo tua. De damnandis Origeniſtis. to.3 fo. 141
Memini me. Præfatio in Eccleſiaſten. to.4 fo. 11
Mẽſurã charitas. Inuitatio ad feceſſũ Bethlehemiticũ noie Paulæ & Euſtochij. to.1 fo. 56
Mihi quidem fideliſſime. Symbolum Ruffini. to.2 fo. 59
Micheas. Præfatio cõmentariorum in Micheam. to.6 fo. 60
Mirari non deſino. Præfatio in Tobiam. to.4 fo. 10
Miſiſti uolumen. De Melchiſedek. to.4 fo. 16
Multi caſus. Præfatio in decimũ tertium librum cõmentariorũ in Eſaiam. to.5 fo. 79
Multa in orbe. De colendis martyrum reliquijs. to.3 fo. 55
Multa quidem. De ſcripturis aduerſus Pelagianos liber ſecundus. to.3 fo. 128
Multi utroq; claudicant. Extimulat aduerſus hæreticos. to.3 fo. 145
Multum in utrãq; partẽ. De iudicio Solomonis pueri. to.4 fo. 32
Multi ſuper. De Oſanna. to.4 fo. 55

N

Ne librorum numerus. Præfatio in quintũ librũ cõmentariorũ in Eçechielem. To.5 fo. 200
Nec opinanti. Exhortatio ad piam uitam. to.1 fo. 88
Nemo reprehendat. Laudes Aſellæ. to.1 fo. 53
Nemo cum prophetas. Præfatio in Eſaiam uerſum. to.4 fo. 11
Neſcio qua tentatione. Exhortatio aduerſus hæreticos. to.3 fo. 60
Nihil chriſtiano. Inſtitutio monachi. to.1 fo. 20

Nihil longũ. Præfatio in librũ tertiũ cõmentariorũ in Eçechielem. To.5 fo. 187
Nihil mirum. Apologia Pamphili pro Origene. to.2 fo. 102
Nisi uererer. Obiurgatio ad Euagrium. to.2 fo. 84
Non debet charta. Exhortatio exemplo Bonosi. to.1 fo. 98
Non ignoro. Præfatio in tertium librum cõmentariorum in Osee. to.6 fo. 18
Non est idem. Præfatio commentariorum in Ioelem. to.6 fo. 25
Non queo fratres. De resurrectione Christi. to.2 fo. 92
Non audacter. Aduersus Pelagianos. to.3 fo. 115
Nonagesimum psalmum. De decem nominibus dei. to.4 fo. 42
Non est idem ordo. Præfatio in duodecim prophetas. to.4 fo. 12
Nouerit sancta. De oblationibus altaris. to.2 fo. 197
Nouum opus. In quatuor euangelia castigata præfatio. to.4 fo. 13
Nudiustertius cum. Interpretatio alphabeti Hebraici. to.4 fo. 90
Nulla res uetus. De cereo paschali. to.2 fo. 68
Nullus tam imperitus. Præfatio in duodecimũ librũ cõmentariotũ in Esaiam. to.5 fo. 72
Nunc̃p fili Oceane. De imputato matrimonio a baptismo. to.3 fo. 146
Nunc̃p æque. De mendacio & translatione ex hebraica ueritate. to.3 fo. 151
Nuper rogatus. De perpetua uirginitate Mariæ. to.3 fo. 2
Nuper tuæ. De damnatis Origenistis. to.3 fo. 142
Nuper cum rheticij. De Tharsis in ueteri testamẽto. to.4 fo. 34
Nuper cum pariter. Quid Hebræis sit Alleluia. to.4 fo. 42

O

Obsecras litteris. De uiduitate seruanda. To.1 fo. 37
Olim pueri. Præfatio in septimum librum cõmentariorum in Eçechielem. to.5 fo. 211
Omnipotens deus. De membris dei. to.2 fo. 54
Omne psalterium. Expositio psalmi quadragesimi primi. to.2 fo. 86
Omnium quidem. De filijs frugi & prodigo. to.2 fo. 99
Omni quidem tempore. Extimulat contra hæreticos. to.3 fo. 145
Omnis scriba. Præfatio cõmentariorum in Marcum. to.9 fo. 43
Origenes cum in cæteris. Homiliæ duæ Origenis a Hieronymo uersæ. to.4 fo. 80

P

Parua specie. De xeniolis missis ad Eustochium. To.1 fo. 59
Parentum meritis. De honorandis parentibus. to.2 fo. 45
Parabolæ. Initium cõmentariorũ in Parabolas Solomonis. to.7 fo. 2
Patri reuerendissimo. De morte Hieronymi. to.2 fo. 209
Pauci admodum. De excellentia uirginitatis aduersus Iouinianum. to.3 fo. 8
Pauci admodum. Præfatio in primũ librum cõmentariorum ad Galatas. to.9 fo. 79
Paulus apostolus. De optimo genere interpretandi. to.3 fo. 166
Petis a me Nepotiane. Institutio clerici. to.1 fo. 7
Perlegi scripta tua. Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum liber primus. to.2 fo. 120
Philo uir disertissimus. Nomina hebraica. to.4 fo. 136
Plærosq; nimirum. Vita Hieronymi incerto authore. to.2 fo. 235
Plures anni sunt. Epithaphium Fabiolæ. to.1 fo. 90
Plus deum tribuere. Laus Bonosi. to.1 fo. 97
Plures anni sunt. Præfatio in quintum librum cõmentariorum in Esaiam. to.5 fo. 25
Post explanationes. Præfatio in primũ librũ cõmentariorũ in Hieremiam. to.5 fo. 122
Post priorem. Defensio interpretationum. to.3 fo. 169

Postẽp epistolam. Ad tres quæstiones ueteris legis. To.4 fo. 14
Præsumptionem meam. De scientia diuinæ legis. to.2 fo. 32
Præpostero ordine. Præfatio in tertium librũ cõmentariorum in Amos. to.6 fo. 43
Primum Chromati. Præfatio in primũ librum cõmentariorum in Habacuc. to.6 fo. 81
Primã partẽ. Præfatio in secundũ librũ cõmentariorũ lamẽtationũ Hieremiæ. to.5 fo. 170
Prius te Cypriane. Expositio psalmi octogesimi noni. to.4 fo. 43
Probatæ quidem. Anastasij epistola de Ruffino. to.2 fo. 120
Prolixitas. Præfatio in sextum librum cõmentariorum in Hieremiam. to.5 fo. 159
Proxime cum Origenis. Præfatio in cõmentarios psalmorum. to.8 fo. 2
Proxime accidit. Aduersus Luciferianos dialogus. to.3 fo. 62
Putabam. Præfatio in sextum librum cõmentariorum in Eçechielem. to.5 fo. 205
Puto leuius esse. In Susannam lapsam. to.2 fo. 82

Q

Quamuis mihi multorum. Consolatio cæcitatis. To.1 fo. 92
Quam uellem. Familiaris ad Theodosium. to.1 fo. 96
Quãuis existimem. Adhortatio ad concordiam. to.3 fo. 159
Quãuis tuæ. De origine animæ. Augustini. to.2 fo. 145
Quanc̃p certissime nouerim. Consolatio egrotantis. to.2 fo. 19
Quanto amore. De laude uitæ solitariæ. to.1 fo. 1
Quantus beatitudinis. Familiaris epistola ad Florentium. to.1 fo. 23
Quantam in cœlestibus. De laude uirginitatis. to.2 fo. 50
Quanta mysteria. Præfatio in decimũ septimũ librũ cõmẽtariorũ in Esaiam. to.5 fo. 105
Quoniãquidem. Euangelium iuxta Lucam. to.9 fo. 57
Quæ acceperis. Quid sit Sela. to.4 fo. 42
Quæris Dardane. De terra promissionis. to.4 fo. 29
Quid alijs prosit. Præfatio in octauũ librũ cõmentariorum in Ezechielem. to.5 fo. 218
Quis dabit capiti. Consolatio super morte filiæ. to.1 fo. 71
Qui circa te. Familiaris ad Chrysogonum. to.1 fo. 99
Qui æthiopem inuitat. Exhortatio ad Pammachium. to.2 fo. 97
Quia me dulcissimæ. De uirtute psalmorum. to.2 fo. 197
Qui nauali prælio. Vita Malchi. to.1 fo. 116
Qui in principijs. Quæstiones Hebraicæ in Genesim. to.4 fo. 91
Quintus cõmentariorũ. Præfatio in librũ quintũ cõmentariorũ Hieremiæ. to.5 fo. 151
Qui sæpe nauigat. Præfatio in secundũ librũ cõmentariorum in Osee. to.6 fo. 10
Qui nolunt. Præfatio in cõmentarios ad Philemonem. to.9 fo. 127
Quod ignotus. Castigatio relapsi. to.1 fo. 100
Quod ad te scripsi. Augustini quæstio ex epistola Iacobi. to.2 fo. 139
Quod ad te hucusq;. Apologia ad Pammachium. to.3 fo. 46
Quod in præcedenti. Præfatio in sextũ librum cõmentariorũ in Esaiam. to.5. fo. 34
Quod in principio. Præfatio in decimũquartũ librũ cõmẽtariorũ in Eçechielẽ. to.5 fo. 260
Quod in primo. Præfatio in secundũ librum cõmentariorũ ad Galatas. to.9 fo. 86
Quomodo miles. De quadragesima sermo. to.2 fo. 90
Quomodo Græcorum. In paralipomena castigata præfatio. to.4 fo. 9
Quoniam uetusto. De hypostasibus Arrianorum. to.3 fo. 60

R

Retulit mihi quidam. Vitandum uirginis contubernium. To.1 fo. 102

Rursum orientalibus. De opprimendis Origenistis. To.3 fo. 144

S

Samuel quondam. Obiurgatio diaconi impudici. To.1 fo. 104
Sanato uulneri. Consolatio super morte uxoris. to.1 fo. 74
Sanctus filius. Consolatio in aduersis. to.1 fo. 93
Sancto & merito. Paulini ad Sebastianum eremitam epistola. to.2 fo. 101
Sanctus euangelista. Homilia super euangelium Matthæi. to.2 fo. 187
Sanctissimum doctorem. Laudatio Hieronymi per Petrum Vergerium. to.2 fo. 187
Sanctus aliquis. Excitatio ad defensionem sui. to.3 fo. 86
Sanctus episcopus. De damnatis Origenistis. to.3 fo. 141
Sanctus Innocentius. De extincta Celestiana hæresi. to.3 fo. 145
Sanctus Iohel. In Iohelem præfatio. to.4 fo. 13
Satis abundeq; Præfatio in tertium librum cõmentariorum ad Ephesios. to.9 fo. 112
Sebesium nostrum. Quatenus utendum litteris prophanis. to.3 fo. 149
Secunda propositio est. Aduersus Iouinianum liber secundus. to.3 fo. 32
Secundum frater. Præfatio in secundũ librũ cõmentariorũ in Hieremiam. to.5 fo. 129
Secundi explanationũ. Præfatio in secundũ librũ cõmentariorũ in Eçechielẽ. to.5 fo. 183
Secundo anno Præfatio in cõmentarios in Aggeum. to.6 fo. 101
Secundũ orationibus. Præfatio in secundũ librũ cõmentariorũ ad Ephesios. to.9 fo. 106
Semper diabolus. Præfatio in quartũ librũ cõmentariorũ in Hieremiã. to.5 fo. 144
Semper inuidis. Præfatio in secundum librũ cõmentariorũ in Micheam. to.6 fo. 67
Sæpe & multum. Marcellæ epitaphium. to.1 fo. 54
Sæpe a me. De muliere septies icta. to.1 fo. 107
Sæpissimo rogatu. De uinculis Petri. to.2 fo. 92
Septuaginta &. De seraphim. to.4 fo. 54
Septimus liber. Præfatio in septimum librum cõmentariorũ in Esaiam. to.5 fo. 40
Sextus & septimus. Præfatio in octauũ librum cõmentariorũ in Esaiam. to.5 fo. 47
Schedulæ quas misisti. Aduersus Origenistas. to.3 fo. 86
Si aut fiscellam. Præfatio in Iob. to.4. fo. 11
Si cuncta corporis. Epitaphium Paulæ. to.1 fo. 81
Si deus ac dominus. Consolatio exilij. to.2 fo. 17
Si in explanationibus. Præfatio in primum cõmentariorũ in Osee. to.6 fo. 2
Si iuxta Paulum. Aduersus Ioannem episcopum Hierosolymitanum. to.3 fo. 74
Sicut præsens rogaui. Familiaris Augustini ad Præsidium. to.3 fo. 161
Si quicq̃. Præfatio in primum cõmentariorum ad Ephesios. to.9 fo. 100
Si tibi putem. Deprecatur crimen amoris in Paulam. to.3 fo. 165
Si septuaginta. Præfatio in Paralipomena. to.4. fo. 8
Si summo ingenio. De uirginitate ad Demetriadem. to.2 fo. 5
Scientes fratres. De assumptione beatæ Mariæ. to.2 fo. 44
Scio me principia. Expositio psalmi quadragesimiprimi. to.4 fo. 46
Scio q̃plurimos fratrum. Præfatio Ruffini in libros περὶ ἀρχῶν. to.3 fo. 86
Scio q̃plurimos. Libri περὶ ἀρχῶν Origenis. to.2 fo. 117
Scio quosdam putare. De ordine & titulis psalmorum. to.4 fo. 34
Scripturus uitam. Vita Hilarionis. to.1 fo. 111
Scripta iam. Aduersus Pelagianos. to.3 fo. 119
Sophronius Eusebius. De uita clericorum. to.2 fo. 195
Spes tota nostra. Augustinus de pastoribus. to.2 fo. 148

Sufficit

Sufficit mihi. Præfatio in tertium librum commẽtariorum in Esaiam. To.5 fo. 14
Sufficere quidem. De septem gradibus ecclesiæ. to.2 fo. 45
Superiore epistola. De uera circumcisione. to.2 fo. 70
Superiore quidem libello. Inuectiuarum Ruffini in Hiero. liber secundus. to.2 fo. 130

T

Tandem ex Affrica. Familiaris ad Marcellinam. to.3 fo. 145
Tandem finito. Præfatio in Iosue. to.4 fo. 7
Tepescens in membris. Regula monacharum. to.2 fo. 198
Testimonia. De Montani erroribus. to.3 fo. 58
Tertiusdecim9 explanationũ. Præfatio in tertiũ decimũ cõmẽtariorũ in Eçechielẽ, to.5 fo. 251
Tertium ad Galatas. Præfatio in tertiũ librum cõmentariorũ ad Galatas. to.9 fo. 94
Treis quodãmodo. De tribus uirtutibus. to.2 fo. 36
Tres simul. De mendacio in litteris sacris. to.3 fo. 153
Trepidationem. Præfatio in duodecimũ librũ cõmentariorũ in Eçechielem. to.5 fo. 244
Triennium circiter. Præfatio in cõmentarios in Ionam. to.6 fo. 54
Turpilius Comicus. Familiaris ad Nitiam. to.1 fo. 98

V

Varijs molestijs. Præfatio in nonum librum cõmentariorum in Esaiam. To.5 fo. 53
Vellem si fieri. Præfatio in quartum librum cõmentariorũ in Eçechielem. to.5 fo. 194
Vellem ut. Præfatio in decimũ librum cõmentariorum in Eçechielem. to.5 fo. 230
Venerabili uiro. De miraculis Hieronymi. to.2 fo. 224
Vereor ne officium. De seruanda uiduitate. to.1 fo. 33
Vere in uobis. Emendatio psalterij, in certis locis. to.4. fo. 35
Vetus scripturæ. Institutio matrisfamilias. to.1 fo. 49
Viginti & duas litteras. Præfatio in libros Regum. to.4. fo. 7
Vis nunc actiter. Catalogus scriptorum ecclesiasticorum ad Desyderium. to.2 fo. 196
Virum honorabilem. Familiaris ad Augustinum. to.3 fo. 160
Voce me prouocas. De duabus quæstiunculis. to.4. fo. 89
Vltimo iam autumni. Præfatio in primũ librũ cõmentariorũ in Zachariam. to.6 fo. 105
Vltimum duodecim. Præfatio in cõmentarios in Malachiam. to.6 fo. 129
Vndecim9 in Ezechielẽ. Præfatio in undecimũ librũ cõmẽtariorũ in Ezechielẽ. to.5 fo. 236
Vrget. Præfatio in tertium librum cõmentariorum in Zachariam. to.6 fo. 121
Vt absentiam corporum. De Xeniolis ad Marcellam. to.1 fo. 60
Vt tam paruam. Familiaris ad eandem. to.3 fo. 142
Vtrum difficilius. Præfatio in Esdram & Neemiam. to.4 fo. 9

Z

Zenon Nauclerus. De Solomone & Achaç ante tempus patribus. to.4. fo. 33

FINIS.

A EPISTOLAE SIVE LIBRI EPISTOLARES DIVI HIERONYMI VETVSTISSIMORVM CODICVM COLLATIONE [redacted] RECOGNITAE AB ERASMO ROTERODAMO [redacted] ET EIVSDEM ARGVMENTIS AC SCHOLIIS ILLVSTRATAE.

Author e damnato
Sedium expurgatione
permisso

Hieronymus Heliodorum ſodalem ad Eremum inuitat.

Vanto amore & ſtudio cõtenderim: ut pariter in eremo moraremur: cõſciũ mutuæ charitatis pectus agnoſcit. Quibus lamentis: quo dolore: quo gemitu: te abeuntẽ proſecutus ſim: iſtæ quoq; litteræ teſtes ſunt: quas lachrymis cernis interlitas. Verum tu quaſi paruulus delicatus, contemptum rogantis per blandimenta fouiſti: & ego incautus: quid tunc agerẽ, neſciebam. Tacerem? Sed quod ardenter uolebam: moderate diſſimulare nõ poteram. Impenſius obſecrarem? Sed audire nolebas: quia ſimiliter nõ amabas. Quod unum potuit, ſpreta charitas fecit: Quem preſentem retinere nõ ualuit: quærit abſentẽ. Quoniã igitur & tu ipſe abiẽs poſtularas: ut poſtea cẽp ad deſerta migraſſem: inuitatoria ad te ſcripta trãſmitterem: & ego me facturum promiſeram: Inuito, Iam propera. Nolo priſtinarũ neceſſitudinũ recorderis. Nudos amat eremus. Nolo te longinquæ peregrinationis terreat difficultas. Qui in Chriſtũ credis: & eius crede ſermonibus. Quærite primũ regnũ dei: & hæc omnia apponentur uobis. Non pera tibi ſumenda: nõ uirga eſt. Affatim diues eſt: qui cũ Chriſto pauper eſt. Sed quid ago? Rurſus improuidus obſecro? Abeant preces: blandimenta diſcedant. Debet amor læſus iraſci. Qui rogantem contempſeras: forſitan audies obiurgantẽ, Quid facis in paterna domo delicate miles? Vbi uallũ? ubi foſſa? ubi hyems acta ſub pellibus? Ecce de cœlo tuba canit: Ecce cum nubibus debellaturus orbem, Imperator armatus egreditur: Ecce bis acutus gladius ex regis ore procedẽs: obuia queq; metit: & tu mihi de cubiculo ad aciem: tu de umbra egrederis ad ſolẽ? Corpus aſſuetũ tunicis: loricæ onus nõ fert. Caput opertũ linteo, galeam recuſat. Mollem ocio manum, durus exaſperat capulus. Audi ædictum regis tui. Qui non eſt mecũ: contra me eſt: & qui
B mecũ nõ colligit: ſpargit. Recordare tyrocinij tui diem: quo Chriſto in baptiſmate conſepultus: in ſacramenti uerba iuraſti: pro nomine eius non te patri parciturũ eſſe: non matri. Ecce aduerſarius in pectore tuo: Chriſtũ conatur occidere. Ecce donatiuũ quod militaturus acceperas: hoſtilia caſtra ſuſpirant. Licet paruulus ex collo pendeat nepos: licet ſparſo crine & ſciſſis ueſtibus: ubera quibus te nutrierat mater oſtendat: Licet in limine pater iaceat: per calcatũ perge patrẽ: ſiccis oculis ad uexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt: in hac re eſſe crudelem. Veniet: ueniet poſtea dies: quo uictor reuertaris in patriam: quo Hieroſolymã cœleſtem uir fortis coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies. Tunc & parẽtibus tuis, eiuſdem ciuitatis ius petes. Tũc & pro me rogabis: qui te ut uinceres: incitaui. Neq; uero neſcio, qua te dicas nũc compede præpediri. Non eſt nobis ferreũ pectus: nec dura precordia. Non ex ſilice natos Hyrcanæ nutriere tigrides. Et nos per iſta tranſiuimus. Nunc tibi blandis uidua ſoror hæret lacertis: nũc illi cum quibus adoleuiſti uernulæ, aiũt: Cui nos ſeruituros relinquis? Nunc & gerula quondam: iam anus: & nutricius ſecundus poſt naturalem pietatem pater, clamitat: Morituros expecta pauliſper: & ſepeli. Forſitan & laxis uberũ pellibus mater: arata rugis frõte, antiquum referẽs mãmæ lallare, cõgeminet. Dicant ſi uolunt & grãmatici: In te omnis domus inclinata recumbit. Facile rũpit hæc uincula amor dei: & gehennæ timor. At cõtra ſcriptura pcipit parentibus obſequendũ, Sed quicũq; eos ſupra Chriſtũ amat: perdit animã ſuam. Gladiũ tenet hoſtis ut me perimat: & ego de matris lachrymis cogitabo? Propter patrẽ militiã Chriſti deſeram: cui ſepulturam Chriſti cauſa non debeo, quam etiã omnibus eius cauſa debeo? Domino paſſuro timide Petrus conſulens ſcandalum fuit. Paulus retinentibus ſe fratribus: ne Hieroſolymam pergeret: reſpondit, Quid facitis plorantes, & conturbantes cor meũ? Ego enim nõ ſolũ ligari, ſed & mori in Hieruſalẽ paratus ſũ pro noie dñi Ieſu Chriſti. Aries iſte pietatis, quo fides quatitur: euãgelij retundendus eſt muro. Mater mea & fratres mei hi ſunt, quicunq; faciunt uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Si credunt in Chriſtũ, faueant mihi pro eius nomine pugnaturo. Si non credunt: mortui ſepeliant mortuos ſuos. Sed hoc ais in martyrio. Erras frater erras: ſi putas

C unc̄p̄ Christianū persecutionē nō pati. Tunc maxime oppugnaris: si te oppugnari nescis. Aduersarius noster tanc̄p̄ leo rugiens: aliquem deuorare quærens circumit, & tu pacem puras? Sedet in insidijs cū diuitibus: ut in occultis interficiat innocentē: Oculi eius in pauperē respiciunt: Insidiat̄ in occulto sicut leo in spelunca sua: insidiat̄ ut rapiat pauperem: & tu frondosæ arboris tect⁹ umbraculo: molles somnos: futurus præda, carpis? Inde me psequit̄ luxuria: Inde auaricia conatur irrumpere: Inde uenter meus uult mihi deus esse p Christo: Cōpellit libido ut habitantē in me spiritū sanctū fugem: ut templū eius uiolem: Persequitur inquā me hostis: cui nomina mille: mille nocendi artes: & ego infelix uictorem me putabo: dū capior? Nolo frater chatissime examinato pondere delictorū: minora credas idololatriæ crimine esse, quæ diximus. Immo apostoli discę sententiā, qui ait: Hoc enim scitote intelligētes: quia omnis fornicator: aut immundus aut auarus: aut fraudator: quod est idolorū seruitus: nō habet hæreditatem in regno Christi & dei. Et quāc̄p̄ generaliter aduersū deū sapiat, quicqd diaboli est: & qd diaboli est: idolatria sit: cui omnia idola mancipantur: tamen & in alio loco speciatim: nominatimq; determinat, dicēs: Mortificate membra uestra quæ sunt super terrā: deponentes fornicationem: immundiciam: & cōcupiscentiā malam: & cupiditatem: quæ sunt idolorū seruitus: propter quæ uenit ira dei. Non est tantum in eo seruitus idoli: si quis duobus digitulis: thura in bustum aræ iaciat: aut haustū pateræ poculo fundat merum. Neget auaritiam esse idololatriam: qui potest triginta argenteis dominum uenditū: appellare iustitiam. Neget sacrilegium in libidine, sed is: qui mēbra Christi & hostiam uiuam placentē deo: cū publicarum libidinū uictimis, nefaria colluuione uiolauit. Non fateatur fraudem idololatriam esse: sed similis eorum: qui in actibus apostolorum ex patrimonio suo partem precj reseruantes, presenti periere uindicta. Animaduerte frater, nō tibi licet de tuis quicc̄p̄ habere rebus. Omnis (inquit dñs) qui non renunciauerit cūctis quæ possidet: non potest meus esse discipulus. Cur timido animo Christianus es? Respice Petro relictū rhete: Respice surgētem de telonæo publicanum statim apostolū. Filius hominis nō habet, ubi caput reclinet: & tu amplas porticus: & ingentia tectorum spatia metiris? Hæreditatē expectās sæculi: cohæres Christi esse nō poteris. Interptare uocabulū monachi: hoc est nomē tuū. Quid
D facis in turba q solus es? Et hoc ego, nō integris rate uel mercibus: nec quasi ignarus fluctuū premoneo: sed quasi nuper naufragio eiectus in littus: timida nauigaturis uoce denuncio. In illo æstu Charybdis luxuriæ, salutē uorat. Ibi ore uirgineo: ad pudicitiæ perpetranda naufragia: Scyllacæū renidēs, libido blāditur. Hic barbarū littus: Hic diabolus pyrata, cū socijs portat uinicula capiēdis. Nolite credere: nolite esse sæcuri. Licet in modū stagni fusum æquor arrideat: licet uix summa iacētis elemēti spiritu terga crispētur, magnos hic campus mōtes habet. Intus inclusum est periculū: intus est hostis. Expedite rudētes, uela suspēdite: Crux antennæ figat̄ in frontibus. Tranquillitas ista tēpestas est. Sed forsitan dicturus es. Quid ergo? Quicū q; in ciuitatibus sunt: Christiani nō sunt? Nō est tibi eadē causa quæ cæteris. Dñm ausculta dicētē: Si uis pfectus esse: uade, uēde omnia tua: & da pauperib⁹, & ueni sequere me. Tu aūt pfectum te fore pollicitus ēē: uade, uēde omnia tua: & da pauperib⁹, & ueni sequere me. Tu aūt pfectum te fore pollicitus es. Nā cū derelicta militia, te castrasti, ppter regna cœlorū: quid aliud c̄p̄ perfectā secut⁹ es uitā? Perfectus aūt seruus Christi: nihil preter Christū habet. Aut si qd p̄ter Christū habet: perfect⁹ nō est. Et si pfectus nō est: cū se pfectū fore deo pollicitus sit: ante mētitus est. Os aūt quod mētitur, occidit animā. Igitur: ut cōcludā: Si perfectus es: cur bona paterna desyderas? Dñm fefellisti: si perfectus nō es. Diuinis euāgeliū uocibus cōtonat: Non potestis duobus dñis seruire: Et audet quisquā mendacē Christū facere: Māmonæ & dño seruiendo? Vociferatur ille sæpe: Si quis uult post me uenire: abneget semetipsum: & tollat crucē suā, & sequatur me. Et ego onustus auro: arbitror me Christū sequi? Qui dicit se in Christū credere: debet quomodo ille ambulauit & ipse ambulare. Quod si nihil habes (ut te respōsurū scio) cur, tam bene parat⁹ ad bella, nō militas? Nisi forte in patria tua te arbitraris hoc facere: cū in sua dñs signa non fecerit. Et cur id? Cū authoritate sume rationem. Nemo ppheta in patria sua, honorem habet. Nō quæro, inquies, honorē: Sufficit mihi cōscientia mea. Neque dñs quærebat: quippe qui ne a turbis rex constituerētur, aufugit. Sed ubi honor nō est, ibi contēpt⁹ est. Vbi contēptus: ibi frequēs iniuria. Vbi autem iniuria: ibi & indignatio. Vbi indignatio: ibi quies nulla. Vbi quies non est: ibi mens a

A propositō sæpe deducitur. Vbi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio: minus fit ab eo quod tollitur. Et ubi minus est: perfectum nō potest dici. Ex hac supputatione, illa summa nascitur: monachum perfectum in patria sua esse non posse. Perfectum autem esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus: prouocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere: qui certe in suis urbibus commorantur? Absit ut de his quicquam siniſtrum loquar: qui apostolico gradui succedētes, Christi corpus sacro ore cōficiunt: per quos & nos Christiani sumus. Qui claues regni cœlorum habentes: quodāmodo ante iudicij diem iudicāt: qui sponsam domini sobria castitate conseruant. Sed alia (ut ante perstrinxi) monachorum est causa: alia clericorum. Clerici pascunt oues: ego pascor. Illi de altario uiuūt: mihi quasi infructuosæ arbori, securis ponitur ad radicem: si munus ad altare non defero. Nec possum obtēdere paupertatē: cum in euāgelio anum uiduā: duo quæ sola sibi supererant, æra mittentem, laudauerit dominus. Mihi ante presbyterum sedere non licet: Illi si peccauero: licet tradere me Satanæ in interitum carnis: ut spiritus saluus sit. Et in ueteri quidem lege, quicunq; sacerdotibus non obtemperasset: aut extra castra positus, lapidabatur a populo: aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore. Nūc uero inobediens, spiritali mucrone truncatur: aut eiectus de ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur. Quod si te quoq; ad eundem ordinem, pia fratrū blandimēta sollicitant: gaudebo de ascensu: sed timebo de lapsu. Qui episcopatum desyderat: bonū opus desyderat. Scimus ista: sed iunge, quod sequitur: Oportet autem huiusmodi irreprehensibilem esse: unius uxoris uirum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitalē, docibilē, nō uinolentum, non percussorem: sed modestum: & cæteris quæ de eo sequuntur explicitis: nō minorem in tertio gradu adhibuit diligentiam dicens: Diaconos similiter pudicos: nō bilingues: nō multo uino deditos: nō turpilucros: habentes ministerium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes. Væh illi homini, qui uestem non habens nuptialem, in
B greditur ad cœnam. Nihil superest, nisi ut statim audiat: Amice quomodo huc intrasti? Et illo obmutescente dicatur ministris: Tollite illum: ligatis manibus & pedibus: & mittite eum in tenebras exteriores: ubi erit fletus & stridor dentium. Væh illi qui acceptum talentum in sudario ligans: cæteris lucra facientibus, id tantū quod acceperat reseruauit. Illico indignantis domini dامore ferietur: Serue nequam: quare nō dedisti pecuniam meam ad mensam: & ego ueniens cū usuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignauus negociator denarium tenes: alterius locū qui pecuniam duplicare poterat: occupasti. Quāobrē sicuti qui bene ministrat, bonū gradū sibi acquirit: ita qui indigne ad calicē dñi accedit: reus erit dñici corporis & sanguinis. Nō omnes episcopi, episcopi sūt. Attēdis Petrū: sed & Iudā cōsidera. Stephanum suspicis: sed & Nicolaum respice: quem dominus in Apocalypsi, sua damnat sententia: Qui tam turpia & nefanda commentus est: ut Nicolaitarū hæresis ex illa radice nascatur. Probet se unusquisq; & sic accedat. Nō facit ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius centurio adhuc ethnicus: dono sancti spiritus mūdat̄. Presbyteros Daniel puer iudicat. Amos ruborum mora distringēs: repente propheta effectus est. Dauid pastor eligitur in regem. Minimum discipulum Iesus amat plurimum. Inferius frater accumbe: ut minore aduenīente, sursum iubearis ascendere. Super quē dñs requiescit: nisi super humilem & quietum, & trementē uerba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potēter tormēta patientur. Nec sibi quisc̄p̄, de corporis tantum mundi castitate supplaudat: cum omne uerbum ociosum quodcunq; locuti fuerint homines: reddituri sint pro eo rationem in die iudicij: cum etiam conuicium in fratrem, homicidij sit reatus. Non est facile stare loco Pauli: tenere gradum Petri: iam cū Christo regnātium: ne forte ueniat angelus, qui scindat uelum templi tui: qui candelabrum tuum de loco moueat. Aedificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Infatuatum sal ad nihil est utile: nisi ut proijciatur foras, & a porcis cōculcetur. Monachus si ceciderit: rogabit pro eo sacerdos Pro sacerdotis lapsu, qs rogaturus est? Sed quoniā e scopulosis locis enauigauit oratio: & inter canas spumeis fluctibus cauteis, fragilis in altū cymba processit, expandenda uela sūt uētis: & quæstionum scopulis trāsuadatis: lætantium more nautarum: epilogi celeuma cantandū est. O desertum, Christi floribus uernās. O solitudo, in qua illi nascūtur lapides, de qbus in Apo-

C calypſi ciuitas magni regis extruitur. O eremus familiarius deo gaudens. Quid agis frater in ſæculo: qui maior es mundo? Quãdiu te tectorum umbræ premunt? quamdiu fumoſarum urbium carcer includit? Crede mihi, neſcio quid plus lucis aſpicio. Libet ſarcina corporis abiecta, ad purum ætheris euolare fulgorẽ. Paupertatem times? Sed beatos Chriſtus pauperes appellat. Labore terreris? At nemo athleta ſine ſudore coronat. De cibo cogitas? ſed fides famẽ non timet. Super nudam metuis humũ exeſa ieiunijs membra collidere? ſed dñs tecum iacet. Squalidi capitis horret inculta cæſaries? ſed caput tuum Chriſtus eſt. Infinita eremi uaſtitas te terret? ſed tu paradiſum mente deambula. Quotieſcunq; illuc cogitatione conſcenderis: toties in eremo non eris. Scabra ſine balneis attrahitur cutis: ſed qui in Chriſto ſemel lotus eſt: non illi neceſſe eſt iterũ lauare. Et ut breuiter ad cuncta audias Apoſtolũ reſpondentẽ: Nõ ſunt (inquit) condignæ paſſiones huius ſæculi ad ſuperuenturam gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Delicatus es frater, ſi & hic uis gaudere cũ ſæculo: & poſtea regnare cũ Chriſto. Veniet ueniet illa dies, qua corruptiuũ hoc & mortale, incorruptionẽ induat & immortalitatẽ. Beatus ſeruus quẽ dñs inuenerit uigilantem. Tunc ad uocem tubæ pauebit terra cum populis, & tu gaudebis. Iudicaturo dño, lugubre mundus immugiet: tribus ad tribũ pectora feriẽt. Potentiſſimi quondam reges, nudo latere palpitabunt. Exhibebitur cum prole ſua Venus. Tunc ignitus Iuppiter adducetur: & cum ſuis ſtultus Plato diſcipulis. Ariſtotelis argumẽta nõ proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis, & ridebis: & dices: Ecce crucifixus meus: ecce iudex: q obuolutus pãnis in preſepio uagijt. Hic eſt ille operarij & queſtuariæ filius: hic qui matris geſtatus ſinu, hominẽ deus fugit in Aegyptũ: hic ueſtitus coccino: hic ſentibus coronatus: hic magus dæmoniũ habẽs & Samarites. Cerne manus Iudææ quas fixeras: cerne latus Romane quod foderas: Videte corpus an idem ſit: quod dicebatis dam nocte ſuſtuliſſe diſcipulos. Dilectio tua me compulit: ut hæc tibi frater dicerem: ut his tum intereſſe cõtingat, pro quibus nunc labor durus eſt.

D

ARGVMENTVM ERASMI ROTERODAMI IN EPISTOLAM PRAECEDENTEM.

CVm diuus Hieronymus, Eremũ adiſſet: Heliodorum ſodalem chariſſimum: qui ſe officij cauſa fuerat proſecutus, ut alibi teſtatur, conatus eſt apud ſe retinere: quod cum nõ potuiſſet efficere: litteris ad illũ datis, hortatur ad ſolitariæ uitæ ſocietatẽ. Refellens ſingula: quæ eũ uel ab Eremo deterrere: uel in urbibus remorari poſſent. Oſtendensq; cẽ non ſit tutũ epiſcopi munus ſuſcipere: & cẽ non facile tueri ſuſceptũ. Deinde uelut in peroratione: eremiticæ uitæ felicitatẽ decantat: ac ſupremi iudicij terrorem ob oculos ponit. Huius epiſtolæ nomina tim mentionẽ facit in Catalogo operũ ſuorũ, & exhortatoriam uocat. Scripſit autem admodum adoleſcens ac pene puer, quẽadmodũ in proxima teſtatur epiſtola, illud addẽs, ſeſe in hac calentibus adhuc rhetorũ ſtudijs, p illius ætatis ratiõe, ſcholaſtico flore luſiſſe. Proinde ſcatet, metaphoris, allegorijs, etiã fabuloſis: epiphonematis, dilemmatis, ac reliquis id genus orationis ornamẽtis. Conatus artis eiuſmodi eſt, ut tyronẽ, ſed ſummæ ſpei tyronẽ poſſis agnoſcere. Cæterum argumenti genus προτρεπτικὸν eſt, de quo paulo poſt dicemus.

SCHOLIA

OVanto amore.) Hic locus uſq; ad illum: Nolo priſtinarum, procemij loco eſt, Complectitur autem & propoſitionẽ & narrationem, admiſcens nonnihil & de affectibus. Lachrymis interlitas.) id eſt, paſſim deletas, a lino, unde & litura, deletio ſcripturæ. Priſtinarum neceſſitudinum.) Quidam codices habebant, neceſſitatum, Vterq; ſenſus quadrat. Si neceſſitudinũ legis, intellige de affectibus amicorum, quos eſſet relicturus: Si neceſſitatum, de his accipe uitæ cõmodis, quibus carent in Eremo uerſantes. Quãcẽ & neceſſitudinẽ pro neceſſitate legimus, Verũ magis placet, ut de affectibus accipiatur. Affatim) .i. abunde Vallũ & foſſa) Vocabula ſunt militaria. Nam his duabus rebus muniuntur caſtra, uallo, hoc eſt trabibus ac palis cõgeſtis, & foſſa. Sub pellibus.) Caue dictum putes de cute hominis, ut quidam magni nominis theologus, quem honoris cauſa non nomino, uerba prophetæ Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian, interpretatus eſt de cute Bartholemei excoriati. Pelles appellat tentoria, quæ quondã e pellibus conſiciebantur. Solent milites rigẽte bruma in hyberna ſe recipere, hoc eſt in oppidum aliquod cõmodius. Duriſſimum autem erat & hyemem ſub pellibus non ſub tectis agere, quod tamen erat aliquoties militi faciundum. Caput opertum linteo.) Olim linteorũ uſus & barbaricum habebatur, & parũ uiro dignũ, ut abunde teſtatur Plinius. Aſſuetum tunicæ.) Tunica delicatior erat ueſtis, & in ocio agentium. Sagum erat militaris, & hoc durior lorica. Exaſperat capulus.) Capulus hoc loco ea gladij pars eſt, qua tenetur. Recordare tyrocinij.) Apte cõmonefacit, olim ſuſcepti ſacramenti, Si [illegible] Cũ non poſſit aliud ſanctius aut religioſius eſſe uotum, cẽ id quod, in

A baptiſmo ſuſceperunt, quotquot chriſtiani uocabulo gloriantur. At ſi monachus fornicetur, omnes clamant uiolatũ eſſe uotũ. Si laicus libidinaꝝ, ſi pecuniã anteponit Chriſto, nemo tragœdiã mouet de nõ preſtito ſanctiſſimo illo & primo quo ſeſe aſtrinxit in baptiſmo: adeoq; nihil illud ad nos ptinere credimus, ut uix quiſq; ſit qui inquirat quid ſit illud, quod in baptiſmo Chriſto ſit pollicitus, etiam cũ execrationibus, perinde quaſi iuſiurãdũ illud ſolennitatis cuiuſdã ſit, nõ ſeriũ: nec magis ad rem pertineat, cẽ iuſiurandum quod in Academijs publicis ex more faciunt, magnificã illam ſeptem artium profeſſionẽ ſuſcipientes. Tyrocinij tui.) Tyrocinium, eſt id tempus quo rudis adhuc miles, hoc eſt tyro, ad pugnam exercetur, nondum expertus Martẽ. Quemadmodũ ueterani, qui pluribus in bellis nauarũt operam. In baptiſmate cõſepultus.) Alluſit ad locũ Paulinum in epiſtola ad Roñ. ca. vj. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ. Item ad Col. capi. ij. Cõſepulti ei in baptiſmo, in quo & ſurrexiſtis. Quod autem non ſimpliciter dixit diuus Hieronymus, baptiçatus: ſed Chriſto conſepultus in baptiſmo: pulchre quadrat ad hoc qd hic agit de ſacramẽto militiæ. Siquidẽ non ſolũ cõmori Chriſto, uerũ etiã cõſepeliri, hoc ipſũ eſt, quod in baptiſmo uouemus, abiurantes Satanã cũ ſuo mundo, cũq; pompis & nequitijs illius. In ſacramenti uerba.) Sacramentũ eſt iuſiurandum, aut quoties interpoſitis ſacris obligamur. Vnde & ſacramentum militare uocatur: quo qui fuiſſent ſoluti, dicebantur exauctorati. Dabatur & donatiuum, ueluti pignus & auctoramentum. Nec pugnare fas erat, niſi ſacramento adactis: nec licebat exauctoratis in aciem deſcẽdere. Vide quantũ religionis adhibebãt gentiles in re prophana & impia, cum chriſtiani paſſim, nulla neq; fide, neq; religione bello conflictentur, Deniq; ſignabantur punctis, dabant nomina, conceptis uerbis iurabãt ſe ad omnia Ducis imperata pſto futuros, & nec mortem pro republica recuſaturos. Porro forma iuriſiurãdi, que dictabatur, extat apud Vegetium. [redacted]. Exigitur ſubinde nomẽ, baptiçãdi, Dictantur ſolẽnia uerba, Imprimitur nota crucis, abiuratur hoſtis Chriſti diabolus

Solũ pietatis genus.) Haud ſcio an pro ſolũ, legendũ ſit ſolidũ. Qcẽ & ſolũ, probe quadrat, ſi aduerbiũ ſit nõ nomẽ: ut intelligas, pietatis genus eſſe, crudelem fuiſſe: ſed in hac duntaxat cauſa, hoc eſt cũ parẽtes obſtant, quo minus adhæreant Chriſto. Etiam ſi mihi uidetur, & hoc non nihil ad ſuum negocij torquere Hieronymus. Nam id quidẽ locũ habet, ubi parentes ethnici uetant quo minus fias Chriſtianus: non ut deſertis parentibus, quibus opus eſt fortaſſis tuo ſubſidio, in Eremũ aut in monaſteriũ temet abdas. Cum poſſis apud chriſtianos parentes, chriſtianam agere uitam, ſi modo purgaris animũ mundanis affectibus. Verũ huiuſmodi detorſio probatur in exhortando, aut deterrendo. Sed alij paſſim & ſerio: quicquid de mundo, hoc eſt de mũdana uita dictum eſt: id detorquent ad comunẽ Chriſtianorum uitã: quod de ſequendo Chriſtum, id trahunt ad monachorum uitam. Olim cum maxima

B mortalium pars. ſacrificaret idolis, Chriſtiani afflicti ab illis, & nõ ferentes quotidianas in Chriſtũ blaſphemias, fugiebant in ſolitudines, & mundum impiũ ac pernicioſum, iure uitabant. Nunc cum ubiq; colatur Chriſtus, quorſum attinet fugere? Si mundum uocas affectus a Chriſto alienos: puta, faſtum, auariciam, inuidiam, libidinem: hic mundus intra te eſt, a teipſo fugias oportet. Alioquin & in monaſterijs quãtũlibet ſemotus, mũdum inuenies. Licet paruulus ex.) Nepotianũ intelligit: ut ipſe teſtatur in huius epitaphio, qui fuit Heliodori ex ſorore nepos. Veniet, ueniet.) Nullam allegoriæ partẽ omiſit. Propoſuit militiæ labores, oſtendit obligationem ex ſacramento & donatiuo, oſtẽdit periculũ, niſi fortiter pugnet. Nũc & premij magnitudinẽ explicat. Neq; uero neſcio.) Propoſuit quæ attrahãt, nunc refellit ea quæ poſſint retrahere: quorũ primũ eſt cognatorũ & familiariũ affectus. Vidua ſoror.) Hæc erat mater Nepotiani, cui? alibi meminit. Non ex ſilice natos.) Alluſit ad carmẽ Maronis. Sed duris te cautibus horrẽs Caucaſus, hircanæq; admorunt ubera tigres. Cum quibus adoleuiſti uernaculi.) Fortaſſe uernulæ legẽdum eſt. Nam uernaculus adiectiuum eſt: Sunt autem uernæ ſerui, non empticij, ſed domi tuæ nati, qui chariores erant, & prope liberorũ uice habebantur. Magis aũt amamus eos, cum quibus adoleuimus. Cui nos morituros.) Hunc locum, non uno modo confuſum ac deprauatum, ex peruetuſto quodam exemplari ſic reſtituimus. Morituros expecta pauliſper & ſequeli. Forſitan & laxis uberum pellibus arata rugis fronte, mater antiquũ referens Mãmæ, lallare, congeminet. Alluſit autem ad carmen Perſianum quod eſt in ſatyra tertia. Ac cur non potius teneroq; palumbo. Et ſimilis regum pueris, pappare minutum poſcis, & iratus Mãmæ lallare recuſas? Pappare puerilis eſt uox: idem ſignificans, quod edere. Plautus in Epidico: quod pappet, dabitur. Vnde & puerilem cibum pappum uocant. Itidem lallare uox ea uidetur, qua nutrix infantem, ad lactendum inuitat. Porro Mammã antiqui matrem uocabant, ut auiam, tatham. Dicũtur autem a Perſio in iuuenẽ delicatum, cui matris adhuc opus ſit blandicijs. Referens.) repreſentans, & in memoriam reducens.

Congeminet.) Nam hic mos nutricibus congeminare uerba: & hæc ipſa uerba, congeminatis ſyllabis ficta ſunt, pappare, lallare. Dicãt etſi uolũt grãma.) Nam ad grãmaticos pertinet enarratio poetarũ. Eſt em Maronis hemiſtichium quod ſequitur, In te omnis domus inclinata recumbit. Quo loco ſcioli quidam ſcripſerant, grandiloqui pro grammatici. Cui ſepult. ch. c. non deb.) Reſpexit ad id quod eſt apud Lucam Cap. ix. de eo qui cũ iuſſus ſequi Chriſtum reſpondiſſet: Sine prius ſepeliam patrem meũ & matrem, audiuit, Sine mortui ſepeliant mortuos ſuos. Aries iſte pietatis.) Aries hoc loco bellicum eſt inſtrumentum, quo ui adacto, mœnia quatiuntur. Vnde & arietare, pro impellere. Pietas hic accipienda eſt, non pro religione, ſed pro affectu in parentes, quæ concutit animum euntis ad Chriſtum. Si credunt in Chriſtũ.) Dilemma eſt rhetoricum. Inde me perſequitur luxuria.) Vides aliud eſſe luxuriam, aliud libidinem. Nam mox ſubdit libidinem. Eſt enim luxuria, ſiue luxus immoderatus rerum uſus. Libido ad fœdas uoluptates pertinet. Compellit libido, u. h. i. m.) Allu-

C sit ad id quod scribit Paulus primæ ad Corinthios.ca.iij.Nescitis qa tẽplũ dei estis,& spiritus dei habi
tat in uobis? Si quis autẽ tẽplũ dei uiolauerit, disperdet illũ deus. Tẽplũ em̃ dei sanctũ est,quod estis
uos.Rursum ca.vj. An nescitis,quoniã mẽbra uestra tẽplũ sunt spũssancti,qui in uobis est? Cui no/
mina mille.) Retulit Vergilij carmẽ de furia Alectone,ex libro Aeneidos.vij. Tibi nomina mille,mil/
le nocendi artes. Qui membra Christi.) Allusit ad Pauli uerba,quæ sunt in epistola ad Romanos
ca.xij.Obsecro itaq; uos fratres p misericordiã dei: ut exhibeatis corpora uestra,hostiã uiuẽtẽ,sanctã,
deo placentem. Rationabile obsequiũ uestrũ. Publicarũ libidinum.) Prostibulas intelligit. Est autẽ
libido,uictima quædam diaboli: sicut castimonia corporis & mẽtis,uictima Christo grata. De Telo
næo.) Telos græce, uectigal est. Teloniũ,siue Telonæũ loc⁹:ubi uectigal colligitur. Telones,is q colli/
git. Charybdis luxuriæ.) Duo sũt maris pericula celebratissima poœtis.Charybdis,quæ naues attra
ctas absorbet,& Scylla saxũ,specie uirginea procul intuentibus,in quod illisæ naues,frangũtur. Vtrũq;
describit Vergilius libro Aeneidos tertio.Homer⁹ Odysseæ duodecimo.Meminit & Plinius libro ter
tio. Scylleũ renidens.) Quidã codices habent Scylaceũ. At ipse magis probo,Scyleũ.Nã Scylaceũ
colonia est Athenien̄siũ,quod Vergilius naufragum appellat. Scylleum autem dixit aduerbialiter,id
est,more Scyllæ,& renidens.i. resplẽdens.Ita libido blandit̃,ut perdat. Et cur id.) Authoritas erat,
quod Christus id non fecerat.Ratio,quod nullus prophetes sit in precio apud suos. Dictu uero mirũ,
quæ portẽta uerborũ hoc loco supposuerint quidã impudentissimi.Nempe hæc: Cur id cum authorita
te sũma defendis? Sume responsionẽ. O audaciam illitteratorũ,nihil nõ audentiũ. Et in ueteri quidẽ
lege.) Sic em̃ legimus Deuteronomij ca. xvij. Qui autẽ supbierit,nolẽs obedire sacerdotis imperio,
q eo tẽpore ministrat dño deo tuo &c. Nõ turpilucros.) Expressit græcã cõpositionẽ αἰσχροκερδεῖς.Nã
hoc uerbi posuit Paulus,i.turpiter questuosos. Bonum gradum sibi acquirit.) Allusit ad uerba Pau
li,scribentis ad Timotheũ epistolæ primæ ca.iij.Qui em̃ bene ministrauerint, gradum bonũ sibi acqui
rent. Non omnes episcopi.) Nam episcop⁹ græce,inspector est & curator. Ergo qui sibi uiuũt, falso
dicuntur episcopi. Non em̃ ἐπίσκοποῦσι. Stephanũ suspicis.) Suspicere est admirari, quod uerbũ plæ
rũq; indocti deprauant,uertẽtes in suscipere. Cæterũ, eodem tẽpore creati sunt diaconi, Stephanus,
& Nicolaus: quorum alter primus post Christum martyr esse meruit: alter hæreseos auctor extitit.
De utroq;,leges actuũ apostolicorũ ca.vj.. Neophytorũ hæresis.) Quidã codices habent:Nicolaita/
rum.De quibus fit mentio in decretis,causa.xxiij.q̃st.iij. Quorũ error fuit,ut uxores essent cõmunes.
Sed copiosius de his Augustinus,in libro de hæresibus ad Quoduultdeum. Fit horum mentio, in
Apocalypsi.ca.ij. Sed hoc habes,quia odisti facta Nicolaitarũ,quæ & ego odi. Amos ruborũ mora.)
D Locus ad quem alludit,est apud hunc ipsum prophetã.ca.vij. Non sum propheta,& non sum filius p/
phetæ:sed armẽtarius ego sum,uellicans Sycomoros. At Hieronymus in præfatione, qua totius cano/
nicæ scripturæ cõplectitur argumẽta,scribit ad hũc modũ.Amos pastor & rusticus,& ruborũ mora de/
stringens,paucis uerbis explicari non potest. Rursus idem in hunc prophetæ locum. Porro quod ait
uellicans Sycomoros,uidetur nobis rubos dicere,qui adferunt mora,& pastorũ famem ac penuriam
consolãtur.Est autem hebraica uox בּוֹלֵס,quam uarie transtulerunt interpretes.Aquila & Symmach⁹
uertit συκομώρους: Theodotio,συκαμίνους. Quidam putat sycaminũ arborem esse,quæ in Palæstinæ palu
stribus nascatur,& agrestes adferat ficus: quæ si non uellicentur, amarissimas carycas faciant,& a culi/
cibus corrũpãtur.Proinde nõ magnopere laborat Hieronymus,sycomoros legamus,an ruborũ mo/
ra:nisi quod magis probat posteriorẽ lectionẽ,quod neget in ea solitudine, in qua morabatur Amos,
nullam huiusmodi nasci arborem. Qui scindat uelum.) Intelligit episcopatum auferendum ab indi/
gno.Est autem locus in Apocalypsi. Epilogi celeuma.) Argumẽtationes appellat,scopulos, & loca
cõfragosa:in qbus laborat̃ a nautis. Nã argumẽta plus habent difficultatis,min⁹ amœnitatis.Epilogus
genus est conclusionis, quo sũmatim repetuntur,quæ fusius sunt dicta. Celeuma.) Vox est nautarũ
inuicem sese adhortantiũ. Qua significant alacritatem,cum in portum ingrediũtur.Nam κελεύω iubeo
est,& κελευστὴς dicitur triremis princeps. De quibus in Apocalypsi.) Describitur hæc mystica ciuitas
Apocalypsis ca.xxj. Tribus ad tribũ.) Tacite allusit ad locũ Esaiæ ca.xvj.Vlulabit moab ad moab,
hoc est,popul⁹ad populũ: ut ubiq; sit ululatus. Nudo latere palpitabunt.) Nam hic satellitijs stipati
cinctiq;,neminem timent;illic destituti suis lateronibus,trepidabunt. Stipator em̃ aut assecla,dicitur
claudere latus.

ARTIS ANNOTATIO

Cæterum quando diuus Hieronymus in proxima epistola fatetur in hac se rhetorum floscul̃is lusisse,
fortasse nõ alienũ fuerit artis quoq; rationem,quã secutus est indicare,sed paucis,neq; nimis anxie,ne
duo pariter incõmoda nos sequantur: ut & molesti simus lectori,& salubribus huius uiri præceptis põ
dus ac fidem detrahamus.Minus em̃ mouere solent animos,quæ nõ ex animo,sed ex arte scripta pu
tant̃.Atq; ut primũ de argumenti genere,nõnihil attingam⁹,exhortatoriũ est,sicut ante dictũ.Id adeo
cõsine est suasorio, ut Aristoteles nõ putarit ab eo separandũ. Tametsi meo iudicio nõ parũ intereſt.
Suademus em̃,ut quis uelit:hortamur, ut audeat & possit.Suademus hæsitanti,hortamur cessantem.
Suademus cũ ostẽdim⁹,quid expediat fieri: hortamur cũ addimus animũ.Cũ em̃ imperator cõmissu/
rus cũ hoste, militẽ exhortatur, nõ hoc agit,ut miles intelligat esse pugnãdũ,sed addit calcar,ut quod
uult,ausit & possit. Quãq; partes fere cõueniũt utriusq; generis,nempe,honestũ,utile,laudabile,possi
bile,necessariũ,facile,iucundum,& si quæ sunt aliæ.Ab his em̃ omnis argumentatio petitur.Habet hoc
peculiare exhortatio,quod ardentior est,& multũ laudis habet admixtũ,qua tamẽ hic nõ utiẽ Hiero
nymus.Duab⁹ em̃ rebus hoies potissimũ extimulãtur, laude & ignominæ metu.Sunt aũt huiusmodi

A libelli,nihil aliud q̃ Christianæ declamatiões. Etem̃ cũ uideret̃ æloquẽtiã rem eẽ pulcherrimã,simul &
utilissimã:neq; decorum existimaret̃,inter p̃phanos rhetores,in nugacissimis argumẽtis exerceri: uti/
delicet an Isthmus debeat intercidi,an Alexander Oceanũ ingressus,longius progredi debeat: totam
declamãdi rationẽ,sicuti Socrates philosophiã,ad morũ institutionẽ traxerũt: quoq; res magis esset se
ria,mutato declamatiõis nomine,libellos, aut epistolas uocauerũt: ut eadẽ opera,geminã utilitatẽ cõse
querẽtur: dũ & æloquẽtiã exercẽt,q̃ citissime arescit: ut ait.M. Tulli⁹,& salubrib⁹ monitis,ad pietatẽ ex
hortãtur. Quanto studio.) Qm̃ in hoc genere nõ adhibetur exordiũ,cuiusmodi solet in genere iudi
ciali:nec opus est narratiõe,sicuti testatur & Quintilianus: & tm̃ oportet uniuscuiusq; rei aliquod esse
initiũ,Hieronymus fere semper, p̃positionẽ qua sũmã rei cõplectitur,cũ aliqua narratiõis specie coniũ
git. Cũ em̃ exponit,quẽadmodũ Heliodorus in Eremũ abeuntẽ se sit p̃secut⁹, utq; frustra rogauerit,ut
secũ maneret,narratio q̃dã est. Deinde cũ ait,hoc se litteris agere,ut relictis urbib⁹ Eremũ petat,propo
sitio est. Nec in his tm̃ friget,uerũ ardet ubiq; diu⁹ Hieronym⁹,uir acris ut apparet ingenij,& in utrãq;
partẽ uæhemẽtis. Laudat em̃ ardẽter quos amat,insectat̃ acriter qbus infẽsus est. Mirũ est aũt qb⁹ nume
ris omnẽ orationẽ cõponit,quib⁹ periodis oẽs absoluit sentẽtias. Itaq; membris,incisis, cõparibus stru
cta sũt oia. Quãto studio & amore cõtenderim,usq; ad eũ locũ,uerũ tu,gemina periodus est,sex abso/
luta membris. Rursum has duas, alia tertia cumulauit,quæ duobus mẽbris,& quatuor constat incisis.
Vetũ hæc qm̃ p̃petua sũt,nõ est sententia. Tacerem.) Elegãter miscuit, Dubitationẽ,cũ subiectione.
Est aũt pariter & dilemma.Subsunt in singulis partib⁹ singulæ sentẽtiæ,sed ad p̃sonã accõmodatæ,quas
ita possis absolute dicere,Nemo quod ardẽter uult,dissimulare põt.Et nõ audit,q nõ amat: & amor ami
ci absentis desyderio cruciat̃. Inuito,iã p̃pera.) Hæc est,p̃positio,qua sũmã argumẽti exponit. No/
lo pristinarũ necessitudinũ.) Hoc est caput & ueluti limẽ argumẽtatiõis,id agẽs,quod in altera diuisiõi
iudicialis p̃te solet. Primũ em̃ amolit̃ ea,q̃ uideãt illũ ab Eremo posse deterrere. Affect⁹ amicorũ & pa/
rẽtũ. Difficultas pegrinatiõis lõginquæ. Amor & cõmoditas diuitiarũ. Porro parteis has enthymematis
cõplectit̃. Affatim diues.) Et hãc partẽ clausit epiphonemate,sicuti fere gaudet claudere oẽs,nõ solũ
exordia,uerũ etiã,sed & trãsitiones,& narrationes, & argumentatiões,& si q̃d aliud est,quod periodũ
atq; orbẽ aliquẽ habet. Facit aũt hoc epiphonema gratius, ἐναντιώσεως accessio,quæ est in uocibus inter
se pugnãtib⁹,pauper & diues. Sed quid agos?) Apte p correctionẽ ingressus est primã argumẽtatio/
nis partẽ,nempe de affectib⁹ amicorũ. Admiscet & sententiã, Debet amor læsus irasci, q̃dq; qcquid usq;
loquit̃ diuus Hieronymus,fere sentẽtia est. Notat aũt hoc Quintilian⁹ in declamando,quod q̃dã statim
in initio incandescunt, & ita cõiurianẽ,quasi dissentiat,cui conantur suadere. Debet amor læsus ira/
sci.) Transitũ quoq; fecit sententiã, cuius rei meminit & Fabius. Adeo in declamando quibusdã pla/
cuit sententia,ut eã nusq; nõ admiscerent. Quid facis in paterna domo.) Ardẽtiorẽ faciũt orationẽ,
B hæc,schemata,interrogatio,repetitio,& cõmata. Grandiorẽ etiã ac iucundiorẽ metaphora,uel potius
Allegoria. Siquidẽ utit̃ metaphora ferme p̃petua.Habet aũt hoc fere p̃petuũ Hieronym⁹,ut in initijs
locũ aliquẽ tractet,q̃ maxime plausibilẽ & amœnũ, quo lectorẽ uoluptate allicíat,& inuitet ad cætera
libentius legenda.Nullus em̃ nõ attentus est ad ea quæ delectẽt.Id aliquoties facit,per egressionẽ, quã
Ecbasin græci uocant. Eã multi p̃positioni statim subijciebãt,ut testat̃ & Fabi⁹. Verũ hæc ἔκβασις adeo
quadrat cũ ipsa re,ut pars sit argumẽtatiõis,sed pars amœnior. Sumit̃ aũt hæc pars a recto, aut si mauis
a necessario. Et rectũ est em̃,& nõ potest nõ sequi ducem suũ,qui semel in illius uerba iurarit. Deli/
cate miles.) Quo occultior ἐναντιώσις,hoc est festiuior:nihil em̃ minus cõuenit militi,q̃ delicatum esse,
& mollicie solutũ. De cubiculo ad aciẽ.) Multũ addũt gratiæ,cõtraria cõmode inter se relata,cubicu/
lũ,aciem,umbra,solem.Neq; parũ acrimoniæ,de,repetitũ,ac mẽbra asyndeta. Atq; adeo in sequẽtibus
insunt cõtraria,tunica & lorica,linteũ & galea,mollẽ & durus. Quãq; in his posterioribus,tacitũ etiam
est Enthymema.Nec illud omittendũ,emphasim esse nõnullã in cõiunctione,&,ad eũ modum posita:
preterea in pronomine tu,quod nõ addunt ij qui latinæ sciunt,nisi aut discretiõis,aut emphasis causa.
Quin & mihi, p̃nomen hoc loco nihil significat,sed festiuitatis causa additũ est,uel potius stomachum
habet.Postremo nõ est ociosum aduerbiũ ecce,quod rem uelut absurdam oculis subijcit. Ac Paulo su/
perius,cũ ait,obuia quæq; metit,ex unius uerbi metaphora,quantũ & iucunditatis simul & magnitudi
nis addidit oratiõi? Audi ædictũ.) Perseuerat etiãnũ in metaphora militiæ.Nã iperatorũ ædicta uo
cãtur.Christus,est dux huius militiæ.Christianus,miles. Tyrociniũ,baptism⁹. Sacramẽtũ militiæ, p̃fes
sio uitæ Christianæ.Donatiuũ,gratia baptismo collata.Hostis,mũdus seu diabolus.Annotãdũ est illud,
q̃ militaribus etiã uerbis ubiq; utatur,cũ ad militiã alludit. Ecce aduersarius.) Ostendit duas pugnã
di causas:alterã ut defendat imperatorẽ Christũ,quẽ aduersarius conatur occidere:alterã ne donatiuũ
ueniat in manus hostiũ. Nã hoc quoq; solet militũ animos ad gnauiter pugnandũ inflãmare. Vnde Ve
getius monet,ut militũ peculiũ seruet̃ apud uexilla,quo sequãtur alacrius. Licet paruulus ex collo.)
Hæc omnia ptinent ad metaphorã militiæ. Solẽt em̃ hæc fieri,si quãdo miles ad bellũ p̃fecturus,suos re
linquit.Licet em̃ Hieronymus postea scribat se de Nepotiano uaticinatũ fuisse,nõ tm̃ narrat serio,per/
inde quasi gesta,sed p ὑποτύπωσιν depingit,quæ soleãt in huiusmodi negocio fieri. Quis aũt pictor me
lius poterat rem oculis exponere,q̃ hic,nepotẽ puerũ de collo pendentẽ,Patrẽ in limine sparsum, ne
nisi calcato eo exeat filius, matrẽ solutis capillis,laceratis uestibus,ostentantẽ ubera,& per nutricatio
nis beneficiũ obtestantẽ. Subsunt & iucundi affectus,quos græci uocant ἤθη,Latini mores uocant. Vñ
sermo aut carmen in quo hij recte exprimũtur,moratus dicit̃.Horatius.Morataq; recte fabula. Ad
uexillũ crucis.) Nisi crucis addidisset,allegoria erat. Nã uexilla dicũtur signa militaria.Est aũt laudatissi
mum metaphoræ genus,quoties p̃pria translaticijs admiscent̃,ut indicat & Quintilianus. Solũ pie/
tatis genus est.) Subest tacitũ argumentũ,sumptũ a finitiõe;mutatur em̃ rei uocabulũ,simulq; epipho

C nema est,nõ sine gratia ἐναντιώσεως quo partẽ hanc absoluit. Veniet,ueniet.) Rursum cõduplicatiõe, & repetitiõe,feruentiorẽ fecit orationẽ. Vt superior pars ab honesto,sic hæc ab utili sumitur. Nã huic etiã laudabile subijcit Fabius,& iucũdũ. Ostendit eñ quæ gloria,quæ cõmoda uictorẽ cõsequãtur. Gloriosum eñ redire in patriã cũ uictoria,magnificũ ꝓcedere in triũpho,egregiũ sibi suisq; ius ciuitatis Romanæ cõsequi. Nã hoc quoq; præmij dabat̃ olim. Hierosolymã cœlestẽ.) Hic metaphorã explicuit,cũ addit,cœlestẽ. Coronatus.) Allusit ad coronas ciuicas, murales, obsidionales. Incedas.) Incedit proprie,qui in pompa procedit. Neq; uero nescio.) Hactenus tractauit locũ amœnũ metaphoræ,de militia. Nũc serio rem aggreditur,de uincendis parentũ & cognatorũ affectib⁹. Et hic locus, ceu sequẽtis argumẽtatiõis uestibulũ,allusiõe & hypotyposi festiu⁹ est. Allusiões sũt,hyrcane tigrides, & in te oĩs, & mãmæ lallare. Hypotyposis,cũ rẽ totã,nõ narrat,sed ueluti depictã oclis subijcit. Nec tñ oĩno recedit a metaphora militiæ. Siquidẽ ubi demõstrauit sacramẽtũ,ostendit præmiũ,docet quõ sit pugnãdũ. Nũc tibi blãdis &c.) Hic locus nõ solũ Hypotyposin habet ꝑsonarũ,quæ rem oculis subijcit,uerũ etiã sermonẽ cuiq; suũ mire cũ decoro affingit. Sorori ob pudorem gestũ attribuit nõ sermonẽ. Vernas de mutãdo dño sollicitos facit. Nutrix & nutricius,senes ꝑ mortẽ uicinã obtestãtur. Mater anus,nutricatiõis olim exhibitæ cõmonefacit. Grãmatici aliquid e pœta obijciunt,quẽ illi aliquãdo ꝑlegerant. Faciũt ad affectus ἤθη, & epitheta. Mouet soror,sed magis uidua: mouet nutrix,sed ualdius, anus: mouet mater,sed magis iã decrepita. Facile rũpit.) Et hoc uelut epiphonema subiecit. Nullã eñ orationis partẽ nõ absoluit huiusmodi clausulis. At cõtra.) Cõfutatio est,& obiectio a recto sũpta est. Sed qcunq;.) Attingit qualitatẽ comparatiuã. Nam hæc quoq; incidũt in suasorijs. Obtemperãdũ parentibus,sed magis Christo. Mouẽt maternæ lachrymæ,sed acrius urget uitæ periculũ. Facit aũt hoc more Tulliano,ut plærũq; colligat per interrogationẽ,quo res sit ardentior: Ne talis sit argumentatio,qualis est nostratiũ Theologorũ,qbus nulla glacies potest esse frigidior. Animaduertendũ,ut in cõparatiõe partẽ alterã extenuarit,alterã exaggerarit. Extenuat,cũ ait,matris,nõ patris,& lachrymis. Quauis eñ de re flẽt mulierculæ, ꝑsertim matres. Rursũ cũ ait,cogitabo,significãs nec cogitãdi spaciũ esse. Exaggerat cũ ait: Gladiũ tenet hostis ut me perimat; atrocibus uerbis exasperãs periculũ præsens, & rẽ uelut ob oculos ponens. Subest autẽ parabola quæ ad probationẽ quoq; facit,nedũ ad ꝑspicuitatẽ ac iucũditatẽ,quã ita possis explicare. Sicut miles in eo periculo negligit maternas lachrymas,ita Christianus nõ respicit affectus parentũ,cũ de uita agitur æterna. Propter patrẽ.) Hoc sumptũ a minori ꝑ cõparationẽ. Si licet patrẽ insepultũ relinquere,cũ ad Christũ est eũdũ,multo magis uiuũ licet relinqre. Est autẽ festiua oratio figuris,iterati uerbi,quã traductionẽ qdã uocãt, Christi causa,& debeo,debeo. Est aũt geminũ enthymema mira tortũ acrimonia. Dño passuro.) Ratiões cõfirmat exemplis, quæ nõnunq; & ꝑ cõparationẽ tractãtur. Verũ id hoc loco cõmode fieri non poterat. Aries iste.)
D Vt meminit pugnæ. Et rursum argumentationẽ uelut epiphonemate clausit, nõ sine gratia figuræ metaphorã cũ proprijs miscentis. Mater mea.) Hoc argumentũ sumpsit a finitiõe. Admiscuitq; finitioni authoritatẽ. Si credunt in Christũ.) Elegantissimo dilẽmate est usus. Aut credunt,aut nõ credunt: si credunt,fauebunt,nõ obstabunt: si nõ credũt,nihil illis debeo. Sed in priore dilemmatis parte,subest argumentum a cõsequentibus,in secũda a finitione. Sed hoc ais in martyrio.) Rursus obijcit quod confutet,neq; sine schemate. Cũ aduersariũ loquentẽ facit,queadmodũ & paulo superius. At cõtra scriptura ꝑcipit. Erras frater.) Addidit argumento asseuerationẽ,quæ nõnunq; argumẽti põdus habet. Ipsum autẽ argumentũ sumpsit a finitiõe,dũ totã Christiani uitã ostendit esse martyriũ. Nolo frater charissime.) Finitionẽ cõfirmat collatione & authoritate. Nõ est tantũ in eo seruitus.) Refellit finitionẽ aduersariorũ,& suã cõfirmat. Neget auariciã.) Mire addidit fiduciã argumẽto,cũ quod refellit ꝑponit tãq; absurdissimũ. Tractauit aũt hæc ab euentis siue effectis. Oĩs inqt.) Authoritati copulat exẽpla. Quorũ postremũ tractat,ꝑ cõparationẽ, ut sit uæhemẽti⁹. Fili⁹ hoĩs &c̃. Hæreditatẽ expectans.) Hoc addidit uelut epiphonema hui⁹argumẽtatiõis,in quo tñ admiscuit ꝑbationẽ a repugnantibus. Interpretare uocabulũ.) Negat Fabius a noĩe duci idonea argumẽta. Quãq; ualent in exhortãdo,ueluti,si qs Iuliũ pontificẽ exhortãs ad bellũ suscipiendũ aduersus gallos dicat,Iulius es,Iuliũ agas oportet. Verũ hoc loco finitiõis speciẽ tractat,quã etymologiam uocãt. Monachus a solitudine dicit̃: Monachus igit̃ nõ est,qui uiuit in turba. Et hoc ego nõ integris.) Hũc locũ imitatus est ex oratione Ciceronis ꝓ Murena. Tractat autẽ locũ ab euẽtu. Totũq; hũc locũ allegorijs ac metaphoris cõdecorauit. Tranqllitas ista tẽpestas est.) Rursus argumẽtationẽ clausit epiphonemate,lepide ex contrarijs cõflato uocibus. Quid ergo?) Rursum hãc cõfutationẽ ꝑ subiectionẽ tractat. Sed ubi honor non est.) Inductioni decus & gratiã addidit,ex gradatiõe,sic eñ uocãt hoc genus exornatiõis. Etiã si magna huius argumẽtatiõis pars,ut ingenue dicam,resipit ætatẽ,in qua Hieronym⁹ hãc scripsit epistolã. Clerici oues pascunt.) Cõtentio est,diuersis reb⁹inter se cõparatis. Sed qm e scopulosis.) Vt ubiq; cõsulit lectoris fastidio. Refecerat añ ꝑbationẽ,quæ q̃uis est utilis ac necessaria: tñ minus habet uoluptatis. Nũc peroratiõe denuo ueluti fatigatũ recreat. Sed mihi uidet̃ hic trãsit⁹ parũ cõcinnus,ac nimis abruptus. Præcipit eñ Quintilian⁹,ut quoties alio transeundũ est,demus operã,ut extrema pars eorũ quæ diximus,cohæreant aliquo modo cũ his quæ dicturi sumus. Sed habet Hieronymus & alias trãsitiones duriusculas. Porro cũ antehac a recto,a laudabili,potissimũ autẽ a tuto sumpserit ꝑbatiões,in ꝑoratione tractat partẽ a iucũdo,cõferens Eremi uoluptates,cũ oppidorũ incõmodis. Paupertatẽ times?) Hic uere argumẽtationũ est epilogus. Nã pars quæ ꝑcessit,& quæ seqtur ad affectus ꝑtinet,q potissimũ in ꝑoratione tractari cõsueuerũt. Tũc ad uocẽ.) Hic tentat eos affectus quos uocãt pathe. Nempe uæhementiores,rem atrocẽ uerbis atrocibus exaggerãs. Cerne manus.) Ad magnos affect⁹ facit & Apostrophe,sicut indicat Quintilianus: Ea nũc utitur,post exasperatos oẽs affectus.

ANTIDOTVS ADVERSVS CALVMNIAM.

A Diuũ Hieronymũ cũ in uiuis esset,nõ caruisse calũnia,uel ipsius litteræ declarãt,in qbus passim canibus suis,sic eñ ille uocat,cogitur respõdere. Quin & hodie cõperi nõnullos esse,presertim apud Italos: parũ æquos,huic tã incõparabili uiro,q fabulã nescio quã plane stultissimã Theodori Gaçæ noĩe ꝑsparsã in uulgus,q dixerit eũ falso accusatũ fuisse quod Ciceronianus esset,mirum q̃ amplectũtur,q̃q; exosculantur. Qui mihi uidẽtur,nõ aliã ob causam infensi Hieronymo,nisi quod huius litteræ,magis sapiunt Christũ,magis spirant sanctimoniã q̃ illi uellent: q Neoptolemi exẽplo,Christianũ esse probãt,nimiũ esse Christianũ nõ probãt. Qua qdẽ de re,suo loco diximus. Ad hæc uideo esse nõnullos huiuscemodi ingenio,ut cũ apicula ad omnẽ flosculũ, ad omnẽ aduolãs fruticẽ,tantũ id excerpat,quod ad mellificiũ sit conducibile: ipsi solũ hoc uenẽtur,si quid sit,quod aliquo pacto calũniari possint. Quo malo potissimũ laborãt isti,q in spinosis disputatiõib⁹,& rixosa quadã Theologia cõsenuerũt. His mos est e toto libro quatuor aut qnq; uerba decerpe ,atq; in eis calũniandis ostẽdere,q̃tũ ingenio polleãt. Nõ animaduertũt,qbus tẽporibus,cui,qua occasiõe,quo animo scripserit ille. Neq; conferũt quid precesserit,quid sequat̃,qd alio loco,eadẽ de re scripserit. Tantũ urgẽt ac premũt quatuor illa uerba,ad ea machinas omneis admouẽt syllogismorũ. Detorquẽt,deprauãt, aliquoties & nõ intellecta calũniant̃. Proinde mihi uisus sum facturus rem nõ alienã,si scholijs meis,Antidotum adiecero,quo lector præmunit⁹citra ullã offensam in hui⁹ uere diuini uiri lectiõe uersari possit: nõ quod in huius scriptis ulla sit ueneni suspicio. cui⁹lucubratiões oẽs,sine exceptiõe cõprobarit authoritas ecclesiæ,sed aduersus calũniæ uenenũ parauimus antidotum. Igitur in hac epistola, quã adolescens luserit magis q̃ scripserit, sicut ipse testatur, nõ oportet ad uiuũ exigere,si quid exhortandi causa scripsit uæhemẽtius,uelut illud, quod ab oĩbus Christianis uidet̃ exigere paupertatẽ,cũ ait: Animaduerte frater,nõ licet tibi quicq; habere de rebus tuis. Oĩs,inquit, dñs,q nõ renũciauerit oĩbus quæ possidet,nõ potest meus esse discipulus. Nec eñ uidet̃ hoc exigere ab Heliodoro uelut a monacho,cum id a Rustico monacho non exigat. Et quod de quouis senserit Christiano,indicãt quæ sequũtur: Cur timido animo Christianus es? Quare sic accipiẽdũ arbitror,in exhortãdo plus dixisse Hieronymũ,& hyperbole usum,ueluti Paulus ad Hebræos scribens,quo deterreret eos q Christi ꝑfessionẽ suscepissent,ab iterandis peccatis,ait impossibile esse,q semel fuissent illuminati, relapsos in peccatum,renouari ad pœnitentiã,cũ quotidie Christianos relapsos restituat ecclesia. Ita nõnũq; iniquũ petimus,ut æquũ feram⁹,ꝑsertim ubi nõ leges aut decreta proferunt̃, sed exhortatio,cõsolatio,admonitio,ꝑ ratiõe tẽporis ac ꝑsonæ tractat̃. Aut certe sic accipiẽdũ. Nõ licet tibi, ut subaudias cõditionẽ,si uis ꝑfect⁹ esse. Quãq; euãgelicũ ꝑceptũ,nõ tã de ꝑdijs,ac nũmis abijciendis loquitur q̃ de affectibus. Ille preclare abiecit opes,qui nec studet accumulandis,nec dolet
B ablatis,nec gaudet affluẽtibus,nec ullo in ꝑcio habet. Postremo q iuxta Paulũ sic possidet,quasi nõ possideat. Alioqui qd dicem⁹ de tot,egregijs episcopis,qui uel cũ regibus certare possint opulentia? Quid de cæteris Christianis ditissimis,quorũ nemo non gaudet Christi uocari discipulus? Quid eñ aliud est esse Christi discipulum, q̃ esse Christianum?

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

NEpotiano,qui fuit Heliodori ex sorore nepos,ꝑscribit uiuendi formã,quã clerici & episcopi sequi debeant,saluberrima quædã ꝑcepta tradens,de spernẽdis diuitijs,& fugiẽda familiaritate sæculariũ,& ꝑcipue fœminarũ. De doctrina pietatis: de frugalitate,cultus,ædificiorũ & uictus: de fugienda laude hominũ: de fugienda obtrectatiõe: de fide silentij: de fugiẽdis munerib⁹: de dispẽsandis in pauperes eleemosynis. Est aũt gen⁹ parænneticũ,in quo mire ualet diu⁹ Hieronym⁹,sicut & in cæteris. Ex hac epistola multa citãtur in decretis,cõpluribus locis.

SCHOLIA.

PEtis a me.) Hæc pars q̃ principij uice ponit̃,ꝑpositionẽ & narrationẽ cõplectit̃. Dũ essem.) Captat locũ cõmunẽ,in quẽ suo more expatiet̃, anteq̃ aggrediat̃ argumẽtationem: idq; a nõnullis factitari solitum,testat̃ & Fabius. Porro locus est,in senibus potissimũ flore re sapientiã. Iam tametsi negat se breuiter cõclusis. i. epiphonematis uti,ad singula capita, tñ his etiã utitur in hac epistola,q̃q̃ parcius,ut illud: periculose tibi ministrat,cuius uultũ frequẽter attẽdis. Et pendẽtib⁹.a.m.p.) Quod Vergili⁹ de boue dixit. Et crurũ tenus a mento palearia pendẽt: hoc refert ad mentũ senile. Nã palearia dicunt̃ pellis,quæ dependet a mẽto in pectus bouis. Idẽ accidit in senibus,ut carne cõsumpta laxa cutis pendeat. Frigidus obsistit.) Carmẽ est Maronis in quarto georgicõ. Sin has ne possim naturæ attingere parteis, Frigidus obstiterit circũ ꝑcordia sanguis. Serui⁹ ascribit physicos dicere: stultos & ebetes,sanguinis esse frigidioris,prudentes,calidioris: & ideo senes ac pueros minus sapere, qd his nõdũ caleat sanguis,illis ætate iã refrixerit. Plini⁹ libro. 11. Animalia fortiora esse,qb⁹ sanguis est crassior,sapẽtiora, qb⁹ tenuior,proinde pinguissimũ esse asinis,hoĩ tenuissimũ Oia fert &.) Est & hoc apud Maronẽ in egloga cui titulus Mœris. Fert,posuit pro aufert. Quãq; ætas accedens adfert cõmoda,decedens aufert. Animũ quoq;.) Serius enim senescit animi uigor,q̃ corporis: nempe,ãno quadragesimooctauo,cũ corporis uigor languescat: post trigesimũsextũ annũ auctore Aristotele. Oblita.) passiue dixit. Dauid annos.n.s.) Hæc referunt̃, libro Regũ tertio.ca.1. De mimo.) Mimi uocant̃ uersus scenici,& ipsi q mimos scribũt,mimi dicũt̃. A μιμέομαι græce,quod est imitor. Nam histrio tantũ agit. Mimi quod scribunt,hoc idẽ agũt. Atellanarum.) Atellana genus est comœdiæ lasciuioris & obscœnioris,sic uocata ab Atella ciuitate oscorũ: ut testatur Liuius libro. 8. Vñ & obscenũ dictũ uolunt. Viuebat adhuc Bethsabee.) Apparet Dauid quatuor uxores eodẽ ha-

C buisse tẽpore:Bethsabee,quã abduxerat ab Vria:Michol,quæ tñ nupsit alteri:Abygail,uxorẽ Nabal:
& Achinoen,quã accepit a Iesrael. Vide primi libri Regũ.ca.25. Taceo de priorib⁹.) De his multa
geneseos.ca.5. Et pacificus bellatoris.)Miro decore cõiũxit pugnãtia. Chameuniæ.) Græce dixit,
quod latine nõ poterat cõmode dici, χαμαὶ humi, εὐνὴ cubile. Inde χαμευνία, cũ qs in nuda humo cubat.
Eleemosynæ.) Hãc uocẽ fraudamus una syllaba.Nã dicendũ est eleemosynæ, ἐλεημοσύνη græce,quod no
bis sonat misericordiã. Plato octogesimo.) Auctor Tullius in Catone maiore. Et Isocrates.) Hũc
Lucianus scribit uixisse unde centũ ãnos.M.Tullius in Catone maiore,refert librũ qui inscribit Pana
thenaicus ab hoc scriptũ,ãno quarto & nonagesimo,ac postea quinquẽnium superuixisse. Pythago
ram.) Is nonaginta uixit ãnos,authore Laertio. Democritũ.) Abderitẽ intelligit physicũ, q quatuor
supra centũ uixit ãnos,ut scribit Lucianus in lõgeuis,a nobis olim uersis. Xenocratẽ.) Hic Platonis
discipul⁹,octogintaquatuor uixit annis. Zenonem.) Hic stoicus,nonaginta octo,Luciano authore.
Cleanthes.) Qui,si Luciano credimus,uixit ad annum centesimũ. Homerũ.) Et hunc mæoniũ se
nem uocant poetæ. Hesiodum.) Huius longæuitas, etiam prouerbio locum fecit Ἡσιόδειον γῆρας, id
est,Hesiodia senectus,de quo uide nostras Chiliadas. Simonidem.) Hic poeta lyricus octogesimo
anno,& docuisse se carmina, & in certamen eorum descendisse ipse gloriat. Author Valerius, libro
octauo.ca. de studio & industria. Hunc Lucianus in Macrobijs tradit ultra nonaginta uixisse annos.
Stesichorũ.) Hic est, cui uituperata Helena,oculos ademit,laudata reddidit:Vixit ferme ad annũ
cẽtesimum,ut refert Suidas. Cygneum nescio qd.) Græcis in ꝓuerbio est, κύκνειον ᾆσμα, id est, cygnea
cãtio,de senili facundia.Nã ita poetarũ ferme omniũ litteris celebratũ est,cygnũ uicina morte dulcissi
me canere,cũ nemo canentẽ audierit. Sophocles.) Hic Tragœdiarũ scriptor, uixit annos nonaginta
qnq;,authore Luciano.Quod autẽ narrat Hieronym⁹,refert a Valerio,libro septimo,& a.M.Tullio in
Catone maiore. Cato romani generis.) Hic latinas etiã litteras sero didicit,ut testis est Valeri⁹Max.
sed multo serius græcas.Censorius autẽ est cognominatus, ob censurã seuerius gestã. De lingua Ne
storis.) Hic iuxta Homerũ treis hominũ uixit ætates,hoc est,ut qdam interpretãtur,centũ & quinqua
ginta annos:de cuius mellita facundia,extat Homericũ illud Elogium,libro Iliados primo, τοῦ καὶ ἀπὸ
γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή, id est,cuius & a lingua melle dulcior fluebat uox. Verbum superflui.)
Græce quidem anceps περισσόν, quod & superuacaneũ significat,& egregiũ atq; exuberans. Vnde Hie
ronymus de græca sentit,non de latina. Hi sunt qui ue.)Hoc dictũ est,de cognatione scribarũ,qui ca
D nẽtes atq; resonantes,in tabernaculis cõmorabãtur. Hi sunt inquit,Cinei,qui uenerũt de calore patris
domus Rachab. Paralipomenon libri primi.ca.2. Et qd uolo nisi ut ardeat?) Ex antiquo exẽplari,si
mulq; græcis codicibus germanã restituimus lectionẽ.Et q̃ uolo,ut ardeat:sicut admonuimus,& in an
notationibus nostris in nouũ testamentũ. Et per fines capitulorũ.) De epiphonematis sentit,& argu
tis acclamantiunculis,de qbus alias dictum est. Clericorũ.n.p.e.) Vulgata æditio quæ hoc loco con
sentit cũ hebræis,sic habet. Est em̃ apud Hieremiam ꝓphetã.ca.12. Seminauerũt triticũ & spinas mes
suerũt,hæreditatẽ acceperũt,& nõ eis proderit.Altera,nempe septuaginta habet.Seminastis triticũ,&
messuistis spinas,clerici eorũ, nõ proderũt eis. Vnde cõijcio legendũ cleri,non clerici,id est,hæredita
tes,& ita scriptũ reperimus in antiquis exẽplarib⁹.Nõ em̃ solũ nihil ꝓdest honos episcopalis,uerũetiã
officit,nisi accesserit sacra doctrina,cæteræq; uirtutes episcopo dignæ. Ac medicorũ tab.) Sentit phar
macapolia,in qbus uelut & in tonstrinis cõsidet ab ociosis & garrulis:q mos & hodie durat apud Vene
tos. Calamistro.) Calamistrũ acus est magna,qua calefacta crispant capilli. Si acolytus,si psaltes.)
ἀκώλυτος græce dicit,nõ ꝓhibitus,hoc est admissus:atq; ita uocabat,q ipse qdẽ nõ pagebat mysteria,sed
nõ excludebat cũ cæteris,qd' ignẽ,aut siẽ qddã ad sacra necessariũ afferebat.Opæ pciũ est ridere nouũ
Isidori interptamẽtũ,in decretis distinctiõe.21.Acolyti inqt græce,latine dicũtur ceroferarij,& simili in
scitia metropolin interptat mensurã ciuitatũ,cũ græce sit μητρόπολις,nõ μετρόπολις.Atq; hui⁹errorẽ seqt
magister sniarũ,cæci cæc⁹. Psaltes.) græcũ est, ψάλτης,latine cantor. A principib⁹ Christianis.) Anno
tãdũ hoc loco p imperiales leges clericos ꝓhibitos olim fuisse ab adeundis hæreditatib⁹.Postremo qd'
tota hac epistola diu⁹Hieronym⁹uult sacerdotes esse pauperes opib⁹,diuites doctrina & pietate,nõ sa
tis cõuenit cũ publica tẽpestatis hui⁹persuasiõe,qua credũt ecclesiã hisce diuitijs, maxime & fulciri,&
ornari. Cauteriũ.) Instrumẽtũ,quo uitia insanabilia exurunt, a καίω quod est uro.Alludit ad id quod
dictũ est,Bonas leges a malis moribus esse natas. Fideicõmissari⁹.) Dicit nõ uerus hæres,sed cui⁹ar
bitrio hæreditas administrat:de his multa mẽtio in pandectis. Imperatorũ scita.) Scita leges uocat
& instituta. Milio.) Miliũ leguminis genus est uilissimũ. Cibario pane.) Cibarius panis, non oino
purgat⁹a furfure,quẽ eũdẽ & secũdariũ appellãt.Nã id qd' cribro reddit purissimũ,florẽ appellãt in sili
gine,pollinẽ in tritico:qd' secũdo,secũdariũ,qd'postremo,furfurẽ.Testis Plini⁹libro.18. Similã & mel
la.) Simila idẽ ferme quod flos.i.candidissima farinæ pars,q̃ magis in cõdimẽtis adhibebat,q̃ in pani
bus:mel uino addebatur,ut mulsum fieret,quod olim in delicijs erat. In quo littore cõcha.) De ostre
is & echinis sentit.Alludit ad id qd scribit Iuuenalis.Lucrinũ ad saxũ Rutupino ue ædita fũdo Ostrea
callebat primo deprẽdere morsu.Et semel aspecti dicebat litt⁹ Echini.De his uide apud Aulũ gelliũ,li
bri.7.ca.16. Ac dãna ipa.) Quia magno empta.Iuxta illud Iuuenalis ad quod allusit:Magis illa iuuãt,q̃
pluris emũtur. Matula.) Matula siue matella uas est,in quod lotiũ reddit.Erat aũt sordissimi seruuli
mun⁹matulã porrigere dño.Vñ ꝓuerbialiter dicebatur:Indign⁹est,q illi matulã porrigat,ut in Chilia
dib⁹ explicuim⁹copiosi⁹. Mathusalẽ.) Hoc nemo diutius uixit:uixit em̃ nongẽtis ãnis & nouẽ. Ob
tine eũ q.) Refert uerba Pauli ad Titũ. Permane in.h.q.d.) Ita Paul⁹ad Timotheũ. Parat⁹ semp.)
Ita Petr⁹ in prima epistola.ca.3. Si pater sum inqt.u.e.a.m.)Ita Malachias.ca.1.Fili⁹honorat patrẽ suũ,
& seruus dñm suum.Si ergo pater ego sum,ubi est honor me⁹?Et si dñs ego sum,ubi est timor meus?

A Scitũ est illud oratoris Domitij.) Quod Hieronymus Domitio tribuit,Valeri⁹ asscribit Lucio Crasso,
summæ dignitatis & æloquẽtiæ uiro:cui cũ.L.Philippus consul in senatu manũ inijci iuberet,reiecto li
ctore. Nõ es,inquit,mihi Philippe consul:quia nec ego tibi senator sum.libro. vj.ca. de libere dictis.
Attrita frons.) Impudens & perfricta,quod ꝓuerbiũ sapit. Sabbatũ δευτερόπρωτον.) id est, secũdo
primũ.Nã græcis dictio est cõposita,ex secũdo & primo,ꝓpterea qd' Lucas a Iohãne uidet dissentire
de die resurrectiõis Iesu Christi:quẽ Iohãnes scribit resurrexisse pma sabbati,& mulieres admodũ ma
ne uenisse ad monumẽtũ. Cõtra Lucas tradit eas sabbato qetẽ egisse,& sabbato pacto, uenisse cũ aro
matib⁹.Hoc loco & alias uidet esse nõnulla inter euãgelistas dissensio:sed hac de re nõ est hui⁹ loci dis
serere. Pro Quinto gallo.) Hæc oratio nõ extat. Et locus hic Hieronymi mihi uidet nõ oino uaca
re mendo. Quãtos plausus.) Rei tam absurdæ,tñ uulgus applaudebat. Plinius in epistola quadã. Sci
to inquit eũ pessime dicere, q maxime laudabitur.Id nũq̃ magis uerũ fuit,q̃ his tẽporibus. Vestes
pullas.) Pulla nigra dicuntur. Vnde pullati q lugent,quod in luctu nigris uterẽtur. Cõtra,candida olim
principũ erãt ac triũphantiũ. Et sordes.) Inter ornatũ & sordes,media est mũdicies. Non absq; ami
ctu lineo.) Lineorũ usum,olim uix uiro dignũ habitũ,superi⁹ indicatũ est:& de precio lineorũ,multa Pli
nius. Vt matronarũ in eo sacculi ꝓtrahãtur.) Est & altera lectio: Vt maiores in eo pisculi ꝓtrahãtur.
sed prior mihi magis arridet,q̃q̃ nec illa prorsus uacare mẽdo uidet. Hoc nõ est osculũ porrigere.)
Olim osculo salutabãt,cõsul imperatorẽ,discipulus pceptorẽ. Quæ frumento cõficitur.) Plinius libro.
14.ca.ultimo. Est & occidẽtis pplis sua ebrietas, fruge madida:hũc potũ galli Ceruisiã uocabãt.Hispani
celiã: Aegyptij,zuthum. Cũ saui decoquũtur.) Hydromeli significat,quod fit ex aqua & melle tan
tũ.Vide Pliniũ libro.14.ca.17.Hoc utebãtur Phryges. Aut palmarũ fructus.) Hoc genere Parthi quõ
dã utebãtur,& Indi & oriens totus:authore Plinio. Siue pomorũ succo.) Hoc pomatiũ uocãt. Vergi
lius: Atq; acidis imitãtur uitea sorbis. Coctisq; frugibus.) Nã fit ex alijs quoq; herbis & leguminibus.
De his uide Pliniũ libro.14.ca.16. Et nescio utrũ apud nos.) Græcus senari⁹ sic habet, παχεῖα γαστὴρ λεπ
τὸν οὐ τίκτει νόον,id est,pinguis uẽter,tenuẽ nõ parit mentẽ.Et si mauis carmẽ,reddi carmine.Subtile pect⁹
uẽter obesus nõ parit. Porro quod Hieronymus sollicitus est,de uenustate græcanici carminis:sciat le
ctor leporẽ esse,in ambiguitate harũ uocum,pinguis & tenuis.Nã pingue, ut significat obesum,ita stu
pidum ac tardum aut ebetem significat. Itẽ tenue significat macilentũ,& subtile.Nã dicitur tenue cor
pus.Et Oratius in Satyris,res tenues dixit acutas ac subtiles.Cũ igitur dicit,uenter pinguis,obesum si
gnificat:cum ait, mentẽ tenuẽ,acutã intelligit: & deflexit,alludens tñ interim ad uocẽ pinguis. Non
calice sed concha.) Vergil. Vt concha bibat,& Serrano dormiat ostro.Est autẽ deliciosius concha bi
B bere,q̃ calice. Phylacteria.) Dicuntur extremæ uestiũ oræ,quod eam tueãtur ac seruent: uel potius
quod in his seruarẽtur mãdata legis inscripta, ne exciderent animo. Iusserat em̃ Moses, ut in quatuor
angulis palliorũ Hebræi hiacynthinas fimbrias facerẽt:ut sicut circũcisio in corpe,ita hoc in ueste esset
signũ Israhelitæ. Itaq; superstitiosi faciebant grandes fimbrias,& acutissimas in eis spinas ligabãt:ut uel
sic admonerẽtur cultus diuini. Q̃q̃ phylacteria quidam putãt mẽbranas,in quibus descriptum Moy
si decalogũ in fronte gestabãt.Quẽ morẽ & ad sua quoq; tẽpora durasse,scripsit Hieronymus in Mat
thæum. His cœli plagis,hæc quadriga.) Alludit ad quadrigã Helisei,ꝓphetæ,de qua Regum.4.ca.13.
Hippocrates.) Extat hoc hippocratis sacramẽtũ,in libris medicorũ:& uulgati⁹est,q̃ ut hic sit referẽ
dũ. Beatius est dare.) Hæc sententia citatur Actuũ ca.20.in eundem sensum a diuo Paulo. De mo
nogamia.) γάμος, græce coniugiũ uocatur, μόνος solus. Non admittitur autẽ ad sacerdotiũ,cui bis sit du
cta uxor,etiã si alterã habuerit ante baptismũ:quãq̃ antiquitus sacerdotes nõ uocabantur nisi episcopi,
& ijdem psbyteri,tametsi postea presbyteri ceperunt a sacerdote distingui:Et δίγαμοι græcis dicuntur,
quibus bis ducta uxor,nõ bigami.

[redacted]

C

ALIVD In eadem,probat legem imperatoriã, qua cautũ erat olim,ne monachi aut clerici,caperẽt hæreditates,cũ ea tamẽ iniqua uideatur. Rursũ innuit,idẽ ab euangelio præcipi,qđ leges imperatoriæ iubebant,cũ ait: Et quasi maiora sint imperatorum scita,q̃ Christi: leges timem⁹,euãgelia cõtemnim⁹.

ALIVD Quod autẽ sequitur: Gloria episcopi est,pauperũ opibus prouidere: ignominia omniũ sacerdotũ est,,pprijs studere diuitijs: nõ oino condẽnat sacerdotes q diuitias habẽt,sed q illis studeant. Studem⁹ aũt ei rei,quã plurimi facimus,quãq; magno conatu nobis parare cõtendim⁹. Cõdẽnat & epi scopos,qui in pphanos aut impios usus colligũt opes,quas in pauperũ sustẽtationẽ oportebat recõdi. Postræmo in hisce rebus habenda est ratio temporũ. Permultũ enim interest,inter primam illam ac rudẽ Christi ecclesiam,& hanc nostri temporis. Tunc omnibus huius mundi commodis destituta,solis Christi pollebat opibus,atq; his tanto gloriosius florebat, quo longius ab illis aberat. Deinde paulatim accesserunt opes, accessit principum, iam Christianorum fauor: deniq; accessit census, accessit imperiũ: quæ res an cum Christi philosophia cohæreant,aliorum esto iudiciũ. Nos scholia scribim⁹, non dogmata. Certe piarum mẽtium est,optare: ut his posteaq̃ contigerunt,posteaq̃ recepta sunt: si nõ possunt abijcere,non ad fastum ac libidinem,sed ad publicã ecclesiæ utantur utilitatem,& habeant ueluti nõ habẽtes,nec putent ea ad ornandã Christi religionẽ,sed onerãdam magis ptinere. Proinde ueteres illi sancti uiri,quoniã propiores erãt apostolorũ temporibus,& adhuc spirabant purum illũ & nullis mundi bonis inquinatũ Christũ, pmulta scripserunt,ab horũ temporũ forma longe lateq; discrepantia: ueluti Hieronymus,Ambrosius,Bernardus,ut omittam Græcos omneis: quæ tamẽ nõ cõuenit statim in calumniã uocare: sed potius ad uitæ correctionẽ trahere,& magis habere suspectos mores nostros, qui tantopere dissideãt a sanctissimorũ uirorũ monitis, qui Christi & apostolorũ secuti decreta, qui Christi afflati spiritu,ea prodiderũt,cum quibus an nostra cõcinant decreta nescio,certe nõ cõcordat uita. Eãq; uitæ rationẽ instituamus,ut nõ sit necesse Christi doctrinã ad nostros mores,& ad homiũ traditiones detorquere. Sed potius ad uerũ illud ac syncerũ Christi archetypũ,nostrã uitam omnẽ, nostraq; instituta accõmodemus. Neq; uero dubito,quin cõplures sint bonæ mẽtis episcopi,atq; in primis, hic noster Leo decimus,uir omnibus egregij pontificis,dotibus,egregie cumulatus,permulta uideant,quæ uelint mutari: sed occurrantibus animo tot negocij difficultatibus,uerentur,ne parũ feliciter tentata remedia,uergant in maius periculũ,magis optantes quod optimũ sit,q̃ exigentes,& quod ipsi quoq; Paulo iam tum accidit,præscribentes, nõ quod Christo sit ꝓximum,sed quod ab his tẽporibus possit obtineri.

D

HIERONYMVS AD NEPOTIANVM DE VITA CLERICORVM ET SACERDOTVM

PEtis a me Nepotiane charissime litteris transmarinis,& crebro petis: ut tibi breui uolumine digerã præcepta uiuẽdi:& qua ratiõe,qui sæculi militia derelicta, uel monachus cœperit esse,uel clericus,rectũ Christi tramitem teneat: ne ad diuersa uitiorũ diuerticula rapiatur. Dum essem adolescens,immo pene puer:& primos impetus lasciuiẽtis ætatis, eremi duricia refrenarem: scripsi ad auunculũ tuum sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam,plenam lachrymis querimonijsq;: & quæ deferti sodalis monstraret affectum. Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus:& calentibus adhuc rhetorum studijs atq; doctrinis,quædam scholastico flore depinximus. Nunc iam cano capite,& arata rugis fronte,& instar boum pendentibus a mento palearibus: Frigidus obsistit circũ præcordia sanguis. Vnde & in alio loco idẽ poeta canit. Omnia fert ætas,animum quoq;. Et post modicum. Nunc oblita mihi tot carmina,uox quoq; Mœrin.

Iam fugit ipsa. Quod ne de gentili tantũ litteratura proferre uideamur,diuinorũ uoluminum sacramẽta cognosce. Dauid annos natus septuaginta,bellicosus quondã uir: senectute frigescente,nõ poterat calefieri. Quæritur itaq; puella de uniuersis finibus Israel Abisac Sunamitis: quæ cum rege dormiret:& senile corpus calefaceret. Nonne tibi uidetur: si occidentem sequaris litteram,uel figmentum esse de mimo,uel Atellanarum ludicro? Frigidus senex obuoluitur uestimentis:& nisi cõplexu adolescentulæ non tepescit. Viuebat adhuc Bethsabee: superat Abigayl:& reliquæ uxores eius, & cõcubinæ,quas scriptura cõmemorat. Oẽs quasi frigidæ repudiãtur:& in unius tantũ adolescẽtulæ grãdæuus calescit amplexib⁹. Abrahã multo Dauid senior fuit:& tñ uiuẽte Sara,aliã non quæsiuit uxorẽ. Isaac duplices Dauid ãnos habuit:& cũ Rebecca iã uetula nunq̃ friguit. Taceo de priorib⁹ añ diluuiũ uiris: q post ãnos nongẽtos: nõ dico senibus,sed pene iã cariosis artub⁹: nequaq̃ puellares quæsiere amplexus. Certe

A Moyses dux israelitici ppli,centũ & uiginti ãnos habebat:& Sephorã nõ mutauit. Quæ est igitẽ ista Sunamitis,uxor & uirgo: tam feruẽs,ut frigidum calefaceret: tã sancta,ut calentẽ ad libidinẽ non prouocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delitias,& pacificus,bellatoris uiri narret amplexus. Posside sapientiam: posside intelligentiã. Ne obliuiscaris, & ne declinaueris a uerbis oris mei. Neq; derelinquas illam,& apprehendet te: ama illã,& seruabit te. Principium sapientiæ,posside sapientiam:& in omni possessione tua,posside intelligentiam: circũda illam,& exaltabit te: honora illã,& amplexabit̃ te: ut det capiti tuo coronam gratiarum. Corona quoq; delitiarum protegat te. Omnes pene uirtutes corporis,mutantur in senibus:& crescente sola sapiẽtia: decrescũt cæteræ uirtutes,ieiunia,uigiliæ,& eleemosynæ,chameuniæ: huc illucq; discursus, peregrinorũ susceptio,defensio pauperum,instantia orationũ,perseuerantia,uisitatio languentium,labor manuũ: unde præbeantur eleemosynæ,Et,ne sermonẽ longius protrahã: cũcta quæ per corpus exercentur: fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico: qđ in iuuenibus & adhuc solidioris ætatis: his dũtaxat qui labore & ardentissimo studio: uitæ quoq; sanctimonia: & orationis,ad dñm Iesum frequentia scientiã consecuti sunt,frigeat sapientia: quæ in plærisq; senibus ætate marcescit. Sed quod adolescentia multa corporis bella sustineat: & inter incentiua uitiorum,& carnis titillationes: quasi ignis in lignis uiridibus suffocetur:& suum non possit explicare fulgorem. Senectus uero: rursus eorum,qui adolescentiã suam honestis artibus instruxerunt, & in lege domini meditati sunt die ac nocte: ætate fit doctior,usu tritior,processu temporis sapientior:& ueterum studiorum dulcissimos fructus metit. Vnde & sapiens ille uir Græciæ Themistocles: cum expletis,centũ & septem annis,se mori cerneret,dixisse fertur,se dolere,quod tũc egrederetur de uita: quãdo sapere cœpisset. Plato octogesimo primo ãno scribens,mortuus est. Et Isocrates, nonaginta & nouem annos, in docendi scribendiq; labore compleuit. Taceo cæteros philosophos,Pythagoram,Democritũ,Xenocratẽ,Zenonẽ,Cleanthẽ: qui iam ætate longæua,in sapientiæ studijs floruerunt: ad poetas uenio,Homerum,Hesiodũ,Simonidẽ,Stesichorum: qui grãdes natu, cygneũ nescio quid,& solito dulcius,uicina morte,cecinerunt. Sophocles cum propter nimiam senectutem & rei familiaris negligẽtiam,a filijs accusaret̃ amentiæ: Oedipi fabulam(quã nuper scripserat)recitauit iudicibus:& tantũ sapientiæ in ætate iam fracta speciẽ dedit: ut feueritatẽ tribunalium,in theatri fauorem uerteret. Nec mirum: cum etiam Cato Censorius,Romani generis disertissimus iam & senex,græcas litteras discere,nec erubuerit,nec desperauerit. Certe Homerus refert: quod de lingua Nestoris,iam uetuli & pene decrepiti,dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipsius nominis Abisac sacramentũ,sapientiam senum indicat ampliorem. Interpretatur eñ,pater meus superfluus,uel patris mei rugitus. Verbum superflui ambiguũ est,sed in præsenti loco uirtutem sonat: quod amplior sit in senibus,& redundãs ac larga sapientia. In alio autẽ loco supfluus,quasi non necessarius ponitur. Abisac autẽ,id est,rugitus,ꝓprie nuncupatur: cum maris fluctus resonat:& (ut ita dicam)de pelago ueniens fremitus auditur. Ex quo ostenditur abundantissimũ:& ultra humanã uocem diuini sermonis in senibus tonitruũ cõmorari. Porro Sunamitis in lingua nostra,coccinea dicit̃: ut significet calere sapiẽtiã & diuina lectiõe feruere: quod licet dñici sanguinis indicet sacramentũ: tñ & feruorẽ ostẽdit sapientiæ. Vnde & obstetrix illa in Genesi coccinũ ligat in manu Phares: qui ab eo quod parierem diuiserat: duos ante populos separantẽ,diuisoris,id est Phares sortitus est nomẽ. Et Rahab meretrix, in typo ecclesiæ resticulã mysteriũ sanguinis cõtinentẽ: ut Hiericho pereunte,domus eius saluaret̃,appẽdit. Vnde & in alio loco de uiris sanctis scriptura cõmemorat: Hi sunt,q̃ uenerũt de calore domus patris Rechab. Et dñs noster in euãgelio: Ignẽ inquit ueni mittere in terrã,& quã uolo ut ardeat. Qui in discipulorũ corda succẽsus,cogebat eos dicere: Nõne cor nostrũ ardens erat in nobis,dũ loqueret̃ in uia:& aperiret nobis scripturas? Quorsum hæc tã lõgo repetita principio? Ne a me q̃ras pueriles declamatiões,sentẽtias: flosculos,uerborũ leuocinia:& ꝑ fines capitulorũ singulorũ acuta q̃dã breuiterq; cõclusa: quæ plausus & clamores excitẽt audiẽtiũ. Amplexet̃ me modo sapiẽtia:& Abisac nostra,quæ nũq̃ senescit,in meo reqescat sinu, Impolluta est: uirginitatisq; ppetuæ,& quæ in similitudinẽ Mariæ cum quotidie generet: semperq; parturiat: incorrupta est. Hinc reor dixisse & Apostolum: Spiritu feruentes. Et in euã

C gelio dominũ prædicasse,quod in fine mundi:quando iuxta ꝓphetam Zachariam: stultus pa
stor esse cœperit,sapiẽtia decrescente,refrigescet charitas multorũ.Audi igitur:ut beatus Cypria
nus ait:non diserta,sed fortia. Audi fratrem collegio:patrem senio,qui te ab incunabulis fidei
usq; ad perfectam ducat ætatem,& per singulos gradus uiuendi præcepta constituens,in te cæ
teros erudiat.Scio quidem ab auunculo tuo beato Heliodoro:qui nunc pontifex Christi est:te
& didicisse quæ sancta sunt:& quotidie discere:normam q; uitæ eius, exemplũ habere uirtutũ.
Sed & nostra qualiacunq; sunt:suscipe,& libellũ hunc:libello illius copulato:ut cum ille te mo
nachum erudierit:hic clericũ doceat esse perfectũ. Igitur clericus qui Christi seruit eccleſiæ:
interpretetur primo uocabulũ suum:& nominis definitione prolata,nitatur esse quod dicit᷑.
Si em̃ cleros græce,sors latine appellatur:propterea uocantur clerici:uel quia de sorte sunt dñi:
uel quia ipse dñs sors,id est pars,clericorum est. Qui autem uel ipse pars dñi est,uel dñm partẽ
habet,talem se exhibere debet:ut & ipse possideat dñm,& possideatur a dño. Qui dñm possi
det & cum ꝓpheta dicit:Pars mea dñs:nihil extra dñm habere potest.Quod si quippiã aliud
habuerit præter dñm,pars eius non erit dominus.Verbi gratia:Si aurum,si argentũ,si posses
siones,si uariam supellectilẽ:cum istis partibus,dñs pars eius fieri non dignabitur. Si autẽ ego
pars dñi sum:& funiculus hæreditatis eius:nec accipio partẽ inter cæteras tribus,sed quasi leuita
& sacerdos uiuo de decimis:& altari seruiens,altaris oblatione sustentor:habẽs uictum & uesti
tũ,his cõtentus ero:& nudã crucẽ,nudus sequar.Obsecro ita q; te & repetens,iterũ q; iterũ q; mo
nebo:ne officiũ clericat9 genus antiquæ militiæ putes,id est,ne lucra sæculi in Christi quæras mi
litia:ne plus habeas c̃p quando clericus esse cœpisti, & dicatur tibi:Cleri eorum non proderunt
eis. Nonnulli enim sunt ditiores monachi,c̃p fuerant sæculares,& clerici:qui possideãt opes sub
Christo paupere:quas sub locuplete & fallace diabolo nõ habuerant:ut suspiret eos ecclesia di
D uites: quos mundus tenuit ante mẽdicos. Mensulã tuã pauperes & peregrini:& cũ illis Chri
stus conuiua nouerit:Negociatorem clericum,& ex inope diuitem:ex ignobili glorioſum, qua
si quandã pestem fuge.Corrumpunt mores bonos cõfabulationes pessimæ.Tu aurum cõtem
nis,alius diligit:tu calcas opes,ille sectatur:tibi cordi est silentium,mansuetudo,secretum:illi uer
bositas,attrita frons:cui nundinæ, fora placent & plateæ,ac medicorum tabernæ.In tanta mo
rum discordia,quæ potest esse concordia? Hospitiolum tuum,aut raro,aut nunc̃p mulierũ
pedes terant.Omnes puellas & uirgines Christi,aut æqualiter ignora,aut æqualiter dilige.Ne
sub eodem tecto mansites:nec in præterita castitate cõfidas.Nec sanctior Dauid:nec Salomo
ne potes esse sapientior.Memento semper,quod paradisi colonũ,de possessione sua mulier eie
cerit.Aegrotanti tibi quilibet sanctus frater assistat,& germana,uel mater,aut probatæ quæli
bet apud omnes fidei.Quod si huiuscemodi non fuerint consanguinitatis castimoniæq; perso
næ:multas anus nutrit ecclesia: quæ & officium præbeant,& beneficium accipiant ministran
do:ut infirmitas quoq; tua fructũ habeat eleemosynæ.Scio quosdã cõualuisse corpe:& animo
ægrotare cœpisse.Periculose tibi ministrat:cuius uultũ frequẽter attendis. Si ꝓpter officiũ
clericatus,aut uidua a te uisitat᷑,aut uirgo:nũc̃p domũ solus introeas:Tales habeto socios:quo
rum cõtubernio nõ infameris.Si lector,si acolytus,si psaltes te sequitur:non ornẽtur uestes,sed
moribus:nec calamistro crispent comas,sed pudicitiã habitu polliceãtur.Solus cum sola,secre
to & absq; arbitro,uel teste, nõ sedeas.Si familiarius est aliquid loquendũ:habet nutricẽ maio
rẽ domus:uirginẽ,uiduã,uel maritatã:nõ est tam inhumana:ut nullũ præter te habeat:cui se au
deat credere. Cauete omnes suspitiões:& quicquid ꝓbabiliter fingi potest,ne fingat᷑,ante de
uita.Crebra munuscula,& sudariola,& fasciolas,& uestes ori applicitas,ac degustatos cibos:blã
dasq; & dulces litterulas,sanctus amor nõ habet. Mel meũ,lumẽ meũ, meũ desyderiũ : oẽs
delitias,& lepores,& risu dignas urbanitates:& cæteras ineptias amatorũ,in comœdijs erube
scim9:in sæculi hoibus detestamur:q̃ntomagis in monachis & in clericis:q̃r & sacerdotiũ ppo
sito:& ppositũ ornat᷑ sacerdotio? Nec hoc dico,q d'aut in te,aut in sanctis uiris ista formidẽ:sed
qd'in oẽi ꝓposito:in oẽi gradu & sexu,& boni & mali reperiant᷑:malorũ q; cõdẽnatio,laus bo
nor̃ sit. Pudet dicere,sacerdotes idolor̃:mimi,& aurigæ,& scorta, hæreditates capiũt: solis
clericis & monachis hoc lege ꝓhibet᷑:& ꝓhibet᷑ nõ a ꝓsecutorib9,sed a principib9 Christianis.

A Nec de lege conqueror, sed doleo:cur meruerimus hanc legem.Cauterium bonum est:sed quo
mihi uulnus,ut indigeam cauterio? Prouida seuera q; legis cautio:& tamẽ nec sic refrenatur aua
ricia.Per fidei cõmissa legibus illudimus:& quasi maiora sint imperatorũ scita c̃p Christi: leges
timemus,euangelia contemnimus. Sit hæres,sed mater filiorum,id est,gregis sui,ecclesia:quæ il
los genuit,nutriuit & pauit. Quid nos inserimus,inter matrẽ & liberos? Gloria episcopi est,pau
perũ opibus prouidere.Ignominia omniũ sacerdotũ est,proprijs studere diuitijs.Natus in pau
pere domo & in tugurio rusticano:qui uix milio & cibario pane,rugientẽ saturare uentrem po
teram:nunc similam & mella fastidio.Noui & genera & nomina piscium:in quo littore concha
lecta sit calleo:saporibus auium discerno prouincias:& ciborum me raritas,ac nouissime,dãna
ipsa delectant. Audio præterea in senes,& anus absq; liberis,quorundam turpe seruitiũ.Ipsi
apponunt matulã, obsident lectum,purulentiã stomachi,& phlegmata pulmonis,manu ꝓpria
suscipiunt.Pauent ad introitum medici: trementibusq; labijs an cõmodius habeant,scisciter
& si paululum senex uegetior fuerit,periditantur:simulata q; lætitia,mens intrinsecus auara tor
quetur.Timent enim,ne perdant ministeriũ:& uiuacem senem,Mathusalẽ annis cõparant. O
quanta apud deũ merces: si in præsenti preciũ non sperarent.Quantis sudoribus hæreditas cas
sa expetitur? Minori labore margaritum Christi emi poterat. Diuinas scripturas sæpius
lege,immo nunc̃p de manibus tuis sacra lectio deponatur.Disce quod doceas;obtine eum qui
secundũ doctrinam est, fidelẽ sermonẽ:ut possis exhortari in doctrina sana:& cõtradicentes re
uincere.Permane in his quæ didicisti,& credita sunt tibi:sciens a quo didiceris:Paratus semp ad
satisfactionẽ,omni poscenti te rationẽ,de ea quæ in te est spe & fide.Non cõfundant opera tua
sermonem tuum:ne cũ in ecclesia loqueris,tacitus quilibet respondeat:cur ergo hæc quæ dicis,
B ipse non facis? Delicatus magister est,qui pleno uentre de ieiunijs disputat.Accusare auariciam
& latro potest.Sacerdotis Christi os,mens,manus q; concordẽt. Esto subiectus pontifici tuo,
& quasi animæ parentem suspice.Amare filiorum,timere seruorũ est.Si pater sum inquit: ubi
est honor meus? Si dominus ego sum:ubi est timor meus? Plura tibi in eodem uiro obseruãda
sunt noia:Monachus,põtifex,auunculus tuus,q te iam in oẽibus quæ sancta sunt docuit.Illud
etiam dico:q d'episcopi sacerdotes se esse nouerint,non dominos: honorent dericos quasi deri
cos:ut & ipsis a dericis,quasi episcopis honor deferatur.Scitum illud est oratoris Domitij: Cur
ego te,inquit,habeam ut principem:cum tu me non habeas ut senatorem? Quod Aaron & fi
lios eius:hoc episcopũ & presbyteros esse nouerim9:Vnus dñs,unum templũ ,unum sit etiam
ministerium. Recordemur semper quid apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus. Pascite eum
qui in uobis est gregem dñi,prouidentes non coacte,sed spontanee secundũ deũ:nec̃p ut turpis
lucri gratia,sed uoluntarie:nec̃p ut dominantes in derũ,sed forma facti gregi ex animo:ut cũ ap
paruerit princeps pastorũ: ꝓcipiatis immarcessibilem gloriæ coronã. Pessimæ cõsuetudinis est
in quibusdam ecclesijs,tacere presbyteros:& presentibus episcopis nõ loqui, quasi aut inuideãt,
aut non dignentur audire. Et si alij(inquit apostolus Paulus)fuerit reuelatum sedenti:prior ta
ceat.Potestis enim per singulos prophetare:ut omnes discant:& omnes consolentur:& spiritus
prophetarũ,prophetis subiectus est.Nõ em̃,dissensionis deus,sed pacis. Gloria patris est filius
sapiens. Gaudeat episcopus iudicio suo,cum tales Christo elegerit sacerdotes. Docente te in
ecclesia ,non clamor populi:sed gemitus suscitetur.Lachrymæ auditorũ,laudes tuæ sint.Sermo
presbyteri,scripturarum lectione conditus sit.Nolo te declamatorem esse & rabulam garrulũ q;
sine ratione: sed mysteriorum peritum: & sacramentorũ dei tui eruditissimũ. Verba uoluere:
& celeritate dicẽdi apud imperitũ uulgus admirationẽ sui facere,indoctorũ hominũ est. Attri
ta frons,interpretatur sæpe quod nescit:& cũ alijs persuaserit,sibi quoq; usurpat scientiã.Præce
ptor quõdã me9 Gregori9 Nazãzenus,rogat9 a me ut exponeret:qd sibi uelle in Luca sabbatũ
δευτεροπρωτον,elegãter lusit:Docebo te inquiẽs sup hac re in ecclesia:in qua mihi oẽi populo accla
mante,cogeris inuitus scire quod nescis.Aut certe si solus tacueris,solus ab omnibus stulticiæ cõ
demnaberis. Nihil tam facile,c̃p uilem plæbeculam & indoctam contionem:linguæ uolubilita
te decipere:quæ quicquid non intelligit,plus miratur.M.Tullius in quem pulcherrimũ illud elo
giũ est:Demosthenes tibi præripuit:ne esses primus orator:tu illi:ne sol9:in oratione ꝓ Quinto

C Gallo,quid de fauore uulgi:& de imperitis concionatoribus loquatur: attende: ne his fraudi/
bus ludaris. Loquor enim,quæ ſum ipſe nuper expertus. Vnus quidam poeta nominatus ho
mo,perlitteratus:cuius ſunt illa colloquia poetarum ac philoſophorum:cũ facit Euripidem &
Menandrum inter ſe:& alio loco Socratem atq; Epicurum diſſerentes: quorum ætates non
ãnis,ſed ſæculis ſcimus eſſe diſiunctas:quãtos is plauſus & clamores mouet? Multos em̃ cõdi/
ſcipulos habet in theatro:qui ſimul litteras non didicerãt. Veſtes pullas æque deuita,ut cã
didas. Ornatus ut ſordes pari modo fugiẽdæ ſunt:quia alterũ delitias:alterum gloriam redo
let. Non abſq; amictu lineo incedere: ſed precium ueſtium linearũ non habere laudabile eſt.
Alioquin ridiculũ & plenum dedecoris eſt,referto marſupio,q; ſudarium orariũ q; nõ habeas
gloriari. Sunt qui pauperibus paulum tribuunt,ut amplius accipiãt,& ſub prætextu eleemoſy
næ quærũt diuitias: quæ magis uenatio appellãda eſt: c̃p eleemoſynæ gen9. Sic beſtiæ,ſic aues,
ſic capiuntur & piſces. Modica in hamo eſca ponitur:ut matronarũ in eo ſacculi protrahantur.
Sciat epiſcopus,cui cõmiſſa eſt eccleſia,quem diſpenſationi pauperum curæq; præficiat. Melius
eſt non habere quod tribuam:c̃p impudenter petere quod recondam. Sed & genus arrogan/
tiæ eſt:clæmẽtiorẽ te uelle uideri,c̃p pontifex Chriſti eſt. Nõ omnia poſſumus omẽs. Alius in
eccleſia oculus eſt,alius lingua,alius manus,alius pes,auris,uenter:& cætera. Lege Pauli epi/
ſtolam ad Corinthios:quõ diuerſa membra unum corpus efficiunt. Nec ruſticus tamẽ & ſim/
plex frater ideo ſe ſanctum putet,ſi nihil nouerit:nec peritus & æloquens,lingua æſtimet ſan/
ctitatem. Multo q; melius eſt e duobus imperfectis,ruſticitatem ſanctam habere:c̃p æloquen/
tiam peccatricem. Multi ædificant parietes:& columnas eccleſiæ ſubſtruunt,marmora
nitent,auro ſplendent laquearia,gẽmis altare diſtinguitur,& miniſtrorum Chriſti nulla
electio eſt. Neq; uero mihi aliquis opponat:diues in Iudæa templum,menſam,lucernas,
thuribula,patellas,ſcyphos,mortariola,& cætera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probaban
tur a domino:quando ſacerdotes hoſtias immolabant:& ſanguis pecudum erat redem/
D ptio peccatorũ. Q̃z c̃p hæc omnia præceſſerint in figura:Scripta ſunt autem propter nos,
in quos fines ſæculorum deuenerunt. Nunc uero cum paupertatem domus ſuæ pauper
dominus dedicarit,cogitemus crucem eius,& diuitias lutum putabimus. Quid miramur
quod Chriſtus uocat iniquũ mãmona? Quid ſuſpicimus & amamus:quod Petrus ſe nõ
habere, glorioſe teſtat? Alioquin,ſi tm̃ litterã ſequmur:& in auro atq; diuitijs ſimplex nos
delectat hiſtoria:cum auro obſeruemus & cætera. Ducant pontifices Chriſti,uxores uirgi/
nes: Q̃z uis bonæ mẽtis ſit qui cicatricem habuerit,& deformis eſt, priuet̃ ſacerdotio: lepra
corporis,animæ uitijs præferatur: Creſcamus & multiplicemur,& repleamus terram,nec
immolemus agnum,nec myſticum paſcha celebremus:quia hæc abſq; templo,fieri lege p/
hibentur. Figamus ſeptimo menſe tabernaculum, & ſolenne ieiunium buccina concrepe/
mus. Quod ſi hæc omnia ſpiritualibus ſpiritualia comparantes,ſcienteſq; cũ Paulo, q; lex
ſpũalis eſt:& Dauid uerba cantantis:Reuela oculos meos,& conſyderabo mirabilia de le/
ge tua:ſic intelligimus:ut dñs quoq; noſter intellexit:& interpretatus eſt ſabbatum:aut au/
rum repudiemus cum cæteris ſuperſtitionibus Iudæorum:aut, ſi aurum placet, placeant &
Iudæi: quos cum auro:aut probare nobis neceſſe eſt:aut damnare. Conuiuia tibi uitãda
ſunt ſæculariũ:& maxime eorũ,qui honoribus tument. Turpe eſt ante fores ſacerdotis Chri
ſti crucifixi & pauperis:& q cibo quoq; ueſcebatur alieno:lictores conſulũ,& milites excuba
re:iudicem q; puinciæ melius apud te prandere,c̃p in palatio. Quod ſi obtenderis te facere
hæc:ut roges pro miſeris atq; ſubiectis:iudex ſæculi plus deferet clerico continenti,c̃p di/
uiti:& magis ſanctitatẽ tuam uenerabitur:c̃p opes. Aut ſi talis eſt,qui nõ audiat clericos p
quibuſlibet tribulantibus,niſi inter phyalas:libẽter carebo huiuſcemodi beneficio:& Chri
ſtum rogabo pro iudice:qui magis & citius ſubuenire poteſt, c̃p iudex: Melius enim eſt
confidere in domino, c̃p confidere in homine. Melius eſt ſperare in domino, c̃p ſperare in
principibus. Nunc̃p uinum redoleas: ne audias illud philoſophi:Hoc non eſt oſcu/
lum porrigere: ſed uinum propinare. Vinolentos ſacerdotes & Apoſtolus damnat,& ue
tus lex prohibet: Qui altario deſeruiunt:uinum & ſiceram non bibãt. Sicera hebræo ſermo

A ne omnis potio nuncupatur,quæ inebriare poteſt,ſiue illa quæ frumento conficitur, ſiue po/
morum ſucco:aut cum faui decoquuntur in dulcem & barbaram potionem:aut palmarum
fructus exprimuntur in liquorem:coctiſq; frugibus, aqua pinguior coloratur. Quicquid ine
briat,& ſtatum mentis euertit:fuge ſimiliter ut uinum. Nec hoc dico,q; dei a nobis creatura
damnetur. (Siquidem & dñs uini potator,eſt appellatus:& Timotheo dolenti ſtomachum,
modica uini ſorbitio relaxata eſt:) ſed modum pro ætatis,& ualitudinis & corporũ qualita/
te,exigimus in potando. Quod ſi abſq; uino ardeo adoleſcentia,& inflãmor calore ſangui/
nis, & ſucculento ualido q; ſum corpore,libenter carebo poculo ,in quo ſuſpitio ueneni eſt.
Pulchre dicit̃ apud græcos, & neſcio an apud nos æque reſonet. Pinguis uẽter,nõ gignit
mẽtẽ tenuẽ. Tantũ tibi ieiuniorũ modũ impone,quãtũ ferre potes. Sint tibi pura,caſta,ſim
plicia,moderata, & non ſupſtitioſa ieiunia. Quid prodeſt oleo non ueſci:& moleſtias quaſ/
dam difficultateſq; ciborum quærere,carycas, piper, nuces,palmarũ fructus,ſimilam,mel,
piſtacia? Tota hortorum cultura uexatur:ut cibario non ueſcamur pane,& dum delitias ſe
ctamur,a regno cœlorum retrahimur. Audio præterea quoſdam cõtra rerum hominumq;
naturam,aquam non bibere:nec ueſci pane,ſed ſorbitiunculas delicatas,& contrita olera,be
tarumq; ſuccum,non calice ſorbere,ſed concha. Proh pudor,nõ erubeſcimus iſtiuſmodi in/
eptijs:nec tedet ſuperſtitionis? Inſuper etiam famam abſtinentiæ in delitijs quærimus. For/
tiſſimum ieiuniũ eſt,aqua & panis. Sed quia gloriam nõ habet,& omnes pane & aqua uiui
mus:quaſi publicum & cõmune ieiuniũ nõ putatur. Caue ne hominũ rumuſculos aucu/
peris:ne offenſam dei,populorum laude cõmutes. Si adhuc(inquit Apoſtolus) hominibus
placerẽ: Chriſti ſeruus non eſſem. Deſijt placere hominibus:& ſeruus factus eſt Chriſti. Per
B bonã famam & malam,a dextris & a ſiniſtris,Chriſti miles graditur:nec laude extollitur:nec
uituperatione frangitur. Non diuitijs tumet,non contrahitur paupertate,& læta cõtemnit &
triſtia. Per diem ſol nõ urit eum,neq; luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearũ,ne
rectum iter precum tuarum, frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias: & oſten/
tui habere phylacteria,& cõſcientia repugnante,phariſaica ambitione circundari. Quãto me
lius erat hæc non in corpore,ſed incorde geſtare:& deũ habere fautorem,non aſpectus ho/
minum? Inde pendet euãgeliũ:inde lex & prophetæ,ſiue ſacra & apoſtolica doctrina. Melius
eſt em̃ hæc omia in mẽte portare,c̃p in corpore. Fidelis mecum lector intelligis: quid taceam,
& quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ,quot ſpecies gloriarũ percurrant. Vis ſcire qua
les dominus quærat ornatus? Habeto prudentiam,iuſticiam,temperantiã,fortitudinem. His
cœli plagis includere:hæc te quadriga uelut aurigam Chriſti ad metam cõcita ferat. Nihil hoc
monili precioſius, nihil hac gemmarũ uarietate diſtinctius. Ex omi parte decoraris, cingeris,
atq; protegeris:& ornamento tibi ſunt & tutamini:gemmæ uertũtur in ſcuta. Caue quoq;
ne aut linguam,aut aures habeas prurientes,id eſt,ne aut ipſe alijs detrahas,aut alios audias de
trahentes. Sedens,inquit,aduerſus fratrem tuum loquebaris:& aduerſus filium matris tuæ po
nebas ſcandalum:hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti inique,quod ero tui ſimilis: arguã te & ſtatuã
contra faciẽm tuam. Parce a detractione linguæ:cuſtodi ſermones tuos:& ſcito quia per cuncta,
quæ de alijs loqueris, tua conſcientia iudicaris: & in his ipſe deprehenderis, quæ in alijs ar/
guebas. Neq; uero illa iuſta eſt excuſatio:referentibus alijs,iniuriam facere non poſſum. Nemo
inuito auditori libenter refert. Sagitta in lapidem nunc̃p figitur: interdum reſiliens percutit diri
gentem. Diſcat detractor,dum te uidet nõ libenter audire,non facile detrahere. Cum detracto/
ribus(ait Salomon)ne miſcearis:quoniã repente ueniet perditio eorum,& ruinam utriuſq; quis
nouit? tam uidelicet eius qui detrahit: c̃p illius qui accõmodat aurem detrahenti. Officij tui
eſt uiſitare languentes:noſſe domos matronarum:ac liberos earum:& nobilium uirorũ cuſtodi
re ſecreta. Officij tui eſt:non ſolum oculos caſtos ſeruare,ſed & linguam. Nunc̃p de formis mu/
lierũ diſputes:nec quid agat̃ in alia, domus alia per te nouerit. Hippocrates adiurat diſcipulos
ſuos antec̃p doceat:& in uerba ſua iurare compellit:extorquet ſacramento ſilentium,ſermonẽ,
inceſſum,habitum,moreſq; præſcribit. Quanto magis nos,quibus animarũ cura commiſſa eſt:
omniũ Chriſtianorũ domos debemus amare,quaſi proprias? Conſolatores potius nos in mœ

C roribus suis,ꝙ conuiuas in prosperis nouerint. Facile contemnitur clericus,qui sæpe uocatus ad prandium, ire non recusat. Nunꝙ petentes : raro accipiamus rogati. Beatius em̃ est magis da/re ꝙ accipere. Nescio em̃,quomodo etiam ipse qui deprecatur ut tribuat, cum acceperis,uiliorē te iudicat: & mirũ in modum si eum rogãtem contempseris:plus te posterius ueneratur. Prædi/cator continentiæ,nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit:superest ut qui habent uxores:sic sint quasi non habeant:cur uirginem cogit ut nubat? Qui de monogamia sacerdos est:quare ui duam hortatur ut digama sit? Procuratores & dispensatores domorũ alienarũ atq; uillarum: quomodo possunt esse clerici:qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quippiã ra/pere,furtum est. Ecclesiam fraudare,sacrilegium est. Accepisse quod pauperibus erogandũ sit,& esurientibus plurimis,uel cautũ esse uelle,uel timidum:aut(quod apertissimi sceleris est) aliquid inde subtrahere: omniũ prædonũ crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu iudicas quan/tũ uentri meo satis sit? Aut diuide statim quod acceperis:aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem:ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasiōe mea sacculus tuus plenus sit. Nemo me me lius,mea seruare potest. Optimus dispẽsator est,qui sibi nihil reseruat. Coegisti me Nepotiane charissime:lapidato iã uirginitatis libello,quē sanctæ Eustochio Romæ scripseram:post annos decem rursus Bethleem ora reserare:& confodiendum me linguis omniũ prodere. Aut em̃ nihil scribendum fuit:ne hominũ iudicium subiremus,quod tu facere prohibuisti:aut scribentes nos/se,cunctorum aduersum nos maledicorum tela torquenda. Quos obsecro ut quiescant & desi/nant maledicere. Non em̃ ut aduersarijs: sed ut amicis scripsimus. Nec inuecti sumus in eos q peccãt: sed ne peccent monuimꝰ. Neq; in illos tm̃,sed & in nosipsos seueri iudices fuimus. Volē/tesq; festucã de oculo alterius tollere: nostram primũ trabem eiecimꝰ. Nullũ læsi,nullius nomē mea scriptura designatũ est. Neminē specialiter meus sermo pulsauit. Generalis de uitijs dispu/

D tatio est. Qui mihi irasci uoluerit,ipse de se quod talis sit,confitebitur.

EPISTOLAE SEQVENTIS ARGVMENTVM

HEliodorum monachum & Episcopũ: consolatur super morte Nepotiani monachi & pre/sbyteri,ex sorore nepotis. Ac primũ post propositum argumentũ,expatiatur in locum iu cundum ac plenum affectibus,de morte a Christo deuicta. Deinde consolationem aggre diens,uarijs exemplis ostendit,quatenus Christiano sit in amicorũ morte dolendũ. Dein de intermissa consolatione,Nepotiani laudes,partibꝰ demõstratiui generis explicat. Post regrediens ad intermissam consolationē,ostensa miseria & breuitate huius uitæ,tum autē publica cala/mitate temporũ, hortatur ad contemptũ uitæ,& ad morũ correctionē.

SCHOLIA.

STilus est,cuiusmodi ferme in cæteris epistolis,ardēs ac uarius. Compositio,cõmatis,colis, ac periodis ubiq; rotunda. *Schematis* præcipue gaudet,contrarijs,& cõtentionibus. Ad nominationes rarius adhibet,sed aptissimas. *Sententias* ubiq; captat,sed feliciter: preser/tim in clausulis epiphonematis loco. Trãsitiones crebras habet, propterea,quod diuersis ex rebꝰ,diuersisq; auctoribus,ueluti centones ac rhapsodias cõcinnat. Nec eas tamē ocio/sas,aut frigidas esse sinit : sed locis cõmunibus,affectibus,ac sententijs explet. Totus hic est in affectibꝰ illis grauioribus,quos πάθη uocant. Vnde sepenumero figuris tragœdiarum utitur.

SI GENVS argumẽti requiras,epitaphion est. Differt autē epitaphion auctore *Seruio*,ab *Epicedio*, quod hoc in funere soleat adhiberi,illud post sepulturã. Vtraq; uox græca est. Nam τάφος sepulchrũ est, κῆδος dolor,quibus accedit præpositio ἐπί. Mixtum est hoc genus,ex eo quod appellant ἐπιδεικτικὸν siue ἐγκωμιαστικὸν,id est,demonstratiuũ, aut laudatoriũ,& ex eo quod παραμυθητικὸν,id est,consolatorium uo/cant. Nam æquiore animo ferimus mortē nostrorum,si cum laude decesserint. Grandes materias.) Pars est exordialis,reddit em̃ attentiores,cũ statim ostendit rei magnitudinem tantam,ut ingenio con/sequi non possit. Sufferunt.) Translatum est,ab ijs qui onus in humeros suscipiunt. Allusit autem ad Horatianum illud in arte poætica. Querite materiam,uestris qui scribitis aptam Viribus,& uersate diu, qd ferre recusent. Quid ualeant humeri. Explicare.) Explicamus nõ tantũ,cũ quod sentimus uerbis efferimus:uerũetiã cũ rem difficilē expedimꝰ, cõficimusq;. Nepotianus.) Hæc est ꝓpositio,summã ar gumenti complectens : nõ nuda tm̃,sed ardēs affectibꝰ. Nã totũ hoc genꝰ in affectibꝰ est positũ. Meus tuus,noster.) Hæc incisa, uelut a singultiēte ꝓnunciãtur. Habent aũt Emphasim singula. Primũ em̃ per se grauis emphasis est in nominibus proprijs,quod genus,si quis dicat:O rem nouam, Tartareto nõ pla cet Ciceronis oratio. Tũ illud apud Quintilianũ.li.1.ca.de usu argumẽtorũ. Quin. Varius Succonensis ait: Aemilium *Scaurum* rem po. Ro. prodidisse. Aemilius *Scaurus* negat. Meus autem & tuus,noster,af fectuum pronomina sunt. Imo Christi.) Duplex correctio est. Nam perinde quasi pre dolore perpe/ram uocasset suum,addit Christi,Idq; rursum corrigit subijciens. Et tanto plus noster. Propterea quod

A in illo nihil aliud amarent,ꝙ ipsum christum:qui quidem amor,demũ est Christianus. Reliquit Se/nes.) πάθος est,a circũstantia ætatis. Nam iuuenum mors,miserabilior ac flebilior esse consueuit: pro/pterea,quod immatura,presertim senibus:quorum omne solatium est in nepotibus. Iaculo uulnera/tos.) Addit δείνωσιν metaphora. Genus autem hoc affectus,a definitione uocat Macrobius, Satur.li.4. Quem hæredem.) Epiphonema est,quo conclusit exordium. Cui iam meum.) Excurrit suo mo/re post expositionem,in campum iucundis ac pijs affectibus plenum:exaggerans mortis seuitiam ac tyrannidem,ut magis appareat quantum debeamus Iesu Christo,qui solus eam sua morte domuit. Ha bet aũt affectũ desyderãtis & interrogationes figuratæ. Ouidius. Cui colar infelix? Desudabit.) Me taphora a corpore ad animũ deflectens uocem. Gestiēt.) Duplex est metaphora:ut,Ferrũq; armare ueneno. Nam cupere litterulas, translaticium erat: gestire uero quod est corporis,bis translaticium est. Διώκτης.) Id est, sectator. Nam διώκειν sectari siue persequi significat. Ambiguũ uerbũ,quēadmo/dum & apud latinos. Porro Nepotianus adeo studiosus orat emulandi Hieronymũ,ut moriens etiam illius uerba referret,sicuti mox indicabimus. Cygneo.) De Cygni cãtu,superiꝰ dictũ est. Vsus est aũt græca possessiui uoce,quod cygnus græca sit dictio κύκνος,unde κύκνειος. Nam latina sunt,olor,& olori/nus. *Stupet animus &c.*) Commata sunt,& ἀσύνδετα. Deinde comparia:quæ schemata mire conue/niunt affectibus. Deinde distributionem habent iucundissimam, cum animo tribuit stuporem, mani/bus tremorem,oculis caliginem,linguæ balbutiem. Solent autem hæc,in immodico dolore accidere. Mutum.) Infans & inæloquens uocat. *Suggerit* em̃ facundiam auditor quoq;. *Stilus ipse.*) Auda/cem & hyperpolicam metaphoram mitigauit adiungens,quasi. Quamꝙ hanc quoq; Fabius permittit grauioribus affectibus. Rubi.sitũ.) Rubiginem ad stilum,qui ferreus esse consueuit,refert:situm ad cerã. Nam olim in tabulis ceratis scribebant. Epitaphij flores.) Allegoria erat,nisi epitaphij,hoc est propriam uocem admiscuisset. Porro mos erat antiquis,coronare defũctorũ pyramides,ac sepulchris flores,præcipue uiolas,ob colorem ferrugineũ,& cupressi frondes inspargere. Vnde Persianum illud. Non nũc e tumulo, nõ nũc e manibus illis, Nascētur uiolæ. Et Prudentius in exequiali carmine. Nos te cta fouebimus ossa, Violisq; & fronde perhenni. Hoc autem loco palã ostēdit epitaphiũ esse,nõ epice/diũ. At tota hæc ὑποτύπωσις eo spectat,ut exaggeret,quod dixerat desyderij iaculo uulneratos. Mo/ris.) Pathos est,a modo rei. Nam prepostérum est,ut parentes supersint liberis,eoq; acerbius. Lugu briũ.) Quas Nænias uocant. Vnde Horatiꝰ. Absint inani funere Næniæ. Extat in hoc genere oda huiꝰ. Quis desyderio sit pudor aut modꝰ? Extãt aliquot *Statij* epicedia. Extat Daphnis Vergiliana,& apud Theocritũ Adonidis epitaphiũ. En.) Hic nõ demõstrantis est,sed affectui seruit. Quod exhibui &c.) Elegãs est,ἀντιμεταβολή.i.cõmutatio. Nõ edunt,ut uiuãt,sed uiuũt,ut edãt. Quid igitur faciã?) Schemata,subiectio, ac dubitatio, simulq; dilēma. Nam utrãq; partem refellit. Siquidē & dolere pro/

B hibet fides,& gaudere nõ sinit dolor. Dormientes.) Est in prima ad Thessalonicenses epistola.ca.4. Nolumꝰ uos ignorare de dormiētibus. Itē primæ ad Corinthios.ca.15. Ergo q dormierũt in Christo pe rierunt. Atq; inibi paulo post: Nũc autē resurrexit Christus a mortuis,primitiæ dormientiũ. Non est mortua.) Est apud Matthæũ.ca.9. Cum iesus discussa lugentium ac tumultuãtium turba,principis filiã ad uitam reuocat. Non erat mortua christo,cui facilius erat excitare mortuam,ꝙ cuiꝙ mortaliũ exper gefacere dormientē. Laçarus.) Est apud Iohannē.ca.11. Laçarus amicus noster dormit,sed uado ut a somno excitem eum. Neq; solum arcanæ litteræ dormiētes appellant,uita defunctos,propter spem re/surrectionis:uerũetiam Homerus ὕπνον καὶ θάνατον,id est, Somnum & mortē, fratres esse fingit, ἔνθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Rursum alibi mortem χάλκεον ὕπνον,id est,ferreũ somnũ appellat. Atq; iterũ, ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάοσιν,multã uidelicet similitudinem mortis & somni significans. Item alio in loco νήγρετος,ἥδιστος θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς. Notũ est & illud Diogenis,quem cũ medicus somno pressum excitas/set,rogassetq; nũ quid sentiret mali, nihil, inquit. Nam frater fratrem occupat, significans somnum eũ esse mortis initium. Adducit in hunc sensum & alia nõnulla,Plutarchus in libello consolatorio ad Apol lonium. Quin etiam Horatius in odis,mortē perpetuum soporem uocat. Ergo Quintiliũ perpetuus so por urget. Et Maro. In æternam clauduntur lumina noctem. Item Ouidius in amoribꝰ. *Stulte quid est* somnus,gelidæ nisi mortis imago? Longa quiescēdi tempora fata dabũt. Et Catullus. Nox est omnibus una dormienda. O mors quæ &c.) Tempestiua exclamatio post tot locos affectuũ. Allusit autem ad uerba Osee prophetæ,quæ sunt apud illum.cap.13. Consolatio abscondita est ab oculis meis,quia ipse, nimirum infernus,inter fratres diuidet. Ait sese inconsolabiliter dolere,cum cogitat mortis tyrannidē ac seuiciam,etiam coniunctissima distrahentem. Porro in naturæ uinculis,nihil fratrum charitate copu latius. Vnde fratrē,quasi fere alterum dictũ,existimant grammatici,& Græcis ἀδελφὸς,quasi ὁμόδελφος. Sed fortiora sunt uincula spiritus ꝙ carnis. Rursum nulla coniunctio arctior ꝙ corporis & animi: atq; omnia hæc distrahit mortis inclæmentia,cui proprium est disiungere quod bene coniunctũ erat. Vn/de græcis μόρος dicitur,παρὰ τὸ μείρω,quod est partior ac disseco. Proinde merito inuisa Christo,qui om nia conciliat,quiq; charitas est,omnia cõnectens. Sociatos dissocias.) Et contrarium est,& προσονομασία,id est,adnominatio. Crudelis ac dura.) Hoc addidit ueluti per exclamationē: miscet autē sua uer ba prophetæ uerbis. Adducit urentem &c.) Verba sunt eiusdem ꝓphetæ ex eodē loco,uaticinantis de Christo quo pacto mortē,sua morte supaturꝰ esset. De deserto.) Quia dictũ est per Abacuc ꝓphe tã. Deus ab austro ueniet,& sanctꝰ de mõte Pharã. Atq; hic est & in deserto,& in meridie situs. Verũ se cundũ allegoriam desertum uocat uterũ Mariæ. Vnde citra culturam humani cõiugij natus est flos ille mirabilis. *Siccauit uænas.*) Vænas & fontem,peccata uocat:quibus sublatis,mors uires amittat opor tet. Porro siccare propriũ est uenti urentis. Charitas autē operit multitudinem peccatorũ. Deuorasti

C quidem Ionam.) Notissima est historia apud ipsum prophetam. Mysteriū exponit Christus ipse apud Matthæū.cap.12.cum pharisæis & scribis signum querentibus,respondet ad hunc modum: Generatio mala & adultera signum querit,& signum non dabitur ei,nisi signum Ionæ prophetæ. Sicut eñ fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus ac tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus ac tribus noctibus. Moxq; facit mentionem Niniuitarum,ad quos missus fuerat Ionas. Deuorasti quidem Ionam.) Accōmodat historiam Ionæ ad Christum. Mortuus est Christus, passus est se deuorari.

Sed in utero tuo.ui.f.) Ad historiam,Ionas uiuebat in utero ceti,multisq; uerbis de uentre ceti clamauit ad dominū. At Christus quo modo uiuº fuit in corde terræ? nisi uel propter proxime instantem resurrectionem,uel propter animam illius depopulantem inferos,uel propter diuinitatem,nec a corpore,nec ab anima separatam. Et Niniue nostra.) Mundus totus,quē Niniuen uocat, in maligno positus. At Niniuitæ,audito præconio Ionæ,pœnitentiam egerunt. Mūdus accepto Christi euangelio,crucem eius sequi cœpit. Fugitiuº propheta.) Ionas fugerat a Tharsis,Christus relicta patris arce,in hoc exilium uenit. Quæ sequūtur,sumpsit ex Hieremiæ.cap̄.12. Reliqui,inquit,domū meam, Dimisi hæreditatem meam, Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Verum an hæc uerba ꝓprie quadrent ad hunc locum,non opinor exactius excutiendum in allusione. Per Oseæ.) Ex eodem loco,quem Paulo ante indicauimus. Hoc quod aliqñ minatus est fecit. Hunc locū adducit Paulus in prima epistola ad Corinthios capite.15. Absorpta est mors in cōtētiōe. Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autē mortis, peccatum est. Virtus uero peccati, lex. Deo autem gratias qui dedit nobis uictoriā per Iesum Christum. Quo quidem loco annotādum est,diuū Hieronymū cū exponit hunc in Osea locum,in contentione legere,non in uictoria. Porro græce νεῖκη per ε & iota,contentionem significat: per iota tātum νίκη uictoriam. Aptam habent festiuitatem contraria & adnominationes in his uerbis, mors mors,morsus,& morte mortua,& uiuimus morte,deuorasti deuorata: cum morti insultet, suo (quod aiunt) gladio iugulatæ. Subest & metaphora. Alioqui qui morit̃,quod nō uiuit? Ita dicimus mori famam,& sepultam gloriam. Est & Synecdoche qualis est,cū dicimus: Meū decº. Et,uirtutis pestis,est pecunia. Nam rei nomen pro authore ponitur. Adunco dente.) Allusit ad æreū hamum: dētem autem, quia dixerat, morsus tuus,& hami quoq; dens dicitur. Videtur autē respexisse ad ea quæ sunt Iob.cap̄.40. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo,& fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulū in naribus eius,aut armilla perforabis maxillam eius? Gratias tibi.) Apostrophæ maxime conueniunt grauioribus affectibus,præsertim,si uertatur oratio ad res inanimas,cuiusmodi fuit illa ad mortem insultatio. Inest autem & προσωποποιία,quæ quo audacior est,hoc magis congruit summis affectibus. Exprobrauit morti crudelitatem: exprobrauit quod uicta est. Nūc simili Apostropha,gratatur Christo, cuiº

D unius uirtute, tam immanis belua cōfecta est. Sic Homerº Hectoris uirtutem attollit,ut Achillis laus augeat̃. Sic Turnū amplificat Maro,quo crescat Aeneæ uictoris gloria. Quis ante te.) Si quid licet refragantibus exemplaribus,equidem hoc loco libenter legerim: Quid ante miserius homine? Cur id malim,attentus lector facile diuinabit. Primū,quid ante Christum? Deinde,ad quem pertinet hæc miseria,aut felicitas,nisi ad hominū genus? Horum ut nihil obstet:tamen neutrum genus magis cōueniebat affectibº. Viuēdi sensum &c.) Epiphonema est. Regnauit eñ mors.) Ex his uerbis quæ sunt Pauli ad Romanos.cap̄.5. Hieronymus uidetur ostendere,mortem regnasse pariter in oēs,& bonos & malos: etiam si diuersa sentit Ambrosius. Nam si de morte intelligas secunda,ea nō regnauit in pios Iudæos. Si de corporis morte,ea regnat etiam post Christum. Sed mors secunda regnauit,non in oēs, sed in eos qui peccauerunt: non in similitudinem adam,hoc est per contemptum dei,sed uicti affectibus carnis multoq; leuius. Quāq̄ in oēs eatenus regnauit,ut pios simul atq; impios ad inferos detraheret,nimirum,occluso paradiso. Atq; ita sensisse Hieronymū,declarant ea quæ sequuntur: Si Abrahā Isaac & Iacob &c. Non est deus.) Verba sunt psalmi decimi tertij. Intelligit impios,& oīi genere scelerum inquinatos. Vsq; ad unum.) Id est,Christum,ita ut hunc unum excludas, perinde quasi dicas, usq; ad mare. Quod si.) Diluit obiectiunculam. Nam responderi poterat,Laçarus mēdicus in euangelio uisus est a diuite in sinu Abrahæ,etiam ante Christi mortem. Confitetur quidem pios fuisse in loco refrigerij,& a cruciatibus impiorum imunes: sed tamē apud inferos. Multū autē interesse inter inferos & regna cœlorum. Illic pij non cruciabantur, at non fruebātur summo illo bono. Ante Christum.) Emphasis est in nominibus,Latronis & Abrahæ,Inferorū & paradisi. Cōstat autem sermo totus ex contrarijs,habetq; speciem epiphonematis. Cœlesti hierusalem.) Epitheton addidit explicans allegoriam paradisi. Elogium.) Elogium uocat,ꝓpterea quod Paulus ad Ephesios.cap̄.5.uelut ab alio dictum adducit. Sic enim habet,propter quod dicit: Surge qui dormis,& exurge &c. Siue, quia legerit hoc in apocryphis ꝓphetarū: Siue,quia more prophetarum,ita locutus est: Hæc dicit dominº,cum irruente spiritusancto,in ea uerba prorumperet: ut sentit diuus Hieronymus hūc enarrans locum, ubi refert quidem,at non probat cōmentum cuiusdam,qui putarit,hæc esse uerba Christi de cruce ad Adā sub cruce sepultum. Nam is ἄψεται,quod apud græcos ambiguū est,continget interpretabatur. Personat.) Apte personat,quippe uox clamantis & præco Christi. In carne non.) Carnem & corpus Paulus sæpius accipit pro humanis affectibus,perinde quasi dicat: in terris uiuentes,& tamen cōuersationē habentes in cœlis,& quæ sursum sunt querētes,& sapientes,nō quæ sup terrā. Regnū dei intra uos.) Sic apud Lucam cap̄.15.respondet Christus pharisæis, percontantibus quando uenit regnum dei; Nō ueniet,inquit,regnum dei cum obseruatione,neq; dicent: ecce hic,ecce illic. Ecce eñ regnum dei intra uos est. Sic & orare iubemur: Adueniat regnum tuum. Deuictis carnis affectibus,regnat in nobis Chri

A stus. Addē quod.) Si regnum dei est,cum agnoscitur & colitur, colebatur & sub lege Mosaica. Colebatur quidem utcunq;, sed duntaxat in Iudæa,hoc est arctissimo orbis angulo. Nam angustiā Iudeæ, alio quodā in loco contemnit Hieronymus. Nec his tamē paucis licebat inferos effugere. At post Christum, In omnem terram exiuit sonus euangelij,quod prædicatū est omni creaturæ. Ergo sub lege Mosaica,pauculi illi qui legem obseruabant,in aduentum Christi seruabantur: sed ita tamē,ut interim apud inferos agerent. Reliquus orbis uniuersus,sine lege peribat. In Iudæa.) Vtrūq; uocabulum conuenit agnoscentibus deum & colentibus. Nam Iudæa,confessionem sonat: Israel,uirum uidentem deum. Nosse uidentis est, Colere cōfitentis. Retulit uerba psalmi.75. Vbi tunc.) Viuidius est per interrogationem,ac subiectam responsionem. Ab India.) Indi extremi sunt orientis. Britāni tametsi septentrionales sunt: tamen ad occidentem uergunt. Hos Horatius,extremos orbis appellat. Et ultimos orbis Britānos. Vergilius extra orbis terminos ponit. Et penitus toto diuisos orbe Britannos. Solinus uelut alterū orbem uocat. Atlantici Oceani.) Extremam occidētis partē designat. Nam iuxta Gades,Oceanus se in terras infundit,omnes quæ uenientē expauere demergens: ut inquit Plinius. Iuuenalis. Omnibº in terris quæ sūt a Gadibus usq;, Aurorā & gangen. Feruores dixit ob æstū ac fragorem: ut Verg. Feruetq; fretis spumantibus equor. A rigida septentr.) Septentrionalē Scythiam significat, & Riphæis obnoxiam iugis: quæ regio,ut ait Solinus,a cœlo nihil accepit,præter hyemem perpetuam. Hac parte Tanaim orbis terminū faciūt cosmographi. Et Hora. Extremū Tanaim si biberes lyce. Attigit igitur, quatuor orbis metas,quāq̄ ratione plagarum nō anxie seruata. Indiam ab exortu,Britāniam ab occasu. Nā in eam ut dixi partem uergit: Hyperboreas, a septētrione: Mare Atlanticū a meridie,quod tametsi est occidentale,tamen uergit nōnihil ad orientem solem. Q; uarie linguis.) Sic Vergilius libro octauo describens Aeneæ clypeum. Incedunt uictæ lōgo ordine gentes. Q; uariæ linguis habitu tam uestis & armis, Hic numidū genus & discinctos mulciber Afros. Hic lelegas,carasq;,sagittiferosq; Gelonos,Finxerat &c. Dedicauit.) Nam his tribus linguis Pilatus scripserat titulū Iesu, atq; has quidē gētes per occupationē recensuit. Pythagoras somniauit.) Propter μετεμψύχωσιν, id est,animarū transmigrationem. Etenim dum existimat animā ex alio atq; alio corpore, in aliud demigrare, leuiter ac ueluti per somnium sensisse uidetur,animam corpori superesse. Democritus non credit.) Hic philosophus fuit Abderites,cuius, illud egregium est somnium de atomis. Is putauit animam simul interire cum cor-

B pore. Nam hunc potissimum secutus est Epicurus: cuius similis est de animarum interitu sententia. Indicat idem Lactantius libro tertio.ca.18.cum recensens eos,qui felicioris uitæ spe sibi mortem cōscissent, Nam Democritus,inquit, In alia fuit persuasione: sed tamē sponte sua lœto caput obuius obtulit ipse. Indicat &.M. Tullius. Tuscula. quest. libro primo. Quamq̄ in nonnullis exemplaribus, Democritus credidit, inuenio scriptum. In consolationem.f.d.f.d.i.c.) Extat hic dialogus Platonicus,cui titulus Phædon,in quo Socrates,mox bibiturus uenenum,cum amicis disputat de animarum immortalitate.

Indus. persa. go. ægyp. phil.) Has gentes ueluti maxime barbaras nominat, & a philosophiæ studijs,longissime semotas. Nam extrema est India. Persarum & Aegyptiorum luxus celebratissimus est. Gotthi barbariæ nobiles. Gotthos quidā putāt esse,quos nunc uulgo Liuonios,& prusios appellāt,aut Sarmatas ipsos,aut sarmatis finitimos,quæ gens etiā nūc mirā barbariē spirat. Q; q̄ de his uariæ sunt doctorū hominū sentētiæ. Nec ad hūc locū magnope pertinet. Annota lector,aptissimā partiū collatiōnē. Philosophorū est de animæ immortalitate disputare,nō barbarorū: Sed ex p̄cipuis philosophis, Pythagoras somniauit duntaxat. Democritus non credidit,illius somnijs. Socrates,ueluti dubitās disputauit, idq; magis ad solatium suæ damnationis,q̄ ex animo. At post euulgatum euangelium Christi, semotissimæ quoq; ac barbarissimæ nationes,de ijs non disputant,sed philosophātur. Nec citra Emphasim barbaris & indoctis, philosophādi uerbum attribuit. Bessorum feritas.) Pergit cōmemorare gentes,nō barbaras tantum,sed etiam immanes: quas tamen euangelij prædicatio mansuefecerit. Siquidem Bessi sunt in Thracia iuxta Strymonē amnē,ad dextrum accolentes latus,authore Solino. Thracum autem barbatiē, notat Euripedes in Hecuba cum polymestori dicit Agamennō, ἴσχεις βαλὼν καρδίας τὸ βάρβαρον λέγε. Et Horatius in odis. Natis in usum læticiæ Scyphis,pugnare Thracum est, Tollite barbarū morem. Iuuenalis itē Thraces,cum Sarmatis coniunxit,ut pari barbariæ,neq; Sarmata,nec Thrax,q sumpsit pennas. Q; q̄ ad demonstrandam Thracum feritatem sufficiebat Diomedis stabulū. Porro Bessos ut finitimos Getis,ita getica immanitate fuisse præditos, ostendit Ouidius in libris de tristibus. Viuere q̄ miserū est inter bessosq; getasq;. Illū,qui populi semp in ore fuit. Et pellitorū tur.po.) Pellitos uocat ferarū pellibus amictos. Semotiores germaniæ populos significare uidetur. De quibº ita meminit Cornelius Tacitus in libello de populis & ritibº Germaniæ. Tegumē omnibus sagum, fibula: aut si desit,spina consertum. Cætera intecti,totos dies iuxta focum atq; ignem agunt: locupletissimi ueste distinguūt, non fluitante,sicut Sarmatæ aut Parthi,sed stricta,& singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles,proximi ripæ negligenter,ulteriores exquisitius: ut quibºnullus ꝑ cōmercia cultus. Eligunt feras,& detracta uelamina,spargunt maculis pellibusq; beluarum, quas exterior oceanus atq; ignotum mare gignit. Nec alius fœminis q̄ uiris habitus. Atq; idem paulopost, de Fennis Germaniæ populis. Fennis,inquit,mira fœditas,fœda paupertas,non arma,nō equi,non penates, uictui herba, uestitui pelles, cubile humus, Hactenus Tacitus. Quāq̄ leguntur tum alibi tum apud Indos,fuisse populos,quibus ferarū pelles,amictus erant. Animaduerte qua uerborū Emphasi,barbariem exaggerat harum nationū. Nam uæhæmentius & significātius est Bessorū feritas,q̄ si Bessos feros,dixisset. Iam eñ feras imaginor nō homines. Porro cum turbam pellitorū populorum dicit, elegāter exprimit inconditam, & beluarū more degentem multitudinem. Qui quondam.m.in.h.in.) Et hoc argumento immanem istorum & impiam barbariem exaggerat,qui non modo manibus & umbris defunctorum,perinde ut dijs sacri

C ficarint,sed hoies etiã imolarint.Nã sui cuiq; progenitores,posteaq̃ uita decesserant,numinũ loco erãt.
Verum mihi magis probatur:ut legas inferijs,non inferis.Inferiæ dicuntur parentalia,seu iusta quæ de
functis persoluũtur.Eam uocẽ quãq̃ grãmatici putant ab inferis dictam,ego magis arbitror dictam ab
inferẽdo,ut græcã uocẽ expresserint latini, ἐναγίσματα,quæ apud illos idẽ significat,quod apud nos in-
feriæ.Mos hic multis barbaris fuit,ut umbris hoĩs defuncti mactarent hoĩes,uel ut placarent iratos,uel
ut gratũ facerẽt. Nã & Achillis manes Polyxenæ sanguine, placant̃ apud Tragicos.Et apud Vergiliũ
Vfens,uiuentes rapit inferias,quos immolet umbris.Et apud Homerũ libro Iliados penultimo,Achil-
les in Patrocli parẽtalibus, duodecim iuuenes Troianos immolat,præterea canes aliquot & equos,in
gratiã amici defũcti. De Taurica Diana apud Scythas & uet⁹ & notissima est fabula.Cæsar belli gallici
cõmentario sexto: testat̃ hũc publicũ galliarũ fuisse morẽ,ut in grauioribus morbis,aut belli periculis,
pro uictimis homines immolarẽt,quod ꝓ uita hoĩs,nõ nisi uita hominis, placari numẽ posse crederẽt.
Porro de funeribus eorũ ita scribit.Funera sunt ꝓ cultu gallorũ magnifica,& sumptuosa.Oĩa quæ ui-
uis cordi fuisse arbitrãtur,in ignẽ inferũt,etiã animalia:ac paulo supra hanc memoriã,serui & clientes,
quos ab his dilectos esse cõstabat, iustis funerib⁹ cõfectis, una cremabãtur. Stridorẽ suũ.) Et Plinius
cõmemorat gentibus barbaris,nõnullis nutũ,nõnullis stridorẽ esse loco uocis humanæ. Stridor aũt be-
luarum est,& quidẽ imaniũ.Et mire,stridori opposuit melos.Nam melos,cantus est modulatus & con
cinnus,aures suauitate deliniens,ἀπὸ τῶν μελῶν,id est a membrorũ corporis cõgruentia dictus,si credi-
mus græcis etymologis.Et persius.Cãtare credas per pegaseum melos. Vnde & poetæ Melici.Tantũ
igitur ualuit Christi mors:ut homines tam imanes,suũ,id est naturalẽ stridorẽ fregerint,hoc est mollie-
rint,in dulce melos crucis,hoc est in uocẽ longe a natura alienã. Et totius.m.u.u.Chri.est.) Hoc est
Epiphonematis loco additũ,quo periodũ claudat suo more, cũ sint tam innumera linguarũ discrimina,
Vnde & μέροπες, apud græcos poetas,appellantur hoĩes:tamẽ in unius Christi laudes,nũc mire cõsen-
tiunt omnes.Nec sine figuræ gratia,dixit,Christũ uocẽ omniũ,significans eum omnium uoce laudari.

Quid agimus.a.) Hactenus excursus,de quo superius admonui.Nũc quod est huic epistolæ propriũ
aggreditur,hoc est,ut consoletur Heliodorũ,& laudet Nepotianũ.Quãq̃ ea laus consolatiõis pars est.
Est aũt color in Tragœdijs frequẽs,ut suo cũ animo colloquat̃ aliqs, eaq; grauioribus affectib⁹ ꝑcipue
cõgruens.Quod genus est illud Senecæ.Quid segnis anime,tuta cõsilia expetis? Sumptũ apparet ex
D Homero τέθλαθι κραδίη.i.Tolera cor. Cui finitimũ & illud, ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός; Possũt
aũt accipi,quid agim⁹anima,uel ut sint corrigẽtis digressionẽ longiusculã,uel ut sint dubitãtis,unde po-
tissimũ debeat incipere.Sic em̃ Therentian⁹Phædria.Quid agim⁹? Cõsulens ac dubitãs loquit̃.Recen
set̃ huiusmodi dubitatio inter exornatiões rhetoricas:cõuenit aũt maxime principijs generis demon-
stratiui.Nec hic transitus,quo ab excursiõe digredit̃ ad exẽpla,uacat affectibus:ut artis obliuio, quam
puer imbiberat,imensi doloris sit argumentũ. Anaxagoræ.) Hic philosoph⁹ fuit Claçomenius, Ana-
ximenis discipulus,Archelai ꝑceptor.Huic cũ qdã filij mortẽ nũciasset,is minime cõmotus, nihil inqt,
nouũ aut inexpectatũ nũcias.Ego em̃ illũ ex me natũ,sciebã esse mortalẽ.Refert Valerius maximus, li-
bro qnto.cap.10.Refert Cic.libro Tuscu.quest.3. Ac Telamonis.) Videt̃ hæc eadẽ Anaxagoræ uox
a nõnullis,certe Tragicis tributa Telamoni Salaminio,cũ Aiacis filij mortẽ audisset.Nã Cicero Tuscu.
quest.lib.3. Telamonẽ hunc citat ex Sophoclis Tragœdia,quæ nostris temporibus nõ extat.Itaq; cum
Oileus,inquit,ille apud Sophoclẽ, Telamonẽ añ de Aiacis morte cõsolatus esset, is cũ audisset de suo
filio,fract⁹est.Alibi rursus in eodẽ libro.Quid ergo? hui⁹ne uitæ,ꝓpositio,& cogitatio,aut Thyestẽ leua
re poterit,aut Getam,de quo Paulo ante dixi,aut Telamonẽ pulsum patria,exulantẽ atq; egentem &c.

Legimus Crantorẽ.) Hic ueteris Academiæ nobilissimus philosophus fuit:ut testis est Cic.Tuscul.
quest.li.3. Xenocratis auditor,cuius meminit Horatius in epistolis,tanq̃ eximij philosophi.Qui,qd sit
pulchrũ, quid turpe,qd utile,quid nõ,Plenius ac melius Chrysippo & Crantore dicit.Eius q̃q̃ cõmẽ-
tarij nõ extant:tñ subinde citantur,a Cicerone in Tusculanis questionibus.Ex cõsolatiõis libro,nomi-
natim illud refert.Simile quiddã,inquit,est in cõsolatiõe Crantoris.Ait em̃ Termanæũ quendã Elysiũ,
cũ grauiter filij mortẽ mœreret,uenisse in Sycomãtiũ, querẽtẽ,quæ fuisset tãtæ calamitatis causa. Huic
in tabellis,treis huiusmodi uersiculos datos.Ignaris hoies in uita mentibus errant.Euchinous potitur fa
torũ munere læto.Sic fuit utilius finiri,ipsiq; tibiq;.Citatur & hic Crantor a Plutarcho in libello cõsolato
rio.Is testat̃ eũ scripsisse ad Hippoclem, cõsolans eũ sup morte filiorũ. Cuius uolu.ad.f.d.c.c.) Hoc
quoq; Ciceronis opus,cũ alijs permultis his tẽporibus desyderat̃. Platonis.) Recenset authores,q de
cõsolatiõe scripserũt,inter quos admiror,non numerasse Senecã:cuius extant duo in hoc genere libri,
alter ad Martiã,alter ad Albinã matrẽ suã.Nisi forte alteri⁹ sũt illa nõ Senecæ.Platonis extat Phædon.
Extat & Axiochus,si modo is Platonis est, in quo Socrates Axiochũ egrotãtẽ cõsolatur.Latinus fact⁹
a Rodolpho Agricola nostro,quẽ multis nominibus uniuersæ Germaniæ decus optimo iure possumus
appellare,quã ingenio diuino,doctrinaq; & facũdia incõparabili,mirum in modũ illustrauit. Dioge
nis.) Huius nihil extat,sed inter eius opa Laertius cõmemorat opusculũ de morte. Clitomachi.) Hic
Carthaginensis patria,gentili noĩe uocatus Asdrubal:successit in schola Carneadi,cuius auditor fuerat.
Authore Laertio.M.Tullius,libro Tus.quest.lib.5.testat̃ hũc uoluptatẽ cũ honestate copulasse. Car
neadis.) Is Cyrenaicus,nihil scriptũ reliquit,præter aliquot epistolas,ad Ariathẽ Cappadociæ regẽ.In-
ter quas cõsentaneũ est,aliquot fuisse cõsolatorias,ut id significarit Hieronym⁹,cũ ait,uel libris, uel epi
stolis. Possidonij.) Hic Stoicus fuit,Zenonis discipulus.Quãq̃ hui⁹quoq; libri omẽs interciderunt.

Periclem.) Principẽ Atheniensiũ,qui quod dicẽdo tonare ac fulminare uideret̃,dict⁹ est Olympius.
Hic intra quatriduũ duobus mirificis adolescẽtibus,Paralo & Xantippo filijs spoliatus,his ipsis dieb⁹.
& uultu pristinũ habitũ retinẽte,& oratiõe nulla ex parte infractiore,cõcionatus.Ille uero caput quoq;

A solito more coronatũ,gerere sustinuit:ut nihil ex ueterc ritu domesticũ uulnus detraheret.author Va-
lerius Maxim⁹libro.5.cap.10.Meminit & Plutarchus in cõsolatiõe,citans Protagorã authorẽ. Xeno
phontẽ Socra.) Hic Atheniẽsis fuit dux,Socratis discipulus:cui ꝓximũ a Platone locum tribuit Vale
rius.Is cũ solenne sacrificiũ perageret,e duobus filijs maiorẽ natu,Gryllũ noĩe, ut testis est Plutarchus
in cõsolatiõe,iuxta Valeriũ Syliũ,apud Mantineã cecidisse cognouit.Nec ideo sacrũ institutũ omittẽ-
dum putauit, sed tantũmodo coronã deponere cõtentus fuit,quã ipsam,percontatus quonã modo oc-
cidisset:ut audiuit fortissime pugnantẽ interisse,reposuit:testatus deos qbus sacrificabat,maiorẽ se ex
filij uirtute uoluptatẽ,q̃ ex morte dolorẽ sentire.Author Valerius Maxi.eodẽ,quod modo citauimus
capite.Seneca in libello consolatorio ad Martiã.Nec minus,inquit,admiret̃ Græcia illũ patrẽ,q in ipso
sacrificio,nũciata filij morte,tibicinẽ tantũ tacere iussit,& coronã capiti detraxit. Cætera rite perfecit.

Puluillus.) Horatius Puluillus,consul,cũ in capitolio Iouis ædem,põtifex dedicaret:interq; nuncupa
tionẽ solenniũ uerborũ,postem tenẽs mortuũ esse filiũ suũ audisset:neq; manum a poste remouit,neq;
uultũ a religiõe ad priuatũ dolorẽ flexit.Author Valerius Max.Seneca ad Martiã,Puluillus hoc fecit
põtifex,cui postem tenẽti & Capitoliũ dedicanti,mors filij nũciata est:quã ille exaudisse dissimulãs,&
solẽnia pontificalis carminis uerba cõcepit, gemitu nõ interrumpente precationẽ,& ad filij sui nomẽ
Ioue ꝓpiciato &c. L.Paulus.) L.Paulus Aemylius,Magni Pauli filius, q apud, Cãnas occubuit,ex
quatuor filijs duos in Corneliã Fabiãq; gentẽ p adoptionẽ dederat.Cæterorũ alter quatriduo ante tri-
umphũ,quẽ deuicto Perse Macedonũ rege pulcherrimũ egit,defũctus est.Alter in triũphali curru cõ
spectus, post diẽ tertiũ expirauit.Deinde cũ uideret populũ de suo casu sollicitũ,prodijt in concionẽ,
& orationẽ quã de rebus a se gestis habuit,hac clausula finijt.Cũ in maximo ꝓuentu felicitatis uestræ,
Quirites,timerẽ,ne qd mali fortuna moliretur,Iouem opt.Max.Iunonẽq; reginã,& Mineruam preca-
tus sum:ut si quid aduersi populo Romano immineret,totum in meã domũ cõuerteret̃. Qua propter
bene habent se res.Annuendo em̃ uotis meis id egerũt: ut uos potius meum casum doleatis,q̃ ego ue
strũ ingemiscerẽ.authores,Valerius eodẽ capite.Plutarchus in ipsius uita.Seneca ad Martiã,qui inter
cætera illud elegãter ἐπίφωνε, Vides q̃ magno animo tulerit,orbitati suæ gratulat⁹ est. Pretermitto.)
Per occupationẽ congerit turbã exemplorũ,quæ nõ explicat. Maximus.) ἑτέρωσις est numeri, festi-
uitatis gratia.Vt est illud Martialis,Pythagoras Xenonas,inexplicitosq; Platonas.Quãq̃ nõ inficior
his noibus cõplures fuisse.Significat autẽ.Quin.Fabiũ Maximũ:cui cognomen conctatori:qui cũ filiũ
uirũ consularẽ,& egregijs clarũ gestis amisisset,ipse cõsul,apud populũ oratiõe filiũ laudauit.Eãq; ora-
tionẽ,postea ædidit. Quã Plutarchus in huius uita,se uidisse testat̃.Meminit huius Cic.libro epistola
rũ familiariũ quarto,scribens Seruio Sulpitio.Rursum Tuscu.quest.libro tertio. Catones.) Catonẽ
Maiorem indicat,Censoriũ dictũ: cui cũ maior filius obisset,summo ingenio iuuenis,summa uirtute,
B præterea prætor designatus,nihilo segnius rem publicã gessit.Meminit Plutarchus in ei⁹ uita. M. Tul
lius in epistola,quã modo citaui.Idẽ iterũ Tus.quest.libro tertio atq; etiã in Lelio. Caios.)Ita qdã ha-
bent codices.De Caio cæsare meminit Seneca ad Martiã his uerbis.C.Cæsar,cũ Britaniã peragraret,
nec apto anno felicitatẽ suã continere posset,audiuit decessisse filiã,publica secũ fata ducentẽ.In oculis
erat iam Cn.Pompeius, non æquo laturus animo queq̃ aliũ esse in rep.magnũ,& modũ impositurum
incremẽtis,quoniã grauia illi uidebant̃,& cũ in cõmune crescerent:tñ intra tertium diem imperatoria
obijt munia, & tam cito dolorẽ uicit,q̃ oĩa solebat.Sed mihi magis placet,quod in antiquis lego,Gal
los nõ Caios.Nã inter cæteros quos hic recenset Hieronym⁹,Cicero gallũ quoq; memorat,in dicta ad
Sulpitiũ epistola.Eũq; suũ appellat,ceu familiarẽ. Pisones.) Permulti fuerunt huius nois uiri clarissi-
mi.Quãq̃ nihil adhuc memini legere,quod ad luctũ attinet.Valerius Maximus libro quarto.Caiũ Pi-
sonẽ inter exẽpla cõstãtiæ ponit.Fuit &.L.Piso.C.cæsaris socer,& Piso Crassipes.Prior Ciceronis ge-
ner,ex matrimonio Tulliæ. Brutos.) De Iunio Bruto,q duos filios,quod Tarquinios in urbẽ reuoca
re molirent̃,pro tribunali uirgis cæsos,& ad palũ ligatos,securi percuti iussit,notissima est historia.Me
minit Valerius,libro.5.cap.8. Sceuolas.) Historia de Mutio Sceuola,notior est, q̃ ut hic sit referen
da,q̃q̃ equidẽ sentio Tulliũ de alio quopiã Sceuola fuisse locutũ. Metellos.) Multorũ litteris nobili
tata est,Metelli numidici fortitudo, cũ Smyrnæ exularet:ubi cũ in Theatro sedẽti litteræ essent allatæ,
qbus reuocabatur,nõ prius dignatus est eas legere,q̃ spectaculũ esset finitum.Author præter alios Pli
nius,siue Suetonius de uiris illustribus.Verum an de hoc sentiat Hieronymus,nolim affirmare.Nam
fuerunt huius quoq; nominis permulti. Scauros.) De.M.Aemylio Scauro,qui filium cum alijs e bel
lo profugum,ad mortem spontaneam adegit,cum diceret se libentius occursurum ossibus eius in bel-
lo cæsi,q̃ ipsum tam deformis fugæ reum uisurum:Meminit Valerius libro quinto.cap.8. Marios.)
Plutarchus in ipsius uita,Marij tolerantiam laudat,quod cum ex utroq; crure laboraret, fortissime pas-
sus sit sectionem. Tum autem,quod ne in hostium manus ueniret ultro sibi mortem cõsciuerit: ut in
uita Syllæ.Quamq̃ ego certe,Martios legendum arbitror,ut intelligas de Quinto Martio,cui cogno-
men inditum Regi.Is cum esset superioris Catonis in consulatu collega,filium summæ pietatis,magnæ
spei,postremo,unicũ amisit.Eũ casum,aĩo adeo infracto tulit,ut statim a rogo iuuenis curiã peteret,
Senatumq; quem eo die legem habere oportebat,euocaret.Author præter alios,Valerius libro qn-
to capitul.10. Marcellos.) M.Marcellus uir consularis quod diuersis partibus fauerat, Cæsaris iussu,
exulabat Mitylenis. Quem Brutus in libro de uirtute, testatur se illic uidisse,uiuentem adeo feliciter
adeoq; litterarũ cupidũ,ut ipse sibi uideret̃ exul,cũ ab eo discederet.Meminit Seneca in cõsolatiõe ad
Albinã. Crassos.) Quãto aĩo Crassus tulerit mortẽ filij,a Parthis occisi,diligenter explicat Plutar-
chus in ipsius uita.Nam cũ hostes iuuenis caput pilo præfixũ horrendo clamore q̃ proxime accedẽtes

C Romanis oſtentarent,& per contumeliam rogarẽt, quo nam genere ortus eſſet,iuuenis tam ſtrẽnuus. Craſſus pater,nihil conſternatus eſt eo dolore,ſed per omnes ordines circũuectus,clamabat,Meus eſt hic priuatus dolor Romani:publica ciuitatis ſalus & gloria,in ueſtra incolumitate ſita eſt. Aufidios.) De Aufidijs nihil occurrit in præſentia memorabile quod ad hũc attineat locũ. Quod ſi extaret Ciceronis liber de Conſolatione,non magno negocio,locus hic Hieronymi poterat explicari. Aliena ꝯ noſtra.) Ethnicorũ exempla uocat aliena ,Noſtra,quæ a ſacris litteris depromuntur,Obiter notans eos,q gentilium exemplis nimium impenſe ſolẽt uti, niſi forte breuiter quis utatur,idq; in ſuggillationẽ uitæ noſtræ,ſi non præſtamus Chriſtiani,quibus immortalitas expectatur,quod uel ob gloriam,uel impulſu naturæ præſtiterunt infideles. Hoc eſt nimirum quod ſcribit ad Paulam,Erubeſce,Ethnicæ comparatione ſuperaris. Melior diaboli ancilla,ꝯ mea eſt &c. Eſt autem tranſitus ad diuerſum exemplorum genus.

Non plangam cum.Ia.& da.) Reiecit & iudæorum exempla. Iacob.) Quantopere Iacob luxerit filium ſuum Ioſeph, habetur geneſeos.capũ.37. Sciſſiſq; ueſtibus,inquit,indutus eſt cilicio,lugẽs filium ſuũ multo tempore. Congregatis autem cũctis liberis eius ut lenirent dolorem patris,noluit conſolationem accipere,ſed ait:Deſcendam ad filium meum lugens in infernum. Dauid.) Regum libro ſecũdo. ca. 13.Dauid luget Ammon a fratre occiſum. Sed & rex,inquit,& omnes ſerui eius fleuerunt ploratu magno nimis. Ac paulopoſt:Luxit ergo Dauid Ammon filium ſuum multis diebus. Rurſus eiuſdem libri. ca.18.deflet Abſalom interfectũ. Cõtriſtatus itaq; rex aſcẽdit cænaculum portæ,& fleuit,& ſic loquebaẽ uadẽs.Fili mi Abſalom,Abſalom fili mi. Quis mihi tribuat ut moriar pro te? Abſalom fili mi,fili mi Abſalom. In euangelio.) Alludit ad eos quos Chriſtus in euangelio uitæ reſtituit,luctu uerſo in gaudium. Nam Lucæ.capũ.7. Viduæ mulierculæ filiũ unicũ,qui iam efferebaẽ,uiuum reſtituit:& dedit,inquit,illũ matri ſuæ. Eleganter Dauid & Iacob iudæis,opponit Chriſtum:legi, euangelium:morietibus, reſurgentes:planctum,receptioni:ut totus ſermo ex cõtrarijs inter ſe relatis conſtet. Videtur autem alludere ad uerba Pauli,quæ ſunt in epiſtola ad Hebræos,ca.11. Acceperũt mulieres de reſurrectiõe mortuos ſuos.

Iudæorum luct.c.g.s.) Velut epiphonema eſt, poteſt bifariam accipi.Iudæorum eſt lugere, Chriſtianorum gaudere. Aut unde lugent iudæi,ceu carnales:Inde gaudẽt Chriſtiani ſpiritales: nempe ob mortem piorum, in cœlos demigrantium ex his miſerijs. Ad ueſperum.d.f.) Confirmat id quod dixit, Iudæorum eſſe luctum,Chriſtianorum eſſe gaudium,teſtimonio pſalmi uigeſimi noni. Veſpera, temD pus ante reſurrectionem,quo tenebris obtecta fuerũt omnia,& apoſtoli in fletu ac gemitu morabãtur.

In matutino.) Nempe reſurrectiõis,cum exhilarata ſunt omnia. Ita ferme diuus Hieronymus & Auguſtinus. Quãꝯ ueſpera,totus huius uitæ curſus intelligi poteſt. Matutinum,generalis omnium reſurrectio. Nox præceſſit.) Accomodat ad eãdem ſententiã,uerba Pauli ad Romanos.capũ.13.Nox,Moſaicæ legis. Dies,euangelicæ ueritatis & reſurrectionis. Quod modo ueſperam appellabat,hic noctem uocat:quod modo matutinum,hic diem. Vnde & Moſes &c.) Adiungit allegoriam teſtimonijs. Moſes ſymbolum gerens iudaicæ uitæ,plangitur: Ioſue qui euangelij præfert typum,nõ plangitur. De Moſe habes Deuteronomij.capũ.ultimo. Fleuerũt,inquit,eum filij iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus. De Ioſue habes,Ioſue ultimo item capite. Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius Nun,ſeruus domini, centum & decem annorum:ſepelieruntq; eũ in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thanathſare, quæ eſt ſita in monte ephraim,Moſes itaq; ſepultus eſt,in ualle terræ Moab contra phogor,Ioſue in monte:ut illic intelligas legis ueteris humilitatem,in carne ac littera iacentis :hic euangelij ſublimitatem, a carnalib⁹ ad ſpiritalia,a terrenis ad cœleſtia ſubuehẽtis. Ne uideamur præterita.) Ego prætrita lego non præterita:aut certe pertrita,& obolita,nõ abolita,id eſt,ante trita a nobis,& uetuſta.Nam in epiſtola qua Paulam conſolatur, eadem ferme tractat quæ hactenus tractauit in hac, & ijſdem ferme utitur exemplis.

Sicut audiuimus.) Ex pſalmo.47. Sicut audiuimus in prophetis,ſic uidimus in euangelio & in eccleſia:ſicut audiuimus fide,ſic uidim⁹ fruitione. Quãto ille felicior.) Mire torſit argumentũ in diuerſam partẽ.Nõ eſt nobis lugẽdus Nepotianus, cũ ſit felix,imo tanto magis lugemus,nõ illũ,ſed noſtrã uicẽ, q non ſimus cũ illo ſimul felices. Tali bono.) Nõ ad ipſum Nepotianũ referẽ:ſed ad ſummũ bonum, quo ille iam felix eſt.Quãꝯ ſi quis malit ad Nepotianũ referre,nõ admodũ digladiabor. Fleuerunt & ſorores.) Oſtendit ꝯ diuerſa ratio ſit fletus Chriſtianorũ & infideliũ.Ieſus ubi uidit ſorores flentes & Iudæos flẽtes,primũ infremuit:deinde adductus ad monumẽtũ,lachrymatus eſt. Et alibi.) Aut,inibi legendũ,aut Hieronymus memoria lapſus uideẽ.Nã utrũq; eodem in loco ſcribit Paulus ad Philippenſes.ca.1.Magnificaẽ,inquiens, Chriſtus in corpore meo: ſiue per uitam, ſiue per mortẽ. Mihi em̃ uiuere Chriſtus eſt,& mori lucrũ. Quod ſi uiuere in carne,hic mihi fructus operis eſt,& quid eligã,ignoro. Coartor aũt e duobus, deſyderiũ habẽs diſſolui,& eſſe cũ Chriſto multo magis melius: permanere aũt in carne,neceſſariũ ,ꝓpter uos.Igitur diuus Paulus,qui uſq; adeo nõ metuebat mortẽ,ut eã optaret: tñ in eadẽ epiſtola ,ꝓximo capite,teſtatur dñm ſui miſertũ fuiſſe, q Epaphroditũ Philippenſiũ apoſtolũ, quẽ collegam & cõmilitonẽ uocat,a mortis periculo reſtituerit,ne triſticiam haberet ſuper triſticiam. Quidã codices Epaphras,habent. Plæriq; Epaphroditum,& ita legitur in exemplaribus græcis. Ne quid nimis.) μηδὲν ἄγαν. Hanc ſententiã Ariſtoteles libro Rhetoricorũ tertio, tribuit Bianti. Diogenes Laertius,Pythagoræ,Nos in Chiliadib⁹ de hoc copioſius. Cernas.) δυνητικῶς dixit,id eſt,modo potẽtiali,quaſi dicas,cernere licet. Adumbrata, nõ expreſſa.) Significat ſeſe nõ exquiſita,ſed rudi & incondita oratiõe deſcripturũ laudes Nepotiani,Alludens ad priſcã illã & rudẽ picturam, quæ cœpit ab umbra rerũ,lineis circũducta.Nec aliud fuit ꝓma pictura. Deinde cultiore arte μονοχρώματα cœperũt, id eſt ſingulis coloribus depicta.Deinde lumẽ & umbras adiecerũt,differẽtia colorũ alterna uice ſeſe excitante.Deinde adiectus eſt ſplendor,alius hic ꝯ lumen,quem τόνον appellant.Commiſſuras & tranſitus colorum,ἁρμογὴν. Hæc Plinius libro trigeſimo quinto. Ergo adumbrare,eſt umbram rei dumtaxat

A repreſentare,& quaſi deliniare.Exprimere uero,modis omnibus effingere.Eſt autem hoc exordiolum quoddam partis encomiaſticæ,quæ ſequitur. Præcepta rhetorũ ſunt.) Fabius libro tertio. ca. de laude & uituperatione,ſummam laudationis,in tria tempora,& in treis bonorum ordines diuidit. Inter ea quæ præteriti ſunt temporis,in primis cõmemorat,patriam,parẽtes,maioreſq;: Quorũ duplex,inquit, tractatus eſt:aut eim̃ reſpondiſſe nobilitati pulchrum erit,aut humilius genus illuſtraſſe factis. Hoc adſcripſi, quod Hieronymus Fabij uerba, digito notaſſe uideatur,cum ait:& aut nõ degeneraſſe a bonis, aut mediocres ipſe ornaſſe uideatur. Ergo carnis bona.) Laudat eum a bonis externis,ſed per occupationẽ,& hoc colore,nõ quod habuerit,ſed qđ cõtẽpſerit. Nã & Epictetus putat fortunæ corporiſq; bona ſeu mala,nihil ad hois laudẽ ſiue uituperationẽ attinere. Cũ Abraham.) Contra uulgatam ſententiam,fortes creantur fortibus,declamat,ex bonis parentibus malos progigni liberos,rurſum ex malis bonos. Geneſeos.ca.16. Abraham ex Agar ancilla generat Iſmahelem: de quo prædictum eſt:Hic erit ferus homo,Manus eius cõtra omnes,& manus omnium cõtra eum:& e regione uniuerſorum fratrum ſuorũ figet tabernacula. Et Iſaac.)Hiſtoria eſt Geneſis.25.de geminis Iacob & Eſau,de quibus pronunciauit deus apud Malachiam,Iacob dilexi,Eſau autem odio habui. E regione.) Id eſt,contra,aut e diuerſo. Iepte.) Filius galaad,ex muliere meretrice natus,reiectus a fratrib⁹ ex matrimonio natis: poſtea rebus urgentibus,dux Iſrael conſtituitur,ac rem geſſit ſumma cũ laude. Hiſtoria refertur Iudicũ libro.ca.11. Paul⁹ in epiſtola ad hebræos,Iepte quoq; inter ſanctos recẽſens ait:Deficiet eim̃ me tẽpus enarrãtẽ de Gedeon,Barach,Sampſon, Iepte,Dauid,Samuel & ꝓphetis,qui per fidem uicerũt regna, operati ſunt iuſticiam &c. Anima.q.p.) Verba ſunt Eçechielis.ca.18.Locus eſt autẽ argumenti,a contrarijs. Beniamin.l.ra.) Sẽtit non imputanda peccata ante baptiſmũ cõmiſſa. Verba ſunt iſrael benedicẽtis filijs ſuis,de Beniamin filio. Ea diuus Auguſtinus accõmodat ad Paulum,prius perſecutorem, mox acerrimũ Chriſti præconẽ. Et Hieronymus in quæſtionibus hebraicis ſuper Geneſim,confirmat de Paulo prædictum fuiſſe.Iuxta Allegoriam autẽ accipi de ſacerdotibus, qui mane imolant hoſtias, deinde diuidunt accepta a populo,quod altare in quo immolabantur hoſtiæ & uictimarũ ſanguis,ad baſim illius fũdebatur, in parte Beniamin fuit. Dictum eſt aũt mane & ueſpere,pro eo quod eſt,prius & poſterius. Ananiæ.c.ſ.) Hiſtoria hæc de Paulo,eſt in actibus apoſtolorũ.ca.9. Alius fortaſſe.) Mira occupatione laudat & auunculum & nepotem. Porro ex hoc loco colligitur,cum diuus Hieronymus primum in ſolitudines ſecederet,Heliodorum ſodalem ſuum,officij cauſa tum fuiſſe proſecutum: a quo cum non dimitteretur,pollicitum fuiſſe,ſeſe rebus domi ordinatis,Eremũ repetiturũ. Itaq; quem in epiſtola prima ſubincuſat:hic blãde defendit, quaſi id fecerit,non aliã ob cauſam,ꝯ ut ſororẽ, aut certe ex ſorore nepotem,Chriſto lucrifaceret. Licet paruulus ex collo.) Hæc uerba ſunt in priB ma epiſtola,quam modo citauim⁹. Vaticinatum ſe dicit,non quod id temporis,nõdum eſſet natus,ſed quod præſenſiſſet futurum,ut ab eo domi retineretur. Chlamyde & can.l.) Chlamys toga militaris eſt. Candenti lino.) Linum duabus rebus potiſſimũ commendatur,candore & mollicie. Vſus illius mollior apud antiquos,ꝯ ut uirũ deceret. Vnde a Palatinis uſurpatus,penes quos omis uitæ luxus. Vide apud Plinium libri.19.ca.2. Quinetiã in põtificum decretis partis primæ diſ.96. Conſtantinus imperator,dum Romanum põtificem militaribus ornamẽtis inſtruit,candidi phrygij,& candidi ulonis,& candidæ ueſtis ſubinde mẽtionem facit.Itaq; quod nunc eccleſiaſticum eſt,id olim aulicum fuiſſe uidetur. Cingulum.) Baltheum intelligit,militũ inſigne. Cornelium cent.) Actuũ.ca.10. Hic cẽturio religioſus ac iuſtus appellatur,moxq; a Petro baptiſmũ accipit. Deuotus.)Deuotũ in bonam partẽ dixit,pro addicto ac certo. Verbum autem eſt militare,quod milites ſacramẽto ſeſe aſtringant,nec mortẽ formidaturos imperatoriſ cauſa. Signa,uexilla uocat militaria. Baltheo poſito habituq; mutato.) Baltheũ militiæ inſigne accipit,& habitũ,ornatũ militarẽ,puta paludamẽtũ. Peculiũ caſtrenſe.) Qđ miles ſibi in caſtris colligit. De peculio ſeruorum,de peculio caſtrenſi,& quaſi caſtrenſi, plurima ſunt apud ueteres iurecõſultos. Nec mundicijs,nec ſordibus.) Inter luxum & ſordes,media eſt mundicies,id eſt, nitor moderatus.Horatius. Simplex mundicijs. Cũq; arderet quot.) Quoniã id tẽporis imperiũ plærũq; penes ethnicos,aut certe hæreticorũ fautores erat,pij ſeceſſus captabant.Itaq; uaſtas illas ſolitudines,harenaſq; diffuſas:quas propter ſitim ac ſterilitatẽ,periculoſiſſimamq; ſerpentiũ abundantiam,cõuerſatio humana nõ noſſet,magna habitantiũ monachorum multitudo cõpleuerat:ut teſtatur Oroſi⁹ libro ſeptimo. Meſopotamiæ.) Ea pars eſt Syriæ,ſic dicta,quod ſit inter Tigrim & Euphratẽ. Dalmatiæ.) Hæc patria fuit diui Hieronymi. Nã Stridon olim Pãoniæ,dalmatiæq; confiniũ fuit. Vnde addit certe, id eſt, ſaltem,tanꝯ id ſit procliuius propinqua petere.Attingit autẽ Dalmatia, Illyricos, & Adriaticũ ſinum,in quo plurimæ ſunt inſulæ,quemadmodum & hodie iuxta Venetiam.

Altino freto.) Altini oppidi in paludibus ſiti,meminit Strabo,Geographiæ ſuæ libro quinto, quod ait,ſimilem habere ſitũ, qualem habet urbs Rauẽna. Ab hoc oppido uidetur Altinũ fretũ appellatum, quod propter anguſtiam fretũ uocat,ideoq; adiecit,tantum,minimũ interuallum ſignificans.Meminit & Stephanus græcus author de Alto oppido, & Altijs populis:eos ait,nõ lõge abeſſe a Theſſalonica. Nec putarim equidẽ ocioſam diſtributionẽ, dum monaſteria Aegypti uocat, anachoritas ſignificans. Nã monaſteriũ a ſolitudine nomẽ habet,Meſopotamiæ choros, cœnobitas indicãs, gregatim uiuentes, ꝓpter regionem cultiorẽ.Et ad illa pergere cupiebat,uelut alijs relictis, choros inuiſere. Solitudines, quod illic nulli adhuc habitarẽt monachi,occupare.Occupat em̃,qſqs prim⁹ in uacuũ uenit.Animaduertedus aũt eſt ordo.Nã cũ ea tractet quæ ad ꝑſens tẽpus ptinẽt,iuxta rhetoꝝ ꝑcepta,ꝓ ætatis gradus curit,ſed alia ratiõe.Nã in baptiſmo demũ naſcit.In ſæculari militia tãꝯ puer eſt,imbecillis adhuc & parũ matur⁹ ad militiã Chriſti:deinde cũ monachi,ꝓpoſitũ capeſſit,iã ueluti adult⁹ eſt iuuenis:dũ in clericoꝝ

C collegiũ aſciſcitur,quaſi uir eſt.Porro preſbyter,iam ætate eſt maturiori.Nã in Chriſto ſenecta nõ eſt. Vidimus Timotheum.n.t.) Timotheum Paulus filium uocat,in ſecunda ad ipſum epiſtola.Tu ergo fili mi confortare.Ex quo apparet illum ætate iuuenem fuiſſe.Deinde cum inibi monet, ut iuuenilia deſyderia fugiat,iuſticiam ſectetur.Hunc Paulus ipſe a puero inſtituerat.Vnde in eadem epiſtola: Tu uero permane in his quæ didiciſti,& credita ſunt tibi,ſciens a quo didiceris.Et quia ab infantia ſacras litteras noſti &c. Hoc tñ iuuene,Paulus ueluti collega utebatur,ut Heliodorus Nepotiano. Nam preſbyteri collegæ ſunt epiſcopi. Canos in ſapiẽtia.) Alludit ad id quod legitur Sapiẽtiæ.4. Senect⁹ em̃ uenerabilis eſt,non diuturna,neq; annorũ numero computata.Cani autem ſunt ſenſus hoĩs,& ætas ſenectutis uita imaculata.πρεσβύτερος,græce ſenior eſt.Senior ergo iuuenis,& canus:nõ capillitio,ſed ſapientia. Subuenire.) Non refert, utrũ hæc infinita per Enallagen accipias,an per Synecdochen, ut ſubaudias,ſolebat,aut cœpit,aut aliud ſimile. In aurigæ modum.) Nam aurigæ plauſtrorũ onera non aliunde q̃ ex uiribus equorũ metiuntur. Alioqui ſi plus æquo ſarcinarũ infulciant,fit nõnũq̃,ut & plauſtrum rumpatur, & equi lædantur. Suſcipere.) Pro approbare græcanice dixit,ἀποδέχομαι. Tertulliani.) Hic carthaginẽſis patria,ſub Seuero principe & Caracalla floruit:adeo quondã magni nominis, ut hũc Cyprianus magiſtrũ appellare ſolitus ſit,quoties libros illius legendos poſceret.Lege Hieronymũ de uiris illuſtribus. Cypriani) Et hic Afer fuit.Martyr,cuius extant hodieq; nõnulla.Recte ſubiunxit,Afrum afro,diſcipulum præceptori. Lactantij.) Qui & Firmianus eſt dictus .Extãt & huius opera. Hilarij.) Hic epiſcopus Pictauorũ fuit,cuius multa extãt etiam hodie. Minutius felix.) Romæ cauſidicus inſignis fuit:ſcripſit dialogũ ethnici & Chriſtiani.Ferebatur & alius aduerſus mathematicos,diſertus quidẽ & ille,ſed a ſuperioris libri ſtilo diuerſus.Huius nũc nihil extat. Victorin⁹.) Epiſcopus pictauienſis,Martyr,multa ſcripſit in explanationẽ ſacrarũ litterarũ:ſed græci ſermonis q̃ Romani callentior.Nec huius quicq̃ extat,præter cõmẽtarium in rhetoricẽ Ciceronis Arnobius.) Lactantij præceptor fuit:Scripſit aduerſus gentes,quẽ Lactantiũ imitatũ fuiſſe ꝓbabile eſt,cũ ſimile ſumpſerit argumentũ.Hæc omnia μιμητικῶς dicuntur,atq; inde gratiora ſunt.Colligere licet hinc Nepotianũ litteras græcas ignoraſſe,qui nõ citarit,niſi latinos.Deinde,nõ delectatũ fuiſſe niſi facũdis.Nã quos hactenus noĩauit,ſingulari fuere facundia.At nũc nullus ſcriptor placet,niſi qui ſophiſticã oleat,ac fœde balbutiat:ſi qd mũdi⁹ aut elegãtius,id poeſim appellãt. Pro ſodalitate auũculi.) Hoc addidit,quo mitigaret arrogãtius alioqui dictũ.Nam in prima & ſecunda epiſtola,ſe ſodalẽ Heliodori uocat. Meditatione.) Id eſt, exercitatiõe. Nã id ꝓprie ſignificat meditari, quod græce μελετᾶν.Præcedit autẽ

D lectio: deinde meditatio. Nam q ſcribit,qui docet,meditatur:hoc eſt, exercet ea quæ legit:multomagis autẽ qui moribus exprimit & uita. Bibliothecam.) Hoc uelut epiphonemate,concluſit hanc oratiõis partem. Nocturnũ petitorẽ.) De poſtulatore, qui improbitate ſua treis panes accepit ab amico,loc⁹ eſt Lucæ.ca.11. Et interpellatricem duri iudicis.) Significat uiduã,quã frater defuncti mariti recuſat ducere uxorẽ.Hæc lex iubet improbã eſſe,ut uel odio uincat iuuenẽ,adigatq; ad matrimoniũ. Perget, inquit,mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu. Pauloq; poſt:Si reſpõderit,nolo eã accipere,accedet mulier ad eũ corã ſenioribus,& tollet calciamentũ de pede eius, ſpuetq; in faciẽ illi⁹ &c. lege Deuteronomij caput uigeſimũ quintũ. Aeternæ memoriæ.) Vt præſenſit Hieronymus ſua ſcripta ſemper uictura.Porro cũ ait: Cõſecraui,alludit ad monumẽta:quæ quo diutius ſeruarentur,numini alicui cõſecrabantur.Ea uocabãt ἀναθήματα,ut quæ nefas eſſet mouere loco. Crœſi opes.) Crœſus rex Lydiæ fuit,lõge opulẽtiſſimus,poſtea captus a Cyro,ut narrat Herodotus.Porro diuitiæ Crœſi,Midæ, Craſſi,in ꝓuerbium abierũt,quẽadmodũ Codri & Iri paupertas.Vnde Statius.Et Lydo ditior auro. Darij.) Regis perſarũ.Apud quos aurei mõtes eſſe ferebãtur.Plautus in Sticho.Neq; ille ſibi mereat perſarũ mõtes, qui eſſe aurei perhibent. Et Ariſtophanes κἄχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν. Viciſſe.) Ad rem retulit,non ad perſonã.Nam ad utrũq; poteſt.Nam uincimus aduerſariũ,& uincimus cauſam. Minus erat.) Id eſt,deſyderabatur & deerat. Vnde & diminutũ dicimus,quod nõ ſatiſfacit. Marſupium.) Græca uox,μαρσύπιον,ſed iam olim a latinis recepta, ſignificat coriaceum ſacculũ quo ſeruantur nũmi. Suffocantes.) Eleganter abuſus eſt hoc uerbo,hoc eſt,ita implentes,ut loculus non capiat. Schedulas.) Apte diminuit,ut auri contẽptum exaggeret.Nã ſchedæ per ſe dicũtur tabellæ uiliores, in qbus aliquid mox delendũ,aut caſtigandũ ſcribimus. Vnde σχεδιάζειν,eſt rem rudẽ deliniare.Et Apuleius in dæmonio Socratis.In iſto ſchedico,inquit,& incondito.Et Quintilianus.Nam qui oẽs etiã indignas lectione ſchedas excutit &c.Bis igitur minuit cũ ſchedulas dixit. Formica,culice.) Hæc oĩa de genere ſunt inſectorũ.De ingenio,induſtria,politia formicarum, pluſq̃ mira narrant authores,nec minus comperta tamen,leges apud Pliniũ libro undecimo. cap̃.30.Idem eiuſdem libri. cap̃.2. contemnit Elephantos præ culicis miraculo.In magnis ſiquidem corporibus,aut certe maioribus,facilis officina ſequaci materia fuit.In his uero tam paruis,atq; tam nullis,quæ ratio,quanta uis,q̃ inextricabilis pfectio? Vbi tot ſenſus collocauit in culice? Et ſunt alia dictu minora,Sed ubi uiſum in ea pretendit? Vbi guſtatum applicauit? Vbi odoratum inſeruit? Vbi uero trunculentam illam & portiõe maximam uocem ingenerauit? Qua ſubtilitate pennas adnexuit? Prælongauit pedum crura? Diſpoſuit ieiunam caueam, uti aluum? Auidam ſanguinis & potiſſimum humani,ſitim accendit? Telum uero perfodiendo tergori quo ſpiculauit ingenio? Atq; ut in capaci,cum cerni non poſſit,exilitas,ita reciproca geminauit arte, ut fodiendo acuminatum pariter,ſorbendoq; fiſtuloſum eſſet. Quos Teredini ad perforanda robora, cum ſono teſte dentes affixit, potiſſimumq; e ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros. Taurorumq; colla, & truces in ſublime iactus, Tigrium apinas, & Leonum iubas,cum rerum natura nuſq̃ magis, q̃ in minimis tota ſit. Hæc Plinius,ex muſca, quod aiunt, fa

A ciens pluſq̃ elephantũ. Vermiculis.) De teredinibus,quas etiam Plinius admiratur, aut de bombyce, uerme Indico, & filorum opificio nobili,de Cantharidibus ſentit opinor: de quibus Plinius libro quẽ modo citauimus mira cõmemorat.Ac mire,dicturus quedam minutiora,ne dormitaret lector,uelut exordiolo excitauit:idq; ex arte,quæ iubet ut in rebus cõtemptioribus, ab attẽtione potiſſimũ conſtituamus exordium.Eſt autem in omni tranſitu mirandus Hieronymus.Adeo nõ ocioſas, nec inamœnas habet ſubinde tranſitiones. Quintũ Fabium.) Hic citatur a multis authoribus,preſertim Quintiliano.Nam illud eſt illius:Ita felices artes futuras:ſi de his ſoli artifices iudicarent.Hũc Plinius inter romanos pictores primo loco cõmemorat libro.35.ca.4.Apud romanos quoq;,inqt, honos mature huic arti contigit.Siquidem cognomina ex eo pictorum traxerunt Fabij clariſſimæ gentis,princepſq; eius cognominis,ipſe ædem ſalutis pinxit.Anno urbis conditæ.cccc.l.quæ pictura durauit ad noſtrã memoriam æde Claudij principatu exuſta. Beſelehel noſtrum.) Noſtrum adiecit,quod Fabius eſſet ethnicus.De hoc legis Exodi.ca.31.Locutuſq; eſt dñs ad Moyſen,dicens:Ecce uocaui ex nomine Beſelehel, filium Buri,filij Hur, de tribu Iuda,& impleui eum ſpiritu dei,ſapientia,& intelligentia,& ſcientia in om̃i opere &c. Hyram.) De Hyram habes,ſecũdo libro Regũ.ca.5.Miſit quoq; Hyram rex tyri nũcios ad Dauid,& ligna cedrina,& artifices lignorum,artificeſq; lapidum.Idem Hyram,mortuo Dauid adiuuat Solomonẽ,ad ædificationem templi miſſa materia & artificibus:ut habetur tertio Regũ. ca.5. Lætæ ſegetes.) Culmi quaſi calami,ſuſtinent ariſtas.Immodicã ſegetis luxuriẽ docet caſtigare Vergilius,deductis aquis:primo georgicon.Quid,quod ne grauidis procumbat culmus ariſtis Luxuriem ſegetum tenera depaſcit in herba.Cum primũ ſulcos æquant ſata.Eſt igitur nõ agri modo,aut arborũ, ſed etiam ingeniorũ, ac ſtili luxuries quædam,& immodica felicitas. Philoſophus ille.) Hippiam indicat ſophiſtam,quẽ Hieronymus nõ appellat,ut exemplum ſit commendatius.Hic Eleus fuit,diuerſarum artium egregie peritus,dialectices,geometriæ,aſtronomiæ,muſicæ,arithmeticæ.Valuit & in pictura ac ſtatuaria: author,Flauius Philoſtratus, primo libro,de uitis ſophiſtarum.Huius balneum una cũ ſupellectile ab ipſo fabricatum, deſcribit Lucian⁹ in Hippia,& Hũc imitatus Apuleius in floridis q anuli quoq; meminit,& pallij purpurei, & ſtrigilis,aliarũq; rerũ minutarũ. Gloriat⁹ eſt.) Qm̃ in olympijs oſtentabat,ut idem refert.Ac negat in illo ſpectaculo fuiſſe quicq̃ æque ſpectandum. Baſilicas eccl.) Baſilice,græcis Regiam ſonat,Nam βασιλεύς,rex.Illi quicquid ſplendidum ac magnificum eſt,id βασιλικὸν uocant.Latini domos amplas ac ſpacioſas,in quibus agebantur cauſæ,conciones, & alia id ge

B nus publica,Baſilicas uocabant.Nam eccleſia,latine cõcionem ſignificat. Conciliabula.) Cõuentus. Nam ad ſepulchra ſiue reliquias martyrum conueniebant Chriſtiani, idq; noctibus, ut palam indicat Hieronymus in epiſtola aduerſus Vigilantiũ. Pampinis.) Id eſt,uirgultis uiteis,cum ipſis folijs.Nã hæc pampini uocantur. Adumbrarit.) Paulo diuerſius hic accipit q̃ ſuperius,nempe pro obtexerit. Diſpoſitione.) Duo ſunt quæ delectãt oculos, ipſe rerũ color,& apta collocatio.Delectat per ſe gemma,ſed refert,ubi inſerta ſit. Macte uirtute.) Verum epiphonema,quo claudit Nepotiani uitam,ſimulq; gradum facit,ad mortis expoſitionem.Ad huiuſmodi acclamationem,precipue uox ea cõuenit. Macte,qua uirtutem abſolutam ſignificamus. Sed rurſum mire per ſententiam fecit tranſitũ,uerũ accõmodatam ad perſonam. Nam abſoluta erat. Cui⁹ egregia ſunt initia,eius oportet & finẽ egregiũ eſſe. Cuius tal.p.q.e.ſ.) Mirum,ut pariter,& excitat lectorẽ,ad partem ſequentẽ:nempe de morte: & obiter locos cõmunes attingit,nec ſinit ocioſos aut frigidos eſſe tranſitus. Quid te ſubtrahis?) Apoſtrophe,affectibus aptiſſima. Om̃is caro fœnũ.) Eſaias.ca.40.Om̃is caro fœnum,& om̃is gloria ei⁹,quaſi flos agri. Exiccatum eſt fœnum, & cecidit flos. Item Iacobus.ca.1. Qm̃ ſicut flos fœni trãſibit: exort⁹ eſt em̃ ſol cum ardore,& arefecit fœnũ,& flos eius decidit,& decor uultus eius deperijt.Rurſum Eccleſiaſtici.ca.13.Omnis caro ſicut fœnum ueteraſcet,& ſicut folium fructificans in arbore uiridi.Alia generãtur,& alia deijciuntur. Sic generatio carnis & ſanguinis.Item Petrus in epiſtola prima. Quia omnis caro,ut fœnum &c.Cæterũ Eccleſiaſtici ſimilitudo de folijs pulchre cõuenit,cũ eo quod dicit Homerus. Iliados ſexto.οἵη περ φύλλων γενεή,τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν φύλλα τὰ μέν τ᾽ ἄνεμος χαμάδις χέει,ἄλλα δέ θ᾽ ὕλη τηλεθόωσα φύει,id eſt,Tale quidẽ genus eſt hominũ,quale eſt foliorũ. Quorum hæc uentus humi fundit,rurſum illa uireſcens,Profert ſylua.Vtitur idem eadẽ ſimilitudine.Iliados.φ. Indumento.) Nam corpus,ueſtis ac domiciliũ eſt animi, iuxta Platonẽ in Phædone.Et notus eſt iocus ille, ingeniũ Galbæ male habitare, quod cũ eſſet diſertus, deformis tamen erat. Flante auſtro lilium.) Auſter peculiariter inimicus eſt florib⁹.Vnde Vergilius in Alexide. Eheu quid uolui miſero mihi? floribus auſtrũ Perditus,& liquidis immiſi fontibus apros.Nec minus peſtilens corporibus humanis.Horatius in odis.Fruſtra per autũnos nocentẽ corporib⁹,metuemus auſtrum. Vnde & ꝓpheta uentũ urentẽ uocat, ac uænas ſiccantẽ. Quin etiam Eçechiel.ca.27. Ventus auſter contriuit te. Hieronymus admonet hebraicã uocẽ, קָדִים,latinis uerti poſſe,uentũ urentẽ,pro quo auſtrũ legimus. Porro cũ omnis gratia florum ſit fugax,apte tñ nominat liliũ & uiolã:quorũ illud candore,hæc purpura delectat,uterq; flos minime durat.Quã ob cauſam Horatius in odis.Breue liliũ dixit.Ac mira ſimilitudine,exp̃ſſit formæ nitorẽ paulatim morbo ſqualeſcẽtẽ. Vænarũ fontes.) Phyſice dixit.Nã iuxta medicos,febris cordis & ſanguinis incenſio eſt. Lætus erat &c.) Vt omnia pingit,& ob oculos ponit. Intelligeres &c.) Hoc epiphonematis loco,poſt ὑποτύπωσιν. Voluũtur per ora lachrymæ.) Hic iterum trãſitus eſt,excitans ad ea quæ ſequũtur.Expectamus em̃ magnum quiddam, cui⁹ recordatio Hieronymo uel inuito lachrymas excuſſerit. Aetate patri,fratri collegio.) Moriens Nepotianus alludit ad uerba quæ ſunt in libello ſuperiori, quem Hieronymus ad ipſum ſcripſerat. Aetate patrem, fratrem collegio: ut hinc uel maxime appareret,illum etiã tum cum animam ageret ſtudiorum ſentire dulcedinem,quo tempore uulgus hominum,nec ſeipõs ſentiunt.

C Pariter.) id est, ex æquo. Dicitur enim a pari. Manum auunculi.) Et hoc ad ὑποτύπωσιν pertinet. Nam hic mos morientiū, ut hoc indicio supremo, significēt se sentire, quæ dicuntur & aguntur. Scio quod nolueris.) Hactenus exposuit quæ ad præsens tempus, iuxta Rhetorum præcepta, pertinebāt. Nunc transitu per sententiam, ut solet quesito: transit ad ea quæ futuri sunt temporis, id est, quæ sint post mortem consecuta. Sic.) Id est, in luctu. Siquidem in aduersis, potissimū apparet, qui sint amici, ut inquit, Tragicus: sed nemo optat, ut sic amicos probet. Iucundius, Gratius.) Indicat differentiam inter iucundū & gratū, quā explicat Laurentius uala, elegantiarum libro. 4. Totus autem sermo qui sequitur, scatet schematū flosculis: quæ pretermitto, ne lectorem onerem. Meditationē mortis.) Id mirifice tractat Socrates apud Platonē in Phædone, nihil aliud esse philosophari, q̃ mortis meditationē, hoc est, exercitationem & præparationē ad mortē. Mors abducit animū a corpore. Philosophia semouet animū ab amore rerū corporaliū, erigens ad ea quæ uere sunt, hoc est intelligibilia. Ita fit ut Philosophi animus lubēs emigret e corpore, cū ab imperatore uocat̄: qppe iam ante assuetus abesse a reb⁹ corporeis, & hāc separationē diu meditatus. Cōtra, stulti mortem horrent, quod animus altissime corpori sit immersus, & insolens sit a corpore seiungi. Inepte crassuli quidā hanc Platonis sententiā sic interpretant̄, quasi Plato iusserit nos assidue meminisse mortis. In cœlū usq; ferunt.) Auget hoc per hyperbolen, ut magis crescat, quod adducturus est ex Paulo. Redit autem paulatim, ad consolationē intermissam. Quotidie inquit morior.) Fortius est quotidie mori, q̃ meditari mortē. Quāq̃ Paulus hoc loco, dicit se quotidie mori, quod sese quotidie certissimis uitæ periculis obijceret, pro salute Corinthiorū. Arguens enim futurum, ut mortui resurgant, negat se subiturum fuisse toties uitæ discrimen, nisi certū sciret se resurrecturū. Præcedit enim: Quid & nos periclitamur omni hora? Quotidie morior pro uestra gloria, quā habeo in domino. Illud obiter admonendum, In græcis codicibus legi adhūc modum, τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν, πᾶσαν ὥραν καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν χριστῷ, hoc est, quid & nos periclitamur omni hora. Quotidie morior, per uestrā gloriā, ut, p, sit adiurantis: ut, νὴ τὸν δία id est, per Iouē. Id quod ante nos indicauit diuus Augustinus & Laurentius Vala. Quāq̃ Ambrosius propter gloriam, aut pro gloria legit. Sentit autem Apostolus gloriam, quā suis periculis sibi pepererat, ex salute Corinthiorum. Locus est in prima epistola ad Corinthios. cap. 15. Conari.) Exponit, quid dixerit meditari. Quod asscripsi, quia uulgus existimat idem esse meditari, quod cogitare. Velimus nolimus.) Figura prouerbialis, qua necessitas ineuitabilis significatur. Ante diluuium.) Nam Adam uixit nongentos triginta
D ānos. Seth, duodecim supra nongentos. Enos, quinq; & nongentos. Cainam, nongentos decem. Alijq; permulti prodigiosæ uiuacitatis cōmemorātur Genesis. cap. 5. Mathusalem.) Hic annos nat⁹ septingentos octoginta duos, generauit filias: Vixit ānos nongentos sexaginta nouē. Itaq; superauit hic oēs longæuitate. Optima quæq;.) Ostendit q̃ fugax sit hæc uita, q̃q; misera, quo minus moleste feramus mortem. Carmē est Maronis ex libro georgicon tertio. Prima.) Adolescentiā intelligit, quæ ut optima est, ita fugacissima: ueluti flos æui. Nam Pythagoras apud Nasonem, libro metamorph. 15. pueritiā confert ueri: iuuētutē estati, autumno uirilē ætatē, hyemi senectutem. Primam igitur sic describit. Nā tener & lactens, puerīq; simillimus æuo, Vere nouo est: tunc herba nitēs, & roboris expers: Turget & insolido est, & spe delectat agrestes. Omnia tum florent, florumq; coloribus almus, Ludit ager. Macrobius cōmentario in somniū Scipionis, gradus omnes humanæ uitæ, reuocat ad septenarios. Post bis septem, pubertas incipit. Post ter septem, genas flore uestit iuuenta: idemq; annus finem in longum crescēdi facit. Post quater septem, in latum etiam crescere desinimus. Quinta ebdomas, uirium incrementum absoluit. Sexta, tuetur uires ante collectas. A sexta ad septimam, fit occulta paulatim uiriū diminutio. Septima, totius hominis maturitatem adfert, etiam animi. Decima, uitæ metā prescribit. At Serui⁹ Tullius, ut refert ex Tuberonis historia Gellius libro. 10, Vitam oēm in tres distribuit partes: ut pueri censerentur usq; ad annos septē decem. Iuuenes usq; ad annū quadragesimūsextū. Vltra hūc seniores. Sed Aristoteles in Politicis putat corporis uigorē minui post annum trigesimūsextū. Animi, post duodequinquagesimū. Miseris.) Hoc epitheton frequēs est apud Hesiodū & Homerū, δειλοῖσι βροτοῖσι. Quot autem gradibus extenuat humanā uitam: cuius quod est optimū, id primum, priusq̃ intelligas tuū ipsius bonū, abit, imo fugit, nō abit, hoc est pernicissime: ut etiā si uelis, nō possis rememorari. Nec satis, quod sua sponte fugax est: Accedunt morbi, qui senectutem per se molestam, accelerant. Postremo mors inexorabilis, rapit, nō aufert. Neuius poeta.) Hic scriptor fuit tragœdiarū. Est autē carmen trimetrum iambicum. Pati necesse est, multa mortalē mala. Niobam.) Quæ ob spretam Latonā, omnibus liberis orbata fuit: ipsa uersa in marmor, quod assidue ueluti lachrymis madere cernitur. Fabulā narrat Ouidius, libro metamorph. 6. Et diuersas bestias.) Opinor hūc locū non uacare mendo. Quæ nāq; Niobe cōmutata fuit in diuersas bestias, cum in lapidē sit uersa? Fortassis legendum, In lapidem, & alios in diuersas bestias cōmutatos finxit ātiquitas: ut intelligas, de Alcyonib⁹, cygnis, & id genus alijs.

Et Hesiodus nata.) Nihil huiusmodi legit̄ in operibus Hesiodi poetæ, quæ quidē nūc extant. Fortassis legendum est, Heniochus: quos opinor aut thraciæ populos, aut certe finitimos. De thracibus autē, apud quos luctuosa sint puerperia, ut recentem natū luctu parēs excipiat: Cōtra, læta funera: ut uinctos gaudijs prosequātur: meminit Solinus in descriptiōe Thraciæ: Valerius Maximus libro secūdo: Quintilianus libro qnto, cūq; his alij pmulti. Plæbs.) Vt plæbes legas, ratio senarij postulat. At Ennius qdē nō extat: uerū hæc sunt uerba, Agamemnonis in Euripidis Iphigenia aulidensi. ἡ δυσγένεια δ᾽ ὡς ἔχει τι χρήσιμον. καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει Ανολβάτ᾽ εἰπεῖν, τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν. Ἅπαντα ταῦτα, προστάτην δὲ τοῦ βίου τὸν ὄγκον ἔχομεν. &c. Quæ nos sic uertim⁹. At generis ipsa obscuritas: ut quiddā habet. Et cōmodū profecto & exoptabile. Nam liberū illis, lachrymas profūdere. Querīq; misera. Stirpe at illustri satis. Cū

cta hæc negata. Sed arbitrū uitæ leuem populū obtinemus &c. Verū quid ago?) Per correctionem
A captauit Transitum, ad commemoranda publicæ calamitatis exēpla. Quādo quidē hic efficacissimus est in consolando locus. Constantius.) Cōstantini filius Constantis frater, ab Arrio, tractus est in hæresim Arrianam, ut quosdā in deo gradus crederet. Hoc Parthicis bellis occupato, Iulianus, qui gallicis elatus successibus, imperij fastigiū usurparat, Italiam Illyricumq; peruadit, Constantioq; partem adimit imperij. Id ubi cognouit Constantius: omissa Parthica expeditione: dum ad ciuile bellū reuertitur, in itinere inter Ciliciam Cappadociāq; defūctus est. Mopsi uiculo.) Stephanus indicat uicū esse Ciliciæ iuxta fluuium Pyramū, cui nomē sit Mopsi domus, a Mopso uate quopiā Tiresiæ filio, etiā si dissentit Strabo. Hosti. reliquit. imp.) Iulianū significat. Nam Constantiū iam ante dolis sustulerat Magnentius. Iulianus prod. ani. s.) Quoniā desciuit a fide Christiana. Nam dū desciscit a Christo, cui prius dederat nomē, suam ipsius salutē prodidit hosti Satanæ. Christiani iug. ex.) Dum magno apparatu bellū aduersus Parthos moliretur, Christianorū sanguinē dijs suis uouisse legit̄: palam persecuturus ecclesias, si uictoria contigisset. Quin & Amphitheatrū Hierosolymis extrui iusserat, in quo reuersus a Parthis, episcopos, Monachos, oīesq; eius loci sanctos, bestijs, etiā arte sæuioribus obijceret, spectaretq; laniandos. In Media.) In galliā missus fuerat a Constantio ubi res prosperrime gessit. Et successu rerum ebrius, neglexit Christum. In Media sensit ultorem. Nam motis a Ctesiphonte castris, dolo cuiusdam transfugæ in deserta perductus, cū ui sitis & ardore solis, atq; insuper labore harenarū confectus, periret exercitus, Imperator tanto rerum periculo anxius, dum per uasta deserti incautius euagat̄, ab obuio quodam hostium equite, cōto ictus interijt. Propagare.) Subactis Parthis. Est aūt iucunda adnominatio, propagare, & propagatos. Iouinianus.) Nā is successit Iuliano. Gustatis tantū.) Nam perijt octauo imperij sui mense. Fetore prunarū suf.) Nam pactus cū hostibus, ictoq; fœdere necessario magis q̃ honesto, dum per Galatiam iter agit, in Illyricum rediturus, cū in cubiculum quoddā nouū sese recepisset cubitū, calore prunarū, & nidore parietū nuper calce illitorū, aggrauatus, & suffocatus interijt. Valentinian⁹.) Is fuit pater Gratiani & Iouiniano successit. Vastato genitali solo.) Pannoniū apparet fuisse. Siquidem cū Sarmatæ sese per Pānonias diffunderēt easq; uastarēt, isq; succursurus, bellū in eos pararet, apud Brigitionem oppidum, subita effusione sanguinis, quæ græce ἀπόπληξις uocatur, suffocatus interijt Valens.) Valentem fratrem, participem fecerat imperij. Hic cū Gotthos cōturbatos ab antiquis sedibus expulisset, rursus in fidem recepti sunt. Mox Gotthi, Maximi ducis auaricia, & iniurijs exasperati, denuo mouerūt arma: & uicto Valentis exercitu, per Thraciam sese miscentes, simul omnia cædibus, incendijs, rapinisq; fœdarūt. Valens in Thracia cum Gotthis congressus infeliciter, per deuia fugientibus cæteris, ipse cum sagitta saucius, egre in cuiusdam uillulæ cel/
B lam deportatus lateret, ab insequentibus hostibus deprehensus, subiecto igni cōsumptus est: atq; ita cōmuni caruit sepultura. Gratianus.) Valentiniani filius, patri successit: aliquādiu cum patruo Valente, & Valentiniano fratre, tenuit imperiū. Deinde Theodosium in imperij cōsortium asciuit. Ludibrio hosti fuit.) Maximū significat, qui in Britānia ab exercitu creatus imperator, in Galliam transijt, ubi Gratianū Augustum subita incursione perterritum, atq; in Italiam transire parantē, dolis circūuentum interfecit, fratrēq; eius Valentinianū Italia expulit. Lugdune.) Apostrophen facit, estq; hyppallage numeri. Sunt autem Lugduni ad Rhodani Ripas in Gallia. Siquidem omīs Gallia comata, in treis partes diuiditur, Belgicam, quæ eadem est Lugdunensis. Et Aquitaniam, olim Aremoricā dictam, & Narbonēsem. Author Plinius. Adolescens Valentinianus.) Iunior Gratiani frater, opera Theodosij restitutus in imperiū, extincto Maximo eiusq; filio Victore, quē imperatorem Gallijs ipse discedens præfecerat, In Galliam transijt: ubi cum pacata uiderentur omnia, apud Viennam dolo Arbogastis comitis sui strangulatus est. Insuper ut uoluntariā sibi mortē cōsciuisse uideretur, laqueo suspensus est.

Procopius.) Tyrannus, a Valentiniano Valentis fratre fuit interemptus. Maximus.) Et hic inuasor imperij, alioqui uir strēnuus, Theodosianis armis oppressus est: de quo superius dictum est. Eugenius.) Et hic Tyrannus, uictore Theodosio occisus est. Arbogastes hui⁹ comes, & cuius opa imperiū fuerat adeptus, sua manu se percussit. Exercitui parcitum est. Dicat aliquis.) A cōtrario quæsiuit trāsitum, ab imperatorum exemplis, ad inferiorum magistratuum fortunas. Feriuntq; summos.) Retulit Horatianū carmē ex odis. Celsæ grauiore casu Decidūt turres, feriūtq; summos Fulgura mōtes. Maxima quæq; dignitas, maximis periculis obnoxia est. Porro si qs uolet de his copiosi⁹ cognoscere, legat septimū Pauli Orosij librum. Nos ea recensenda putauimus, quæ ad huius loci explanationē proprie ptinebant. Abundantius egens exulat.) De hoc cōsulari uiro qui fuerit, nihil adhuc comperi. Allusit autē Hieronymus ad nomen, cū ait, Abundantiū, nō iam abundantē, sed egentem. Exaggerat per gradus calamitatē. Nam egere per se miserum est. Miserius in exilio. Miserrimū si exules longius apud immanes barbaros. Pitimitæ. In nōnullis codicib⁹ scriptū inuenio, ponto. Vnde fortasse Bithynij legendum est. Ea ciuitas est Bithyniæ. Porro Bithynia in Ponto est. Rufini caput.) Hic orietalis aulæ magister fuit. Stilico occidentalis. Deinde imperiū affectauit. Pilo.) Pilum hastam Romanam uocat. Erat autem ea ignominia summa. Constantinopolim.) Quod hic sedes esset orientalis aulæ, cui præfectus fuerat. Abscissa manus.) Circūferebatur fortassis a mendico quopiam, in ignominiā extincti, aut ipse medicabat manū amputatā, circūferens ad ostentationē calamitatis. Assæ.) Ascæ legendum opinor. Nā id est oppidū Arabiæ, quondā a Romanis captū. Meminit Strabo libro. 16. Quāq̃ est Asæ, uicus Thraciæ, & Asea uicus Arcadie, teste Stephano. Nō calami. mi.) Transitus est ad cōmunem regionū afflictionē. Cōstantinopolim.) Quidam Byçantiū esse putant. Est autem in Thracia ciuitas maritima. Alpes Iulias). Diuersa sunt alpium nomina, pro locorum uarietate. Iulias quidam putant

C eſſe proximas Rhetijs,qua per Teruiſianã urbẽ, iter ſit in Iſtriam & Auſtriã. Scythiã.Thra.Mace.)
Non mediocrem habet gratiam,hæc locorũ & gentium ac uerborum congeries ἀσύνδετος. Conuenitq;
orationi iam concitatiori,& ad finem properanti. Sunt aũt omnes Europæ regiones inter ſe finitimæ.
Scythia.) A Tanai ferme media eſt Scythia, (Nam reliqua pars,quæ uergit ad orientẽ in Aſia eſt)
pontici lateris.Hinc in Aegei partem continens,Thraciæ ac Macedoniæ adiungitur. Author præter
cæteros,Pomponius Mela. Dardania.) Ea quãq; a Geographis in Aſia ponitur: tamen eſt finitima
Thraciæ.In hac Pomponius Mela ſcripſit eſſe ſepulchrum Achillis.Plinius hãc gentem feram uocat.
Daciam.) Daci ſiue Dacæ trãſrhenani ſunt,Danubio fluuio,& Auartijs,ſyluæq; Hericinæ finitimi.
Seruius Dacas Scythiæ populũ facit:exponens eũ locũ quẽ ex Maronis octauo ſuperius attigit Hie-
ronymus.Indomitiq; Dacæ.Quidam Thraciæ Scythiæq; finitimos putãt,aut etiam utriuſq; portionẽ.
Theſſalonicam.) Macedoniæ partem eſſe ſcribunt,Plinius in quarto,& Stephanus græcus author.
Achaia.) Quæ olim Aigiolos dicta eſt:ea pars eſt græciæ in qua eſt Corinthus.Lege Plinium libro.4.
cap.5. Epirus.) In Europa pars eſt Acroceraunidis,de qua plurima Plinius libro.4.cap.1. Cũctaſq;
Pannonias.) Fortaſſis legendum,cunctãq; Pannoniam.Niſi forte Pannonias ut Gallias dicimus.Nam
ſuperior ad Danubium uergit.Inferior ad Daciam,& Dalmatiam. Gotthus,Sar.&c.) Hæc eſt illa col
luuies barbarorũ,quæ tot annos Romanum exercuit imperium. Plurima mortis imago.) Retulit car
men Vergilianũ.Multus ubiq; pauor,& plurima mortis imago. Romanus orb.) Si Romanũ impe-
riũ ruit,quod oẽs æternũ fore putabãt, quid erit perpetuũ in rebus humanis? Corinthios.) Eas græ
ciæ partes nominat,quæ præter cæteras imperij gloria floruerunt,cũ nunc a barbaris ſubactæ, ſeruiant
frigeantq;,ut intelligas,nihil eſſe diuturnum in rebus mortalium. Immunis ab his malis.) Captauit
tranſitum ut digrediatur ad Aſiæ calamitates. Et ecce.) Apte de re ſubita & improuiſa. Ex ultimis
Caucaſi.) Scythas aut Scythis finitimos ſignificat. Nam caucaſus Indiæ mons eſt altiſſimis rupibus,
qua uergit ad Septentrionem Scythiam attingens. Nõ iam Arabiæ.) Non eſt dubitãdum, quin re-
tulerit locum,qui eſt apud Abacuc prophetam.cap.1.Leuiores pardis equi eius,& ueloci ores lupis ue
ſpertinis.Quẽ locum ita uerterunt ſeptuaginta:Exilient ſuper pardos equi eius,& ueloci ores erunt lu
pis Arabiæ. Rurſum apud Sophoniã capite tertio.Principes eius in medio eius,quaſi leones rugien-
tes:Iudices eius lupi ueſpere,& non relinquebant in mane. Quod ita uertunt ſeptuaginta: Principes
eius in ea ueluti rugientes leones:Iudices eius ſicut lupi Arabiæ,non dimittebant in mane. Verba diui
D Hieronymi in hunc prophetæ locum ſunt hæc.Sed iudices eius capientes munera,uendenteſq; iuſti-
ciam,nõne recte appellantur lupi Arabiæ uel ueſpertini,ſicut Symmachus tranſtulit? Rurſus in locũ
Abacuc hæc aſſcribit:Lupi autem Arabiæ,id eſt,ueſpere,hi recte uocantur,quibus cõuerſatio peſſima
occubuit.Reddiderat paulo ſuperius cauſam,cur lupi ueſpertini dicerentur,quod lupi ueloci ores eſſe
dicãtur nocte uicina. Cur autem Arabiæ lupi dicãtur,nullam omnino cauſam reddit.Vnde mihi ſuſpi-
cio naſcitur, utroq; loco quem modo citaui,Arab legi debere,ut Hieronymꝰ hebraicam uocem poſue-
rit:præſertim cum in Abacuc addat,id eſt,ueſpere.Verũ hæc interpretandi uarietas hinc accidit,quod
ערב apud hebræos ueſperam ſignificet, ערב totidem conſonantibus, uariatis tantum uocaliũ notulis,
Arabiam regionem.Hanc igitur poſteriorem interpretationem,Hieronymus hoc loco libenter arri-
puit:nimirum aptam ad alluſionem,quandoquidem de regionibus loquitur. Antiochia.) In Aſia Sy-
riæ pars eſt,qua ſe Ciliciæ cõmittit,olim ac diu potens,ut ſcribit Mela. Halys.) Fluuius ex Tauri mõ
tis radicibus oritur.Interfluit Cappadociã,Septẽtrionẽ uerſus.Inter Paphlagonas currens,in pontũ Eu-
xinũ exit. Cydnus.) Ciliciæ fluuius eſt,Tharſum Ciliciæ urbẽ diuidit,ut author eſt Iuſtinus & Mela:
cuius ortum ſciri,negat Solinus. Orontes.) Antiochiæ fluuius eſt,teſte Mela. Euphrates.) Oritur
in præfectura Armeniæ maioris,Babylonem diuidit,tandem exit in mare rubrum. Lege Plinij libri. 5.
cap.24. Arabia.) Pars Aſiæ ultra Peluſiacum Mare,ad Mare rubrum pertingens. Phœnix.) Arbi-
tror legendum,Phœnice,non Phœnix.Quandoquidem regio,græcis ſimul & latinis φοινίκη uocatur.
Palæſtina.) Vtraq; pars eſt Syriæ,Phœnice & Palæſtina.Nam ut teſtatur Plinius libro quinto. Syria
qua contingit Arabes,Palæſtina uocatur,& Iudæa,& Cœle,Dein Phœnice.Et qua recedit intus Dama
ſcena, ac magis etiamnum meridiana,Babylonia. Non mihi ſi.l.) Vergiliani uerſus ſunt, ex ſexto
Aeneidos. Thucydides.& Sal.) Duos hiſtoriæ principes nominat,alterum græcæ, alterum Roma-
næ.Nam & Fabius Thucydidi opponit Saluſtium:Herodoto,Liuium. Miſeri Iſraelitæ.) Quãq; per
nominãdi caſum : tamẽ exclamatiue dictũ eſt. Vt & illud ſuperius:Felix Nepotianus,qui &c. Nabu
chodonoſor,ſeruus.) Eſt apud prophetam Hieremiam.cap.25.Et Nabuchodonoſor regem aquilonis
ſeruũ meum.Vocauit autem ſeruum,ut exponit inibi Hieronymus,quod in ſubuerſione Hieruſalem il
lius miniſterio uteretur. Eçechias agit pœni.) Hæc hiſtoria eſt Eſaiæ.cap.37.de Sennacherib rege Aſ
ſyriorum,& Eçechia rege iſrael. Egreſſus eſt,inquit,Angelus dñi & percuſſit in caſtris Aſſyriorũ, cen-
tum octogintaquinq; milia. Et ſurrexerunt mane,& ecce omnes cadauera mortuorum. Ioſaphat.)
De hoc legis.2.Paralipo.cap.17. quemadmodũ per uniuerſas ciuitates Iuda ,dimiſſis leuitis ac ſacerdo
tibus,qui legem domini docerent,adeo terrori factus ſit hoſtibus,ut paſſim ultro munera ad illum mit
terent. Moſes cõtra Amale.) Hiſtoria narrat Exodi.cap.17.Siquãdo remiſiſſet brachia Moſes orãs,
uincebantur Iſraelitæ &c. Si erigi uolu.) Indicat Chriſtianis non oportere præſidium eſſe in armis,
ſed in auxilio diuino.Eſt autem iucundus color ex contrarijs. Vſq; ad incredulitatem.) Ambiguus
eſt ſenſus.Aut enim intelligis adeo ſtolidam:ut uix credi poſſit.Aut adeo ſtolidam:ut diffidant præſi-
dio dei. Mens.)Rurſus exclamat p nominandi caſum. Fugient mille.) Eſaiæ ſunt uerba. cap.30.Si
reuertamini & quieſcatis, ſalui eritis.In ſiletio & in ſpe; erit fortitudo ueſtra.Et noluiſtis & dixiſtis:Nẽ-

A quãq;:ſed ad equos fugiemus:Ideo fugietis.Et ſuper ueloces aſcẽdemus:Ideo ueloci ores erũt,qui per-
ſequent uos.Mille homines a facie terroris unius,& a facie terroris quinq; fugietis. Pilis ſagittis.) Pi-
lum haſta eſt Romana,quæ ut torqueatur,uirum deſyderat.Sagittis Parthi Scythæq; fidebant, quibus
æminus pugnatur,& a fugientibus. Tiaras gal.) Tiara,Phrygius eſt pileus,ac delicatus,magis deco-
rus uiris q̃ fœminis.Nam buccas quoq; tegebat. Caballi.) Maiores equi dicuntur,ut mãni delicatio-
res. Xerſes ille.) Hic,ſi græcis hiſtoricis eſt habẽda fides,deduxit in Græciam,quinquies mille milia,
& ducenta octoginta duo milia,ſeptingentos & ſexaginta.Lubitũ eſt illi quodã die, ſpectare multitudi
nẽ quã ducebat: cũq; intueret omnẽ Helleſpontũ nauibus obductum,omnia littora,atq; Abydenorũ
plana,uiris referta,beatũ ſe iactauit,mox fleuit.Rogatus cauſam ſubitæ mutationis.Reſpondit,ſibi ue-
niſſe in mentẽ,humanæ cõditionis, quod ex tã innumera multitudine,nullus eſſet poſt centũ annos ſu-
pfuturus.Hiſtoria eſt apud Herodotũ libro ſeptimo & octauo. Redeamus ad nos.) Alius eſt Tranſi
tus,p correctionẽ:cuiuſmodi fuit proximꝰ ille,Exceſſimꝰ cõſolãdi modũ. Et quaſi e cœlo.) Alludit ad
morẽ Homericũ,q ſic miſcet poeſim ſuã,ut nũc in cœlo uerſet apud deos,nũc rurſus ad hoĩes deſcẽdat.
ANTIDOTVS.Nemo mirabitur,ſi diuus Hieronymus laudi tribuit Nepotiano,quod Tertullianũ,
nõ ſolũ legerit,uerũ etiã citauerit,quẽ cõſtat in Mõtani Hæreſim fuiſſe prolapſũ,cũ hũc ob inſignẽ eru-
ditionẽ Cyprianus magiſtrũ ſuũ uocare ſit ſolitus:& diuus Auguſtinus,in libris de doctrina Chriſtiana
nõ dubitarit, Theologiæ regulas ex hominis & infantis & hæretici ſcriptis citare. Licebat hoc illis tem-
poribus,eruditiõis gratia, e quibuſlibet libris,ſi qd ineſſet utile,decerpere.Ita Hieronymꝰ præter alios
multos,legebat Origenẽ,ut interpretem, nõ ut dogmatiſten. Vt igitur Origenis ingenio fauit Hiero-
nymus,ita fauit & Tertulliani,quẽ ſcribit ad Mõtani factionẽ deſciuiſſe, cõmotũ inuidia clericorũ:ut id
mali magis imputet clericis,qui talem uirũ ſua inuidentia a ſe alienarint.

HIERONYMI AD HELIODORVM EPI TAPHIVM NEPOTIANI.

GRandes materias,ingenia parua nõ ſuſtinẽt:& in ipſo conatu ultra uires auſa, ſuc-
cumbunt:quantoq; maius fuerit,quod dicendũ eſt:tãto magis obruitur,qui magni
tudinem rei uerbis nõ poteſt explicare.Nepotianꝰ meus, tuus,noſter,imo Chriſti;
B et quia Chriſti, idcirco plus noſter,reliquit ſenes:deſyderij ſui iaculo uulneratos, &
intolerabili dolore confectos.Quem hæredem putauimus,funus tenemus.Cui iam meum ſu-
dabit ingenium? Cui litterulæ placere geſtient? Vbi eſt ille διώκτης noſter: & cygneo canore uox
dulcior? Stupet animus,manus tremit,caligant oculi,lingua balbutit.Quicquid dixero (quia il-
le non audit) mutũ uidetur.Stilus ipſe quaſi diſſentiens,& cera ſubtriſtior,uel rubigine,uel ſitu
obducitur.Quotienſcunq; nitor in uerba prorumpere:& ſuper tumulũ eius,epitaphij huius flo
res ſpargere:totiens implentur oculi,& renouato dolore,totus in funere ſum. Moris quondã
fuit:ut ſuper cadauera parentũ defunctorũ in cõcione pro roſtris laudes liberi dicerẽt, & inſtar
lugubriũ carminũ ad fletus & gemitus audiẽtiũ pectora concitarẽt.En rerũ in nobis ordo mu-
tatus eſt:& in calamitatẽ noſtram perdidit ſua iura natura. Quod exhibere ſenibus iuuenis de-
buit:hoc iuueni exhibemus ſenes.Quid igitur faciã? Iungã tecũ lachrymas? Sed Apoſtolus p-
hibet,Chriſtianorũ mortuos,dormientes uocans.Et dñs in euangelio. Non eſt,inquit,mortua
puella,ſed dormit.Laçarus quoq; quia dormierat,ſuſcitatus eſt.Lætor & gaudeam:quia raptus
eſt:ne malicia mentẽ eius mutaret:quia placuerat deo anima illius? Sed inuito & repugnanti p
genas lachrymæ fluunt:& inter præcepta uirtutũ reſurrectioniſq; ſpem,credulã mentẽ, deſyde-
rij frangit affectus. O mors quæ fratres diuidis:& amore ſociatos,crudelis ac dura diſſocias.
Adduxit urentẽ uentũ dñs de deſerto aſcẽdentẽ:qui ſiccauit uænas tuas:& deſolauit fontẽ tuũ.
Deuoraſti quidẽ Ionã:ſed & in utero tuo uiuus fuit.Portaſti quaſi mortuũ: ut tẽpeſtas mundi
cõquieſceret:& Niniue noſtra,illius præconio ſaluaret.Ille ille te uicit:ille te iugulauit.Fugitiuus
ppheta,q reliqt domũ ſuã,dimiſit hæreditatẽ ſuã, dedit dilectã animã ſuã in manibꝰ quærẽtiũ
eũ.Qui p Oſee quõdã tibi rigidus minabat: Ero mors tua o mors:ero morſus tuꝰ inferne.Illiꝰ
morte,tu mortua es:illius morte nos uiuimꝰ. Deuoraſti,& deuorata es.Dũq; aſſũpti corporis
ſollicitaris illecebra,& auidis faucibꝰ prædã putas:interiora tua, adunco dente cõfoſſa ſũt.Gra
tias tibi Chriſte ſaluator, tua agimus creatura,quod tam potẽtẽ aduerſariũ noſtrũ dum occide
ris,occidiſti. Quid ante miſerius homine:qui æternæ mortis terrore proſtratus: uiuẽdi ſenſum
ad hoc tm̃ acceperat:ut periret? Regnauit eñ mors ab Adam uſq; ad Moyſen, etiã ſup eos, q
nõ peccauerũt,in ſimilitudinẽ puaricatiõis Adæ.Si Abrahã Iſaac & Iacob in inferno, qs in cœ-
lorũ regno? Si amici tui ſub pœna offendentis Adam:& qui non peccauerant, alienis peccatis
tenebant obnoxij:quid de his credendũ eſt,qui dixerũt in cordibus ſuis,non eſt deus? Qui

C corrupti & abominabiles facti sunt,in uoluntatibus suis.Qui declinauerunt:simul inutiles facti sunt:nō est q faciat bonū,nō est usq; ad unū.Quod si Laçarus uidetur in sinu Abrahæ, locoq; refrigerij: quid simile infernus & regna cœlorū? Ante Christū Abrahā apud inferos: post Christū latro in paradiso.Et idcirco in resurrectione eius,multa dormientium corpora surrexerunt:uisaq; sunt in cœlesti Hierusalē. Tūcq; impletū est illud elogiū:Surge qui dormis,& eleuare,& illuminabit te Christus.Iohānes baptista in eremo personat: Pœnitentiam agite:appropinquauit em̄ regnū cœlorū.A diebus em̄ Iohānis baptistæ regnū cœlorū uim patit̄:& uiolenti diripiūt illud.Flāmea illa romphea custos paradisi,& præsidētia foribus cherubim,Christi restincta & referata sunt sanguine.Nec mirū hoc nobis in resurrectione,p̄mitti:cū oēs qui in carne:nō secundū carnem uiuimus:municipatū habeamus in cœlo:& hic aduc positis dicatur in terra:Regnū dei intra uos est.Adde quod ante resurrectionē Christi, notus tantū in Iudæa erat deus:in Israel magnū nomen eius.Et ipsi qui nouerant eū:tamen ad inferos trahebātur.Vbi tunc totius orbis hoies,ab India usq; ad Britanniā:a rigida septētrionis plaga,usq; ad feruores Atlantici oceani: tam innumerabiles populi & tantarū gentium multitudines, Quā uariæ linguis habitu,tam uestis & armis:piscīū ritu ac locustarū: & uelut muscæ & culices cōterebātur:(Abīq; noticia em̄ sui creatoris, om̄is homo pecus est,) nunc passionem Christi,& resurrectionem eius,cūctarum gentiū & uoces & litteræ sonant. Taceo de hebræis,græcis,& latinis:quas nationes suæ, crucis titulo dñs dedicauit. Immortalē animā:& post dissolutionē corporis subsistētē,quod Pythagoras somniauit: Democritus nō credidit:in cōsolationē damnatiōis suæ;Socrates disputauit in carcere:Indus,Persa,Gotthus Aegyptius philosophant̄.Bessorū feritas,& pellitorū turba populorū:qui mortuorū quondam inferijs,hoies immolabāt:stridorē suū in dulce crucis fregerūt melos:& totius mūdi una uox Christus est. Quid agimus ania? Quo nos uertimus? Quid primū assumimus? Quid tacemus? Exciderūt ne tibi præcepta rhetorū? & occupata luctu:oppressa lachrymis:præpedita singultibus:dicēdi ordinē nō tenes? Vbi illud ab infantia studiū litterarū,& Anaxagoræ, D ac Telamonis semp laudata sententia? Sciebam me genuisse mortalē.Legimus Crantorem: cui⁹uolumē ad cōfouendū dolorē suū;fecit⁹ est Cicero.Platonis,Diogenis,Clitomachi,Carneadis,Posidonij ad sedandos luctus opuscula p̄currimus:qui diuersis ætatibus,diuersorum luctū,uel libris,uel epistolis minuere sunt conati:ut etiā si nostrū areret ingeniū,de illorum posset fontibus irrigari.Proponūt innumerabiles uiros:& maxime Pericē & Xenophontem Socraticū:quorū alter amissis duobus filijs,coronatus in concione dixerit:alter cū sacrificans filium audisset occisum,deposuisse coronā dicitur:& eandē capiti reposuisse, postq̄ fortiter in acie dimicantē repperit cōcidisse.Quid memorē Romanos duces: quorū uirtutibus quasi quibusdā stellis,latinæ micant historiæ? Puluillus capitoliū dedicans,mortuū ut nunciabatur subito filiū,se iussit absente sepeliri.L.Paulus septē diebus inter duorū exequias filiorū,triumphans urbē ingressus est.Prætermitto Maximos,Catones,Gallos,Pisones,Brutos,Scæuolas, Metellos,Scauros,Marios,Crassos,Marcellos,atq; Aufidios:quor; nō minor in luctu q̄ in bellis uirt⁹fuit:& quorū orbitates in cōsolatiōis libro Tullius explicauit:ne uidear poti⁹aliena q̄ nostra quæsisse:Quāq; & hæc in sugillationē nostri breuiter dicta sint:si non præstet fides q̄d exhibuit infidelitas. Igit̄ ad nostra ueniamus.Nō plangā cū Iacob & Dauid filios in lege moriētes:sed cū Christo in euāgelio recipiā resurgētes.Iudæorū luctus, Christianorū gaudiū est.Ad uesperā demorabit̄ fletus:& ad matutinū lætitia.Nox p̄cessit,dies aūt appropinquauit.Vnde & Moyses moriens plāgitur,Iesus absq; funere & lachrymis in monte sepelit̄.Quicquid de scripturis sup lamētatiōe dici potest:in eo libro quo Paulam Romæ cōsolati sumus, breuiter explicauimus.Nūc nobis p aliā semitā ad eundē locū perueniendū est:ne uideamur prætrita & obolita quondam calcare uestigia. Scimus quidem Nepotianum nostrum esse cum Christo,& sanctorum mixtum choris: quod hic nobiscum æminus rimabatur in terris,& æstimatione quærebat,ibi uidentē cominus dicere;Sicut audiuimus:sic & uidimus, in ciuitate dñi uirtutum,in ciuitate dei nostri:sed desyderium absentiæ eius ferre non possumus:nō illius,sed nostrā uicem dolentes.Quanto ille felicior:tanto amplius nos in dolore, q̄ tali caremus bono.Flebant & sorores Laçarum:quē resurrecturum nouerāt. Et ut ueros hois

A exprimeret affectus:ipse saluator plorauit quem resuscitaturus erat.Apl̄us quoq; eius q dixit: Cupio dissolui & esse cū Christo.Et alibi:Mihi uiuere Christus est:& mori lucrum:gratias agit,q d'Epaphras de mortis sibi uicinia redditus sit;ne haberet tristiciā sup tristiciā,non incredulitatis metu:sed desyderio charitatis.Quāto magis tu & auūculus & episcopus:hoc est,& in carne & in spū pater:doles abesse uiscera tua:& quasi a te diuulsa suspiras? Sed obsecro,ut modum adhibeas in dolore: memor illi⁹ sentētiæ:Ne qd nimis:Obligato q; parūper uulnere,audias laudes ei⁹:cui⁹ semp uirtute lætat⁹es.Nec doleas,q d'talē amiseris,sed gaudeas,qd'talē habueris.Et sicut hi q in breui tabella terrarū situs pingūt:ita in paruo isto uolumie cernas adumbrata,nō exp̄ssa signa uirtutū: Suscipiasq; a nobis nō uires,sed uolūtatē. Præcepta sūt rhetorū:ut maiores ei⁹q laudādus est, & eorū gesta altius repetātur,sicq; ad ip̄m p gradus sermo ueniat;q̄ uidelicet, auitis paternisq; uirtutib⁹ illustrior fiat: & aut nō degenerasse a bonis:aut mediocres ipse ornasse uideat̄.Ego,carnis bona:quæ semp & ipse cōtēpsit,in aniæ laudib⁹ nō requirā:Nec me iactabo de genere,id est,de alienis bonis:cū Abrahā & Isaac sancti uiri:Ismaelē,& Esau peccatores genuerint:Et e regiōe,Iepte in catalogo iustorū,apl̄i uoce nūeratus,de meretrice sit natus.Ania,inquit,quæ peccauerit,ip̄a moriet̄.Ergo quæ nō peccauerit ipsa uiuet.Nec uirtutes,nec uitia parentū,liberis imputātur.Ab eo tpe censemur,ex quo in Christo renascimur.Paulus p̄secutor ecclesiæ:& mane lupus rapax,Beniamin,ad uesperā diuidit escam,Anaiæ oui submittens caput.Igit̄ & Nepotianus noster,quasi infantulus uagiēs:& rudis puer,subito nobis,q̄si de Iordane nascat̄. Alius forsitan scriberet,qd'ob salutē illius oriētē eremūq; dimiseris :& me charissimū sodalē tuū, redeūdi spe lactauer is:ut primū(si fieri posset) sororē cū paruulo uiduā: deinde,si cōsiliū illa respueret:saltē nepotē dulcissimū cōseruares.Hic est em̄ ille de quo tibi quōdā uaticinatus sum:licet paruulus ex collo pēdeat nepos.Referret,inquā,alius,quod in palatij militia; sub chlamyde & candēti lino,corpus ei⁹ cilicio tritū sit,Quod stās ante sæculi potestates:lurida ieiunijs ora portauerit:qd'adhuc sub alterius indumētis,alteri militauerit,Et ad hoc habuerit cingulū, B ut uiduis,pupillis,orphanis,opp̄ssis,miserisq; subueniret.Mihi nō placēt dilatiōes istæ imp̄fectæ seruitutis dei:Et centurionē Cornelium,ut lego iustū:statim audio baptiçatū. Verūtn uelut incunabula quædā nascentis fidei cōprobem⁹: ut q sub alienis signis deuot⁹ miles fuit:donādus laurea sit,post c̄p suo regi cœperit militare.Baltheo posito habituq; mutato,quicquid castrēsis peculij fuit:in pauperes erogauit.Legerat em̄:Qui uult p̄fectus esse:uēdat oia quæ habet, & det pauperib⁹: & sequat̄ me.Et iterū:Nō potestis duobus dñis seruire,deo & māmonæ.Excepta uili tunica:& operimento pari:quo tecto tm̄ corpe,frigus excluderet:nihil sibi ampli⁹ reseruauit.Cultus ipse,puinciæ morē sequēs,nec mūdicijs,nec sordibus notabilis erat.Cū q; arderet quotidie:aut ad Aegypti monasteria pgere:aut Mesopotamiæ inuisere choros,uel certe insularū Dalmatiæ:q̄ Altino tm̄ freto distāt:solitudines occupare: auunculū pōtificē deferere nō audebat;tot in illo cernens exēpla uirtutū:domiq; habēs unde disceret.In uno atq; eodē,& imitabat̄ monachū,& episcopū uenerabat̄.Nō(ut plærisq; accidere solet)assiduitas familiaritatē,familiaritas cōtēptū illius fecerat:sed ita eū colebat,quasi parentē:ita admirabat̄,quasi quotidie nouū cerneret. Quid multa? Fit clericus,& p̄ solitos gradus p̄sbyter ordinat̄. Iesu bone,q gemit⁹,q eiulat⁹,quæ cibi interdictio,quæ fuga oculorū omniū: Tū primū & solū auunculo iratus est.Querebat̄ se ferre nō posse:& iuuenilē ætatē incōgruā sacerdotio causabat̄.Sed q̄nto magis repugnabat:tāto magis in se studia oium cōcitabat:& merebat̄ negādo,qd'esse nolebat:eoq; dignior erat, quo se damabat indignū.Vidimus Timotheū nostri temporis,& canos in sapientia,electū q; a Moyse p̄sbyterū:quē ipse sciret esse p̄sbyterū,Igit̄ clericatum nō honorē intelligēs,sed onus:primā curā habuit:ut humilitate superaret inuidiā.Deinde ut nullam obscœni in se rumoris fabulā daret:ut q mordebant̄ ad ætatē eius,stuperet̄ ad cōtinētiā.Subuenire pauperibus:uisitare languētes,,uocare hospitio,lenire blāditijs,gaudere cū gaudētibus:flere cum flentib⁹.Cæcor; baculus,esurientiū cib⁹,spes miserorū,solamē lugētiū fuit.Ita in singulis uirtutib⁹ eminebat: quasi cæteras nō haberet.Inter p̄sbyteros & cōæquales,primus in ope:extremus in ordine.Quicqd boni fecerat,ad auunculū referebat.Si quid forte aliter euenerat c̄p putarat:illū nescire, se errasse dicebat.In publico episcopū,domi patrē nouerat:grauitatē morū,hilaritate frōtis tēperabat.Gaudiū in risu,nō cachinnū intelligeres.Virgines & uiduas Christi,honorare ut matres: hortari ut sorores,cū om̄i castitate. Iā uero post c̄q domū se cōtulerat:& relicto foris clerico,duritiæ se tradiderat monachorū: creber in oratiōibus:uigilās in p̄cando.Lachrymas deo,nō hoibus offerebat:iciunia in aurigæ modū,p̄ lassitudine & uiribus corporis attempabat.Mensæ auunculi intere-

C rat:& ſic appoſita quæq; libabat:ut & ſupſtitionẽ fugeret:& cõtinentiã ſeruaret.Sermo ei⁹ p omne cõuiuiũ de ſcripturis aliqd pponere,libẽter audire,reſpõdere uerecũde,recta ſuſcipe,praua nõ acri/ ter cõfutare,diſputantẽ cõtra ſe magis docere,q̃ uincere.Et ingenuo pudore,q ornabat ætatẽ,quid cui⁹eſſet,ſimpliciter cõfiteri.Atq; in hũc modũ eruditiõis gloriã declinãdo,eruditiſſimus habebat᷑. Illud(aiebat)Tertulliani,iſtud Cypriani,hoc Lactantij,illud Hilarij eſt.Sic Minutius Felix:ita Victorinus:in hũc modũ eſt locut⁹ Arnobi⁹.Me quoq; qa p ſodalitate auũculi diligebat:interdũ p/ ferebat in medium .Lectioneq; aſſidua,& meditatione diuturna:pectus ſuum bibliothecã fecerat Chriſti.Quotiẽs ille trãſmarinis epiſtolis depẽcatus eſt:ut aliquid ad ſe ſcriberẽ?Quotiẽs nocturnũ de euãgelio petitoré:& interpellatricẽ duri iudicis mihi uiduã exhibuit?Cũq; ego ſilentio magis q̃ litteris denegarẽ:& pudore reticẽtis,pudorẽ ſuffunderẽ poſtulãtis:auunculũ mihi oppoſuit p̃cato/ rẽ:qui & liberi⁹ p alio peteret,& p reuerẽtia ſacerdotij facilius impetraret.Feci ergo quod uoluit,& breui libello,amicitias noſtras æternæ memoriæ cõſecraui.Quo ſuſcepto, Crœſi opes,& Darij diui tias ſe uiciſſe iactabat.Illũ oculis,illũ manibus,illũ ſinu,illũ ore tenebat.Cũq; in ſtratu frequenter euolueret:ſup pect⁹ ſoporati,dulcis pagina decidebat.Si uero pegrinorũ,ſi amicor⁹ qſpiã uenerat, lætabat᷑ noſtro ſe ſup teſtimonio.Et qcq minus in opuſculo erat,diſtinctiõe moderata, & pnũcia tiõis uarietate penſabat: ut in recitãdo illo,ipe uel placere q̃tidie,uel diſplicere uideret᷑.Vnde hic fer uor,niſi ex amore dei?Vñ legis Chriſti indefeſſa meditatio,niſi ex deſyderio ei⁹ q legẽ dedit?Alij nũmũ addãt nũmo:& marſupiũ ſuffocãtes:matronarũ opes uenent᷑ obſequijs:ſint ditiores monachi,q̃ fuerãt ſæculares:poſſideãt opes ſub Chriſto paupe:q̃s ſub locuplete diabolo nõ habuerãt:& ſuſpiret eos eccl̃ia diuites: q̃s tenuit mũd⁹ añ medicos.Nepotian⁹ noſter aurũ calcãs,ſchedulas cõſe ctat᷑.Sed ſicut ſui in carne cõtẽptor eſt:& pauptate incedit ornatior:ita totũ aniæ iueſtigat ornãtũ.

Ad cõparationẽ qdẽ ſupior⁹ modica ſunt,q̃ dicturi ſum⁹:ſed & in paruis idẽ animus oſtendit᷑.

D Vt eñ creatorẽ nõ in cœlo tñ miramur,& terra,ſole,oceano,elephantis,camelis,equis,bubus,pardis,urſis,leonib⁹:ſed & in minutis q̃q; aialib⁹ formica,culice,muſcis,uermiculis,& iſtiuſmodi genere,q̃r⁹ magis ſcim⁹ corpa q̃ noia:eãdẽq; in cũctis ueneramur ſolertiã:ita mens Chriſto dedita,æq̃ & in maioribus⁹,& in minoribus⁹ intẽta eſt,ſciẽs etiã,p ocioſo uerbo,reddẽdã cẽ rõnẽ.Erat ergo ſollicit⁹, ſi niteret altare,ſi parietes abſq; fuligine,ſi pauimenta terſa,ſi ianitor creber in porta,uela ſemp in oſtijs,ſi ſacratiũ mũdũ,ſi uaſa luculẽta,& in oẽs cerimonias pia ſollicitudo diſpoſita,nõ min⁹ nõ ma ius negligebat officiũ.Vbicũq; eũ q̃reres,in eccl̃ia inuenires.Nobilẽ uirũ.Q.Fabiũ mirat᷑ antiqtas, q etiã Romanæ ſcriptor hiſtoriæ eſt:ſed magis ex pictura q̃ ex litteris nomẽ inuenit: & Beſelehel noſtrũ plenũ ſapia & ſpũ dei,ſcriptura teſtat᷑:Hyrã q̃q; filiũ mulieris Tyriæ,q alter tabernaculi: alter tẽpli ſupellectilẽ fabricati ſint.Quõ eñ lætæ ſegetes,& uberes agri,interdũ culmis,ariſtiſq; luxuriãt:ita p̃clara ingenia,& mẽs plena uirtutib⁹,in uariarũ artiũ redũdat ælegãtiã.Vñ & apud græcos philoſoph⁹ille laudat᷑:q oẽ q̃ uteret᷑ uſq; ad palliũ & anulũ, manu ſua factũ gl̃iat⁹ eſt.Hoc idẽ poſſum⁹,& de iſto dicere,q baſilicas eccl̃iæ,& martyr⁹ cõciliabula,diuerſis floribus,& arbor⁹ comis,uitiũq; pãpinis adumbrarit:ut qcq placebat in eccl̃ia:tã diſpoſitione q̃ uiſu:p̃ſbyteri laborẽ & ſtudiũ teſtaret᷑. Macte uirtute:cui⁹ talia principia,q̃lis finis erit?O miſerabilis hũana cõditio: & ſine Chriſto uanũ oẽ qd᷑ uiuim⁹.Quid te ſubtrahis?qd tergiuerſaris oratio?Quaſi eñ mortẽ illius differre poſſim⁹:& uitã facere longiorẽ:ſic timem⁹ ad ultimũ puenire.Ois caro fœnũ,& ois gl̃ia eius q̃ſi flos fœni.Vbi nũc decora illa facies,ubi totius corpis dignitas,q̃ ueluti pulchro indumento,pulchritudo aniæ ueſtiebat᷑.Marceſcebat,ph dolor flante auſtro liliũ:& purpura uiolæ:in pallorẽ ſenſim migrabat.Cũq; febrib⁹ æſtuaret,& uenarũ fõtes hauriret calor,laſſo anhelitu triſtẽ auũculũ cõſolabat᷑.Læt⁹ erat uult⁹:& uniuerſis circa plorãtibus,ſolus ipe ridebat.Proijcere palliũ, man⁹ extẽdere,uidere qd᷑ alij nõ uidebãt:& q̃ſi in occurſum ſe erigẽs,ſalutare ueniẽtes.Intelligeres illũ nõ emori,ſed emigrare:& mutare amicos,nõ relinquere.Voluũt᷑ p ora lachrymæ, & obfirmato animo,nõ queo dolorẽ diſſimulare quẽ patior. Quis crederet in tali illũ tpe noſtræ neceſſitudinis recordari:& luctãte aníam,ſtudior⁹ ſcire dulcedinẽ?Ap̃hẽſa auũculi manu,hãc(inquit) tunicã quã utebar in miniſterio Chriſti,mitte dilectiſſimo mihi,ætate patri,fratri collegio:& qcq d a te nepoti debebat᷑ affect⁹:in illũ trãſfer,quẽ mecũ pariter diligebas.Atq; in talia uerba defecit,auũculi manũ, mei recordatiõe cõtrectãs.Scio, q noluerís amorẽ in te ciuiũ ſic p̃bare: & affectũ patriæ magis q̃/ ſiſſe in p̃ſperis.Sed huiuſcemodi officiũ in bonis iucũdi⁹ eſt:in malis gratius.Tota hũc ciuitas:tota plãxit Italia.Corpus terra ſuſcepit:aíam Chriſto reddita eſt.Tu nepotẽ q̃rebas:Eccl̃ia ſacerdotẽ.Præ/

A ceſſit te ſucceſſor tu⁹.Q d᷑ tu eras,ille poſt te iudicio omniũ,merebat᷑.Atq; ita ex una domo duplex põtificatus egreſſa eſt dignitas,dũ in altero gratulatio eſt,quod tenuerit:in altero mœror,quod raptus ſit,ne teneret. Platonis ſentẽtia eſt,oẽm ſapiẽtiũ uitã,meditationẽ eſſe mortis.Laudãt hoc philoſophi,& in cœlũ uſq; ferũt,Sed multo fortius Apl̃us:Quotidie,inqt,morior p gloriã noſtrã. Aliud eſt eñ conari,aliud agere, aliud uiuere moriturũ, aliud mori uicturũ.Ille moriturus eſt ex gloria,iſte morit᷑ ſemp ad gloriã.Debemus igit᷑,& nos anio p̃meditari,qd᷑ aliq̃n futuri ſumus:& qd᷑ uelimus nolimus,abeſſe lõgius nõ põt.Nã ſi nongentos uitæ excederemus ãnos:ut ante diluuiũ uiuebat humanũ genus:& Mathuſalẽ nobis tpa donarent᷑:tñ nihil eſſet p̃terita lõgitudo,q̃ eſſe deſiſſet. Etem̃ inter eũ q decẽ uixit ãnos:& eũ q mille:poſtq̃ idem uitæ finis aduenerit: & irrecuſabilis mortis neceſſitas:trãſactũ omne tãtundẽ eſt:niſi. qd᷑ ſenex magis onuſtus pct̃or⁹ faſce proficiſcit᷑.

Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui Prima fugit,ſubeũt morbi,triſtiſq; ſenectus. Et labor,& duræ rapit indæmẽtia mortis.Neuius poeta:Pati(inqt)neceſſe eſt mꝛta mortalẽ mala.Vñ & Niobã,qa multũ fleuerit,in lapidẽ & diuerſas beſtias cõmutatã finxit antiqtas.Et Heſiod⁹ nata leſ hoim plãgẽs,gaudet i funere, prudẽterq;.Enni⁹ Plebes(ait)i hocce regi anteſtat᷑ loco,licet Lachryare plebi,regi honeſte nõ licet Vt regi:ſic eo̱,imo min⁹ eo̱ q̃ regi.Ille eñ nolentib⁹ p̃eſt:hic uolẽtibus,ille terrore ſubijcit:hic ſeruituti donat᷑:ille corpa cuſtodit ad mortẽ:hic anias ſeruat ad uitã. In te oculi omniũ dirigũt᷑,domus tua,& cõuerſatio,q̃ſi in ſpecula cõſtituta,magiſtra eſt publicæ diſciplinæ.Quicqd feceris:id ſibi oẽs faciẽdũ putãt.Caue ne cõmittas,qd᷑ aut q reꝑhendere uolũt,dig ne laceraſſe uideãt᷑,aut q imitari,cogant᷑ delinq̃re.Vince q̃ tũ potes,imo plus q̃ potes,mollicie animi tui:& ubertim fluẽtes lachrymas reprime,ne grãdis pietas in nepotẽ,apud incredulas mẽtes, deſperatio putet᷑ in deũ.Deſyderãd⁹ eſt tibi q̃ſi abſens,nõ q̃ſi mortu⁹:ut illũ expectare,nõ amiſiſſe uidearis. Verꝝ qd ago:medẽs dolori quẽ iã reor,& tpe & rõne ſedatũ,ac nõ poti⁹ replico tibi uicinas regũ miſerias,& noſtri tpis calamitates:ut nõ tã plãgendus ſit,q hac luce caruerit, q̃ gratulãdũ ei,q de tãtis malis euaſerit?Cõſtãtius Arrianæ fautor hæreſeos,dũ cõtra inimicũ parat᷑:& cõcit⁹ fert᷑ ad pugnã:in Mopſi uiculo moriẽs,magno dolore hoſti reliqt iperiũ.Iulian⁹,p̃ditor aniæ ſuæ,& Chriſtiani iugulator exercitus,Chriſtũ ſenſit in Media,quẽ primũ in Gallia denegarat:dũq; Romanoſ ꝓpagare uult fines,p̃didit,ꝓpagatos.Iouinianus guſtatis tm̃ impalib⁹ bonis,fetore prunarũ ſuffocatus interijt,oñdẽs oibus,qd ſit hũana potẽtia.Valẽtinianus uaſtato genitali ſolo:& inultã patriã derelinquẽs:uomitu ſanguinis extinct⁹ eſt.Hui⁹ german⁹ Valẽs Gotthico bellico uict⁹ in Thracia: eũ dẽ locũ & mortis habuit,& ſepulchri.Gratian⁹ ab exercitu ſuo,p̃dit⁹:& ab obuijs urbib⁹ nõ receptus:ludibrio hoſti fuit,cruẽtæq; manuſ ueſtigia,parietes tui Lugdune teſtãt᷑.Adoleſcẽs Valẽtinianus & pene puer,poſt fugã,poſt exilia,poſt recuperatũ mꝛto ſanguine imperiũ:haud ꝓcul ab urbe fraternæ mortis cõſcia,necat⁹ eſt:& cadauer exanie ſuſpẽdio infamatũ.Quid loq̃r de Procopio,Maximo,Eugenio:q utiq; dũ reꝝ potirẽt᷑,terrori gẽtibus erãt?Oẽs capti ſteterũt añ ora uictorũ:& (qd᷑ potẽtiſſimis quõdã,miſerrimũ eſt)prius ignominia ſeruitutis,q̃ hoſtili mucrone cõfoſſi ſũt.Dicat alíqs.Regũ talis conditio eſt:feriuntq; ſummos fulgura montes. Ad priuatas ueniã dignitates:nec de his loquar qui bienniũ excedũt:atq; (ut cæteros prætermittã)ſufficit nobis triũ nuper cõſulariũ diuerſos exitus ſcribere. Abundantius egens Pitimitæ exulat. Ruffini caput pilo Conſtantinopolim geſtatũ eſt:& abſciſſa manus dextera ad dedecus inſatiabilis auaritiæ:oſtiatim ſtipẽ mẽdicauit. Timaſius p̃cipitatus repẽte de altiſſimo dignitatis gradu,euaſiſſe ſe putat,qd᷑ Aſſæ uiuit inglorius Nõ calamitates miſerorũ,ſed fragilẽ hũanæ cõditiõis narro ſtatũ.Horret animus tẽporũ noſtrorũ ruinas proſequi. Viginti & eo amplius ãni ſũt,q inter Cõſtantinopolim,& alpes Iulias:q̃tidie Romanus ſanguis effũdit᷑. Scythiã, Thraciã,Macedoniã,Dardaniã,Daciã,Theſſalonicã,Achaiã, Epiros,Dalmaciã,cũctaſq; Pãonias,Gotthus,Sarmata,Quadus,Alan⁹,Hunni,Vuãdali,Marcomãni,uaſtãt,trahũt rapiũt.Quot matronæ,q̃t uirgines dei,& ingenua nobiliaq; corpa,his beluis fuere ludibrio?Capti cẽpi,interfecti p̃ſbyteri,& diuerſorũ officia clericorũ. Subuerſæ eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati eq, martyrũ effoſſæ reliquæ. Vbiq; luctus,ubiq; gemit⁹,& pluríma mortis imago. Roman⁹ orbis ruit: & tñ ceruix noſtra erecta nõ flectit᷑.Quid putas nũc animi habere Corinthios, Athenienſes,Lacedæmonios,Arcadas, cũctãq; Græciã,qb⁹ imperãt barbari?Et certe paucas urbes noſti,in qb⁹ olim fuere regna nõ modica.Immunis ab his mal᷑ uidebat᷑ oriẽs:& tm̃ nũcijs cõſternat⁹.Ecce tibi ãno p̃terito ex ultimis Caucaſi rupib⁹ imiſſi in nos,nõ iã Arabiæ,ſed ſeptẽtrionis lupi:

B

C tātas breui prouincias percurrerunt. Quot monasteria capta? Quantæ fluuiorum aquæ humano
cruore mutatæ sunt? Obsessa Antiochia: & urbes reliquæ quas Halis, Cydnus, Orontes, Euphra/
tesq; pterfluūt: Tracti greges captiuorū: Arabia, Phœnice, Palæstina, Aegyptus timore captiuæ:
Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centū: Ferrea uox: Oīa pœnarum pcurrere noīa possim.
Neq; eñ historiā pposui scribere: sed nostras breuiter flere miserias. Alioqn ad hæc merito expli/
cāda: & Thucydides & Sallusti⁹ muti sint. Felix Nepotian⁹, q hæc nō uidet: felix q hæc nō audit.
Nos miseri: q aut patimur: aut patiētes fratres nostros tāta pspicim⁹. Et tñ uiuere uolumus: eosq; q
his carēt: flēdos potius q̄ beatos putamus. Olim offēsum sentim⁹: nec placam⁹ deū. Nostris pctīs
barbari fortes sūt. Nostris uitijs Romanus supat exercit⁹, & q̄si nō hæc sufficerēt cladib⁹, plus pene
bella ciuilia, q̄ hostilis mucro cōsūpsit. Miseri israelitæ: ad q̄rū cōpatione Nabuchodonosor seru⁹
dicit. Infelices nos, q tm̄ displicemus deo: ut p rabiē barbarorū, illius in nos ira desæuiat. Ezechias
agit pniam: & cētūoctogintaqnq; milia Assyriorū ab uno angelo, una nocte, deleta sunt. Iosaphat
laudes dñi concinebat: & dñs p laudāte supabat. Moyses cōtra Amalech, nō gladio, sed oratione
pugnauit. Si erigi uolum⁹, psternamur. Prohpudor, & stolida usq; ad incredulitatē mēs. Roman⁹
exercitus: uictor orbis & dñs: ab his uincit, hos pauet, horū terret aspectu: q ingredi nō ualēt. Qui
si terrā tetigerint: se mortuos arbitrant. Et nō intelligimus pphetarū uoces: Fugiēt mille uno pse/
quēte? Nec amputam⁹ causas morbi: ut morbus pariter auferat: statimq; cernam⁹ sagittas pilis:
tiaras galeis, caballos equis cedere. Excessimus cōsolādi modū: & dū unius mortē flere phibe
mus: toti⁹ orbis mortuos plāximus. Xerxes ille rex potentissimus, qui subuertit mōtes, maria con
strauit: cū de sublimi loco infinitā hominū mltitudinē & innūerabilē uidisset exercitū: flesse dicit,
q post centū annos nullus eorū, q̄s tūc cernebat, supfutur⁹ esset. O si possemus in talē ascendere
speculā: de q uniuersam terrā sub nostris pedib⁹ cernerem⁹. Iā tibi ostenderē totius orbis ruinas,
gentes gentib⁹, & regnis regna collisa, alios torqueri, alios necari, alios absorberi fluctib⁹, alios ad
seruitutē trahi: hic nuptias, ibi planctū: illos nasci, istos mori: alios affluere delitijs, alios mēdicare:
& nō Xerxis tm̄ exercitū: sed toti⁹ mūdi hoīes qui nūc uiuūt, in breui spacio defuturos. Vincit ser
D mo rei magnitudine, & minus est oīe qd dicim⁹. Redeam⁹ igit ad nos: & q̄si e cœlo descēdētes,
paulisper nostra uideam⁹. Sentis ne obsecro te, qñ infans, qñ puer, qñ iuuenis, qñ robustæ ætatis,
qñ senex fact⁹ sis? Quotidie morimur, q̄tidie cōmutamur: & tñ æternos nos eē credim⁹. Hoc ipm
qd dicto, qd scribit, qd relego, qd emēdo, de uita mea tollit. Quot pūcta notarij, tot meorū dāna
sunt tēporū. Scribim⁹ atq; rescribimus: trāseunt maria eplæ: & scindēte sulcū carina, p singulos flu
ctus ætatis nostræ momēta minuūt. Solū habem⁹ lucri: qd Christi nobis amore sociamur. Cha/
ritas patiēs est, benigna est: charitas nō çelat, nō agit pperā, nō inflat: oīa sustinet, oīa credit, oīa
sperat, oīa patit. Charitas nūq̄ excidit. Hæc semp uiuit in pectore: ob hāc Nepotianus noster ab/
sens pñs est: & p tanta terrarū spacia diuisos, utraq; cōplectitur manu. Habem⁹ mutuæ obsidē cha
ritatis: Iūgamur spū: stringamur affectu: & fortitudinē mētis quā beat⁹ papa Chromatius ostēdit
in dormitiōe germani: nos imitemur in filio. Illū nostra pagella decātet: illū nostræ litteræ sonēt.
Quē corpe nō ualem⁹, recordatiōe teneam⁹. Et cū q̄ loq nō possum⁹: de eo loq nūq̄ desinam⁹.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

RVsticū gallū, monachū, eruditū adolescentē docet, quēadmodū oporteat instituere uitā, eo di
gnā cognomine. Admonet in primis uitandū suspectarū fœminarū cōsuetudinē. Tutius autē
esse iuuenē in cœnobio, q̄ in solitudine uitā agere. Tū sero ad docendū & scribēdos libros eē
ueniendū, obtrectatorū familiaritatē modis oībus fugiēdā. Ac p singula taxat eos, q sub ptex/
tu ac titulo monachi, suis indulgent uitijs.

SCHOLIA IN EANDEM.

NIhil Christiano.) Rursum suo more incipit a loco cōmuni, de periculis uarijs, qb⁹ Christiani ui
ta obnoxia est, q tñ nō sit alienus ab argumēto epistolæ. Atq; hāc partē uarijs allegorijs tractat
& allusiōib⁹. Totū qd apphēsa.) Admiscet in loco cōmuni, ppositionē, quā solit⁹ est in initio
ponere. Porro apphēsa manu dixit, qd ita soleam⁹ seorsim, ac familiariter libereq; monere ami
cū. Stiuā tenes.) Stiua ea pars aratri est, quā manu tenet q arat, quaq; moderat aratrū. Porro
tacite allusit ad illud Euangelicū. Nemo qui postq̄ manū ad aratrum misit, retro respexerit, aptus est regno
dei. Iam tectum atq; solariū.) Quod actuū capite decimo refertur de Petri uisione, & de Cornelio Cen/
turione, mire trahit ad allegoriam: quā qui cupiet ad plenū intelligere: locū eum relegat. Scyllæi obtre
ctatorum canes.) Scylla saxum est in mari prominens, quod procul intuentibus puellæ speciem præbeat.
Tum fragor assultantium undarū, latratū canū imitatur. Vnde poetæ fingunt eā pubetenus cinctā canibus
latrantibus, teste Marone. Candida succinctam latrantibus inguina monstris. Itaq; in prima epistola Scyl/

A lā ad uoluptatū illecebras retulit, hic canū latratū, ad obtrectationē trahit. Libycis interdū syrtibus.)
Syrtes, loca maris sunt, harenis fluctuantibus uadosa, quæ uel tranquillo mari, pernitiē adferunt nautis.
Latentib⁹ saxis.) Cautes sunt, quæ hoc magis formidādæ sunt nautis, quod nō eminēt. Vada sunt, cū
subest fūdus altior, nec satis est aquæ, sustinendis nauib⁹. Felix cursus. Elegāter cursum uocat naui/
gationē. Significat aūt p allegoriā, bene nobiscū agi, si diuturno studio, tandē perueniamus ad pfectā
pietatē. Candētia margarita.) Nam uniones: ut testat Plinius, potissimū candore cōmendant. Mar
garitū dixit in neutro genere. Nec ueteris comœdiæ.) Vetus cōmœdia, cui⁹ generis extant adhuc
Aristophanicæ, nominatim quosuis magna libertate taxabat. Quæ rabies postea lege cohercita est.
Vnde & puerbiū apud græcos, De plaustro loq. Apud latinos aūt loco ueteris comœdiæ, successit Sa
tyra, mordax & hoc scripti genus. Asianū tumorē.) Tria sunt dicendi genera, Atticū, quod pressum
est, ppterea quod Athenis iuberent absq; procemijs & affectibus dicere. Asianū, tumidū & redūdans,
pro gentis illius moribus, fastu turgidi, & luxu rerū superfluentis. Rhodiū, mediū & ex utroq; tempe/
ratū. Author Cicero & Quintilian⁹, ultimi libri. cap. penultimo. Gallicū igit dicēdi genus, cū Asiano cō
fert. Vnde & alibi, Gallico, inquit, cothurno attollit, Romanū cū Attico. Nō calcaribus sed freno.)
Allusit ad apophthegma Isocratis de Ephoro ac Theopompo. Itē Platonis de Aristotele ac Zenocrate
quod alter plus satis ardens, freno opus haberet: alter tardior, calcaribus. Luxuriantes flagellis
uineas.) Flagella uocat summos uitium ramos flexiles. Luxuriat autem, quod præter modū lætum est.
Pampini uero uitiū folia sunt. Libertini generis.) Vt hoc titulo prætexant libidinē, quod adolescēti
bus libertinis, sint ueluti patronæ. Cibus locustæ.) Plinius non uno loco, testat populos quosdā locu/
stis uiuere, sole siccatis. Pudet autē referre, q̄ inepte hac de re ineptiant quidam, quasi uæhementer le/
dat fama diui Iohānis Baptistæ, si dicatur hoc animante uictitasse, tam uili cibo, quasi uero magis cōue
nerit, eū placētis ac murenis aluisse. [redacted] Cellulā pro paradiso.) Paradisus græcis, hortū
significat. In hortis aūt olim uoluptatibus dabatur opera. Vnde & de hortis Epicureis, frequens apud
authores mentio. Filij Ionadab.) Historia habetur apud Hieremiā pphetam, de filijs Ionadab: qui
inuitati ut biberēt uinū, recusarunt: nec ædificarunt domos, nec sementem faciebant, nec plantabant ui
neas, ita edocti a patre: Donec cōpulsi ab exercitu Nabuchodonosor & exercitu Chaldæorū, cōferrēt
sese in ciuitatē Hierusalē. Porro quod primi ducti sint captiui, id nusq̄ legit, nec in psalmis, nec in alijs
litteris: nisi quod colligitur e titulo psalmi centesimi trigesimi primi, q est huiusmodi. τῶν ὑιῶν ἰωναδάβ,
καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων, id est, filiorū Ionadab, & his qui primi captiui fuerūt. Nec in eo psalmo su
per hac re ulla fit mētio: ut testat & diuus Augustinus. De singularitate censemur.) Nam hinc græcis
B monachi uocabulū, quasi dicas, unicū & singularē. Nomē autē inde sumptū, quod olim pij quidā homi/
nes, partim nō ferentes gentiliū in Christū blasphemias, partim afflicti ab inimicis Christianæ fidei, p/
fugerēt aliquo in uastas solitudines, atq; ibi uiuerēt: alij gregatim, quos cœnobitas uocāt: alij semotim,
quos appellāt anachoritas. Pastor ouiū. hi. s. o. p.) Festiua uicinitas uocū, in ouiū & hominū. De Moy
se habes Exodi tertio & secūdo. Lacus geneçareth.) Loc⁹ est Lucæ. cap. 5. Vbi Christ⁹ ita loqt petro.
Noli timere, ex hoc iam hoīes eris capiens. Et rationabilē hostiā of.) Allusit ad locum, qui est apud
Paulū ad Romanos. cap. 12. Exhibeatis corpora uestra, hostiā uiuentē, sanctā, deo placentē, rationabile
obsequiū uestrū. Hieronymus nō nihil detorquens hūc Pauli locū, allusit ad græcā uocē λογικὴν, quod a
sermone quoq; duci potest: ut intelligas coli deū, prædicando Christū. De hoc uide nostra in Paulum
scholia. Plusq; aut minus.) Vbi coplures una faciūt iter, si qs fuerit lentior, ab alijs pergentib⁹ utcūq;
protrahit: si quis æquo pperantior, a cæteris retardat. Cōtra, q solus facit iter, aut studio pueniendi ni/
miū festinat, aut tedio itineris residet & obdormiscit alicubi. Rursum, qui solus ambulat, nōnūq; aber/
rat. Inter multos, si quis aberrat, nō deest, qui cōmonstret uiā. Idem accidit in uita solitaria, & gregaria.
In solitudine sito.) Oēs ferme codices habebāt cito, per. c. nec mihi displicet oīno, si modo accipias ci/
to p facile. Alienos seruos.) Ita Paulus ad Roma. ca. 14. Tu quis es q iudicas seruū alienum? De lu
do.) Ludū hic scholā uocat. Nā tyrones ludū habebāt, in quo prius rem bellicā discerent. Qui speci/
men.) Specimen uocat degustationē, unde reliqua possint æstimari. Dæmonū cōtra se.) Mirum, ut
olim etiā fuerit hæc impostura. Nā hodie quoq; sūt, psertim inter eos qui solitariā agunt uitā, q uisiōes,
& dæmonū infestatiōes an fingant nescio, certe narrant. Stipes.) Id est, minutulos nūmos, quos acci/
piūt medici. Est aūt tacita allusio uocū in stipes, & stirpi. Tūc ferrū.) Allusit ad historiā Heliçæi, quæ
habet quarto regū. ca. 6. Inter palmarū ar.) Nihil eñ hui⁹ arboris fructu dulcius quas palmulas uocāt
Vt angelus.) Miscuit historiā Nabal, quæ est primo libro Regū. cap. 25. cum dicto euangelico, quod
est apud Lucam. cap. 12. Quidā codices non habent, angelus pessimus, sed angelus, quod magis placet,
quod illic legimus illi a deo dictum, nisi angelum accipis pro nuncio, quod adfertur. Fiscellā texe iun/
co.) Fiscella sportula est rusticana, qua recentem caseum, aut arborū fructus, aut simile quippiam porta
bant. Diminutiuū a fiscina. Verg. Viridi fiscellā texit hibisco. Et rursum, Et rubea texatur fiscina uirga.
Lentis.) Id est flexilibus. Sarriatur humus.) Sarrire est sarculo frangere glebas ac repurgare terrā.
Areolæ.) Diminutiuū est ab area. Sic autē uocat sectas in quadrum planicies in hortis, quas uulgo no
strates lectulos uocant. Limites appellat semitas, quib⁹ areolæ discernūtur. Ecce supercilio.) Hij uer
sus sunt apud Vergiliū primo Georgicon libro. Nec sine causa dixit Hieronym⁹, Spectator assistas. Nā
poeta cum dicit ecce, uelut ad spectaculū inuitat, & ipsa carminis cōpositio pene ob oculos ponit ac re/
præsentat, aquā a summo cliuo exilientē, celeritate dactylorum, Elicit, illa cadens. Deinde per obstantia
saxa cū murmure non nihil luctantem, Raucum per leuia murmur. Rursum per agrum, nunc celerius,
nūc tardius, utcūq; loci cōmoditas, aut incōmoditas occurrerit, huc & illuc discurrentē, Scatebrisq; aren

C tia temperat arua. Inſerantur infructuoſæ.) Nõnulli codices habent, fructuoſæ. Mihi magis probat, ut legamus, infructuoſæ. Nam fructuoſum, neſcio an latine dici poſſit. Quãq; & ad ſenſum magis quadrat, infructuoſæ. Siquidem inſeri dicitur, non ſolum id quod immittitur, uerũ etiam arbor in quã immittimus. Inſerunt aũt infrugiferæ, ueluti platanus, phagus, ornus, ut arte fiant frugiferæ, quo maiorem adferant uoluptatẽ ſuo cultori. Vnde Flaccus. Vt gaudet, inſitiua decerpens pyra. Vel gẽmis uel ſurculis.) Veteres tradiderũt tria inſitionũ genera. Vnum, quo reſecta & fiſſa arbor ſeu planta, recipit in medullam immiſſum ſurculũ. Alterũ, cũ reſecta inter librũ & materiam recipit ſemina. Tertiũ cũ gẽmæ inſoditur ſurculus. Gemmã autẽ ruſtici uocabant, tumorem corticis, a quo rupto prodeunt nouæ frondes. Dulcia poma.) Equidem malim, dulcia præmia, niſi refragarentur exemplaria. Solomonis prouerbia.) Sic em̃ legis Eccleſiaſtici capite undecimo. Breuis in uolatilibus eſt apis, & initiũ dulcoris habet fructus eius. Ac regiã diſciplinã.) De politia apũ admirabili, refert Vergil⁹ Georgicon libro quarto, & Plinius. Diuaricet pedes ſuos.) Alluſit ad id quod eſt apud Eçechielem. cap. 16. Diuiſiſti pedes tuos, omni tranſeunti: utens ſimilitudine proſtitutæ, quæ quemuis admittit ad coitũ. Quintiliani acumina.) Tribuit Quintiliano acumen: Ciceroni copiam, & facilitatem, quaſiq; fluxum: Plinio lenitatem, quod cõpoſitus ſit, & minus acribus affectibus. De Frontone, meminit & Iuuenalis, Frontonis platani, cõuulſaq; marmora clamant. In ſumma ſentit, poſt ſtudia rhetorices. Nulla continentia.) Continẽtiã hic uocat abſtinentiã cibi, potus & ſomni. Clauũ clauo.) Græcum prouerbiũ eſt, quoties malũ malo pellitur, ueluti ſi quis impudentiã impudentia retundat. Leui uſitatoq;.) Quidã codices pro uſitato, habent, tcitato. Vtraq; lectio tolerabilis eſt. Summis labijs.) Prouerbiũ eſt græcũ, cũ quis nõ ex animo loquitur, ut in Chiliadibus noſtris oſtendimus. Quaſi adferentes ſecũ.) Si licet aliquid refragantibus exẽplaribus immutare, malim ita legi, quaſi offerẽtes ſe cũ lucro noſtro atq; cõpendio. Quidam em̃ ob id nõ gaudẽt hoſpitũ aduentu, quod dãni nõnihil adferre uideanẽ rei domeſticæ. At, quos intelligũt lucrum adducturos, eos apprehenſos retinẽt, nec ſinunt abire. Ordine litterato.) Volantes em̃ exprimunt alpha A. Sic em̃ pingebant antiqui, ut V inuerſum referat. De quo Plinius libro. 10. cap. 21. Duos fratres.) Romulũ & Remũ. Romulus Remũ occidit, quod mœnia tranſiliſſet, atq; ita Fraterno primi maduerunt ſanguine muri, quod Hieronymus dedicationẽ appellat. In quãuis gran.) Q̃uis. i. quantũuis. Signũ autẽ dat imperator militib⁹, ineũdi prælij, & ſigno dato iubet deſiſtere. Penſum.) Id eſt, modũ operis p̃ſcriptũ. Sumptũ a pẽſo lanarũ, qđ certi põderis ſingulis puellis dabat. In ordine tuo.) Ita quondã laborantes monachi, uiciſſim pſalmũ aliquẽ recitabant, ut aliorũ opus nõ intermitteretur, & ſemp audiret aliquid ſacri. Nunc ocioſi, nihil aliud faciunt monachi noſtrates. Aurũ comeditur.) Aurũ uocat rem magno emptam: ut Chriſtus in euangelio, rapinas in catinis, uocat preciũ rapina partum.

D Et examina.) Ita uocat numerũ innũerabilẽ. Et Horatius, ditis examen domus, ab apum examinibus ducta ſimilitudine. Pomparũ ferculis.) Pompæ dicũtur, publicæ oſtentatiões, ut in ludis ſolennib⁹, in triumphis, in funerib⁹. Fercula uero dicũtur currus: quibus circũferũtur ſpectandæ imagines deorũ, aut ſimilia. Vnde Naſo. Aurea põpa uenit: a græco uerbo πέμπω, quod eſt duco. Caninã facũdiã.) Sic Appius, uocare cõſueuit, maledicã ac rixoſam æloquentiã: ut teſtat Nonius Marcellus in dictiõe Rabula. Saluſtiũ adducens. Sumptũ eſt autẽ a canũ rixa. Quin & ipſa uox rixa, a canibus, hoc eſt a canina littera rho, deducta eſt. Cornicantes.) Alluſit ad Perſianũ illud in Satyra quinta, Et clauſo murmure raucę, Ne ſcio qd tecũ graue cornicaris inepte. Quod græci uocãt κρώζειν. Eſt aũt mira pſonæ ὑποτύπωσις. Verba trutinant.) Retulit locũ, q eſt apud Perſiũ Satyra tertia. Obſtipo capite, & figẽtes lumina terræ. Murmura cũ ſecũ, & rabioſa ſilentia rodũt: Atq; exporrecto trutinant uerba labello. Siqdẽ quod ait Perſi⁹. Obſtipo capite: Hieronymus explicat, ſtupẽtib⁹ in terrã oculis. Iniuſta cõpendia.) Cõpendia, hoc loco lucra uocat, ut pugnet cũ diſpendijs. Oblitus præteritorũ.) Alluſit ad id quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Philippẽſes. cap. 3. Eorũ quæ retro ſunt oblit⁹ in ea quæ ante ſunt &c. Nõnihil tñ immutauit Pauli ſententiã. Nãq; ſic habet ille. τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, id eſt, ea quæ a tergo ſunt obliuiſcens, in ea quæ a fronte ſunt enitens. Eſt em̃ metaphora a currentibus in ſtadio ſumpta. Αγοραίους.) ἀγορὰ forum, μόμος lex. Inde dictus magiſtratus, q̃ mercatui legẽ præſcribat. Aediles quoq; apud Romanos ſimilia curabant, ſi mẽſura minor, ſi precij iniquius, ſi parũ ſyncerũ oleũ fuiſſet. Aut ciconiarũ.) Alluſit ad Perſianũ illud. O lane a tergo, quẽ nulla ciconia pinſit. Nec manus auriculas, imitata eſt mobilis albas. Nã his geſtib⁹ irridebãt a tergo. Aut æſtuantẽ.) Sequit apud Perſiũ eodẽ in loco, Aut linguæ, quantũ ſitiat canis Apula tãtũ. Nã hoc quoq; geſtu deridemus. Teſtudineo Grũnius.) Quoniã a uero noie uoluit abſtinere, facticio eſt uſus. Nã Grunnius a grunniẽdo deducitur, quæ uox eſt porcorũ. Ad eundẽ ferme modũ loquũtur, q faſtu turgidi, uocẽ ex imo promunt gutture. Extabat olim ludicrũ argumentũ, cui titulus erat, Grunnij corocottæ teſtamẽtũ, Porcello huiuſmodi noie, & cognomine affecto, utraq; uoce facticia. Extat hodieq; Gryllus Plutarchi, quod græci grunnire dicãt gryzin. De teſtamẽto Grunnij corocottæ, meminit Hieronym⁹ in p̃fatiõe duodecimi cõmẽtarioru libri in Eſaiã. Facete in una pſona duo cõiunxit animãtia, ſuẽ & teſtudinẽ, quorũ alterũ repreſentabat uocẽ ex imo gutture promens, & alterum inceſſu lento ac faſtuoſo, perinde quaſi Iunonis ſacra ferret. Creticũ diceres Longinũ.) Nec hic locus uidet carere mẽdo. De Lõgino Caſſio, & docto & diuite, meminit Tacitus, quẽ ob inuidiã opũ, ad quas erat euect⁹ maximas, Nero iuſſit interfici. Meminit & Iuuenalis, Lõginũ. Et magnos Senecæ p̃diuitis hortos. Creticorũ gẽs apud Romanos erat, inter primas nobilis ac potẽs. Vnde idẽ Satyricus. Et metuas, ne tu ſis Creticus aut Camarin⁹. Verũ haud ſcio, an criticus legendum ſit. Vocabantur em̃ Critici, docti quidam, qui de ſcriptis aliorum iudicabant, rei ponenda ne eſſent in templo Apollinis, an reſcienda. Nam cum hoc quadrat quod ſequitur: Cẽſorẽq; Romanæ facũdiæ. Cenſoriũq; Roma.) Nõnulli codices habebãt cẽſorẽ, alij cẽſorinũ. Sed recti⁹ eſt cẽ

A ſoriũ, ut intelligas Catonẽ maiorẽ, qui cenſorius dictus eſt. Quaſi dicas Ariſtarchum totius rei litterariæ. Et elegãter adiecit, Romanæ facũdiæ, quaſi id eſſet in Romana facũdia, quod Cato fuit in Romana rep. De ſenatu doctorũ.) Nam hoc quoq; licebat cenſoribus Romanis, ſenatu expellere: quemadmodũ, Portius Cato, Titũ flamininum ſenatu mouit: Iunius Brutus, Luciũ Antoniũ. Itẽ alios alij: ſicuti refert Valerius Maximus, libro ſecũdo. cap. de cenſoria nota. Hic bene nũmatus.) Diues erat, & laute accipiebat hominem. Vnde magis placebat in prandio, q̃ in dicendo: & melior conuiuator, q̃ orator.

Nec mirum.) Hunc locum in omnibus, quæ uidere contigit exemplaribus repperi deprauatũ. E quibus tamen mihi uideor germanam deprehendiſſe ſcripturam. Nec mirum, ſi qui multos ineſcare ſolitus erat, facto cuneo procedebat in publicum: intus Nero, foris Cato. Lautis conuiuijs conciliabat fauorem multorum. Iuxta Perſianũ illud. Calidum ſcis ponere ſumen. Scis comitem horridulum, trita donare lacerna. Intus Nero.) Ob luxum uitæ: foris Cato, ob ſuperciliũ & ſeueritatẽ inceſſus & habitus.

Viam relinquere regiam.) Regiam publicã ac rectã uocat, alludens interim ad locũ, qui eſt in Numeris. cap. 20. Moſes miſſis nũcijs ad Edom, petit tranſitum per illius fines. Hæc, inquit, mandat frater tuus Iſrael. Ac poſt paucula: Non ibimus per agros, nec per uineas, nec bibem⁹ aquas de puteis tuis, ſed gradiemur uia publica, nec ad dextram, nec ad ſiniſtrã declinãtes, donec trãſeamus terminos tuos. Qui funiculo increpationis.) Quædam exemplaria ſic habebant: Qui abſq; funiculo & increpatione, cathedras uendentium columbas, id eſt, dona ſancti ſpiritus menſaſq; ſubuertit. Nõnulla ſic habebãt: Qui funiculo increpationis &c. Verum prior lectio mihi magis arridet. Eſt em̃ argutior. Etenim amoto auro argentoq;, hoc eſt auaritiæ materia, ſubmouerat & auaritiam, idq; ſine increpatione. Nã quorſum opus flagello, cũ ſubducta ſit peccãdi materia? Illud ãnotandũ, qđ diu⁹ Hieronymus tãtopere laudat in epiſcopo, quod ſacra uaſa, in pauperũ erogarit alimentũ, & templũ dei ſpoliarit ne deeſſet pauperibus:

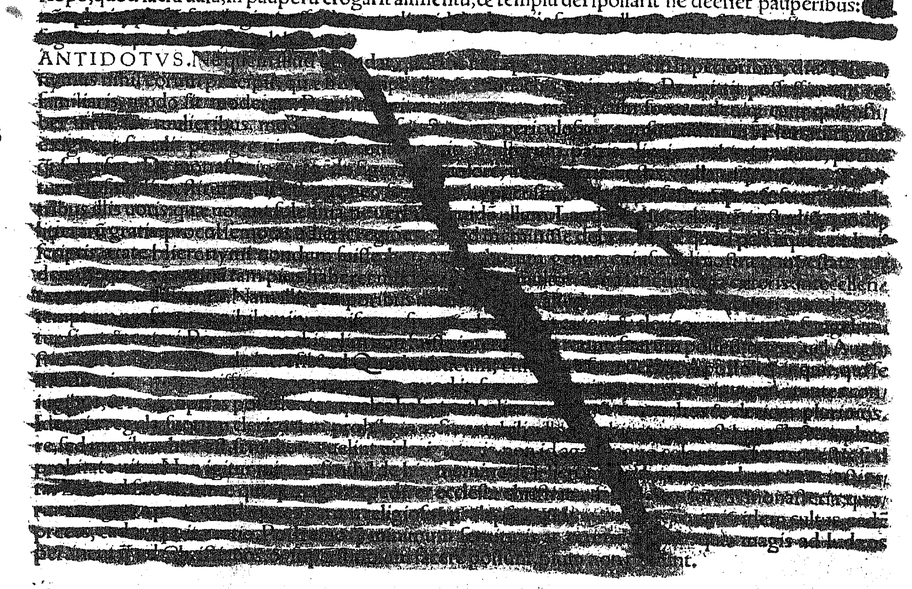

B

HIERONYMVS RVSTICO MONACHO VIVENDI FORMAM PRAESCRIBIT.

Nihil Chriſtiano felicius: cui promittitur regnum cœlorũ. Nihil laborioſius: qui quotidie de uita periclitatur. Nihil fortius: qui uincit diabolum. Nihil imbecillius: qui a carne ſuperatur. Vtriuſq; rei exempla ſunt plurima. Latro credit in cruce: & ſtatim meretur audire: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo. Iudas de apoſtolatus faſtigio, in perditionis tartarum labitur: & nec familiaritate conuiuij: nec intinctione buccellæ: nec oſculi gratia frangitur: ne quaſi hominem tradat, quem filium dei nouerat. Quid Samaritana uilius? Non ſolum ipſa credidit: & poſt ſex uiros unum inuenit dominũ: Meſſiamq; cognouit ad fontem: quem Iudæorum populus ignorabat: ſed & auctor fit ſalutis multorum: & apoſtolis ementibus cibos, eſurientem reficit, laſſumq; ſuſtẽtat. Quid Salomone ſapientius? Attamẽ infatuat amoribus mulierũ. Bonũ eſt ſal: nullũq; ſacrificiũ abſq; huius aſperſione

C ſuſcipitur. Vnde & Apoſtolus præcipit: Sermo ueſter ſemp in gratia ſale ſit conditus. Quod ſi
infatuatur, foras proijcitur: intantumq; perdit nominis dignitatem: ut ne in ſterquilinium qui-
dem utile ſit: quo ſolent credentium arua condiri: & ſterile animarū ſolum pinguеſcere. Hæc di-
cimus, ut prima te fili Ruſtice fronte doceamus, magna cœpiſſe, & excelſa ſectari: & adoleſcen-
tiæ imo pubertatis incentiua calcantem: perfectæ quidem ætatis gradum ſcandere: ſed lubricū
iter eſſe, per quod ingrederis: nec tantū ſequi gloriæ poſt uictoriam, q̄ntum ignominiæ poſt rui
nam. Non mihi nunc per uirtutum prata ducendus eſt riuulus: nec laborandum, ut oſtendam
tibi uariorū pulchritudinē florū: quid in ſelilia habeāt puritatis: quid roſa uerecūdiæ poſſideat:
quid uiola purpura promittat in regno: quid rutilantium ſpondeat pictura gemmarū. Iam em̄
propitio deo, ſtiuam tenes. Iam tectum atq; ſolarium cum Petro apoſtolo cōſcendiſti: qui eſu-
riens in Iudaīs, Cornelij ſaturatur fide: & famē incredulitatis eorum, gentium cōuerſione reſtin
git: atq; in uaſe euangeliorum quadrangulo: quod de cœlo deſcēdit ad terram docetur & diſcit,
omēs homines poſſe ſaluari. Rurſumq; quod uiderat: in ſpecie candidiſſimi linteaminis in ſup
na tranſfertur: & credentium turbam de terris ad cœlum rapit: ut pollicitatio domini complea-
tur: Beati mundo corde: quoniam ipſi deum uidebunt. Totum quod apprehenſa manu in-
ſinuare tibi cupio: quod quaſi doctus nauta, rudem conor inſtruere uectorē: illud eſt: ut in quo
littore pudicitiæ pirata ſit noueris: ubi Charybdis & radix omnium malorū auaricia: ubi Scyl-
læi obtrectatorū canes: de quibus Apoſtolus loquitur: Ne mordentes inuicem, mutuo cōſuma-
mini: quomodo in media tranquillitate ſecuri, Lybicis interdum uitiorum ſyrtibus obruamur:
quid uenenatorum animantium, deſertum huius ſæculi nutriat. Nauigātes rubrū mare: in quo
optandum nobis eſt, ut uerus Pharao cum ſuo mergatur exercitu: multis difficultatibus ac peri
culis ad urbem maximam perueniunt. Vtroq; in littore gentes uagæ: imo beluæ habitant fe-
rociſſimæ. Semper ſollíciti: ſemper armati totius anni uehunt cibaria. Latentibus ſaxis uadiſq;
duriſſimis plena ſunt omnia: ita ut ſpeculator doctus, in ſumma mali arbore ſedeat: & inde re-
gendæ & circūflectendæ nauis dictata prædicet. Felix curſus eſt: ſi poſt ſex menſes ſupradictæ
D urbis portū teneant: a quo ſe incipit aperire oceanus: per quem uix anno perpetuo ad Indiam
peruenitur: & ad Gangem fluuium (quem Phiſon ſancta ſcriptura cōmemorat) qui circūit totā
terram Euilath: & multa genera pigmentorum de paradiſi dicitur fonte deuehere. Vbi naſcitur
carbunculus & ſmaragdus: & margarita candentia: & uniones quibus nobilium fœminarum ar
det ambitio: monteſq; aurei: quos adire propter Gryphas & dracones: & immēſorum corporū
monſtra, hominibus impoſſibile eſt: ut oſtēdatur nobis, quales cuſtodes habeat auaricia. Quor
ſum iſta? Perſpicuum eſt, ſi negociatores ſæculi, tanta ſuſtinent: ut ad incertas periturasq; diui-
tias perueniant: & ſeruent cum animæ diſcrimine, quæ multis periculis quæſierunt: quid Chri-
ſti negociatori faciendum eſt: qui uenditis omnibus quærit precioſiſſimum margaritum? qui
totis ſubſtantiæ ſuæ opibus emit agrum: in quo reperiat theſaurū: quem nec fur effodere: nec la
tro poſſit auferre? Scio me offenſurum eſſe q̄ plurimos: qui generalem de uitijs diſputatio-
nem, in ſuam referunt contumeliam. Et dum mihi iraſcuntur: ſuam indicant conſcientiam: mul-
toq; peius de ſe, q̄ de me iudicant. Ego enim neminem nominabo: nec ueteris comœdiæ licen-
tia, certas perſonas eligam atq; perſtringā. Prudentis uiri eſt, ac prudentiū fœminarum diſſi-
mulare: imo emendare quod in ſe intelligant: & indignari ſibi magis q̄ mihi: nec in monito-
rem maledicta congerere. Qui etſi iſdem teneatur criminibus: certe in eo melior eſt: quod ſua
ei mala nō placent. Audio religioſam te habere matrem, multorum annorū uiduam: quæ
aluit: quæ erudiuit infantem: ac poſt ſtudia Galliarum: quæ uel florentiſſima ſunt: miſit Ro-
mam, non parcens ſumptibus: & abſentiam filij, ſpe ſuſtinens futurorum: ut ubertatem gallici
nitorem q; ſermonis, grauitas Romana conderet: nec calcaribus in te: ſed frenis uteretur: quod
& in diſertiſſimis uiris Græciæ legimus: qui Aſianū tumorem Attico ſiccabant ſale: & luxurian
tes flagellis uineas, falcibus reprimebant: ut æloquentiæ torcularia, non uerborum pāpinis: ſed
ſenſuum quaſi uuarum expreſſionibus redundarent. Hanc tu ſuſpice ut parentem: ama ut nu
tricem: uenerare, ut ſanctam. Nec aliorum imiteris exemplum: qui relinquunt ſuas: & alienas
appetunt: quorū dedecus in propatulo eſt: ſub nominibus pietatis: quærentium ſuſpecta

A confortia. Noui ego quaſdam iam maturioris ætatis, libertini generis adoleſcētibus delectari:
& filios quærere ſpirituales: paulatimq; pudore ſuperato, ficta matrum nomina erumpere in li
centiam maritalem. Aliæ ſorores uirgines deſerunt: & externis uiduis copulātur. Sunt quæ ode
runt ſuos: & non ſuorum palpantur affectu: quarum impatientia, index animi, nullam recipit
excuſationē: & caſſa impudicitiæ uelamenta, quaſi aranearum fila dirumpit. Videas nōnullos
accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa, a mulieribus non poſſe diſcedere: ſub eodem ma-
nere tecto: ſimul inire conuiuia: ancillas iuuenes habere in miniſterio: & præter uocabulum nu-
ptiarum, omnia eſſe matrimonij. Nec hæc culpa eſt Chriſtiani nominis: ſi ſimulator religionis
in uitio ſit: Quinimo confuſio gentilium: cum ea uident eccleſijs diſplicere: quæ omnibus bo-
nis non placent. Tu uero ſi monachus eſſe uis, non uideri: habeto curam: non rei familiaris,
cui renunciando, hoc eſſe cœpiſti: ſed animæ tuæ. Sordidæ ueſtes, candidæ mentis indicia ſint:
uilis tunica, contemptum ſæculi probet: ita dumtaxat, ne animus tumeat: ne habitus ſermo q;
diſſentiāt. Balnearum fomenta non quærat: qui calorem corporis, ieiuniorum cupit frigore ex
tinguere. Quæ & ipſa moderata ſint: ne nimia, debilitent ſtomachum: & maiorem refectionē
poſcētia, erumpant in cruditatem: quæ parens libidinum eſt. Modicus ac temperatus cibus: &
carni & animæ utilis eſt. Matrem ita uide: ne per illam alias uidere cogaris: quarum uultus cor-
di tuo hæreant: & tacitum uiuat ſub pectore uulnus. Ancillas quæ illi in obſequio ſunt: tibi ſciaſ
eſſe in inſidijs. Quia quanto uilior earum conditio: tanto facilior eſt ruina. Et Iohannes bapti-
ſta ſanctam matrem habuit: pontificiſq; filius erat: & tamen nec matris affectu, nec patris opi-
bus uincebatur: ut in domo parentum cum periculo uiueret caſtitatis. Viuebat in eremo: & ocu
lis deſyderātibus Chriſtum: nihil aliud dignabatur aſpicere. Veſtis aſpera: ç̃ona pellicea, cibus
locuſtæ, melq; ſylueſtre: omnia uirtuti & continentiæ præparata. Filij prophetarū (quos mona
chos in ueteri teſtamento legimus) ædificabant ſibi caſulas, ꝑpter fluēta Iordanis: & turbis ur
B bium derelictis, polenta & herbis agreſtibus uictitabant. Quādiu in patria tua es: habeto
cellulam pro paradiſo: uaria ſcripturarum poma decerpe: his utere delitijs: harum fruere com-
plexu. Si ſcandaliçat te oculus, pes, manus, proijce ea. Nulli parcas: ut ſoli parcas animæ. Qui ui-
derit (inquit dñs) mulierem ad cōcupiſcendū eā: iā mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quis gloria
bitur caſtū ſe habere cor? Aſtra non ſunt munda in conſpectu dñi: quāto magis hoīes, quorū
uita tentatio eſt? Væh nobis, qui quoties concupiſcimus, toties fornicamur. Inebriatus eſt (in-
quit) gladius meus in cœlo, multo amplius in terra: quæ ſpinas & tribulos generat. Vas electio
nis, in cuius ore Chriſtus reſonabat: macerat corpus ſuum, & ſubijcit ſeruituti: & tamē cernit na
turalem carnis ardorem, ſuæ repugnare ſententiæ: ut quod non uult, hoc agere compellatur: &
quaſi uim patiens, uociferatur, & dicit: Miſer ego homo: quis me liberabit de corpore mortis
huius: Et tu te arbitraris abſq; lapſu, & uulnere poſſe tranſire: niſi omni cuſtodia ſeruaueris cor
tuum: & cum ſaluatore dixeris: Mater mea & fratres mei hi ſunt: qui faciunt uoluntatem patris
mei? Crudelitas iſta, pietas eſt. Imo quid tam pium, q̄ ſanctæ matri, ſanctum filiū cuſtodire?
Optat & illa te uiuere, & non uidere ad tempus: ut ſemper cum Chriſto uideat. Anna Samue-
lem, non ſibi, ſed tabernaculo genuit. Filij Ionadab, qui uinū & ſiceram nō bibebant: qui habi-
tabant in tentorijs: & quas nox compulerat, ſedes habebant: ſcribūtur in pſalmo, quod primi
captiuitatem ſuſtinuerint: qui ab exercitu Chaldæorum uaſtante Iudæam: urbes introire com-
pulſi ſunt. Viderint quid alij ſentiant. Vnuſquiſq; enim ſuo ſenſu ducitur. Mihi oppidum car-
cer: & ſolitudo paradiſus eſt. Quid deſyderamus urbium frequentiā: qui de ſingularitate cenſe
mur? Moyſes ut præeſſet populo Iudæorū, quadraginta ānis eruditur in eremo: paſtor ouium,
hominum factus eſt paſtor. Apoſtoli de piſcatione lacus Geneçareth: ad piſcationē hominū
tranſierunt. Tunc habentes patrem, rhete, nauiculā, ſecuti dominum, protinus omnia relique-
runt: portantes quotidie crucem ſuam: & ne uirgam quidem in manu habētes. Hæc dico: ut etiā
ſi clericatus te titillat deſyderium: diſcas quod poſſis docere: & rationabilē hoſtiā offeras Chri-
ſto: ne miles anteq̄ tyro: ne prius magiſter ſis, q̄ diſcipulus. Non eſt humilitatis meæ, neq; mē
ſuræ, iudicare de clericis, & de miniſtris eccleſiarū, ſiniſtrum quippiam dicere. Habeant illi ordi-
nem & gradum ſuum; quem ſi tenueris: quō tibi in eo uiuēdum ſit: æditus ad Nepotianū liber,

C docere te poterit. Nunc monachi incunabula,moresq; discutimus:& eius monachi,qui libe/
ralibus studijs eruditus in adolescentia,iugum Christi collo suo imposuit.Primumq; tractan/
dum est:utrum solus an cum alijs in monasterio uiuere debeas. Mihi quidē placet,ut habeas
sanctorū contubernium:nec ipse te doceas:& absq; doctore ingrediaris uiam,quā nūq̄ ingres/
sus es:statimq; tibi in partem alteram declinandum sit:& errori pateas:plusq; aut minus ambu
les,q̄ necesse est:ne aut currens lasseris:aut morā faciens,obdormias.In solitudine sito,subrepit
superbia:Etsi parumper ieiunauerit:hominēq; non uiderit:putat se alicuius esse momenti.Ob/
lituq̄ sui unde,& quo uenerit:intus corde:lingua foris uagatur.Iudicat contra apostoli uolun/
tatem alienos seruos:quo gula uoluerit, porrigit manum: dormit quantū uoluerit:nullum ue/
retur:facit quod uoluerit:omes inferiores se putat:crebriusq; in urbibus,q̄ in cellula est: & inter
fratres simulat uerecundiā:qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? Solitariam uitam rep/
hendimus? Minime:quippe quā sæpe laudauimus.Sed de ludo monasteriorum,huiuscemodi
uolumus egredi milites:quos eremi dura rudimenta non terreant:qui specimen conuersationis
suæ,multo tempore dederint:qui omniū fuerint minimi,ut primi omniū fierent:quos nec esu/
ries aliquando,nec saturitas superauit:Qui paupertate lætantur.Quorū habitus,sermo,uultus,
incessus,doctrina uirtutum est:Qui nesciunt secundū quosdā ineptos homines,dæmonum pu/
gnātiū cōtra se portenta, cōfingere:ut apud imperitos & uulgi hoies,miraculū sui faciant:& ex/
inde lucra sectentur.Vidimus nuper & plāximus,Crœsi opes unius morte deprehensas:urbisq;
stipes,quasi in usus pauperū congregatas,stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum quod late/
bat in profundo,supernatauit aquæ:& inter palmarū arbores, myrrhæ amaritudo monstrata
est. Nec mirum: Talem & socium & magistrum habuit : qui egentium famem,suas fecit esse di/
uitias : & miseris derelicta, in suam reseruauit miseriam . Quorum clamor tandem peruenit
ad cœlum, & patientissimas dei uicit aures: ut missus angelus pessimus,Nabal Carmelo dice
ret:Stulte hac nocte auferent animā tuam a te:quæ autem præparasti,cuius erunt? Volo ergo
te,& propter causas quas supra exposui,non habitare cum matre:& præcipue, ne aut offerentē
D delicatos cibos,renuendo contristes:aut si acceperis,oleum igni adijcias:& inter frequentiā puel
larum per diem uideas,quod nocte cogites. Nunq̄ de manu & oculis tuis recedat liber:di/
scatur psalterium ad uerbum,oratio sine intermissione,uigil sensus,nec uanis cogitationibus pa
tens.Corpus pariter & animus tendatur ad dñm.Iram uince patientia: Ama scientiam scriptu/
rarum,& carnis uitia non amabis.Nec uacet mens tua uarijs perturbationibus.Quæ si pectori
insederint:dominabuntur tui:& te deducent ad delictum maximum.Facito aliquid operis: ut
te semper diabolus inueniat occupatum.Si apostoli habentes potestatem de euangelio uiue/
re,laborabant manibus suis:ne quem grauarent:& alijs tribuebant refrigeria:quorum pro spiri
talibus debebant metere carnalia:cur tu in usus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam texe
iunco ,uel canistrum lentis plecte uiminibus: sarriatur humus,areolæ æquo limite diuidātur:
In quibus cum olerum iacta fuerint semina:uel plantæ per ordinem positæ:aquæ ducantur ir/
riguæ:ut pulcherrimorū uersuum spectator assistas. Ecce supercilio,cliuosi tramitis undam
Elicit,illa cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet,scatebrisq; arentia temperat arua. Inse
rantur infructuosæ arbores,uel cōmis,uel surculis:ut paruo post tempore,laboris tui dulcia po
ma decerpas. Apum fabricare alueuria,ad quas te mittunt Solomonis prouerbia,& monaste/
riorum ordinem,ac regiam disciplinam,in paruis discе corporibus,Texantur & lina capiēdis
piscibus:scribantur libri:ut & manus operetur cibum:& animus lectioe saturetur.In desyderijs
est omnis otiosus. Aegyptiorum monasteria hunc morem tenent:ut nullum absq; operis la/
bore suscipiant: non tam propter uictus necessitatem,q̄ propter animæ salutem. Ne uagetē
pernitiosis cogitationibus mens:& instar fornicantis Hierusalem,omni trāseunti diuaricet pe
des suos. Dum essem iuuenis,& solitudinis me deserta uallarent:incentiua uitiorum ardo/
remq; naturæ ferre nō poteram:quem cum crebris ieiunijs frangerem:mens tamen cogitatio
nibus æstuabat.Ad quā edomandam:cuidam fratri,qui ex Hebræis crediderat:me in disципli
nam dedi:ut post Quintiliani acumina,Ciceronis fluuios, grauitatemq; Frontonis,& lenita
tem Plinij,alphabetum discerem:& stridentia anhelantiaq; uerba meditarer.Quid ibi laboris

insumpserim:

A insumpserim:quid sustinuerim difficultatis:quoties desperauerim,quotieſq; cessauerim: & con
tentione discendi rursus inceperim:testis est cōscientia:tam mea qui passus sum,q̄ eorum qui
mecū duxerunt uitam.Et gratias ago dño:quod de amaro semine litterarum, dulces fructus
carpo.Dicam & aliud,qđ in Aegypto uiderim.Græcus adolescens erat in cœnobio: qui nulla
continentia:nulla operis magnitudine flammā poterat carnis extinguere.Hunc periclitantem,
pater monasterij hac arte seruauit.Imperat cuidam uiro graui:ut iurgijs atq; cōuitijs insectare/
tur hominē:& post irrogatam iniuriam,primus ueniret ad querimoniam. Vocati testes,pro eo
loquebantur,qui contumeliā fecerat:Flere ille contra mendacium. Nullus alius credere ueritati:
Solus pater defensionem suam callide opponere:ne abūdantiori tristicia absorberetur frater.
Quid multa? Ita ānus ductꝰ est.Quo expleto,interrogatus adolescēs,sup cogitatiōibꝰ pristinis:
an adhuc molestiæ aliquid sustineret.Papæ,inqt, Viuere mihi nō licet, & fornicari libeat? Hic si
solus fuisset:quo adiutore superasset? Philosophi sæculi solent amorem uererem,amore nouo,
quasi clauū clauo expellere.Quod & Assuero regi septem principes fecere Persarum:ut Vasthi
reginæ desyderium,aliarum puellarum amore compescerent. Illi uitiū uitio, peccatū q; peccato
medicantur:nos amore uirtutū,uitia superemus.Declina(ait)a malo,& fac bonum:Quære pa/
cem,& persequere eam.Nisi oderimus malum:bonum amare nō possumus.Quin potius faciē
dum est bonum:ut declinemus a malo.Pax querenda,ut bella fugiamus.Nec sufficit eam quæ/
rere:nisi inuentā fugientēq; omni studio persequamur:quæ exuperat omnē sensum:in qua ha/
bitatio dei est:dicente propheta:Et factus est in pace locus eius.Pulchreq; persecutio pacis dici/
tur:iuxta illud apostoli:Hospitalitatem persequentes:ut non leui usitatoq; sermone: &(ut ita
loquar)summis labijs hospites inuitemus:sed toto mentis ardore teneamus, quasi offerentes
se cum lucro nostro atq; compendio. Nulla ars absq; magistro discitur.Etiā muta anima/
lia & ferarum greges,ductores sequūtur suos.In apibus principes sunt.Grues unam sequunt
ordine litterato.Imperator unus.Iudex unus prouinciæ.Roma ut condita est: duos fratres si/
B mul habere reges nō potuit:& parricidio dedicat. In Rebeccæ utero, Esau, & Iacob bella ges/
serunt.Singuli ecclesiarū episcopi,singuli archiꝑsbyteri,singuli archidiaconi:& omnis ordo ec/
clesiasticus suis rectoribꝰ nititur.In naui unus gubernator:in domo unus dominus: in quāuis
grandi exercitu ,unius signum expectatur.Et ne plura replicando fastidium legenti faciā: per
hæc oīa ad illud tendit oratio: ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendū:sed uiuere debere
in monasterio sub unius disciplina patris,consortioq; multorū:ut ab alio discas humilitatē:ab
alio patientiā.Hic te silentium, ille doceat mansuetudinē:non facias quod uis:comedas quod
iuberis:uestiare quod acceperis,operis tui pensum persoluas:subijciaris cui nō uis:lassus ad stra
tum uenias:ambulansq; dormites:& necdum expleto somno,surgere compellaris. Dicas psal
mum in ordine tuo:in quo non dulcedo uocis,sed mentis affectus quæritur:dicente Apostо/
lo:Psallam spiritu,psallam & mente:Et,Cantātes in cordibus uestris dño.Legerat eīm esse præ
ceptū:Psallite sapienter.Seruias fratribus,hospitū laues pedes:passus iniuriam taceas:præpo/
situm monasterij timeas,ut dñm:diligas,ut parentē.Credas tibi salutare quicquid ille præce/
perit:nec de maiorū sententia iudices:cuiꝰ officij est obedire,& implere quæ iussa sunt: Dicente
Moyse:Audi israel & tace.Tantis negotijs occupatus:nullis uacabis cogitationibus: & dū ab
alio transis ad aliud,opusq; succedit operi:illud solum mente tenebis ,quod agere compelle/
ris. Vidi ego quosdam: qui postq̄ renunciauere sæculo,uestimentis duntaxat & uocis pro
fessione non rebus,nihil de pristina cōuersatione mutarunt.Res familiaris magis aucta q̄ imi
nuta.Eadem ministeria seruulorū:idem apparatus conuiuij.In uitro & patella fictili,aurū co/
meditur:& inter turbas & examina ministrorum,nomen sibi uendicāt solitarij.Qui uero pau
peres sunt & tenui substantiola,uidēturq; sibi scioli:pomparum ferculis similes procedūt in
publicum:ut caninā exerceant facundiā.Alij sublatis in altum humeris:& intra se nescio quid
cornicantes : stupentibusq; in terram oculis,tumētia uerba trutinant:ut si præconem addide
ris,putes incedere præfecturā.Sunt qui humore cellarum immoderatisq; ieiunijs: tedio soli/
tudinis ac nimia lectione,dum diebus ac noctibus auribus suis personant: uertuntur in me/
lācholiam:& Hippocratis magis fomentis q̄ nostris monitis indigent.Plærique artibus & nego

C ciationibus priſtinis carere nõ poſſunt: mutatiſq; noibus inſtitorum, eadem exercẽt cõmertia: nõ uictum & ueſtitũ (quod Apoſtolus præcipit) ſed maiora cẽ ſæculi hoies, æmolumenta ſectã tes. Et prius qdẽ ab ædilibus quos ἀγορανόμους græci appellant, uendentiũ coercebatur rabies: nec erat impune peccatũ. Nunc autem ſub religionis titulo, exercentur iniuſta compendia: & honor nominis Chriſtiani, fraudẽ magis facit, cẽ patitur. Quodq; pudet dicere: ſed neceſſe eſt, ut ſaltẽ ſic ad noſtrum erubeſcamus dedecus, publice extendentes manus, pannis aurum tegimus: & cõ tra omniũ opinionẽ, plenis ſacculis morimur diuites, q quaſi pauperes uiximus. Tibi cũ in mo naſterio fueris, hæc facere non licebit: & inoleſcente paulatim conſuetudine: quod primũ coge/ baris, uelle incipies: & delectabit te labor tuus: oblituſq; præteritorũ, ſemper priora ſectaberis: nequacẽ conſyderans, quid alij mali faciant: ſed quid boni tu facere debeas. Neq; uero peccã tium ducaris multitudine: & te pereuntium turba ſollicitet: ut tacitus cogites. Quid? Ergo oẽs peribũt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruũtur ſuis rebus: miniſtrãt eccleſijs: adeunt balneas: unguenta non ſpernunt: & tamen in omniũ ore uerſantur. Ad quod & ante reſpõdi: & nũc bre/ uiter reſpondeo: me in præſenti opuſculo: non de clericis diſputare, ſed monachum inſtituere. Sancti ſunt derici: & omniũ uita laudabilis. Ita ergo age, & uiue in monaſterio: ut clericus eſſe merearis: ut adoleſcentiam tuam, nulla ſorde cõmacules: ut ad altare Chriſti, quaſi de thalamo uirgo procedas: & habeas deforis bonum teſtimoniũ: fœminæq; nomen tuũ nouerint: & uultũ tuum neſciant. Cum ad perfectã ætatem ueneris (ſi tamen uita comes fuerit) & te uel populus, uel pontifex ciuitatis, in derum elegerit: agito quæ derici ſunt: & inter ipſos ſectare meliores: quia in omni conditione & gradu, optimis mixta ſunt peſſima. Ne ad ſcribendũ cito proſi/ lias: & leui ducaris inſania. Multo tẽpore diſce quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis: imo irriſoribus aurem ne libenter accõmodes: qui cum te adulationibus fouerint: & quodammodo impotẽ mẽtis effecerint: ſi ſubito reſpexeris: aut ciconiarũ deprehẽdes poſt te colla curuari: aut manu auriculas agitari aſini: aut æſtuantẽ canis, ptendi linguã. Nulli detrahas: nec in eo te ſan/ D ctum putes, ſi cæteros laceres. Accuſamus ſæpe quod facimus: & cõtra noſmetipſos diſerti: in no ſtra uitia inuehimur: muti de æloquentibus iudicantes. Teſtudineo Grũnius incedebat ad lo/ quendũ gradu: & per interualla quædã, uix pauca uerba carpebat: ut eũ putares ſingultire, nõ proloqui. Et tamen cum menſa poſita librorũ expoſuiſſet ſtruẽ: adducto ſupercilio, cõtractiſq; naribus, ac fronte rugata: duobus digitulis cõcrepabat: hoc ſigno ad audiendũ diſcipulos pro/ uocans. Tum nugas meras fundere: & aduerſum ſingulos declamare. Creticũ diceres eſſe Lon/ ginum, Cenſoremq; Romanæ facundiæ. Notare quẽ uellet: & de ſenatu doctorum excludere. Hic bene nũmatus, plus placebat in prandijs. Nec mirũ, ſi qui multos ineſcare ſolitus erat: facto cuneo circũſtrepentium garrulorũ, procedebat in publicum: intus Nero, foris Cato: Totus am/ biguus: ut ex cõtrarijs diuerſiſq; naturis, unum monſtrũ nouãq; beſtiam diceres eſſe cõpactã: iuxta illud poeticũ. Prima leo, poſtrema draco, media ipſa Chimæra. Nuncq; ergo tales ui/ deas: nec huiuſmodi hominibus appliceris: nec declines cor tuũ in uerba malitiæ, & audias: Se dens aduerſus fratrem tuũ loquebaris: & aduerſus filium matris tuæ, ponebas ſcandalum. Et iterũ: Filij hominũ: dentes eorum arma & ſagittæ. Et alibi: Molliti ſunt ſermones eius ſup oleũ, & ipſi ſunt iacula: Et apertius in eccleſiaſte: Sicut mordet ſerpens in ſilentio: ſic qui fratri ſuo oc/ culte detrahit. Sed dices: Ipſe non detraho: alijs loquentibus quid facere poſſum? Ad excuſan/ das excuſationes in peccatis iſta pẽtendimus. Chriſtus arte nõ illuditur. Nequacẽ mea: ſed apo/ ſtoli ſententia eſt: Nolite errare: deus nõ irridetur. Ille in corde, nos uidemus in facie, Solomõ lo/ quitur in Prouerbijs: Ventus aquilo diſſipat nubes, & uultus triſtis, linguas detrahentiũ. Sicut eñ ſagitta ſi mittatur cõtra duram materiam: nonnũq; in mittentẽ reuertitur: & uulnerat uul/ nerantẽ: illudq; cõpletur: Facti ſunt mihi in arcũ prauũ: Et alibi: Qui mittit in altũ lapidem: re cidet in caput eius: ita detractor cũ triſtẽ faciem uiderit audientis: imo ne audientis qdem: ſed obturantis aures ſuas, ne audiat iudiciũ ſanguinis: ilico cõticeſcit, pallet uultus, hærent labia, ſali ua ſiccatur. Vnde idẽ uir ſapiẽs: Cũ detractoribus, inquit, ne miſcearis, qñ repente ueniet per/ ditio eorum: & ruinam utriuſq; quis nouit? Tam ſcilicet eius qui loquitur: cẽ illius, qui audit loquentem. Veritas angulos nõ amat: nec quærit ſuſurrones. Timotheo dicitur: Aduerſum pre/

ſbyterum

A ſbyterum accuſationem, cito ne receperis. Peccantem autem coram omnibus argue: ut & cæteri metũ habeant. Non eſt facile de prouecta ætate credendum: quã & uita præterita defendit: & honorat uocabulum dignitatis. Verum quia homines ſumus: & interdum cõtra annorũ matu ritatem, puerorũ uitijs labimur: ſi meuis corrigere delinquẽtem, aperte increpa: tantũ ne occul/ te mordeas: Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit. Oleum autẽ peccatoris non im/ pinguet caput meũ. Quẽ eñ diligit dñs, corripit: caſtigat aũt oẽm filiũ, quẽ recipit. Et per Eſaiã clamat dñs: Populus meus, qui beatos uos dicunt: ſeducunt uos, & ſemitas pedum ueſtrorum ſupplantãt. Quid eñ mihi prodeſt: ſi alijs mala referas mea? Si me neſciente, peccatis meis, imo detractionibus tuis alium uulneres: & cum certatim omnibus narres: ſic ſingulis loqua/ ris, quaſi nulli dixeris alteri? Hoc eſt non me emendare: ſed uitio tuo ſatiſſacere. Præcipit dñs peccantes in os argui debere ſecreto: uel adhibito teſte: & ſi audire noluerint, referri ad eccle/ ſiã: habendoſq; in malo pertinaces, ſicut ethnicos & publicanos. Hæc expreſſius loquor: ut ado leſcentem meũ, & linguæ & auriũ prurigine liberẽ: ut renatum in Chriſto, ſine ruga & macula, quaſi pudicam uirginem exhibeam, caſtam, tam mente cẽ corpore: ne ſolo nomine glorietur: & abſq; oleo bonorũ operũ, extincta lampade, excludatur a ſponſo. Habes iſtic ſanctũ do/ ctiſſimũq; pontificem Proculũ: qui uiua & præſenti uoce noſtras ſchedulas ſuperet; quotidia/ niſq; tractatibus iter tuum dirigat: nec patiaẽ te in partem alteram declinando, uiam relinque/ re regiam: per quã Iſrael ad terram repromiſſionis properans, ſe tranſiturũ eſſe promittit. Atq; utinam exaudiatur uox eccleſiæ implorantis: Dñe pacem da nobis. Omnia eñ dediſti nobis. Vtinam quod renunciamus ſæculo, uoluntas ſit, non neceſſitas: & paupertas habeat expetita gloriã, nõ illata cruciatũ. Cæterum iuxta miſerias huius temporis, & ubiq; gladios ſæuientes: ſatis diues eſt, qui pane non indiget. Nimiũ potens eſt: qui ſeruire nõ cogitur. Sanctus Exupe/ rius Toloſæ epiſcopus: uiduæ Saraptenſis imitator, eſuriẽs paſcit alios: & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena: omnem q; ſubſtantiam, Chriſti uiſceribus erogauit. Nihil illo ditius: q corpus domini caniſtro uimineo, ſanguinẽ portat in uitro: Qui auariciam eiecit e templo. Qui abſq; funiculo & increpatione, cathedras uendentiũ columbas: id eſt, dona ſanctiſpiritus men ſaſq; ſubuertit mammonæ: & nũmulariorũ æra diſperſit: ut domus dei, domus uocetur oratio/ B nis, & nõ latronum ſpelunca. Huius e uicino ſectare ueſtigia: & cæterorũ qui uirtutũ illius ſimi/ les ſunt: quos ſacerdotium, & humiliores facit & pauperes. Aut ſi pfecta deſyderas: exi cũ Abra ham de patria & cognatiõe tua, & perge quo neſcis. Si habes ſubſtantiã: uende, & da pauperi/ bus. Si non habes: grandi onere liberatus es: nudum Chriſtum, nudus ſequere. Durũ, grande, difficile, ſed magna ſunt præmia.

IN EPISTOLAM SEQVENTEM

Familiaris eſt epiſtola, nec eget argumento, preſertim tam breuis.

SCHOLION.

Pennatis, ut aiunt, pedibus) Ita ſignificabant miram celeritatẽ, ſumpto prouerbio a Mercurio, cuius pedibus alas addidere poetæ.

HIERONYMVS AD FLORENTIVM.

QVantus beatitudinis tuæ rumor, diuerſa populorũ ora compleuerit: hinc poteris æſtimare: qd' ego te ante incipio amare, cẽ noſſe. Vt eñ ait Apoſtolus: quorũdã hominũ peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudiciũ: ita ecõtrario tuæ dilectio nis fama diſpergitur: ut nõ tantũ laudandus ſit ille, qui te amat, cẽ ſcelus putet' fa/ cere ille, qui nõ amat. Prætermitto innumerabiles: in quibus Chriſtũ ſuſtentaſti, pauiſti, ueſti/ ſti, uiſitaſti. Heliodori fratris a te adiuta neceſſitas: multorũ etiã poteſt ora laxare: quibus gra/ tijs: quo ille præconio peregrinatiõis incõmoda, a te ſota referebat? Ita ut ego ille tardiſſimus, quẽ intolerabilis lãguor uexat, pẽnatis (ut aiunt) pedibus, certe charitate & uoto te ſalutauerim: & etiam cõplexus ſim. Gratulor ita q tibi: & naſcentem amicitiam, ut dominus cõfœderare di/ gnetur, præcor. Et quia frater Ruffinus: qui cum ſancta Melania ab ægypto Hieroſolymã ue/ niſſe narratur: indiuidua mihi germanitatis charitate cõnexus eſt: quæſo ut epiſtolã meã huic epiſtolæ tuæ copulatam, ei reddere non graueris. Noli nos eius æſtimare uirtutibus. In illo cõ/

C ſpicies expreſſa ſanctitatis ueſtigia: & ego cinis & uiliſſima pars luti: etiã fauilla: dũ uertor, ſatis habeo, ſi ſplendorẽ morũ illius, imbecillitas oculorũ meorũ ferre ſuſtineat. Ille modo ſe lauit, & mũdus eſt, & tanꝯ nix dealbatus: ego cũctis peccatorũ ſordibus inquinat⁹, diebus ac noctib⁹ opperior cum tremore, reddere nouiſſimũ quadrantẽ. Sed tamẽ quia dñs ſoluit compeditos: & ſup humilẽ & trementẽ uerba ſua, requieſcit: forſitan & mihi in ſepulchro ſcelerum iacenti dicat: Hieronyme ueni foras. Sanctus preſbyter Euagrius, plurimũ te ſalutat: & Martinianũ fratrem iuncto ſalutamus obſequio: quẽ ego uidere deſyderans, catena languoris innector.

IN EPISTOLAM SEQVENTEM.

Et hæc familiaris eſt, nec eget argumẽto, ne ſcholijs quidem. Niſi quod ex hac liquet, diuũ Hieronymũ apud Treuiros, aliquãdiu fuiſſe cõmoratũ: ut apud quos grande uolumen Hilarij de ſynodis deſcripſerit ſuis ipſius articulis. Eſt aũt Treuirorum metropolis, inter imperiales Germaniæ ciuitates, uel in primis inclyta, ad Moſellæ ripam, plurimũ adhuc obtinens antiquitatis. Quæ mihi iure optimo gloriari poſſe uidetur, quod tam eximium uirum, hoſpitem habuerit, atꝯ id quidẽ nõ exiguo tẽporis ſpacio.

HIERONYMVS AD FLORENTIVM.

IN ea mihi parte eremi cõmoranti: quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur: dilectionis tuæ ſcripta perlata ſunt. Quibus lectis: ita redaccẽſus eſt animus Hieroſolymã proficiſcendi: ut pene nocuerit propoſito, quod profuerat charitati. Nunc igit quo modo ualeo, pro me tibi litteras repreſento: & ſi corpore abſens, amore tamẽ & ſpiritu uenio: impendio expoſcens: ne naſcentes amicitias: quæ Chriſti glutino cohæſerunt: aut temporis, aut locorum magnitudo diuellat: quin potius fœderemus eas reciprocis epiſtolis. Illæ inter nos currant, illæ ſibi obuient, illæ nobiſcum loquantur. Non multum perditura erit charitas, ſi tali ſecum ſermone fabuletur. Ruffinus autem frater (ut ſcribis) nec dum uenit. Etſi ue
D nerit: non multum proderit deſyderio meo: cum eum iam uiſurus non ſim. Ita enim & ille longo interuallo ſeparatus eſt: ut huc non poſſit excurrere: & ego arreptæ ſolitudinis terminis arceor: ut cœperit iam mihi non licere, quod uolui. Ob hoc & ego obſecro: & tu ut petas plurimum quæſo: ut tibi beati Rhetitij Auguſtudunenſis epiſcopi cõmentarios ad ſcribendum largiatur: in qbus Canticũ canticorum ſublimi ore diſſeruit. Scripſit mihi & quidam de patria ſua pradicti fratris Ruffini, Paulus ſenex, Tertulliani ſuum codicem apud eum eſſe: quem uehementer repoſcit. Et ex hoc quæſo: ut eos libros, quos me non habere breuis ſubditus edocebit: librarij manu in charta ſcribi iubeas. Interpretationem quoq; pſalmorum Dauidicorum: & prolixum ualde librum de ſynodis ſancti Hilarij: quem ei apud Treuiros, manu mea ipſe deſcripſeram: ut mihi tranſferas, peto. Noſti hoc eſſe animæ pabulum: ſi in lege domini meditet die ac nocte. Cæteros hoſpitio recipis, ſolatio foues, ſumptibus iuuas. Mihi ſi rogata præſtiteris: cuncta largitus es. Et quoniam largiente domino, multis ſacræ bibliothecæ codicibus abundamus: impera uiciſſim: quodcunq; uis, mittam. Nec putes mihi graue eſſe, ſi iubeas. Habeo alumnos: qui antiquariæ arti ſeruiunt. Neq; uero beneficium pro eo quod polliceor, poſtulo. Heliodorus frater mihi indicauit: te multa de ſcripturis quærere, nec inuenire. Aut ſi omnia habes: incipit ſibi charitas uendicare, plus petere. Magiſtrum autem pueri tui (de quo dignatus es ſcribere: quem plagiatorẽ eius eſſe non dubium eſt) ſæpe Euagrius preſbyter dum adhuc Antiochiæ eſſem, me preſente corripuit. Cui ille reſpondit: Ego nihil timeo. Dicit ſe a domino ſuo fuiſſe dimiſſum: & ſi uobis placet, ecce hic eſt: tranſmittite quo uultis. In hoc arbitror me non peccare: ſi hominem uagum non ſinam longius fugere. Qua propter quia ego in hac ſolitudine conſtitutus, non poſſum agere quod iuſſiſti: rogaui chariſſimum mihi Euagrium: ut tam tui ẽꝯ mei cauſa, inſtanter negocium proſequatur.

A

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

LAetam hortatur, ut filiam iam inde ab ipſis incunabilis inſtituat ad pietatem Chriſtianã: & ſtatim anteꝯ ullis inficiatur uitijs, ſanctas imbibat cantiones, ut & inter blãdicias nutricũ, & luſus puellares, Chriſti guſtum hauriat. Deinde de cultu, de uictu, & quomodo iã adoleſcens ſit a ſæcularium arcẽda contagio, de ſtudio diuinæ ſcripturæ, de fugiendis apocryphis, ſaluberrima tradit præcepta, adhortãs ut mature mittatur in Bethlehem, anteꝯ ulla macula contaminetur, ſe & magiſtrum & nutritiũ fore pollicens. Hãc Lætam, Toxotius Paulæ filius duxerat uxorem, ex qua filiam nomine Paulam ſuſcepit, quã auia Paula, uirginitati deſtinarat: ut teſtatur Hieronymus in epitaphio Paulæ. Ipſa mater Læta, mortuo Toxotio, monitis & exemplo ſocrus, in uiduitate perſeuerare decreuerat.

SCHOLIA.

SAnctificatus eſt em̃.) Locus eſt apud diuũ Paulũ in priore ad Corinthios epiſtola. ca. 7. In antiquis exemplaribus repperimus ſcriptũ, in uiro, nõ per uirũ: & in uxore, nõ per mulierẽ: Sic em̃ habẽt græca, ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί, id eſt, ſanctificat⁹ eſt enim uir incredulus in uxore: & uxor incredula, in uiro. Porro quod addit interpres, fideli & fideli, explicãdi cauſa fecit. De impari matrimonio.) Ob id ni fallor, qđ ex altera parente Chriſtiana, altero gentili nata ſit. Id em̃ mox indicat, cum ait, Vt non deſperes parentis ſalutem. De repromiſſione martyris.) Apparet Albinum prædixiſſe futurum, ut pareret. Alluſit ad Iſaac qui & ipſe natus eſt ex repromiſſione, quẽadmodum & Chriſtus, & Iohannes Baptiſta. Candidatus eſt fidei.) Nondũ baptiçatus, ſed qui iam ambiret, ac poſtularet baptiſari. Nã candidati uocabantur olim, qui peterent magiſtratũ, quod ij, quo magis eſſent cõſpicui populo, candida ueſte ambibant, ſingulos ſalutantes. Vnde Fabius filium ſuum, auitæ æloquentiæ candidatũ ſcribit, quod eã etſi nondũ aſſecutus, tamen aſſequi conaretur. Et Seuerus in uita Martini. Necdũ, inquit, tamẽ regeneratus in Chriſto, agebat quendam bonis operibus, baptiſmatis candidatũ. Ad eundẽ modũ & hunc fidei candidatũ uocat, quod ita uiueret, ut baptiſmate dignus eſſe uideret. Etiam ipſum louẽ.) Non uidetur hic locus uacare mendo, quorſum em̃ huc induceret louem? Verũ diuinare poſſum, quid ſcribendum ſit. Fortaſſe pro loue legendũ eſt proauũ. Fiunt nõ naſcũtur Chriſtiani.) Partem encomiaſticam clauſit epiphonemate, ſicuti ſolet. Auratum ſqualet.) Hic ingreditur in locũ cõmunẽ, de gentilitate paſſim in toto orbe aboleſcente, & Chriſtiana religione ubiq; magis ac magis effloreſcente.
B Verũ hanc gloriã rurſum perdidimus, quandoquidẽ profeſſio Chriſtiani nominis, in anguſtũ cõtracta eſt his tẽporibus, & inter hos ipſos per pauci ſunt, q uere ſint Chriſtiani. Turciſq; minamur bellũ, quaſi uero ferro ſoleant fieri Chriſtiani, cũ ipſi Turcã in pectore geramus. Capitoliũ.) In quo omniũ deorum ſimulacra habebantur Ioue præſidente. Propinquus ueſter Gracchus.) Gracchorum familia Romæ nobiliſſima fuit, unde Paulã quoq; duxiſſe genus, teſtaẽ in illius epitaphio, Gracchorũ ſoboles Agamennonis inclyta proles. Præfecturã gereret urba.) Nam multa præfecturarũ genera, uerũ præfecti⁹ urbis, plurimũ iuris obtinebat, adeo ut abſente imperatore, imperatoris haberet authoritatẽ. Nõne ſpecũ Mithræ.) Quãꝯ hic locus prope modũ deprauatior eſt, in oibus exemplaribus, ꝯ ut ad plenum reſtitui poſſit: tamẽ lucẽ aliquã oſtendam, ac uiam aperiã lectori, quo ſenſum utcũq; percipiat. Veteres octo deos faciebant: ignẽ, aquã, terrã, cœlũ, lunam, ſolẽ, mithram, noctẽ. Mithrã autẽ Perſæ, eundẽ putabant eſſe cũ ſole, quem in primis ea gens uenerabaẽ. Huius ſimulacrũ ita fingebant, ut faciẽ haberet leonis, utraq; manu cornua bubula cõprimens. Rem diuinã ita factitabant, ut ſacerdotes bouem e ſpecu cornibus educerent, eumq; Mithræ mactarent. Vnde & Hieronymus, de ſpecu meminit. Ea ſacra Mithriaca uocabãtur. Martianus capella eundẽ exiſtimat, quem alij Phœbum appellent, alij Iſacum, & quem Nili accolæ uocent Serapim: Memphitici, Oſirim: Perſæ, Mithram. Plura de his Herodotus, & Strabo, uerũ hæc ad huius loci explanationem ſufficiunt. Quibus corax.) Gentiles deos ſuos, effigie beluarum colebant, uelut Aeſculapium ſub imagine ſerpentis, Mercurium canis, Panem hirci, præſertim apud Aegyptios, gentem ad inſaniã uſq; ſuperſtitioſam, apud quos taurus, quem Apidem uocant, cebus, ea eſt limia caudata, crocodilus, ibis, aquila, lupus, canis, coruus: deniq; & cepe, & uentris crepit⁹ habent numẽ, quemadmodũ apparet, cum ex plurimis alijs rerum ſcriptoribus, tum maxime ex Herodoto, Plinio, Diodoro Siculo, Iuuenale, cuius & de his rebus Satyra decimaquinta: Lucianus de ſacrifi
cijs: Verum hic locus ita deprauatus eſt, ut ad reſtituẽdum, Delio quopiam ſit opus. Nos tamen quantũ aſſequi cõiectura potuimus indicabimus. Corax.) Populus eſt inter Callipolim & Naupactũ, Corax autem græce coruum ſonat, quã auem nonnulli pagani numinis uice colebant, unde & coracina dicta ſacra: quẽadmodum teſtatur & diuus Ambroſius enarrãs epiſtolã Pauli ad Romanos. Niphus.) Nõnulli codices habebãt Nymphus, Suſpicor legendũ Nibis, quæ ciuitas eſt Aegypti, authore Stephano, quæ ab Ibide nomẽ habere uideẽ. Miles.) Nõ dubiũ, quin miles uox ſit adulterina. Quare legẽdũ arbitror, uel Mylon, quæ ciuitas eſt Aegypti, uel Mylax, qui popul⁹ eſt Epiri, uel (quod mihi magis placet) Thmuis, quod nomẽ eſt ciuitatis Aegypti: ſic ab hirco dictæ, quod apud Aegyptios hircus θμοῦις uocetur: ut teſtatur diuus Hieronymus, in Eſaiam capite quadrageſimo ſexto. Leo.) Leon legendũ opinor. Eſt & hoc nomine populus, a Leone dictus, cuius meminit Hieronymus in eo quẽ modo citauimus loco. Meminit & Plinius Leontopoleos, in deſcriptione Aegypti, libro quinto capite nono: meminit & leonti: niſi forte pro Leon legẽdũ eſt Lycon, quæ ciuitas eſt Aegypti, cuius meminit Hieronymus in eodẽ quẽ paulo ante citaui loco. Helius.) Diuus Hieronym⁹ in epitaphio Paulæ, indicat Hieruſalẽ ciuitatẽ fuiſſe trinominẽ, Iebus, Salem, & Hieruſalẽ: deinde ab Adriano, Heliã uocatã. Helius aũt

C solem significat. Sed quoniã nõnulli codices habebãt:Heliodromis,nõnulli,Heliodromius, potest fieri ut ciuitas fuerit a solis cursu uocata: quãq; hic de portẽtis agit. Vnde an Perses hoc loco mendo uacet, nonnihil addubito. Quæ citra emendatorũ exemplariũ auxiliũ,ad plenum restitui non possunt. Nos in tantis tenebris,lectori nõnihil lucis aperuimus,& plura coniectandi,ministrauimus ansam. Non omnia possumus omnes. Sed illud mirum est,diuum Hieronymũ hoc loco nõ facere mentionẽ eius ciuitatis, quæ a cane,quem adorat,nomen habet κυνῶν,cum huius meminerit,in Esaiæ cõmẽtarijs. Meminit & Plinius Cynopoleos, & Lycopoleos. Aegyptius Serapis.) Apim,bouem intelligit,quẽ Aegyptij mira superstitione colere consueuerunt. Nam is & Serapis apud scriptores appellat̃. De quo permulta passim apud authores,nominatim apud Herodotũ ac Plinium,ac mox Hieronymũ. Marnas Gaçæ luget.) Gaça ciuitas est Palæstinæ,finitima Aegypto,quã Syri Açam uocant,ut testat̃ Stephanus. Strabo quoq; Gaçam Syriæ partem facit,Iudeæ contiguã. Qui Açam uocant,dictã existimant,ab Açone Herculis filio. Qui Gaçam nominant,a Ioue conditam aiunt. Nomẽ inditũ,quod illic Iupiter suas opes reposuerit,quas Persæ sua lingua,gaçam uocant. Hic Iouis templũ fuisse testant̃,quod illi sua lingua Marnan uocãt,alludẽtes opinor ad Creticã uocẽ,quod Cretẽses uernaculo sermone Marnan appellẽt uirgines. Nam templũ hoc,Cretei Iouis esse creditum est. Meminit huius rei Hieronymus in cõmentarijs,qbus enarrat prophetam Esaiam his uerbis: Siue destructa Idololatria extruet̃ euangeliũ. Hoc & nostris temporibus uidemus esse cõpletum. Serapis in Alexandria,& Marnæ tẽplũ Gaçæ,in ecclesias dñi surrexerunt,& ciuitates Aroer,euãgelicis gregibus præparatæ sunt. Quotidie turmas.) Festiuissime uerbũ militare traxit ad monachos,quod ab his regionibus,unde militũ cohortes solent erumpere,nunc monachorum examina mittant̃. Et currente rota.) Allusit ad Horatianũ illud in arte poetica. Amphora cœpit institui currente rota,cur urceus exit? Nam amphora lato ore est,urceus angusto. Id propemodum prouerbij uice dicit̃,quoties orationis initiũ nõ cõuenit cũ extrema parte. Sed tamen hoc loco diuus Hieronymus cupiens a sua Ecbasi,redire ad argumentũ,hac est usus correctiõe,qua non raro solemus in trãsitu uti: quẽadmodũ ostendimus, & in Cõmentarijs de copia. Ne oderit studia.) Hoc præcipiendũ ineptis nostræ tempestatis litteratoribus,qui clamoribus,minis,cõuitijs,plagis,morũ asperitate,docendi pplexa & inamabili ratione,nihil aliud efficiunt,nisi ut pueri in omnẽ uitã oderint litteras.

Nõ sint fortuita.) Idem obseruandũ erit,in Thematis,quæ pueris a præceptore pponunt̃: sicuti nos quoq; admonuimus in libello de Instituẽdis pueris. De Matthæo Lucaq;.) Nam hij duo Christi genealogiam describũt,quãq; non eodẽ modo. Librariorum uilitate.) Apparet olim librarios, litterarũ elemẽta pueris monstrare solitos. Extat epistola græca apud Aulũ Gelliũ,qua Philipp⁹ Alexandrũ adhuc infantẽ,Aristoteli uelut in gremiũ tradit,litteris instituendũ. Vnde addidit uilitate,quod tãtus philosophus eo se demiserit: quod uilium librariorum esse munus cõsueuit. Gracchorũ æloquẽtiæ.) Cor-
D neliã intellige sororem Aphricani,matrẽ Gracchorũ: cuius extabant olim epistolæ,multum æloquentiæ pse ferentes: ut testis est Quintilianus, ex quo Hieronymus hũc locum mutuo sumpsit. Præterijt autẽ Hieronymus exemplũ de Lelij filia,cuius eodẽ loco meminit Quintilianus. Hortensij oratio.) Hic in æloquentiæ campo,Ciceronis æmulus fuit,uel huius magis Cicero: quẽ tamen breui superauit. Huic & patrem æloquentẽ fuisse apparet: nisi forte,quod suspicor,Hortensiæ legẽdum est: ut intelligas Hortensij filiã,cui⁹ olim extabat oratio apud triumuiros habita: quæ legebatur,nõ tantũ in sexus honorem, ut inquit Quintilianus. Lanarum conchylia.) Conchylia,purpurã appellat. Siquidem & purpura piscis est nomen,uti murex,e quorum succo purpura tingitur. Sic & conchyliatas appellant uestes, conchylij succo imbutas. Recens testa.) Allusit ad illud Horatianũ. Quo semel est imbuta recens,seruabit odorẽ, Testa diu. Leonidis.) Et huius historiæ meminit Quintilianus. Leonides autẽ erat Alexãdri pædagogorum princeps: ut testatur & Plutarchus. Fabius Diogenem Babyloniũ citat authorem.

Procliuis est.) Hanc periodũ clausit epiphonemate. Rosam ex se natã.) Nõnulli codices habebãt, Rosam ecclesiæ natã gaudeat. Et nolẽti alleluia.) Addidit nolenti,quoniã ethnicũ significat. Et alterã auiã.) Est em̃ paterna auia,est materna auia. Auiã alterã,intelligit Paulã,& amitã Eustochiũ,id qđ ex ijs quæ sequentur,magis liquebit, etiã si amita proprie soror est patris. Nã quod sequit̃,cui imperatori, Christũ ni fallor intelligit,& exercitũ, gregẽ uirginũ militantiũ Christo. Addidit alteram,quod illas uel gentiles haberet,uel certe mũdanas. Sed mihi magis placet,ut aliã legas pro alterã,id quod in nõnullis reperit̃ exemplaribus. Qz aliã,i. q̃ diuersam,& q̃ alijs morib⁹: ut referas aliã,nõ ad Paulã, sed ad auum gentilẽ. Ad illas tibi mini.) Exp̃ssit infantiũ morẽ, q offensi minantur ad auiam fugituros se,atq; his minis delectãtur parẽtes. Ne aureis.) Olim delicatæ mulieres,ab auribus pforatis gemmas suspendebant. Vñ Iuuenalis. Cũ uirides gẽmas collo circũdedit,& cũ Aurib⁹ extersis magnos cõmisit elenchos.

Cerussa & purpurisso.) Colores sunt,qbus sese fucant fœminæ. Cerussa cãdidãt uultũ,purpurisso addunt ruborẽ. Est autẽ iucunda emphasis in his uerbis,depingas,premas,oneres,irrufes. Quid em̃ stultius, q̃ faciẽ habere colorib⁹ depictã? Quid minus cõuenit,q̃ collũ,quod oportet in cœlũ erigi, auro & margaritis deprimi? Aut caput onerari,quod baiulorũ est? Festiuiter autem torsit,de capillitij tinctura, ad ignem gehennæ. Rufus enim color igneus est. Mundano more pexuit.) Quidam habent,nexuit: utraq; lectio satis quadrat ad sententiam. Hæc uerba frangentem.) Id est,fragore quodam insonantẽ, quemadmodum solent irati: nisi mauis legere,frendentem,ut quædam habebant exemplaria. Iuxta sententiam domini.) Dextrum & sinistrum pro bono posuit & malo. Cæterum ubi dictum sit hoc a domino,nõ succurrit in præsentia locus,nisi fortassis in euangelio,cum pios ad dextram posuit,impios ad sinistram. Malleus uniuersæ. T.) Respexit ad locum qui est apud Hieremiam capite quinquagesimo. Quomodo contritus est malleus uniuersæ terræ? Sic enim propheta uocat Satanam. De aureo

calice

A calice.) Et hic locus est apud Hieremiã.ca.quinquagesimoprimo. Calix aureus babylon inebriãs oẽm terram: de uino eius biberũt gentes. Cũ Dina.) Quomodo Dina filia Iacob stuprata fuerit a Sichẽ, legis Geneseos.cap.34. Pythagoræ littera.) Y. significat,de qua extat carmẽ Marõis titulo, Littera pythagoræ discrimine secta bicorni. Humanæ uitæ speciem præferre uidetur. Huius dextra pars,abruptũ habet ascensum, & uirtutis uiam indicat: sinistra, facilem, & uitiorum ostendit uiam. Tum autem ad huius litteræ biuium peruenitur,cum per ætatem incipimus deliberare, utram uiam potius sequi debeamus: quemadmodũ de Hercule finxit Prodicus. Sed apparet olim huius elementi figuram,non nihil diuersam fuisse ab ea,quæ nunc est. In exemplum sponsi.) Sic em̃ Lucas de puero Iesu,quod creuerit,ætate,sapientia,gratia. Pergat ad templũ.) Totum hunc locum de puero Iesu,reperto in tẽplo, & nõ inuento in comitatu, trahit ad allegoriam. Nisi in adyto.) Adyta,sunt arcana loca in tẽplis,quæ subire sit nefas. Ex adytis olim reddebãt oracula. Græca uox est,δύω,subeo significat,ἀ,particula est priuatiua,ἄδυτον,quasi non subeundũ. Nunq̃ exeat.) Retulit,quod est Cãticorum.cap.5. Inuenerũt me custodes ciuitatis &c. Licet quidam putent.) In hac opiniõe fuit Plato,qui reprehendit Lacedemoniorum institutũ,quod iuuenes suos tantum aduersus aspera præpararent: nõ exercerent etiã,ut in medijs delitijs ac uoluptatib⁹ tẽperare sibi possent. Aegre repræandas.) Iambic⁹ est trimeter,e comœdia quapiã,sicuti uidet̃. Vide ne forte legendũ sit nõ repræandas,sed repellas. Periculosa teneris.) Hieronymus uir tam seueræ uitæ,tamen teneram ætatem non uult uexari ieiunijs,id quod multi Christiani nũc exigunt. Brachmanes.) Philosophi sunt apud Indos, de quorũ tolerantia,prodigiosa quædã tradunt authores: similia ferme de gymnosophistis,sic appellatis,quod nudi philosopharent̃. Oriçæ.) Ordei genus est, unde ptisanariũ conficiunt hodie. Si tanti uitrum.) Hoc alijs locis aliquot Hieronymus prouerbij uice citat, Si tanti uitrũ,quanti margaritũ? ut ostendimus in Chiliadibus. Vitrum appellat philosophorũ institutũ. Margaritũ, Christianorũ,aut illorum præmium,nempe gloriam,uitrũ uocat,Christianorũ,margaritum. Adagio significatur,summa rerum inæqualitas. Nam uitrum uilissimũ imitatur gemmas, quæ præciosissimæ sunt, & in his præcipue uniones: ut testatur Plinius. Floribus carptũ.) Pro carptum,nonnulli codices habebant,sertum,forte,sartum legendũ aut consertũ. Discat græcorũ.) Hieronymus ad rem pertinere putat,ut uirgo græce calleat. Theologi uix existimãt ad rem pertinere,ut discant latine. Ne transuersum.q.u.) Hoc dicto prouerbiali,significabãt minimũ spatiũ: quẽadmodũ & illis, Latũ digitũ,pedẽ,quod transuerso ungue soleamus metiri minuta. Bombicum telas.) Hi uermes sericum texunt,unde tantopere sibi placent magnates. Serũ uellera.) Seres Indiæ populus est,de qbus Vergilius, Velleraq; in folijs depectũt tenuia Seres. Vnde & Serica dicta. Len-
B tescens.) Nam arte efficiunt,ut aurũ flecti possit,sicuti cætera fila. Cibus eius oluscu.) Satis constat hunc locũ esse corruptũ. Sic em̃ habebatur in plærisq;: Cibus eius olusculum sit & simila,caroq; et pisciculi. Porro cũ Hieronymus hic luxũ dedocere conet̃: si pmittat carnẽ & pisciculos,quæso quid omisit præter placentas? Equidẽ conijcio legendũ, Cibus eius olusculũ sit,& e simila,garoq; pisciculi: ut intelligas permitti olera,& pisciculos,sed non quoslibet,nec opipare conditos,sed minutos,ac uiles,eosq; cõditos garo & simila. Siquidẽ similam in condimentis admisceri solere,declarat & Martialis. Garus autẽ piscium liquamẽ est salsum. Fit aũt potissimum e scombris,ut testat̃ Strabo libro tertio: qui piscis olim cõtẽptissimus est habitus. Vnde Persius. Nec scombros metuẽtia carmina,nec thus. Huiusmodi sunt pisciculi,quos Veneti uulgo uocant Sardellas. Isidis & cybeles.) Isis apud Aegyptios colitur. Cybele mater erat omniũ deorũ,cuius sacerdotes galli uocabantur. Hij in dies aliquot proferebant ieiuniũ, & deinde phasianis auibus explebantur. Sic em̃ hic uocat aues phasidas, a Phaside Scythiæ fluuio, unde primũ importatæ putantur. Cerealia dona.) Frumentũ intelligit,a quo illi abstinebant,ne Cererẽ deam offenderent,cum a lautioribus non abstinerent. Plutarchus in libello de Iside & Osiride, ostẽdit horũ sacerdotes a uino quoq; abstinuisse. Hoc in perpetuo ieiunio.) Varie legitur in exemplarib⁹. Forte legendũ est,hoc ppetuũ in ieiunio præceptum sit: Vt intelligas hoc præceptũ generale,ubiq; habere locum in omni ieiunio. Quod si nõ placet mutare scripturã,intellige ppetuũ,in aliquot dies continuatũ. In prima mãsione.) Mansiões uocant interualla a diuersorio ad diuersoriũ,in qbus cõquiescit̃, Græci uocant σάθμους. Cæterũ in quadragesima,ut ante scripsi.) Hæc uerba,ut añ scripsi,mihi uident̃ addita,a nescio quo parũ attẽto. Vela pandẽda.) Duplici usus est metaphora, Nautæ aperiũt ac laxãt uela cũ festinãt: & aurigæ laxant habenas,cũ admittunt equos ad cursum. Et in cochlearum morem.) Allusit ad illud Plautinũ. Suo uictitant succo: qđ dictũ est de parasitis in fame durãtib⁹,donec cõtingat lautior cœna. Sic Cochleæ cõtinent sese intra testã,suoq; succo se sustinent,donec acciderit pluuia, Tũ prorepunt & ampliter pascunt̃. Aqualiculũ parat.) Aqualiculũ Persius uocat uentrẽ præturgidum & obesum,a uase sumpta metaphora. Suos admittãt.) Admitti dicũtur equi,quũ laxatis habenis sinuntur currere. Ouidius. Nõ opus admisso subdere calcar equo. Animos uirorũ.) Cũ mẽbra & uires deposuerint,animũ tamẽ & uoluptatẽ nõ deposuerũt,imo quo minus possunt,hoc magis appetũt. Præferant fœditatẽ.) Occurrit em̃ eas habuisse rem cũ uiro. Pellis babylonicæ.) Huiusmodi pelles nunc mittit Hispania, Vermiculata dicũt̃,minutulis notulis,uelut emblematib⁹ distincta. Apocrypha.) Græce recõdita uocãtur,quod priuatim & occulte legerent̃. Nõ ad dogmatũ ueritatẽ.) Dogmata decreta dicuntur & certæ sententiæ. Neq; em̃ a docendo deducit̃,ut quidã illiterati putant,sed a græco uerbo δοκεῖν,quod significat opinari. Ad signorũ reuerentiã.) Cõficta sunt em̃,ceu fabulæ quædã: sed in hoc cõfictæ,ut sacrũ aliqd significẽt. Quorũ titulis.) Inscribuntur Petro,Paulo,nõnulla ipsi Christo,uelut epistola Iesu ad Abygarum regẽ. Aurũ in luto.) Apophthegma Maronis,cũ Enniũ legẽs, diceret se aurũ e sterquilinio colligere. Significans illic plæraq; sordide scripta,nõnulla tamen feliciter & erudite.

Ablactaueris

C Ablactaueris cũ Isaac.) Habes Genesis.cap.21,quod ablactato Isaac,pater exhibuerit grande conui/uiũ:id Hieronymus trahit ad allegoriam,cum proficimus,ab impfectis ad maiora. Et uestieris cũ Samuele.) De hoc legis, primo Regũ. ca.2.Samuel autem ministrabat ante faciem domini puer, accinctus ephod lineo. Et tunicam paruam faciebat ei mater sua,quam adferebat statis diebus &c. Mitte auiæ & amitæ.) De his superius dixerat:discat statim,quã auiam habeat,quã amitam. Et cunis lesu uagientis.) Intelligit suũ monasteriũ,aut certe Paulæ iuxta domini præsepe. Et primis miretur ab annis.) Retulit Vergilianũ Hemistichium ex Aeneide. In cuius coronam.) Locus hic mihi uidetur nõ omnino carere mendo. Allusit aũt ad trigesimũ,sexagesimũ,& cẽtesimũ fructũ:quorũ primũ putãt, ad coniugatos pertinere,secundũ ad cælibes castos,tertiũ ad uirgines. Significat quotidie uirgines ad iungi choro Paulæ & Eustochij. Nam Paula tria uirginum instituit monasteria, in quibus omnis natio nis & conditionis uirgines ꝯ plurimas educabat:ut aliarũ uirginitas,illi quæ uirgo nõ erat,imputaret. In paruis corpusculis.) Nempe quia mulieres erant. Simulq; allusit ad Vergilianũ illud de Apibus dictũ. Ingẽteis animos angusto in corpore uersant. Felix uirgo,) Felix Paula. Nã hoc nomẽ puellæ quæ Lætæ fuerat nata, auiæ referẽs uocabulũ. Socrus & cognatam.) Paulã lætæ socrũ,Eustochiũ cognatã significat,,ppter affinitatẽ. Nã hæc ,pprie cognatos facit. Primã dei sentẽtiã.) Nempe illã: Crescite & multiplicamini. Secũda euãgelij.) Nam hos uocat beatos, q se castrauerint ,pter regnũ dei. Nec tu paruipenderes.) Nec,nõ negat hoc loco,sed corrigit,& auget,perinde quasi dicas,nõ solũ paruipenderes &c. uerũ etiã teipsam offerres. Mũdi Philosopho.) De Aristotele sentit,cui Alexander Magnus,puer adhuc traditus est educandus,ut græca testatur epistola,quæ extat in noctibus Gellianis.

Babylonico periturũ uen.) Fuit suspitio,sicuti testaẽ Plutarchus, Alexandrũ Magnũ ueneno periisse:id ab Aristotele fuisse paratũ,& per Antipatrum missum. Venenũ autẽ fuisse Aristotelis ingenio dignũ,nempe aquam quandã gelidissimã,quam e rupe quapiam Nonacriæ desudare narrant. Eã colligũt ungula equina. Nã alio uase cõtineri non potest,tanta est frigoris uis. Author Plutarchus in Alexandri uita.

HIERONYMVS AD LAETAM DE INSTITVTIONE FILIAE.

D APostolus Paulus scribẽs ad Corinthios: & rudem Christi ecclesiã,sactis instituẽs disciplinis:inter cætera mandata hoc quoq; proposuit,dicens:Si qua mulier habet uirum infidelem:& hic consentit habitare cum ea:non dimittat uirum. Sanctificatus est em uir infidelis in uxore fideli:& sanctificata est mulier infidelis, in uiro fideli. Alioqui filij uestri immundi essent:nunc autem mundi sunt. Si cui forte hactenus uidebantur nimium disciplinæ uincula laxata, & præceps indulgẽtia præceptoris:consyderet domũ patris tui,dariss imi quidem & eruditissimi uiri:sed adhuc ambulãtis in tenebris:& intelliget cõsilium apostoli illuc profecisse,ut radicis amaritudinẽ,dulcedo fructuũ cõpensaret:& uiles uirgulæ,balsama p̃cios a sudarẽt. Tu es nata de impari matrimonio. De te & Toxotio meo, Paula generata est. Quis hoc crederet: ut Albini põtificis neptis de repromissioe martyris nascerẽt ut præsente & gaudente auo: paruulæ adhuc lingua balbutiens,Christi alleluia resonaret:ut uirginem dei in suo gremio nutriret senex:Et bene feliciterq; expectauimus. Sancta & fidelis domus,uirũ sanctificat infidelem:Iam candidatus est fidei,quẽ filiorum & nepotum credens turba circũdat. Ego puto etiam ipsum Iouem si habuisset talem cognationẽ:potuisse in Christum credere. Despuat licet & irrideat epistolam meam:& me uel stultum,uel insanũ clamitet; hoc & gener eius faciebat anteq; crederet. Fiunt,non nascuntur Christiani. Auratũ squalet capitolium. Fuligine & aranearum telis,oia Romæ tẽpla cooperta sunt. Mouẽt urbs sedibus suis: & inundans populus ante delubra semiruta,currit ad martyrũ tumulos. Si non extorquet fidẽ prudentia:extorqueat saltem uerecundia. Hoc Læta religiosissima in Christo filia dictum sit, ut non desperes parentis salutem:& eadem fide qua meruisti filiam, & patrem recipias:totaq; dom⁹ beatitudine pfruaris:sciens illud a dño repromissum:Quæ apud homines impossibilia, apud deũ possibilia sũt. Nũq; est sera cõuersio. Latro de cruce trãsijt in paradisum. Nabuchodonosor rex babylonis,post efferationẽ corporis & cordis & beluarũ in eremo cõuictũ,mẽtẽ recepit humanã. Et ut omittã uetera:ne apud incredulos nimis fabulosa uideant:ante paucos annos propinquus uester Gracchus,nobilitatẽ patritiã sonans nomine:cũ præfecturã gereret urbanã:nonne specum Mythræ:& omnia portentuosa simulacra: quibus Corax,Niphus miles, Leo,Perses,Helios,Bromius pater initiãtur,subuertit,fregit exussit: & his quasi obsidib⁹ an-

A te præmissis, impetrauit baptismũ Christi. Solitudinẽ patitur & in urbe gẽtilitas. Dij quondã nationũ,cum bubonibus,& noctuis in solis culminibus remanserũt. Vexilla militum,crucis insignia sunt. Regũ purpuras & ardentes diadematũ gemmas, patibuli salutaris pictura cõ decorat. Iã & Aegyptius Serapis, Christianus fact⁹ est. Marnas Gaçæ luget inclusus,& euersionem templi iugiter pertremiscit. De India,Perside,Aethiopia,monachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius,Huni discũt psalterium:Scythiæ frigora,feruent calore fidei:Getarum rutilus & flauus exercitus,ecclesiarum circũfert tentoria:& ideo forsitan contra nos æqua pugnant acie:quia pari religione confidunt. Pene lapsus sum ad aliam materiã:& currente rota,dum urceũ facere cogito,amphoram finxit manus. Propositũ em̃ mihi erat sanctæ Marcellæ, & tuis precib⁹ inuitatũ,ad matrẽ,id est,ad te sermonẽ dirigere:& docere,quomodo instituere Paulã nostrã debeas:quæ prius Christo consecrata est ꝯ genita: quã ante uotis,ꝯ utero concepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de prophetalibus libris. Anna sterilitatem alui,fœcunditate mutauit. Tu luctuosam fœcunditatem,uitalibus libris commutasti. Fidens loquor,acceptura te filios:quæ primũ fœtum dño reddidisti. Ista sunt primogenita,quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel:sic ortus Sampson est:sic Iohãnes Baptista ad introitum Mariæ exultauit & lusit. Audiebat em̃ uerba domini per os uirginis pertonantis:& de utero matris,in occursum eius gestiebat erumpere. Igitur quæ de repromissione nata est:dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel nutritur in templo. Iohannes in solitudine præparatur. Ille sacro crine uenerabilis est:uinum & siceram non bibit: adhuc paruulus,cum domino sermocinatur. Hic fugit urbes: ç̃ona pellicea cingitur, locustis alitur ac melle syluestri:& in typum pœnitentiæ prædicandæ,tortuosissimi animalis uestitur exuuijs. Sic erudienda est anima,quæ futura est templũ dei:Nihil aliud discat audire:nihil loqui,nisi quod ad timorẽ dei pertinet. Turpia uerba nõ intelligat:cantica mũdi ignoret. Adhuc
B tenera lingua,psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciua puerorũ:ipsæ puellæ & pedisequæ,a sæcularibus consortijs arceantur:ne quod male didicerint,peius doceant. Fiant ei litteræ,uel buxeæ,uel eburneæ,& suis noibus appellent̃. Ludat in eis;ut & lusus ipe eruditio sit. Et nõ solũ ordinẽ teneat litterarũ,ut memoria nominũ,in canticũ transeat:sed & ipse inter se crebro ordo turbetur:& mediis ultima:primis media misceant̃:ut eas non sono tantũ:sed & uisu nouerit. Cum uero cœperit trementi manu stilum in cera ducere: uel alterius superposita manu,teneri regant̃ articuli,uel in tabella sculpant̃ elemẽta,ut per eosdẽ sulcos inclusa marginib⁹ trahãtur uestigia:ut foras non queant euagari. Syllabas iungat ad premiũ:& quibus illa ætas deliniri potest,munusculis inuitetur. Habeat & in discendo socias,quibus inuideat:quarũ laudibus mordeatur. Non obiurganda est,si tardior sit:sed laudibus excitandũ est ingeniũ:ut & uicisse gaudeat:& uicta doleat. Cauendũ in primis,ne oderit studia,ne amaritudo eorũ præceptа in infantia,ultra rudes ãnos transeat. Ipsa nomina per quæ cõsuescit paulatim uerba cõtexere:nõ sint fortuita:sed certa & coaceruata de industria;pphetarũ uidelicet atq; apostolorũ, & oĩs ab Adã patriarcharũ series,de Matthæo Lucaq; descendat:ut dũ aliud agit,futuræ memoriæ præpareẽt. Magister ꝓbæ ætatis & uitæ atq; eruditionis est eligẽdus:nec puto erubescet uir doctus,id facere in propinqua,uel nobili uirgine:quod Aristoteles fecit in Philippi filio:ut ipse librariorum utilitate, initia traderet litterarũ. Nõ sunt cõtemnenda quasi parua:sine quibus magna cõstare non possunt:Ipse elementorũ sonus:& prima institutio præceptorũ:aliter de erudito: aliter de rustico ore,pfertur. Vnde & tibi est ,puidendũ,ne ineptis blanditijs fœminarum,dimidiata dicere uerba filia cõsuescat:& in auro atq; purpura ludere:quorum alterũ linguæ:alterũ moribus officit:ne discat in tenero,quod ei postea dediscẽdũ est. Gracchorũ æloquentiæ,multũ ab infãtia sermo matris cõtulisse scribit̃. Hortensij oratio,inter paternos sinus coaluit. Difficulter eradit̃,qd rudes animi ꝓbiberũt. Lanarũ cõchylia qs in pristinũ cãdorẽ reuocet:? Recẽs testa,diu & saporẽ retinet & odorẽ,q̃ primũ imbuta est. Græca narrat historia, Alexãdrũ potẽtissimũ regẽ orbisq; domitorem, & in morib⁹,& in incessu,Leonidis pædagogi sui nõ potuisse carere uitijs,qb⁹ adhuc paruul⁹ fuit infect⁹. Prodiuis est em̃ malorũ æmulatio:& q̃rũ uirtutes assecq neq̃as:cito imitaris uitia. Nutrix ipa nõ sit temulẽta: nõ lasciua,nõ

C garrula:habeat modestam gerulã,nutritium grauem.Cũ auũ uiderit,in pectus eius trãsiliat:de collo pendeat,nolenti, alleluia decantet.Rapiat eam auia:patrem risibus agnoscat: sit omnibus amabilis:& uniuersa propinquitas,rosam ex se natam gaudeat.Discat statim quã habeat & alterã auiam,quã amitam:cui imperatori:cui exercitui tyruncula nutriatur.Illas desyderet:ad illas tibi minitetur abscessum: Ipse habitus & uestitus doceat eã,cui promissa sit.Cauc ne aures eius perfores:ne cerussa & purpurisso consecrata Christo ora,depingas:nec collum auro & margaritis premas,nec caput gemmis oneres,nec capillum irrufes:& ei aliquid de gehennæ ignibus aspiceris.Habeat alias margaritas,quibus postea uẽditis,emptura est præciosissimum margaritum.Prætexata nobilissima quondã fœmina,iubẽte uiro Hymetio:qui patruus Eustochij uirginis fuit:habitum eius cultumq; mutauit:& neglectum crinem,mundano more pexuit: uincere cupiens & uirginis propositum,& matris desyderium:& ecce tibi eadem nocte,cernit in somnis uenisse ad se angelum terribili uoce minitantem pœnas: & hæc uerba frangentem: Tu ne ausa es uiri imperiũ præferre Christo? Tu caput uirginis dei,tuis sacrilegis attrectare manib9:quæ iã nunc arescent:ut sentias excruciata quid feceris:& finito mense quinto,ad inferna duceris.Sinautem perseueraueris in scelere:& marito simul orbaberis & filijs.Omnia per ordinẽ expleta sunt: & seram miseræ pœnitentiam,uelox signauit interitus.Sic ulciscitur Christus uiolatores templi sui:sic gẽmas & preciosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli: nõ quod insultare uelim calamitatibus infelicium,sed ut moneam cum quanto metu,& cautione seruare debeas, quod deo spopondisti.Heli sacerdos offendit deum,ob uitia liberorũ.Episcopus fieri nõ potest,qui filios habuerit luxuriosos,non subditos. At ecõtrario de muliere scribitur: quod salua fiet per filiorũ generationẽ:si permanserit in fide,& charitate,& sanctificatione cũ pudicitia. Si perfecta ætas & sui iuris,imputatur parentibus:quãtomagis lactens & fragilis:quæ iuxta sententiã dñi,ignorat dextrã & sinistrã,id est,boni & mali differentiam? Si sollicita prouides:ne filia percutiatur a uipera: cur non eadẽ cura prouideas:ne feriat a malleo uniuersæ terræ? ne bibat de aureo calice babylonis? ne egrediatur cum Dina: & uelit uidere filias regionis alienæ? ne ludat pedibus, ne trahat tunicas? Venena non dantur, nisi melle circũlita:& uitia non decipiunt,nisi sub specie umbraq; uirtutum.Et quomodo,inquies,peccata patrum filijs non redduntur:nec filiorum parentibus:sed anima quæ peccauerit,ipsa morietur? Hoc de his dicitur,qui possunt sapere: de q; bus in euangelio scriptum est: Aetatem habet:loquatur pro se.Qui autem paruulus est,& sapit ut paruulus:donec ad annos sapientiæ ueniat:& Pythagoræ littera.Y.eum perducat ad biuiũ: tã bona eius cẽ mala, parentib9 imputãtur.Nisi forte existimas Christianorũ filios,si baptisma non receperint:ipsos tantũ reos esse peccati:& nõ etiã scelus referri ad eos,qui dare noluerint: maxime eo tẽpore,quo cõtradicere non poterãt qui accepturi erant :sicut e regione salus infantium,maiorum lucrum est. Offerre nec ne filiã,potestatis tuæ fuit(cẽ cẽ alia sit tua cõditio, quæ prius eã uouisti,cẽ conciperes)ut autem oblatam non negligas:ad periculum tuũ pertinet.Qui claudã & mutilã & qualibet sorde maculatã obtulerit hostiã,sacrilegq; reus est: quãtomagis qui partem corporis sui:& illibatæ animæ puritatem,regis amplexibus parat:si negligens fuerit,punietur? Postcẽ grandiuscula esse cœperit,& in exemplum sponsi sui crescere sapientia,ætate, & gratia, apud deum & homines,pergat ad templum ueri patris,cum parentibus suis: sed cum illis non egrediatur e templo. Quærãt eam in itinere sæculi, inter turbas & frequentiã propinquorũ:& nuscẽ alibi reperiãt,nisi in adyto scripturarum,prophetas & apostolos de spiritualibus nuptijs scisitantẽ.Imitetur Mariã,quã Gabriel solã in cubiculo suo reperit:& ideo forsitan timore perterrita est:quia uirũ quẽ nõ solebat aspexit. Aemuletur eã de qua dicitur:Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Loquaf & ipsa electo,charitatis iaculo uulnerata.Introduxit me rex in cubiculum suum.Nũcẽ exeat foras:ne inueniãt eã qui circũeũt ciuitatem:ne percutiãt & uulnerent:& auferant theristrum pudicitiæ:& nudam in sanguine derelinquãt:quin potius cũ aliquis ostium eius pulsauerit,dicat:Ego murus:& ubera mea turris:laui pedes meos:nõ possum inquinare eos.Non uescatur in publico, id est,in parentum conuiuio:ne uideat cibos,quos desyderet.Et licet quidã putent maioris esse uirtutis,præsentem contemnere uoluptatem: tamen ego arbitror securioris cõtinẽtiæ esse,nescire quod quæras.Legi quondã in scholis puer.Aegre

D

A reprendas quod finis consuescere. Discat iam nunc & uinum non bibere,in quo est luxuria. Ante annos robustæ ætatis,periculosa est teneris & grauis abstinentia: Vsq; ad id tẽpus,si necessitas postulauerit,& balneas adeat:& uino utatur modico propter stomachũ:& carniũ edulio sustentetur:ne prius deficiant pedes,cẽ currere incipiant.Et hoc dico iuxta indulgentiã: non iuxta imperium:timens debilitatem, nõ docens luxuriam:Alioquin quod Iudaica superstitio, ex parte facit in reiectione quorundã animalium atq; escarum: quod & Indorũ Brachmanes & Aegyptiorũ Gymnosophistæ in polentæ & oriçæ,& pomorum solo obseruant cibo:cur uirgo Christi,non faciat in toto? Si tanti uitrum:quare non maioris sit precij margaritum? Quæ nata est ex promissione:sic uiuat,ut illi uixerunt,qui de repromissioe generati sunt. Aequa gratia, æquum habeat & laborẽ.Surda sit ad organa. Tibia,lyra,cithara,cur facta sint,nesciat.Red dat tibi pensum quotidie de scripturarũ floribus carptum.Discat græcorum uersuum numerũ. Sequatur statim & latina eruditio:quæ si non ab initio os tenerum composuerit: in peregrinũ sonum, lingua corrũpitur;& externis uitijs,sermo patrius sordidatur. Te habeat magistrã: te rudis miref infantia: Nihil in te,& in patre suo uideat,quod si fecerit,peccet. Memẽtote uos parentes uirginis:magis eam exemplis doceri posse cẽ uoce.Cito flores pereunt:cito uiolas & lilium & crocum,pestilens aura corrumpit.Nuscẽ abscq; te procedat in publicum.Basilicas martyrum & ecclesias,sine matre nõ adeat.Nullus ei iuuenis:nullus cincinnatus arrideat,Vigiliarũ dies & solennes pernoctationes,sic uirgunculæ nostræ celebret:ut ne transuersum quidẽ unguẽ, a matre discedat. Nolo de ancillulis suis, aliquã plus diligat: cuius crebro auribus insusurret. Quicquid uni loquitur,hoc omnes sciant.Placeat ei comes,non compta neq; formosa atq; lasciua:quæ liquido gutture carmẽ dulce moduletur: sed grauis,pallens,sordidata,subtristis.Præponatur ei probæ fidei ac morũ & pudicitiæ uirgo ueterana:quæ illam doceat:& assuescat exẽplo ad orationes & psalmos,nocte cõsurgere:mane hymnos canere,tertia,sexta,nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi,accensaq; lucerna reddere sacrificium uespertinum. Sic dies

B transeat:sic nox inueniat laborantem.Orationi lectio,lectioni succedat oratio.Breue uidebitur tempus:quod tantis operum uarietatibus occupatur. Discat & lanam facere,tenere colum, ponere in gremio calathum,rotare fusum,stamina pollice ducere.Spernat bombicum telas:Serum uellera,& aurum in fila lentescens.Talia uestimenta paret, quibus pellatur frigus: nõ quibus uestita corpora nudentur. Cibus eius oluscũlus sit,& e simila, garoq; piscículi.Et ne gulæ pcepta longius traham:de quib9 in alio loco plenius sum locutus:sic comedat,ut semper esuriat: ut statim post cibum,possit legere & psallere.Displicent mihi(in teneris maxime ætatibus)longa & immoderata ieiunia, in quibus iunguntur hebdomades,oleum in cibo,ac poma uetantf. Experimento didici,asellum in uia cum lassus fuerit,diuerticula quærere. Faciant hoc cultores Isidis & Cybeles:qui gulosa abstinentia Phasides aues:ac fumantes turtures uorant:ne scilicet cerealia dona cõtaminent.Hoc in perpetuo ieiunio sit præceptũ:ut longo itineri,uires perpetes superent:ne in prima mãsione currentes,in medijs corruamus.Cæterum(ut ante scripsi)in quadragesima continentiæ uela pandenda sunt,& tota aurigæ retinacula,equis laxanda properantibus.Quãcẽ alia sit conditio sæculariũ, alia uirginum & monachorũ.Sæcularis homo,in quadragesima,uentris ingluuiẽ decoquit: & in cochlearũ morẽ succo uictitãs suo, futuris dapib9 ac saginæ,aqualiculũ parat. Virgo & monachus sic in quadragesima suos admittat equos:ut sibi meminerint semp esse currendũ.Finitus labor maior:infinitus moderatior est.Ibi enim respiramus:hic perpetuo incedimus. Si quãdo ad suburbana pergis,domi filiam nõ relinquas: nesciat sine te,nec possit uiuere:& cum sola fuerit,pertimescat:Non habeat colloquia sæcularium, nõ malarũ uirginũ cõtubernia. Nõ interfit nuptijs seruulorũ,neq; familiæ perstrepẽtis,lusibus misceaf.Scio præcepisse quosdã,ne uirgo Christi,cũ eunuchis lauet,nec cũ maritatis fœminis: quia alij nõ deponant animos uirorum:aliæ tumentibus uteris præferant fœditatem.Mihi omnino in adulta uirgine,lauacra displicent:quæ seipsam debet erubescere:& nudam uidere non posse.Si emẽ uigilijs & ieiunijs macerat corpus suũ,& in seruitutem redigit:si flammam libidinis & incentiua feruentis ætatis, extinguere cupit continentiæ frigore:si appetitis sordibus, turpare festinat naturalẽ pulchritudinem: cur econtrario balnearum fomentis sopitos ignes susciter?

C Pro gemmis & ſerico, diuinos codices amet: in quibus, non auri & pellis Babylonícæ uermiculata pictura: ſed ad fidem placeat emendata & erudita diſtinctio. Diſcat primo pſalteriũ: his ſe canticis auocet: & in prouerbijs Solomonis eruditur ad uitam. In Eccleſiaſte conſuescat quæ mundi ſunt calcare. In Iob, uirtutis & patientiæ exempla ſectetur. Ad euangelia tranſeat, nunc̃q; ea poſitura de manibus. Apoſtolorum acta & epiſtolas, tota cordis imbibat uoluntate. Cũq; pectoris ſui cellarium, his opibus locupletauerit: mãdet memoriæ prophetas, Pẽtateuchũ & Regũ & Paralipomenon libros, Eſdræ quoq; & Heſter uolumina. Ad ultimũ, ſine periculo diſcat Canticum canticorũ: ne ſi in exordio legerit: ſub carnalibus uerbis, ſpiritualium nuptiarũ epithalamiũ non intelligens, uulneretur. Caueat omnia apocrypha. Et ſi quando ea, non ad dogmatum ueritatem: ſed ad ſignorum reuerentiam legere uoluerit; ſciat non eorum eſſe quorum titulis prænotantur: multaq; his admixta uitioſa: & grandis eſſe prudentiæ, aurum in luto quærere. Cypriani opuſcula ſemper in manu teneat. Athanaſij epiſtolas & Hilarij libros, inoffenſo decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingenijs, in quorũ libris, pietas fidei non uacillet. Cæteros ſic legat: ut magis iudicet, c̃q; ſequatur. Reſpõdebis. Quomodo hæc omnia mulier ſæcularis, in tanta frequentia hominũ, Romæ cuſtodire potero? Noli ergo ſubire onus, quod ferre nõ potes: ſed poſtc̃q; ablactaueris eã cũ Iſaac: & ueſtieris cum Samuele: mitte auiæ & amitæ. Redde præcioſiſſimã gemmã cubiculo Mariæ, & cunis Ieſu uagientis impone. Nutriat in monaſterio: ſit inter uirginũ choros, iurare non diſcat, mentiri ſacrilegium putet, neſciat ſæculum, uiuat angelice, ſit in carne ſine carne, omne hominũ genus ſui ſimile putet. Et (ut cætera taceam) certe te liberet ſeruandi difficultate & cuſtodiæ periculo. Melius tibi eſt deſyderare abſentem, c̃q; pauere ad ſingula: quid loquatur: cum quo loquatur: cui annuat: quem libenter aſpiciat. Trade Euſtochio paruulam: cuius nunc & ipſe uagitus, pro te oratio eſt. Trade comitẽ ſanctitatis, futurã hæredem. Illam uideat, illam amet, illam primis miretur ab annis: cuius & ſermo & inceſſus & habitus, doctrina uirtutum eſt. Sit in gremio auiæ: quæ repetat in nepte, quicquid
D præmiſit in filia: quæ longo uſu didicit nutrire, ſeruare, docere uirgines: in cuius coronam, centenarij quotidie numeri caſtitas texitur. Felix uirgo, felix Paula Toxotij: quæ p auiæ amitæq; uirtutes, nobilior eſt ſanctitate, c̃q genere. O ſi tibi contingeret uidere ſocrum & cognatam tuam & in paruis corpuſculis ingentes animos intueri: pro inſita tibi pudicitia, non ambigerem, quin præcederes filiam: & primam dei ſententiam, ſecunda euangelij lege mutares. Nec tu parui penderes aliorũ deſyderia liberorũ: ſed teipſam magis offerres deo. Sed quia tempus eſt amplexandi, & tempus longe fieri a cõplexibus: & uxor non habet poteſtatẽ corporis ſui: & unuſquiſq; in qua uocatione uocatus eſt, in ea permaneat in dño: & qui ſub iugo eſt, ita debet currere: ne in luto comitem derelinquat: totum redde in ſobole, quod in te interim diſtuliſti. Anna filium quem deo uouerat: poſtc̃q; obtulit in tabernaculo, nunc̃q; recepit: indecens arbitrata, ut futurus propheta, in eius domo creſceret: quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Deniq; poſtc̃q; concepit & peperit: non eſt auſa ad templũ accedere: & uacua apparere corã domino, niſi priusredderet quod debebat: taliq; immolato ſacrificio, reuerſa domum, quinq; liberos ſibi genuit: quia primogenitum deo pepererat. Miraris felicitatem ſanctæ mulieris? Imitare fidem. Ipſe, ſi Paulam miſeris: & magiſtrum & nutritium ſpondeo: Geſtabo humeris: balbutientia ſenex uerba formabo: multo glorioſior mundi philoſopho: quũ non regem Macedonũ, Babylonio periturum ueneno: ſed ancillam & ſponſam Chriſti eruditam: regnis cœleſtibus offerendam.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Laudat Demetriadem uirginem, Iulianæ filiam, neptem Probæ, quod ſe Chriſto conſecrarit, hortãs, ut perſeueret, utq; ſtatim obſiſtat inſtinctibus diaboli ſollicitantis ad turpia. De ſtudio, de ieiunio, de obedientia, de fugiendis iocis, cæteriſq; rebus, quæ ad uirginis inſtitutũ pertinent, præcipit. In hac epiſtola ſtilus nonnihil diſcrepat a cæteris. Mouent & alia quædam. Verum de hoc in præſentia non pronunciabo: donec compertius aliquid ero nactus. Scripſit autem iam fere decrepitus, ut teſtatur ipſe.

SCHOLIA.

Proborum & Olibriorũ.) Auunculus alter erat Probus, alter Olibrius, tertius Probinus: quæ nomina tum nobilium erant Romæ. Veſte polymita.) Id eſt, uerſicoloribus cõtexta filis, Nam μίτον græci filum appellant, & πολὺ multũ, quaſi dicas, multifilam ueſtem. Et omni retrò.) Retro uocat, quod iam præterijt, hoc eſt, ſuperiori. Filiarum Philippi.) Hũc actuum. cap. 21. Lucas euangeliſtã appellat, ſcribens ei quatuor fuiſſe uirgines prophetantes. Pronuba.) Sic uocatur mulier, quæ parat ea quæ ad nuptiarũ

A ad nuptiarum ritum, & ſponſam inſtruendam pertinent. Feſcẽnina.) Id eſt, carmina nuptialia, a Feſcẽnio oppido campaniæ ſic dicta. Procacia.) Solent huiuſmodi cantiones eſſe petulantiores. Vnde Catullus, feſcenninã licentiã uocat. Cõſentaneũ eſt autẽ, apud barbaros multo petulantiores eſſe. Tullia ni fluminis.) Tullio tribuit copiam fluentem, Demoſtheni uim & acrimoniã, & apte cõtorta enthymemata. Magalia.) Apte uſus eſt punica uoce, de Africa loquens. Etẽm rureſtris domus, ea lingua Magar uocatur. Vergilius, Miratur molem Aeneas, Magalia quondam. Apud eundem legimus & Mapalia. Et raris habitata Mapalia tectis, de caſulis ruſticanis loquens. Vnde ſiue legas magalia, ſiue mapalia, nihil refert. Non ſic poſt Trebiam.) Trebia, fluuius eſt iuxta placentiam Romanorum clade inſignis. Nã illic ſecũdo iam cũ Hannibale cõgreſſi, infeliciter pugnarunt Romani, fuſi paulo ante ad Ticinũ amnẽ. Ad Thraſymenũ.) Ad hunc fluuium rurſus Romanus exercit⁹ fuſus eſt, ab Hannibale circũuentus, temeritate ducis Caij flaminij. Ad hæc ſex milia, perfidia Hannibalis uincta ſunt. Cãnas.) Hic cæſa leguntur, Romanorum quadraginta quinq; milia. Cæſus eſt & Paulus Aemylius uir eximius, una cũ ſenatoribus nonaginta, conſularibus atq; prætorijs, aut ædilicijs, triginta. Author Titus Liuius.
Tanti, ut dicitur, uitrum.) Vſus eodem in ſuperioribꝰ epiſtolis. Vitrum imitatur gẽmas, cum ſit uiliſſimũ. Si non locas homini ſponſo, niſi integram, quanto magis conuenit integrã conſecrare Chriſto uirginem, qui tanto præſtat homini, quanto gemma uitro? Olim Margaritis ſummus erat nos inter gẽmas. A ſancta Chriſti Synoride.) Quædam exemplaria uetuſta ſic habebant: a ſanctis fœminis, non detractum, ſed uirgini traditum. Ne ſponſo fieret.) Sponſum uirginis Chriſtũ uocat. Proba illa.) Proba, nomen eſt proprium hoc loco. Mater fuit trium conſulariũ, Auia ſicuti uidetur Demetriadis.
Caſſa nomina.) Id eſt, inania nomina, cum re ſint ſæculares. Si fractus illabatur.) Hæc Horatius in odis, de Stoico ſapiente ſcripſit. Brẽnus noſtri tempo.) Sic uocat ducem barbarum, alludens ad Brennum illum gallorũ ducem, a quo Romani ſalutẽ auro redimere ſunt coacti: teſtatur in uita Camilli Plutarchus. Vnum illud.) Carmẽ eſt Maronis. Nata deo: nã Vergilius habet, nate deo. Qui eſt νοῦς.) νοῦς græce mentem ſignificat, hoc eſt ſummã animi partem, qua intelligimus ea, quæ maximæ abſunt a ſenſibꝰ corporeis. Alienis capillis.) Id eſt, appoſiticijs, quo res magis ſit ridicula: & elegãtiſſime dixit, ſtruere uerticẽ. Cãdore margar.) Nã uniones p̃cipue cõmendat candor & leuor: ut teſtis eſt Plinius.
Maris profunda.) Quod in cõchis naſcatur hæc gemma, præcipue in mari Perſico. Ceraunioꝝ.) Ceraunos græce fulmen eſt. Hinc gemmæ datum nomen, quod fulgur quoddam iacere uideatur.
B Hiacynthorũ pelago.) Quod undas imitentur. Smaragdorũ uirore.) Quoniã nihil his comparatum, magis uiret, ut inquit, Plinius. μεσότητας, ἀρετὰς ὑπερβολὰς κακίας εἶναι.) Id eſt, mediocritates uirtutes, exceſſus uitia eſſe. Sic em̃ ad uerbum reddi poſſunt. Et Horatius. Virtus eſt mediũ, uitiorũ utrinq; redactum. μηδὲν ἄγαν.) Id eſt, ne quid nimis. Vtitur Terentius in Andria. Nec erubuit cenſor, nec deſperauit ſenex.) Nihil dici potuit uenuſtius. Cato litteras aggreſſus eſt ſenex, Græcas autem litteras extrema ætate, iam ſeptuagenarius. Si audieris, non iraſcaris.) Iraſcaris, adulterina uox eſt. Forte legẽdum, ineſceris, aut aliud ſimile. Cenſorium.) Tanta erat Catonis ſeueritas, ut eo præſente, nõ poſſent agi floralia: cum nec ille uultum mutare poſſet, nec illi auderent eo ſpectante agere. Illum dico.) Nã multi fuere Catones, Maior dictus eſt Cenſorius, minor Vticenſis. Marcum Craſſum.) Hic Craſſus Licinius, fuit auus. M. Craſſi in Parthis interempti, quem Lucilius Satyricus, ob morum ſeueritatem, ſemel in uita riſiſſe ſcribit: teſtes Plinius &. M. Tullius. Riſit autem dictum illud, Similes habent labra lactucas, ſicuti retulimus in Chiliadibus noſtris. Ornatum nõ ſententia.) Sic em̃ emendauimus. Nam ornant columnarũ capita, perinde quaſi ſentiant ornatum, ſententia Chriſti membra negligunt.
Præter pſalmorum.) Et hic locus, non uno modo deprauatus erat in exemplaribus: Forte ſic reſtituẽ poterat: ut legas, præter pſalmorũ ordinem, & orationis penſum, quod tibi &c. Quæ apoſtoli uoce.) Sic em̃ Paulus ſcribit ad Romanos, capite primo: Primũ quidẽ gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtũ pro omnibus uobis, quod fides ueſtra annunciatur in uniuerſo mundo. Anaſtaſius epiſcopus.) Hic a Damaſo fuit tertius: hic uetuit ne peregrini maximeq; trãſmarini, reciperentur in numerum clericorũ Romanorum, niſi quinq; epiſcoporum chirographo cõmendati, idq; propter Manicheos excludendos. Ditiſſimæ paupertatis.) Feſtiuiter copulauit duo contraria, Cenſu pauperrimus erat, eruditione diues.

[redacted] De hac Hæreſi plura leges in epitaphio Paulæ.

Cuius iambici metrũ.) Eſt enim græcis ſenarius iambicus: ex Menandri comœdia φθείρουσιν ἤθη χρησθ' ὁμιλίαι κακαί, Carmẽ ſat cõmode reddi poterat ad hũc modũ. Mores bonos, colloquia corrumpunt mala. Cincinnatulos.) Cincinni capilli ſunt arte intorti. Diminuit autem, cincinnatulos, ut molliciem ex aggeret. Calamiſtratos.) Quorum capilli, acu candente, quã calamiſtrũ uocant, criſpati ſunt. Peregrini muris.) Sic enim uocant hoc genus animãtis: cuius pellicula mire olet. De quibus illud Arbitri eſt.) Aut memoria lapſus eſt Hieronymus, aut uerſum hũc Martialis ab arbitro Petronio mutuat⁹ eſt. Extat em̃ apud Martialem, in Neuolum, Neuole non bene olet, qui bene ſemper olet. Plautus item ſcripſit mulierẽ eam optime olere, quæ nihil oleret: quemadmodum & Plinius ſcribit, eam aquã eſſe optimam, quæ nihil ſapiat: hec eſt em̃ aquæ natura. Virgines ac uiduas ἀσουδάσμαλα.) Sic ferme codices omnes habebant: aut certe ἀσόυδασμα, quæ uox ſtudiũ ſignificat: in uno dũtaxat legi ſpudaſmena: unde ſuſpicor legendum ἠσουδασμένα, id eſt, elaborata ſiue elucubrata.

[redacted]

C [illegible]

HIERONYMVS AD DEMETRIADEM
DE SERVANDA VIRGINITATE.

INter omnes materias, quas ab adolescentia usq; ad hanc ætatem, uel mea, uel nostrior scripsi manu: nihil præsenti opere difficilius. Scripturus enim ad Demetriadem uirginem Christi, quæ & nobilitate & diuitijs, prima est in orbe Romano: si cuncta uirtutibus eius congrua dixero, adulari putabor: si quædam subtraxero, ne incredibilia uideatur: damnũ laudibus eius, mea faciet uerecundia. Quid igitur faciam? Quod implere non possum, negare non audeo: tanta est auiæ eius & matris, insigniũ fœminarum, in iubendo auctoritas, in petendo fides, in extorquendo perseuerantia. Neq; eñ ut nouũ & præcipuũ quiddam a me flagitant: cuius ingeniũ in huiuscemodi materijs sæpe detritum est: Sed ne uocis meæ, pro uirili parte desit testimonium in eius uirtutibus explicandis: cuius ut inclyti oratoris utar sententia: spes magis laudanda est, q̃ res. Quãq; puellares annos, fidei ardore superarit: & inde cœperit, ubi alijs desisse, perfectæ consummatæq; uirtutis est. Sit procul obtrectatio. Facessat inuidia. Nullum in ambitione sit crimen. Ignoti ad ignotam scribimus, dumtaxat iuxta faciem corporalẽ. Alioquin interior homo, pulchre sibi cognit⁹ est, illa noticia qua & Paulus apostolus Colossenses multosq; credentium nouerat: quos ante nõ uiderat. Quantũ sit apud me meritũ, imo miraculũ uirginis nostræ: hinc potest æstimari: quod occupatus in explanatione templi Hiezechielis: quod opus in omnibus scripturis sanctis, uel difficillimũ est: & D in ea parte delubri, in qua sancta sanctorũ & thymiamatis altare describit: malui parũper utiq; hoc diuerticulo: ut de altari transirem ad altare: & hostiam uiuam, placentem deo, ac sine ulla macula: æternæ pudicitiæ consecrarem. Scio quod ad imprecationẽ pontificis, flammeum uirginale, sanctum operuit caput. Et illud apostolicæ uocis insigne, celebratum sit: Volo autẽ uos omnes uirginẽ castam exhibere Christo. Quando astitit regina a dextris eius, in uestitu deaurato, circũdata uarietate. Qua ueste polymita, & multarũ uirtutũ diuersitate contexta, indutus fuit & Ioseph: & regum quondã utebantur filiæ. Vnde & ipsa sponsa lætatur ac dicit: Introduxit me rex in cubiculum suum. Sodaliumq; respondet chorus: Omnis gloria filiæ regis intrinsecus. Sed & nostra oratio, dabit aliquid emolumenti. Equorũ cursus, fauore pernicior fit. Pugilum fortitudo, damoribus incitatur: paratas ad prælium acies, strictosq; mucrones, sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti, auia quidem materq; plantauerunt: sed & nos rigabimus, & dñs incrementũ dabit. Rhetorũ disciplina est, ab auis & atauis, & omni retro nobilitate, ornare quẽ laudant: ut ramorum sterilitatẽ, radix fœcunda cõpenset: & quod in fructu nõ teneas, mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborum & Olibriorum clara repetenda sunt nomina: Et illustris Anitij sanguinis genus: in quo aut nullus aut rarus est, qui non meruerit consulatũ. Aut proferendus Olibrius uirginis nostræ pater: quẽ immatura morte subtractũ, Roma cõgemuit. Vereor plura dicere, ne sanctæ matris uulnus exasperẽ: & uirtutũ ei⁹ recordatio, fiat doloris instauratio. Pius filius, uir amabilis, clæmẽs dñs, ciuis affabilis, cõsul qui dẽ in pueritia: sed morũ bonitate senator illustrior. Felix morte sua, q nõ uidit patriã corruẽtẽ. Imo felicior sobole, q Demetriadis, pauiæ nobilitatẽ, insignioré reddidit, Demetriadis filiæ ppetua castitate. Verũ qd ago? Oblitus ꝓpositi: dũ admiror iuuenẽ: laudaui aliqd bonorũ sæculariũ: cũ in eo mihi uirgo magis nostra laudãda sit, qd hæc uniuersa cõtẽpserit: qd se nõ nobilẽ, nõ diuitijs ꝓpollentẽ, sed hoiem cogitarit. Incredibilis animi fortitudo, inter gẽmas & sericũ: inter eunuchorũ & puellarũ cateruas, & adulationẽ ac ministeria familiæ pstrepẽtis, & exquisitas epulas, quas amplæ domus ꝓbebat abundantia, appetisse eã ieiuniorũ laborẽ, asperitatẽ uestiũ, uictus continentiã. Legerat eñ dñi uerba dicẽtis: Qui mollibus uestiuntur, in domib⁹

regum

A regũ sunt. Stupebat ad cõuersationẽ Heliæ & Iohãnis Baptistæ: q̃rũ uterq; ꝯona pellicea astrinxit & mortificauit lumbos suos: alter uenisse narratur in spũ & uirtute Heliæ, præcursor dñi, in utero ꝓphetans parẽtis: & ante diẽ iudicij, iudicis uoce laudatus. Annæ filiæ Phanuelis mirabat' ardorẽ: q̃ oratioĩb⁹ atq; ieiunijs usq; ad ultimã senectutẽ in tẽplo dño seruiebat. Quatuor uirginũ filiarũ Philippi desyderabat chorũ: & unã se illarũ esse cupiebat: quæ pudicitia uirginali, prophetiæ gratiã cõsecutæ sunt. His & huiuscemodi cogitationib⁹, pascebat animũ: nihil ita metuẽs, q̃ auiã matrẽq; offendere. Quarũ cũ incitaretur exẽplo: uoluntate & studijs terrebat': nõ quo displiceret eis sanctũ, ꝓpositũ: sed qd' ꝓ rei magnitudine, optare id & appetere nõ auderet. Aestuabat Christi tyruncula. Oderat ornatũ suum: & cũ Hester loquebatur ad dñm: Tu nosti qd' oderim insigne capitis mei, hoc est, diadema quo utebat' q̃si regina, & tantæ ducã immũditiæ, uelut pannũ menstruatæ. Aiunt sanctæ & nobiles fœminæ: quæ cã uidere, quæ norunt: quas de littore Galliarũ, ad habitationẽ sanctorũ locorũ, hostiũ per Africã cõpulit sæua tẽpestas: noctibus & secreto, cõscijs tantũ uirginib⁹ dei: quæ in matris & auiæ comitatu erãt: nũq̃ eã linteamine, nũq̃ plumarũ usam mollicie: sed ciliciolũ in nuda humo habuisse ꝓ stratu: iugibus faciẽ rigasse lachrymis: saluatoris mẽte genubus aduolutã, ut suũ reciperet ꝓpositum: ut impleret desyderiũ: ut auiæ animũ matrisq; molliret. Quid ultra differo? Cũ iã nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur: secreto & absq; arbitris, noctẽq; habẽs ꝓ solatio: talib⁹ se fertur armasse cõsilijs. Quid agis Demetrias? Cur pudicitiã tãto pauore defendis? Libertate opus est & audacia. Quæ sic in pace metuis: qd faceres in martyrio ppetrando? Quæ tuorũ uultũ ferre nõ potes: quõ sustineres tribunalia psecutorũ? Si te uiroꝝ exẽpla nõ puocãt: hortet' faciatq; securã, beata martyr Agnes: quæ & ætatẽ uicit & tyrannũ: & titulũ castitatis, martyrio cõsecrauit. Nescis misera, nescis cui uirginitatẽ tuã debeas. Dudũ inter barbaras tremuisti manus, auiæ matrisq; sinu, & pallijs tegebaris. Vidisti te captiuã, & pudicitiã B tuã, nõ tuæ potestatis. Horruisti truces hostiũ uultus: raptas uirgines dei, gemitu taciro cõspexisti. Vrbs tua quondã orbis caput, Romani populi sepulchrũ est: & tu in Libyco littore, exulem uiræ, exul ipa accipies? Quã habitura ꝓnubã? quo deducẽda comitatu? Stridor Punicæ linguæ, procacia tibi Fescẽnina cãtabit. Rumpe mores oẽs. Perfecta dei dilectio, foras mittit timorẽ. Assume scutũ fidei, loricã iusticiæ, galeã salutis, pcede ad prælium. Habet & pudicitia seruata martyriũ suũ. Quid metuis auiã? qd formidas parentẽ? Forsitan & ipæ uelint, qd' te uelle nõ credãt. His & alijs q̃ pluribus inflãmata stimulis: oẽm corporis cultũ, & habitũ sæcularẽ, quasi ꝓpositi sui impedimẽta proiecit. Preciosa monilia, & graues censibus uniones, ardẽtesq; gemmæ, reddunt' scrinijs: uili tunica induit', uiliori tegit' pallio; & insperata auiæ genub⁹ repẽte ꝓuoluit', fletu tantum & planctibus quæ esset ostendit. Obstupuit sancta & grauis fœmina, alienũ habitũ in nepte cõspiciens. Mater gaudio stabat attonita. Vtraq; uerũ nõ credere, qd' uerũ esse cupiebat. Hæsit uox faucib⁹, & inter ruborẽ & pallorẽ metũq; atq; lætitiã, cogitatiões uariæ nutabant. Succumbendũ est huic loco: neq; narrare aggrediar, quod dicẽdo minus faciã. Ad explicãdam incredibilis gaudij magnitudinẽ: & Tulliani fluuius siccaret' ingenij: & cõtortæ Demosthenis uibratæq; sententiæ, tardius lãguidiusq; ferrẽtur. Quicqd potest cogitare animus: quicqd sermo potest explicare: illo in tempore factum est. Certatim in oscula neptis, & filiæ mater, & auia ruunt. Vbertim flere præ gaudio, iacentẽ manu attollere, amplexariq; trepidantẽ: Agnoscere in illius ꝓposito mentẽ suã: & gratulari, qd' nobilẽ familiã, uirgo uirginitate sua nobiliorẽ faceret. Inuenisse eã quod p̃staret generi, quod Romanæ urbis cineres mitigaret. Iesu bone, quid illud in tota domo exultatiõis fuit? Quasi ex radice fœcunda, multæ simul uirgines pullularunt: exemplũq; patronæ & dominæ, secuta est clientũ turba atq; famularũ. Per oẽs domos feruebat uirginitatis, pfessio: quarũ cũ impar esset in carne cõditio, unũ erat premiũ castitatis. Parum loquor. Cũctæ ꝓ Africã ecclesiæ, quodã exultauere tripudio. Nõ solũ ad urbes, opida, uiculosq;: sed ad ipsa quoq; magalia, celebris fama penetrauit. Oẽs inter Africã Italiãq; insulæ, hoc rumore cõpletæ sunt: & inoffenso pede, lõgius gaudia cucurrere. Tũc lugubres uestes Italia mutauit: & semiruta urbis romæ mœnia, pristinũ ex parte recepere fulgorẽ; ppitiũ sibi existimãtes deũ, in alumnæ cõuersione pfecta. Putares extinctã Gotthorũ manũ, & colluuiẽ pfugarũ atq; seruo

C tũ dñi desup intonãtis fulmine cõcidisse. Nõ sic post Trebiã, Thrasymenũ & Cannas: in qbus locis, Romanorum exercituum cæsa sunt milia, Marcelli primum apud Nolam prelio, se populus Romanus erexit. Minori prius gaudio strata gallorũ agmina, auro redempta nobilitas, & seminarium Romani generis in arce cognouit. Penetrauit hic rumor orientis littora: & in mediterraneis quoq; urbibus, Christianæ gloriæ triumphus auditus est. Quæ uirginum Christi non huius se societate iactauit? Quæ mater nõ tuum Iuliana, beatum clamauit uterum? Incerta apud infideles sint premia futurorum. Plus interim recepisti uirgo, q̃ obtulisti. Quam sponsam hominis una tantum prouincia nouerat, uirginem Christi totus orbis audiuit. Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes & aliquo membro debiles filias: quia dignos generos non inueniunt, uirginitati tradere. Tanti (ut dicitur) uitrum: quãti margaritum? Certe qui religiosiores sibi uidentur, paruo sumptu, & qui uix ad alimenta sufficiat, uirginibus dato: omnem censum in utroq; sexu, sæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac urbe diues quidam fecit presbyter: ut duas filias in proposito uirginali inopes relinqueret: & aliorũ ad omnẽ copiam filiorũ, luxuriæ atq; delitijs prouideret. Fecerũt hoc multæ (prohdolor) nostri propositi fœminæ: atq; utinam rarum esset exemplũ: quod quanto crebrius est: tanto istæ feliciores: quæ ne plurimarũ quidẽ exempla secutæ sunt. Fertur, & omniũ Christianorum laude celebratur: quicquid fuerat nuptijs præparatum, a sancta Christi Sinoride uirgini traditũ: ne spõso fieret iniuria: imo ut dotata pristinis opibus, ueniret ad sponsum: & quod in rebus mũdi periturum erat: domesticorum dei sustentaret inopiam. Quis hoc credat? Proba illa omnium dignitatũ, & cunctæ nobilitatis in orbe Romano nomen illustrius: cuius sanctitas & in uniuersos effusa bonitas, etiã apud barbaros uenerabilis fuit: quã triũ liberorũ, Probini, Olibrij, & Probi, nõ fatigarunt ordinarij cõsulatus: & cũ incẽsis direptisq; omnibus in urbe captiuitas sit, nunc habitas uenundare dicit̃ possessiões: & facere sibi amicos de iniquo mãmona, qui se recipiãt in
D æterna tabernacula, ut erubescat ois ecclesiastici ministerij gradus: & cassa noia monachorũ emere prædia, tãta nobilitate uendente. Vix barbarorũ effugerat manus: & auulsas de cõplexu suo uirgines fleuerat: cũ subito intolerabili, quod nũq̃ timuerat, amantissimi filij orbitate percutitur: & quasi futura uirginis Christi auia, spe futurorum mortiferum uulnus excepit: probãs in se uerum esse, quod in lyrico carmine super iusti præconio dicitur. Si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Legimus in uolumine Iob: Adhuc isto loquente: uenit alius nuncius. Et in eodem: Tentatio: siue (ut melius habetur in hebraico) militia, est uita hominis super terram. Ad hoc enim laboramus, & in sæculi huius periditamur militia: ut in futuro sæculo coronemur. Nec mirum hoc de hominibus credere, cum dominus ipse tentatus sit. Et de Abraham scriptura testatur: quod deus tentauerit eum. Quam ob causam, & Apostolus loquitur: Gaudentes in tribulatione, & scientes, quod tribulatio patientiam operatur: patientia, probationẽ: probatio, spem: spes autem non confundit. Et in alio loco: Quis nos separabit a charitate dei? tribulatio, an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus, ut oues occisionis. Et Esaias huiuscemodi homines cohortat̃, dicens: Qui ablactati estis a lacte: qui auulsi ab ubere: tribulationẽ, sup tribulationẽ expectate: spem, sup spem. Non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futurã gloriã, quæ reuelabit̃ in nobis. Cur ista replicauerim: sequẽs sermo mõstrabit. Quæ de medio mari fumantẽ uiderat patriã, & fragili cymbæ, salutẽ suã suorũq; cõmiserat: crudeliora inuenit Africæ littora. Excipit̃ em̃ ab eo quẽ nescias, utrũ auarior, an crudelior fuerit: cui nihil dulce præter uinum, & preciũ: & q sub occasione partiũ dæmẽtissimi principis, sæuissimus omniũ extitit tyrannorũ: & (ut aliquid loquar de fabulis poetarum) quasi Orcus in tartaro, non tricipitẽ: sed multorũ capitum habuit Cerberũ: qui cuncta traheret ac laceraret. Hic matrũ gremijs abducere pactas: negociatoribus & auidissimis mortaliũ Syris, nobiliũ puellarum nuptias uendere: nõ pupillarum, nõ uiduarum, non uirginum Christi inopiæ parcere, magisq; man⁹ rogantiũ spectare q̃ uultus. Hãc ferã Charybdim, Scyllãq; succinctam multis canibus, fugiens barbaros matrona sustinuit: qui nec naufragijs parcerent, nec captiuitatibus flecterẽtur. Imitare crudelis saltem hostem Romani imperij. Brennus nostri tẽporis

A poris, tantum quod inuenerat tulit: tu quæris quod non inuenis. Et mirantur æmuli (uirtus em̃ semper inuidiæ patet) cur tantarum secum pudicitiam tacita proscriptione mercata sit: cum & ille partem dignatus sit accipere, qui totum potuit auferre: & hæc quasi comiti negare non ausa sit: quæ se intelligebat sub noie priuatæ dignitatis tyrãno seruientẽ? Sentio me inimicorũ patere morsibus, quod adulari uidear dariss̃imæ & nobiliss̃imæ fœminæ: q accusare nõ poterunt, si me scient hucusq; tacuisse. Neq; em̃ laudaui in ea unc̃q; antiquitatẽ generis: diuitiarum & potẽtiæ magnitudinẽ uiro uiuente uel mortuo: quæ alij forsitan mercẽnaria oratione laudauerunt. Mihi ꝓpositum est stilo ecclesiastico laudare auiã uirginis meæ: & gratias agere, quod uoluntatem eius, sua adiuuerit uoluntate. Alioquin cellula monasterij, uilis cibus, uestisq; contempta: & ætas uicina iam morti, breuisq; tẽporis uiaticũ, carent omni assentatiõis infamia. Deniq; in reliquis partib⁹, ois mihi sermo ad uirginẽ dirigẽt̃, & uirginẽ nobilẽ: & nobilẽ nõ minus sanctitate, q̃ genere: cuius quãto sublimior ascensus est: tanto lapsus periculosior. Vnũ illud tibi natæ deo: præq; omnibus unum. Prædicam, & repetens, iterũq; iterumq; monebo, ut animũ tuũ sacræ lectiõis amore occupes: nec in bona terra pectoris tui, sementẽ lolij auenarũq; suscipias: ne dormiente patrefamilias, qui est νοῦς, id est, animus deo semper adhærens: inimicus homo ζιzania superseminet: sed semper loquaris: In noctibus quæsiui quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie? Et, inhæsit post te anima mea: me suscepit dextera tua. Illudq; Hieremiæ: Non laboraui sequens te: neq; em̃ est dolor in Iacob, nec labor in Israel. Quãdo eras in sæculo, ea quæ erant sæculi diligebas. Polire faciem purpurisso: & cerussa ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum uerticẽ struere. Vt taceam de inauriũ precijs, cãdore margaritarum, rubri maris profunda testantiũ, smaragdorũ uirore, ceraunioru flãmis, hiacynthorum pelago: ad quæ ardent & insaniunt studia matronarũ. Nunc autẽ quia sæculũ reliquisti: & secũdo post baptismum gradu, inisti pactum cum aduersario tuo, dicens ei: Renuncio tibi diabo-
B le & sæculo tuo, & pompæ tuæ, & opibus tuis: Serua fœdus quod pepigisti: & esto consentiens, pactumq; custodiens cũ aduersario tuo, dum es in uia huius sæculi: ne forte tradat te iudici: & te de suo aliquid usurpasse conuincat: tradarisq; ministro: qui ipse est, & inimicus & uindex: & mittaris in carcerem, & in tenebras exteriores: quæ quanto a Christo uero lumine separamur: tãto nos maiori horrore circũdant: & nõ inde exeas, nisi soluas nouissimũ quadrantẽ, id est, minimũ q d̃q; delictũ: quia & ꝑ otioso uerbo reddituri sum⁹ rationẽ in die iudicij. Hæc dicta sint, nõ infausto cõtra te uaticinio: sed pauidi cautiq; monitoris officio: ea quoq; in te, quæ tuta sunt formidãtis. Si spũs, inquit, potestatẽ habentis ascẽderit sup te, locum tuum ne dimiseris. Quasi in procinctu, & in acie stamus semp ad pugnã. Vult nos loco mouere hostis, & de gradu decedere: sed solidanda uestigia sunt, & dicendũ: Statuit supra petrã pedes meos, & petra refugiũ leporib⁹. Pro quo multi Herinacios legũt, animal paruũ, & fugax, & spinarũ sentib⁹ p̃grauatũ. Sed ideo Iesus spinis coronatus est, & nostra delicta portauit, & pro nobis doluit: ut de sentib⁹ & tribulationibus fœminarũ, ad quas dicitur: In anxietatibus, & doloribus paries mulier: & ad uirũ cõuersio tua, & ipse tui dñabitur: rosa uirginitatis, & lilia castitatis nascerent̃. Vnde & spõsus pascitur inter lilia, & inter eos qui uestimẽta sua nõ coinquinauerunt: uirgines em̃ permanserunt, audieruntq; præceptum: Candida sint semper uestimenta tua: & quasi auctor uirginitatis & princeps, loquitur confidenter. Ego flos campi, & lilium conuallium. Petra igitur leporum est, qui in persecutionibus fugiunt de ciuitate in ciuitatem: Nec timent illud propheticũ: Perijt fuga a me. Montes autẽ excelsi ceruis: quorũ colubri cibus sunt: quos educit puer paruulus de foramine, quãdo pardus & hædus reqescunt simul: & bos & leo comedunt paleas: ut nequaq̃ bos discat feritatem: sed leo doceat̃ mansuetudinem. Reuertamur ad propositũ testimonium. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te: locum tuum ne dimiseris. Post quod sequitur: Quia curatio quiescere facit peccata maxima. Qui uersiculus hunc habet sensum. Si in cogitationes tuas coluber ascenderit, omni custodia serua cor tuum. Et cum Dauid canito: Ab occultis meis munda me domine: & ab alienis parce seruo tuo: & ad peccatũ maximũ quod operetur perpetratur, nequaquam peruenies: sed incentiua uitiorum statim in mente iugulabis: & paruulos Babylonis allides ad petram: in qua serpentis uestigia non reperiuntur: cauteq; domi-

C no promittes: Si mei non fuerint dominati: tunc immaculatus ero,& emundabor a delicto maximo. Hoc est qđ alibi scriptura testat: Peccata patrũ reddã in filios,in tertiã & quartã generationẽ:ut cogitationes nostras mẽtisq; decretũ,nõ statim puniat,sed reddat in posteris,id est, in malis operib⁹,& in delictorũ pseuerãtia:quoniã p Amos loqtur:Sup tribus & q̃tuor impietatibus illius,& illius ciuitatis,nõne auersabor eã? Hæc cursim quasi de prato pulcherrimo sancta⁊ scripturar⁊,paruos flores carpsisse sufficiat,p cõmonitiõe tui:ut & claudas cubiculũ pectoris:& crebro signaculo crucis munias frontem tuã:ne exterminator Aegypti in te locũ reperiat: sed primogenita,quæ apud Aegyptios pereũt,in tua mẽte saluent:& dicas cũ ꝓpheta: Paratũ cor meũ deus,paratũ cor meũ:cãtabo & psallã. Exurge gloria mea,exurge psalteriũ & cithara. Quã assumere iubetur & Tyrus,multis peccator⁊ cõfossa uulneribus:ut agat pœnitentiã,& maculas pristinæ fœditatis, cũ Petro amaris lachrymis abluat. Verũ nos ignorem⁹ pœnitentiã,ne facile peccemus. Illa quasi secũda post naufragiũ miseris tabula sit:in uirgine integra seruet⁹ nauis. Aliud est quærere qđ pdideris:aliud est possidere qđ nũq̃ amiseris. Vnde & Apl̃us castigabat corpus suũ,& in seruitutẽ redigebat:ne alijs p̃dicãs, ipse reprob⁹ inueniret:corporisq;,ex p/sona generis humani inflãmatus ardorib⁹,loquebat:Miser ego homo,qs me liberabit de corpore mortis huius? Et iterũ:Scio qa nõ habitat in me,hoc est,in carne mea,bonũ: Velle eñ adiacet mihi:ut faciã aũt bonũ,nequaq̃. Neq; eñ qđ uolo bonũ:sed qđ nolo malũ,hoc facio. Et denuo:Qui in carne sunt,deo placere nõ possũt. Vos aũt nõ estis in carne,sed in spũ: si tamẽ spũs dei habitat in uobis. Post cogitationũ diligẽtissimã cautionẽ,ieiunior⁊ tibi arma sumẽda sunt: & canẽdũ cũ Dauid:Hũiliaui in ieiunio aiam meã. Et,cinerẽ tãq; panẽ mãducaui. Et,cũ molesti erãt mihi, induebar cilicio. Eua p cibũ eiecta est de paradiso. Helias q̃draginta dier⁊ exercitat⁹ ieiunio,igneo curru rapit̃ in cœlũ. Moyses q̃draginta dieb⁹ ac noctib⁹,familiaritate & sermone dei pascit̃:in se uerissimũ,pbãs qđ dicit̃:Nõ in solo pane uiuit hõ:sed in oñi uerbo qđ ꝓcedit de ore dei. Saluator generis humani,q uirtutũ & cõuersatiõis suæ nobis reliqt exẽplũ:post baptismũ statim assumit̃ a spũ:ut pugnet cõtra diabolũ,& oppñsum atq; cõtritũ,tradat discipulis cõculcandũ. Vñ & Apl̃us loqtur: De⁹ aũt cõteret satanã sub pedib⁹ nostris uelociter. Et tamẽ hostis antiqu⁹ post q̃draginta dier⁊ ieiuniũ,p cibũ molit̃ insidias,& dicit:Si filius dei es:dic ut lapides isti panes fiant. In lege,mẽse septimo post dangorẽ tuba⁊ decimo die mẽsis:toti⁹ gẽtis Hebreæ ieiuniũ est:& exterminat̃ illa ania de populo suo,quæ saturitatẽ ꝓtulerit cõtinẽtiæ. In Iob scriptũ est de dracone: Virtus eius in lumbis ei⁹,& fortitudo illius sup umbilicũ uẽtris eius. Aduersum iuuenes & puellas,ætatis ardore hostis noster abutit̃,& inflãmat rotam natiuitatis nostræ:& implet illud Oseæ: Oẽs adulterantes,quasi clibanus corda eorum:quæ dei misericordia, & ieiuniorũ rigore restinguũt̃. Hæc sunt ignita diaboli iacula:quæ simul & uulnerãt & inflammãt:& a rege babylonio,tribus pueris præparant̃:q succẽdit fornacẽ quadragintanouẽ cubitorũ,habẽs & ipe septẽ hebdomadas ad pditionẽ:quas dñs obseruari iusserat ad salutẽ. Sed quomodo ibi quart⁹ specie habẽs quasi filij hois,imẽsos mitigauit ardores:& inter camini æstuantis incendiũ docuit flãmas calorẽ amittere:& aliud oculis cõminari,aliud ꝑbere tactui: sic & in animo uirginali,rore cœlesti & ieiuniorũ rigore,calor puellaris extinguit̃:& in humano corpe, angelorũ impetrat̃ cõuersatio. Quãobrẽ & uas electiõis de uirginib⁹ se dicit dñi nõ habere p̃ceptũ:qa cõtra naturã,imo ultra naturã est,non exercere qđ nata sis:interficere in te radicẽ tuã:& sola uirginitatis poma decerpere:nescire thorũ,oẽm uirorũ horrere cõtactũ, & in corpe uiuere sine corpe. Neq; uero immoderata tibi imperam⁹ ieiunia:& enormẽ cibor⁊ abstinẽtiã, qbus statim corpora delicata franguñt̃:& ante ægrotare incipiũt,cũ sanctæ cõuersatiõis iacere fundamẽta. Philosophor⁊ quoq; sentẽtia est μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας εἶναι, qđ latinus ita põt sermo resonare, moderatas esse uirtutes:excedẽtes modũ atq; mẽsurã, inter uitia deputari. Vñ & unus de septẽ sapientibus μηδὲν ἄγαν, id est, ne qđ(ait) nimis. Quod tam celebre factũ est:ut comico quoq; uersu expressum sit. Sic debes ieiunare,ut non palpites,& respirare uix possis: & comitum tuarum,uel porteris,uel traharis manibus:sed ut fracto corporis appetitu,nec in lectione,nec in psalmis,nec in uigilijs solito quid minus facias. Ieiunium non perfecta uirtus: sed cæterarum uirtutum fundamentũ est,& sanctificatio atq; pudicitia:sine quã nemo uidebit deum.

Gradus

A Gradus præbet ãd summa scandẽtibus:nec tamẽ si sola fuerit,uirginẽ poterit coronare. Legamus euãgeliũ sapientiũ & stultarũ uirginũ:quarũ aliæ cubiculũ sponsi ingrediunt̃:aliæ bonor⁊ operũ oleũ nõ habẽtes,extinctis lampadibus excludunt̃. Latus est sup̃ ieiunijs campus:in quo & nos sæpe cucurrimus,& multorũ ꝓprij habent̃ libri:ad quorũ te mittimus lectionẽ,ut discas qđ boni habeat cõtinẽtia:& qđ ecõtrario mali,saturitas. Imitare spõsum tuũ. Esto auiæ matrisq; subiecta. Nullũ uirorũ & maxime iuuenũ,nisi cũ illis uideas. Nullũ scias,quẽ illi nesciãt. Sæcularis quoq; sentẽtia est. Eadẽ uelle,& eadẽ nolle,ea demũ firma amicitia est. Vt appeteres uirginitatẽ:ut Christi p̃cepta cognosceres:ut scires qđ tibi expediret,qđ deligere deberes: illarũ te exẽpla docuerũt:sancta domi instruxit cõuersatio. Nõ igit̃ solũ putes tuũ esse qđ tuũ est:sed earũ,quæ suã in te exp̃ssere pudicitiã: & honorabiliũ nuptiarũ,cubiliscq; immaculati p̃ciosissimũ, germinauere te florẽ:q ꝑfectos afferet fructus,si humiliaueris te,sub potẽti manu dei:& scriptũ semp̃ memineris:Superbis deus resistit,humilibus aũt dat gratiã. Vbi aũt gratia:nõ operũ retributio:sed donãtis est largitas:ut impleat̃ dictũ Apl̃i: Nõ est uolẽtis,neq; currẽtis:sed dei miserẽtis. Et tamẽ uelle & nolle nostrũ est:ipsumq; qđ nostr⁊ est,sine dei miseratiõe nostrũ nõ est. Eunuchorũ quoq; tibi & puellarũ ac seruulorũ mores,magis eligãtur cũ̃ uultuũ elegantia:quia in oñi sexu & ætate & truncatorũ corporũ uiolẽta pudicitia:animi cõsyderãdi sũt:q amputari, nisi Christi timore nõ p̃nt. Scurrilitas atq; lasciuia,te p̃sente,nõ habeat locũ. Nũq̃ uerbũ inhonestũ audias:aut si audieris,nõ inescris. Perditæ mẽtes hominũ,uno frequẽter leuiq; sermone, tẽtãt claustra pudicitiæ. Ridere & rideri,sæcularib⁹ derelinque. Grauitas tuã ꝓsonã decet. Catonẽ quoq;(illũ dico Cẽsoriũ)& uestræ quõdã urbis principẽ:q extrema ætate græcas litteras, nec erubuit censor,nec desperauit senex discere. Et. M. Crassum semel in uita, scribit risisse Lucilius. Fuerit illa affectata seueritas, & gloriã quærẽs aurãq; popularẽ:nos affectus & perturbatiões, cũ̃ diu in tabernaculo corporis huius habitamus,& fragili carne circũdamur:moderari & regere possumus:amputare nõ possumus. Vnde & psalmista dicit: Irascimini, & nolite peccare. Quod
B Apl̃us edisserẽs. Sol,inqt,nõ occidat sup iracũdiã uestrã:quia & irasci hois est, & finẽ iracũdiæ imponere Christiani. Superfluũ reor te monere cõtra auariciã: cũ generis tui sit, & habere & calcare diuitias:& Apl̃us doceat auariciã esse idolorũ cultũ:dñisq; respondeat sciscitãti: Magister bone,qd boni faciens,uitã æternã possidebo? Si uis esse ꝑfectus,uade uende oñia quæ habes,& da pauperib⁹,& habebis thesaurũ in cœlis:& ueni sequere me. Apostolici fastigij est pfectæq; uirtutis,uendere oñia, & pauperibus distribuere:& sic leuẽ atq; expeditũ,cũ Christo ad cœlestia subuolare. Nobis, imo tibi,diligẽs credita est dispẽsatio:cũ̃ q̃ in hoc,omni ætati oñiq; personæ, libertas arbitrij relicta sit,Si uis,inquit,esse ꝑfectus:Nõ cogo,nõ impero,sed ꝓpono palmã,ostẽdo præmia:tuũ est eligere,si uolueris in agone atq; certamine coronari. Et cõsydere mus cũ̃ sapienter sapientia sit locuta: Vende quæ habes. Cui ista præcipiuntur? Nempe illi,cui dictũ est:Si uis esse ꝑfectus. Nõ partẽ bonorũ tuorũ uende:sed oñia. Cũq; uendideris,quid sequitur? Et da pauperibus. Nõ diuitibus,non propinquis,nõ ad luxuriã,sed ad necessitatẽ. Siue ille sacerdos sit, siue cognatus & affinis, nihil in illo aliud cõsyderes, quã paupertatẽ. Laudẽt te esuriẽtiũ uiscera:nõ ructantiũ opulẽta cõuiuia. In actib⁹ apostolorũ:quãdo dñi nostri adhuc calebat cruor,& feruebat recens in credentibus fides:uendebant oẽs possessiões suas,& precia earum ad apostolorũ deferebant pedes:ut ostenderent pecunias esse calcandas:dabaturq; singulis,p ut cuiq; opus erat. Ananias & Saphyra dispensatores timidi,imo corde duplici:& ideo cõdemnati:quia post uotum obtulerunt quasi sua:& non eius,cui semel ea uouerant:partẽq; sibi alienæ substantiæ reseruauerũt,metuentes famem:quã uera fides non timet:præsentem merere uindictã:nõ crudelitate sententiæ,sed correptiõis exemplo. Deniq; & Apostolus Petrus nequaq̃ imprecatur eis mortem:ut stultus Porphyrius calumniatur:sed dei iudicium prophetico spũ annunciat:ut pœna duorum hominũ,sit doctrina multorum. Ex eo tempore quo uirginitati ꝓpetuæ cõsecrata es:tua,non tua sunt:imo uere tua:qa Christi esse cœperũt:quæ auia uiuẽte uel matre,ipsarum arbitrio dispẽsanda sunt. Sinautẽ obierint & somno sanctorũ requieuerint, (scio eñ & hoc illas optare,ut te habeãt supstitẽ)cum ætas maturior fuerit:& uoluntas grauior: firmiorq; sentẽtia,facies qđ tibi uisum fuerit:imo qđ dñs imperat:scitura nihil te habiturã: nisi qđ in bonis operib⁹ erogaueris. Alij ædificent ecclesias,uestiant parietes marmorũ crustis, co-

lumnarum

C lumnarum moles aduehant:earumq; deaurent capita: precioſum ornatum non ſentientiq;
ebore argentoq; ualuas,& gemmis aurata diſtinguant altaria. Non reprehendo, non abnuo.
Vnuſquiſq; in ſenſu ſuo abundet. Meliuſq; eſt hoc facere, cꝫ repoſitis opibus incubare. Sed ti
bi aliud propoſitum eſt. Chriſtum ueſtire in pauperibus, uiſitare in languentibus, paſcere in
eſurientibus, ſuſcipere in his qui tecto indigent,& maxime in domeſticis fidei, uirginum alere
monaſteria: ſeruorum dei,& pauperum ſpiritu, habere curã: qui diebus & noctibus ſeruiunt
domino tuo: qui in terra poſiti, imitantur angelorum conuerſationem,& nihil aliud loquunt,
niſi quod ad laudes dei pertinet: habenteſq; uictum & ueſtitum, his gaudent diuitijs: qui plus
habere nolunt, ſi tamen ſeruant propoſitum. Alioquin ſi amplius deſyderant: his quoq; quæ
neceſſaria ſunt, probantur indigni. Hæc ad uirginem diuitem,& uirginem nobilem ſum locu/
tus. Nunc tantum ad uirginem loquar, id eſt, non ea quæ extra te, ſed in te ſunt conſyde/
rans. Præter pſalmorum & orationis ordinem: quod tibi hora tertia, ſexta, nona, ad ueſperũ,
media nocte & mane ſemp eſt exercendũ: ſtatue quot horis ſanctã ſcripturã ediſcere debeas:
quanto tempore legere, nõ ad laborem: ſed ad delectationem & inſtructionem animæ. Cũq;
hæc finieris ſpatia,& frequenter te ad figenda genua, ſollicitudo animæ ſuſcitauerit: habeto la
nam ſemper in manibus, uel ſtaminis pollice fila deducito, uel ad torquenda ſubtegmina in al/
ueolis fuſa uertantur: aliarumq; neta, aut in globum collige, aut texenda compone. Quæ
texta ſunt, inſpice: quæ errata, reprehende: quæ facienda, conſtitue. Si tantis operum uarietati/
bus fueris occupata: nuncꝫ dies tibi longi erunt: ſed cꝫuis æſtiuis tendantur ſolibus, breues ui/
debuntur, in quibus aliquid operis prætermiſſum eſt. Hæc obſeruans, & teipſam ſaluabis,&
alias,& eris magiſtra ſanctæ conuerſationis: multarũq; caſtitatẽ, lucrum tuũ facies, ſcriptura di/
cente. In deſyderijs eſt omnis anima ociosi. Nec idcirco tibi ab opere ceſſandum eſt, quia deo
propitio nulla re indiges: ſed ideo cũ oibus laborandũ eſt: ut per occaſionẽ operis, nihil aliud
cogites, niſi quod ad dñi pertinet ſeruitutem. Simpliciter loquar. Quãuis omnẽ cenſum tuũ in
D pauperes diſtribuas, nihil apud Chriſtum erit precioſius: niſi quod manibus tuis, ipſa con/
feceris, uel in uſus proprios, uel in exemplũ uirginũ cæterarum, uel quod auiæ matriq; offeras,
maiora ab eis in refectionem pauperũ precia receptura. Pene præterij, quod uel præcipuũ
eſt. Dum eſſes paruula,& ſanctæ ac beatæ memoriæ Anaſtaſius epiſcopus Romanã regeret ec
cleſiam: de orientis partibus hæreticorũ ſæua tempeſtas, ſimplicitatem fidei: quæ apoſtoli uoce
laudata eſt, polluere & labefactare conata eſt. Sed uir ditiſſimæ paupertatis & apoſtolicæ ſolli
citudinis, ſtatim noxium gculit caput:& ſibilantia hydræ ora compeſcuit. Et quia uereor, imo
rumore cognoui, in quibuſdã adhuc uiuere & pullulare uenenata plantaria: illud te pio chari/
tatis affectu, præmonendã puto: ut ſancti Innocẽtij: qui apoſtolicæ cathedræ,& ſupradicti uiri
ſucceſſor & filius eſt, teneas fidẽ: nec peregrinã, cꝫuis tibi prudẽs callidaq; uidearis, doctrinã re/
cipias. Solẽt em̃ huiuſcemodi per angulos muſſitare:& quaſi iuſticiã dei quærere. Cur illa ania
in illa eſt nata prouincia? Quid cauſæ extitit: ut alij de Chriſtianis naſcantur parẽtibus: alij in/
ter feras & ſæuiſſimas natiões, ubi nulla dei noticia eſt? Cũq; hoc quaſi ſcorpionis ictu ſimpli/
ces quoſq; percuſſerint:& fiſtulato uulnere, locũ ſibi fecerint, uenena diffundunt. Putaſne fru/
ſtra infans paruulus: & qui uix matrem riſu,& uultus hilaritate cognoſcat: qui nec boni ali/
quid fecit nec mali, dæmone corripitur, morbo opprimit regio:& ea ſuſtinet, quæ uidemus im/
pios hoies nõ ſuſtinere,& ſuſtinere deo ſeruiẽtes? Sinaũt iudicia ſunt (inquiũt) dñi uera, iuſtifi
cata in ſemetipſis,& nihil apud deũ iniuſtũ eſt: ipſa ratione compellimur: ut credamus animas
fuiſſe in cœleſtibus:& propter quædã antiqua peccata damnatas in corporibus humanis: & ut
ita loquamur, ſepultas, noſq; in ualle lachrymarũ pœnas luere ueterũ peccatorũ. Vnde &, pphe
ta dicit: Priuſcꝫ humiliarer ego peccaui. Et, educ de carcere animã meã. Et, iſte peccauit, ut cæcus
ex utero naſceretur: an parẽtes eius? & cætera his ſimilia. Hæc impia & ſcelerata doctrina olim
in Aegypto & orientis partibus uerſabatur:& nũc abſcondite, quaſi in foueis uiperarum apud
plærosq; uerſat: illarũq; partiũ polluit puritatẽ:& quaſi hæreditario malo, ſerpit in paucis: ut
perueniat ad plurimos: Quã certus ſum, quod ſi audieris non recipias. Habes enim apud deũ
magiſtras: quarũ fides norma doctrinæ eſt. Intelligis quid loquar. Dabit em̃ tibi dẽ in oĩbus
intellectũ. Nec ſtatim aduerſum ſæuiſſimã hæreſim,& mſto his negora quæ dixi, rñſionẽ hois

flagitabis

A flagitabis: ne non tam prohibuiſſe uidear, cꝫ cõmonuiſſe: cũ præſentis operis ſit inſtruere uirgi/
nẽ, nõ hæreticis reſpõdere. Cæterũ oẽs fraudulẽtias eorum: & cuniculos quibus nituntur ſub/
uertere ueritatem, in alio opere deo adiuuante, ſubuertimus: quod ſi uolueris, prompte liben/
terq; mittemus: Vltroneas enim, aiunt, putere merces:& precia facilitate decreſcunt: quæ ſemp
in raritate maiora ſunt. Solet inter plæroſq; eſſe certamen: utrum ſolitaria, an cum multis uita
melior ſit: quarũ prior præfertur quidẽ ſecundæ: ſed ſi in uiris, periculoſa eſt: ne abſtracti ab ho
minum frequentia, ſordidis & impijs cogitationibus pateant:& pleni arrogantiæ & ſupercilij,
cunctos deſpiciant: armentq; linguas ſuas, uel dericis, uel alijs monachis detrahendo: de qbus
rectiſſime dicitur: Filij hominũ, dentes eorum arma & ſagittæ:& lingua eorum gladius acutus:
quantomagis in fœminis: quarum mutabilis fluctuanſq; ſententia: ſi ſuo arbitrio relinquatur,
cito ad deteriora delabit? Noui ego in utroq; ſexu, per nimiã abſtinentiam, cerebri ſanitatẽ,
quibuſdam fuiſſe uexatam. Præcipueq; in his, qui in humectis & frigidis habitauerunt cellu/
lis: ita ut neſcirent quid agerent, quoue ſe uerterent: quid loqui, quid tacere deberent. Certe ſi ru
des ſæcularium litterarum, de tractatibus hominũ diſertorum quippiam legerint: uerboſitatẽ
ſolam diſcunt, abſq; noticia ſcripturarum:& iuxta uetus elogium: cum loqui neſciant, tacere nõ
poſſunt: docentq; ſcripturas quas non intelligunt:& cum alijs perſuaſerint: eruditorũ ſibi aſſu/
munt ſupercilium: prius imperitorũ magiſtri, cꝫ doctorum diſcipuli. Bonum eſt igitur obedire
maioribus, parere perfectis:& poſt regulas ſcripturarum, uitæ ſuæ tramitem, ab alijs diſcere: nec
præceptore uti peſſimo, ſcilicet præſumptione ſua. De talibus fœminis & Apoſtolus loquitur:
Quæ circũferuntur omni uento doctrinæ: ſemper diſcentes,& nũcꝫ ad ſcientiã ueritatis perue
nientes. Matronarũ, maritis ac ſæculo ſeruientiũ, tibi cõſortia declinentur: ne ſollicitetur anim9
& audias, quid uel maritus uxori, uel uxor locuta ſit uiro. Venenatæ ſunt huiuſcemodi confabu
lationes. Super quarum damnatione, ſæcularem uerſum aſſumens Apoſtolus, fecit eccleſiaſti/
B cum. Corrumpunt mores bonos, confabulationes peſſimæ. Cuius Iambici metrum, dum uer/
bum ſeruat ex uerbo, nequacꝫ expreſſit latina trãſlatio. Graues fœminæ, & maximæ uiduæ, ac
uirgines, tibi comites eligantur: quarum probata eſt conuerſatio: ſermo moderatus: ſancta ue/
recundia. Fuge laſciuiam puellarũ: quæ ornant capita, crines a fronte demittunt, cutem poliũt,
utuntur pigmentis, aſtrictas habent manicas, ueſtimenta ſine ruga, ſoccoſq; criſpantes: ut ſub
nomine uirginali, uendibilius pereant. Mores em̃ & ſtudia dominarũ, plærũcꝫ ex ancillarũ &
comitũ moribus iudicantur. Illa tibi ſit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter ſocias: quæ ſe
neſcit eſſe pulchram: quæ negligit formæ bonũ:& procedens ad publicum, non pectus & colla
denudat: nec pallio reuoluto ceruicem aperit: ſed quæ celat faciem:& uix uno oculo, qui uiæ ne/
ceſſarius eſt patente, ingreditur. Dubito an loquar: ſed uelim nolim, quia crebro fit, dicendum
eſt: non quo hæc in te timere debeam: quæ iſta forſitan neſcias, nec unꝫ audieris: ſed quo per
occaſionem tui, cæteræ præmonendæ ſint. Cincinnatulos pueros & calamiſtratos:& peregrini
muris olentes pelliculas: de quibus illud Arbitri eſt: Non bene olet, qui bene ſemper olet: qua/
ſi quaſdam peſtes,& uenena pudicitiæ uirgo deuitet: ut taceam de cæteris, quarum importuna
uiſitatio,& ſe infamat & alias: ut etiã ſi nihil mali perpetretur: tamẽ hoc ſit uel maximũ malum,
fruſtra patere maledictis & morſibus ethnicorũ. Nec hoc de omnibus dicimus: ſed de his quos
eccleſia ipſa reprehendit: quos interdũ abijcit: in quos nõnunꝫ epiſcoporũ & preſbyterorũ cẽ/
ſura deſæuit: ut prope periculoſius ſit laſciuis puellis ad loca religionis, cꝫ ad publicũ procede/
re. Quæ uiuunt in monaſterio:& quarũ ſimul magnus eſt numerus: nunꝫ ſolæ, nũcꝫ ſine ma/
tre procedant. De agmine columbarum, crebro accipiter unam ſeparat: quã ſtatim inuadat &
laceret: cuius carnibus & cruore ſaturetur. Morbidæ oues, ſuũ relinquunt gregem: & luporum
faucibus deuorantur. Scio ego ſanctas uirgines, quæ diebus feſtis, propter frequentiam popu/
lorum, pedem domi cohibent: nec tunc egrediuntur, quando maior eſt adhibenda cuſtodia: &
publicum penitus deuitandum. Ante annos circiter triginta, de uirginitate ſeruanda ædidi li/
brum: in quo neceſſe fuit mihi ire contra uitia:& propter inſtructionem uirginis, quam mone/
bam, diaboli inſidias patefacere. Qui ſermo offendit plurimos, dum unuſquiſq; in ſe intelligẽs
quod dicebat: nõ quaſi monitorẽ libẽter audiuit: ſed quaſi criminatorẽ ſui operis auerſat9 eſt.

Veritatem

C Verũtamen quid profuit armasse exercitum reclamantium,& uulnus conscientiæ dolore mõstrasse? Liber manet,homines præterierũt.Scripsi ad plærasq; uirgines ac uiduas σπουδάσματα, & qcquid dici poterat,in illis opusculis defloratũ est:ut aut supfluo eadem a nobis repetant: aut nunc præterm̃issa,plurimũ noceant.Certe & beatus Cyprianus,egregium de uirginitate uolumen ædidit:& multi alij,tam latino sermone q̃ græco.Omniumq; gentium litteris atq; linguis,in ecclesijs Agnes uita laudata est. Sed hoc ad eas pertineat:,quæ necdum elegerunt uirginitatem:& exhortatione indigent:ut sciant quale sit, quod eligere debeant. Nobis electa seruanda sunt:& quasi inter scorpiones & colubros incedendũ:ut accinctis lumbis, calciatis pedibus,& apprehensis manu baculis,iter per insidias huius sæculi,& inter uenena faciam⁹: ut possimus ad dulces Iordanis peruenire aquas,& terram repromissiõis intrare:& ad domũ dei ascendere:ac dicere cum propheta:Domine,dilexi decorem domus tuæ,& locũ habitationis gloriæ tuæ.Et illud:Vnam petij a domino,hanc requiram:ut inhabitem in domo domini, omnibus diebus uitæ meæ.Felix illa conscientia & beata uirginitas:in cuius corde,præter amorem Christi: qui est sapientia,castitas,patientia atq; iustitia,cæteræq; uirtutes,nullus alius uersatur amor:nec ad recordationem hominis,aliquando suspirat:nec uidere desyderat: quem cũ uiderit,nolit dimittere.,Sanctum uirginum propositum,& cœlestis angelorumq; familiæ gloriam,quarundã non bene se agentium, nomen infamat.Quibus aperte dicendũ est:ut aut nubant,si se non possunt continere:aut contineant,si nolunt nubere.Digna res risu: imo planctu, incedentibus dominis,ancilla uirgo procedit ornatior:ut pro nimia consuetudine quã incomptam uideris,dominã suspiceris. Nonnullæ separata & absq; arbitris,quærunt hospitia: ut uiuant licentius:utantur balneis:faciantq; quod uolunt:& deuitent conscientias plurimarũ.Hæc uidemus & patimur:& si aureus nũmus affulserit,inter bona opera deputamus.Finem iungo
D principio:nec semel monuisse contentus sum:Ama scripturas sanctas,& amabit te sapientia:dilige eam,& seruabit te:honora illam,& amplexabitur te.Hæc monilia in pectore,& in auribus tuis hæreant. Nihil aliud nouerit lingua,nisi Christum.Nihil possit sonare,nisi quod sanctũ est.Auiæ tuæ tibi semper ac matris in ore dulcedo uersetur.Quarũ imitatio, forma uirtutis est.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Saluina mulier nobilissima, puella adhuc,iuuenem maritum ac nobilem amiserat,relicto Nebridio puero & huius sorore.Maritum laudat Hieronymus,liberos superstites,ut diligenter educet,admonet. Quibus ratiõibus castimoniam & famam tueri possit,docet:ab iterandis nuptijs uehementer deterret.

SCHOLIA.

CVius uenerabiliorem.) Alias uiduas,ætas & forma suspectas reddit:hæc ita uiuebat,ut hoc esset uenerabilior,quod adolescens etiam castitatẽ amplecteretur. Sic fleuit.) Mire coniũxit hæc duo:officium fidæ coniugis,dum lachrymas dat marito defuncto:& fortitudinẽ animi Christiani,dum statim post sepulturam,sic se gerit,ut uideretur maritus nõ mortu⁹ sed aliquo profectus. Sic extulit.) Id est,ad sepulchrum detulit.Defuncti dicuntur efferri,quod olim extra mœnia sepeliri consuerint cadauera. Duri iudicis.) Est Deuteronomij. cap̃.25.de quo diximus superius. Paludamentum & Baltheus.) Paludamẽtum, uestis est militaris:unde qui ad bellum exeunt,paludati uocantur.Baltheus,cingulum est militare. Camelum per foramẽ acus.) Quidam Theologi,cum intelligant absurde dictum,de Camelo transeunte per foramen acus,acum faciunt unã e portis urbis Hierusalem. Verum Camelus græcis ambigua uox est, significans & animal ingens, ac distortũ: & funem ab huius similitudine dictũ, quẽ latini rudentẽ uocant. Atqui nec istud(inquies) fieri potest.Fateor, uerum cum de rudente accipis, absurditas sermonis adempta est, non ἀδύνατον. Nam in hoc ipsum Christus hoc adhibuit,ut ostenderet id fieri nõ posse, quemadmodum paulo post palam explicat.Tametsi Suidas κάμιλον,cum est rudens per iota scribit,non per, ι, differẽtiæ causa:nõ quam ipsa uox habeat,sed quã grammatici,præsertim græci,suo arbitratu soleãt addere.Mirum est autẽ nec Hieronymum animaduertisse de fune. Ismahelitæ nego.) Locus est in genesi,cap̃.38.Et sedentes ut comederent panem,uiderunt Ismahelitas uiatores uenire de Galaad,& camelos eorum portantes,aromata & resinam, & stacten. Per hos seruatus est Ioseph. Docet & Aesopi fabula.) Horatius in epistolis,hunc apologum transfert,ad uulpem & mustelam. Forte per angustam tenuis uulpecula rimã Repserat in cameram frumenti,pastaq; rursus Ire foras pleno tendebat corpore frustra: Cui muste la procul,si uis,ait,effugere istinc,Macra cauũ repetas arctum,quem macra subisti. Honoris Insula.) Imperatoriæ aulæ proceres, ut paludamentum,ita insulam honoris causa gestabãt.Est autem insula diadematis ni fallor genus. Sed ex æqualitate.) Refert locum qui est apud Paulũ in epistola ad Corinthios secunda.cap̃.8.Sed ex æqualitate in præsenti tempore,uestra abundantia ,illorũ inopiã suppleat: ut & illorũ

A ut & illorum abundantia,uestræ inopiæ sit supplementum,ut fiat æqualitas. Scriptorum more Græcorũ.) Vox hæc,scriptorum,mihi uidetur eradenda.Taxat autem Græcorum adulationem. Quæ uxor Eunuchi.) Nam ea quæ sollicitauit Ioseph ad cõcubitũ, uxor Putifaris Eunuchi Pharaonis fuit.Quod autem uerecunde ac tecte Hieronymus innuit,huiusmodi est.Nulla est uxor,si maritum habeat Eunuchũ,hoc est,segnẽ & ignauũ ad coitũ,quæ nõ gignat ex adultero,cũ maritus sit sterilis. Quæ res etiã exter.) Mir⁹ amor nascitur ex societate studioꝝ,ut German⁹ etiã Hispanũ aut Gallũ diligat,quẽ in litteris habuerit socĩũ. Furua tunica.) Furuũ,antiqui nigrũ ac fuscũ dicebãt. Difficile factu.) Hic puto ꝓ gloriã,scribẽdũ esse,inuidiã. Pusio.) Diminutiuũ est a puero. Sic oculos.) Carmẽ est Maronis:quẽ admodũ & quod sequitur,Ingentes animos:quod mire ab apibus ad puerũ traxit. Vxor hæres pudici.p̃.est.) Id est,quod maritus uxorem scripsit hæredem,in hoc retulit gratiã illius pudicitiæ, testatusq; est,se repperisse pudicã. Rosarum & liliorũ calathus.) Hoc loco mihi uidetur eradendũ, floris,quod in uulgatis codicibus perperam additum est. Siquidẽ diuus Hieronymus,diuersa metaphora,bis idẽ significauit.In eadem filia,similitudinem patris & matris,uocat,calathum rosarum & liliorũ:rosas ad patrem,lilia ad matrem referens. Rursum cõmertium eboris & ostri. Alludẽs ad illud Vergilianum: Vel ebur confunditur ostro.Ebur,candet:ostrum, hoc est, purpura,rubet. Vt igitur in calatho mixto liliis & rosis apparet uterq; color,item in mixtura eboris & purpuræ:ita in eadẽ puella similitudo matris ac patris. Vt ad uenustatẽ.) Venustas mulierũ est magis q̃ uirorum. Similis erat uultu patri,sic tamen,ut gratia formæ magis exprimeret matrem:& tamen utriusq; parentis similitudinẽ agnosceres. Quid debeas nomini tuo.) Id est, uiduæ:Et cum Paulus sanctam uiduam describit,illa uirtutũ suarum Catalogum audiuit,quæ talis sit uidua. Phasides aues, crassitur.) Ea præcipua turturum laus,ut pingues sint, alioqui parũ gratæ. Vnde Martialis, Cũ pinguis mihi turtur erit,lactuca ualebis. Attagen Ionicus.) Attagen auis est,olim inter raras epulas habita.Ionicum addit Hieronymus,imitatus Horatiũ & Martialem:quorum ille in odis.Non Attagen Ionicus: hic in epigrãmatis.Inter sapores fertur alitũ primus, Ionicarum gustus Attagenarum. Cæterũ Ionicus uocatur,ab Ionia Asiæ parte,in qua est Ephesus,quod illic laudatissimæ habeãtur. Quãq̃.M. Varro apud Gelliũ primam laudem tribuat Phrygijs,Phrygia, inqt,Attagena: Sic eñ declinaẽ,hæc Attagena:q̃q̃ Horati⁹ illi sexũ mutauit. Patrimonia auolant.) Festiuiter dixit auolant,pro cõsumuntur,cũ de auibus loquatur,in quas,res domestica impẽditur. Ille meos primus.) Ita loquitur Dido apud Vergilium,nolens Aeneæ nubere,ne primo marito Sicheo faciat iniuriam. Si tanti uilissimũ.) Hoc usurpat in epistola ad Demetriadem,tanq̃ prouerbio dici soli-
B tum.Si tanti (ut dicit) uitrum,quãti margaritũ? De precio margaritorum,quos & uniones uocant,multa Plinius.Vitrum imitatur gemmas,etiam si uilissimum.Hoc sermone significabant summã inæqualitatem,rei cõtemptissimæ, quale est uitrum:& præciosissimæ,quale est margaritum. Vitrum autem gemmas imitatur. Quas significantius græce προπαθείας.) πάθος græci uocant,quod nos nũc affectũ, nunc perturbationem,nunc motum,aut morbum animi dicimus, προ, significat, ante. Vnde primos affectuũ motus προπαθείας appellant,quæ non sunt nostri arbitrij. Mediam animã fluctuare.) Respexit ad locũ qui est in priore ad Thessalonicenses epistola.cap̃.5.Vt integer spiritus uester,ut anima,ut corpus sine querela in aduentũ dñi nostri Iesu Christi seruetur.Partitur eñ hominis animũ in treis parteis:in summam ac deo proximã,quam uocat spiritũ:in imam qua trahitur ad turpia,quã appellat corpus:in animã mediam,qua diligimus parentes &c.Qua de re copiosius disseruim⁹ in Enchiridio militis Christiani. Nam uitijs nemo.) Carmen est ex Satyris Horatij. Velut si.) Hoc addit ex alio loco, nempe ex satyra,Non quia mœcenas.Neuus macula est,quales aliquando innatos uidemus uultui,aut brachijs hominũ. Archytæ Tarentini.) Hic philosophus fuit pythagoricus,cui⁹ meminit Horati⁹ in odis. Quãq̃ hoc dictũ asscribitur & alijs. Primus Lamech.) Hic fuit filius Mathusalẽ,qui duas duxit uxores omniũ primus,Ada,& Sella.Is genesis.cap̃.5.sic alloquitur uxores suas:Quoniam occidi uirum in uulnus meũ,& adolescentulum in liuorem meum, septuplum ultio dabitur de Cain,de Lamech uero septuagiessepties. Vnam costam.) Eleganter alluśit ad allegoriam. Deus non nisi unam costam eduxit de latere Adam: ueluti significans eum unica uxore contentum esse debere. Oestro libidinis.) Oestrũ pro stimulo posuit.Nam genus est muscæ,quam eandem Vergilius Asylum uocat .Ea boues & equos in rabiem agit. Vnde qui magno animi motu rapiũtur,Oestro perciti dicũtur. Diabolũ capite trũcauit.) De Holopherne loquitur,quẽ diabolũ,humani generis hostẽ interpretatur. De Anna filia Phanuelis.) Legis apud Lucam in euangelio.cap̃.2. Occultũ legentis.) Timet ne uideatur captare fauorem potentis fœminæ,quod idem dixerat in fronte huius epistolæ.

HIERONYMVS AD SALVINAM DE SERVANDA VIDVITATE.

AVgeor ne officium putetur ambitio:& quod illius exemplo facimus,qui ait:Discite a me,quia mitis sum & humilis corde:gloriæ facere appetitione dicamur:& nõ uiduam alloqui in angustia constitutam,sed aulæ nos insinuare regali:& sub occasione sermonis,amicitias potentium quærere.Quod liquido non putabit, qui scierit esse præceptũ: Personam pauperis nõ accipies in iudicio:ne sub prætextu misericordiæ, quod iniustum est,iudicemus. Vnusquisq; enim non hominum,sed rerum pondere iudicandus est.

C Nec diuiti obſunt opes,ſi eis bene utatur:nec pauperem egeſtas commendabiliorem facit,ſi in/
ter ſordes & inopiam,peccata non caueat. Ad utriuſq; nobis rei teſtimonium,& Abraham pa/
triarcha,& quotidiana exempla ſuppeditãt: quorum alter in ſummis diuitijs, amicus dei fuit:
alij quotidie in ſceleribus deprehenſi,pœnas legibus ſoluunt. Alloquimur igitur diuitem pau/
perem:ut neſciat ipſa quæ poſſidet. Neq; enim marſupium eius diſcutimus:ſed animæ purita/
tem. Loquimur ad eam,cuius faciem ignoramus,& uirtutes nouimus:quã nobis fama commẽ
dat:cuius uenerabiliorem pudicitiam, adoleſcẽtia facit. Quæ mortem iuuenis mariti,ſic fleuit:
ut exemplum coniugij dederit. Sic extulit,ut eum profectum crederes,non amiſſum. Orbitatis
magnitudo,religionis occaſio fuit. Nebridium ſuum ſic quærit abſentem:ut in Chriſto præſen
tem nouerit. Cur ergo ad eam ſcribimus,quã ignoram⁹? Triplex nimirũ cauſa eſt. Prima,quia
pro officio ſacerdotij,omnes Chriſtianos,filiorum loco diligimus:& profectus eorum, noſtra
eſt gloria. Altera,quia pater defuncti,intima mihi neceſſitudine copulatus fuit. Extrema(quæ
& ualidior)quod filio meo Auito roganti,negare nihil potui: qui crebris litteris,interpellatricẽ
duri iudicis ſuperans,& multorum mihi,ad quos ante ſuper eadem materia ſcripſeram,exem/
pla proponens: ita ſuffudit pudorem negantis:ut plus conſyderarem,quid ille cuperet,q̃ qd
me facere conueniret. Alius forſitan laudet Nebridium,quod de ſorore generat⁹ Auguſtæ:
& in materteræ nutritus ſinu,inuictiſſimo principi ita charus fuit:ut ei coniugem nobiliſſimam
quæreret:& bellis ciuilibus Africam diſſidẽtem,hac uelut obſide ſibi fidã redderet. Mihi a prin/
cipio ſtatim illud eſt prædicandũ,quod quaſi uicinæ mortis præſcius,inter fulgorem palatij,&
honorum culmina,quæ ætatem anteibant:ſic uixit,ut ſe ad Chriſtum crederet profecturũ. Sa/
cra narrat hiſtoria,Cornelium,centurionem cohortis Italicæ,intantũ acceptum deo:ut angelũ
ad eum mitteret:& omne myſterium,quo Petrus de circũciſionis anguſtijs trãſferebat̃,ad præ
putij latitudinem,ad illius merita pertineret:qui primus ab apoſtolo baptiçatus,ſalutem gen/
tium dedicauit. Scriptũq; eſt de eo:Erat uir quidã in Cæſarea,nomine Cornelius, centurio co/
D hortis quæ dicitur Italica,religioſus,& timens deum,cũ omni domo ſua, faciens eleemoſynas
multas plæbi,& orans deum ſemper. Quicquid de illo dicitur:hoc nomine cõmutato,in Nebri
dio meo uendico. Sic religioſus fuit,& amator pudicitiæ:ut uirgo ſortiretur uxorem:ſic timens
deũ cũ omni domo ſua:ut oblitus dignitatis,omne cõſortiũ cum monachis haberet & clericis:
tantaſq; eleemoſynas faceret in populis:ut fores eius, pauperũ ac debilium obſiderent exami/
na. Certe ſic ſemper orans deũ:ut illi quod optimũ eſſet,eueniret. Raptus eſt,ne malitia muta/
ret mentem eius:quia placita erat anima illius deo. Vnde & ego poſſum ſup eo uere abuti apo/
ſtoli uoce,dicentis:In ueritate cognoui,quoniã nõ eſt perſonarũ acceptor deus: ſed in omni p/
poſito,qui timet deũ,& operat̃ iuſticiã,acceptus eſt illi. Nihil nocuit militanti paludamentũ,&
baltheus & apparitorũ cateruæ:quia ſub habitu alterius,alteri militabat. Sicut econtrario alijs
nihil prodeſt uile palliolum,furua tunica,corporis illuuies,& ſimulata paupertas:ſi nominis di/
gnitatem,operibus deſtruant. Legimus & in euangelio de alio centurione dñi teſtimoniũ:Nec
in Iſrael tantã fidem inueni. Et ut ad ſuperiora redeamus:Ioſeph qui in egeſtate,& in diuitijs
dedit experimenta uirtutum:qui & ſeruus & dñs, docuit animæ libertatem:nõne poſt Pharao
nem, regijs ornatus inſignibus:ſic deo charus fuit:ut ſuper omnes patriarchas duarũ tribuũ pa
ter fieret? Daniel & tres pueri ſic præerant Babyloniæ opibus : & ſic erant inter principes ciui/
tatis:ut habitu Nabuchodonoſor,deo mente ſeruirẽt. Mardocheus & Heſter,inter purpuram,
ſericum & gemmas, ſuperbiam humilitate uicerunt:tantiq; fuere meriti:ut captiui, uictorib⁹
imperarent. Hæc illuc tendit oratio:ut oſtendam iuuenem meum, coniunctionem ſanguinis
regalis,& affluentiam diuitiarum atq; inſignia poteſtatis,materiam habuiſſe uirtutum:dicen
tẽ eccleſiaſte:Sicut protegit ſapientia,ſic protegit & pecunia. Nec ſtatim illud huic teſtimonio
putemus aduerſum: Amen dico uobis:difficile diues intrabit in regnum cœlorum. Et rurſum
dico uobis:Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire,q̃ diuitem intrare in regnum cœ/
lorum: Alioquin Zacheus publicanus,quem ditiſſimum cõmemorat ſcriptura:contra hanc ſen
tẽtiam ſaluatus uidebitur. Sed quomodo quod apud homes impoſſibile eſt,apud deũ poſſibi/
le fiat: Apoſtoli conſilium docet ſcribentis ad Timotheum: Diuitibus huius ſæculi præcipe:
nõ ſuperbe

A nõ ſuperbe ſapere: nec ſperare in incerto diuitiarũ ſuarũ:ſed in deo uiuo,qui præſtat nobis oĩa
abundanter ad fruendum. Benefaciant,ſint diuites in operibus bonis,facile tribuant:cõmuni/
cent:theſauriçent ſibi bonũ fundamentũ in futurum,ut apprehendant ueram uitam. Didicim⁹
quomodo camelus introire poſſit per foramen acus:quomodo animal tortuoſum,depoſito põ
dere ſarcinarum,aſſumat ſibi pennas columbæ:& requieſcat in ramis arboris,quæ de ſinapis ſe/
mente ſuccreuit. Legimus in Eſaia,Camelos Madiã & Epha & Saba,aurum & thus ad urbem
dñi deportantes,in typo horũ camelorum. Iſmahelitæ negociatores,ſtacten & thymiama,& re
ſinam,quæ naſcitur in Galaad,& cutẽ uulneribus obducit, Aegyptijs deferunt:tantæq; felicita/
tis ſunt:ut emant & uendant Ioſeph,& mercimonium eorũ mundi ſalus ſit. Docet & Aeſopi fa/
bula,plenum muris uentrem,per anguſtum foramẽ egredi non ualere. Ergo Nebridius meus
quotidie illud reuoluens:Qui uolunt diuites fieri,incidunt in tẽtationẽ,& laqueum diaboli,&
deſyderia multa:Quicqd & imperatoris largitio,& honoris infulæ dederãt,in uſus pauperũ cõ/
ferebat. Nouerat em̃ a domino eſſe præceptũ:Si uis perfectus eſſe:uade,uende omnia quæ ha/
bes,& da pauperibus:& ueni ſequere me. Et quia hanc ſententiam implere nõ poterat, habens
uxorem, & paruulos liberos, & multã familiam:faciebat ſibi amicos de iniquo mãmona: qui
ſe reciperent in æterna tabernacula. Nec ſemel abijciebat ſarcinã: quod fecerũt apoſtoli,patrẽ,
rhete,nauiculam relinquentes:ſed ex æqualitate,aliorũ inopiæ,ſuã abundantiam communica/
bat:ut poſtea illorũ diuitiæ,huius indigentiam ſuſtentarent. Scit ipſa cui libellus hic ſcribitur,
me non nota,ſed audita narrare:nec ex aliquo in me beneficio,ſcriptorum more græcorũ gra/
tiam lingua reddere. Procul a Chriſtianis iſta ſuſpitio. Habentes uictum & ueſtitũ,his contẽti
ſumus. Vbi uile oluſculum:& cibarius panis,& cibus potuſq; moderatus:ubi diuitiæ ſuperua/
cue, ibi nulla adulatio: quæ uel præcipue fructũ reſpicit. Ex quo colligit̃,fidele eſſe teſtimoniũ,
quod cauſas non habet mentiendi. Ac ne quis putet:me ſolas in Nebridio prædicare eleemoſy/
nas,q̃q̃ & has exercuiſſe ſit magnũ:de qbus dicit̃: Sicut aqua extinguit ignẽ: ita eleemoſyna
extinguit peccatũ:ad cæteras uirtutes eius ueniã:quas ſingulas in paucis hoibus deprehẽdim⁹.
B Quis fornacem regis Babylonij,ſine aduſtione ingreſſus eſt? Cuius adoleſcentis, Aegyptia do
mina pallium non tenuit? Quæ uxor Eunuchi nullos creat liberos uoluptate tranſacta? Quem
hominũ diſputatio illa non terreat: Video aliã legẽ in mẽbris meis,repugnantem legi mentis
meæ,& captiuãme ducentẽ in lege peccati:quæ eſt in mẽbris meis? Mirũ dictu eſt, nutritus in
palatio,cõtubernalis & cõdiſcipulus Auguſtorũ:quorũ mẽſæ miniſtrat orbis,& terræ ac maria
ſeruiũt:inter rerũ omniũ abũdantiã,in primo ætatis flore,tantæ uerecũdiæ fuit:ut uirginalẽ pu
dorẽ uinceret:& ne leuem qdem obſcœni rumoris in ſe fabulam daret. Deinde purpuratorum
propinquus,ſocius,cõſobrinus:ĩſdem cũ ambobus ſtudijs eruditus(quæ res etiã externorũ mẽ
tes ſibi cõciliat):nõ eſt inflatus ſuperbia:nec cæteros homines adducta fronte contẽpſit:ſed cũ/
ctis amabilis:ipſos principes amabat ut fratres:uenerabatur ut dños:& in illorũ ſalute,ſuã ſalu
tem poſitã fatebatur. Miniſtros autẽ eorũ,& uniuerſum ordinẽ palatij:quo regalis frequentat̃
ambitio:ſic ſibi charitate ſociarat:ut q merito inferiores erant,officijs ſe pares arbitrarentur. Dif
ficile factu eſt,gloriã uirtute ſuperare:& ab his diligi,quos præcedas. Quæ uidua non huius au
xilio ſuſtentata eſt? Quis pupillus non in eo repperit patrẽ? Totius orientis epiſcopi ad hunc
miſerorum preces, & laborantium deſyderia conferebant. Quicquid ab imperatore poſcebatt
eleemoſyna in pauperes, preciũ captiuorũ,miſericordia in afflictos erat. Vnde & ipſi principes
libenter præſtabant, quod ſciebant, non uni,ſed pluribus indulgeri. Quid ultra differimus?
Omnis caro fœnũ,& omnis gloria eius,quaſi flos fœni. Reuerſa eſt terra in terrã ſuã,dormiuit
in dño:& appoſitus eſt ad patres ſuos,plenus dierũ ac luminis, & nutritus in ſenectute bona.
Cani em̃ hominis ſunt ſapiẽtia eius. In breui ætate,tempora multa cõpleuit. Tenemus pro eo
dulciſſimos liberos. Vxor hæres pudicitiæ preciũ eſt. Nebridius puſio,patrẽ quærentibus exhi
bet. Sic oculos,ſic ille manus,ſic ora ferebat. Scintilla uigoris paterni lucet in filio:& ſimilitudo
morum per ſpeculum carnis erumpens:ingentes animos,anguſto in pectore uerſat. Iungitur
ei germana,roſarũ & liliorum calathus:eboris,oſtriq; cõmertiũ. Sic refert ore patrem:ut ad ue/
nuſtatẽ propenſior ſit. Sic matrẽ mixta ſimilitudine pingit:ut in uno corpore,utrũq; agnoſcas:

C Ita ſuauis eſt,& mellitula,ut honor ſit omniũ propinquorum.Hanc tenere nõ dedignatur Au/
guſtus.Hanc fouere in ſinu,regina lætatur.Certatim ad ſe omnes rapiunt.Pendet ex collo,hæ/
ret in brachijs ſingulorũ.Garrula atq; balbutiens,linguæ offenſione fit dulcior.Habes igit᷑ Sal
uiina quos nutrias,in quibus uirũ abſentẽ tenere te credas.Ecce hæreditas dñi,filij merces, fru/
ctus uentris.Pro uno homine,duos filios recepiſti,auctus eſt numerus charitatis. Quicquid de
bebas marito,redde filijs.Amore præſentiũ,abſentis deſyderiũ tẽpera. Nõ eſt parui apud deũ
meriti,bene filios educare.Audi Apoſtolũ cõmonentẽ:Vidua eligatur,nõ minus annorũ ſexa/
ginta:quæ fuerit unius uiri uxor,in bonis operibus habens teſtimonium,ſi filios educauit,ſi ho
ſpitalis fuit,ſi ſanctorũ pedes lauit,ſi afflictis abundanter præbuit,ſi omne opus bonũ,ſubſecu
ta eſt. Didiciſti catalogũ uirtutũ tuarũ,quid debeas nomini tuo:qbus meritis ſecundũ pudi
citiæ gradũ poſſideas.Nec te moueat,quod ſexagenaria eligat᷑ in uiduã,& putes adoleſcentu/
las ab apoſtolo reprobari.Et te credo eligi ab eo,qui diſcipulo dixerat:Nemo adoleſcentiã tuã
contemnat, nõ continentiã,ſed ætatem.Alioquin oẽs quæ ante ſexagínta annos uiduatæ ſunt:
hac lege accipient maritos.Sed quia rudem Chriſti inſtituebat eccleſiã,& oñi ordini ꝓuidebat:
præcipueq; pauperibus:quor; ei cura cũ Barnaba fuerat demãdata:illas uult eccleſiæ opibus ſu
ſtentari:quæ proprijs manibus non queunt laborare:quæ ueræ uiduæ ſunt:quas & ætas ꝓbat,
& uita.Heli ſacerdos offendit deũ ob uitia liberorũ.Ergo ecõtrario placatur deus,uirtutib⁹ eo/
rũ,ſi ꝓmãſerint in fide & charitate,& ſanctitate cũ pudicitia.O Timothee,teipſum caſtã cuſto/
di.Abſit ut ſiniſtrũ qppiã mihi de te ſuſpicari liceat:ſed ex abũdãtia lubricã ætatẽ monuiſſe,pie/
tatis eſt. Quæ dicturus ſum:nõ tibi,ſed puellaribus annis dicta intellige. Vidua quæ in delitijs
eſt,uiuens,mortua eſt: Hoc uas electiõis loquit᷑: & de illo ꝓfert᷑ theſauro,qui cõfidenter aiebat:
An experimentũ quæritis eius,qui in me loquit᷑ Chriſtus?Hoc ille ꝓnunciat,qui libere ſub p/
ſona ſua,fragilitatẽ humani corporis fatebatur.Nõ eñ quod uolo bonũ,hoc operor: ſed quod
D nolo malũ.Et ꝓpterea ſubijcio,& redigo in ſeruitutẽ corpus meũ:ne alijs prædicãs,ipſe repro/
bus inueniar.Si ille timet:quis noſtrum poteſt eſſe ſecurus?Si Dauid amicus dñi,& Solomon
amabilis ei⁹,uicti ſunt quaſi homines:ut & ruinæ nobis ad cautionẽ,& pœnitudinis ad ſalutẽ
exempla præberent:quis in lubrica uia lapſum nõ metuat?Procul ſint a cõuiuijs tuis Phaſides
aues,craſſi turtures,attagen Ionicus:& oẽs aues,quibus ampliſſima patrimonia auolant. Nec
ideo te carnibus ueſci nõ putes,ſi ſuum,leporũ,at q; ceruorũ,& quadrupedũ animantiũ eſculẽ/
tias reprobes.Nõ eñ hæc pedũ numero:ſed ſuauitate guſtus iudicant᷑.Scim⁹ ab Apoſtolo di/
ctum:O mñis creatura dei bona eſt:& nihil reiiciendũ,quod cũ gratiarũ actione percipitur. Sed
idem loquitur:Bonũ eſt uinũ non bibere:& carnẽ non manducare.Et in alio loco: Nolite ine/
briari uino,in quo eſt luxuria.O mnis creatura dei bona eſt.Audiant hæc mulieres,quæ ſollici/
tæ ſunt,quomodo placeant uiris. Comedant carnes,quæ carni ſeruiũt:quarum feruor deſpu/
mat in coitum:quæ maritis alligatæ,generationi ac liberis dant operã.Quarũ uteri portant fœ
tus,earũ & inteſtina,carnibus impleantur. Tu uero quæ in tumulo mariti,ſepeliſti omnes pari
ter uoluptates:quæ litam purpuriſſo & ceruſſa faciem,ſuper feretrũ eius lachrymis diluiſti: quæ
pullam tunicã,nigroſq; calceolos:candidæ ueſtis & aurati ſocci depoſitione ſumpſiſti:nihil ha/
bes neceſſe aliud,niſi perſeuerare in ieiunio.Pallor & ſordes gemmæ tuæ ſint: plumarũ molli/
cies,iuuenilia membra nõ foueat,Balnearũ calor,nouũ adoleſcentulæ ſanguinem nõ incendat.
Audi qd ex perſona uiduæ continentis ethnicus Poeta decantet. Ille meos,primus qui me ſi/
bi iunxit,amores. Abſtulit,ille habeat ſecum,ſeruetq; ſepulchro. Si tanti uiliſſimũ uitrum,
quanti præcioſiſſimũ margaritũ?Si cõmuni lege naturæ,damnat omnes gentilis uidua uolu/
ptates:quid expectandũ eſt a uidua Chriſtiana:quæ pudicitiã ſuam nõ ſolũ ei debet,qui deſũ/
ctus eſt:ſed & ei,cum quo regnatura eſt? Quæſo te,ne generalia monita & cõueniens puel/
lari ſermo perſonæ, ſuſpitionem tibi iniuriæ moueant: & arbitreris me obiurgantis animo
ſcribere,nõ timentis:cuius uotum eſt,te neſcire,quæ metuo. Tenera res in fœminis fama pudici
tiæ eſt:& quaſi flos pulcherrimus cito ad leuem marceſcit aurã:leuiq; flatu corrũpitur,maxime
ubi & ætas cõſentit ad uitium:& maritalis deeſt auctoritas:cuius umbra tutamen uxoris eſt.
Quid facit uidua inter familiæ multitudinem?Inter miniſtrorũ greges?Quos nolo cõtemnat,

ut famulos:

A ut famulos:ſed ut uiros erubeſcat.Certe ſi ambitioſa dom⁹,hæc officia flagitat:præficiat his ſe/
nem honeſtis moribus:cuius honor,dñæ dignitas ſit:Scio multas,clauſis ad publicũ foribus:
nõ catuiſſe infamia ſeruulorũ:quos ſuſpectos faciebat,aut cult⁹ immoderatus,aut craſſi corpo/
ris nitor,aut ætas apta libidini,aut ex cõſcientia amoris occulti,ſecurus animi tumor:qui etiam
bene diſſimulatus,frequenter erumpit in publicũ:& cõſeruos,quaſi ſeruos deſpicit.Hoc ex abũ
dãtia dictũ ſit:ut omni diligentia cuſtodias cor tuũ:& caueas,quicqd de te fingi poteſt.Nõ am
bulet iuxta te,calamiſtratus,pcurator,non hiſtrio fractus in fœminã,nõ cantoris diabolici ucne
nata dulcedo,non iuuenis cultus & nitidus.Nihil artium ſcenicarũ,nihil tibi in obſequijs molle
iungat᷑. Habeto tecũ uiduarũ & uirginũ choros,habeto tui ſexus ſolatia.Ex ancillarũ quoq;
moribus,dominæ iudicant᷑.Certe cũ tecum ſancta ſit mater:& lateri tuo amita hæreat uirgo
perpetua,non debes periculoſe externorum cõſortia quærere,de tuorũ ſocietate ſecura.Semp
in manibus tuis ſit,diuina lectio:& tam crebræ orationes:ut omnes cogitationum ſagittæ,qui/
bus adoleſcentia percuti ſolet,huiuſcemodi clypeo repellantur.Difficile eſt,quin potius impoſ
bile,perturbationis initijs carere quempiã:quas ſignificantius græci προπαθείας uocãt, nos,ut uer
bum uertamus e uerbo, antepaſſiones poſſumus dicere:eo quod incẽtiua uitiorũ, omniũ titil
lent animos:& quaſi in meditullio noſtrũ iudicium ſit,uel abijcere cogitata,uel recipere.Vnde
& naturæ dñs,in euangelio loquebat᷑:De corde exeunt cogitatiões malæ,homicidia,adulteria,
fornicationes,furta,falſa teſtimonia,blaſphemiæ.Ex quo perſpicuũ eſt,iuxta alterius libri teſti
monium:procliuius eſſe cor hominis a pueritia ad malũ:& inter opa carnis & ſpũs, quæ Apo/
ſtolus enumerat:mediã animã fluctuare,nũc hæc,nunc illa cupientẽ.Nam uitijs nemo ſine na/
ſcit᷑. Optimus ille eſt,qui minimis urget᷑,uelut ſi egregio inſperſos reprehẽdas corpore neuos.
Hoc eſt quod alijs uerbis propheta ſignificat:Turbatus ſum,& nõ ſum locutus.Et in eodem uo
lumine:Iraſcimini,& nolite peccare.Et illud Architæ Tarentini,ad uillicũ negligentẽ.Iam te uer
B beribus enecaſſem,niſi iratus eſſem.Ira eñ uiri,iuſticiã dei nõ operat᷑.Quod de una perturba/
tione dictum eſt,referamus ad cæteras.Sicut iraſci hois eſt, & irã non perficere Chriſtiani: ſic
omnis caro concupiſcit quidem ea,quæ carnis ſunt:& quibuſdã illecebris,ad mortiferas animã
uoluptates trahit: ſed noſtrũ eſt,uoluptatis ardorẽ,maiore Chriſti amore reſtinguere: & laſci/
uiæ iumẽtum,frenis inediæ ſubjugare:ut non libidinem,ſed cibos quærat ac deſyderet:& ſeſſo
rem ſpiritum ſanctũ, moderato atq; cõpoſito portet inceſſu.Quorſum iſta?Vt hoiem eſſe te
noueris,& paſſionibus humanis,niſi caueris,ſubiacere.De eodem cuncti facti ſumus luto,ijſdẽ
compacti exordijs. In ſerico & in pannis,eadem libido dominatur. Nec regũ purpuras timet:
nec mẽdicantiũ ſpernit ſqualorem. Multoq; melius eſt,ſtomachum dolere,cẽꝫ mentem : impe/
rare corpori,cẽꝫ ſeruire:greſſu uacillare,cẽꝫ pudicitia.Nec ſtatim nobis pœnitentiæ ſubſidia blan
diantur:quæ ſunt infeliciũ remedia.Cauendũ eſt uulnus,quod dolore curatur.Aliud eſt inte/
gra naue & ſaluis mercibus,portum ſalutis intrare:aliud nudũ hærere tabulæ, & crebris fluctuũ
recurſibus,ad aſperrima ſaxa collidi.Neſciat uidua digamiæ indulgẽtiã:nec nouerit illud Apo
ſtoli: Melius eſt nubere, cẽꝫ uri.Tolle quod peius eſt uri:& per ſe bonum nõ erit nubere. Pro/
cul ſint hæreticorũ calumniæ.Scimus honorabiles nuptias,& cubile immaculatũ.Etiam de pa/
radiſo expulſus Adam,unam uxorem habuit.Primus Lamech maledictus & ſanguinarius,&
de Cain ſtirpe deſcendens,unã coſtã diuiſit in duas:& plantariũ digamiæ,protinus diluuij pœ
na ſubuertit. Vnde illud Apoſtoli: quod fornicationis metu, indulgere compellit᷑:ſcribẽs ad
Timotheum: Volo adoleſcentulas nubere,filios procreare,matresfamilias eſſe,nullã occaſio/
nẽ dare aduerſario,maledicti cauſa: cur indulſerit,ſtatim ſubiecit: Iã quædã declinauerũt poſt
ſatanam. Ex quo intelligimus : illum non ſtantibus coronã, ſed iacentibus manum porrigere.
Vide qualia ſint ſecunda matrimonia:quæ lupanaribus præferuntur:quia declinauerũt quæ/
dam poſt ſatanam.Ideo adoleſcentula uidua,quæ ſe non poteſt continere,uel non uult,mari/
tũ potius accipiat,cẽꝫ diabolum. Pulchra nimirũ & appetenda res,quæ ſatanæ comparatione
ſuſcipitur. Fornicata eſt quondam & Hieruſalem,& diuaricauit pedes ſuos ,omni tranſeunti.
In Aegypto primum deuirginata eſt,& ibi fractæ ſunt mammæ eius. Cũq; ad deſerta uenif
ſet:& morarum Moyſi ductoris impatiens,quaſi oeſtro libidinis furibunda dixiſſet:Iſti ſunt

C dij tui Iſrael: quí te eduxerunt de terra Aegypti: accepit præcepta non bona: & iuſtificationes peſſimas: in quibus non uiueret, ſed puniretur. Quid ergo mirum, ſi & laſciuientibus uiduis: de quibus in alio loco Apoſtolus dixerat: Dum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere uolunt: habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt: conceſſit digamiæ præcepta nō bona, & iuſtificationes peſſimas: ita ſecundum indulgens maritum: ut & tertium, ſi liberet: etiā uiceſimum: ut ſcirent ſibi non tam uiros datos, q̄ adulteros amputatos? Hæc filia in Chriſto charíſſima inculco, & crebrius repeto: ut poſteriorum oblita: in priora te extendas, habens tui ordinis quas ſequaris: Iudith de hebræa hiſtoria, & Annam filiam Phanuelis de euangelij charitate: quæ diebus & noctibus uerſabantur in templo, & orationibus atq; ieiunijs, theſaurum pudicitiæ conſeruabant. Vnde & altera in typo eccleſiæ, diabolum capite truncauit: altera ſaluatorē mundi prima ſuſcepit: ſacramentorum conſcia futurorum. Illud in calce ſermonis quæſo, ut breuitatem libelli: non de inopia æloquij, uel de materiæ ſterilitate: ſed de pudoris magnitudine exiſtimes accidiſſe: dum uereor me ignotis diu ingerere auribus: & occultum legētium iudiciū pertimeſco.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Furiam uiduā Titianæ filiā, Probi conſulis nurū, hortatur, ut in cœlibatu pſeueret, nec iteret matrimoniū, & quoniam adhuc uirēti erat ætatę, quibus modis pudicitiam ſimul ac famā tueri debeat, præcipit.

SCHOLIA.

A Camillo.) Apparet hanc a Camillo Romano duce duxiſſe genus: cuius prænomen habet. Dictus eſt enim ille Furius Camillus. Iratuſq; Chremes.) Feſtiuiter intertexuit carmen Horatianum ex arte poetica. Conſurgunt proceres.) Hemiſtichium eſt. Patricia turba.) Nobiles Romæ, quíq; plebeij nō eſſent, patricij uocabantur. In terras ultimas.) Erat olim pœnæ genus, deportatio in inſulas deſertas. Dñi mei titulū.) Nā Chriſtum ludæi Samaritanū in euangelio uocant, per cōtumeliam. Faceſſat inuidia.) Inuidiam hoc loco, non uſurpauit uulgato illo more, quo ſignificat dolorem ex aliena felicitate, ſed odium & atrocitatem, quo premitur ís quí male audit. Coturnicum carnibus.) Alluſit ad hiſtoriam exodi. Aceſcētes.) Id eſt accidit in cruditate, cū ſtomachꝰ cibū acceptū, nō poteſt cōcoquere. Ad uolutabrū.) Recte reddidit græca κύων ἐπιστρέφας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου, id eſt, Canis reuerſus ad ꝓprium uomitum, & ſus lota ad uolutabrum cœni. In eaſdem pedicas.) Hoc & græco prouerbio teſtatum eſt οὐκ ἄνθις ἀλώσεται, id eſt, non iterū uulpes, ſubaudi, capitur. Puſionem q &c.) Miris modis rem uerbis deiecit. Quippe ni.) Ironice legendum eſt. Vt hoc aliquid ſit, dare patrí puerū, quí pectus illius ſtercore linat, nec omnibus id contingit: Aut ſi contingit, non ſemper contingunt liberi ſimiles maiorum. Exhibuit Ciceronis filius.) Cicero filius Ciceronis, nulla in re retulit patrem, præterq; in facetia: quemadmodū teſtatur Seneca in cōtroverſijs. Temulētus erat, obliuioſus, infans, indoctꝰ. Nihil cū laude geſſit, nullum ſuæ uirtutis monumentum reliquit. Cornelia ueſtra.) Paula duxit genus a Gracchis, ut teſtatur Hieronymus in eius epitaphio, Gracchorum ſoboles Agamennonis inclyta proles. Et Furiam Paulæ cognatā fuiſſe, teſtatur in hac epiſtola: ob id addidit, ueſtra. Legendus eſt, & hic locus p ironiam. Nam utercq; Corneliæ filius, calamitoſe periit. Siquidem Tiberius Gracchus per tumultū occiſus eſt: corpus in Tyberim abiectum. Caius item Gracchus cū peteretur ad necem: ſua manu, aut certe ſeruí interemptus eſt, ut mater non ſit gauiſa, ſe tales genuiſſe, tā ſeditioſos & reip. peſtilentes. Ridiculum eſt ſperare.) Vt eleganter gradus conſtituit argumentorum. Primus eſt: Non magnū ſi contingat puſio, quí ſtercore pectus auitum collinat. Secundus: Nec hoc ipſum omnibus contingit. Tertius: Etſi contingit, plærumq; tales naſcuntur liberi, ut pœniteat fœcunditatis. Quartus: Vt maxime cōtingāt quales optas, mors eripit, & orbitas moleſta eſt. Cui nata.) Feſtiuiſſima προσονομασία, in nata & renata. De corio tuo.) Hoc eſt, tuo malo, tuoq; periculo. Eſt autē ſermo puerbialis. Sola ne perpetua mœrens.) His uerbis Anna impellit Dido ſororē, ut aſſentiat nouo cōiugio apud Vergiliū, Aeneidos quarto. Quícquid nō tulerint.) Tulerint, p impetrarint, ſiue acceperint poſuit. Vbicūq; uiderint Chriſtianum.) Locus qui ſequitur, in omnibus exemplaribus deprauatus eſt. Verū coniecturís hinc, & hinc collatis: legendū opinor, Vbicūq; uiderint Chriſtianum, ſtatim illud de triuio, ὁ τραγικὸς θεοκρίνης, id eſt, Tragicus Theocrines. Sic em̄ reperio in græcorū adagiorū collectaneis. Addūt Demoſthenē eo uſum aduerſus Aeſchynem. Theocrinem autem calumniatorē & Sycophantā fuiſſe. Vnde prouerbium quadrat, in reprehenſorē faſtuoſum & magniloquū. Sic autem uocabant per cōtumeliā Chriſtianum: quod ipſe malus, tamen in aliorū uitia declamaret, ſimulatione ſanctimoniæ. Niſi magis placet, ὁ τραγικὸς πῖθηκος, id eſt, Tragica ſimia: quod in eadē oratione a Demoſthene dictū eſt in Aeſchynē, quē ſimiā uocat, qd̄ ſimularet probū ciuē, cū nō eſſet. Tragicū autē, quod hō nihili, ſplendidis uerbis uteret. Quidā nō indoctus, aſſcripſerat hoc loco, ὁ γραικὸς ἐπῖθετος, id eſt, græcus impoſtor, quod nō improbarim, ſi modo ἐπῖθετος in eo ſignificatu reperiē apud græcos. Illud de triuio.) Subaudi dicūt. De triuio ſumptū dicīt quod eſt uulgari ſermone iactatum. Vnde & triualia dicuntur, uulgaria & protrita. Cæterū hæc uerba, uocant impoſtorem, uidentur adiecticia, nec habenē in uetuſtiſſimis exemplaribus Exit fama de mēdatio.) Alluſit ad illud Maronis. Tam ficti prauiq; tenax, q̄ nūcia ueri. Nam aliquando uel de nihilo ingens

A gens oritur fama. Prouincías penetrat.) Iuxta illud, Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras.

Viperínis coloríbus.) Nam plærięq; ſerpētes maculís pícti ſunt. Quídam codices habebāt, uiperínis orbíbus, ut de oculís intelligas. Dentíbus pumicatís.) Id eſt, candidís ac polítis. Nam pumice políebant. Et hoc uiperínum, níueo denticulo lætale uírus ínfundere. Hic aliquís cui.) Refert uerba Perſij e ſatyra príma in effœminatū recitatorē. Læna genus eſt ueſtis delicatæ. Hiacynthina, id eſt, colore hiacynthi floris. Et uenuſte addidit, Chorus, alludens ad choros Tragœdiarum, in quibus multorum una uox eſt. Iunguntur noſtri ordinís.) Id eſt, quí ſunt eiuſdem inſtituti. Sentit autem de clericis ac monachís. Terentius: Mei loci atq; ordinis hominē: idq; Hieronymus non ſine alluſione dixiſſe uidetur.

Quē honorís cauſa nomino.) Hoc ſolēniter addere ſolēt oratores, ſi quē in publica cōtione nominaſſent. Vt amorem concedam.) Vt, hoc loco concedētis eſt, poſitum pro etſi, ſiue quāuis: ut, ſeruí ut taceant, ſumēta loquētur. Impleat nomen ſuum.) Apparet appellatum fuiſſe, Lætū. Quín potius doleat.) Nihil hac correctione feſtiuius. Nec habuit criſpātes.) Mitra, barbarum capitis ornamentum. Vergi. Mæonia mentum mitra crínemq; madētem ſubnixus. Criſpantes dixit, ob rugas arte inductas mitræ. Stridentes calceolos.) Vel ob ornamenta addita, uel ob ſoleam ſubere ſuppactam, quod preſſum ſtridet. Nec orbes.) Videlicet oculorum. Stíbium lapís eſt, quí adhíbetur dilatandis ac pingendis nígrore oculís. Vñ fuligínatos dixit, pro nígrifactos. Nā fuligo nígror eſt adhærēs e fumo. Quæ lachrymís cutem.) Id em̄ uſu uenit fuco pictís, ut lachrymæ ſulcos faciāt per colores: faciemq; tectorio fuci incruſtatam aperiat. Vnde Iuuenalis. Tandem aperit uultum, & tectoría príma reponit. Víuens mortua eſt.) Hic palam diſtinxit, hanc partem a ſuperioribus: uulgus em̄ ſic accípit: Vídua quæ in delitijs eſt uiuēs, ea mortua eſt, cū ſit ſenſus. Vídua quæ delítioſe uíuit, uíuēs nō uíuit, ſicut in ānotatiōibus noſtris índicauímus. Quorundam hominum.) Locus eſt apud Paulum in prima ad Timotheū epiſtola. cap. 5. Sed íncentíua aſſero.) κέντρωσι græce ſtímulus, & κεντέω ſtímulo. Inde latini maxime Chriſtiani uocem hanc compoſuerunt, qua ſignificant irritamenta. Hic locus diuerſus habetur in exemplaribus. Nonnulli ſcríptum habent, incentíua aſſero uoluptatum: nonnulli, incentíua aſſero eſſe. Ego plane legendum cenſeo, incentíua aufero uoluptatum. Aetnæi ígnes.) Aetna mons eſt Siciliæ, quondam perpetuo flagrans incendio. De quo Plínius. Mons Aetna nocturnis mirus incendíjs. Multa ſuper hoc Claudianꝰ in raptu proſerpinæ. Vulcanía tellus.) Theraſiam ſignificat inſulam, quæ ſita eſt inter Líparam & Sicíliam. Cui poſtea mutatum eſt nomē, dictaq; Hiera, id eſt, ſacra, quod ſacra eſſet Vulcano: ín ea collis eſt nocturnas euomens flammas. Auctor Plínius libro tertio. Non Veſeuus & Olympus.) Iuxta hunc montem periit Plínius maior, ut in epiſtola quadā huiꝰ nepos deſcribit. Eſt autē in Cāpanía haud procul a Nola, quondā Aetnæ more flagrās: Nūc frígidus, quēadmodū & Aetna. Hūc quídā Veſuuiū uocant. Vergiliꝰ, Vícina Veſeuo ora iugo. Et olympꝰ.) Suſpícor hæc duo uerba addita a quopíā. Nec em̄ adhuc apud ullum legere memini Olympum ardere. Eſt aūt mons Theſſaliæ, prodígioſæ altítudinís. Nec Solínus quícq; meminit de incendio, cum huius montis miracula perſequitur.

B Argi.) Hunc Iuno addídit cuſtodem uaccæ, ín quā Iuppiter uerterat puellam. Et propter uigilātiam dictus eſt habere centum oculos. περὶ ὑγιείων.) Id eſt, de ſalutaribus, hoc eſt, de tuenda corporis ſanitate. Id opus Galení adhuc extat, ac iam dudum in manibus eſt Thomæ Linacro medico Britanno, uiro undecūq; doctiſſimo, breui, ut ſpero, latínum prodíturum. Eſt eodem titulo liber Pauli Aeginitæ, quē Gulielmus Copus Baſilienſis traduxit. Eſt & Plutarchi, quem nos nuper uertimus. Pituíta.) Humor eſt ſuperuacaneus, quí in ſenibus abundat ob inopíam caloris, qui huiuſmodi concoquere ſolet. Vetera uina.) Quoniam ea maxime calefaciunt, etiam Varrone teſte. Cuius finis eſt.) Comœdía ſpeculum eſt humanæ uitæ. Itaq; Comicus hoc agit, ut ætatū, ſexus, conditionís ois, affectus & ingeniū repræſentet. Sine cerere & líbero.) Id eſt, abſq; cíbo & potu. Eſt in Eunucho Terentiana. Bonū eſt uínū nō bíbere.) Hic locus eſt in epiſtola Pauli ad Romanos, quā q; hūc díuus Hieronymus, ſancte quidē ac ſalubriter: ſed tamē uiolēter detorſit aliorſum q̄ Paulus ſcripſit. Sentit em̄ illic Apoſtolus p ſe nō eſſe malū ueſci carnibus, aut bíbere uínū: ſed offendiculū ubiq; uitādum. Similiter & eū locū, quí ſequit de eſu olerū, detorſit ad ſuū uſum. Nec em̄ Paulus illíc loquit de infírmitate, qua p cliues ſumꝰ ad libídinē: ſed de opinione, qua putat aliquís ſibi nō licere ueſci carnibꝰ, cū nefas nō ſit. Malo apud te &c.) Malo uideri parū uerecūde loqui, q̄ ea tacere, quæ ad rem neceſſaría ſunt. Sub tegmine impleueris.) Alluſit ad pēſum puellarū texentiū. Nā telæ pars eſt ſubtegmē. Porro pēſum calatho imponebāt. Sta iuxta Hiere.) Retulit quod eſt Hieremiæ. cap. 6. State ſup uías, & uídete & ínterrogate de ſemitis antíqs, quæ ſit uía bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigeriū animabꝰ ueſtris. Comede ſimilā & oleū.) Alluſit ad locū, q eſt Exodi. ca. 29. Tolle uitulū de armēto, & arítes duos, imaculatos, paneſq; açymos, & cruſtulā abſq; fermēto: quæ cōſperſa ſit oleo, lagana quoq; açyma oleo lita. Veſtíre cū loſeph.) Reſpexit ad id quod legiē Geneſeos. 37. Iſrael aūt díligebat Ioſeph ſupra oēs filíos, eo quod in ſenectute genuiſſet eū, fecitq; ei tunicā polymitā. Polymitā uocat ueſtē uerſicolorē, & pluribus textā licíjs. Nā πολὺ græce multū ſignificat, & μίτος filū. Perforent aures tuæ.) Reſpexit ad hoc, quod delicatæ matronæ ex auribus pforatís ſuſpendūt baccas & ſmaragdos. Iuuenalis. Et cum auribꝰ exterſis magnos cōmíſit elenchos. Vídeē aūt alluſiſſe ad id qd̄ ſcripſit Hieremías. cap. 2. Vade & clama in auribꝰ Hieruſalē. Niſi maíus referre ad ſeruū cupientē ultro ſeruíre: cuiꝰ aures iubēē pforarí ſubula. Exodi. ca. 21. Caue ne mēdícāte.) Admonet opes, nō qbuſlíbet elargiēdas eſſe, ſed dūtaxat Chriſti paupibꝰ. Alioq q cognatis dāt, cū nō egeāt, alienas opes augēt, cū Chriſtus in ſuís membris egeat. Spadonum præcunte.) Spadones uocant, qbus execti ſunt teſtes. Hij quōdā potētibus matronís in delícijs erant. Víduarū circūferri.) Vídua líbera eſt ab ímperio maríti, Ea líbertate non debet in hoc abuti, ut paſſim uageťur per uías.

C Collactaneus.) Delicato uerbo, ſignificauit æqualẽ. Candidulus & rub.) Nam rubor candori mixtus, præcipua formæ laus eſt. Apparat? Neronis & Sard.) De luxu Neronis, multa luuenalis. Sarda napalus Aſſyriorum rex fuit, uoluptatum ſtudio nobilitatus. Nuptias loquebant,) Apte abuſus eſt uerbo loquebantur, pro indicabãt. Vt Cicero: Nequitiã clamitãt. Fronte obſcœna.) Obſcœna mihi uidetur a quopiam additum: forte pro obſcœna, legendum, ob ſenium. Rogus prope.) Rogus ignis, quo olim cadauera comburebãtur. Simulabitur mariti.) Significat maritum, hoc cõſilio illam ductu rum, ut hæres illi ſit: idq; uti conſequatur, finget morbum: & codito teſtamento, illam ſcribet hæredem, ut uxor prouocata exemplo, idem faciat, ſi contingat egrotare. Nam eſt & hoc captãdarum hæreditatum genus. Omne genus comœdiæ.) Nam plurima ſunt genera, ut oſtendit Donatus in præfatione cõmentariorũ in Terentium Mimographi.) Qui mimos ſcribunt, id eſt, uerſus agendos in ſcæna.

Cõmunes rhetorum loci.) Aliquando dicuntur loci cõmunes, qui tractantur per affectus: ut contra luxuriam, contra ſtuprũ, cõtra odium nouercale: de his ſentit hoc loco. Declamabunt.) Sunt cõplures declamationes hoc argumento, de priuigno & nouerca. Vt uenefica.) Quaſi ueneno dato, morbum feceris. Si dederis malefica.) Quaſi uenenum pro cibo dederis, ſi contingat eum mori. Nam maleficia dicuntur aliquando, quæ malis artibus fiunt, ut ueneno aut incantamẽtis. Superſtitem hoſpitem.) Sentit Heliam prophetam. Capſaces.) Vaſis genus, olearij: quo uerbo & alibi uſus eſt Hieronymus, & item Cyprianus. Granum eñ ibi mor.) Alluſit ad euangelium, Niſi granum frumenti. Nam Chriſtus in Iudæa fuit occiſus. Viduã, intelligit gentilitatem. Quæ nobis ſonat.) Nobis, id eſt, græce ſcientibus, παρακαλῶ conſolor, unde & paracletus.

ANTIDOTVS. I[redacted]

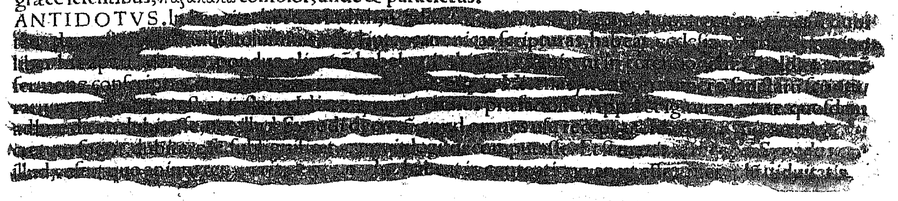

HIERONYMVS AD FVRIAM DE VIDVITATE SERVANDA.

D Bſecras litteris, & ſuppliciter deprecaris: ut tibi reſcribam, imo ſcribam, quomodo uiuere debeas, & uiduitatis coronam, illæſo pudicitiæ nomine cõſeruare. Gaudet animus, exultant uiſcera, geſtit affectus, hoc te cupere eſſe poſt uirum, quod ſanctæ memoriæ mater tua Titiana, multo tempore fuit ſub marito. Exauditæ ſunt preces & orationes eius. Impetrauit in unica filia, quod uiuens ipſa poſſederat. Habes præterea generis tui grande priuilegium, quod exinde a Camillo, uel nulla, uel rara ueſtræ familiæ ſcribitur ſecundos noſſe concubitus: ut non tam laudanda ſis, ſi uidua perſeueres, cũ execranda, ſi id Chriſtiana non ſeruaſſes: quod per tanta ſæcula, gentiles fœminæ cuſtodierunt. Taceo de Paula & Euſtochio, ſtirpis ueſtræ floribus: ne per occaſionem exhortationis, illas laudare uidear. Bleſillamq; prætereo: quæ maritum ſuum, tuum ſecuta Germanum, in breui uitæ ſpacio, temporã uirtutum multa compleuit. Atq; utinam præconia fœminarũ, imitarentur uiri: & rugoſa ſenectus redderet, quod ſponte offert adoleſcentia. Sciens & uidens in flammam mitto manũ, ad ducentur ſupercilia, extendetur brachium, Iratuſq; Chremes tumido deſæuiet ore. Conſurgent proceres aduerſus epiſtolam meam, turba patritia detonabit, me magum, me ſeductorẽ clamitans, & in terras ultimas deportandum. Addant, ſi uolunt, & Samaritẽ: ut dñi mei titulũ recognoſcam. Certe filiam a parente non diuido: nec dico illud de euangelio: Sine, ut mortui ſepeliant mortuos ſuos. Viuit enim, quicunq; credit in Chriſtum. Et qui in illum credit: debet utiq; quomodo ille ambulauit, & ipſe ambulare. Faceſſat inuidia, quã nomini Chriſtiano, maledicorum ſemper genuinus infigit: ut dum probra metuũt, ad uirtutes prouocẽt. Exceptis epiſtolis, ignoramus alterutrũ. Solaq; cauſa pietatis eſt, ubi nulla carnis noticia eſt. Honora patrẽ tuum: ſed ſi a te a uero patre non ſeparat. Tãdiu ſcito ſanguinis copulam, cũdiu ille ſuum nouerit creatorem. Alioqui Dauid protinus tibi canet: Audi filia & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populũ, & domum patris tui: & cõcupiſcet rex decorẽ tuum, quoniam ipſe eſt dominus tuus. Grande præmium parentis obliti: Concupiſcet rex decorem tuum. Quia audiſti, quia uidiſti, quia inclinaſti aurẽ tuam, & populi tui, domuſq; patris tui oblita es: idcirco cõcupiſcet rex decorem tuum, & dicet tibi: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

Quid

A Quid pulchrius anima; quæ dei filia appellatur, & nullos extrinſecus quærit ornatus? Credit in Chriſtũ, & hac ambitione, pergit ad ſponſum: eundẽ habẽs dñm, quẽ & uirũ. Quid anguſtiarũ habeant nuptiæ, didiciſti in ipſis nuptijs: & quaſi coturnicũ carnibus, uſq; ad nauſeã ſaturata es: amariſſimã choleram, tuæ ſenſere fauces. Egeſſiſti aceſcentes & morbidos cibos: relaſti æſtuantẽ ſtomachũ. Quid uis rurſum ingerere, quod tibi noxium fuit? Canis reuertens ad uomitũ, & ſus lota, ad uolutabrũ luti. Bruta quoq; animalia & uagæ aues, in eaſdem pedicas rhetiaq; non incidũt. An uereris, ne proles Furiana deficiat, & ex te parens tuus, non habeat poſionem: qui reptet in pectore, & ceruicẽ eius ſtercore linat? Quippe ni omnes habent filios, qui habuere matrimonia? & quibus nati ſunt liberi, ſuo generi reſponderũt? Exhibuit Ciceronis filius, patrẽ in æloquentia? Cornelia ueſtra, pudicitiæ ſimul & fœcunditatis exẽplar, Gracchos ſe genuiſſe lætata eſt? Ridiculũ eſt ſperare pro certo, quod multos, & nõ habere uideas: & cum habuerint, perdidiſſe. Cui dimittes tantas diuitias? Chriſto, qui mori nõ poteſt. Quẽ habebis hæredẽ? Ipſum, quẽ & dñm. Contriſtabitur pater, ſed lætabitur Chriſtus: lugebit familia, ſed angeli gratulabuntur. Faciat pater quod uult de ſubſtantia ſua: nõ es eius, cui nata es: ſed cui renatæ & qui te grandi precio redemit, ſanguine ſuo. Caue nutrices & gerulas, & iſtiuſmodi uenenata animalia: quæ de corio tuo, ſaturari uentrẽ ſuũ cupiunt. Nõ ſuadent quod tibi, ſed quod ſibi proſit. Et ſæpe illud obgãniunt. Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta? Nec dulces natos, Veneris nec premia noris? Vbi pudicitiæ ſanctitas, ibi frugalitas eſt. Vbi frugalitas, ibi dãna ſeruulorũ. Quicqd non tulerint, ſibi ablatum putãt: nec cõſyderãt de quãto, ſed quãtũ accipiãt. Vbicũq; uiderint Chriſtianũ, ſtatim illud de triuio, ὁ γραικὸς ἐσπύθισε, uocãt impoſtorẽ, detrahũt: Hi, rumores turpiſſimos ſerũt: & quod ab ipſis egreſſum eſt: id ab aliis audiſſe ſe ſimulant: ijdẽ auctores & exaggeratores. Exit fama de mendacio: quæ cum ad matronas peruenerit, & earũ linguis fuerit uentilata, prouincias penetrat. Videas plæraſq; rabido ore ſæuire: & tincta facie,

B uiperinis orbib9, dẽtibus pumicatis carpere Chriſtianos. Hic aliqua, cui circa humeros hiacynthina læna eſt, Rãcidulũ qddã, balba de nare locuta Perſtrepit, ac tenero ſupplãtat uerba palato. Omnis conſonat chorus, & latrant uniuerſa ſubſellia. Iunguntur noſtri ordinis, qui & rodũtur & rodunt. Aduerſus nos loquaces, pro ſe muti: quaſi & ipſi aliud ſint, cũq; monachi: & nõ quicquid in monachos dicit, redundet in dericos, qui patres ſunt monachorũ. Detrimentũ pecoris, paſtoris ignominia eſt: Sicut e regione, illius monachi uita laudanda eſt, qui uenerationi habet ſacerdotes Chriſti: & non detrahit graduí, per quem factus eſt Chriſtianus. Hæc locutus ſum in Chriſto filia, non dubitans de propoſito tuo (nũcq; eñ exhortatorias litteras poſtulares, ſi ambigeres de bono monogamiæ): ſed ut nequitiã ſeruulorũ, qui te uenalem portãt, & in ſidias affinium, ac pium parentis errorem intelligeres: cui ut amorem in te tribuã, amoris ſcientiam non concedo: dicens aliquid cum Apoſtolo: Cõfiteor, ζelum dei habent: ſed nõ ſecundum ſcientiam. Imitare potius (crebro eñ idipſum repetã) ſanctã matrẽ tuam, cuius ego quoties recordor: uenit in mentẽ ardor in Chriſtũ, pallor ex ieiunijs, eleemoſynæ in pauperes, obſequiũ in ſeruos dei, humilitas ueſtium & cordis, atq; in cunctis ſermo moderatus. Pater tuus (quem honoris cauſa nomino, nõ quia conſularis & patritius, ſed quia Chriſtianus eſt) impleat nomẽ ſuum. Lætetur filiã genuiſſe Chriſto, nõ ſæculo. Quin potius doleat, quod & uirginitatẽ fruſtra amiſeris, & fructus perdideris nuptiarum. Vbi eſt maritus, quẽ tibi dedit? Etiã ſi amabilis, ſi bonus fuiſſet, mors rapuiſſet omnia: & copulam carnis, ſoluiſſet interitus. Arripe quæſo occaſionẽ, & fac de neceſſitate uirtutẽ. Nõ quærunt in Chriſtianis initia, ſed finis. Paulus male cœpit, ſed bene finiuit. Iudæ laudant exordia: ſed finis proditione damnatur. Lege Eζechielẽ: Iuſticia iuſti nõ liberabit eum, in quacũq; die peccauerit. Et impietas impij nõ nocebit ei, in quacũq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Iſta eſt ſcala Iacob, per quam angeli conſcendũt & deſcendunt: cui dominus innititur, laſſis porrigens manum: & feſſos aſcendentium gradus, ſui contemplatione ſuſtentans. Sed ſicut non uult mortem peccatoris tantum, quantum ut conuertatur & uiuat: ita tepidos odit, & cito ei nauſeam faciunt. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix illa in euangelio baptiçata lachrymis ſuis: & crine, quo multos ante deceperat: pedes domini tergens, ſaluata eſt. Non habuit criſpantes mitras: nec ſtridentes calceolos,

nec

C nec orbes ſtibio fuligínatos. Quanto fœdior, tanto pulchrior. Quid faciat in facie Chriſtiá/
næ, purpuriſſus & ceruſſa? Quorum alterum, ruborem, genarum labiorumq; mentitur: alte/
rum, candorem oris & colli: ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indi/
cia. Quomodo flere poteſt pro peccatis ſuis: quæ lachrymis cutẽ nudat: & ſulcos ducit in facie?
Ornatus iſte nõ dñi eſt: uelamen iſtud antichriſti eſt. Qua fiducia erigit ad cœlũ uultus: quos
conditor nõ agnoſcit? Fruſtra obtenditur adoleſcentia, & ætas puellaris aſſeritur. Vidua quæ
marito placere deſinit: & iuxta apoſtolũ uere uidua eſt: nihil habet neceſſarium, niſi perſeueran
tiam. Meminit priſtinæ uoluptatis: ſcit quid amiſerit: quo delectata ſit. Ardentes diaboli ſa/
gittæ, ieiuniorũ, & uigiliarum rigore reſtinguendæ ſunt. Aut loquendũ nobis eſt, ut ueſtiti ſu/
mus: aut ueſtiendũ, ut loquimur. Quid aliud pollicemur, & aliud oſtendimus? Lingua ꝓſonat
caſtitatem, & totũ corpus præfert impudicitiã. Hoc quãtũ ad habitũ pertinet, & ornatũ. Cæter&
uidua quæ in delitijs eſt (nõ eſt meũ, ſed Apoſtoli) uiuens mortua eſt. Quid ſibi uult hoc quod
ait: Viuens mortua eſt? Viuere qdẽ uidetur ignorantibus, & nõ eſſe peccato mortua: ſed Chri/
ſto, quẽ ſecreta non fallunt, mortua eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Quorundã homi
nũ peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudiciũ: quoſdam autẽ & ſubſequuntur. Similiter
& facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt. Quod dicit, iſtiuſ/
modi eſt. Quidam tam libere & palam peccant: ut poſtq; eos uideris, ſtatim intelligas peccato/
res. Alios autẽ qui callide occultant uitia ſua: ex ſequenti cõuerſatiõe cognoſcimus. Similiter &
bona apud aliquos in ꝓpatulo ſunt: in alijs longo uſu diſcimus. Quid ergo neceſſe eſt nos ia/
ctare pudicitiam: quæ ſine comitibus & appendicijs ſuis, continentia & parcitate, fidem ſui face
re non poteſt? Apoſtolus macerat corpus ſuum, & animæ ſubijcit imperio: ne quod alijs præci
pit, ipſe non ſeruet: & adoleſcentula feruente cibis corpore, de caſtitate ſecura eſt? Neq; uero
hæc dicens condemno cibos, quos deus creauit ad utendũ cum gratiarũ actione: ſed iuuenib9
D & puellis, incentiua aufero uoluptatum. Nõ Aetnæi ignes, nõ Vulcania tellus, nõ Veſeuus &
Olympus tantis ardoribus æſtuant: ut iuueniles medullæ uino plenæ, & dapibus inflãmatæ.
Auaricia calcat a plæriſq;: & cum marſupio deponitur. Maledicã linguam, indictum emẽdat ſi/
lentiũ. Cultus corporis, & habitus ueſtiũ: unius horæ ſpacio cõmutatur. Oĩa alia peccata ex/
trinſecus ſunt: & quod foris eſt, facile abijcitur: Sola libido inſita a deo ob liberorũ procreatio/
nem: ſi fines ſuos egreſſa fuerit, redundat in uitiũ: & quadã lege naturæ, in coitũ geſtit erumpe/
re. Grandis igitur uirtutis eſt, & ſollicitæ diligentiæ, ſuperare quod nata ſis: in carne, non carna/
liter uiuere: tecũ pugnare quotidie, & incluſum hoſtem Argi (ut fabulæ ferunt) centũ oculis ob
ſeruare. Hoc eſt, quod Apoſtol9 uerbis alijs loquebat: Oĩe peccatũ, quod fecerit homo, extra
corpus eſt. Qui aũt fornicat, in corpus ſuũ peccat. Aiunt medici, & qui humanorũ corporũ ſcri/
ptores naturas: præcipueq; Galenus in libris, quorũ titulus περὶ ὑγιείης, puerorũ, & iuuenũ, ac per
fectæ ætatis uirorũ, mulierũ q; corpora inſito calore feruere, & noxios illis eſſe cibos ætatibus, q
calorẽ augeant: ſanitatiq; cõducere, frigida quæq; in eſu & potu ſumere. Sicut ecõtrario ſenib9,
qui pituita laborant & frigore, calidos cibos, & uetera uina prodeſſe. Vnde & ſaluator: Attendi/
te, inquit, uobis: ne forte grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate, & curis huius uitæ. Et
Apoſtolus: Vinũ in quo eſt luxuria. Nec mirum hoc figulũ ſenſiſſe de uaſculo, quod ipſe fabri
catus eſt: cũ etiã Comicus, cuius finis eſt humanos mores noſſe, atq; deſcribere, dixerit: Sine ce/
rere & libero friget Venus. Primũ igitur, ſi tamẽ ſtomachi firmitas patitur: donec puellares an/
nos trãſeas, aquã in potu ſume: quæ natura frigidiſſima eſt. Aut ſi hoc imbecillitas, phibet: audi
cum Timotheo: Vino modico utere ꝓpter ſtomachũ, & frequẽtes tuas infirmitates. Deinde in
ipſis cibis calida quæq; deuita. Nõ ſolũ de carnibus loquor: ſup qbus uas electionis ꝓfert ſentẽ/
tiã. Bonũ eſt uinũ nõ bibere, & carnẽ nõ mãducare: ſed etiã in ipſis leguminib9 inflantia quæq;
& grauia declinãda ſunt: nihilq; ita ſcias cõducere Chriſtianis adoleſcentib9, ut eſum olerũ. Vñ
& in alio loco: Qui infirmus eſt, ait, olera manducet: ardorq; corporum, frigidioribus epulis
temperandus eſt. Sic autem tres pueri & Daniel, leguminibus ueſcebant. Pueri erant: necdũ
ad ſartaginem uenerant, in qua rex Babylonius ſenes iudices frixit. Nobis nõ corporis cultus,
qui in illis (excepto priuilegio gratiæ dei) ex huiuſcemodi cibis enituerat: ſed animæ uigor
quærit:

A quæritur: quæ carnis infirmitate fit fortior. Inde eſt, quod nõnulli uitam pudicã appetentium,
in medio itinere corruunt: dum ſolã abſtinentiã carnium putant: & leguminibus onerant ſto/
machum: quæ moderate parceq; ſumpta, innoxia ſunt. Et (ut quod ſentio loquar) nihil ſic inflã
mat corpora, & titillat membra genitalia, ſicut indigeſtus cibus, ructuſq; cõuulſus. Malo apud
te filia, uerecundia parumper, cꝫ cauſa periclitari. Quicquid facit ſeminariũ uoluptatũ, uenenũ
puta. Parcus cibus & uenter ſemper eſuriens, triduanis ieiunijs præfertur. Et multo melius eſt
quotidie parum, cꝫ raro ſatis ſumere. Pluuia illa optima eſt: quæ ſenſim deſcendit in terram.
Subitus & nimius imber in præceps, arua ſubuertit. Quando comedis, cogita, quod ſtatim tibi
orandum, ilico & legendum ſit. De ſcripturis ſanctis, habeto fixum uerſuũ numerũ: Iſtud pen
ſum domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, cꝫ calathum pectoris tui, hoc ſub
tegmine impleueris. Poſt ſcripturas ſanctas, doctorũ hominũ tractat9 lege: eorũ dũtaxat, quo
rũ fides nota eſt. Nõ neceſſe habes aurũ in luto quærere. Multis margaritis, unã redime mar/
garitã. Sta, iuxta Hieremiã, in uijs pluribus: ut ad illã uiã, quæ ad patrẽ ducit, ꝓuenias. Amorẽ
moniliũ atq; gẽmarũ ſericarũq; ueſtiũ, tranſfer ad ſcientiã ſcripturarũ. Ingredere terrã repro/
miſſionis, lacte & melle manantẽ. Comede ſimilam & oleum: ueſtire cũ Ioſeph uarijs indumẽ
tis: perforentur aures tuæ, cum Hieruſalem ſermone dei: ut precioſa ex illis, nouarum ſegetum
grana dependeant. Habes ſanctum Exuperium, probatæ ætatis & fidei: qui te monitis ſuis
frequenter inſtituat. Fac tibi amicos de iniquo mammona: qui te recipiant in æterna taberna/
cula. Illis tribue diuitias tuas: qui non Phaſides aues, ſed cibarium panem comedant: qui fa/
mem expellant, non qui augeant luxuriam. Intellige ſuper egenum & pauperem. Omni petẽ/
ti te, da: ſed maxime domeſticis fidei: nudũ ueſti, eſurientẽ ciba, ægrotantẽ uiſita. Quotienſcũq;
manum extendis, Chriſtum cogita. Caue ne mendicante domino deo tuo: alienas diuitias au/
geas. Iuuenum fuge conſortia. Comatulos, comptos, atq; laſciuos, domus tuæ tecta nõ ui/
deãt. Cantor pellatur, ut noxius. Fidicinas & pſaltrias, & iſtiuſmodi chorũ diaboli, quaſi mor/
B tifera ſirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis. Noli ad publicum ſubinde ꝓcedere: & ſpa/
donum exercitu præeunte, uiduarum circũferri libertate. Peſſimæ conſuetudinis eſt: cum fragi
lis ſexus & imbecilla ætas, ſuo arbitrio abutitur: & putat licere, quod libet. Omnia quidem licẽt,
ſed non omnia expediunt. Nec procurator calamiſtratus, nec formoſus collactaneus: nec can/
didulus & rubicundus aſſeda, adhæreat lateri tuo. Interdum animus dominarũ ex ancillarum
habitu iudicatur. Sanctarũ uirginũ & uiduarum ſocietatem appete. Et ſi ſermocinandi cum ui
ris incubuerit neceſſitas, arbitros ne deuites: tantaq; cõfabulandi fiducia ſit: ut intrante alio, nec
paueas, nec erubeſcas. Speculũ mẽtis eſt facies: & taciti oculi, cordis fatentẽ arcana. Vidimus nu
per ignominioſum quendã per totum orientem uolitaſſe rumorẽ. Et ætas, & cultus, & habit9,
& inceſſus, & indiſcreta ſocietas, exquiſitæ epulæ, regius apparatus, Neronis & Sardanapali,
nuptias loquebantur. Aliorum uulnus, noſtra ſit cautio. Peſtilente flagellato, ſapiens ſapien/
tior erit. Sanctus amor, impatientiam non habet. Falſus rumor cito opprimitur: & uita poſte/
rior, iudicat de priore. Fieri quidem non poteſt: ut abſq; morſu hominum, uitæ huius curricula
quis pertranſeat: malorumq; ſolatium eſt, bonos carpere, dum peccantium multitudine, pu/
tant culpam minui peccatorum: Sed tamen cito ignis ſtipulæ conquieſcit, & exundãs flamma,
deficientibus nutrimentis, paulatim emoritur. Si anno præterito fama mentita eſt: aut certe ſi
uerum dixit: ceſſet uitium, ceſſabit & rumor. Hæc dico: non quod de te ſiniſtrum quid metuam:
ſed quod pietatis affectu, etiam quæ tuta ſunt pertimeſcam. O ſi uideres ſororem tuam: & illud
ſacri oris æloquium, coram audire te contingeret: cerneres in paruulo corpuſculo, ingentes ani/
mos. Audires totam ueteris & noui teſtamenti ſupellectilem ex illius corde feruere. Ieiunia
pro ludo habet, orationem pro delitijs. Tenet tympanum in exemplum Mariæ, & Pharao/
ne merſo, uirginum choro præcinit: Cantemus domino, glorioſe enim magnificatus eſt: equum
& aſcenſorem deiecit in mare. Has docet pſaltrias Chriſto, has fidicinas erudit ſaluatori. Sic
dies, ſic nox ducitur: & oleo ad lampades præparato, ſponſi expectatur aduentus. Imitare
ergo & tu conſanguineam tuam. Habeat Roma: quod auguſtior urbe Romana poſſidet Be/
thlehem. Habes opes, facile tibi eſt indigentibus uictus, ſubſidia miniſtrare. Quod luxuriæ
parabatur,

C parabatur, uirtus insumat: nulla nuptias contemptura, timeat egestatem. Redime uirgines,
quas in cubiculum regis inducas. Suscipe uiduas, quas inter uirginum lilia, & martyrum rosas,
quasi quasdam uiolas misceas: pro corona spinea, in qua Christus mundi delicta portauit, ta/
lia serta compone. Lætetur & adiuuetur nobilissimus pater tuus: discat a filia, quod didicerat ab
uxore. Iam incanuit caput, tremunt genua, dentes cadunt: & fronte ob seniũ rugis arata, uicina
est mors in foribus, designatur rogus prope. Velimus, nolimus, senescimus. Paret sibi uiaticũ:
quod longo itineri necessarium est. Secum portet, quod inuitus dimissurus est, imo præmittat
in cœlum. Quod si negauerit, terra sumptura est. Solent adolescentulæ uiduæ: quarum nõnullæ
abierunt retro post satanam, cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubentes dicere: Patrimoniolũ
meũ quotidie perit: maiorum hæreditas dissipatur: seruus contumeliose locutus est: imperium
ancilla neglexit. Quis procedet ad publicum? quis respondebit pro agrorũ tributis? Paruulos
meos quis erudiet: & uernulas quis educabit? Et hanc (proh nefas) causam, opponũt matrimo
nij: quæ uel sola debuit nuptias impedire. Superducit mater filijs: nõ nutritiũ, sed hostem: non
parentem, sed tyrãnum: Inflãmata libidine, obliuiscitur uteri sui: & inter paruulos, suas miserias
nescientes, lugens dudum, noua nupta componitur. Quid obtendis patrimoniũ? Quid super
biam seruulorũ? Cõfitere turpitudinẽ. Nulla idcirco maritũ ducit: ut cum marito nõ dormiat.
Aut si certe libido non stimulat: quæ tanta insania est, in morẽ scortorum, pstituere castitatem,
ut augeãtur diuitiæ: & ppter rem uilem atq; perituram, pudicitia, quæ & preciosa & æterna est,
polluatur? Si habes liberos, nuptias quid requiris? Si nõ habes: quare expertã nõ metuis sterili
tatem: & rem incertam, certo præfers pudori? Scribuntur tibi nũc sponsales tabulæ: ut post pau
lulum testamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmitas: & quod te moriturã fa/
cere uolet, ipse uicturus faciet: aut si euenerit, ut ex secundo marito habeas filios: domestica
oritur pugna, intestinũ prelium: Non licebit tibi amare liberos: nec æquis aspicere oculis, quos
genuisti: Clam porriges cibos, inuidebit mortuo: & nisi oderis filios, adhuc eorum amare uide
beris patrem. Quod si de priore uxore sobolem habens, domũ te introduxerit: etiam si clæmẽ/
D tissima fueris: omnes comœdi, & mimographi & cõmunes rhetorum loci, in nouercam sæuissi/
mã declamabunt. Si priuignus languerit, & condoluerit caput: infamaberis, ut uenefica. Si non
dederis cibos, crudelis: si dederis, malefica diceris. Oro te, quid habent tantum boni secũdæ nu
ptiæ, ut hæc mala ualeant compensare? Volumus scire, quales esse debeant uiduæ? Legamus
euangeliũ secundũ Lucam: Et erat, inquit, Anna prophetissa filia Phanuelis de tribu Aser. An/
na interpretatur, gratia. Phanuel in lingua nostra resonat, uultũ dei. Aser, uel in beatitudinẽ, uel
in diuitias uertitur. Quia igitur ab adolescentia usq; ad octogintaquatuor annos, uiduitatis
onus sustinuerat: & non recedebat de templo dei, diebus ac noctibus insistens ieiunijs & obse/
crationibus: idcirco meruit gratiam spiritalem: & nuncupari filia uultus dei: & araui beatitudi/
ne diuitijsq; censeri. Recordemur uiduæ Sareptanæ: quæ & suæ & filiorum saluti, Heliæ præ/
tulit famem: ut in ipsa nocte moritura cum filio, superstitem hospitem relinqueret: malens uitã
perdere, q̃ eleemosynam: & in pugillo farris, seminariũ sibi messis dñicæ præparauit. Farina seri
tur, & olei capsaces nascitur. In Iudæa frumenti est penuria. Granum eñ tritici ibi mortuũ fue/
rat: & ingentia uiduæ olei fluenta manabant. Legimus in Iudith (si cui tamen placet uolumen
recipere) uiduam confectã ieiunijs: & habitu lugubri sordidatã, quæ non lugebat mortuum ui/
rum: sed squalore corporis, sponsi quærebat aduentum. Video armatã gladio manum: cruentã
dexterã. Recognosco caput Holophernis de medijs hostibus reportatũ. Vincit uiros fœmina,
& castitas truncat libidinem: Habitu q; repente mutato, ad uictrices sordes redit, omnibus sæcu
li cultibus mundiores. Quidã imperite, & Deborã inter uiduas numerãt: ducemq; Barach ar/
bitrãtur Deboræ filium: cum aliud scriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur, quod
prophetissa fuerit: & in ordine iudicum supputetur. Et quia dicere poterat: Quã dulcia gutturi
meo æloquia tua: super mel & fauum ori meo: Apis nomen accepit, scripturarum floribus pa/
sta: spũsancti odore perfusa: & dulces Ambrosiæ succos prophetali ore cõponẽs. Noemi, quæ
nobis sonat παρακεκλημένη: quã interpretari possumus, consolatam: marito & liberis peregre mor
tuis, pudicitiam reportauit in patriam: & hoc sustentata uiatico, nurum Moabitidem tenuit.
Vt illud

A Vt illud Esaiæ uaticinium compleretur: Emitte agnum dñe dñatorẽ terræ, de petra deserti, ad
montẽ filiæ Sion. Venio ad uiduã de euangelio: uiduam paupercolã, omni Israelitico populo
ditiorem: quæ accipiens granum sinapis: & mittens fermentum in farinæ satis tribus, patris &
filij confessionẽ, spiritussancti gratia temperauit: & duo minuta misit in Gaçophylaciũ. Quic/
quid habere poterat in substantia sua: uniuersasq; diuitias in utroq; fidei suæ, obtulit testamẽ/
to. Hæc sunt duo seraphim ter glorificãtia trinitatem: & in thesauros ecclesiæ condita. Vnde &
forcipe utriusq; testamenti, ardens carbo comprehẽsus, purgat labia peccatoris. Quid uetera re/
petam, & uirtutes fœminarum de libris proferam: cum possis multas ante oculos tibi propone
re in urbe qua uiuis: quarum imitari exemplum debeas? Et ne uidear adulatione per singulas
currere, sufficit tibi sancta Marcella: quæ respondens generi suo, aliquid nobis de euangelio retu
lit. Anna septem annis a uirginitate uixerat cum marito: ista septem mensib⁹. Illa Christi expe
ctabat aduentum: ista tenet, quem illa susceperat. Illa uagientem cernebat: ista prædicat trium/
phantem. Illa loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel: hæc cum re/
demptis gentib⁹ clamitat: Frater nõ redimit, redimet homo. Et de alio psalmo: Homo natus
est in ea: & ipse fundauit eam altissimus. Scio me ante hoc ferme biennium, ædidisse libros con/
tra Iouinianum: quibus uenientes econtrario questiones: ubi Apostolus concedit secunda ma/
trimonia, scripturarũ auctoritate contriui. Et non est necesse eadẽ ex intregro scribere: cũ possis
inde quæ scripta sunt mutuari. Hoc tantũ, ne modũ egrediar epistolæ, admonitã te uolo. Co/
gita quotidie te esse morituram, & nunq̃ de secũdis nuptijs cogitabis.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

GErontiam uiduam dehortatur a digamia, hoc est, secũdis nuptijs: refellens eos, qui ex uer/
bis diui Pauli probabant iteratas nuptias. Epistola est, cum primis erudita & æloquens.
Primam partem habet laudatoriam, ueluti per excursum, quo fere solet uti. In secũda tra/
ctat argumentis rem ipsam. In tertia rursum expatiatur in locum cõmunem, de calamita/
tibus rerum humanarum. Sed mirum, q̃ scite utrãq; digressionem ad ppositum argumen
B tum accõmodet, optim⁹ artifex.

SCHOLIA.

IN uetere uia.) Id significat, quod in arte poetica præcipit Horatius: ut uulgatum & a multis
tractatum argumentum, ita tractemus, ut nouum reddatur. Publica materies, priuati iuris
erit &c. Via publica est, quam græci uocãt λεωφόρον. Semita uia est angustior, & a publica di/
uertens. Ad Gerontiam.) Nomen huius fœminæ, uarie scriptum reperitur in omnib⁹ exẽ
plaribus. Quædam habent Geruntiam, quædam Gerutiam, quædam Aggerochiam, alia Acherusiã. Nec
magnopere pertinebat ad rem, quo nomine uocaretur, nisi quod mox subijcit: Quæ quodam uaticinio
futurorum, ac dei præsidentis auxilio, nomen accepit. Fortasse legendum, Gyrutiam, propter id quod
mox sequitur: Quã matris, auiæ, amitæq; probatarũ in Christo fœminarũ, nobilis in Christo turba cir/
cũstat. Gyrus eñ circulus est. Aut Gerutiam, ut a græco sermone ducatur, γέρας enim græce honorem ac
premium significat. Aut certe Agerusiam, a græco uerbo ἀγείρω, quod est congrego, & concilio. Inue/
nio & apud Orosium, Gerontium quendam, a quo Constans Constantini filius interfectus est. Vnde
Gerontia dicta uideri potest, ab honore: a quo ueteres dixere γέροντα. Quarũ auia.) Ne intelligas hãc
esse auiam earũ, quas modo nominauit: sed quarum, posuit distributiue, pro inter quas, siue ex quibus:
ueluti cum dicimus, quorũ fuit Plato, id est, de quorum numero fuit. Soror Celerini patris.) Et hic lo/
cus in omnibus, quæ quidem uiderim exemplaribus deprauatus habetur. Verum non obscurũ est, quo
modo restituendus sit. Nimirum ut legas, Soror Celerini patris, quæ Gerõtiam nutriuit infantem, & in
suo natam suscepit gremio, p ãnos uiginti, mariti solatio destituta: erudit neptem, quod a matre didicit.
Siquidem auia Gerõtiæ, Metronia uocabatur, mater Benigna, Pater Celerinus: amita, hoc est, Soror pa
tris, educauit neptem Gerõtiam. Nisi quod opinor asscriptum fuisse nomen amitæ, quæ Agerontia, aut
simile quippiam, dictum uidetur. Quod a matre.) Incertum an a matre Gerõtiæ, an a sua: sed uerisimi
lius est hanc a sorore didicisse, quod neptem doceret suam. Posthumus.) Posthumi uocantur, qui pa
tre defuncto nascuntur. Maritus igitur Gerõtiæ, Simplicius est dictus: quod nomẽ inditũ est filio, ut pa/
trem referret etiam nomine, nec uideretur perdidisse suum Simpliciũ mater. Loci huius cõtinentiã.)
Continentiam uocat, non materiam, ut uulgus loquitur indoctum, sed contiguitatem: continens eñ di
citur, quod adhæret & contingit. Sentit autem se uelle explicare, quæ locum hunc proxime præcedunt
& quæ sequuntur, quo melius intelligatur. Ne transuersum quidem.) Vnguem latum intelligit, quod
pverbio solet dici, pro minimo spatio. Hoc eñ κατασρηνιάσωσι. græc⁹. f. f.) σρηνιᾶν est licenti⁹ & immode
ratius agere, quod mihi uidetur cõmodissime reddi posse, si dixerimus lasciuire. Vocem compositã pu
tant, παρὰ τὸ στερεῖν, quod est auferre & ἡνία, id est, habena: ut translatum sit ab animantibus brutis, quæ fre
no, uel habenis reuulsis, suo feruntur arbitrio, & pastu ferociẽtia nõ obtemperãt habenis. Siue a σρηνόν,

C quod est durũ, ꝓpterea, quod iã intractabiles sint, nec regi possint. Deinde ꝓpositio κατὰ addita in cõpositione, significat incõmodũ aliquod eius qui apponitur in genitiuo. Siquidẽ hæc ꝓpositio, quoties hunc asciscit casum, reddit uerbũ relatiuũ, & fere significat in malam partem: ut καταφρονεῖν & καταψηφίζομαι, id est, sentio in contemptũ alicuius, & fero suffragium aduersus hunc aut illũ. Ita καταστρηνιᾶν τοῦ χριστοῦ, est lasciuire in contumeliã & iniuriam Christi, seu ferocire aduersus Christũ, cuius prætextu, alitæ sunt usq; ad intemperantiã. Ambrosius utitur huiusmodi traductiõe. Cũ em̃ in delitijs egerint in Christo, nubere uolunt. Proinde miror, unde inuaserit hoc uerbum, fornicatæ fuerint. Magis quadrat, quod habetur in ædítione uulgata, luxuriatæ. Aliud em̃ luxuria, aliud libido. Sed de his copiosius disserui/mus, in Annotationib⁹ nostris in nouũ testamẽtũ ædítis. Risit & arguto.) Versus est ex Elegijs amatorijs Ouidij. In boue & asino.) Hoc Iudæis erat prohibitũ, ne ararent in boue & asino: ut patet Deuteronomij. cap. 20. Quẽ locum diuus Hieronymus traxit ad allegoriã imparis matrimonij, sic em̃ uocauit superius, quod fidelem copulat cum infideli. Ne tunica nuptialis.) Est in eodẽ capite: ne fas esset uti uestę, partim ex lana, partim ex lino cõtexta. Non minus sexagenariã.) Paulus in epistola ad Timotheum prima. cap. 5. uetat ne qua uidua recipiat in ministeriũ ecclesiæ, minor sexaginta annis. Quæ uere uiduæ sunt.) Respexit ad etymologiam uerbi: nam latinis priscis, uiduare erat spoliare & orbare. Vnde & uiduertatem, calamitatem appellant. Et græcis χήρα dicitur, a χωρῶ, quod est separo: aut a χαρὰ quod est gaudium, κατ' ἀμφασιν, quasi sit oibus oblectamentis orbata. Corban.) In euangelio Matthei. cap. 15. δῶρον legitur, id est, donum. Hieronymus hic Hebraicam addidit uocem קָרְבָּן, quod ea significet, non quoduis donum, sed proprie quod templo dicatur. Vnde & locum in quo dona huiusmodi seruabantur, corbanam uocabant. Inferiarum officium.) Inferias parentalia uocant, ab inferendo, ultimum illum honorem quẽ cognati exhibent defunctis. Vetat autem lex Moysaica sacerdotẽ cõtaminari ullius funere, nisi uxoris, matris, filiæ & sororis, si uirgo fuerit. Castitatem repperit perditricem.) Vel quia debilitato corpore, uel quia impia sit, & nihil cõferens ad salutẽ. Hierophanta.) Græce ἱεροφάντης dicitur, qui ostendit & ordinat mysteria sacrorum, ab ἱερὸν sacrum, & φαίνω ostendo. Ponitur & pro sacrificio, nõnunq; pro ædituo. Euirat uirum.) Ita quidem consentiũt exemplaria. Ego tamen legendum arbitror, euiratur: ut intelligas hierophantam, hoc est, sacerdotem apud Athenienses castrari, & execari, ne libidine contaminetur: cuiusmodi sunt galli Cybelis sacerdotes. At nunc nõ admittũtur, nisi hac quoq; parte integri. Flamen.) Flamines erant sacerdotes quidam Romæ, sic dicti, quasi filamines, quod in summo uertice lanea fila gestarent. Alij putãt a pileo dictos, quasi pileamines. Tauri Aegyptij.) Apim bouem intellige, quẽ olim Aegyptij, numinis loco colebant. De quo per multa He-

D rodotus in Thalia. Vestæ uirginis.) Vestales uocantur, quæ æternum ignem seruabant: harum si qua incestus cõuicta fuisset, uiua defodiebatur. De quibus copiosissime Plutarchus in uita Numæ. De sacerdote lex extat apud Senecam. Sacerdos pura sit e puris, casta e castis. Iunonisq; Achiuæ.) Opinor legendum, Argiuæ pro Achiuæ: cuius mẽtionem facit & Vergilius. Apollinis.) De Apolline & Diana testatur Horatius in Odis, Dianam teneræ dicite uirgines. Intonsum pueri dicite Cinthium. Hasdrubalis uxorem.) Haud dubium, quin de Sophonisba Hasdrubalis uxore sentiat, quam Massinissa uisam statim adamare cœpit, ac factis nuptijs uxorem habuit. A cuius amore, cum auocaretur castigante Scipione, uideretq; sibi nõ licere eam retinere, uenenum illi misit: quo mox epoto, mulier interijt. Authores Titus Liuius decadis tertiæ libro decimo, & Plutarchus in uita Scipionis Africani. Nec mirandum si Hieronymus historiam uariauit, alium quempiam secutus. Et non raro solet huiusmodi narrandi uarietas occurrere. Cæterum Lucretiæ fabula, quæ sibi sua manu necem conscíuit, notior est, q̃ ut hic sit recenseṅda. Reginam Carthaginis.) Didonem intelligit, quæ cũ procum Hiarbam spreuisset, & ab Aenea desereretur, gladium adegit pectori, mori malens, q̃ procos contemptos rursum sequi, corpus exanime rogo impositum, quem ipsa extruxerat. Narrat Vergilius in quarto Aeneidos. Gens Theutonum.) Hæc historia narratur a Valerio Maximo, libro memorabiliũ sexto, capite de pudicitia, sed paulo diuersius q̃ Hieronymus. Ait enim uxores Cimbrorum a uictore petisse, ut uirginibus uestalibus dono mitterentur, nec minus caste, q̃ illas se uicturas. Id cum esset negatum, mortis cõsilium cœperũt. Refert Plutarchus in uita Marij, & Florus in epitomate Liuianæ historiæ libri. 68. si quis forte plenius de his edoceri cupiet. Cereris ac ueneris.) Suspicor hic subesse mendum, etiamsi adhũc modum constanter habent exemplaria. Arbitror pro Veneris scriptum fuisse, Vestæ: quam uocem cum sciolus ille quispiam fuit, in suo Catholico non repperisset, Vestam mutauit in Venerem. Si quidẽ Cereri quoq; a puris mulieribus sacra fiebant, adeo ut nefas esset, uiros interesse. Ipsa digitorum cõiunctio.) Vt nũc calculis, ita quondam digitorum notis supputabant, ut testatur Iuuenalis, Plinius & Donatus in Adelphos Terentij: hoc est, explicitis aut contractis digitis, numerum quem uolebãt significabant. Quæratio computandi manet hodie quoq;, sed diuersa. Porro ueteres molliter coniũctis digitis, trigínta significabãt: reliquis digitis uno superiore pressis, sexaginta. Porro post nonaginta nouem, a sinistra ad dextram transierebatur supputatio, ijsdemq; digitis, sed non eadem manu, uelut in circulum computatio recurrebat. Hæc ad hunc locum intelligendum satis sunt. Qui plura uolet cognoscere, legat nostra in primum aduersus Iouinianum librum scholia. Herodi impijssimo.) Christus apud Lucam admonitus ut secederet, quod Herodes eũ pararet occidere. Ite, inquit, & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras. Vulpes autem habent suas latebras in spinetis. Vnde, uulpes foueas habent. Mundi amatores neglecto sermone diuino, in diuitijs acquiescunt. Publicarum libidinũ uictimas.) Iisdem uerbis & superius significauit passim prostitutam pudicitiam. Ante annos plurimos.) Ex hoc loco apparet diuum Hieronymum aliquando Damaso a sacris libellis fuisse, quem nunc secretarium

A tarium uocãt, in his quæ pertinent ad consultationes Synodicas. Post tantas rudes.) Nisi locus deprauatus est, sentit toties libertatem redditã, mortua uxore seu marito. Nam rudis, uirga, qua gladiatores missionem accipiebant a sanguinario ludo. Vnde & milites ab onere militiæ dimissi, rudiarij uocãtur. Fit autem liber maritus, si moriatur uxor, & quasi rude donatur. Quem quis prior efferret.) Elegantius erat, uter utrum efferret. Quãq; & hæc loquẽdi forma reperitur apud authores. Cæterum efferret, pro sepeliret, elegantissime dixit. Verum totus hic locus in exemplaribus habebatur confusissimus, nec uno modo deprauatus. Nos collatis ac pensiculatis diligenter omnibus, ita legendũ censemus: Post tãtas rudes, quẽ quis prior efferret, uicit maritus: & totius urbis populo cõfluente, coronatus: & palmã tenens adoriamq;, per singulos sibi acclamantes, uxoris multinubæ feretrum præcedebat. Nam ueteres gloriam seu uictoriam, adoriam uocabant. Quo uerbo usus est, & in Odis Horatius: ab ador, quod illi far dicebant, & palma uictoris insigne erat. Porro uictori in triumpho incedenti, acclamabatur undiq;: Io triumphe. Huc lepide alluśit Hieronymus. Festiuiter autem nouauit cõpositionem huius uerbi multinubæ, græcos imitatus, πολυγάμου, sicut superius nouam uocem finxit, nuptiator: cũ ea usq; sit apud authores. Quarum tibi abũdans.) Si liceret ab exemplaribus consentientib⁹ dissentire, malim, abundo legi. In eo facilior est.) Nonnulli codices habebant, in eo felicior: utraq; lectio tolerabilis. Erunt duo in carnẽ unã.) Vides Hieronymum non ita citare hunc locum, ut habetur in uulgatis exemplaribus, Erũt duo in carne una: sed in carnem unam. Sic enim scribendum esse satis declarat quod sequitur, Et nõ in duas, nec in treis. Et græca respõdent, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ut intelligas e duobus, uelut unum hominem fieri matrimonio. Quãq; hunc locum, nonnihil torquet Hieronymus. Quãq; Christi conciliabula.) Quid ad hunc locum dicent, qui conciliabulum interpretantur diaboli concilium, quasi per contemptum dicatur conciliabulum? Hieremias captiuitate prod.) Hoc legitur apud hunc prophetam. cap. 16. Mortua est, inquit.) Et hunc locum nonnihil torquet Hieronymus. Est autem apud ipsum prophetam. cap. 24. Locutus sum ergo ad populum mane, & mortua est uxor mea uespere &c.

Nec ductur⁹ uxorem.) Hieremias ducturus erat, nisi fuisset prohibitus. Ezechiel duxerat, sed liberatus est, ut explicaret ænigma. [illegible] Marcion calumniator.) Hic Hereśiarcha, fuit Cerdonis dogmata secutus. Is duo principia inter se pugnantia finxit, eum qui deus est legis ac prophetarum, negauit patrem esse Christi: quod Christi pater bonus esset, ille iustus esset, non bonus: atq; ita separauit legem & euangelium, quasi nec ab eodẽ profecta:

B & illa esset iustitiæ, hoc bonitatis. Auctor Augustinus in libro de hæresibus ad Quoduultdeũ. Principio & fine.) Magis arridet, quod in scriptis inuenio codicibus, principium & finis: ut eundem deum dicat principium, & finem, alpha & ω. Principium in lege Mosaica, finem in euangelio. Feruente fœcunditate.) Ita habebant exemplaria, quæ uiderim. Verum dubium non est, quin legendum sit: Fenẽnæ. Helchana duas habuit uxores, Annam & Fenennam. Anna post diutinum tedium sterilitatis, tandẽ peperit Samuelem tãtum uirum. Historia est in primo regum libro. cap. 1. Licet monogamia, nos.) μόνος græce solus, γάμος coniugium significat: inde monogami, qui semel & uni dumtaxat nubunt. Nec em̃ Isaac aliam habuit uxorem, nec Rebecca aliũ uirũ. Cuius solius partus.) Nulli cõtigit grauidæ, ut dominus prædiceret quid esset futurum. Duo, inquit, populi ex utero tuo diuidentur, & minor superabit maiorem. Et sola Rebecca per se consuluit dominum, quid esset quod sentiret infantes in utero concertantes. De scorto prophetico.) Est in Osee, de uxore fornicaria & filijs fornicationis. De Annæ consilio.) Inteliigit inutile & pernicíosum cõsilium. Anna soror Didus, apud Vergilium in quarto libro Aeneidos, eam impulit in amorem Aeneæ, ꝓtextu coniugij. Promissa Sichei.) Sic habebant omnia exemplaria: Verum Seruius admonet legendum Sicheo, pro Sicheio, ut sit adiectiuũ. Hoc admonui, ne quis statim deprauet hunc locum. Si Timotheo dicitur.) Et huic loco nonnullam uim facit diuus Hieronymus. Nec em̃ illic agit Paulus de periculo quod immineat pudicitiæ Timothei: sed de uiduis quæ sint suscipiendæ in curam ecclesiæ, & ecclesiastica stipe sustinendæ: nec est græce deuita, sed παραιτοῦ, id est, reijce ac refuta, siue ne admittas. Pyram, Gladiũ & incendium.) Pyram, id est, rogum quẽ Dido domi extruxerat ad exurenda monumenta Aeneæ. Gladium, ab illo relictum, quo se cõfodit. Et incẽdium, hoc ex historia ut opinor addidit Hieronym⁹. Nam Vergilius aliter rem narrat. Sororem mulierem.) Hoc scribit Paulus primo ad Corinthios capite nono, quod cũ Cephas reliquiq; apostoli, circũducerent mulieres, qui sumptus ad euangelium subministrabant, ipse tamẽ noluerit idem facere, ut pure prædicaret Christũ, absq; ulla quest⁹ suspitione. Vnius unciolæ.) Assis uncia, & cætera huiusmodi nomina, cõmunia sunt ad põdera, mẽsuras & numeros. Malitia sua.) κακία, quod miseriã quoq; significat. Malum apud latinos aliquando significat non uicium, sed incõmodum. Malicia non item. At κακία apud græcos utrũq;. Et magis conueniebat hic miseria, iubet enim ne sollicitudine futuri, sim⁹ miseri ante tempus, & calamitatem uitæ duplicemus. In nomine domini.) Verba sunt Petri ad claudũ Actuũ. cap. 3. De Megarensibus.) Megara græca ciuitas, media inter Peloponesum, Atticã & Boetiam. Hij quondam male audiebant, id quod declarat & prouerbium, quo dictum est, Megarenses nec q̃ tertios esse, neq; quartos, nec in ullo numero. Dictum est autem hoc in eos, quod ædificarent magnifice, & ijdem uiuerent uitam uoluptariam: ita fruentes gaudijs uitæ, quasi postridie e uita migraturi. Auidius em̃ fruimur ijs, quibus mox carituri sumus. Qui tenebat de medio.) Refert Pauli uerba ex epistola secunda ad Thessalonicenses. cap. 2. Tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. Hoc quidam de Nerone dictum accipiunt, Hieronym⁹ alio uidetur deflectere. Residemus.) Dixit ꝓ residui seu reliqui sumus: unde & residem dicimus. Inter alpes & Pyreneum.) Nam galliarũ finis

C eſt mons pyreneus,qua ſpectãt Hiſpaniam. Alpibus ab Italia diuiduntur, Rheno a Germania. Et altero latere Tuſcum pelagus attingunt,altero Oceanũ,ut refert Pomponius Mela. Sentit igitur uniuerſam Galliam. Quadus Vuandalus.) Et de nominibus harum gentium,& unde uenerint,magna apud ſcriptores diſſenſio eſt. Satis conſtat ex ultimis Germaniæ Galliarumq; finibus exortos: nõ ſolum Gallias, uerũetiam Italiam,Pannonias,Hiſpaniam,Græciam,peruaſiſſe. De quibus qui plenius uolet cognoſcere,legat ſeptimum Oroſianæ hiſtoriæ librum. Scholijs breuitas cõuenit. Et o lugẽda reſpublica.) Hic interpoſuit exclamationem,quod ipſe Pãnonijs finitimus eſſet,ut teſtatur in Catalogo ſuorum operũ, Stridonis oppidum,in quo natus fuit,Pãnoniæ Dalmatiæq; confiniũ fuiſſe,ſubuerſum a Gotthis. Quãq; hic locus, mihi non uidetur uacare mendo. Suſpicor legendum,& o lugenda res, ac publica additum fuiſſe a ſcriptore parum erudito. Porro quod hoſtes,hic addidit,quaſi illi hoſtes nõ fuerint, ad Emphaſim facit,eos hoſtes eſſe,quos cõueniebat eſſe amicos,utpote Romano ſubditos imperio. Etem Aſſur uenit.) Retulit locum ex pſalmo octogeſimo ſecundo,ubi cõmemoratis multis hoſtium nominib? Idumæis,Iſmaelitis, Moabitis, Agarenis, Gebalitis, Ammonitis, Amalechitis, Alienigenis, Tyrijs,ad ſummã uelut acerrimũ hoſtem ſubiecit. Etenim aſſur,inquit, uenit cum illis. Facti ſunt in adiutorium filijs Lot. Ita dolet Pannonios adiunctos fuiſſe barbaris. Magontiacũ.) Extat hodiernis quoq; temporibus inclyta ciuitas Magõtia, ſiue Magontiacũ (utrũq; eñ apud Oroſium legitur)cum plurimis alijs inſignis dotibus: tum uero archiepiſcopali ſede præminens,celebri bonarũ litterarũ Gymnaſio nobilis,ac multis adhuc antiquitatis uiſenda monumentis. Poſtremo non ſolum ueterum,hoc eſt,alienis clara litteris,ſed & ſuis ingenijs illuſtrata: quippe quæ cum alios permultos omni doctrinæ genere præſtantes uiros edidit, tũ uero præcipue Theodoricum Greſmundũ hominẽ ab ipſa natura,ad humanitatem,ad bonas litteras,ad æloquentiã illam uere Atticam,ſculptum ac factum. Huic urbi omnes bonarum litterarum ſtudioſi,non parum debent,ob egregiũ illud ac pene diuinum inuentum,ſtanneis typis excudendi libros,quod illic natum affirmant, Gens olim annumerata Gallijs,utpote citeriorem Rheni ripam incolens: nunc & ditione,& cultu, & lingua,deniq; (quod eſt præcipuũ) morũ quoq; humanitate, modeſtia,fide ſic Germana,ut non alia Germanior. Extremiq; hominum Morini.) Maronis Hemiſtichiũ retulit ex octauo Aeneidos. Hos Solinus ad Gallicum Oceanum extremos orbis facit, niſi ſequeretur inſula Britãnia,uelut alter orbis. Extat,imo extabat, hoc nomine in Picardia ciuitas epiſcopalis,quam uulgus Terrouanam uocat. Ea cum hæc ſcriberemus,magna ui oppugnabatur a duobus regibus,Henrico octauo, Britanniæ principe,& Maximiliano imperatore, adiuuantibus & Burgundionibus noſtratibus. Deditio facta eſt: dimiſſi milites incolumes: poſtea noſtris, opinor agentibus, oppidum indigne deletum eſt. Tornacus.) Hæc ciuitas, ut in hoc catalogo ſuccedit Morinis, ita in calamitate

D ſucceſſit. Mox eñ a Morinis deletis, Tornacum opulentiſſimum ac florentiſſimum oppidum,obſideri cœptum. Et quoniam parum conueniebat inter plæbeios & nobiles, deditio facta eſt, ut omnibus ſaluis in ditionem Britãnorum uenirent, ciuitas alioqui libera: cuiuſmodi ſunt aliquot in confinijs Francæ ditionis & Burgundicæ. Sed quoniam uidebãtur ſemper in Gallos propẽſiores fuiſſe, ꝗ in noſtros, & quia bellum oppidum, bello tentatum eſt,non euerſum. Tenetur etiamnum ab Anglis. Atq; utinam Chriſtiani principes, quos maxime conueniebat authores pacis eſſe, ſi modo uere Chriſto adhærerẽt, uel decimam partem earum pecuniarum, ſollicitudinum,laborum,periculorum inſumerent ad pacem tuendam,ad remp. bene adminiſtrandam,quæ nunc in teterrimum bellum inſumunt: nimirũ,aut nulla eſſent bella,aut certe pauciſſima. Nemo neſcit,Morinum alterum,minoris extrui potuiſſe ꝗ [redacted] fuit: & tamen uix duos menſes ea durauit obſidio. Nec unꝗ ad manus uentum eſt,neq; enim unicum illud prelium,quo proceres aliquot Gallorum in Britãniam abducti ſunt, nominatim eximius Iuuenis, dux Longeuillenſis, & præfectus Claremõtanus, prelium appellari poteſt. Verum hæc alias deplorabimus: nunc ſcholiorum meminiſſe præſtiterit. Nouemq; populorum.) At Plinius plures etiam commemorat Lugdunenſis Galliæ populos. Irruptionis Cimbricæ.) De qua ſuperius dictum eſt,cum de Theutonibus loqueremur a Mario deuictis. Nemetæ.) Hos nunc Spirenſes eſſe,doctorum conſenſus eſt. Vrbs hodie inter Germanicas haud quaꝗ poſtremi nominis: neq; ſolũ epiſcopali ſede inſignis, uerumetiam templo admirandæ ſtructuræ, & Regum Germaniæ ſepultura nobilitata. Argentoratus.) Hæc ciuitas hodie inter Germanicas,uel florentiſſima eſt: non ſolum opibus,ac non Rheno tantũ præterfluente: libertate perpetua, diuturna pace,qua iam olim ſub clæmentiſſimo Cæſare Maximiliano ſemper auguſto,fruunt̃: uerũ multo magis ciuium moribus, magiſtratuum prudẽtia,ſimul & integritate: quorũ opera fit,ut quemadmodũ olim a Maſſilienſiũ, ita nunc ab Argentoratorũ republica,uniuerſa uirtutum & recte inſtitutæ ciuitatis exẽpla petere poſſis. Ad hæc,quod ego ſane,uel in prima nobilitatis parte poſuerim,in nulla gente plus honoris habetur,uel egregiæ uirtuti,uel excellentib? ingenijs. Vnde fit,ut non alia magis abundet ſũmis uiris, in quibus & eruditionem comendat morũ integritas,& morũ integritatem ornat eruditio. Vulgo nũc Straſburgum appellant,nõnulli argentinã: cui ſi quis ex re nomen cõmutare uelit, non abſre dixerit Aurentinam. Huius nũꝗ ſatis laudatæ urbis laudibus diutius immorari liberet,niſi uererer,ne quis me dicat Scholiorũ oblitum,ſcribere panegyricũ. Vangiones.) Hos pleriq; Vuormacienſes uideri uolũt. Romã Brennus.) Brẽnus dux erat Gallorũ,a quibus olim Roma capta fuit. Sed hos Camillus,dum aurum quod erat pactum appenderetur, expulit urbe. Narrat Plutarchus in uita Camilli,& Liui? primæ decadis libro quinto. Gallogræciã.) Quã alio nomine Galatiã uocãt,Græciæ pars eſt,quã Galli occuparãt. Semibarbari proditoris.) Niſi fallor intelligit Rufinum,aut certe Stiliconem,de quo ſuperius dictum eſt. Eundem notauit in epiſtola ad Demetriadem. Hannibal de Hiſpaniæ finibus.) Primũ eñ tranſito,contra fœdus Ibero flumine,

ſaguntũ

A Saguntum Hiſpaniæ oppidum ,Romanis ſocietate iunctum,expugnauit. Cæterum ipſum Hãnibalem tempeſtatem uocat. Quod autem hic narrat Hieronymus,id accidit poſt Cãnenſem pugnã,in qua ceciderunt Romanorũ quadraginta quinq; milia. Tantaq; Romæ cõſternatio fuit,ut ſi Hannibal Maharbalis conſiliũ ſecutus,cũ uictore exercitu recta Romam,quæ iam in conſpectu erat perrexiſſet, actum fuiſſet de imperio Romano. Vnde cũ pœniteret Hannibalem,quod ea nõ eſſet uſus occaſione, dictũ eſt illud: Vincere ſcis Hãnibal,uictoria uti neſcis. Aut potius cum uia Appia ꝓfectus ad Anienem fluuium,tertio ab urbe miliario cõſedit,magna omniũ cõſternatione. Sed religione quadã abſtinuit,quod diceret capiendæ urbis,modo nõ dari uoluntatẽ,modo nõ dari facultatem,ut teſtat̃ & Oroſius. Pyrrhum tanta.) Hic rex fuit Epirotarũ,longo bello cõflictatus cum Romanis: qui ad uigeſimũ ab urbe lapidẽ caſtra poſuit. Olim a mari Pontico.) Locus hic nõnihil uidetur deprauatus,q̃uis cõſentiunt exemplaria,quæ quidem uiderim. Arbitror ita fuiſſe ſcriptũ a Hieronymo: Olim a mari Pontico,uſq; ad Alpes Iulias, non ſunt noſtra,quæ noſtra ſunt,& per ãnos triginta,fracto Danubij limite,in medijs Romani Imperij regionibus pugnatur. Aruerunt &c.) Oſtendit eñ hoc malũ tam diutinũ eſſe ac uetus, ut exhauſtæ ſint lachrymæ,longo fletu. Alter toto orbe.) Hannibalem intellige,qui apud Pruſiam Bithyniæ regem,ueneno ſe peremit,cum depoſceretur a Romanis. Bonos exitus.) Id eſt,iuſtos: Nam Hannibal crudelis male perijt: alter ob reuerentiam Romanæ urbi habitam,in regno occubuit. Aut bonos,id eſt,felices,quia neuter uicit Romam. Nam hoc explicant quæ ſequuntur: Et utriuſq; prouinciæ Romani populi uectigales ſunt. Ardẽs poeta.) Id eſt Lucanus,quod ſit cõcitatus & uehæmẽs. Nõ mihi ſi linguæ centum.) Maronis carmen,mutatis aliquot uerbis,ad ſuam accõmodauit ſententiam. Fugiturũ an pugna.) Elegãs dilemma,q̃q; id quod inferendũ erat,cogitationi relinquit,ut ſit atrocius. Eſt eñ & hoc rhetorici ſchematis genus. Pro feſcennino.) Id eſt,pro nuptiali carmine: de quo ſuperius dictũ eſt. Quæ ocioſæ & curioſæ.) His uerbis deſcribit Paulus uiduas,quæ nõ ſunt uere uiduæ.

Malarum ſocietate palpentur.) Id eſt,demulceantur. Vnde & palpones uocamus adulatores, quod adulantes caput demulceant,& eodem modo blandimur equis. Subeſt autem ſententia,quæ uulgo tritiſſima eſt, miſerum eſſe ſolatij genus,ſocium habere miſeriæ.

ANTIDOTVS [redacted]

B

ALIVD. In eadem ſcribit laicos eadem lege teneri, qua ſacerdotes,nempe monogamiæ. Quod nõ accipi debet ueluti decretum,ſed uelut ab argumentante dictum ad præſentem utilitatẽ cauſæ.

ALIVD. In Paulo duas ponit uoluntates. Alterã qua uoluit,id quod uere ꝓbauit,hoc eſt monogamiã. Alterã qua nolens uoluit,hoc eſt ꝑmiſit,qđ non probauit,ne quid deterius accideret,ut digamiã. Sed hiſce de rebus plura dicemus,in libros aduerſus Iouinianum.

AD GERONTIAM VIDVAM DE MONOGAMIA.

IN uetere uia,nouam ſemitam quærimus: & in antiqua detritaq; materia,rudẽ artis excogitamus elegantiã: ut nec eadẽ ſint,& eadẽ ſint. Vnũ iter,& ꝑueniẽdi quo cupias,multa cõpendia. Sæpe ad uiduas ſcripſimus,& in exhortationẽ earũ multa de ſcripturis ſanctis exẽpla repetẽtes,uarios teſtimoniorũ flores,in unã pudicitiæ coronã texuim?. Nũc ad Gerontiã nobis ſermo eſt: quæ quodã uaticinio futuroꝝ,ac dei ꝓſidẽtis auxilio,nomẽ accepit. Quã auiæ,matris, amitæq; ꝓbatarũ in Chriſto fœminarũ,nobilis turba circũſtat: Quarũ auia Metronia,ꝑ q̃draginta ãnos uidua ꝑſeuerãs,Annã nobis filiã Phanuelis de euãgelio retulit. Benigna mater, quartũ & decimũ uiduitatis implẽs ãnũ, centenario uirginũ choro cingit̃. Soror Celerini patris Gerontia: quæ paruulã nutriuit infantem,& in ſuo natã ſuſcepit gremio: ꝑ ãnos uiginti mariti ſolatio deſtituta: erudit neptẽ,docẽs qđ a matre didicit. Hæc breui ſermone ꝑſtrinxi: ut oſtendã adoleſcentulã meã,nõ p̃ſtare monogamiã generi ſuo, ſed reddere: nec tã laudandã eſſe ſi tribuat,ꝗ oibus execrandã,ſi negare tẽtauerit: p̃ſertim cũ poſthumus eius Simplicius,nomẽ patris referat: & nulla ſit excuſatio deſertæ ac ſine hæredi

C bus domus:ſub quorũ patrocinio,interdum ſibi libido blandit̃:ut quod ꝓpter intẽperantiam ſuã faciũt,uideant̃ facere deſyderio liberorũ.Sed quid ego quaſi ad retrectantẽ loquor: cũ au/diam eã multos palatij procos,eccleſiæ uitare præſidio:quos certatim diabolus inflãmat,ut ui/duæ noſtræ caſtitatem probent:quã & nobilitas & forma,& ætas,& opes faciunt cunctis appe/tibilem:ut quãto plura ſunt,quæ impugnant pudicitiam: tanto uictricis maiora ſint premia.

Et quia nobis de portu egrediẽtibus,quaſi quidã ſcopulus opponit̃:ne poſſimus ad pelagi tuta decurrere:& apli Pauli ſcribẽtis ad Timotheũ ꝓfertur auctoritas,in qua de uiduis diſpu/tans ait:Volo aũt iuniores nubere,filios,ꝓcreare,matreſſamilias eſſe:nullã occaſionem dare ad uerſario,maledicti gratia:Iam em̃ quædã abierũt retro poſt ſatanã:oportet primũ,ſenſum tra/ctare præcepti:& omnẽ loci hui⁹ cõtinentiã diſcutere:atq; ita aplicis ueſtigijs inſiſtentẽ,ne tranſ uerſum quidẽ(ut dici ſolet) unguẽ in partẽ alterã declinare.Supra ſcripſerat, qualis uidua eſſe deberet:unius uiri uxor:quæ liberos educauit:quæ in bonis operib⁹ habuit teſtimoniũ:quæ tri bulatis de ſua ſubſtãtiola ſubminiſtrauit:cui⁹ ſpes deus eſt:& quæ ꝓmanet in obſecratione, & oratioibus nocte ac die.Poſt quæ iũgit cõtraria:Quæ aũt in delitijs eſt,uiuẽs mortua eſt. Sta/timq; infert, ut diſcipulũ ſuũ muniat omni arte doctrinæ: Adoleſcentiores aũt uiduas deuita, quæ cũ laſciuierint in Chriſto,nubere uolũt: habẽtes dãnationẽ,qd̃ primã fidẽ irritã fecerũt. Propter has igit̃,quæ fornicatæ ſunt in iniuriã uiri ſui Chriſti (hoc em̃ καλασρηνιάσωσιν græc⁹ ſer mo ſignificat):uult Apſus alterũ matrimoniũ: ꝓferẽs digamiã fornicatioi: ſecundũ indulgentiã dũtaxat,nõ ſecũdũ imperiũ.Simulq; ſingula teſtimonij uerba tractãda ſunt. Volo,inqt,adole ſcẽtulas nubere.Cur quæſo? qa nolo adoleſcẽtulas fornicari.Procreare filios.Quã ob cauſam? Ne metu partus ex adulterio,filios necare cogant̃.Matreſſamilias eſſe. Quare obſecro? Quia multo tolerabilius eſt digamã eſſe,cꝫ ſcortũ:& ſecundũ habere uirũ,cꝫ plures adulteros. In al/tero em̃ miſeriarũ cõſolatio,in altero pœna peccati eſt.Sequtur:Nullã occaſionẽ dare aduerſario maledicti gratia:in quo breui accincto; ꝓcepto,multa ſimul monita cõtinent̃.Ne ꝓpoſitũ ui/
D duæ exqſitior cult⁹ infamet,Ne oculorũ nutib⁹ & hilaritate uultus,iuuenum poſt ſe greges tra hat.Ne aliud uerbo,aliud habitu polliceat̃:& cõueniat ei uerſiculus ille uulgatus. Riſit,& ar/guto quiddã ꝓmiſit ocello. Atq; ut oẽs nubẽdi cauſas,breui ſermone cõcluderet:cur hoc præ/cepiſſet oſtẽdit,dicẽs:Iã em̃ quædã abierũt retro poſt ſatanã. Ideo ergo ſecũda:&(ſi neceſſe eſt) tertia,incõtinentibus aperit matrimonia:ut a Satana abſtrahat:ut magis mulierẽ qualicũq; ui/ro iunctã faciat eſſe,cꝫ diabolo.Sed & ad Corinthios tale qd loqtur: Dico aũt innuptis & ui/duis:bonũ eſt illis,ſi ſic permãſerint ut ego.Si aũt nõ ſe cõtinẽt,nubãt:Melius em̃ eſt nubere,cꝫ uri. Cur Aplẽ? Statim intulit,quia peius eſt uri:Alioqui abſolutum bonũ eſt:& ſine cõparatio/ne peioris,eſſe quod Apſus eſt:id eſt,ſolutũ nõ ligatũ:nec ſeruũ,ſed liberũ:cogitãtẽ ea quæ dei ſunt, non ea quæ uxoris. Et protinus in conſequentibus: Mulier(inqt)alligata eſt uiro,cꝫ diu uir eius uiuit:quod ſi dormierit uir eius,libera eſt:cui uult nubat,tantũ in dño.Beatior aũt erit, ſi ſic ꝓmãſerit ſecundũ cõſilium meũ:Puto aũt qd̃ & ego ſpiritũ dei habeã: & in hoc idem ſen/ſus eſt: qa idem ſpũs :Diuerſæ epiſtolæ:ſed unus auctor epiſtolarũ. Viuẽte uiro,mulier alliga/ta eſt,& mortuo,ſoluta.Ergo matrimoniũ uinculũ eſt,& uiduitas ſolutio.Vxor alligata eſt ui/ro:& uir uxori alligatus eſt:intantũ,ut ſui corporis nõ habeãt poteſtatẽ:& alterutrũ debitũ red/dãt:Nec poſſint habere pudicitiæ libertatẽ:q ſeruiũt dñatui nuptiarũ.Quod; addidit, tantũ in dño,amputat ethnicorũ cõiugia.De qbus & in alio loco dixerat:Nolite iugũ ducere cũ infi/delibus.Quæ em̃ participatio iuſticiæ cũ iniqtate? Aut quæ ſocietas luci cũ tenebris? Quæ con uentio Chriſti cũ Belial? Aut quæ pars fideli cũ infideli? Qui cõſenſus tẽplo dei cũ idolis? Ne ſcilicet aremus in boue & aſino:ne tunica nuptialis,uario ſit texta ſubtegmine.Extemploq; tol/lit quod conceſſerat: & quaſi pœniteat eũ ſententiæ ſuæ,retrahit:Beatior erit, ſi ſic permanſerit: ſuiq; hoc magis eſſe conſilij.Quod ne cõtemnat̃ ut hois:ſpũſſancti auctoritate confirmat: ut non indulgẽs homo fragilitati carnis humanæ:ſed in Apoſtolo ſpũſſanct⁹ ꝓcipiẽs audiat̃.Nec ſibi in eo annorũ puellariũ debet uidua blãdiri,quod nõ minus ſexagenariã eligi ꝓcipit: Neq; em̃ innuptas,uel iuuenculas cogit,ut nubant,q de nuptijs quoq; loqtur: Tẽpus breue eſt: Su/pereſt,ut & q habẽt uxores,ſic ſint,quaſi nõ habeãt: ſed de his uiduis diſputat: quæ ſuorũ nu/

triunt̃

A triunt̃ alimẽtis:quæ filiorũ & nepotũ ceruicibus imponunt̃.Quibus imperat,ut diſcant domũ ſuã colere:& remunerari parẽtes,ſufficienter eis tribuere:ut nõ graueẽt eccleſia:ut poſſit certis ui duis miniſtrari,De qbus ſcriptũ eſt:Honora uiduas,quæ ueræ uiduæ ſunt:hoc eſt,quæ oñi ſuo rũ auxilio deſtitutæ:quæ manib⁹ ſuis laborare nõ poſſũt:quas paupertas debilitat:ætaſq; cõfi/cit:qbus deus ſpes eſt,& omne opus oratio,Ex quo datur intelligi,adoleſcentulas uiduas:exce/ptis his quas excuſat infirmitas,uel ſuo labori,uel liberorũ ac propinquorũ miniſterio delega/ri.Honor aũt impræſentiarũ, uel ꝓ eleemoſyna,uel ꝓ munere accipitur:ut eſt illud: Preſbyteri duplici honore digni habeantur,maxime qui laborant in uerbo & doctrina.Et in euãgelio dñs diſſerit mandatũ legis:in quo dicitur:Honora patrem tuum,& matrẽ tuam:non in uerborũ ſo no,qui inopiã parẽtũ, caſſa poteſt adulatioe fruſtrari:ſed in uictus neceſſarijs miniſtrandis de/bere intelligi.Iubente em̃ dño:ut filij alerẽt parẽtes pauperes:& redderẽt beneficia ſenibus,quæ paruuli acceperant:ſcribæ & phariſæi cõtrario doccebant filios,ut parentibus reſponderẽt:Cor ban, hoc eſt,donum quod altari pollicitus ſum,& in templi dona,ꝓmiſi:ſi tu a me acceperis ci/bos:uertetur in tuum refrigerium.Atq; ita fiebat:ut egentibus patre & matre,ſacrificium offer rent filij,quod ſacerdotes ſcribæq; cõſumerent.Si ergo Apoſtolus pauperes uiduas(eas tamen quæ adoleſcentulæ ſunt,& nulla debilitate franguntur)cogit ſuis manibus laborare:ne graueẽt eccleſia,& poſſit anus uiduas ſuſtentare:qua excuſatione utetur,quæ opibus mũdi affluit,quæ poteſt etiã aljs miniſtrare:& de iniquo mãmona ſibi facere amicos,qui poſſint eã in æterna ta/bernacula recipere? Simulq; cõſydera,quod uidua nõ eligatur,niſi unius uiri uxor:& nos puta bamus ſacerdotũ hoc tantũ eſſe priuilegium:ut non admittatur ad altare,niſi qui unã habuerit uxorẽ.Nõ ſolũ em̃ ab officio ſacerdotij digamus excludit̃:ſed & ab eleemoſyna eccleſiæ,dũ in/digna putatur ſtipe:quæ ad ſecunda cõiugia deuoluta eſt. Quãcꝫ lege ſacerdotali teneat̃ & lai/cus:qui talẽ præbere ſe debet,ut poſſit eligi in ſacerdotiũ.Non em̃ eligitur,ſi digam⁹ fuerit.Por
B ro eligũtur ex laicis ſacerdotes.Ergo & laicus tenetur mãdato:per quod ad ſacerdotiũ puenit. Aliud eſt quod uult Apoſtolus:aliud quod cogit̃ uelle, Vt concedat ſecunda matrimonia:meæ eſt incontinentiæ,non illius uoluntatis. Vult oẽs eſſe ſicut ſeipſum:& ea cogitare quæ dei ſunt: & ſolutos nequacꝫ ultra alligari. Sed ſi labẽtes, per incontinentiã ad barathrũ ſtupri uiderit ꝓ uenire:digamiæ porrigit manum:ut cum una magis,cꝫ cum pluribus uolutẽtur.Quod nequa/cꝫ ut amare dictũ:& cõtra Apoſtoli regulã,ſecũdus nuptiator exaudiat.Duæ em̃ ſunt apoſtoli uolũtates. Vna qua præcepit: Dico aũt innuptis & uiduis:bonũ eſt illis ſi ſic permãſerint,ſicut ego.Altera qua indulget:Si aũt nõ ſe cõtinent,nubant.Melius eſt em̃ nubere,cꝫ uri. Primũ qd uelit: deinde quid cogatur uelle, demonſtrat.Vult nos permanere poſt nuptias,ſicut ſeipſum: Et propoſitæ beatitudinis,apoſtolicũ ponit exẽplũ.Sin autẽ nos uiderit nolle quod ipſe uult: incontinentiæ noſtræ tribuit indulgentiam.Quã e duabus eligimus uoluntatem:quod magis uult,& quod per ſe bonũ eſt:an quod mali cõparatione fit leuius: & quodãmodo nec bonum eſt: quia præfertur malo? Ergo ſi eligimus, quod Apoſtolus non uult: ſed uelle compellitur: imo acquieſcit deteriora cupientibus: non Apoſtoli, ſed noſtram facimus uoluntatem. Legi/mus in ueteri teſtamento:Semel maritatas filias ſacerdotum,ſi uiduæ fuerint: ueſci debere de ſacerdotalibus cibis,mortuiſq; ſic, a patre exhibendum inferiarum officium. Sinautẽ alios ui/ros acceperint:alienas eas,& a patre & a ſacrificijs fieri,& inter externas debere deputari. Quod quidem obſeruat & gentilitas,in condemnationem noſtri:ſi hoc nõ exhibeat ueritas Chriſto, quod tribuit mendaciũ diabolo:qui & caſtitatẽ repperit perditricẽ.Hierophãta apud Athenas ejuratur:& æterna debilitate fit caſtus.Flamẽ unius uxoris ad ſacerdotium admittit̃:Flaminea quoq; unius mariti eligitur uxor. Ad tauri Aegyptij ſacra ſemel maritus aſſumitur.Vt omit/tam uirgines Veſtæ & Apollinis,Iunonisq; Achiuæ & Dianæ ac Mineruæ: quæ perpetua ſa/cerdotij uirginitate marceſcunt:Stringam breuiter reginam Carthaginis: quæ magis ardere uoluit,cꝫ Hiarbæ regi nubere:Et Haſdrubalis uxorem:quæ apprehenſis utraq; manu liberis: in ſubiectũ ſe ꝓcipitauit incendiũ:ne pudicitiæ dãna ſentiret:Et Lucretiã,quæ amiſſa gꝫia caſti/tatis,noluit pollutæ conſcientiæ ſuperuiuere.Ac ne multa longo ſermone contexã: quæ potes de primo contra Iouinianũ uolumine ad ædificationẽ tuam ſumere :unum tantũ,quod in pa/

C tria tua geſtum eſt,repetam: ut ſcias pudicitiam etiã barbaris ac feris & ſanguinarijs gentibus eſſe uenerabilem. Gens Theutonum ex ultimis Gallorum oceani atq; Germaniæ profecta li/toribus,oẽm Galliam inundauit:ſæpiuſq; cæſis Romanis exercitib⁹,apud aquas Sextias Ma/rio pugnante,ſuperata eſt. Quorũ trecentæ matronæ:cum alijs ſe uiris captiuitatis conditione, tradendas eſſe didiciſſent:primum conſulem deprecatæ ſunt,ut templo Cereris ac Veneris in ſeruitium traderentur. Quod cum non impetrarent,ſubmouente eas lictore,paruulis cæſis libe/ris:mane mortuæ ſunt repertæ:ſuffocatis laqueo faucibus:& mutuis complexibus ſe tenentes. Quod igitur barbaræ caſtitati,non potuit inferre captiuitas:hoc matrona nobilis faciet? & ex/perietur alterum uirũ:quæ priorem aut bonum perdidit,aut malũ experta eſt: ut rurſum cõtra iudicium dei,facere nitatur? Quid ſi ſtatim ſecundũ perdiderit,forcie? & tertium? & ſi ille dor/mierit,in quartum quintũq; procedet:ut nihil ſit,quo a meretricibus differat? Oĩ ratione ui/duæ prouidendum eſt:ne caſtitatis primos excedat limites. Quos ſi exceſſerit,& uerecundiã ru/perit matronalem:in omnem debacchabitur luxuriam:ita ut prophetam mereatur audire di/centem:Facies meretricis facta eſt tibi:Impudorata es tu. Quid igitur? Damnamus ſecũda ma/trimonia? Minime,ſed prima laudamus. Abijcimus de eccleſia digamos? Abſit: Sed mono/gamos ad continentiã prouocamus. In arca Noe non ſolum munda,ſed & immunda fuerunt animalia. Habuit homines,habuit & ſerpentes. In domo quoq; magna,uaſa diuerſa ſunt: alia in honorem:alia in contumeliã. Eſt crater ad bibẽdum,eſt & matula ad ſecretiora naturæ. Nã cum in ſemente terræ bonæ,centeſimũ & ſexageſimum & trigeſimum fructum, euangelia do/ceant:& centenarius pro uirginitatis corona,primũ gradum teneat:ſexagenarius pro labore ui/duarum,in ſecundo ſit numero:tricenarius fœdera nuptiarum,ipſa digitorum coniunctione te/ſtetur:digamia in quo erit numero? Imo extra numerum. Certe in bona terra non oritur: ſed in uepribus,& ſpinetis uulpium,quæ Herodi impijſſimo comparãtur:ut in eo ſe putet eſſe lau/dabilẽ,ſi ſcortis melior ſit:ſi publicarum libidinum uictimas ſuperet:ſi uni ſit proſtituta, nõ plu/ribus. Rem dicturus ſum incredibilem:ſed multorũ teſtimonijs approbabo. Ante annos pluri/mos:cum in chartis eccleſiaſticis iuuarẽ Damaſum Romanæ urbis epiſcopum:& orientis atq; occidẽtis ſynodicis conſultationibus reſponderẽ:uidi duo inter ſe paria,uiliſſimorum e plæbe hominũ comparata:unum qui uiginti ſepeliſſet uxores:alteram quæ uiceſimum ſecundum ha/buiſſet maritum:extremo ſibi (ut ipſi putabant) matrimonio copulatos. Summa omnium ex/pectatio,uirorum pariter ac fœminarum:poſt tantas rudes,quis quem prius efferret. Vicit ma/ritus:& totius urbis populo cõfluente,coronatus & palmam tenens adoreamq;, per ſingulos ſibi acclamantes:uxoris multinubæ feretrum præcedebat. Quid dicemus tali mulieri? Nempe illud,quod dñs Samaritanæ: Viginti duos habuiſti maritos:& iſte a quo ſepelieris,non eſt tu⁹. Itaq; obſecro te religioſa in Chriſto filia:ut teſtimonia iſta non noueris: quibus incontinenti/bus,& miſeris ſubuenitur:ſed illa potius lectites,quibus pudicitia coronatur. Sufficit tibi quod primũ perdidiſti uirginitatis gradum: & per tertiũ ueniſti ad ſecundum,id eſt,per officium cõ/iugale,ad uiduitatis cõtinentiam. Extrema,imo abiecta,ne cogites:nec aliena & lõge poſita ex/empla,perquiras. Habes auiam,matrem,& amitam. Quarum tibi abundans imitatio atq; do/ctrina:& præcepta uiuendi,norma uirtutum eſt. Si eĩ multæ in coniugio,uiuentibus adhuc ui/ris,intelligunt illud Apoſtoli: Omnia licent,ſed nõ omnia expediunt:& caſtrant ſe propter re/gna cœlorum:uel a ſecunda natiuitate poſt lauacrũ ex conſenſu,uel poſt nuptias ex ardore fi/dei:cur uidua quæ iudicio dei,uirum habere deſijt:non illud lætabũda cõgeminet: Domin⁹ dedit,dñs abſtulit,& oblatam occaſionẽ arripiat libertatis:ut ſui corporis habeat poteſtatẽ,nec rurſum ancilla fiat hois? Et certe multo laborioſius eſt,nõ frui eo quod habeas, cẽ deſyderare quod amiſeris. Vnde & uirginitas in eo facilior eſt:quod carnis incentiua nõ nouit:& uiduitas in eo ſollicitior,quod præteritas animo recolit uoluptates:maxime ſi ſe uirum putet perdidiſſe, non præmiſiſſe:quorum alterum doloris,alterum gaudij eſt. Primi hominis creatura nos do/ceat,plures nuptias refutare. Vnus Adam,& una Eua,imo una ex eo coſta,ſeparatur in fœmi/nam. Rurſumq; quod diuiſum fuerat, nuptijs copulatur: dicente ſcriptura: Erunt duo in car/nem unam: non in duas,nec in treis. Propter quod relinquet homo patrem & matrem:& ad/

D

hærebit

A hærebit uxori ſuæ:certè non uxoribus. Quod teſtimonium Paulus ædifferens,ad Chriſtum re/fert & ad eccleſiam:ut primus Adam in carne:ſecundus in ſpiritu monogamus ſit. Sit una Eua, mater cunctorũ uiuentium:& una eccleſia parens omniũ Chriſtianorũ. Sicut illã maledictus Lamech in duas diuiſit uxores:ſic hanc hæretici,in plures eccleſias lacerant:quæ iuxta Apocaly/pſim Iohannis,ſynagogæ magis diaboli appellandæ ſunt,cẽ Chriſti cõciliabula. Legim⁹ in car/minũ libro,ſexaginta ſũt reginæ,& octoginta cõcubinæ, & adoleſcẽtulæ,quarũ nõ eſt numer⁹. Vna eſt columba mea,perfecta mea:una eſt matri ſuæ,electa genitrici ſuæ. Ad quã ſcribit idẽ Iohannes epiſtolã: Senior electæ dñæ, & filijs eius. Sed & in arcam quã Petrus apoſtolus ſub/typo interpretatur eccleſiæ:Noe cum tribus filijs,ſingulas,nõ binas uxores introduxit. Etiam de immundis animalibus bina ſumuntur,maſculus & fœmina:ut ne in beſtijs quidem,ſerpen/tibuſq;,crocodilis ac lacertis,digamia habeat locum. Quod ſi de immundis ſeptena ponunt,id eſt,imparia: & in hoc uirginitatis ac pudicitiæ palma monſtrat. Egreſſus eĩ de arca Noe:deo uictimas immolauit:nõ utiq; de pari,ſed de impari numero:quia alterũ fœtibus atq; cõiugio; alterum ſacrificio præparatum eſt. Et patriarchæ non ſingulas habuerũt uxores:imo & concu/binas habuere plurimas. Et (ne hoc parũ ſit): Dauid multas, & Solomon habuit innumerabi/les. Iudas ad Thamar,quaſi ad ſcortum ingreditur. Et iuxta occidentem litterã, Oſee ꝓpheta non ſolum meretrici:ſed etiam adulteræ copulatur. Quod ſi & nobis iure cõceditur:adhinnia/mus ad omnes fœminas:& in exẽplum Sodomæ & Gomorræ,ab ultimo die,deprehendamur uendentes & ementes:nubentes & nuptui tradentes:& tunc ſit finis coniugij,quãdo terminus uitæ. Quod & ſi poſt diluuium:& ante diluuium uiguit iſta ſententia: Creſcite & multiplicami/ni,& replete terram: quid ad nos,in quos fines ſæculorum decurrerunt,quibus dicitur: Tẽpus breue eſt:& iam ſecuris ad radices arborum poſita eſt: quæ ſyluam legis & nuptiarum,euangeli/ca caſtitate ſuccidat? Tempus amplexandi:& tempus lõge fieri ab amplexibus. Hieremias ca/ptiuitate ꝓpinqua,uxorẽ prohibetur accipere. Eçechiel in Babylone:mortua eſt (inquit) uxor mea:& apertum eſt os meum. Nec ducturus uxorem,nec ille qui duxerat:poſſunt in opere con/iugali libere ꝓphetare. Olim gloriæ erat,illum audire uerſiculum: Filij tui ſicut nouellæ oliua/rũ,in circũitu menſæ tuæ:& uideas filios filiorũ tuorũ. Nunc de cõtinẽtibus dicit⁹: Qui adhæret dño,unus ſpiritus eſt. Et,adhæſit anima mea poſt te:me ſuſcepit dextera tua. Tunc oculũ pro oculo:nunc uerberanti maxillam,præbemus & alterã. Illo tempore bellatoribus dicebatur: Ac/cingere gladio tuo ſuper femur tuũ potentiſſime: modo audit Petrus: Conde gladiũ tuũ in uaginam. Qui eĩ gladio percutit,gladio morietur. Hæc dicimus,non ſeparantes legem & euã/gelium:ut Marcion calumniatur:ſed unum atq; eundẽ ſuſcipientes deũ:qui ꝓ uarietate tempo/rũ atq; cauſarũ principiũ & finis:ſerit,ut metat:plantat,ut habeat quod ſuccidat. Iacit fundamẽ/tum:ut ædificationi, cõſũmato ſæculo, culmen imponat. Alioqui ſi ad ſacramenta ueniamus & futurorũ typos, non noſtro arbitrio:ſed Apoſtolo differẽte: Agar & Sara,uel mons Sina & Sion,duo teſtamẽta ſignificant. Lia lippiẽtibus oculis,& Rachel quã Iacob amabat plurimũ:ſy/nagogam eccleſiãq; teſtantur. Vnde & Anna prius ſterilis,Fenẽnæ ubertate fœcundior eſt. Li/cet & monogamia nos in Iſaac & Rebecca præceſſerit:cuius ſolius partus dñi reuelatio eſt. Nec ulla alia fœminarum deũ per ſeipſam cõſulit. Quid loquar de Thamar: quæ Eſron,& Phares geminos fudit infantes? In quorũ natiuitate diuiſa maceria,duos populos ſeparauit: Et ligata manus coccino,conſcientiam iudæorum,iam tunc Chriſti paſſione reſperſit: Ac de ſcorto pro/phetico:cuius ſimilitudo uel eccleſiam ſignificat de gentibus congregatã:uel (quod ipſi loco ma/gis conuenit) ſynagogam primum aſſumptam de idololatris per Abraham & Moyſen: Dein/de poſt adulterium,& negationem Saluatoris:ſedentem plurimo tempore ſine altari:ſacerdoti/bus ac prophetis:& uiri priſtini conſortium præſtolantem: ut poſtẽq; ſubintrauerit plenitudo gentium:tunc omnis Iſrael ſaluus fiat. Quaſi in breui tabella latiſſimos terrarũ ſitus oſten/dere uolui:ut pergam ad alias quæſtiunculas:quarum prima de Annæ conſilio eſt. Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta? Nec dulceis natos, Veneris nec præmia noris? Id cine/rem,aut manes credis curare ſepultos? Cui breuiter reſpondeat ipſa quæ paſſa eſt. Tu la/chrymis euicta meis:tu prima furentem. His germana malis oneras, atq; obijcis hoſti.

B

Non

C Non licuit thalami expertem ſine crimine uitam Degere more feræ, taleis nec tange/
re curas. Non ſeruata fides cineri promiſſa Sicheo. Proponis mihi gaudia nuptia/
rum:ego tibi opponam,pyram,gladium,& incendium.Non tantum boni eſt in nuptijs quod
ſperamus:quantum mali,quod accidere poteſt & timendum eſt. Libido tranſacta ſemper
ſui relinquit pœnitudinem, nunq̃ ſatiatur: & extincta redaccenditur. Vſu creſcit,& deficit:
nec rationi paret,quæ impetu ducitur.Sed dices: Amplæ opes & diſpẽſatio rei familiaris egent
auctoritate uiri.Scilicet perierunt domus cœlibum:& niſi cum ſeruulis tuis ipſa ſeruieris: fami/
liæ tuæ imperare non poteris.Auia tua,mater & amita,nonne auctoritatis priſtinæ, honoriſq;
maioris ſunt:dum eas & tota prouincia,& eccleſiarum principes ſuſpiciũt? Ergo milites & pere/
grinantes,ſine uxoribus ſua hoſpitiola non regunt? & nec inuitant ad cõuiuia, nec inuitantur?
Quaſi non poſſis probatæ ætatis habere famulos,uel libertos:in quorum nutrita es manibus:
qui præſint domui,ad publicum reſpondeant,tributa perſoluãt:quin te ſuſpiciant,ut patronã:
diligant,ut alumnam:uenerentur,ut ſanctam.Quære primum regnum dei: & hæc omnia adij/
cientur tibi.Si de ueſte cogitaueris:lilia tibi de euangelio proponũtur.Si de cibo,remitteris ad
aues quæ non ſerunt,neq; metunt,& pater tuus cœleſtis paſcit illas.Quantæ uirgines & uiduæ
abſq; ulla ſorde rumoris,ſuam ſubſtantiolam gubernarunt? Caue ne iungaris adoleſcentulis:
ne his adhæreas:ꝓpter quas Apoſtolus cõcedit ſecunda matrimonia,& ſuſtineas in media trã
quillitate naufragiũ.Si Timotheo dicit:Adoleſcẽtiores uiduas deuita. Et iterum: Ama anus,
ut matres:adoleſcentulas ut ſorores cum omni caſtitate:quare tu me commonentem non au/
dias? Fuge perſonas,in quibus poteſt malæ cõuerſationis eſſe ſuſpitio:nec paratũ habeas illud
e triuio:ſufficit mihi conſcientia mea: non curo quid de me loquãtur homines.Et certe Apoſto
lus prouidebat bona:non tantum coram deo,ſed etiam coram hominibus:ne per illum nomẽ
dei blaſphemaretur in gentibus.Habebat utiq; poteſtatem ſororem mulierem circũducendi:
ſed nolebat ſe iudicari ab infideli conſcientia. Et cum poſſet de euangelio uiuere:diebus ac
noctibus laborabat manibus ſuis,ne quem grauaret credẽtium.Si ſcandaliçat(inquit)eſca fra
D trem:in æternum carnem non manducabo.Dicamus & nos:Si ſcandaliçat ſoror,uel frater: nõ
unum & alterum,ſed totam eccleſiam:nec ſororem uidebo,nec fratrem.Melius eſt rem familia/
rem minui,quã ſalutem animæ perire.Melius eſt amittere:quod (uelimus,nolimus) aliquãdo
periturum eſt.Melius eſt ſponte dimittere, q̃ id amittere, pro quo omnia dimittenda ſunt.
Quis noſtrum,non dicam cubitum(quod enorme eſt):ſed unius unciolæ decimam partem ad
ijcere poteſt ad ſtaturam ſuam? Et ſolliciti ſumus: quid manducemus, aut quid bibamus? Ne
cogitemus ergo de craſtino.Sufficit diei malicia ſua.Iacob fratrem fugiens,magnis in patris do
mo diuitijs derelictis,nudus pergit in Meſopotamiam:& ut nobis fortitudinis præberet exem
plum:lapide capiti ſuppoſito,uidit ſcalam ad cœlum uſq; ſubrectam:& dominum innitentem
ſuper eam:per quam aſcendebant angeli,& deſcendebant:ut nec peccator deſperet ſalutẽ, nec
iuſtus de ſua uirtute ſecurus ſit.Atq; (ut multa præteream) (neq; enim tempus eſt,ut aſſumpti
teſtimonij omia ædiſſeram)poſt annos uiginti dies dominus,& pater ditior:qui dudum Ior
danem in baculo tranſierat,cum tribus turmis gregum in patriam reuertitur.Apoſtoli toto or/
be peregrini:non æs in ẓona,non uirgam in manu,non caligas habuere in pedibus:& tamẽ di/
cere poterant:Nihil habentes,& omnia poſſidentes.Et,aurum & argentum nõ eſt nobis: quod
autem habemus, hoc tibi damus:in nomine Ieſu Chriſti Naçareni,ſurge & ambula.Non eñ
erant diuitiarum ſarcina prægrauati.Et ideo ſtantes cum Helia in foramine petræ, per angu/
ſtias acus tranſire poterant,& poſteriora domini contemplari.Nos uero ardemus auaricia: &
contra pecunias diſputantes,auro ſinum expandimus:nihil q; nobis ſatis eſt.Et illud, quod de
Megarenſib⁹ dicit,iure miſeris coaptari poteſt:Aedificant quaſi ſemp uicturi:uiuũt q̃ſi altera
die morituri.Et hæc facimus:qa dñi uerbis nõ credimus:& quia æras optata cunctis nõ uicinia
mortis:quæ debet mortalibus lege naturæ:ſed caſſa ſpe,ãnorum nobis ſpatia pollicet. Nemo
enim tam fractis uiribus,& ſic decrepitæ ſenectutis eſt:ut non putet ſe unum adhuc annũ eſſe
uicturum.Vnde ſubrepit obliuio conditionis ſuæ:ut terrenum animal,& iam iãq; ſoluendum,
erigatur in ſuperbiam,& animo cœlum teneat. Verum quid ago? Fracta naui de mercibus
diſputo.

A diſputo.Qui tenebat,de medio fit,& non intelligimus Antichriſtum appropinquare:quẽ dñs
Ieſus Chriſtus,interficiet ſpiritu oris ſui.Væh prægnantibus,& nutrientibus in illa die:quorum
utrũq; de fructibus nuptiarum eſt.Præſentium miſeriarum pauca percurram.Quod rari huc
uſq; reſidemus:non noſtri meriti,ſed dñi miſericordiæ eſt.Innumerabiles & ferociſſimæ natio
nes,uniuerſas Gallias occuparunt.Quicquid inter alpes & Pyrenæũ eſt:quod Oceano & Rhe
no includitur:Quadus,Vuandalus,Sarmata,Halani,Gipedes,Heruli,Saxones, Burgũdiones,
Alemani &(o lugenda reſpublica)hoſtes Pannonij uaſtarunt.Etenim Aſſur uenit cũ illis.Ma/
gontiacum nobilis quondam ciuitas,capta atq; ſubuerſa eſt,& in eccleſia multa hominum mi/
lia trucidata.Vangiones longa obſidione deleti.Remorum urbs præpotens,Ambiani,Atreba
tæ,extremiq; hominum Morini,Tornacus,Nemete,Argentoratus:trãſlati in Germaniã.Aqui
taniæ,nouemq; populorum Lugdunenſis:& Narbonenſis prouinciæ:Præter paucas urbes po
pulata ſunt cuncta.Quas & ipſas foris gladius,intus uaſtat fames.Non poſſum abſq; lachry/
mis Toloſæ facere mentionẽ: quæ ut hucuſq; non rueret:ſancti epiſcopi Exuperij merita præ/
ſtiterunt.Ipſæ Hiſpaniæ iam iãq; perituræ,quotidie cõtremiſcũt,recordantes irruptionis Cim
bricæ:& quicqd alij ſemel paſſi ſunt,illæ ſemp timore patiuntur.Cætera taceo,ne uidear de dei
deſperare clæmentia. Olim a mari pontico, uſq; ad alpes Iulias,nõ erãt noſtra, quæ noſtra ſũt.
Et per annos triginta,fracto Danubij limite, in mediſs Romani imperij regionibus pugnaba
tur.Aruerunt uetuſtate lachrymæ.Præter paucos ſenes, oñes in captiuitate,& obſidione gene
rati:non deſyderabãt,quã non nouerant libertatẽ.Quis hoc credet? Quæ digno ſermone hi/
ſtoriæ,comprehendent? Romam in gremio ſuo:non pro gloria,ſed pro ſalute pugnare? Imo
ne pugnare quidem:ſed auro & cuncta ſupellectile,uitam redimere? Quod non uitio princi/
pũ:q uel religioſiſſimi ſunt:ſed ſcelere ſemibarbari accidit proditoris:qui noſtris,cõtra nos opi/
bus armauit inimicos.Aeterno quondam dedecore Romanũ laborabat imperiũ,quod Gallis
B cuncta uaſtantibus:ſuſoq; apud Italiam exercitu,Romam Brennus intrauit.Nec priſtinã po/
terat abolere ignominiã,donec & Gallias genitale Gallorũ ſolũ:& Gallogræciam, in qua con/
ſederant oriẽtis occidentiſq; uictores,ſuo imperio ſubiugaſſet.Hannibal de Hiſpaniæ finibus
orta tempeſtas,cũ uaſtaſſet Italiã:uidit urbem,nec auſus eſt obſidere.Pyrrhum tanta tenuit Ro
mani noĩs reuerentia:ut deletis oibus,e propinquo recederet loco:nec audebat uictor aſpicere,
quã regũ didicerat ciuitatẽ.Et tamẽ pro hac iniuria(:non eñ dicã ſuperbia:)quæ bonos exitus
habuit:alter toto orbe fugitiuus:tandẽ Bithyniæ, mortem ueneno reperit.Alter reuerſus in pa
triã,in ſuo regno occubuit.Et utriuſq; prouinciæ,populi Romani uectigales ſunt.Nũc ut oĩa
proſpero fine eueniant:præter noſtra quæ amiſimus,nõ habemus quod uictis hoſtibus aufera
mus.Potentiã Romanæ urbis,ardens Poeta deſcribens,ait:Quid ſatis eſt,ſi Roma parum eſt?
Quod nos alio mutem⁹ elogio.Quid ſaluũ eſt,ſi Roma perit? Nõ mihi ſi linguæ centũ ſint,
oraq; centũ: Ferrea uox,omnes captorũ dicere pœnas: Omnia cæſorũ percurrere noĩa poſ/
ſim. Et hæc ipſa quæ dixi,periculoſa ſunt:tam loquentibus,q̃ audientibus:ut ne gemitus qui/
dẽ liber ſit:nolentibus,imo nec audẽtibus nobis flere,quæ patimur.Reſponde mihi chariſſima
in Chriſto filia:inter iſta,nuptura es? Quẽ acceptura uirũ,cedo? fugiturũ,an pugnaturũ? Quid
utrũq; ſequaẽ intelligis.Et pro Feſcennino carmine: terribilis tibi rauco ſonitu buccina cõcrepa
bit:ut quas habes pronubas,habeas forte lugentes. Aut qbus delitijs affluas: quæ poſſeſſionũ
tuarũ reditus perdidiſti:quæ obſeſſam familiolã tuã,morbo & fame cernis contabeſcere? Sed
abſit:ut de te talia ſentiã: ut ſiniſtrũ quippiã ſuſpicer de ea,quæ ſuã dño animã cõſecrauit. Nõ
tã tibi, q̃ ſub tuo nomine alijs ſum locutus:quæ ocioſæ,& curioſæ,atq; uerboſæ domos circũe/
unt matronarũ:quarum deus uenter eſt,& gloria in confuſione earũ:quæ nihil aliud de ſcriptu
ris,niſi digamiæ præcepta nouerunt:quæ in alieno corpore,ſua deſyderia conſolãtur :ut quod
ipſæ fecerunt,alias facere uideant:& malarum ſocietate palpentur:Quarum cum impudentiã
& propoſitiones,apoſtolicarum ſententiarum interpretatione contriueris:legito quomodo ti/
bi in uiduitate ſeruanda uiuendum ſit,librum ad Euſtochium de uirginitate ſeruanda, & alios
ad Furiam atq; Saluinam:Quarum altera Probi quondam cõſulis nurus:altera Gildonis,qui
Africam tenuit,filia eſt.Hic libellus de monogamia ſub nomine tuo,titulũ poſſidebit.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

C Ad preces amici Gaudentij docet, quibus rudimentis imbuenda sit rudis ætas puellæ, uirginitati destinatæ, priusq; boni maliq; discrimen nouerit.

SCHOLIA.

CAusa difficilis.) Causam pro re, siue negotio posuit. Oratoris exodium.) Ita uocat sententiam celebratam: sumpta metaphora, a cantoribus. Quæ placentas desyderat.) Infantulis placentula, crustuloue blandiri mos erat. Nec is cibus faciebat ad continentiam. Hoc epistoliũ.) Diminuit, sicut Pacatula diminutũ est nomẽ. Interim modo.) Modo p tantũmodo dixit. Crustula.) Panis genus erat. Sic & Horatius: Vt pueris quondam, dant crustula blãdi docti res, elementa uelint ut discere prima. Mulsa premia.) Quidã codices, habẽt, mulsi prema: ut intelligas offulas mulso intinctas, q̃q; mulso quoq; puellis blãdiebãt. Qd blandit in puppis.) Puppæ facticiæ q̃dã erãt imaguncula puellarũ, qbus oblectãt ætas prima puellarũ. Pers⁹. Nempe id qd Veneri donatæ a uirgine puppæ. Furuo operire pallio.) Furuũ nigrum est, siue fuscũ, ut & pullũ. Auferre linteamina.) Et hic uides linteorũ usurã olim in delitijs fuisse: sicut admonuimus alibi. φιλόκοσμον genus fœmineum.) κόσμος ornatus, siue mundus repositus, & φιλῶ amo. Hinc φιλόκοσμος, studiosus & auidus ornat⁹.

Illos uitare pœnitendo.) Qui gustauerũt uoluptatẽ, dũ pœnitet gustasse, magis uitant insidiosam dulcedinem Cisternas luparum.) Lupas meretrices & prostibulas appellat. Virgo es.) luxta Pauli sententiam distinguit uocabulum, uirginis & mulieris. Diuisa est mulier & uirgo. Includamq; Danaen.) Danaen puellã ne uiolaretur, pater Acrisius æreæ turri incluserat. Hanc Iuppiter per impluuium illapsus, specie imbris aurei corrupit. Hieronymus accõmodat fabulam, ad uirginem, quæ domi inclusa alitur. Aqua in areola.) Sentit de areolis hortorũ, in qbus sulco facto, digiti ductu, sequitur quo uelis aqua. Et cum clæmenter.) Id est, blande & comiter. Aegre reprehendas.) Trimeter est Iambicus, quo usus est & alibi. Habuero neglectui procos.) Quædam exemplaria habebant, nobiliores habitu ræ procos: utraq; lectio probe quadrat. Deserunt Helenæ.) Helenas uocat, quæ illius græce Helenæ exemplo, Menelaũ, hoc est propriũ maritũ deserentes, Alexandrũ siue Paridẽ, hoc est adulterũ sequũtur. Viuimus quasi altera die.) Hoc dictũ est in gentem quandã: sic auide rapiunt occasionẽ uoluptatũ, quasi postridie his carituri: sic ædificãt, quasi semper uicturi.

D

HIERONYMVS AD GAVDENTIVM DE PACATVLAE INFANTVLAE EDVCATIONE.

CAusa difficilis, paruulæ scribere: quæ non intelligit, quid loquaris: cuius animũ nescias: de cuius uolũtate periculose promittas: ut secundũ prædari oratoris exodiũ: spes in ea magis laudanda sit, q̃ res. Quid eñ horteris ad cõtinentiã: quæ placentas desyderat? quæ in sinu matris, garrula uoce balbutit: cui dulciora sũt mella, q̃ uerba? Audiat profũda apostoli, quæ anilibus magis fabulis delectatur? Prophetarũ ænigmata sentiat, quã tristior gerulæ uultus exagitat? Euãgelij intelligat maiestatem, ad cuius fulgura, omnis mortalium sensus hebetatur? Vt parenti subrigiatur horter: quæ manu tenera, ridentẽ uerberat matrem? Itaq; Pacatula nostra, hoc epistolium post lectura suscipiat. Interim modo litterarum elementa cognoscat: iungat syllabas, discat nomina, uerba consociet: atq; ut uoce tinnula ista meditetur: proponãtur ei crustula, mulsa premia, & quicqd gustu suaue est: quod uernat in floribus: quod rutilat in gemmis: quod blanditur in puppis, acceptura festinet. Interim & tenero tentet pollice fila ducere: rumpat sepe stamina, ut aliquando non rumpat: post laborẽ lusibus gestiat: de matris pendeat collo, rapiat oscula propinquorum: psalmos mercede decanter: amet quod cogitur discere: ut non opus sit, sed delectatio: non necessitas, sed uoluntas. Solent quædã cum futurã uirginem spoponderint: pulla tunica eã induere, & furuo operire pallio, auferre linteamina: nihil in collo, nihil in capite auri finere: reuera bono cõsilio: ne habere discat in tenero, quod postea ponere compellatur. Alijs uero ecõtra uidetur. Quid enim, aiunt, si ipsa non habuerit, habentes alias non uidebit? φιλόκοσμον genus fœmineum est: multasq; etiam insignis pudicitiæ, q̃uis nulli uirorum: tamen sibi scimus libenter ornari. Quin potius habendo satietur: & cernat laudari alias, quæ ista non habeãt. Meliusq; est, ut satiata cõtemnat, q̃ nõ habendo habere desyderet. Tale uero quid & Israelitico fecisse populo dominũ: ut cupiẽtibus Aegyptias carnes, usq; ad nauseam & uomitum præberet examina coturnicũ: multosq; sæculi prius homines, facilius carere experta corpis uoluptate, q̃ eos qui a pueritia libidinem nesciãt. Ab alijs eñ nota calcari, ab alijs ignota appeti. Illos uitare pœnitendo suauitatis insidias, quas

fugerunt

A fugerunt: Hos carnis illecebras, dulci titillatione corporis blandiẽteis: dum mella putant, uenena noxia reperire. Mel enim distillare labia meretricis: quod ad tempus impinguat uescentiũ fauces: & postea felle amarius inuenitur. Vnde & in dñi sacrificijs, mel non offerunt: ceraq; contempta, quæ mellis hospitium est: oleum accenditur in templo dei: quod de amaritudine expromit oliuarũ. Pasca quoq; cũ amaritudinibus comedi, in azymis synceritatis & ueritatis: quas qui habuerit, in sæculo persecutionẽ sustinebit. Vnde & propheta mystice cantat: Sedebam solus, quia amaritudine repletus sum. Quid igitur? Luxuriandum est in adolescentia: ut postea luxuria fortius contemnatur? Absit uero inquiunt. Vnusquisq; eñ in qua uocatione uocatus est, in ea permaneat. Circũcisus quis, id est, uirgo uocatus est: non adducat præputiũ, hoc est, nõ quærat pelliceas tunicas nuptiarũ: quibus Adam eiectus de paradiso uirginitatis, indutus est. In præputio quis uocatus est: hoc est, habens uxorem, & matrimonij pelle circũdatus: non quærat uirginitatis & æternæ pudicitiæ nuditatem, quam semel habere desiuit: sed utatur uase suo in sanctificatione & pudicitia, bibatq; de fontibus suis: & non quærat cisternas luparum dissipatas: quæ purissimas aquas pudicitiæ, continere non possunt. Vnde & idem Paulus in eodem capitulo, de uirginitate & nuptijs disputans: Seruos carnis uocat in matrimonio constitutos. Liberos eos, qui absq; iugo nuptiarũ, tota dño seruiunt libertate. Quod loquimur: nõ in uniuersum loquimur: sed in parte tractamus. Nec de omnibus, sed de quibusdam dicimus. Ad utrũq; eñ sexum: nõ solum ad uas infirmũ, noster sermo dirigitur Virgo es, quid te mulieris delectat societas? Quid fragilem & sutilem ratem, magnis cõmittis fluctibus: & grande periculum nauigationis incertæ, securus ascendis? Nescis quid desyderes: & tamẽ sic eis iungeris: quasi aut ante desyderaueris: aut (ut leuissime dicam) postea desyderaturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anũ deformẽ, elige probatæ in dño continentiæ. Quid te adolescentula,

B quid pulchra, quid luxurio sa delectat? Veteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus ueteris, affluis diuitijs, p̃cioſa ueste circũdaris, & iuxta serpentẽ mortiferũ, secure dormire te credis? At nõ habitas in eodem hospitio. In nocte dũtaxat. Cæterum totos dies in huius cõfabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes: ut cum ipse non peccet, alijs peccare uidearis: ut exemplo sis miseris, qui nominis tui auctoritate delinquant? Tu quoq; uirgo uel uidua: cur tam longo sermone uiri retineris? Cur cum solo relicta nõ metuis? Saltem alui te, & ueficæ cogat necessitas, ut exeas foras: ut deseras in hac re eum: cum quo licentius, q̃ cũ germano: multo inuerecũdius, q̃ cum marito egisti. Sed de scripturis sanctis aliquid interrogas. Interroga publice, audiant pedissequæ, audiant comites tuæ. Oñe quod manifestatur, lux est. Bonus sermo, secreta nõ quærit: quin potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorũ. Magister egregius cõtemnit uiros, despicit fratres: & in unius mulierculæ secreta erudition desudat. Declinaui parumper de mea disputatione, aliorum occasione: & dum infantẽ Pacatulam instituo, imo & nutrio: multarum subito mihi male pacatarũ bella suscepi. Reuertar ad propositum. Sexus fœmineus suo iungatur sexui: nesciat, imo timeat, cum pueris ludere. Nullũ impudicum uerbũ nouerit. Et si forte in tumultu familiæ discurrẽtis aliquid audiat: nõ intelligat. Matris nutum, pro uerbis ac monitis, & pro imperio habeat. Amet ut parentem, subijciatur ut dñæ: timeat, ut magistram. Cum autẽ uirgunculã rudem & edentulam, septimus ætatis ãnus exceperit, & cœperit erubescere: scire quid taceat: dubitare quid dicat: discat memoriter psalterium, & usq; ad annos pubertatis, libros Solomonis, euangelia, apostolos, & prophetas sui cordis thesaurum faciat: Nec liberius procedat ad publicum: nec semper ecclesiarum quærat celebritatem. In cubiculo suo totas delitias habeat. Nunq̃ iuuenculos, nunq̃ cincinnatos uideat, uocis dulcedines per aurem animam uulnerantes, puellarumq; lasciuia repellat. Quæ quanto licentius adeunt: tanto difficilius euitant: & quod didicerunt, secreto docẽt, inclusamq; Danaẽ, uulgi sermonibus uiolãt. Sit ei magistra comes, pædagoga custos. Non multo uino dedita: non iuxta Apostolum ociosa atq; uerbosa, sed sobria, grauis, lanifica: & ea tantum loquẽs, quæ animum puellarem ad uirtutem instituant. Vt enim aqua in areola digitum sequitur præcedentem: ita ætas mollis & tenera in utrãq; partem flexibilis est: & quocũq; duxeris trahitur. Solent lasciui & comptuli iuuenes blandimentis, affabilitate, munusculis, aditum sibi per nu-

h trices

C trices aut alumnas quærere. Et cum clæmenter intrauerint, de ſcintillis incendia concitare, paula tim q̃ proficere ad impudentiam: & nequaq̃ poſſe prohiberi, illo in ſe uerſiculo comprobato: Aegre reprehendas, quod ſinis conſueſcere. Pudet dicere, & tamen dicendum eſt: Nobiles fœminæ, quæ nobiliores habuere neglectui procos, uiliſſimæ conditionis hominibus & ſeruulis copulantur: ac ſub nomine religionis & umbra continentiæ, interdum deſerunt uiros Helenæ, ſequũtur Alexandros, Menelaos pertimeſcunt. Videntur hæc, planguntur, & non uindicant: quia multitudo peccantium, peccandi licentiam ſubminiſtrat. Proh nefas, orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt. Vrbs inclyta & Romani imperij caput, uno hauſta eſt incendio. Nullæ eſt regio, quæ non exules Romanos habeat. In cineres ac fauillas, ſacræ quondam eccleſiæ, concidерunt: & tamen ſtudemus auariciæ. Viuimus quaſi altera die morituri, & ædificam⁹ quaſi ſemper in hoc ſæculo uicturi. Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarũ: & nudus atq; eſuriens ante fores noſtras Chriſtus in paupere moritur. Legimus Aaron põtificem iſſe obuiam furentibus flammis, & accenſo thuribulo, dei iram cohibuiſſe. Stetit inter mortẽ & uitam, ſacerdos magnus: nec ultra ueſtigia eius, ignis procedere auſus eſt. Moyſi loquitur deus: Dimitte me, & delebo populum iſtum. Quando dicit, dimitte me: oſtendit ſe teneri poſſe, ne faciat quod minatus eſt: Dei em̃ potentiam, ſeruí preces impediebant. Quis putas ille ſub cœlo eſt, qui nunc iræ dei poſſet occurrere? qui obuiare flammis? & cum Apoſtolo dicere: optabam ego anathema eſſe pro fratribus meis? Pereunt cum paſtoribus greges: quia ſicut populus, ſic ſacerdos. Moyſes compaſſionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte: Sinautẽ, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus: nec propria ſalute contentus eſt. Gloria qp̃pe regis, multitudo populi. His Pacatula noſtra nata eſt temporibus. Inter hæc crepundia, primam carpit ætatem: ante lachrymas ſcitura cũ riſum: prius fletum ſenſura, cũ gaudium. Necdũ introitus, iam exitus. Talem ſemper putet fuiſſe mundum. Neſciat præterita, fugiat præſentia, futura deſyderet. Hæc ut tumultuario ſermone dictarem: & poſt neces amicorum, luctũq; perpetuum, infanti ſenex longo poſt liminio ſcriberem: tua Gaudenti frater impulit charitas: ma-
D luiq; parum, cũ nihil omnino poſcenti dare: quia in altero uolũtas oppreſſa luctu, in altero amicitiæ diſſimulatio eſt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

PAulinus Iuuenis, æloquens & monachus, ut tum quidem erant monachi, Hieronymum litteris, cum alijs nominibus: tum his præcipue laudarat, quod ſenex in ſanctis ageret locis. Miſerat una librum, quem in defenſionem Theodoſij imperatoris ſcripſerat: rogans, ut ſibi præſcriberet, quam uitæ formam potiſſimum ſequi deberet. Hunc igitur collaudatum, ob inſignem æloquentiam, hortatur, ut arcanarũ litterarum ſcientiam adiungat. Hic Paulinus, Paulæ ni fallor cognatus, poſtea Nolanæ ciuitatis epiſcopus fuit: ut teſtatur Gẽnadius. Puto diuerſum ab eo, quẽ diuus Hieronymus in epitaphio Marcellæ, teſtatur Antiochenæ in Syria epiſcopũ fuiſſe: a quo Romam cũ Epiphanio retractus eſt, cuius meminit & in epitaphio Paulæ.

SCHOLIA.

ET ultimam partem conuiuij.) Alluſit ad euangelicam admonitionem: Cũ fueris inuitatus, accumbe in extremo &c. Quo religioſiſſimus princeps.) Scripſit em̃ panegyricum ad Theodoſium imperatorem, uti teſtatur Gennadius. Frater chariſſime.) Fratrem uocat, monachus monachum, ſed nõdum epiſcopum. Quos ipſe ſciret eſſe preſbyteros.) Ita legis in Numeris, capite. 11. Cõgrega mihi ſeptuaginta uiros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quod ſenes populi ſunt. Et nodum informis loti.) Verſus eſt Maronis ex libro duodecimo. In qua municipatũ.) Reſpexit huc, quod Paulus municeps eſſet Romanæ ciuitatis: ut ipſe teſtat in Actibus. At idem uocat Hieruſalem matrem fidelium: illa quæ ſurſum eſt Hieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Nec in monte Gaçarim.) Mons eſt Iudeæ, & reſpexit ad id quod in euangelio Iohannis, Chriſtus dixit mulieri Samaritanæ. Siccato Iudeæ uellere.) Quod legimus de uellere Gedeonis ad allegoriam traxit. Templũ dñi.) Apud Hieremiam, cap. 7. dominus reijcit eos, qui fiderẽt ceremonijs & ſanctimoniæ locorum, dicẽtes: Templum dñi, templum dñi, templum dñi, cum interim impie uiuerent. Et de Hieroſolymis.) Apparet illis temporibus ad modum barbaram fuiſſe habitam: cum diuus Hieronymus Hieroſolymis loco ſanctiſſimo, Britanniam opponat, ceu regionem maxime prophanam, & Hieroſolymis diſſimillimam. Nec uno in loco nominat hanc inſulam, ſed quoties de barbaricis eſt mentio. Nunc Gallorũ & Germanorũ incurſionibus, mediocriter culta eſt. [redacted]

ſummo

A [redacted] Bathamutico.) Hieronymus exponẽs octauum caput Eçechielis, indicat hebræo ſyroq; ſermone שמוע Thamus dici, quem nos uocamus Adonidem. Quo nomine illi menſem etiam Iulium uocent, quod in hoc putent extinctum Adonidem Veneris amaſium. Fabula notior eſt, cũ ut hic ſit referenda. In urbe celeberrima.) Mirum eſt tum quoq; Hieroſolymã adeo celebrem fuiſſe, cũ eſſet a Romanis principib⁹ funditus euerſa. Sed Hadrianus reſtituit. Fraterne interrogas.) Id eſt, amice: ob id aperte tecum agam & libere, quod uerbis Paulinis dixit reuelata facie. Camillos Fabricios.) Feſtiuiter commutauit numerum unitatis in numerum multitudinis. Filij Rechab.) De his legis Hieremiæ. cap. 35. ſicut indicauimus in ſuperioribus ſcholijs. Filiorum Rechab.) Hic eſt titulus ſeptuageſimi pſalmi, in quo laborat diuus Auguſtinus, quod nuſq; filij Rechab legantur ducti in captiuitatem. Iſte eſt Ionadab filius.) Locus eſt libro regum quarto. cap. decimo, quẽadmodũ Hieu, Ionadab filium Rechab, forte obuium, data dextra in currum ſuum ſuſtulerit, habiturus eum çeli ſui & teſtem & adiutorem. Fidelis & famoſus tuorum.) Hic famoſus in bonam accepit partem, ut & alibi famoſa queſtio. Inſtitorem.) Id eſt, negociatorem ſeu mercatorem. Et interdum piſciculos.) Quoniam rem eãdem alijs explicat uerbis, ſuccurit in epiſtola ad Lætam: cui⁹ initiũ, Apoſtolus Paulus: Vbi conijciebamus ſcribi poſſe, e ſimila garoq; piſciculi, magis eſſe legẽdum, ad hunc modum: Cibus ei⁹ oluſculum ſit & ſimila, raroq; piſciculi: ut intelligas comedi piſciculos ceu delitias, & raro ſumendos, Verum Chriſti tẽplum.) Rurſum extenuat illorum pietatem, qui ſuas opes in templorum ſtructuras, aut ornamenta conferunt. Liberalitas liberalitate.) Ciceronem uirum prudentiſſimum appellat, quoniã ſanctum uocare non potuit. Is em̃ in ſecundo de officijs libro ſcripſit in hunc modum: Itaq; benignitas benignitate tollitur. Eleganter autem interpretatus eſt hanc uocem benignitas, quæ proprie ad bene faciendi largiendiq; promptitudinem pertinet, cum illiterati putent eſſe clæmentiam & humanitatem.

Reſpicere ad phaleras.) Retulit carmen e ſatyra. Ego te intus & in cute noui.) Perſianum Hemiſtichium, quod compluſculis infulcit locis. Significat idem quod intus & foris. Sus Mineruam.) Id eſt, indoctus doctum, prouerbiũ eſt, ut in Chiliadibus indicauimus. Ingredientem pelagus.) Et hac ſimilitudine Ciceronis ſubinde gaudet uti, de eo qui defunctus nauigatione, monet ingreſſurum mare. Ita ſenex admonet Iuuenem. Facultatem meam requiri.) Requiri poſuit pro deſyderari, quod idem facit. M. Tullius. Deſyderamus autem quod ſignificamus deeſſe. Senſus hic eſt: Si non ſcripſiſſem rogatus, putaſſes mihi uoluntatẽ defuiſſe. Nũc cũ utcũq; ſcribo, intelligis me nõ potuiſſe p̃ſtare potius cũ noluiſſe id quod rogaſti. Pro Theodoſio.) Apparet non tam panegyricum fuiſſe, cũ Apologiam aduerſus calumnias. Id & ſuperius ſignificauit, cũ ait: Illo ore, quo religioſiſſimus princeps defenditur. Sub diuiſio placuit.) Difficillimum eſt apte diuidere. Siquidẽ niſi propoſitiones ſcite repertæ fuerint, nullo modo recte partiri potes. Iam illis repertis, eſt aliquid apte collocare. Et ne ſtatim nimis anxia ſectione moleſtus ſis, quædam poſtea ſuo loco rurſus ſunt diuidenda, quod hic appellat ſubdiuiſionem. [redacted] Preſſum & nitidum.) Quod erat Atticorum, cum Cicero, nonnihil habeat Aſiaticum. Difficile eſt autem hæc duo coniungere, præſſum illud quod uocat, & perſpicuitatem. Iacet em̃ oratio.) Iacere dicitur, quod friget, quodq; caret actu uitaq; & uigore. Horatius huiuſmodi ſcripta nugas appellat canoras. Magna eſt rerum conſequẽtia.) Hoc præſtat apta diſpoſitio, ut aliud ex alio ſequat: quã uirtutẽ Caligula deſyderabat in Seneca: Cuius orationẽ ſolitus eſt uocare, arenam ſine calce. Cicero, ſcopas diſſolutas appellat. Per Sion, Itabirium & Sina.) Mõtes ſunt Iudeæ, qui in diuinis litteris ſignificãt aſcenſum ad culmen ueræ pietatis. Cæterũ modeſte ſignificat Paulino alioq; facũdiſſimo defuiſſe ſciẽtiã arcanæ ſcripturæ, quã ſibi uindicat, & optimo iure uindicat Hieronymus. Per manus myſteria tradere.) Prouerbiali figura dictum eſt, per manus tradere, id eſt, quod ab alijs didici, uiciſſim docere. Quod docta græcia.) Significat græcis, nullũ fuiſſe temporibus illis, qui inſignem æloquentiam, cum inſigni diuinarũ litterarum cognitione cõiunxiſſet. Qui ædere uult nucleũ.) Mire Plautinum dictum, ad rem ſacram accõmodauit. Extrema manus.) Id eſt, perfectio. Symmyſten.) Symmyſtæ dicũtur ijſdem initiati ſacris, ac myſterijs: ut Chriſtiana Chriſtiano, ſacerdos ſacerdoti, monachus monacho Symmyſtes eſt. Arcem tenere noſtrorum.) Id eſt, latinorum. Porro arcem dixit pro principatu, ſiue ſummo loco, nec id ſine prouerbiali figura.

Cum Iacob.) Alluſit ad duo, ad ſcalam Iacob, & ad cœnaculum Sion, in quod diſcipuli leguntur aſcendiſſe poſt aſcenſionem. Cane in domatibus.) Alluſit ad euangelicũ illud. Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Nil ſine magno.) Carmen eſt Horatianũ e ſermonibus. Anteq; ſubeãt morbi.) Et hos uerſus aſſuit ex Vergilij Georgicis ſumptos.

HIERONYMVS AD PAVLINVM DE INSTITVTIONE MONACHI.

C BOnus homo,de bono cordis thesauro,profert ea quæ bona sunt:& ex fructibus arbor cognoscitur. Metiris nos uirtutibus tuis,& paruos, magnus extollis: ulti/mam q̄ partem conuiuij occupas:ut patrisfamilias iudicio proueharis. Quid em̄ in nobis,aut quantulū est,ut doctæ uocis mereamur præconiū? Vt illo ore quo religiosissimus princeps defenditur:humiles modici q̄ laudemur? Noli igitur frater charissime annorū nos æstimare numero:nec sapientiam canos reputes,sed canos sapientiam:Solomone testante: Cani hominis prudentia eius. Nam & Moyses septuaginta presbyteros iubetur eli/gere:quos ipse sciret esse presbyteros:uti q̄ non æuo,sed prudentia iudicandos. Et Daniel ad/huc puer,longæuos iudicat:atq; impudicos senes,ætas lasciua condemnat. Noli inquam fidem pensare temporibus:nec me idcirco meliorē putes,quod prior in Christi exercitu cœperim mili tare. Paulus apostolus,& uas electionis de persecutore mutatus:nouissimus in ordine, primus in meritis est:quia extremus licet,plus omnibus laborauit. Iudas qui quondā audierat: Tu au tem homo,qui simul mecū dulces capiebas cibos,dux meus & notus meus,in domo dei ambu lauimus cum consensu:proditor amici & magistri,Saluatoris arguit᷑ uoce:& nodū informis lœ ti,trabe nectit ab alta. Econtrario latro crucem mutat paradiso:& facit homicidij pœnam mar/tyrium. Quanti hodie diu uiuendo portant funera sua:& quasi sepulchra dealbata, plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor,lōgū uincit teporē. Deniq; & tu audita sententia Saluato/ris:Si uis perfectus esse,uade & uende omnia quæ habes,& da pauperibus,& ueni sequere me: uerba uertis in opera:& nudam crucē,nudus sequēs:expeditior & leuior scandis scalam Iacob. Tunicam mutas cū animo:nec pleno marsupio,glorioſas sordes appetis:sed puris manibus & candido pectore,pauperē te & spiritu & operibus gloriaris. Nihil est em̄ grande,tristi & lurida facie,uel simulare,uel ostentare ieiunia:possessionū reditibus abundare,& uile iactare palliolū.
D Crates ille Thebanus,homo quondā ditissimus:cum ad philosophandum Athenas pergeret: magnū auri pōdus abiecit. Nec putauit se simul posse,& uirtutes & diuitias possidere. Nos suf/farcinati auro, Christū pauperem sequimur:& sub prætextu eleemosynæ, pristinis opibus incu bantes:quomodo possumus aliena fideliter distribuere:qui nostra timide reseruamus? Plenus uenter,facile de ieiunijs disputat. Non Hierosolymis fuisse,sed Hierosolymis bene uixisse,lau/dandū est. Illa expetenda est ciuitas:nō quæ occidit prophetas,& Christi sanguinem fudit: sed quā fluminis impetus lætificat:quæ in monte sita,celari nō potest:quā matrem sanctorū Apo/stolus clamitat. In qua se municipatū cum iustis lætat᷑ habere. Neq; uero hoc dicēs:memetipm incōstantiæ redarguo,dānoq; quod facio:ut frustra uidear ad exemplum Abraham:& meos & patriā reliquisse:sed nō audeo dei omnipotentiā,angusto fine cōcludere:& coartare paruo ter/ræ loco,quē nō capit cœlū. Singuli quiq; credentiū,nō locorū diuersitatibus,sed fidei merito pō derant᷑. Et ueri adoratores,neq; Hierosolymis,neq; in mōte Gaçarim adorant patrē:quia deꝰ spiritus est:& adoratores eius in spiritu,& ueritate adorare oportet. Spūs spirat ubi uult. Dñi est terra & plenitudo eius. Postq̄ siccato Iudeæ uellere,uniuersus orbis cœlesti rore pfusus est: & multi de oriente & occidente uenientes recubuerūt in sinu Abrahæ:desijt notus esse tantum in Iudæa deus:& in Israel magnū nomen eius:sed in omnē terrā exiuit sonus apostolorū:& in fines orbis terræ uerba eorum. Saluator ad discipulos loquens:cū esset in tēplo: Surgite, inqt, abeamus hinc. Et ad Iudæos:Relinquet᷑ uobis domus uestra deserta. Si cœlū & terra trāsibūt: uti q̄ transibunt omnia,quæ terrena sunt. Et crucis igitur & resurrectionis loca prosunt his, qui portant crucē suam,& cū Christo resurgunt quotidie:qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Cæterū qui dicunt: Templū dñi,templum dñi,audiant ab Apostolo: Vos estis tēplum dñi,& spiritussanctus habitat in uobis. Et de Hierosolymis & de Britannia,æqualiter patet aula cœle stis. Regnum em̄ dei intra uos est. Antonius,& cuncta Aegypti,& Mesopotamiæ,Pōti,Cap/padociæ,& Armeniæ examina monachorum,non uidere Hierosolymā:& patet illis absq; hac urbe paradisi ianua. Beatus Hilarion cum Palæstinus esset,& in Palæstina uiueret:uno tātum die uidit Hierosolymam:ut nec contemnere loca sancta propter uiciniam: nec rursus dominū loco claudere uideretur. Ab Hadriani temporibus usq; ad imperium Constantini, per annos circiter

A circiter centū octogintain loco resurrectionis,simulacrum Iouis:in crucis rupe, statua ex mar/more Veneris,a gentibus posita colebatur:existimantibus persecutionis authoribus:quod tol lerent nobis fidem resurrectionis & crucis,si loca sancta per idola polluissent. Bethlehē nunc nostrā:& angustissimū orbis locū:de quo psalmista canit: Veritas de terra orta est, lucus inum brabat Thamus, id est, Adonidis : & in specu, ubi quondā Christus paruulus uagijt, Veneris amasius plāgebatur. Quorsum inquies hæc, tam longo repetita principio? Videlicet,ne quic̄q; fidei tuæ deesse putes,quia Hierosolymā non uidisti:nec nos idcirco meliores existimes,quod huius loci habitaculo fruimur:sed siue hic,siue alibi,æqualē te pro operibus tuis apud dominū nostrū habere mercedē. Re uera,ut simpliciter motus mentis meæ fatear,cōsyderans & propo/situ tuū,& ardorē quo sæculo renunciasti: differentias in locis arbitror:si urbibus & frequētia urbiū derelicta,in agello habites:& Christū quæras in solitudine:& ores solus in mōte cū Iesu: sanctorumq; tantū locorū uicinitatibus pfruaris:id est,ut & urbe careas,& propositū monachi non amittas. Quod loquor:non de episcopis,non de p̄sbyteris,nō de clericis loquor: quorum aliud officiū est,sed de monacho:& monacho quondā apud sæculū nobili:qui idcirco precium possessionū suarū ad pedes apostolorū posuit,docens pecuniā esse calcandā:ut humiliter & se creto uictitans,semper cōtemnat,quod semel contēpsit. Si crucis & resurrectionis loca,nō essent in urbe celeberrima : in qua curia,in qua aula militū, in qua scorta, mimi,scurræ : & omia sunt, quæ solēt in cæteris urbibus:uel si monachorū turbis solūmodo frequētaret᷑ : expetēdū re uera huiusmodi cūctis monachis esset habitaculū. Nūc uero summæ stulticiæ est,renunciare sæcu lo,dimittere patriā,urbes deserere,monachū profiteri:& inter maiores populos peregre uiuere c̄q; eras uicturus in patria. De toto huc orbe cōcurritur. Plena est ciuitas uniuersi generis homi/nū:& tanta utriusq; sexus cōstipatio:ut quod alibi ex parte fugiebas,hic totū sustinere cogaris.

B Quia igitur fraterne interrogas,per quā uiā incedere debeas:reuelata tecum facie loquar. Si officiū uis exercere presbyteri,si episcopatus te,uel opus,uel honor forte delectat:uiue in urbi/bus & castellis:& aliorū salutem,fac lucrū animæ tuæ. Sinautem cupis esse,quod diceris mona/chus,id est,solus:quid facis in urbibus:quæ uti q̄ nō sunt solorū habitacula,sed multorum? Ha bet unūquodq; ꝓpositū,principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabritios, Regu/los,Scipiones. Philosophi proponant sibi Pythagoram,Socratē,Platonē, Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerū, Vergiliū,Menandrū, Terentiū. Historici, Thucydidē, Salustium, Hero/dotum, Liuium. Oratores, Lysiam, Gracchos, Demosthenē, Tulliū. Et ut ad nostra ueniamus: Episcopi & presbyteri habeāt in exemplū apostolos & apostolicos uiros:quorū honorē possi/dentes,habere nitantur & meritū. Nos autē habeamus ꝓpositi nostri principes, Paulos & An/tonios, Iulianos, Hilarionē, Macarios. Et ut ad scripturarū authoritatem redeam: noster prin/ceps Helias, noster Heliseus, nostri duces filij prophetarū:qui habitabant in agris & solitudini bus:& faciebant sibi tabernacula ꝓpe fluenta Iordanis. De his sunt & illi filij Rechab:qui uinū & siceram nō bibebant:qui morabantur in tētorijs,qui dei per Hieremiā uoce laudantur: & p/mittitur eis,quod non deficiat de stirpe eorū uir stans corā dño. Hoc reor & septuagesimi psal mi titulū significare,filiorū Ionadab:& eorum qui primi in captiuitatem ducti sunt. Iste est Io/nadab filius Rechab, qui in regnorū libro scribitur, currum ascendisse cum Hieu. Et huius filij sunt,q in tabernaculo semper habitātes:ad extremū,ꝓpter irruptionē Chaldaici exercitus, Hie rosolymā intrare cōpulsi:hanc primi captiuitatē sustinuisse dicūtur:quod post solitudinis liber tatē,urbe quasi carcere sunt reclusi. Obsecro ita q̄ te:ut quoniā sanctæ sororis tuæ ligatus es uin culo:& nō penitus expedito pergis gradu:siue hic,siue ibi,multitudines hominū & officia & sa/lutationes & cōuiuia,ueluti quasdā catenas fugias uoluptatū. Sit uilis & uespertinus cibus: holera & legumina:interdum q̄ piscículos,ꝓ summis ducas delitijs. Qui Christum desyderat, & illo pane uescitur:non quærit magnopere de c̄q; preciosis cibis stercus cōficiat. Quicquid post gulam nō sentitur:idem tibi sit,quod panis & legumina. Habes aduersus Iouinianū libros de contemptu uentris & gutturis plenius disserentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequē/ter orandum flexo corpore,mens erigenda ad dominū. Crebræ uigiliæ,& uentre uacuo sæpius dormiendum. Rumusculos & gloriolas & palpantes adulatores,quasi hostes fuge. Pauperibus

C & fratribus,refrigeria ſumptuũ,manu ppria diſtribue.Rara eſt in hominibus fides.Nõ credis uerum eſſe quod dico? Cogita Iudæ loculos.Humilitatẽ ueſtiũ,tumenti animo nõ appetas.Sæcularium & maxime potentiũ conſortiũ deuita.Quid tibi neceſſe eſt ea uidere crebrius:quorũ cõtemptu monachus eſſe cœpiſti? Soror præcipue tua,matronarũ declinet cõſortia. Nec inter ſericas ueſtes & gẽmas circũſedentiũ fœminarũ ſe ſordidatã,aut doleat,aut miretur. Quia alterũ propoſiti pœnitentia:alterum iactantiæ ſeminariũ eſt. Caue ne quaſi fidelis & famoſus tuorũ quondã diſpẽſator,alienam pecuniã diſtribuendã accipias.Intelligis quid loquar.Dedit eñ tibi dñs in omnibus intellectum.Habeto ſimplicitatẽ columbæ,ne cuiq̃ machineris dolos:& ſerpentis aſtutiã,ne aliorũ ſupplanteris inſidijs.Nõ multũ diſtat in uitio,uel decipere poſſe,uel decipi Chriſtianũ. Quẽ ſenſeris tibi,aut ſemp aut crebro de nũmis loquẽtẽ:excepta eleemoſyna: quæ indifferenter omnibus patet:inſtitorem potius habeto q̃ monachum.Præter uictum & ueſtitum & manifeſtas neceſſitates,nihil cuiq̃ tribuas:ne filiorũ panẽ,canes comedãt.Verum Chriſti templũ anima credentis eſt:illã exorna,illã ueſti,illi offer donaria,in illa Chriſtum ſuſcipe.Quæ utilitas eſt parietes fulgere gemmis:& Chriſtũ in paupere fame periclitari? Iam non ſunt tua quæ poſſides:ſed diſpenſatio tibi credita eſt.Memento Ananiæ & Saphiræ.Illi ſua timide:ſeruauerunt:tu conſydera,ne Chriſti ſubſtantiã imprudenter effundas:id eſt,ne immoderato iudicio rem pauperum,tribuas nõ pauperibus:& ſecundũ dictum prudentiſſimi uiri,liberalitate liberalitas pereat.Noli reſpicere ad phaleras,& noïa uana Catonum. Ego te, inquit, intus & in cute noui.Eſſe Chriſtianum grande eſt,nõ uideri.Et neſcio quomodo plus placent mundo,qui Chriſto diſplicent.Hæc nõ,ſicut aiunt,Sus Mineruam:ſed ingredientem pelagus, amicus amicum monuí:malens a te facultatem meã requiri,q̃ uoluntatẽ:ut in quo ego lapſus ſum,tu firmo pergeres gradu. Librum tuum quem pro Theodoſio principe prudenter ornaſti,q̃ cõpoſitum trãſmiſiſti:libenter legi:& præcipue mihi in eo ſubdiuiſio placuit. Cũq; in primis partib⁹ uincas alios:in penultimis teipſum ſuperas.Sed & ipſum genus æloquij preſſum

D eſt,& nitidum:& cũ Tulliana luceat puritate,crebrũ eſt in ſententijs.Iacet eñ (ut ait qdam) oratio,in qua tantũ uerba laudantur.Præterea magna eſt rerum cõſequentia: & alterum pendet ex altero.Quicquid aſſumpſeris,uel finis ſuperiorum,uel initium ſequentium eſt. Felix Theodoſius:qui a tali Chriſti oratore deſeditur.Illuſtraſti purpuras eius:& utilitatẽ legum, futuris ſæculis cõſecraſti.Macte uirtute,qui talia habes rudimenta,qualis exercitatus miles eris? O ſi mihi liceret iſtiuſmodi ingenium, non per Aonios montes & Heliconis uertices, ut poetæ canunt:ſed per Sion & Itabirium,& Sina excelſa ducere:Si contingeret docere,quæ didici:& quæ ſi per manus myſteria tradere ſcripturarum: naſceretur nobis aliquid,quod docta græcia non haberet. Audí ergo mi conſerue, amice,germane, auſculta pauliſper,quo in ſcripturis ſanctis calle gradiaris.Totũ quod legimus in diuinis libris:nitet qdem,& fulget etiã in cortice:ſed dulcius in medulla eſt.Qui edere uult nucleum, frangat nucem. Reuela(inquit Dauid)oculos meos:& conſyderabo mirabilia de lege tua. Si tãtus ppheta tenebras ignorantiæ confiteẽ:quas nos putas paruulos & penelactentes inſcitiæ nocte circũdari? Hoc autẽ uelamen,non ſolũ in facie Moyſi:ſed & in euangeliſtis,& in apoſtolis poſitum eſt. Turbis ſaluator in parabolis loquebatur:& conteſtans myſticum eſſe quod dicebatur :aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat.Niſi aperta fuerint uniuerſa quæ ſcripta ſunt ab eo,qui habet clauẽ Dauid: qui aperit & nemo claudit:claudit,& nemo aperit:nullo alio reſerãte pandent.Si haberes hoc fũdamentũ: nemo claudit:claudit,& nemo aperit:nullo alio reſerãte pandent.Si haberes hoc fũdamentũ: imo,ſi quaſi extrema manus operi tuo induceret:nihil pulchrius,nihil doctius, nihil dulci⁹,nihilq; latinius tuis haberem⁹ uoluminib⁹.Tertullian⁹ creber eſt in ſentẽtijs:ſed difficilis in loquẽdo.Beatus Cyprianus inſtar fontis puriſſimi,dulcis incedit & placidus:& cum totus ſit in exercitatione uirtutum,occupatus perſecutionum anguſtijs,de ſcripturis diuinis nequaq̃ diſſeruit. Indyto Victorinus martyrio coronatus:quod intelligit æloqui non poteſt.Lactantius, quaſi quidam fluuius æloquentiæ Tullianæ, utinam tam noſtra cõfirmare potuiſſet, q̃ facile aliena deſtruxit.Arnobius inæqualis & nimius:& abſq; operis ſui partitione confuſus.Sanctus Hilarius gallicano cothurno attollitur:& cum græciæ floribus adornetur,longis interdum periodis inuoluitur:& a lectione ſimpliciorum fratrum procul eſt. Taceo de cæteris, uel defunctis, uel etiam

A etiam adhuc uiuentibus:ſuper quibus in utrãq; partem poſt nos alíj iudicabunt.Ad teipſum ueniam Symmyſtẽ,ſodalem meum & amicum:amicum inquã meum anteq̃ notum: & precabor,ne aſſentationẽ in neceſſitudine ſuſpiceris:quin potius uel errare me exiſtimato,uel amare labi,q̃ amicum adulatione decipere. Magnum habes ingenium,& infinitam ſermonis ſupellectilem:& facile loqueris & pure:facilitaſq; ipſa & puritas mixta prudentiæ eſt. Capite qp/pe ſano,omnes ſenſus uigent.Huic prudentiæ & æloquentiæ,ſi accederet,uel ſtudium,uel intelligentia ſcripturarum:uiderem te breui arcem tenere noſtrorum:& aſcendentem cum Iacob tectũ Sion,canere in domatibus,quod in cubilib⁹ cognouiſſes. Accingere quæſo te,accingere,Nihil ſine magno labore uita dedit mortalibus. Nobilem te eccleſia habeat,ut prius ſenatus habuit.Præpara tibi diuitias,quas quotidie eroges:& nunq̃ deficiant,dum uiget ætas:dum nondũ canis ſpargitur caput:anteq̃ ſubeant morbi:triſtiſq; ſenectus.Et labor,& diræ rapiat inclementia mortis.Nihil in te mediocre eſſe contentus ſum:totum ſummũ,totum perfectum deſydero. Sanctum Vigilantium preſbyterum qua auiditate ſuſceperim: melius eſt, ut ipſius uerbis,q̃ meis diſcas litteris:qui cur tam cito a nobis profectus ſit,& nos reliquerit:non poſſum dicere,ne lædere quempiam uidear. Tamẽ quaſi prætereuntẽ & feſtinantem paululum retinui,& guſtum ei noſtræ amicitiæ dedi:ut per eum diſcas,quid in nobis non deſyderes.Sanctam conſeruam tuam,& tecum domino militantẽ,per te ſalutari uolo.

IN EPISTOLAM SEQVENTEM.

B Elantiæ matronæ, quomodo ſe debeat erga maritum & familiã gerere, præſcribit: illud admonens,in matrimonio perpetuæ continentiæ uotum nõ eſſe ſuſcipiendũ,niſi ex utriuſq; cõſenſu. Epiſtola cum primis æloquẽs & erudita,uerũ ab Hieronymiano ſtilo plurimum diſcrepans.Coniecturis aliquot huc adducor, ut exiſtimẽ eſſe Paulini.Primum,quod talis huius dicendi character ſit,qualem illius in ſuperiori epiſtola depinxit Hieronymus. Deinde,quod inter Paulini lucubrationes,epiſtolarum quas de mundi contemptu ſcripſerit ad ſororem, meminit Gennadius.Sunt & aliæ quædam,quas ſtilus arguit eiuſdem eſſe authoris. Admixtas autem Hieronymianis fuiſſe conſentaneum eſt,uel quod æloquentiam illius propemodum æquent:uel quod conſimilia tractent argumenta,uelut æmulante præceptorem Hieronymum Paulino:uel quod ob familiaritatem, quæ illi cum diuo Hieronymo ſumma fuit,conuenire uiſum ſit,ut adiungerentur.Atq; utinam omnes quæ diui Hieronymi titulo circũferuntur,huiuſmodi ſint.Hanc unam hoc loco inſerendam duximus,partim ob affinitatem argumenti,partim ut ſi forte lector requirat,ſpecimen aliquod habeat æloquentiæ Paulinianæ,tantopore ab æloquentiſſimo Hieronymo laudatæ. Cæteræ,quas huius eſſe ſuſpicamur,ſuũ habebunt tomum.Quãdoquidem animus eſt,nihil eorum prorſus amputare,quæ falſo licet Hieronymi titulo recepta ſunt.Eruditis ac mediocrib⁹,ſuus dabitur locus. Porro,quæ neſcio quis data opera ſuppoſuit,blateramẽta uerius,q̃ libros aut epiſtolas,ſi quis forte requiret,& hæc in ſuo reperiet ordine. Qui fuerit,incertũ.Illud certũ,prodigioſum rabulã & impoſtorem fuiſſe:cui præcipuũ ſtudiũ ac libido fuiſſe uideẽ,ut quẽadmodũ Coccyx oua ſua in nidos ſubdit alienos,ita ſuas nenias, nõ minus ineptas & infantes,q̃ ineruditas, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij ſcriptis admiſceret. Nã eundem eſſe,flos uidelicet ac lepos ſermonis arguit.Proinde ſi cui tantũ erit ocij,aut certe hoc animi,ut impoſtoris indocta blateramẽta,q̃ eruditas ſanctorũ lucubrationes legere malit,age, nec hunc ſua fraudabim⁹ uoluptate,Dabiẽ ſua Cyprio bouí merẽda.Reperiet huius epiſtolas aliquot pbellas,reperiet monacharũ regulam, reperiet Hieronymi miracula,Cyrilli, Auguſtini,& Euſebij titulo ψευδεπίγραφα. His affatim expleat ſeſe,cui tales placent delitiæ.Quod ſi qui ſtomachabunẽ in me,q priſtinos titulos auſus ſim cõuellere:hi ſi libet,eoſdẽ auro bracteatis reponant litteris.Quod ſi parũ uidetur hoc quoq;, diui Lucæ,aut Pauli titulos reponãt, ſi blateronis ineptias,cupiũt magni nois umbra comẽdare ſtultis.Certe nõ dubito, quin eruditis ac non omnino deploratis ingenijs,ſuo loco ſim ſatisfactur⁹. Efficiam eñ ut intelligant me, non animi mei ſomnia,ſed multas ac certiſſimas cõiecturas hac in re ſecutum fuiſſe,cũ iſti nihil habeant,niſi titulum. Quaſi uero magni negocij ſit,nomen quoduis aſcribere libro.Q; multa paſſim in omni ſcriptorum genere,falſis notata titulis,ſtili dũtaxat indicio reijciuntur.Inter æloquentes etiam Hieronymus libros quoſdam uindicat ab ijs,quorum habebant inſcriptionem,& proprijs domi nis aſſerit.Librũ Pamphili,quẽ alij negabãt eſſe pamphili,unico dũtaxat argumẽto cõfirmat illius eſſe: Vñ,inqt,ſciam,qd Pamphili ſit? Videlicet ſtilus & ſaliua docere me poterũt. Tot hominũ milia,faciei diſcerniculo dignoſcis,uoce diſtinguis. At paucíora ſunt uultus & uocis diſcrimina, q̃ ingeniorũ. Nec pinde facies hois relucet in ſpeculo,ut ingenij uis in ſtilo. Tu formoſum a formoſo oris lineamẽtis dijudicas:& nobis in ſcriptis palã diuerſis,ome iudicãdi ius adimis: nec uis ſimiam, hois inſcriptã titulo,ab

C homine dignoscere? Hieronymus stili salsuam secutus, æloquentē ab æloquēte, uelut a luscinia luscinia, eruditū discernit ab erudito: & tu negas ullis notis distingui posse a luscinia Coccycem, infantē ab æloquētissimo, rabulam ab expolito, indoctum ab eruditissimo, deniq; a uiro sanctissimo nebulonē? Nam quo potius appelles nomine tam perfrictæ frontis histrionem: ut plane barbarus & infans, uiri omniū doctissimi simul & æloquentissimi titulum sibi non ueritus sit imponere, Cumanū etiā asinum, de quo est in prouerbijs, superans? Et sub huius nomine, mētitur se raptū ultra tertiū cœlum: & plus uidisse, q̄ unq̄ uiderit Paulus. Vsq̄adeo putauit neminē mortalium futurum, cui quicq̄ esset emunctæ naris. De hac epistola cuius sit, nolim pronunciare: illud interim certissimū est, Hieronymi nō esse. Candidior est sermo q̄ Hieronymian⁹, non minus lucidus, sed facilior, ac lenius fluens: ille multo ardentior, tum densior in inculcandis remotioribus diuinæ scripturæ locis, ad hoc salsior, & satyricum quiddam referens. Postremo non perinde æquus atq; hic est, matrimonio Hieronymus. Verum notulas, quibus Hieronymi lucubrationes, ab aliorum scriptis ceu lydio lapide, dignosci queant, suo loco diligentissime demonstrabimus. Nunc Christianum Ciceronem audiamus.

AD CELANTIAM MATRONAM DE RATIONE PIE VIVENDI FORTE PAVLINI NOLANI EPISCOPI EPISTOLA.

VEtus scripturæ celebrata sententia est: Esse pudorem quo gloria inueniatur & gratia: & esse rursus pudorem, qui soleat parere peccatum. Cuius dicti ueritas, q̄ q̄ satis ad omniū intelligentiā, ipsa sui luceat claritate: mihi tamē nescio quomodo in præsenti causa, propius innotuit. Prouocatus em̄ ad scribendū litteris tuis: quæ mihi hoc a me obsecratiōibus flagitabant: diu fateor de responsione dubitaui: silentiū mihi imperante uerecundia. Cui tamē fortissime resistebat & uim faciebat, precū tuarum fidelis ambitio. Pugnabatq; acriter cum hæsitatione mea, humilitas obsecrantis: & magna quadam fidei uiolentia, oris claustra pulsabat. Cūq; sic animum utroq; nutantem, cogitatio diuersa libraret: pene pudor excusit officium. Sed me illa, quam supra posui, sapientis sententia, armauit ad depellendam inutilem uerecundiam, & damnosum silentium resoluendum: cum utiq; ipsam scribendi causam, tam honestam uiderem esse, tam sanctam: ut peccare me crederem, si tacerem:
D illud mecum scripturæ reputans: Tempus tacendi, & tempus loquēdi. Et iterum: Ne retineas uerbū in tempore salutis. Et illud Petri: Parati semp ad satisfactionē oīi poscenti uos rationē. Petis nāq; & sollicite ac uiolenter petis: ut tibi certā ex scripturis sanctis præfiniamus regulam: ad quā ordines cursum uitæ tuæ: ut cognita dñi uoluntate: inter honores sæculi & diuitiarum illecebras, morū magis diligas supellectilem: atq; ut possis in cōiugio constituta: nō solum coniugi placere: sed etiā ei qui indulsit coniugiū. Cui tam sanctæ petitioni tāq; pio desyderio, non satisfacere: quid aliud est, q̄ profectū alterius non amare? Parebo igitur p̄cibus tuis, teq; paratam ad implendam dñi uoluntatē, ipsius nitar incitare sententijs. Idem em̄ uerus omniū dominus ac magister: qui nos placere sibi iubet: etiam docet quomodo placere possimus. Ipse itaq; te informet, ipse te doceat: qui interroganti in euangelio adolescenti, quid faceret ut mereretur uitam æternam: diuina cōtinuo mandata proponit: ostendens nobis eius uoluntatē esse faciendam, a quo speramus & premia. Propter quod alio testatur loco: Nō omnis qui dicit mihi domine dñe, intrabit in regnū cœlorum: sed qui facit uoluntatē patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnū cœlorū. Quo manifeste illud ostenditur, nos nō sola dei cōfessione tāti premij magnitudinem promereri: nisi fidei & iusticiæ opera cōiuncta sint. Qualis em̄ est illa confessio: quæ sic deo credit: ut pro nihilo eius ducat imperiū? Aut quō ex animo, ac uere dicimus, dñe, domine: si eius quem dñm cōfitemur, præcepta cōtemnimus? Vnde ipse in euangelio dicit: Quid autē uocatis me dñe dñe, & nō facitis quæ dico? Et iterum: Populus hic labijs me honorat: cor autē eorū longe est a me. Et rursum loquit̄ per pphetā: Filius honorificat patrem, & seruus dominū suum timet. Et si pater ego sum: ubi est honor meus? & si dñs ego sum: ubi est timor meus? Ex quo apparet: nec honorari ab eis dñm, nec timeri, q ei⁹ p̄cepta nō faciūt. Et ad Dauid expressius dicit̄, qui peccatum admiserat: Et pro nihilo duxisti deū: & ad Heli sit sermo dñi: Qui honorificat me, honorificabo eū: qui autem pro nihilo me habent, ad nihilū redigētur. Et nos securo ac bono animo sumus: qui per singula quæq; p̄cepta, inhonorātes deū clæmētissimū, ad iracundiā prouocamus: eiusq; imperiū superbissime cōtemnēdo, in tātæ maiestatis imus iniuriā? Quid em̄ unq̄ tā superbū, qd uero tā ingratū uideri potest, q̄ aduersus ei⁹ uiuere uolūtatē, a quo ipsum uiuere acceperis? q̄ illius præcepta despicere, qui ideo aliqd imperat: ut causas habeat

A habeat remunerādi? Neq; em̄ obsequij nostri deus indiget: sed nos illius indigemus imperio. Mandata eius desyderabilia super aurum & lapidem pretiosum nimis, & dulciora super mel & fauum: quoniā in custodiendis illis retributio multa. Et ideo nobis irascitur: idcirco magis illa immensa dei bonitas offenditur: quia eam per tanti etiā premij detrimenta contemnimus: nec solū imperata: sed etiam ꝓmissa illius pro nihilo ducimus. Vnde sæpe, imo semper, illa nobis dñi reuoluenda sententia: Si uis ad uitā uenire, serua mādata. Hoc em̄ tota nobiscū lege agit̄, Hoc prophetæ, hoc Apostoli docent: hoc a nobis, & uox Christi & sanguis efflagitat: Qui ideo pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt: iam nō sibi uiuant, sed ei, qui pro illis mortuus est. Viuere autē illi: nō est aliud, q̄ ei⁹ p̄cepta seruare: quæ nobis ille quasi certū quoddā dilectionis suæ pignus seruanda mandauit: Si diligitis, inquit, me: mandata mea seruate. Et qui habet mandata mea, & seruat ea: ille est qui diligit me. Ac rursus: Si quis diligit me, sermonē meū seruabit: & pater meus diliget eū: & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui nō diligit me, sermones meos non seruat. Grandē uim obtinet uera dilectio. Et qui perfecte amatur, totā sibi amantis uendicat uoluntatē. Nihil est imperiosius charitate. Nos si uere Christum diligimus: si eius nos redemptos sanguine recordamur: nihil magis uelle, nihil omnino debem⁹ agere, q̄ quod illum uelle cognoscimus. Duo autē sunt genera mandatorū, in quibus laudit̄ tota iusticia. Prohibendi unū est, iubendi alterū. Vt em̄ mala prohibēt̄: ita præcipiūt̄ bona. Ibi ocium operatur, hic studium. Ibi coercetur animus, hic incitatur. Hic fecisse, illic nō fecisse, culpabile est. Vnde & ꝓpheta dicit: Quis est homo qui uult uitā, & cupit uidere dies bonos? Prohibe linguam tuā a malo, & labia tua ne loquātur dolum. Declina a malo, & fac bonū. Et beat⁹ Apostolus: Odientes malū, adhærentes bono. Hoc itaq; duplex diuersum q̄ præceptū, prohibendi scilicet & imperandi, æquo omnibus iure mandatū est. Non uirgo, non uidua, nō nupta, ab hoc imperio libera est. In quouis proposito, in quouis gradu: æquale peccatū est, uel ꝓhibita admittere, uel iussa non facere. Neq; uero eorum te seducat error, qui ex arbitrio suo eligunt:
B quæ potissimū dei mandata contēnāt: quæ ue quasi uilia ac parua despiciant: Nec metuunt: ne secundū diuinam sententiā, minima contemnendo, paulatim decidant. Stoicorū quidē est peccatorū tollere differentiā, & delicta omnia paria iudicare: nec ullum inter scelus & erratum discrimen facere. Nos uero & si multū inter peccata distare credimus, quia & legimus: tamen satis prodesse ad cautionē dicimus, etiam minima pro maximis cauere. Tanto em̄ facilius abstinemus a quocūq; delicto: quāto illud magis metuimus. Nec cito ad maiora progreditur, qui etiā parua formidat. Et sane nescio: an possimus leue aliquod peccatum dicere, quod in dei contemptum admittitur. Estq; prudentissimus: qui non tam cōsyderat quod iussum sit, q̄ illum qui iusserit: nec quantitatem imperij, sed imperantis cogitat dignitatē. Aedificanti itaq; tibi spiritualē domū: nō sup leuitatē arenæ, sed sup soliditatē petræ: innocentiæ in primis fundamentū ponatur: super quod facilius possis arduū culmen iusticiæ erigere. Maximā em̄ partem æquitatis impleuit, qui nulli nocuit. Beatusq; est, qui potest cū sancto Iob dicere: Nulli nocui hominū: iuste uixi cū omnibus. Vnde audēter & simpliciter loquebat̄ ad dñm: Quis est ille, q iudicet̄ mecū: id est, qs tuū aduersum me potest implorare iudiciū, ut se læsum a me cōuincat? Purissimæ conscientiæ est, secure canere cū ꝓpheta: Perambulabam in innocētia cordis mei: in medio domus tuæ. Vnde idē alibi dicit: Nō fraudauit eos deus bonis, q ambulant in innocētia. Itaq; malicia, odiū atq; inuidiā: quæ uel maxima, uel sola semina sunt nocendi, Christiana a se propellat anima: neq; manu tantū, aut lingua: sed corde quoq; custodiat innocentiā: nec opere modo, sed uoto etiā nocere formidet. Quantū em̄ ad peccati rationē pertinet, nocuit & q nocere disposuit. Multi nomē illud absolute atq; integre definiūt, innocētē: q ne in eo qdē ulli noceat quo, pdesse desistat. Q d'si est uerū: tū demū lætare de innocentiæ cōsciētia: si cū potes adiuuare nō desinas. Si uero diuisa inter se ista atq; distincta sunt: aliud q; est nō nocere qd' semp potes, aliud, pdesse cū possis: aliud malū nō facere, aliud operari bonū: illud tibi rursum occurrat: nō sufficere Christiano: si partē unā iusticiæ impleat: cui utrū q̄ præcipit̄. Neq; em̄ debem⁹ ad multitudinis exē pla respicere: quæ nullam harū disciplinā sequens, nullum uiuendi tenens ordinē: nō tam ratione ducitur, q̄ quodam impetu fertur. Nec imitandi nobis illi sunt, qui sub Christiano nomine

gentilem

C gentilem uitã agunt:& aliud ꝓfessione,aliud cõuersatione testãtur:atq; (ut Apostolus ait) deũ cõfitentur se nosse,factis autẽ negant. Inter Christianũ & gentilẽ,nõ fides tantũ debet,sed etiã uita distinguere:& diuersam religionẽ,per diuersa opera monstrare. Nolite(ait Apostolus)iugum ducere cũ infidelibus. Quæ eñ participatio iusticiæ cũ iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo dei cum idolis? Sit ergo inter nos & illos maxima separatio. Disiungitur certo discrimine error & ueritas. Illi terrena sapiant,qui cœlestia promissa non habent. Illi breui huic uitæ se totos implicent,qui æterna nesciunt. Illi peccare non metuant,qui peccatorũ impunitatem putant. Illi seruiant uitijs,qui non sperant futura premia uirtutum. Nos uero q̃ purissima confitemur fide:omnem hominem manifestandum esse ante tribunal Christi:ut recipiat unusquisq; propria corporis sui,prout gessit,siue bonum,siue malum: procul esse debemus a uitijs,dicente Apostolo:Qui enim Christi sunt,carnem suam crucifixerunt cũ uitijs & cõcupiscentijs. Nec turbam sequãtur errantem,qui se ueritatis discipulos confitentur. Duas certe cõuersationis uias,& distincta in diuersum itinera uiuendi,saluator in euãgelio ostendit. Quã (inquit)spacioſa uia,quæ ducit ad mortem:& multi sunt qui intrant per eam. Et rursum: Quã arta uia & angusta est,quæ ducit ad uitam:& pauci sunt qui inueniunt eam. Vide quanta inter has uias separatio sit,quantũ q̃ discrimen. Illa ad mortem,hæc tendit ad uitam. Illa celebratur & teritur a multis:hæc uix inuenitur a paucis. Illa eñ uitijs per consuetudinem,quasi decliuior ac mollior,& uelut quibusdam amœna floribus uoluptatum:facile ad se rapit cõmeantiũ multitudinem:Hæc uero insueto calle uirtutum tristior atq; horridior:ab his tantum eligitur,quibus non tam delectatio itineris cordi est,q̃ utilitas mansionis. Asperam enim nobis, & insuaue uirtutum uiam,nimia facit uitiorum consuetudo:quæ si in partem alteram transferatur:inuenietur(sicut scriptura dicit)semita iusticiæ leuis. Ponamus ergo iam rationem uitæ nostræ:
D & per quã potissimum gradiamur uiam,conscientia teste discamus. Omne eñ quod agimus: omne quod loquimur, aut de lata,aut de angusta uia est. Si cum paucis,angustum iter & subtilem quandam semitam inuenimus:ad uitam tendimus. Si uero multorum comitamur uiam: secundũ dñi sententiam imus ad mortem. Si ergo odio atq; inuidia possidemur:si cupiditati & auariciæ cedimus,si præsentia cõmoda futuris præferimus:per spacioſam uiam incedimus. Habemus enim ad hæc comitũ multitudinem:& late similiũ stipamur agminibus. Si iracundiã libidinem q̃ explere uolumus:si iniuriã uindicamus:si maledicenti remaledicimus: & aduersum inimicũ inimico animo sumus:æque cum pluribus ferimur. Si uel adulamur ipsi,uel adulantẽ libenter audimus: si uerum dicere gratia impedimur:& magis offendere animos hominum timemus,q̃ nõ ex animo loqui:de multorũ item uia sumus. Tot nostri sunt socij: quot extranei ueritatis. At econtrario,si ab omnibus uitijs sumus extranei:si purũ ac liberum animũ præstamus,& oñi cupiditate calcata, solis studemus diuites esse uirtutibus:per angustã uiã nitimur. Cõuersatio enim ista paucorum est. Estq; perrarum atq; difficile:idoneos huius itineris comites reperire. Quinetiã multi hac ire se simulãt,& p diuersa errorũ diuerticula,ad uiã multitudinis reuertũtur. Ideoq; timendũ est:ne quos duces recti huius itineris habere nos credimus:eos comites habeamus erroris. Si igitur inueniuntur exempla:quæ nos per hanc ducant uiam, & rectum euãgelij tramitẽ teneant:sequenda sunt. Sin uero ea uel deficiunt,uel deficere putantur: apostolorũ forma uniuersis ꝓposita est. Clamat uas electionis Paulus:nosq; quasi ad angustũ hociter conuocans dicit:Imitatores mei estote:sicut & ego Christi. Certe quod est amplius omnibus:ipsius dñi relucet exemplum,qui in euangelio ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,& ego requiescere faciã uos. Tollite iugum meũ sup uos,& discite a me,quia mitis sum,& humilis corde. Si periculosum est imitari illos,de qbus dubitas an imitãdi sint:hunc certe imitari tutissimũ est,atq; eius uestigia sequi,q̃ dixit:Ego sum uia,ueritas & uita. Nũq; eñ erratq; qui sequit̃ ueritatẽ. Vnde & Apostolus Iohãnes ait:Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit,& ipse ambulare. Et beatus Petrus ait:Christus ꝓ nobis passus est:uobis relinquẽs exemplum, ut sequamini uestigia eius:qui peccatũ non fecit: nec est inuentus dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat:cum pateretur,non comminabatur. Tra-

debat

A debat autem iudicanti se iniuste. Qui peccata nostra,ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui,iusticiæ uiuamus. Cesset omnis excusatio errorum. Auferantur peccandi fœda solatia. Nihil omnino agimus,qui nos per multitudinis exempla defendimus:& ad consolationem nostram,aliena sæpe numerantes uitia: deesse nobis dicimus,quos debeamus sequi. Ad illius exemplum mittimur:quem omnes fatemur imitandum. Atq; ideo præcipua tibi cura sit,legem nosse diuinam:per quam possis,quasi præsentia cernere exempla sanctorum:quid faciendum sit,quid ue uitandum,illius consilio disce. Maximum enim ad iusticiam auxilium, est implere diuinis æloquijs animũ:& quod opere exequi cupias,semper corde meditari. Rudi adhuc populo,& hominibus ad obedientiam insuetis,per Moysen imperatur a domino: ut in signum memoriæ,qua præcepta domini recordentur:per singulas uestimentorum fimbrias, habeant cum cocco hiacynthini coloris insignia:ut etiam casu hucilluc; respicientibus oculis, mandatorum cœlestium memoria nascatur. De quibus fimbrijs pharisæi redarguũtur a domino:quod eas peruerso usu,non ad commonitionem præceptorum dei; sed ad ostentationem sui habere cœperint: ut scilicet quasi de maioris obseruationis diligentia,sancti a populo iudicarentur. Tibi uero seruanti:non iam litteræ præcepta,sed spiritus,diuinorum mandatorũ memoria spiritualiter excolenda est. Cui non tam frequenter recordanda sunt præcepta domini, q̃ semper cogitanda. Sint ergo diuinæ scripturæ semp in manibus tuis,& iugiter mente uoluãtur. Nec sufficere tibi putes mandata dei memoria tenere,& operibus obliuisci. Sed ideo illa cognosce:ut facias quicquid faciendum didiceris. Non eñ auditores legis iusti sunt apud deum: sed factores legis iustificabuntur. Latus quidem & immensus diuinæ legis campus extenditur. Qui diuersis testimonijs ueritatis,uelut cœlestibus quibusdam floribus uernans: mira oblectatione legentis animũ pascit ac refouet. Quæ omnia semper cognoscere,secũq; reuoluere, ingens ad conseruandã iusticiam beneficium est. Sed quasi ad compendiosum locum,quoddã cõmonitorium,illa tibi euangelij eligenda sententia est:& superscribenda cordi tuo:quæ ad totius iusticiæ breuiariũ,dñico ore profertur:Omnia quæcunq; uultis ut faciãt uobis homines: hæc & uos facite illis:Cuius præcepti uires exprimens,iungit ac dicit:Hæc eñ lex & ꝓphetæ. Infinitæ nãq; sunt species,partesq; iusticiæ:quas nõ modo stilo persequi:sed cogitatione etiam capere difficillimum est. Quas omnes una ac breui sententia comprehendit:& latentem hominũ
B conscientiã,secreto animi iudicio,aut absoluit,aut damnat. Ad omnẽ igitur actum,ad oñe uerbum: ad omnẽ etiã cogitatũ, hæc sententia retractetur: quæ tibi quasi speculum quoddam paratum, & ad manũ semper positum,qualitatem tuæ uolũtatis ostendat:ac etiam uel de iniusto opere redarguat, uel de iusto lætificet. Quotiescũq; eñ talem in alterum habueris animum, qualem in te ab altero seruari cupis:æquitatis uiam tenes. Quoties uero talis erga alterum fueris,qualẽ in te uis neminẽ:iter iusticiæ dereliquisti. En totũ illud diuinæ legis arduum totum q̃ difficile. En ob quã causam dura imperia,Domino reclamamus,& dicimus nos,uel difficultate,uel impossibilitate mandatorũ premi. Nec sufficit,quod iussa nõ facimus:nisi etiam iubentẽ, iniustum pronunciemus:dum ipsum æquitatis authorem:non modo dura & ardua:sed etiam impossibilia præcepisse conquerimur. Omnia,inquit,quæcunq; uultis,ut faciant uobis homines,hæc & uos facite illis. Coniungi uult inter nos atq; cõnecti,per mutua beneficia charitatẽ. Omnesq; homines uicario inter se amore copulari:ut id unoquoq; præstante alteri,quod sibi ab omnibus præstari uelit:tota iusticia: & præceptum hoc dei,cõmunis sit utilitas hominum. Et o miram dæmentiam domini,o ineffabilem dei benignitatem. Premiũ nobis pollicetur, si nos inuicem diligamus:id est,si nobis ea præstemus inuicẽ,quorũ uicissim indigemus. Et nos superbo simul & ingrato animo, eius renitimur uoluntati:cuius etiam imperium beneficium est? Nulli unq̃ omnino detrahas:nec aliorum uituperatione te laudabilem uideri uelis. Magisq; uitã tuã ordinare disce,q̃ alienam carpere. Ac semper scripturæ memor esto dicentis: Noli diligere detrahere:ne eradiceris. Pauci admodum sunt,qui huic uitio renuncient:raroq; inuenies,qui ita uitam suam irreprehensibilem exhibere uelint:ut non libenter reprehendant alienam. Tantaq; huius mali libido,mentes hominum inuasit: ut etiam qui procul ab alijs uitijs recesserunt: in istud tamen quasi in extremum diaboli laqueum incidant. Tu uero

hoc

C hoc malum ita effuge: ut non modo ipsa non detrahas: sed ne alij quidem detrahenti, aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de consensu tribuas: ne eorum uitium nutrias annuendo. Noli (inquit scriptura) consentaneus esse cum derogantibus aduersus proximum tuum: & non accipies super illum peccatum. Et alibi: Sepi aures tuas spinis: & noli audire linguam nequã. Vnde & beatus Dauid, diuersas innocentiæ species iusticiæq; dinumerans: de hac quoq; uirtute non tacuit, dicendo: Et opprobrium nõ accepit aduersus proximos suos: Propterea quod ipse non solũ aduersatur, sed etiam persequitur detrahentẽ. Ait em̃: Detrahentem secreto proximo suo, hũc persequebar. Est sane tale hoc uitium: quod uel in primis extingui debeat: & ab eis qui se sancte instituere uolunt, prorsus excludi. Nihil em̃ tam inquietat animum: nihil est quod ita mobilẽ mentem ac leuem faciat, c̃q facile totum credere: & obtrectatorum uerba, temerario mentis assensu sequi. Hinc enim crebræ dissensiones: hinc odia iniusta nascuntur. Hoc est quod sæpe de amicissimis etiam inimicos facit: dum concordes quidem, sed credulas animas, maliloqua lingua dissociat. At cõtra, magna quies animi, magnaq; est morum grauitas: non temere de quoc̃q; sinistri quid audire. Beatusq; est, qui ita se contra hoc uitiũ armauit: ut apud eum detrahere nemo audeat. Quod si hæc in nobis esset diligentia, ne passim obtrectatoribus crederemus: iam omnes detrahere timerent: ne non tam alios, c̃q seip̃os, uiles detrahendo facerent. Sed hoc ideo malum celebre est: idcirco in multis feruet hoc uitium: quia pene ab omnibus libenter auditur. Adulatorum quoq; assentationes: & noxia blandimẽta fallaciæ: uelut quasdam pestes animæ fuge. Nihil est quod tam facile corrumpat mẽtes hominũ: nihil quod tam dulci & molli uulnere animum feriat. Vnde & quidam sapiens ait: Verba adulatorum mollia: feriunt autem interiora uentris. Et dñs loquitur per prophetam: Populus meus qui beatificant uos, seducunt uos, & semitas pedum uestrorum dissipant. In multis, isto maxime tempore, regnat hoc uitium: quodq; est grauissimũ, humilitatis ac beniuolentiæ loco ducit.

D Eo fit, ut qui adulari nescit: aut inuidus, aut superbus putetur. Est sane grãde & subtile artificiũ: laudare alterum in cõmendationem sui, & decipiendo, animum sibi obligare decepti: quod q; hoc maxime uitio agi solet: fictas laudes, certo precio uendere. Quæ hæc tanta est leuitas animi: quæ tanta uanitas: relicta propria conscientia, alienam opinionẽ sequi: & quidẽ fictam atq; simulatam? Rapi uento falsæ laudationis, gaudere ad circũuentionem suã: & illusionẽ pro beneficio accipere? Tu ergo si uere laudabilis esse cupis: laudem hominũ ne requiras. Illiq; præpara conscientiã tuã: qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus tibi erit a deo. Sit igitur intentus ac uigilans, & aduersus peccata semper armatus animus tuus. Sermo in omnibus moderatus & parcus: & qui necessitatem magis loqui indicet, c̃q uolũtatem. Ornet prudentiã uerecundia: quodq; præcipuũ in fœminis semp fuit, cunctas in te uirtutes pudor superet. Diu añ consydera, quid loquendũ sit: & adhuc tacens prouide, ne qd dixisse pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio: & linguæ officiũ, animi libra dispenset. Vnde scriptura dicit: Argentũ & aurũ tuũ confla, & uerbis tuis facito statheram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris lingua. Nũc̃q malũ uerbũ de ore tuo procedat: quæ ad cumulũ beni/gnitatis, iuberis etiã maledicentibus benedicere. Misericordes (inquit) modesti, humiles, nõ reddentes malũ pro malo, neq; maledictũ pro maledicto: sed ecõtrario benedicentes. Mentiri uero atq; iurare, lingua tua prorsus ignoret: tantusq; in te sit ueri amor: ut quicquid dixeris, iuratũ putes. De quo saluator ad discipulos ait: Ego autẽ dico uobis, nõ iurare omnino. Et paulo post: Sit autem sermo uester, est, est, non, non: Quod aũt his abundãtius est, a malo est. In omni igit̃ actu atq; uerbo, quieta mens & placida seruetur: semp q; cogitationi tuæ, dei præsentia occurrat: sit humilis animus, ac mitis: & aduersus sola uitia erectus. Nunc̃q illum, aut superbia extollat, aut auaricia inflectat, aut ira præcipitet. Nihil em̃ quietius, nihil purius, nihil deniq; pulchri? ea mente esse debet: quæ in dei habitaculum præparanda est: quẽ non auro tẽpla fulgentia, nõ gemmis altaria distincta delectant: sed anima ornata uirtutibus. Ideo & templũ dei, sanctorũ corda dicũtur, affirmãte Apostolo, qui ait: Si quis templũ dei uiolauerit, disperdet illum deus. Templũ em̃ dei sanctũ est, quod estis uos. Nihil habeas humilitate p̃stantius, nihil amabilius. Hæc est enim præcipua cõseruatrix, & quasi custos quædã uirtutũ omniũ, nihilq; est: quod nos

ita &

A ita & hoibus gratos & deo faciat, c̃q si uitæ merito magni, humilitate infimi sim?. Propter qd scriptura dicit: Quãto magnus es, humilia te in omnibus, & corã deo inuenies gratiam. Et dñs loquitur per prophetam: Super quem alium requiescam, nisi super humilem, & quietũ, & tremẽtem uerba mea? Verũtamen humilitatẽ sequere: non quæ ostenditur, atq; simulatur gestu corporis, aut fracta uoce uerborũ: sed quæ puro affectu cordis exprimitur. Aliud est em̃ uirtutem habere, aliud uirtutis similitudinem: aliud est rerũ umbrã sequi, aliud ueritatem. Multo deformior illa est superbia: quæ sub qbusdam humilitatis signis latet. Nescio em̃ quomodo turpiora sunt uitia, quæ uirtutũ specie celantur. Nulli te unc̃q de generis nobilitate præponas: neq; obscuriores quasq; & humiliore loco natas, te inferiores putes. Nescit religio nostra personas accipere: nec conditiones hominũ, sed animos inspicit singulorum. Seruum & nobilẽ, de moribus pronunciat. Sola apud deum libertas, est non seruire peccatis. Summa apud deũ est nobilitas, clarũ esse uirtutibus. Quid apud deũ in uiris nobilius Petro, qui piscator & pauper fuit? Quid in fœminis beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur? Sed illi piscatori & pauperi, cœlestis regni a Christo credũtur claues. Hæc sponsa fabri, meruit esse mater illius, a quo ipsæ claues datæ sunt. Elegit em̃ deus ignobilia & contẽptibilia huius mundi: ut potẽtes ac nobiles, ad humilitatem facilius adduceret. Nam & alias frustra sibi aliqs de nobilitate generis applaudit: cũ uniuersi paris honoris, & eiusdem apud deum precij sint, qui uno Christi sanguine sunt redempti: nec interest qua quis conditione natus sit: cum omnes in Christo æqualiter renascamur. Nam & si obliuiscimur, quia ex uno omnes generati sumus: saltem id semp meminisse debemus, quia per unum omnes regeneramur. Caue ne si ieiunare aut abstinere cœperis, te putes esse iam sanctã. Hæc em̃ uirtus adiumentum est, non perfectio sanctitatis. Magisq; id prouidendum est: ne tibi hoc, cum licita contemnas: securitatem quandã illicitorũ faciat. Quicquid supra iusticiã offertur deo: non debet impedire iusticiã, sed adiuuare. Quid autem prodest tenuari abstinentia corpus, si animus intumescat superbia? Quã laudem merebimur de pallore ieiunij, si inuidia liuidi simus? Quid uirtutis habet uinum non bibere: & ira atq; odio inebriati? Tunc inquã prædara est abstinentia: tunc pulchra atq; magnifica castigatio corporis: cum

B est animus ieiunus a uitijs. Imo qui probabiliter ac scienter abstinentiæ uirtutem tenent: eo affligunt carnem suam: quo animæ frangunt superbiam: ut quasi de quodam fastidio contemptus sui atq; arrogantiæ, descendant ad implendã dñi uoluntatẽ: quæ maxime in humilitate proficit. Idcirco a uarijs ciborũ desyderijs mentẽ retrahũt, ut totã ei? uim occupẽt in cupiditate uirtutũ. Iãq; minus ieiuniorũ & abstinẽtiæ laborẽ caro sentit, anima esuriẽte iusticiã. Nam & uas electionis Paulus dum castigat corpus suum, & in seruitutẽ redigit, ne alijs prædicãs ipse reprobus inueniat: non ad solã (ut quidã imperiti putant) hoc facit castitatẽ: Nõ em̃ huic tantũ modo, sed oibus omnino uirtutib? abstinẽtia opitulat. Neq; magna aut tota apostoli gloria est, nõ fornicari: sed hoc agit, ut castigatione corporis, erudiat animus: quãto q; nil ex uoluptatib? cõcupiscit: tãto magis possit de uirtutibus cogitare: ne pfectionis magister, imperfectũ aliquid in se ostendat: ne Christi imitator, extra præceptũ quic̃q, aut uoluntatem Christi faciat: neue minus exẽplo, c̃q uerbo doceat: cũ q; alijs p̃dicauerit, ipse reprobetur, audiatq; cũ pharisæis: Dicunt em̃ & nõ faciunt. Apostolici uero, & præcepti est, & exempli: ut habeamus rationẽ, nõ conscientiæ tantũ, sed etiã famæ. Non superfluũ & a fructu uacuũ, gentiũ magister hoc docet. Vult em̃ etiã extraneos ad fidẽ hoies, per fideliũ opera, pficere: ut religionẽ ipsam, religionis discipli/na cõmendet. Et ideo sicut luminaria in mundo lucere nos iubet, in medio natiõis prauæ & peruersæ: ut incredulæ mentes errantium, ex nostrorũ actuum lumine, ignorãtiæ suæ tenebras deprehendant. Vnde & ipse ad Romanos ait: Prouidẽtes bona: non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. Et alibi: Sine offẽsione estote Iudæis, & gentibus, & ecclesiæ dei, sicut ego p oĩa omnibus placeo: nõ quærẽs quod mihi utile est, sed quod multis. Beatus est qui tam sancte: tãq; grauiter disposuit uitã suã: ut de eo siniſtri aliquid, ne fingi quidem possit: dum aduersus obtrectatorũ libidinem, pugnat meriti magnitudo: nec fingere quisq; ausus est, quod a nullo putat esse credendum. Quod si id assequi difficile atq; nimis arduum est: saltem hanc adhibeamus uitæ nostræ diligentiam: ne malæ mentes, occasionem inueniant detrahendi. Ne ex

i nobis

C nobis ſcintilla,pcedat: per quam aduerſus nos ſiniſtræ famæ flãma conflet. Alioqui fruſtra iraſcimur obtrectatoribus noſtris,ſi ciſipſis obtrectandi materiam miniſtramus. Si autem nobis diligenter atq; ſollicite omnia ad honeſtatem prouidentibus,cunctiſq; actibus noſtris timorẽ dei præferentib⁹,illi nihilominus inſaniunt:conſoletur nos cõſcientia noſtra:quæ tunc maxime tuta eſt:tunc optime ſecura eſt,cum ne occaſionem quidem male de ſe ſentiendi dedit. Illis eñ uæ dicitur per prophetam, qui dicũt,quod bonũ eſt malum,qui lucem appellant tenebras:& quod dulce eſt,amarũ uocant. Nobis ergo ſaluatoris aptabitur ſermo:Beati eſtis cũ uobis maledixerint hoies,mentientes. Nos modo id agamus:ut male de nobis nemo loqui abſq; mendacio poſſit. Ita habeto ſollicitudinem domus:ut aliquã tamẽ uacationẽ animæ tribuas. Eligaẽ tibi opportunus,& aliquãtũ a familiæ ſtrepitu remotus locus:in quẽ tu uelut in portũ,quaſi ex multa tempeſtate curarũ te recipias:& excitatos foris cogitationũ fluctus,ſecreti tranquillitate cõponas. Tantũ ibi ſit diuinæ lectionis ſtudiũ:tam crebræ orationũ uices:tam firma & preſſa de futuris cogitatio:ut omnes reliqui temporis occupatiões,facile hac uacatione cõpenſes. Nec hoc ideo dicimus: quo te retrahamus a tuis,imo id agimus:ut ibi diſcas,ibiq; mediteris,qualem tuis præbere te debeas. Familiã tuã ita rege & cõfoue:ut te matrem magis tuorũ,cẽ dñam uideri uelis:a quibus benignitate potius,cẽ ſeueritate exige reuerentiã. Fidelius & gratius ſemp obſequiũ eſt:quod ab amore,cẽ quod a metu proficiſcitur. Præcipue autem in cõiugio uenerabili atq; immaculato,apoſtolicæ regulæ ordo teneatur. Seruetur in primis uiro authoritas ſua: totaq; a te diſcat domus,quãtũ illi honoris debeat. Tu illum dñm obſequio tuo:tu magnũ illum tua humilitate demonſtra:tanto ipſa honoratior futura,quãto illũ amplius honorabueris. Caput eñ (ut ait apoſtolus) mulieris,eſt uir:nec aliunde magis reliquũ corpus ornatur,cẽ ex capitis dignitate. Vnde idem alibi dicit:Mulieres ſubditæ eſtote uiris,ſicut oportet in dño. Sed & beatus Petrus apoſtolus ait:Similiter autẽ mulieres ſubditæ ſint uiris:ut & ſi qui nõ credũt uerbo:per mulieris conuerſationẽ,ſine uerbo lucrifiant. Si ergo etiam gentilibus maritis debeẽ honor iure coniugij:quãtomagis reddendus eſt Chriſtianis? Atq; ut oſtendat,quibus ornamentis etiam uiris iũctæ fœminæ decorari debeant:ait:Quarũ ſit nõ extrinſecus capillatura,aut circũdatio auri,aut ueſtimentorũ cultus:ſed qui abſconditus cordis eſt homo: incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus,qui eſt in conſpectu dei locuples. Sic eñ aliquãdo & ſanctæ mulieres ſperantes in dño ornabant ſe,ſubiectæ propriis uiris:ſicut Sara obediebat Abrahæ,dñm ſuum uocans. Hæc autẽ præcipiens,nõ eas iubet ſqualore,ſordibus,& horrentibus pannorũ aſſumentis tegi:ſed immoderato cultui,& nimis exquiſito interdicit ornatui,ſimplicemq; cõmendat ornatum atq; habitũ. De quo & uas electionis,ait:Similiter autẽ & mulieres in habitu ornato,cũ uerecundia & ſobrietate:ornantes nõ in tortis crinibus,aut auro,aut margaritis,uel ueſte præcioſa:ſed quod decet mulieres,promittentes caſtitatem per opera bona. Repperi uero te miræ fidei ardore ſuccenſam,aliquot iam ante annos continentiã propoſuiſſe:& reliquũ uitæ tuæ tẽpus,pudicitiæ conſecraſſe. Magni hoc animi ſignum,& perfectæ uirtutis indiciũ eſt,renunciare ſubito expertæ uoluptati,fugere notas carnis illecebras:& calentis adhuc ætatis flammas,fidei amore reſtinguere. Sed illud quoq; ſimul didici:quod me nõ mediocriter angit ac ſtimulat:te uidelicet tantũ hoc bonũ,abſq; conſenſu & pacto uiri ſeruare cœpiſſe:cum hoc apoſtolica omnino interdicat authoritas: quæ in hac dũtaxat cauſa,nõ modo uxorem uiro:ſed etiam uirum uxoris ſubiecit poteſtati: Vxor (inquit) ſui corporis poteſtatem nõ habet,ſed uir. Similiter autẽ uir poteſtatẽ nõ habet ſui corporis,ſed mulier. Tu uero quaſi oblita fœderis nuptialis pactiq; huius ac iuris immemor,inconſulto uiro uouiſti dño caſtitatẽ. Sed periculoſe ꝓmittitur, quod adhuc in alterius poteſtate eſt. Et neſcio cẽ ſit grata donatio,ſi unus offerat rem duorum. Multa iam per huiuſcemodi ignorantiam,& audiuimus,& uidimus ſciſſa coniugia: quodq; recordari piget,occaſione caſtitatis adulterium perpetratũ. Nam dum una pars ſe etiam a licitis abſtinet:altera ad illicita delapſa eſt. Et neſcio in tali cauſa,quis magis accuſari,quis amplius culpari debeat:utrum ille qui repulſus a coniuge fornicatur: an illa quæ repellẽdo a ſe uirum,eum fornicationi quodammodo obijcit. Atq; ut ſuper hac cauſa,quid ueritas habeat agnoſcas:pauca mihi de diuina authoritate ponenda ſunt. Apoſtolicæ doctrinæ regula:nec cum Iouiniano

æquat

A æquat continentiæ,opera nuptiarum:nec cum Manichæo coniugia condemnat. Ita uas electionis ac magiſter gentium,inter utrũq; temperatus incedit ac medius:ut remedium incontinentiæ indulgeat: & ad præmiũ prouocet continentiã. Totuſq; in hac cauſa eius hic ſenſus eſt: ut ex utriuſq; ſententia proponatur caſtitas:aut certe ab utroq; debitum commune ſoluatur. Sed ipſa iam Apoſtoli uerba ponamus:totamq; hanc cauſam a ſui principio retractemus. Loquiẽ enim ad Corinthios:De quibus autem ſcripſiſtis mihi:Bonum eſt homini mulierem non tangere. Et cẽ hic laudauerit caſtitatẽ:tamen ne aliquibus uideatur prohibere coniugia,ſubiungit: Propter fornicationem autẽ unuſquiſq; ſuã uxorem habeat. Vxori uir debitum reddat:ſimiliter autẽ & uxor uiro:Mulier autem ſui corporis poteſtatẽ non habet,ſed uir. Et uir ſui corporis poteſtatem non habet,ſed mulier. Nolite fraudare inuicem. Ac rurſus: ne tanta pro nuptiarum parte dicendo,uideretur excludere caſtitatem,ſequitur: Niſi forte ex conſenſu ad tempus:ut uacetis orationi. Et ſtatim quaſi recuſat hoc,quod dixit: Ad tempus:ne non tam perpetuam,cẽ temporalem ac breuem continentiam docere uideatur. Ait eñ:propter incontinentiã ueſtram. Hoc autem dico ſecundũ indulgentiã,nõ ſecundũ imperiũ. Vnde hoc quod dixit,ad tempus:docet meditationem debere fieri caſtitatis:ut per certa interualla temporũ,quaſi explo ratis continentiæ ſuæ uiribus,ſine periculo utriq; promittant:quod ſemper eſt ab utroq; ſeruãdum. Quid uero abſolute uelit,manifeſte dicit: Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipm, id eſt,in iugi ac perpetua caſtitate uiuere. Vides ne cẽ caute,cẽ prouide,cẽ ſine ullius occaſione ſcandali,magiſter firmauerit de caſtitate ſententiam:nolens tantum bonum in unius temeritate nutare,quod ligare & confirmare debet conſenſus amborum. Et re uera,quid ea caſtitate firmius eſt,quidue tutius,quã quæ ex duorum cœpta ſentẽtia,ab utroq; uelut in cõmune ſeruaẽ? Nec de ſe tantum pars altera ſollicita:mutuo ſe ad uirtutis animet perſeuerantiam. Hoc enim,

B ſicut alia quoq; bona,non tantum cœpiſſe,ſed perfeciſſe laudandum eſt. Iamdudum (ut intelligis) ſcopuloſo difficiliq; in loco uerſatur oratio:nec audet in alterutrã declinare partem, dum æqualiter utrũq; formidat:ſed ex noſtra difficultate, tuum agnoſce diſcrimẽ. Maluimus eñ te contriſtare forſitan uera dicendo,cẽ ficta adulatione ducere. Duplex,ut uides,malum, æquale & anceps periculum eſt. Ex utroq; arctaris,ex utroq; conſtringeris. Cõtemnere omnino uirum atq; deſpicere,aperte contra Apoſtoli ſententiã eſt: Prodere uiro tanti temporis caſtitatem,& deo non reddere quod promiſeras:timendum atq; metuendum eſt. Vt uulgo dicitur: facile ex amico inimicum facies,cui promiſſa non reddas. Sicut eñ ſcriptura dicit: Quod ſi uoueris uotũ dño deo,nõ moreris reddere illud:qa quærens quærit illud dñs deus abs te:Erit eñ in peccatũ. Ait ergo: Debitam honorificentiã uiro exhibe:ut ex utroq;,dño debitum quod uouiſti,reddere poſſis: De cui⁹ conſcientia nõ diffidimus,ſi paululum expectaſſes:non quo te a bono caſtitatis retrahamus:ſed huius animũ ad caſtitatis oraculum totis uiribus incitemus:ut uoluntarium ſacrificium offerat deo,in odorem ſuauitatis:ut exuta mens a cunctis retinaculis mundanis,atq; corporalibus uoluptatibus ſit,ut ualeas plenius inhærere dñicis præceptis. Quod tamen ne quid a nobis negligenter eſſe dictum arbitreris,diuinarum ſcripturarũ teſtimoniis edocuimus:ſicut etiam Apoſtolus dicit: Et erunt duo in carne una:iam nõ una caro,ſed unus ſpũs. Hoc ſacramentum magnum eſt,arduumq; eſt iter caſtitatis,ſed magna ſunt præmia. Vocatq; nos dñs in euangelio,dicens: Venite benedicti patris mei,poſſidete præparatum uobis regnũ ab origine mundi. Idem ipſe dñs dicit: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati eſtis,& ego uos reficiam. Tollite iugum meum ſuper uos,& diſcite a me,quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiem animabus ueſtris. Iugum eñ meũ ſuaue eſt,& onus meum leue. Dicit eñ idem dominus his,qui ad ſiniſtram eius erunt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternũ: quẽ præparauit pater meus diabolo & angelis eius: neſcio uos operarij iniquitatis. Erit ibi flet⁹ & ſtridor dentiũ. Illi utiq; oẽs plangẽt, illi lugebũt, q ita curis ſe uitæ præſentis inuoluũt, ut obliuiſcantur futuram: quos ſomno quodã ignorantiæ,& malæ ſecuritatis oppreſſos fluctibus,dñi cõprehendet aduentus. Vnde ipſe in euangelio ait: Attendite uobis,ne forte grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate,& curis huius uitæ: Ne forte ſuperueniat in uos repentina dies illa: tanq; laqueus eñ ſuperueniet in omnes,qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Et rurſum: Vigilate & orate: neſcitis eñ quando tempus ſit. Beati ſunt,qui ita expectant,ita illum ſpeculan-

C tur diem: ut ſe ad eum quotidie præparent: qui non de præterita ſibi iuſticia blandientes: ſecun A
dum Apoſtolum, per dies ſingulos in uirtute renouãtur. Iuſticia em̃ non proderit ei, a quo die
iuſtus eſſe deſierit. Sicut etiam iniquo non nocebit iniquitas ſua, a die quo ſe ab iniquitate con
uerterit. Nec ſanctus ergo ſecur⁹ eſſe debet, q̃diu in huius uitæ agone uerſat̃: nec deſperare pec
cator: qui ſecundum prædictam prophetæ ſententiã, uno die iuſtũ ſe efficere poteſt: ſed totum
quo tenditur ſpaciũ uitæ tuæ: ut peragere poſſis iuſticiã: nec de p̃terita iuſticia cõfidens, remiſ
ſior efficiaris. Sed ſicut dicit Apoſtolus: Poſteriora obliuiſcens, ad ea autem quæ anteriora ſunt
me extendens: ad deſtinatum perſequar brauiũ ſupernæ uocatiõis, ſciens ſcriptum eſſe, cordis
inſpectorem deum. Et idcirco ſatagit, ut animã mundam habeat a peccato. Propter quod ſcri
ptum eſt: Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Et iterum: Diligit dñs mũda corda. Accepti aũt ſunt
ei oẽs immaculati. Idcirco age, ut ordines reliquũ tẽpus uitæ tuæ ſine offenſa: ut poſſis ſecure ca
nere cũ pphcta: Perambulabã in innocẽtia cordis mei: in medio dom⁹ meæ. Et iterũ: Introibo
ad altare dei: ad deũ q̃ lætificat iuuentutẽ meã. Quia inchoaſſe nõ ſufficit: ſed p̃feciſſe iuſticia eſt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

PAter Aſellæ ſomniarat ſe in uitrea phiala uidere puellam uirgũculam. Eam natam, & ante
annos pubertatis uirginitati conſecrauit, flammeo uirginali tectam. Ea protinus poſt duo
decimum annum monachæ uitam arripuit, ac Romæ perinde quaſi in eremo uixit. Hui⁹
laudes ad Marcellam illius familiarem ſcribit, ne uideretur aſſentari, quod uiuente adhuc
tantopere laudaret.

SCHOLIA.

MVrenulam uulgus uocat.) Nimirum a ſimilitudine piſcis. Pro negociationis auſpicio.) Quia uendidit ornamenta mundana, ut emeret ueſtem monachæ, felici auſpicio euangelij: Vade & uende omnia &c. Metallo in uirgulas lenteſcente.) Metallum aurũ uocat: alioq̃ uenæ unde aurũ atq̃ argentum, & huius generis alia proferuntur, metalla dicũtur. Lenteſce re eſt flexile fieri: ita & alias Hieronym⁹, Aurum in fila lenteſcens. Pene inuiſa properabat.) Inuiſam dixit non odioſam, ſed nõ uiſam. Ita clanculum ibat, & celeriter redibat, ut uix a quoq̃ uideretur. Na uigij ſui uela tendebat.) A nautis ſumptum, qui uela pandunt, uelocius curſuri. Significat autem uehe
D mentius & acrius ieiunium, quod aliis temporibus Hieronymus uult eſſe moderatius, minuſq̃ perfe
ctum. Cruciaretur iniuria.) Iniuriam eleganter uocat moleſtiam & offenſam: unde & cœli dicimus iniuriam. Seueritate iucundius.) Miro decore coniunxit contraria. Habet hoc uera pietas, quæ a ſpi
ritu Chriſti proficiſcitur, ut ira quoq̃ ſapiat amorem, ſeueritas habeat ſuã iucunditatem: contra, iucun
ditas, habeat ſuam triſticiam, non triſtem. In humanis affectibus, aut ſimulatis, ſecus eſt. Sermo ſi
lens.) Pari iucunditate iunxit pugnantia. Idem ſemper habitus.) Habitum uocat hic nõ cultum, ſed
uultus ſpeciem, ut nec triſtior eſſet, nec hilarior. Idem tradunt de Socrate philoſopho.

HIERONYMVS AD MARCELLAM DE LAVDIBVS ASELLAE

NEmo repræhendat, quod in epiſtolis, aliquos aut laudamus, aut carpimus: cum &
in arguendis malis, ſit correptio cæterorum: & in optimis prædicandis, bonorum
ad uirtutem ſtudia concitẽtur. Nudiuſtertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixe
ramus. Illico pupugit animum: & mihi uenit in mentem, non debere nos tacere de
uirgine: qui de ſecundo ordine caſtitatis locuti ſumus. Igitur Aſellæ noſtræ uita breuiter expli
canda eſt: cui quæſo ne hanc epiſtolam legas. (Grauatur quippe laudibus ſuis): ſed his potius,
quæ adoleſcentulæ ſunt, legere dignare: ut ad exemplum eius ſe inſtituentes, conuerſationẽ illi⁹
p̃fectæ uitæ normã arbitrentur. Prætermitto, quod in matris utero benedicitur ei, anteq̃ naſca
tur: quod in phiala nitentis uitri, & omni ſpeculo purioris, patri uirgo traditur p̃ quietẽ. Quod
adhuc infantiæ inuoluta pannis, & uix annũ decimũ ætatis excedens: honore futuræ beatitudi
nis cõſecrat̃. Sit gratiæ omne, quod ante laborũ fuit: licet deus præſcius futurorũ, & Hieremiã
ſanctificet in utero: & Iohannẽ in aluo matris faciat exultare: & Paulũ ante conſtitutionẽ mun
di, ſeparet in euangeliũ filij ſui. Ad ea uenio, quæ poſt duodecimũ annũ ſudore proprio elegit,
arripuit, tenuit, cœpit, impleuit. Vnius cellulæ clauſa anguſtijs, latitudine paradiſi fruebat̃. Idẽ
terræ ſolum, & orationis locus extitit & quietis. Ieiuniũ pro ludo habuit, inediam pro refectio
ne. Et cũ eã non ueſcendi deſyderium, ſed humana confectio ad cibum traheret: pane & ſale, &
aqua frigida concitabat magis eſurie, q̃ reſtinguebat. Et quia pene oblitus ſum, quod in princi
pio debui dicere: Cum primũ hoc propoſitũ arripuit, aurum colli ſui: quod quidẽ murenulam
uulgus uocat: quod ſcilicet metallo in uirgulas lenteſcente, quadam ordinis flexuoſi catena
cõtexit̃, abſq̃ parẽtib⁹ uẽdidit, & tunicã fuſciorẽ, quã a matre impetrare nõ poterat induta, pio
negociatiõis auſpicio, ſe repẽte dño cõſecrauit: ut intelligeret uniuerſa cognatio, nõ poſſe aliud

ei extor

A ei extorqueri, quæ iã ſæculũ dãnaſſet in ueſtibus. Sed (ut dicere cœperam⁹) ita ſe ſemp moderate
habuit, & intra cubiculi ſui ſecreta cuſtodiuit: ut nũq̃ pedẽ, pferret in publicũ, nũq̃ uiri noſſet allo
quiũ. Et q̃d magis ſit admirãdũ, ſororẽ uirginẽ amaret potius, q̃ uideret. Operabat̃ manib⁹ ſuis,
ſciens ſcriptũ eſſe: Qui nõ opat̃, nõ manducat. Spõſo aut oras loquebat̃, aut pſallẽs. Ad martyrũ
limina pene inuiſa, pperabat. Et cũ gauderet, pposito ſuo: in eo uehemẽtius exultabat, q̃d̃ ſe nul
lus cognoſceret. Cũq̃ p oẽm annũ, iugi ieiunio paſceret̃, biduo triduoq̃ ſic pmanens: tũ uero in
quadrageſima, nauigij ſui uela tendebat: oẽs pene hebdomadas uultu lætãte cõiungẽs. Et quod
impoſſibile forſitan eſt hoibus ad credendũ: deo aũt p̃ſtante poſſibile eſt: ita ad quinquagena
riã puenit ætatẽ: ut nõ doleret ſtomachus, nõ uiſcerũ cruciaret̃ iniuria, nõ ſicca humus iacẽtia mẽ
bra cõfringeret, nõ ſacco aſperata cutis, fetorẽ aliquẽ ſitũ q̃ cõtraheret: ſed ſana corpore, anima ſa
nior, ſolitudinẽ putaret eſſe delitias: & in urbe turbida, inueniret eremũ monachorũ. Et hæc q̃dẽ
tu meli⁹ noſti, a qua pauca didicim⁹: & cui⁹ oculis durities de genub⁹ cameloꝝ, in illo ſancto corpu
ſculo præ orãdi frequẽtia obcalluiſſe pſpecta eſt. Nos q̃d̃ ſcire poſſum⁹, explicamus. Nihil illius
ſeueritate iucundius, nihil ſuauitate triſtius, nihil triſticia ſuauius. Ita pallor in facie eſt: ut cũ con
tinentiã indicet, nõ redoleat oſtẽtationẽ, Sermo ſilens, & ſilentiũ loquẽs. Nec citus, nec tardus in
ceſſus. Idẽ ſemp habitus. Neglecta mũdicies, & inculta ueſtis: cultus ipſe, ſine cultu. Sola uitæ ſuæ
æqualitate pmeruit: ut in urbe pompæ, laſciuiæ, delitiarũ, in qua humilẽ eſſe miſeria eſt, & boni eã
p̃dicent, & mali detrahere nõ audeãt. Viduæ eam imitent̃ & uirgines. Maritatæ colant, noxiæ ti
meant, ſuſcipiant ſacerdotes.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

MArcella primæ nobilitatis puella, ſeptimo a nuptijs mẽſe uiduata fuerat. Deinde Cerealẽ cõ
ſulẽ nuptias illi⁹ ambientẽ, ptinaciter reiecit, decreta iam in reliquã uitã uiduali caſtimonia.
Monachæ uitã, prima nobiliũ fœminarũ auſa eſt Romæ, p̃fiteri, ac multas ad idẽ inſtitutũ p
traxit. A diuo Hieronymo diuinas litteras diligẽtiſſime didicit, cũ eſſet Romæ: abſenti ſæ
pe ſcripſit, & eũ opibus ſuis adiuuit. Hui⁹ mulieris opa, factio Origeniſtarũ, quæ Hieroſoly
mis cœperat inualeſcere, prodita atq̃ extincta eſt. Periit feliciter paucis dieb⁹ poſt urbẽ Romã a Gothis
direptã. Scribit ad Principiã uirginẽ, Marcellæ quondã cõtubernalem ac diſcipulam.

SCHOLIA.

B GOrtaris ſpõte currẽtẽ.) Prouerbialiter dictũ eſt, ubi qs eũ incitat, q̃ ſatis ardet ſua ſpõte. Ad
dit ſe dolere, q̃d̃ incitet̃ tãtopere, quaſi grauatim alioq̃ factur⁹. Stẽmata p cõſules.) Stem
mata ſunt inſignia nobiliũ, imagines, ſtatuæ, coronæ. Erat hæc ex p̃conſulib⁹ & prætorio præ
fectis p̃genita. Suaſq̃ longæuus.) Id eſt, ſenex. Hac ſpe cõplures puellæ nubũt ſenibus, ut
illis extinctis, nubãt iã diuites, cui uelint. Maritũ quererẽ.) Quaſi ſenex nõ ſit marit⁹, qp
pe nõ idoneus gignẽdis liberis. Orbis populus fuit.) Quod nulla illic nõ eſſet, puincia. Palmaq̃ uitio
rũ) Id eſt, nuſq̃ plura uitia. Malignitatis & infamiæ.) Malignitas opponit̃ candori, cũ ſiniſtre & inique
interpretamur. Infamiã poſuit p̃ infamatiõe, hoc eſt illata famæ nota. Rubri maris.) Nã illic potiſſimũ
naſcunt̃ margarita: quæ grana uocat, ob ſimilitudinẽ, q̃d̃ in conchis ceu grana reperiant̃. Sic & Horatius
baccas uocat: niſi forte p̃ granis mauis germina. Fragrare muſco mure.) Hunc alias, peregrinum murẽ
uocat, cuius odor & hodie in delitijs eſt. Quidã habebãt, murice, ſed mẽdoſe. Legendũ arbitror, uel mu
ſco, uel mure. Nã muſcus græcis paruũ murẽ ſignificat, μύσκος a μῦς. Quod ſi probas muſco mure: mure ad
didit, ne de muſco acciperem⁹ adhærente ſaxis & arboribus. Nõ mẽbra nudaret.) De multicijs ſentit, quæ
q̃m pellucebãt, nõ tegebãt corp⁹, ſed laſciuius oſtentabãt. Et ipſis graues.) Nõ quaſlibet uiduas, ſed p
batæ uitæ, quod multæ eſſent, cũ qbus nõ eſſet tutũ habere cõſuetudinẽ ei, quæ decreuiſſet caſte uiuere.
Pugnat cõtra tineas.) Quippe quæ in ſcrinijs tantũ habeat ueſtiũ ſericarũ, ut uix poſſit a tineis defen
dere. Et uile in populis.) Vile cõtemptum dixit, præſertim in populis, hoc eſt Romæ, in maxia totius or
bis frequẽtia. Nonnulli codices pro uile, habebant uelatæ, ſed uile magis placet Illud Enniani aptari po
teſt.) Significat moleſtiam quam attulerunt Origeniſtæ. Eſt autem initium carminis Enniani, ex tragœ
dia Medea. In quo Medeæ optat pediſequa, ut nunq̃ ueniſſent in Colchidem argonautæ. Vſurpatur ali
quoties a Cicerone, ueluti prouerbiale, quoties ſentit originem mali, hinc aut hinc profectam. Carmen
integrum ſic habet: Vtinam ne in nemore Pelio, ſecuribus Cæſæ cecidiſſent abiegnæ ad terram tra
bes, Neue inde nauis inchoandæ exordiũ Cœpiſſet, quæ nũc nominatur Argo, & cætera. Porro uerſus
hos ob id adduxit, quod hæreſis ea uenerit in Italiã ab ultramarinis regionib⁹: ſicuti teſtatur alibi. A qua
non fuit alienus Ruffinus. Nauim igit̃ eã quæ aduexerat hæreticos, confert cũ Argo naui, quæ aduexerat
argonautas in perniciẽ Medeæ. Turritæ nomẽ accepit.) Magdalũ em̃, hebræis turris dicit̃. Magdalenæ
turrita ſiue munita. In ſua recíperet.) Sic erat ſcriptũ in uetuſtis & minus deprauatis exemplarib⁹, atq̃
ita legũt Græci, ἐις τὰ ἴδια, id eſt, in propria: quaſi dicas, in numerũ rerũ ſuarũ. Quãq̃ ad ſenſum non admo
dũ refert, ſuã legas, an ſua. Meditationẽ mortis.) Nã mors abducit animã a corpore: & philoſophia ab
ducit animũ a rebus corporeis ac ſenſibilib⁹ ad intelligibilia & æterna. Vnde fit, ut anim⁹ philoſophi, aſſue
tus abeſſe a corporeis rebus & affectibus, nõ admodũ inuitus auellat̃ a corpore, cũ mors aduenerit: Q̃d̃
Chriſtiani quoq̃ uocãt cõmori Chriſto. Quotidie morior pro ueſtra ſalute.) In epiſtola ad Corinthios

C prima cap.15.Ex græcorũ ſcholijs apparet hunc locũ biſariã legi,νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν,id eſt,per noſtram gloriã,ut intelligas Paulũ iurare per ſuã gloriã,qua gloriabat in p̃dicatiõe euãgelij.Et,διὰ τὴν ὑμετέραν καύχησιν.i.ꝓpter ueſtrã gloriã,hoc eſt,ut poſſitis gloriari de Chriſto,quod illius ſitis & uos.Hieronym⁹ uidet pro καύχησιν legere,σωτηρίαν.Porro,noſter Apoſtolus dixit,ꝓpter Platonẽ ethnicũ quẽ modo citauerat. Et dñs iuxta antiqua exẽplaria.) In hoc loco nulla uarietas eſt in exẽplarib⁹,niſi quod Lucas addit,quotidie.Vnde conijcio hæc uerba,iuxta antiqua exemplaria,referenda ad locũ Pauli,ut legamus ad hũc modũ:quotidie morior pro ueſtra ſalute,iuxta antiqua exemplaria,Et dñs &c.Niſi forte lector aliqs,uidens aliter citari a Hieronymo,ꝙ uulgata habeat æditio,addidit in marginali ſpacio:iuxta antiqua exẽplaria,eaq; uerba poſt ſcriba parũ attent⁹ in contextũ retulit. Diſertiſſimiq; præceptũ Satyrici.) Nempe Perſij,quo uidet impendio delectatus Hieronymus. Offerens hoſtiã rationabilẽ.) Quod immolaret ſeipam,ueluti nõ pecudẽ brutã,ſed uictimã rationalẽ, λογικὴν,ut admonuimus alias. Quaſi in naturã uerſum.) Ariſtoteles ſcripſit aſſuetudinẽ,uelut alterã eſſe naturã.Hoc ſoli contigit Hieronymo,ut diuinas ſcripturas penitus imbiberet,& inculcaret. Cæteri fere latini,ſcribendo didicerunt. Libauit,didicit.) Mire ſeruauit gradus. Libamus deguſtantes:diſcimus,quod iam ꝓbauim⁹:poſſidem⁹,quod memoriæ infiximus.

Quod appellant philoſophi,τὸ πρέπον.) Id eſt,decens ſiue decorũ.Eſt aũt caput artis,ut inquit Fabius,decere qd' facias.Sũt eñ quædã eiuſmodi,ut neminẽ deceãt,niſi certũ hoiem,ut eleganter docet Quintilianus.cap.de pronunciatione. Ne tranſuerſum quidẽ unguem.) Id eſt,ne minimo quidẽ ſpatio:quod alijs uerbis dicũt,pedem latũ,& unguem latũ. Rus electũ.) Nõ quoduis rus,ſed electũ,quod maxime ſemotũ eſſet ab hominũ frequẽtia.Ab huiuſmodi ſeceſſib⁹,oia fere monaſteria nata ſunt. Obuiare epiſtolis.) Obuiare pro obuiabat,ἑτέρωσις eſt,ut ſit modus uerbi pro modo. Aut obuiare ſolet,ut ſit eclipſis.

In tanta tranqllitate.) Hic aperit quod paulo ſuperi⁹ dixit opertius,utinã ne in nemore Pelio. Nauim plenã blaſphemiarũ.) Prouerbialiter dictũ ē,ſic eñ Homer⁹ Iliados.τ. ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι, πολλὰ μάλ᾽ οὐδ᾽ ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο. Lucianus ſimili figura dixit, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν,id eſt, tota pla uſtra cõuitiorũ.Nã id græce ſonat βλασφημία. Protinus patella operculum.) Et hoc prouerbium eſt,quod alibi ſic extulit,Dignũ patella coopercculũ,cũ diſcipulus cõtingit dignus præceptori:cuiuſmodi eſt & illud:Similes habent labra lactucas. Verberet nares.) Circulatores & ſcurræ circũforanei,fingunt inſpecta manu ſe diuinaturos,deinde nõ obſeruanti & alibi intento,pugnũ in nares impingũt,atq; ita riſum mouent populo. Et obtorto fuſte.) Iubebat ut quiſpiã fuſtẽ morderet,uelut & hoc ad diuinationẽ pertineret,deinde intorquebat apprehenſum dentib⁹,nõ ſine magno malo tenentis. Librorum περὶ ἀρχῶν.) Id eſt,de principijs.Nam hic titulus eius libri,quẽ ab Origene ſcriptũ uerterat Ruffinus. Hic palã oſten

D dit ſe de Ruffino & illius factionis cæteris loqui. Tunc diſcipulus ὄλβιος.) Id eſt,beatus. Notat neſcio quẽ,ipſum opinor Ruffinũ,qui in eã hæreſim inductus eſt,a magiſtro quopiã.Vnde ſubijcit,uere ſui nõminis,id eſt,uere beat⁹,niſi incidiſſet in magiſtrũ hæreticũ. Siquidẽ impegiſſet dixit,ꝓ incidiſſet. Tũc noſtrorũ διαλέγων cõtradictio.) Quidã codices ita ſcriptũ habebãt,ꝗ uox nihil ad hunc locũ facit:fortaſſe legẽdũ noſtrorꝝ διαλλαγῶν cõtradictio.Diallagæ,cõciliatio eſt ſiue amicitia,ſeu fœdus:ut intelligas Hieronymũ nõ agnouiſſe amicũ,aut collegã Ruffinũ,ſic eñ ille uocabat hũc,poſteaꝙ ſenſiſſet eũ cum hæreticis cõſpiraſſe.In nõnullis erat διδακτικῶν,quod epitheton Paulus tribuit epiſcopis,ob docẽdi munus.Idq; mihi quoq; maxime ꝓbat,p̃ſertim cũ ſequat ꝓtinus,pharisæorꝝ ſchola Iam ad culmina.) Clanculũ ſupponitur ignis,deinde paulatim inualeſcens,occupat ſumma tecta,quæ culmina uocat. Quẽ diu Roma habere nõ meruit.) Sedit eñ tres annos & dies pauculos,cui ſucceſſit Innocẽtius,eius nois primus,ad quẽ ſcribit & alias. Ne orbis caput.) Romã intelligit,quæ ſub Innocẽtio capta ac direpta fuit. Quæ emendata manu ſcorpij.) Ruffinũ intelligit,propter latens uenenũ.Nã ſcorpius ui nocere non poteſt,ſed obrẽpit:& cætero corpore innoxius,in cauda gerit uenenũ.Huiuſmodi fuit illorũ doctrina,ſicuti clarius narrat in epitaphio Paulæ. Cæterũ emẽdata dixit εἰρωνικῶς, cũ manus emẽdatoris eſſet ſcorpius,hoc eſt uenenũ. Caput horũ & cauſa bonorũ.) Intexuit hemiſtichiũ Maronis. Vt Barnabas quoq;.) Habes in epiſtola ad Galathas.cap.2.de ſimulatiõe Petri,cui Barnabas quoq; aſſenſus eſt, reſiſtẽte Paulo.Innuit Ruffinũ pri⁹ amicũ. Dũ hæc agũt in Ieb⁹,) Iebus eſt Hieruſalẽ,eadẽ Salẽ,Solyma,& Helia. Nocte Moab capta eſt.) Verba ſũt Eſaiæ.ca.15.Quia nocte uaſtata eſt Ar,Moab cõticuit.Eſt aũt Moab ciuitas Arabiæ,ſic olim dicta ab uno filiorꝝ Lot,poſtea mutatũ ē nomẽ Areopoli.Idẽ eſt uocabulũ toti⁹ ꝓuincie Moabiticæ:uerꝝ ipa ciuitas nomẽ hoc ceu ꝓpriũ poſſedit,dicta רבת מואב rabba Moab.i.grãdis Moab. Quis cladẽ illi⁹ noctis.) Verſus ſunt Maronis ex ſecũdo Aeneidos,cui⁹ & illud hemiſtichiũ,Sit mihi fas audita loq.

AD PRINCIPIAM VIRGINEM MARCELLAE VIDVAE EPITAPHIVM.

SAepe & multũ flagitas uirgo Chriſti Principia:ut memoriã ſanctæ fœminæ Marcellæ,litteris recolã:& bonũ,quo diu fruiti ſumus,etiã cæteris noſcẽdũ imitãdũq; deſcribam.Satis doleo,qd' hortaris ſpõte currentẽ:& me arbitraris indigere p̃cibus,qui ne tibi qdem in eius dilectiõe concedã:multoq; plus accipiã,ꝙ tribuã beneficij,tantarũ recordatiõe uirtutũ.Nã ut hucuſq; reticerẽ,& bienniũ præterirẽ ſilentio,non fuit diſſimulatiõis,ut male exiſtimas,ſed triſticiæ incredibilis:quæ ita meũ oppreſſit animũ:ut melius iudicarẽ tacere impræſentiarũ,ꝙ nihil dignũ illius laudibus dicere.Neq; uero Marcellã tuã,imo meã:&(ut uerius loquar)noſtrã:omniũq; ſanctorꝝ,& ꝓpriæ Romanæ urbis indytũ decus: inſtitutis rhetorũ p̃dicabo:ut exponã illuſtrẽ familiam,alti ſanguinis decus,& ſtẽmata ꝑ pconſules & p̃fectos prætorio

torio

A torio decurrentia.Nihil in illa laudabo,niſi qd' propriũ eſt:& eo nobilius,quod opibus & nobilitate cõtempta:facta eſt paupertate & humilitate nobilior Orba patris morte: uiro quoq; poſt nuptias ſeptimo mẽſe priuata eſt.Cũq; eã Cærealis(cuius clarum inter cõſules nomẽ eſt),ꝓpter ætatẽ & antiquitatẽ familiæ: & inſignẽ(quod maxime uiris placere cõſueuit)decorẽ corporis:ac morũ tẽperantiã ambitioſius peteret,ſuaſq; lõgæuus polliceret diuitias:& nõ quaſi in uxorẽ,ſed quaſi in filiã uellet donationẽ trãſfundere:Albinaq; mater tã clarũ p̃ſidiũ uiduatæ domus ultro appeteret,illa reſpondit:Si uellem nubere,& nõ æternæ me cuperẽ pudicitiæ dedicare:utiq; maritũ quererẽ,nõ hæreditatẽ.Illoq; mandãte,poſſe & ſenes diu uiuere,& iuuenes cito mori:elegãter luſit.Iuuenis qdẽ poteſt cito mori,ſed ſenex diu uiuere nõ poteſt.Qua ſentẽtia repudiatus,exemplo cæteris fuit:ut eius nuptias deſperarent.Legimus in euãgelio ſecundũ Lucã:Et erat Anna ꝓphetiſſa filia Phanuelis de tribu Aſer:Et hæc ꝓuectæ ætatis in diebus plurimis.Vixeratq; cũ uiro ſuo annis ſeptẽ a uirginitate ſua:& erat uidua annis octogintaquatuor:nec recedebat de templo:Ieiunijſq; & obſecrationibus dño ſeruiens nocte ac die.Nec mirũ,ſi uidere meruit ſaluatorẽ:quẽ tãto labore quærebat.Cõferam⁹ ſeptẽ ãnos,ſeptẽ menſib⁹,ſperare Chriſtũ & tenere,natum cõfiteri,& in crucifixũ credere,paruulũ nõ negare,& uirũ gaudere regnantẽ.Nõ facio ullam inter ſanctas fœminas differẽtiã:qd' nõnulli inter ſanctos uiros & eccleſiarũ principes,ſtulte facere cõſueuerũt,ſed illo tendit aſſertio:ut quarũ unus eſt labor,unũ & premiũ ſit.Difficile eſt in maledica ciuitate,& in urbe ,in qua orbis quondam populus fuit,palmaq; uitiorum,ſi honeſtis detraherent,& pura ac mũda macularent:nõ aliquã ſiniſtri rumoris fabulã cõtrahere.Vnde quaſi rem difficillimã,& pene impoſſibilẽ optat ꝓpheta,potius ꝙ p̃ſumit,dicẽs: Beati immaculati in uia:q ambulãt in lege dñi.Immaculatos in uia huius ſæculi appellat,quos nulla obſcœni rumoris aura macularit:q opprobriũ nõ acceperint aduerſus ꝓximos ſuos.De quibus Saluator in euangelio:Eſto,inquit,beneuolus:ſiue bene ſentiẽs de aduerſario tuo,dũ es in uia cũ illo.Quis unꝙ de hac

B muliere:qd' diſpliceret,audiuit,& crederet?Quis credidit,ut nõ magis ſeip̃m malignitatis & infamiæ cõdemnaret?Ab hac primũ cõfuſa gẽtilitas eſt:dum oibus patuit:quæ eſſet uiduitas Chriſtiana,quã & cõſciẽtia & habitu ꝓmittebat.Illæ eñ ſolẽt purpuriſſo & ceruſſa ora depingere,ſericis nitere ueſtib⁹,ſplẽdere gẽmis,aurũ portare ceruicib⁹,& auribus ꝑforatis,rubri maris p̃cioſiſſima grana ſuſpẽdere,fragrare muſco mure,maritos ita plãgere:ut tãdẽ dñatu corꝝ,ſe caruiſſe lætẽtur:quærãtq; alios:nõ qbus iuxta dei ſententiã ſeruiant,ſed qbus imperẽt.Vnde & pauperes eligũt:ut nomẽ tantũ uirorꝝ habere uideant:q patiẽter riuales ſuſtineãt:ſi muſſitauerint,ilico ꝓijciendi.Noſtra uidua talib⁹ uſa eſt ueſtib⁹,qbus arceret frigus,non mẽbra nudaret:aurũ uſq; ad anuli ſignaculũ repudiãs:& magis in uẽtrib⁹ egenorꝝ,ꝙ in marſupijs recõdens.Nuſꝙ ſine matre,Nullũ clericorꝝ,aut monachorꝝ(qd' amplæ domus interdũ exigebat neceſſitas)uidit abſq; arbitris.Semp in comitatu ſuo uirgines,ac uiduas,& ipas graues fœminas habuit: ſciens ex laſciuia puellarũ,ſæpe de dñarꝝ morib⁹ iudicari:& qualis quæq; ſit,taliũ cõſortio delectari.Diuinarũ ſcripturarꝝ ardor erat incredibilis:Sempq; cãtabat:In corde meo abſcondi eloquia tua,ut nõ peccẽ tibi.Et illud de ꝑfecto uiro:Et in lege dñi uolũtas eius:& in lege eius meditabit die ac nocte.Meditationẽ legis nõ in replicãdo,quæ ſcripta ſunt:ut Iudæorꝝ exiſtimãt phariſæi,ſed in opere intelligẽs:iuxta illud Apl̃icũ:Siue comeditis,ſiue bibitis,ſiue qd agitis:oia in gloriã dñi faciẽtes.Et ꝓphetæ uerba,dicentis:A mandatis tuis intellexi:ut poſtꝙ mandata cõpleſſet:tũc ſe ſciret mereri intelligentiã ſcripturarꝝ.Quod & alibi legimus:Quia cœpit Ieſus facere & docere. Erubeſcit eñ ꝙuis p̃clara doctrina,quã ꝓpria rep̃hendit cõſcientia.Fruſtraq; eius lingua p̃dicat paupertatẽ,& docet eleemoſynas:q Crœſi diuitijs tumet:Viliq; opertus pallio: pugnat cõtra tineas ueſtiũ ſericarum. Moderata ieiunia,carniũ abſtinentia:uini odor magis,ꝙ guſtus:ꝓpter ſtomachum & frequentes infirmitates.Raro ꝓcedebat ad publicũ,& maxime nobilium matronarũ uitabat domos:ne cogeret uidere qd' cõtẽpſerat:apoſtolorꝝ & martyrũ baſilicas ſecretis celebrans orationibus:& quæ populorꝝ frequentiã declinarent.Matri intantũ obediens:ut interdum faceret,quod nolebat.Nã cum illa ſuum diligeret ſanguinẽ,& abſq; filijs & nepotibus,uellet in fratris liberos uniuerſa conferre:iſta pauperes eligebat:& tamen matri contraire non poterat:monilia,& quicqd ſupellectilis fuit,diuitibus peritura cõcedens:magiſq; uolens pecuniã perdere,ꝙ parentis animũ cõtriſtare.Nulla eo tpe nobiliũ fœminarꝝ nouerat Romæ ꝓpoſitũ monachorꝝ:nec audebat

C ꝓpter rei nouitatẽ:ignominioſum(ut tunc putabat᷑)& uile,in populis nomẽ aſſumere.Hæc ab Alexandrinis ſacerdotib⁹,papa q; Athanaſio,& poſtea Petro:qui ꝓſecutionẽ Arrianæ hæreſcos declinãtes,quaſi ad tutiſſimũ cõmunionis ſuæ portũ Romã cõfugerãt:uitã beati Antonij adhuc tũc uiuẽtis,monaſteriorũ q; in Thebaide Pachumij,& uirginũ ac uiduarũ didicit diſciplinã.Nec erubuit ꝓfiteri,q d᷑ Chriſto placere cognouerat.Hãc multos poſt ãnos imitata eſt Sophronia & aliæ:q b⁹ rectiſſime illud Ennianũ aptari poteſt:Vtinã ne in nemore Pelio.Hui⁹ amicitiæ fruita eſt Paula uenerabilis.In hui⁹ cubiculo nutrita Euſtochiũ uirginitatis dec⁹:ut facilis æſtimatio ſit: q̃lis magiſtra,ubi tales diſcipulæ.Rideat forſan infidelis lector,me in mulierculaꝝ laudib⁹ immorari:q ſi recorde᷑ ſanctas fœminas,comites dñi ſaluatoris:quæ miniſtrabãt ei de ſua ſubſtantia: & tres Marias ſtantes ante crucẽ,Mariãq; ꝓprie Magdalenæ:quæ ob ſedulitatẽ & ardorẽ fidei, turritæ nomẽ accepit:& prima ante aplos,Chriſtũ uidere meruit reſurgentẽ:ſe potius ſupbiæ,q̃ nos condẽnabit ineptiarũ:q uirtutes nõ ſexu,ſed animo iudicam⁹:cõtemptaq; nobilitatis ac diuitiarũ maiorẽ gloriã ducim⁹.Vnde & Ieſus Iohannẽ euangeliſtã amabat plurimũ:q ꝓpter generis nobilitatẽ,erat notus põtifici,& Iudæorũ inſidias,nõ timebat:Intantũ,ut Petrũ introduceret in atriũ,& ſtaret ſolus apl'oꝝ ante crucẽ: matrẽq; ſaluatoris in ſua reciperet:ut hæreditatẽ uirginis dñi:uirginẽ matrẽ,filius uirgo ſuſciperet.Annis igit᷑ plurimis,ſic ſuã tranſegit ætatẽ,ut ante ſe uetulã cerneret,q̃ adoleſcẽtulã fuiſſe meminiſſet ; laudans illud Platonicũ,q philoſophiã meditationem mortis eſſe dixit.Vnde & noſter Aplus:Quotidie morior ꝓpter ueſtrã ſalutẽ.Et dñs iuxta antiqua exẽplaria:Niſi qs tulerit crucẽ ſuã quotidie,& ſecutus fuerit me,nõ poteſt me⁹ eſſe diſcipul⁹:Multoq; ante p ꝓphetã ſpũſſctũs:Propter te mortificamur tota die:æſtimati ſum⁹,ut oues occiſiõis.Et poſt multas ætates illa ſentẽtia:Memẽto ſemp diẽ mortis,& nũq̃ peccabis. Diſertiſſimi q; p̃ceptũ ſatyrici:Viue memor lœti,fugit hora:hoc q d᷑ loquor,inde eſt.Sic ergo(ut dicere cœperamus)ætatẽ duxit:& uixit,ut ſemp ſe crederet eſſe moriturã.Sic induta eſt ueſtib⁹:ut me miniſſet ſepulchri:offerẽs hoſtiã rationabilẽ,uiuã,placentẽ deo.Deni q; cũ & me Romã,cũ ſanctis pontificib⁹ Paulino & Epiphanio eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas:quorũ alter Antiochenam Syriæ:alter Salaminiã Cypri rexit eccleſiã:& uerecũde nobiliũ fœminaꝝ ocꝰos declinarẽ:ita egit ſecũdũ Apl'm,importune oportũe: ut pudorẽ meũ ſua ſuparet induſtria.Et qa alicui⁹ tũc nois eẽ exiſtimabar ſup ſtudio ſcripturarũ:nũq̃ cõuenit,qn de ſcripturis aliq d᷑ interrogaret: nec ſtatim acqeſceret,ſed moueret ecõtrario quæſtiones:nõ ut cõtenderet,ſed ut quærẽdo diſceret eaꝝ ſolutiões,quas opponi poſſe intelligebat.Quid in illa uirtutũ,q d᷑ ingenij,q d᷑ ſanctitatis,q d᷑ puritatis inuenerim:uereor dicere,ne fidẽ credulitatis excedã,& tibi maiorẽ dolorẽ incutiã,recordãti quãto bono caueris.Hoc ſolũ dicã:q d᷑ q q d᷑ in nobis longo fuit ſtudio cõgregatũ,& meditatiõe diutur na,quaſi in naturã uerſum:hoc illa libauit,didicit,atq; poſſedit.Ita ut poſt ꝓfectionẽ noſtrã,ſi in aliquo teſtimonio ſcripturaꝝ eẽt oborta cõtẽtio:ad illã iudicẽ pergere᷑.Et qa ualde prudẽs erat: & nouerat illud,q d᷑ appellãt philoſophi,τὸ πρέπον,decere,q d᷑ facias:Sic ad interrogata rñdebat: ut etiã ſua, nõ ſua diceret:ſed uel mea, uel cuiuſlibet alteri⁹:ut in eoipſo q d᷑ docebat,ſe diſcipulã fatere᷑.Sciebat em̃ dictũ ab Apl'o: Docere aũt mulieri nõ ꝓmitto:ne uirili ſexui,& interdum ſacerdotibus,de obſcuris & ambiguis ſciſcitantibus facere uidere᷑ iniuriã.In noſtrũ locũ,ſtatim au diuimus te illius adhæſiſſe conſortio,& nũq̃ ab illa,ne trãſuerſum q dẽ unguẽ,ut dicit᷑,receſſiſſe. Eadẽ domo,eodẽ cubiculo uſam:ut oibus in urbe dariſſima notũ fieret,& te matrẽ,& illã filiã reperiſſe.Suburbanus ager uobis,ꝓ monaſterio fuit:& rus electum pro ſolitudine,Multoq; ita uixiſtis tpe:ut ex imitatiõe ueſtri,cõuerſiõe multarũ,gauderem⁹ Romã factã Hieroſolymã.Crebra uirginũ monaſteria,monachoꝝ innumerabilis multitudo:ut ꝓ frequẽtia ſeruientiũ deo,q d᷑ pri⁹ ignominiæ fuerat,eſſet poſtea gloriæ.Interim abſentiã noſtri,mutuis ſolabamur alloquijs:& q d᷑ carne nõ poteramus,ſpũ reddebamus:Semp obuiare epiſtolis,ſupare officijs, ſalutationib⁹ p̃uenire.Nõ multũ ꝑdebat abſentia:quæ iugib⁹ ſibi litteris iũgebat᷑.In hac tranqllitate,& dñi ſeruitute,hæretica in his ꝓuincijs exorta tẽpeſtas,cũcta turbauit:& in tãtã rabiem concitata eſt: ut nec ſibi,nec ulli bonorũ parceret.Et quaſi parũ eſſet,hic uniuerſa mouiſſe:nauem plenã blaſphemiarum Romano intulit portui.Inuenitq; protinus patella operculũ: & Romanæ fidei puriſſimũ fontẽ,cœno lutoſa ꝓmiſcuere ueſtigia.Nec mirũ,ſi in plateis,& in foro reꝝ uenaliũ,fict⁹ arioꝰlus ſtultoꝝ uerberet nares:& obtorto fuſte,dẽtes mordẽtiũ q̃tiat:cũ uenenata ſpurcaq; doctrina

Romæ

A Romæ inuenerit,quos induceret.Tũc librorũ περὶ ἀρχῶν infamis interꝑtatio:tũc diſcipul⁹ ὀλιβιος, uere nois ſui,ſi in talẽ magiſtrũ non impegiſſet.Tũc noſtrorum διδασκαλῶν contradictio,& phariſæorũ turbata eſt ſchola.Tũc ſancta Marcella,quæ diu cohibuerat,ne ꝓ æmulationẽ quippiã facere uidere᷑:poſtq̃ ſenſit fidem apoſtolico ore laudatã,in plæriſq; uiolari: ita ut ſacerdotes quoq;,& nõnullos monachorũ,maximeq; ſæculi hoĩes,in aſſenſum ſui traheret,ac ſimplicitati illuderet epiſcopi,qui de ſuo ingenio cæteros æſtimabat:publice reſtitit,malens deo placere,q̃ hoibus. Laudat ſaluator in euangelio uillicum iniquitatis:quod cõtra dñm q dem fraudulẽter, attamen pro ſe prudẽter fecerit.Cernẽtes hæretici de parua ſcintilla maxima incẽdia cõcitari:& ſuppoſitã dudũ flammã,iã ad culmina pueniſſe:nec poſſe latere,quod multos deceperat:petũt & impetrãt eccleſiaſticas epiſtolas:ut cõmunicantes eccleſiæ,diſceſſiſſe uiderẽtur. Nõ multũ tẽpus in medio:ſuccedit in pontificatũ,uir inſignis Anaſtaſius:quẽ diu Roma habere nõ meruit: ne orbis caput,ſub tali epiſcopo truncare᷑:Imo idcirco raptus atq; tranſlatus eſt:ne ſemel latã ſententiã,precibus ſuis flectere conare᷑.Dicente dño ad Hieremiam: Ne oraueris pro populo iſto:neq; depreceris in bonũ: Quia ſi ieiunauerint,nõ exaudiã p̃ces eorũ:Et ſi holocauſta & uictimas obtulerint,nõ ſuſcipiam eas.In gladio em̃ & fame & peſtilẽtia ego cõſumã eos. Dicas, quid hæc ad laudẽ Marcellæ?Dãnationis hæreticorũ hæc fuit principiũ:dum adducit teſtes,q ꝓius ab eis eruditi:& poſtea ab hæretico fuerãt errore correpti:dũ oſtendit multitudinẽ deceptorũ:dũ impia περὶ ἀρχῶν ingerit uolumina:quæ emẽdata manu ſcorpij,monſtrabant᷑:dum accitis frequentibus litteris hæretici:ut ſe defenderẽt,uenire nõ ſunt auſi:tãtaq; uis cõſcientiæ fuit: ut abſentes dãnari,q̃ præſentes coargui maluerint.Huius tã glorioſæ uictoriæ origo Marcellæ eſt:tuq; caput horũ & cauſa bonorũ,ſcis me uera narrare:quæ noſti,uix de multis pauca me dicere,ne legenti faſtidiũ faciat odioſa replicatio:& uidear apud maliuolos ſub occaſione laudis alterius,ſtomachũ meũ digerere.Pergã ad reliqua.De occidẽtis partibus ad orientẽ turbo trãſgreſſus,minitabat᷑ plurimis magna naufragia.Tũc impletũ eſt:Putas ueniẽs filius hois fidẽ inueniet ſuper terrã?Refrigerata charitate multorũ,pauci qui amabãt fidei ueritatẽ,noſtro lateri

B ſungebãtur:quoꝝ publice petebat᷑ caput:cõtra quos opes oẽs parabãtur:ita ut Barnabas quoq; duceret᷑ in illã ſimulationẽ,imo apertũ parricidiũ:q d᷑ nõ uiribus,ſed uolũtate cõmiſit.Et ecce uniuerſa tẽpeſtas,dño flante deleta eſt:expletũq; uaticiniũ ꝓphetale:Auferes ſpiritũ eoꝝ,& deficient,& in puluerẽ ſuũ reuertẽtur.In illa die peribunt oẽs cogitatiões eoꝝ.Et illud euangelicum:Stulte hac nocte auferet᷑ anima tua a te:quæ aũt præparaſti cui⁹ erũt?Dũ hæc agũtur in lebus,terribilis de occidente rumor affertur,obſideri Romã & auro ſalutẽ ciuiũ redimi: ſpoliatoſq; rurſum circũdari: ut poſt ſubſtãtiã,uitã quoq; ꝓderẽt.Hæret uox,& ſingultus intercipiũt uerba dictãtis.Capit᷑ urbs,quæ totũ cœpit orbẽ:imo fame perit,antecq̃ gladio,& uix pauci qui caperent᷑ inuẽti ſunt. Ad nefandos cibos erupit eſurientiũ rabies,& ſua inuicẽ mẽbra laniarũt: dũ mater non parcit lactenti infantiæ:& recipit utero, quẽ paulo ante effuderat.Nocte Moab capta eſt,nocte cecidit murus eius.Deus uenerũt gentes in hæreditatẽ tuã,polluerũt templum ſanctũ tuũ.Poſuerũt Hieruſalẽ in pomorũ cuſtodiã:poſuerũt cadauera ſanctorũ tuorũ eſcas uolatilib⁹ cœli:carnes ſanctorũ tuorũ beſtijs terræ.Effuderũt ſanguinẽ eoꝝ:ſicut aquã in circũitu Hieruſalẽ,& nõ erat q ſepeliret. Quis cladẽ illius noctis,qs funera fando explicet,aut poſſet lachrymis æquare dolorẽ?Vrbs antiqua ruit,multos dñata per annos.Plurima perq; uias ſparguntur inertia paſſim Corpora, ꝑq; domos,& plurima mortis imago.Cũ interim,ut in tãta cõfuſiõe rerũ,Marcellæ quoq; domũ,cruentus uictor ingreditur.Sit mihi fas audita loqui:imo a ſanctis uiris uiſa narrare: qui interfuere præſentes:qui te dicũt in periculo quoq; ei fuiſſe ſociatã.Intrepido uultu excepiſſe dicit᷑ introgreſſos. Cũq; poſceret᷑ aurũ,& defoſſas opes,uili excuſaret tunica:nõ tamen fecit fidem uolũtariæ paupertatis.Cæſam fuſtibus flagelliſq;,aiunt non ſenſiſſe tormenta:ſed hoc lachrymis,hoc pedibus eorum proſtratã egiſſe:ne te a ſuo conſortio ſepararent:ne ſuſtineret adoleſcentia,quod ſenilis ætas timere non poterat.Chriſtus dura corda molliuit:& inter cruentos gladios,inuenit locum pietas.Cũq; & illam,& te ad apoſtoli Pauli baſilicã barbari deduxiſſent:ut uel ſalutẽ uobis oſtenderent,uel ſepulchrum: in tantã lætitiã dicitur erupiſſe:ut gratias ageret deo,quod te integrã ſibi reſeruaſſet:quod pauperẽ illã non fecit captiuitas,ſed iueniſſet:q d᷑ egeret quotidiano cibo:q d᷑ ſaturata Chriſto,nõ ſentiret eſuriẽ;

quod

C qđ & uoce & ope loqueret: Nuda exiui de utero matris meæ, nuda & redeã: Sicut dño uisum est, ita & factũ est: Sit nomẽ dñi benedictũ. Post aliquot dies sano, integro, uegetoq; corpusculo obdormiuit in dño: & te pauptatulæ suæ: imo p te pauperes reliqt hæredes: claudẽs oculos in manib⁹ tuis: reddẽs spiritũ in tuis oculis: dũ inter lachrymas tuas illa rideret cõscientia uitæ bonæ, & p̃mijs futurorũ. Hæc tibi Marcella uenerabilis, & tibi Principia filia: una & breui lucubratione dictaui: nõ eloquij uenustate, sed uoluntate in uos animi gratissimi: & deo & legentibus placere desyderans.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paula & Eustochium, quæ iam demigrarant in Bethlehem, his litteris adhortantur Marcellam, nobilem fœminam: ut Roma, quam Babylonem uocant, relicta, ad loca sancta sese cõferat, fruitura tot Christi monumentis. Stilus palam indicat mulieres in hac epistola diui Hieronymi opera usas fuisse.

SCHOLIA.

Svs artium repertricem.) Id est, Mineruam. Græci sic efferũt, ὗς τὴν ἀθήνην, id est, sus Mineruam. Et apte mulieres religiosæ sunt usæ periphrasi, ne uiderentur ethnicum agnoscere numen. Cõfusionis urbẽ.) Babel em cõfusionẽ sonat. Vnde Babylon dicta. Rohoboth.) רחבות siquidẽ Hebræis significat plateas, siue latitudines: ut intelligas uiam latam, per quã multi eunt in pditionẽ. Sennaar in quo &c.) Legis Genesis. cap̃. undecimo. Porro שנער lingua hebræorum sonat, fetor eorũ: ut intelligas superbia maxime deũ offendi, ut cõtra, gratissimus odor est humilitas. Post gurgitem grauem Chobar.) Grauem uocat, qui illic captiuus inter captiuos erat. Non rigatur ut Aegyptus deorsum.) Negant in Aegypto pluere: sed regionem irrigari Nilo, statis anni uicibus exundante. Holera languentiũ cibos.) Alludit ad illud Paulinum: Qui infirmus est, holus mãducet. Allophylo quondam hoste.) Allophylus græcis alienigena est: sentit autem Philistæum, a Dauid confectum. Vnde decantatum est in choris: Percussit Saul mille, & Dauid decem milia. Legis primo regum libro, capite decimooctauo. Frontis audaciã.) Significat Goliad superbum, a Dauid in fronte percussum. In Ornæ Iebusæorum regis.) Dauid iussu domini per Gad, emit ab Orna aream, ibiq; cõstruxit altare domino: quo in loco postea cõdita Hierosolyma, quõdam Iebus dicta a Iebusæis, qui eam incolebant. Sed his expulsis, Dauid eam totius Iudeæ metropolim est fabricatus. Lege paralipomenõ cap̃. 21. Sed in gentibus.) Qui a alienam emit aream. Regem Salem.) Quidam ita putant, olim Melchisedec regem eius urbis fuisse, quæ tum dicta fuerit Salem: unde & Hierusalem. Eadem dicta fuit lebus, a Iebusæis. Et sanguis Christi de cruce stillans.) Hieronymus enarrãs quintũ caput epistolæ Paulinæ ad Ephesios, refert sese hoc a quodam apud populum concionante audisse, remq; magno omnium assensu fuisse exceptam, etiam si negat hoc cum cæteris Pauli uerbis quadrare. Sermo Apostolicus.) Incertum an Paulus e propheta sumpserit hæc uerba, qui non extet, an ipse prophetico afflatus spiritu hæc dixerit. Mysterium nostrum.) Id est, Christianorum. Vernaculum autem dicitur ei loco, quo natum est aliquid. Primũ nomẽ calcata.) Id enim, hebræis sonat Iebus. Secundum pax.) Salem pacem sonat hebræorum lingua. Tertium uisio pacis.) Hierusalem. Et factus est in pace locus eius.) Psalmo septuagesimo quinto secundum litteram dictum est de ciuitate Hierusalẽ, ut eum enarrans locum testatur Hieronymus. Apud hebræos enim haberi: Et factum est in Salem umbraculũ eius. Siquidem in hac natus est Solomon, qui gessit figuram Christi. Rex regum & do.) Hæc uerba Paulus in epistola ad Timotheum prima. cap̃. sexto, tribuit deo. Metropoli uindicatur.) Id est, attribuit. μητρόπολις autem primaria ciuitas, ueluti mater omnium, non a mensura ut putat Isidorus. Sudariũ conuolutum.) Iohannes, cap̃. uigesimo: ostendit sudarium quo tectum fuerat caput, repertum fuisse seorsum a cæteris linteaminibus, conuolutum. Quãq; hoc loco nonnulli codices habebant, caput sudario conuolutũ. Summam, ut dicitur, manum.) Ita uocant perfectionem. Ab artificibus statuarũ sumptum, qui primum fingunt rude simulacrum: deinde dolant, postremo poliunt, quæ summa manus uocatur. Nõ athenis, sed libyæ.) Quædam exemplaria scriptum habebant, Lilybei. Neutrum admodum quadrat: forte legẽdum: Lileæ, quæ ciuitas est in Phocide. Athenæ sunt in meditullio græciæ, Phocenses ita graeci sunt, ut absint ab Athenis: quẽadmodũ Roma germana est Italia, Sicilia Italia est ueluti græcissans. Absq; Athenis nostris.) Ita uocat Hierosolymã: unde nata sit Christiana religio. Quod quidam non intelligentes, locum hunc ita deprauarũt in nonnullis codicibus, absq; athenis quemq; nostrũ.

Si in religione processerit.) Apparet hic Anglos eo tempore nuper Christi fidem accepisse, nec omnes adhuc fuisse Christianos. Nam processerit, dixit, pro profecerit, & prouectior fuerit. Fertilẽ monachorum.) In huius enim solitudinibus, maximi monachorum greges erant, ut ostendimus alibi.

Syria Cœle.) Est campestris Syriæ pars, quæ cœle, id est, caua dicitur, græce κοίλη. Continentia supercilij.) Continentiam uocat abstinentiam a cibis & uoluptatibus. Supercilium appellat arrogãtiam: quæ huiusmodi fere, quoniam ad cerimonias pertinent, comitari solent. Neminem subleuant.) Id est, nemini prosunt, si alioqui parum sit pius. Et defertur, in eundem sensum dixit, id est, datur, priusquam legium aut honos habetur. [illegible] Suo domino stat unusquisq;.) Retulit uerba Pauli, q neminẽ uoluit iudicari, ex cibo, aut potu, aut simili re quapiam quæ possit esse cõmunis bonis & malis. Miserorũ pœnis.) Vel quod ex, pscriptorũ, aut mulctatorũ opib⁹ ædificabant. Vel qđ dãnati, in huiusmodi substructiõib⁹ laborare cogebant. Quid de muliere purpurata.) Locus est in Apocalypsi, ca. 17. ubi ꝓpemodũ q̃s quis

A q̃s is fuit, depinxit urbem Romam, sub typo mulieris insidentis bestiæ, cui septẽ erant capita, quæ septẽ mõtes interpretatur. Roma autem septicollis est. Laçarũ fascijs colligatum.) Est in tribu Iuda, decimoquinto a cæsarea lapide, Bethania, ubi monstrãbantur aquæ salubres. Ad lauacrum domini.) Fluuius per se lympidus & amœnus & salubribus aquis, q̃q diu non miscetur mari mortuo. Sed hunc priorem factum imaginatur, posteaq̃ in eo baptiçatus est dominus, quasi nõ amnis purgauerit Christũ, sed Christus amnem. In Dauid orare Mausoleo.) Id est, sepulchro. Hæc erant loca, quæ tum in Iudæa ostendebãtur, ueterũ sanctorum & Christi uestigijs insignia. Ad Abraham Isaac.) Horum sepulchra ostendebantur in Arbe, quæ eadem dicitur Chebron. Est in tribu Iuda. Trium quoq; illustrium fœminarum.) Ni fallor intelligit, Iudith, Hester, & Deboram. Vel tabernacula, uel memorias.) Ostendebaẽ quercus Abrahæ, usq; ad Cõstantini principis imperium: & Mausoleũ eiusdem in Chebron, de quo supra meminimus. Ea abest ab Helia, duobus & uiginti ferme mil. pas. Hic cum ecclesiam extruxissent Christiani, tamen a finitimis gentibus Terebinthus superstitiose colebatur, quod sub ea arbore angelos accepisset hospitio. Rursus secundo ab hac Terebintho lapide, ostendebatur tabernaculũ Abrahæ. Fontem in quo Philippus.) Iuxta Bethsuram in tribu Beniamin ostendebatur fons e terra bulliens, qui ab eadem absorbebatur terra: in quo Eunuchũ Cãdacis reginæ a Philippo baptiçatũ putãt, cuius rei mẽtio fit in actis apostolicis. Samariã pgere.) Quæ postea Sebaste dicta est: In hac habebantur reliquiæ Iohãnis baptistæ, & cæterorũ, quos hic memorat. Ingredi speluncas.) Nã id accidit in Samaria. Historia refertur tertio regum libro. cap̃. 18. Inde cernitur Cana.) Est in tribu Assur, in Galilæa gẽtium. Nam est & altera eiusdem nominis, non eiusdem cognominis. Pergemus ad Itabyriũ.) Hunc ita septuaginta uerterũt. Thabor mõs est, in medio Galileæ mira rotunditate sublimis. In hoc trãsfigurauit se Iesus: & Petrus errãs, dixit: Domine faciamus hic tria tabernacula. Ad mare ueniemus Geneçareth.) Nam iuxta hoc legitur id miraculi peractum. Oppidum Naim.) Aberat a monte Thabor duobus pass. mil. ad meridiem. Hermon & Endor fontes haud procul absunt a monte Thabor. Historia refertur iudicũ. cap̃. 4. de Sisara deuicto a Iahel & Debora. Capharnaum quoq;.) Oppidum est haud procul a stagno Geneçareth, in Galilæa, ubi dominꝰ complura prodidit miracula: & idcirco subiecit: Et omis pariter Galilæa. Nã in hac plurima cõmonstrabãtur Christi uestigia. Silo.) Huc misit cæcum, ut reciperet oculos. Quo loco postea constructa est ecclesia. Bethel.) Hic dormiuit Iacob, cum iret Mesopotamiam: quo loco postea constructa est ædes sacra, ut alibi testatur Hieronymus. Nam Bethel sonat domus dei.

B PAVLA ET EVSTOCHIVM MARCELLAE VT COMMIGRET BETHLEHEM.

Mensuram charitas non habet: & impatientia nescit modum: & desyderium non sustinet. Vnde & nos oblitæ uirium nostrarum: & non quid possimus, sed quid uelimus tantum cogitantes, magistram cupimus docere discipulæ: & ut est uulgare prouerbium, Sus artium repertricem. Tu quæ primam scintillã nostro fomiti subiecisti: quæ ad hoc studium nos & sermone hortata es & exemplo: & quasi gallina congregasti sub alas pullos tuos: nunc nos libere absq; matre uolitare pateris: & accipitris pauere formidinem: & ad omnem umbram præteruolantium auium formidare? Igitur quod solum absentes facere possumus, querulas fundimus preces: & desyderium nostrum, non tam fletibus, cq̃ eiulatibus contestamur: ut Marcellam nostram nobis reddas, & illam mitem, illam suauem, illam omni melle & dulcedine dulciorem: non patiaris apud eas esse rigidam, & tristem rugare frontem, quas affabilitate sua, ad simile uitæ studium prouocauit. Certe si sunt meliora quæ possimus, non est impudens desyderium. Si cunctæ scripturarũ uoces nostræ sententiæ congruũt: non facimus audacter ad ea te prouocantes, ad quæ tu nos sæpissime cohortata es. Prima dei uox ad Abraham: Exi, inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & uade in terram quam monstrauero tibi. Iubetur patriarchæ, ad quem primum de Christo facta est repromissio: ut relinquat Chaldæos: relinquat confusionis urbem, & Rohoboth, id est, latitudinẽ eius: relinquat cãpum Sẽnaar, in quo superbiæ usq; ad cœlum erecta turris est: & post fluctus huius sæculi, post flumina super quæ sederunt sancti, & fleuerunt cum recordarentur Sion, post gurgitem grauem Cobar: de quo Eçechiel capillo uerticis subleuatus, Hierusalem usq; transfertur: habitet terram repromissionis: quæ non rigatur, ut Aegyptus deorsum, sed desursum: nec facit holera languentium cibos: sed temporaneum & serotinum de cœlo expectat imbrem. Hæc terra montuosa, & in sublimi sita: quantũ a delitijs sæculi uacat: tanto maiores habet delitias spũs. Deniq; & Maria mater domini, postq̃ ad eam angeli facta est promissio: & uterum suum intellexit esse domũ filij dei: derelictis campestribus ad montana perrexit. De hac urbe, allophylo quondam hoste superato, & diabolicæ percussa frontis audacia: postq̃ ille in faciem corruit,

exultãtium

C exultantium animarum turba processit: & concinens chorus decem milium, Dauid nostri uictoriam prædicauit. In hac angelus gladium tenens, & totam impietatis deuastans urbem: in Orne Iebusæorum regis area, tẽplum domini designauit: iam tunc significans ecclesiam Christi, nõ in Israel: sed in gentibus consurgentem. Recurre ad Genesim: & Melchisedec regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Christi panem & uinum obtulit: & mysterium Christianum, in saluatoris sanguine & corpore dedicauit. Tacita forsitan mente reprehendes: cur non sequamur ordinem scripturarum, sed passim: & ut quicque obuiam uenerit, turbidus sermo perstringat. Et in principio testatæ sumus, dilectionem ordinem nõ habere: & impatientiam nescire mẽsuram: Vnde & in canticocanticorum, quasi difficile præcipitur: Ordinate in me charitatem: & nunc eadem dicimus: nos non ignoratione, sed affectu labi. Deniq; ut multo ordinatius aliquid proferamus: antiquiora repetenda sunt. In hac urbe, imo in hoc tunc loco, & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam. Vnde & locus, in quo crucifixus est dominus noster, Calùaria appellatur: scilicet, quod ibi sit antiqui hominis caluaria condita: ut secundus Adam, & sanguis Christi de cruce stillans: primi Adam & iacentis protoplasti peccata dilueret. Et tunc sermo ille Apostoli compleretur: Excitare qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Quantos hæc urbs ꝓphetas, quantos emiserit sanctos uiros: longum est recensere. Totum mysterium nostrum, istius prouinciæ urbisq; uernaculũ est. In tribus nominibus, trinitatis demonstrat fidem. Iebus, Salem, & Hierusalem appellatur. Primum nomen calcata, secundũ pax, tertiũ uisio pacis. Paulatim quippe peruenimus ad finem: & post cõculcationem, ad pacis uisionem erigimur: ex quo Solomon: id est, pacificus, in ea natus est, & factus est in pace locus eius. Et in figura Christi, sub etymologia urbis, dñs dñantium, & rex regũ nomen accepit. Quid referemus de Dauid, & tota progenie eius, quæ in hac ciuitate regnauit. Quãto em̃ Iudea cæteris, puinciis: tãto hæc urbs, cũcta sublimior est Iudæa. Et (ut coactius dissemus) totius, puinciæ gloria, Metropoli uindicat: & quicqd in membris laudis est, oĩe refert ad caput. Iamdudum te cupientẽ in uerba prorumpere, ipsi litterarum apices sentiunt: & ueniẽtem contra, charta intelligit quæstionem. Respondebis quippe, & dices hoc olim fuisse, quando dilexit dñs portas Sion, super omnia tabernacula Iacob: & fuerunt fundamenta eius in montibus sanctis: licet & hæc possint altius interpretari. Postq̃ uero consurgentis dñi uox illa pertonuit: Relinquetur uobis domus uestra deserta: & ruinã eius flebiliter ꝓphetauit, dicens: Hierusalem Hierusalem, quæ occidis ꝓphetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui congregare filios tuos, sicut gallina cõgregat pullos suos sub alis, & noluisti: Ecce dimittetur uobis domus uestra deserta: & postq̃ uelum templi scissum est: & circũdata ab exercitu Hierusalẽ, & dñico cruore uiolata: tunc ab ea angelorum præsidia & Christi gratiam recessisse. Deniq; etiam Iosephũ qui uernaculus scriptor est Iudæorum, asserere: illo tempore quo crucifixus est dñs: ex adytis templi, uirtutum cœlestium erupisse uoces, dicentiũ: Transmigremus ex his sedibus. Ex quibus & alijs apparere, ubi abundauit gratia, ibi superabundasse peccatum: & postq̃ audierunt apostoli: Euntes docete omnes gentes: Et ipsi apostoli dixerunt: Oportebat quidem uobis primum annunciare uerbum dei: quoniam autem noluistis, ecce transimus ad gentes: tunc omne sacramentum Iudeæ: & antiquam dei familiaritatem, per apostolos in natiões fuisse trãslatam. Valida quidem quæstio, & quæ posset etiam eos qui scripturarum aliquid attigerunt, cõcutere, sed perfacile soluitur. Nunq̃ eam fleret dominus corruentem, nisi diligeret. Fleuit & Lazarum: quia amabat eum. Et hoc tamen, prima fronte cognoscito, non loci, sed hominum fuisse peccatum. Verum quia interfectio populi, captiuitas ciuitatis est: propterea urbem deletam, ut populus puniretur. Ideo templum subrutum, ut typicæ historiæ tollerentur. Cæterum quantũ ad locum pertinet, per profectus temporum multo nunc augustior est, q̃ ante fuit. Venerabãtur quondam Iudæi sancta sanctorum, quia ibi erant Cherubim, & propiciatorium, & arca testamenti, manna, uirga Aaron, & altare aureum. Nonne tibi uenerabilius uidetur sepulchrum domini? Quod quotiescũq; ingredimur, toties iacere in sindone cernimus saluatorem: & pallulum ibidem commorantes, rursum uidemus angelum sedere ad pedes eius, & ad caput sudarium cõuolutum. Cuius sepulchri gloria, multo antẽq̃ excideretur a Ioseph, scimus Esaiæ uaticinio

A cinio prophetatum, dicentis: Et erit requies eius honor: quod scilicet sepulturæ dñi locus, esset ab omnibus honorandus. Sed dicis quomodo in Apocalypsi Iohannis legimus: Et occidet illos (haud dubium quin ꝓphetas) bestia quæ ascendit ex abysso, & corpora eorũ iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocat̃ spiritaliter Sodoma & Aegyptus: ubi & dñs eorũ crucifixus est: Sic em̃ ait. Ciuitas magna, in qua crucifixus est dñs, nulla est alia nisi Hierusalẽ. Vbi autem crucifixus est dñs, spiritaliter Sodoma appellat̃ & Aegyptus. Ergo Hierusalem Sodoma est & Aegyptus, in qua crucifixus est dñs. Primũ te scire uolumus, oĩa sanctam scripturam nõ posse sibi esse contrariã, & maxime unum aduersum se nõ discrepare librũ: & ut plus adijciamus, eundẽ eiusdẽq; libri locum in Apocalypsi, de qua nunc testimonium, ptulisti. Ante decem circiter uersiculos scribit̃: Surge & metire tẽplũ dei, & altare, & adorãtes in eo. Atrium aũt quod est foris tẽplum, eijce foras, & ne metiaris illud, quoniã datum est gentibus: & ciuitatẽ sanctam calcabunt mẽsibus quadraginta duobus. Si em̃ Apocalypsis multo post passionẽ dñi scripta est a Iohãne, & in ea Hierusalem sancta ciuitas appellatur, quomodo rursum spiritaliter Sodoma uocatur & Aegyptus? Nec statim potes dicere, sanctam dici Hierusalem cœlestem quæ futura est, & Sodomã quæ corruit appellari: quia de futura dicit̃, quod bestia quæ ascensura est de abysso, faciet aduersus duos prophetas bellũ, & uincet illos & occidet, & corpora eorũ iacebunt in platea ciuitatis magnæ. De qua ciuitate & in fine eiusdẽ libri scribitur: Et ciuitas in quadro posita est: & longitudo eius & latitudo tanta est, quanta & altitudo: & mensus est ciuitatẽ de arundine aurea, per stadia duodecim milia: Longitudo & latitudo & altitudo eius æqualia sunt. Et mensus est muros eius centũquadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, Ipsa uero ciuitas auro mũdo &c. Vbi quadrum est, ibi nec longitudo, nec latitudo appellari potest. Et quæ est ista mensura: ut tanta sit longitudo & latitudo, quanta altitudo eius, & muri de lapide iaspide: & tota ciuitas de auro mundo, &
B fundamẽta, & plateæ eius de lapidibus preciosis: & duodecim portæ fulgentes margaritis? Cũ ergo hæc nõ possint carnaliter accipi (absurdũ quippe est per duodecim milia stadiorũ tantã ciuitatis longitudinẽ & latitudinẽ, quantã & altitudinem p̃dicari): spiritaliter intelligẽda sunt singula: & ciuitas magna quã uidelicet prius ædificauit Cain, & nominauit eã ex uocabulo filij sui, hic mundus intelligendus est: quẽ accusator fratrũ suoꝝ diabol⁹ & fratricida Cain, perituros extruxit uitijs, sceleribus cõdidit, iniqtate cõpleuit: quæ spiritaliter appellat̃ Sodoma, & Aegypt⁹. De qua Sodoma scribit̃: Restituet̃ Sodoma in antiquũ: quod scilicet ita restituend⁹ sit mũdus, ut ante fuit. Nec eĩ possumus credere rursum ædificandã Sodomam & cæteras, Gomorrã scilicet & Adamã & Seboim, sed in perpetuos cineres relinquẽdas. Aegyptũ autẽ nũq̃ pro Hierusalem legimus: sed semp pro hoc mundo. Et quia longũ est de scripturis innumerabilia exẽplacẽgerere, unum testimoniũ ꝓferamus, ubi manifestissime mũdus hic, Aegypt⁹ appellat̃. In epistola canonica Iudas apostoli frater Iacobi scribit, dicens: Cõmonere aũt uos uolo, sciẽs semel oĩa: quoniã Iesus populũ de terra Aegypti saluans, secundo eos qui nõ crediderunt, perdidit. Et ne putares de Iesu dici filio Naue, statim sequit̃: Angelos uero q nõ seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domiciliũ, in iudiciũ magni diei, uinculis æternis sub caligine reseruauit. Et ut credas ubicũq; simul Aegyptus & Sodoma & Gomorra nominantur, nõ loca, sed mundũ hunc interpretari, statim subiungit exemplum: Sicut Sodoma & Gomorra & finitimæ ciuitates, simili modo fornicatæ: & abeuntes post carnẽ alteram, factæ sunt exẽplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Et quid necesse est plura cõquirere: cum post passionẽ & resurrectionem dñi Matthæus euãgelista cõmemoret: Et petræ scissæ sunt, & sepulchra aperta, & plurima corpora dormientiũ sanctorũ surrexerunt: & egrediẽtes de sepulchris post resurrectionem suam, ingressi sunt sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Nec statim Hierosolyma cœlestis, sicut plærique ridicule arbitrantur, in hoc loco intelligitur: cum signũ nullum esse potuerit apud homines dñi resurgentis, si corpora sanctorum in cœlesti Hierusalem uisa sunt. Cum ergo & euangelistæ, & oẽs scripturæ Hierosolymam sanctam nominent ciuitatem: & psalmista præcipiat: ut adoremus in loco, ubi steterunt pedes eius: ne patiaris eam appellari Sodomam & Aegyptum, per quã dñs iurare uetat: quia sit ciuitas magni regis. Maledictam terrã nominant, quod

C cruorem dñi hauserit. Et quo modo benedicta loca putāt: in quibus Petrus & Paulus, Christiani exercitus duces sanguinem fudere pro Christo? Si seruorum & hominū gloriosa ꝓfessio est, cur dñi & dei nō sit gloriosa confessio? Et martyrum ubicꝙ sepulchra ueneramur: & sanctam fauillam oculis apponētes, si liceat, etiam ore contingimus: & monumētum, in quo dñs conditus est, quidam existimant negligendum? Si nobis non credimus, credamus saltem diabolo & angelis eius: qui quotiescūcꝙ ante illud de obsessis corporibus expelluntur, quasi in conspectu tribunalis Christi stantes contremiscunt, rugiunt, & se dolent crucifixisse, quem timeant. Si post passionem Christi (ut scelerata uox cōcrepat) hic detestabilis locus est: quid sibi uoluit Paulus Hierosolymā festinare, ut ibi faceret pentecostē? Qui retinentibus se locutus est, dicēs: Quid facitis flentes & conturbantes cor meum? Ego eī non solum ligari, sed & mori in Hierusalē paratus sum pro nomine dñi Iesu. Quid cæteri sancti & illustres uiri: quorum uota & oblationes post prædicationem Christi ad fratres, qui erant Hierosolymis deferebantur? Lōgum est nūc ab ascensu domini, usqꝙ ad præsentem diem, per singulas ætates currere, qui episcoporum, qui martyrum, qui æloquentiū in doctrina ecclesiastica uirorum uenerint Hierosolymā: putantes minus se religionis, minus habere sciētiæ, nec summā (ut dicit) manum accepisse uirtutū: nisi in illis Christum adorassent locis: de quibus primū euangeliū de patibulo coruscauerat. Certe etiā si prædarus orator, reprehendendū nescio quem putat, quod litteras græcas non Athenis, sed Lilybæi: latinas nō Romæ, sed in Sicilia didicerat: quod uidelicet una quæqꝙ prouincia habeat aliquid propriū, quod alia æque habere nō possit: cur nos putamus absqꝙ Athenis nostris, quēcꝙ ad studiorū fastigia peruenisse? Nec hoc dicimus, quod renuamus regnū dei intra nos esse: & sanctos uiros etiam esse in cæteris regionibus: sed quo hoc asseramus, uel maxime eos qui in toto orbe sunt primi, huc pariter congregari: ad quæ nos loca nō ut primi: sed ut extremi ueni/
mus: ut primos in eis omniū gentiū cerneremus. Certe flos quidā & præciosissimus lapis, inter ecclesiastica ornamenta, monachorū & uirginum chorus est. Quicūcꝙ in Gallia fuerit primus, huc properat. Diuisus ab orbe nostro Britannus, si in religiōe processerit, occiduo sole dimisso,
D quærit locum fama sibi tm̄, & scripturarū relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indiæ, qd Aethiopum populos, ipsamqꝙ iuxta Aegyptū, fertilē monachorū, Pontum, & Cappadociā, Syriā Cœlen, & Mesopotamiā cunctaqꝙ orientis examina? Quæ iuxta salutatoris æloquium, dicentis: Vbicūcꝙ fuerit corpus, illuc congregabunt aquilæ: cōcurrūt ad hæc loca, & diuersarum nobis uirtutum specimē ostendunt. Vox quidē dissona, sed una religio. Tot pene psallentiū chori, quot gentiū diuersitates. Inter hæc quæ uel prima in Christianis uirtus est, nihil arrogant sibi de continentia supercilij: Humilitatis inter oēs contentio est. Quicūcꝙ nouissimus fuerit, hic primus putatur. In ueste nulla discretio, nulla admiratio. Vtcūcꝙ placuerit incedere, nec detractionis est nec laudis. Ieiunia quocꝙ neminē subleuant, nec deferē inediæ, nec moderata saturitas condemnatur. Suo dño stat unusquisqꝙ aut cadit. Nemo iudicat alterum, ne a domino iudicetur. Et quod in plærisqꝙ puincijs familiare est: ut genuino dente se lacerent, hic penitus non habetur. Procul luxuria, procul uoluptas: tanta in ipsa urbe orationum loca: ut ad ea ꝓgranda dies sufficere non possit. Verum ut ad uillulam Christi, & Mariæ diuersorium ueniamus (Plus eī laudat unusquisqꝙ quod possidet): quo sermone: qua uoce spelunca tibi possum⁹ saluatoris exponere? Et illud præsepe, in quo infantulus uagīt, silentio magis, cꝙ infimo sermone honorādum est. Vbi sunt latæ porticus? Vbi aurata laquearia? Vbi dom⁹ miserorum pœnis, & damnatorū labore uestitæ? Vbi instar palatij opibus priuatorum extructæ basilicæ: ut uile corpusculū hominis p̄cioſius inambulet, & quasi mundo quicꝙ possit esse ornatius, tecta magis sua uelint aspicere cꝙ cœlū? Ecce in hoc paruo terræ foramine, cœlorū conditor natus est: hic inuolutus pānis, hic uisus a pastoribus, hic demonstratus a stella, hic adorat⁹ a magis. Et hic puto locus sanctior est Tarpeia rupe, quæ de cœlo sæpius fulminata ostendit, quod dño displiceret. Lege Apocalypsim Iohannis: & quid de muliere purpurata, & scripta in eius fronte blasphemia, septem montibus, aquis multis, & Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite (inquit dñs) de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum eius, & de plagis ei⁹ nō accipiatis. Fugite de medio Babylonis, & saluate unusquisqꝙ animam suam. Cecidit eī cecidit

A Babylō magna: & facta est habitatio dæmonū, & custodia spūs imūdi. Est qdē ibi sancta ecclesia, sūt trophea apl̄oꝝ, & martyꝝ: est Christi uera cōfessio, est ab apl̄o prædicata fides, & gētilita te calcata, in sublime se q̄tidie erigēs uocabulū Christianū: sed ipa ambitio, potētia, magnitudo urbis, uideri & uidere, salutari & salutare, laudare & detrahere, uel audire uel proloq: & tātā fre quētiam hominū salē inuitū uidere, a ꝓposito monachorū & quiete aliena sunt. Aut eī uidemus uenientes ad nos, & silentium perdimus: aut non uidemus, & superbiæ arguimur. Interdū cꝙ ut uisitantibus reddamus uicem, ad superbas fores pergimus: & inter linguas rodētium ministrorum, postes ingredimur auratos. In Christi uero (ut supra diximus) uillula tota rustici tas: & extra psalmos silentium est. Quocūcꝙ te uerteris, arator stiuam tenens, alleluia decantat. Sudans messor psalmis se auocat, & curua attondens uitem falce uinitor, aliquid Dauidicū canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina: hæ (ut uulgo dicitur) amatoriæ cantiones. Hic pastorū sibilus, hæc arma culturæ. Verū quid agimus, nec qd deceat cogitātes, solū quod cupim⁹ hoc uidemus? O quādo illud tēpus aduenīet, cū anhelus nunciū uiator apportet, Marcellam nostrā ad Palæstinæ littus appulsam: & toti monachorum chori, tota uirginum agmina cōcrepabunt? Obuiam iam iamqꝙ gestimus occurrere: & nō expectato uehiculo, cōcitū pedibus ferre corpus. Tenebimus manus, ora cernem⁹: & a desyderato uix auellemur amplexu. Ergo ne erit illa dies: quando nobis liceat speluncā saluatoris intrare? In sepulchro dñi flere cum sorore, flere cū matre? Crucis deinde lambere lignū, & in oliueti monte cum ascendente dño, uoto & animo subuariī? Videre exire Laçarū fascijs colligatum, & fluenta Iordanis ad lauacrū dñi puriora. Inde ad pastorū caulas pergere, in Dauid orare Mausoleo? Amos prophetam etiā nūc buccina pastorali in sua conspicere rupe dangentē? Ad Abraham Isaac & Iacob: trium quoqꝙ illustriū fœminarū, uel tabernacula ꝓperare, uel memorias? Videre fontem, in quo a Philippo eunuchus est tinctus? Samariam pergere, & Iohannis baptistæ, Helisæi quoqꝙ & Abdiæ pariter cineres adorare? Ingredi speluncas, in quibus persecutionis, & famis tempore prophetarum agmina sunt nutrita? Ibimus ad Naçareth: & iuxta interpretationem nominis eius, florem uidebimus
B Galilææ. Haud procul inde cernitur Cana, in qua aquæ in uinum uersæ sunt. Pergemus ad Itabyrium, & tabernacula saluatoris, non ut Petrus quondā uoluit cū Moyse & Helia: sed cū patre cernem⁹ & spiritu sancto. Inde ad mare ueniemus Geneçareth: & de quinqꝙ & septē panib⁹ uidebimus in deserto quinqꝙ & quatuor hominū milia saturata. Apparebit oppidum Naim, in cuius portis uiduæ filius suscitatus est. Videbitur & Hermonim & torrens Endor, in quo superatur Sisara. Capharnaum quoqꝙ signorū dñi familiaris, & omnis pariter Galilæa cernetur. Et tūc comitante Christo cū p Silo & Bethel & cætera loca, in quibus ecclesiæ, quasi quædā victoriarū dñi sunt erecta uexilla: ad nostrā speluncā redierimus, canemus iugiter, crebro flebimus, indesinenter orabimus: & uulneratæ iaculo saluatoris in cōmune dicem⁹: Inueni quē quæsiuit anima mea: tenebo eum, & non dimittam illum.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Marcellam uiduam, iam monachorū institutū sequentē, hortatur, ut Roma relicta Bethlehem se conferat: per contentionē ostendens, & quantū habeat Roma molestiarū, & quantū commoditatū habeat rus Bethlehemiticum.

SCHOLIA.

AMbrosius quo chartas.) Hic prius Marcionites fuerat, sed ab Origene correctus, ecclesiæ diaconus, & orthodoxus est factus, uir locuples, nec inelegantis ingenij: cuius sumptu & hortatu Origenes per multa dictauit uolumina, testatē Hieronymus in Catalogo scriptorum. Adamantius.) Ab adamante lapide, qui nulla ui domari frangiue potest. Vnde & ab indomita ui nomē habet apud græcos. Id cognominis olim tributum est Didymo grāmatico, ob indefatigabilem scribendi instantiā, ab hoc trāslatū est in Origenē. Et Chalcenter⁹ noster.) Chalcēterū uocat, ab intestinis æreis, ueluti prædurū, χαλκὸς æs seu ferrū, & ἔντερα uiscera, inde χαλκέντερος. Porro suū uocat, nō qd' dogmata sequat, sed qd' ingenio delectet. Nūc tremul⁹ in cybelē.) Qm̄ anus est, qppe mater omniū deorū. Vnde tremore corpis, uelut ob senīū repsentabat. Sed innocētes cibos.) Quia nō laniantur pecudes & aues. Ita Prudētius in carmine Lyrico. Sint fera gētib⁹ indomitis prandia de nece quadrupedū. Nos holeris coma nos siliqua, fœta legumine multimodo paueret innocuis epulis. Brumales niues.) Bruma pars est hyemis, cum dies sunt breuissimi. Ligna non coemā.) Ob teporē regionis, quæ uix hyemē ullā sentit. Vilius non algebo.) Id est, hic mihi minoris

C constabit, ut nõ sentiam frigus, & minore igni fuerit opus. Arena seuiat.) Propter gladiatores qui in arenã producebantur, ut mutuo laniatu perirẽt. Circus insaniat.) In circo agitabantur certamina, uarij generis, magno sumptu. Vnde insania uocat, insanit em̃ qui modũ nõ seruat. Theatra luxurient.) Hic agebant̃ comœdiæ & tragœdiæ, magna ostentatione barbaricarũ opum. Et quia de nostris dicẽ dũ.) Nostris, id est, monachis, q nobiles matronas, solent quotidie uelut officij causa inuisere. Vnde & senatũ matronarũ dicit, quod ille quoq; suã haberent maiestatẽ. Et Heliogabalus, mulierũ senatũ instituerat, quẽ appellabat senatulũ, in quo matrẽ uoluit præsidere. Miserorũ pœnis & dãnatorũ labore.) Vel quod ex mulctis ædificant̃, uel quod damnati cogũtur illic laborare. At nunc principes nõnũq; ex innocentiũ ciuiũ expilatiõe substruũt sua palatia. Tecta sua magis.) Pingebant testudines auro, gemmis, coloribus, cũ cœlum pulchrius sit pictũ stellis, quod cõmune tectũ est omnibus mortalibus. Sanctior rupe Tarpeia.) In hac erat superbũ illud Capitoliũ, quod aliquoties fulmine tactũ est, cũ in eo Iupiter præsideret. Tota rusticitas est.) Quidã habebãt tuta, sed tota: mihi magis probatur, hoc est, mera rusticitas, Sic em̃ Hieronymus & alias aliquoties loquitur. Quamq; tuta quoq; quadrat, quia dixerat de ministris rodentibus. Porro rusticitatem simplicitatem appellat, absq; fastu nobilium.

HIERONYMVS MARCELLAM INVITAT AD RVS BETHLEHEMITICVM.

AMbrosius, quo chartas, sumptus, notarios ministrãte: tã innumerabiles libros uere Adamantius, & Chalcenterus noster explicauit, in quadam epistola quã ad eundem de Athenis scripserat: refert nũq; se cibũ Origene præsente sine lectiõe sumpsisse: nũq; inisse somnũ, nisi unus e fratrib⁹ sacris litteris personaret. Hoc diebus egisse uel noctibus, ut & lectio orationẽ exciperet, & oratio lectionẽ. Quid nos uentris anialia, tale unq; fecimus? Quos si uel secunda hora legentes inuenerit, oscitamus: manu faciem defricantes, continemus stomachum: & quasi post multum laborem, mundialibus rursum negocijs occupamur. Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios pergimus: aut ad nos uenientes, cæteros expectamus. Deinceps itur in uerba, sermo teritur, lacerantur absentes, uita aliena describitur: & mordentes inuicem, consumimur ab inuicem. Talis nos cibus occupat & dimittit. Cum uero amici recesserint, ratiocinia supputamus. Nunc ira personam leonis nobis imponit: nũc cura superflua in annos plurimos duratura præcogitat. Nec recordamur euangelij, dicentis: Stulte hac nocte auferent animã tuã a te: quæ autẽ præparasti, cui⁹ erunt? Vestes nõ ad usus tantũ, sed ad delitias cõquirũtur. Vbicũq; compendiũ est, uelocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnũ (ut sæpe in re familiari accidere solet) fuerit nunciatũ, uultus mœrore deprimit̃. Lætamur ad nummũ, amisso obolo contristamur. Vnde cũ in uno hoie, animorũ tam diuersa sit facies, propheta dñm deprecatur, dicens: Dñe in ciuitate tua, imaginẽ eorũ dissipa. Cũ enim ad imaginẽ & similitudinẽ dei, conditi simus: ex uitio nostro psonas nobis plurimas supinduximus. Et quomodo in theatralibus scenis, unus atq; idem histrio, nũc Herculẽ robustus ostendit: nunc mollis in Venerẽ frangitur, nunc tremulus in Cybelẽ: ita & nos (qui si de mundo non essemus, odiremur a mũdo) tot habemus personarũ similitudines quot peccata. Quapropter quia multa iam uitæ spatia transimisimus fluctuãdo: & nauis nostra, nunc procellarũ concussa turbine, nũc scopulorũ illisionibus perturbata est, cũ primũ licet, quasi portũ quendã, secreta ruris intremus. Ibi cibarius panis, & holus nostris manibus irrigatũ, & lac delitiæ rusticanæ, uiles quidẽ, sed innocẽtes cibos præbent. Ita uiuentes, nõ ab oratione somnus, nec saturitas a lectiõe reuocabit. Si æstas est, secretũ arboris umbra præbebit. Si autũnus, ipsa aeris temperies, & strata subter folia, locũ quietis ostendũt. Vere ager floribus pingit̃, & inter querulas aues, psalmi dulciuscãtabunt̃. Si frigus fuerit & brumales niues, ligna nõ coemã, & calidi⁹ uigilabo, uel dormiã. Certe quod sciã, uilius nõ algebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæuiat, circus insaniat, theatra luxurient: & quia de nostris dicendũ est, matronarum quotidie uisitetur senatus. Nobis adhærere dño bonũ est, & ponere in dño deo spem nostrã: ut cũ paupertatẽ istã cœlorũ regna mutauerint, erũpam⁹ in uocẽ. Quid em̃ mihi est in cœlo, & a te quid uolui super terrã? Quo scilicet cũ tanta reperiamus in cœlo: parua & caduca quæsisse nos doleamus in terra. Verũ ut ad uillã, & ad Mariæ diuersoriũ ueniamus. Plus laudat em̃ unusq;sq; quod possidet: quo sermone: qua uoce, tibi speluncã saluatoris exponã? Et illud præsepe, in quo infantulus uagit̃, silentio magis, cũ infimo sermone honorandũ est. Vbi sunt latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorũ pœnis, & damnatorũ labore uestitæ? ubi instar palatij, priuatorũ ex-

tructæ

D

A tructæ basilicæ: ut uile corpusculũ hominis precio sius inambulet: & quasi mũdo quicq; possit esse ornatius: tecta sua magis uelint aspicere cq̃ cœlum. Bethlehem ecce in hoc paruo terræ foramine, cœlorum conditor natus est. Hic inuolutus pannis: hic uisus a pastoribus: hic demõstrat⁹ a stella: hic adoratus a magis: & puto sanctior locus est rupe Tarpeia: quæ de cœlo sæpi⁹ fulminata, ostendit qd deo displiceat. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunt trophea apostolorũ & martyrum: est Christi uera cõfessio, est apostolorũ prædicata fides: & gentilitate calcata, in sublime quotidie erigitur uocabulũ Christianũ. Sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, uideri & uidere, salutari & salutare, laudare & detrahere, uel audire uel proloqui, & tantã hominũ frequentiã uidere: a proposito monachorũ, & a quiete aliena sunt. Aut em̃ uidemus ad nos ueniẽtes, & si lentiũ perdimus. Aut si non uidemus, supbiæ arguimur. Interdum ut uisitantibus reddam⁹ uicem: ad superbas fores pergimus. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi ergo uilla (ut supra diximus) tota rusticitas est. Extra psalmos silẽtiũ est. Quocũq; te uerteris, arator stiuã tenens alleluia decantat. Sudans messor, psalmis se auocat: & curua attondens uites falce uinitor, aliquid Dauidicum canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina: hæ (ut uulgo dicitur) amatoriæ cantiones. Vale.

ARGVMENTVM ET SCHOLIA IN EPISTO. SEQVENTEM.

QVsit in hac epistola, sanctis quibusdam locis. Eustochiũ in natali diui Petri, Xeniola quædã misit Hieronymo. Ea mystica interpretatiõe, trahit ad morũ institutionẽ, cuiusmodi deberent esse Christianorum ioci, ut pietatem saperent pariter & eruditionem.

Et quoniã mel.) Leuitici, capite. 2. uetat deus ullum mel aut fermentũ adoleri in sacrificio. Rursus alibi iubet, ut nullũ sacrificiũ offeratur absq; sale. Festiuius est solito cõdiendus.) Nam in diebus festis, lautius solito prandetur. Cardinem.) locandũ, sed Christiano more. Cũ amaritudinib⁹.) Exodi. 12. Cum lactucis agrestibus, quæ subamarũ quiddam habẽt. Armillis in Eçechiele.) Cap. 16. Inter reliqua ornamenta mystica, quæ illic cõmemorat, Et dedi, inquit, armillas in manibus tuis. Quidã codices hoc loco pro armatur habebãt ornatur. Baruch epistolas accepit.) Habes apud Hieremiã, capite trigesimo sexto. Baruch iussu Hieremiæ scribit epistolã & defert ad populũ. Pristini libelli.) Significat libellum de uirginitate quẽ scripsit ad eandem, qui quoniam mordacior est: multorũ cõflauit odiũ Hieronymo, sicuti testatur ipse. Nouacula rex prophanus.) Pro nouacula, nostra ædítio habet, scalpello scribæ. Locus est. cap. 36. quẽ modo citauimus, quemadmodũ rex epistolã, siue ut habetur uolumen, discissam scalpello cõfecerit in ignem. Alluxit aũt Hieronymus tacite ad illud Pauli ad Corinthios: Epistola nostra uos estis scripta in cordibus. Et paulopost: Quoniã epistola estis Christi, ministrata a nobis & scripta nõ atramẽto, sed spũ dei uiui &c. Ad similitudinẽ ephraim.) Ita legis Oseæ, cap. 7. Et factus est Ephraim, quasi columba seducta, nõ habens cor. Verũ ne uidear.) Quoniam nõ fecerat mentionem ceraſorũ. Virginali uerecũdia.) Quædã matureſcentia uiresc̃t, quædã flaueſcunt: ceraſum, morũ & cornum rubesc̃t maturitate, mox nigresc̃t, præter hæc etiã oliuæ. Vt ea nũc a Lucullo.) Statim putresc̃t ceraſa, & ut dixi grat⁹ ille rubor, nõ manet, nisi recẽtib⁹, nec adest nisi maturis. De Lucullo ita Plinius libro decimo qnto. cap. 25. Ceraſi ante uictoriã Mithridaticã. L. Lucullí nõ fuere in Italia. At ur bis ãno sexcentesimo octogesimo, is primũ inuexit e Ponto: anniscq; centũ uiginti, trans Oceanũ in Britanniã usq; puenere, eadẽ in Aegypto nulla cura potuere gigni. Caniſtrũ ficis plenũ.) Ita legis Hieremiæ. cap. 24. de duob⁹ calathis, quorũ alter habebat ficus bonas bonas. i. ualde bonas: alter malas malas. i. ualde malas. Siquidẽ huiusmodi cõduplicatiõe uerbi, epitasin faciũt Hebræi. Cõtra templũ dei sunt.) Id est, e regiõe tẽpli, ut intellígas fructũ⁹ pietatis. Locus est, quẽ modo indicaui: quãq; ibi uterq; calathus añ tẽplũ ostẽdit. In eo qd allatũ est.) Quidã sic habebãt: In eo quo allatũ est, id quod allatũ nõ est predicam⁹. Qñ de calatho fit in pphetis mẽtio, de ceraſis nõ fit, sed de ficis. Vnde ex occasiõe calathi, laudat ficos nõ allatas, p ceraſis allatis. Alij sic habebãt, In eo qd allatũ ẽ, id qd allatũ nõ est, prædicam⁹.

AD EVSTOCHIVM DE ACCEPTIS AB EA MVNVSCVLIS.

PArua specie, sed charitate sunt magna: munera accepisse a uirgine, armillas, epistolã & colũbas. Et qñ mel in dei sacrificijs nõ offert̃: nimia dulcedo arte mutata est: & quadã (ut ita dicã) piperis austeritate cõdita. Apud deũ em̃ nihil uoluptuosum, nihil tantũ suaue placet, nisi qd in se habet mordacis aliqd ueritatis. Pasca Christi cũ amaritudinib⁹ manducat̃. Festus est dies, & natalis beati Petri, festiuius est solito cõdiẽdus: ita tñ, ut scripturarũ cardinẽ, iocularis sermo nõ fugiat. Nec a pscripto palæstræ nostræ longius euagemur. Armillis in Eçechiele armat̃ Hierusalẽ. Baruch epistolas accipit ab Hieremia. In colũbæ specie spũsanctus allabit̃. Itaq; ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiã nũc recorderis, cauc ne operis ornamẽta dimittas: quæ ueræ armillæ sunt brachiorũ: ne epistolã pectoris tui scindas, quã a Baruch traditã nouacula rex pphan⁹ incidit: ne ad similitudinẽ Ephraim per Oseæ audias: Facta es insipiens, ut columba. Nimium respondebis austere, & quod fe-

B

C sto nō cōueniet diei. Talibus ipsa muneribus prouocasti: dum dulcibus amara sociatā sunt: & a nobis patria recipies: laudē amaritudo comitabitur. Verū ne uidear dona minuisse: accepim⁹ & canistrum cerasis refertū: talibus & tam uirginali uerecūdia rubentibus: ut ea nunc a Lucullo delata existimarē. Siquidē hoc genus pomi, Ponto & Armenia subiugatis, de Cerasunto primus Romā pertulit. Vnde & de patria arbor nomen accepit. Igit' quia in scripturis, canistrū fructis plenū legimus, Cerasa uero nō inuenimus: in eo quo allatū est: id quod allatū nō est, prædicamus. Optamusq; te de illis pomis fieri, quæ cōtra tēplū dei sunt: & de qbus de⁹ dicit: Quia bona bona ualde. Nihil qppe saluator mediū amat. Et sicuti frigidū nō refugiens, calidis delectat': ita tepidos in Apocalypsi euomere se loquit'. Vnde nobis sollicitius prouidendū est: ut solennē diē, nō tā ciborū abūdantia, cēq; spūs exultatiōe celebremus. Quia ualde absurdum est, nimia saturitate uelle honorare martyrē: quē scias deo placuisse ieiunijs. Ita tibi semp comedēdū est, ut cibū & oratio sequat', & lectio. Quod si aliquibus displicet: apostoli uerba cantato: Si adhuc hominibus placerem, Christi ancilla non essem.

ARGVMENTVM ET SCHOLIA.

Xeniola missa a Marcella, sibi & Paulæ filiæq; huj⁹, per iocū interpretat' allegoricos. Offertis muscaria.) Ea cōficiūtur uel e pennis auiū, uel e chartis, ad abigēdas muscas. Quia muscæ morituræ.) Sic Ecclesiastes. ca. 10. Muscæ morientes, perdūt suauitatē unguenti. In peruersum licet.) Id est, in malā partem. Nūc em̄ eadē interpretatur, ut cōueniant & in peccatorem qualem se uideri uult.

AD MARCELLAM DE ACCEPTIS MVNVSCVLIS.

VT absentiam corporū, spūs cōfabulatiōe solemur: facit unusquisq; quod prætuleri. Vos dona transmittitis: nos epistolas remittimus gratiarū. Ita tñ: ut quia uelatarū uirginū munus est, aliqua in ipsis munusculis esse mysteria demōstremus. Saccus, orationis signū atq; ieiunij est, Sella, ut foras pedes uirgo nō moueat. Cerei, ut accenso lumine, sponsi expectet' aduētus. Calices, mortificationē carnis ostendūt, & semp animū ad martyriū præparatū. Calix quippe dñi inebriās, cēq; p̄clarus est. Quod aūt & matronis offertis muscaria, parua, paruis animalibus euentilādis: elegans significatio est, debere luxuriā cito restinguere: qa muscæ morituræ, olei suauitatē luxuriosæ cito cū isto itērituræ mūdo, oleū uitæ suauioris exterminat. Hic typus sit uirginū: hæc figura matronarū: In puersum licet, munera uestra cōueniāt. Sedere aptū est ociosis, in sacco iacere pœnitētib⁹, calices habere potātib⁹. Licet & ꝓpter nocturnos met⁹: & anios semp malo cōsciētiæ formidātes, cereos q̄q; accēdisse sit gratū.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulū Cōcordiensem centesimū agentē ānū, & tamē adhuc integro uirentiq; corpore laudat, & libros aliquot ab eo petit cōmodato. Est aūt festiuis iocis, nec minus sanctis plena epistola.

SCHOLIA.

GIgantū adduxit impietas.) Locus est Geneseos. ca. 6. In hebræo pro Gigantib⁹, cadentes habet' נְפִילִים. Symmach⁹ uertit uiolētos. Illis tēporib⁹ ætas hoīs erat, centū uiginti ānī. Tātū em̄ datū est pœnitēdi spatiū: Sed crescētibus indies uitijs, diluuiū insecutū est. Purgati baptisma mūdi.) Nā ut nos baptismo purgati renouamur, ita tūc mūdus diluuio purgatus uidebat'. Et gemino bellū.) Versus est Horatianus, ex arte poetica, pene ꝓuerbiali ioco usurpatus, quoties rem lōgius repetimus q̄ oportet. Veluti si quis bellū troianū scripturus, exordiatur nō a, proximis belli causis, hoc est ab Helena rapta, sed a partu Ledæ, quæ iuxta fabulas duo peperit ouа ex Iouis cōcubitu: e quorū altero prodierūt Castor & pollux, ex altero Helena, quæ postea pbuit belli materiā. Ad Christi similitudinē.) Cādidus em̄ apparuit Christus trib⁹ discipulis. Et agnus dei uocat⁹ est.

Exempla meditaris.) Eleganter usus est uerbo meditaris. Iam em̄ ceperat esse, quod in resurrectione futurus erat, hoc est incorrupto corpore semp̄q; florenti. Memoriæ tenacitatē.) Nam hanc primum impetit senectus, teste Plinio. Frigid⁹ sanguis.) Ita Vergilius: Frigidus obstiterit circū præcordia sanguis. Et Aristoteles putat in frigidis plus esse animi, minus ingenij. Quamq̄ idem scribit, qbus sanguis est crassior, is minus esse ingenij: Asinis autē crassissimus est, homini subtilissimus. Per curuos ceræ.) Nam olim in ceratis tabulis, stilo æreo scribebant. Resurrectionis uirorem.) Nonnulli codices habebant, uigorem: utraq; lectio quadrat. Sed uirorem magis probo. Viuentes præmoriuntur.) De ficientibus oculis, putrescentibus dentibus, aut etiam elabentibus: obsurdescentibus auribus, euanescente memoria, quid aliud est homo, cēq; uiuum cadauer? Et Plinius negat hos annos uitæ imputandos esse. In aliena ætate mentiris.) Mire usus est uerbo mētiris in bonā partē, ꝓ imitaris. Id mollius est in rebus, cēq; in personis. Vtsi dicas, impudens loquacitas, mētitur æloquētiā. Et alienā ætatē uocat, nō altērius hoīs, sed ut Vergilius, Alienis mensibus æstas, id est, nō suis: ueluti qui senex amat, aliena ætate amare dicit'. Cōmētarios Fortunatiani.) Is natiōe Afer, episcop⁹ Aqleiēsis, in euāgelia titulis ordinatis, breui rusticoq; sermone scripsit cōmētarios. Ingenita leuitas.) Est illi nationi natiuū ac gentiliciū malū, leuitas ac facilitas, & erudita uanitas. Vanitas mēdacitas ē. Vñ Iuuenalis. Et qcqd græcia mēdax. Huic si accedat,

A cedat, eruditio, qduis possit, attollere. Aurelij uictoris.) Hic decim⁹ tertij⁹ Romanæ urbis episcop⁹ fuit. Epistolas Nouatiani.) Hic Romanæ urbis presbyter fuit: sed Nouatianorū hæresim secutus. Schismati cum uocat, quod aduersus Cornelium sacerdotalem cathedram conatus sit inuadere. Bibamus Antidotū.) Antidot⁹ em̄ ꝓprie aduersus uenena dat'. Nouatus ei⁹ hæresis author, sancti Cypriani presbyter fuit. Is negabat post baptismū relapsos in peccatū esse recipiēdos ad pœnitētiā. Aduersus hunc scripsit Cyprianus. Paulo seni paulū.) Sentit Pauli monachi uitā. In deijciendo stilo.) At alij laborant in erigēdo stilo: cū huic laborādū fuerit, ut peius diceret. Alia cōdita.) Id est, reposita: significās non esse uulgaria, neq; qbuslibet cōmunia. Ita Vergilianus pastor suū pignus cōmēdat. Nec dū illis labra admouj, sed cōdita seruo. Spūs sanctus afflauerit.) Apta usus est metaphora, afflauerit. Spiritus em̄ est flare. Cū addat nauigabūt, id ait, quod nisi per mare mitti nō poterant.

HIERONYMVS AD PAVLVM CONCORDIENSEM.

HVmanæ uitæ breuitas, dānatio delictorū est. Et in ipso sæpe lucis exordio: mors secuta nascentē, labentia quotidie in uitiū sæcula ꝓfitet'. Nā cū primū paradisi colonū, uiperinis nexibus ꝓpeditū, coluber deduxisset ad terras: æternitas mortalitate mutata, in nōgentos & eo amplius annos, secundā quodāmodo immortalitatem maledicti hois distulerat elogiū. Exinde paulatim recrudescente peccato, toti⁹ orbis naufragiū gigantū adduxit impietas. Post illud (ut ita dixerim) purgati baptisma mūdi, in breue tempus hominū uita cōtracta est. Hoc quoq; spatiū, sceleribus nostris semp cōtra diuina pugnantibus, pene perdidim⁹. Quotus em̄ q̄q; aut centenariā trāsgredit' ætatē, aut nō ad eā sic puenit, ut pueniſſe pœniteat: secundū qd' in libro psalmorū scriptura testat': Dies uitæ nostræ septuaginta anni: si aūt multū, octoginta: quicqd reliquū est, labor & dolor. Quorsum, ais, ista tam alte repetita principio: & ita procul cœpta: ut merito quis Horatiano de nobis possit sale ludere. Et gemino bellū Troianū ordītur ab ouo? Videlicet ut senectutē tuā, & caput ad Christi similitudinē candidū, dignis uocibus p̄dicemus. Ecce iam centenus ætatis circulus uoluit': & tu semp p̄cepta dñi custodiens: futuræ beatitudinē uitæ per p̄sentia exēpla meditaris. Oculi puro lumine uigent: pedes imprimūt certa uestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, uox sonora, corpus solidū, & succi plenū, cani cum rubore discrepāt, uires cū ætate dissentiunt. Nō memoriæ tenacitatē, ut in plærisq; cernimus, antiquior senecta dissoluit. Nō calidi acumē ingenij, frigid⁹ sanB guis obtūdit. Nō cōtractā rugis faciē, arata frons asperat. Nō deniq; tremula manus p curuos ceræ tramites errantē stilū ducit. Futuræ nobis resurrectionis uirorē in te dñs ostendit: ut peccati sciamus esse: quod cæteri adhuc uiuētes p̄moriunt' in carne. Iusticiæ, q d' tu adolescētiā in alie/na ætate mētiris. Et cēq; multis istā corporis sanitatē, etiā pctōribus euenire uideam⁹: tamē illis hoc diabolus ministrat, ut peccēt: tibi dñs præstat, ut gaudeas. Doctissimi quiq; Græcorū de qbus pro Flacco agens luculenter Tullius ait: Ingenita leuitas & erudita uanitas: regum suorū ac principū laudes, accepta mercede, dicebāt: Hoc ego nūc faciens, preciū posco, ꝓ laudibus. Et ne putes modica esse quæ dēpcor: margaritū de euāgelio postularis. Eloquia dñi, æloqa casta: argēti igne examinatū: pbatū terræ, purgatū septuplū: scilicet cōmētarios Fortunatiani: & propter noticiā pfectionū Aurelij Victoris historiā: similq; epistolas Nouatiani: ut dū schismatici hois uenena cognoscimus: libentius sancti martyris Cypriani bibamus antidotū. Misimus interim te tibi: id est, Paulo seni Paulū seniorē, in quo, ꝓpter simpliciores quosq; multū in deijciēdo sermone laborauimus. Sed nescio quō: etiā si aqua plena sit: tamen eundem odorē lagena seruat, quo dum rudis esset, imbuta est. Si hoc munusculū placuerit, habemus etiā alia cōdita: quæ cū plurimis orientalibus mercibus ad te, si spūssanctus afflauerit, nauigabunt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

VStochiū ex omnib⁹ Paulæ liberis, ꝓpetuā uirginitatē est amplexa: solaq; matri Bethlehem demigranti comes fuit. Sub hui⁹ igit' persona, qm̄ apud Romanos primæ nobilitatis fuit, uirgines oēs docet, quō sit uiuendū. Et sicut est boni præceptoris officiū, non solum indicat formā, quam oporteat sequi, uerūetiā, pdit & aperit technas ac fucos uirginū, monachorū, & clericorū, qui sub pretextu castimoniæ, uētri & auariciæ seruiebāt. Lusit aūt in his depingēdis paulo liberius, cēq; delicatæ quorūdā aures ferre possent. Vñ alibi scribit libellū hūc Romæ (nā illic scripsit) fuisse laceratū: & in epistola ad Demetriadē, indicat multos hoc offensos fuisse. Et Rufinus inter cætera crimina, hoc quoq; uiro sanctissimo impingit, qd' institutionē uirginis ꝓfessus, omniū oia crimina ꝓdidisset. Meminit hui⁹ & Seuer⁹ Sulpitius in dialogo quodā, sed cū laude. [illegible] SCHOLIA.

Ne respexeris ingt.) Allusit ad historiā Lot fugiētis e Sodoma. Nō eos q foris sunt.) Ita diu⁹ Paul⁹ ap

C pellat alienos a professione Christi. Quid mihi de his quæ foris sunt iudicare? Escæ eius electæ.)
Apud Habacuc capite p̄mo, Diabolus piscatori cōfert̄, qui illicit esca homines & attrahit uelut hamo.
Nam esca proprie dicitur, quod hamo præfigitur, unde dictū est & inescare. Et deuorato Iuda.) Iam
em̄ pactus erat de prodendo Christo. Verba Christi ad Petrum sunt, Lucæ capite uigesimo secundo.
Timeamus illā prophetiam.) Est apud Amos, cap.8. In illa die uirgines deficiēt pulchræ. Porro καλὸς
græcis & bonū significat & pulchrū. Descende, sede in terra.) Verba sunt Esaiæ. cap.47. Nudabit
& posteriora.) Ita cōminat̄ deus Hieremiæ. cap.13. Diuaricasti pedes tuos omni transeunti.) Locus
est apud Ezechielē. cap.16. Et usq; ad uerticē polluetur.) Ita Hieremias. cap.2. Filij quoq; Mempheos
& Taphneos cōstuprauerūt te usq; ad uerticem. Vnde ego nudabo & reuelabo fœmora & posteriora
tua cōtra faciem tuam, & apparebit ignominia tua. Et Sirenæ nidificent.) Locus est apud Esaiam, ca.
34. q̄q̄ de uocabulis portentorum nō nihil uariant interpretes. Et ante hominē suū.) Hic locus in om
nibus quæ uiderim exēplaribus erat deprauatus. Quædam habebāt, & quidē uetustiora: Et ante homi
nem suū, iam carne p̄mortua. Quædā ita: Et ante hominē, sua iam carne præmortuū. Alia rursum: Et an̄
omnem esum, iam carne præmortua. Fortasse legendū: Intra sinum, iam carne p̄mortua, aut intra homi/
nem suū, iam carne premortua: ut intelligas libidinem in sola mente uiuere, cū in carne sit mortua. Aut
ante hoiem suū. i. ante senectā. Inde nascūtur Moabitæ.) Nempe ex incestu. Locus est Deuterono/
mij. cap.23. ubi deus uetat ne Israelitæ fœdus, aut pacem ineant unq̄ cū Moabitis & Ammonitis, neue
sinant illos uenire in ecclesiā, quod illis ex Aegypto ueniētib⁹, nō occurrerint cū pane & aqua: quodq;
Balaam, aduersus illos cōduxerint, ut malediceret populo. Panis Collyrida.) Locus est tertio Regū
libro, capite uigesimo nono. Nōnulli codices habebāt, Collyre. Est autem Collyra genus panis, siue cru
sti, a quo diminutiuū Collyris. Vnde Collyridas in Leuitico legimus, quæ frixa est farina, aut alio quo
uis humore cohærens. Cōditum ei merum.) Mulsum significat, quod olim erat in delitijs, uel potius
quod græci uocāt, οἶνον ἀρωματίτην uulgo Hippocraticum appellāt. Cōtusione mutatas.) Cōfundunt
em̄ contusas carnes ac miscent, ut sorberi quoq; possint, & nō uideātur esse carnes. Maran in dulcedi
nē.) Nā מרה Mara hebræis sonat amaritudinē. Loc⁹ est Exodi decimoquinto. Nec nō & illos.) Locus
est libro Regū. 4. ca. 6. Diuina respōsa.) Nō quod interrogāti sint dicta, sed quod simpliciter oracula
respōsa dicātur. Sup sydera inimicus supbus. Nam ita minatur apud Esaiā. ca.14. In cœlū cōscendā: su
p astra dei exaltabo soliū meū. Et ludentib⁹ pedib⁹.) Ita depinxit lasciuū & fractū puellarū incessum:
quod alibi quoq; ludere pedib⁹ uocat. Aliæ uero sterilitatem præbēt.) Videt̄ deesse, sibi. Vt intelligas
sterilitatē nō a natura datā, sed pharmacis accersitā, quo citra periculū cōceptus, fornicētur: & hic nōdū
natū uocat, nōdū cōceptū. Nā cōceptus abortio occidit̄, de quo mox dicet. Volūt uiuere.) Quidā co
D dices habebāt, uideri. Viuere aūt hic uocat, uoluptarie uiuere, sicuti Catullus. Viuam⁹ mea Lesbia. Por
ro lepide ac festiue dixit, quod illas tetricas & illepidas appellare soleāt, quæ seuerius uiuāt. Miserā
& Manicheam uocāt.) Miserā ob sordes, Manicheā quod Manichei cū turpissima cōmitterēt flagitia,
tamen nec carnibus, nec ouis uescebantur. Negabant enim ullo mortuo corpore uescendum esse, quod
inde substantia diuina recessisset. Nec uinum bibebant, quod dicebant esse fel principis tenebrarum.
Vuis tamen uescebantur, ut testatur Augustinus in libro ad Quoduultdeum. Et cōsequēter.) Id est,
congrue & merito. Sic enim aliquoties Hieronymus utitur hoc aduerbio. Purpura tantum in ueste
tenuis.) Depingit uirginem delicatam & sibi parum cōstantem, cum quædam castimoniā præ se ferant,
quædam lasciuiam indicent. Purpura tenuis, id est, minus ardēs, cū pulla uestis magis cōueniat ueræ uir
gini. Et laxius, ut crines.) Cū oporteat uirginē comam radere, hæc tantū laxius alligat: ita tamē, ut hac
occasione capillos ostentet. Soccus uilior.) Soccus delicatū erat calciamentū: uirgines oportebat nu/
dis incedere pedibus. At illæ soccis utebantur, nisi quod paulo uilioribus. Et per humeros hiacynthi/
na lena.) Hic quoq; locus in oībus erat deprauatissimus. Forte legēdum: Et per humeros lena forte uoli
tās. Nam lena palliū est fœmineū ac delicatum. Forte uolitans dixit, quod nō esset astricta sicut cæteris,
sed temere uolitaret, neglectum magis q̄ sanctimoniā indicans. Succinctæ manicæ.) Obijcitur apud
Maronē Troianis ueluti delicatū, quod tunicæ haberēt manicas. Hæc uirgo hoc tantum distabat, quod
manicas haberet, non pendulas, sed astrictas brachijs. Solutis genibus.) Nam hoc quoq; putabāt ad
uirginitatē ptinere, cū sit lasciuum. Animaduerte lector, ita depinxit hāc uirginem, ut quod minus ad
rem pertineret, in hoc esset aliqua uirginis imago, uelut in socco uiliore, in laxius alligato capite. In his
uero quæ propius ad rem pertinebāt, ut in sermone, in cibo, in incessu, appareret impudicus animus.
Vnde in ecclesias Agapetarū pestis.) Ἀγαπητὴ græce significat dilectam. Eo uerbo Paulus libēter uti
tur. Vnde hac uoce isti abutebātur ad prætexendum turpe cōmerciū suum. Vnde meretrices uniui
ræ.) Vniuiræ, quas græci uocāt μονογάμους. Vt sub nomine uirginali lucrosius.) Proderat em̄ illis uir/
ginis titulus ad lucrū, nō ad sanctimoniā: atq; hæc lectio magis probatur, quod alias simile quiddā scri/
psit Hieronymus. Et ita quædā habebāt exemplaria. Vide nū legēdū, Lurcosius, hoc est perditius, aut
certe licentius pereant. Nam citius quod in plærisq; scriptum erat, mihi nō probatur, neq; multo magis
arridet Lurcosius. Lucrosius, ut dixi, maxime ꝓbo Frater sororē.) Mirum est, ut isti qui grammaticē,
ceu rem triuialem & humilem aspernantur, & sophisticis argutijs freti, nihil nō posse sese putāt, inuer/
tant oīa. Locus hic ita distinguēdus est, ne repetam, quot modis fuerit cōfusus. Frater sororem uirgi/
nē deserit, cœlibem spernit uirgo germanū, Fratrē querit extraneū. Atq; hunc locū nominatim Seuer⁹
Sulpitius citat. Explosis igitur & exterminatis.) Ausim deierare, & exterminatis, subditicia esse uer
ba: & aut addita esse, ab audaculo quopiā, aut ꝓ his scripsisse Hieronymū, & exibilatis. Vtrūq; transla/
tū est a Theatris, in q̄bus fabula quæ populo displicuisset, sibilis & strepitu pedū, eijciebat̄. Caueas
bastarnarū.) Bastarnæ aues sūt olim in delitijs habitæ, sicuti pdices. Nomē & hodie apd' uulg⁹ obtinēt.
Ordo

A Ordo semiuirorū.) Aut eunuchos intelligit, quorū ministerio nobiles matronæ gaudebant: aut mini
stros molles ac delitijs effœminatos. Castæ uocantur & nonnæ.) Ita nunc quoq; uulgo uocātur mona
chæ uirgines. Apparet hoc uerbi ab Aegyptijs, in uulgi sermonem uenisse. Solent em̄ aliquoties res, ei⁹
gentis sortiri uocabula, in qua præcipuæ fuerint, aut unde natæ sint. Aegyptus autem præter cæteras ꝓ
uincias, monachorum gregibus abundabat. Quorum lingua, puto monachos & sanctos, Nonnos fuisse
uocatos: monachas & uirgines Nōnas. Nam meminit Suidas Nonni cuiusdam Aegyptij, qui Parthenū
Theologum, uersibus sit interpretatus. Et parthenos græce uirginē sonat, quasi uirgo scripserit in uirgi
nem. Deniq; in hac eadē epistola aliquanto inferius, cū de monachorū agit generibus, Aegyptijs utitur
uocabulis. Et post cœnam dubiā.) Retulit uerba Terētij ex Phormione, Cœna dubia apponitur. Du/
biā uocat opiparam, ubi dubites quid sumas potissimū. Libidinum pompa.) In pompa circūferūtur,
quæ delectent oculos. Et libidines, suam habent pompā, cum ostendunt cōmoda matrimonij, & animo
subijciunt uaria cōiugij delectamenta. Omnes adulterantes.) Ita legis Oseæ cap.7. Omnes adulterā
tes, quasi clibanus succensus a coquente. Nam ad eum modū, describit æstus impiorum. Sed habēt aliū
felicem æstum & pij, cum diuinæ scripturæ flagrant amore. In imagine perambulat.) Allusit ad uerba
psalmi.38. Verūtamen in imagine pertransit homo: Sed & frustra conturbatur. In imagine perambulāt,
qui secundum spiritū uiuunt, non secundum carnem. Iuxta spiritum & animum, ad dei imaginem cōdi
ti sumus, qui spiritus est & inuisibilis: iuxta carnem, ad pecudum accedimus similitudinem. Mulieris
ista lex est, non mea.) Quasi uirgo mulier non sit, quod dicat Paulus: Diuisa est mulier & uirgo. Esto
cicada noctiū.) Cicadæ nō canūt, nisi feruescente sole: mane uesperi, & noctu mutæ sunt: & cum canūt,
stridore quodam lugubri strepūt. At pij noctu maxime canunt. Et cicadæ rore pascūtur, Pij lachrymis.
Postq̄ de duritia nationū.) Allusit simul & ad euangelicum illud, Potēs est deus de his lapidib⁹ susci/
tare filios Abrahæ, & ad locum prophetæ. Pertranseunt quippe mūdi huius turbines.) Allusit ad my/
sticas rotas Ezechielis. Cōsuant tunicas.) Matres cogūtur parare tunicas proli. At Christi tunica fuit
inconsutilis, simplicitatem significās uere Christiani hominis, nihil curantis, nisi bonam mentē. At quæ
nupsit, hanc perdidit tunicam, distracta in uarias curas. Fletu lugentes quod nati sunt.) Quamq̄ fere
consentiunt exemplaria, quæ quidē ipse uiderim, tamen quoniā omnino nō cōsistit hæc lectio, non du/
bitem mutare ad hunc modum: Quos uagitus delectat infantiū, in ipso lucis exordio fletu lugentium
quod nati sunt. Aut, flentium quod nati sunt. Sic & Plinius, A fletu uitam auspicamur. Nam prima uox
nascentis hominis, ploratus est. Et ad similitudinem dei unione fœcunda.) Quid dignum imprece/
B mur sophisticis Theologis, qui nihil non deprauarunt? Non succurrentibus exemplaribus, ita legendū
arbitror: Nullo extrinsecus, coherente germine, sed ad conchæ similitudinem, dei unione fœcunda. Si/
quidem gemma est unio, quam & margaritum uocant. Ea nascitur in conchis purissimis, non aliunde cō
cepta, quam ex ipsis conchis, quibus coheret. Plinius e rore cœlesti concipi putat, ac miram habere cū
cœlo cognationem. Lege Plinij caput trigesimū quintum libri noni. Porro quod ait: Dei unione: aut in
terpretando dixit per appositionem, fœcunda unione, qui deus est: aut unione dei, cui coniuncta fuit
infusione diuinæ naturæ: simulq; fit, allusio ad uocem unionis, quæ gemmam significat. Paulo post, me/
mor huius similitudinis, lego inquit de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritum. Quod
ꝓhibuerat.) Quod, nempe habere caligas. Caliga calciamēti genus est: Nam hoc caligarū genus quo
nunc utimur, ueteres nesciebant. Prohibet Christus, ne calciamentū haberent apostoli. Et tamē Petrus
in actibus ab angelo iubetur calciare se caligis suis. Vnde hæc non ad litteram accipienda sunt, sed eate
nus, ut intelligamus omnium rerum corporearum sollicitudinem abijciendam, ijs qui uelint apostolico
fungi munere. Nūquid qui arat tota die arabit?) Locus est apud Esaiam, capite uigesimo octauo, quē
trahit ad matrimonium & uirginitatem: ut intelligas arandi & serendi tempus præterisse, nūc esse tem
pus colligendi fructus. Fructus autem matrimonij uirginitas. Neq; em̄ audiendi sunt.) Quidam opi
nati sunt Paulo uxorem fuisse, quā in epistolis sororem appellās, saluere iubet, & cōmendat. Nouellæ
oliuarum.) Quidam codices habebant, sicut nouellatio oliuarum. Vt de typicis taceant.) Innuens il
la aliud significare, q̄ sonent. Atq; ita duplici repellit argumēto, primum quod typum habeant: deinde
quod una cum Mosaica lege desierint, [redacted]. Diuisa est mulier & uirgo.) Et hic
secus citat, q̄ nos uulgo legimus, ut indicatū est alibi. Et Ambrosij nostri.) Nostrū addidit, quod Ter
tullianus Afer fuerit, ut & Cyprian⁹: Damasus, Hispanus: Ambrosius, Italus, aut si mauis Gallus. The
ristrum siue Theristriū.) Vestis est genus, cuius meminit Iulius pollux. Apparet fuisse uestem æstiuā.
Nam θέρος æstatem significat. Populus meus intra.) Locus est apud Esaiam, cap.26. Daniel in cœna/
culo.) Est apud ipsum, capite sexto. Cœnaculum autem est pars domus superior, quam uulgo solarium
uocant. Ne inanis gloriæ ardore.) Forte legēdum est pro ardore nidore, ueluti fumo, qui ad tempus
delectet, non expleat animum, ut nidor carnium. Et digito monstreris.) Allusit ad Persianum illud.
At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est. Facies eunuchinas.) Nam eunuchi, cum uestem
habeant uirilem, tamen imberbi mento. speciē fœminæ præ se ferūt. Quod uideris catenatos.) Qui
cinguli loco, catenis ferreis utebantur ad ostentationem sanctimoniæ. Contra Apostolum.) Qui scri
pserit indecorum esse uiro, si comam nutriat. Et nudi impatientia frigoris pedes.) Aut legendum:
Nudi patientia frigoris pedes, aut tumidi impatiētia frigoris pedes. Talem olim Antonium.) De his
tacito noie significauit in epistola ad Rusticum monachū. Calamistri uestigio.) Nam calamistro cir/
cūuoluti, postea seruāt illius uestigiū, iā crispi redditi. Et altilis geranopopa.) Vix loc⁹ hic restitui pos/
sit, citra suppetias exēplariū. Ex uestigijs mēdosæ scripturæ, puto sic esse legēdū: Prādiū nidorib⁹ ꝓbat,
altilis

C altilis, uulgo pipiço nominatur, ut intelligas id demũ prandiũ illi lautum esse, quod altilium habeat ni/dorem. Et ob id pipiçonem uulgo dictum, quod pipi, uox sit auium cortalium, ut testatur & Aristopha/nes. Sed unde geranopopa? Nam quidam codices nõ habent. Forte legendum, γερανοπέπ7α, geranope/pta, a coquendis gruibus, quæ tum in delitijs erant. Thracij regis germanũ.) Germanus plus est, q̃ fra/ter, hoc est simillimus. Sentit autem Diomedem Thraciæ regem, qui hospitũ carne solitus est pascere equos suos. Hũc Hercules cõfecit, si fabulis credimus. Quæ rubore frontis attrito.) Lego abstrito, aut certe absterso. Parasitos uincunt mimorũ.) Mimos uocat sordidas & uulgares comœdias, in quibus inducuntur parasiti abiectissime assentantes. Mi catella.) Imitatur blandimenta mulierculæ. Cum ante annos plurimos.) [redacted] Non [redacted] In ta/lem incidere quæstionem.) Quæstiones dicuntur etiam cruciatus quibus ueri confessio exprimitur.

Pannos trahit.) Pãnos uocat uestes tritas ac laceras. Cum ad Agapen.) ἀγάπη dilectio est siue cha/ritas. Sic & hodie apud uulgus Italiæ, Galliæ & nostrũ deniq;, uocãt eleemosynam charitatem. Nec sine causa uoluit hoc uerbo uti, cum describat, quam non amanter dent, quod uocãt dilectionem. Cœno/bitæ.) κοινὸς cõmunis, βίος uita siue uictus. Id a Pythagora fluxisse tradunt, cuius est illud: Amicorũ cõ/munia esse omnia. Hanc uitam κοινόβιον appellabant teste Gellio. Anachoritæ.) ἀναχωρεῖν secedere.

D Vt nemo quid postulet, nemo nõ habeat.) Nõnulli codices habebãt: Vt nemo quid postulet, nemo dehabeat: utrãq; lectionem quis nõ uideat esse mendosam? Sic autem legendum censeo, Vt nemo qđ postulet, habeat, id est, ut non sit necesse quicquam petere. Cõpletis opusculis.) Præscriptas operas uocat opuscula, nisi mauis, opeculis. A pentecoste.) Pascale tempus quinquagesima est, quæ græce di/citur πεντεκόστη, cuius extremus dies est, quo datus fuit spiritus sanctus. A pasca uero usq; ad Ascensionẽ dñi uetabat ieiunium ecclesiastica consuetudo, sicuti testãtur & decreta. Ex hoc loco palam patet, olim cum ieiunarent Christiani solitos differre cibum, usq; ad uesperam. Et monachi, ne uiderẽtur ieiunare, cibum capiebant in meridie, quod uulgo nunc faciunt in quadragesima ieiunantes. Tales Philo Plato/nici sermonis.) Hic Philo Iudæus fuit, de quo dictum est, illud teste Hieronymo ἢ φίλων πλατωνίζει, ἢ πλάτων φιλωνίζει, hoc est, aut philo imitatur platonem, aut plato philonem. Et Iosephus Græcus Liui⁹.) Scripsit em̃ Græce, tametsi Iudæus natus, sed æloquentissime. Tantũ in aliena profecerat lingua. Esse/nos refert.) Hic deprauarant pro essenos, esse nos debere. Esseni populus est interioris Iudeæ, uergen/tis ad occidentẽ: nouum philosophorũ genus. Cũ fœminis nullum commertiũ, palmulis uictitãt, pecu/niam spernunt, conuenarũ affluxu, propagatur populus. Nemo tamen admittitur, ullius culpæ, uel leuis/simæ sibi conscius. Hæc ferme Plinius. Nec admodum diuersa tradunt Iosephus & Philo. Phygelo & Alexandro.) Hi desciuerant a Paulo, sicut alibi monstrauimus. Cum angelo fabulatur.) Venuste usus est uerbo familiari. Fabulantur enim inter se familiares, cũ liberius colloquuntur. Fac tibi Tomũ grandem.) τόμους græci uocant uolumina: locus est apud Esaiam. cap̃. octauo. Sume tibi librum gran/dem, & scribe in eo stilo hominis, uelociter spolia detrahe, cito prædare. Ac paulopost sequitur: Et ac/cessi ad prophetissam, & concepit & peperit filiũ &c. Cum Maria mater dñi.) Exodi. 15. cap̃. Maria prophetissa soror Aaron tympanũ tenẽs, præcinit mulierũ choro, quod hic torquet ad Mariã uirginẽ. ANTIDOTVS. Videtur in hac Satyrica mordacitate inuehi in uirgines & monachos ac clericos, & argutius illorum uitam depingere. Verum quãdo neminẽ carpit nominatim, & malos reprehendit nõ probos

A probos, illis imputãdum est, qui sic [redacted] nõ Hieronymo, qui illos suis depinxit coloribus. AD HAEC. [redacted]

HIERONYMVS AD EVSTOCHIVM DE CVSTODIA VIRGINITATIS.

AVdi filia & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuũ, & domũ pa/tris tui: & concupiscet rex decorem tuum. In quadragesimo quarto psalmo deus ad animã loquitur humanã: ut secũdũ exemplũ Abrahæ, exiens de terra sua, & de cognatione sua, relinquat Chaldæos, qui quasi dæmonia interpretãtur: & habitet in regione uiuentium, quã alibi propheta suspirat, dicens: Credo uidere bona dñi, in terra uiuẽ/tiũ. Verũ nõ sufficit tibi exire de terra tua, nisi obliuiscaris populi tui, & domus patris tui: ut car/ne cõtempta, sponsi iungaris amplexibus. Ne respexeris (inquit) retro: nec steteris in omni circa regione: sed in monte saluũ te fac, ne forte comprehendaris. Non expedit apprehenso aratro, respicere post tergum: nec de agro reuerti domũ: nec post Christi tunicã, ad tollẽdum aliud ue/stimentũ tecto descendere. Grande miraculũ: Pater filiã cohortatur, ne meminerit patris sui. Vos de patre diabolo estis, & desyderia patris uestri uultis facere: dicitur ad Iudæos. Et alibi: Qui facit peccatũ, de diabolo est. Tali primũ parente generati nigri sumus: & post pœnitentiã, necdum culmine uirtutis ascenso dicimus: Nigra sum, sed speciosa filiæ Hierusalẽ. Exiui de do/mo infantiæ meæ: oblita sum patris mei, renascor in Christo. Quid pro hoc mercedis accipio?

B Sequitur: Et concupiscet rex decorem tuum. Hoc ergo illud magnũ est sacramentum. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt ambo, iam non, ut ibi, in una carne, sed in uno spiritu. Nõ est sponsus tuus arrogans, nõ superbus, æthiopissam duxit uxorem. Statim ut uolueris sapientiã audire ueri Solomonis: & ad eum ueneris, confite/bitur tibi cuncta quæ nouit: & inducet te rex in cubiculum suũ, & mirum in modum colore mu/tato, sermo tibi ille conueniet: Quæ est ista, quæ ascendit dealbata? Hæc idcirco domina mi Eustochiũ scribo (dominã quippe uocare debeo sponsam dñi mei): ut ex ipso principio lectio/nis agnosceres, non me nunc laudem uirginitatis esse dicturum, quã probasti optimã, & conse/cuta es: nec enumeraturũ molestias nuptiarũ, quomodo uterus intumescat, infãs uagiat, cruciet pellex, dom⁹ cura sollicitet: & oĩa quæ putant̃ bona, mors extrema præcidat (Habẽt em̃ & ma/ritatæ ordinẽ suũ, honorabiles nuptias, & cubile immaculatũ): Sed ut intelligeres tibi exeũti de Sodoma, timendũ esse Lot uxoris exemplũ. Nulla est em̃ in hoc libello adulatio. Adulator qp/pe, blãdus inimicus est. Nulla erit rhetorici pompa sermonis: quæ te etiã inter angelos statuat: & beatitudine uirginitatis exposita, mũdũ subijciat pedibus tuis. Nolo tibi uenire superbiam de proposito, sed timorem. Onusta incedis auro, latro tibi uitandus est. Stadium est hæc uita mortalibus: hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingredit̃. Et inebriatus est (inquit dñs) gladius meus in cœlo: & tu pacẽ arbitraris in terra: quæ tribulos generat, & spinas, quã serpẽs comedit? Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & san/guinẽ: sed aduersus principat⁹ & potestates huius mũdi, & harũ tenebrarũ: aduersus spũalia ne/qtiæ in cœlestib⁹. Magnis inimicorũ circũdamur agminibus, hostiũ plena sunt oĩa. Caro fragi/lis & cinis futura post modicũ, pugnat sola cũ pluribus. Cũ aũt fuerit dissoluta, & uenerit prin/ceps mundi huius, & inuenerit in ea nihil: tũc secura audies per prophetã: Non timebis a timo/re nocturno: A sagitta uolante per diẽ: a negocio perambulãte in tenebris: ab incursu & dæmo/nio meridiano. Cadent a latere tuo mille, & decem milia a dextris tuis, ad te autem non appro/pinquabunt. Quod si eorum te multitudo turbauerit: & ad singula incitamenta uitiorum cœperis

C cœperis æstuare:& dixerit tibi cogitatio tua:quid faciemus? respondebit tibi Helisæus:Noli timere quia plures nobiscum sunt,q̄ cum illis:& orabit,& dicet:Dñe aperi oculos puellæ tuæ,ut uideat:& apertis oculis uidebis igneum currum,qui te ad exemplum Heliæ in astra sustollat:& tunc læta cantabis:Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium:Laqueus contritus est:& nos liberati sumus.Quādiu hoc fragili corpore detinemur:q̄diu habemus thesaurū istum in uasis fictilibus:& concupiscit spiritus aduersus carnem:& caro aduersus spiritum,nulla est certa uictoria.Aduersarius noster diabolus,tanq̄ leo rugiens aliquem deuorare quærēs, circūit.Posuisti ait Dauid,tenebras:& facta est nox.In ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ. Catuli leonum rugientes,ut rapiant,& quærant a deo escam sibi.Non quærit diabolus homines infideles:non eos qui foris sunt,& quorum carnes rex Assyrius in olla succendit. De ecclesia Christi rapere festinat.Escæ eius secundum Habacuc electæ sunt.Iob subuertere cupit: & deuorato Iuda: ad cribrandos apostolos expetit potestatem. Non uenit saluator pacem mittere super terrā,sed gladium.Cecidit Lucifer,qui mane oriebatur;& ille qui in paradiso deliciarum nutritus est,meruit audire:Si exaltatus fueris ut aquila:inde detraham te,dicit dñs. Dixerat em̄ in corde suo:Super sydera cœli ponā sedē meā:& ero similis altissimo. Vnde quotidie ad eos qui per scalam, Iacob somniante, descendunt: loquitur deus: Ego dixi dij estis:& filij altissimi omnes. Vos autem sicut homines moriemini:& tanq̄ unus de principibus cadetis. Cecidit em̄ primus diabolus:& cum stet deus in synagoga deorum:in medio autem deos discernat,Apostolus eis qui dij esse desinunt,scribit:Vbi em̄ in uobis sunt dissensiones & æmulationes: nōne homines estis,& secundum hominē ambulatis? Si Apostolus uas electionis & separatus in euangelium Christi:ob carnis aculeos & incentiua uitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit,ne aliis prædicans ipse reprobus inueniatur,& tamen uidet aliam legem in membris suis repugnantem legi mētis suæ:& captiuum se in legem duci peccati: Si post nuditatem,
D iciunia,fames,carcerem,flagella,supplicia,in semetipsum reuersus exclamat:Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius:tu te putas securā esse debere? Caue quæso,ne quādo de te dicat deus: Virgo Israel cecidit,& nō est qui suscitet eam.Audenter loquar: Cū omnia possit deus:suscitare uirginē nō potest post ruinā. Valet quidem liberare de pœna,sed nō ualet coronare corruptā. Timeamus illā ꝓphetiā,ne in nobis etiā cōpleatur: Virgines bonæ deficiēt. Obserua qd dicat,& uirgines bonæ deficiēt,quia sunt & uirgines malæ. Qui uiderit,inqt,mulierē ad cōcupiscendū eā,iā mœchat⁹ est eā in corde suo. Perit ergo,& mēte uirginitas. Istæ sunt uirgines malæ,uirgines carne, nō spiritu:uirgines stultæ,quæ oleū nō habētes,excludūtur a spōso. Si aūt & illæ quæ uirgines sunt,ob alias tñ culpas,uirginitate corporū non saluantur:quid fiet illis,quæ prostituerunt membra Christi,& mutauerunt templum sanctispiritus in lupanar? Illi eo audiēt: Descende,sede in terra uirgo filia Babylonis: sede in terra,nō est soliū filiæ Chaldæorum:non uocaberis ultra mollis,& delicata. Accipe molam,mole farinam,discooperi uelamen tuum,denuda crura,transi flumina,reuelabitur ignominia tua,apparebunt opprobria tua. Et hoc post dei filij thalamos,post oscula fratruelis & sponsi, illa de qua quondam sermo propheticus concinebat:Astitit regina a dextris tuis,in uestitu deaurato,circūdata uarietate: nudabit, & posteriora eius ponentur in faciem ipsius:Sedebit ad aquas solitudinis,posito uase,& diuaricabit pedes suos omni transeūti,& usq; ad uerticem polluetur.Rectius fuerat hominis subijsse coniugium,ambulasse per plana,q̄ ad altiora tendentem,in profundum inferni cadere. Ne fiat obsecro ciuitas meretrix,fidelis Sion:ne post trinitatis hospitium,ibi dæmones saltent & sirenæ nidificēt,& hericij. Nō soluat fascia pectoralis,sed statim ut libido titillauerit sensum:aut blandū uoluptatis incendiū,dulci nos calore perfuderit,erumpamus in uocem:Dñs auxiliator meus,nō timebo quid faciat mihi caro.Cum paululum interior homo inter uitia atq; uirtutes cœperit fluctuare,dicito:Quare tristis es anima mea:& quare cōturbas me? Spera in domino, quia cōfitebor illi,salutare uultus mei,& deus me⁹. Nolo sinas cogitationē crescere. Nihil in te Babyloniū,nihil cōfusionis adolescat.Dū paruus est hostis interfice:nequitia,ne çiçania crescāt,elidat in semine.Audi psalmistā,dicentē:Filia Babylonis misera,beatus qui retribuet tibi retributionē tuā.Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram. Quia em̄ impossibile

est in

A est in sensum hominis non irruere innatū medullarum calorem.Ille laudatur,ille prædicat⁹ beatus:q ut cœperit cogitare sordida,statim interficit cogitat⁹,& allidit ad petrā:petra aūt Christ⁹ est.O quoties egoipse in eremo constitutus:& in illa uasta solitudine:quæ exusta solis ardoribus,horridum monachis præstat habitaculum:putabam me Romanis interesse delitijs,Sedebam solus,quia amaritudine repletus eram.Horrebant sacco membra deformia,& squalida cutis,situm æthiopicæ carnis obduxerat.Quotidie lachrymæ,quotidie gemitus:& si quādo repugnantē somnus imminēs oppressisset:nuda humo,uix ossa hærentia collidebā.De cibis uero & potu taceo:cum etiam languentes aqua frigida utantur:& coctum aliquid accepisse,luxuria sit. Ille igitur ego,qui ob gehēnæ metū,tali me carcere ipse damnauerā,scorpionū tantū socius & ferarum: sæpe choris intereram puellarū, Pallebant ora ieiunijs,& mens desyderijs æstuabat in frigido corpore:& ante hominē suum iam carne præmortua,sola libidinū incēdia bulliebāt. Itaq; omni auxilio destitutus:ad Iesu iacebam pedes,rigabam lachrymis,crine tergebam: & repugnantē carnem,hebdomadarū inedia subiugabā. Nō depudesco infidelitatis meæ:quin potius plango me non esse,quod fuerim.Memini me clamantē,diē crebro iunxisse cū nocte: nec prius a pectoris cessasse uerberibus,q̄ rediret dño increpante tranquillitas. Ipsam quoq; cellulam meam,quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam.Et mihimet iratus & rigidus,solus deserta penetrabam.Sicubi concaua uallium,aspera montium,rupium prærupta cernebam:Ibi meæ orationis locus,ibi illud miserrimæ carnis ergastulum:&(ut ipse mihi testis est dñs) post multas lachrymas:post cœlo inhærētes oculos:nōnūq̄ uidebar mihi interesse agminibus angelorū:& lætus gaudensq; cantabam: Post te in odore unguentorū tuorū curremus.Si aūt hoc sustinent illi,qui exeso corpore,solis cogitationib⁹ oppugnātur:quid patiē puella,quæ delitijs fruitur? Nempe illud apostoli: Viuēs mortua est.Si quid itaq; in me potest esse cōsilij, si experto creditur:hoc primū moneo,hoc obtestor,ut sponsa Christi uinum fugiat pro ueneno.Hæc aduersus adolescentiā,prima arma sunt dæmonum.Non sic auaricia quatit,inflat superbia,delectat ambitio.Facile alijs carem⁹ uitijs:hic hostis nobis inclusus est. Quocūq; pergim⁹,
B nobiscū portam⁹ inimicū. Vinū & adolescentia,duplex incendiū uoluptatis.Quid oleū flāmæ adijcimus? Quid ardenti corpusculo fomēta ignium ministramus? Paulus ad Timotheū:Iā noli (inquit)aquā bibere:sed uino modico utere,propter stomachum tuum:& frequentes tuas infirmitates.Vide quibus causis uini potio concedatur:ut ex hoc stomachi dolor,& frequens medeatur infirmitas.Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur,modicum præcepit esse sumendum:medici potius consilio,q̄ apostoli:licet Apostolus sit medicus spiritalis: Et ne Timotheus imbecillitate superatus,euangelij prædicandi nō posset implere discursus. Alioquin se dixisse meminerat:Vinū in quo est luxuria: Et bonum est homini uinū nō bibere:& carnem nō manducare.Noe uinum bibit,& inebriatus est.Post diluuiū,rudi adhuc sæculo:& tunc primum plantata uinea,inebriare uinum forsitan nesciebat.Et ut intelligas scripturæ in omnibus sacramentū(Margaritū quippe est sermo dei:& ex omni parte forari potest):post ebrietatem nudatio femorū subsecuta est,libido iuncta luxuriæ.Prius em̄ uenter extēditur,& sic cætera mēbra concitātur.Manducauit em̄ populus,& bibit,& surrexerūt ludere.Lot amicus dei in monte saluatus:& de tot milib⁹ populi solus iustus inuētus,inebriatur a filiabus suis:& licet illæ putarent gen⁹ hominū defecisse:& hoc facerent liberorū magis desyderio,q̄ libidinis:tamē sciebāt uirum iustum,hoc nisi ebrium nō esse facturum. Deniq; quid fecerit,ignorauit:& q̄q̄ uoluntas non sit in crimine,error in culpa est.Inde nascuntur Moabitæ:& Ammonitæ inimici Israel: qui usq; ad quartā & decimā progeniē,& usq; in æternum,nō ingrediūtur in ecclesiam dei. Helias cum Ieçabel fugeret: & sub quercu iaceret lassus: ueniente ad se angelo suscitatur:& dicitur ei:Surge & manduca.Respexit,& ecce ad caput eius panis collyrida:& uas aquæ.Reuera nō poterat deus cōditū ei merū mittere,& electos cibos,& carnes cōtusiōe mutatas.Helisæus filios ꝓphetarum inuitat ad prandium:& herbis agrestibus eos alens,consonū prandentium audit clamorem: Mors in olla,homo dei. Non iratus est cocis(lautioris em̄ mensæ cōsuetudinem non habebat):sed farina desuper iacta,amaritudinem dulcorauit:eadem spiritus uirtute,qua Moyses mutauerat maram in dulcedinem.Necnon & illos qui ad eum comprehendēdū uenerant,

I oculis

C oculis pariter ac mente cæcatos: cum in Samariam nescios induxisset, qualibus eos epulis refici imperauerit, auscultа. Pone eis panem & aquã, manducent & bibant, & remittantur ad dñm suũ. Potuit & Danieli de regijs ferculis, opulentior mensa transferri: sed Habacuci messorum prandium portat, arbitror rusticanum. Ideoq; & desyderiorum uir appellatus est: quia panem desyderij non manducauit: & uinum cõcupiscentiæ nõ bibit. Innumerabilia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnent, & simplices cibos probẽt. Verũ quia nunc nõ est propositũ de ieiunijs disputare: & uniuersa exequi, sui & tituli sit & uoluminis: hæc sufficiant pauca de plurimis. Alioquin ad exemplum horum, poteris tibi ipsa colligere: quomodo primus de paradiso homo, uentri magis obediens, cp̃ deo, in hanc lachrymarum deiectus est uallem. Et ipm dominum Satanas fame tentauerit in deserto. Et Apostolus clamitet: Escæ uentri, & uenter escis: deus autem hunc & illas destruet. Et de luxuriosis: quorum deus uenter est. Id enim colit unusquisq;, quod diligit. Ex quo sollicite prouidendum est: ut quos saturitas de paradiso expulit, reducat esuries. Quod si uolueris respondere: te nobili stirpe generatam, semper in delitijs, semper in plumis, non posse a uino & esculẽtioribus cibis abstinere, nec his legibus uiuere. Districtius respondebo. Viue ergo lege tua, quæ dei non potes. Non quod deus uniuersitatis creator & dñs, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate uentris, pulmonisq; delectetur ardore, sed q d'aliter pudicitia tuta esse non possit. Iob deo charus, & testimonio ipsius immaculatus & simplex: audi quid de diabolo suspicetur: Virtus eius in lumbis, & potestas eius in umbilico. Honeste uiri mulieriscq; genitalia, immutatis sunt appellata nominib9. Vnde & de lumbis Dauid super sedẽ eius promittitur esse sessurus. Et septuaginta quinq; animæ introierũt in Aegyptum, quæ exierunt de femore Iacob. At postcp̃ colluctante dño, latitudo femoris eius emarcuit: a liberorum opere cessauit. Et qui pasca facturus est, accinctis mortificatisq; lumbis, facere præcipitur. Et ad Iob dicit deus: Accinge sicut uir lumbos tuos. Et Iohannes çona pellicea cingitur. Apostoli iubentur accinctis lumbis, euangelij tenere lucernas. Ad Hierusalem uero, quæ respersa sanguine, in campo inuenitur erroris, in Eçechiele dicit: Nõ est præcisus umbilicus tuus. Omnes igitur aduersus uiros, diaboli uirtus, in lumbis est: Omnis in umbilico contra fœminas fortitudo. Vis scire ita esse ut dicimus? Accipe exempla. Sampson leone fortior & saxo durior: qui & unus & nudus mille psecutus est armatos, in Dalilæ mollescit amplexibus. Dauid secundum cor domini electus: & qui uenturum Christum sancto sæpe ore cantauerat: postcp̃ deam bulans super tectum domus suæ, Bethsabeæ captus est nuditate: adulterio iunxit homicidium. Vbi & illud breuiter attende, quod nullus sit etiam in domo, tutus aspectus. Quapropter ad dominum pœnitens loquitur: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Rex enim erat, aliũ non timebat. Solomon per quem se cecinit ipsa sapientia: qui disputauit a cedro libani usq; ad hisopum, quæ exijt per parietem, recessit a domino: quia amator mulierum fuit. Et ne quis sibi de sanguinis propinquitate cõfideret, in illicitum Thamar ſororis Amnon frater exarsit incendiũ. Piget dicere, quot quotidie uirgines ruant: quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sydera, inimicus superbus ponat thronũ suum: Quot petras excauet, & habitet coluber in foraminibus earum. Videas plærasq; uiduas antecp̃ nuptas, infelicem cõscientiam mentita tantum ueste ꝓtegere. Quas nisi tumor uteri, & infantum prodiderit uagitus, erecta ceruice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ uero sterilitatem præbent: & necdum nati hominis homicidium faciunt. Nõnullæ cum se senserint concepisse de scelere, abortij uenena meditantur: & frequenter etiam ipsæ cõmortuæ, trium criminum reæ, ad inferos perducũtur, homicidæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filij parricidæ. Istæ sunt quæ solent dicere. Oñia mũda mundis. Sufficit mihi conscientia mea. Cor mundum desyderat deus. Cur me abstineam a cibis: quos creauit deus ad utendum? Et si quando festiue & lepide uolunt uiuere: ubi se mero ingurgitauerint, ebrietati sacrilegium copulantes, aiunt: Absit, ut ego me a Christi sanguine abstineam. Et quam uiderint pallentem atq; tristem, miseram & Manichæam uocant. Et consequenter: Tali enim proposito ieiunium hæresis est. Hæ sunt, quæ per publicum notabiliter incedunt, & furtiuis oculorum nutibus: adolescentium greges post se trahunt, quæ semper audiunt per ꝓphetam: Facies meretricis facta est tibi, impudorata es tu. Purpura tãtum in ueste tenuis: & laxius,

ut crines

A ut crines decidant, ligatum caput, foccus uilior, & per humeros hiacynthina lena forte uolitans: Succinctæ manicæ brachijs adhærentes, & solutis genubus fractus incessus: Hæc est apud illas tota uirginitas. Habeant istæ huiusmodi laudatores suos: ut sub uirginali nomine, lucrosius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere (prohnefas). Triste, sed uerum est: Vnde in ecclesias agapetarum pestis introijt? Vnde sine nuptijs aliud nomen uxorum? Imo unde nouum concubinarum genus? Plus inferam: Vnde meretrices uniuiræ? Eadem domo, uno cubiculo, sæpe uno tenentur & lectulo: & suspitiosos nos uocant, si aliquid existimamus. Frater sororẽ uirginem deserit, cœlibem spernit uirgo germanum, fratrem quærit extraneum: & cũ in eodẽ proposito esse se simulent: quærunt alienorum spiritale solatium: ut domi habeant carnale cõmertiũ. Istiusmodi homines Solomon in Prouerbijs spernit, dicens: Alligabit quis in sinu ignẽ: & uestimenta ei9 non cõburentur? Aut ambulabit super carbones ignis: & pedes illius nõ arde bunt? Explosis igitur & exterminatis his quæ nolunt esse uirgines, sed uideri: nunc ad te mihi omnis dirigatur oratio. Quæ quanto prima Romanæ urbis uirgo nobilis esse cœpisti: tanto tibi amplius laborãdum est: ne & præsentibus bonis careas, & futuris. Et quidem molestias nuptiarum, & incerta coniugij, domestico exẽplo didicisti: cum soror tua Blesylla ætate maior, sed proposito minor: post acceptum maritum, septimo mense uiduata est, O infelix humana conditio & futuri nescia. Et uirginitatis coronam, & nuptiarũ perdidit uoluptatem. Et quãcp̃ secundum pudicitiæ gradum teneat uiduitas: tamen quas illã per momenta sustinere existimas cruces: spectantem quotidie in sorore, quod ipsa perdiderit: & cum difficilius experta careat uoluptate, minorẽ cõtinentiæ habere mercedem? Sit tamen & illa secura, sit gaudens. Centesimus & sexagesim9 fructus de uno sunt semine castitatis. Nolo habeas consortiũ matronarũ: Nolo ad nobiliũ domos accedas: Nolo te frequẽter uidere, quod contẽnens, uirgo esse uoluisti. Sic

B sibi solent applaudere mulierculæ de iudicibus uiris, & in aliqua positis dignitate. Si ad imperatoris uxorem concurrit ambitio salutantium: cur tu facis iniuriam uiro tuo? Ad hominis conIugem, dei sponsa properas? Disce in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse meliorem. Neq; uero earum tantum te cupio declinare congressus: quæ maritorum inflantur honoribus: quas eunuchorum greges sepiũt: & in quarum uestibus attenuata in filũ auri metalla texũtur: sed etiam eas fuge: quas uiduas necessitas fecit, non uoluntas: Non quod mortem optauerint maritorum: sed quod datam occasionem pudicitiæ, non libenter acceperint. Nunc uero tãtum ueste mutata pristina, non mutatur ambitio. Præcedit caueas basternarum, ordo semiuirorũ: & rubentibus buccis, cutis farta distenditur: ut eas putes maritos non amisisse, sed quærere. Plena adulatoribus domus, plena conuiuis. Clerici ipsi quos & magisterio esse oportuerat pariter & timori, osculantur capita matronarum: & extenta manu, ut benedicere eos putes uelle, si nescias, precia accipiunt salutandi. Illæ interim, quæ sacerdotes suo uiderint indigere præsidio: erigũtur in superbiam: Et quia maritorum expertæ dominatum, uiduitatis præferunt libertatem: castæ uocantur & Nonnæ: & post cœnam dubiam, apostolos somniant. Sint tibi sociæ, quas ieiunia tenuant, qbus pallor in facie est, quas & ætas probauit & uita: quæ quotidie in cordibus suis canunt: Vbi pascis? ubi cubas in meridie? Quæ ex affectu dicunt: Cupio dissolui, & esse cũ Christo. Esto subiecta parentibus: imitare sponsum tuum. Rarus sit egressus in publicum. Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo. Nuncp̃ causa deerit procedendi: si semper quando necesse est, processura sis. Sit tibi moderatus cibus: & nuncp̃ uenter expletus. Plures quippe sunt: quæ cũ uino sint sobriæ: ciborum largitate sunt ebriæ. Ad orationem tibi nocte surgenti, non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, disce cp̃ plurima. Tenenti codicẽ somnus obrepat, & cadentem faciem, pagina sancta susciPiat. Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoq; transmisso, uacuum portare uentrem: si pariter obruatur: si compẽsetur saturitate ieiunium. Ilico mens repleta torpescit, & irrigata humus, spinas libidinum germinat. Si quando senseris exteriorem hominem florem adolescẽtiæ suspirare: & accepto cibo, cum te in lectulo cõpositam, dulcis libidinum pompa cõcusserit: arripe scutum fidei: in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Omnes adulteranres, quasi diabanus corda eorum. At tu Christi comitata uestigijs: & sermonibus eius intenta, dic: Nonne cor

C nostrũ ardens erat in uia,cũ aperiret nobis Iesus scripturas? Et illud: Ignitũ æloquiũ tuum,& seruus tuus dilexit illud. Difficile est humanã animã aliquid nõ amare: & necesse est,ut in quos cũq; mens nostra trahatur affectus. Carnis amor,spiritꝰ amore superat̃. Desyderiũ desyderio restinguitur. Quicqd inde minuit̃,hinc crescit. Quin potius semp ingemina,& dicito sup lectũ tuũ: In noctibus quæsiui quẽ dilexit anima mea. Mortificate ergo,inquit Apostolus,mẽbra uestra quæ sunt super terrã. Vnde & ipse postea cõfidenter aiebat: Viuo autem,iam nõ ego,uiuit uero in me Christus. Qui mortificat mẽbra sua,& in imagine perambulat: nõ timet dicere: Factus sum,sicut uter in pruina. Quicquid in me fuerit humoris,excoctũ est,& infirmata sunt in iciunio genua mea: & oblitus sum manducare panem meũ. A uoce gemitus mei adhæserũt ossa mea carni meæ. Esto cicada noctiũ. Laua per singulas noctes lectum tuũ,lachrymis tuis,stratum tuũ riga. Vigila & sito sicut passer in solitudine: Psalle spiritu,psalle & sensu: Benedic anima mea dñm,& ne obliuiscaris omnes retributiones eius: qui ꝓpitiatur cunctis iniquitatibus tuis: Qui sanat oẽs infirmitates tuas,& redimit ex corruptiõe uitã tuã. Et qs nostrũ ex corde dicere potest: Quia cinerẽ tãq; panẽ mãducabã,& potionẽ meã cũ fletu miscebã? An nõ flendũ est,nõ gemendũ,cum me rursus serpens inuitat ad illicitos cibos? Cũ de paradiso uirginitatis eiectũ, tunicis uult uestire pelliceis: quas Helias ad paradisum rediens,proiecit in terram? Quid mihi & uoluptati,quæ breui perit? Quid cũ hoc dulci & mortifero carmine sirenarꝫ? Nolo illi subiacere sentẽtiæ: qua in hoiem est illata dãnatio: In doloribus,& in anxietatibꝰ paries. Mulieris lex ista est,nõ mea. Et ad uirum cõuersio tua. Sit cõuersio illius ad maritũ,quæ uirum non habet Christum: Et ad extremũ,morte morieris. Finis iste coniugij: meũ propositum sine sexu est. Habeãt nuptæ suũ tẽpus,& titulũ. Mihi uirginitas in Maria dedicatur & Christo. Dicat aliquis: Et audes nuptijs detrahere,quæ a deo benedictæ sunt? Non est detrahere nuptijs,cũ illis uirginitas antefertur. Nemo malũ bono cõparat. Glorient̃ & nuptæ,cũ a uirginibus sint secundæ: Crescite(ait)& multiplicamini,& replete terrã. Crescat & multiplicet̃ ille,qui impleturus est terram. Tuũ agmen in cœlis est. Crescite & multiplicamini: hoc expletur ædictũ post paradisum & nuditatem,& ficus folia,auspicantia pruriginem nuptiarum. Nubat & nubatur ille,qui in sudore faciei comedit panem suum: cuius terra tribulos & spinas generat,& cuius herba sentibus suffocatur. Meũ semen,cẽtenaria fruge fœcundũ est. Nõ oẽs capiunt uerbũ dei: sed hi quibus datũ est. Alium,eunuchum necessitas faciat: me uoluntas. Tẽpus amplexandi,& tẽpus abstinendi a cõplexibus: tẽpus mittendi lapides,& tẽpus colligendi. Postẽꝫ de duritia nationũ generati sũt filij Abrahæ,cœperunt sancti lapides uolui sup terrã. Pertranseunt quippe mundi istius turbines: & in curru dei,rotarũ celeritate uoluuntur. Cõsuant tunicas,qui inconsutã desursum tunicã perdiderunt: quos uagitus delectat infantiũ,in ipso lucis exordio fletu lugẽtiũ quod nati sunt. Eua in paradiso uirgo fuit: post pelliceas tunicas,initiũ sumpsit nuptiarũ. Tua regio paradisus est,. Serua quod nata es,& dic: Reuertere anima mea in requiẽ tuã. Et ut scias uirginitatem esse naturæ,nuptias post delictũ: uirgo nascitur caro de nuptijs: in fructu reddens,quod in radice perdiderat. Exiet uirga de radice iesse,& flos de radice eius ascendet. Virga mater est dñi,simplex,pura,syncera,nullo extrinsecus germine cohærẽte,& ad similitudinẽ dei unione fœcunda. Virgæ flos Christus est,dicẽs: Ego flos campi,& lilium cõuallium. Qui & in alio loco,lapis præ dicatur abscissus de monte sine manibus: significante ꝓpheta,uirginẽ nasciturũ esse de uirgine. Manus quippe accipiuntur ꝓ opere nuptiarũ,ut ibi: Sinistra eius sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me. In huius sensus cõgruit uoluntatẽ etiã illud: quod animalia quæ in arca Noe bina inducunt̃,immunda sunt. Impar numerus est mũdus: Et Moyses & Iesus Naue nudis in sanctam terram pedibus iubentur incedere: Et discipuli sine calciamentorũ onere,& uinculis pellium ad prædicationẽ noui euangelij destinantur. Et milites uestimentis Iesu sorte diuisis: caligas nõ habebãt quas tollerẽt. Nec em̃ poterat habere dñs,quod ꝓhibuerat seruis. Laudo nuptias,laudo cõiugiũ: sed quia mihi uirgines generãt: lego de spinis rosam,de terra aurum, de concha margaritũ. Nũquid qui arat,tota die arabit? Nõne & laboris sui fruge lætabit̃? Plus honorãtur nuptiæ,quãdo qd̃ de illis nascit̃,plus amatur. Quid inuides mater filiæ? Tuo lacte nutrita est,tuis educata uisceribus,in tuo adoleuit sinu. Tu illã uirginẽ sedula pietate seruasti.

D

Indignaris,

A Indignaris,quod noluit militis esse uxor,sed regis? Grande tibi beneficiũ præstitit. Socrus dei esse cœpisti. De uirginibus(inquit)Apostolus,ꝑceptũ dñi nõ habeo. Cur? Quia & ipse ut esset uirgo,non fuit imperij,sed ꝓpriæ uoluntatis. Neq; em̃ audiendi sunt,qui cum uxorẽ habuisse cõfingunt: cũ de continẽtia differens & suadens perpetuã castitatẽ,intulerit: Volo aũt oẽs esse sicut meipsum. Et infra. Dico aũt innuptis & uiduis: Bonũ est illis,si sic permaneãt,sicut & ego. Et in alio loco: Nunquid non habemus potestatẽ circũducendi mulieres,sicut & cæteri apostoli? Quare ergo nõ habet dñi de uirginitate ꝑceptũ? Quia maioris est mercedis,qd̃ nõ cogit̃,& offertur. Quia si fuisset uirginitas imperata: nuptiæ uidebant̃ ablatæ. Et durissimũ erat contra naturã cogere: angelorũq; uitã ab hominibus extorquere: & id quodãmodo dãnare,qd̃ conditũ est. Alia fuit in ueteri lege felicitas. Beatus q habet semen in Sion,& domesticos in Hierusalẽ. Et,maledicta sterilis,quæ non pariebat: Et,filij tui sicut nouellæ oliuarum,in circũitu mensæ tuæ. Et repromissio diuitiarũ. Et,nõ erit infirmus in tribubꝰ tuis. Nunc dicit̃? Ne te lignũ arbitreris aridũ. Habes locũ,ꝓ filijs & filiabus,in cœlestibus sempiternũ. Nunc bñdicũtur pauperes: & Laçarus diuiti ꝑfertur in purpura. Nũc qui infirmus est,fortior est. Vacuus erat orbis: & (ut de typicis taceã)sola erat benedictio liberorũ. Propterea & Abraham iam senex Cethuræ copulatur. Et Iacob mandragoris redimit̃: Et cõdusam uuluam in ecclesiæ figurã,Rachel pulchra conquerit̃. Paulatim uero increscẽte segete,messor immissus est. Virgo Helias,Heliseus uirgo,uirgines multi filij ꝓphetarũ. Hieremiæ dicit̃: Et tu ne accipias uxorem. Sanctificatus in utero,captiuitate propinqua,uxorẽ ꝓhibetur accipere. Alijs uerbis idipsum Apostolus loquit̃: Existimo hoc bonũ esse ꝓpter instantẽ necessitatẽ,quoniã bonũ est homini sic esse. Quæ est ista necessitas,quæ aufert gaudia nuptiarũ? Tẽpus breuiatũ est: Reliquũ est: ut & qui habent uxores,sint quasi nõ habeãt. In ꝓximo est Nabuchodonosor. Promouit se leo de cubili suo. Quo mihi supbissimo regi seruitura cõiugia? Quo paruulos,quos ꝓpheta cõplorat,dicens? Adhæsit lingua lactentis ad faucẽ ipsius in siti. Paruuli postulauerũt panẽ,& q frangeret eis,nõ erat. Inueniebatur ergo(ut diximus)in uiris tantũ hoc cõtinẽtiæ bonũ,& in doloribus iugiter Eua parturiebat.

B Postẽꝫ uero uirgo concepit in utero,& peperit nobis puerũ: cuius principatus in humeros eius, deũ,fortẽ,patrẽ futuri sæculi: soluta maledictio est. Mors per Euam: uita per Mariam. Ideo q; & diutius uirginitatis donũ fluxit in fœminas: quia cœpit a fœmina. Statim ut filius dei ingressus est super terrã: nouã sibi familiã instituit: ut qui ab angelis adorabat̃ in cœlo,haberet angelos & in terris. Tũc Holofernis caput,Iudith cõtinens amputauit. Tũc Aman,qui interpretat̃ iniquitas,suo cõbustus est igni. Tũc Iacobꝰ & Iohãnes relicto patre,rheti,nauicula,secuti sunt saluatorẽ: affectũ sanguinis & uincula sæculi,& curã domus pariter relinquentes. Tũc primũ auditum est: Qui uult uenire post me: abneget semetipsum: & tollat crucẽ suã,& sequat̃ me. Nemo enim miles cũ uxore pergit ad preliũ. Discipulo ad sepulturã patris ire cupienti,nõ permittitur. Vulpes foueas habẽt,& uolucres cœli nidos,ubi requiescant: filius autẽ hois,nõ habet ubi caput suũ reclinet. Ne forsitan cõtristeris,si anguste manseris. Qui sine uxore est,sollicitus est quæ dñi sũt, quomodo placeat dño. Qui aũt cũ uxore est,sollicitus est,quæ sunt mundi: quomodo placeat uxori. Diuisa est mulier,& uirgo. Quæ nõ est nupta,cogitat quæ sunt dñi: ut sit sancta corpore & spiritu. Nam quæ nupta est,cogitat quæ sunt mũdi: quomodo placeat uiro. Quãtas molestias habeãt nuptiæ,& quot sollicitudinibus uinciant̃,in eo libro quẽ aduersus Heluidium de beatæ Mariæ ꝑpetua uirginitate ædidimus: puto breuiter exꝑssum. Nunc eadẽ replicare perlõgum est: Et si cui placet,de illo potest haurire fonticulo. Verũ ne penitus uidear omisisse: nunc dicã,quod cũ Apostolus sine intermissiõe orare nos iubeat: & q in cõiugio debitũ soluit orare nõ possit: aut oramus semp,& uirgines sumus: aut orare desinimus,ut cõiugio seruiamus. Et si nupserit(inqt)uirgo,nõ peccat: Tribulationẽ tamẽ carnis habebũt huiusmodi. Et in principio libelli præfatus sum,me de angustijs nuptiarũ,aut nihil omnino,aut pauca dicturũ: Et nũc ea dẽ admoneo: ut si tibi placet scire quot molestijs uirgo libera,quot uxor astricta sit: legas Tertullianũ ad amicũ philosophũ: & de uirginitate alios libellos,& beati Cypriani uolumen egregium: & Papæ Damasi sup hac re,uersu,prosaq; cõposita: & Ambrosij nostri quæ nup scripsit ad sororẽ opuscula. In qbus tãto se effudit æloquio: ut quicquid ad laudes uirginũ pertinet ex quisierit,expresserit,ordinarit. Nobis diuiso tramite incedendum. Virginitatem nõ tantũ effe-

 rimus: sed

C rimus,ſed ſeruamus. Nec ſufficit ſcire,quod bonũ eſt:niſi cuſtodiatur attẽtius,quod electũ eſt. Quia illud iudiciũ eſt,hoc laboris;& illud cõmune cũ pluribus,hoc cum paucis. Qui ꝓſeueraue/rit(inquit)uſq; in finẽ,hic ſaluus erit. Et multi uocati,pauci aũt electi. Itaq; obteſtor te corã deo, & Chriſto Ieſu,& electis angelis eius:ne uaſa tẽpli dñi,quæ ſolis ſacerdotibus uidere cõceſſum eſt,facile in publicũ ꝓferas:ne ſacrariũ dei,quiſq; pphanus aſpiciat. O ça arcã quã non licebat tangere attingens,ſubita morte ꝓſtratus eſt. Neq; eñ uas aureũ,& argenteũ tã charũ deo fuit, q̃ tẽplum corporis uirginalis. Præceſſit umbra,nũc ueritas eſt. Tu q̃dem ſimpliciter loqueris,& ignotos quoſq; blanda nõ deſpicis:ſed aliter uident impudici oculi. Nõ norunt animæ pulchri/tudinẽ cõſyderare,ſed corporũ. Eçechias theſaurũ dei,monſtrat Aſſyrijs:ſed Aſſyrij non debue/runt uidere,qd̃ cuperẽt. Denicq; frequẽtibus bellis Iudæa cõuulſa,uaſa primum dñi capta atq; trãſlata ſunt. Inter epulas & cõcubinarũ greges (quia palma uitiorũ eſt,honeſta polluere),Bal/thaſar potat in phialis. Ne declines aurẽ tuã in uerba malitiæ. Sæpe eñ indecẽs aliqd loquẽtes, tẽtant mẽtis arbitriũ,ſi libenter audias uirgo qd̃ dicit̃:ſi ad ridicula quæq; ſoluaris. Quicqd di/xeris,laudant:quicqd negaueris,negant:facetã uocant & ſanctã,& in qua nullus ſit dolus. Ecce uere ancilla Chriſti,dicẽtes:Ecce tota ſimplicitaſ:Nõ ut illa horrida,turpis,ruſticana,terribilis:& quæ ideo forſitan maritũ nõ habuit:quia inuenire nõ potuit. Naturali ducimur malo. Adula/toribus noſtris libẽter fauemus,& q̃ẽq; nos reſpõdeamus indignos,& calidus rubor ora ꝓfun/dat:attamẽ ad laudẽ ſuã,intrinſecus anima lætatur. Sponſa Chriſti arca eſt teſtamenti,intrinſe/cus & extrinſecus deaurata,cuſtos legis dñi. Sicut in illa nihil aliud fuit,niſi tabulæ teſtamenti: ita & in te nullus ſit extrinſecus cogitatus. Sup hoc ꝓpiciatoriũ quaſi ſup cherubim,ſedere uult dñs. Mittit diſcipulos ſuos,ut in te ſicut in pullo aſinæ ſedeat. Curis te ſæcularibus ſoluat:ut pa/leas & lateres ægypti derelinquẽs,Moyſen ſequaris in eremo:& terrã repromiſſionis introeas. Nemo ſit qui,phibeat,nõ mater,nõ ſoror,non cognata,nõ germanus:Dñs te neceſſariã habet.

D Quod ſi uoluerint impedire,timeãt flagella Pharaonis:qui populũ dei ad colendũ eũ nolens dimittere,paſſus eſt ea quæ ſcripta ſunt. Ieſus ingreſſus in templũ,ea quæ templi nõ erant,proie/cit. Deus eñ çelotes eſt,& nõ uult patris domũ fieri ſpeluncã latronũ. Alioqui ubi æra numerã/tur,ubi ſunt caueæ columbarũ,& ſimplicitas enecat̃,ubi in pectore uirginali ſæculariũ negocio/rum cura æſtuat,ſtatim uelum templi ſcindit̃:ſponſus cõſurgit iratus,& dicit: Relinquet̃ uobis domus ueſtra deſerta. Lege euangeliũ:& uide quomõ Maria ad pedes dñi ſedens,Marthæ ſtu/dio præferatur. Et certe ſedulo hoſpitalitatis officio:dño atq; diſcipulis eius,cõuiuium præpara/bat. Martha(inquit)Martha ſollicita es,& turbaris erga plurima:pauca autẽ neceſſaria ſunt,ut unũ:Maria bonã partẽ elegit,quæ non auferetur ab ea. Eſto & tu Maria,cibis præferto doctri/nam. Sorores tuæ curſitent,& quærant quomodo Chriſtũ hoſpitẽ ſuſpiciant. Tu ſemel ſæculi onere proiecto,ſede ad pedes dñi,& dic:Inueni eũ quẽ quærebat anima mea:tenebo eũ,& non dimittã:& ille reſpondeat: Vna eſt columba mea,perfecta mea: una eſt matri ſuæ,electa geni/trici ſuæ:cœleſti uidelicet Hieruſalẽ. Semp te cubiculi tui ſecreta cuſtodiãt,ſemp tecũ ſpõſus ludat intrinſecus. Oras,loqueris ad ſpõſum:legis,ille tibi loquit̃:Et cũ te ſomnus oppreſſerit,ue/niet poſt parietem,& mittet manũ ſuam per foramen,& tanget uentrẽ tuum. Et expergefacta conſurges,& dices: Vulnerata charitate ego ſum:& rurſus ab eo audies:Hortus concluſus ſo/ror mea ſponſa:hortus cõduſus,fons ſignatus. Caue ne domum exeas,& uelis uidere filias re/gionis alienæ:quãuis fratres habeas patriarchas,& Iſrael parente læteris. Dina egreſſa,corrum/pitur. Nolo te ſponſum quærere per plateas. Nolo te circũire angulos ciuitatis:dicas licet:Sur/gam & circũibo ciuitatem,& in foro,& in plateis quæram quem dilexit anima mea,& interro/ges:Nũ quẽ dilexit anima mea,uidiſtis? nemo tibi reſpõdere dignabitur. Spõſus in plateis,nõ poteſt inueniri. Arta & anguſta uia eſt,quæ ducit ad uitã. Denicq; ſequitur:Quæſiui eũ,& non inueni:uocaui eum,& non reſpondit mihi. Atq; utinã nõ inueniſſe ſufficiat. Vulneraberis,nuda/beris,& gemebũda narrabis:Inuenerunt me cuſtodes,qui circũeunt ciuitatem:percuſſerũt me, & uulnerauerunt me,tulerunt theriſtrũ meũ mihi. Si autẽ hoc exiens patitur illa,quæ dixerat: Ego dormio,& cor meũ uigilat,& faſciculus ſtactes fratruelis meus mihi,in medio uberũ meo/rum commorabitur:quid de nobis fiet,quæ adhuc adoleſcentulæ ſumus? quæ ſponſa intran/te cum ſponſo remanemus extrinſecus? Zelotypus eſt Ieſus,non uult ab alijs uideri faciẽ tuã.

Excuſes

A Excuſes licet atq; cauſeris obducto uelamine,ora contexi,& quæſiui te ibi,& dixi:Annũcia mi/hi,quẽ dilexit anima mea:ubi paſcis,ubi cubas in meridie:nequando efficiar ſicut operta ſuper greges ſodaliũ tuorum:indignabitur,tumebit,& dicet:Si nõ cognoueris teipſam o pulchra in/ter mulieres:egredere tu in ueſtigijs gregũ,& paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorũ. Sis li/cet pulchra & inter oẽs mulieres ſpecies tua diligatur a ſpõſo:niſi te cognoueris,& omni cuſto/dia ſeruaueris cor tuũ,niſi oculos iuuenũ fugeris:egredieris de thalamo meo,& paſces hædos, q̃ ſtaturi ſũt a ſiniſtris. Itaq; mi Euſtochiũ filia,dña,cõſerua,germana(aliud eñ ætatis,aliud me/riti,aliud religionis,hoc charitatis eſt nomẽ):audi Eſaiam loquentẽ:Populus meus intra cubicu/lum tuum. Claude oſtium tuũ,abſcondere puſillum aliquantulũ:donec tranſeat ira dñi. Foris uagentur uirgines ſtultæ:tu intrinſecus eſto cũ ſponſo:quia ſi oſtium clauſeris:& ſecundũ euan/gelij p̃ceptũ in occulto oraueris patrẽ tuum:ueniet & pulſabit,& dicet:Ecce ego ſto ante ianuã, & pulſo. Si quis mihi aperuerit,introibo & cœnabo cũ eo,& ipſe mecũ:& tu ſtatim ſollicita re/ſpõdebis: Vox fratruelis mei pulſantis: Aperi mihi ſoror mea,ꝓxima mea,ꝓfecta mea. Neceſ/ſe eſt,ut dicas:Diſpoliaui me tunica mea:quomodo induã illã? laui pedes meos, quomodo in/quinabo eos? Ilico conſurge & aperi,ne te morante pertranſeat;& poſtea conqueraris,& dicas: Aperui ego fratrueli meo,fratruelis meus pertranſiuit. Quid eñ neceſſe eſt,ut cordis tui oſtia clauſa ſint? Sponſo aperiantur Chriſto:claudantur diabolo,ſecundũ illud:Si ſpiritus poteſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te,ne dimiſeris locum tuum. Daniel in cœnaculo ſuo manebat in ſu/perioribus(neq; eñ manere poterat in humili):feneſtras apertas ad Hieruſalem habuit:Et tu habeto apertas feneſtras,ſed unde lumen introeat,unde uideas ciuitatẽ dñi. Ne aperias illas fe/neſtras,de quibus dicitur:Intrauit mors per feneſtras ueſtras. Illud quoq; tibi uitandum eſt,ne inanis gloriæ ardore capiaris. Quomodo(inquit Ieſus)poteſtis credere gloriã ab hominib9 ac/cipientes? Vide quale malũ ſit,quod qui habuerit,nõ poteſt credere. Nos uero dicamus:Quo/

B niã gloriatio mea tu es. Et,qui gloriat̃,in dño gloriet̃. Et,ſi adhuc hoibus placerem,Chriſti ſer/uus nõ eſſem. Et,mihi aũt abſit gloriari,niſi in cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti:per quẽ mihi mun/dus crucifix9 eſt,& ego mũdo. Et illud:In te laudabimur tota die,in dño laudabit̃ anima mea. Cũ facis eleemoſynã,deus ſolus uideat. Cũ ieiunas,læta ſit facies tua. Veſtis nec ſatis mũda, nec ſordida,& nulla diuerſitate notabilis:ne ad te obuiã ꝓtereuntiũ turba cõſiſtat,& digito mõ/ſtreris. Frater eſt mortu9,ſororis eſt corpuſculũ deducẽdũ:caue ne dũ hæc ſæpius facis,ipa mo/riaris. Nec ſatis religioſa uelis uideri,nec plus humilis q̃ neceſſe eſt,ne gloriã fugiẽdo quæras. Plures eñ paupertatis miſericordiæ atq; ieiunij arbitros declinãtes,hoc ipo cupiunt placere,qd̃ placere contẽnunt;& mirũ in modũ laus dũ uitatur,appetit̃. Cæteris ꝓturbationib9,qbus ho/minis mens gaudet,ægreſcit,ſperat,& metuit,plures inuenio extraneos. Hoc uitio pauci admo/dũ ſunt,q̃ caruerũt:& ille eſt optimus:q quaſi in pulchro corpore,rara neuorũ ſorde reſpergit̃. Neq; uero moneo,ne de diuitijs glorieris,& ne de generis nobilitate te iactes,ne te cæteris ꝓfe/ras. Scio humilitatẽ tuã. Scio te ex affectu dicere:Dñe non eſt exaltatũ cor meũ,neq; elati ſunt oculi mei. Noui apud te,& apud matrẽ tuã,ſuꝑbiam ꝓ quã diabolus cecidit,penitus locũ nõ ha/bere. Vnde ad te ſup ea ſcribere ſupfluũ ſit. Stultiſſimũ q̃ppe eſt docere,qd̃ nouerit ille,quẽ do/ceas. Sed ne hoc ip̃m tibi iactantiã generet,qd̃ ſæculi iactantiã contempſiſti:ne cogitatio tacita ſubrepat,ut quia in auratis ueſtibus placere deſiſti,placere coneris in ſordidis:& quãdo in con/uentũ fratrũ ueneris uel ſororũ,humilius ſedeas:ſcabello te cauſeris indignã:uocẽ ex induſtria, quaſi cõfectã ieiunijs,tenues:& deficiẽtis mutata greſſum,humeris innitaris alterius. Sunt q̃p pe nõnullæ exterminãtes facies ſuas:ut appareãt hoibus ieiunãtes:quæ ſtatim,ut aliquẽ uide/rint,ingemiſcunt,demittũt ſupciliũ:& operta facie,uix unũ oculũ liberãt ad uidẽdũ. Veſtis pul/la,cingulũ facceũ,& ſordidis manib9 pedibuſq;,uenter ſolus:quia uideri nõ poteſt,æſtuat cibo: His quotidie pſalmus ille caniť: Dñs diſſipabit oſſa hominũ,ſibi placentiũ. Aliæ uirili habitu, ueſte mutata,erubeſcũt eſſe quod natæ ſunt:crinẽ amputant:& impudenter erigũt facies eunu/chinas. Sũt quæ cilicijs ueſtiunt̃,& cucullis fabrefactis:ut ad infantiã redeant,imitant̃ noctuas & bubones. Sed ne tantũ uidear diſputare de fœminis:uiros quoq; fuge,quos uideris catena/tos,quibus fœminei cõtra Apoſtolum crines,hircorum barba,nigrum pallium,& nudi patien/tia frigoris pedes. Hæc omnia argumenta ſunt diaboli. Talem olim Antonium,talem nuper

C Sophroniũ Roma cõgemuit. Qui postq̃ nobiliũ introierũt domos,& deceperũt mulierculas oneratas peccatis,semp discẽtes,& nũq̃ ad scientiã ueritatis pueniẽtes,tristiciã simulant:& qua/ si longa ieiunia,furtiuis noctiũ cibis ꝓtrahunt.Pudet dicere reliqua:ne uidear potius inuehi,q̃ monere.Sũt alij(de mei ordinis hoibus loquor)q ideo p̃sbyteriũ & diaconatũ ambiunt:ut mu lieres licẽtius uideant.Ois his cura de uestibus,si bene oleant,si pes,laxa pelle,nõ folleat.Crines calamistri uestigio rotant,digiti de anulis radiãt: & ne platas humidior uia spargat,uix impri/ munt summa uestigia.Tales cũ uideris,spõsos magis existimato q̃ clericos.Quidã in hoc om/ ne studiũ uitam q̃ posuerunt:ut matronarũ noia,domos,moresq̃ cognoscant.Ex qbus unũ q huius artis est princeps,breuiter strictimq̃ describã:quo facilius magistro cognito,discipulos recognoscas.Cũ sole festinus exurgit,salutandi ei ordo disponit,uiatũ cõpendia requirunt,& pene usq̃ ad cubicula dormientiũ,senex importunus ingredit.Si puluillũ uiderit,si mãtile ele/ gans,si aliqd domesticæ supellectilis,laudat,mirat,attrectat,& se his indigere cõquerens:nõ tã impetrat,q̃ extorquet: quia singulæ metuunt uereda͞riũ urbis offẽdere.Huic inimica castitas, inimica ieiunia,prandiũ nidoribus ꝓbat,& altilis γεροντοπτηνος: uulgo pipiço nominat.Os bar barũ & procax,& in conuitia semp armatũ.Quocũq̃ te uerteris,primus in facie est: Quicquid nouũ insonuerit,aut auctor,aut exaggerator est famæ.Equi per horarũ momenta mutant:tã nitidi tanq̃ feroces,ut Thracij regis illum putes esse germanũ.Varijs callidus hostis pugnat insidijs:Sapientior erat coluber omnibus bestijs:quas creauerat dñs sup terram.Vnde & Apo stolus:Nõ,inquit,ignoramus eius astutias.Nec affectatæ sordes,nec exquisitæ munditiæ cõue/ niunt Christiano.Si quid ignoras:si qd de scripturis dubitas:interroga eũ,quẽ uita cõmendat: excusat ætas,fama nõ reprobat : qui possit dicere:Desponsaui em̃ uos uni uiro,uirginẽ castã ex hibere Christo.Aut si nõ est qui possit exponere:melius est aliquid nescire secure,q̃ cũ periculo discere.Memento,quia in medio laqueorũ ambulas,& multæ ueteranæ uirgines,castitatis indu bitatæ,in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Si quæ ancillulæ sunt comi/
D tes ꝓpositi tui:ne erigaris aduersus eas,ne infleris ut dña.Vnũ sponsum habere cœpistis:simul psallitis:Christi simul corpus accipitis:cur mẽsa diuersa sit?Prouocent & aliæ:Honor uirginũ sit inuitatio cæterarũ.Quod si aliquã senseris infirmiorẽ in fide:suscipe,cõsolare,blandire,& pu dicitiã illius fac lucrũ tuũ.Si qua simulat,fugiens seruitutẽ:huic aperte Apostolũ lege:Melius est nubere q̃ uri.Eas aũt uirgines & uiduas:quæ ociosæ & curiosæ domos circũeunt matrona/ rũ:quæ rubore frontis abstrito,parasitos uincunt mimorũ,quasi quasdã pestes abijce. Corrũ/ punt mores bonos,cõfabulationes pessimæ.Nulla illis nisi uentris cura est,& quæ uentri sunt ꝓ xima.Istiusmodi hortari solent,& dicere:Mi catella,rebus tuis utere,& uiue dũ uiuis:& nũquid filijs tuis seruas?Vinosæ atq̃ lasciuæ,quibus mali insinuãt,ac ferreas quoq̃ mentes ad delitias emolliũt. Et cũ luxuriatæ fuerint in Christo,nubere uolũt,habẽtes danationẽ,qd͞ primã fidem irritã fecerunt. Nec tibi diserta multũ uelis uideri,aut lyrici festiuo carminis metro ludere. Nõ delumbẽ matronarũ saliuã delicata secteris:quæ nunc strictis dẽtibus:nunc labijs dissolu/ tis,balbutientẽ linguã in dimidiata uerba moderant,rusticũ putãtes omne,qd͞ nascit. Adeo il/ lis adulteriũ etiã linguæ placet.Quæ em̃ cõmunicatio luci ad tenebras?Qui consensus Christo cũ Belial?Quid facit cũ psalterio Horatius?cũ euãgelijs Maro?cũ apostolis Cicero?Nõne scã dalizat frater,si te uiderit in idolio recũbentẽ?Et licet oia mũda mũdis,& nihil reijciendũ, qd͞ cũ gratiarũ actiõe pcipitur:tamẽ simul bibere nõ debemus,calicẽ Christi,& calicẽ dæmoniorũ. Referã tibi meæ infelicitatis historiã.Cũ ante ãnos plurimos domo,parentibus,sorore,cogna/ tis,& qd͞ his difficili⁹ est,cõsuetudine lautioris cibi,ꝓpter cœlorũ me regna castrassem:& Hiero/ solymã militatur⁹ pgerẽ,bibliotheca,quã mihi Romæ sũmo studio ac labore cõfecerã,carere nõ poterã.Itaq̃ miser ego lecturus Tulliũ ieiunabã.Post noctiũ crebras uigilias,post lachrymas: quas mihi p̃teritorũ recordatio pctõr͞ eximis uisceribus eruebat,Plautus sumebat͞ in man⁹. Si quando in memet reuersus ꝓphetas legere cœpissem,sermo horrebat incultus.Et qa lumen cæcis oculis nõ uidebã,nõ oculorũ putabã culpã esse,sed solis.Dum ita me antiquus serpens il luderet:in media ferme quadragesima medullis infusa febris,corpus inuasit exhaustum:& sine ulla requie(quod dictu quoq̃ incredibile sit)sic infelicia mẽbra depasta est,ut ossibus uix hære rem.Interim parantur exequiæ: & uitalis animæ calor, toto frigescente iam corpore,in solo

tantum

A tantũ tepẽte pectusculo palpitabat:cũ subito raptus in spiritu ad tribunal iudicis ꝓtrahor:ubi tantũ luminis ,& tantũ erat ex circũstantiũ claritate fulgoris:ut ꝓiectus in terrã,sursum aspice/ re non auderẽ.Interrogatus de conditione:Christianũ me esse respondi.Et ille qui præsidebat: Mẽtiris ait : Ciceronian⁹ es,nõ Christianus:Vbi em̃ thesaur⁹ tuus,ibi & cor tuũ.Ilico obmutui & inter uerbera(nã cædi me iusserat)cõscientiæ magis igne torquebar:illũ mecũ uersiculũ repu tans:In inferno autẽ qs cõfitebitur tibi?Clamare aũt cœpi & eiulans dicere:Miserere mei dñe, miserere mei.Hæc uox inter flagella resonabat.Tandẽ ad p̃sidentis genua ꝓuoluti q astiterãt, precabãtur ut ueniã tribueret adolescẽtiæ,& errori,locũ pœnitẽtiæ cõmodaret: exacturus dein de cruciatũ,si gentiliũ litterarũ libros aliquãdo legissem.Ego q in tanto cõstrictus articulo:uel/ lem etiã maiora,pmittere:deierare cœpi,& nomen eius obtestans dicere:Dñe si unq̃ habuero codices sæculares:si legero,te negaui.In hæc sacramẽti uerba dimissus,reuertor ad superos:& mi rantibus cũctis,oculos aperio:tanto lachrymarũ imbre perfusos:ut etiã incredulis fidem facerẽ ex dolore.Nec uero sopor ille fuerat,aut uana somnia,quibus sæpe deludimur.Testis est tribu nal illud,ante quod iacui:Testis iudiciũ triste,quod timui.Ita mihi nunq̃ cõtingat in talem in/ cidere quæstionẽ:liuentes habuisse scapulas,plagas sensisse post somnũ,& tanto dehinc studio diuina legisse:quãto nõ ante mortalia legeram. Auariciæ tibi quoq̃ uitandũ est malum:nõ ut aliena nõ appetas(hoc em̃ & publicæ leges puniũt):sed quo tua,quæ sunt aliena non seruas. Si in alieno(inquit)fideles nõ fuistis:quod uestrum est,quis dabit uobis?Aliena nobis auri ar/ gẽtiq̃ sunt põdera:nostra possessio spiritualis est:de qua alibi dicit͞: Redẽptio animæ uiri,pro/ priæ diuitiæ.Nemo em̃ potest duobus dominis seruire:aut em̃ unũ odiet,& alter͞ amabit:aut unũ patietur,& alterũ cõtemnet.Nõ potestis deo seruire,& mãmonæ,id est,diuitijs.Nam gen/ tili Syrorũ lingua,mammona diuitiæ nũcupant͞.Cogitatio uictus,spinæ sunt fidei.Radix aua riciæ,cura gentiliũ.At dicis:Puella sum delicata:& quæ manibus meis laborare non possum.Si ad senectã uenero:si ægrotare cœpero:quis mei miserebit͞?Audi apostolis loquentẽ Iesum:Ne cogitetis in corde uestro,quid mãducetis:neq̃ corpori uestro,qd induamini.Nõne anima plus
B est q̃ esca,& corpus plus q̃ uestimentũ?Respicite uolatilia cœli:qm̃ non seruntneq̃ metunt, neq̃ cõgregant in horrea,& pater uester cœlestis pascit illa.Si uestis defuerit,lilia ꝓponant͞.Si esurieris,audias,beatos pauperes & esurientes.Si aliquis te afflixerit dolor,legito:Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis: & datus est mihi stimulus carnis meæ,angelus satanæ, qui me colaphizet,ne extollar.Lætare in omnibus iudicijs dei:Exultauerunt enim filiæ Iudæ in o/ mnibus iudicijs tuis dñe.Illa tibi semp in ore uox resonet:Nudus exiui de utero matris meæ,nu/ dus redeã.Et,nihil intulimus in hũc mundũ,neq̃ auferre qd possumus.At nũc plærosq̃ uideas armaria stipare uestibus:tunicas mutare quotidie:& tamẽ tineas nõ posse superare. Quæ reli/ giosior fuerit,unũ exterit uestimẽtũ:& plenis arcis,pãnos trahit.Inficiũtur mẽbranæ colore pur pureo.Aurũ liquescit in litteras,gẽmis codices uestiunt͞,& nudus ante fores eorũ Christus emo ritur. Cũ manũ egenti porrexerint,buccinãt.Cũ ad agapẽ uocauerint,præco cõducit͞.Vidi nu/ per(nomẽ taceo,ne satyrã putes)nobilissimã Romanarũ mulierẽ in basilica beati Petri semiui/ ris antecedẽtibus,ppria manu,quo religiosior putaretur,singulos nũmos dispertire pauperib⁹ Interea(ut usu nosse per facile est)anus quædã ãnis panisq̃ obsita p̃cucurritut alterũ nũmũ ac/ tiperet:ad quã cũ ordine pueniss͞et,pugnus porrigitur,p denario: & tanti criminis reus sanguis effũditur.Radix omniũ malorũ est auaricia:Ideo q̃ ab Apostolo idolorũ seruitus appellatur. Quære primũ regnum dei:& hæc oia apponent͞ tibi. Nõ occidet fame animã iustã dñs.Iunior fui & senui,& nõ uidi iustũ derelictũ,neq̃ semen ei⁹ quærẽs panẽ.Helias coruis ministrantibus pascit͞.Vidua Sareptana ipa cũ filijs nocte moritura,ꝓphetã pascit esuriens.Et mirũ in modũ capsace cõpleto,q alẽdus uenerat,alit.Petr⁹ aplus inqt:Argẽtũ & aurũ nõ habeo:qd͞ aũt habeo hoc tibi do.In noie dñi Iesu surge & ambula. At nũc multi:licet sermone taceãt,ope loquunt͞: Fidẽ & misericordiã nõ habeo:qd͞ aũt habeo,argentũ & aurũ,hoc tibi nõ do.Habẽtes autẽ ui/ ctum & uestitũ,his contenti simus. Audi Iacob,quid sua oratione postulet.Si fuerit dñs me⁹ mecũ,& seruauerit me in uia hac per quã ego iter facio:& dederit mihi panẽ ad mandducãdũ;& uestitum ad uestiendum.Tantum necessaria deprecatus est: & post annos uiginti diues dñs,

& ditior

C & ditior pater,ad terram reuertitur Chanaan. Infinita de ſcripturis exempla ſuppeditant:quæ auariciam docent eſſe fugiendam. Verum quia nunc ex parte de ea dicitur:& ſuo(ſi Chriſtus annuerit)uolumini reſeruatur:quid ante non plures annos Nitriæ geſtum ſit,referemus. Quidam ex fratribus parcior,magis q̃ auarior,& neſciens triginta argenteis dominum uenditum: centum ſolidos quos lina texendo acquiſierat, moriens dereliquit. Initum eſt inter monachos conſilium(nam in eodem loco circiter quinq; milia,diuiſis cellulis habitabant)quid facto opus eſſet. Alij pauperibus diſtribuendos eſſe dicebant:Alij dandos eccleſiæ:nonnulli parentibus remittendos. Macarius uero & Pambo & Iſidorus: & cæteri quos patres uocant: ſancto in eis loquente ſpiritu,decreuerunt infodiendos eſſe cum eodem,dicentes: Pecunia tua tecũ ſit in perditionẽ. Nec hoc crudeliter quiſq̃ putet factum:tantus cunctos per totam ægyptum terror inuaſit:ut unum ſolidum dimiſiſſe,ſit criminis. Et quoniã monachorũ fecimus mentionem: & te ſcio libenter audire,quæ ſancta ſunt:aurem pauliſper accõmoda. Tria ſunt in Aegypto genera monachorum. Primũ cœnobitæ,quod illi ſauſes gentili lingua uocant:nos in cõmune uiuentes poſſumus appellare. Secundũ anachoritæ,qui ſoli habitant per deſerta:& ab eo quod procul ab hominibus receſſerint,nuncupantur. Tertium genus eſt,quod remoboth dicunt:deterrimũ atq; neglectũ:& quod in noſtra prouincia,aut ſolum,aut primũ eſt. Hi bini uel terni, nec multo plures ſimul habitant,ſuo arbitratu ac ditione uiuẽtes. Et de eo quod laborauerint, in medium partes cõferunt:ut habeant alimenta cõmunia. Habitant autem q̃ plurimi in urbibus,& caſtellis:& quaſi ars ſit ſancta,nõ uita:quicquid uendiderint maioris eſt precij. Inter hos ſæpe ſunt iurgia:quia ſuo uiuentes cibo,non patiũtur ſe alicui eſſe ſubiectos. Reuera ſolent certare ieiunijs:& rem ſecreti,uictoriæ faciunt. Apud hos affectata ſunt omnia,laxæ manicæ,caligæ follicantes,ueſtis craſſior,crebra ſuſpiria,uiſitatio uirginũ,detractio dericorum: Et ſi quando dies feſtus uenerit,ſaturantur ad uomitũ. His igitur quaſi quibuſdam peſtibus exterminatis: ueniamus ad eos q plures ſunt,& in cõmune habitãt,id eſt,quos uocari cœnobitas diximꝰ. Prima apud eos cõfœderatio eſt,obedire maioribus,& quicquid iuſſerint facere. Diuiſi ſunt per decurias atq; centurias:ita ut nouẽ hoibus decimus præſit,Et rurſus decẽ ꝓpoſitos,ſub ſe cẽteſimꝰ habeat. Manent ſeparati,ſed iunctis cellulis: Vſq; ad horam nonam,ut inſtitutum eſt, nemo pergit ad alium:exceptis his decanis,quos diximus:ut ſi cogitatiõibus forte quis fluctuat,illiꝰ conſoletur alloquijs. Poſt horam nonam in cõmune concurritur,pſalmi reſonant,ſcripturæ recitantur ex more. Et completis orationibus:cunctiſq; reſidentibus,medius quẽ patrem uocant, incipit diſputare. Quo loquente,tantũ ſilentium fit,ut nemo alium reſpicere:nemo audeat excreare. Dicentis laus,in fletu eſt audiẽtium. Tacite uoluuntur per ora lachrymæ:& ne in ſingultus quidẽ erumpit dolor. Cum uero de regno Chriſti,& de futura beatitudine,& de gloria cœperit annunciare uentura:uideas cunctos moderato ſuſpirio,& oculis ad cœlum leuatis intra ſe dicere: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ,& uolabo,& requieſcam? Poſt hæc concilium ſoluitur,& unaquæq; decuria cum ſuo parente pergit ad menſam:quibus per ſingulas hebdomadas uiciſſim miniſtrant. Nullus in cibo ſtrepitus eſt. Nemo comedens loquitur. Viuitur pane:leguminibus & holeribus:quæ ſale ſolo condiuntur. Vinũ tantũ ſenes accipiũt:qbus & paruulis ſæpe fit prandiũ:ut aliorũ feſſa ſuſtentet ætas,aliorũ nõ frangat incipiẽs. Dehinc conſurgũt pariter,& hymno dicto,ad ꝑſepia redeũt:ibi uſq; ad ueſperã cũ ſuis unuſqſq; loquit̃,& dicit: Vidiſtis illũ & illũ? Quãta in ipſo ſit gratia? quantũ ſilentiũ? q̃ moderatus inceſſus? Si infirmũ uiderint,cõſolant̃. Si in dei amore feruentẽ,cohortant̃ ad ſtudiũ. Et qa nocte extra orationes publicas in ſuo cubili unuſqſq; uigilat,circũeunt cellulas ſingulorũ:& aure appoſita qd faciãt diligẽter explorãt. Quẽ tardiorẽ deprehenderint:nõ increpant,ſed diſſimulato quod norunt,eũ ſæpius uiſitant:& prius incipiẽtes,puocant magis orare q̃ cogunt. Opus diei ſtatũ eſt, quod decano redditũ,fert̃ ad œconomũ,q & ipſe per ſingulos menſes patri omniũ cũ magno tremore reddit rationem. A quo etiam cibi cũ facti fuerint præguſtant̃:& quia non licet dicere cuiq̃:tunicam & ſagum textaq; iuncis ſtrata non habeo:ille ita uniuerſa moderatur:ut nemo quod poſtulet, habeat. Si quis uero cœperit ægrotare: tranſfertur ad exedram latiorem: & tanto ſenum miniſterio confouetur,ut nec delitias urbium, nec matris quærat affectum.

Dñicis

A Dominicis diebus,orationi tantum & lectionibus uacant:quod quidem & omni tempore compleris opuſculis faciũt. Quotidie aliquid de ſcripturis diſcitur. Ieiunium totius anni æquale eſt, excepta quadrageſima,in qua ſola cõceditur diſtrictius uiuere. A pentecoſte,cœnæ mutantur in prandia:quo & traditioni eccleſiaſticæ ſatiſ̃iat:& uentrem cibo non onerent duplicato. Tales Philo Platonici ſermonis imitator:tales Ioſephꝰ,græcus Liuius,in ſecũda Iudaicæ captiuitatis hiſtoria,Eſſenos refert. Verum quia nunc de uirginibus ſcribẽs, pene ſuperfluum de monachis diſputaui:ad tertium genus ueniam quos anachoritas uocãt:qui & de cœnobijs exeuntes, excepto pane & ſale ad deſerta nihil perferunt amplius. Huius uitæ author Paulus:illuſtrator Antonius:& ut ad ſuperiora conſcendam,princeps Iohannes baptiſta fuit. Talem uero uirũ Hieremias quoq; propheta deſcribit,dicens:Bonum eſt uiro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius & tacebit: quoniam ſuſtulit ſuper ſe iugum: & dabit percutienti ſe maxillam:ſaturabitur opprobrijs: quia nõ in ſempiternum abijciet dñs. Horum laborem & conuerſationem in carne non carnis:alio tempore ſi uolueris explicabo. Nunc ad propoſitũ redeam:quia de auaricia diſſerens ad monachos ueneram. Quorum tibi exempla proponens, non dico aurum,atq; argentum,& cæteras opes:ſed ipſam terram & cœlum deſpiciens:& Chriſto copulata cantabis:Pars mea dominus. Poſt hæc q̃ q̃ Apoſtolus orare nos ſemper iubeat: & ſanctis etiam ipſe ſit ſomnus oratio:tamen diuiſas orandi horas debemus habere:ut ſi forte aliquo fuerimus opere detenti:ipſum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam,ſextam, nonam,diluculum quoq; & ueſperam,nemo eſt qui neſciat. Nec cibi ſumantur,niſi oratione præmiſſa:nec recedatur a menſa,niſi referatur creatori gratia. Noctibus bis terq; ſurgendum,reuoluẽda quæ de ſcripturis memoriter retinemus. Egrediẽtes de hoſpitio,armet oratio: regrediẽtibꝰ de platæa, oratio occurrat anteq̃ ſeſſio:nec prius corpuſculũ requieſcat,q̃ anima paſcatur. Ad omnem actum: ad omnem inceſſum, manus pingat crucem. Nulli detrahas, B nec aduerſum filium matris tuæ ponas ſcandalum. Tu quæ es,ut alienum ſeruum iudices? Suo dño ſtat,aut cadit. Stabit autem:Potens eſt enim dñs ſtatuere illum. Nec ſi biduo ieiunaueris,putes te non ieiunantibus eſſe meliorem. Tu ieiunas,& iraſceris:Ille comedit,& forte blãditur. Tu uexationem mentis & uentris eſuriem, rixando digeris: ille moderatius alitur,& deo gratias agit. Vnde quotidie clamat Eſaias:Non tale ieiunium elegi dicit dominus. Et iterum:In diebus ieiuniorum ueſtrorum inueniuntur uoluntates ueſtræ:& omnes qui ſub ueſtra poteſtate ſunt ſtimulatis. In iudicijs & litibus ieiunatis:& percutitis pugnis humilem. Vt quid mihi ieiunatis? Quale illud poteſt eſſe ieiunium:cuius iram non dicam nox occupat,ſed luna integram derelinquit? Teipſam cõſyderans:noli in alterius ruina,ſed in tuo opere gloriari. Nec illarũ tibi exempla proponas,quæ carnis curam faciẽtes,poſſeſſionum reditus,& quotidianas domus impenſas ſupputant. Nec enim undecim apoſtoli, Iudæ proditione ſunt fracti:nec Phygelo & Alexandro facientibus naufragium:cæteri a curſu fidei ſubſtiterunt. Nec dicas:illa & illa ſuis rebus fruitur:honoratur ab hominibus: fratres ad eam cõueniunt & ſorores. Nũquid ideo uirgo eſſe deſiuit? Primum dubium eſt:an uirgo ſit talis. Non enim quomodo uidet homo,uidet deus. Homo uidet in facie: deus autem uidet in corde. Dehinc etiã ſi corpore uirgo eſt:an ſpiritu uirgo ſit,neſcio. Apoſtolus autem ita uirginem definiuit: Vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Ad extremum habeat ſibi gloriam ſuam. Vincat Pauli ſententiam: delitijs fruatur & uiuat. Nos meliorum exempla ſectemur. Propone tibi beatam Mariam:quæ tantæ extitit puritatis: ut mater domini eſſe mereretur. Ad quã cum angelus Gabriel in uiri ſpecie deſcendiſſet,dicens:Aue gratia plena,dominus tecum:conſternata & perterrita,reſpondere non potuit. Nunq̃ enim a uiro fuerat ſalutata. Deniq; nunciũ diſcit & loquitur: & quæ hominẽ formidabat,cũ angelo fabulatur intrepida. Potes & tu eſſe mater domini. Accipe tibi tomum magnum,nouũ, & ſcribe in eo ſtilo hominis:uelociter ſpolia detrahe:& poſtq̃ acceſſeris ad prophetiſſam: & cõceperis in utero,& pepereris filium,dic:A timore tuo domine concepimus,& doluimus,& peperimus ſpiritum ſaluationis tuæ:quem fecimus ſuper terram. Tunc & filius tuus tibi reſpondebit,& dicet: Ecce mater mea & fratres mei. Et mirum in modum: illum quem in latitudine pectoris tui pauloante deſcripſeras: quem in nouitate cordis,ſtilo ſignaueras: poſtq̃

ex hoſtibus

C spolia ex hostibus receperit: postꝫ denudauerit principatus & potestates, & affixerit eas cruci: conceptus adolescit, & maior effectus sponsam te incipit habere de matre. Grandis labor, sed grande præmium, esse quod martyres, esse quod apostoli, esse quod Christus est. Quæ quidem uniuersa tunc prosunt, cum in ecclesia fiunt, cum in una domo pasca celebramus: si arcam ingredimur cũ Noe: si pereunte Hiericho, Rahab meretrix iustificata nos continet. Cæterum uirgines: quales apud diuersas hæreses: & quales apud impurissimum Manichæum esse dicuntur, scorta sunt existimandæ, nõ uirgines. Si em̃ corporis earum author est diabolus: quomodo possunt honorare plasmationẽ hostis sui? Sed quia sciunt uirginale uocabulum gloriosum, sub ouium pellibus, lupos tegunt: Christum mentitur antichristus: & turpitudinẽ uitæ, falso nominis honore conuestiunt. Gaude soror, gaude filia, gaude mi uirgo: quia quod aliæ simulant, tu uere esse cœpisti. Hæc oia quæ digessimus, dura uidebuntur ei, quæ non amat Christum. Qui autem omnẽ sæculi pompam pro purgamento habuerit, & uana duxerit uniuersa sub sole, ut Christum lucrifaciat: qui cõmortuus est domino suo, & consurrexit, & crucifixit carnem cum uitijs & concupiscentijs, libere proclamabit: Quis nos separabit a charitate dei? an tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et iterũ: Certus sum; quia neq; mors, neq; uita, neq; angel⁹, neq; principatus, neq; potestates, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; excelsum, neq; profundum, neq; alia creatura, poterit nos separare a charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Dei filius, pro nostra salute hois factus est filius. Nouem mensibus in utero ut nascatur, expectat. Fastidia sustinet, cruẽtus, egreditur, pannis inuoluitur, blandicijs delinitur: & ille pugillo mundũ includens, præsepis continetur angustijs. Taceo quod usq; ad triginta annos ignobilis, parentum paupertate contentus est: uerberatur, & tacet: crucifigit, & pro crucifigentibus deprecatur. Quid igitur retribuã domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo.

D Preciosa est in conspectu dñi, mors sanctorũ eius. Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine cõpensatur: & redempti cruore Christi, pro redemptore libenter occumbimus. Quis sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur. Abraham uxorem periclitat amittere. Et ne in immensum, uolumen extendam, quære, & inuenies singulos aduersa perpessos. Solus in delitijs Solomon fuit, & forsitan ideo corruit. Quem em̃ diligit dominus corripit. Castigat autem omnem filium quem recipit. Nõne melius est breui tẽpore dimicare, ferre uallũ, arma sumere, lassescere sub lorica: & postea gaudere uictorẽ, & impatiẽtia uni⁹ horæ seruire ppetuo? Nihil amantib⁹ durũ est, nullus difficilis cupiẽti labor est. Respice quanta Iacob ꝓ Rachel pacta uxore sustinuit. Et seruiuit (inquit scriptura) Iacob pro Rachel annis septem. Et erãt in cõspectu eius, quasi dies pauci. Vnde & ipse postea memorat: In die urebar æstu, & gelu nocte. Amem⁹ & nos Christũ, eiusq; semp quæramus amplexus, & facile uidebit̃ oñe difficile: breuia putabimus uniuersa quæ longa sunt: & iaculo illius uulnerati, per horarum momenta dicemus, Heu me quia peregrinatio mea prolongata est a me. Non sunt enim condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quia tribulatio patiẽtiam operatur, patientia autem probationem: probatio autem spem, spes autem non confundit. Quando tibi graue uidetur esse quod sustines: Pauli secundam epistolam ad Corinthios lege: In laboribus plurimũ, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci: nocte & die in profundo maris fui. In itineribus sæpius, periculis fluminũ, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis in falsis fratribus: in laboribus, in miserijs, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs plurimis, in frigore & nuditate. Quis nostrum saltem minimam portionẽ de catalogo harum sibi potest uindicare uirtutum? Ob quæ ille postea cõfidenter aiebat: Cursum consummaui, fidem seruaui. Superest mihi corona iusticiæ, quam retribuet mihi in illa die dñs, iustus iudex. Si cibus insulsior fuerit, contristamur: & putamus deo nos aliquod præstare beneficium, cum aquatius uinum bibim⁹. Calix frangitur, mensa subuertitur, uerbera resonãt: & aqua tepidior sanguine uindicat̃. Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiũt illud.

Nisi

A Nisi uim feceris, cœlorum regna non capies. Nisi pulsaueris importune, panem non accipies sacramenti. An nõ tibi uidetur uiolentia: cũ caro cupit esse, quod deus est: & illuc unde angeli corruerunt, angelos iudicatura conscendit? Egredere quæso paulisper de carcere: & præsentis laboris ante oculos tuos, tibi pinge mercedem: quã nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hois ascendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria mater dñi, choris occurret comitata uirgineis? cum post rubrum mare, submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanũ tenens precinet responsuris: Cantemus dño, gloriose em̃ honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Tunc Thecla in tuos læta uolabit amplexus. Tunc & ipse sponsus occurret, & dicet: Surge, ueni proxima mea, sponsa mea, columba mea, quia ecce hyems transiuit, pluuia abijt sibi: Tunc angeli mirabuntur, & dicent: Quæ est ista prospiciens quasi diluculum, speciosa ut luna, electa ut sol? Videbunt te filiæ, & laudabunt reginæ, & concubinæ prædicabunt. Hinc & alius castitatis chorus occurret. Sara cum nuptis ueniet, Filia Phanuelis Anna, cum uiduis. Erunt in diuersis gregibus carnis & spiritus, matres tuæ. Lætabitur illa quod genuit, exultabit ista quod docuit. Tunc uere sup asinã dñs ascẽdet, & cœlestẽ ingredie[t] Hierusalẽ. Tunc paruuli de quibus in Esaia saluator effatur: Ecce ego & pueri quos mihi dedit deus, palmas uictoriæ subleuantes, consono ore cantabunt: Osanna in excelsis: Benedictus qui uenit in nomine dñi, osanna in excelsis. Tunc centũ quadragintaquatuor milia in conspectu throni & seniorum tenebunt citharas, & cantabunt canticum nouum. Et nemo poterit dicere canticum illud, nisi numerus definitus. Hi sunt qui cũ mulieribus se non coinquinauerunt, uirgines em̃ permanserunt. Hi sunt qui sequuntur agnum quocunq; uadit. Quotiensc̃unq; te uana sæculi delectauerit ambitio: quoties in mundo aliquid uideris gloriosum: ad paradisum mente transgredere: esse incipe quod futura es, & audies a spõso tuo: Pone me sicut umbraculum in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo: & corpore pariter ac mente munita clamabis, & dices: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

B Blesilla Paulæ filia, mortuo marito, admonita ualida febri, totã se se conuertit ad Christum: & monacham profiteri cœpit, nõ sine magna inuidia & oblatratione cognatorum: quorum cauillationibus hic respondet diuus Hieronymus.

SCHOLIA.

Delitiarum fascijs.) Historiam Lazari reuocati ad uitam, accõmodat ad allegoriam. Vbi uerba.) Quibus ante adhortabantur, ut mundum sequeretur, opes, honorem, uoluptatẽ, in summa, felicitatem pollicentes, hoc est, inanissimas nugas. Nihil uilius est locustis.) Vbi sunt isti qui stultissimos mouent tumultus, quod scribatur Iohannes locustis animantibus uesci solitus, & e locustis conantur Iouis, quod aiunt, cerebrũ reddere: ne tantus uir cibo parum opiparo uideatur ali? Hieronymus fatetur, eo cibo nihil fuisse uilius, idq; putat ad illius laudẽ pertinere. Facies gypseæ.) Olim e gypso statuæ quoq; fiebant, Galli uulgo uocant plastre. Gypseas ergo facies uocat, cerussa oblitas & uelut incrustatas: hoc ipso deformes, quod nihil habeant roboris. Vnde nõnullæ purpurissum adhibebant. Trementes uirgunculæ.) Ironice dixit, anus iam, ut quibus sint filij, filijq; filiorum, & tamen perinde quasi uirgunculæ sint præ teneritudine trementes, comũtur & poliuntur. Mitellis crispantibus.) Mitellam fecit a mitra, quod est capitis ornamentum: crispantibus, quia thorulis intortæ sint. Artabatur innoxius.) Torquebant caput mitris, nihil cõmeritũ, cũ alia membra forẽt cruciandа. Facies psimmithio.) Quod latini uocãt cerussam, græci ψιμμύθιον. In suo morienti puluere.) Ad hunc modũ habebant exemplaria. Quãꝫ ipse censeo legendũ pure ꝓ puluere, a pus, quod pro ueneno nõnũꝫ accipitur. Hor. Rupuli pus atq; uenenũ. Et in præfatiõe quadã in Esaiã Hieronymus ijsdem ferme uerbis utitur de pure & scorpio. Impostor & græcus.) Impostor est, qui arte decipit. Græci olim male audiebant apud Romanos, ut hinc quoq; appareat. Huius prouerbij meminit & alibi. Vafriora.) Id est, falsiora, magisq; mordacia. Pinguí aqualiculo.) Videlicet obesos, q̃ mulierem ieiunijs macilentam rideant.

HIERONYMVS AD MARCELLAM DE AEGROTATIONE BLESILLAE.

Abraham tentatur in filio, & fidelior inuenitur. Ioseph in Aegyptũ uenditur: ut patrem pascat & fratres. Ezechias uicina morte terretur, & fusus in lachrymas, quinde cim annorum spatio protelatur ad uitam. Petrus apostolus dñi passione concutitur, & amariter flens audit, Pasce oues meas. Paulus lupus rapax, & Beniamin adolescentior in extasi cæcatur, ut uideat: & repentino tenebrarum horrore circũdatus, dñm uocat:

m quem

C quem dudum ut hominẽ perſequebatur. Ita & nunc mi Marcella, Bleſillam noſtram uidimus ardore febrium per triginta ferme dies iugiter æſtuaſſe: ut ſciret reſciendas delitias corporis: qđ paulopoſt uermibus exarandũ ſit. Venit & ad hanc dñs Ieſus, tetigitq; manum eius: & ecce ſur gens miniſtrat ei. Redolebat aliquid negligentiæ: & diuitiarũ faſcijs colligata, in ſæculi iacebat ſepulchro. Sed infremuit Ieſus, & cõturbatus in ſpiritu clamauit, dicẽs: Bleſilla ueni foras. Quæ uocata ſurrexit, & egreſſa cum dño ueſcitur. Iudæi minentur & tumeant: quærant occidere ſuſci tatã: ſoli apoſtoli gloriẽtur. Scit ſe uitam ſuam ei debere, qui reddidit. Scit ſe eius amplexari pe des: cuius paulo ante iudicium pertimeſcebat. Corpus pene iacebat exanime, & anhelos artus mors uicina quatiebat. Vbi tunc erant auxilia propinquorũ? ubi uerba omni inaniora fumo? Nihil tibi debet o ingrata cognatio: quæ mundo perijt, & Chriſto reuixit. Qui Chriſtianus eſt, gaudeat: qui iraſcitur, non ſe eſſe indicat Chriſtianũ. Vidua quæ ſoluta eſt uinculo maritali, ni hil neceſſe habet, niſi perſeuerare. At ſcandaliçat quempiã ueſtis fuſcior? Scandaliçet Iohãnes: quo inter natos mulierum maior nullus fuit: qui angelus dictus, ipſum quoq; dñm baptiçauit: quia camelorum ueſtitus tegmine, çona pellicea cingebatur. Cibi diſplicent uiliores? nihil uilius eſt locuſtis. Illæ Chriſtianos oculos ſcandaliçent potius: quæ purpuriſſo, & quibuſdã fucis ora oculoſq; depingunt: quarũ facies gypſeæ, & nimio candore deformes, idola mentiuntur. Qui bus ſi forte improuidis lachrymarũ ſtilla eruperit, ſulco defluit: quas nec numerus annorũ po teſt docere, quod uetulæ ſint: quæ capillis alienis uerticem ſtruunt: & præteritam iuuẽtutem in rugis anilibus poliunt: quæ deniq; ante nepotũ gregem, trementes uirgunculæ cõponũtur. Eru beſcat mulier Chriſtiana, ſi naturæ cogit decorem, ſi carnis curam facit ad concupiſcentiam: in qua qui ſunt, ſecundũ Apoſtolum Chriſto placere non poſſunt. Vidua noſtra ante moroſius ornabatur: & die tota quid ſibi deeſſet, querebat ad ſpeculũ. Nunc loquit cõfidenter: Nos autẽ omnes reuelata facie gloriã dñi ſpeculantes, in eãdem imaginẽ tranſformamur, a gloria in glo riã quaſi dñi ſpiritu. Tunc crines ancillulæ diſponebant: & mitellis criſpantibus uertex artabat innoxius: nunc neglectum caput ſcit ſibi tantũ ſufficere, quod uelatur. Illo tempore plumarum
D quoq; dura mollicies uidebatur: & in extructis thoris iacere uix poterat: Nũc ad orandũ feſti na conſurgit: & tinnula uoce cæteris alleluia præripiẽs: prior incipit laudare dñm ſuũ. Flectũtur genua ſuper nudã humũ: & crebris lachrymis facies pſimmithio ante ſordidata purgatur. Poſt orationẽ pſalmi concrepant: & laxa ceruix poplites uacillantes, in ſomnũq; uergentes oculi: ni mio mentis ardore uix impetrant, ut quieſcat. Pulla tunica, minus cum humi iacuerit, ſordi datur. Soccus uilior, auratorũ precium calceorũ egentibus largitur. Cingulũ nõ auro gemmiſq; diſtinctũ eſt, ſed laneum, & tota ſimplicitate puriſſimũ: & quod poſſit magis aſtringere ueſti menta, q̃ cingere. Si huic ꝓpoſito inuidet ſcorpius: & ſermone blando de uetita rurſum arbo re comedere perſuadet: illi datur ei pro ſolea anathema: & in ſuo morienti puluere dicatur: Va deretro Satana: quod interpretat, aduerſe. Aduerſarius qppe Chriſti eſt & antichriſtus: cui p̃ cepta diſplicẽt Chriſti. O ro te quid tale unq̃, quale Apoſtoli fecimus: ut merito ſcandaliçent? Patrẽ ſenem cum nauicula & reti dimittunt. Publicanus a telonæo ſurgit, & ſequit ſaluatorẽ: uo lens diſcipulus reuerti domũ, & ſuis ante renunciare, magiſtri uoce prohibetur. Sepultura nõ da tur patri: & pietatis genus eſt, impiũ eſſe ꝓ domino. Nos quia ſerica ueſte nõ utimur, monachi iudicamur: quia ebrij nõ ſumus, nec cachinno ora diſſoluimus, continentes uocamur & triſtes. Si tunica non canduerit: ſtatim illud e triuio, impoſtor & græcus eſt. Cauillẽtur uafriora licet: & pingui aqualiculo, fartos circũferant homines: Bleſilla noſtra ridebit: nec dignabitur loquaciũ ranarũ audire conuitia: cũ dñs eius dictus ſit beelçebub.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Leæ quæ uirginũ monaſterio præfuerat mortẽ, cũ cõſulis deſignati qui ſub idẽ fere tẽpus obierat diẽ, morte cõponit: oſtẽdens, quantũ interſit inter exitũ ſanctorũ, & interitũ eorũ quos hic mũdus ut felices adorat.

SCHOLIA.

NOn temere meminit interruptæ interpretationis. Siquidẽ defecerũt hymni Dauid, perti net ad luctũ de morte Leæ. Et illud: Si narrabo ſic, ecce nationẽ filiorũ tuorũ &c. pertinet ad utrũq;, ad Leam trãſlatã ad immortalitatẽ, & ad gentilẽ diuitem ad inferos præcipitatũ. Quæ fracto uaſe teſtaceo.) Ita uocat corpuſculũ hoc, Eccleſiaſten ſecutus, qui per æni gma corpus hydriam uocat, Vt conteratur, inquit, hydria ſuper fontẽ, & cõfringatur rota ſuper

A ſup ciſternã, & reuertat puluis in terrã ſuã unde erat, & ſpiritus redeat ad deũ qui dedit illũ. Significat autem diuus Hieronymus, perpaucos eſſe, qui mortem non horreant. Deſignatum cõſulem.) Deſi gnati dicebantur, iam quidem creati, ſed qui nondum iniſſent magiſtratum: & ideirco addit, de ſuis ſæ culis detrahentem, quod interceptus fuiſſet, anteq̃ ineundi magiſtratus dies ueniſſet. Non palma tum cõſulem.) Toga conſularis palmas habebat, quemadmodum & triumphãtis. Ea candida cõſueuit eſſe, præſertim candidatis. Atratum.) Alluſit ad magiſtratuum petitores, qui ob candidam ueſtem, candidati uocabantur. In lacteo cœli palatio.) Alluſit ad lacteã uiam, qua poetæ fingunt iter eſſe ad lo uis arcem, reliquorum deorũ palatijs, hinc atq; hinc diſpoſitis. Vt uxor mentitur.) Nam erat ethnici mariti uxor ethnica. Vnde iuxta gentilium morem in deos relatum fingebat. Meminit huius in epiſto la ad Paulam de morte Bleſillæ. Quidam codices pro mentitur habebant, commentatur: utraq; lectio probe habet. Nam commentũ, figmentũ uocamus. Vnde cõmentari. Nõ duabus tunicis.) Mire to tum hunc euangelij quod allegoriam trahit. Duplici ueſtiamur fide.) Vt partim fidamus Chri ſto, partim mũdo. Hanc epiſtolam ſcripſit ab eremo Romam reuerſus, cũ Marcellã eruditet in ſacris lit teris, ut in illius teſtatur epitaphio.

HIERONYMVS AD MARCELLAM DE EXITV LEAE.

CVm hora ferme tertia hodiernæ diei, ſeptuageſimũ ſecundũ pſalmũ, id eſt, tertij li bri principiũ legere cœpiſſemus, & docere cogeremur, tituli ipſius partem ad finẽ ſecundi libri, partem ad principiũ tertij libri pertinere: quod ſcilicet, defecerũt hym ni Dauid, filij Ieſſe, finis eſſet prioris: pſalmus uero Aſaph, principiũ ſequentis: & uſq; ad eũ locũ pueniſſemus, in quo iuſtus loquitur: Dicebã: ſi narrabo ſic, ecce generationẽ fi liorũ tuorũ præuaricatus ſum, quod in latinis codicibus non ita habemus expreſſum: repente nobis nunciatũ eſt ſanctiſſimã Leam exiſſe de corpore. Ibiq; ita te palluiſſe cõſpexi: ut uere aut pauca, aut nulla ſit anima: quæ fracto uaſe teſtaceo, non triſtis erumpat. Et tu quidem, nõ quod futuri incerta eſſes dolebas: ſed qđ triſte funeri obſequiũ nõ dediſſes. Deniq; in mediis fabu lis, rurſum didicimus reliquias eius iam Oſtiam fuiſſe delatas. Quæras, quo pertineat iſta repli catio? Reſpondebo tibi uerbis apoſtoli, multum per omnẽ modum. Primũ, quod uniuerſorũ,
B gaudijs ꝓſequenda ſit, quæ calcato diabolo, coronã iam ſecuritatis accepit. Secundo; ut eius uita breuiter explicetur. Tertio, ut deſignatũ conſulem de ſuis ſæculis detrahentẽ, eſſe doceamus in tartaro. Et quidẽ cõuerſationẽ Leæ noſtræ, qs poſſit digno alleuare præconio? Ita eam totã ad dñm fuiſſe conuerſam, ut monaſterij princeps, mater uirginũ fieret, poſt molliciem ueſtium ſac co membra triuiſſe. Inſomnes orationibus duxiſſe noctes, & comites ſuas plus exemplo docuiſ ſe q̃ uerbis. Humilitatis fuit tantæ tãq; ſubiectæ, ut quondam dña plurimorũ, ancilla omniũ putaretur: niſi quod eo Chriſti magis eſſet ancilla, dum dña hominum non putatur. Inculta ue ſtis, uilis cibus, neglectum caput: ita tamẽ, ut cum omnia faceret, oſtentationẽ fugeret ſingulo rum, ne reciperet in præſenti ſæculo mercedem ſuam. Nunc igitur pro breui labore æterna bea titudine fruitur, excipitur angelorũ choris: Abrahæ ſinibus cõfouetur, & cum paupere quon dam Laçaro, diuitẽ purpuratũ & non palmatũ conſulem, ſed atratum, ſtillã digiti minoris cer nit inquirere. O quanta rerum mutatio: Ille quẽ ante paucos dies dignitatum omniũ culmina præcedebant: qui quaſi de ſubiectis hoſtibus triumpharet, capitolinas aſcendit arces: quem plau ſu quodam & tripudio populus Romanus excepit: ad cuius interitum urbs uniuerſa commota eſt: nunc deſolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix: ſed in ſorden tibus tenebris continetur. Hæc uero quã unius cubiculi ſecreta uallabant: quæ pauper uidebat & tenuis, cui⁹ uita putabat amentia, Chriſtũ ſequit, & dicit: Quæcũq; audiuimus: ita & uidim⁹ in ciuitate dei noſtri: & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemenſq; cõteſtor, ut dũ hui⁹mũ di uiã currimus, nõ duabus tunicis, id eſt, duplici ueſtiamur fide. Nõ calciamẽtorũ pellib⁹, mor tuis uidelicet operibus prægrauemur: Non diuitiarum nos pera ad terram præmat: Non uir gæ, id eſt, potentiæ ſæcularis quæratur auxilium: non pariter, & Chriſtum uelimus habere & ſæ culum: ſed pro breuibus & caducis, æterna ſuccedant: & cum quotidie (ſecundũ corpus loquor) præmoriamur in cæteris, non nos perpetuos exiſtimemus, ut poſſimus eſſe perpetui.

C

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

RAulæ primogenita filia, septimo post nuptias mense maritum amisit, deinde perijt & ipsa, nomine Blesilla, maternæ auiæ uocabulum referens. Huius obitum intemperantius ac sine fine plorantem Paulam Hieronymus consolatur: atq; etiam acriter obiurgat, ostendēs non esse Christianorū tantopere deflere bene uita defunctos. In ipsius autem epitaphio Paulæ, uitiū hoc illi tribuit Hieronymus, quod impensissime dilexerit liberos suos. Huius epistolæ mentionē facit in eo quod modo citauimus epitaphio, testans Romæ scriptam fuisse, nimirum eo tempore cum illuc per Epiphaniū, & Paulinum episcopos e Syria retractus, Marcellæ cæteriscq; nobilibus fœminis innotuisset.

SCHOLIA.

NItorem linguæ.) Hieronymus in muliercula laudat elegantiam sermonis, [illegible]

In Origene quoq; illo.) Illo addidit ob emphasim. Nam si in tam incomparabili uiro miratur Græcia, quod unam Hebræam linguam adiecerat suæ, quanto magis mirandum, fœminam esse trilinguem? Testatur alijs aliquot locis Hieronymus, Origenē Hebraicas didicisse litteras, ut diffisus septuagintā, ueteris testamenti ueritatem ex ea perueſtigaret, præsertim in Tomis, in quib⁹ accuratius disputat. Nā in Homilijs uulgata utitur æditione. Cum matre contenderet.) Cōtenderet dixit in bonam partē pro certaret, non quod uere certaret, sed quod eo profecerit, ut certare posset. Tumentes animos.) Animi plurali numero, ferocitatem significāt & fastum. Arguebat posuit pro indicabat, ut Vergilius. Degeneres animos timor arguit. Vacillabant ægrotatione.) Nonnulli codices scriptum habebant: Vacillabat ægrotatiōe fessa. Vtraq; lectio probe habet, nisi quod posterior mihi magis arridet. Pallentem ac trementem.) Vtrūq; consequi solet morbū. Pallor ob uitiatos humores, & exhaustum sanguinem: & tremor ob uires extenuatas. Et semianimem in lectulum.) Hunc locum in omnibus deprauatum exemplaribus, ita restituimus: Et semianimæ lectulum uallaret circulus propinquorum. Mariti orbitas.) Noue dixit Mariti mortem, mariti orbitatem. Propositi se baptismo.) Significat illi in animo fuisse, monacham fieri, sed morte præuentam, nondum adisse monasterium. Irascēris Paula.) Apte ad affectus induxit Prosopopeiam, dum Christum ipsum loquētem facit. Habeat Zenonem.) Zeno sibi mortem consciuit, ut quidam putant laqueo, ut alij ineꝺia. Testis Laertius, in eius uita. Theombrotum.) Legendum est Cleombrotum. Is fuit adolescens Ambraciotes, qui de tecto se præcipitem dedit, ut patet ex græco epigrammate. Εἰσὶ θέλεις τὸν παῖδα κλεόμβροτον Ἀμβρακιώτην Μιμοῦ, καὶ τέγεων σὸν δέμας ἐκχάλασον. Quod si uelis iuuenem Cleombrotum Ambraciotam imitare, & de tectis tuum corpus demitte. Catonē.) Vticensem, qui gladio in uentrē adacto, ac manu reuulsis uisceribus perijt, ut refert Plutarchus in eius uita. Ethnicæ comparatione superaris.) Hanc apparet fuisse cognatam Paulæ, cuius meminit in epistola, cuius initium: Cum hora ferme tertia, ut uxor mentitur infelix. Mos autem erat gentilibus, ut uxores, manes maritorum pro dijs colerent, & in larario haberent, quasi iam essent in deorum numerum relati. Moyses plāgitur.) De Moysi planctu, legis Deuteronomij capite ultimo. De Iosue sepulto absq; fletus mentione, Iosue capite ultimo Consequenter.) ἀκολουθῶς, id est, congruenter & merito, qua uoce ad eūdem modum utitur & alibi. In Leuitico.) Cap̄. uigesimo primo, legis de huiusmodi. Et de sanctis inquit.) Est eodem in loco. Sup patre quoq; suo & matre, non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuariū domini, quia oleum sanctæ unctionis dei sui super eum est. Quo blandior.) Blandior hoc loco uerbū est, non nomen. Quas nunc existimas.) Inducit alteram prosopopeiam, cum filiam loquentem facit defunctā. Nūq; in meis moritura est.) Vide ut intellexerit diuus Hieronymus, sua scripta semper uictura, in quibus immortalem famam pollicetur Blesillæ. Necq; eñ est ipsa sibi incognita uirtus. Præsensit & prædixit Horatius ac Vergilius ingenij sui monumenta perpetuo uictura. Præsensit & Ouidius.

HIERONYMVS AD PAVLAM SVPER OBITV BLESILLAE FILIAE.

OVis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum & plorabo: non ut Hieremias ait, uulneratos populi mei, nec ut Iesus miseriā Hierusalem: sed plorabo sanctitatem, misericordiam, innocentiam, castitatem: plorabo omneis pariter in unius morte defecisse uirtutes. Non quod lugenda sit illa quæ abijt, sed quod nobis impatientius sit dolendum, qui talem uidere desiuimus. Quis enim siccis oculis recordetur, uiginti annorum adolescentulam tam ardenti fide crucis leuasse uexillum, ut magis amissam uirginitatem, cū mariti doleret interitū? Quis sine singultibus transeat orandi instantiam, nitorem, linguæ

A rem linguæ, memoriæ tenacitatem, acumen ingenij? Si græce loquētem audisses: latine eā nescire putares. Si in Romanum sonum lingua se uerterat: nihil omnino peregrini sermo redolebat. Iam uero (quod in Origene quoq; illo, Græcia tota miratur) in paucis nō dicam mēsibus, sed diebus: ita Hebrææ linguæ uicerat difficultates, ut in discendis canendisq; psalmis, cum matre contenderet. Humilitas ueſtium non (ut in plærisq; solet) tumentes animos arguebat, sed cum interiori se mente deiecerat: inter ancillarum uirginum cultum dominamq; nihil mediū, nisi quod in eo facilius dignoscebatur, quod neglectius incedebat. Vacillabant ægrotatiōe gressus: & pallentem ac trementem faciem, uix collum tenue sustinebat: & tamen aut prophetā, aut euangelium semper in manibus tenebat. Lachrymis ora complentur, singultus occupat uocem: & hærentem linguam, uiscera commota non laxant. Cum sanctum corpusculū febrium ardor excoqueret, & semianimæ lectulum uallaret circulus propinquorum: hæc in extrema uerba mādabat: Orate dominum Iesum ut mihi ignoscat: quia implere non potui, quod uolebam. Secura esto mi Blesilla: confidimus, probas uera quæ dicimus: Nūq; est særa conuersio. Vox hæc primum dedicata est in latrone: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Postq; autē sarcina carnis abiecta, ad suum anima reuolauit authorem: & in antiquam possessionem diu peregrinata cōscendit: ex more parantur exequiæ: & nobilium ordine præeūte, aureum feretro uelamen obtenditur. Videbatur mihi tūc clamare de cœlo: Nō agnosco ueſtes, amictus iste nō est meus: hic ornatus alienus est. Sed quid agimus? Matris prohibituri lachrymas, ipsi plangimus. Cōfiteor affectus meos, totus hic liber fletibus scribitur. Fleuit & Iesus Laçarū, quia amabat illum. Non est optimus consolator: quem proprij uincunt gemitus: cuius uisceribus emollitis, fracta in lachrymis uerba desudant. Testor mi Paula Iesum, quem Blesilla nunc sequitur: testor sanctos angelos, quorum consortio fruitur: eadem me dolorum perpeti tormenta quæ pateris: patrē esse spiritu, nutritiū charitate, & interdum dicere: Pereat dies illa, in qua natus sum.

B Et, heu mihi mater: ut quid genuisti me uirū, qui dicerer discrimen omni terræ. Et illud: Iustus es dñe, uerūtamen iudicia loquar ad te. Quid est, quod uiæ peccatorū, psperātur? Et, mei quoq; pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelaui in peccatoribus, pacē peccatorū uidēs. Et dixi: Quomodo cognouit deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundātes in sæculo, obtinuerūt diuitias. Sed rursus illud occurrit: Si narrauero sic, ecce generationē filiorum tuorum præuaricatus sum. Nunquid & in meam mentem, non hic sæpius fluctus illiditur? Quare senes impij, sæculi diuitijs perfruuntur? quare adolescentia rudis, & sine peccato puericia, immaturo flore metitur? Quid causæ est, ut sæpe bimuli trimuliq;, & ubera materna lactentes a dæmonio corripiantur: repleantur lepra, morbo regio deuorentur? & econtrario, impij, adulteri, homicidæ, sacrilegi, uegeti atq; securi de sua sanitate, in deum blasphement? Præsertim cum iniusticia patris non redundet ad filium: & anima quæ peccauerit, ipsa moriatur. Aut si manet uetus illa sententia, peccata patrum in filios oportere restitui, iniquum sit longæui patris innumera delicta in innocentem infantiam repensare. Et dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocētes manus meas, & factus sum flagellatus tota die. Sed cum hæc cogitarem, statim didici cum propheta: Et suscepi, ut cognoscerem: hic labor est in conspectu meo: donec ingrediar sanctuarium dei, & intelligam in nouissima eorum. Iudicia enim domini abyssus multa. Et, o profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, cū insrutabilia sunt iudicia eius, & ininuestigabiles uiæ eius. Bonus est deus, & omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. Mariti orbitas irrogatur, plango quod accidit. Sed quia sic placet domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius, durum quidem, sed tolerabile: quia sustulit ille, qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio consolabitur. Si auditū quoq; surdæ aures negauerint, uacabo a uitijs: nihil aliud, nisi dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas: extremā expectabo mortē, & breue putabo malū, quod finis melior subsequatur. Consyderemus quid Ethicus ille psalmus sonet: Iustus es domine, & rectum iudicium tuum. Hoc non potest dicere, nisi ille, qui ad uniuersa quæ patitur, magnificat dominū:

C & ſuo merito imputans,in aduerſis de eius clæmentia gloriatur.Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs domini.Si Iuda confeſſio interpretatur:confitens autem omnis anima credentis eſt:neceſſe eſt,ut qui ſe credere dicit in Chriſto,in omnibus Chriſti iudicijs gaudeat. Sanus ſum,gratias refero creatori.Langueo,& in hoc laudo domini uoluntatem.Quando enim infirmor,tunc fortis ſum:& uirtus ſpiritus in carnis infirmitate perficitur.Patitur & Apoſtolus aliquid quod nō uult,pro quo ter dominū deprecatur.Sed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea: quia uirtus in infirmitate perficitur: & ad reuelationum humiliandam ſuperbiam,monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur, in ſimilitudinem triumphantium,quibus in curru retro comes adhærebat per ſingulas acclamationes ciuium,dicens:Hominem te eſſe memento.Cur autem durum ſit,quod quandoq; patiendum eſt?Et cur dolemus quem q̄ mortuum? Ad hoc enim nati ſumus,ut maneamus æterni?Abraham,Moyſes,Eſaias,Petrus,Iacobus, Iohannes,Paulus electionis uas,& ſuper omnia filius dei, moritur:& nos indignamur aliquem exire de corpore, qui ad hoc forſitan raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius?Placita enim erat deo anima eius. Propter hoc properauit educere eam de media iniquitate,ne longo uitæ itinere,deuijs oberraret anfractibus. Lugeatur mortuus,ſed ille, quem gehenna ſuſcipit,quem tartarus deuorat,in cuius pœnam æternus ignis æſtuat. Nos quorum exitum angelorum turba comitatur,quibus obuiam Chriſtus occurrit: grauemur magis,ſi diutius in tabernaculo iſto mortis habitemus.Quia q̄diu hic moramur,peregrinamur a domino.Illa illa nos cupido teneat:Heu mihi,quia peregrinatio mea prolongata eſt a me,habitaui cum habitantibus Cedar,multum peregrinata eſt anima mea.Si cedar tenebræ ſunt,& mūdus iſte ſunt tenebræ:quia lux lucet in tenebris,& tenebræ eam nō cōprehenderunt :faueamus Bleſillæ noſtræ:quæ de tenebris migrauit ad lucem,& inter fidei incipientis ardorem, conſummati operis percepit coronam. Reuera ſi ſæculare deſyderium:&(quod deus a ſuis auertat) delitias uitæ huius cogitantem,mors immatura rapuiſſet:plangenda erat,& omni lachryma rum fonte ploranda. Nunc uero cum, propitio Chriſto, ante quatuor ferme menſes, ſecun-
D do quodāmodo propoſiti ſe baptiſmo lauerit: & ita deinceps uixerit: ut calcato mundo,ſemper monaſterium cogitarit, non uereris,ne tibi ſaluator dicat: Iraſceris Paula: quia tua filia mea facta eſt filia?Indignaris de iudicio meo,& rebellibus lachrymis facis iniuriam poſſidenti?Scis em̄ quid de te,quid de cæteris tuis cogitem. Cibum tibi denegas, nō ieiuniorū ſtudio,ſed doloris.Non amo frugalitatem iſtam. Ieiunia iſta aduerſarij mei ſunt. Nullam animam recipio:quæ me nolente,ſeparatur a corpore. Tales ſtulta philoſophia habeat martyres,habeat Zenonem, Cleombrotū, uel Catonem.Super nullum requieſcit ſpiritus meus,niſi ſuper humilem & quietum,& trementem uerba mea.Hoc eſt quod mihi in monaſterio promittebas?Quod habitu a matronis cæteris ſeparato, tibi quaſi religioſior uidebaris? Mens iſta quæ plangit,ſericarum ueſtium eſt. Interciperis & emoreris, & quaſi non in meas manus uentura ſis, crudelem iudicem fugis. Fugerat quondam & Ionas animoſus propheta, ſed in profundo maris meus fuit. Si uiuentem crederes filiam,nunc q̄ plangeres ad meliora migraſſe.Hoc eſt quod per Apoſtolum meum iuſſeram:nc pro dormientibus in ſimilitudinem gentium triſtaremini.Erubeſce, ethnicæ comparatione ſuperaris, Melior diaboli antilla,q̄ mea eſt.Illa infidelem maritum tranſlatum fingit in cœlum:tu mecum tuam filiam commorantem,aut non credis,aut non uis.Sed dicis:quomodo lugere me prohibes: cum & Iacob Ioſeph in ſacco fleuerit: congregatiſq; ad ſe omnibus propinquis noluerit conſolari, dicens:Deſcendam ad filium meum lugens,in infernum?Et Dauid Abſalon cooperto capite planxerit,repetens:Filius meus Abſalon, Abſalon filius meus:quis dabit,ut moriar pro te filius meus Abſalon? Moyſi quoq; & Aaron:cæteriſq; ſanctorum ſolennis ſit luctus exhibitus? Perfacilis ad iſta reſponſio eſt. Luxiſſe Iacob filium, quem putabat occiſum: ad quem & ipſe erat ad inferos deſcenſurus, dicens: Deſcendam ad filium meum lugens in infernum. Quia necdum paradiſi ianuam Chriſtus effregerat.Necdum flammeam illā rompheam & uertiginem

A uertiginem præſidentium cherubim,ſanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham licet in loco refrigerij:tamen apud inferos cum Laçaro fuiſſe ſcribitur.Et Dauid iuſte fleuiſſe filium parricidam:qui alium paruulum,poſtq̄ ut uiueret impetrare non potuit:quia ſciebat non peccaſſe, non fleuit.De Moyſe uero & Aaron:quod eis ex ueteri more ſit planctus exhibitus,non mirandum eſt,cum & in actibus apoſtolorum iam euangelio coruſcante, Stephano fecerint Hieroſolymæ fratres planctum magnum:Et utiq; planctus magnus,non in plangentium exanimatione,ut tu putas:ſed in pompa funeris,& exequiarum frequentia intelligendus ſit. Denique de Iacob ſcriptura ſic loquitur:Et aſcendit Ioſeph ſepelire patrem ſuum:& aſcenderunt cū eo omnes pueri Pharaonis,& ſeniores domus eius,& ſeniores omnis terræ Aegypti,& omnis domus Ioſeph & fratres eius.Et poſt paululum:Et aſcenderunt cum eo quadrigæ & equites:& facta ſunt caſtra grandia nimis. Ac deinde:Et planxerunt eum planctu magno,& forti nimis. Planctus iſte ſolennis,non longas ægyptijs imperat lachrymas,ſed funeris monſtrat ornatum. Iuxta quem modum Aaron quoq; & Moyſen, fletos eſſe manifeſtum eſt. Nequeo ſatis ſcripturæ laudare myſteria,& diuinum ſenſum,in uerbis licet ſimplicibus admirari,quid ſibi uelit quod Moyſes plangitur,& Ieſus Naue uir ſanctus ſepultus refertur: & tamen fletus eſſe non ſcribitur. Nempe illud quod in Moyſe,id eſt in lege ueteri ſub peccato Adam omnes tenebantur elogio:& ad inferos deſcendentes, conſequenter lachrymæ proſequebantur,ſecūdum Apoſtolū,qui ait:Et regnauit mors ab Adam uſq; ad Moyſen: ctiā ſuper eos qui non peccauerūt. In Ieſu uero,id eſt,in euangelio:per quem paradiſus eſt apertus,mortem gaudia proſequūtur: flenteſq; hodie Iudæi,& nudatis pedibus in cinere uolutati,ſacco incubant. Ac ne quid deſit ſuperſtitioni,ex ritu uaniſſimo phariſæorum,primum cibum lentis accipiunt,uidelicet oſtendentes quali edulio primogenita perdiderint. Sed merito,quia in reſurrectionem domini non credentes,antichriſti præparantur aduentui. Nos uero qui Chriſtum induimus,& facti
B ſumus(iuxta Apoſtolum)genus regium & ſacerdotale,non debemus ſuper mortuos contriſtari.Et dixit(inquit)Moyſes ad Aaron & Eleaçar & Ithamar filios eius,qui relicti erant:Caput ueſtrum non denudabitis,& ueſtimenta ueſtra non ſcindetis,ne moriamini,& ſuper omnem ſynagogam ueniat ira.Nolite(inquit)ſcindere ueſtimenta ueſtra,& luctum exhibere gentilem, ne moriamini. Mors noſtra peccatū eſt: Et(quod forſitan crudele alicui uideatur,ſed fidei neceſſarium eſt)in eodem Leuitico ſcribitur: quomodo ſacerdos magnus ad patrem,matrem,fratreſq;,uel liberos mortuos prohibeatur accedere:ne uidelicet anima dei ſacrificijs uacans,& tota in illius myſterijs occupata,aliquo impediatur affectu.Nonne alijs uerbis idipſum in euangelio præcipitur: ut non renunciet domui diſcipulus?ut mortuo patri non exhibeat ſepulturam? Et de ſanctis(inquit)non exiet, & non contaminabitur ſanctificatio dei eius: quia ſanctum oleum unctionis a deo ſuper eum eſt.Certe poſtq̄ credimus in Chriſtum,& oleo unctionis eius accepto,illum portamus in nobis:non debemus exire de templo,id eſt, de propoſito Chriſtiano:non foras egredi,incredulitati uidelicet gentilium commiſceri;ſed eſſe ſemper intrinſecus,id eſt,uoluntati domini miniſtrare. Hæc idcirco dicimus:ne ignorantia ſcripturarum authoritatem tibi præberet in luctu,& uidereris rationabiliter errare.Et adhuc ſic locutus ſum,quaſi unam de turbis conuenerim Chriſtianam.Nunc uero cum ſciam toti te renunciaſſe mundo: & abiectis calcatiſq; delitijs ſæculi,orationi,ieiunijs,lectioni uacare quotidie: cum ad exemplū Abraham cupias exire de terra tua,& de cognatione tua:ut & Chaldæis & Meſopotamia derelictis, terrā repromiſſionis introeas : cum omnem ſubſtantiolam, aut pauperibus dilargita ſis,aut filijs ante mortem mundo mortua dederis:miror te ea facere,quæ ſi faceret cæteræ:reprehēſione dignæ uiderētur.Redit tibi in memoriā cōfabulatio eius,blanditiæ, ſermo,cōſortiū:& quod his careas,pati nō potes.Ignoſcimus matris lachrymis,ſed modū quærimus in dolore.Si parētē cogito,nō reprehendo qđ plangis.Si Chriſtianā & monachā,iſtis nominib⁹ mater excludit̄.Recēs uulnus eſt:& tactus iſte quo blādior,nō tā curat,q̄ exaſperat.Attamē qđtēpore mitigandū eſt,cur ratiōe nō uincit̄? Nā & Noemi famē fugiēs in terra Moab,& maritū pdidit & filios.Et cū ſuor⁹ auxilio eēt deſtituta,Ruth alienigena ab ei⁹latere nō recedit.

C Vide quãti meriti sit desertæ præstitisse solatiũ. Ex eius semine Christus orit. Respice Iob, quã/ta sustinuit, & uidebis te nimiũ delicatam: illũ erectis in cœlũ oculis, inter ruinas domus, pœnas ulceris, innumeras orbitates, & ad extremũ uxoris insidias, inuictam tenuisse patientiam. Scio quid responsura sis: Hoc illi quasi iusto ad ꝓbationẽ euenisse. Et tu e duob⁹ elige, quod uelis: aut sancta es, & probaris: aut peccatrix, & iniuste quereris, minora sustinens, quam mere/ris. Quid uetera replicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania nostri temporis in/ter Christianos uera nobilitas: cum qua tibi dominus, mihiq; concedat in die sua habere par tem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed teste Christo, non falsam. Quis illam tunc non putaret mo/re lymphatico, sparsis crinibus, ueste conscissa, lacerum pectus inuadere? Lachrymæ gutta non fluxit, stetit immobilis: & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expedi/tius (inquit) tibi seruitura sum domine, quia tanto me onere liberasti. Sed forsitan superatur in cæteris. Quinimo qua illos mente contempserit, in unico postea filio probat: cui omni quã habebat possessione concessa, ingruente iam hyeme, Hierosolymã nauigauit. Parce quæso tibi, parce filiæ cũ Christo iam regnanti: parce saltem Eustochio tuæ: cuius parua adhuc ætas: & ru/dis pene infantia, te magistrante dirigitur. Sæuit nũc diabolus: & quia unã cernit de tuis liberis triumphantẽ, obtritum se esse condolens: quærit in remanente uictoriã, quã in præeunte iam perdidit. Grandis in suos pietas, impietas in deum est. Abraham unicum filium lætus interfe/cit: & tu unam de pluribus quereris coronatam? Non possum sine gemitu æloqui, quod di/cturus sum. Cum de media pompa funeris, te exanimem referrent: hoc inter se populus mus/sitabat: Nonne illud est quod sæpius dicebamus? Dolet filiam ieiunijs interfectam, quod non uel de secundo eius matrimonio tenuerit nepotes. Quousq; genus detestabile monachorum non urbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam misera/bilem seduxerunt: quæ cꝫ monacha esse noluerit: hinc probatur, quod nulla gentilium ita
D suos uncꝫ fleuerit filios. Qualem putas ad istas uoces Christum habuisse tristiciam? Quomo/do exultasse Satanam, qui nunc tuam animam eripere festinans, & pĩ tibi proponens dolo/ris illecebram: dum ante oculos tuos, filiæ semper imago uersatur, cupit matrem simul ne/care uictricis, & solitudinem sororis inuadere relictæ. Non ut terream loquar, sed ut mihi testis est dominus, quasi ante tribunal eius assistens, in hæc te uerba conuenio. Detestandæ sunt istæ lachrymæ, plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ: quæ non habent modum, quæ usq; ad uiciniam mortis accedunt. Vlulas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quan/tum in te est, tui semper homicida es. Sed ad talem dæmens ingreditur Iesus, & dicit: Quid ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circũstantes. Ista infidelitas Iudæorum est. Te quoq; si ad sepulchrum filiæ uolueris uolutari, angelus increpabit: Quid quæris ui/uentem cum mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalenæ, postcꝫ uocem domini se daman tis agnouit, ad eius prouoluta pedes audit: Ne tetigeris me: necdum enim ascendi ad patrem meum, id est, non mereris tangere resurgentem: quem mortuum existimas in sepulchro.

Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces: quæ ferre tormenta, quod tibi Christũ uideat subiratum? Clamat nunc illa lugenti, si uncꝫ me amasti mater, si tua ubera suxi, si tuis in/stituta sum monitis: ne inuideas gloriæ meæ: nec hoc agas, ut a nobis in perpetuum separe/mur. Putas esse me solam? Habeo pro te Mariam matrem dñi. Multas hic uideo, quas ante ne sciebam. O quanto melior est iste comitatus. Habeo Annam quondã in euangelio prophe/tantem: & (quo magis gaudeas) tantorum annorũ labores, ego in tribus mensibus consecuta sum. Vnam palmam castitatis accepimus. Misereris mei, quia mundũ reliqui? At ego uestri sor tem doleo: quos adhuc sæculi carcer includit, quos quotidie in acie præliantes, nunc ira, nunc auaricia, nunc libido, nunc uariorum incentiua uitiorum, pertrahunt ad ruinam. Si uis, ut ma/ter mea sis: cura placere Christo. Non agnosco matrem, meo domino displicentẽ. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te dñm rogat: mihiq; ut de eius mẽte securus sim, ueniã im/petrat peccatorũ: quod monui, quod hortatus sum, quod inuidiã propinquorum, ut salua esset excepi

A excepi. Itaq; dum spiritus hos artus regit: dum uitæ huius fruimur commeatu, spondeo, pro/mitto, pollíceor, illam mea lingua resonabit: illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit in/genium: Nulla erit pagina, quæ non Blesillam sonet. Quocunq; sermonis nostri monumentæ peruenerint: illa cũ meis opusculis peregrinabitur. Hãc in mea mente defixã legent uirgines, ui duæ, monachi, sacerdotes. Breuis uitæ spatium, æterna memoria compensabit. Quæ cum Chri/sto uiuit in cœlis, in hominum quoq; ore uictura est. Transibat & præsens ætas: sequẽtur sæcu/la post futura: quæ sine inuidia iudicabunt. Inter Paulæ Eustochijq; nomẽ media ponetur. Nũ cꝫ in meis moritura est libris. Audiet me semper loquentem cum sorore, cum matre.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulina Paulæ filia, post Blesillam, natu maxima, nupserat Pammachio Iuueni docto cũ primis & no/bili. Qua defuncta, monachi propositum suscepit, opes suas in pauperum subsidium elargiens. Laudat Hieronymus uxorem defunctam, adhortans maritum, ut in sancto proposito pergat: uerecunde signifi/cans, ut in Bethlehem se cõferat, angustia rei familiaris laborantem: & Paulæ socrui, Eustochioq; cogna/tæ sese adiungat. Hæc epistola tametsi breuis est, tamen multum habet & eruditionis & æloquentiæ, ut pote ad uirum eruditum & æloquentem scripta, a uiro omnium & doctissimo & æloquentissimo: Scri/psit ad eũdem & alia permulta.

SCHOLIA.

B Lagam doloris instaurat.) Plagam doloris habẽt quæ quidem uiderim exemplaria, sed mendose ni fallor. Nondum em de uulnere animi loquitur, sed de plaga corporis. Nam de animi plaga mox subijcit. Vnde legendum opinor, plagæ dolorem. Cum enim plaga ipsum uulnus significet, & dolor animi sit uulnus, non potest dici plaga doloris, nisi per appositionem: ut intelligas dolorem renouatum, qui est animi uulnus. At non iteratur hic uulnus, sed pristini uulneris dolor recrudescit cõmemoratiõe cicatricem refricante. Tempore & ratione.) Duo sunt quæ dolorem animi leniunt, tempus ipsum, dies enim adimit egritudinem, & ratio. Særus consolator.) ¶Særus, uel quia post longum tempus, uel quia post tempus. De silice excisa præcordia.) Rursum alluſit ad Maronis carmen, quod superius indicauimus, Sed duris genuit te cautibus horrẽs Caucasus, Hyrcanæq; admorunt ubera tigres. Paulinæ tuæ.) Tuæ dixit, quod olim fuerit uxor, & affectum addidit pronomine. Papillatum Corymbum.) Corymbum uocat fastigiatum mucronem rosæ recentis, quæ nondum explicuit sua folia. Vnde & parturientem appellat, quod uelut ad partum turgeat. Papillatam item a similitudine papillarum fœminearum. In Calathum fundatur.) Rosam foliis explicitam, ob similitudinem calathum uocat. Quemadmodũ Vergilius in car mine de Rosa, si modo illius est. Nec mora, ridentis calathi patefecit honorem. Prodens inclusi semi/na densa croci. Foliorum pandatur ambitiõe.) Nam folia numerabãtur in rosis, ut author Plinius. Vn de uenuste uocauit ambitionem rosæ, uelut ostentantis suas opes. Cõparat rosæ, nondum adultæ, puel lam adhuc teneram. Et hoc imitatus ex Marone, lam meditans foliis se numerare suis. Precios issimũ Margaritum.) Gemmarum precia mutantur cum ætatibus, sicut & cæterarum rerum. Summum autem precium olim fuisse margaritis, hoc est unionibus, abunde testatur Plinius. Virens smaragdi.) Ne/gãt quicꝫ æque uirere, atq; smaragdum, cuius gemmæ propria commendatio est uiror. Verum Ege chielis.) Cherubim Hebræis plenitudinem scientiæ sonat: cuius mystica descriptio est apud Ezechie lem. Totum sibi uendicat.) Quia pro una filia, tot filias uirgines habebat spiritales. Nam Christus in euangelio centuplum pollicetur. Imo frater.) Ita Paulus in epistolis suis, uxorem suam, sororem appel lat, ut sentiunt ij, qui credunt Paulo fuisse uxorem. Nobilitatis portas.) Ita uocat strepitum & splen dorem amplæ fortunæ, alludens ad nobilium palatia, quæ portas habent potiusꝫ fores. Tanti dux fœ mina.) Venuste quod Maro dixit de Didone torsit ad Paulinam, quæ uiro suo dux fuit ad pietatẽ am plectendam, & contemnendum mundum. Crebris abortijs.) Sepius aborsum fecerat Paulina. Non abortit autem, nisi quæ concepit, etiam si uitio aliquo, uel corporis, uel seminis sit, ut fœtus nondum ma turus ejiciat. Ex abortijs igitur intellexit se nõ esse sterilẽ. Rachelis exẽplo.) Rachel peperit בְּנֹנִי Beniamin, quod hebraice sonat filium dextræ, quo nomine pater infantem uocauit. Nam ipsa moriens dolore partus appellauerat בֶּן־אוֹנִי Benoni, id est, filiũ doloris mei. Virũ desyderij sui.) Pammachiũ intellige monachũ. Illa in uotis habuit, quod filius fuit, unde & desyderij uocat hæredem. Ichabod.) אִיכָבוֹד Ichabod Hebraice sonat, cecidit gloria. Nã id nomẽ mater moriẽs imposuit. Refert, primi Re/gũ cap. quarto. De prima ples Beniamin.) Id est, de Rachele, quæ in partu perijt. Vnde moriẽs ma ter uocauit filium, Benoni, id est, filium doloris mei. Sed pater commutauit illi nomen & uocauit

Beniamin

C Beniamin, id est, filium dextræ. Historia refertur Genesis. 35. Ex arcæ cognomine.) Quod arca esset capta, ob id mater eum uocauit, Ichabod, id est, cecidit gloria: sic enim sonat Hebraice. Posthumũ.) Posthumi dicuntur, qui patre sepulto nascuntur. Nam matre defuncta, Paulinus dum fit monachus, quasi nascitur ecclesiæ. Eleemosynis diuitem &c.) Festiuiter contexuit contraria. Ἀρχισπαδικός.) Id est, primus dux. Trãslatum a militia. Qui præcedit uniuersum exercitũ, uocatur ἀρχίσπαδικός Archistra tegus. Salutantiũ turbas.) Domus potẽtũ, salutatorũ officijs mane celebrant. Alluſit aũt Hieronym⁹ ad carmẽ Vergilianũ. Mane salutãtũ totis uomit ædib⁹ undã. In his aũt oibus est iucũdissima rerũ descriptio. Tumenti aqualiculo.) Hydropicũ significat. Festiuiter aũt dixit parturit, ob tumorẽ uentris, & mortem, ob morbũ pene immedicabilem. Debilitatus a paruo.) Taxat crudelitatem quorũdam qui pueris membra distorquent, ac frangunt, ut per hos mendicent. Vnde addidit, non sibi mendicat, sed ijs, a quibus producitur. Morbo regio.) Quem græci, Ictericum uocant. Idem & aurigo dicitur, a colore, quem bilis per omne corpus diffusa gignit: unde putrescat summũ corpus necesse est. Et licet diu tius aliquãdo uiuant: tamen cadauer potius, q̃ corpus circũferunt. Munerarij pauperum.) Munerarij dicebantur, qui munus, hoc est, ludos, aut spectaculum aliquod ædebant populo: quos græci uocant, Agonothetas, quasi dicas certaminum positores. Itaq; Pammachium uocat munerariũ pauperũ, quod ut olim qui magistratum petebãt, populi fauorem, ædilis muneribus captabant, Ita hic pauperum fauorem conciliare largitionibus uideretur, ad emerendũ regnum dei. Et ob id addidit, egentium candidatus, quod per illorum suffragia ambiret, non magistratũ, sed cœlum. Nec citra emphasim dixit, festinat. Nam exoneratus sarcina diuitiarum, quas semel in pauperes erogauerat, celerius ire poterat. Danielis consiliũ.) Sic eñ cõsulit regi Nabuchodonosor capite quarto. Quamobrẽ rex consiliũ meũ placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitan ignoscet deus, delictis tuis. Filia & mater.) Paulinam intelligit & Paulam. Consulũ pronepos.) Nobilitatẽ exprimit Pammachij, qui proauum habuerit consularem. Idẽ dixerat superius, Et patris & coniugis nobilitate clarum. Et Furiani germinis.) Vult eũ a Furio Camillo genus ducere. Furua tunica.) Furuũ apud ueteres nigrum erat. Aulici proceres, olim candidis uestiebãtur: monachi nigro, ueluti lugentes.

Quasi urbem æneam.) Locus nonnihil diuersus habetur Ezechielis. cap. 3. Ecce dedi faciem tuam ualentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum: ut adamantem & ut silicem dedi faciem tuam. Insulas proconsulares.) Tyaræ genus erat, insigne nobilitatis, ut nunc torquem aureum collo gestant. Quãuis clarus honos.) Quãuis dixit pro quantũuis: & quidem eleganter, ne quis sciolus scripturam mutet. Per manus patricias.) Nonnulli codices habebant, patricijs, & rectius ni fallor: ut intelligas insignia nobilitatis, olim successione solere cõtingere. Nam hoc est per manus tradere: cum alius alij tradit per successionem. Quo consul Marius.) Marius quia nouus erat homo, quem admodũ & Cicero, uidebatur indignus clauo consulari, quãq̃ toties uictor, tot actis ex hoste triũphis.

D Quod Scipio ultra annos.) Scipio Africanus ob egregiam uirtutem, ante annos legitimos cõsulatũ est assecutus. Fulgens palma.) Opinor pro palma legendum palla, ut intelligas uestem senatoriam. Quãq̃ non ignoro palmatam togam olim fuisse uestem triumphalem, qua fortasse nobiles honoris causa utebantur. Fœnore Christi.) Eleganter usus est uerbo. Nam fœnus quod a ferendo dicitur, ꝓprie est aruorum, quæ plus reddunt q̃ acceperunt. Postea cœpit cõtra naturam, pecunia pecuniam parere.

In tali agro.) Id est, tam fertili, qui centuplum reddat. Significat autem perfectionem euangelicam.

Lentis uaporibus.) Hoc est, exiguo igni, & paulatim: quemadmodum quæ crustis triticeis insepulta nunc coquuntur in clibano, ut pars delitiarũ sit etiã in ratione coquendi, nedum in genere cibi. Feruentes buricos mãnos.) Mãni nobiliũ equi uocabanť, qbus per urbẽ obequitabãt nobiles. Horatius. Et Appiã mãnis terit. Feruẽtes uocat, alacres & bene pastos. Nã alioq mãni dicunť, qd̃ manui assueuerint. Quidã codices habebãt buricos, quidã boricos, quidã omittũt hãc uocẽ. Forte Buricos appellauit a ciuitate Achaiæ Buris, quod illinc laudatissimi mitterentur. Pars sacrilegij.) Partem uocat genus siue speciem. Sacrilegium est furtum rei sacræ. At quod pauperibus est destinatum, id ueluti Christo dicatum est. Crates Thebanus.) Cynicus fuit, qui seruos proijcere aurum in media iussit Libya, quia tardius irent, ꝓpter onus segnes. Et Antisthenes.) Hic Cynicæ sectæ princeps fuit & author. Porro Cynicorum erat nihil habere, præter pallium, peram & baculum. Si autem adamaueris capt. &c.) Hæc lex refertur Deuteronomij, capite uigesimo primo. Cothurnatam.) Id est, turgidam & tragicam A cothurno calceamento tragico. More puerorum.) Significat epiphonemata, quib⁹ ipse diuus Hieronymus libenter utitur. Nec hic reprehẽdit, cum ait: More puerorum, sed ostẽdit hæc a pueris potissimum & solum affectari, qui ætate illa rhetorum floscułis ludebant. A uiris iam prouectis non item.

In clausulis.) Id est, in fine narrationis, uel argumentationis. Nam hic adhibentur epiphonemata.

Grandis tumor.) Quod est corporum: transtulit ad stilum. Satius est habere corpus pressum & sanum, q̃ tumidum & malis distentum humoribus. Ita oratio melior est, quæ pressa est, q̃ exuberans ac tumens. Erroris mutui.) Fatetur se non recte risisse optimam sententiam, quam senex uæhementer probat. Athenæum.) Locus erat Athenis Mineruæ sacer, ubi suas artes singuli profitebantur: quem locum hodie Romæ sophiam uocant. Hic accipit Athenæum pro quouis loco, ubi traduntur litteræ.

Felices inquit.) Quintilianus hoc dictum citat, nomine Fabij Pictoris. Dogmatum uarietates.) Decreta seu placita philosophorũ dogmata uocanť. Sunt autẽ alia dogmata Stoicorũ, alia Peripatetico rũ, alia Epicureorũ. Christi mystes.) Mystæ dicunť, q̃ sacris alicui⁹ numinis sunt initiati. Symmystæ q̃ ijsdẽ mysterijs sũt initiati. Amos tibi buccina.) Alluſit ad hoc, qd̃ est apud hũc ꝓphetã. ca. 2. Morietur in sonitu

A in sonitu moab, in clangore tubæ. Et rursum, capite tertio: Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet? Intelligit autẽ ardorem & impetũ ad diuinas litteras. Paruulus iste.) Alludit ad locũ Esaiæ, capite septimo. De puero, cui nomen emanuel, qui butyrum & mel comesurus dicitur: uidelicet, ut cito grandescat, & sciat reprobare malum, & eligere bonum, & Assyrios populari &c. Commiscuit autem hic multos sacræ scripturæ locos. Ex cantico amatorio, ex psalmis, ex Esaia, qui omnes huc spectant: ut assidua sanctorum uoluminum euolutione meditationeq̃, paretur solida quædam eruditio, non bracteata. Xenodochium.) ξενοδόχιον locus est, quo recipiuntur hospites, quæ uulgo hospitalia uocant, trito uocabulo magis, q̃ probo: a ξένος hospes, & δέχομαι recipio. De Arbore Abraham.) Respexit ad historiã, quæ refertur Genesis, cap. 17. de Abraham, tres angelos excipiente hospitio: & sub arbore, cibos reliquaq̃ hospitalitatis officia exhibẽte. Huius arboris (quercũ autẽ aiunt fuisse) uestigia sua ætate extitisse, scribit Hieronymus in epitaphio Paulæ. Quin & Aeneas cum ex fatalis crusti mentione agnosceret Italiam, sub arbore capiebat cibũ. Crustis fatalibus.) Retulit fabulã, quæ est apud Vergilium libro Aeneidos tertio, Celeno harpya, prædixerat socijs Aeneæ futurũ, ut Italiã adirent, sed nõ prius conderent urbem, q̃ illos dira fames Ambesas subigeret malis absumere mẽsas. Idq̃ ita euenisse, narrat in septimo. Cõsumptis hic forte alijs, ut uertere morsus. Exiguã in cererẽ penuria adegit edendi. Et uiolare manu, malisq̃ audacibus orbem Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris Heus, etiã mensas consumimus, inquit, Iulus: Nec plura alludens, ea uox audita, laborũ Prima tulit finem. Euge nosster.) Sermo est fauentis & applaudẽtis. Primum patriarcham.) Nempe Abraham, qui princeps est patriarcharum: Is montana elegit & ardua. Campestria eligat.) Diuisus est Lot a fratre suo, propterea quod ob increscentem familiæ gregisq̃ numerum, non caperet illos eadem regio. Lot declinans ab oriẽte, elegit sibi regionem circa Iordanem, undiq̃ irriguam: Abraham concessit in terrã Chanaan. Refertur Genesis. cap. 13. Tu in arduis & saxosis.) De Sara sepulta in hebron, in spelunca, legis Genesis. cap. 23. Iuxta sit ciuitas litterarum.) Significat, Cariath sephor, quod hebræis sonat, ciuitas litterarum. Porro uicum hunc uicinum fuisse hebron, satis indicat in epitaphio Paulæ. Atq̃ inde, inquit, consurgens conscẽdit Hebron, hæc est Cariath arbe. Moxq̃ subijcit: Noluit pergere ad Cariath sephor, id est, uiculum litterarum. Deletisq̃ gigantibus.) Monstra uitiorum intelligit. De his legimus Numerorũ decimo tertio, cap. Populus quẽ aspeximus proceræ staturæ est. Ibi uidimus monstra quædã filiorũ Enak, de genere giganteo: qbus cõparati, quasi locustæ uidebamur. Sonat ענקים Enakim hebræis, fortes, aut potentes: ut intelligas contemptum fastum nobilium. Hæreditatem g. cir.) Isaac hæres & filius erat Saræ, id hebraice sonat gaudium siue risus. Ex duris & arduis laboribus, mentis bene sibi consciæ gaudium paratur. Rationabile obsequium.) Græce est τὴν λογικὴν λατρείαν, id est, animi cultum: uidelicet ut teipsum offeras hostiam qui rationalis es uictima. Id Paulus dixit ad distinctionem pecudũ brutarũ quas immolabant Iudæi. Si recte offeras.) Apparet hanc fuisse conuersionem septuaginta. cum Hebraica secus habeãt, ut indicat diuus Hieronymus, interpretans Genesis caput secũdũ. Oculus sis cæcorum.) Alluſit ad locum Iob. cap. 29. Oculus fui cæco, pes claudo. Sui comparatiõe forticule.) Id est, si secum ipse conferantur: reputeturq̃ quales nunc sint, & quales aliquando fuerint, uidenẽ aliquanto fortiores seipsis. Lucernas concinnant.) Id est, adaptant & componunt. Propter extructo.) Hic aduerbium est propter, non ꝓpositio, ut Terentius. Interdum propter dormiet. Et modo non inueniat.) Quoniã olim non erat illis locus in diuersorio, & idcirco reclinarũt puerum in præsepio.

Fratrem Paulinianum.) Hic indicat diuus Hieronymus sibi fuisse fratrem nomine Paulinianũ, quoniam addit, communium parentum. Huius & alibi meminit. Habuit & sororem, quã commẽdat alicubi suis amicis. Et semirutas uillulas. Nam ipse in catalogo scriptorum illustrium, ostendit oppidũ Stridonis, in quo natus fuerat, a Gothis subuersum fuisse. Hic uerecunde rogat, ut Pãmachius suis opibus Bethlehemiticos sumpt⁹ adiuuet, & illic faciat, qd̃ in Italia extructo Xenodochio faciebat. In duas ac treis.) Alluſit ad proportiões Arithmeticas. Quinq̃ nõ possunt diuidi in duas æquas partes, sed in duo & tria. Quatuor erant Paulæ filiæ, quarum Eustochium dũtaxat superfuit. Mater igitur una cum filiabus quinarium efficiebat: tres erant defunctæ uita, duæ supererant, Paula & Eustochium: nisi forte Pammachium uult esse quintum, ut excludas Ruffinam, quæ statim in primo uitæ exortu perijt. Tu duarum medius.) Verecunde inuitat Pammachium, ut in Bethlehem commigret, & Paulæ socrui Eustochioq̃ sese adiungat. Nam Romæ non perinde cõmodum esse Christum sequi.

AD PAMMACHIVM CONSOLATIO SVPER OBITV PAVLINAE VXORIS.

SAnato uulneri & in cicatricem superductæ cuti, si medicina colorem reddere uoluerit: dum pulchritudinem corporis quærit, plagã doloris instaurat. Ita & ego sæuus consolator, qui importune per biennium tacui, uereor ne nunc importunius loquar: & attrectans uulnus pectoris tui, quod tempore & ratione curatum est, commemoratione exulcerem. Quæ enim aures tam duræ, quæ de silice excisa præcordia: & Hyrcanarum tigrium lacte nutrita, possunt sine lachrymis Paulinæ tuæ audire nomen.

C men? Quis parturientem rosam & papillatum corymbum, antequam in calathum funda-
tur orbis, & tota rubentium foliorum pandatur ambitione, immature demessum, æquis oc-
lis marcescere uideat? Fractum est pretiosissimum margaritum. Virens smaragdi gemma con-
trita est. Quid boni habeat sanitas, languor ostendit. Plus sensimus quod habuimus, post-
habere desiuimus. In agro terræ bonæ, tres fructus legimus, centesimum, sexagesimum, & tri-
cesimum. In tribus mulieribus & sanguine & uirtute coniunctis, tria Christi præmia recogno-
sco. Eustochium uirginitatis flores metit. Paula laboriosam uiduitatis aream terit. Paulina ca-
stum matrimonij cubile seruat. Tali filiarum matèr fulta comitatu, totum in terris uindicat
quod Christus promisit in cœlo. Et ut quadrigam domus una emitteret sanctitatis, & fœmi-
narum uirtutibus responderent uiri, additur comes Pammachius: uerũ Eçechielis Cherubim,
cognatus, gener, maritus, imo frater amantissimus: quia sancta consortia spiritus, uocabula nõ
tenent nuptiarum. Huic quadrigæ Iesus præsidet. De his equis & Habacuc canit: Ascende sup
equos tuos, & equitatio tua salus. Impari cursu, pari animo ad palmam tenditur. Discolores
equi, sed uoluntate concordes, unum aurigæ iugum trahunt: non expectantes flagelli uerbera,
sed ad uocis hortamenta feruentes. Dicamus aliquid & de philosophis. Quatuor uirtutes de-
scribunt Stoici: ita sibi inuicem nexas, & mutuo cohærentes: ut qui unam nõ habuerit, omnibus
careat, prudentiam, iusticiam, fortitudinem, temperantiam. Has omnes sic habetis singuli: ut ta
men æmineatis in singulis. Prudentia in te, in matre iustícia, in uirgine fortitudo, in nupta tem-
perantia prædicatur. Quid em̃ eo sapientius, qui contempta mundi stulticia, Christum secutus
est, dei uirtutem & dei sapientiã? Quid matre iustius, quæ inter liberos opibus distributis, do-
cuit diuitias contemnendo, quid filij amare deberent? Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis
portas: & arrogantiam generis consularis, uirginali proposito fregerit: & in urbe prima, primũ
genus subiugauerit pudicitiæ? Quid Paulina temperantius? quæ legens illud Apostoli: Hono
D rabiles nuptiæ & cubile immaculatum: nec sororis felicitatem, nec matris continentiam ausa ap
petere: maluit in humilioribus tuta pergere, q̃ periculo gradu in sublimioribꝰ fluctuare. Q̃ q̃
illa semel inito matrimonio: nihil aliud diebus ac noctibꝰ cogitauerit, nisi ut reddito fructu nu-
ptiarum: secũdũ castimoniæ gradum arriperet: & tanti dux fœmina facti, uirum proposito suo
iungeret, non relinquens salutis comitẽ, sed expectans? Dumq; crebris abortijs, & experta fœcũ
ditate conceptuum, non desperat liberos, & socrus auiditatẽ, mariti q; tristiciam præponit imbe
cillitati suæ: passa est aliquid de Rachelis exemplo. Pro filio doloris, ac dexteræ, uirum desyde-
rij sui peperit hæredem. Certisq; authoribus didici illam, non primæ sententiæ dei: Crescite &
multiplicamini, & replete terram: nec officio cõiugali seruire uoluisse, sed ad hoc optasse filios:
ut Christo uirgines pareret. Legimus & uxorẽ sacerdotis Phinees audita captiuitate arcæ dñi,
subito uteri dolore correptam, ædidisse filium Ichabod: & inter manus & officia fœminarum,
animam emisisse cum prole. De prima, Beniamin, hoc est filius uirtutis ac dexteræ. De secũda,
inclytus sacerdos dei, ex arcæ cognomine nascitur. Nobis post dormitionem somnumq; Pauli
næ: Pammachium monachum ecclesia peperit posthumum, & patris & coniugis nobilitate pa
tritium, eleemosynis diuitẽ, humilitate sublimem. Apostolus scribit ad Corinthios: Videte fra
tres uocationem uestram: quia non multi sapientes, nõ multi nobiles. Hoc nascentis ecclesiæ ru-
dimenta poscebant, ut granum sinapis paulatim in arborem cresceret: ut sensim euãgelij fermẽ
tum, totam ecclesiæ massam altius eleuaret. Nostris temporibus Roma possidet, quod mũdus
ante nesciuit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles, Christiani: Nunc multi monachi sapien-
tes, potentes, nobiles. Quibus cunctis Pammachius meus sapientior, potentior, nobilior:
magnus in magnis, primus in primis, ἀρχισεραπτηγὸς monachorum. Tales Paulina morte sua no-
bis liberos dedit, quos uiuens concupierat possidere. Lætare sterilis quæ non paris: erumpe &
clama, quæ non parturis: quoniã quot Romæ sunt pauperes: tot filios repente genuisti. Ar-
dentes gemmæ, quibus ante collum & facies ornabantur, egentium uentres saturant. Vestes se-
ricæ & aurum in fila lentescens, in mollia lanarum uestimenta mutata sunt: quibus repellat frí-
gus, non quibus nudetur ambitio. Delitiarum quondã supellectilem, uirtus insumit. Ille cæcus
extendẽs manum, & sæpe ubi nemo est, clamitans: hæres Paulinæ, cohæres Pammachij est. Illũ

truncum

A truncum pedibus, & toto corpore se trahentem, teneræ puellæ sustentat manus. Fores quæ pri-
us salutantiũ turbas uomebant: nunc a miseris obsidentur. Alius tumenti aqualiculo mortem
parturit: alius elinguis & mutus: & ne hoc quidẽ habens unde roget, magis rogat, dum rogare
non potest. Hic debilitatus a paruo, non sibi mendicat stipem. Ille putrefactus morbo regio, su
peruiuit cadaueri suo. Non mihi si linguæ centũ sint, oraq; centũ: Omnia pœnarũ percur-
rere nomina possim. Hoc exercitu comitatus incedit: in his Christum confouet: horum sordi
bus dealbatur. Munerarius pauperũ, & egentiũ candidatus, sic festinat ad cœlum. Cæteri mari-
ti super tumulos coniugũ spargunt uiolas, rosas, lilia, floresq; purpureos: & dolorem pectoris,
his officijs consolantur. Pammachius noster sanctã fauillã ossaq; ueneranda, eleemosynæ bal
samis rigat. His pigmẽtis atq; odoribus fouet cineres quiescentes, sciens scriptũ: Sicut aqua ex-
tinguit ignẽ: ita eleemosyna peccatum. Quantas uires habeat misericordia, & quibus donanda
sit præmijs: beatus Cyprianus grandi uolumine executus, & Danielis consiliũ probat: qui regẽ
impijssimũ si se audire uoluisset: scit pauperũ sustentatione saluandũ. Gaudet huiuscemodi fi-
liæ mater hærede. Non dolet opes ad alium peruenisse: quas cernit ijsdem quibus ipsa uoluc-
rat, erogari. Quin potius gratulatur absq; labore suo, sua uota compleri. Non em̃ substantiæ di
minutio, sed operarij cõmutatio est. Quis em̃ hoc crederet: ut consulũ pronepos, & Furiani ger
minis decus, inter purpuras senatorũ, furua tunica pullatus incederet, & nõ erubesceret oculos
sodaliũ, ut deridẽtes se derideret? Est confusio quæ ducit ad mortẽ: & est cõfusio, quæ ducit ad
uitam. Prima uirtus est monachi, contemnere hominũ iudicia, & semper Apostoli recordari, di
cẽtis: Si adhuc hominibus placere uellem, Christi seruus non essem. Tale quid & dñs loquitur
ad prophetas: quod posuerit faciẽ eorũ, quasi urbem æneam, & lapidẽ adamantinũ, & colum-
nam ferream, ne pauerent ad iniurias populi: sed impudentiã subsannantiũ, frontis rigore con
tererent. Ingenia liberaliter educata, facilius uerecundia q̃ metus superat. Et quos torméta non
uincunt, interdum uincit pudor. Non est parũ, uirũ nobilem, uirum disertum, uirum locupletẽ,
potentiũ in plateis uitare comitatũ, miscere se turbis: adhærere pauperibus, rusticis copulari, de
B principe uulgũ fieri. Sed quãto humilior, tanto sublimior est. Lucet margaritũ in sordibꝰ, &
fulgor gemmæ purissimæ, etiã in luto radiat: Hoc est quod dñs repromisit: Glorificãtes me, glo-
rificabo. Alij hoc intelligant de futuro: quando mœror uertetur in gaudiũ, & trãseunte mũdo,
sanctorũ corona non transit: Ego & in præsentiarũ uideo sanctorũ promissa cõpleri. Anteq̃
Christo tota mente seruiret: notus erat in senatu, sed multi alij habebant insulas procõsulares.
Totus orbis huiuscemodi honoribꝰ plenus est. Primus erat, sed inter primos. Præcedebat alios
dignitate, sed & alios sequebatur. Quãuis clarus honor, uilescit in turba: & apud uiros bonos in
dignior fit ipsa dignitas: quã multi indigni possident. Vnde egregie de Cæsare Tulliꝰ, cũ quos
dã (ait) ornare uoluit, non illos honestauit, sed ornamenta ipsa turpauit. At nũc oẽs Christi ec-
clesiæ Pammachiũ loquuntur. Miratur orbis pauperẽ, quẽ hucusq; diuitẽ nesciebat. Quid con-
sulatu illustrius? Annuus honor est, & post q̃ alius successerit, prior desinit. Latent in multitudi
ne laureæ: & triũphi interdum, triũphantiũ sordibꝰ polluũtur. Quod ante per manus patritias
tradebatur, & sola nobilitas possidebat, quo consul Marius, uictor Numidiæ & Teuthonũ, atq;
Cimbrorũ, ob ignobilitatẽ familiæ putabatur indignus: quod Scipio ultra annos pro uirtute
meruit, nũc sola militia possidet: & agrestia dudum corpora, fulgens palma circũdat. Plus ergo
accepimus, q̃ dedimus. Parua dimisimus, & grandia possidemus. Centuplicato fœnore Chri-
sti, pmissa reddunt. In tali & Isaac quondã agro seuerat, q paratus ad mortẽ, ante euãgeliũ, euã-
gelicã portauit crucẽ. Si uis (inquit) pfectus esse, uade & uende om̃ia quæ habes, & da paupe
ribus, & sequere me. Si uis perfectus esse. Semper grandia in audientiũ ponuntur arbitrio. Et
ideo uirginitatẽ Apostolus nõ imperat: quia dñs disputans de eunuchis, qui se castrassent pro-
pter regna cœlorũ, ad extremũ intulit: Qui potest capere, capiat. Non est em̃ uolentis, neq; cur-
rentis, sed miserẽtis dei. Si uis perfectus esse. Non tibi imponitur necessitas, ut uolũtas præmiũ
cõsequatur. Si uis ergo esse perfectus, & desyderas esse quod pphetæ, qd' Apostoli, quod Chri
stus est: uende, nõ partẽ substantiæ, ne timor penuriæ infidelitatis occasio.sit: & cum Anania &
Sapphira pereas, sed uniuersa quæ possides. Cũq; uendideris, da pauperibus, nõ locupletibus,

C non ſuperbis. Da quo neceſſitas ſuſtentetur, non quo augeãtur opes. Cũq; legeris illud Apoſtoli: Bouí trituranti os non alligabis: Et, dignus eſt operarius mercede ſua: Et, qui altario miniſtrant, de altario participantur: memento quoq; huius ſententiæ: Habentes uictum & ueſtitũ, his contenti ſimus. Vbi uideris fumare patinas, & Phaſides aues lentis uaporibus decoqui, ubi argẽti pondus, ubi feruẽres Buricos mãnos, comatulos pueros, precioſas ueſtes, picta tapetia, ibi ditior eſt largitore cui largiendũ eſt. Pars ſacrilegij eſt, rem pauperum dare non pauperibus: Et tamẽ non eſt ſatis perfecto & conſummato uiro opes contẽnere, pecuniã diſſipare, & p̃ijcere quod in momento, & perdi & inueniri poteſt. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antiſthenes, fecerunt plurimi, quos uitioſiſſimos legimus. Plus debet Chriſti diſcipulus præſtare, cp̃ mundi philoſophus, gloriæ animal, & popularis auræ atq; rumorũ uenale mancipiũ. Tibi nõ ſufficit opes contemnere, niſi Chriſtum ſequaris. Chriſtum autem ſequitur, qui peccata dimittit, & uirtutum comes eſt. Chriſtum ſcimus ſapientiam. Hic theſaurus in agro ſcripturarũ naſcitur, hæc gemma multis emitur margaritis. Si nautem adamaueris captiuam mulierem, id eſt, ſapientiã ſæcularem, & eius pulchritudine captus fueris: decalua eam, & illecebras crinium atq; ornamenta uerborũ cum emortuis unguibus ſeca. Laua eam prophetali nitro, & tunc requieſcens cũ illa dicito: Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me; & multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Iſraelitis. Chriſtus ſanctificatio eſt, ſine qua nemo uidebit faciem dei, Chriſtus redemptio, idem redemptor & precium. Chriſtus omnia: ut qui omnia p̃pter Chriſtũ dimiſerit, unum inueniat pro omnibus, & poſſit libere proclamare: Pars mea dominus. Sentio te diuinis ardere doctrinis, nec temeritate quorundã docere quod neſcias, ſed ante diſcere, quod docturus ſis. Simplices epiſtolæ tuæ olent prophetas, apoſtolos ſapiũt. Nõ cothurnatã affectas æloquentiã, nec more puerorũ argutas ſententiolas, in clauſulis ſtruis. Cito turgens ſpuma dilabitur, & cp̃uis grãdis tumor, cõtrarius ſanitati eſt. Scitũ eſt illud quoq; Catonis: Sat cito, ſi ſat bene. Quod nos quondã adoleſcentuli cũ a perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, riſimus. Meminiſſe te puto erroris mutui: quando omne Athenæũ ſcholaſticorum uocibus conſonabat: Sat cito, ſi ſat bene. Felices (inquit Fabius) eſſent artes, ſi de illis ſoli artifices iudicarent. Poetã non poteſt noſſe, niſi qui uerſum poteſt ſtruere. Philoſophos nõ intelligit, niſi qui ſcit dogmatũ uarietates. Manufacta & oculis patentia, magis p̃bant artifices. Noſtra cp̃ dura ſit neceſſitas: hinc potes animaduertere, quod uulgi ſtandum eſt iudicio: & ille in turba metuendus, quem cum uideris ſolũ, deſpicias. Hoc præteriens tetigi: ut eruditis contentus auribus: non magnopere cures, quid imperitorum de ingenio tuo rumuſculi iactitent, ſed p̃phetarũ quotidie medullas bibas. Chriſti myſtes, patriarcharũ ſymmyſtes. Siue legas, ſiue ſcribas, ſiue uigiles, ſiue dormias, Amos tibi ſemper buccina in auribus ſonet. Hic lituus excitet animã tuã: hoc amore furibundus, quære in lectulo tuo quẽ deſyderat anima tua, & loquere cõfidenter: Ego dormio, & cor meũ uigilat. Cũq; inueneris eum & tenueris, ne dimittas. Et ſi paxillum dormitanti elapſus fuerit e manibus, noli protinus deſperare. Egredere in plateas, adiura filias Hieruſalem: reperies eum cubantẽ in meridie, laſſum, ebrium, noctis rore madefactũ, inter greges ſodaliũ, in aromatũ uarietatibus, inter poma paradiſi. Ibi ei da mammillas tuas, ſugat de erudito pectore, requieſcat inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & interiora ci⁹ in fulgore auri. Paruulus iſte & puer, qui butyro & melle ſaginatur, qui inter caſeatos nutritus eſt montes, cito creſcit in iuuenem, uelociter in te hoſtes ſpoliat, mature prædatur Damaſcum, & regem uincit Aſſyrium. Audio te Xenodochium in portu feciſſe Romano, & uirgam de arbore Abraham in Auſonio plãtaſſe littore. Quaſi Aeneas noua caſtra metaris, & ſuper undam Tyberis, ubi ille cogente quondã penuria, cruſtis fatalibus & quadris patulis nõ pepercit: tu uiculum noſtrum, id eſt, domũ panis ædificas, & diutũrnam famẽ, repentina ſaturitate cõpenſas. Euge noſter, initia tranſgrederis, ſtatum ſummũ tenes, de radice peruenis ad cacumen: primus inter monachos, in prima urbe, primum ſequeris patriarcham Lot, quod interpretatur declinans, campeſtria eligat, & iuxta Pythagoræ litteram, facilia magis ac ſiniſtra ſectetur. Tu in arduis & ſaxoſis cum Sara tibi monumentum para. Iuxta ſit ciuitas litterarum: deleriſq; gigantibus, filijs Enakim, hereditatem tuam, gaudium & riſus excipiat. Diues erat Abraham auro,

A ham auro, argento, pecore, poſſeſſione, ueſtibus: tantã habebat familiam, ut ad ſubitos nũcios iuuenibus electis, armare poſſet exercitum: & quatuor reges quos quinq; reges fugerãt in Dan conſecutos occideret: & tamen poſt tam crebra hoſpitalitatis officia: dum nõ refutat homines, ſuſcipere meruit deum. Non ſeruis, & ancillulis imperabat, ut miniſtrarent hoſpitibus: nec bonum quod exercebat per alios minuit: ſed quaſi reperta præda, cum Sara ſua humanitati ſolus incubuit. Ipſe pedes lauit, ipſe pinguẽ uitulũ portauit humeris de armẽto. Stetit ut ſeruus pegrinis prandẽtibus, & Saræ manib⁹ coctos cibos, ieiunaturus appoſuit. Hæc moneo frater chariſſime pietate qua te diligo, ut non ſolum pecuniam, ſed teipſum Chriſto offeras, hoſtiam uiuam, ſanctam, placentem deo, rationabile obſequium tuũ: & imiteris filium hominis, qui non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Et quod patriarcha alienis, hoc diſcipulis & ſeruis magiſter exhibuit & dñs. Corium pro corio, & omnia quæ homo poſſidet, dare poteſt pro anima ſua. Sed tange (inquit diabolus) carnes eius, niſi in faciem benedixerit tibi. Scit hoſtis antiquus, maius cõtinentiæ cp̃ nummorũ eſſe certamen. Facile abjcitur, quod hæret extrinſecus: inteſtinũ bellum periculoſius eſt. Coniuncta diſglutinamus, unita diſſuimus. Zacheus diues erat, apoſtoli pauperes. Reddidit ille quadruplũ quod rapuerat, diuiſitq; pauperibus medietatẽ ſubſtantiæ ſuæ quæ remanſerat: ſuſcepit Chriſtum hoſpitem, ſalus facta eſt domui eius: & tamen quia paruulus erat, & apoſtolicæ proceritati ſe non poterat extendere, nõ fuit in duodecim numero apoſtolorũ. Apoſtoli autem quantũ ad diuitias nihil, quantũ ad uoluntatẽ, totum mundum pariter reliquerunt. Si offeramus Chriſto opes cum anima noſtra, libenter ſuſcipiet. Si autem quæ foris ſunt deo: quæ intus ſunt diabolo demus: non eſt æqua partitio, & dicitur nobis: Nonne ſi recte offeras, & non recte diuidas, peccaſti? Quod patritij generis, primus inter primos monachos eſſe cœpiſti: non tibi ſit tumoris, ſed humilitatis occaſio, ſcienti filium dei factum filium hominis. Quantumcunq; te deieceris, humilior Chriſto non eris. Eſto, incedas nudis pedibus,

B fuſca tunica ueſtiaris, æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas, cæcorum oculus ſis, manus debilium, pes claudorum, ipſe aquam portes, ligna concidas, focum extruas, ubi uincula? ubi alapæ? ubi ſputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Et cum omnia quæ dixi feceris, ab Euſtochio tua Paula q; uinceris, ſi non opere, certe ſexu. Ego quidem Romæ non eram, & tunc me tenebat eremus. Atq; utinam pertenuiſſet, quando ſocero tuo uiuente Toxotio ſæculo ſeruiebam. Sed tamen audio, quæ immundicias platearum ferre non poterant, quæ eunuchorum manibus portabantur, & inæquale ſolum moleſtius tranſcendebant, quibus ſeria ueſtis oneri erat, & ſolis calor incendium: nunc ſordidatæ & lugubres, & ſui comparatiõe forticulæ, uel lucernas concinnant, uel ſuccendunt focum, pauimenta uerrunt, mũdant legumina, holerũ faſciculos in feruentem ollam deijciunt, apponunt menſas, calices porrigunt, effundunt cibos, huc illucq; diſcurrunt. Et certe magnus uirginum chorus cum illis habitat tam huiuſcemodi miniſteria alijs imperare non poterant? Sed nolunt uinci ab his labore corporum: quas ipſæ ſuperant uirtute animi. Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quicq̃ dubitẽ, ſed quo currentem impellam: & acriter dimicanti, feruorem fauore augeam. Nos in iſta prouincia ædificato monaſterio, & diuerſorio propter extructo, ne forte & modo Ioſeph cum Maria in Bethlehem ueniens non inueniat hoſpitium, tãtis de toto orbe cõfluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec cœptum opus deſerere, nec ſupra uires ferre ualeamus. Vnde quia pene nobis illud de euangelio contigit, ut futuræ turris non ante computaremus expenſas, compulſi ſumus fratrẽ Paulinianũ ad patriam mittere, ut ſemirutas uillulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum cõmunium cenſus uenderet: ne cœptum ſanctorum miniſterium deſerentes, riſum maledicis & æmulis præbeamus. In calce epiſtolæ recordatus ſum quadrigæ ueſtræ & propoſito quintam deeſſe Bleſillam, pene oblitus de ea loqui, quæ prima de uobis præceſſerit ad dominum. Vere nũc quinq; in treis, ac duas uidemus eſſe diuiſas: illa cũ ſorore Paulina dulci ſomno fruitur: tu duarum medius, ad Chriſtum leuius ſubuolabis.

C

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

PAula Romana, primariæ nobilitatis mulier, patre Rogato, matre Blesilla, nupta fuit Toxotio: cui quatuor ædidit filias, Blesillam, Paulinam, Eustochium, quæ eadem dicta est Iulia, & Ruffinum unum filiũ, paterno nomine Toxotium. Marito defuncto, mundi contemptũ cœpit profiteri, atq; in eo ꝓposito uixit Romæ annos quinq;. Deinde peragratis sanctis ludeæ locis, peragrata Aegypto ad Alexandriam usq;, in Bethlehem consedit, ibi quatuor instituit monasteria. Vnum uirorum, tria uirginum: inter quas uiginti peractis annis, feliciter obijt diem. Huius epitaphium, Hieronymus scribit ad Eustochium filiam, in quo declarat quãtam habuerit totius diuinæ scripturæ scientiam, & q̃ paratam promptamq; memoriam.

SCHOLIA.

GRacchorum stirps.) Non sine figura stirpem uocat de stirpe ortam. Duo Gracchi fuerunt, Tiberius & Caius, quos nobilissimos fuisse, testatur Iuuenalis, Malo Venusinã, q̃ te Cornelia mater Gracchorum, si cum magnis uirtutibus adfers Grande supercilium, & numeras in dote triumphos. Scipionum soboles.) Fuerunt & huius nominis atq; gentis aliquot clari, præcipue Scipio Aphricanus ab Aphrica deuicta reperto cognomine. Scipio Asiaticus ab Asia deuicta, Scipio Nasica, uir optimus iudicatus. Pauli Hæres.) Paulum Aemylium sentit, patrem Scipionis Aphricani, cuius uitam descripsit Plutarchus. Martiæ Papyriæ.) Hanc Paulus Aemylius duxerat uxorem, Mnasonis uiri consularis filiam, ex qua Scipionem Aphricanũ susceperit. Quãq̃ uxorem post diuturnum conuictum repudiauit, necq; repudij causam fateri uoluit, nisi quod ostenso calceo nouo & bello, negabat alios scire, qua parte stringeret pedem suum: significans uxoris ingenium, cum suis moribus parum conuenire. Ita plutarchus. Vera & germana.) Quod græci γνήσιον uocant, contrarium ei, quod dicunt νόθον, illud genuinum possis uertere, hoc adulterinum. Paulam autem germanam uocat, quod ab eius mulieris nobilitate, nequaq̃ degeneret. Nec absurdum sit, Germanorum gentem hinc appellatam uideri: quos si cum reliquis conferas nationibus, minimum fuci, pluriũm antiquæ synceritatis ac fidei & rusticanæ (ut dici solet) ueritatis obtinẽt. Per omneis fere Graecias.) Græcias dixit, ut nos Gallias & Pãnonias, Hispanias, Britãnias, quod harum regionum unaquæq; in plureis portiones dissecta sit. Iulius a magno.) Intertexuit heroicum Maronis carmen, qui. C. Iuliũ Cæsarẽ uoluit ab Iulo Aeneæ filio duxisse genus. Vt intelligeres.) Addidit Epiphonema, huic narrationis parti. Ita planxit.) Elegans ex cõtrarijs cõflata sententia. Quis Clinicorũ.) Plærisq; codices habebãt clericorũ, nõnulli deprauatius Clunicorũ: sed tamẽ propius ad germanã ac uerã scripturã. Clinicorũ em̃ haud dubie legendũ est. Nã κλίνη græce lectus est, ut intelligas ob debilitatẽ corporis, lecto affixos: cuiusmodi sunt podagrici, paralyticiq;. Vnde & medicorũ genꝰ nomẽ habet eorũ, q̃ lecto decũbentes curant. Si quisq; debilis.) Debiles sunt, uel mutili, uel manco membro, aut alioquin inutili.

D

Dimittere loquebatur.) Si mihi permittatur in exemplarium consensu mutare scripturam, malim iocabatur, q̃ loquebatur, ut intelligamus Paulam, hoc ueluti ioco solere placare querimonias amicorũ, ita dicentem: Non facio uobis damnum, imo lucrum, comparo eleemosynis misericordiam dei, quam uobis relinquam hæreditatis uice, rem lõge preciosiorem pecunia, aut prædijs. Imperiales litteræ.) [redacted] Salaminæ Cypri.) Nam in Cypro insula Salamis, siue Salamina est, ut alibi testatur Hieronymus, quæ postea Constantia dicta est.

Quorum Epiphanium.) Quorum pro e quibus dixit. Hic Epiphanius uir æloquens & eruditus, multa uolumina conscripsit aduersus hæreticos: quæ a doctis legebantur ob rerum cognitionem, ab indoctis ob sermonis elegãtiam. Vixit ad decrepitam ætatem, ut testatur Suidas. Antoniorum atq; Paulorum.) Festiuitatis causa mutatus est numerus. Significat autem sanctos monachos Pauli atq; Antonij similes, qui uere monachi solitariam uitam exigebant, procul ab omni mortalium semoti commertio.

Aperto mari.) Veteres abstinebant a mari mẽsibus hybernis, quod præcipit Hesiodus quoq;. Nunc media etiam bruma, studium lucri Christianos per omnia trahit maria. Dicitur autem aperiri mare, cum fit nauigabile, nimirum a uernis Fauonijs. Paruus Toxotius.) Hic erat filius Paulæ, minimus natu inter liberos. Vnde consentaneum erat illum tenerius ab ea diligi, uel quia solus masculus, uel quia postremus omnium natus. Est autem hoc loco iucunda rerum hypotyposis, non sine affectibus, ut obiter hoc indicem de arte. Quod magnam uinceret charitatem.) Pro Charitatem quidam codices habebant pietatem, quamq̃ hic locus mihi uidetur non omnino uacare mendo. Fortasse sic erat legẽdum. Cum dolore pugnabat pietas, in eo admirabilior, quod magnam uinceret pietatem. Siquidem ut affectus in deũ pietas uocatur, sic & amor erga parẽtes aut liberos, pietas dicitur. Ad insulam Põtiam.) Ab ostio Tyberino in mari Italico, duæ occurrũt Insulæ, Pontia & Pandataria: in quas apparet olim a Romanis mitti solitos relegatos. Addit autem delata, quasi nõ fuerit omnino huc destinatus cursus, sed uolente deo uenti huc impulerint, ut uideret uestiga sanctarum mulierum. Insularum meminerunt omnes fere Cosmographi, nominatim Ptolomæus & Mella. Inter Scyllam & Charybdim.) An

A

gustum est fretum, per quod a mari Tyrrheno, uenitur in mare Adriaticũ. Venit Methonam:) Methona ciuitas est, littoralis Laconicæ, ut Stephanus. Messeniæ, ut Ptolemæus. Addit autẽ quasi per stagnum, quod id mare minimũ sentiat æstus. Nam mediterraneum mare, locis aliquot, nullo æstu crescit, aut decrescit, non magis q̃ lacus, Cum in Oceano locis quibusdam, surgat ad octonos cubitos, præsertim apud septentrionales. Et sale tabentes artus.) Intertexuit uersus Vergilianos, hemistichijs hinc atq; illinc consarcinatis. Per Maleam.) Malea promontoriũ est Laconiæ, quod non sine periculo præternauigabatur, id quod græco quoq; testatum est prouerbio. Refert Strabo libro octauo, Id in mare ꝓtenditur ad quinq; passuum milia, ut testatur Seruius in quintũ librum Aeneidos. Et Cytheram.) Ea est insula opposita Cretæ. Cõiungit autẽ & Homerus, Maleam ac Cytheram, Odysseæ libro nono, cũ Vlysses narrat se uentis ad Maleam, atq; Cytheram fuisse depulsum. Et Plinius libro quarto. Cythera, inquit, cum oppido, ante Porphyris appellata. Hæc sita est a Maleæ promõtorio quinq; milibus passuũ, propter angustias ibi nauiũ ambitu. Sparsasq; per æquor.) Cyclades insulæ sunt, passim obuiæ in mari: a circuitu dictæ, quod necesse sit eas longo ambitu circuire, si Seruio credimꝰ. Quãq̃ dissentit Pomponius. Hæ ad leuam sunt una cum Sporadibus, præterlegenti Cretam ad dextram. Hemistichia sunt ex tertio Aeneidos libro. Concita terris.) Nam seuius est mare, terra sepe intercurrẽte. Post Rhodum & Lyciam.) Rhodus nobilissima insula est, opposita Lyciæ, quæ pars est Asiæ littoralis: olim septuaginta cõplectens oppida, teste Plinio. Porro Rhodus abest a littore uiginti milibus passuum, olim Ophiusa dicta. Hãc alibi Hieronymus unam, e Cycladibus facit. Tãdem uidit Cyprum.) Aduerbiũ tandem, non solum indicat longam & molestam nauigationẽ: uerum etiam desyderium Paulæ, cupientis uidere suum hospitem, nempe Epiphanium. Cyprus ingens & nobilis est insula ad dextram occurrens, emensis mare Pamphylium. In breui cursu.) Siquidem ab insula Cypro, ad continentem Syriæ, non admodum longus est, traiectus, id quod apparet in tabulis cosmographicis. Porro Seleucia ciuitas est nobilis in promontorio Syriæ. De qua ascendẽs, Antiochiam.) Post Seleuciam occurrit Antiochia, quæ est Syriæ Coeles. Nam sunt aliæ complures huius nominis. In hac Paulinus erat episcopꝰ, sicut indicatum est antea. Quin etiam hæc Syriæ pars, quæ Seleuciam complectitur Antiochia dicta est, ut testatur Pomponius. Modicum charitate detenta.) Paula festinabat ad loca sancta: tamẽ hoc tribuit charitati Paulini, ut illic paulisper cõmoraretur. Addidit detenta, ut intelligas retinente Paulino, non sua sponte mansisse. Cum hoc Romæ consuetudinem habuerat, ut indicat alibi diuus Hieronymus. Apud quẽ duos reperies Paulinos, alterum monachum celebrem, postea Nolanum episcopum: cuius extant

B

aliquot epistolæ scriptæ ad diuũ Augustinũ, & ad hũc una diui Hieronymi. Alterum de quo hoc agit loco, Is fuit Antiochenæ ecclesiæ episcopus, non is opinor, qui numeratur uigesimus secundus, medius inter Philogonũ & Eustathium, sed quem Lucifer ab exilio reuocatus, accitis duobus alijs cõfessoribꝰ, Antiochiæ episcopũ fecit, Eustathij episcopi presbyterũ, qui se nunq̃ hæreticorũ cõmunioe polluerat.

Media hyeme.) Apparet totam æstatem nauigatione consumptam. Eleganter retulit contraria; Brumam & ardorem fidei: sicut & mox, eunuchorum manus, & asellũ. Bæryto Romana Colonia.) Hæc est in ora Syriæ Antiochenæ, subiecta Libano, ut testatur Pomponius Mella. Meminit & Strabo. Eadẽ dicta est, felix Iulia, ut testatẽ Plinius libro quinto, capite uigesimo. Syriæ Coeles & Phœnicis.) Phœnices lego non Phœnicis. Vtraq; pars est Syriæ. Nam iuxta Plinium Syria, qua contingit Arabas, Palæstina uocatẽ. Deinde erat Iudæa & Coele, postea Phœnice, & qua recedit interius, Damascene, ac magis etiam meridiana, Babylonia. Dicta est autẽ ea pars Coele, quod græcis cauam sonat, quod campestris sit & humilis regio. Non em̃ hodœporicũ.) Id est, itinerariũ. ὁδὸς græce uia est, πορεύεσθαι ambulo. Inde ὁδοιπόροι uiatores, aut iter facientes & ὁδοιπορικὸν opus cõscriptum de his quæ in itinere accidũt.

In Sarepte.) Ciuitas Sidoniorum iuxta publicam uiam sita, quondam habitatio Heliæ, ut testatur alibi. Quo loco, sicut uidetur ætate diui Hieronymi, solebat ostẽdi turris prophetæ, ob memoriã egregij miraculi, quod refertur tertio libro Regum, capite decimoseptimo. Nec caret Emphasi, quod addit, antiqua urbe Sidone derelicta. Nam Sidon sæpe nominatur in litteris prophetarum, sed ut opulenta & superba. Magis igit̃ placuit sanctæ mulieri turricula, quæ paupertatis admoneret, quã diues illa Sidon: cum ipsa relictis diuitijs, ad paupertatẽ properaret. Est autem Sidon urbs Phœnices, terminus Chananeorum ad aquilonem, iuxta Libani montis ortum sita. Quæ ceciderat quidem in sortem tribui Assur: uerum non fuit possessa, quod incolas non ualuerint expellere. Plinius significat artificio uitri quondã fuisse nobilẽ. Idem meminit & Sarepte. In quibus genua.) Tyrus metropolis est Phœnices in tribu Neptalim, uicesimo ꝓpe miliario a Cæsarea Philippi. Porro quod ait, ꝓ arenas Tyri, significat, id quod narratur in Actis apostolicis, capite uigesimo primo. Paulum cum Tyro nauigaturus esset Ptolemaidem: positis genibus in littore orasse. Peruenit ad Cod.) Quidam codices habebant Cob, ciuitas est Iudææ maritima, prope montem Carmelũ, cui nomen immutatum a Ptolemæo quopiam Ptolemaís.

Per campos Mageddo.) Historia extat quarto Regum libro, capite nono. De Ocochia a Hiehu interfecto, qui perijt in cãpo Mageddo. Obuenerat hæc pars sorti tribui Manasse, uerũ non potuit pristinos habitatores depellere. Terram Philistijm.) Diuus Hieronymus in Hebraicis quæstionibus Philistæos putat esse, quos nos corrupto uocabulo Palæstinos appellamus. Alibi scribit Philistijm uocatam fuisse Ascalonem, & oppositam regioni Palestinæ. Mirata ruinas Dor.) Olim ciuitas erat, nouem milia passuum distans, a Cæsarea Palæstinæ, proficiscẽtibus Tyrum. Hieronymus in locis Hebraicis, ostendit hanc suis temporibus fuisse desertam. Vnde hic quoq; ruinas dicit. Versa uice Stratonis turrim.

C Versa uice, id est, ecõtrario. Sicut Dor olim celebris, nunc extincta est: ita turris Stratonis olim oppidu lum ignobile, extructa est in preclaram urbem. Hanc Hieronymus putat olim uocatam Accaron. Plí nius indicat dictam fuisse Apolloniam. Deinde ab Herode rege conditam, Cæsaream nominatam: po stremo Coloniam primam Flauiam, ab imperatore Vespasiano deductam. Cornelij domum.) Pau lus salutat in epistolis ecclesiam, quæ sit in Cornelij domo. De domo huius Cornelij, legis in actis apo stolorum, capite. 10. Et Philippi ædiculas.) De hoc sit mentio in actis apostolicis, capite uigesimo pri mo. Ad hunc Paulus diuertit. Fuit autem unus ex euãgelistis septem. Cubicula quatuor.) Nam in eo dem loco traditur quatuor Philippus habuisse uirgines prophetantes. De patris nomine.) Nempe Antipatri, fuit em̃ Antipatris ciuitas Palæstinæ, quã Hieronym⁹ alibi dirutam fuisse testatur ætate sua.

Et Lyddam uersam.) Et hæc maritima ciuitas est Palestinæ, postea commutato nomine uocata Dios polis. i. Iouis ciuitas. Meminit & Plini⁹ Lyddæ, libro quinto. Dorcadis atq; Aeneæ.) De Dorcade ad uitam a Petro reuocata, legis in actis apostolorum, capite nono. Id autem accidit, non in Lydda, sed in Ioppe: quod & ipsum est oppidum Palæstinæ maritimum, haud longe a Lydda: in qua paulo ante idẽ Petrus sanauerit Aeneam, octo iam annos affixum grabato ob paralysim, ut in eodem capite narratur. Porro Hieronymus ait Lyddam utroq; nobilem, quod Lyddæ nũciatum esset Petro de morte puellæ, &, ut dixi, non longe abesset a Ioppe. Alioqui poterat memoriæ lapsus uideri. Ac sanitate inclytam.) Quidam codices pro sanitate habebant sanctitate, sed mendose. Nam quod ait, resurrectione, ad Dor cadem refertur, quæ reuixit. Quod ait sanitate, ad Aeneam pertinet paralysi liberatum. Nobe urbem quondam sa.) Hanc Doeg Idumæus funditus euertit, trucidatis octoginta quinq; uiris uestitis Ephod lineo, interfectis & mulieribus & pueris: ut legimus primo Regum libro, capite uigesimo secũdo. Hæc ciuitas erat olim sacerdotibus separata. Portum Ione.) Ioppe meminit & Plinius, Ioppicam eam uo cans. Portum Ionæ uocat, quod Ionas propheta cum fugeret Tharsis, hic nauim cõscenderit: ut legitur apud hunc ipsum, capite primo. Porro Ioppe portum fuisse Iudeæ, testãtur Regum & Paralipomenon libri: ad quem rex Hiram ligna de Libano ratibus transportabat, ut illinc terrestri itinere Hierosolymã deueherentur. Est autem oppidum Palæstinæ maritimum in tribu Dan. Religatæ ad saxum.) Fabula de Andromada ad saxum alligata, ut beluæ marinæ exponeretur, quam Perseus eo periculo liberauit, extat apud Ouidium libro Metamorphoseon quarto. Eleganter autem Hieronymus dixit spectatri cem. Siquidem, ut refert Pomponius Mella, ostendebãt olim Ioppenses clarum uestigium Andromae des a Perseo seruatæ, ac beluæ marinæ, immania ossa: atq; his argumentis contendebant hoc oppidum
D ante diluuium fuisse. Diuus Hieronymus in Ionæ commentarijs, scribit suis ad huc temporibus in littore ostendi solere saxa, quibus Andromada fuisset alligata. Plinius prodidit, Ioppen in colle sitam esse, præiacente saxo: in quo uinculorum Andromadæ uestigia ostenderẽtur. Eam illic coli, fabulosam ceto.

Repetitoq; itinere.) Vel quod ibi quieuerit, uel quod iam magis deflectat ad meridianã Syriæ par tem. Q2q̃ Plinius & Ptolemæus Neapolim habent, sed aliam ab hac. Hieronymus in locis Hebraicis, indicat hanc inclytam fuisse ciuitatem Palæstinæ, patriam Cleophæ. De Neapoli postea meminerit.

Cleophæ domum.) Apparet illic ecclesiam ostendi solere, quæ fuerit aliquando domus Cleophæ, in qua Christus, ut sacerdos fregit panem, atq; ita dedicauit. Bethoron superiorem & inferiorem.) De Bethoron superiore & inferiore condita a. Sara, habes primo Paralipomenon capite: & secundi capite octauo, quod Solomon extruxerit Bethoron superiorem & inferiorẽ, ciuitates muratas, habẽtes por tas, & uectes & seras. &c. Aialon & Gabaon.) Ciuitates sunt inter se finitimæ. De hac uictoria Iosue, & quomodo sol & luna pugnante illo steterint immoti, legis Iosue capite decimo. Hieronymus in de scriptione Iudææ uocat Haialon, si modo codex non est mendosus. Esse autem uallem & præruptũ sup quod orante Iesu, quondam luna stetit iuxta uillam. Nomen manebat etiam ætate Hieronymi contra orientem Bethelis. Tribus ab ea milibus distat, haud procul a Gabaa, & Rama Saulis urbibus. Et con cubinæ in frusta diuisæ.) De uxore Leuitæ nefarie constuprata a Beniamitis, & ad mortem usq; mul torum libidine defatigata, deq; eiusdem cadauere in duodecim dissecto partes, quæ singulæ ad singulas tribus missæ sunt: deq; Beniamitica tribu propemodum ad internitionem deleta, legis Iudicum, capite decimo nono, & item capite uigesimo. Propter Paulum apostolum.) Hoc adiecit, quod Paulus Be niamiticæ tribus fuerit, ut ipse testatus est. Vnde & illud in illum accõmodatur: Beniamin lupux rapax.

Quæ Adiabenorum regina.) Hoc adiecit, ne putaremus de Helena Argiua dictum. Porro Adiabe ni in Assyria sunt. Siquidem Syriæ pars ultra Armeniam, olim Adiabene uocabatur. Stephanus, osten dit mediã fuisse inter Euphratẽ & Tigrim. Vnde & Messene sit dicta. Quidã hinc uocabulũ inditũ pu tant Adiabene, quod ob frequentiam occurrentium fluminum transiri facile non possit. In hac Suidas putat inueniri Naphthã, id est, bituminis genus. Item fauces, quas uocant, ἄοφνον σόμιον, quod hinc hali tus exeat adeo pestilens, ut non solum animantia terrestria, si accesserint, uerum etiam superuolantes aues interimat. Qui si spargeretur, regionem prorsus inhabitabilem redderet. Nunc rectus fertur in sublime, ac mox refractus deorsum reflectitur. Ita fit, ut nec ea quæ sint in aere admodũ sublimi ledant, nec quæ in ambitu uersantur. Mausoleum magnificum monumentum uocant a Mausolo Cariæ rege, cui uxor incredibili sumptu monumẽtũ extruxit, haustis etiam in potu mariti cineribus. Vnde postea oia monumẽta Mausolea dici cœpta: cuiusmodi ob meritũ Helenæ uidetur illic erectum. Vrbem tri nominem.) Olim dicta est Salem, ut putat Iosephus. Vnde Melchisedek dictus est rex Salem: & insle xo nomine uocata est Salyma: deinde Solyma. Eadẽ dicta est Iebus, a Iebusæis incolis. Quibus eiectis

rex Dauid

A rex Dauid eam totius Iudeæ metropolim fabricatus est. Ab Helio postea Hadriano.) Apparet Ha drianum imperatorem prenomine Helium fuisse dictum: atq; hinc ciuitatem Heliam, siue Aeliam fuis se uocatam, quod hãc a Tito destructam, sic instauratam auxerit, ut loca resurrectionis & inuentæ cru cis, quæ prius extra mœnia fuerant, ætate diui Hieronymi, septentrionali muro circũdarentur, ut ipse testatur alibi. In Chronicis Eusebianis, testatur hãc urbem ab Helio Hadriano conditã fuisse, & in fron te eius portæ, qua Bethlehẽ uersus erat iter, sus habebatur marmori insculptus, significans Romanæ po testati subiacere Iudæos. Porro contumelioso symbolo, per suem representabant populum Iudæorum, quod ea gens a suillis carnibus superstitiosissime abhorreat. Sunt qui putãt hanc non ab Helio Hadria no, sed a Tito Helio Vespasiani filio extructam fuisse. Sion, quæ in arcem.) Sion Hebraice sonat ar cem siue speculam. Nam Sion mons est, in quo sita est Hierusalem, ut testatur Hieronymus in cõmen tarijs Esaiæ. Ariel, id est, leo dei.) Sic em̃ Hebræis sonat Ariel, & ita uerterunt Aquila & Symmachus teste Hieronymo. Atq; ita uocat Hierosolymam, non iuxta historiã, sed iuxta allegoriam: alioqui Ariel ciuitas est diuersa ab Hierosolyma. Hãc quidam putãt esse quam uocant Areopolim, quod Martis ido lum adhuc ibi coleretur. Sed quomodo hanc expugnarit Dauid, & eandem reædificarit: quoniã paucis explicari non potest, qui cupiet cognoscere, legat interpretationem diui Hieronymi, in hunc locum Esaiæ, capite uigesimo nono. Nam dissensus interpretum facit, ut alij intelligãt expugnatam & captam, alij instauratam. Supra centum & uiginti.) Id narratur a Luca in apostolorum actis, capite primo.

Vt Ioelis uaticiniũ comp.) Quod est apud hũc prophetã, capite secũdo. Sed & super seruos meos & ancillas, in diebus illis effundam spiritum meum. Perrexit ad Bethlehem.) Oppidum est distans ab Hierusalem sexto miliario, contra meridianam plagam, iuxta uiam quæ ducit Chrebron, teste Hie ronymo. Ad sepulchrum Rachel.) Locus est haud procul a Bethlehem in Ephrata, cui nomen indi tum est, sepulchrum Rachel, quod illic sepulta sit, ut testatur Hieronymus in Matthæum: & itẽ in Hie remiam. In quo Beniamin mater.) Rachel cum enixeretur Beniamin, secq; sentiret dolore mori, uoca uit eum Benoni, id est, filium doloris mei. Sed pater inflexit nomen in melius auspicium, & uocauit eũ Beniamin, quod sonat filius dextræ, ita legis Genesis, capite trigesimo quinto. Specum saluato ris.) Quod illic putetur fuisse natus Christus. In eodem propheta.) Nempe Esaia, cuius hæc uerba sunt, capite trigesimo secundo. Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asi ni. Vtrũq; uero prophetæ locum detorsit ad hanc rem, festiuiter magis q̃ serio. Nec enim de hoc asino aut boue locutus est prophera. Quin & illud annotandum, aliquanto secus Hieronymum hunc locũ citare, q̃ habeatur apud Esaiam. Cernere se oculis fidei.) Ad hunc respexit locum qui librum illum conscripsit, cuius initium est: Cogitis me o Paula & Eustochium, quisquis is fuit (nam Hieronymum authorem non esse, suo docebimus loco) cum ait: Ad presepe quoq; o Paula, te teste nato puero, & cæ
B tera quæ sequuntur. Bethlehẽ domus panis.) Hoc em̃ Hebræis sonat Bethlehem, Salue Ephrata.) Hebræis Ephrata fertilẽ, aut frugiferã sonat. Est aũt Bethlehẽ in Ephrata, ut paulo superi⁹ostensum est: & palam testatur Hieronymus, exponens psalmũ centesimum trigesimum primum. Regio inquiens Bethlehem usq; hodie appellatur Ephrata. Huius rei & aliæ scripturæ, testes sunt: Ephrata ipsa est Be thlehẽ. Atq; καρποφόρες.) Id est, frugifera, καρπὸς fructus est, φέρω, fero. Inde καρκοφόρος, ferax siue fer tilis. Zod quippe.) Varie deprauatus est hic locus, ob utriusq; sermonis Hebraici Græciq; insciti ã. Nõ nulli codices habebãt Zop, nõnulli Sod, nõnulli ו Vau. Hebræi gen⁹ nois aut psonæ, appositicia lit tera notant, non pronomine sicuti Græci & Latini. Proinde si scribat cũ adiectione ה he שִׁמַּעְנוּהָ, si gnificabit audiuim⁹eã, genere fœmineo. Si cũ adiectione ו Vau שִׁמַּעְנוּהוּ, significat audiuimus eũ, ge nere masculino. Quãq; in Hebraicis pariter & latinis exẽplarib⁹ habetur hic locus genere fœminino p ה he שִׁמַּעְנוּהָ. i. audiuimus eã, & מְצָאנוּהָ, id est, inuenim⁹ eam. Itẽ ἠκούσαμεν αὐτὴν καὶ εὑρομεν αὐτήν. Nec huiusce rei mentionem facit Hieronymus hunc enarrans psalmum, si uel illius, uel certe integri sunt illi cõmentarij. Vnde uidetur ad id data opera detorsisse, ob loci huius commoditatem. Vt te docente didici.) Hoc ita legendũ est, ut accipias Paulam, hæc loqui præsente Hieronymo, ad quem uerterit ora tionem, & a quo sermonem Hebraicum didicerit, quemadmodum testatur & postea. Vel ex hoc loco conijcere licet, diuũ Hieronymum Paulæ totius huius peregrinationis comitem fuisse. Adar.) Nam ea uox Hebræis significat, gregem uel populum. Historiam hanc legis, Geneseos capite uigesimo no no. Quidã putant Ader esse locum in quo fuit ædificatum templũ. Turrim Ader, id est, gregis appella tam, ob congregationẽ totius gentis. Diuus Hieronymus in Hebraicis quæstionibus putat esse locum iuxta Bethlehem, in quo grex angelorum cecinit in ortu domini, uel in quo Iacob pecora pauit, atq; hinc inditum nomen. Meminit huius loci Micheas. Et tu turris nebulosa filia Sion. Litus in postibus.) Litus participiũ est a lino, quod significat inunctus. Allusit ad historiã Exodi. Per uiam ueterẽ.) Sic appellatur in sacris litteris. Nec temere addidit, hoc cognomẽ: nimirũ innueris ueteris esse uitæ nõ Christianæ, studere diuitijs. Quæ ducit Gaçã.) Nã Gaça quõdã Phœnices post Palestinæ ci uitas fuit, siqdẽ Stephano credimus: de qua dictũ est alibi. Porro Gaça persica lingua diuitias significat: qua uoce tamẽ sint usi latini, uelut Horati⁹ in odis. Icci. Beatis nũc Arabũ inuides Gaçis, quod ea gens opulẽtia immodica fuerit infamis. Pomponi⁹ Mella, ꝓdidit Gaçã persica lingua sonare ærariũ, & hinc nomẽ inditũ huic urbi, quod cũ Cambyses armis Aegyptũ peteret, huc belli & opes & pecuniã cõtulis set. Vocẽ barbarã usurparunt latini ꝓ thesauro. Porro quod Hieronym⁹ addidit, uel potentiã dei, huc p

C tinet, quod eadem ciuitas dicta est Aça. Porro Aça Hebræis significat, robusta seu fortis. Quomodo Eunuchus Aethiops.) Allusit ad hoc, quod refert Lucas in Actis apostolorum, capite octauo. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge & uade contra meridianum, ad uiam quæ descẽdit ab hierusalẽ in Gaçam: hæc est deserta &c. Nec temere meminit de Aethiopis mutata pelle, quod dit ab hierusalẽ in Gaçam: hæc est deserta &c. Simulq; respexit ad illud Hieremiæ, capite. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam &c. Vetus relegit instrumẽtum.) Hoc refert ad uiam ueterem, quæ quasi notabat uetus instrumentum. Fontem repperit.) Velut aquam ui uam & nouã, qua renasceretur. Et apte discedit a Gaça, futurus Christianus. De fonte uero mox dicã.

A Bethsur uenit.) Hæc ætate Hieronymi uocabat Bethsura: uicus est in tribu Iuda, obuius uigesimo lapide euntibus ab Hierosolyma Chebron. Iuxta hunc fons est ad radices montis ebulliens, qui ab eadem in qua gignitur humo sorbetur. In hoc fonte putant eunuchum Candacis reginæ baptiçatũ fuisse. Escol.) Opinor hanc esse Escaul, quam Hieronymus indicat obuiam ad septentrionem ab Eleuthero poli proficiscẽtibus Nicopolim. Escol autem אשכל Hebraice sonat botrum. Diuus Hieronymus in Hebraicis quæstionibus, ostendit Mambre & Escol fratres fuisse amicos Abrahæ. Vnde nomẽ inditum est locis. Saræ cellulas.) Id est, paruas ædiculas, quæ illic monstrabantur, ob miraculũ antiquitatis, in quibus genuit Isaac. Ac uestigia quercus.) Nempe apud Mambre, de qua dictum in superioribus scholijs. Vestigia uocat monumenta, quæ diuus Hieronymus alibi testatur extitisse usq; ad tempora suæ infantiæ: quamq; ibi terebinthum uocat. Atq; inde consurgens.) Nam Chebron haud procul abesse a conualle mambre, in qua deum uidit Abraham, legimus Geneseos, capite decimo tertio. Hæc uillula dicta est & Chariath arbe. Abest ab Hierosolyma uiginti duob⁹ ferme passuũ milibus. Cariath arbe.) Cariath arbe sonat Hebræis uicum, uel oppidum quatuor uirorum, quod illi putant illic quatuor esse sepultos Adam, Abraham, Isaac & Iacob. Porro eũdem fuisse locum Chebron & Chariath arbe, testatur Iosue caput decimumquartũ. Rursum libri Iudicum, caput primum. Antiquitus dicebatur Cariath arbe, postea cõmutato noie dictus est Chebron. Adam magni.) Sic eñ legis Iosue, capᵉ. 14. Adam maximus ibi inter Enakim situs est. Sed de his diximus alias. Caleb quartũ putẽt.) Hic erat filius Iephone, cui Iosue montem Chebron possidendum tradidit, ut habetur eo quem modo citaui loco. Montana eñ fuisse regionem significat, cũ ait, ascẽdit Chebron. Cariath sepher.) Quod Hebræis sonat, uiculum litterarum. Hunc locum olim Dabir uocatum fuisse, postea dictum Cariathsepher, testatur Iudicum libri, caput primum, & eundem nõ procul abfuisse ab Chebron. Litterã occidentem.) Allusit ad illud Paulinum. Littera occidit, spiritus autem uiuificat. Othoniel filius Iepho.) Quemadmodum Axa uxor Othoniel, suasu mariti petierit a patre suo Caleb, irriguũ superius & inferius, pro arente terra Australi, legis Iosue, capᵉ. 15. Caphar Barucha,) Sonat uillam benedictiõis. Quomodo Abraham p̃ D duxerit angelos euntes Sodomã, legis Geneseos, capite decimo octauo. Apparet in monte locum esse. Latam despiciens.) Nimirum e monte: & desertum est ad meridiem. Ac terram quondam Sodomæ.) Quondam dixit, quia nunc lacus est pestilens, quem mortuũ uocant mare. Cæteri lacum Asphaltiten, a bitumine quod solũ gignit. Apud Strabonẽ Sirbonis ni fallor appellatur, de quo prodigiosa quædam prodidit libro decimo sexto, Addens Sodomam metropolim fuisse regionis olim tredecim oppidis habitatæ: quæ deinde terremotu sit absorpta, quod terra fuerit ignea. Eratosthenes putat id lacuum inundatione contigisse, qui subinde erumpentes terram contexerint. Balsami uineas.) De uinea Engaddi sit mentio in Cantico cãticorum, Botrus Cypri dilectus meus mihi in uineis Engaddi. Hieronymus in Hebraicis quæstionibus ostendit grandem uicum fuisse in tribu Iuda, palmarum & opobalsami fertilẽ, prius dictum Asason Thamar, id est, urbs palmarũ. Imminet mari mortuo. Cuius opus sunt.) Significat incestum cõcubitum Lot, cum utraq; filia: e quarum altera natus est Moab princeps eius populi: ex altera Ammon, author primus eius gentis. Vterq; populus illaudatus in diuinis litteris. Et Segor uitulum conternantem.) Segor ciuitas, sola superfuit ex incendio quinq; ciuitatũ Sodomorũ. Imminet mari mortuo, diuidit Moabitas a Philistæis. Hieronymus testatur in hac positum fuisse præsidiũ Romanorũ. Iuxta hanc gigni balsamũ, & poma palmarum, pristinæ ubertatis indicia. Quõdam uocata fuit Bala, quod Hebræis sonat absorpta: quod tertio terrarũ motu fuisset prostrata. Vnde & Lot ei loco diffidebat. Segor autẽ Hebræis sonat paruulam seu iuniorem. Syrorum autem lingua Zoara dicitur: uoce idẽ significãte illis, quod ludæis Segor. Porro quod adiecit, uitulã cõternantẽ, uoce nimirũ a tertione cõficta, q̃d' apud Hebræos habeat שלישית, sumpsit ex Esaiæ, capᵉ. 15. Vectes eⁱ⁹usq; ad Segor uitulã cõternantẽ. Speluncæ Lot.) Apparet ostendi solere speluncã in qua filiæ Lot, cũ eo cõcubuerũt. Descenderat eñ in speluncã diffisus urbi Segor: & ob eã causam diuus Hieronymus nõ putat excusan dũ Lot, ut cui dñs promiserit in Segor tutũ fore ab incẽdio. Diu hæreo in meridie.) Significat hanc partẽ Australẽ fuisse. Quidã codices habebãt: Deinde diuertit ad meridiẽ: uerũ prior lectio plus habet festiuitatis, propter phantasiã historicã. Imaginatur eñ se in his locis uersari, quos describit, & uelut animo obambulat. Possunt aũt hæc uerba ad Paulã accõmodari, ut eã ita loquentẽ faciat: Diu hereo in meridie, uelut offensam memoria rerũ parũ lætarũ, præsertim cũ illic dormiat sponsus in cãticis, quẽ magis expedit in nobis uigilare. Porro de Ioseph qui iussit adesse fratres suos, ut secum conuiuium agerent in meridie, legis Genesis, capite. 43. Cuius conuiuij simulq; capitis hic est finis: Biberuntq; & inebriati sunt cum eo. Ab his igitur male ominatis locis reflectit se ad montem Oliueti, ut felicioris ominis.

Reuertar

A Reuertar Hierosolymam.) Ab extrema meridiana parte, reflectit ad septentrionem & occidentem. Et per Thecuam atq; Amos.) Duo montes sunt in conspectu redeuntibus a mari mortuo Hierosolymam, ultra hos ostendit se mons Oliueti. Thecua buccinam, sonat. Amos fortem. Rutilantem montis oliueti crucem.) Apte dixit rutilantẽ, ob ruborem sanguinis. Nõnulli codices p̃ crucẽ scriptũ habebãt lucẽ, ut intelligas de luce ascẽdẽtis in cœlũ Iesu. In quo p̃ anos singulos.) Sic habes in Numeris. ca. 19. De quo saluator ascẽdit ad patrẽ.) Montẽ oliueti, torrens Cedron interfluit, cũq; diuidit ab Hierosolyma ad exortũ solis, ubi ultima uestigia dñi humo impressa, adhuc ætate diui Hieronymi monstrabant, ut ipse litteris prodidit, non absq; memorabili miraculo. Eteñ cũ terra eadem, quotidie a credentibus hauriretur, nihilominus sancta illa uestigia, cõtinuo pristinũ statum recipiebant. Addit & aliud miraculum, cum eo in loco conderetur ecclesia, summum illius cacumen nunq̃ potuit contegi neq; concamerari, sed semper ab ima terra usq; ad summũ cœlũ patuit iter, qua dominicũ corpus ascenderat in cœlum. Ad huiusmodi igitur spectacula properabat Paula. Abest mons ab Hierusalem, itinere sabbati, in hoc Christum ascendisse, testatur Lucas in actis, capite primo. De tẽplo transmigrantes.) De Cherubim migrãtibus, legis apud Eçechielem, capite decimo. Rursum de nouo templo, per quod uult intelligi Christianam ecclesiam, legis apud eundem, capite quadragesimo. Refert simile quiddam & Iosephus de transmigratione uirtutum e templo. Sepulchrum Laçari.) Id ostendebatur in Bethania. Ea est uilla in latere montis oliueti, secundo lapide ab Hierosolyma. Quo in loco extructam ecclesiam fuisse, testatur alibi Hieronymus Laçari suscitati monumentum. Betphage uillam.) Betphage uiculus erat sacerdotum, in mõte Oliueti situs. Sonat autem ut uidetur Hebraice, domus maxillarum. Sic enim exponit Hieronymus enarrans euangelium Matthæi. Ex hoc loco Christus misit suos discipulos, qui adducerent pullum asinæ, quem nunc trahit ad allegoriam. Rectoq; itinere descendebat Hiericho.) Recto, quia ante hac ob montes obuios, nõ nihil circumacta est. Cæterum Hiericho dicta est & oça. Est in tribu Ephraim, oppidum bis subuersum, bis item instauratum. Hoc dominus Iesus dignatus est sua illustrare prædicatione. Cogitans illum de euangelio.) Via quæ ducit ab Hierusalem in Hiericho fuit olim infamis latrociniis. De parabola uulnerati a latronib⁹, legis Lucæ, capite decimo. Et locũ Abdomim.) Hebræis enim sonat sanguinem. Et arborem Sycomorum.) Id accidisse iuxta ciuitatem Hiericho, testatur Lucas, capite decimonono. Apparet arborem adhuc monstrari solitam ætate Hieronymi. Peccata calcabat.) Quod Zacheus arborem sycomorum ascendit, uti Iesum uideret, legis Lucæ decimo nono, idq; accidit in Hiericho. Sycomorus autem sonat fatua ficus, quam
B Hieronymus interpretatur peccata, lœtaliter dulcia. Ea calcat, qui festinans ad Christum, erigit se in altum, & prius amatas illecebras spernit. Cæcorum loca.) De duobus cæcis legimus apud Matthæum capite nono. Verum hos duos nõ illuminauit priusq; reuersus esset in domum suam, hoc est Naçareth. Cæterum Barthimeum, Thimei filium sanauit in Hiericho, peruictus illius improbis clamoribus, ut refert Lucas, capite decimooctauo, ubi palam indicat hoc accidisse in uia, quæ ducit Hiericho. Fundauit Hasel in Abiram.) Ita Iosue, capite sexto, imprecatus est, postq̃ hanc urbem euerterat. Maledictus uir coram domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Hiericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius. Hanc enim Iosue subuertit funditus. Et aceruum præputiorum.) Nam Hebrais Galgala sonat collem præputiorum, uel collem circũcisionis. Hæc uocabatur secunda circũcisio facta per Iosue, sicuti refertur Iosue, capite quinto: eiq; loco nomen est inditum Galgala, qui factum testaretur. Huc respexit Hieronymus, cum ait: secundæ circũcisionis mysterium, interpretans euangelium, quæ circũcisio est non carnis, sed affectuum animi. Ostẽdebatur ætate Hieronymi locus desertus, eorum, quæ illic fecit Iosue uestigia retinens, miro cultu habitus ab illius partis incolis, hoc est orientalibus. Et duodecim lapides.) Duodecim lapides quos Iosue, premonitus a deo, iussit ab electis e singulis tribub⁹ uiris deportari, e Iordane sublatos, legis Iosue, capite quinto in ipsa statim fronte. Et fontem quondam legis.) Hoc primum miraculum fecit Heliseus, post arreptum in aera Heliam, atq; id temporis habitabat Hiericho. Quæ ciuitas cum esset accommoda incolis, sed aquas haberet steriles & insuaues, Heliseus sale immisso in fontem, reddidit eas salubres ac fertiles, ut legis quarto Regum libro capite secundo. Verum autem Heliseum, Christum interpretatur Hieronymus, qui amaram & inutilem Moysi legem, sua gratia condulcauit & salutiferam reddidit. Feruentissimo æstu.) Subest tacita ἀναγνώσεις, in nocte & æstu feruentissimo, iam nondum orto sole tamen illa feruebat, & ideo properabat ad flumen. Quomodo in medio Iordanis.) Quemadmodũ aquæ Iordanis inferiores in mare defluxerint, superiores constiterint, montis instar intumescentes, alueo qui in medio erat sicco relicto, donec sacerdotes portantes arcam fœderis una cum populo transirent: Legis Iosue, capite tertio. Longum est, si uelim de Achor.) De Achan lapidato a filijs Israel, omnibus illius facultatibus igni exustis, propterea quod suffuratus fuerat de rebus hostium, lege Iosue caput septimum. Achor autem interpretatur turbationem, quod Iosue dixerit ei qui peccarat: Quia turbasti nos, exturbet te dominus in die hac. Bethel domo dei.) Id enim sonat apud Hebræos Bethel. De Iacob legis Genesis, capite uigesimo octauo: quomodo supposito capiti lapide dormiens uiderit mysticam illam scalam. Cõnexuit autem huius lapidis allegoriam, cum eius allegoria, de quo scribit Zacharias, capite tertio. Quia ecce lapis quẽ dedi coram Iesu, sup lapidem unum septem oculi sunt.

Sepulchra

C Sepulchra quoq;.) De Iosue sepulto in monte Ephraim: deq; Eleaçaro filio Aaron, & illic sepulto, legis Iosue capite ultimo. Porro mons Ephraim uergit ad deserta, in quo ciuitas est Thamnasara, siue Thamna: in hac Hieronymus indicat suis quoq; temporibus magnum sepulchrum ostendi solere. Porro mōtis nomē est Gaa. In Gabaa.) Gabaath est in tribu beniamin, urbs Phinees. Quod distributor possessionū &c.) Nam Iosue in sua possessione legitur fuisse sepultus. Ea sita est in monte Ephraim. Vnde mirata est Paula, quid sibi uoluerit Iosue, quod mōtuosa & aspera sibi sumpserit, cū ipsi in manu esset, cāpestria quæ fertiliora sūt deligere, Siue quod id esset singularis cōtinentiæ, neq; eū huiꝰ tēporis principes meliora tātū sumerēt, sed si possent oia uendicarent, Siue quod subest mysteriū, uirtute nō in mollibus, sed in duris & arduis rebus esse sitam. Et raptū Sabinarum.) Romani per speciē ludorū solēnium, Sabinorum mulieres rapuerunt, ne noua ciuitas, inopia mulierum periret, ut refert Titus Liuius libro primo. Itidem & Beniamitæ, ne periret tribus, quæ propter constuprationem unius mulieris pene deleta fuit, rapuerūt puellas aliarum tribuum: solēnes choros ducentes in Silo. Historiam legis ludit cum capite ultimo. Altare dirutum.) Quoniam Beniamitæ sacrificantes ex insidijs adoriebantur.

Præcucurrit.) Vel quia tempore prior, uel quia uiolentior. Certe similis utriusq; causa: & simili occasione utriq; sunt usi. Transiuit sichem.) Ea fuit ciuitas Iacob, sic uocata a filio Emor regis sui. Est autem in Samaria, non procul a sepulchro Ioseph. Iuxta hanc dominus Iesus collocutus est cum muliercula Samaritana. Quo quidem in loco postea ecclesia extructa est, ex latere montis Gaçirim. Eam suis ad huc temporibꝰ extitisse, testatur alibi diuus Hieronymus. De Neapoli meminit Plinius & Ptolemæus. Cæterum in locis Hebraicis Hieronymus hanc urbem Sichar uocat, nisi corruptus est codex. Dosithei errore.) Is hæreticus fuit Iudaiçans. Sebasten, id est, Samariam.) Samaria regalis erat ciuitas tribus Israel, in uertice Somer montis sita, media inter Galilæam & Iudæam. Vnde quondam omnis illa regio Samaria fuit dicta. Ciuitas ipsa ab Herode Antipatri filio, græco uocabulo σεβαστή dicta est, quod latine sonat augusta. Nam latini uocant augustum, quod maiestatem quandā præ se ferat, id quod græci uocant sebaston, a uerbo σέβομαι, quod est ueneror & adoro. Abdias propheta.) Extat historia libro Regum tertio, capite decimooctauo. Nutriculam domini.) Vnde dictus est Naçareus: & olim Christiani probro Naçarei uocabantur. Naçareth autem est uicus in Galilæa iuxta montem Thabor.

Chanaan & Capharnaum.) Nam in Chanaa galileæ mutauit aquam in uinum. Et in Capharnaum demigrauit relicta Naçareth, posteaq; tentatus fuit a diabolo, atq; illic auspicatus prædicationem regni dei: & in eadem ciuitate sanauit filiū Centurionis paralyticum. Porro Chanaa oppidum fuit in tribu Assur, galileæ gentium. Capharnaū oppidū est haud procul a stagno Geneçareth in galilæa gentiū, D sitū in finibus Zabulon, & Neptalim, ut in locis Hebraicis indicat Hieronymus. Lacum Tyberiadis.) Iordanis qui ex Penade sorte oritur iuxta mōtem Antilibanū, ubi prima conualliū obtigit occasio in lacū se fundit, longū sedecim milia passuū: latū sex mil. Genesareth, siue genesarā uocant. Amœnis oppidis circūsept⁹ est. Rursum in alueo suo aliquādiu ꝓgressus, lacū Tyberiadis facit. Etiam si Plinius, libro quinto, capite. 15, uidetur ex utroq; unum facere lacum. Nouissime decurrit in lacum Asphaltiten: quem eundem, ut dixi, mare mortuum uocāt. Scandebat montem Thabor.) Non temere addidit, scandebat. Est enim mons mira rotunditate sublimis, sicut alibi diximus in medio galileæ, diri mens tribus Isachar & Neptalim. Eundem uocant Itabyrium. Campos latissimos galileæ.) Est enim mons Thabor, ut dictum est in medio galileæ. Et ab hoc monte descendit exercitus Barach pugnaturus aduersus hostes. Historiam legis ludicum capite quarto. Torrens Cison.) Est iuxta mōtem Thabor. Hoc loco dimicatū est cum Sisara: ut testatur in locis Hebraicis. Est & ciuitas Cison in tribu Issachar separata leuitis. Et oppidum iuxta Naim.) Iuxta, hoc loco aduerbium est. Naim autem distat a Thabor monte, secundo miliario contra meridiem iuxta Endor. De filio uiduæ in uitam reuocato, legis Lucæ capite septimo. Transibo in Aegyptum.) Nam omisso itinere reflectit ad occidentem meridionalem. Et in Socoth.) Hic fuit prima mansio filiorum Israel exeuntium ex Aegypto: etiam si Hieronymus in explicandis mansionibus ad Fabiolam, hanc secundam facit. Apud fontem Sampson.) Ostendebatur, ut apparet, locus dictus fons Sampson, ob fontem, quem illi sitienti deus elicuit e dente maxillæ asini. Vnde dictus est locus fons inuocantis de maxilla: ut legis ludicum, capite decimo quinto. Vt refocillatus uideam.) Alluit ad hoc quod scriptum de Sampsone: Quibus haustis refocillauit spiritum & uires recepit. Morasthi.) Hic est uiculus Palestinæ, haud procul ab Eleutheropoli situs, patria Malachiæ prophetæ, unde & Morasthites cognominatur. Eodem in loco monstrabatur illius sepulchrum. Et ex latere derelinquam.) Has regiones ut impias non inuisit, sed ad leuam relinquit. Chorreos.) Horum fit mentio in sacris litteris. Ietheos.) A Ietheth quæ est regio principum Edom, in Gabalenæ, hoc est Idumæa. Idumæam.) Huic postea commutatum est nomen Gabalene. Regio quondam Esau, a quo uocabulum inditum Idumæa, quod ille Edom uocatus sit. Plinius item, Idumeam partem facit maritimæ Syriæ. Lachis.) Vna est e ciuitatibus, quas cœpit Iesus, rege eius interfecto. Et per arenas mollissimas.) Huiusmodi describit Lucanus in Libya. Ad Aegypti fluuium Sior.) Opinor hunc esse quem alij Nilum uocant. Gessen.) Hic habitauit Iacob cum liberis. Et campos Thaneos.) De quibus legis psalmo septuagesimo septimo. Hic Moyses & Aaron ædiderūt sua prodigia. Et hic habitarūt Hebræi, qui mœtu Babyloniorū fugerant cū Hieremia.

Versa est

A Versa est in Alexandriam.) Alexandria ciuitas est Aegypti, inter Aphricam Aegyptum & mare, quasi claustrum posita: in qua corpus diui Marci euangelistæ conditum, sua ætate a fidelibus honorari solere, testatur diuus Hieronymus. Versam dixit ob nomē commutatum ab Alexandro magno, qui eā aut condidit, aut instaurauit: cuius meminit Plinius, libro quinto. Et oppidum Nitriam.) Alluit ad nitrum, quod olim adhibebant in eluendis uestium maculis, ob acrimoniam: cuius uice nūc utuntur cinere ac lixiuio, siue sapone. Apparet autem hoc oppidum nuper cōuersum fuisse ad religionem Christi. Isidoro cōfessore.) Is episcopus fuit Pelusiotarū, uir eruditus, qui libris epistolaribus interpretat⁹ est sacram scripturam, ut testis est Suida. Macarios, Arsetas.) Nomina sunt illustriū apud Aegyptios monachorum. Sed festiuitatis gratia, numerum singularē, mutauit in pluralem. De Pelusio magnā.) Pelusiū est unū ex ostijs nili, proximū ludeæ. Apparet terrestri itinere peruenisse usq; ad Alexandriā & Nitriam: deinde ob intolerabilē regionis æstū, ab ostio Pelusiaco renauigasse in Iudæam. Cæterū pro magna, quidā codices habebant, magnā: quidam Maioma, nonnulli Naçumā. Apud Stephanū reperio Magnā insulā Libyæ. Nec de Maioma, aut Naçuma quicq; inuenio, quod ad hoc iter faciat. Aut igit in telligendū est illā magna nauigatione, hoc est, perpetua rediisse: sicut dicimus, magnis itineribus huc cōtendit. Aut Maioma, siue Naçuma portus est nomen, ad quē appulerit rediens in Iudæam. Genuino me semp &c.) Genuini dētes sūt, q sub gena latent, q & canini dicūt. Vnde q mordacius, obloquūtur, genuino dicunt rodere. Persius. Et genuinū fregit in illis. Cornicē Aesopi.) Sentit de Apologo Aesopi, apud quē cornicula, furtiuis auiū plumis se uestierat: Cūq; primū esset oibus miraculo, ob insolitā colorū uarietatem, demum suam quibusq; reuellentibus plumam, nudata risui fuit. Versuram quoq; sæpe.) Quidam haud contenendi codices pro uersuram, habebant usuram, sed mendose. Nam uersuram latini uocant, cum æs alienum, ære alieno dissoluitur. Ita Paula cum deesset pecunia, mutuo sumebat ad usurā. Eam ad diem præscriptum cum rursus non esset quo resolueret, denuo sumebat mutuum ab alio, quo sui perius æs alienum redderet, creditore tantum mutato, manente nihilominus obligatiōe. Exempla sunt apud Terentium, Donatum interpretē & Senecam. Suis Buccinatoribus.) Miram & gratiam & Emphasim addidit metaphora. Nam Buccinatores sunt, qui buccina canunt. Et buccina admonetur populus, ut audiat præconium, aut ædictum publicum. Vnde ambitiosos laudatores, buccinatores uocat. Feriūtq; summos.) Versus est ex odis Horatianis, quem Hieronymus eo detorsit, ut significet ægre/giam uirtutem obnoxiam esse inuidiæ. In eundem sensum Titus Liuius. Liuor, inquit, uelut ignis, alta petit. Quāq; Horatius in aliam sententiam dixit: nempe magnam fortunam expositam esse tristibus casibus. Adad idumæam.) Hic Adad puer fugerat in Aegyptū, interfectis a Dauid oīmbus masculini generis Idumæis. Inde mortuo Dauid, iam grandior factus, & adiutus opibus Pharaonis, negotium exhibuit Solomoni, ut legis libro Regum tertio, capite undecimo. Videtur autem significare Ruffinum.

B Allophylis,) Hoc est alienigenis. De Iacob quomodo ob inuidiam fratris Esau fugerit in Mesopotamiam, legis Geneseos, capite uigesimo octauo. De Dauid, quō a Saul inuidente suæ gloriæ, profugerit ad Achis Philisteū, legis Regū primi libri capite uigesimo septimo. Patiens eīm uir.) Sic habet Solomō in Prouerbiorum, capite decimoquarto. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia: qui autem impatiens est, exaltat stulticiam suam. Toxotij sui.) Hic erat filius Paulæ, natu minimus. Et matris dolorem.) Nonnulla exemplaria habebant, matricis dolorē: utraq; lectio tolerabilis, nisi quod argutior est matris: ut intelligas affectum maternum, quoniam de filiarum obitu, paulo ante meminit. Conueni hominem.) Error quem coarguit, partim sapit Origenem, uel potius Platonem, & uidetur Ruffinum subnotare tacito nomine. Christi flammeo.) Flammeum est quo fœminæ tegunt sua capita. Præsens utriusq; nostri intentatur naufragium.) Ita constanter habebant exemplaria; neq; cuiq; obscurum est, quin hic locus sit deprauatus. Arbitror ita legendum, Præsens utriq; nostrum intentatur naufragiū, ut intelligas Eustochium & Hieronymum pariter Paulæ obitu fuisse periclitatos, cum illa uiua fuissent felices. Iusto & impio, bono & malo.) Ita scribit Ecclesiastes capite nono: eo quod uniuersa æque eueniant, iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti uictimas, & sacrificia cōtemnenti. Sicut bonus, sic & peccator: ut periurus, ita qui uerum deierat. Verā Noemi.) נָעֳמִי Noemi Hebraice sonat pulchram, uel consolatam. Id trahit ad Paulam. Porro locus est Ruth, capite primo.

Nunc tibi librum.) Ad Eustochium filiam loquitur, non ad Paulam. Ad duas lucubratiunculas.) Dictamus, cum ipsi non scribimus, sed notario scribendum pronunciamus, hoc est, lingua tantū utimur nostra, manu aliena. Et mirum est senem, ut apparet pene decrepitum, tantū potuisse duabus dictatiunculis, præsertim luctu occupatum. Exegi monumentum.) Exegi, pro perfeci dixit: monumentum uocat hunc librum, quem de illius scripsit uirtutibus. Retulit autem Carmen ex odis Horatianis. Exegi monumentū ære perennius. Regaliq; situ pyramidum altius. Quod non imber edax, non aquilo impotens possit diruere, aut innumerabilis. Annorū series, aut fuga temporū. Aere perennius.) Nam antiquitus ponebantur æreæ statuæ, aut tituli in æs incidebantur, ad propagandam in posteros defuncti memoriam. Verū huiusmodi monumēta, si tempestatis, aut hominum iniuria non demolitur, certe tēpus ipsum omnia consumens, abolet. Ingenij monumenta, sola perpetua sunt, & in omne durant æuū. Agamēnonis inclyta.) Maternum genus duxerat a Scipionibus & Gracchis, paternum ab Agamēnone. Diuitias sobolem.) Post hoc carmen, quidam codices additum habebāt hunc uersum. His fruitura locis felix ubi dona magorū. Mihi uidetur superesse.

ANTIDOTVS.

pietatem

C

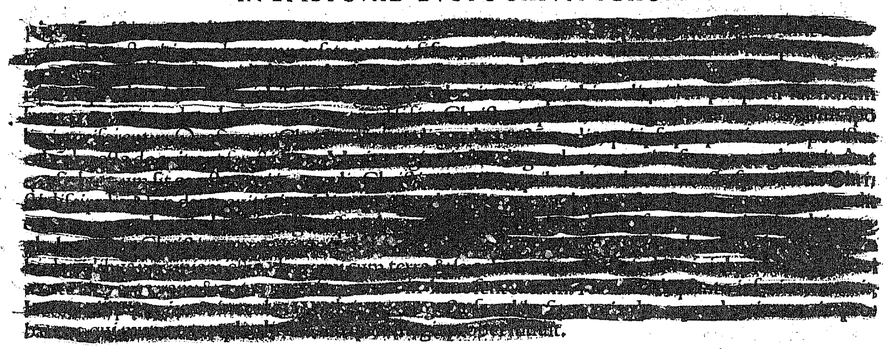

AD EVSTOCHIVM VIRGINEM EPITA
PHIVM PAVLAE MATRIS.

SI cuncta corporis mei membra uerterẽtur in linguas,& omnes artus humana uoce resonarent:nihil dignũ,sanctæ ac uenerabilis Paulæ uirtutibus dicerem. Nobilis genere,sed multo nobilior sanctitate:potens quondam diuitijs,sed nunc Christi paupertate insignior. Gracchorũ stirps, soboles Scipionũ,Pauli hæres,cuius uocabulũ trahit,Martiæ Papyriæ matris Africani,uera & germana ꝓgenies,Romæ prætulit Bethlehem,& auro tecta fulgentia,informis luti uilitate mutauit.Non mœremus quod talẽ amisimus:sed gratias agimus,quod habuimus,imo habemus.Deo eñ uiuunt omnia,& quicquid reuertitur ad dñm,in familiæ numero cõputatur.Quãꝯ amissio illius,cœlestis domus habitatio sit:quæ ẽꝑdiu in corpore fuit,peregrinata est a dño,& uoce semper flebili querebatur,dicẽs:
D Heu mihi,quia peregrinatio mea prolongata est,habitaui cum habitãtibus Cedar,multũ peregrinata est anima mea. Nec mirũ,si plãxerit se uersari in tenebris(hoc eñ Cedar interpretatur) cũ mundus in maligno positus sit:& sicut tenebræ illius,ita & lumen eius.Luxq; in tenebris luceat,& tenebræ eã non cõprehenderunt.Vnde & illud crebrius inferebat: Aduena sum & peregrina sicut omnes patres mei.Et iterũ: Cupio dissolui & esse cum Christo.Quoties autẽ infirmitate corpusculi(quã incredibili abstinentia,& duplicatis contraxerat ieiunijs)uexabatur,hoc in ore uoluebat:Subijcio corpus meũ,& in seruitutẽ redigo,ne alijs prædicãs,ipsa reproba inueniar.Et,bonũ est uinum non bibere,& carnem non manducare.Et,humiliaui in ieiunio animã meã,& totũ lectum meũ uersasti in infirmitate mea,& uersata sum in miseria,dũ mihi configit̃ spina.Atq; inter doloris aculeos quos mira patientia sustinebat,quasi apertos sibi cœlos aspiceret,loquebatur:Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?& uolabo & requiescam?Testor Iesum & sanctos eius,ipmq; propriũ angelum qui custos fuit & comes admirabilis fœminæ,me nihil in gratiã,nihil more blandientium loqui:sed quicquid dicturus sum:pro testimonio dicere:& minus eius esse meritis,quã totus orbis canit:sacerdotes mirantur,uirginum chori desyderant,monachorũ & pauperum turbæ deplangũt.Vis lector eius breuiter scire uirtutes?Omnes suos pauperes pauperior ipsa dimisit.Nec mirum,de proximis & familiola quã in utroq; sexu de seruis & ancillis in fratres sororesq; mutauerat,ista proferre:cũ Eustochiũ uirginẽ,& deuotam Christo filiam in cuius consolationẽ libellus hic cuditur,procul a nobili genere,sola fide & gratia diuitẽ reliquerit. Carpamus igitur narrandi ordinem.Alij altius repetant,& a cunabulis eius,ipsisq;(ut ita dicam)crepundijs matrem Blesillã,& Rogatum proferant patrem:quorũ altera Scipionũ,Gracchorũq; progenies est: Alter per omnes fere Græcias usq; hodie,stẽmatibus & diuitijs,ac nobilitate Agamẽnonis fertur sanguinẽ trahere:qui decennali, Troiam obsidione deleuit.Nos nihil laudabimus,nisi quod propriũ est,& de purissimo sanctæ mentis fonte profertur.Quãꝯ dñs atq; saluator in euangelio doceat apostolos scisscitantes quid sibi redditurus sit,qui sua pro nomine eius dimiserunt,centuplum in præsentiarum recepturos, & in futuro uitam æternã.Ex quo intelligimus,non laudis esse possidere diuitias,sed pro Christo eas

A sto eas contẽnere.Non tumere ad honores,sed pro dei fide,eos paruipendere.Vere quod pollicitus est seruis suis & ancillis,saluator reddidit in præsenti.Nam quæ unius urbis contempsit gloriam,totius orbis opinione celebratur.Quam Romæ habitantem,nullus extra Romam nouerat:latentem in Bethlehem & barbara & Romana terra miratur.Cuius eñ gentis homines ad sancta loca non ueniunt? Quis autem in sanctis locis præter Paulam,quod plus inter homines miraretur,inuenit?Hæc sicut inter multas gemmas preciosissima gemma micat: & iubar solis,paruos igniculos stellarum obruit & obscurat:ita cunctorum uirtutes & potentias,sua humilitate superauit.Minimaq; fuit inter omnes,ut omnium maior esset.Et quãto se plus deijciebat:tantomagis a Christo subleuabatur.Latebat,& non latebat.Fugiendo gloriam,gloriã merebatur:quæ uirtutem,quasi umbra sequitur:& appetitores sui deserens,appetit cõtemptores. Sed quid ago narrandi ordinem prætermittens? Dum in singulis teneor,non seruo præceptæ dicendi. Tali igitur stirpe generata,iuncta est uiro Toxotio,qui Aeneæ & Iuliorum altissimum sanguinem trahit. Vnde etiam filia eius Christi uirgo Eustochium Iulia nuncupatur,& ipse, Iulius a magno demissum nomen Iulo. Et hæc dicimus,non quod habentibus grãdia sint,sed quo contemnentibus mirabilia. Sæculi homines suspiciunt eos, qui his pollent priuilegijs.Nos laudamus,qui pro saluatore ista despexerint:& mirum in modum quos habentes paruipendimus, si habere noluerint contemnentes, prædicamus.His inquã orta maioribus,& fœcunditate ac pudicitia probata:primum uiro,deinde propinquis,& totius urbis testimonio, cum quinq; liberos ædidisset:Blesillam super cuius morte,eam Romæ consolatus sum:Paulinã quæ sanctum & admirabilem uirum, & propositi & rerum suarum Pammachium reliquit hæredem: ad quem super obitu eius paruulum libellum ædidimus:Eustochium,quæ nunc in sanctis locis,uirginitatis & ecclesiæ monile preciosum est:Ruffinam,quæ immaturo funere,piũ matris animum consternauit: & Toxotium, post quẽ parere desijt:ut intelligeres eam,nõ diu seruire uoluisse officio cõiugali:sed mariti desyderio,q marẽ optabat,liberos ædidisse: postꝯ
B uir mortuus est:ita eum planxit,ut prope ipsa moreretur:ita se conuertit ad domini seruituteñ: ut eius mortem uideretur optasse.Quid ego referam: amplæ & nobilis domus,& quondã opulentissimæ,omnes pene diuitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos clæmentissimum animum,& bonitatem etiam in eos quos nunꝯ uiderat euagantem? Quis inopum moriens nõ illius uestimentis obuolutus est? Quis dinicorum non eius facultatibus sustentatus est? Quos curiosissime tota urbe perquirens,damnum putabat,si quisꝯ debilis & esuriens cibo sustentaretur alterius.Spoliabat filios,& inter obiurgãtes propinquos, maiorem se eis hæreditatem, Christi misericordiam,dimittere loquebatur. Nec diu potuit excelsi apud sæculum generis, & nobilissimæ familiæ uisitationes & frequẽtiam sustinere.Mœrebat honore suo,& ora laudãtium declinare ac fugere festinabat.Cũq; orientis & occidentis episcopos,ob quasdam ecclesiarum dissensiones Romam imperiales litteræ contraxissent:uidit admirabiles uiros,Christiq; pontifices,Paulinũ Antiochenæ urbis Episcopũ:& Epiphaniũ Salaminæ Cypri,quæ nũc Constãtia dicitur:Quorũ Epiphaniũ etiam hospitem habuit: Paulinum in aliena manentẽ domo, quasi proprium,humanitate possedit.Quorum accensa uirtutibus,per momenta patriam deserere cogitabat.Non domus,non liberorum,non familiæ, non possessionum,non alicuius rei, quæ ad sæculum pertinet,memor: sola(si dici potest)& incomitata ad eremũ Antoniorũ atq; Paulorum pergere gestiebat. Tandemq; exacta hyeme,aperto mari,redeuntibus ad ecclesias suas episcopis,& ipsa uoto cum eis,ac desyderio nauigauit. Quid ultra differo? Descendit ad portum,fratre,cognatis,affinibus:&(quod his maius est)liberis prosequentibus,& dæmentissimam matrem pietate uincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur,& remorum ductu nauis in altum protrahebatur.Paruus Toxotius supplices manus tendebat in littore.Ruffina iã nubilis:ut suas expectaret nuptias,tacens fletibus obsecrabat.Et tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietate in deum superans. Nesciebat se matrem,ut Christi probaret ancillam.Torquebantur uiscera,& quasi a suis membris distraherentur,cum dolore pugnabat:in eo cunctis admirabilior,quod magnam uinceret charitatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatem,nihil crudelius est,cꝯ parentes a liberis separari.Hoc cõ

C trā iura naturæ plena fides patiebatur,imo gaudens animus appetebat:& amorē filiorum ma
iore in deū amore contemnens:in ſola Euſtochio,quæ & propoſiti & nauigationis eius comes
erat, acquieſcebat. Sulcabat interim nauis mare,& cunctis qui cū ea uehebantur littora reſpiciē
tibus, ipſa auerſos tenebat oculos,ne uideret,quos ſine tormento uidere nō poterat.Fateor,nul
la ſic amauit filios,quibus anteq̄ proficiſceretur,cuncta largita eſt:exhæredās ſe in terra,ut hæ/
reditatem inueniret in cœlo.Delata ad inſulam Pontiam,quā dariſſimæ quondā fœminarum
ſub Domitiano principe pro confeſſione nominis Chriſtiani, Flauiæ Domicillæ nobilitauit
exilium:uidenſq̄ cellulas,in quibus illa longum martyrium duxerat,ſumptis fidei alis Hiero/
ſolymam,& ſancta loca uidere cupiebat.Tardi erant uenti,& omnis pigra uelocitas.Inter Scyl
lam & Charybdim, Adriatico ſe credens pelago, quaſi per ſtagnum uenit Methonen, ibiq̄
refocillato paululū corpuſculo: Et ſale tabentes artus in littore ponens: Per Maleam,& Cy
theram ſparſaſq̄ per æquor Cycladas,& crebris freta cōcita terris: Poſt Rhodum & Lyciā
tandem uidit Cyprum.Vbi ſancti & uenerabilis Epiphanij pedibus prouolura,decem ab eo
diebus retenta eſt:non in refectionem, ut ille arbitrabatur:ſed in opus dei,ut re comprobatum
eſt.Nam omnia illius regionis luſtrans monaſteria, pro ut potuit,refrigeria ſumptuū fratribus
dereliquit,quos amor ſancti uiri,de toto illuc orbe conduxerat. Inde breui curſu tranſfretauit
Seleuciam:de qua aſcendens Antiochiam,ſancti confeſſoris Paulini modicum charitate deten
ta:media hyeme,calente ardore fidei,fœmina nobilis:quæ prius eunuchorum manibus porta/
batur,aſello ſedēs profecta eſt.Omitto Coele Syriæ & Phœnices iter (neq̄ em̄ hodœporicon
eius diſpoſui ſcribere):ea tantū loca nominabo:quæ ſacris uoluminibus cōtinētur.Bæryto Ro/
mana colonia,& antiqua urbe Sidone derelicta,in Sareptæ littore, Heliæ eſt ingreſſa turricu/
lam:in qua adorato domino ſaluatore,per arenas Tyri,in quibus genua Paulus fixit,peruenit
ad Coth,quæ nunc Ptolemais dicitur: & per campos Mageddo, Ioſiæ necis conſcios, intrauit
D terram Philiſtiim.Mirata ruinas Dor,urbis quondam potētiſſimæ:& uerſa uice Stratonis tur/
rim ab Herode rege Iudææ,in honorem Cæſaris Auguſti Cæſaream nuncupatam,in qua Cor
nelij domū,Chriſti uidit eccleſiam,& Philippi ædiculas,& cubicula quatuor uirginū propheta/
rum.Deinde Antipatrida ſemirutū oppidulum,quod de patris nomine Herodes uocauerat:
& Lyddā uerſam in Dioſpolim, Dorcadis atq̄ Aeneæ reſurrectione ac ſanitate inclytā.Haud
procul ab ea Arimathiam uiculum Ioſeph,qui dīm ſepeliuit:& Nobe urbem quondam ſacer/
dotum,nūc tumulū occiſorum. Ioppen quoq̄ fugientis portum Ionæ:&(ut aliquid perſtringā
de fabulis poetarū)religatæ ad ſaxum Andromades ſpectatricem. Repetitoq̄ itinere Nico/
polim,quæ prius Emaus uocabatur,apud quam in fractione panis,cognitus dīs,Cleophæ do
mū in eccleſiam dedicauit. Atq̄ inde proficiſcens,aſcendit Bethoron inferiorem & ſuperiorem,
urbes a Solomone conditas,ſed uaria poſtea bellorum tempeſtate deletas:ad dexteram aſpi/
ciens Haialon & Gabaon, ubi Ieſus filius Naue cōtra quinq̄ reges dimicans,ſoli imperauit &
lunæ:& Gabaonitas ob dolos & inſidias fœderis impetrati,in aquarios lignariosq̄ damnauit.
In Gabaon urbe uſq̄ ad ſolum diruta,paululū ſubſtitit,recordata peccati eius,& concubinæ in
fruſta diuiſæ, & tribus Beniamin trecentos uiros, propter Paulum apoſtolum reſeruatos.
Quid diu moror? Ad leuam mauſoleo Helenæ derelicto,quæ Adiabenorum regina in fame
populum frumento iuuerat: ingreſſa eſt Hieroſolymam urbem trinominē,Iebus,Salem,Hie/
ruſalem,quæ ab Helio poſtea Hadriano,de ruinis,& cineribus ciuitatis in Heliam ſuſcitata eſt.
Cūq̄ proconſul Palæſtinæ, qui familiā eius optime nouerat,præmiſſis apparitoribus iuſſiſſet
parari prætorium:elegit humilem cellulā,& cuncta loca tanto ardore ac ſtudio circūiuit,ut niſi
ad reliqua feſtinaret,a primis non poſſet abduci.Proſtrataq̄ ante crucem,quaſi pendentem do
minum cerneret,adorabat.Ingreſſa ſepulchrum,reſurrectionis oſculabatur lapidem,quem ab
oſtio monumenti amouerat angelus.Et ipſum corporis locum,in quo dominus iacuerat,quaſi
ſitiens deſyderatas aquas,fideli ore lambebat.Quid ibi lachrymarum,quantum gemituū,quid
doloris effuderit,teſtis eſt cuncta Hieroſolyma,teſtis eſt ipſe dīs,quem rogabat. Vnde egre/
diens aſcendit Sion,quæ in arcem uel ſpeculā uertitur.Hanc urbem quondā expugnauit & re/
ædificauit Dauid.De expugnata ſcribitur: Væ tibi ciuitas Ariel,id eſt,leo dei:& quondam for/
tiſſima

A tiſſima quā expugnauit Dauid.De ea quæ ædificata eſt dictū eſt:Fundamēta eius in montib⁹
ſanctis: diligit dominus portas Sion,ſuper omnia tabernacula Iacob. Non eas portas, quas
hodie cernimus in fauillam & cinerem diſſolutas:ſed portas quibus non præualet infernus,&
per quas credentium ad Chriſtum ingreditur multitudo. Oſtendebatur illi columna,eccleſiæ
porticum ſuſtinens,infecta cruore domini,ad quā uinctus dicitur & flagellatus. Monſtrabatur
locus,ubi ſuper centum uiginti credentium animas ſpiritus ſanctus deſcendiſſet, ut Ioelis uati/
cinīū cōpleretur.Deinde facultatula ſua,pauperibus atq̄ cōſeruis diſtributa,perrexit ad Bethle
hē,& in dextera parte itineris ſtetit ad ſepulchrum Rachel,in quo mater Beniamin,nō ut uoca
uerat moriens, Benoni,hoc eſt,filius doloris mei,ſed ut pater prophetiçauit in ſpiritu,filiū dex
teræ ,preauit.Atq̄ inde Bethlehē ingreſſa:& in ſpecū ſaluatoris introiens,poſtq̄ uidit ſacrum
uirginis diuerſoriū,& ſtabulū in quo agnouit bos poſſeſſorē ſuū, & aſinus præſepe dñi ſui: ut
illud impleretur,quod in eodē propheta ſcriptū eſt:Beatus qui ſeminat ſuper aquas,ubi bos &
aſinus calcant:me audiente iurabat,cernere ſe oculis fidei,infantem pannis inuolutum:uagientē
in præſepe dominū,magos adorantes,ſtellam fulgentem deſuper,matrem uirginem, nutritiū
ſædulum,paſtores nocte uenientes,ut uiderent uerbum quod factum erat:& iam tunc euange/
liſtæ Iohannis principiū dedicarent,In principio erat uerbum,& uerbū caro factum eſt:Paruu/
los interfectos,Herodem ſæuientem, Ioſeph & Mariā fugientes in Aegyptū.Mixtiſq̄ gaudio
lachrymis loquebatur:Salue Bethlehem domus panis,in qua natus eſt ille panis, qui de cœlo
deſcēdit.Salue Ephrata regio uberrima, atq̄ καρποφόρε,cuius fertilitas deus eſt.De te quondam
Michæas uaticinatus eſt:Et tu Bethlehem domus Ephrata,nō minima es in milibus Iuda: Ex
te mihi ægredietur,qui ſit princeps in Iſrael:& ægreſſus eius ab initio a diebus æternitatis.Pro/
pterea dabis eos uſq̄ ad tempus parientis.Pariet,& reliquiæ fratrum eius,conuertentur ad fi/
lios Iſrael:In te em̄ natus eſt princeps,qui ante luciferū genitus eſt:cuius de patre natiuitas,om/
nem excedit ætatem:Et tam diu in te Dauidici generis origo permanſit,donec uirgo pareret,&
reliquiæ populi credentis in Chriſtum,conuerterentur ad filios Iſrael,& libere prædicarent:Vo/
bis oportebat primū loqui uerbum dei:ſed quoniā repuliſtis illud,& indignos uos iudicaſtis
B æternæ uitæ,ecce conuertimur ad gentes:Dixerat em̄ deus:Non ueni niſi ad oues perditas do/
mus Iſrael.Et eo tempore Iacob ſuper eo uerba completa ſunt:Non deficiet princeps ex Iuda,
& dux de femoribus eius: donec ueniat,cui repoſitū eſt:& ipſe erit expectatio gentiū.Bene Da
uid iurabat,bene uota faciebat,dicens:Si introiero in tabernaculū domus meæ,ſi aſcendero in
lectum ſtrati mei,ſi dedero ſomnū oculis meis,& palpebris meis dormitationem,& requiem
tēporibus meis,donec inueniam locum domino,tabernaculum deo Iacob:& ſtatim quid deſy/
deraret expoſuit:atq̄ oculis prophetalibus,quem nos ueniſſe iam credimus,ille uenturum eſſe
cernebat. Ecce audiuimus eū in Ephrata,inuenimus eū in campis ſyluæ. Vau quippe ſermo he/
braicus,ut te docēte didici:non Mariā matrem domini,hoc eſt,αὐτὴν,ſed ipſum,id eſt,αὐτὸν,ſigni/
ficat. Vnde loquitur confidenter.Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, ubi
ſteterūt pedes eius.Et ego miſera,atq̄ peccatrix digna ſum iudicata,deoſculari præſepe,in quo
dīs paruulus uagijt? Orare in ſpelunca,in qua uirgo puerpera dominū fudit infantem? Hæc
requies mea:quia domini mei patria eſt.Hic habitabo,quoniam ſaluator elegit eam.Paraui lu
cernam Chriſto meo,Anima mea illi uiuet,& ſemen meū ſeruiet ipſi.Haud procul inde deſcen
dit ad turrim Ader, id eſt,gregis:iuxta quā Iacob pauit greges ſuos,& paſtores nocte uigilātes
audire meruerunt:Gloria in excelſis deo:& ſuper terrā pax hominibus,bonæ uoluntatis.Dūq̄
ſeruant oues,inuenerunt agnum dei,puro & mundiſſimo uellere:quod in ariditate totius terræ
cœleſti rore complutū eſt: & cuius ſanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Aegypti,
litus in poſtibus fugauit.Statimq̄ concito gradu cœpit per uiam ueterem pergere:quæ ducit
Gaçam,ad potentiam,uel ad diuitias dei,& tacita ſecū uoluere:quomodo eunuchus Aethiops
gentium populos præfigurans,mutauerit pellem ſuam: & dum uetus relegit inſtrumentum,
fontem repperit euangelij. Atq̄ inde ad dexteram tranſit.A Bethſur uenit Eſcol:quæ in botrū
uertitur. Vnde in teſtimonium terræ fertiliſſimæ,& in typum eius qui dicit: Torcular calcaui ſo/
lus,& de gentibus non eſt uir mecum: exploratores botrum miræ magnitudinis portauerunt.

C Nec post longum spatium intrauit Saræ cellulas,uidens incunabula Isaac:& uestigia quercus Abraham,sub qua uidit diem Christi, & lætatus est.Atq; inde consurgens ascendit Chebron, hæc est Cariath arbe,id est,oppidum uirorum quatuor,Abrahã,Isaac,Iacob,& Adam magni, quem ibi cõditum,iuxta librum Iesu Naue,Hæbræi autumant:licet plæriq; Caleb quartum putent,cuius ex latere memoria mõstratur.His inspectis,noluit pergere ad Cariathsephor,id est, uiculum litterarum:quia contemnens occidentem litteram,reppererat spiritum uiuificantem. Magisq; mirabatur superiores & inferiores aquas, quas Othoniel filius Iephone,Zeneç pro australi terra,& arida possessione susceperat: & aquarũ ductu,siccos prioris instrumenti agros faciebat irriguos:ut redemptionẽ ueterum peccatorũ,in aquis baptismi repperirent. Altera die orto iam sole,stetit in supercilio Caphar barucha, id est,uillæ benedictionis:quẽ ad locũ Abraham dominũ prosecutus est. Vnde latam despiciens solitudinem,ac terram quondam Sodomæ & Gomorræ,Adamæ,& Seboim,contemplata est balsami uineas in Engaddi,& Segor uitulam conternantem: quæ prius Bala uocabatur:& in Zoaram,id est,paruulam,Syro sermone translata est.Recordabatur spelunçæ Lot,& uersa in lachrymas,uirgines socias admonebat, cauendum esse uinum,in quo est luxuria:cuius opus Moabitæ sunt & Ammonitæ.Diu hæreo in meridie,ubi sponsa cubantem repperit sponsum,& Ioseph inebriatus est cum fratribus suis. Reuertar Hierosolymam,& per Thecuam,atq; Amos,rutilantem montis olíueti crucem aspiciam.De quo saluator ascendit ad patrem.In quo per annos singulos uacca ruffa in holocaustum domino cremabatur:& cuius cinis expiabat populũ Israel: in quo iuxta Eçechielem Cherubim de templo transmigrantes,ecclesiam dñi fundauerunt.Post ingressa sepulchrum Laçari,Mariæ & Marthæ uidit hospitium,& Bethphage uillam sacerdotalium maxillarum: & locũ in quo pullus lasciuiens gentium,dei frena suscepit:apostolorumq; stratus uestibus,mollia terga præbuit ad sedendum:recto q; itinere descendebat Hiericho:recogitans illum de euangelio uulneratum:ac sacerdotibus & leuitis, mẽtis feritate prætereuntibus,clæmẽtiam Samaritæ, id est,custodis; qui seminecẽ suo iumento impositum,ad stabulum ecclesiæ deportauit.Et locũ

D Adomim ,quod interpretatur sanguinum, quia multus in eo sanguis,crebris latronum fundabatur incursibus.Et arborem sycomorũ Zachæi,id est,bona pœnitentiæ opera:quibus cruenta dudum & noxia rapinis,peccata calcabat:Excelsumq; dñm de excelso uirtutum intuebatur.Et iuxta uiam cæcorum loca,qui receptis luminibus utriusq; populi credentis,in dominũ sacramẽta præmiserant.Ingressa Hiericho uidit urbem,quã fundauit Haçel in Abiram primogenito suo,& cuius portas posuit in Segub nouissimo filiorum.Intuita est castra Galgalæ,& aceruum præputiorum,& secũdæ circũcisionis mysterium:& duodecim lapides,qui de Iordanis illuctãtati alueo,duodecim apostolorum fundamenta firmauerant:& fontem quondã legis amarissimum,& sterilem:quẽ uerus Helisæus,sua condiuit sapientia,& in dulcorem ubertatem q; cõuertit.Vix nox transierat,feruentissimo æstu uenit ad Iordanem.Stetit in ripa fluminis & orto sole,solis iusticiæ recordata est,quomodo in medio amnis alueo,sicca sacerdotes posuerint uestigia:& ad Heliæ & Helisæi imperium,stantibus ex utraq; parte aquis,iter unda præbuerit: polluta sq; diluuio aquas,& totius humani generis interfectione maculatas,suo dñs mũdauerit baptismate. Longum est si uelim de ualle Achor dicere,id est,tumultus atq; turbarũ,in qua furtũ & auaricia condemnata est:& de Bethel domo dei,in qua super nudam humum,nudus & pauper dormiuit Iacob,& posito subter caput lapide:qui in Zacharia septẽ oculos habere describitur:& in Esaia,lapis dicitur angularis:uidit scalam usq; ad cœlum tendentem,in qua dñs desup innitebatur, ascendentibus porrigens manũ, & negligentes de sublimi præcipitans.Sepulchra quoq; in mõte Ephraim Iesu filij Naue,& Eleaçari filij Aaron sacerdotis,e regiõe uenerata est, quorum alter conditus est in Tãnathsare,a septẽtrionali parte montis Gaas:alter in Gabaa filij sui Phinees:satisq; mirata est, quod distributor possessionum,sibi montana & aspera delegisset.Quid narrem Silo,in qua altare dirutum,hodieq; mõstratur,& raptum Sabinarum a Romulo:tribus Beniamitica præcucurrit.Transiuit Sichem,non ut plæriq; errãtes legunt Sichar: quæ nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis Gariçim extructam circa puteum Iacob intrauit ecclesiam:super quo residens dominus,sitiensq; & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est,quæ

A est,quæ quinq; Mosaicorum uoluminum uiris,sexto q; quem se habere iactabat:errore Dosithei derelicto, uerum messiam,& uerum repperit saluatorem.Atq; inde diuertẽs, uidit duodecim patriarcharum sepulchra, & Sebasten,id est, Samariam:quæ in honorẽ Augusti ab Hero/de græco sermone Augusta est nominata.Ibi siti sunt Helisæus,& Abdias,pphetæ:&(quo maior inter natos mulierum non fuit)Iohannes baptista. Vbi multis intremuit cõsternata mirabilibus, Nãq; cernebat uarijs dæmones rugire cruciatibus,& ante sepulchra sanctorum,ululare homines more luporum,uocibus latrare canum,fremere leonum,sibilare serpentũ,mugire taurorum,Alios rotare caput,& post tergum terram uertice tangere:suspensisq; pede fœminis,uestes defluere in faciem. Miserebatur omnium,& per singulos effusis lachrymis, Christi clæmẽtiam deprecabatur.Et sicut erat inualida,ascendit pedibus montem,in cuius duabus speluncis persecutionis & famis tempore,Abdias propheta,centum prophetas aluit pane & aqua. Inde cito itinere percucurrit Naçareth nutriculam domini: Chanaã & Capharnaum,signorum eius familiares.Lacum Tyberiadis,nauigante domino sanctificatum:Et solitudinem,in qua multa populorum milia,paucis saturata sunt panibus:& de reliquijs uescentium,repleti sunt cophini duodecim tribuum Israel.Scandebat montem Thabor,in quo transfiguratus est dñs.Aspiciebat procul montes Hermon & Hermoniũ, & campos latissimos Galilææ, in quibus Sisara & omnis exercitus eius,Barach uincente prostratus est.Torrens Cison,qui mediam planiciem diuidebat,& oppidum iuxta Naim,in quo uiduæ suscitatus est filius,monstrabatur.Dies me prius cp̃ sermo deficiet,si uoluero cuncta percurrere,quæ Paula uenerabilis,fide incredibili peruagata est.Transibo ad Aegyptum,& in Sochoth,atq; apud fontem Sampson,quem de molari maxillæ dente produxit,subsistam parumper: & arentia ora colluam,ut refocillatus uideã Mo

B rasthim,sepuchrum quondam Micheæ,pphetæ, nunc ecclesiam.Et ex latere derelinquã Chorreos,& Getheos,Maresa,Idumæam,& Lachis:& per arenas mollissimas,pergentium uestigia subtrahentes,latamq; eremi uastitatem, ueniam ad Aegypti fluuium Sior, qui interpretatur turbidus:& quinq; Aegypti trãseam ciuitates,quæ loquũtur lingua Chananitide,& terrã Gessen, & campos Taneos,in quibus fecit deus mirabilia.Et urbem No,quæ postea uersa est in Alexandriam:Et oppidum dñi Nitriam,in quo purissimo uirtutum nitro,sordes lauãtur quotidie plurimorum.Quod cum uidisset,occurrente sibi sancto & uenerabili episcopo Isidoro cõfessore,& turbis innumerabilibus monachorum,ex quibus multos sacerdotalis & leuiticus sublimabat gradus:lætabatur quidem ad gloriam domini,sed se indignam tanto honore fatebat. Quid ego narrem Macarios, Arsetas, Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos sanctos Christum se uidere credebat:& quicquid in illos contulerat,in dñm contulisse lætabatur. Mirus ardor,& uix in fœmina credibilis fortitudo. Oblita sexus & fragilitatis corporeæ,inter tot milia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat. Et forsitan cunctis eam suscipientibus impertasset:ni maius sanctorũ locorum retraxisset desyderium. Atq; propter feruentissimos æstus de Pelusio Maioniã nauigatione perueniens,tanta uelocitate reuersa est,ut auem putares.Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuo,angusto per trienniũ mansit hospitiolo: donec extrueret cellulas ac monasteria,& diuersorum peregrinorum iuxta uiam conderet mansiones:in qua Maria & Ioseph hospitium non inuenerant.Hucusq; iter eius descriptũ sit, quod multis uirginibus & filia comite peragrauit. Nunc uirtus latius describatur,quæ ipsius propria est:& in qua exponenda,deo iudice ac teste profiteor,me nihil addere,nihil in maius attollere more laudantium:sed ne rerum excedam fidem,multa detrahere:& ne apud detractores & genuino me semper dente rodentes,fingere puter,& cornicem Aesopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Christianorũ uirtus est,tanta se humilitate deiecit ut qui eã nõ uidisset,& pcelebritate nominis uidere gestisset,ipsam esse nõ crederet,sed ancillarum ultimam.Et cum frequẽtibus choris uirginum cingeretur,& ueste,& uoce & habitu & incessu minima omniũ erat: nunc q; post uiri mortem usq; ad diem dormitionis suæ cum ullo comedit uiro, cp̃uis eum sanctum & in pontificali sciret culmine constitutum.Balneas,nisi periditans,non adijt.Mollia,etiã in grauissima febre,lectuli strata non habuit:sed sup durissimã humũ,stratis ciliciolis qescebat:

C si tamen illa quies dicenda est: quæ iugibus pene orationibus dies noctesq; iungebat: illud im/
plẽs de psalterio. Lauabo per singulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis stratũ meũ rigabo. In
qua fontes crederes lachrymarũ: ita leuia peccata plangebat: ut illã grauissimorũ criminũ crede
res reã. Cũq; a nobis crebrio moneret: ut parceret oculis, & eos seruaret euãgelicæ lectioi: aiebat:
Turpãda est facies, quã cõtra dei præceptũ, purpurisso & cerussa & stibio sæpe depinxi. Affligẽ
dũ corpus, quod multis uacauit delitijs. Longus risus, perpeti cõpensandus est fletu. Mollia lin/
teamina & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda. Quæ uiro & sæculo placui: nunc
Christo placere desydero. Si inter tales tãtasq; uirtutes castitatẽ in illa uoluero prædicare, sup/
fluus uidear: in qua etiã cũ sæcularis esset, omniũ Romæ matronarũ exemplum fuit: quæ ita se
gessit: ut nunc̃q; de illa etiã maledicorũ qcq; auderet fama cõfingere. Nihil animo eius clemen
tius, nihil erga humiles blandius fuit. Nõ appetebat potẽtes: nec tamẽ supbos & gloriolã quæ
rẽtes, fastidio despiciebat. Si pauperẽ uidebat, sustẽtabat: Si diuitẽ, ad bñfaciendũ cohortabat.
Liberalitas sola excedebat modũ. Et usuras tribuẽs, uersuram quoq; sæpius faciebat: ut nulli sti
pẽ rogantiũ denegaret. Fateor errorẽ meũ, cũ in largiendo esset ꝓfusior, arguebã: illud ꝓferens
de Apostolo: Non ut alijs refrigeriũ, nobis aũt tribulatio, sed ex æqualitate in hoc tẽpore, ut ue
stra abũdantia sit ad illorũ inopiã, & illorũ abundantia sit ad uestrã inopiã. Et hoc de euange/
lio saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alterã nõ habenti. Et ꝓuidendũ esse, ne quod liben/
ter faceret, semp facere nõ posset, multaq; huiuscemodi: quæ illa mira uerecundia, & sermone
parcissimo dissoluebat: testem inuocans deũ, se pro illius noie cũcta facere, & hoc habere uoti,
ut mendicans ipsa moreret: ut unũ nũmũ filiæ nõ dimitteret, & in funere suo, aliena sindone
inuolueret. Ad extremũ inferebat: Ego si petiero, multos inueniã qui mihi tribuãt: iste mendi/
cans si a me nõ acceperit: quæ ei possum etiã de alieno tribuere, & mortuus fuerit, a quo eius ani
ma requiret? Ego cautior in re familiari esse cupiebam, sed illa ardentior fide, toto saluatori ani
mo iungebatur: & pauperẽ dñm, pauper spiritu sequebat, reddens ei quod acceperat, pauper ꝓ
ipso effecta. Deniq; cõsecuta est quod optabat, & in grandi ære alieno filiã dereliquit: quod huc
D usq; debens, non suis uiribus, sed Christi se cõfidit misericordia redditurã. Solent plæræq; ma
tronarũ buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos largitate ꝓfusa, manum a cæteris retra
here: quo illa omnino carebat uitio. Ita em̃ singulis suam pecuniã diuidebat: ut singulis necessa
rium erat. Nõ ad luxuriã, sed ad necessitatẽ. Nemo ab ea pauperũ uacuus reuersus est. Quod
obtinebat, nõ diuitiarũ magnitudine, sed prudẽtia dispẽsandi: illud semp replicãs: Beati miseri
cordes: quoniã ipsi misericordiam cõsequẽtur. Et, sicut aqua extinguit ignẽ: ita eleemosyna ex/
tinguit peccatũ. Et, facite uobis amicos de iniquo mãmona, qui uos recipiant in æterna taberna
cula. Et, date eleemosynã: & ecce oia mũda sunt uobis. Et uerba Danielis, regẽ Nabuchodono/
sor monentis, ut eleemosynis redimeret peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniam effun/
dere, qui cum terra & sæculo transituri sunt: sed in uiuis lapidibus, qui uoluuntur super terram:
De quibus in apocalypsi Iohannis, ciuitas magni regis extruitur: quos in saphirum & sma/
ragdũ & iaspidem, & cæteras gemmas esse uertendos, scriptura cõmemorat. Verũ hæc possunt
esse cõmunia cũ paucis, & scit diabolus, nõ in summo uirtutũ culmine posita. Vnde loqtur ad
dñm, post amissã Iob substãtiã, post euersã domũ, post liberos interfectos, coriũ ꝓ corio, & oia
quæ habuerit homo, dabit ꝓ ania sua. Sed extẽde manũ tuã, & tange ossa eio & carnes, nisi in fa
ciẽ bñdixerit tibi. Scimo plærosq; dedisse eleemosynã, sed de ꝓprio corpe nihil dedisse: porrexis
se egentibus manũ, sed carnis uoluptate superatos: dealbasse ea quæ foris erãt: & intus plenos
fuisse ossibo mortuorũ. At nõ Paula talis: quæ tãtæ cõtinẽtiæ fuit, ut ꝓpe mensurã excederet: &
debilitatẽ corporis, nimijs ieiunijs ac labore cõtraheret. Quæ exceptis dieb⁹ festis uix oleum in
cibo caperet: ut ex hoc uno æstimetur, quid de uino & liquamine, & piscibus, & melle, & ouis, &
reliquis quæ gustui suauia sunt iudicarit: In qbus sumendis qdam se abstinentissimos putant:
& si his uentrẽ ingurgitauerint, tutã pudicitiã suspicant. Semp qdem uirtutes sequit̃ inui/
dia, ferũtq; sũmos fulgura montes. Nec mirũ, si hoc de hoibus loquar: cũ etiã dñs noster Phari
sæorũ ẓelo sit crucifixus, & oẽs sancti æmulos habuerint: in paradiso quoq; serpens fuerit: cuius
inuidia mors introiuit in orbem terrarũ. Suscitauerat ei dñs Adad Idumæũ, qui eã colaphiza/
ret, ne

A ret, ne se extolleret: & quasi quodã stimulo carnis sæpius ammonebat, ne magnitudo uirtutum
altius raperet: & aliarũ uitijs fœminarũ, se in excelso crederet cõstitutã. Ego aiebam, liuori esse ce
dendũ, & dãdũ insaniæ locũ, qd̃ fecisset Iacob in fratre suo Esau, & Dauid in ptinacissimo inimi
corũ Saul: quorum alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit, malens hosti
bus cp̃ inuidis subiacere. At illa respondebat: iuste hæc diceres, si diabolus contra seruos dei &
ancillas nõ ubiq; pugnaret: & ad omnia loca fugientes non præcederet: si nõ sanctorũ locorum
amore retinerer, & Bethlehem meã in alia reperire possem parte terrarũ. Cur em̃ nõ patientia
liuorem superẽ? Cur nõ humilitate frangã superbiã, & percutienti maxillã offeram alterã? Di/
cẽte apostolo Paulo: Vincite in bono malũ. Nõne apostoli gloriabãtur: quãdo ꝓ dño sunt pas
si contumeliã? Nõne ipse saluator humiliauit se, formam serui accipiens, & factus est obediens
patri usq; ad mortẽ, & mortem crucis: ut nos sua passione saluaret? Iob nisi certasset, & uicisset
in prelio: non accepisset coronam iusticiæ: nec audisset a dño: Putas me aliter locutum tibi, cp̃ ut
appareres iustus? Beati dicũtur in euãgelio, q ꝓsecutionẽ patiuntur ꝓpter iusticiã. Secura scit cõ
scientia, quod nõ ꝓpter peccata patiamur: & afflictio in sæculo, materia præmiorũ est. Si quan/
do procacior fuisset inimicus, & usq; ad uerborũ iurgia prosiliisset: illud psalterij decãtabat. Cũ
cõsisteret aduersum me peccator, obmutui & silui a bonis. Et rursum: Ego aũt quasi surdus nõ
audiebam, & quasi mutus nõ aperiens os suũ. Et factus sum sicut homo non audiẽs: & non ha
bens in ore suo increpatiões. In tentationibus, Deuteronomij uerba uoluebat: Tentat uos dñs
deus uester: ut sciat si diligatis dñm deũ uestrũ de toto corde uestro, & de tota anima uestra.
In tribulationibus & in angustijs, Esaiæ replicabat æloquia: Qui ablactati estis a lacte, qui ab/
stracti ab ubere, tribulationẽ sup tribulationẽ expectate, spem sup spem, adhuc pusillũ ꝓpter
malitiã labiorũ, ꝓpter linguã malignã. Et scripturæ testimoniũ in cõsolationẽ suã edisserebat:
Ablactatorũ esse, eorũ scilicet q ad uirilẽ ætatẽ puenissent, tribulationẽ sup tribulationẽ sustine
re: ut spem super spem mereant̃ accipere. Scientes quoniã tribulatio patientiã operat̃: patien/
B tia aut̃ ꝓbationẽ: probatio uero spem: spes aut̃ non cõfundit. Et, quod si is qui foris est homo
noster corrumpat̃: ille qui intus est innouetur: & in præsentiarũ leue & momentaneũ tribula/
tionis uestræ, æternæ gloriæ pondus operat̃ in uobis: nõ aspicientibus quæ uidentur, sed quæ
nõ uidentur. Quæ em̃ uidentur, temporalia sunt: quæ aut̃ nõ uident̃, æterna. Nec longũ fore
tẽpus: etiã si humanæ impatiẽtiæ tardum uideatur, quin dei statim uideat̃ auxiliũ, dicẽtis: Tpe
oportuno exaudiui te: & in die salutis auxiliatus sum tibi. Nec dolosa labia & linguas iniquo
esse metuẽdas: cum dño adiutore lætemur, & ipsum debeamus audire ꝓ ꝓphetam monẽtẽ. No
lite timere opprobria hominũ, & blasphemias eoꝝ ne metueritis. Sicut em̃ uestimẽtũ, sic come
dit eos uermis: & sicut lanã, sic deuorauit eos tinea. Et, per patientiã uestrã possidebitis animas
uestras. Et, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabit̃
in nobis. Et alibi: Tribulationem super tribulationem sustinere: ut patienter agamus in omni
bus quæ accidunt nobis. Patiens enim uir multum prudens. Qui autem pusillanimis est, uehe/
menter insipiens. In languoribus & crebra infirmitate dicebat: Quando infirma sum, tũc fortis
sum. Et, habemus thesaurũ istum in uasis fictilibo: donec mortale hoc induat immortalitatẽ, &
corruptiuum hoc uestiatur incorruptione. Et iterum: Sicut superabundant passiones Christi
in nobis: ita & per Christum abundauit & consolatio. Ac deinde: Vt socij passionum estis, sic
eritis & consolationis. In mœrore cantabat: Quare tristis es anima: & quare cõturbas me? Spe/
ra in deo, qm̃ adhuc cõfitebor illi, salutare uultus mei, & deus meus. In periculis loquebat̃: Qui
uult uenire post me, abneget semetip̃m, & tollat crucẽ suã, & sequat̃ me. Et iterũ: Qui uult ani/
mã suã saluã facere, perdet eã. Et, q perdiderit animã suã ꝓpter me, saluã eã faciet. Quãdo dispẽ
dia rei familiaris & euersio totius patrimonij nũciabat̃: aiebat. Quid em̃ ꝓdest homini si totũ
mundũ lucrifecerit, & animæ suæ damnũ habuerit? Aut quã dabit homo cõmutationẽ pro ani
ma sua? Et nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeã. Sicut dño placuit, ita factũ est. Sit
nomen dñi benedictũ. Et illud: Nolite diligere mundũ, neq; ea quæ sunt in mundo. Quoniam
omne quod in mũdo est, desyderiũ carnis est, & concupiscentia oculorũ & superbia uitæ huius:
quæ nõ est ex patre, sed ex mundo. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Scio em̃ scriptas

C infirmitates grauiſſimas liberorum,& maxime Toxotij ſui, quem diligebat plurimum. Cũq; illud uirtute compleſſet, turbata ſum, & non ſum locuta, in hæc uerba prorupit. Qui amat filium aut filiam plus q̃ me, non eſt me dignus. Et orans ad dominum loquebatur: Poſſide domine filios mortificatorum: qui pro te quotidie mortificant corpora ſua. Noui ſuſurronem quendã(quod genus hominũ pernitioſiſſimum eſt)quaſi beniuolum nunciaſſe, quod pro nimio feruore uirtutũ,quibuſdã uideretur inſana, & cerebrũ illius dicerent cõfouendum. Cui illa reſpõdit: Theatrũ facti ſumus mundo,& angelis & hominibus. Et,nos ſtulti propter Chriſtũ,ſed ſtultum dei ſapientius eſt hominibus. Vnde & ſaluator loquitur ad patrem: Tu ſcis inſipientiã meã. Et iterũ: Tanq̃ prodigiũ factus ſum multis,& tu adiutor fortis, ut iumentũ factus ſum apud te,& ego ſemper tecum. Quẽ in euangelio,& propinqui quaſi mentis impotem ligare cupiebant,& aduerſarij ſuggillabant,dicentes: Dæmoniũ habet,& Samaritanus eſt. Et,in Beelçebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Sed nos audiamus apoſtolum cohortantem: Hæc eſt gloria noſtra,teſtimoniũ conſcientiæ noſtræ:quoniã in ſanctitate & ſyncerítate,& in gratia dei conuerſati ſumus in mundo. Et dñm dicentem ad apoſtolos: Ideo mundus odit uos,quoniã non eſtis de mundo. Si eñ eſſetis de mundo,amaret uti q̃ mundus quod ſuum erat. Et ad ipſum dominũ uerba uertebat: Tu noſti cordis abſcõdita,& hæc omnia uenerunt ſuper nos,nec ſumus obliti tui,nec inique egimus in teſtamento tuo,nec auerſum eſt retrorſum cor noſtrum. Et,propter te mortificati ſumus tota die. Reputati ſumus,ut oues occiſionis. Sed dñs auxiliator meus,non timebo quid faciat mihi homo. Legi eñ: Fili honora dominum,& confortaberis,& extra dñm nullum timueris. His & talibus teſtimonijs,quaſi armatura dei,& aduerſus omnia quidẽ uitia,ſed præcipue inſtruebat ſe contra inuidiam ſæuientem: & patiẽdo iniurias,furorem rabidi pectoris mitigabat. Deniq; uſq; ad diem mortis: & huius patientia, & aliorũ ẓelus omnibus patuit: qui ſuũ rodit authorem,& dum æmulũ lædere nititur, in ſemetipſum proprio furore bacchatur. Dicam & de ordine monaſterij,quomodo ſanctorum continentiam in ſuum uerterit lucrũ. Seminabat carnalia,ut meteret ſpiritalia: dabat terrena,ut cœleſtia tolleret: breuia concedebat,ut p his æterna mutaret. Poſt uirorum monaſteriũ, quod uiris tradiderat gubernandũ,plures uirgines quas e diuerſis prouincijs congregarat,tam nobiles,q̃ medij,& infimi generis, in tres turmas monaſteria q; diuiſit: ita dũtaxat,ut in opere & in cibo ſeparatæ:pſalmodijs & orationib⁹ iungerentur. Poſt alleluia cantatũ(quo ſigno uocabant ad collectã)nulli reſidere licitũ erat. Sed prima ſeu inter primas ueniens:cæterarũ operiebat aduentũ,pudore & exẽplo ad laborẽ eas prouocans,non terrore. Mane,hora tertia, ſexta, nona,ueſpere,noctis medio:per ordinẽ pſalteriũ cantabant. Nec licebat cuiq̃ ſororũ ignorare pſalmos: & nõ de ſcripturis ſanctis quotidie aliquid diſcere. Die tm̃ dñico ad eccleſiã procedebãt,ex cui⁹ habitabãt latere. Et unũquodq; agmẽ,matrẽ propriã ſequebat: atq; inde pariter reuertẽtes,inſtabant operi diſtributo,& uel ſibi,uel cæteris indumenta faciebãt. Si qua erat nobilis,nõ pmittebatur de domo ſua habere comitẽ,ne ueterũ actuũ memor,& laſciuiẽtis infantiæ, errorẽ refricaret antiquũ,& crebra cõfabulatiõe renouaret. Vnus omniũ habitus. Linteamine ad tergendas ſolũ manus utebãtur. A uiris tanta ſeparatio:ut a ſpadonibus quoq; eas ſeiungeret:ne ullã daret occaſionẽ linguæ maledicæ, quæ ſanctos carpe ſolita eſt,in ſolatiũ delinquẽdi. Siqua uel tardior ueniebat ad pſalmos;uel erat in opere pigrior,uarijs eã modis aggrediebat. Si erat iracũda, blanditijs. Si patiens,correptione:illud apoſtoli imitans. Quid uultis? In uirga ueniã ad uos:an in ſpiritu lenitatis & mãſuetudinis? Excepto uictu & ueſtitu,nullã habere quaquã patiebat,dicẽte Paulo: Habẽtes uictum & ueſtitũ,his cõtenti ſumus: ne conſuetudine plus habendi præberet locũ auariciæ:quæ nullis expleť opibus: & quãto amplius habuerit,plus requirit: & neq; copia, neq; inopia minuitur. Iurgantes inter ſe, ſermone leniſſimo fœderabat. Laſciuientẽ adoleſcentularũ carnẽ,crebris & duplicatis frangebat ieiunijs,malẽs eis ſtomachũ dolere q̃ mentẽ. Si uidiſſet aliquã cõptiorem,cõtractiõe frõtis,& uult⁹ triſtitia arguebat errantẽ,dicẽs: mũdiciã corpis,atq; ueſtit⁹,animæ eſſe imũdiciã. Et turpe uerbũ,atq; laſciuũ nũq̃ de ore uirgineo pferẽdũ,qb⁹ ſignis libidinoſus animꝰ oñdiť: & p exteriorẽ hoiem,iterioris hoĩs uitia demõſtrãť. Quã linguoſã garrulã ac ꝓcacẽ tixiſq; pſpexerat delectari,& ſæpi⁹ cõmonitã nolle cõuerti: inter

D

A ti: inter ultimas & extra conuentum ſororum,ad fores triclinij orare faciebat,& ſeparatim cibum capere:ut quã obiurgatio non correxerat,emendaret pudor. Furtum quaſi ſacrilegium deteſtabatur. Et quod inter ſæculi homines,uel leue putatur,uel nihil:hoc in monaſterijs grauiſſimum dicebat eſſe delictum. Quid memorem dæmentiam & fædulitatem in ægrotantes, quas miris obſequijs,& miniſterijs confouebat? Cũq; alijs languentibus ,large præberet omnia,& eſum quoq; exhiberet carnium,ſi quando ipſa ægrotaſſet,ſibi non indulgebat: & in eo inæqualis uidebatur,quod in alijs dæmentiam,in ſe duritiam commutabat. Nulla iuuenum puellarum ſano & uegeto corpore,tantæ ſe dederat cõtinentiæ,quãtæ ipſa fracto,& ſenili debilitato q; corpuſculo. Fateor,in hac re pertinacior fuit,ut ſibi non parceret,& nulli cederet admonenti. Refertam quod expertus ſum. Menſe Iulio feruentiſſimis æſtibus incidit in ardorem febris: & poſt deſperationem cum dei miſericordia reſpiraſſet,& medici perſuaderent ob refectionem corporis uino opus eſſe tenui & parco,ne aquam bibens in hydropem uerteretur: & ego dam beatũ papam Epiphanium rogarem: ut eam moneret,imo compelleret uinum bibere: illa(ut erat prudens & ſolertis ingenij)ſtatim ſenſit inſidias: & ſubridens,meum eſſe quod ille diceret,intimauit. Quid plura? Cum beatus pontifex poſt multa hortamenta exiſſet foras: quærenti mihi quid egiſſet,reſpondit. Tãtum profeci,ut ſeni homini pene perſuaſerit,ne uinum bibam. Hæc refero,non quod inconſyderanter,& ultra uires ſumpta onera probem: monente ſcriptura: Super te onus ne leuaueris: ſed quod mentis eius ardorem, & deſyderium fidelis animæ, ex hac quoq; probare uelim perſeuerantia,decãtantis: Sitiuit anima mea in te,q̃ multipliciter tibi cæro mea. Difficile eſt modum tenere in omnibus. Et uere iuxta philoſophorum ſententiam, μεσότης ἡ ἀρετὴ ἀκακία ὑπερβολὴ τέλεται, id eſt, modus uirtus eſt, uitium nimietas reputatur. Quod nos una & breui ſententiola exprimere poſſumus: Ne quid nimis. Quæ in contemptu ciborum tantam habebat pertinaciam: in luctu mitis erat,& ſuorum mortibus frangebatur,maxime liberorum. Nam & in uiri & filiarum dormitione,ſemper periditata eſt. Et cum os ſtomachumq; ſignaret,& matris dolorẽ,crucis niteretur impreſſione lenire: ſuperabatur affectu,& credulã mentem,parentis uiſcera cõſternabant: animoq; uincens,fragilitate corporis uincebatur. Quam ſemel languor arripiens,longo tempore poſſidebat: ut & nobis inquietudinem, & ſibi diſcrimina offerret. In quo illa lætabatur,per momenta cõmemorans: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat prudens lector,pro laudibus me uituperationem ſcribere. Teſtor Ieſum,cui illa ſeruiuit,& ego ſeruire cupio: me utrãq; in partẽ nihil fingere,ſed quaſi Chriſtianum de Chriſtiana,quæ ſunt uera proferre,id eſt,hiſtoriam ſcribere: non panegyricum: & illius uitia,aliorum eſſe uirtutes. Vitia loquor,ſecundum animum meum,& omnium ſororũ ac fratrum deſyderium,qui illam diligimus,& abſentem quærimus. Cæterum illa impleuit curſum ſuum,fidemq; ſeruauit: & nũc fruitur corona iuſticiæ: ſequiturq; agnum quocunq; uadit. Saturatur quia eſuriuit,& læta decantat: Sicut audiuimus,ita & uidimus in ciuitate dñi uirtutum,in ciuitate dei noſtri. O beata rerum cõmutatio,fleuit,ut ſemper rideret: Deſpexit lacus cõtritos,ut fontem dominũ reperiret. Veſtita cilicio eſt,ut nunc albis ueſtimentis uteretur,& diceret: Scidiſti ſaccum meum,& induiſti me lætitia. Cinerẽ ſicut panem manducabat,& potionem ſuam cum fletu miſcebat,dicens: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: ut in æternũ pane angelorum ueſceretur,& caneret: Guſtate & uidete,quoniam ſuauis eſt dñs. Et,eructauit cor meum uerbum bonum,dico ego opera mea regi. Et Eſaiæ,imo domini per Eſaiam in ſe cerneret uerba compleri: Ecce qui ſeruiunt mihi manducabunt, uos autem eſurietis. Ecce qui ſeruiunt mihi bibent,uos autem ſitietis. Ecce qui ſeruiunt mihi lætabuntur,uos autem confundemini. Ecce,qui ſeruiunt mihi exultabunt,uos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem ſpiritus ululabitis. Dixeram lacus eam ſemper fugiſſe contritos: ut fontem dominum reperiret: ut poſſet læta cantare. Sicut ceruus deſyderat ad fontes aquarum,ita deſyderat anima mea ad te deus. Quando ueniam & apparebo ante faciem dei? Tangã ergo breuiter quomodo hæreticorũ cœnoſos deuitauerit lacus,& eos inſtar habuerit ethnicorũ. Quidã uenerator callid⁹,atq; (ut ſibi uidebat) doct⁹ & ſciolus,me neſciẽte cœpit ei ꝓponere quæſtiões,& dicere: Quid peccauit infãs,ut a dæmone corripiat? In qua ætate reſurrecturi ſum⁹? Si in ipa qua morimur:

B

C morimur:ergo nutricibus post resurrectionē opus erit.Sin aliter,nequaq; erit resurrectio mortuorum,sed transformatio in alios.Diuersitas quoq; sexus maris ac fœminæ erit,aut non erit? Si erit,sequentur & nuptiæ,& concubitus,sed & generatio.Si nō erit,sublata diuersitate sexus, eadem corpora non resurgent(aggrauat eā terrena inhabitatio sensum multa cogitantem): sed tenuia erunt & spiritalia,dicente Apostolo:Seminatur corpus animale,surget corpus spirituale.Ex quibus omnibus probare cupiebat,rationales creaturas ob quædā uitia,& antiqua peccata in corpora esse delapsas:& pro diuersitate & meritis peccatorū, tali uel tali conditione generari:ut uel corporū sanitate gauderent,& parentū diuitijs ac nobilitate:uel in morbidas carnes & domos inopum uenientes,pœnas pristinorū luerent delictorum:& præsenti sæculo atq; corporibus,quasi carcere clauderentur.Quod cum audisset,& ad me retulisset,indicans hominem,mihiq; incubuisset necessitas nequissimæ uiperæ ac mortiferæ bestiæ resistendi:de quibus psalmista commemorat,dicens:Ne tradas bestijs animas confitentium tibi:Et,increpa domine bestias calami,qui scribentes iniquitatem,loquuntur contra dñm mendacium,& eleuant in excelsum os suum:conueni hominē,& orationibus eius,quam decipere nitebatur,breui interrogatione conclusi.Vtrum crederet futuram resurrectionem mortuorū,an non? Qui cum se credere respondisset,intuli:Eadem resurgent corpora,an altera? Cū dixisset eadē: scisciatus sum: In eodem sexu,an in altero? Ad interrogata reticenti,& instar colubri huc atq; illuc transferenti caput,ne feriretur:quia incp̄taces,ego mihi pro te respondebo:& cōsequentia inferā. Si non resurget mulier,ut mulier,neq; masculus,ut masculus:non erit resurrectio mortuorū:quia sexus mēbra habet:membra aūt totū corpus efficiunt.Si autē sexus & membra nō fuerint,ubi erit resurrectio corporū:quæ sine sexu non constant & membris? Porro si corporum nō fuerit resurrectio,nequaq; erit resurrectio mortuorū.Sed & illud quod de nuptijs obijcis:Si eadem membra fuerint,sequi nuptias:a saluatore dissoluitur.Erratis nescientes scripturas,neq; uirtutē dei. In resurrectione eā mortuorū,non nubent,neq; nubentur,sed erunt similes angelorum. Vbi
D dicitur,non nubent,neq; nubentur,sexuum diuersitas demonstratur.Nemo eā de lapide & ligno dicit,non nubent neq; nubentur, quæ naturam nubendi nō habent:sed de his qui possint nubere:& gratia Christi ac uirtute non nubant.Quod si opposueris,quomodo ergo erimus similes angelorum:cū inter angelos, non sit masculus & fœmina. Breuiter ausculta:Non substātiā nobis angelorū,sed conuersationē, & beatitudinē dñs repromittit. Quomodo & Iohānes baptista antecp̄ decollaret,angelus appellat⁹ est:& oēs sancti ac uirgines dei,etiā in isto sæculo uitā in se exprimunt angelorū. Quando eā dicitur:Eritis similes angelorū,similitudo promittitur,non natura mutatur.Simulq; responde:quomodo illud interpreteris,quod Thomas domini resurgentis tetigerit manus,& uiderit lancea latus eius perforatū? Et Petrus in littore stantem uiderit dñm,& partē assi piscis,ac fauum mellis comedentē? Qui stabat,profecto habebat pedes. Qui monstrauit latus uulneratum,utiq; & uentrem,& pectus habuit,sine quibus non sunt latera uentri & pectori cohærētia. Qui locutus est,lingua & palato ac dentibus loquebat. Sicut eā plectrum chordis:ita lingua illiditur dentibus,& uocalem reddit sonum.Cuius palpæ sunt manus,cōsequēter & brachia habuit. Cū igitur omnia membra habuisse dicatur,necesse est,ut totū corpus habuerit, quod cōficitur ex membris:non utiq; fœmineū,sed uirile,id est, eiusdē sexus,in quo mortuus est. Quod si obtenderis,ergo & nos post resurrectionem comedemus? Et quomodo clausis ingressus est ianuis:contra naturam pinguium,& solidorum corporum? Audies:Noli propter cibum resurectionis fidem in calumniam trahere. Nam & archisynagogi filiæ resuscitatæ iussit cibum dari.Et Laçarus quatriduanus mortuus,cum ipso scribitur iniisse cōuiuium,ne resurrectio eorum phantasma putaretur.Sinautem clausis ingressus est ianuis:& idcirco spiritale & aereum corpus niteris approbare:ergo & antecp̄ pateretur,quia contra naturā grauiorū corporū sup mare ambulauit,spiritale corpus habuit.Et apostolus Petr⁹q; & ipse sup aquas pendulo incessit gradu,spiritale corpus habuisse credēdus est:cū potētia magis & uirtus ostēdat dei,quādo fit aliqd cōtra naturā.Et ut scias in signorū magnitudine,nō naturæ mutationē,sed dei omnipotētiā demōstrari:Qui ambulabat fide,cœpit infidelitate mergi, nisi eū man⁹ dñi subleuasset,dicētis:Modicæ fidei:quare dubitasti? Miror aūt te obdurare frontem:loquente

A tem,loquente dño:Infer digitum tuum huc,& tange manus meas:& porrige manum tuam,& mitte in latus meum,& noli esse incredulus,sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas,& pedes meos,quia ipse ego sum.Palpate & uidete,quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere.Et cum hoc dixisset,ostendit eis manus & pedes. Ossa audis & carnem,& pedes, & manus:& globos mihi Stoicorū,atq; aeria quædam deliramēta confingis. Porro si quæris: cur infans a dæmone corripiatur,qui peccata nō habuit:aut in qua ætate resurrecturi sumus:cū diuersa ætate moriamur:ingratis suscipies,iudicia dei abyssus multa.Et,o altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ dei,cp̄ inscrutabilia sunt iudicia eius, & ininuestigabiles uiæ eius.Quis enim cognouit sensum dñi:aut quis consiliarius eius fuit? Aetatum autem diuersitas non mutat corporum ueritatem.Cum eā corpora quotidie nostra fluant,& aut crescant,aut decrescant:ergo tot erimus homines,quot quotidie commutamur:aut alius fui cum decem ānorum essem,alius cum triginta,alius cum quinquaginta,alius cum iam toto cano capite sum? Igitur iuxta ecclesiarū traditiones:& apostolum Paulum,illud est respondendū:quod in uirum perfectū,& in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus.In qua & Adam Iudæi cōditū autumāt: Et dominū saluatorem legimus surrexisse:& multa quæ de utroq; testamento,in suffocationē hæretici protuli.Ex quo die ita cœpit hominem detestari,& omnes qui eiusdē dogmatis erāt: ut eos uoce publica, hostes dñi proclamaret.Et hæc dixi:non ut breuiter hæresim confutarem: cui multis uoluminibus respondendū est,sed ut fidem tantæ fœminæ ostenderem:quæ maluit inimicitias hominū subire perpetuas,cp̄ dei offensam,amicitijs noxijs prouocare. Dicam ergo ut cœperam,nihil ingenio eius docilius fuit. Tarda erat ad loquendum,uelox ad audiendū: memor illius præcepti:Audi Israel,& tace. Scripturas sanctas tenebat memoriter.Et cum amaret historiam:& hoc ueritatis diceret fundamentū:magis tamen sequebatur intelligentiam spiritalem:& hoc culmine,ædificationem animæ protegebat.Deniq; compulit me,ut uetus & nouum instrumentū,cum filia,me differente,perlegeret. Quod propter uerecundiā negans:propter assiduitatē tamen & crebras postulationes eius præstiti:ut docerē quod didiceram: non a
B meipso,id est,a præsumptione,pessimo præceptore,sed ab illustribus ecclesiæ uiris.Sicubi hæsitabā,& nescire me ingenue confitebar:nequaq; mihi uoluit acquiescere,sed iugi interrogatione cogebat: ut e multis uarijsq; sententijs:quæ mihi uideretur probabilior,indicarem. Loquar & aliud,quod forsitan æmulis uideatur incredibile.Hebræam linguam,quā ego ab adolescentia, multo labore ac sudore ex parte didici,& infatigabili meditatione non desero,ne ipse ab ea deserar,discere uoluit: & consecuta est:ita ut psalmos hebraice caneret:& sermonem absq; ulla latinæ linguæ proprietate personaret.Quod quidē usq; hodie in sancta filia eius Eustochio cernimus:quæ ita semper adhæsit matri,& eius obediuit imperijs:ut nunq; absq; ea cubaret,nūq; procederet,nunq; cibū caperet,ne unum quidem nummum haberet potestatis suæ:sed & paternā & maternā substantiolam,a matre distribui pauperibus lætaretur:& pietatem in parentē,hæreditatē maximā & diuitias crederet.Non debeo silentio præterire,quāto exultauerit gaudio,quod Paulā neptem suā ex Læta & Toxotio genitā,imo uoto & futuræ uirginitatis repromissione conceptam:audierat in cunis & crepitaculis balbutiente lingua,alleluia cantare:auiæq; & amitæ nomina,dimidiatis uerbis frangere.In hoc solo patriæ desyderium habuit:ut filium, nurū, neptem,renunciasse sæculo, & Christo seruire cognosceret.Quod & impetrauit ex parte. Nam neptis Christi flammeo reseruatur.Nurus æternæ se tradens pudicitiæ,socrus opera,fide,& eleemosynis sequitur:& Romæ conatur exprimere, quod Hierosolymis illa compleuit.

Quid agimus anima? Cur ad mortem eius uenire formidas? Iamdudum prolixior liber cuditur:dū timemus ad ultima peruenire:quasi tacentibus nobis:& in laudibus illius occupatis differri possit occubitus.Hucusq; prosperis nauigauimus uentis,& crispantia maris æquora labens carina sulcauit.Nunc in scopulos incurrit oratio:& tumentibus fluctuum motibus, præsens utriq; nostrum intentatur naufragium: ita ut cogamur dicere: Præceptor saluos nos fac, perimus.Et illud:Exurge,ut quid obdormis domine? Quis eā possit siccis oculis Paulam narrare morientem? Incidit in grauissimam inualitudinem, imo quod optabat inuenit, ut nos desereret, & plenius domino iungeretur. In quo languore, Eustochij filiæ ꝓbata semper in

matre

C matre pietas,magis ab omnibus comprobata est.Ipsa assidere lectulo,flabellum tenere,sustentare caput,puluillum supponere,fricare pedes,manu stomachum confouere,mollia strata componere,aquam calidam temperare,mappulam apponere,omnium ancillarum præuenire officia,& quicquid alia fecisset,de sua mercede putare subtractum. Quibus illa precibus,quibus lamentis & gemitu,inter iacentem matrem & specum dñi discurrit,ne priuaretur tanto contubernio,ne illa absente uiueret:ut eodem feretro portaretur? Sed o mortalium fragilis,& caduca natura:& nisi Christi fides nos extollat ad cœlum,& æternitas animæ promittatur,cum bestijs ac iumentis,corporum una conditio est.Idem occubitus iusto & impio,bono & malo,mundo ac immundo,sacrificanti & non sacrificanti. Sicut bonus,ita & qui peccat.Sicut qui iurat,ita & is qui iuramentum metuit.Similiter & homines & iumenta,in fauillã & cinerem dissoluuntur. Quid diu immoror,& dolorem meum differendo facio longiorem? Sentiebat prudentissima fœminarum adesse mortem,& frigente alia parte corporis atq; membrorum,solum animæ tepore,in sacro pectore palpitare: & nihilominus quasi ad suos pergeret,alienosq; deseret,illos uersiculos susurrabat:Domine dilexi decorem domus tuæ,& locum habitationis gloriæ tuæ.Et,quã dilecta tabernacula tua domine uirtutum,concupiscit & deficit anima mea in atria domini.Et,elegi abiecta esse in domo dei mei,magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorum.Cũq; a me interrogaretur,cur taceret,cur nollet respondere,an doleret aliquid.Græco sermone respondit,nihil se habere molestiæ,sed omnia quieta & tranquilla perspicere. Post hæc obmutuit,& clausis oculis,quasi iam mortalia despiceret,usq; ad expirationem animæ,eosdem repetebat uersiculos: ut quod dicebat,uix audire possemus.Digitumq; ad os tenens,crucis signum pingebat in labijs.Defecerat spiritus,& anhelabat in mortẽ.Animaq; erumpere gestiẽs, ipsum stridorem,quo mortalium uita finitur,in laudes domini conuertebat.Aderant Hierosolymarum & aliarum urbium episcopi,& sacerdotum inferiores gradus,ac leuitarum innumerabilis multitudo.Omne monasteriũ,uirginum & monachorum chori repleuerant. Statimq; D ut audiuit spõsum uocantem:Surge,ueni proxima mea,specios a mea,columba mea: Quoniã ecce hyems transijt & recessit,pluuia abijt sibi:Læta respõdit:Flores uisi sunt in terra, tempus sectionis aduenit.Et,credo uidere bona domini in terra uiuentiũ.Ex hinc non ululatus,nõ planctus:ut inter sæculi hoies fieri solet,sed psalmorũ linguis diuersis examina cõcrepabant.Trãslataq; episcoporum manibus,& ceruicem feretro subijcientibus,cum alij pontifices lampadas cereosq; præferrent:alij choros psallentium ducerent,in media ecclesia speluncæ saluatoris est posita.Tota ad funus eius,Palestinarũ urbium turba conuenit.Quem monachorum latentiũ in eremo cellula sua tenuit? Quam uirginum,cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegium putabat,qui non tali fœminæ ultimum reddidisset officium.Viduæ & pauperes in exemplũ Dorcadis,uestes ab ea præbitas ostendebant.Omnis inopum multitudo matrem,& nutritiam se perdidisse clamabat. Quodq; mirum sit,nihil pallor mutauerat faciem:sed ita dignitas quædam & grauitas ora compleuerat:ut eam putares non mortuam,sed dormientem.Hebræo,Græco, Latino Syroq; sermone psalmi in ordine personabant: nõ solum triduo, donec subter ecclesiã, & iuxta specum dñi conderetur:sed per omnẽ hebdomadam,cunctis qui uenerant,suũ funus, & proprias credentibus lachrymas. Venerabilis uirgo filia eius Eustochium, quasi ablactata super matrem suam,abstrahi a parente non poterat:deosculari oculos,hærere uultui,totum corpus amplexari,& se cum matre uelle sepeliri. Testis est Iesus,ne unum quidem nummum ab ea filiæ derelictũ:sed ut ante iam dixi: derelictũ magnum æs alienũ:&(quod his difficilius est) fratrũ & sororũ immensam multitudinẽ,quos sustentare arduum,& abijcere impium est.Quid hac uirtute mirabilius,fœminã nobilissimæ familiæ, magnis quondã opibus:tanta fide oia dilargitam:ut ad egestatem pene ultimam perueniret? Iactẽt alij pecunias,& in corbonã dei æra congesta,funalibusq; aureis dona pendentia.Nemo plus dedit pauperibus,q̃ quæ sibi nihil reseruauit.Nunc illa diuitijs fruitur,& his bonis:quæ nec oculus uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascenderunt.Nostram uicem dolemus,& inuidere potius gloriæ eius uidebimur,si uoluerimus diutius flere regnantem.Secura esto Eustochium,magna hæreditate ditata es.Pars tua dñs,& quo magis gaudeas,mater tua longo martyrio coronata est.Non solum eĩ effusio sanguinis

A sanguinis in confessione reputatur,sed deuotæ quoq; mentis seruitus immaculata, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & uiolis plectitur,ista de lilijs. Vnde & in cantico scribitur canticorũ.Fratruelis meus candidus & rubicundus:& in pace,& in bello, eadem præmia uincẽtibus tribuens.Mater inquã tua audiuit cum Abraham:Exi de terra tua,& de cognatione tua,& ueni in terram quam ostendam tibi. Et per Hieremiam dominũ præcipientẽ: Fugite de medio Babylonis,& saluate animas uestras.Et usq; ad diem mortis suæ,nõ est reuersa in Chaldæam:nec ollas Aegypti,& uirulentias carnium desyderauit,sed choris comitata uirgineis, ciuis est saluatoris effecta:& de paruula Bethlehẽ,cœlestia regna conscendens,dicit ad uerã Noemi.Populus tuus,populus meus:& deus tuus,deus meus. Hũc tibi librum ad duas lucubratiunculas,eodem quẽ tu sustines dolore,dictaui.Nam quotiensc unq; stilũ figere uolui,& opus exarare promissum:totiens obriguerunt digiti,cecidit manus,sensus elanguit. Vnde & inculta oratio,uotum scribẽtis absq; ulla elegantia & uerborũ lepore testatur. Vale o Paula,& cultoris tui ultimã senectutem,orationibus iuua.Fides & opera tua Christo te sociant,præsens facilius quod postulas impetrabis.Exegi monumentum tuũ ære perennius,quod nulla destruere possit uetustas.Incidi elogium sepulchro tuo,quod huic uolumini subdidi:ut quocunq; noster sermo peruenerit:te laudatam,te in Bethlehem conditam lector agnoscat.

Sequitur titulus sepulchri.

Scipio quam genuit,Paulæ fudere parentes:
Gracchorũ soboles,Agamẽnonis idyta,ples:
Hoc iacet in tumulo, Paulam dixere priores:
Eustochij genitrix:Romani prima senatus
Pauperiem Christi & Bethlehemitica rura secuta.

In fronte speluncæ.

Aspicis angustũ,præcisa rupe sepulchrũ?
Hospitium Paulæ est,cœlestia regna tenẽtis.
Fratrẽ,cognatos,Romã,patriãq; relinquens:
Diuitias,sobolẽ,Bethlehemiti condit' antro.
Hic p̃sepe tuũ Christe,atq; hic mystica magi
Munera portãtes, hominiq; deoq; dedere.

B Dormiuit sancta & beata Paula, septimo Kalendarum februariarũ,tertia sabbati post solis occubitum. Sepulta est quinto Kalen. earundem.Honorio Augusto,& Arestino consulibus.Vixit in sancto proposito,Romæ annos quinq;,Bethlehem annos uiginti.O mẽ uitæ tempus impleuit,annis quinquagintasex,mẽsibus octo,diebus uiginti.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hic Lucinus natione Beticus,destinarat adire Bethlehem,& opibus suis iuuerat Hieronymi gregẽ: sanctum illius propositum collaudat,hortans,ut pergat quo cœpit,ad perfectam uirtutem. Respondet ad quædam de quibus scripserat Lucinus.

SCHOLIA.

Multi ab oriente & occidente.) *Siue* quod uere conuersus esset ad Christum,rebus omnib⁹ cõtemptis.*Siue*,quod undiq; Bethlehem concurreretur e longinquis regionib⁹. Pulcherrimum Auratã.) Aurata piscis est, a colore dictus,qui nomẽ suum hodieq; apud uulgus Italicum obtinet. Leuiathan regnantẽ.) Ita describitur apud Iob.Nunquid extraham Leuiathan hamo? Ad montana festinans.) Respexit ad historiam Lot,qui iussus est ad montana fugere, Sodoma ardente Ne aratri stiuam.) Varijs allusionibus inserit hũc locum. Primũ alluſit ad id quod est in euãgelio: qui missa ad aratrũ manu retrospexerit,non esse idoneum regno dei. Deinde ad mulierem,quæ tacta fimbria Iesu,sanata est a fluxu sanguinis.Item alludit ad illud quod est in Canticis,Caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.Rursus ad illud euangelicũ,quod in die illa uel tat,ne de tecto descendat,ut tunicam recipiat,qui nudus fugere cœperit.Rursum de Lot & Abraham, qui diuisi sunt.Abraham elegit montana, Lot campestria. Postq̃ dulces aquas.) Plinius libro quinto,capite decimo quinto,prodidit Iordanem amnẽ amœnũ,salubribus esse aquis,donec post longos flexus, uelut inuitus Asphaltite lacui misceẽ. Ibi perdit laudatas aquas pestilentibus mixtas.Diximus eũ lacũ mortuũ mare dici.Significat aũt uere Christianũ,ab uniuersis huius mundi curis,liberũ esse oportere. Nõ est inuidus Agonotheta.) Agonotheta græcis,est qui certamini præsidet,propositis præmijs. ἀγων certamen,τίθημι pono. Rem doloris patior.) *Sic* & apud Therentiũ,Demæa lachrymat præ gaudio. Ruth in lachrymis.) Est Ruth,capite primo.Flent eĩ nurus Noemi, non dolore,sed amore. *Sic* mulq; profectæ sunt in Bethlehem.Vnde tacite significat diuus Hieronymus optare se consortiũ Lucini.Sed suspicor hunc locũ esse deprauatũ:legendũ aũt,Ruth pro uerbis lachrymæ prorumpunt.Quãq̃ & altera lectio tolerabilis. Hebræus,id est,περώτης.) περᾶν græce,est transire,siue supare aut transmittere.Idem Hebræis sonat Hebræus. Meloten reliquit in terris.) μέλοτη pellis est ouilla, siue exuuium uelleris ouilli,μῆλον eĩm ouem significat. Crates Thebanus.) Hic aurũ abiecit in mare:de quo dictum est alias.Antisthenes Cynicus fuit,strẽnuus cõtemptor omniũ rerũ. Ac redituũ.) A redeũdo dicunt, non a reddendo. Ouidius. Turpe thori reditu,census augere paternos. Quod autẽ fructus ex re quap piam

C piã colligitur,id ex ea redire dicitur. *Si paragrammata.)* παραγράμματα dicere possis litteras perperã positas: γράμμα littera,& præpositio παρὰ,in malam fere partẽ significat. Et sancti Didymi.) In huius catalogo testaẽ se uertisse librum de spíritu sancto. Excepto octateucho.) Octo græce ὀκτὼ,& τεῦχος uolumen. Ita distinguit a pentateucho,quinq; cõplectente uolumina Moysi,cũ hæc pars octo cõplectatur. Amphimalũ.) Tunica est Gausapina,utrinq; uillos habens. Quotidianæ symbolia pœnitẽtiæ.) σύμβολον aliquando significat signum: Inde diminutiuũ symbolium.

HIERONYMVS AD LVCINIVM.

NEc opinanti mihi,subito litteræ tuæ redditæ sunt:quæ quãto inspératæ,tanto gaudiorũ plenæ,quiescentẽ animã suscitarunt:ut statim amore cõplecterer,quẽ oculis ignorabã,& illud mecũ tacitus mussitarẽ: Quis dabit mihi pẽnas sicut columbæ, & uolabo & requiescam,ut inueniat,quẽ diligit anima mea? Vere nunc in te domi nicus sermo completus est. Multi ab oriente & occidente uenient,& recũbent in sinu Abrahæ. Cornelius centurio cohortis Italicæ: iam tunc Lucinij mei præfigurabat fidẽ. Apostolus Paulus scribens ad Romanos: Cum,inquit,in Hispaniam proficisci cœpero,spero quod preteriens uideam uos, & a uobis deducar illuc: tantis fluctibus approbauit,quid de illa prouincia quæreret. In breui tempore ab Hierosolymis usq; ad Illyricũ euangelij iaciens fundamenta,Romam uinctus ingreditur: ut uinctos superstitionis erroribus,liberos faciat. Manet in hospitio conducto per bienniũ: ut nobis utriusq; instrumenti æternã reddat domum. Piscator hominũ, misso rete apostolico: te quoq; quasi pulcherrimũ Auratam,inter innumera piscium genera traxit ad littus. Reliqsti amaros fluct⁹, salsos gurgites,fissuras montiũ,& Leuiathan regnantẽ in aquis, cũ Iesu deserta expetens cõtempsisti,ut possis illud,pphetícũ canere: In terra deserta,& in inuio, & inaquoso, sic in sancto apparui tibi. Et iterum: Ecce elongaui fugiens,& mansi in solitudine. Expectabam eum qui saluum me fecit,a pusillanimitate spíritus & tempestate. Obsecro te & moneo parentis affectu: ut qui Sodomam reliquisti,ad montana festinans,post tergum ne respicias: ne aratri stiuam, ne fimbriã saluatoris,ne cinnos eius noctis rore madefactos, quos semel tenere cœpisti,aliquando dimittas. Ne de tecto uirtutum pristina quæsiturus uestimenta descendas,ne de agro reuertaris domum,ne campestria cum Lot & amœna hortorum diligas: quæ nõ irrigant de cœlo,ut terra sancta,sed de turbido flumine Iordanis,post q̃ dulces aquas, maris mortui cõmixtione mutauit. Cœpisse multorũ est,ad culmen peruenisse paucorũ. Qui in stadio currunt,omnes quidẽ currunt: sed unus accipit brauiũ. At contra de nobis dicitur: Sic currite,ut apprehendatis. Non est inuidus Agonotheta noster: nec alterius palma,alteri parat ignominiã. Omnes athletas suos desyderat coronari. Gaudet anima mea,& magnitudine læticiæ,rem mœroris patior. Ruth in lachrymas uerba prorumpũt. Zacheus publicanus ad unius horæ conuersionẽ,hospitem habere meruit saluatorẽ. Martha & Maria cõuiuio præparato domino suscepere. Meretrix lauat fletibus pedes,& unguentis bonorũ operũ,dñici corporis dedicat sepulturã. Simon leprosus inuitat magistrũ cum discipulis,& nõ contemnitur. Abrahæ dicitur: Egredere de terra tua,& de cognatione tua,& de domo patris tui,& uade in terrã quã mõstrauero tibi. Relinquit Chaldæã,relinquit Mesopotamiã: quærit quod nescit, ne perdat quod inuenerat. Non em̃ arbitratus est simul se habere posse,& patriam & dñm: sed iam tunc illud ꝓphetæ Dauid opere cõplebat. Aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut oẽs patres mei: Hebræus,id est, παροδίτης atq; transitor: dum nõ est præsenti uirtute contentus,sed preteritorum obliuiscens, in futurũ se extendit,& scit illud: Ibunt de uirtute in uirtutem: mysticũ sortitus est nomen,& uiam tibi aperuit,quõ nõ quæras ea quæ tua sunt,sed quæ aliena. Et illos putes parẽtes,fratres,affines,atq; cognatos,q tibi in Christo copulati sunt. Mater,inqt,mea & fratres mei sunt hi,qui faciũt uoluntatẽ patris mei. Habes tecũ prius in carne: nũc in spíritu sociã,de coniuge germanã: de fœmina uirũ: de subiecta parẽ,quæ sub eodẽ iugo ad cœlestia simul regna festinat. Cauta rei familiaris dispẽsatio,& ad calculos rediens,non cito deponit. Ioseph cũ tunica Aegyptiam effugere non potuit. Adolescens ille q opertus sindone sequebat Iesum: quia tentus fuerat a ministris,terrenũ abñciens operimentũ,nudus euasit. Helias igneo curru raptus ad cœlũ,meloten reliquit in terris. Helisæus boues & iuga prioris operis uertit in uota. Loquit sapientissimus uir: Qui tãgit picem inquinabit ab ea. Quãdiu uersamur in reb⁹ sæculi,& anima

nostra

A nostra,possessionũ ac redituũ procuratione deuincta est,de deo libere cogitare nõ possumus. Quæ em̃ participatio iusticiæ cum iniquitate,aut quæ societas lucis ad tenebras? Qui cõsensus Christi ad Belial? Quæ pars fideli cũ infideli? Non potestis(inquit dñs)deo seruire & mãmonæ. Aurum deponere incipientiũ est,nõ perfectorũ. Fecit hoc Crates Thebanus,fecit Antisthenes. Seipsum offerre deo, ꝓprie Christianorũ est & apostolorũ: qui duo cum uidua,pauperta/tis suæ in gaçophylaciũ æra mittentes,totũ censum quẽ habuerũt dño tradiderunt: & merẽtur audire: Sedebitis super duodecim solia, iudicantes duodecim tribus Israel. Hæc & ipse intelligis quo animo replicẽ: & quod sub alijs uerbis,te ad sanctorũ locorũ inuitẽ habitaculũ. Abũdantia tua multorũ inopiã sustentauit: ut & horũ diuitiæ in tuã indigentiam redundarent. Fecisti tibi amicos de iniquo mãmona,qui te reciperent in æterna tabernacula. Laudanda res,& apostoli/corũ temporũ uirtutibus coæquanda; quãdo uenditis possessionibus suis,credentes afferebant pecunias,atq; fundebãt ante pedes apostolorũ: ostendentes auariciã esse calcandam. Sed dñs magis quærit animas credentiũ,q̃ opes. Legimus: Redemptio animæ uiri, ꝓpriæ diuitiæ. Possum⁹ qdẽ diuitias ꝓprias intelligere: quæ nõ de alieno,non de rapinis sunt: iuxta illud: Honora deum de tuis iustis laboribus: sed melior est intelligentia,ut diuitias proprias cognoscamus thesauros absconditos: quos nec fur possit suffodere, nec latro uiolentus eripere. Opuscula mea quæ nõ sui merito, sed tua bonitate desyderare te dicis: ad describendũ hoibus tuis dedi: & descripta uidi in chartaceis codicibus: ac frequenter monui,ut cõferrent diligentius,& emendarent. Ego em̃ tanta uolumina præ frequentia cõmeantiũ,& peregrinorũ turbis relegere non potui: & ut ipsi probauere præsentes,longo tentus incõmodo,uix diebus quadragesimæ qbus ipsi ꝓficiscebantur,respirare cœpi. Vnde si paragrãmata reppereris,uel minus aliqua descripta sunt,quæ sensum legentis impediant,nõ mihi debes imputare,sed tuis,& imperitiæ notariorũ librariorũq; incuriæ: qui scribũt nõ quod inueniunt,sed quod intelligunt: & dũ alienos errores emendare nituntur,ostendũt suos. Porro Iosephi libros,& sanctorũ Papiæ & Polycarpi uolumina, falsus ad te rumor pertulit a me esse trãslata: quia nec ocij mei,nec uiriũ est,tantas res eadem in alterã linguã exprimere uenustate. Origenis & sancti Didymi pauca transtulimus,uo/

B lentes nostris ex parte ostendere,quid græca doctrina retineret. Canonẽ Hebraicæ ueritatis excepto octoteucho,quẽ nũc in manibus habeo,pueris tuis & notarijs dedi describendũ. Septuaginta interpretũ æditionẽ,& te habere non dubito,& ante annos plurimos diligentissime emẽdatam,studiosis tradidi: nouũ testamentũ græcæ reddidi authoritati. Vt em̃ ueterũ librorũ fides de Hebræis uoluminibus examinanda est: ita nouorũ græci sermonis normam desyderat.

De Sabato qd̃ quæris, utrũ ieiunandũ sit: & de eucharistia, an accipienda quotidie,quod Romanæ eccleſiæ & Hispaniæ obseruare perhibẽtur: scripsit qdem & Hippolytus uir disertissimus,& carptim diuersi authores e uarijs authoribus ædidere. Sed ego illud te breuiter admonendũ puto: traditiones ecclesiasticas(præsertim quæ fidei non officiant)ita obseruandas, ut a maioribus traditæ sunt. Nec aliorũ consuetudinẽ,aliorũ contrario more subuerti. Atq; utinam omni tẽpore ieiunare possimus,quod in Actibus apostolorũ diebus Pentecostes,& die dñico, apostolũ Paulũ,& cũ eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichææ hæreseos accusandi sunt: cũ carnalis cibus præferri nõ debuerit spíritali. Eucharistiã quoq; absq; cõdemnatione nostri,& pungẽte cõscientia semp accipere,& psalmistã audire dicentẽ: Gustate & uidete, quoniã suauis est dñs: & cũ eo canere: Eructauit cor meũ uerbũ bonũ. Nec hoc dico,quod dñicis dieb⁹ ieiunandũ putẽ,& contextas sexaginta diebus ferias auferã: Sed unaquæq; ꝓuincia abundet in sensu suo: & p̃cepta maiorũ,leges apostolicas arbitretur. Duo palliola,& amphimalum de tuis usibus uel utenda, uel sanctis danda suscepi: Ego insignia paupertatis,& quotidianæ symbolia pœnitentiæ, tibi & sorori tuæ misi, quatuor ciliciola apta proposito, & usibus uestris: & cõdicem,hoc est uisiones Esaiæ,ualde obscurissimas: quas nuper historica explanatiõe disseruit: ut quotiẽscũq; mea opuscula uideris,totiens amici dulcissimi recordatus,nauigationẽ quam parũper distuleras,pares. Et quia non est in homine uia eius: & a dño gressus hominis diriguntur: si forte(quod procul absit)aliquid fuerit impedimenti: quæso ut quos charitas iungit,terrarũ longitudo nõ separet: & absentẽ Lucinũ nostrũ, semp præsentẽ litterarũ uicissitudine sentiamus.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Theodoram Hiſpanã uiduã cõſolatur de morte Lucini Betici mariti, ſed quẽ fratris habuerit loco.

SCHOLIA.

C NOn ſumus Græcus & barbarus.) Ita Paulus ad Galatas, capite tertio. Quicũq; in Chriſto baptiçati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Non eſt ludæus, neq; græcus: nõ eſt ſeruus, neq; liber: non eſt maſculus, neq; fœmina. Omnes em̃ uos unũ eſtis in Chriſto Ieſu. Quãdo dicit, nõ nubẽt.) De hac Hæreſi diſputat in epitaphio Paulæ copioſius. Baſilidis Hæreſi.) Baſilides in cæteris Simonianus, trecentos ſexaginta quinq; fabricatus eſt cœlos, ut teſtat̃ diuus Auguſtin⁹ in libro ad Quoduultdeum. Inde myſticũ illud nomẽ ſuis diſcipulis cõmendabat ἄβραξας. Nã his litteris iuxta græcam ſupputationem, hic numerus ſignatur, α & β, ſignificant unũ & duo, ρ & α centũ & unum, ξ & α ducenta & unũ, σ quæ ſeptima eſt in hac dictiõe littera, ſignificat ſexaginta. In ſumma redduntur, trecenta ſexaginta quinq;. Proinde mundũ hunc & hominẽ negabat a deo conditũ, ſed a trecenteſimo ſexageſimo quinto cœlo. Idẽ negabat ipſum Chriſtũ a Iudæis fuiſſe crucifixũ, ſed ei⁹ loco Simonẽ Cyrenẽſem, q; iuxta Matthæũ coactus fuit baiulare crucẽ dñi. Diuus Hieronym⁹ enarrãs tertiũ Amos ꝓphetæ caput, prodidit Baſilidem hoc portentoſo uocabulo deũ appellaſſe, quẽ gentiles alijs litteris, ſed eundẽ reddẽtibus numerũ, μυθραν appellent. Mythran autẽ illi ſolem appellãt, qui hoc dierũ numero, curſum annuũ cõficit. Meminit idẽ huius ꝓdigioſi uocabuli Abraxas, enarrãs primũ Abdiæ caput. Cæteq; illud Armagil, Barbelon, Balſamum, Leuſibora, conſimilis inſaniæ ſunt uocabula: in hoc conficta, ut ὠὠνας, hoc eſt ſæcula ſignificent, litterarum notis: quæ ridicule cõmentus eſt Valentinus & Marcion, triginta conſtituens ὠὠνας, quadradas, octoadas, & duodecadas, atq; huiuſmodi præſtigijs uerborum, plæbeculæ ſimplici & imperitæ conãs imponere: quæ peregrina magis miratur: & quæ minus intelligit, plus credit habere myſterij. Vnde q ridiculas ꝓfitent artes, magiã, notoriã, Græca quædã & Hebraica: nõnulla cõficta uocabula inculcant nihil ſignificãtia. Meminit horũ uerborũ Hieronymus & in libro aduerſus Vigilantiũ. Itẽ in cõmẽtarijs in Eſaiã. Quaſi de Hebraicis fontib⁹.) Nõ quod Hebraica ſint, ſed quo plus haberẽt authoritatis, hinc ſumpta uideri uolebãt, ex occultis illorũ Thalmudicis, aut Caballiſticis libris haberẽtq; nõnihil tale, quale apud Hebræos nomẽ dei tetragrãmaton. Baſilidis Gnoſtici.) Hoc cognominis ſibi uindicabãt, ob arcanã myſteriorũ ſciẽtiã, ſed rect⁹ ijdẽ βορβορῆται ſũt dicti a cœno, ob turpitudinẽ quã exercebant in ſuis myſterijs. Hirenæus uir apoſtolicoq; tẽporũ.) Hic uolumẽ ſcripſit aduerſus quinq; hæreſes, ut teſtat̃ in catalogo ſcriptorũ Hieronym⁹, ubi mentionẽ facit & Papiæ. Inde Pyrenæũ.) Montes em̃ Pyrenæi Gallias dirimũt ab Hiſpanijs. Vt hir. qui uigil.) Habes Danielis, cap. 4.

D HIERO. AD THEODORAM EPITAPHIVM LVCINI BETICI.

LVgubri nuncio conſternatus ſup ſancti & uenerabilis mihi dormitiõe Lucini, uix breuẽ epiſtolã dictare potui. Nõ quod eius uicẽ doleã: quẽ ſcio ad meliora tranſiſſe, dicẽte Moyſe: Trãſiens uidebo uiſionẽ hãc magnã: ſed quo torquear deſyderio, nõ meruiſſe me ei⁹ uiri uidere faciẽ: quẽ in breui tẽpore huc uentur̃ eſſe credebã. Verũ eſt illud ſup neceſſitate mortis, ꝓphetale uaticiniũ, quod fratres diuidat, & chariſſima inter ſe noia crudelis & dura diſſociet: Sed habemus cõſolationẽ: quia dñi uoce iugulat̃, per quem ad eã dicitur: Ero mors tua o mors: ero morſus tuus inferne. Et in cõſequentibus: Adducet uentẽ uentũ dñs de deſerto deſcendentẽ, qui ſiccabit oẽs uenas eius, & deſolabit fontẽ illius. Exiuit em̃ uirga de radice ieſſe, & flos de uirginali frutice pullulauit. Qui loquit̃ in canticocanticorum: Ego flos campi, & liliũ cõualliũ. Flos noſter mortis interitus: ideoq; & mortu⁹ eſt, ut mors illius morere t̃. Quod aũt de deſerto dicitur adducẽdus, uirginalis uterus demonſtrat̃, q abſq; coitu, & ſemine uiri deũ nobis fudit infantẽ. Qui calore ſp̃ũs ſancti, exiccaret fontes libidinũ: & caneret in pſalmo: In terra deſerta & inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi. Aduerſum ergo mortis duritiam & crudeliſſimam neceſſitatem hoc ſolatio erigimur, quod breui uiſuri ſumus eos, quos dolem⁹ abſentes. Neq; em̃ mors, ſed dormitio & ſomnus appellat̃. Vnde & beatus Apoſtolus, uetat de dormientib⁹ cõtriſtari: ut quos dormire nouimus, ſuſcitari poſſe credamus: & poſt digeſtũ ſoporẽ uigilare cũ ſanctis, & cũ angelis dicere: Gloria in excelſis deo: & ſup terrã pax hoibuſ bonæ uolũtatis. In cœlo ubi nõ eſt peccatũ: gloria eſt, & ꝓpetua laus, & indefeſſa p̃conia. In terra aũt ubi ſeditio, bella atq; diſcordiæ, pax imprecanda eſt: & pax nõ in oibus, ſed in his q bonæ uolũtatis ſunt: & ſalutationẽ audiũt apoſtolicã: Gratia uobis & pax a deo patre & dño noſtro Ieſu Chriſto multiplicetur: ut in pace ſit locus eius, & habitatio ei⁹ in Sion, id eſt, in ſpecula, in ſublimitate dogmatũ atq; uirtutũ, in anima credẽtis: cuius quotidie angelus uidet faciẽ dei, & reuelato uultu gloriã dei cõtemplatur. Vnde obſecro te, & currentẽ (ut aiunt) impello: ut Lucinũ tuũ deſyderes quidẽ ut fratrẽ, ſed gaudeas regnare cũ Chriſto: quia raptus eſt, ne malicia immutaret mentẽ eius. Placita em̃ erat deo anima illius: & in breui ſpatio tempora multa

A multa compleuit. Nos dolendi magis, qui quotidie ſtamus in prelio peccatorum, uitijs ſordida mur: accipimus uulnera: & de ocioſo uerbo reddituri ſumus rationẽ. Ille iam ſecurus & uictor te aſpicit de excelſo, & fauet laborãti: & iuxta ſe locũ præparat, eodẽ amore & eadẽ charitate, qua oblitus officij cõiugalis: in terra quoq; ſororẽ te habere cœperat, imo tu illũ fratrẽ: quia caſta cõiunctio, ſexũ nõ habet nuptialẽ. Et ſi adhuc in carne poſiti & renati in Chriſto, nõ ſumus græcus & barbarus, ſeruus & liber, maſculus & fœmina: ſed omnes in eo unũ ſumus: quanto magis cũ corruptiuũ hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ: non nubent, neq; nubentur: ſed erũt ſicut angeli in cœlis? Quãdo dicit: nõ nubent, neq; nubẽtur: ſed erũt ſicut angeli in cœlis: nõ natura & ſubſtantia corporũ tollitur, ſed gloriæ magnitudo monſtratur. Neq; em̃ ſcriptum eſt: erunt angeli, ſed ſicut angeli. Vbi ſimilitudo promittitur, ueritas denegatur. Erunt (inquit) ſicut angeli, id eſt, ſimiles angelorũ. Ergo hoies eſſe nõ deſinent. Inclyti quidẽ & angelico ſplendore decorati: ſed tamen hoies: ut Apoſtolus, Apoſtolus ſit: & Maria Maria: & confundat̃ hæreſis, quæ ideo incerta & magna promittit: ut quæ certa & moderata ſunt, auferat. Et quia hæreſeos ſemel fecim⁹ mentionẽ, qua Lucinus noſter digne æloquẽtiæ tuba p̃dicari poteſt, qui ſpurciſſima per Hiſpanias Baſilidis hæreſi ſæuiente, & inſtar peſtis & morbi, totas intra Pyrenæũ & Oceanũ uaſtante prouincias, fidei eccleſiaſticæ tenuit puritatẽ, nequaq; ſuſcipiens, Armagil, Barbelon, Abraxas, Balſamũ, & ridiculũ Leuſiboram: cæteraq; magis portenta quã nomina: quæ ad imperitorũ & mulierculariũ animos cõcitandos, quaſi de Hebraicis fontibus hauriunt: barbaro ſimplices quoſq; terrentes ſono: ut quod nõ intelligunt, plus mirẽtur. Refert Hirenæus uir apoſtolicorũ tempor̃, & Papiæ auditoris euãgeliſtæ Iohãnis diſcipulus, epiſcopus eccleſiæ Lugdunenſis: quod Marcus quidã de Baſilidis gnoſtici ſtirpe deſcendẽs, primũ ad Gallias uenerit: & eas partes per quas Rhodanus & Garumna fluunt, ſua doctrina maculauerit: maximeq; nobiles fœminas, quædã in occulto myſteria repromittens, hoc errore

B ſeduxerit: magicis artibus & ſecreta corporũ uoluptate, amorẽ ſui cõcilians. Inde Pyrenæũ tranſiens, Hiſpanias occuparit: & hoc ſtudio habuerit: ut diuitũ dom⁹, & in ipſis fœminas maxime appeteret: quæ ducuntur uarijs deſyderijs, ſemper diſcentes, & nunq; ad ſcientiã ueritatis peruenientes. Hoc ille ſcripſit ante annos circiter trecẽtos. Et ſcripſit in his libris, quos aduerſus oẽs hæreſes doctiſſimo & æloquẽtiſſimo ſermone cõpoſuit. Ex quo perpendat prudentia tua, qua Lucinus noſter laude ſit dignus: q clauſit aurẽ, ne audiret iudiciũ ſanguinis: & omnẽ ſubſtantiã ſuã diſperſit & dedit pauperibus, ut iuſticia eius maneret in æternũ. Nec patriæ ſuæ largitate cõtentus, miſit Hieroſolymarũ & Alexandrinæ eccleſiæ tantũ auri: quãto multorũ poſſit inopiæ ſubueniri. Quod cũ multi mirentur & predicẽt: ego in illo magis laudabo feruorẽ & ſtudiũ ſcripturarũ: Quo ille deſyderio opuſcula noſtra flagitauit: & miſſis ſex notarijs (quia in hac prouincia latini ſermonis ſcriptorũ q̃ penuria eſt) deſcribi ſibi fecit, quæcũq; ab adoleſcentia uſq; in p̃ſens tẽpus dictauimus? Nõ nos honorauit, q paruuli & minimi Chriſtianor̃ omniũ ſumus, & ob cõſcientiã peccatorũ, Bethlehemitici ruris ſaxa incolimus: ſed Chriſtũ, qui honorat̃ in ſeruis ſuis: & apoſtolis repromittit, dicens: Qui uos recipiũt, me recipiunt. Et qui me recipiũt, recipiũt eum qui me miſit. Ita q; chariſſima filia hanc epiſtolã amoris mei in illum habeto epitaphiũ: & quicquid poſſe me ſcieris in opere ſpiritali, audacter impera: ut ſciant ſæcula poſt futura, eũ qui dicit in Eſaia: Poſuit me ut ſagittam electam, in pharetra ſua abſcondit me: duos uiros tantis maris atq; terrarũ inter ſe ſpatijs ſeparatos, ſuo acumine uulneraſſe: ut cum mutuo in carne ſe neſciant, amore ſpirit⁹ copulẽtur. Subſcriptio. Sanctã te corpore & ſpiritu ſeruet ille Samarites, id eſt, ſeruator & cuſtos: de quo in pſalmo ſcribitur: Nõ dormitabit, neq; dormiet, qui cuſtodit Iſrael: ut Hir, qui interpretatur uigil, qui deſcendit ad Daniel, ad te quoq; ueniat: & poſſis dicere: Ego dormio, & cor meum uigilat.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Fabiolam nobilem fœminam, laudat quod poſt lapſum ad Chriſtum conuerſa, ſanctiſſimam uereq; Chriſtianam egerit uitam, glorioſumq; meruerit uitæ finem. Scripſit ad hanc de ueſtibus Aaron: cuius epiſtolæ initium eſt, Vſq; hodie, quam in ſuo reperies Tomo. Item alteram de manſionibus.

SCHOLIA.

C PArentis affectus.) Parentis, refertur ad Paulam Blesillæ matrẽ: auunculi, ad Heliodorũ Nepotiani auunculum: mariti, ad Pãmachium Paulinæ maritũ. Scholæ memor.) Declamatoriã scholam intellige. Porro præcepta iubent in genere laudatorio a maiorũ laudibus oriri. Vnus qui nobis.) Retulit Vergilianum carmen ex libro Aeneidos sexto, quod ille ab Ennio mutuatus tradit. Dictũ est hoc de Quinto Fabio Maximo, q cõtatione sua Hannibalẽ fregit, remq; Romanam pene ad extremam desperationẽ redactam restituit. Vnde & contator dictus est.

Et quia statim in princip.) Hoc ad consiliũ pertinet: quod & admonet Quintilianus, ut si quid fuerit, quod ad causam uideat obstaturũ, id amoliamur nõ obseruata ratione cõmuniũ præceptorũ. Id quod fecit. M. Tullius in oratiõe habita pro Milone. Corporis sui infamare partẽ.) Corporis partẽ maritũ uocat, quod uir & uxor unũ corpus appellet Paulus. Hoc addidit, ne uidereẽ, uel fauore tacuisse, uel metu, sed humanitate. Hoc admonendũ putaui, ne quis hic inepte argut⁹, aliquid obscœnius somniet, cum nihil tale significet Hieronymus. In Basilica quondam Laterani.) Indicat unde basilica Laterauensis, quæ Romæ summa fuit, nomen inuenerit. Aaron sacrilegiũ.) Legis Exodi, capite uigesimo secundo. Fraternas preces, Moysi preces intelligit. Q; Achab.) De peccato Achab, & de huius pœnitentia, legis tertio libro Regũ, cap. uigesimo primo. Cõtra Montanũ.) [redacted]

Sedit sup carbones ignis. Alluſit ad carbones desolatorios Dauid: & carbonẽ uiuũ, qui purgauit labia Esaiæ. Et respondẽs generi.) Respondẽs elegãter dixit pro cõueniens & par. Erat eñ ut nobilissimã, ita & ditissima. Nosocomion.) Ita lego in plærisq; exemplaribus. Vide legẽdum nẽ sit, μοσυνοκωμίον, quod latine sonat languentiũ uiculũ. Nã μοσέω ægrotare est, κώμη uicus seu castellũ. Nisi forte mauis, μοσοκομεῖον, a uerbo κομάω, quod est, curo seu nutrio, pro loco quo nutriuntur ac fouentur egroti: atq; hoc mihi magis placet. Neq; eñ admodũ me mouet interpretatio græcæ uocis, quã in quibusdã codicibus asscripsit nescio quis. Exile fœmur, crura tur.) Alluſit ad Horatianũ illud. Et femur tumẽtibus Exile suris additũ. Id autẽ solet euenire tumidis & hydropicis. Vermiculos bullientes.) Significat morbũ pediculare, quo periit. L. Sylla. Spirans cadauer.) Quasi uiuens iam mortuus sit: hoc superius alijs dixit uerbis, de morbo regio laborãtibus, Suo funeri superuiuit. In cœlũ laudibus fero.) Prouerbialis est hyperbole, pro eo quod est, uehemẽter laudare. Clinicũ.) Id est, q ob morbũ lecto decũbit, ut alibi diximus. Ab ultima Meotide.) Quæ ad Scythas pertingit. Vnde & ea gens Meotici uocantur a palude Meotide, quæ a Bosphoro, ad Tanaim usq; deflectit, authore Mella. Glacialẽ Tanaim.) Qd' flumẽ hoc ob regionis frigus sæpẽ cõcrescat gelu. Massagetas.) Populus est Scythiæ, intra Caucasi rupes cõclusus. Alexandri clauſtra.) De portis Caucasijs sentit, quas magno errore Caspias uocatas, admonet Plini⁹, libro sexto, cap. xi. Itẽ libro. 5. cap. 27. Hac de re q plura cupiet cognoscere, legat librũ Strabonis undecimũ. Tales ultra bestias.) Noue dixit, pro eo quod est, magis feros, q; sint ipsæ bestiæ: nisi si malis, ultra pro post hac. Tyrus se uolẽs a terra.) Tyrus metropolis Phœnices, abest uigesimo prope miliario a Cæsarea Philippi, quondã insula, mari præalto septingentis passibus diuisa: sed ab Alexandro magno cõtinens facta, comportatis aggeribus, ut ipse testat alibi Hieronymus. Incuria pacis.) In pace negligũtur ea quæ ad bellũ ptinẽt. Obsidebat Antiochia.) De ciuitate Antiochia sentit, quæ sita est in Cœlesyria. Quæ tota in sarcinis.) Hieronymus & Paula cum suis uirginib⁹ cogebãtur manere, quod illic iam ædificauerant. At Fabiola, quoniã oia sua in sarcinis habebat, nõ in ædificijs aut fundis, poterat fugere. Hoc adiecit, ne uideretur reliquisse Bethlehem, uel quod parũ illi cõueniret cũ cæteris, uel quod instituti pœniteret. Necdũ dictũ, iam factũ.) Hoc prouerbiali dicto, mirã facti celeritatẽ significabãt. Vergilius. Dicto citius tumida æquora placat. In Insula Mitylene.) Insula est opposita Asiæ, in qua Paulus excussit uiperam: & in qua Publius eius insulæ princeps, Paulũ triduo benigne excepit hospitio, cui⁹ patrẽ sanauit dysenteria laborantẽ, ut legis in actis apostolicis, cap. 8. Ne cõtradictioni.) Vt excludã, quod forte quis obiecturus sit, Publiũ in plures hospitalẽ fuisse, nempe in unã nauim, quæ Paulũ uehebat. Didicit Britãnia.) Britanniã nominat, ut quæ longissime semota sit ab Aegypto. Adeo uelox fuit fama, ut qd' uere cognouerãt propinqui Aegyptij, id eadẽ æstate, rumor ad Britannos extremos orbis peruexerit. Quo modo uoluit.) Hoc est pauper, id eñ optabat. Et iam fama uolans.) Rursus intertexuit uersum Maronis. Quatiebat alleluia.) Annotandũ est alleluia, cani solitũ in funere Christianorũ, uelut a gratulantibus, quod euolassent ad superos. Hic luuenũ chorus.) Carmẽ est Maronis ex octauo Aeneidos libro, Hic luuenũ chorus, ille senũ qui carmine laudes Herculeas & facta ferũt. Herculeas Hieronym⁹ uertit in fœminæas. Nõ sic furius.) Furiũ camillũ sentit, q gallos præter spem ex urbe Roma depulit. Nõ Papyrius.) Papyrius cursor, egregiam de Samnitibus uictoriã retulit, cæsis eodẽ die, Samnitiũ triginta milibus, trecẽtis quadraginta, captis quatuor milibus, septuaginta septem. Captis itẽ signis militarib⁹, nonaginta septem. Author Titus Liuius primæ decadis libro decimo. Nõ Scipio de Numantia.) Scipio Aphricanus, Numantiã acerrime obsedit. Ipi ciues ne in

A ne in manus uictoris uenirẽt, inuicẽ sese trucidarunt. Scipio tandẽ captã urbẽ funditus deleuit, deq; ea triumphauit. De ponti gentibus.) Cneus Pompeius Tigranẽ Armeniorũ regem in deditionẽ accepit. Mithridatẽ sæpius prelio uictũ, & fugientẽ per oñia persecutus, ad sumẽdũ uenenũ adegit. Denicq; Asiam in prouinciæ formã redegit. In unũ populos.) Vel quia septicollis est urbs, uel quia uarias habet in se nationes urbs Romana. Si paterfamilias.) Christum intelligit, qui benignitate sua dignatus est hoc honore, quæ resipuit post lapsum. Inferias dedi.) Inferiæ dicũtur sacrificia, aut munera quæ in honorem defunctorũ inferuntur.

HIERONYMVS AD OCEANVM EPITAPHIVM FABIOLAE.

PLures anni sunt, quod super dormitiõe Blesillæ, Paulam uenerabilẽ fœminã, recenti adhuc uulnere cõsolatus sum. Quartæ æstatis circulus uoluitur, ex quo ad Heliodorũ episcopũ Nepotiani scribens epitaphiũ, quicqd habere potui uiriũ in illo tũc dolore cõsumpsi. Ante hoc fere bienniũ, Pãmachio meo p̃ subita peregrinatiõe Paulinæ, breuem epistolã dedi, erubescens ad disertissimũ uirũ plura loqui, & ei sua ingerere: ne nõ tam cõsolari amicũ uiderer, q̃ stulta iactantia docere perfectũ. Nũc mihi fili Oceane uolenti, & ultro appetenti, debitũ munus imponis: quo pro nouitate uirtutũ: ueterẽ materiã nouã faciam. In illis eñ uel parentis affectus, uel mœror auunculi, uel desyderiũ mariti temperandum fuit: & pro diuersitate personarũ, diuersa de scripturis adhibenda medicamina. In præsentiarũ tradis mihi Fabiolam, laudẽ Christianorũ, miraculũ gentiliũ, luctum pauperũ, solatiũ monachorum. Quicquid primũ arripuero, sequentiũ cõparatione uilescit. Ieiuniũ prædicẽ: Sed præualescũt eleemosynæ. Humilitatẽ laudem: Sed maior est fidei ardor. Dicam appetitas sordes, & in condemnationẽ uestiũ sericarũ plebæiũ cultum, & seruilia indumẽta quæsita: Plus est animũ deposuisse, q̃ cultum. Difficilius arrogantia, q̃ auro caremus & gemmis. His eñ abiectis, interdum glorioſis tumemus sordibus: & uendibilẽ paupertatẽ, populari auræ offerimus. Celata uirtus, & conscientiæ fota secreto: deum solũ iudicem respicit. Vnde nouis mihi est efferenB da præconijs: & ordine rhetorũ p̃termisso, tota de cõuersionis ac pœnitẽtiæ incunabilis assumẽda. Alius forsitan scholæ memor, Q. Maximum. Vnus qui nobis cunctando restituit rem: & Fabiorũ gentẽ proferret in mediũ, diceret pugnas: describeret prælia: & per tantæ nobilitatis gradus Fabiolam ueniſſe iactaret: ut quod in uirga nõ poterat, in radicibus demonstraret. Ego diuersorij Bethlehemitici, & præsepis dñi amator, in quo uirgo puerpera deũ fudit infantem, ancillã Christi, nõ de nobilitate ueteris historiæ, sed de ecclesiæ humilitate producã. Et quia statim in principio, quasi scopulus quidã, & procella mihi obtrectatorũ eius opponitur, quod se cundũ sortita matrimoniũ, prius reliquerit: non laudabo cõuersam, nisi prius ream absoluero. Tanta prior maritus uitia habuisse narratur: ut ne scortũ quidẽ & uile mancipiũ ea sustinere posset. Quæ si uoluero dicere: perdã uirtutẽ fœminæ, quæ maluit culpã subire dissidij, q̃ corporis sui infamare partẽ, & maculas ei⁹ detegere. Hoc solũ, pferã, quod uerecũdæ matronæ & Christianæ satis est. Præcepit dñs uxorẽ nõ debere dimitti, excepta causa fornicationis: & si dimissa fuerit, manere innuptã. Quicqd uiris iubet, hoc cõsequẽter redundat in fœminas. Neq; eñ adultera uxor dimittẽda est: & uir mœchus tenendus. Si q meretrici iungit, unũ corpus facit: ergo & quæ scortatori impuroq; sociat, unũ cum eo corpus efficit. Aliæ sunt leges Cæsarũ, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster p̃cipit. Apud illos uiris impudicitiæ frena laxant: & solo stupro atq; adulterio cõdemnato, passim p̃ lupanaria & ancillulas libido permittit: quasi culpã dignitas faciat, nõ uolũtas. Apud nos, quod nõ licet fœminis, æque nõ licet uiris: & eadẽ seruitus pari cõditione censetur. Dimisit ergo (ut aiunt) uitioſum: dimisit illius & illius criminis noxiũ: dimisit (pene dixi) qd' clamãte uicinia, uxor sola non prodidit. Sinautẽ arguitur: quare repudiato marito non innupta permanserit: facile culpã fatebor, dũ tamen referã necessitatem. Melius est (inquit Apostolus) nubere q̃ uri. Adolescẽtula erat: uiduitatẽ suã seruare non poterat. Videbat aliam legẽ in mẽbris suis repugnantẽ legi mẽtis suæ, & se uinctã & captiuã ad coitũ trahi. Meli⁹ arbitrata est aperte cõfiteri imbecillitatẽ suã, & umbrã quãdã miserabilis subire cõiugij, q̃ sub gloria uniuiræ opa exercere meretricũ. Idẽ Apostolus uult uiduas adolescẽtulas

C nubere,filios procreare:nullam dare occasionem aduersario maledicti gratia. Et protinus cur
hoc uelit,exponit. Iam eñ quædam abierunt retro post satanã. Igitur & Fabiola,quia persuase
rat sibi,& putabat a se uirũ iure dimissum:nec euangelij uigorem nouerat:in quo nubendi uni
uersa causatio uiuentibus uiris fœminis amputatur:dum multa diaboli uitat uulnera,unũ in/
cauta uulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror:quærens excusare culpam:
cuius pœnitentiã ipsa confessa est? Quis hoc crederet,ut post mortẽ secundi uiri,in semet reuer
sa:quo tẽpore solent uiduæ negligentes,iugo seruitutis excusso agere se liberius,adire balneas,
uolitare per plateas, uultus circũferre meretricis,saccum indueret:ut errorem publice fateretur:
& tota urbe spectante Romana,ante diẽ pascæ in basilica quondã Laterani:q Cæsariano trun
catus est gladio:staret in ordine pœnitẽtiũ,episcopo,presbyteris,& oñi populo collachryman/
tibus, sparsum crinẽ,ora lurida, & squalidas manus,sordida colla submitteret? Quæ peccata fle
tus iste nõ purget? Quas inueteratas maculas hæc lamẽta nõ abluant? Petrus trinã negationẽ,
trina confessione deleuit. Aaron sacrilegiũ,& conflatũ ex auro uituli caput, fraternæ correxere
preces. Dauid sancti & mansuetissimi uiri homicidiũ pariter & adulteriũ:septem dierum emen
dabat fames. Iacebat in terra, uolutabat in cinere:& oblitus regiæ potestatis,lumẽ quærebat in
tenebris. Illum q tantũ respiciens quẽ offenderat,lachrymabili uoce dicebat: Tibi soli peccaui,
& malum corã te feci. Et,redde mihi læticiam salutaris tui,& spiritu principali cõfirma me. Atq
ita factum est:ut qui me prius docuerat uirtutibus suis,quomodo stans non caderem: doceret
per pœnitentiã,quomodo cadẽs resurgerẽ. Quid tam impium legimus inter reges q Achab:
de quo scriptura dicit: Non fuit alius talis,ut Achab:qui uenundatus est,ut faceret malũ in con
spectu dñi? Hic cũ ꝓpter sanguinẽ Nabuthæ correptꝰ fuisset ab Helia:& audisset iram dñi per
ꝓphetam: Occidisti,& insuper possedisti:& ecce ego inducam super te malũ,& demetam poste
riora tua,& reliqua:scidit uestimenta sua,& operuit cilicio carnẽ suã,ieiunabat q in sacco,& am/
D bulabat demisso capite. Tunc factus est sermo dei ad Heliam Thesbiten,dicens: Nonne uidi/
sti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa: non inducam malum
in diebus eius. O felix pœnitentia,quæ ad se dei trahit oculos:quæ furentem sententiã dei,
confesso errore mutauit. Hoc idem & Manasses in Paralipomenon:& Niniuen fecisse legimus
in propheta: publicanum quo q in euangelio. E quibus primus non solũ indulgentiã,sed & re
gnum recipere meruit. Alter impẽdentẽ dei fregit iram. Tertius pectus uerberans pugnis, ocu/
los non leuabat ad cœlum. Et multo iustificatior recessit publicanus humili confessione uitiorũ,
q̃ pharisæus superba iactatiõe uirtutum. Non est loci huius,ut pœnitentiã prædicem,& quasi
contra Montanum Nouatũ q scribens:dicam illam hostiam dño esse placabilẽ: Et,sacrificium
deo,spiritũ cõtribulatum: Et,malo pœnitentiã peccatoris,q̃ mortem: Et,exurge,exurge Hieru/
salem,& multa alia:quæ prophetarũ clangunt tubæ. Hoc unũ loquar:quod & legentibus utile
sit:& præsenti causæ conueniat. Non est cõfusa dñm in terris: & ille eam nõ cõfundetur in cœlo.
Aperuit cunctis uulnus suum,& decolorem in corpore cicatricem,flens Roma cõspexit. Dissuta
habuit latera:nudum caput,clausum os. Non est ingressa ecclesiam domini:sed extra castra cũ
Maria sorore Moysi separata consedit:ut quam sacerdos eiecerat,ipse reuocaret. Descendit de
solio delitiarum suarum: accepit molam, fecit farinam,& discalciatis pedibus transiuit fluenta
lachrymarum. Sedit super carbones ignis. Hi ei fuere in adiutorium. Faciem per quam secun/
do uiro placuerat,uerberabat,oderat Gemmas,linteamina uidere non poterat,ornamenta fu/
giebat. Sic dolebat,quasi adulterium commisisset: & multis impendijs medicaminum unum
uulnus sanare cupiebat. Diu morati sumus in pœnitentia: in qua uelut in uadosis lo/
cis resedimus:ut maior nobis & absq ullo impedimento se laudum eius campus aperiret. Re/
cepta sub oculis omnis ecclesiæ communione,quid fecit? Scilicet in die bona malorum non obli
ta est:& post naufragiũ rursum tẽtare noluit pericula nauigãdi. Quin potius oẽm censum quẽ
habere poterat(erat aũt amplissimꝰ,& respõdens generi eius)dilapidauit,ac uẽdidit,& in pecu
niã cõgregatũ,usibus pauperũ ꝑparauit,& prima omniũ μοσοκομεῖον instituit:in quo ægrotantes
colligeret de plateis: & cõsumpta languoribꝰ atq inedia miseroꝝ mẽbra foueret. Describã ego
nũc diuersas hominũ calamitates,trũcas nares,effossos oculos, semiustos pedes,luridas manꝰ:

tumentes

A tumentes aluos,exile fœmur,crura turgentia:& de exesis ac putridis carnibus, uermiculos bul/
lientes? Quoties morbo regio & pedore cõfectos humeris suis ipsa portauit? Quoties lauit pu
rulentam uulnerum saniem: quã alius aspicere nõ ualebat? Præbebat cibos propria manu,&
spirans cadauer,forbitiũculis irrigabat. Scio multos diuites & religiosos ob stomachi angustiã
exercere huiuscemodi misericordiã per aliena ministeria: & clæmentes esse pecunia, nõ manu.
Quos equidẽ nõ reprobo:& tenerítudinẽ animi nequaq̃ interpretor infidelitatẽ. Sed sicut im/
becillitati stomachi ueniã tribuo,sic perfectæ mẽtis ardorem in cœlũ laudibus fero. Magna fi/
des ista cõtemnit. Scit quid in Lazaro diues purpuratꝰ aliquãdo nõ fecerit,quali superba mens
retributione damnata sit. Ille quẽ despicimus,quẽ uidere non possumus,ad cuius intuitũ nobis
uomitus erumpit,nostri similis est:de eodẽ nobiscũ formatus est luto:ijsdem cõpactus elemen
tis. Quicquid patitur,& nos pati possumus. Vulnera eius existimemꝰ ꝓpria: & oñis animi in
alterũ duritia,clæmenti in nosmetipsos cogitatione frangetur. Nõ mihi si linguæ centũ sint,
oraq̃ centũ: Ferrea uox. Oñia morborũ percurrere nomina possim: Quæ Fabiola in tan/
ta miserorũ refrigeria cõmutauit:ut multi pauperũ sani,languentibꝰ inuiderent. Qz q̃ illa simi/
li liberalitate erga clericos & monachos ac uirgines fuerit. Quod monasteriũ non illius opibus
sustentatũ est? Quẽ nudũ & clinicum non Fabiolæ uestimenta texerunt? In quorũ se indigen/
tiã nõ effudit præceps,& festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit. Peragrabat
ergo insulas & totũ Ethruscum mare, Volscorũq̃ prouinciam:& reconditos curuorũ littorũ si/
nus:in quibus monachorũ cõsistunt chori,uel ꝓprio corpore,uel transmissa per uiros sanctos
ac fideles munificentia circũibat. Vnde repente & contra opinionẽ omniũ Hierosolymã naui/
gauit:ubi multorum excepta concursu,nostro parumper usa est hospitio:cuius societatis recor
dans,uideor mihi adhuc uidere quam uidi. Iesu bone,quo illa feruore, quo studio intenta
erat diuinis uoluminibus? & ueluti quandã famem satiare desyderans:per ꝓphetas,euangelia
B psalmos q currebat: quæstiones & proponens,& solutas recondens in scriniolo pectoris sui.
Nec uero satiabatur audiẽdi cupidine, sed addens scientiã,addebat dolorẽ:& quasi oleũ flam/
mæ adiecceris,maioris ardoris fomẽta capiebat. Quodã die cũ in manibus Moysi Numeros te
neremus,& me uerecunde rogaret,quid sibi uellet nominũ tanta cõgeries:cur singulæ tribus in
alijs atq alijs locis uarie iungerentur:quomodo Balaam ariolus,sic futura Christi mysteria ꝓ/
phetarit:ut nullus propemodũ ꝓphetarũ tam aperte de eo uaticinatus sit: respondi ut potui,
& uisus sum interrogationi eius satisfacere. Reuoluens ergo librũ,peruenit ad eũ locum,ubi ca
talogus describitur omniũ mansionũ,per quas de Aegypto egrediens populus,peruenit usq
ad fluenta Iordanis. Cunq causas quæreret & rationes singularũ:in quibusdã hæsitaui,in alijs
inoffenso cucurri pede,in plærisq simpliciter ignorantiã cõfessus sum. Tunc uero magis cœpit
urgere,& quasi nõ mihi liceret nescire,quod nescio,expostulare:ac se indignã tãtis mysterijs di/
cere. Quid plura? Extorsit mihi negandi uerecũdiam:ut propriũ ei opus huiuscemodi disputa
tiunculæ pollicerer,quod usq in ꝑsens tẽpus,ut nũc intelligo,dñi uolũtate dilatũ,redderet me/
moriæ illius:ut sacerdotalibus prioris ad se uoluminis induta uestibus,per mũdi hui⁹ solitudi/
nẽ gaudeat se ad terrã repromissionis aliquãdo uenisse. Verũ quod cœpimus,psequamur.
Quærentibꝰ nobis dignũ tantæ fœminæ habitaculũ,cũ illa ita solitudinẽ cuperet,& diuersorio
Mariæ carere nollet:ecce subito discurrentibus nuncijs oriens totus intremuit,ab ultima Mæo/
tide inter glatialem Tanain, & Massagetarũ immanes populos,ubi Caucasi rupibus feras gen
tes Alexandri claustra cohibent,erupisse Hunnorũ examina,quæ pernicibus equis huc illucq
uolitantia,cædis pariter ac terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus: & bel/
lis ciuilibus in Italia tenebat. Hanc gentẽ Herodotus refert sub Dario rege Medorũ uiginti an
nis orientẽ tenuisse captiuũ,& ab Aegyptijs atq Aethiopibꝰ annuũ exegisse uectigal. Abigat
Iesus ab orbe Romano tales ultra bestias. Insperati ubiq aderãt,& famã celeritate uincentes:
nõ religioni,nõ dignitatibꝰ,nõ ætati parcebãt,nõ uagiẽtis miserebãtur infãtiæ. Cogebant mori
q nõdũ uiuere cœperãt: Et nesciẽtes malũ suũ:inter hostiũ manus ac tela ridebãt. Cõsonus inter
omnes rumor, petere eos Hierosolymam,& ob niniam auri cupiditatem ad hanc urbem per/
currere. Muri neglecti pacis incuria,sartiebãtur: Antiochia obsidebatur. Tyrus se uolens a terra

abrumpere

C abrumpere,insulam quærebat antiquã. Tunc & nos compulsi sumus parare naues,esse in littore: aduentum hostiũ præcauere:& seuientibus uentis,magis barbaros metuere q̃ naufragiũ: non tam ꝓpriæ saluti,q̃ uirginum castimoniæ prouidentes. Erat in illo tẽpore quædam apud nos dissensio,& barbarorũ pugnã,domestica bella superabant. Nos in oriente tenuerunt iam fixæ sedes,& inueteratũ locorũ sanctorũ desyderium. Illa quæ tota in sarcinis erat, & in omni urbe peregrina, reuersa est ad patriã,ut ibi pauper uiueret, ubi diues fuerat: manens in alieno, quæ multos prius hospites habuit:&(ne sermonẽ longi⁹ protrahã)in cõspectu Romanæ urbis pauperib⁹ erogaret,quod illa teste uendiderat. Nos hoc tantũ dolemus,quod preciosissimũ de sanctis locis monile ꝑdidimus. Recepit Roma q̃ amiserat,ac procax & maledica lingua genti liũ,oculor⁹ testimonio cõfutata est. Laudẽt cæteri misericordiã eius,humilitatẽ,fidẽ: ego ardorẽ animi plus laudabo. Librũ quo Heliodorum quondam iuuenis ad eremũ cohortatus sum; tenebat memoriter:& Romana cernens mœnia,inclusam se esse plangebat. Oblita sexus,fragilitatis immemor,ac solitudinis tantũ cupida,ibi erat,ubi animo morabatur. Non poterat teneri consilijs amicorum: ita exurbe,quasi de uinculis gestiebat erumpere. Dispensationẽ pecuniæ, & cautam distributionẽ,genus infidelitatis uocabat. Non alijs distributionẽ eleemosynarũ tribuere,sed suis pariter effusis,ipsa pro Christo stipes optabat accipere. Sic festinabat,sic impatiens erat morarum,ut illam crederes profecturam. Itaq; dum semp paratur,mors eam inuenire nõ potuit imparatã. Inter laudes fœminæ subito mihi Pammachius meus exoritur. Paulinæ dormit,ut isthee uigilet. Præcedit maritũ,ut Christo famulũ derelinquat. Hic hæres uxoris,& hæreditatis alij possessores. Certabant uir & fœmina, qs in portu,Abrahæ tabernaculũ figeret: & erat hæc inter utrũq; contentio,quis humanitate superaret. Vicit uterq;,& uterq; superatus est. Ambo se uictos & uictores fatentur,dum quod alter cupiebat, uterq; perfecit. Iungunt opes, sociant uoluntates: ut quod æmulatio dissipatura erat,cõcordia crescret. Necdum dictũ, iam factum. Emitur hospitium, & ad hospitiũ turba cõcurrit. Non est em̃ labor in Iacob,nec dolor
D in Israel. Adducunt maria,quos in gremio suo terra susciꝑiat. Mittit Roma properantes, quos nauigaturos,littus molle cõfoueat. Quod Publius semel fecit in insula Mytilene erga unũ apostolum:&(ne cõtradictioni locũ tribuam)in una naui: hoc isti & frequenter faciunt,& in plures: nec solũ inopum necessitas sustentatur,sed prona in omneis munificentia aliquid & habentib⁹ prouidet. Xenodochiũ in portu Romano situm,totus pariter mundus audiuit. Sub una æstate didicit Britãnia: quod Aegyptus & Parthus nouerãt uere. Quod scriptũ est: Timẽtibus dñm omnia cooperant' in bonũ, in obitu tantæ fœminæ uidimus cõprobatum. Quodã præsagio futurorũ ad multos scripserat monachos,ut uenirent:& se graui onere laborantẽ absoluerent, faceretq; sibi de iniquo mãmona amicos,qui eam reciperent in æterna tabernacula. Venerũt,amici facti sunt,dormiuit illa quomodo uoluit:& depositа tandem sarcina, leuior uolauit ad cœlũ.

Quantũ haberet uiuentis Fabiolæ Roma miraculũ,in mortua demonstrauit. Necdum spiritũ exhalauerat: necdũ debitã Christo reddiderat animã. Et iam fama uolans,tanti prænuncia luctus: totius urbis populũ ad exequias cõgregabat. Sonabant psalmi,& aurata tecta tem plorũ,reboans in sublime quatiebat alleluia. Hic iuuenũ chor⁹,ille senũ,qui carmine laudes fœminеas & facta ferãt. Nõ sic Furius de Gallis,nõ Papyrius de Sãnitibus,nõ Scipio de Numantia,non Pompeius de Ponti gentibus triumphauit. Illi corpora uicerant: hæc spirituales nequitias subiugauit. Audio præcedentiũ turmas,& cateruatim in exequijs eius multitudinẽ cõfluentem. Non plateæ,nõ porticus,nõ imminentia desup tecta capere poterãt prospectantes. Tunc suos in unũ populos Roma cõspexit: Fauebant sibi omnes in gloria pœnitẽtis. Hoc tibi Fabiola ingenij mei senile munus: has officiorũ inferias dedi. Laudauim⁹ sæpe uirgines,uiduas,ac maritatas,quarũ semp fuere candida uestimẽta: quæ sequũtur agnũ quocũq; uadit. Felix p̃coniũ, quod nulla totius uitæ sorde maculatur. Procul liuor facessat,absit inuidia. Si paterfamilias bonus est: quare oculꝰ noster malus est? Quæ inciderat in latrones,Christi humeris reportata est. Multæ mansiones sunt apud patrem. Vbi abundauit peccatum,superabundauit gratia. Cui plus dimittitur,plus amat.

A ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

EXcusat se Theophilo papæ Alexãdrino,quod librũ illius paschalem,eruditũ pariter & æloquentem,serius uerterit: impeditus partim obitu Paulæ,partim suo morbo. Iuncto paschali libro.) Vtinam extaret hic liber,quẽ tantopere ꝑbat diuus Hieronymus. Nã de his duobus quos reperimus inter illius opera,quid sentiendũ sit, suo dicemus loco. Non esse tristẽ æloquentiã.) Est em̃ ut,inquit, M. Tullius alumna pacis æloquẽtia,& lætis ac trãquillis rebus efflorescit. Itẽ Ouidius, Carmina proueniunt animo deducta sereno. Demosthenẽ atq; Platonem.) Hoc est summum oratorem cum summo philosopho.

HIERONYMVS AD THEOPHILVM.

EXeo tempore quo beatitudinis tuæ accepi epistolas: iuncto paschali libro,usq; in præsentem diem: ita & mœrore luctus, & sollicitudine,ac diuersis sup statu ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum: ut uix uolumen tuum potuerim in latinũ sermonem uertere. Optime enim nosti iuxta ueterem sententiam,non esse tristem æloquentiam: maxime si ad egritudinem animi,accedat corporis egritudo. Et hanc ipsam epistolã febre æstuans, & quintum iam diem decumbẽs lectulo: nimia festinatione dictaui: breuiter indicans beatitudini tuæ,magnum me laborem sustinuisse in translatione eius: ut omnes sententias pari uenustate transferrem: & græcæ æloquentiæ,latinũ aliqua ex parte respõderet æloquiũ. In principio philosopharis:& generaliter agẽs dũ oẽs erudis,unũ iugulas: in reliquis aũt quod uel difficillimũ est,rhetoricæ æloquentiæ,iungis philosophos,& Demosthenẽ,atq; Platonẽ nobis comsocias. O quãta dicuntur in luxuriam,quantis præconijs extollitur continentia,& de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, lunæ cursus ac solis ratio,mundi istius natura describitur: & hanc ipsam disputationem ad scripturarum refers authoritatem,ne in paschali libro uidearis de sæcularibus quicq̃ fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor,ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est,& in philosophis,& agens susceptam causam, absq; inuidia personarum. Vnde obsecro te ignoscas tarditati etiam meæ. Ita em̃ sanctæ & uenerabilis Paulæ confectus sum dormitione,ut absq; translatione huius libri,usq; in præsentiarũ, nihil aliud
B diuini operis scripserim. Perdidimus em̃,ut ipse nosti repente solatium,quod,ut conscientiæ nostræ testis est dñs: nõ ad ꝓprias ducimus necessitates,sed ad sanctorũ refrigeria,qbus illa sollicite seruiebat. Sancta & uenerabilis te filia tua Eustochiũ, quæ nullã ꝓ matris absentia recipit cõsolationẽ,te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros quos dudũ scripsisse te nunciasti, uel legendos nobis,uel uertendos transmitte. Vale in Christo.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Abigao presbytero Hispano, excusat se quod nõ scripserit. Eundem consolat̃,ne molestе ferat cæcitatẽ corporis,cum animo cernat: Huius integritatẽ laudat.

SCHOLIA.

CRebro uince sermone.) Quidã codices pro uince habebant iunge: sed magis mihi probat̃ uince. Quosdam etiã mũdi.) Democritum intelligit Epicurũ,& horũ discipulũ Metrodorũ qui fecerunt mũdos innumerabiles. Nabuchodonosor &c.) Hostes barbari,qui subuerterunt Hierusalem,populo in captiuitatẽ abducto: uerum Zorobabel, cum Iesu cæteriscq;, de quibus meminit Aggeus,cap̃.primo & secũdo,ruinas ciuitatis restituerũt. Animus est templũ dei, uitia hostes,uirtutes instauratrices. Sic em̃ interpretat̃ diuus Hieronymus. Nec mittis mercedes.) Aggeus,capite primo. Et q̃ mercedes cõgregauit,misit eas in sacculũ pertusum. Vide eius loci interpretationẽ,& hunc rectius intelliges. Ad montẽ Naboth.) Naboth em̃ Hebræis sessionẽ significat. Ea est animæ quies & tranqllitas,quã parit ꝑfecta uirtus. Alluſit aũt ad mansiones,quas alibi est interpretatus.

Secũdã in Galgala.) Christianoꝝ est secũda circũcisio,quorũ est amputare oẽs affectꝰ: nõ solũ turpes, uerũetiã mũdanos & corporeos crassosq;. Alluſit aũt ad circũcisionẽ quã fecit Iosue in loco cui a re nomẽ est inditũ Galgala,quod Hebraice significat collem preputiorũ. Vt illi Hiericho.) Quõ septem tubis canentib⁹ septem sacerdotib⁹,funditus ruerint muri Hiericho,legis Iosue.ca.6. Adoniçedek.) Hic fuit unus ex quinq; regibus,quos cõfecit Iosue,ut legis Iosue,cap̃.10. Hai & Açor.) De Hai capta,habes eodem cap̃. De Açor exusta flammis,opulentissima ciuitate,legis Iosue, capite undecimo.

HIERONYMVS AD ABIGAVM.

QVamuis mihi multorũ sim cõsci⁹ peccatorũ,& quotidie in oratiõe flexis genib⁹ loquar: Delicta iuuẽtutis meæ,& ignorãtias meas ne memineris: tamẽ sciẽs scriptũ esse ab Apostolo: ne inflatus superbia incidat in iudicium diaboli: Et in alio loco scriptum: Superbis deus resistit: humilibus autem dat gratiam, nihil ita a pueritia conatus

C tia conatus ſum uitare q̄ tumentem animum,& ceruicem erectam, dei contra ſe odium pro/
uocantem. Noui enim magiſtrum & dominum & deum meum in carnis humilitate dixiſſe:
Diſcite a me,quia mitis ſum & humilis corde:& ante per os Dauid ceciniſſe:Memẽto domine
Dauid, & omnis manſuetudinis eius. Et in alio loco legimus: Ante gloriam humiliabitur
cor uiri,& ante ruinam eleuatur. Itaq; obſecro te,ne me putes ſumptis litteris tuis ante tacuiſſe:
& aliorum,uel infidelitatem,uel negligentiam in me referas. Quid enim cauſæ erat,ut prouoca
tus officio tacerem, & amicitias tuas,meo ſilentio repellerem: qui ultro ſoleo bonorum appe/
petere neceſſitudinem, & me eorũ ingerere charitati? Quia meliores ſunt duo q̄ unus,& ſi al/
ter ceciderit,ab altero fulcietur. Funiculus triplex nõ facile rumpitur:& frater fratrem adiuuans,
exaltabitur. Scribe ergo audacter:& abſentiam corporum,crebro uince ſermone. Nec doleas ſi
hoc non habeas quod formiculæ,& muſcæ,& ſerpentes habent,id eſt,carnis oculos:ſed illum te
oculum habere lætare:de quo in cantico dicitur canticorum: Vulneraſti me ſoror mea ſponſa,
uno de oculis tuis,quo deus uidetur:de quo a Moyſe dicitur: Tranſiens uidebo uiſionem hanc
magnã. Denicq; quoſdã etiam mundi philoſophos legim⁹:ut totam cogitationẽ ad mentis co/
gerent puritatem,ſibi oculos eruiſſe. Et a propheta dicitur: Intrauit mors per feneſtras ueſtras.
Et Apoſtoli audiunt: Qui uiderit mulierem ad cõcupiſcendum eam,& reliqua. Vnde præcipit
eis,ut leuent oculos & uideant ſegetes candidas:quæ præparatæ ſunt ad metendum. Quod au/
tẽ precaris, ut noſtris monitis Nabuchodonoſor,& Rapſaces,& Nabuçardan, & Holofernes
in te occidantur:nunc q̄ noſtra auxilia poſtulares,ſi in te uiuerẽt. Sed quia illi in te mortui ſunt,
& cum Zorobabel,& cum Ieſu filio Ioſedech ſacerdote magno, cum Eçra quoq; & Neemia rui
nas Hieruſalem ædificare cœpiſti:nec mittis mercedes in pertuſum ſacculum,ſed theſauros ti/
bi in cœleſtibus paras:idcirco noſtras appetis amicitias,quos Chriſti famulos arbitraris. San/
ctam filiam meam Theodorã,ſororem beatæ memoriæ Lucini per ſe commendatam,meo ſer
mone cõmendo: ut in cepto itinere nõ laſſetur:ut ad terram ſanctam multo per eremum labo/
re perueniat:ut non putet perfectam eſſe uirtutem exiſſe de Aegypto,ſed per innumerabiles in
D ſidias ad montem Nabo,& ad Iordanem fluuium peruenire:ut accipiat ſecundam in Galgalæ
circũciſionem:ut illi muri Hiericho corruant,ſacerdotalium tubarum ſubuerſi clangoribus: ut
iugulet Adoniçedek, ut Hai, & Açor pulcherrimæ quõdam corruant ciuitates. Fratres qui no
biſcũ in monaſteriolo ſunt te ſalutãt. Sanctos q nos diligere dignant per te,oppido ſalutam⁹.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Caſtrutium Pannonium conſolatur de cæcitate oculorum,docens eam aliquoties a deo propitio immitti.

SCHOLION.

Ciſſam uſq;.) Quidam codices habebant, Aediſſam. Ego legẽdum cẽſeo Iſſam,ſiue Iſſum:id eſt, op/
pidũ littorale, inter Ciliciam & Syriam. Vnde & mare dictum eſt Iſſicum. In hoc Alexander uicit Da/
rium, unde pro Iſſo mutatum eſt nomen Nicopolis. Author Stephanus.

HIERONYMVS AD CASTRVTIVM.

SAnctus filius meus Heradius diaconus mihi retulit,quod cupiditate noſtri Ciſſam
uſq; ueniſſes:& homo Pannonius,id eſt,terrenũ animal,non timueris Adriatici ma
ris æſtus & Aegei atq; Ionij ſubire diſcrimina. Et niſi te pius fratrum retinuiſſet af/
fectus:uoluntatem opere compleſſes. Habeo ita q; gratias,& in acceptum refero. In amicis em̃
non res quæritur,ſed uoluntas. Quia alterum ab inimicis ſæpe præbet:alterum ſola charitas tri
buit. Simulq; obſecro:ne imbecillitatẽ corporis quã ſuſtines:de peccato tibi exiſtimes eueniſſe.
Quod quidem & apoſtoli ſuſpicantes de eo qui natus erat cæcus ex utero,interrogante ſq; do/
minum ſaluatorem: Iſte peccauit an parentes eius,ut cæcus naſceretur,audiunt: Neq; hic pecca/
uit,nec parẽtes eius, ſed ut manifeſtent opera dei. Quãtos em̃ cernimus ethnicos atq; Iudæos,
hæreticos,atq; diuerſorum dogmatũ homines,uolutari in cœno libidinum,madere ſanguine,
feritate lupos,rapacitate miluos uincere,& nihilominus flagellum non appropinquare taber/
naculis eorum,nec eos cum hominibus uerberari:& idcirco ſuperbire contra deum, & tranſire
uſq; ad cœlum os eorum? Cum ſanctos econtrario uiros, ſciamus ægrotationibus, miſeriis &
ægeſtate torqueri,qui forſitan dicunt:Ego fruſtra ſanctificaui animam meam,& laui inter inno
centes

A centes manus meas. Et ſtatim ſe reprehendentes aiunt: Si narrauero ſic,ecce nationem filiorũ
tuorum reprobaui. Si cæcitatis cauſam putas eſſe peccatũ:& id dei inferre iram, quod crebro
medici remediantur:inſimulabis Iſaac,qui intantũ lucis huius expers fuit:ut etiã cui nollet, er/
rore deceptus benediceret. Referes crimen in Iacob,cuius caligauerat acies: & cum interioribus
oculis,& ſpiritu,pphetali longe poſt futura proſpiceret:& Chriſtũ cerneret de ſtirpe regia eſſe
uenturũ, Ephraim & Manaſſem uidere nõ poterat. Quid inter reges Ioſia ſanctius? Aegyptio
mucrone interfectus eſt. Quid Petro:quid Paulo ſublimius? Neronianũ gladiũ cruentarunt.
Et (ut de hominibus taceam) dei filius ſuſtinuit ignominiã crucis:& tu putas beatos,q felicitate
iſtius ſæculi & delitijs perfruũtur? Magna ira eſt,quãdo peccantibus non iraſcitur deus. Vnde
& in Eçechiele ad Hieruſalẽ: Iam,inquit,nõ iraſcar tibi,ẽlus meus receſſit a te. Quẽ em̃ diligit
dñs,corripit:& caſtigat omnẽ filiũ quẽ recipit. Nõ erudit pater,niſi quẽ amat. Nõ corripit ma/
giſter diſcipulũ,niſi eũ quẽ ardẽtioris cernit ingenij. Medic⁹ ſi ceſſauerit curare,deſperat. Quod
ſi reſpõderis:quo modo Laçarus recepit mala in uita ſua: libẽter nũc torm̃ẽta patiar: ut futura
mihi gloria reſeruet. Nõ em̃ uindicabit dñs bis in idip̃m. Iob uir ſanctus & immaculatus,& iu
ſtus in generatione ſua:cur tanta perpeſſus ſit,ipſius uolumine cõtinetur. Et ne ueteres replican
do hiſtorias,longũ faciam,& excedam menſurã epiſtolæ:breuẽ tibi fabulã referam,quæ infan/
tiæ meæ tẽporibus accidit. Beatus Antonius cũ a ſancto Athanaſio Alexandriæ epiſcopo pro/
pter confutationẽ hæreticor⁹,in urbem Alexandriã eſſet accitus,& iſſet ad eũ Didymus uir eru
ditiſſimus,captus oculis:inter cæteras ſermocinationes,quas de ſcripturis ſanctis habebãt:cum
eius admiraretur ingeniũ:& acumen animi collaudaret:ſciſcitans ait:: Num triſtis es, quod ocu/
lis carnis careas? Cum ille pudore reticeret:ſecundo tertio q; interrogans:tandẽ elicuit:ut mœro
rem animi ſimpliciter fateretur. Cui Antonius: Miror (ait) prudentẽ uirũ eius rei dolere dãno:
quã formicæ & muſcæ & culices habent:& nõ lætari illius poſſeſſione:quã ſancti ſoli & Apoſto
li meruerũt. Ex quo peruides, quod multo melius ſit ſpiritu uidere q̄ carne:& illos oculos poſ
ſidere:in quos peccati feſtuca nõ poſſit incidere. Nos,licet hoc anno nõ ueneris:tamen nõ deſpe
ramus aduentũ tuũ. Quod ſi ſanctus diaconus portitor litterarũ,tuis amplexibus fuerit irreti/
B tus:& illo comitante huc ueneris:libenter ſuſcipiam diſpenſationis morã, magnitudine fœno/
ris duplicati.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Iulianus diues & potens,intra paucos dies amiſit duas filias & uxorem. Mox incurſantibus barbaris,
bonã poſſeſſionũ partem perdidit. Hunc cõparatione Iob conſolatur,& exemplo Pãmachij Paulinæq;
adhortatur ad pfectam uitã,hoc eſt abſolutũ mũdi cõtemptũ, uidelicet huc uocante etiã ipſa fortuna.

SCHOLIA.

Illius meus.) Suũ filiũ uocat, ſenex iuuenẽ, illius fratrem, ob æqualẽ ætatẽ, ſiue quod ger/
manus eſſet. Iam dimiſſo Synthemate.) Synthema græce,cõpoſitionẽ ſignificat. Vn/
de ueſtis genus e uarijs cõpoſitæ,quæ & Syntheſis dicitur: & Syntheſiati qui hac induti
eſſent. Martialis, Syntheſibus dum gaudet equus, dñiſq; ſeruatus. Et alibi. Frigus em̃ ma/
gnũ ſyntheſis una facit. Apparet hanc ueſtem fuiſſe potentũ & nobiliũ uice togæ, quam
hic deponit conſcenſurus equum. Equus publicus.) Id honoris cauſa fiebat nobilibus. Fugiens ur/
ſum incidat.) Ita legis Amos, capite quinto. Quomodo ſi fugiat uir a facie leonis,& occurrat ei urſus.
Et ingrediatur domũ,& innitatur manu ſuper parietẽ,& mordeat eum coluber. Punicea indutum.)
Purpura & baltheus,inſignia quondã erãt procerũ aulicorũ. Muſica in luctu.) Muſicam hoc loco uo
cat rhetoricã, orationis ſuauitatẽ. Si fractus illabatur orbis.) Duo uerſus ſunt ex odis Horatij, de uiro
Stoico, quẽ nulla res cõmouere poſſit. Totis aduerſum te cuneis.) Cuneos aciẽ uocat, quòd hac ſpe/
cie ſoleant acies confligere inſtructæ. Ditior pater.) De Job ſentit, qui diues erat poſſeſſionibus, ſed
beatior erat numero liberorũ. Ἀδιάφορα.) Id eſt, indifferentia. Sic em̃ uocant Stoici omnia præter uir/
tutẽ & turpitudinẽ, qd̃ illa nec mala ſint nec bona, ueluti paupertas, diuitiæ, regnũ, ſeruitus, uita, mors.
Vnde eſt Nabutha.) De Naboth per dolũ occiſo quod creditus eſſet maledixiſſe deo & regi, legis
libro Regũ tertio, cap. 21. Panegyricis.) Panegyrici erãt orationes ſolẽnes, quæ in frequentiſſimo toti⁹
populi cõuentu, recitabantur in laudem alicuius. Si in ſublimi tecto.) Locus eſt apud Marcũ, capite
decimo tertio. Duobus uerbis indicauit allegoriã. Tectũ eſt faſtigiũ euangelicæ pfectionis, ueſtimenta
mundi opes. Aegyptiam dominã.) Quod eſt in Geneſi de Ioſeph ſollicitato ab impudica dña, trahit
ad tropologiam. Vnde & Helias.) Locus eſt quarto Regũ libro, cap. ſecũdo. Ad paradiſi regna tra
hentem.) Quia præceſſit & mortua eſt. Nõnulli codices habebant, tendentẽ. Sed trahentẽ mihi magis
probatur. In uilibus.) Quaſi ſolũ hoc maneret ex opibus, quod in pauperes fuerit erogatũ. Iunctæ
ſponſo.) Quia iam in cœlo ſint. In diuitias ſororis.) Sentit de uera Iuliani ſorore, cuius mẽtionẽ facit

C in calce epistolæ. Excuses nobilitatẽ.) Excusamus illi, cui negamus quod petit. Excusamus eum, pro quo respondemus. Excusamus rem, ut ualetudinem, occupationes, ætatem, cuius prætextu nos excusamus. Hoc admonui, quod in plærisq; codicibus locũ hunc deprauarãt inelegantes quidã hac offensi elegantia. E quibus unus.) Id narrant de Cratete philosopho, cuius alibi sæpenumero meminit. Vile mancipium,) Accõmodat exemplum per collationẽ. Mancipiũ uocat, philosophũ quod seruiat famæ populari, & huius gratia nihil nõ faciat. Iepte obtulit uirginẽ.) Refertur in epistola pauli ad Hebræos, inter sanctos Iepte, cũ fuerit spurius. De uirgine filia ex uoto immolata, legis iudicũ, capite undecimo.

Proscriptio tollere.) Proscriptio fuit olim atrocissimũ damnationis genus, qua subito facultates alicuius publicabant. Patriarcha parente.) In cui⁹ finu fouetur ut filius. Et Athletæ suis incitatorib⁹.) Athletæ dicũtur qui nõ cõducti, sed gloriæ causa certant. Qui hos certantes extimulant uoce, uocat incitatores. Sancte Veræ.) Hanc apparet esse iuliani sororẽ, cuius ante meminit. In calce huius epistolæ ascriptum erat in quibusdã codicibus: Tribuat tibi Christus ut audias, ut taceas, ut intelligas, & sic loquaris. Quæ quoniã adiecta uidebantur a quopiam, & nihil ad huius epistolæ pertinebant argumentũ, resecui, præsertim cum in uetustis exemplaribus non haberentur.

HIERONYMVS AD IVLIANVM.

Fillius meus, frater tuus, Ausonius in ipso iam profectiõis articulo: cum mihi præsentiam sui tarde dedisset, & cito abstulisset, atq; in puncto temporis, salue pariter uale q; dixisset: uacuũ se redire arbitrat⁹ est, nisi mearũ aliquid ad ad te nugarũ, tumultuario sermone portaret. Iam demisso synthemate equus publicus sternebat, & nobilem iuuenẽ punicea indutũ tunica baltheus ambiebat: & tamẽ ille appositio notario cogebat loqui, quæ uelociter ædita: uelox cõsequeretur manus, & linguæ celeritatẽ, prenderent signa uerborũ. Itaq; non scribentis diligentia, sed dictantis temeritate, longũ ad te silentiũ rumpo, offerens tibi nudã officij uoluntatẽ. Extẽporalis est epistola, absq; ordine sensuum: sine lenocinio & cõpositiõe uerborũ: ut totũ in illa amicũ, nihil de oratore reperias. In procinctu effusam putes, & abire cupienti ingestũ uiaticũ. Diuina scriptura loquitur: Musica in luctu, intempestiua narratio. Vnde & nos leporẽ artis rhetoricæ contemnẽtes, & puerilis atq; plausibilis æloquij uenustatẽ: ad sanctarũ scripturarũ grauitatẽ cõfugimus: ubi uera uulnerũ medicina est: ubi dolorum certa remedia: in qbus recipit unicũ filiũ mater in feretro: ubi turbæ dicit circũstãti: Nõ est mortua puella, sed dormit. Vbi & quatriduanus mortuus ad uocẽ inclamantis dñi ligatus egredit. Audio te in breui tẽpore, duas uirgunculas filias iũctis pene extulisse funeribus, & pudicissimã ac fidissimã coniugẽ tuã Faustinã, imo fidei calore germanã: in qua sola post amissos liberos ac quiescebas: subita tibi dormitiõe subtractam: quali si naufragus in littore latrones reperiat: & iuxta æloquia pphetarũ fugiens ursum: incidat in leonem: extendensq; manũ ad parietẽ, a colubro mordeat. Cõsecuta rei familiaris damna: uastationẽ totius barbaro hoste puinciæ: & in cõmuni depopulatiõe priuatas possessionum tuarum ruinas: abactos armentorũ ac pecorum greges: uinctos occisosq; seruulos: & in unica filia quã tibi tam crebræ orbitates fecerant charioreẽ, electũ nobilissimũ generũ: ex quo (ut oia taceam) plus mœroris, q̃ gaudij suscepisti. Hic est catalogus tentationũ tuarum: hæc cũ Iuliano tyrunculo Christi, pugna hostis antiqui. Quæ si ad te respicias, grandia sunt. Si ad bellatorẽ fortissimũ, ludus & umbra certaminis. Beato Iob post malorũ examina uxor pessima reseruata est: ut p eã disceret blasphemare. Tibi sublata est optima: ut miseriarũ solatiũ pderes. Aliud est sustinere quã nolis: aliud desyderare quã diligas. Ille in tot mortibus filiorũ domus suæ ruinam unũ habuit sepulchrũ: & scissis uestibus (ut parẽtis monstraret affectũ) procidens in terrã adorauit, & dixit: Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeam. Dñs dedit, dñs abstulit: sicut dño placuit, ita factũ est: sit nomen dñi benedictum. Tu (ut parcissime dicam) inter multorũ officia propinquorũ: & cõsolãtes amicos: tuorum exequias prosecutus es. Perdidit ille simul omnes diuitias: & succedentibus sibi malorũ nũcijs ad singulas plagas ferebatur imobilis: cõplens in se illud de sapiente præconiũ: Si fractus illabatur orbis: Impauidum ferient ruinæ. Tibi maior pars derelicta substantiæ, ut tantum tenteris, quantũ ferre potes. Necdum eĩ ad eum peruenisti gradum: ut totis aduersum te cuneis dimicetur. Diues quondam dñs, & ditior pater: subito orbus & nudus est. Cũq; in oĩbus his quæ contigerant ei: nõ peccasset coram domino: nec quicq̃ locutus esset insipiens: exultans dñs in uictoria famuli sui: & illius patientiam suum ducens triumphum: dixit ad diabolum: Animaduertisti famulum meum Iob: quia non est quisq̃ ei similis super terram? Homo innocẽs, uerus dei cultor,

A dei cultor, abstinens se ab omni malo: & adhuc perseuerans in innocẽtia. Pulchre addidit. Et adhuc perseuerans in innocentia: quia difficile est pressam malis innocentiam, non dolere: & hoc ipso fide non periclitari, quod se uideat iniuste sustinere quod patitur. Ad quæ respondens diabolus dño ait: Coriũ pro corio, & oĩa quæ habuerit homo dabit pro anima sua. Sed extẽde manum tuam, & tange ossa & carnes eius: nisi in faciem benedixerit tibi. Callidissimus aduersarius & inueteratus dierũ malorum, nouit alia esse quæ extrinsecus sint, & philosophis quoq; mundi adiaphora: hoc est indifferentia: in eorum amissione atq; contemptu perfectam non esse uirtutem: alia quæ intrinsecus & desyderata cogant dolere perdentem. Vnde audacter dei renuit prædicationẽ: & dicit: nequaq̃ eum debere laudari: qui nihil de se, sed totum extra se dederit: q pro corio suo coria obtulerit filiorum, deposuerit marsupium: ut fruatur corporis sanitate. Vnde intelligat prudentia tua usq; ad hunc terminum peruenisse tentationes tuas: & dedisse te corium pro corio, pellem pro pelle, omnia q; quæ habes, parũ esse dare pro anima tua. Necdum autẽ extentã in te manũ dei: nec tactas carnes: nec ossa cõfracta. Ad quorum dolorẽ difficile est non ingemiscere: & in faciem deo benedicere, pro eo quod est maledicere. Vnde & Nabutha in Regum libris dicitur benedixisse deũ & regem, & idcirco lapidatur a populo. Sciens autẽ dñs athletam suum, imo uirum fortissimum etiam in isto extremo perfecto q; certamine non posse superari. Ecce, inquit, trado illũ tibi: tantũ animam illius custodi. Caro uiri sancti datur in diaboli potestatẽ, & animæ sanitas reseruatur, ne si illud percussisset, in quo sensus est mentisq; iudiciũ: non esset culpa peccantis: sed eius qui statum mẽtis euerterat. Laudent ergo te alij: & tuas cõtra diabolũ uictorias panegyricis prosequãtur, quod læto uultu mortes tuleris filiarũ, quod in quadragesimo die dormitiõis earum lugubrem uestẽ mutaueris: & dedicatio ossium martyris, candida tibi uestimenta reddiderit: ut non sentires dolorem orbitatis tuæ: quem ciuitas uniuersa sentiret: sed ad triumphum martyris exultares, quod sanctissimã coniugem tuam

B non quasi mortuã, sed quasi proficiscentẽ deduxeris. Ego te nequaq̃ adulatione decipiã: nec lubrica laude supplantabo. Loquar illud potius quod tibi audire cõducit. Fili accedens ad seruitutem dei: præparato animam tuam ad tentationẽ, & cum omnia feceris, dicito: Seruus inutilis sum, feci quod facere debui. Tulisti liberos, quos ipse dederas. Recepisti ancillã, quã mihi ob breue solatium cõmodaueras. Nõ cõtristor, quod recepisti: sed ago gratias, quod dedisti. Quõdam diues adolescens omnia quæ in lege præcepta sunt, se implesse iactabat. Ad quẽ dñs in euangelio. Vnum, inquit, tibi deest. Si uis perfectus esse: uade uende omnia quæ habes, & da pauperibus: & ueni sequere me. Qui omnia se fecisse dicebat: in primo certamine diuitias uincere nõ potest. Vnde & difficile intrant diuites in regna cœlorũ: quæ expeditos, & alarum leuitate subnixos, habitatores desyderant. Vade, inquit, & uende: nõ partem substantiæ, sed uniuersa quæ possides, & da: nõ amicis, non consanguineis, nõ propinquis, non uxori, non liberis. Plus aliqd addam: Nihil tibi ex oĩbus metu inopiæ reseruãs: ne cum Anania damneris & Sapphira: sed da cuncta pauperibus: & fac tibi amicos de iniquo mãmona: qui te recipiant in æterna tabernacula: ut me sequaris, ut dñm mundi, possessionem habeas: ut possis canere cum propheta: Pars mea dñs. Et ut uerus leuita nihil de terrena hæreditate possideas. Et hoc hortor: Si uis esse perfectus, si apostolicæ dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christum sequi: si apprehenso aratro non respicere post tergum, si in sublimi tecto positus, pristina uestimenta contemnis: & ut euadas Aegyptiam dominã, sæculi pallium derelinquis. Vnde & Helias ad cœlorũ regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo uestimenta dimittit. Sed hoc ais Apostolicæ dignitatis est: & eius qui uelit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur qui in sæculo primus es, nõ in Christi familia primus sis? An quia uxorem habueris? Habuit & Petrus, & tamen cum reti eam & nauicula dereliquit. Prouidentissimus dñs, & omnium salutem desyderans: malensq; pœnitentiam peccatoris q̃ mortem, abstulit tibi hanc excusationem: ut non illa te retrahat ad terras, sed tu eam sequaris ad paradisi regna trahentem. Bona liberis pares: quæ te ad dominũ præcesserunt: ut partes earum non in diuitias sororis proficiant: sed in redemptionem animæ tuæ, atq; alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ a te expetunt: his gemmis ornari capita sua uolunt. Quod periturũ erat in serico, uilibus pauperũ tunicis seruet

C Repetunt a te parteis ſuas:iunctæ ſponſo nolũt uideri pauperes & ignobiles,propria ornamẽ/
ta deſyderant. Nec eſt,quod excuſes nobilitatem & diuitiarum pondera. Reſpice ſanctum
uirum Pammachium & feruentiſſimæ fidei Paulinum preſbyterum, qui nõ ſolum diuitias:ſed
ſeipſos domino obtulerunt:Qui contra diaboli tergiuerſationem: nequaq̃ pellem pro pelle:
ſed carnes & oſſa & animas ſuas domino conſecrarunt:Qui te & exemplo & æloquio,id eſt, &
opere & lingua poſſunt ad maiora perducere.Nobilis es,& illi: ſed in Chriſto nobiliores. Di/
ues & honoratus:& illi,imo ex diuitibus & honoratis pauperes & inglorij: & idcirco ditiores &
magis indyti:quia pro Chriſto pauperes & inhonorati.Et tu quidem benefacis, quod ſancto/
rum diceris uſibus miniſtrare,fouere monachos,eccleſijs offerre q̃plurima. Sed hæc rudimẽ/
ta ſunt militiæ tuæ. Contemnis aurum, contempſerunt & multi philoſophi.E quibus unus
(ut cæteros ſileam)multarum poſſeſſionum precium,proiecit in pelagus:Abite dicens in pro/
fundum malæ cupiditates; ego uos mergam,ne ipſe mergar a uobis.Philoſophus gloriæ ani/
mal,& popularis auræ uile mancipium:totam ſimul ſarcinam depoſuit: & tu te putas in uirtu/
tum culmine conſtitutum:ſi partem ex toto offeras? Teipſum uult dñs hoſtiam uiuam, place/
tem deo. Te inquam,non tua.Et ideo uarijs tentationibus commonet:quia multis plagis & do
loribus eruditur Iſrael.Et quem diligit dominus corripit.Flagellat autem omnem filium quẽ
recipit.Paupercula uidua duo æra minuta miſit in gaçophylaciũ.Et quia totum obtulit quod
habebat,omnes dicitur in oblatione munerum dei ſuperaſſe locupletes:quæ non pondere ſui,
ſed offerentium uoluntate pẽſantur.Vt multis erogaueris cenſum tuum: & quidam tua gau/
deant liberalitate:tamẽ multo plures ſunt,quibus nihil dediſti.Neq̃ enim Darij opes:& Cræ/
ſi diuitiæ ualent explere pauperes mundi.Quod ſi teipſum domino dederis: & apoſtolica uir/
tute perfectus,ſequi cœperis ſaluatorem:tunc intelliges ubi fueris, & in exercitu Chriſti,quam
D extremum tenueris locum.Non planxiſti filias mortuas,& paternæ in genis lachrymæ Chriſti
timore ſiccatæ ſunt.Quanto maior Abraham,qui unicum filium uoluntate iugulauit:& quem
hæredem mundi futurum audierat:non deſperat etiam poſt mortem eſſe uicturum. Iepte ob/
tulit uirginem filiam:& idcirco in enumeratiõe ſanctorum ab Apoſtolo ponitur. Nolo tantũ
ea offeras domino,quæ poteſt fur rapere,hoſtis inuadere, proſcriptio tollere: quæ & accedere
poſſunt & recedere:& inſtar undarum ac fluctuum a ſuccedentibus ſibi dominis occupantur:
atq̃ (ut uno cuncta ſermone comprehendã) quæ uelis,nolis,in morte dimiſſurus es.Illud offer,
quod tibi nullus hoſtis poſſit auferre:nullus eripere tyrannus, quod tecum pergat ad inferos,
imo ad regna cœlorũ,& ad paradiſi delitias,Extruis monaſteria,& multus a te per inſulas Dal
matiæ ſanctorum numerus ſuſtentatur.Sed melius faceres,ſi & ipſe ſanctus inter ſanctos uiue
res.Sancti eſtote,quoniam ego ſanctus ſum,dicit dñs.Apoſtoli gloriantur,quod omnia dimi
ſerint, & ſecuti ſint ſaluatorem: & certe præter retia, & nauem nihil legimus eos dimiſiſſe: & ta/
men teſtimonio futuri iudicis coronantur. Quia ſe offerentes, totum dimiſerant quod habe/
bant,Hæc loquor non in ſugillationem operum tuorum,uel quod extenuem liberalitatem &
eleemoſynas tuas:ſed quod te nolim inter ſæculares eſſe monachũ:& inter monachos ſæcula/
rem.Totumq̃ a te expetam:cuius audio mentem diuino cultui deditam. Si huic conſilio no/
ſtro,uel amicus,uel aſſecla,uel propinquus renititur,& te ad delitias ſplendẽtis menſæ reuocat:
intelligito eum non de tua anima,ſed de ſuo uentre cogitare:& omnes opes lautaq̃ conuiuia,
ſubita morte finiri.Octo & ſex annorum,intra uiginti dies duas filias amiſiſti: & arbitraris ſe/
nem diu poſſe uiuere? Cuius ut ætas longa tendatur,audi & Dauid: Dies uitæ noſtræ ſeptua/
ginta anni.Si autem amplius,octoginta:& quicquid ſupereſt,labor & dolor eſt. Felix & omni
dignus beatitudine:quẽ ſenectus Chriſto occupat ſeruientem:quem extrema dies ſaluatori in/
uenerit militantem:qui non confundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta:cui in introitu pa
radiſi dicetur:Recepiſti mala in uita tua:nunc autem hic lætare.Nec eñ ulciſcetur bis dñs in ea
dem re.Diuitem purpuratum gehennæ flamma ſuſcepit.Laçarus pauper & ulceribus plenus:
cuius carnes putridas lambebant canes,& uix de micis menſæ locupletis miſerabilẽ ſuſtenta/
bat animam,in ſinu Abrahæ recipitur:& tanto patriarcha parẽte lætatur. Difficile,imo impoſ/
ſibile eſt:ut & præſentibus quis & futuris fruatur bonis:ut & hic uentrem,& ibi mentẽ impleat:
ut de

A ut de delitijs tranſeat ad delitias:ut in utroq̃ ſæculo primus ſit:ut & in cœlo & in terra appareat
glorioſus.Quod ſi tibi tacita cogitatio ſcrupulũ mouerit:cur monitor ipſe nõ talis ſim: qualem
te eſſe deſydero: & nõnullos uideris in medio itinere corruiſſe: illud breuiter reſpondebo:non
mea eſſe quæ dico:ſed dñi ſaluatoris. Nõ monere quod ipſe poſſim,ſed quid debeat uelle,qui
ſeruus futurus eſt Chriſti.Et athletæ ſuis incitatoribus fortiores ſunt: & tamen monet debilior,
ut pugnet ille qui fortior eſt.Noli reſpicere Iudam negantem,ſed Paulum reſpice cõfitentem.
Iacob ditiſſimi patris filius,ſolus & nudus in baculo pergit Meſopotamiã: iacet laſſus in itine/
re: & qui delicatiſſime a Rebecca matre fuerat educatus,lapide ad caput pro puluillo utitur.Vi
dit ſcalam de terra uſq̃ ad cœlum,& aſcendẽtes per eam angelos & deſcendentes,& deſuper in/
nitentem dñm:ut laſſis manum porrigeret,ut aſcendẽtes ſuo ad laborem prouocaret aſpectu.
Vnde & uocatur locus ipſe Bethel,id eſt,domus dei, in qua quotidie aſcenditur atq̃ deſcendi/
tur.Et ſancti eñ corruũt,ſi fuerint negligentes:& peccatores priſtinũ recipiunt gradũ, ſi ſordes
fletibus lauerint.Hoc ideo dixi:ut non te terreant deſcendentes:ſed prouocent aſcẽdentes.Nũ/
q̃ exemplũ a malis ſumitur.Etiam in ſæculi rebus ſemper a meliori parte incitamenta uirtutũ
ſunt.Oblitus propoſiti,& epiſtolaris breuitatis, plura dictare cupiebam (Ad materiæ quippe
dignitatem,& ad meritum perſonæ tuæ,parum eſt omne quod dicitur):& ecce tibi noſter Au/
ſonius cœpit ſchedulas flagitare,urgere notarios:& hinnitu feruentis equi, ingenioli mei feſti/
nus arguere tarditatem.Memento igitur noſtri,& cura ut in Chriſto ualeas.Atq̃ ut cætera ta/
ceam,domeſtica ſanctæ Veræ exempla ſectare, quæ uere ſecuta Chriſtum:peregrinatiõis mo/
leſtias ſuſtinet:& ſit tibi tanti dux fœmina facti.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Exuperantium adhortatur,ut relicta militia imperiali, conferat ſe ad perfectam Chriſtiani uitam:
unaq̃ cum fratre ſuo Quintiliano Bethlehem cõmigret. SCHOLIA.

SVb paludamento.) Paludamentum ueſtis eſt militaris.Vnde paludati uocantur. In do/
mate conſtitutus.) Reſpicit ad illud euangelicũ,quo uetamur e tecto deſcẽdere,ad tollen
da ueſtimenta. Stiuam dimittere.) Stiua pars ea eſt aratri,qua regitur ac tenet. Reſpe/
xit ad locũ illũ euangelicum:Nemo mittens manũ ad aratrũ &c. Quæ camelorum pra/
uitatibus.) Prauum eſt quod intortũ eſt.Camelorũ corpora diſtorta,& gibbo montuoſa.
B At ſimplex ſit oportet, qui uelit ſequi Chriſtũ. Aut adhuc tenuis.) Eleganter tenuem uocat paupe/
rem. Eroganda non queras.) Venuſte uſus eſt ſchemate ἀντιμεταβολῆς,quã quidam uocant commu/
tationem. Chriſtus agnoſcit.) Agnoſcimus,quæ recipimus & approbamus.

AD EXVPERANTIVM HORTATORIA.

INter omnia quæ mihi ſancti fratris Quintiliani amicitiæ præſtiterũt;hoc uel ma
ximũ eſt,quod te mihi ignotũ corpore,mente ſociauit.Quis eñ nõ diligat eũ,qui
ſub paludamento & habitu militari agat opera,pphetarũ:& exterioré hominem
aliud promittentẽ,uincat interiori hoíe,q formatus eſt ad imaginẽ creatoris? Vn/
de & prior ad officiũ,puoco litterarũ,& precor,ut mihi occaſionẽ tribuas ſæpius reſcribẽdi:quo
de cætero ſcribã audacius.Illud autẽ prudentiæ tuæ breuiter ſignificaſſe ſufficiat:ut memineris
apſicæ ſentẽtiæ:Vinctus es uxori:ne quæras ſolutionẽ:ſolut⁹es,ne quæras uxorẽ,id eſt,alligatio
nẽ:quæ ſolutioi cõtraria eſt.Qui igit ſeruit officio cõiugali,uinct⁹eſt:q uinctus eſt,ſeru⁹eſt.Qui
aũt ſolut⁹eſt,liber eſt. Cũ ergo Chriſti gaudeas libertate,& aliud agas,aliud repromittas;ac ꝑ/
pemodũ in domate cõſtitut⁹is:nõ debes ad tollendã tunicã tecto deſcẽdere;nec reſpicere poſt
tergũ:nec aratri ſemel arrepti ſtiuã dimittere.Sed ſi fieri poteſt,imitare Ioſeph:& Aegyptiæ do
minæ palliũ relinque:ut nud⁹ſequaris dñm ſaluatorẽ,q dicit in euãgelio: Niſi qs dimiſerit oía,
& tulerit crucẽ ſuã,& ſecutus me fuerit,nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.Proíce ſarcinã ſæculi: ne
queras diuitias:quæ camelorũ prauitatib⁹ cõparant.Nudus & leuis ad cœlũ euola: ne alas uir/
tutũ tuarũ auri deprimãt pondera.Hoc aũt dico:nõ quo te auarũ didicerim:ſed qd intelligã,
idcirco adhuc militiæ operã dare:ut impleas ſæculũ:quẽ euacuare dñs præcepit.Si igit qui ha/
bẽt poſſeſſiones & diuitias:iubent oía uendere,& dare pauperib⁹,& ſic ſequi ſaluatorẽ:digna
tio tua,aut diues eſt:& debet facere qd ꝑceptũ eſt:aut adhuc tenuis:& non debet q̃rere,qd ero
gatura eſt.Certe Chriſt⁹ animi uolũtate oía in acceptũ refert.Nemo apoſtolis paupior fuit,
& nemo tantũ ꝑ dño dereliquit.Vidua illa in euangelio paupercula:quæ duo minuta miſit in
gaçophylacium:cunctis præfertur diuitibus:quia totũ quod habuit dedit.Et tu igitur erogan/

C da non quæras: sed quæsita iam tribue: ut fortissimũ tyrunculũ suum Christus agnoscat: ut læ/tus tibi de longissima regione uenienti occurrat pater: ut stolam tribuat: ut donet anulũ: ut im/molet pro te uitulũ saginatũ: ut expeditũ cũ sancto fratre Quintiliano ad nos cito faciat nauigare. Pulsaui amicitiarũ fores: si aperueris, nos crebro habebis hospites.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

EX ipsa epistola nõ liquet ad quã scripta sit. Titulus tamẽ indicat scriptã ad materterã Castorinã: cũ hac apparet Hieronymo fuisse dissidij nescio quid. Rogat igitur, ut tandẽ secũ redeat in gratiã. Iohannes idẽ apostolus.) Nõ sine causa addidit, idem apostolus & euãgelista. Partim quod nõ oẽs epistolæ Iohãnis sint Iohãnis euãgelistæ. Partim quo plus põderis habeat sententia, asscribit titulos authoritatis. Nec eñ leue uideri potest, quod scripsit, is q simul fuerit & apostolus & euãgelista. Irascimini & nolite peccare.) Si contigerit irasci, ne sinas iram exire in maledictum aut scelus, aut in simultatem. AD CASTORINAM MATERTERAM.

IOhannes idem apostolus & euangelista in epistola sua ait: Quicũ q; odit fratrem suum, homicida est: & recte: Cum eñ homicidium ex odio sæpe nascatur: quicũ q; odit: etiam si necdũ gladio percusserit: animo tamẽ homicida est. Cur ais tale principium? Scilicet ut ucteri rancore depositio: mundũ pectoris deo paremus habitaculũ? Irascimini (inquit Dauid) & nolite peccare. Hoc quid uelit intelligi, Apostolus plenius interpretatur. Sol nõ occidat super iracundiã uestrã. Quid agemus nos in die iudicij: super quorum irã nõ unius diei: sed tantorũ annorũ sol testis occubuit? Dñs loquitur in euangelio: Si offers munus tuum ad altare: ibi q; recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuũ ante altare: & uade reconciliari prius fratri tuo: & sic offeres munus tuũ ad altare. Væ mihi misero: ne dicam & tibi: qui tanto tẽpore, aut nõ obtuli munus ad altare, aut ira permanente sine causa obtuli. Quomodo in quotidiana prece uñ̃ dixim̃s: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: animo discrepante cũ uerbis: oratione dissidente cũ factis? Precor itaq; (quod & ante annũ prioribus litteris rogauerã) ut pacẽ quã nobis reliquit dñs, habeamus: & meum desyderiũ, & tuã mentem Christus intueatur. In
D breui ante tribunal eius, reconciliata seu scissa concordia: aut præmium recuperabit, aut pœnã. Qd si tu (quod pcul absit) nolueris, ego liber ero, Epistola me hæc mea cũ lecta fuerit, absoluet.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

HAnc scripsit Iuuenis ex eremo, quã primũ relicta patria adijt, Heliodoro comite. Familiaris est epistola, & ex parte locosa. Loco motũ.) Qui cedit loco, significat se uelle componere litẽ. Est aũt sermo militaris. Egrotatio.) Eleganter egrotationẽ tribuit corpori, animo egritudinẽ, cũ molestia seu morbus ad utrũq; pertineat. Oratorio more.) Primũ argumentis rem probant: deinde iubent citari testes. Nam argumenta ex ipsa re colligit orator. Testimonia sunt extra causam. Meis sceleribus fugatus.) Ciuiliter imputat suis sceleribus quod ille nõ remanserit, ut amicũ liberet suspitione leuitatis. Sororẽ meã.) Apparet sororẽ Hieronymi uirginitatis propositũ arripuisse, quã & alias cõmendat amicis suis. Hibera excetra.) Significat obtrectatorẽ aliquẽ uirulentũ. Nã excetra dicta est hydra, quã cõfecit Hercules. Addidit hibera, quod illa fuerit Argiuorũ. Hibera autẽ dixit, uel quod Hispanus esset obtrectator, uel quod portentosus.

AD IVLIANVM DIACONVM.

ANtiquus sermo est. Mendaces faciũt: ut nec uera dicẽtibus credat. Quod mihi a te ego obiurgatus de silentio litterarũ accidisse uideo. Dicã: Sæpe scripsi, sed negligẽtia baiulorũ fuit? Respondebis: Omniũ nõ scribentiũ uetus ista excusatio est. Dicam, nõ repperi qui epistolas ferret? Dices, hinc isthuc isse q; plurimos. Contendã, me etiã his dedisse? At illi, quia nõ reddiderũt, negabũt: & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciã? Sine culpa ueniã postulabo: rectius arbitrans pacem loco motum petere, q; æquo gradu certamina concitare: q; q; ita me iugis tã corporis ægrotatio, q; animæ ægritudo cõsumpsit: ut morte imminẽte, nec mei pene memor fuerim. Quod ne falsum putes: oratorio more post argumẽta testes uocabo. Sanctus frater Heliodorus hic adfuit, q cũ mecũ eremũ uellet incolere: meis sceleribus fugatus absessit. Verũ oẽm culpã præsens uerbositas excusabit. Nã ut ait Flaccus in Satyra. Omnibus hoc uitiũ est cãtoribus, inter amicos Rogati ut nũq; cantent: iniussi nũq; desistant. Ita te deinceps fascibus obruã litterarũ: ut ecõtrario incipias rogare, ne scribã. Sororẽ meã filiã in Christo tuã, gaudeo te primũ nũciãte in eo pmanere, quod cœperat. Hic eñ ubi nũc sum: nõ solũ qd agat in patria, sed an ipsa patria pstet, ignoro. Et licet me sinistro Hibera excetra ore dilaniet: nõ timebo hominũ iudiciũ: habiturus iudicẽ meũ: iuxta illud quod

A Iud qd quidã ait: Si fractus illabat orbis: Impauidũ ferient ruinæ. Quapropter quæso ut apostolici memor præcepti, quo docet opus nostrũ permanere debere: & tibi a domino præmiũ in illius salute pares: & me de cõmuni in Christo gloria, crebris reddas sermonibus lætiorem.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

Apparet hãc fuisse scriptã cũ primũ adisset eremũ, & in Syriæ solitudinib9 incõmode ageret, nec manere posset, ob uexationẽ regionis, nec redire, qd iam aggressus esset hoc uitæ genus. Ex titulo magis q; ex epistola cognoscimus, hãc scripã ad Theodosiũ, & cæteros anachoritas. Oñi crimine caput.) Caput seip̃m uocat, ut p toto hoie, caput dicimus. Nec regredi ualeo.) Quia suscepat monachi, ppositũ, nec pgredi, qa obstabãt multa incõmoda. AD THEODOSIVM.

QVam uellẽ nũc uestro interesse cõuentui, & admirãdũ cõsortiũ: licet isti oculi nõ mereant aspicere: tota cũ exultatiõe cõplecti. Spectarẽ desertũ oñi amœnius ciuitate. Viderẽ desolata ab accolis loca, q̃si ad q̃ddã paradisi instar sctõr̃ cœtib9 obsideri. Ver̃ qa hoc mea faciũt delicta: ne cõsortio beator̃ inserat obsessũ oñi crimine caput: idcirco obsecro (qa uos impetrare posse nõ ambigo) ut me ex isti9 tenebris sæculi uestro liberetis oratu. Et ut ante dixerã p̃sens, & nũc p litteras uotũ indicare nõ cesso, qd mẽs mea oñi ad id studiũ & cupiditate rapiat. Nũc uestrũ est: ut uolũtatẽ sequat effect9: Meũ est ut uelim. Obsecrationũ uestrar̃ est, ut qd uelim & possim. Ego ita sum, quasi a cũcto grege morbida aberrãs ouis. Quod nisi me bon9 pastor ad sua stabula humeris impositũ reportarit: lababũt gressus, & in ipso conamine uestigia cõcident assurgẽtis. Ego sum ille pdigus filius: q oñi quã mihi pater crediderat portiõe pfusa: necdũ me ad genitoris genua submisi: necdũ cœpi prioris a me luxuriæ blandimẽta depellere. Et qa paululũ nõ tã desiui a uitijs, q̃ cœpi uelle desinere: nũc me nouis diabolus ligat retibus: nũc noua impedimẽta proponens: maria undiq; circũdat, & undiq; pontũ: nũc in medio cõstitutus elemẽto: nec regredi ualeo: nec pgredi possum: Superest ut oratu uestro sanctisp̃iritus aura me prouehat: & ad portum optati littoris prosequatur.

ARGVMENTVM ET SCHOLIA.

B Apparet hoc esse fragmẽtũ longioris epistolæ. Scripserat in charta pusilla, ob inopiã: & tamẽ minutis litteris, quo plus uerbor̃ cõplecteret. Videt humaniter excepт9 fuisse a uirginibus qbusdã. His gratias agit, quod ipse sanctæ, se peccatorẽ nõ cõtẽpserint. Nec hic titulus addit9 est ex epistola. Inscribit eñ ad uirgines Hermonẽses, quas apparet fuisse in mõte Hermon. Dico eñ læsus.) Apparet aliquẽ obtrectatorẽ minuere conatũ opinionẽ illius apud has uirgines. Nolite iudicare.) Vtit̃ duplici argumẽto. Nemo despiciẽdus. Qui scis, eñ an malus sit? Fallit̃ in multis hominum iudiciũ. Et si malus est, fieri potest, ut conuersus sit in aliũ uirum. Hunc cum deus recipiat, cur fastidiant homines?

HIERONYMVS ADVIRGINES HERMONENSES.

QHartæ exiguitas indiciũ solitudinis est: & idcirco longũ sermonẽ, breui spatio coarctaui. Quia & uobiscũ uolebã plixi9 loq: & angustia schedulæ cogebat tacere. Nũc igit̃ ingenio est uicta pauperies. Minutæ qdẽ litteræ, sed cõfabulatio lõga est. Et tñ in hoc necessitatis articulo animaduertite charitatẽ: cũ nec penuria scriptiõis ualuerit, phibere ne scribere. Vos aũt ignoscite obsecro dolẽti. Dico eñ læsus, dico lachrymãs: ne unũ qdẽ apicẽ, totiẽs uobis tribuẽti officiũ, prestitistis. Scio qa nulla cõmunio luci & tenebris est: nulla cum ancillis dei, pctõri societas. Attamẽ & meretrix dño pedes lachrymis lauit: & de dñor̃ micis canes edũt. Et ip̃e saluator nõ uenit iustos uocare, sed pctõres. Nõ egent sani medico. Et magis uult pœnitẽtiã pctõris q̃ mortẽ. Et errãtẽ ouiculã suis humeris refert. Et pdigũ filiũ reuertentẽ, excipit læt9 pater. Quin potius Apostolus ait: Nolite iudicare ante tẽpus. Tu eñ quis es q alienũ seruũ iudices? Suo dño stat, aut cadit. Et q stat, uideat ne cadat. Et inuicẽ onera uestra portate. Aliter soror̃ res charissimæ hominũ liuor: aliter Christus iudicat. Non eadẽ est sententia tribunalis eius, & anguli susurronũ. Multæ hoibus uiæ uident iustæ: quæ postea reperient prauæ. Et in testaceis uasculis thesaur9 sæpe recõdit, Petrũ ter negãtẽ, amaræ in suũ locũ restituere lachrymæ. Cui pl9 dimittit, plus amat. De toto grege silet, & ob uni9 morbidæ pecudis salutẽ angeli lætãtur in cœlo. Quod si cui uidet indignũ: audiat a dño. Amice, si ego bon9 sum: q̃re oculus tuus nequa est?

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

Nec a quo scripta sit hæc, nec ad quẽ satis liquet, stilus Augustinũ magis resipit q̃ Hieronymũ. Cũ in urbem leges.) Legij sunt in Pãonia, quæ finitima est patriæ diui Hieronymi. Legeda est in Africa. VNde magis uidebit̃ esse scripta ab Augustino. AD AVGVSTINVM.

VM in urbe Leges anteriori tẽpore cõmeassem: nimiũ sum cõtristatus, quod te totũ ibidem minime potui reperire. Inueni eñ te mediũ (& ut ita dicã) partẽ animæ tuæ

C Seuerum chariſſimum,de quo ex parte gauiſus ſum.Perfectæ enim gauderem, ſi te totum in/
uenirẽ.Vnde ex parte qua te reppererã gratulabar:& ꝓpter partẽ tuã,quã nc̃q̃ cernebã,oib⁹
modis cõtriſtabar.Proinde dixi animæ meæ:Quare triſtis es:& q̃re cõturbas me? Spera in deo,
& faciet p̃ſentẽ amicũ quẽ diligis.Vnde cõfido in dño & ſpero,quod me faciet de tua uiſiõe gra
tulari. O ſi oculis cerni dilectio poſſet:pfecto uideres,quanta apud te noſtra eſſet dilectio.Aut
eñ eqparans dilectioni tuæ magnũ tibi afferret gaudiũ:aut ſi maior eſſet,magnũ tibi afferret
imitationis ſtudiũ.Ergo quia in dño te diligo,dilige diligentem.Et ut cæteri tecũ diligãt, per ec
cleſiaſticã authoritatẽ hortare. Nã quod petis in litteris tuis:ut ego pro te orem:id recte face/
rem,ſi egoipſe a peccatis liber eſſem,ut pro alijs liceret orare.Et ideo te admoneo:ut orationes
aſſiduas animi tui pro me emittas ad dñm:& memor profeſſionis:illam ante oculos tuos con
ſtituas diem:in qua iuſtus ab auditu malo nõ timebit:& ideo iuſtus non timebit:quia non au/
diet:Vade in ignem æternum.Sed ueni benedicte patris mei,percipe regnũ.Ad quod nos per/
ducat,qui uiuit & regnat in ſæcula ſæculorum.Amen.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

HIeronymus cũ primũ relictis cognatis & amicis Syriã adiſſet,Heliodor⁹aliquãtiſper apud
eũ cõmoratus,reuerſus eſt in patriã,Innocentius febri periit.Euagri ſolius & Hylæ contu
bernio ſubleuabatur.Nam Bonoſus,cũ quo pariter ab infantia fuerat educatus,& in litte/
ris inſtitutus, quẽ ad monachi propoſitũ prior inflãmauit, ſolus in inſula quadã horrida,
ſanctã agebat uitã. Ac rebus hoc loco ſtantibus,tandẽ intellexit Ruffinum: quẽ & ipſum
habuerat ſtudiorũ ſacroꝝ ſodalẽ,in Aegyptũ cõceſſiſſe.Hũc igitur inuitat ad ſe,& de ſuo ſtatu deq; Bo
noſi ſodalis ſui uita reddit certiorem. SCHOLIA.

AVdaci fieri ſatis uoto.) Audax uotum appellat,cũ optat aliqs,quod uix poſſit impetrari:
Præſentiæ mentiremur.) Rurſum mẽtiri ponit pro effingere & imaginari,aut imitari:
Nam mutuis litteris quaſi colloquimur abſentes.Plus igit obtigit,q̃ auſus fuerat optare,
cũ ipſe Ruffinus aduenireti in Aegyptũ. Cœleſtẽ in terris.) Sentit cœtus monachorũ,
cœleſtẽ uitã in terris agentiũ. Philippi ad Eunuchũ.) Quõ angelus miſerit Philippum
D obuiam Eunucho ut baptiçaret,legis in actis apoſtolorũ,cap.8. Habacuc ad Danielẽ,) De Habacuc
qui attulit prandiũ Danieli incluſo,legis Danielis,cap.14. Vel errauit aliquãdo.) Quod eodẽ Origẽ/
nis ſtudio ducerẽtur. Itẽ alibi:Errauim⁹ iuuenes,emendemur ſenes. Ruffinũ eſſe Nitriæ.) Ea ciuitas
eſt iuxta Alexandriam,tum recens ad Chriſtũ cõuerſa. Semp incertũ mare.) Nõ ſolũ hybernis mẽ/
ſibus.Nã hæc ſcripſit æſtate. Tũc mihi cæruleus.) Intertexuit uerſus ex Aeneide Vergiliana.Signi
ficat ſibi obortas tenebras & rerũ deſperationẽ,ob digreſſionẽ ſodalis. Cũ me Thracia pontus.) Mi/
ro cõpendio cõplexus eſt iter ſuũ,quo peruenit e Dalmatia in Syriam.Primũ eñ occurrit Thracia, in
qua eſt Cõſtantinopolis:ab hac trãſmiſſo freto Propontidis,puenit in minorẽ Aſiã:in qua occurrit Põ/
tus, Bithynia, Galatia, & Cappadocia.Nã a Cilicia proxima eſt Syria. E duobus oculis.) Vehemẽter
charũ amicũ oculũ uocat, amantium more. Nunc uno & toto.) Toto,quia nõ ſupereſt alius oculus.
Erat nobiſcũ.) Hylas,Aptum famulo uocabulũ.Nam is fuit miniſter Herculis. Necdũ obductũ.)
Intelligi uult recentẽ dolorẽ ex obitu Innocentij. In oſculo fruebatur.) Hoc dixit alludens ad uocem
græcam ἐνέφυσαι,id eſt,fruor.Vnde dict⁹ eſt Oneſimus. Quã apoſtoli niſi.) Matthæus, cap.17.& Mar
cus cap.9.quorũ ille addit ſeorſum,hic ſolos,oſtendens in ſolitudine montis hanc uiſionẽ apoſtolis ex/
hibitam fuiſſe. Nouæ ciuitatis cenſu.) Cenſus agebatur quinto quoq; anno.Tũ mos erat ſingulos da/
re nomina. Sed ſic melius.) Nimirum minus onuſtus corporis mole. Nulla Euriporum.) Euripos
olim nobiles gaudebãt habere in hortis,ſic arte factos, ut aqua ſubito immitterẽt & emitterẽt:& miris
uicibus huc & illuc flueret ac refflueret,ad exemplar Euripi maris. Ad exemplum Iohannis.) Nam is
creditur Apocalypſim in Pathmos inſula ſcripſiſſe. Quas nũc diabolũ.) Reſpexit ad hoc quod Chri/
ſtus tentatus fuit in deſerto. Ad Reni ſemibarbaras ripas.) Admonuimus alibi Hieronymũ in Gallia
cõmoratũ,nominatim Treueris:licet hæ regiones nũc Germaniæ noie ferant. Semibarbaras uocat,qd
cultiores eſſent extrema Germania. Quin & alibi Galliarũ ſtudia,florentiſſima uocat. Qui docuerit
& nõ fecerit.) Hoc ad ſe refert,qui bonos omnes inſtigarit ad hanc uitam,etiam ſi ipſe nõ poſſit eandẽ
ſequi. Pompaticis ferculis.) Quib⁹ in publicis ludis ac pompis ſpectacula ſtatuarũ,aut ſimilia oſtenta
cula circũferebãtur. Quãq̃ locus hic mihi uidet nõ uacare mẽdo. Charitas nõ poteſt.) Admonet Ruf
finum,ut perſeueret in amicitia,quaſi iam tũ præſagiẽs futurũ,ut eum aliquando ſentiret hoſtem.

HIERONYMVS AD RVFFINVM.

RVs deũ tribuere q̃ rogat:& ea ſæpe cõcedere:quæ nec oculus uidit:nec auris audi/
uit:nec in cor hominis aſcenderũt:licet ex ſacrorũ miniſterio uoluminũ ante cogno/
uerim:tamen in cauſa propria nunc probaui Ruffine chariſſime. Ego eñ qui auda/
ci fieri ſatis uoto credebam:ſi uiciſſitudine litterarum imaginem nobis præſentiæ mentiremur:
audio te Aegypti ſecreta penetrare, monachorum inuiſere choros: & cœleſtem in terris cir/
cumire familiam. O ſi mihi nunc dominus Ieſus Chriſtus, uel Philippi ad Eunuchum,uel
Habacuc

A Habacuc ad Danielem tranſlationem repẽte concederet,q̃ ego nunc tua arctis ſtringerem col
la complexibus,q̃ illud os,quod mecum uel errauit aliquando uel ſapuit,impreſſis figerem la/
bijs.Verũ quia nõ tam te ſic ad me uenire,q̃ ad te ſic ire nõ mereor,& inualidũ etiam cũ ſanũ
eſt corpuſculum,crebri fregere morbi:has mei uicarias,& tibi obuias mitto,quæ te copula amo
ris innexum, ad me uſq; perducant.Prima inopinati gaudij ab Heliodoro fratre mihi eſt nun
ciata felicitas.Non credebam certum,quod certum eſſe cupiebam: præſertim cũ & ille ab alio
ſe audiſſe diceret:& rei nouitas fidem ſermonis auferret.Rurſum ſuſpenſam uoto nutãte men/
tem:quidam Alexandrinus monachus,qui ad Aegyptios confeſſores:& uoluntate iam marty/
res, pio plæbis iam dudũ fuerat tranſmiſſus obſequio,manifeſtus ad credulitatẽ nũcij author
impulerat.Fateor & in hoc meam labaſſe ſententiam.Nam cum & patriam tuam ignoraret &
nomen:in eo tamen plus uidebatur afferre,quod eadem aſſerebat quæ iam alius indicauerat.
Tandẽ plenũ ueritatis pondus erupit.Ruffinũ eñ Nitriæ eſſe:& ad beatũ perrexiſſe Macariũ:
crebra cõmeãtiũ multitudo referebat.Hic uero tota credulitatis frena laxauit:& tũc uere egrotũ
eſſe me dolui.Et niſi me attenuati corporis uires quadã cõpede præpediſſent:nec mediæ feruor
æſtatis:nec nauigãtibus ſemp incertũ mare,pia cũ feſtinatiõe gradienti,ualuiſſet obſiſtere.Cre
das mihi frater:non ſic tẽpeſtate iactatus portũ nauta proſpectat,non ſic ſitientia imbres arua
deſyderant,non curuo aſſidens littori anxia filiũ mater expectat.Poſtq̃ me a tuo latere ſubi/
tus turbo conuulſit:poſtq̃ glutino charitatis hærentem impia diſtraxit auulſio: Tunc mihi
cæruleus ſupra caput aſtitit imber. Tunc maria undiq;,& undiq; cœlum.Tandem in incerto
peregrinationis erranti:cum me Thracia,Pontus atq; Bithynia,totũq; Galatiæ & Cappado/
ciæ iter,& feruido Cilicum terra fregiſſet æſtu:Syria mihi uelut fidiſſimus naufrago portus oc
currit.Vbi ego quicquid morborũ eſſe poterat expertus:ex duobus oculis unum perdidi.Inno
centiũ eñ partẽ animæ meæ,repentinus febriũ ardor abſtraxit.Nunc uno & toto mihi lumine
Euagrio noſtro fruor:cui ego ſemper infirmus ad laborẽ cumulus acceſſi.Erat nobiſcum & Hy
las ſancti Melanij famulus, qui puritate morũ,maculã ſeruitutis abluerat:& hic necdum obdu
B ctam reſcidit cicatricem.Verũ quia de dormientibus contriſtari Apoſtoli uoce prohibemur:&
nimia uis mœroris læto ſuperueniente nuncio temperata eſt: indicamus hæc tibi:ut ſi neſcis,diſ
cas:ſi ante cognouiſti,pariter gaudeamus.Bonoſus tuus,imo meus:&(ut uerius dicam)noſter,
ſcalam præſagatam Iacob ſomniante iam ſcandit,portat crucem ſuam:nec de craſtino cogitat,
nec poſt tergum reſpicit.Seminat in lachrymis,ut in gaudio metat.Et ſacramento Moyſi ſer/
pentem in eremo ſuſpendit.Cedant huic ueritati,tam græco q̃ Romano ſtilo,mendacijs ficta
miracula.Ecce puer honeſtis ſæculi nobiſcum artibus inſtitutus:cui opes affatim, dignitas ap/
prime,inter æquales erat:contempta matre,ſororibus,& chariſſimo ſibi germano,inſulam pe/
lago circũſonante naufragam:cui aſperæ cautes & nuda ſaxa & ſolitudo terrori eſt, quaſi qui/
dam nouus paradiſi colonus incedit.Nullus ibi agricolarum:nullus monachorum: ne paruu/
lus quidem,quem noſti,Oneſimus,quo uelut fratre in oſculo fruebatur: in tanta uaſtitate ad/
hæret lateri comes,Solus ibi,imo iam Chriſto comitante non ſolus:uidet gloriam dei, quam
etiam Apoſtoli,niſi in deſerto non uiderant.Non quidem conſpicit turritas urbes:ſed in nouæ
ciuitatis cenſu,dedit nomen ſuum. Horrent ſacco membra deformi. Sed ſic melius obuiam
Chriſto rapietur in nubibus.Nulla euriporũ amœnitate perfruitur, ſed de latere domini aquã
uitæ bibit.Proponatur tibi ante oculos amice dulciſſime: & in præſentiam rei totus animo ac
mente conuertere. Tunc poteris laudare uictoriam,cum laborem præliãtis agnoueris.Totam
circa inſulam fremit inſanum mare,& ſinuoſis montium illiſum ſcopulis æquor reclamat.Nul/
lo terra gramine uiret,nullis uernans cãpus denſatur umbraculis. Abruptæ rupes,quaſi quen/
dam horrore carcerem claudunt. Ille ſecurus, intrepidus, & totus de Apoſtolo armatus: nunc
deum audit dum diuina relegit:nunc cum deo loquitur cũ dñm rogat,& fortaſſe ad exemplum
Iohãnis aliquid uidet,dum in inſula cõmoratur.Quas nũc diabolũ nectere credis tricas? quas
parare arbitraris inſidias? Forſitan antiquæ fraudis memor,famẽ ſuadere tentabit.Sed iã illi re
ſpõſum eſt:Nõ in ſolo pane uiuit homo.Opes forſitan gloriãq; proponet. Sed dicẽ illi: Qui
cupiũt diuites fieri,incidũt in muſcipulã & tentatiões.Et,mihi gloriatio oĩs in Chriſto eſt.Feſſa
membra

membra,ieiunijs morbo grauante concutiet:sed apostoli repercutietur æloquio: Quando eñ infirmor,tunc fortior sum.Et uirtus in infirmitate perficitur.Minabitur mortem,sed audiet:Cupio dissolui,& esse cum Christo.Ignita iacula uibrabit,sed excipientur scuto fidei.Et ne multa replicem,impugnabit Satanas,sed tutabitur Christus.Gratia tibi dñe Iesu,quod in die tua habeo,q̃ pro me te possit rogare.Scis ipse(tibi eñ patent pectora singulorũ,q̃ cordis arcana rimaris:qui tantæ bestiæ aluo inclusum prophetã in profundo uides)ut ego & ille pariter a tenera infantia ad florentem usq̃ adoleuerimus ætatem:ut ijdem nos nutricũ sinus,ijdem amplexus fouerint baiulorum.Et cum post Romana studia ad Reni semibarbaras ripas: eodẽ cibo,pari frueremur hospitio:ut ego primus cœperim uelle te colere.Memento quæso hunc bellatorẽ tuũ mecum quondam fuisse tyronẽ.Habeo promissum maiestatis tuæ.Qui docuerit & non fecerit:minimus uocabitur in regno cœlorũ.Qui aũt docuerit & fecerit,maximus uocabitur in regno cœlorum.Fruatur ille uirtutis corona:& ob quotidiana martyria stolatus agnum sequat̃.Multæ enim sunt mansiones apud patrem:Et,stella a stella differt in claritate.Mihi concede,ut inter sanctorũ calcanea caput possim leuare:ut cũ ego uoluerim,ille præcerit:mihi ignoscas,quia implere non potui:illi tribuas premiũ quod meretur.Plura fortasse q̃ epistolæ breuitas patiebatur longo sermone protraxerim:quod mihi semper accidere consueuit: quando aliquid de Bonosi nostri laude dicendũ est.Sed ut ad illud redeam unde discesserã: obsecro te ne amicum qui diu quæritur,uix inuenitur:difficile seruatur:pariter cum oculis mens amittat.Fulgeat cui libet auro:& pompaticis ferculis coruſca ex sarcinis metalla radient.Charitas nõ potest comparari.Dilectio preciũ non habet.Amicitia quæ desinere potest,uera nunq̃ fuit.Vale in Christo.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

EXpostulat cũ Nitia hypodiacono Aquileiæ,qd̃ nihil scribat,uelut immemor recẽtis amici.Exemplo Chromatij & Eusebij hortatur,ut aliquando scribat.Hic Nitias Hieronymo sodalis fuit deliciarũ,& peregrinationũ comes.Quãq̃ ad quẽ scripta sit epistola, e titulo liquet,non ex ipsa. Turpilius.) Hũc Eusebius testatur fuisse tẽporibus Pompeij. Quãq̃ nulla ingenij sui monumẽta nobis reliquit,quæ quidẽ extent. Quãq̃ in re nõ uera.) Nam comœdia res ficta est.Et tamen in fictis fabulis ueræ dicũtur sententiæ. Quidam nõ intelligentes hunc locum,ut qui nihil intelligunt,nisi quod redactũ sit in formã syllogismi,p̃ his uerbis,q̃q̃ in re non uera,mutauerant, quã in se nouerat. Quos Cascos Ennius appellat.) Prisci cascũ uocabãt uetus, lingua Sabinorũ. Ennianũ carmẽ adducit Marc⁹ Varro.Quã primũ Casci populi caruere latini.Est & ꝓ uerbiũ in Chiliadibus nostris,Cascus cascam ducit.i.uetulus uetulã. Ferino ritu.) Quia glandibus uictitabant. Ante Chartæ.) Membranæ conficiuntur e pellibus, chartæ e linteis. Ligno codicillis.) Tabulis ceratis,aut corticib⁹ arborum.Vnde codices dicuntur libri,a codice seu caudice arborũ. Tu mõ a nobis.)Modo,id est pauloante. Quo grau⁹ est tã cito desisse meminisse absentis amici. Scindis potius q̃ dissuis.) Dissuimus paulatim discindimus repente.Docet autem.M.Tullius in Lælio,dissuẽdã esse consuetudinẽ,non discindendam,si quãdo inciderimus in amicitiã,nobis parũ idoneam.

HIERONYMVS AD NITIAM.

TVrpilius comicus tractans de uicissitudine litterarum:Sola,inquit,res est quæ homines absentes præsentes facit.Nec falsam dedit,q̃q̃ in re nõ uera sentẽtiã. Quid eñ est(ut ita dicam)tam præsens inter absentes,q̃ p epistolas, & alloqui & audire quos diligas? Nã & rudes illi Italiæ homines:quos Cascos Ennius appellat: q sibi (ut in rhetoricis Cicero ait)ritu ferino uictũ quærebãt:ante chartæ & mẽbranarũ usum: aut inde dolatis e ligno codicillis:aut in corticibus arborũ mutuo epistolarũ alloquia missitabãt. Vnde & portitores earũ tabellarios:& scriptores a libris arborũ librarios uocauere. Quãto magis igitur nos expolito iam artibus mundo:id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt: apud quos erat cruda rusticitas:& q humanitatẽ quodammodo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum sancto Eusebio non plus natura, q̃ morum æqualitate germano: litterario me prouocauit officio.Tu modo a nobis abiens, recentem amicitiam scindis potius q̃ dissuis. Quod prudẽter apud Ciceronem Lælius uetat.Nisi forte ita tibi exosus est Oriens:ut litteras quoq̃ tuas hucuenire formides.Expergiscere,expergiscere,euigila de somno:præsta unã charte schedulam charitati.Inter delitias patriæ,& communes quas habuimus peregrinationes,ali quando suspira. Si amas, scribe obsecranti.Si irasceris,iratus licet scribe.Magnum & hoc desyderij solamen habebo:si amici litteras,uel indignantis accipiam.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

CHromatius & Eusebius fratres,una cũ Iouiniano amico & matre,nec non sororibus uirginibus,eadem in domo sancte uiuebant,His omnibus una epistola satisfacit Hieronymus,cõprobat laudes Bonosi,de quo scripserant.Sororem suam illis cõmendat,& sanctum illorum contubernium laudibus uehit.

SCHOLIA.

OVæ inter Syros ac Sarracenos.) Hos diuus Hieronymus pro Agarenis Sarracenos corrupto uocabulo dictos putat. Gentem autẽ esse feram & incertis uagantẽ sedibus, infestam finitimis omnibus. In Hebraicis quæstionibus significat Sarracenos ab Ismahele ortos,dictos a Sarram,quod Hebraica lingua sonat onagrum,Sunt autem in cõfinio Syriæ & Arabiæ ad meridianam plagam. Marcelli apud Nolam.) In Canensi pugna multa Romanorum milia ceciderant uictore Hannibale. Rursus apud Nolam Marcelli auspicijs, Pœni grauissime cõcisi sunt.Narrat Liuius decadis tertiæ libro quarto. Aut barbarus semisermo.) Cõsentiũt quidẽ exemplaria,uerũ arbitror legẽdum,semibarbarus sermo,quod parum Syriace illic loquerẽtur.Aut barbarissimus sermo,aut barbarus mihi sermo. Aegypto ministrante cõmertia.) Vide num legendum sit, Aegypti ministrante cõmertio.Nam hinc aduehebãtur chartæ siue papyrus,quæ aliunde fiebant quã ex membranis.Aut si nõ placet mutare scripturam,intellige chartas e Tyro,ubi primũ inuentæ putantur deuehi in Aegyptũ. Tamẽ rex Attalus mẽbranas.) Leuiter alluſit ad historiã,qd̃ ob emulationẽ circa bibliothecas Ptolemæus non passus sit exportari papyrũ, & ob id chartæ ab Alexãdro repertæ sũt. Deinde Pergami inuentæ membranæ,quarũ magnã uim Attalus rex Romã misit. Quasi filꝰ piscis.) Quod piscis amet aquas. Is locus quoniã frigidior erat,addidit Hieronym⁹,sicut scribitis, ostendens illorum esse non suum. Nos pristina.) Bonosus elegerat insulam, undiq̃ mari circũfluam,Hieronymus uersabatur in arenis Syriæ.Porro regulus,quem græci basiliscum uocant & scorpius,in aridis locis maxime reperiuntur,ut in Libycis arenis. Nos serpenti.) Ita legis Genesis tertio.Super pectus tuũ gradieris,& comedes terram omnibus diebus uitæ tuæ.Peccator autẽ pabulũ est diaboli. Summum graduum psalmum.) Alluſit ad quindecim gradus,qui sunt in quindecim psalmis. Trans Euphratem.) Hic locus ad quẽ alludit,est apud Hieremiam,capite decimo tertio. Rusticitas uernacula.) Quod græci uocant ἐπιχώριον,hoc est proprium alicui loco.Quidam codices scriptũ habebant,rusticitatis uernacula. Lupicinus sacerdos.) Episcopũ intelligit dignũ tali populo. Scitis lubricum.) Hic palam confitetur Hieronymus se fuisse lapsum in adolescentia, & alibi fatetur, se uirginitatem non habere. Gentilis poeta.) Sic Vergilius in quarto libro Aeneidos.Omnia tuta timens. Similem habent labra.) Lactuca mollis est.At asinus quoniã habet labra dura:quod nobis est lactuca,hoc illi est carduus, herba spinosissima.

HIERONYMVS AD CHROMATIVM.

NOn debet charta diuidere,quos amor mutuus copulauit: nec per singulos officia mci sunt partienda sermonis:cum sic inuicem uos ametis; ut non minus treis charitas iungat,q̃ duos natura sociauit:quin potius si rei conditio pateretur:sub uno litterulæ apice,nomina indiuisa concluderem,uestris quoq̃ ita me litteris prouocantibus; ut & in uno treis,& in tribus unum putarem.Nam postq̃ sancto Euagrio transmitte, in ea ad me eremi parte delatæ sunt:quæ inter Syros ac Sarracenos uastum limitẽ ducit:sic gauisus sum:ut illũ diem Romanæ felicitatis:quo primũ Marcelli apud Nolam prelio post Cannensem pugnã Hannibalis agmina conciderunt,ego uicerim.Et licet supradict⁹ frater sæpe me uisitet, atq̃ me ita ut sua in Christo,uiscera foueat:tamẽ lõgo a me spatio seiunctus:nõ minus mihi dereliquit abeundo desyderium,q̃ attulerat ueniendo læticiam. Nunccũ uestris litteris fabulor:illas amplector,illæ mecũ loquuntur:illæ hic tantũ latinæ sciunt. Hic eñ aut barbarus semisermo discendus est,aut tacendum. Quotienscũq̃ charissimos mihi uultus,notæ manus referunt impressa uestigia: totiẽs aut ego hic non sum,aut uos hic estis.Credite amori uera dicẽti:& cũ has scriberem,uos uidebam.De quibus hoc primũ queror: cur tot interiacentib⁹ spatijs maris atq̃ terrarũ tam paruã epistolã misertis,nisi quod ita merui:qui uobis(ut scribitis)ante nõ scripsi.Chartã defuisse nõ puto Aegypto ministrãte cõmertia.Et si alicui Ptolemæus maria clausisset:tamẽ rex Attalus mẽbranas a Pergamo miserat:ut penuria chartæ pellibus pẽsaret: Vñ & pergamenæ nomẽ ad hũc usq̃ diẽ tradẽte sibi,nuicẽ posteritate seruatũ est.Quid igit̃? Arbitrer baiulum festinasse? Quis lõgæ epistolæ una nox sufficit.An uos aliqua occupatiõe detẽtos? Nulla necessitas maior est charitate.Restãt duo.Vt aut uos piguerit,aut ego non meruerim.E quibus magis uolo uos incusare tarditatis,q̃ me cõdemnare non meritũ.Facilius eñ negligentia emendari potest, q̃ amor nasci.Bonosus(ut scribitis)quasi filius χθύος,id est,piscis aquosa

C aquosa petit. Nos pristina contagione sordentes: quasi reguli & scorpiones arentia quæq; secta
mur. Ille iam calcat super colubri caput: nos serpenti, terrā ex diuina sententia comedēti, adhuc
cibus sumus. Ille iam potest summū graduum psalmum scandere: nobis adhuc in primo ascen
su flentibus: nescio an dicere aliquando contingat: Leuaui oculos meos in montes: unde uenict
auxilium mihi. Ille inter minaces sæculi fluctus in tuto insulæ: hoc est ecclesiæ gremio sedens:
ad exemplum Iohannis, librū forte iam deuorat: ego in scelerum meorum sepulchro iacens: &
peccatorū uinculis colligatus: dominicū de euangelio expecto damorē: Hieronyme ueni foras:
Bonosus inquā (quia secundū pphetā omnis diaboli uirtus in lumbis est) trans Euphratem tu
lit lumbare suū: ubi illud in foramine petræ abscondens: & postea scissum reperiens, cecinit: Do
mine tu possedisti renes meos. Dirupisti uincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Me uero
Nabuchodonosor ad Babylonē, id est, confusionē mentis meæ catenatum duxit: ibi mihi capti
uitatis iugum imposuit: ibi ferri circulum naribus meis innectens: de canticis Sion cantare præ
cepit. Cui ego dixi: Dñs soluit compeditos: dñs illuminat cæcos. Vt breuiter cœptam dissimili
tudinem finiam: ego ueniam deprecor: ille expectat coronā. Soror mea, sancti Iuliani in Chri
sto fructus est. Ille plantauit, uos rigate: dñs incrementum dabit. Hanc mihi Iesus pro eo uul
nere, quod diabolus inflixerat præstitit, uiuam reddendo pro mortua. Huic ego (ut ait gentilis
poeta) omnia etiam tuta timeo. Scitis ipsi lubricum adolescētiæ iter, in quo & ego lapsus sum,
& uos non sine timore transistis. Hoc illa nunc maxime ingrediens: omniū est fulciēda præce
ptis: omniū est sustentanda solatijs, id est, crebris uestræ sanctitudinis epistolis roboranda. Et
quia charitas oia sustinet: obsecro ut etiam a papa Valeriano ad eam confortandā litteras exi
gatis. Nostis puellares animos his rebus plærumq; solidari: si se intelligant curæ esse maioribꝰ.
In mea enim patria rusticitatis uernacula: deus uenter est, & in diem uiuitur, & sanctior est ille,
qui ditior est. Accessit huic patellæ (iuxta tritum populi sermone prouerbium) dignum opercu
lum: Lupicinus sacerdos, secūdū illud quoq; de quo semel in uita Crassum ait risisse Lucillius:
D similem habent labra lactucam, asino carduos comedente: uidelicet ut perforatam nauem de
bilis gubernator regat: & cæcus cæcos ducat in foueam. Talisq; sit rector: quales illi qui regunt.
Matrem cōmunem, quæ cum uobis sanctitate societur: in eo uos præuenit: quia tales genuit,
cuius uere uenter aureus potest dici: eo saluramus honore quo nostis: una quoq; suscipiendas
cunctas sorores: quæ sexum uicere cum sæculo: quæ oleo ad lampades largiter præparato: spon
si opperiuntur aduentu. O beata domus, in qua morantur Anna uidua: uirgines prophetissæ,
geminus Samuel nutritus in templo. O tecta felicia, in quibus cernimus Machabeorū marty
rum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidie Christum cōfiteamini, dum eius
præcepta seruatis: tamen ad priuatam gloriā publica hæc accessit uobis & aperta cōfessio, quod
p uos ab urbe uestra Arriani quōdā dogmatis uirus exclusum est. Et miramini forsitan, quod
in fine iam epistolæ rursus exorsus sim. Quid faciam? Vocem pectori negare non ualeo: epistо
læ breuitas, compellit tacere: desyderium uestri cogit loqui. Præproperus sermo. Confusa tur
batur oratio: amor ordinem nescit.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM.

EXpostulat cum Chrysogono Aquileiæ monacho, quod nihil scribens, oblitus uideatur ab
sentis amici, idq; tam cito, & eius quem nuper amicum habere cœperit. Sed tu quod na
tura lynces.) Plinius tradit Lyncibus hanc inesse obliuionem, ut si inter edendum subito
respexerint, oblitæ cibi qui adest, alium quærāt. Quam in corde Christi.) Sic em̄ Paulus
ad Corinthios epistola secunda cap̄. tertio. Epistola mea uos estis scripta in cordibus &c. Parua litu
ra.) Litura delet summū æquor ceræ, a linendo dicta. At tum solent apparere nonnunq; aliqua littera
rum uestigia. Cæterum quod penitus aboletur, imis ceris eradi dicitur.

HIERONYMVS AD CHRYSOGONVM MONACHVM.

QVi circa te affectus meus sit: charissimus ambobus Heliodorus tibi potuit fideli
ter nunciare: qui non minore te diligit amore q̄ ego diligo: ut semp in ore meo
nomen tuum sonem: ut ad primam quāq; confabulationem iucundissimi mihi
consortij recorder, ut humilitatem admirer: uirtutem efferam, prædicem charita
tem. Verum tu quod natura lynces insitum habent: ne post tergum respicientes meminerint
priorum:

A priorum: & mens perdat quod oculi uidere desierint: ita nostræ es necessitudinis penitus obli
tus: ut illā epistolā quā in corde Christianorum scriptam Apostolus refert: nō parua litura: sed
imis (ut aiunt) ceris eraseris. Et ille quidem (quas diximus) feræ: sub frondente captantes arbo
ris ramo fugaces capreas: aut timidū ceruos animal comprehendunt: currentemq; frustra præ
dam, dum hostem suum secum uehit: rabido desuper ore dilaniant: & tādiu meminere prædan
di, cū diu uenter uacuus siccum fame guttur exasperat. Vbi uero sanguine pasta feritas uiscera
distenta compleuerit: cum saturitate succedit obliuio: tādiu nescitura quid capiat: donec me
moriā reuocauerit esuries. Tu necdū satiatus e nobis: cur finē iungis exordio? cur amittis ante
q̄ teneas? Nisi forte negligentiæ semper excusatione socia, asseras te non habuisse quod scribe
res: cum hoc ipsum debueris scribere: te non habuisse, quod scriberes.

SCHOLIVM SEQVENTIS.

ONtra sophistas.) Sophistas intelligit sapientiæ professores. At nunc ut diuitias & impe
rium, ita sapientiam quoq; plusq̄ mūdanam libenter amplectimur, cum Christus amet esse
purus ab omni contagio mundi. Cum tu ne motum, quidem.) Quidam codices habebāt
motum, quidam mutum, quidam nutum. Conijcio scriptum fuisse ne my quidem, siue ne
mu quidem, pro eo quod est, ne minimū quidē uerbū. M. Varro refert hunc uersum, ni fallor Enniani.
Dicit quod minimū est, necq; ut aiunt, my facere audent. De quo plura scripsimꝰ in Chiliadibus prouer
biorum. Aliquis imperitus, cū nō intelligeret, quid sibi uellet facere mu, castigauit, hoc est deprauauit,
mutum, quod alius rursum offensus absurditate sensus, uertit in motum. Tertius quispiam cui nec hoc
faciebat satis, ex mutum fecit nutum. Atq; hæc sane lectio tolerabilior est.

HIERONYMVS AD ANTONIVM DE MODESTIA.

DOminus noster, humilitatis magister, disceptantibus de dignitate discipulis: unū
apprehendit e paruulis, dicens: Quicūq; uestrum non fuerit cōuersus sicut infans:
non potest introire in regnum cœlorum. Quod ne tantum docere, nec facere uide
B retur, impleuit exemplo: dum discipulorum pedes lauat: dum traditorē osculo ex
cipit: dum loquitur cum Samaritana: dum ad pedes sibi sedente Maria, de cœlorum disputat
regno: dum ab inferis resurgens, primum mulierculis apparet. Satanas autem ex archangelico
fastigio, non aliam ob causam nisi ob contrariam humilitati superbiam ruit. Et Iudaicus popu
lus primas cathedras, & salutationes in foro uendicans: deputato antea in stillam situlæ gentiū
populo succendente, deletus est. Contra sophistas quoq; sæculi & sapientes mūdi Petrus & Ia
cobus piscatores mittuntur. Cuius rei causa scriptura ait: Superbis deus resistit, humilibus dat
gratiam. Vide frater, quale malum sit, quod aduersarium habet deum. Ob quod in euangelio
& pharisæus arrogans spernitur: & humilis publicanus auditur. Decem iam (nisi fallor) episto
las plenas tam officij cū precum misi: cum tu ne nutum quidem facere dignaris: & dño loquen
te cum seruis, frater cum fratre non loqueris. Nimis, inquies, contumelioſe. Crede mihi, nisi stili
uerecundia prohiberet: tanta læsus ingererem: ut inciperes mihi rescribere, uel iratus. Sed quo
niam & irasci hominis est, & iniuriam non facere Christiani: ad antiquum morem reuertens:
rursus precor: ut & diligentem te diligas, & conseruo sermonē cōseruus impartias. Valē in dño.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Quidam ex consensu uxoris, instituerat ab usu matrimonij abstinere. Sed per occasionem domesti
cæ consuetudinis relapsus est ad coitum. Illa pœnitēs se contulerat ad loca sancta. Hieronymo rem nar
rat. Adhortatur igitur maritū ut uxoris exēplo pœniteat, & sacra uisat loca. Opinor nomē eius, ad quē
scribit, data opera ab Hieronymo prætermissum, ne famam illius notaret. Quāq; haud scio quis assci
pserit ad Rusticum.

SCHOLIA.

ABscq; humore & rheumate.) ῥεῦμα græce fluxus est. Pituita & humor, corporis desiccatur
inedia. Et corpore exucco, libido extinguitur. Id refert ad hoc quod scriptū est, In inuio &
inaquoso. Sicut Adama ponam te.) Adama & Seboim duæ ciuitates sunt iuxta Sodo
mam, ex his quas ignis cœlestis absumpsit. Quid paleis ad frumentū.) Est apud Hiere
miam, cap̄. 23. Tanti duxi fœmina facti.) Hemistichium est Maronis, quo diuus Hiero
nymus libenter utitur. Candidatus c[illegible]idei.) Quia seruatur uir infidelis in muliere fideli. Vt cādida
ti nondū assecuti sunt honorem, sed proximum est ut consequātur: ita uicinus est saluti, cuius uxor iam
præcessit ad uere Christianam uitam.

HIERONYMVS AD RVSTICVM.

C QVod ignotus ad ignotum audeo scribere: sanctæ ancillæ christi Hedibiæ & filiæ meæ, coniugis tuæ Artemiæ, imo sororis ex coniuge atq; conseruæ, fecit depreca/tio. Quæ nequaq; propria salute contenta: tuam & ante quæsiuit in patria: & nũc in sanctis locis quærit: imitari cupiens, Andreæ & Philippi apostolorum beneuo/lentiam: quorum uterq; inuentus a Christo, fratrem Simonem & amicũ Nathanael inuenire desyderat: ut alter eorũ mereaꝛ audire: Tu es Simon filius Iohãna, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: Alter donum dei (hoc enim lingua nostra sonat Nathanael), Christi ad se loquentis testimonio subleuetur. Ecce uere Israelita, in quo dolus non est. Optauerat quon/dam & Lot cum filiabus saluare coniugem suam, & de incendio Sodomæ & Gomorræ pene semiustus erumpẽs, educere eam, quæ pristinis uitijs tenebatur astricta: sed ea desperatione tre pida, respiciensq; post tergum: æterno infidelitatis titulo condemnatur. Et ardẽs fides pro una muliere perdita: totam Segor liberat ciuitatẽ. Deniq; postq; Sodomiticas ualles ac tenebras de relinquens, ad montana conscendit, ortus est ei sol in Segor, quæ interpretatur paruula: ut par/ua fides Lot, quia maiora non poterat, saltem minora seruaret. Neq; eñ Gomorræ quondam & erroris habitator, statim ad meridiẽ poterat peruenire, in qua Abraham amicus domini cũ angelis susceꝑit deum: Et Ioseph fratres pascit in Aegypto, sponsusq; audita sponsa: Vbi cu/bas? ubi pascis in meridie? Samuel quõdam plangebat Saulẽ: quia superbiæ uulnera pœniten tiæ medicamine non curabat. Et Paulus lugebat Corinthios: qui fornicationis maculas lachry/mis delere nolebant. Vnde & Eçechiel librum deuorat scriptum intus & foris: carmine & plan/ctu & uæ. Carmine super laude iustorum: planctu super pœnitẽtibus: Væ super his de quibus
D scriptum est: Cum uenerit impius in profundum malorum, contemnit. Quos ostendit Esaias, dicens: Vocauit dñs sabaoth in die illa ad fletum, & planctum & decaluationem & accinctionẽ ciliciorum: ipsi autem fecerunt læticiam & exultationem, mactantes uitulos & occidentes oues, ut comederent carnes, dicentes: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. De quibus & Eçechiel loquitur: Et tu fili hominis dic domui Israel: sic locuti estis, dicentes: Errores nostri & iniquitates nostræ sup nos erũt: & in ipis cõtabescimus: & quomodo salui esse poterimus? Dic eis: Viuo ego dicit dñs: Nolo mortẽ impij, sed ut conuertatur a uia sua. Et iterũ: Reuertimini recedentes a uia uestra: quare moriemini domus Israel? Nihil tam offendit deũ, cuj desperatio/ne meliorũ hærere priorib⁹. Licet ipsa desperatio incredulitatis indiciũ sit. Qui eñ desperat sa/lutem, non putat futurũ esse iudicium. Quod si metueret, utiq; bonis operibus se iudici præpa/raret. Audiamus per Hieremiam loquentem deũ: Conuerte pedem tuũ a uia aspera, & guttur tuũ a siti. Et iterum: Nunquid qui cadit non resurget? aut qui auersus est, nõ reuertetur? Et per Esaiam: Quando conuersus ingemueris: tunc saluus eris, & scies ubi fueris. Scire non possumus ægrotationis mala, nisi cum fuerit sanitas cõsecuta. Et quantũ boni uirtus habeat, uitia demon/strant: clariusq; fit lumẽ comparatione tenebrarum. Eçechiel quoq; ijsdem uerbis: quia eodẽ & spiritu: Conuertimini (inquit) & redite ab iniquitatibus uestris domus Israel, & non erũt uo/bis in tormentũ impietates. Proijcite omnes impietates uestras, quibus impie egistis aduersum me: & facite uobis cor nouum & spiritũ nouum: Et quare moriemini domus Israel? Nolo eñ mortẽ peccatoris dicit dñs. Vnde & in consequentibus loquitur: Viuo ego dicit dñs: Nolo mor tem peccatoris, nisi ut reuertatur a uia sua & uiuat, ne mens incredula de bonorum repromissio ne desperet: & semel perditioni animus destinatus, non adhibeat uulneri curationem: quod ne/quaq; existimat posse curari. Idcirco iurare se dicit: ut si non credimus promittenti deo: creda/mus saltem pro nostra salute iuranti. Quam ob causam iustus precatur, & dicit: Conuerte nos deus salutaris noster, & auerte furorem tuũ a nobis. Et iterum: Dñe in uoluntate tua præstitisti decori meo fortitudinem. Auertisti faciem tuã a me, & factus sum cõturbatus. Postq; eñ fœdi/tatem delictorum meorum uirtutum decore mutauit: infirmitatem meam tua gratia robora/sti. Ecce audio pollicentem: Persequar inimicos meos, & comprehẽdam illos, & nõ reuertar, donec deficiant: ut qui te ante fugiebam, & inimicus eram: tua comprehendar manu. Ne cesses a persequendo, donec deficiam a uia mea pessima, & reuertar ad uirum meum pristinum: qui mihi

A mihi dabit linteamina mea, & oleum, & similam, & cibabit me pinguissimis cibis. Qui idcirco obsepsit, atq; præcluſit uias meas pessimas, ut eam inuenirem uiã, quæ dicit in euangelio: Ego sum uia, ueritas & uita. Audi pphetam loquentẽ: Qui seminant in lachrymis, in gaudio metẽt. Euntes ibant & flebant, portantes semina sua: Venientes aũt uenient in exultatione, portantes manipulos suos. Et loquere cũ eo: Lauabo per singulas noctes lectum meũ, in lachrymis meis stratũ meũ rigabo. Et iterũ: Sicut desyderat ceruus ad fontes aquarũ: ita desyderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad te deũ fontem uiuũ, quãdo ueniã & apparebo ante faciẽ dei. Factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes per diem & noctẽ. Et in alio loco: Deus deus meus, ad te de luce uigilo. Sitiuit anima mea ad te, cuj multipliciter tibi caro mea. In terra deserta & inuia & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Quãcuj eñ sitierit te anima mea: tamen multo te plus car nis meæ labore quæsiui, & tibi in sancto apparere nõ potui: nisi prius in terra deserta a uitijs, & inuia aduersarijs potestatib⁹, & absq; humore & rheumate ullius libidinis cõmorarer. Fleuit & dñs sup ciuitatem Hierusalem: quia non egissent pœnitentiã: & Petrus trinam negationẽ ama ritudine abluit lachrymarũ: impleuitq; illud ppheticũ: Exitus aquarum deduxerũt oculi mei. Plangit & Hieremias populũ pœnitentiã non agentem, dicens: Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lachrymarũ, & plorabo populũ istum per diem & noctem? Cur autẽ plan/gat, & defleat: sequenti sermone demonstrat. Nolite flere mortuum, neq; plangatis eum. Flete planctu qui egreditur: quia nõ reuertetur ultra. Nequaq; igitur gentilis plangẽdus est, atq; Iu/dæus: qui in ecclesia non fuerũt, & semel mortui sunt, de quibus saluator dicit: Dimitte mor/tuos, sepelire mortuos suos. Sed eos plange, qui per scelera atq; peccata ægrediũtur de ecclesia, & nolunt ultra reuerti ad eam damnatione uitiorum. Vnde & ad uiros ecclesiasticos: qui muri & turres ecclesiæ nuncupantur: loquitur sermo propheticus, dicens: Muri Sion proferte lachry/mas, implentes illud Apostoli: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: ut dura cordæ peccantiũ, uestris lachrymis prouocetis ad fletumine perseuerãtes in malitia, audiant: Ego plan taui te uineam frugiferam, omne semen uerũ: quomodo uersa es in amaritudinem uitis alie/næ? Et iterum: Ligno dixerunt, pater meus es tu: & lapidi, tu genuisti me, & uerterũt ad me dor
B sa, & non facies suas. Et est sensus. Noluerunt ad me conuerti, ut agerent pœnitentiam, sed per cordis duritiam in iniuriam meã sua terga uerterunt. Quãobrem & dñs loquitur ad Hieremiã: Vidisti quæ fecerunt mihi habitatio Israel? Abierunt super omnẽ montẽ excelsum, & subter omne lignum frondosum, & fornicati sunt ibi: & dixi: Postq; fornicata est & fecit hæc omnia: ad me reuertere, & non est reuersa. O clæmẽtia dei, O nostra duritia: dum & post tanta scelera nos prouocat ad salutem. Et ne sic quidem uolumus ad meliora conuerti. Si reliquerit, inquit, uxor uirum suũ: & alij nupserit, & uoluerit postea reuerti ad eũ, nunquid susciꝑiet eam, & nõ de testabitur? Pro quo scriptũ est, iuxta hebraicam ueritatẽ: quod in græcis & latinis codicibus nõ habetur, & tu reliquisti me: tamen cõuertere, & susciꝑiam te dicit dñs. Esaias quoq; in eundem sensum ijsdem pene loquitur sermonibus: Conuertimini qui profundũ cõsiliũ cogitatis & ini/quum filij Israel: reuertere ad me, & redimã te. Ego deus, & non est alius præter me, iustus & sal/uator non est absq; me. Reuertimini ad me, & salui eritis, qui estis in extremis terræ. Recordami ni horũ, & ingemiscite, & agite pœnitentiam qui erratis. Cõuertimini corde, & mementote prio rum a sæculo: quoniã ego sum deus, & non est alius absq; me. Scribit & Ioel, Conuertimini ad me ex toto corde uestro, in ieiunio & lachrymis & planctu: scindite corda uestra, & nõ uesti/menta uestra. Misericors eñ & miserator est dñs: & agens pœnitentiã super malitijs. Quãtæ au tem sit misericordiæ: & quam (ut ita loquar) nimiæ ineffabiliscuj clæmẽtiæ, Osee propheta nos doceat: per quẽ loquitur deus: Quid tibi faciã Ephraim? quomodo te protegã Israel? quid tibi incuj faciam? Sicut Adama ponam te, & sicut Seboim. Cõuersum est cor meum in me: & cõtur/bata est pœnitudo mea. Nequaq; faciam secundum iram furoris mei. Vnde & Dauid loquitur in psalmo: Non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis cõfitebitur tibi? Et in alio loco: Peccatũ meũ notum feci, & iniquitatem meã non abscondi. Dixi pronunciabo contra me inquitatẽ meã dño, & tu dimisisti impietatem cordis mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tẽpore oportuno, Verũtamen in diluuio aquarũ multarũ ad eum nõ approximabunt. Vide

C quanta magnitudo sit fletuum:ut aquarū diluuio cōparetur. Quos qui habuerit & dixerit cū Hieremia:Non sileat pupilla oculi mei:statim in illo complebit:Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi,iusticia & pax deosculatæ sunt:ut si te iusticia & ueritas seruauerint, misericordia & pax prouocent ad salutem. Totam pœnitentiā peccatoris ostendit psalmus quinquagesimus: quādo ingressus est Dauid ad Bethsabeæ uxorē Uriæ Ethei,& a Nathā ꝓphetante correptus respondit:Peccaui. Statimq; meruit audire: Et dñs abs te abstulit peccatum. Adulterio enim iunxerat homicidiū:& tamē cōuersus ad lachrymas:Miserere(ait)mei deus secundū magnā misericordiā tuā. Et secundū multitudinē miserationū tuarū,dele iniquitatē meā. Magnū em̄ peccatū,magna indigebat misericordia. Vñ iungit & dicit:Multū laua me ab iniqtate mea,& a peccato meo munda me. Quoniā iniquitatē meā ego agnosco,& delictū meū cōtra me est semp. Tibi soli peccaui(rex em̄ eram,alium non timebā)& malū coram te feci,ut iustificeris in sermonibus tuis,& uincas cum iudicaris. Cōdusit em̄ deus omnia sub peccato,ut oīmbus misereatur: Tantūq; pfecit,ut dudum peccator & pœnitens trāsierit in magistrū,& dicat:Docebo iniquos uias tuas,& impij ad te conuertentur. Confessio em̄ & pulchritudo coram eo:ut qui sua confessus fuerit peccata & dixerit:Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ, fœditatem uulnerū in sanitatis decorem cōmutet. Qui em̄ abscondit iniquitatem suā,non prosperabitur. Achab rex impijssimus uineā Nabuthæ cruore possedit:& cū Hieçabel nō tam cōiugio sibi,cū crudelitate coniuncta,Heliæ increpatiōe corripitur. Hæc dicit dñs:Occidisti & possedisti. Et iterū:In loco in quo linxerūt canes sanguinē Nabuthæ,ibi lingent sanguinē tuum:& Hieçabel canes comedent ante muros Ieçrael. Quod cū audisset Achab,scidit uestimenta sua & posuit saccum sup carnē suā,ieiunauitq; & dormiuit in cilicio. Factusq; est sermo dñi ad Heliam,dicens:Quoniā reuerit̄ est Achab faciem meā,nō inducā malū in diebus eius. Vnū sceIus Achab & Hieçabel:tamen cōuersus ad pœnitentiam Achab,pœna differtur in posteros: & Hieçabel in scelere perseuerans:præsenti iudicio cōdemnatur. Loquitur & dñs in euangelio: Viri Niniuitæ surgent in iudiciū cum generatione hac & cōdemnabūt eam,quia egerūt pœnitentiam in prædicatione Ionæ. Non enim ueni uocare iustos,sed peccatores ad pœnitentiam. Dra
D chma perit:& tamen inuenitur in stercore. Nonagintanouem oues relinquuntur in solitudine, & una ouis quæ aberrauerat,pastoris humeris reportatur. Vnde & lætitia angelorum est super uno peccatore agente pœnitentiā. Quanta felicitas,ut de salute nostra exultent cœlestia? De q; bus dicitur:Pœnitentiā agite,appropinquauit em̄ regnum cœlorū. Nullum in medio spatium. Mors & uita sibi cōtraria sunt:& tamen pœnitentia copulantur Luxuriosus filius totam ꝓdegerat substantiam:& procul a patre,uix porcorū cibis inediam sustentabat. Reuertitur ad parentē,immolatur ei uitulus saginatus, stolam accipit & anulum,ut Christi recipiat uestimentum, quod dudum polluerat: & audire mereatur: Candida sint semper uestimenta tua. Receptoq; signaculo dei,proclamet ad dñm:Pater peccaui in cœlum,& coram te:& reconciliatus oculo dicat ad eum:Signatum est super nos lumen uultus tui dñe. Iusticia iustinon liberabit eū in qua cunq; die peccauerit:& iniquitas iniqui non nocebit ei,quacūq; die cōuersus fuerit. Vnūquēq; iudicat,sicut inuenerit. Nec præterita consyderat, sed præsentia:si tamē uetera crimina nouella cōuersione mutentur. Septies cadit iustus,& resurget. Si cadit,quomodo iustus? Si iustus,quomodo cadit? Sed iusti uocabulum nō amittit,qui per pœnitentiam semper resurgit. Et nō solū septies,sed septuagies septies delinquenti,si cōuertatur ad pœnitentiam,peccata donantur. Cui plus dimittit,plus diligit. Meretrix lachrymis pedes saluatoris lauat,& crine detergit:& in typū ecclesiæ de gētibus cōgregatæ meret̄ audire: Dimittūtur tibi peccata tua. Pharisæi iusticia perit superbia:& publicani humilitas,cōfessione saluatur. Per Hieremiā contestatur deus:Ad summā loquar contra gentē & regnū: ut eradicem & destruam,& disperdam illud. Si pœnitentiā egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersum eam:agam & ego pœnitentiā super malo, quod cogitaui ut facerem ei. Et ad summā loquar super gentē & regnū,ut ædificem,& ut plantē illud. Si fecerit malū in cōspectu meo:ut non audiat uocem meā:pœnitentiā agam super bono quod locutus sum,ut facerem ei. Statimq; infert:Ecce ego fingo cōtra uos malū,& cogito cōtra uos cogitationē. Reuertatur unusquisq; a uia sua mala:et dirigite uias uestras & studia uestra,

qui

A Qui dixerūt:Desperauimus:Post cogitationes em̄ nostras ibimus:& unusquisq; post prauitatem cordis sui malū faciemus. Symeon iustus in euangelio loquitur:Ecce hic positus est in ruinam,& in resurrectionem multorū:in ruinam uidelicet peccatorū,& in resurrectionem eorum qui agūt pœnitentiā. Apostolus scribit ad Corinthios:Auditur inter uos fornicatio,& talis fornicatio,qualis ne inter gentes quidē:ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et uos inflati estis,& non magis luctum habuistis,ut tollatur de medio uestrum,qui hoc opus fecit. Et in secunda ad eosdem epistola:Ne abundantiori tristicia pereat,qui eiusmodi est:reuocat eum & obsecrat, ut cōfirment super illū charitatē:ut qui incestu perierat,pœnitentia cōseruetur. Nullus quidē mūdus a peccato:ne si unius quidem diei fuerit uita eius:numerabiles autem ānī uitæ illius. Astra quoq; ipsa non sunt munda in conspectu eius. Et aduersum angelos suos peruersum quid excogitauit. Si in cœlo peccatū,quātomagis in terra? Si delictum in his qui carent tentatione corporea,quāto magis in nobis, qui fragili carne circūdamur,& cū Apostolo dicimus:Miser ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nō em̄ habitat in carne nostra bonum,nec agimus quod uolumus,sed quod nolumus:ut aliud anima desyderet,aliud caro facere cogatur. Quod si quidā iusti appellantur in scripturis,& non solum iusti,sed iusti in conspectu dei:iuxta illam iusticiam appellantur iusti,iuxta quam supra dictum est:Septies cadit iustus,& resurget. Et iuxta quod iniquitas iniqui non nocebit ei in quacunq; die cōuersus fuerit. Deniq; & Zacharias pater Iohannis,qui scribitur iustus,peccauit in eo quod non credidit,& statim silentio condemnatur. Et Iob qui iustus & immaculatus ac sine querela in principio uoluminis sui scribit:postea,& dei sermone,& cōfessione sui,peccator arguitur. Si Abrahā,Isaac & Iacob, ꝓphetæ quoq; & Apostoli,nequaq; caruere peccato:si purissimū triticum habuit mixtas paleas:quid de nobis dici potest,de qbus illud scriptū est? Quid paleis ad frumentū dicit dñs? Et tamē palæ futuro reseruantur incendio:& çiçania hoc tēpore mixta sunt segetibus frumentorum, donec ueniat
B qui habet uentilabrum in manu sua & purgabit aream:ut cōgreget triticū in horrea,& quisquilias,gehennæ igni comburat. Hæc omnia quasi pulcherrima scripturarum prata discurrens,in unum locū uolui congregare:& de speciosissimis floribus coronā tibi texere pœnitentiæ,quā imponas capiti tuo,& assumas pennas columbæ,& uoles & requiescas,& clæmentissimo reconciliaris patri. Narrauit mihi uxor quondā tua,nunc soror atq; conserua,quod iuxta præceptum apostoli ex cōsensu abstinueritis uos ab opere nuptiarum,ut uacaretis orationi. Tuaq; rursum uestigia,quasi in salo posita fluctuasse,imo(ut apertius loquar)esse prolapsa. Illam autē audisse a dño cum Moyse:Tu uero hic sta mecū:& dixisse de domino: Statuit supra petram pedes meos. Tuā domū,quæ fundamenta fidei solida non habebat:postea diaboli turbine concidisse. Porro illius perstare in dño,& suum tibi hospitiū non negare: ut cui prius coniunctus fueras corpore,nunc spiritu copuleris. Qui em̄ adhæret dño,unus spiritus est cum eo. Cūq; uos rabies barbarorū,& imminens captiuitas separaret,sub iurisiurandi testificatione pollicitū: ut ad sancta transeuntē loca,uel statim uel postea sequereris,& seruares animā tuā,quā uisus fueras negligentia perdidisse. Redde igitur quod præsente deo spopondisti. Incerta est uita mortaliū, ne ante rapiaris,q̄m tuam impleas spōsionem. Imitare eam quā docere debueras. Prohpudor, fragilior sexus uincit sæculum,& robustior superatur a sæculo. Tanti dux fœmina facti est:& nō sequeris eam,in cuius salute candidatus es fidei? Quod si te rei familiaris tenent reliquiæ:ut scilicet & mortes amicorū & ciuitū uideas,& ruinas urbium atq; uillarū:saltem inter captiuitatis mala,& feroces hostium uultus & prouinciæ tuæ infinita naufragia,teneto tabulam pœnitētiæ: & memento conseruæ tuæ,quæ tuam quotidie suspirat nec desperat salutem. Tu uagaris in patria,imo non patria,quia patriam perdidisti. Ista pro te in locis uenerabilibus resurrectionis & crucis,& incunabulorum domini salutoris:in quibus paruulus uagitit, tui nominis recordatur: teq; ad se orationibus trahit:ut si non tuo merito,saltem huius saluerīs fide. Iacebat quondam paralyticus in lectulo:& sic erat cūctis artubus dissolutus:ut nec pedes ad ingrediendū,nec manus mouere posset ad precandū:& tamē ꝓfertur ab alijs, & restituit̄ pristinæ sanitati:ut portaret lectulum,qui dudum portabatur a lectulo. Et te igitur absentē corpore,præsentem fide,offert cōserua tua dño saluatori. Et dicit cum Chananæa:Filia mea male uexatur a dæmonio. Re

C cte eñ appellabo animã tuã filiam animæ eius,quæ ſexus neſcit diuerſitatẽ:quia te quaſi paruulum,atq; lactentẽ,& nec dum ualentem ſumere ſolidos cibos,inuitat ad lac infantiæ,& nutricis tibi alimenta demonſtrat:ut poſſis dicere cũ ꝓpheta:Erraui ſicut ouis perdita:quære ſeruum tuum,quoniam mandata tua non ſum oblitus.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Docet uiduis & uirginibus uitandam eſſe domeſticam conſuetudinem, eorum unde ſit periculum, uel pudicitiæ, uel famæ. Argumentum epiſtolæ narrat ipſe.In calce huius libelli ſubſignificat hoc argumentũ a ſe declamatorio more fuiſſe ſumptũ & tractatũ.Idẽ innuit in alia quadã epiſtola. Vnde nec hic ullum nomen admiſcetur uſq;. Verſatur in genere ſuaſorio. Tamen plurimi incidunt loci cõiecturales, in quibus mire luſit Hieronymus. Vtitur crebris dilemmatis in argumẽtando. Multum item admiſcet feſtiuitatis.

SCHOLIA.

VCilianum quiddã retuliſti.) Palam alluſit ad id quod Horatius ſcripſit de Lucilio ſatyrico. At idem,quod ſale multo Vrbem defricuit,charta laudatur eadem. Salem uocat dicta ſalſa ac mordacia. Et defricare,pro taxare & tangere poſitũ eſt. Iurgantibus atq; negantibus cunctis,) Etenim ſi conſentientes uniuerſi,negent ſe tales,quales tu prædicas:nimirum quod uides,non uides:& quod audis,non audis. Veſtram euariare.) Quidam codices habebant,orare.Ego legendum cenſeo curare. Surdis narrare fabulam.) Prouerbium eſt, ubi quis nihil agit ſuadendo. Venena ſerpentina.) Serpentina ſeu ſerpentino ſupereſt:legendum,uenena tolluntur antidoto. Coram te uocat.) Corã hic aduerbium eſt. Et omnes tecũ &c.) Et hic locus, uarius habebatur in exemplaribus.Opinor ita legendum:Et omnes te,cũ aliquid eorũ quæ ſuadent,detrectans feceris,puram,ſimplicem &c. Legimus in ſcholis.) Exemplũ eius qui amore contabuit,cuiꝰ ſtatua poſita fuerat in publico.Spirantia dixit, quaſi uiua,quod ueluti uiuũ hominem repreſentaret.Ita Vergilius.Excudentq; alij ſpirantia mollius æra. Sed roſulũ & in ſordibus.) Quidã codices habebant Troſſulũ: legendum cenſeo,Toroſulum:ut intelligas hominẽ nõ exhauſtũ uigilijs & ieiunijs,ſed bene
D curata cute & obeſo corpore, etiam ſi parum nitide cultum alias. Antiqui,equites Romanos Troſſulos appellabant: quæ quidem appellatio uidetur in iocũ prouerbialem abiiſſe.Perſius.Troſſulus exultat tibi per ſubſellia leuis.Sed toroſulus magis placet. Ille paraſitum.) παρὰ iuxta,& σῖτος cibus.Vnde q libenter cibo ueſcuntur alieno,paraſiti uocabantur. Iſte impoſtorem.) Qui arte fallunt, impoſtores appellantur:uelut qui uitreas gemmas pro natiuis uendunt. Hic hæredipetam.) Id eſt, captatorẽ teſtamentorum. Portare matulam.) Quædam exemplaria habebant mapulam:nonnulla mattulam.E gemino mendo conijcere licet, legendum eſſe matulam.Id eſt uas,in quod redditur lotium.Erat abiectiſſimum obſequij genus porrigere matulam. Meminit hac de re in epiſtola ad Nepotianum. Nullo nitro.) Locus eſt apud Hieremiam,capite ſecũdo.Si laueris te nitro,& multiplicaueris tibi herbam Borith,maculata es in iniquitate tua coram me.Porro Borith indicat Hieronymus ſeptuaginta uertiſſe herbam fullonum.Borith autem eſſe herbam,quæ in palæſtina naſcatur locis humectis,habẽs eandẽ ferme uim quã habet nitrum.Nitrũ autem quiddam eſt nõ diſſimile ſali, quod ob acrimoniam olim ad lauandas ueſtes adhiberi conſueuit. Et tertius ille.) Græca uox hoc loco uaria ſubijcitur in exemplaribus.Nec magni refert,aliorum errores percenſere.Dubium non eſt quin legendum ſit γηροβόσκος.Sic eñ græce uocatur,qui ſenilem ætatem parentis,aut amici fouet ac ſuſtinet. Et γηροβοσκεῖμι, alere ſenem. A γῆρας ſenectus & βόσκω paſco.

DE VITANDO SVSPECTO CONTVBERNIO.

REtulit mihi quidã frater e Gallia ſe habere ſororẽ uirginẽ,matrẽq; uiduã:quæ in eadẽ urbe diuiſis habitarent cellulis:& uel ob hoſpitij ſolitudinem,uel ob cuſtodiendas facultatulas,præſules ſibi quoſdam clericos aſſumpſiſſent:ut maiore decore iungerentur alienis,ẽq; a ſe fuerant ſeparatæ. Cũq; ego ingemiſcerem, & multo plura tacendo ẽq; loquendo ſignificarẽ:Quæſo te,inquit,corripias eas litteris tuis, & ad concordiã reuoces:ut mater filiam,& filia matrẽ agnoſcat.Cui ego:Optimã, inquã,mihi iniungis perniciem:ut alienus conciliẽ,quas filius fraterq; non potuit.Quaſi uero epiſcopalem cathedram teneam,& non clauſus cellula,ac procul a turbis remotus,uel præterita plãgam uitia, uel uitare nitar præſentia.Sed & incongruũ eſt latere corpore,& lingua per totũ orbem uagari. Et ille,nimiũ ait, formidoloſus es. Vbi illa quondã conſtantia,in qua multo ſale orbem defricans Lucilianum quippiam retuliſti? Hoc eſt aio quod me fugat,& labra diuidere non ſinit.Poſtq; eñ arguendo crimina,factus ſum criminoſus:& iuxta tritũ uulgi ſermone prouerbiũ: Iurgantibus & negantibus cunctis,nec aures me credo habere,nec tactum :ipſiq; parietes in me maledicta reſonarũt: & in me pſallebant qui bibebãt uinũ:coactus malo,tacere didici,rectius eſſe arbi

trans,

A trans,ponere cuſtodiã ori meo,& oſtiũ munitũ labijs meis,q̃ declinare cor meũ in uerba malitiæ: & dũ carpo uitia,in uitiũ detractiõis incurrere.Quod cũ dixiſſem.Nõ eſt,inquit,detrahere, uerũ dicere: nec priuata correptio, generalẽ facit doctrinã:cũ aut rarꝰ,aut nullus ſit,q ſub huiꝰ culpæ reatũ non cadat.Quæſo ergo te,ne me tanto itinere uexatũ fruſtra ueniſſe patiaris. Scit eñ dñs,qd̃ poſt uiſionẽ ſanctorũ locorũ,hanc uel maxime cauſam habui:ut cũ tuis litteris ſororĩ mederer ac matri.Et ego:iam iam inquã quod uis faciã:nam & epiſtolæ tranſmarinæ ſunt, & ſpecialiter ſermo dictatus,raro poteſt inuenire quos mordeat.Te autẽ obſecro,ut dam ſermonem hũc habeas.Cũq; portaueris eũ pro uiatico:ſi auditus fuerit,lætemur pariter. Si aũt contẽptus fuerit,quod & magis reor,ego uerba ꝑdiderim,tu itineris lõgitudinẽ. Primũ uos ſcire cupio ſoror & filia,me nõ idcirco ſcribere,qa aliq̃d de uobis ſiniſtrũ ſuſpicer,ſed ne cæteri ſuſpicentur,ueſtrã me orare concordiã. Alioquin(quod abſit)ſi peccatorꝫ uos exiſtimarẽ glutino cohæſiſſe,nũq̃ ſcriberẽ,ſcirẽq; me ſurdis narrare fabulã.Deinde hoc obſecro,ut ſi mordacius qꝑpiã ſcripſero:nõ tam meæ putetis auſteritatis eſſe,q̃ morbi.Putridæ carnes ferro curant̃ & cauterio.Venena ſerpentina pellũtur antidoto.Quod ſatis dolet,maiori dolore expellitur. Ad extremũ hoc dico:quod ſi etiam hæc conſcientia criminis uulnus non habeat:habet tamen famæ ignominiam.Mater & filia nomina pietatis,officiorum uocabula,uincula naturæ,ſecũda poſt deum fœderatio.Non eſt laus,ſi uos diligitis:ſcelus eſt,quod odiſtis.Dominus Ieſus Chriſtus ſubiectus erat parẽtibus ſuis:uenerabatur matrẽ,cuius ipſe erat pater.Colebat nutritium,quẽ nutriuerat:geſtatumq; ſe meminerat,alterius utero,alterius brachijs.Vnde & in cruce pendens commendat parentem diſcipulo,quam nunq̃ ante crucem dimiſerat. Tu uero filia(iam enim deſino ad matrem loqui, quam forſitan & ætas & imbecillitas ac ſolitudo excuſabilem facit):tu inquam filia,eius domum anguſtam iudicas:cuius non tibi fuit uenter anguſtus? Decem menſibus utero clauſa uixiſti,& uno die in uno cubiculo cum matre nõ duras? An oculos eius ferre non potes? Et quæ omnes motus tuos,utpote illa quæ genuit, quæ aluit,& ad hãc adduxit ætatem facilius intelligit,teſtem domeſticam fugis? Si uirgo es,quid times diligentem cuſtodiam?
B Si corrupta:cur non palam nubis? Secunda poſt naufragium tabula eſt,quod male cœperis,ſalubri remedio tẽperare. Neq; uero hoc dico,qd̃ poſt peccatũ tollã pœnitentiã:ut quod male cœpit male perfeueret:ſed quod deſperem in iſtiuſmodi copula diuulſionem.Alioquin ſi ad matrem migraueris poſt ruinam,facilius poteris cum ea plangere, quod per illius abſentiam perdidiſti.Quod ſi adhuc integra es,& non perdidiſti,ſerua ne perdas. Quid tibi neceſſe eſt in ea uerſari domo,in qua neceſſe habes quotidie,aut perire,aut uincere? Quis unq̃ mortalium iuxta uiperam ſecuros ſomnos capit? Quæ etſi non percutiat,certe ſollicitat. Securius eſt perire non poſſe:q̃ iuxta periculum non periſſe.In altero tranquillitas eſt, in altero gubernatio. Ibi gaudemus:hic euadimus.Sed forte reſpondeas.Non bene morata mater eſt, res ſæculi cupit, amat diuitias,ignorat ieiunium,oculos ſtibio linit,uult compta procedere, & nocet propoſito meo: nec poſſum cum huiuſmodi uiuere. Primum quidem etiam ſi talis eſt,ut cauſaris:maius habebis premium, ſi talem non deſeras. Illa te diu portauit in utero, diu aluit: & difficiliores infantiæ mores, blanda pietate ſuſtinuit. Lauit pannorum ſordes,& immũdo ſæpe fœdata eſt ſtercore.Aſſedit ægrotanti:& quæ pro te ſua faſtidia ſuſtinuit: tua quoq; paſſa eſt: Ad hanc perduxit ætatem: ut Chriſtum amares docuit. Non tibi diſpliceat eius conuerſatio, quæ te ſponſo tuo uirginem conſecrauit. Quod ſi ferre non potes,& delitias eius fugis: atq;(ut hoc uulgo ſolet dici)ſæcularis eſt mater: habes alias uirgines, habes ſanctum pudicitiæ chorum. Quid matrem deſerens,cum diligis qui forſitan ſuam reliquit ſororem & matrem? Illa difficilis:ſed iſte facilis.Illa iurgatrix:ergo iſte placabilis.Quæro utrum uirum ſecuta ſis: an poſtea inueneris? Si eum ſecuta es,manifeſtum eſt,cur matrem reliqueris.Si poſtea repperiſti, oſtendis quid in matris hoſpitio non potueris inuenire. Durus dolor, & meo mucrone me uulnerans.Qui ambulat,inquit,ſimpliciter:ambulat,confidenter. Tacerem,ſi me non morderet conſcientia,& in alijs meum crimen non reprehenderem:nec per trabem oculi mei alterius feſtucam uiderem.Nunc autem cum inter fratres procul habitans: eorumq; fruens contubernio, honeſte ſub arbitris, & uideam raro, & uidear: impudentiſſimum eſt eius te uerecundiam

C non sequi,cuius sequeris exemplum. Quod si dixeris:Et mihi sufficit conscientia mea:habeo deum iudicem, qui meæ uitæ est testis: non curo,quid loquantur homines:Audi Apostolū scribentē:Prouidentes bona:non solum coram deo,sed etiam coram omnibus hominibus.Si quis te carpit,quod sis Christiana, quod sis uirgo: non cures:quod ideo dimiseris matrem,ut in monasterio inter uirgines uiueres: Talis detractio laus tua est.Vbi nō luxuria in puella dei,sed duritia carpitur. Crudelitas ista pietas est.Illū em̄ præfers matri; quē præferre iuberis & animæ tuæ. Quem si & ipsa prætulerit, & filiam te sentiet & sororem. Quid igitur? scelus est sancti uiri habere contubernium? Obtorto collo me in ius trahis:ut aut probem quod nolo,aut multorū inuidiam subeam. Sanctus uir nunc̄ a matre filiam seiungit.Vtrāq; suscipit,& utrāq; ueneratur.Sit quamlibet sancta filia,mater uidua indicium castitatis est.Si coæuus tuus est ille nescio quis:matrem tuā honoret ut suam. Si senior te,ut filiam diligat,& parētis subīciat disciplinæ: Non expedit amborū famæ,plus te illum amare c̄ matrē:ne non uideatur in te affectum eligere,sed ætatem.Et hæc dicerem,si fratrem monachū non haberes,si domesticis careres præsidijs. Nunc uero prohdolor inter matrē atq; germanū,& matrē uiduā,fratrem q; monachum: cur se alienus interserit? Bonum quidem est,ut te & filiam noueris & sororē.Si autem utrūq; nō potes,& mater quasi dura respuitur,saltem frater placeat.Si frater asperior est,mollior sit illa quæ genuit.Quid palles? quid æstuas? quid uultum rubore suffundis? & trementibus labijs, impatientiam pectoris cōtestaris? Non superat amorem matris & fratris,nisi solius uxoris affectus. Audio præterea te suburbana rura,uillarū amœnitates cū affinibus atq; cognatis & istiusmodi generis hominibus circūire. Nec dubito quin uel cōsobrina,uel soror sit: in quarū solatium, nouī generis ducaris assecla. Absit quippe,ut c̄uis proximi sint & cognati,uirorum te suspicer captare consortia.Obsecro ergo te uirgo,ut mihi respondeas. Sola uadis in comitatu propinquorum:an cum amasio tuo? Quāuis sis impudens,sæcularīū oculis eū ingerere non audebis.
D Si em̄ hoc feceris,& te & illum familia uniuersa cantabit. Vos cunctorum digiti denotabunt. Ipsa quo q; soror aut affinis siue cognata:quæ in adulationē tui sanctum nōnūc̄ coram te uocant:cum se paululum auerterint,portentuosum ridebunt maritum.Sin autem sola ieris(quod & magis existimo):utiq; inter seruos adolescētes,inter maritatas fœminas atq; nupturas,inter lasciuas puellas,& comatos linteatosq; iuuenes,furuarū uestium puella gradieris. Dabit tibi barbatulus quilibet manum,sustentabit lassam: & pressis digitis, aut tentabitur, aut tentabit. Erit tibi inter uiros matronasq; conuiuium: spectabis aliena oscula,prægustatos cibos.Et non absq; scandalo tuo in alijs sericas uestes,auratasq; miraberis.In ipso quoq; cōuiuio ut uescaris carnibus,quasi inuita cogeris.Vt uinū bibas,dei laudabitur creatura.Vt laues balneis,fordibꝰ detrahetur.Et oīes te,cū aliquid eorū quæ suadent,si retrectans feceris, puram,simplicē,domināq; & uere ingenuā cōclamabūt.Personabit interim aliquis cantor ad mēsam: & inter psalmos dulci modulamine currentes:quoniā alienas non audebit uxores:te quæ custodem nō habes, sepius respectabit.Loquetur nutibus,& quicquid metuit dicere, significabit affectibus. Inter has tantas illecebras uoluptatū:etiam ferreas mentes libido domat: quæ maiorē in uirginibus patitur famē,dum dulcius putat omne quod nescit.Narrant gentilium fabulæ:cantibus sirenarum nautas isse in saxa præcipites; & ad Orphei citharā,arbores bestiasq;,ac filicum dura mollita.Difficile inter epulas seruatur pudicitia.Nitens cutis,sordidū ostendit animū. Legimus in scholis pueri,& spirantia in plateis æra perspeximus:aliquē ossibus uix hærentē: illicitis arsisse amoribus:& ante uita caruisse c̄ peste.Quid tu facies puella,sani corporis,delicata, pinguis,rubens,æstuans inter carnes,inter uina, & balneas, iuxta maritatas, iuxta adolescentulos? Quæ & si rogata non feceris:tamen deforme putes testimoniū si rogeris. Libidinosa mens ardētius honesta persequit̄:& quod non licet,dulcius suspicatur. Vestis ipsa uilis & pulla,animi tacentis indiciū est:si rugam nō habeat,si per terrā ut altior uidearis trahatur,si de industria dissuta sit tunica: ut aliquid intus appareat:operiatq; quod fœdū est,& aperiat quod formosum. Caligæ quoq; ambulantis nigella ac nitens,stridore ad se iuuenes uocat.Papillæ fasciolis comprimuntur:& crispanti cingulo,angustius pectus arctatur.Capilli,uel in frontem,uel in aures defluunt. Palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros, & quasi uideri noluerit, celat festinat:

quod uolens

A quod uolens detexerat.Et quādo in publico quasi per uerecundiam operit faciem:lupanarium arte,id solum ostendit,quod ostensum magis placere potest.Respondebis: Vnde me nosti? Et quomodo tam longe positus,iactas in me oculos tuos? Fratris hoc tui mihi narrauerūt lachrymæ,& intolerabiles per momenta singultus. Atq; utinam ille mentitus sit,& magis timens hoc c̄ arguens,dixerit.Sed mihi crede: nemo mentiens plorat.Dolet sibi prælatum iuuenem, non quidē comatū, non uestiū sericarū: sed torosulū,& in sordibus delicatū:qui ipse sacculū signet, textrinū teneat,pensa distribuat,regat familiā,emat quicquid de publico necessariū est:Dispensator & dīs,& præueniens officia seruulorū:quē omnes rodant famuli:& quicquid dña non dederit,illū clamitent subtraxisse.Querulū seruulorū genus est:& quantacū q; dederis,semper eis minus est.Nō em̄ cōsyderāt de quāto,sed quantū detur:dolorēq; suū solis(quod possunt) obtrectationibus cōsolantur.Ille parasitū,iste impostorē:hic hæredipetā:alius nouo quolibet appellat uocabulo.Ipsum iactant assidere lectulo,obstetrices adhibere languēti, portare matulā, calefacere lintea, plicare fasciolas.Facilius mala credūt homines:& quodcūq; domi fingitur,rumor in publicū fit.Nec mireris,si ancillæ & seruuli de uobis ista confingant:cū mater quoq; id,ipsum quæratur & frater.Fac igitur quod moneo,quod præcor: ut primū matri,dehinc si id fieri non potest,saltē fratri recōcilieris.Aut si ista tam chara nomina hostiliter detestaris, diuidere ab eo,quē tuis diceris prætulisse.Si autē & hoc nō potes,reuerere certe tuos.Si nō potes deserere,uel honestius sodali tuo utere.Separentur domus uestræ, diuidaturq; cōuiuiū: ne maledici homines sub uno tectulo uos manentes,lectulū quoq; criminētur habere cōmunē.Potes & ad necessitates tuas quale uoluisti habere solatiū,& aliqua ex parte publica carere infamia.Quāc̄ cauenda sit macula,quæ nullo nitro secundū Hieremiā:nulla fullonū herba eluī potest.Quando uis ut te uideat & inuisat,adhibe arbitros, amicos,liberos,seruulos.Bona cōscientia nullius oculos fugit.Intret intrepidus,securus exeat.Taciti oculi,& sermo silens,& totius corporis habitus,uel trepidationē interdū,uel securitatē loquūtur.Aperi quæso aures tuas,& clamorē totius
B ciuitatis exaudi.Iam perdidistis uestra uocabula,& mutuo ex uobis cognomina suscepistis: tu illius diceris,& ille tuus.Hæc mater audit & frater:paratiq; sunt, & precantur uos sibi diuidere, & priuatā uestræ cōiunctionis infamiā laudem facere cōmunem. Tu esto cum matre,sit ille cum fratre.Audentius diliges sodalem fratris tui,honestius amabit mater amicum filiī c̄ filiæ suæ. Quod si nolueris,si mea monita rugata fronte cōtēpseris, epistola tibi hæc uoce libera ꝓclamabit: Quid alienum seruū obsides? Quid ministrū Christi famulū tibi facis? Respice ad populum:singulorū facies intuere.Ille in ecclesia legit,in te aspiciunt uniuersi:nisi quod pene licentiæ cōiugali de tua infamia gloriaris.Nec iam secreto dedecore potes esse cōtenta.Procacitatē libet tatē uocas.Facies meretricis facta est tibi:nescis erubescere.Iterū me malignū:iterū suspitiosum & rumigerulū clamitas.Ego ne suspitiosus? ego ne maliuolus? qui ut in principio epistolæ præfatus sum:ideo scripsi,quia non suspicabar.An tu neglīgēs,dissoluta,cōtemptrix:quæ annos nata uiginti quinq; adolescentē necdū bene barbatulū:ita brachijs tuis, quasi cassibus induisti? Optimū reuera pedagogum,qui te moneat,qui asperitate frontis terreat.Et c̄ c̄ in nullis ætatibus libido sit tuta:tamē uel cano capite,ab aperta defendit ignominia. Veniet,ueniet tēpus, dies em̄ allabit̄ dū ignoras,& iste formosulus tu? (quia cito senescūt mulieres,maxime quæ iuxta uiros sunt)uel ditiorē reperiet uel iuniorē. Tūc te pœnitebit cōsiliī tui : & tedebit pertinaciæ, quādo & rem & famā amiseris:quādo quod male iunctū fuerat,diuidet̄ bene. Nisi forte securæ es,& coalescente tāti tēporis charitate,dissidiū non uereris. Tu quoq; mater quæ ꝓpter ætatem maledicta non metuis, noli sic uindicare ut pecces. Magis a te discat filia separari,c̄ tu ab illa seiungi.Habes filiū & filiā & generū,imo & cōturbernalē filiæ tuæ. Quid quæris aliena solatia,& ignes iam sopitos suscitas? Honestius est tibi saltē culpā filiæ sustentare,c̄ occasionē tuæ quærere.Sit tecū filius monachus, pietatis uiduitatisq; præsidiū. Quid tibi alienum hominem quæris:in ea præsertim domo:quæ filium & filiam capere non potuit? Eius iam ætatis es, ut possis nepotes habere ex filia,Inuita ad te utrūq;. Reuertatur cum uiro,quæ sola exierat. Virum dixi,non maritum.Nemo calumnietur.Sexum significare uolui, non coniugium. Aut si erubescit & retractat, & domum in qua nata est arbitratur angustam, uos ad eius hospi-

tiolum

C tium pergite: quamuis arctum sit: facilius matrem & fratrem capere potest q̄ hominem alie-
num, cum quo certe in domo una sine cubiculo, casta manere non poterat. Sint in una do
mo duæ fœminæ, & duo masculi. Si autem & tertius ille γηροβόσκος tuus, abire non uult, & se-
ditiones ac turbas concitat, sit biga, sit triga, frater uester ac filius & sororem illi exhibebit & ma
trem. Alij uitriciũ & generũ uocitent: ille nutritium appellet & fratrem. Hæc ad breuem lucu-
bratiunculã celeri sermone dictaui, uolens desyderio postulantis satisfacere: & quasi ad schola-
sticam materiam me exercens. Eadem em̃ die mane pulsabat ostium, qua profecturus erat. Si
mulq; ut ostenderem obtrectatoribus meis: quod & ego possem quicquid ueniret in buccam
dicere. Vnde & descripturis pauca perstrinxi. Nec orationem meã (ut in cæteris libris facere soli
tus sum) illarum floribus texui. Extẽporalis est dictatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate
ꝓfusa, ut notariorum manus lingua præcurreret: & signa ac furta uerborum uolubilitas sermo-
num obrueret. Quod idcirco dixi: ut qui non ignoscit ingenio, ignoscat uel tempori.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Diaconus quidã impostor fugiens maritum, cuius uitiauerat uxorem, episcopi sui litteris Hieronymo cõmendatus, uenerat in Bethlehem: simulans se uelle monachum fieri. Receptus est. Hic in ipsis sa-
cris locis ausus est uirginẽ quandam ad stuprum sollicitare. Deprehẽso & ueniam petenti, ignouit Hie-
ronymus. Is deinde passim cœpit obtrectare famæ sancti uiri. Admonet igitur eũ, ut ingressus monaste
rium aliquod, pœnitentiæ laboribus expiet sua cõmissa. Apparet hoc quoq; thema, declamatoria ratio-
ne tractatum ab Hieronymo.

SCHOLIA.

ET solida plaga in flagella.) Locus est ex psalmo. 72. tametsi secus habet ædítio uulgata, etiã
græcorum, Hebræi sic habẽt וברית אולם & firmum palatium. Si in uiridi ligno.) Verba
sunt Christi Lucæ uigesimo tertio. Se Christus uiride lignũ uocat, ut iuuenẽ & innoxiũ, & uirtutũ frondibus uirẽtem. De ore tuo loquitur.) Id est, tuis uerbis: Nam ita sentis ut illi loquuntur. Quidam codices habebant, choro pro ore. Locus autem est apud Malachiam, cap̃. tertio.
Qui comœdis.) Comœdi qui agunt comœdias. Lyrici uersus, qui ad lyram canuntur. Mimi, qui scri-
bunt uersus in scena repræsentandos. Et Lentulis.) Explicat quid dixerit mimis, quod Lentulus inter
primos celebris mimographus fuerit. Quædam exemplaria pro Lentulis, habebant clientulis, sed men-
D dose. Nicolaus Antiochenus.) Hic unus ex septẽ primis diaconis fuit electus, ut habes in actis apo-
stolorũ. Cæterum pro neophytarum, & ophitarum, quas uoces in codicibus repperi, scribendum Nico
laitarum. Quorum meminit Augustinus in libro ad Quoduultdeum. Fit item mentio in decretis ponti
ficum. Nec mimus effingere.) Et carmẽ ipsum mimus uocatur, & scriptor, & histrio, qui pronũciat: a
uerbo μιμέω, quod est imitor, quod histriones etiam citra uocẽ aliquoties gesticulatione corporis quid-
uis representent. Et misericordiã sanguinis.) Locus hic ut deprauatus, diuersus habebatur in exem-
plaribus. Quædam habebãt: Et heminam sanguinis, ut intellígas minimũ sanguinis. Quædã misericor-
diam sanguinis, ut accipias uulgus his uerbis solere deprecari capitis periculũ. Ostendit em̃ uerba uul-
gi esse & inepta, non sua, cum adiecit, Vt tuis uerbis utar. Paratus libithynæ.) In omnibus, quæ quidẽ
uiderim exemplaribus habebatur, Paratus libidine. Sed refragantibus illis non sum ueritus mutare libi
thynæ. Sic em̃ mortem uocant poetæ. Hor. Nisi quod libithyna sacrauit. Vbi mare illud.) Ciceroni
mare tribuit, ob copiã. Demosthení torrentem, ob uim & impetum. Nec Attellanus.) Attellanus di-
citur obscœnarum fabularum obscœnus gesticulator, ut alibi dictum est. Dẽtes puluere teris.) Pului
sculum intellige, confectum ex aromatibus, quo olim delicati diuites purgabant dentes. Raros in ru-
benti caluaria.) Magis ridiculum erat, comendi capillitij studiosum esse, qui pauculos haberet pilos.
Addidit rubenti, uel quod bene pastus esset, uel quod caluis fere rubet caluaria. Porro digeris dixit, ꝓ
disponis & ordinas. Mutas balneas.) Id est, subinde alia atq; alia adis balnea. Quarũ usus putat obsta
re ne syluescãt pili, & læue seruare corp⁹. Ita Persi⁹. Elixaſq; nates labefactes forcipe adunca. Domũ suã
& hæreditatem.) Alluſit ad uerba Hieremiæ. capite duodecimo. Reliqui domũ meã, dimisi hæreditatẽ
meã, dedi dilectã &c. Iuxta Hiericho sanati sunt cæci. Si accitus ab eo, sordida.) Lucæ decimo octa-
uo, cap̃. legis cæcum accersitũ a Iesu: & ita sanatum. Et scies ubi fueris.) Quod ut cæci, sic & impij in
tenebris ambulent, nescientes in quãtis uersentur malis, nisi deus illis aperuerit oculos. Pertractet lu
minum tuorum.) Apud Matthæum, capite nono, Iesus tangit oculos cæcorum, atq; ita sanat. In terra
Naim.) Alluſit ad uocem Hebraicam, Naim em̃ sonat fluctum, siue cõmotionẽ. Est oppidũ ei⁹ nominis
in Iudæa, in quo Iesus suscitauit filium uiduæ. Apud græcos item σάλος undarũ motum & iactationem
significat a σαλεύομαι. Vnde poetæ mare salum uocant. Cũ Madianitide.) Historia est in libro Nume
rorũ cap̃. uigesimo quinto. Quidã codices habebant, sero hasta cõfigat. Quidam, ferro hastæ. Quidam
Syromastæ. Qui plusq̃ Thamar.) Amnon uitiauit sororẽ suã Thamar, ut legim⁹ Regũ libro secũdo
cap̃. 13. At sacra uirgo plusq̃ soror est. Versus in Absalom.) Nam is persequebatur Dauid patrẽ, a quo
tamẽ sic amabat, ut mortuũ defleuerit: Absalom fili mi, fili mi Absalom. Solemus mala dom⁹.) Iuxta
illud Iuuenalis. Dedecus ille domus sciet ultimus. Vt subantem & lasciuientem.) Subare est niti ad
coitũ. Horatius. lãq; subando, tẽta cubilia, tectaq; rumpit. Vsus est hoc uerbo Plautus quoq;. Plæriq; co-
dices habebãt deprauatũ, pro subantẽ, sudantẽ. Inter Samnitas latrones,) Cũ his crebro pugnatũ est

a Romanis

A a Romanis. Nauigio te credis incauto.) Pro incauto quidã habebãt, intuto. Significat parũ tutã & in-
cautã nauigationẽ, aut nauim minus tutã. Scenã operũ.) E Scena prodibant actores, q̃ fabulã repre-
sentabant. Vnde comœdiæ scenis distinguuntur. Etiam scenam umbram uocant. Illud aũt sentit, se uitã
illius obscuram, in medium protulisse, & publicasse.

OBIVRGATIO GRAVIS IN SABINIANVM DIACONVM.

SAmuel quódam lugebat Saulem, quia pœnituerat dñm, quod unxisset eũ regem
super Israel. Et Paulus Corinthios, in quibus audiebatur fornicatio: & talis for-
nicatio, qualis nec inter gentes: & quidẽ uoce flebili commonebat, dicens: Ne cum
rursum uenero, humiliet me deus apud uos, & lugeam multos ex his qui ante pec-
cauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditijs, quas gesserunt in impudicitia & for-
nicatione. Si hoc propheta & Apostolus nulla ipsi labe maculati, clæmenti in cunctos mente fa
ciebant, quanto magis ego ipse peccator, in te debeo facere peccatore, qui non uis erigi post rui-
nam, nec oculos ad cœlum leuare: sed prodita patris substantia, porcorum siliquis delectaris: &
superbiæ prærupta cõscendens, præceps laberis in profundũ? Deũ uentrẽ uis habere: pro Chri-
sto, seruis libidini, gloriaris in carne & cõfusione tua: & quasi pinguis hostia in mortem propriã
sagínaris, imitarisq; eorũ uitam: quorũ tormenta non metuis, ignorans, quoniam benignitas
dei ad pœnitentiã te hortetur. Secundũ autẽ duritiam tuã & cor impœnitens, thesauriças tibi
iram in die iræ. An idcirco induratur iuxta Pharaonem cor tuum, quia non statim percuteris, &
differris diu ad pœnam? Et ille dilatus est: & decem plagas, non quasi ab irato deo, sed quasi a
patre commonẽte sustinuit, donec in peruersum acta pœnitentia, populum quẽ dimiserat per
deserta sequeretur: & ingredi auderet maria: per quæ sola doceri potuit, timori habendũ eum:
cui etiam elementa seruiunt. Dixerat & ille: Non noui dñm, neq; dimitto Israel. Quem tu imi-
tans loqueris: Visio quã hic uidet, in dies longos est, & in tẽpora longa iste prophetat. Propter
quod dicit idem propheta. Hæc dicit Adonai dñs: Non prolongabũtur amplius omnes sermo
nes mei, quos cũq; loquar: quia loquar uerbum & faciam. Sanctus Dauid de impijs & de scele-
B stis dicit: quorum tu pars non modica, sed princeps es: quod sæculi felicitate fruerentur & dice-
rent: Quomodo cognouit deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abũdantes in
sæculo obtinuerunt diuitias: pene lapso pede & fluctuanti uestigio causabatur, dicens: Ergo si-
ne causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Præmiserat em̃, quia æmu-
latus sum super iniqua agentes, pacem peccatorũ uidens: quia non est respectus morti eorum,
& solida plaga in flagella eorũ. In laboribus hominũ nõ sunt, & cũ hoibus non flagellabũtur.
Propterea tenuit eos superbia, circũdati sunt iniquitate & impietate sua. Egredieť sicut ex adipe
iniquitas eorũ: transierunt in affectũ cordis. Cogitauerũt, & locuti sunt mala, iniquitatẽ in ex-
celso locuti sunt. Posuerũt in cœlũ os suũ, & lingua eorũ ptransijt super terrã. Nõne tibi uidetur
de te oĩs psalmus esse cõpositus? Vegeto quippe es corpore, & nouus antichristi Apostolus,
cũ in una notus fueris ciuitate, trãsgrederis ad aliã. Nõ indiges sumptibus, non plaga forti per
cuteris. Et cũ hoibus, qui nõ sunt ut tu irrationabilia iumenta, corripi nõ mereris. Propterea ela-
tus es in superbiã, & uestimentum tuũ fœdat luxuria: & quasi ex aruina pingui & quodã adipe
eructãs uerba mortifera, nõ te respicis esse moriturũ: nec unq̃ post expletã libidinem pœniten
tia remorderis. Trãsisti in affectũ cordis: & ne tibi solus uidearis errasse, simulas nefanda de ser-
uis dei, nesciẽs qd iniqtatẽ in altũ loquaris, & ponas in cœlũ os tuũ. Nec mirũ si a te q̃lescũq; ser
ui dei blasphemẽtur: cũ patrẽfamilias beelzebub uocauerint patres tui. Nõ est discipulus supra
magistrũ, nec seruus supra dñm suũ. Si illi in uiridi ligno tãta fecerũt, tu in me arido ligno quid
facturus es? Tale quid & in Malachia plæbs scandalizata credentium, de ore tuo loquiť. Dixe
rũt: uanus est qui seruit deo. Et qd plus? quia custodiuimus mãdata eius, & quoniã iuimus sup
plicantes ante faciẽ dei omnipotẽtis. Et nũc nos beatos dicimus alienos. Reædificanť oẽs, qui
faciũt iniqua. Aduersati sunt deo, & salui facti sunt. Quibus postea diẽ iudicij dñs cõminatur,
& quid inter iustum & iniustum futurum sit, multo ante prænuncians ait: Et conuertimini:
& uidebitis quid sit inter iustum, & iniustum: inter seruientem domino, & non seruien-
tem domino. Hæc tibi ridícula forte uideantur, qui comœdis & lyricis scriptoribus, mimis &

lentulis

C lentulis delectaris, ꝯꝯ ne iſta tibi quidem præ nimia cordis hebetudine intelligenda con/
ceſſerim. Prophetarum uerba contemnas: ſed reſpondebit Amos: Et in tribus & in qua/
tuor impietatibus, nonne auerſabor eum dicit dominus? Quoniam enim Damaſcus, Ga/
ça, Tyrus, Idumæa, Ammonitæ, & Moabitæ, Iudæi quoq; & Iſrael ſæpe ad ſe dei uatici/
nio deſtinato, ut agerent aliquando pœnitentiam, audire contempſerunt: iræ ſuæ quam illa/
turus eſt dñs cauſas iuſtiſſimas profert, dicens: In tribus & quatuor impietatibus nõne auerſa
bor eos? Sceleratũ eſt (inquit) mala cogitare: cõceſſi. Nequius eſt male cogitata uelle ꝓficere: &
hoc pro mea miſericordia benignus indulſi. Nunquid & opere implendum peccatum fuit? &
mea ſuperbe calcanda dæmentia? Tamen & poſt factum: quia malo pœnitentiam peccatoris
ꝯ mortem (Non eĩ ſani opus habent medico, ſed male habentes): iacenti manũ porrigo: &
conſperſum in ſanguine ſuo, ut proprijs fletibus lauetur exhortor. Quod ſi nec ſic pœnitentiã
uult agere: & fracto nauigio tabulam per quam ſaluari poterat, non retentat, cogor dicere: Sup
tribus & quatuor impietatibus: nonne auerſabor eum dicit dñs? Auerſionem ducens pro pœ/
na, dum ſuæ peccator relinquitur uoluntati. Inde eſt quod peccata patrum in tertiam & quartã
generationem reſtituit: dum non uult ſtatim punire peccantes: Sed ignoſcens primis, poſtre/
ma condemnat. Alioqui ſi protinus ſcelerum ultor exiſteret: & multos alios, & certe Paulum
apoſtolum eccleſiæ non haberent. Eçechiel propheta cuius ſupra fecimus mentionem, dei uer/
bum ad ſe factum referens ait: Aperi os tuum, & manduca quæ ego dabo tibi. Et uidi, inquit, &
ecce manus extenta ad me, & in ipſa uolumen libri. Et reuoluit illud in conſpectu meo: & in ipo
ſcriptum erat, a facie & retrorſum, lamentum & carmen, & uæ. Prima ſcriptura ad te pertinet:
ſi tamen uolueris agere pœnitentiam poſt delictum. Secunda ad ſanctos, qui ad dei canticum
prouocãtur. Nõ eſt eĩ pulchra laudatio in ore peccatoris. Tertia ad tui ſimiles: qui deſperãtes,
ſemetipſos tradiderunt immundiciæ, & fornicationi, & uentri & his quæ infra uentrem ſunt: q
D putant omnia morte finiri: & nihil eſſe poſt mortem, & dicunt: Tempeſtas ſi tranſierit, non ue/
niet ſuper nos. Liber ille, quem propheta deuorat, omnis ſeries ſcripturarũ eſt. In quibus & pœ/
nitens plangitur, & iuſtus canitur: & maledicitur deſperans. Nihil ita repugnat deo, ꝯ tor im/
pœnitens. Solũ crimen eſt, quod ueniã cõſequi nõ poteſt. Si enim ei ignoſcitur poſt peccatum,
qui peccare deſiſtit: & ille flectit iudicem qui rogat: impœnitens autem omnis ad iracundiã pro
uocat iudicantem: ſolum deſperationis crimen eſt, quod mederi nequeat. Porro ut ſcias deum
quotidie peccatores ad pœnitentiam prouocare: qui ſi rigidi perſtiterint, de dæmẽte eum ſeue
rum & trucem faciunt: Audi Eſaiæ uerba dicentis: Et uocabit, inquit, domin⁹ Sabaoth in die illa
ad fletum, & planctum magnum, & decaluationem, & accinctionem ciliciorum. Ipſi uero fecerũt
læticiam & exultationem, mactantes uitulos, & immolantes oues, ut comederent carnes, & bibe
rent uinum, dicentes: Manducemus & bibamus, cras eĩ moriemur. Poſt quas uoces & perditæ
mentis audaciam, ſcriptura cõmemorat, dicẽs: Et reuelata ſunt hæc in auribus domini Sabaoth,
non remittetur uobis hoc peccatum, donec moriamini. Si eĩ peccato mortui fuerint: tunc eis re
mittetur peccatum. Quod ꝯdiu in peccato uixerint, non dimittitur. Parce quæſo animæ tuæ.
Crede dei filium futurum eſſe iudicem. Recordare a quo epiſcopo diaconus ordinatus ſis. Nec
mirum ꝯuis ſanctum hominem: tamen in homine deligẽdo potuiſſe falli: cum & deum pœni/
teat, quod Saul in regẽ unxerit: Et in duodecim apoſtolis Iudas ſit proditor repert⁹: & de quon
dam ordinis tui hominibus Nicolaus Antiochenus, immundiciarum omnium, & Nicolaitarũ
hæreſæos author extitiſſe referatur. Nõ tibi illa nũc replico: quod plures uirgines ſtupraſſe nar/
reris: quod a te nobilium uiolata matrimonia, publico cæſa ſint gladio: quod per lupanaria im/
purus, & helluo cucurriſti. Magna quidem iſta ſunt pondere ſuo, ſed fiunt eorum quæ illaturus
ſum comparatione leuiora. Rogo quãtum crimen eſt, ubi ſtuprum & adulterium parum eſt?
Infeliciſſime mortalium: tu ſpeluncam illam, in qua dei filius natus eſt, & ueritas de terra orta
eſt: & terra dedit fructum ſuum, de ſtupro condicturus ingrederis. Non times, ne de præſepi
infans uagiat, ne puerpera uirgo te uideat, ne mater domini contempletur? Angeli clamant, pa/
ſtores currunt, ſtella deſuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hieroſolyma cõturbat:
& tu cubiculum uirginis, decepturus uirginem irrepis? Paueo miſer, & tam mente, ꝯ corpore
perhorreſco

A perhorreſco: ponere tibi uolens ante oculos tuos, opus tuum. Tota eccleſia nocturnis uigilijs
Chriſtum dñm perſonabat: & in diuerſarum gentium linguis, unus in laudibus dei ſpiritus cõ/
cinebat. Tu inter oſtia quondam præſepis dñi, nunc altaris, amatorias epiſtolas fulciebas: quas
poſtea illa miſerabilis, quaſi flexo adoratura genu, inueniret & legeret. Et ſtabas deinceps in
choro pſallentium: & impudicis nutibus loquebaris. Prohnefas, nõ poſſum ultra progredi. Pro
rumpunt lachrymæ anteꝯ uerba, & indignatione pariter ac dolore, in ipſo meatu faucium ſpi
ritus coartat. Vbi mare illud æloquẽtiæ Tullianæ? Vbi torrẽs fluuius Demoſthenis? Nũc, pfe
cto muti eſſetis ambo, & ueſtra lingua torpeſceret. Inuẽta eſt res: quã nulla æloquẽtia explicare
queat. Rerpertũ eſt facinus, quod nec Mimus fingere, nec Scurra ludere, nec Attellanus poſſit
effari. Moris eſt in Aegypti & Syriæ monaſterijs: ut tã uirgo ꝯ uidua, quæ ſe deo uouerint: &
ſæculo renunciãtes oẽs delitias ſæculi conculcarint, crinẽ monaſteriorũ matribus offerant deſe
candũ, non intecto poſtea contra Apoſtoli uoluntatẽ inceſſuræ capite, ſed ligato pariter ac uela
to. Nec hoc quiſpiam, præter tondentes nouit & tonſas: niſi quod quia ab omnibus fit, pene ſci
tur ab omnibus. Hoc autem duplicem ob cauſam, de conſuetudine uerſum eſt in naturam: uel
quia lauacrum non adeunt: uel quia oleum, nec capite, nec ore norunt: ne a paruis animalibus,
quæ inter cutem & crinem gigni ſolent & cõcretis ſordibus, opprimantur. Videamus igitur, tu
uir bone inter iſta quid feceris. Futuro matrimonio, in ſpelunca illa uenerabili, quaſi quoſdam
obſides accipis capillos, ſudariola infelicis, & cingulum dotale pignus deportas, iurans ei te nul
lam ſimiliter amaturũ. Deinde curris ad paſtorũ locum, & angelorum deſuper ſtrepitu conci/
nente, in eadem uerba teſtaris. Nihil dico amplius, quod in oſcula rueris, quod amplexatus ſis.
Totum quidem de te credi poteſt: ſed ueneratio præſepis & cãpi non me ſinunt plus credere, ꝯ
te uoluntate tantũ & animo corruiſſe. Miſer: Nonne quando in ſpelunca cum uirgine ſtare cœ
piſti, caligauerunt oculi tui, lingua torpuit, conciderunt brachia, pectus intremuit, nutauit inceſ
ſus? Poſt apoſtoli Petri Baſilicam, in qua Chriſti flammeo conſecrata eſt: poſt crucis & reſurre/
ctionis & aſcenſionis dominicæ ſacramenta, in quibus rurſum ſe in monaſterio uicturam ſpo/
ponderat: audes crinem accipere tecum noctibus dormituræ, quem Chriſto meſſuerat in
B ſpelunca? Deinde a ueſpere uſq; mane feneſtræ illius aſſides: & quia propter altitudinem, hæ/
rere uobis cominus non licebat, per funiculum, uel accipis aliquid, uel remittis. Vide quãta dili/
gentia dñi fuerit, ut nũꝯ domi uirginem, niſi in eccleſia uideris: & cum talem uterq; ueſtrũ ha/
buerit uoluntatem, niſi per feneſtram nocte facultas uobis non fuerit colloquendi. Oriebatur
tibi (ut poſtea didici) ſol inuito. Exanguis, marcidus, pallidus, ut ſuſpitione omni careres, cuãge
lium Chriſti, quaſi diaconus lectitabas. Nos pallorem ieiunij putabamus: exangue os contra
inſtitutum ac morem tuum, quaſi confectum uigilijs mirabamur. Iam tibi & ſcalæ per quas de/
poneres miſerã parabantur, iam iter diſpoſitũ, decreta nauigia, condicta dies, fuga animo per/
tractata: & ecce angelus ille cubiculi Mariæ ianitor: cunarum domini cuſtos, & infantis Chriſti
gerulus: coram quo tanta faciebas, ipſe te prodidit. O funeſtos oculos meos: o diem illum om/
ni maledictione digniſſimum: in quo epiſtolas illas quas hucuſq; retinemus, conſternata men
te legi. Quæ ibi turpitudines? quæ blanditiæ? quanta de condicto ſtupro exultatio? Hæccine
diaconum, non dicam loqui, ſed ſcire potuiſſe? Vbi miſer iſta didiciſti, qui in eccleſia te nutritũ
eſſe iactabas? Niſi quod in eiſdem epiſtolis iuras te nunꝯ pudicum, nunꝯ fuiſſe diaconum. Si
negare uolueris, manus tua te redarguet: ipſi apices proclamabũt. Habeto igitur interim lucrũ
ſceleris: non poſſum tibi ingerere quæ ſcripſiſti. Iaces itaq; aduolutus genubus meis, & miſeri/
cordiam (ut tuis uerbis utar) ſanguinis deprecaris. Et o te miſerum: neglecto iudicio dei:
me tantum quaſi uindicem times. Ignoui fateor. Quid enim aliud poſſum tibi facere Chri/
ſtianus? Hortatus ſum ut ageres pœnitentiam, & in cilicio & cinere uolutareris: ut ſolitudinem
peteres, ut uiueres in monaſterio: ut dei miſericordiam iugibus lachrymis implorares. At tu bo
næ ſpei columen, excetræ ſtimulis inflammatus, factus es mihi in arcum peruerſum, & contra
me conuitiorum ſagittas iacis, Inimicus tibi factus ſum, uera dicens. Nõ dolebo de maledictis.
Quis enim neſciat, nihil niſi flagitioſum tuo ore laudari? Hoc plango, quod te ipſe non plãgis:
quod te non ſentis mortuum, quod quaſi gladiator paratus libithynæ in proprium funus orna

C ris. Amiciris linteis,digitos anulis oneras,dentes puluere teris,raros in rubenti caluaria digeris capillos,taurina ceruix toris adipeis intumescens:nec quia propter libidinem fracta est, inclinatur. Super hæc unguenta fragras,mutas balneas,& contra renascentes pilos pugnas:per forum ac plateas,nitidus ac politus amator incedis. Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere. Conuertere miser ad dñm: ut ad te dñs conuertatur. Age pœnitentiam,ut & ille agat pœnitentiam super oīmibus quæ locutus est malis,ut faceret tibi. Quid neglecto uulnere proprio alios niteris infamare? Quid me bene tibi & sedulo consulentem, quasi phreneticus morsu lacerас? Esto,ego flagitiosus sim,ut uulgo iactitas,saltem mecum age pœnitentiam. Criminosus, ut simulas:imitare lachrymas criminosi. Num mea peccata uirtutes tuæ sunt? An malorum tuorū putas solatium,si multos tui similes habeas? Fluant paululum de oculis lachrymæ:inter sericū & linteamina,quibus tibi uideris fulgidus & formosus:intellige te nudum,consciſſum,sordidatum,mendicantem. Nunc̄ꝫ est sera pœnitentia. Quamuis de Hierosolymis descenderis: & sis in itinere uulneratus:inde te Samaritanus impositum iumento:curandumq; ad stabulum referet. Sed & si mortuus iaces in sepulchro:tamen & fetentem dominus suscitabit. Imitare saltē cæcos illos,propter quos saluator dimittens domum suam & hæreditatem suam,Hiericho uenit. Sedentibus in tenebris & umbra mortis lux orta est eis. Qui postc̄ꝫ præterire dominum cognouissent,cœperunt clamare,dicentes: Fili Dauid miserere nostri. Poteris & tu uidere,si clames,si accitus ab eo sordida uestimenta proijcias. Cum conuersus ingemueris:tunc saluus eris, & tunc scies ubi fueris. Tangat modice cicatrices tuas,pertractet luminum quondam tuorum uestigia. Licet ab utero sic genitus sis,& in delictis conceperit te mater tua: asperget te hyssopo, & mundaberis:lauabit te,& super niuem dealbaberis. Quid incuruus terræ hæres: & totus in cœno iaces? Illa quam decem & octo annis satanas uinxerat:postc̄ꝫ a saluatore curata est, cœlū erecta suspexit. Quod ad Cain dictū est:tibi dictum puta:Peccasti,quiesce. Quid longius recedis a facie dei,& habitas in terra Naim? Quid totus in salo fluctuas,nec statuis supra petrā pedem tuum? Caue ne te Phinees cum Madianitide fornicantem sua hasta configat: qui plus c̄ꝫ Thamar uirginem frater & consanguineus polluisti:uersus in Absalom,occidere eum cupis, qui te rebellantem plangit & mortuum. Clamat contra te sanguis Nabuthæ,& uinea Ieçrael, hoc est seminis dei:quā in hortū uoluptatis,& lasciuiæ holera conuertisti:dignam de te ultionē reposcit. Mittitur tibi Helias,tormentum & interitum nunciās. Incuruare,& sacco uestire pauliſper:& de te poterit dicere deus: Vidisti,quia reuertus fuerit Achab a facie mea? Nō supducā malitiam in diebus eius. Sed forte blandiris tibi,quod a tali episcopo diaconus ordinatus es. Iam superius dixi, nec patrem pro filio,nec filium pro patre puniri. Anima em̄ quæ peccauerit, ipsa morietur. Et Samuel habuit filios qui recesserunt a timore dei:& abierunt post auariciam & iniquitatem. Et Heli sacerdos sanctus fuit:sed habuit filios:qui(ut in Hebræorum uolumiD nibus legimus)fornicabantur cum mulieribus in tabernaculo dei:& in similitudinem tui,impudenter sibi dei ministerium uendicabant. Vnde & locus tabernaculi ipse subuersus est: & ꝓpter uitia sacerdotum dei,sanctuarium destitutum est. Quāc̄ꝫ & ipse Heli dum est nimium lenis in filios,offendit deum. Tantumq; abest,ut te ualeat episcopi tui iusticia liberare:ut timēdum sit, ne propter te de solio suo corruēs,pereat insanabilis. Oça leuites arcam dñi,quā portare ipe deuerat,quasi ruentē sustentare uoluit,& percussus est. Quid de te futurū putas:qui stantē arcā dñi præcipitare conatus es? Quāto magis episcopus qui te ordinauit ꝓbabilis est:tanto tu amplius detestandus, qui talē hominē fefelliſti. Solemus mala dom⁹ nostræ scire nouissimi,ac liberorum & coniugum uitia,uicinis canentibus ignorare. Nouerat te omnis Italia. Vniuersi te stare antealtare Christi ingemiscebant. Nec tu tam callidus eras,ut prudenter tua uitia celares. Sic æstuabas,sic subantem te & lasciuientem huc atq; illuc rapiebat uoluptas:ut quasi quosdā triūphos,palmamq; uitiorū de expletis libidinibus subleuares. Deniq; inter gladios barbari mariti,& mariti potentis excubias,impudicitiæ flamma te rapuit. Non timuisti in illa domo adulteriū facere,in qua sine iudice læsus uir se poterat ulcisci. Duceris ad hortulos:ad suburbana pertraheris:tam libere & insane te agis:ut absente marito uxorem te putes habere,non adulteram. Vnde per quosdam cuniculos dum illa tenetur, erumpis. Romam occultus ingrederis, latitas inter

A inter Samnitas latrones:& ad primum mariti nuncium,quod nouus tibi ex alpibus Hannibal descendisset:nauigio te credis intuto. Tāta fugæ celeritas fuit:ut tempestatem terra duceres tutiorem. Venisti utcūq; Syriam:inde te uelle Hierosolymā transcendere:& seruiturum domino polliceris. Quis non susciperet eum,qui se monachum promittebat: præsertim ignorans tragœdias tuas:& episcopi tui cōmēdatitias ad cæteros sacerdotes epistolas legens? At tu infelix trāsfigurabas te in angelum lucis:& minister Satanæ, ministrum iusticiæ simulabas. Sub uestitu ouium latebas lupus,& post adulterium hominis,adulter Christi esse cupiebas. Hæc idcirco retuli:ut totam tibi scenam operum tuorum,quasi in breui depingerem tabella:& gesta tua ante oculos tuos ponerem:ne misericordiam domini nimiamq; dæmentiam, materiam existimes delictorum: rursum crucifigens tibimetipsi filium dei:& ostentui habens, & non legens illud quod sequitur. Terra enim uenientem sæpe super se bibens imbrem: & generans herbam opportunam illis a quibus colitur,accipit benedictionem a domino. Proferens autem spinas & tribulos,reproba est & maledicto proxima:cuius consummatio sit in cōbustionem.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Vercellæ,maritus quidam uxorem innoxiam detulerat adulterij: conijcitur in carcerē una cum iuuene,quem accusarat maritus,admouentur tormenta. Iuuenis impatiēs, confessus est,quod non admiserat. Mulier constanter negauit. Vterq; damnatus ducitur ad supplicium:ille occiditur. Hæc sæpius icta uixit, demū admoto iugulo mucrone, uisa est mori. Sublatum cadauer reuixit. Huic cum ad supplicū requireretur Euagrius, ab imperatore libertatē suis precibus impetrauit. Lusit in hac epistola diuus Hieronymus artificio scribēdæ historiæ: & stilum iam scribendi desuetudine torpescentem,hac exercitatiuncula renouauit.

SCHOLIA.

B Ingenij rubigo.) Cato contulit ingeniū hois cū ferro:quod si exerceas,usu quidē nonnihil atteriē. Si nō exerceas,magis cōsumiē rubigine. Pristini successit æloquij.) Nihil em̄ citᵒ exarescit c̄ꝫ fons æloquētiæ. Et duriusculè geminā metaphorā in eadē cōplexᵒ est sententia,ferri & fontis. Nō possibilitatē.) Græce magis dixit quā latine. Quāc̄ꝫ philosophis & Theologis hic sermo cōcediē τὸ δυνατὸν. Necꝫ posse eū uerba deficere.) Quidā codices habebant,eū in uerbo deficere. Quidā,ei uerba deficere. Quidam, eum uerba deficere, quod postremum ego sane potissimum approbo: utꝫ deficere uerba additus sit accusandi casus. Superonerā nauim.) Quædā exemplaria scriptū habebāt,oneriā nauim:quæ quidē posterior lectio mihi magis probatur. Siquidē onerarias naues uocant maiores illas oneribus uehendis paratas. Sunt enim & actuariæ. Porro plus est periculi si pereat nauis onusta mercibus. Vnde ea non solet,nisi perito nauclero committi. Scalmum in lacu.) Minores cymbæ, Scalmi uocantur. Euxini maris.) Idem Ponticum uocant,incipit a Bosporo Thracio,hoc undosius & feruentius,quod minus profundum,nec littora habet arenosa aut mollia,raras stationes. Vnde ob seuiciam & incommoditatem ἄξενον,id est,in hospitum diuersorū accolæ: deinde ominis causa dictum est,εὔξενον, id est,bene hospitale. Et pulchre dixit credor, de re periculosa. Euanescentibus terris.) Sic em̄ apparet procul intuentibus. Nam progresso,terræ condi uidentur & paulatim uideri desinunt. Cœlum undiq; & und.) Hemistichiū est ex Aeneide Maronis. Nunc unda tenebris inhor.) Imitatus est illud Vergilianum. Et inhorruit unda tenebris. Nocte nimborum.) Alluſit ad illud Maronis. Olli cæruleus supra caput astitit imber. Noctem hyemēq; ferens. Noctem uocat caliginem densissimam, & nocti simillimam. Spumei fluctus canes.) Vt lusit uerbis poeticis,id quod licet in historia nonnunq;. Tumida malo.) Ob sinus uento distentos. Cursum prosequente.) Cursum uocat nauticum,quoties uelis impellitur nauis. Et spiritus, hoc est flatus si prosper est,cursum adiuuat. Ad optatos portus.) Venuste dixit æstus appulerit,hoc est ipse undarū impetus,non ars mea. Et proprie nauis appellitur,siue appellit. Orationis anfractus.) In Euxino mari multi sunt littorum anfractus & flexus periculosi nautis. Persistit adhuc in metaphora. Facultatē forte.) Id est,intelliges mihi defuisse facultatē nō uolūtatem. Quod conatᵘ sum, declarauī me uoluisse satisfacere:quod non sim assecutus,hinc est quia non potuerim. Vercellæ ligurum.) Ligures ea pars Italiæ in qua sunt Ienuēses, proximi alpibus Gallicis. Quondam mulierculam.) Ex hoc loco palam apparet adhuc ætate diui Hieronymi,adulterium capite solere puniri. Nunc magnatum lusus est. [redacted] pendio mortis.) Ad quam longior erat uia per cruciatus. Et interim tractat locum coniecturalē,a quæstionibus. Ille confessus est crimen,quod non admiserat,impatientia tormentorum. Illa mori maluit,c̄ꝫ de se mentiri. Non reliquit innoxiæ.) Nam illius confessio,quasi præiudiciū erat mulieri. Rasuræ

C modicæ ſanguinem.) Quædam habebant exemplaria, Raſuræ modico ſanguine. Imbellem manũ percuſſor expauit.) Nonnulli codices ſic habebant, Aſperſit ſine bello imbellem manum. Sed mendoſe ni fallor. Cõiectio aſſcripſiſſe quempiam imbellem, id eſt, ſine bello: & interpretamentum ab alio redactũ fuiſſe in contextum. Mucro delabitur.) Quidam habebant, debilitatur: ſed delabitur magis probo. Dum totas expedit uires.) Quidam habebant expetit: quidam, exerit. Exerit probo, ſed magis arridet expedit. Expedimus eñ quod explicamus & promimus ad aliquid agẽdum. Fibulam quæ Chlamydis.) Fibulis aſtringunt extremas oras ueſtium. Mire depinxit hunc carnificem, cum ſuo paludamẽto, cũ fibula aurea. Decentiſſima uero uſus eſt metaphora in mordebat oram, quod ueluti morſu aſtringat. Tertius ictus fruſtratus.) Fruſtratus paſſiue dixit pro fruſtra adactus. Sacramẽtum erat.) Habebat myſterium & ſignificationem diuini ternionis. Et ne parum eſſet.) Opinor legendum, Et ceu parum eſſet, hoc eſt quaſi parum eſſet. Corpori conderetur.) Condimus quod occultamus & abſcondimus. Ferrum infixum corpori, condi dicitur. Circa quorum Saraballa.) Saraballum Parthorum lingua, ueſtis genus eſt fluxæ. Vtitur hoc uerbo diuus Hieronymus in Danielem, capite tertio. Celerio re curſu naturæ.) Hic locus uarie fuerat deprauatꝰ. Quidã habebant: Et miſericordia dñi celerior matura nocte aduenit. Opinor ita legendũ, Et miſericordia domini, celerior curſu naturæ nox aduenit: ut intelligas per miſericordiam dei factum, ut nox aduenire celerior cꝫ ſolito naturæ curſu. Et o uere ius ſummum.) Hunc quoq; locum ſciolus aliquis deprauauerat. Sic eñ mutatũ erat, Et o uere ius ſummũ, & ſumma læticia. Non dubium eſt, quin ſcribendum ſit, Et o uere ſummum ius, ſumma malicia. Citat eñ tritiſſimũ illud adagium, Summũ ius, ſumma malicia: quo ſignificatum eſt, nihil eſſe peius, cꝫ ius nimis exacte ſeruatum. Expoſuimus copioſius in Chiliadibus noſtris. Ad Euagrij noſtri.) Huius humanitate ſignificauit ſe ſubleuatum fuiſſe, cum primum in Syriæ ſolitudines commigraſſet. Auxentium Mediolanis incubantem.) Significat hereſiarcham cui ſucceſſit Ambroſius, oppreſſum diligentia Euagrij. Romanum epiſcopum.) Vides apud ueteres non appellari ſummum, ſed Romanũ. Verum hæc ipſe equidem.) Verſus ſunt ex Georgicis Maronis. Spatijs iniquis.) Hoc ſentit, ſibi non ſuppetere tempus, ad hæc omnia referenda.

D

AD INNOCENTIVM DE MVLIERE SEPTIES ICTA.

SAepe a me Innocenti chariſſime poſtulaſti: ut de eiꝰ rei miraculo, quæ noſtra ætate acciderat, non tacerem, Cũq; ego id uerecunde & uere, ut nunc experior, negarem: meq; aſſequi poſſe diffiderem, ſiue quia omnis ſermo hũanus inferior eſſet laude cœleſti: ſiue quia ocium quaſi quædã ingenij rubigo, paruulam licet facultatem, priſtini ſiccaſſet æloquij: tu econtrario aſſerebas, in dei rebus non poſſibilitatem inſpici debere, ſed animũ: neq; poſſe eũ uerba deficere, qui credidiſſet in uerbo. Quid igitur faciã? Quod implere non poſſum, negare nõ audeo. Super onerariam nauem rudis uector imponor. Et homo qui necdum ſcalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragoribus. Nunc mihi euaneſcentibus terris, cœlum undiq;, & undiq; pontus: nunc unda tenebris inhorreſcens: & cæca nocte, nimborum ſpumei fluctus caneſcunt. Hortaris ut tumida malo uela ſuſpendam: rudentes explicem, clauum regam. Pareo iam iubenti: & quia charitas omnia poteſt, ſpiritu ſancto curſum prſequente confidam: habiturus in utraq; parte ſolatium. Si me ad optatos portus æſtus appulerit, gubernator putabor. Si inter aſperos orationis anfractus, impolitus ſermo ſubſtiterit: facultatem forſitan requires, uoluntatẽ certe flagitare nõ poteris. Igit Vercellæ Ligurũ ciuitas haud procul a radicibus alpiũ ſita, olim potens, nunc raro eſt habitatore ſemiruta. Hanc cũ ex more conſularis inuiſeret, oblatam ſibi quãdam mulierculam una cũ adultero (nam hoc crimen maritus impegerat) pœnali carceris horrore circũdedit. Neq; multo poſt, cum liuidas carnes ungula cruenta pulſaret, & ſulcatis lateribus dolor quæreret ueritatem: infeliciſſimus iuuenis uolens compendio mortis longos cruciatus uitare: dum in ſuum mentitur ſanguinem, accuſauit alienum: ſoluſq; omnium miſet, merito iuſſus eſt percuti, qui non reliquit innoxiæ, unde poſſet negare. At uero mulier ſexu fortior ſuo, cum eculeus corpus extenderet: & ſordidas fœtore carceris manus poſt tergum uincula cohiberent: oculis quos tantum tortor allĩgare non poterat ſuſpexit ad cœlum, & uolutis per ora lachrymis: Tu, inquit, teſtis es domine Ieſu: cui occultum nihil eſt: qui es ſcrutator renis & cordis: non ideo me negare uelle, ne peream, ſed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu miſer homo, ſi interire feſtinas: cur duos interimis innocentes? Equidẽ & ipſa cupio mori, cupio inuiſum hoc corpus exuere, ſed non quaſi adultera. Præſto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, quiſquis uicturus occiditur. Igitur conſularis paſtis cruore luminibus, ut fera, quæ guſtatum ſemel

A ſemel ſanguinem ſemper ſitit: duplicari tormenta iubet: & ſeuum dentibus frendens, ſimilem carnifici minitatus eſt pœnam: niſi confiteretur ſexus infirmior, quod non poterat robur uirile retinere. Succurre domine Ieſu: ad unum hominem tuum, complura ſunt inuenta ſupplicia. Crines ligantur ad ſtipitem: & toto corpore ad eculeum fortius alligato, uicinus pedibus ignis apponitur: utrũq; latus carnifex fodit: nec papillis dantur induciæ: immota mulier manet: & a dolore corporis ſpiritu ſeparato: dum conſcientiæ bono fruitur: uetuit circa ſe ſæuire tormenta. Iudex crudelis, quaſi ſuperatus attollitur. Illa deum deprecatur: ſoluuntur membra compagibus. Illa oculos ad cœlum tendit: quaſi de communi ſcelere alius confitetur. Illa pro confitente negat: & periclitans ipſa, alium uendicat periclitãtem. Vna interim uox eſt: Cæde, ure, lacera, non feci. Si dictis tollitur fides: ueniet dies, quæ hoc crimen diligenter diſcutiat: habeo iudicem meum. Iam laſſus tortor ſuſpirabat, ingemit: nec erat nouo uulneri locus. Iam uicta ſæuitia, corpus quod laniarat horrebat. Extemplo ira excitus conſularis: Quid miramini, inquit, circũſtantes: ſi torqueri mulier mauult, cꝫ perire? Adulterium certe ſine duobus committi non potuit: & eſſe credibilius reor: noxiam ream negare de ſcelere, cꝫ innocẽtem iuuenem confiteri. Patri igitur prolata in utrũq; ſententia, damnatos carnifex trahit: totus ad ſpectaculum populus effunditur: ut prorſus quaſi migrare ciuitas putaretur: ſtipatis proruens portis turba dẽſatur. Et quidem miſerrimi iuuenis ad primum ſtatim ictum amputatur gladio caput, truncũq; in ſuo ſanguine uolutatur cadauer. Poſtcꝫ uero ad fœminam uentum eſt, & flexis in terram poplitibus, ſuper trementem ceruicem micans eleuatus eſt gladius: & exertam carnifex dexteram totis uiribus concitauit: ad primum corporis tactum ſtetit mucro letalis: & leuiter perſtringens cutem, raſuræ modicæ ſanguinem aſperſit: imbellem manum percuſſor expauit: & uictam dexteram gladio marceſcente miratus: in ſecundos impetus torquet. Languidus rurſus in fœminam mucro delabitur: & quaſi ferrum eam timeret attingere: circa ceruicem torpet innoxiam. Itaq; furens & anhelans lictor, paludamento in ceruicem retorto: dum totas expedit uires: fibulam quæ chlamydis mordebat oras, in humũ excuſſit: ignaruſq; rei, enſem librabat in uulnus.

B En tibi ait mulier ex humero aurum ruit, collige multo quæſitum labore, ne pereat. Proh rogo quæ eſt iſta ſecuritas? Impendentẽ non timet mortem: lætatur percuſſa, carnifex pallet, oculi gladium non uidentes, fibulam uidẽt. Et ne parum eſſet, quod non formidabat interitum, præſtat beneficium ſæuienti. Iam igitur & tertium ictum ſacramentum fruſtrauerat trinitatis. Iam ſpiculator exterritus & non credens ferro, mucronem aptabat in iugulum: ut qui ſecare non poterat, ſaltem premente manu corpori conderetur. O oĩbus res inaudita ſæculis. Ad capulũ gladius reflectitur: & uelut dominum ſuum uictus aſpiciens, confeſſus eſt ſe ferire non poſſe. Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos ædidere, proletibus: circa quorum ſaraballa ſanctamq; cæſariem: innoxium luſit incẽdium. Huc beati Danielis reuocetur hiſtoria: iuxta quem adulantibus caudis, prædam ſuam leonum ora timuerunt. Nunc Suſanna nobilis fide, omnium ſubeat mentibus: quæ iniquo damnata iudicio: ſpiritu ſancto puerum replente, ſaluata eſt. Ecce non diſpar in utraq; miſericordia domini. Illa liberata per iudicem, ne iret ad gladium: hæc a iudice damnata, abſoluta per gladium eſt. Tandem ergo ad fœminã uindicandã populus armatur. Omnis ætas, omnis ſexus carnificẽ fugat: & cœtu in circulũ coeunte exclamat. Nõ credit pene unuſquiſq; quod uidet. Turbatur tali nuncio urbs propinqua: & tota lictorum turma glomeratur. E quibus medius: ad quem damnatorũ cura pertinebat erumpens: & caniciẽ immundã perfuſo puluere turpans: Quin meũ, inquit, o ciues petitis caput? me illi uicarium datis? Si eſtis miſericordes, ſi clæmentes eſtis, ſi uultis ſeruare damnatam: innocens certe perire non debeo. Quo fletu uulgi concuſſus eſt animus, mœſtuſq; ſe per oĩes torpor inſinuat: & mirum in modum uoluntate mutata: cum pietatis fuiſſet, quod ante defenderant: pietatis uiſum eſt genus, ut paterentur occidi. Nouus igitur enſis: nouus percuſſor apponitur. Stat uictima: Chriſto tãtum fauente munita. Semel percuſſa concutitur: iterum repetita quaſſatur: tertio uulnerata proſternitur. O diuinæ potentiæ ſublimanda maieſtas, quæ prius fuerat quarto percuſſa, nec læſa: ideo poſt paululum uiſa eſt mori: ne pro ea periret innoxius, Clerici

C xius. Clerici quibus id officij erat, cruentũ linteo cadauer obuoluunt: & foſſam humũ lapidibus conſtruentes, ex more tumulum parant. Feſtinato ſol curſu occaſum petit: & miſericordia dñi, celeriore curſu naturæ nox aduenit. Subito fœminæ palpitat pectus: & oculis quærentibus lumen, corpus animatur ad uitam. Iam ſpirat: iam uidet: iam ſubleuatur, & loquitur. Iam in illã poteſt uocem erumpere. Dominus auxiliator meus, nõ timebo quid faciat mihi homo. Anus interim quædam, quæ eccleſiæ ſuſtentabatur opibus: debitum cœlo ſpiritum reddidit: & quaſi de induſtria ordine currente rerum: uicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce: in lictore diabolus occurrit: quærit cadauer occiſæ, ſepulchrum ſibi monſtrari petit: uiuere putat, quã mori potuiſſe miratur. Recens adericis ceſpes oſtenditur: & dudum ſuperiecta humus, cũ his uocibus ingeritur flagitanti. Erue ſcilicet oſſa iam condita. Infer nouum ſepulchro bellum: & ſi hoc parum eſt, auibus feriſq; lanianda membra diſcerpe. Septies percuſſa, debet aliquid plus morte perpeti. Tali ergo inuidia carnifice cõfuſo: dam domi mulier refocillatur. Et ne forte creber medici ad eccleſiam cõmeatus ſuſpitionis panderet uiam: cum quibuſdam uirginibus ad ſe cretiorem uillulam ſecto crine trãſmittitur. Ibi paulatim uirili habitu ueſte mutata, in cicatricẽ uulnus obducitur. Et o uere ius ſummum, ſumma malicia: poſt tanta miracula adhuc ſæuiunt leges. En quo me geſtorum ordo pertraxit. Iam enim ad Euagrij noſtri nomen perueniemus. Cuius ego pro Chriſto laborem, ſi arbitrer a me dici poſſe, non ſapiam. Si penitus tacere uelim: uoce in gaudium erumpente non poſſim. Quis em̃ ualeat digno canere præconio, Auxentiũ Mediolanis incubantem, huius excubijs ſepultum, pene anteq̃ mortuum? Romanum epiſcopum iam pene factionis laqueis irretitum: & uiciſſe aduerſarios, & nõ nocuiſſe ſuperatis?

Verum hæc ipſe equidem ſpatijs excluſus iniquis. Prætereo, atq; alijs poſt me memoranda relinquo. Præſentis tantũ rei ſine contentus ſum. Imperatorem de induſtria adit, precibus fatigat, merito lenit, ſollicitudine promeret: ut redditam uitæ, redderet libertati.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

D De ortu & uita obitu Pauli primi, ſicuti putãt Eremitæ, & quomodo fuerit ſepultus a diuo Antonio monacho. Tanta erat in exemplaribus uarietas, ut appareat Hieronymum ſæpius idem argumentum alijs tractaſſe uerbis, aut alium exercendæ copiæ cauſa, hoc feciſſe. Videtur & hoc Hieronymus exercitandi ingenij gratia luſiſſe.

SCHOLIA.

AMathas uero &.) Tres celebrantur Antonij diſcipuli: Sarmata, Amathas & Macarius. Quorum Sarmata, a Saracenis incurſantibus fuit interemptus. Quid non mortalia pectora cogis &c.) Carmen eſt ex Aeneide Maronis. Inſtabat crudelitas.) Nam religionis pretextu, ſæuiebant in Chriſtianos, & impij uocabantur, apud quos ſolos erat pietas. Furtiuæ monetæ.) Ad eundem uſum paratũ fuiſſe putarim, quod hodie Cumis oſtendi tur antrum Sibyllæ. Olim ſignatæ uiſebantur.) Nonnulli codices pro uiſebantur ſcriptum habebant, cudebantur. Igitur adamato.) Feſtiuiter dixit adamato, cum ſentiat eum loco delectatum. Cibum & ueſtimentum.) Nam fructum habet iucundiſſimum, quem palmulas, alij dactylos uocant, Et arbor eſt hirſuta frondibus. Quinq; carycis.) Ficos ſiccos carycas uocant. Etiam ſi poſtea græci carycas uocare cœperunt cibi genus, ex contuſis carnibus confectum. Hippocentaurum.) Superne homines ſunt, inferne equi: unde nomen inditum ἵππος equus, κέντω ſtimulare. Plinius teſtatur huiuſmodi monſtrum Romam aliquoties allatum, ſpectaculi gratia. Nonnulli codices habebant, onocentaurum. Nonnulli, centaurũ. Frangens potius.) Id eſt, fragore quodã promens. Inter horrẽtia ora.) Hic locus habebatur diuerſus in exemplaribus. Nec ulla lectio mihi faciebat ſatis. Offenſo in lapidem pede.) Sic em̃ legendum arbitror, cum hic locus uarie deprauatus haberetur. Talia perſtabat.) Vt libenter diuus Hieronymus inſerit uerſus Vergilianos. Ex inteſtati bonis.) Iocatur, quod Paulus utpote pauperculus, inteſtatus deceſſerit, hoc eſt, non condito teſtamento. Qui ſua patrimonia.) Pauperis eſt numerare pecus, ut inquit Ouidius. Et exilis domus eſt ubi non & multa ſuperſunt: & fallunt dominos & proſunt furibus. Qui uno filo.) De margarito gẽma ſentit, quod unico filo inſuitur ueſti, & tamẽ precium eſt multorum prediorum.

VITA PAVLI EREMITAE.

NTer multos ſæpe dubitatum eſt, a quo potiſſimum monachorum eremus habitari cœpta ſit. Quidam enim altius repetentes: a beato Helia & Iohanne ſumpſere principium. Quorum & Helias plus nobis uidetur fuiſſe, eq̃ monachus: & Iohannes ante

A nes ante prophetare cœpiſſe cq̃ natus eſt. Alij autem (in quam opinionem uulgus omne conſentit) aſſerunt Antonium huius propoſiti fuiſſe caput: quod ex parte uerum eſt. Non em̃ tam ipſe ante omnes fuit, cq̃ ab eo omniũ incitata ſunt ſtudia. Amathas uero & Macarius diſcipuli Antonij: quorũ ſuperior magiſtri corpus ſepeliuit: etiã nũc affirmant Paulũ quendã Thebæũ principẽ iſtius rei fuiſſe: quod nõ tam nomine, cq̃ opinione nos quoq; cõprobamus. Nonnulli & hæc & alia prout uoluntas tulit iactitant: ſubterraneo ſpecu crinitũ calcaneotenus hominem fuiſſe: & multa quæ perſequi ocioſum eſt, incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem ſententia uidetur. Igitur quia de Antonio tam Græco cq̃ Romano ſtilo diligẽter traditum eſt: pauca de Pauli principio & fine ſcribere diſpoſui: magis quia res omiſſa fuit, cq̃ fretus ingenio. Quomodo autem in media ætate uixerit, & quas Satanæ pertulerit inſidias, nulli hominũ compertũ habetur. Sub Decio & Valeriano perſecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati ſunt: multas apud Aegyptum & Thebaidam eccleſias, tempeſtas ſæua populata eſt. Voti tũc Chriſtianis erat, pro Chriſti nomine gladio percuti. Verum hoſtis callidus tarda ad mortem ſupplicia conquirens: animas cupiebat iugulare, non corpora. Et ut ipſe, qui ab eo paſſus eſt, Cyprianus ait: uolentibus mori, non permittebatur occidi. Cuius ut crudelitas notior fiat: duo memoriæ cauſa exempli ſubiecimus. Perſeuerantem igitur in fide martyrem: & inter eculeos laminaſq; uictorem, iuſſit melle perungi: & ſub ardentiſſimo ſole, ligatis manibus poſt tergum reſupinari: ſcilicet ut muſcarum aculeis cederet, qui ignitas ſartagines ante ſuperaſſet. Alium iuuenili ætate florentem: in amœniſſimos hortulos præcepit abduci. Ibiq; inter lilia candentia & rubentes roſas, cum leni iuxta murmure aquarum ſerperet riuus: & molli ſibilo arborũ folia uentus præſtringeret: ſuper extructum plumis lectum reſupinari: & ne ſe inde poſſet excutere: blandis ſerico nexibus irretitum relinqui. Quo cum recedentibus cunctis, meretrix ſpecioſa ueniſſet: cœpit delicatis ſtringere colla complexibus. Et, quod dictu quoq; ſcelus eſt, manibus

B attrectare uirilia: ut corpore in libidinem concitato, ſe uictrix impudica ſuperiaceret. Quid ageret miles Chriſti, & quo ſe uerteret neſciebat. Quem tormenta non uicerant, ſuperabat uoluptas. Tandem cœlitus inſpiratus: præciſam morſu linguam in oſculantis ſe faciem expuit: ac ſic libidinis ſenſum ſuccedens doloris magnitudo ſuperauit. Per idem ergo tempus quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaidam: cum ſorore iam uiro tradita: poſt mortem amborum parentum in hæreditate locupleti, Paulus relictus eſt annorum circiter quindecim, litteris tam græcis cq̃ Aegyptiacis apprime eruditus, manſueti animi, deum ualde amans. Et cum perſecutionis procella detonaret: in uillam remotiorem & ſecretiorem ſeceſſit. Verum quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames? Sororis maritus cœpit prodere uelle: quem celare debuerat. Nõ illum uxoris lachrymæ, non cõmunio ſanguinis, non ſpectans cuncta ex alto deus, ab ſcelere reuocauit. Ad hæc inſtabat crudelitas, quæ pietatẽ uidebat imitari. Quod ubi prudẽtiſſimus adoleſcens intellexit: ad montium deſerta confugiens: dum perſecutionis finem præſtolaretur: neceſſitatem in uoluntatem uertit: ac paulatim progrediens: rurſuſq; ſubſiſtẽs, atq; hoc idem ſæpius faciens: tandem repperit ſaxeum montem: Ad cuius radicem haud procul erat grandis ſpelunca: quæ lapide claudebat. Quo remoto (ut eſt cupiditas hominũ occulta cognoſcere) auidius explorans, animaduertit intus grãde ueſtibulum: quod aperto deſuper cœlo, patulis diffuſa ramis uetus palma contexerat: fontem lucidiſſimum oſtendens: cuius riuum tantũ modo foras erumpẽtem: ſtatim modico foramine, eadem quæ genuerat aquas terra ſorbebat. Erant præterea per exeſum montem haud pauca habitacula, in quibus ſcabræ iam tuguri des & mallei, quibus pecuniæ olim ſignatæ uiſebantur. Hunc locum Aegyptiorum litteræ ferunt furtiuæ monetæ officinam fuiſſe: ea tempeſtate qua Cleopatræ iunctus eſt Antonius. Igitur adamato (quaſi quod a deo ſibi offerretur) habitaculo, omnem ibidem in orationibus & ſolitudine duxit ætatem. Cibum & ueſtimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impoſſibile uideatur: Ieſum teſtor & ſanctos angelos eius in ea eremi parte quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur: uidiſſe me monachos: de quibus unus per triginta annos dauſus,

C hordeaceo pane & lutulenta aqua uixit. Alter in ciſterna ueteri (quam gentili ſermone Syri cu/
bam uocant) quinq; caricis per ſingulos dies ſuſtentabatur. Hæc igitur incredibilia eſſe uide/
buntur his qui non crediderint: quia omnia poſſibilia ſunt credentibus. Sed ut ad id re/
deam, unde digreſſus ſum, cum iam centũ tredecim annos beatus Paulus uitam cœleſtem age
ret in terris: & nonagenarius in alia ſolitudine Antonius moraretur (ut ipſe aſſerere ſolebat):
hæc in mentem eius cogitatio incidit: nullum ultra ſe perfectum monachum in eremo conſediſ
ſe. At illi per noctem quieſcenti reuelatum eſt eſſe alium ulterius multo ſe meliorem: ad quem
uiſendũ deberet proficiſci. Ilico crumpente luce: uenerabilis ſenex infirmos artus baculo regen/
te ſuſtentans: cœpit ire uelle quo neſciebat. Et iam media dies coquẽte deſup ſole feruebat: nec
tamen a cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in deũ meũ, quia quod mihi ſeruo ſuo pro/
miſit, oſtendet. Nec plura his, conſpicit hominem equo mixtũ: cui opinio poetarum hippocen/
tauro uocabulum indidit. Quo uiſo, ſalutaris impreſſione ſigni, armat frontẽ. Et heus tu, inquit,
quanam in parte hic ſeruus dei habitat? At ille barbarum neſcio quid infrendens, & frangens
potius uerba, q̃ proloquens: inter horrentia ora, ſenis blandum quæſiuit æloquiũ. Et dexteræ
protenſione manus, cupitũ indicat iter: & ſic patentes campos uolucri tranſmittẽs fuga, ex ocu/
lis mirantis euanuit. Verum hæc utrũ diabolus ad terrendum eum ſimulauerit: an (ut ſolet) ere
mus monſtruoſorũ animaliũ ferax iſtam quoq; gignat beſtiam, incertum habemus. Stupens
itaq; Antonius, & de eo quod uiderat ſecum uoluens, ulterius progreditur. Nec mora, inter ſaxo
ſam conuallem haud grandem homunculũ uidet: aduncis naribus: fronte cornibus aſperata:
cuius extrema pars corporis in caprarũ pedes deſinebat. Infractuſq; & hoc Antonius ſpectacu
lo, ſcutum fidei & loricam ſpei, ut bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratũ animal,
palmarum fructus eidem ad uiaticum quaſi pacis obſides afferebat. Quo cognito, gradũ preſ/
ſit Antonius: & quiſnam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum accepit. Mortalis ego ſum, &
unus ex accolis eremi: quos uario deluſa errore gentilitas, Faunos Satyroſq; & incubos uo/
cans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur ut pro nobis cõmunem deũ depreceris, quẽ
D pro ſalute mundi ueniſſe cognouimus: & in uniuerſam terram exijt ſonus eius. Talia eo loquẽ/
te, longæuus uiator ubertim faciem lachrymis rigabat: quas magnitudo lætitiæ, indices cordis
effuderat. Gaudebat quippe de Chriſti gloria, & de interitu Satanæ. Simulq; admirans quod
eius poſſet intelligere ſermonem, & baculo humum percutiens aiebat, Væ tibi Alexandria, quæ
pro deo portenta ueneraris. Væ tibi ciuitas meretrix: in quã totius orbis dæmonia confluxere.
Quid nunc dictura es? Beſtiæ Chriſtum loquuntur: & tu pro deo portenta ueneraris. Necdum
uerba cõpleuerat: & quaſi pẽnigero uolatu, petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiq; ob incredu/
litatem ſcrupulũ moueat, ſub rege Conſtantino uniuerſo mundo teſte defendit. Nam Alexan
driam iſtiuſmodi homo uiuus perductus, magnum populo ſpectaculũ præbuit: & poſtea cada
uer exanime, ne calore æſtatis diſſiparetur ſale infuſum, Antiochiam ut ab imperatore uideret,
allatum eſt. Sed ut propoſitũ pſequar, Antonius cœptam regionẽ pergebat: ferarum tantũ ue/
ſtigia intuens, & eremi latam uaſtitatem. Quid ageret, quo uerteret gradum neſciebat. Iam al/
tera effluxerat dies. Reſtabat unum, ut deſeri ſe a Chriſto non poſſe confideret. Pernox ſecun/
das in oratione exegit tenebras: & dubia adhuc luce, procul intuetur lupam ſitis ardoribus an
helantem, ad radicem montis irrepere. Quã ſecutus oculis, & iuxta ſpeluncam cum fera abijſſet
accedens, intro cœpit aſpicere: nihil curioſitate proficiente, tenebris arcentibus uiſum. Verum (ut
ſcriptura ait) Perfecta dilectio foras mittit timorem: Suſpenſo gradu & anhelitu tẽperato, cal/
lidus explorator ingreſſus: ac paulatim progrediens, ſæpiuſq; ſubſiſtens, ſonum aure captabat.
Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus: dum auidius properat: offenſo in
lapidẽ pede ſtrepitum concitauit. Poſt cuius ſonitum: beatus Paulus oſtium quod patebat oc/
cludens, ſera obfirmauit. Tunc uero Antonius pre foribus corruens, uſq; ad ſextam, & eo am/
plius horam, aditũ precabatur, dicẽs: Qui ſim, unde, cur uenerim noſti: Scio me nõ mereri cõſpe
ctũ tuũ: tamen niſi uidero, nõ recedam. Qui beſtias recipis: hominẽ cur repellis? Quæſiui, & in/
ueni. Pulſo, ut aperiat. Q̃d ſi nõ impetro: hic moriar ante poſtes tuos: certe ſepelies, uel meũ ca/
dauer.

A dauer. Talia pſtabat memorãs, fixuſq; manebat. Ad quẽ reſpõſum paucis ita reddidit he
ros. Nemo ſic petit, ut minetur: nemo cum lachrymis iniuriã, uel calumniã facit. Et miraris ſi
nõ recipiam, cũ moriturus adueneris? Sic arridẽs Paulus patefecit ingreſſum. Quo aperto, dũ
in mutuos miſcentur amplexus, propriſs ſe ſalutauere nominibus: gratiæ domino in commu/
ne referuntur. Et poſt ſanctum oſculum reſidens Paulus, cum Antonio ita exorſus eſt: En quẽ
tanto labore quæſiſti, putridis ſenectute membris operit inculta canicies. En uides hominẽ, pul
uerem mox futurum. Verum quia charitas omnia ſuſtentat: narra mihi quæſo quomodo ſe
habeat humanum genus. An in antiquis urbibus noua tecta conſurgant: quo mundus rega/
tur imperio: an ſuperſint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur. Inter has ſermocinationes, ſu/
ſpiciunt alitem coruum in ramo arboris conſediſſe: qui inde leniter ſubuolabat, & integrum pa
nem ante ora mirantium depoſuit. Poſt cuius abſceſſum: Eia, inquit, Paulus: dominus nobis
prandium miſit, uere pius, uere miſericors. Sexaginta iam anni ſunt, quod accipio dimidij ſem/
per panis fragmentum: uerum ad aduentum tuum, militibus ſuis duplicauit annonam. Igitur
domino gratiarum actione celebrata: ſuper uitrei marginem fontis uterq; conſedit. Hic uero,
quis frangeret panem, oborta contentio, pene diem duxit in ueſperum. Paulus more cogebat
hoſpitij: Antonius iure refellebat ætatis. Tandem conſilium fuit: ut apprehenſo e regione
pane: dum ad ſe quiſq; nititur: pars cuiq; ſua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ
in fonte prono ore libauerunt: & immolantes deo ſacrificium laudis, noctem tranſegere uigi/
lijs. Cũ q; iam eſſet terræ redditus dies: beatus Paulus ad Antonium ſic locutus eſt. Olim te fra/
ter in iſtis regionibus habitare ſciebam: olim te conſeruum meum mihi promiſerat deus. Sed
quia iam dormitionis tempus aduenit: & quod ſemper cupiebam, diſſolui & eſſe cum Chriſto:
peracto curſu ſupereſt mihi corona iuſticiæ: tu miſſus es a domino, qui humo corpuſculũ meũ
tegas, imo terræ terram reddas. His Antonius auditis, flens & gemens ne ſe deſereret, at q; ut
comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua ſunt, ſed
B quæ aliena. Expedit tibi ſarcina carnis abiecta, agnum ſequi. Sed & cæteris expedit fratribus:
ut tuo adhuc inſtituantur exemplo. Quamobrem quæſo perge, niſi moleſtum eſt & pallium,
quod tibi Athanaſius epiſcopus dedit, ad inuoluendũ corpuſculũ meũ defer. Hoc autem bea/
tus Paulus rogauit, non quod magnopere curaret utrum tectum putreſceret cadauer: an nu/
dum (quippe qui tanto temporis ſpatio, contextis palmarum folijs ueſtiebatur): ſed ut a ſe re/
cedenti, mœror ſuæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanaſio & pal/
lio eius audierat: quaſi Chriſtum in Paulo uidens, & in pectore eius deũ ueneranſ: ultra reſpõ/
dere nihil auſus eſt: ſed cum ſilentio lachrymans, oſculatis eius oculis manibuſq;, ad monaſte/
rium quod poſtea a Saracenis occupatũ eſt, regrediebatur. Neq; uero greſſus ſequebantur ani
mum. Sed q̃uis corpus inane ieiunijs, ſeniles etiam anni fregerant: tamen animo uincebat æta/
tem. Tandem fatigatus & anhelus ad habitaculum ſuum confecto itinere peruenit. Cui cum
duo diſcipuli qui ei longo iam tẽpore miniſtrare cõſueuerant, occurriſſent dicentes: Vbi tãdiu
moratus es pater? Reſpondit: Væ mihi peccatori qui falſi monachi nomen fero. Vidi Heliam,
uidi Iohannem in deſerto, & uere uidi Paulum in paradiſo. Et ſic ore compreſſo, manu uerbe/
rans pectus ex cellula palliũ protulit. Rogantibuſq; diſcipulis, ut plenius quidnã rei eſſet expo
neret: ait: Tempus tacendi, & tẽpus loquendi. Tunc egreſſus foras, & ne modicũ quidem cibi ſu
mẽs, per uiã qua uenerat regreſſus eſt: illũ ſitiens, illũ uidere deſyderans, illũ oculis ac mẽte con/
templans. Timebat em̃ quod euenit, ne ſe abſente Chriſto debitum ſpiritũ redderet. Cũ q; iam
dies alia illuxiſſet: & trium horarum ſpatio uiam remeauiſſet: uidit inter angelorum choros in/
ter prophetarum & apoſtolorum populos, niueo candore Paulum fulgentem in ſublime con/
ſcendere. Et ſtatim in faciem ſuam procidens, ſabulum capiti ſuperiaciebat: ploransq; & eiulãs
aiebat, Cur me Paule dimittis? Cur inſalutatus abis? Tam tarde notus, tam cito recedis? Refe/
rebat poſtea beatus Antonius tanta ſe uelocitate, quod reliquum erat uiæ cucurriſſe: ut inſtar
auis pernolaſſet. Nec immerito. Nã introgreſſus ſpeluncam: uidit genubus complicatis, erecta
ceruice; extenſiſq; in altum manibus, corpus exanime. Ac primum & ipſe uiuere eum cre/
dens, pariter orabat. Poſtq; uero nulla (ut ſolebat) ſuſpiria precantis audiuit, in flebile oſcu/
lum ruẽs:

C lum ruens: intellexit quod etiam cadauer ſancti, deum (cui omnia uiuunt) officioſo geſtu pre
cabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore: hymnos quoq; & pſalmos de Chriſtia
na traditione decantans, contriſtabatur Antonius, quod ſarculum quo terram foderet non
haberet: fluctuanſq; uario mentis æſtu, & ſecum multa reputans, dicebat: Si ad monaſterium re
uertar, triduí iter eſt. Si hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo, ut dignum eſt: iuxta bel
latorem tuum Chriſte ruens extremum halitum fundam. Talia eo animo uoluente: ecce duo
leones ex interioris eremi parte currentes uolantibus per colla iubis, ferebantur. Quibus
aſpectis exhorruit. Rurſuſq; ad deum referens mentem, quaſi columbas uideret, manſit intre
pidus. Et illi quidem directo curſu, ad cadauer beati ſenis ſubſtiterunt: adulantibuſq; caudis cir
ca eius pedes accubuere: fremitu ingenti rugientes, prorſus ut intelligeret eos plangere, quomo
modo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus ſcalpere: arenamq; certatim
egerentes: unius hominis capacem locum foderunt. Ac ſtatim quaſi mercedem pro opere po
ſtulantes, cum motu aurium ceruice reiecta, ad Antonium perrexerunt: manus eius pedeſq; lin
gentes. At ille animaduertit benedictionem eos a ſe precari. Nec mora, in laudationem Chriſti
effuſus: quod muta quoq; animalia deum eſſe ſentirēt, ait: Domine ſine cuius nutu, nec folium
arboris defluit; nec unus paſſerum ad terram cadit: da illis ſicut tu ſcis. Et manu annuens eis, ut
abirent imperauit. Cūq; illi receſſiſſent, ſancti corporis onere, ſeniles curuauit humeros. Et de
poſito eo in foſſam: deſuper humum congregans: tumulum ex more compoſuit. Poſtq;
autem alia dies illuxit: ne quid pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam eius ſibi
uendicauit: quam in ſportarum modum de palmæ foliis ipſe ſibi contexuerat. Ac ſic ad mona
ſterium reuerſus: diſcipulis cuncta ex ordine replicauit: diebuſq; ſolēnibus Paſcæ & Penteco
ſtes: ſemper Pauli tunica ueſtitus eſt. Libet in fine opuſculi eos interrogare, qui ſua patrimonia
D ignorant, qui domos marmoribus ueſtiunt: qui uno filo uillarum inſuunt prædia: huic ſeni nu
do quid unq; defuit? Vos gemma bibitis, ille naturæ concauis manibus ſatiſfecit. Vos in tuni
cis aurum texitis, ille ne uiliſſimum quidem indumentum habuit mancipij ueſtri. Sed econtra
rio illi quidem pauperculo paradiſus patet: uos auratos gehenna ſuſcipiet. Ille ueſtem Chriſti
nudus licet, tamen ſeruauit: uos ueſtiti ſericis indumētum Chriſti perdidiſtis. Paulus uiliſſimo
puluere coopertus iacet reſurrecturus in gloriam: uos operoſa ſaxi ſepulchra premunt cum ue
ſtris opibus arſuros. Parcite quæſo uobis, parcite ſaltē diuitijs, quas amatis. Cur & mortuos ue
ſtros auratis obuoluitis ueſtibus? Cur ambitio inter luctus lachrymaſq; nō ceſſat? An cadaue
ra diuitum, niſi in ſerico putreſcere neſciunt? Obſecro quicūq; hæc legis: ut Hieronymi peccato
ris memineris: cui ſi dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis
eius, q̄ regum purpuram cum pœnis ſuis.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulus & Hilarion, diuerſo uitæ genere, parem aſſecuti ſunt laudem. Ille pe; omnem uitam latitauit,
hoc ipſo notiſſimus, quod nulli notus fuerit. Hic dum huc & illuc diſcurrens fugitat famam: quo magis
fugit hominū noticiam, hoc magis innotuit omnibus.

SCHOLIA.

POtuere attollere.) Magni refert a quo pingaris, aut a quo tua uita litteris ꝓdatur. Vel
arietem.) Ita legis Danielis, capite octauo: Etenim aries ſtabat ante paludem. Quāq; ex
his arietibus alterum interpretatur Darium auunculum Cyri, alterum Darium quē de
uicit Alexander magnus. Vel pardū.) Pardum appellat Daniel, capite. 7. Poſt hæc, in
quiens, aſpiciebā, & ecce alia beſtia quaſi pardus, & alas habebat quatuor ſup ſe, & qua
tuor capita erant in beſtia. Porro regē hunc alatū pardum facit, quod incredibili celeritate mundū pera
grarit. Cæterū p quatuor capita, quatuor intelligi uult duces, q ſuppreſſerūt Alexandrū, Ptolemæū, Se
leucū, Philippū, Antigonū. Vel hircū caprarū.) De hirco meminit, capite. 8. Illud mirandum, hic Hie
ronymū ueluti dubitare, per quā harū beſtiarū ſignificatus ſit Alexander, cū illic interpretet & Ange
lus & hic ipſe. Ad Achillis tumulum.) Is erat ſepultus in Troia, Cenotaphium erat in Cherroneſo.
Achillis laudes extulit Homer⁹ in Iliade. Et Alexāder iā puer amabat pædagogū Leonidē, qui ſe Phœ
nicē appellare ſolitus eſt Philippū, Peleū. Nec tamē contigit Alexandro præco qualē optabat. Etenim
cū Appellē nactus eſſet pictorē, ſtatuariū Lyſippum, ſummos artifices: Cherylum habuit malū poetā.
Salaminæ Cypri.) Eſt eīn in inſula Cypro metropolis Salamina, ſiue Salamis, de qua ſentit hoc loco.
Locis cōmunib⁹.) Taxat eos q laudāt nō ad fidē hiſtoriæ, ſed ad exēplū: quō Xenophon laudauit Cy
rū, tametſi malū exēplar nobis ꝓpoſuit. Fauore magiſq;.) Ne quis putaret æmulatiōe factū, qd' Hie

nymus idē

A ronymus idē tractaret argumētū qd' tractauerat Epiphani⁹. Nā fauere uideī, q̄ abſoluit quod alius cœ
pit. Nec dñi ſaluatoris.) Hoc eſt qd' Chriſt⁹ ipſe teſtat in euāgelio: Cecinim⁹ uobis, & nō ſaltaſtis: plan
xim⁹, & nō luxiſtis. Scylleos canes.) Alluſit ad fabulā Scyllæ, quā poetæ fingūt pubeten⁹ cinctā canib⁹
ob latratū undaꝝ. Obturata aure.) Reſpexit ad fabulā Vlyſſis q cera ſociorū aureis obturauit, ne cātu
Sirenarū auocarēt. Roſa de ſpinis.) Roſis apud priſcos, prima gloria fuit inter flores. Et tamē hæc
in ſpinoſo naſcit̄ frutice, foliis etiā aculeatis. Circi furorib⁹.) Romæ in circo agebātur certamina. An
notandū ab Hieronymo notari, quod hodie principes Chriſtiani preclarū in primis ac uere regiū pu
tant, armatos haſtis inter ſe concurrere, magno periculo, nullo fructu. Quidam codices poſt hæc uerba,
circi furoribus habebant, non artificis furia: quæ puto addita ab indocto quopiam, qui conatus ſit inter
pretari quid dixiſſet circi furores. Non arenæ ſanguine.) Siquidem in arena committebantur gla
diatores: ſpectaculum homine prorſus indignum. Non Theatri luxuria.) Luxuriam dixit propter
oſtentationem barbaricarū opum. De qua meminit & in epiſtolis Horatius. Vel exemplū, uel ſup
plicium.) Supplicium, ſi puniti ſunt nocentes: exemplum, ſi emendati ſunt qui ſpectarunt. A Maio
nia Gaçæ emporio.) Vel hinc apparet Maioniam fuiſſe littoralem, quod eam uocet emporium Gaçæ,
uelut opportunam importationibus. Emporiū enim græcis eſt, quod nobis mercatus, ab importando.
Ependyten.) ἐπενδύτης græcis dicitur intima ueſtis, quam intuſium, ſiue ſubuculam uocant latini.
Vox quæ ſtatim hoc loco ſequebatur in codicibus, eraciaſten, in plærisq; exemplaribus non habebatur,
nec uideo quid ſibi uelit. Poſt ſolis occaſum.) Hoc erat antiquis ieiunium, nihil capere cibi toto die.
Per ætatem peccare.) Nonnulli codices pro peccare habebant calcare. Cede manus.) Atrocem
percuſſionem uocat cedem. Quidam habebāt ceſſione: opinor ſcriptum fuiſſe ceſſione, per ſimplex, ſ.
Per æſtus indagabo.) Non uideo quid hoc loco ſibi uelit indagabo, puto legendum, agam. Iacēs
fortius.) Exemplo Moyſi, qui orando feliciſſime pugnauit, lacentem uocat proſtratum & ſupplicem in
oratiōe. Quod iunco & caryce.) Carex herba eſt agreſtis, ſed ſpinoſa cū iuncus ſit leuis & enodis.
Lentis ſextarium.) Lens leguminis eſt genus uile & plæbeium. Sextarius menſuræ nomen.
Eleutheropolitana.) Eleutheropolis ciuitas eſt Syriæ. Prefectus pretorio.) Nam erant & prefecti
ærario, & prefecti urbis. Hemitritæo pariter.) Hic quidam non intelligentes hunc locum pro hemi
tritæo mutarant, & meriti, ſed prorſus ridicule. Siquidem ut clariſſime docet Cornelius celſus libro ter
tio, cap. item tertio. Tertianæ febris duo ſunt genera: alterum quod eodem modo quo quartana & inci
pit & deſinit, nec aliud diſcrimen eſt, niſi quod unum tantum diem preſtat integrum, tertio recurrit.
Alterum longe perniciоſius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis, fe
B re ſex & triginta per acceſſionem occupat, interdum etiam uel minus uel plus: nec ex toto in remiſſiōe
deſiſtit, ſed tantum leuior eſt morbus. Et ob id medici ἡμιτεταῖον appellarunt, quod imperfecta ſit ter
tiana, & propius ad quotidianam accedat. Gaçam & Marnas.) Marnas dei nomen eſt, uel dæmonis
potius, qui illic colebatur: de quo dictum in ſuperioribus ſcholijs. Rinocorure.) Quidam codices ha
bebant Rinochæ: uerum utraq; lectio mendoſa eſt, legendum eſt autem Rhinocuraræ. Id eſt op
pidum Aegypti, ſic appellatum, quod olim incolæ ſummas nares haberēt inciſas, id quod nunc uidem⁹
in equis quibuſdam. Author Stephanus. Propius ad ueram lectionem accedebāt, qui habebant Rino
corure. Si aſinos uinceret.) Nam horum eſt geſtare onera: hominis eſt ingenio ualere magis quam
corpore. Meum Palæſtritam.) Palæſtra lucta, Palæſtrites luctator. Gaçarius Maramites.)
Quidam habebant, ςanamenus Manumites. In ſaxa durеſcentibus.) Simile quiddā uidemus in Bri
tannia apud Londinū, Nempe limum marginis defluēte ſubinde aqua, paulatim in ſaxa dureſcere, ma
nente tamen priſtina limi ſpecie. Perdit tactum.) Subaudi priſtinum. Non eſt idem tangenti, & ta
men idem eſt aſpectui. Maleficum Chriſtianorū.) Maleficum uocat, non ſimpliciter eū qui male
facit, ſed qui magicis & improbatis utitur artibus. Chriſtiani quondam laborarunt hac infamia, propter
miraculorum nouitatem. Ad ſupplicium poſcunt.) Non admodum refert commemorare, q̄ uarie
fuerit hic locus deprauatus. Verum collatis diuerſis deprauationibus, ita legendum eſſe deprehendi
mus: Porro furentes aduerſarij Hilarionem maleficum Chriſtianū ad ſupplicium poſcere. Indubitata
ergo uictoria, & illis & multis retro Circenſibus, plurimis fidei occaſio fuit. Senſus eſt. Occaſiōe huius
uictoriæ, plurimos ad fidem Chriſti fuiſſe conuerſos, non ſolum in illis ludis Circēſibus, qui tum agebā
tur, uerum etiam alijs multis ordine ſecutis. Oppido uirginem dei.) Oppido hoc loco ni fallor aduer
bium eſt, pro ualde: & deperire poſuit, pro adamare. Morituræ uirginitatis.) Vt eleganter luſit in
uerbi metaphora. Sunt eīn apud medicos morituri hois indicia quæda: ita ſunt & uirginitatis. Per
rexit Memphim.) De hac urbe Aegypti prodigioſiſſima memorātur ſuper illuſionib⁹ dæmonū & ma
gorū oſtētis. Aeſculapij uatib⁹.) Hij magicis incātamentis pollicebanī remedia morborū, quales ſunt
hodie quoq; inter Chriſtianos, tā impudētes, ut auſint eiuſmodi promittere: & reperiīt tā ſtultos, ut cre
dant illos poſſe præſtare Nō remediātis.) Remediari dixit pro mederi. Qd' uerbi, nō recordor uſq;
legiſſe me: niſi quod hic eodē utīt aduerſus Iouinianū, addito ut hic quoq; facit, accuſandi caſu. Aeris
Cyprij.) Gen⁹ eſt æris, mollius & ad ſculpturā magis accōmodū. Qui licio & lamina.) Licia fila ſunt,
quibus implicatur ſtamen. Ea detracta e ſtamine, putabāt in maleficijs efficaciam habere. Teſtis Vergi
lius. Et item Plinius oſtendit licium telæ detractum, & ſeptenis nodis alligari ſolitum, ſicut ad ſingulos
nodos uiduam aliquam nominarent. Id exiſtimabant remedio eſſe morbis inguinum. Et lami
na.) Vtraq; res mollis, filum & lamina cuprij æris; in quo magicæ imagines erant depictæ.

Signa

C Signa iubere perquiri.) Veluti deprehensurus an uera dixisset dæmon. Mirum est autem, quod hic de una uirgine narrat Hieronymus: sed ætate nostra rem uidimus multo prodigiosiorem, in frequenti uirginum monasterio, quod est in Hannonia, uulgo dictum Keynout. Ea res nō mediocriter torquebat humanissimum præsulem & uere patrem, episcopum Cameracensem Henricum, inter inclytos illos Berganæ stirpis heroas, tum natu maximum. Nam apud hunc id temporis admodum iuuenis uiuebā. Quæ gymnasia uir ille super hac re non consuluit? Quos nō adduxit, quos existimasset, uel eruditione pollere, uel sanctimonia? Nemo non stupefactus discessit. Nec prius extinctum est hoc malum, q̄ꝫ extinctis ad unam uirginibus, quæ fuerant a dæmone correptæ. Candidatus Constantij.) Candidatum uocat, quod ambiret apud imperatorem honorē militiæ. Rutilus coma.) Hinc Horatius. Nec fera cæ rulea domuit germania pube. Inter Saxones & Alemanos.) Hāc hodie uulgo nō Franciam, sed Fran coniam appellant. Neq; em̄ accipi potest de Francia Galliarū, ea parte in qua sunt Parisij. Francam tantum & latinam.) Francam linguam appellat, eam quæ nunc est germanica. Non idioma.) Ἰδίωμα græcis proprietas est. Habet uniuscuiusq; gentis sermo, nescio quid suū & peculiare. Bactrum came lum.) Addidit nomen gentis, quod illinc maximi mitterentur. Submissumq; caput.) Nam cameli na tura sunt erecto & prælōgo collo. Et ad profectum animæ.) In nōnullis scriptum erat, pro affectu ani mi. Quamuis humilem.) Quamuis dixit, pro quantūuis, ut alias admonuimus. Cades.) Ea dicit Cades Barnæ. Est in deserto, cōiungitur ciuitati Petre in Arabia. Peruenit Pelusium.) Pelusium ciui tas in extremo Nili ostio oriētem uersus. Verum magis mihi placet, quod in alijs erat exēplaribus, Elu sam. Ea ciuitas est nunc Palæstinæ quondam Arabiæ, teste Stephano. Nam Pelusium in Aegypto est.

Ob Luciferū.) Quē & hesperū uocant. Hanc em̄ stellam, Veneris esse putant. Syra Barach.) Alij scriptum habebant Barecho. Lineam mitteret.) Id est, ut ducta linea circūscriberet locum extruēdæ ecclesiæ: quod olim in urbib⁹ quoq; cōdendis religiose fiebat. In mansionē poneret.) In alijs habebaī, in māsionum ordine poneret. Mansiones autem uocat, ubi quiescitur in itinere. Vastitas & ludiciū.) Sic habebant exemplaria permulta, sed palam est iustitium esse legendum. Iustitium autem est, quan do diebus nefastis nihil agere publice licet. Hic longius transtulit, ad omnium rerum omissionem, & quasi publicum luctum. Id est post solis or.) Rursum interpretatur, quid sit ieiunium: nempe totum diem a cibis abstinere. Atq; id uocat habere uiaticum, non egere cibo. Qui dicitur Lychnos.) In nō nullis exemplaribus habebatur, Lith pro Lychnos. Et pro Theribatum Thabotum. Philemonem.) Plæriq; codices habebāt Philonem. Et Dromedis.) Dromadas uocat animal ad cursum idoneum, & hinc uocabulum. Preterea in sublimi.) Hic locus diuersus habebatur in exemplaribus. In quibusdam
D ita scriptum erat: Quasi per cochleam ascendentibus, ut arduæ ualde, duæ eiusdem mēsuræ cellulæ ui debātur. In alijs sic erat: Quasi per cochleam ascendentibus, ut arduo ualle adnisu, eiusdem mensura cel lulæ uisebantur. Martyrium fabricaretur.) Martyrium appellat monumentum, aut sacellum martyri dicatū, ut ἀνάψυξιν & similia apud græcos. Plus minus.) Ita loquimur, incertum significantes utrū pau lo plus fuerit, an paulo minus. Ad solas insulas.) Solas uocat desertas. Nam & locus solus dicitur, in quo nemo uersatur, ut apud Ouidium. Loca sola nocent, loca sola caueto. Ad extremū conuastatus.) Quidam hunc locum ita deprauarant: Commendatis fratribus ei, qui ei missa detulerat. At dubium nō est, quin scribendum sit conuasatis. Est enim conuasare in farcinam componere, quod uelis asportare. Ita seruus ille Terentianus. Aliquid conuasassem & senis ultus essem iracundiam. Pachynum.) Sici lia tria habet promontoria, Pachynum, quod græciam spectat. Lilybeum quod Africam, Pelorū quod ad Italiam uergens, Scyllæ aduersum est. Audiuit Methonæ.) De Methona diximus in Epitaphio Paulæ. Quidam codices habebant, Methono. Habetur autem & huius nominis ciuitas in Arabia. Vi lia populus scruta.) Allusit ad illud Horatianum in epistolis. Vilia uendentem tunicato scruta popello.

Boas uocāt.) Nimirum a græca uoce, βόας, quæ boues significat. Duobus haud paruis myoparoni bus.) Myoparo siue ut græci Myoparon gen⁹ nauigij est, ad cursum & celeritatem paratū. Hinc inde fluct⁹ occurrerēt.) Est em̄ circa Maleam promontoriū periculosissima nauigatio, quod græco quoq; te statum est prouerbio. Nobilem carminibus.) Nam ipsam Venerē Paphiam appellāt, quod illic olim coleretur. Hoc Corion, hoc Lapithe.) Hæc nomina uarijs modis erant deprauata, ut cuiq; uenerat in mentem, ita mutata scriptura. Verum haud dubium est quin legendum sit, Curium & Lapethos, iuxta descriptionem Ptolemæi. Significat em̄ uniuersam insulam Cyprum, cuius præcipue sunt urbes quas re censuit, Salamina ad orientem, Paphos ad occidentem, Lapethus ad septentrionem, Curium ad meri diem. Quæ uocantur Buccolia.) Quasi dicas bubulcorum loca siue sedes. Tantos agonistas.) Sic habebant plæriq; codices. Alij pro Agonistas mutarant, quos desyderabat. Ego nō uideo qd hoc loco uelit, tāto, quasi uel maiores essent hi cæteris, uel plures. Vnde conijcio legēdum: pro tātos Agonistas, antagonistas, quod græcis significat aduersarium certaminis ἀνταγωνιστής. Vt diligenti custodia suspitio nem oculis tolleret.) Sic habebant aliquot exemplaria. Verum ex alijs non minus, sed aliter depraua tis, colligo legendum: Vt diligentis custodiæ suspitionem accolis tolleret: ut hic sit sensus, Eum ob id si mulasse uelle commorari se in eo hortulo, ne alioqui ueniret in suspitionem accolis eius loci, quod tam diligenter obsideret & obseruaret sepulchrum.

A Scripturus uitam beati Hilarionis: habitatorem eius inuoco spiritum sanctum: ut qui illi uirtutes largitus est, mihi ad narrandas eas sermonem tribuat: ut facta di ctis exæquentur. Eorum em̄ qui fecere uirtutes (ut ait Crispus) tanta habētur meri ta: quantū ea uerbis potuere attollere prædara ingenia. Alexander magnus Mace do: quem uel arietem, uel pardum, uel hircum caprarum Daniel uocat: cum ad Achillis tumulū peruenisset, felicem te (ait) iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum: Homerum uidelicet significans. Porro mihi tanti ac talis uiri conuersatio, uitaq; dicenda est: ut Homerus quoq; si adesset, uel inuideret materiæ, uel succumberet. Quāc̄ꝫ em̄ sanctus Epiphanius Salaminæ Cy pri episcopus, qui cum Hilarione plurimum uersatus est, laudem eius breui epistola scripserit, quæ uulgo legitur: tamē aliud est locis cōmunibus laudare defunctū: aliud defuncti proprias narrare uirtutes. Vnde & nos fauore magis illius c̄ꝫ iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum uoces contemnimus: qui olim detrahentes Paulo meo: nunc forte detrahent & Hilarioni: illum solitudinis calumniati: huic obijcientes frequentiam: ut qui semper latuit, non fuisse: qui a multis uisus est, uilis existimetur. Fecerūt hoc & maiores eorum quōdam pharisæi: quibus nec Iohannis eremus ac ieiunium: nec domini saluatoris turbæ, cibi, potusq; placuere. Verum destinato operi imponam manum, & Scylleos canes obturata aure transibo. Hila rion ortus uico Thabatha, qui circiter quinq; milia a Gaça urbe Palestinæ ad austrum situs est: cum haberet parentes idolis deditos: rosa (ut dicitur) de spinis floruit. A quibus missus Alexandriam, grammatico traditus est: ibiq; quantum illa patiebatur ætas, magna ingenij & morū documenta præbuit: in breui charus omnibus & loquendi arte gnarus. Quodq; his ma ius est omnibus, credens in dominum Iesum, non Circi furoribus, non arenæ sanguine, nō thea
B tri luxuria delectabatur, sed tota illi uoluntas in ecclesiæ erat congregatione. Audiens autē tunc celebre nomen Antonij, quod per oīes Aegypti populos ferebatur, incensus uisendi eius studio, perrexit ad eremum. Et statim ut eum uidit, mutato pristino habitu, duobus fere men sibus iuxta eum mansit, contemplans ordinem uitæ eius morumq; grauitatem. Q̄z creber in oratiōe, c̄ꝫ humilis in suscipiendis fratribus, seuerus in corripiendis: alacer in exhortandis esset: & ut continentiam cibiq; eius asperitatem, nulla unc̄ꝫ infirmitas frangeret. Porro frequentiam eorum, qui ad eum ob uarias passiones aut impetus dæmonum cōcurrebant: ultra non ferens, nec congruum esse ducens, pati in eremo populos ciuitatum: sicq; sibi magis incipiēdum esse, ut cœpisset Antonius: illū quasi uirum fortem uictoriæ præmia accipere: se necdum militare cœ pisse. Reuersus est cum quibusdam monachis ad patriam: & parentibus iam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est: nihil sibi omnino reseruās: & timens illud de actibus apostolorum, Ananiæ & Sapphiræ, uel exēplum, uel supplicium: maximeq; domi nici memor dicentis: Qui non renunciauerit omnibus quæ habet, non potest meus esse disci pulus (erat autem tunc annorum quindecim): sic nudus & armatus in Christo, solitudinē quæ in septimo miliario a Maionia Gaçæ emporio per littus euntibus Aegyptū ad leuam flectit, ingressus est. Cūq; essent cruenta latrocinijs loca, & propinqui amici q; eius imminens periculū denunciarent: contempsit mortem, ut mortem euaderet. Mirabantur omnes animū: mirabantur ætatem: nisi quod flamma quædam pectoris & scintillæ fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ, delicatum corpus & tenue: & ad omnem iniuriam impatiens: quod leui uel frigore, uel æstu posset affligi. Igitur sacco tantum membra coopertus, & pelliceum habens ependy ten: quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat: sagumq; rusticum, inter mare & paludē, uasta & terribili solitudine fruebatur: quindecim tantum caryas post solis occasum comedens: Et quia regio latrocinijs infamis erat, nunc̄ꝫ in eodem loco mansitans. Quid faceret diabolus? quo se uerteret? Qui gloriebatur ante dicēs: In cœlum ascēdam: super sydera cœli ponam thro num meum: & ero similis altissimo: cernebat se uinci a puero: & prius ab eo calcatum fuisse, c̄ꝫ per ætatem calcare potuisset. Titillabat itaq; sensus eius, & pubescenti corpori, solita uolupta tum incēdia suggerebat. Cogebatur tyrunculus Christi cogitare quod nesciebat: & eius rei ani mo pompam uoluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaq; sibi, & pectus pugnis uerbe

t rans, quasi

C rans, quasi cogitationes cæde manus posset excludere: Ego, inquit, asselle faciam, ut non calci/
tres: nec te hordeo alam, sed paleis. Fame te cõficiam & siti: graui onerabo pondere: per æstus in
dagabo & frigora: ut cibũ potius q̃ lasciuiam cogites. Herbarũ ergo succo & paucis carycis, post
triduum uel quadriduum deficientem animam sustentabat: orans frequenter, & psallens, &
rastro humum fodiens: ut ieiuniorum laborem, labor operis duplicaret: Simulq; fiscellas iun/
co texens: æmulabatur Aegyptiorum monachorum disciplinam: & apostoli sententiam dicen/
tis: Qui autem non operatur, non manducet: Sic attenuatus, & intantum exeso corpore, ut ossi
bus uix hæreret. Quadam nocte cœpit infantum audire uagitus, balatus pecorum, mugitus
boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus: & rursus uariarum por/
tenta uocum: ut ante sonitu q̃ aspectu territus cederet. Intellexit dæmonũ ludibria: & prouolu
tus genubus Christi, crucem signauit in fronte: taliq; armatus casside, & lorica fidei circũdatus,
iacens fortius præliabatur: amodo uidere desyderans, quos horrebat audire: & sollicitis oculis
huc illucq; circũspiciens. Cum interim ex improuiso, splendente luna, cernit rhedam feruẽtibus
equis super se irruere, Cũq; inclamasset Iesum: ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa
omnis absorpta est. Tunc ille ait: Equum & ascensorem proiecit in mare. Et, hi in curribus, & hi
in equis: nos autẽ in nomine dei nostri magnificabimur. Multæ sunt tentationes eius, & die
noctuq; uariæ dæmonũ insidiæ: quas si oẽs narrare uelim, modũ excedã uoluminis. Quoties il
li nudæ mulieres cubanti: quoties esurienti largissimæ apparuere dapes? Interdũ orantẽ lupus
ululans, & uulpecula ganniens transiliit: psallentiq; gladiatorũ pugna spectaculũ præbuit: &
unus quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulturam rogauit. Orauit semel fixo in
terram capite, & ut natura fert hominũ, abducta ab oratiõe mens, nescio quid aliud cogitabat:
Insilijt dorso eius festinus gladiator: & latera calcibus, ceruicem flagello uerberans, Eia, inquit,
D cur dormitas? cachinnansq; desup, cũ defecisset: an hordeũ uellet accipere, scisitabat. Igit
a sextodecimo usq; ad uicesimũ suæ ætatis annũ, æstus, & pluuias breui tuguriunculo declina/
uit: quod iunco & caryce texerat. Extructa deinceps breui cellula, quæ usq; hodie pmanet: lati/
tudine pedũ quatuor, altitudine pedũ quinq;: hoc est statura sua humiliore. Porro lõgitudine
paulo ampliore, q̃ ei⁹ corpusculũ patiebat, ut sepulchr̃ potius q̃ domũ crederes: capillũ semel
in anno die pascæ totondit. Super nudã humũ stratũq; iunceũ, usq; ad mortẽ cubitauit. Saccũ
quo semel fuerat indutus, nunq̃ lauans: & superfluum esse dicens, mundicitias in cilicio quæ
rere. Nec mutauit alteram tunicam, nisi cum prior penitus scissa esset. Scripturas quoq; sanctas
memoriter tenens: post orationes & psalmos, quasi deo præsente recitabat. Et quia longum est
per diuersa tempora carptim ascensum eius ædicere: comprehẽdam breuiter: ante lectoris ocu
los uitam eius pariter exponens: & deinceps ad narrandi ordinem regrediar. Vicesimo pri/
mo anno usq; ad uicesimũ septimũ, tribus annis dimidium lentis sextarium madefactũ aqua
frigida comedit: & alijs tribus, panem aridum cum sale & aqua. Porro a uigesimo septimo usq;
ad tricesimũ, herbis agrestibus: & uirgultorũ quorundã radicibus crudis sustentatus est. A trice
simo autem primo usq; ad tricesimũ quintũ, sex uncias hordeacei panis, & coctum modice ho/
lus, absq; oleo in cibo habuit. Sentiens autẽ caligare oculos suos, & totũ corpus impetigine, &
pumicea quadam scabredine contrahi, ad superiorem uictum adiecit oleum: & usq; ad sexage/
simũ tertiũ uitæ suæ annũ, hoc continentiæ cucurrit gradu: nihil extrinsecus aut pomorũ, aut le
guminis, aut cuiuslibet rei gustans. Inde cum se uideret corpore defatigatum, & propinquam
putaret immínere mortem: a sexagesimo quarto anno, usq; ad octogesimũ, pane abstinuit, in/
credibili feruore mentis: ut eo tempore quasi nouus accederet ad seruitutem dñi: quo cæteri so
lent remissius uiuere. Fiebant autẽ ei de farina & cõminuto holere sorbitiunculæ: cibo & potu
uix quinq; uncias appendentibus: Sicq; complens ordinem uitæ, nunc̃ ante solis occasum, nec
in diebus festis, nec in grauissima ualetudine soluit ieiunium. Sed iam tempus est, ut ad ordinẽ
reuertamur. Cum habitaret adhuc in tuguriunculo annos natus decem & octo: latrones ad
eum nocte uenerunt: uel existimantes habere aliquid quod tollerent, uel in contemptũ sui re/
putantes fieri, si puer solitarius eorum impetus nõ pertimesceret. Itaq; inter mare & paludem,
a uespere usq; ad solis ortum discurrentes: nunc̃ locum eius cubiculi inuenire potuerunt. Por/
ro clara

A roclara luce reperto puero, quasi per iocum: Quid inquiunt faceres, si latrones ad te uenirent?
Quibus ille respondit: Nudus, latrones nõ timet. Et illi: certe aiunt occidi potes: possum, inquit,
possum. Et ideo latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati cõstantiam eius &
fidem, confessi sunt noctis errorem cæcatosq; oculos: correctiorem deinceps uitam pollicẽtes.
Viginti & duos iam in solitudine habebat annos. Fama tantum notus omnibus: & per to/
tas Palæstinæ uulgatus urbes, cum interim mulier quædam Eleutheropolitana cernens despe/
ctui se haberi a uiro ob sterilitatem (iam em̃ per annos quindecim, nullos coniugij fructus dede
rat): prima irrumpere ausa est ad beatum Hilarionem: & nihil tale suspicanti, repente genubus
eius aduoluta: ignosce (inquit) audaciæ: ignosce necessitati meæ. Quid auertis oculos? quid ro/
gãtem fugis? Noli mulierem aspicere, sed miseram. Hic sexus genuit saluatorem. Non habent
sani opus medico, sed qui male habent. Tandẽ substitit, & post tantũ temporis uisa muliere, in
terrogauit causam aduentus eius ac fletuum. Et postq̃ didicit: Leuatis ad cœlum oculis, fidere
iussit: euntemq; lachrymis prosecutus, exacto anno uidit cum filio. Hoc signorum eius prin
cipium: maius aliud signum nobilitauit. Aristæneta, Helpidij qui postea præfectus prætorio
fuit uxor, ualde nobilis inter suos: & inter Christianos nobilior, reuertens cum marito & tribus
liberis a beato Antonio, Gaçæ ꝓpter eorum infirmitatem remorata est. Ibi em̃ siue ob corru/
ptum aerem, siue (ut postea claruit) ꝓpter gloriam Hilarionis serui dei, hemitritæo pariter arre/
pti, omnes a medicis desperati sunt. Iacebat ululans mater, & quasi inter tria filiorũ discurrens
cadauera: quem prius plangeret, nesciebat. Cognito autem quod esset quidam monachus in ui
cina solitudine: oblita matronalis pompæ: tantum se matrem nouerat, uadit comitata ancillu/
lis & eunuchis. Vixq; a uiro persuasum est: ut asello sedens pergeret. Ad quẽ cum peruenisset:
per ego te (ait) Iesum dæmentissimum deum nostrum, obtestor per crucem & sanguinem, ut
reddas mihi treis filios: & glorificetur in urbe gentilium nomen domini saluatoris: & ingre/
diatur seruus eius Gaçam & Marnas corruat. Renuente illo & dicente nunc̃ se egressurum de
cella: nec habere consuetudinem: ut non modo ciuitatem, sed ne uillulam quidẽ ingrederetur:
B prostrauit se humi crebro clamitãs: Hilarion serue Christi: redde mihi liberos meos. Quos An
tonius tenuit in Aegypto: a te seruẽtur in Syria. Flebant cuncti qui aderant, sed & ipse negans
flebat. Quid multa? Nõ prius mulier recessit, quã ille pollicitus est se post solis occasum Gaçam
introiturum. Quo postq̃ uenit, singulorum lectulos & arentia membra consyderans, inuocauit
Iesum. Et o mira uirtus, quasi de tribus fontibus sudor pariter erupit: Eadem hora acceperunt
cibos, lugentemq; matrem cognoscentes & benedicentes deum: sancti manus deosculati sunt.
Quod postq̃ auditum est, & longe lateq; percrebuit: certatim ad eum de Syria & Aegypto cõ
fluebant: ita ut multi crederent in Christum, & se monachos profiterentur. Necdum em̃ tunc
monasteria erant in Palæstina: nec quisq̃ monachum ante sanctum Hilarionem in Syria noue
rat. Ille fundator & eruditor huius conuersationis & studij in hac prouincia fuit. Habebat domi
nus Iesus in Aegypto senem Antonium, habebat in Palæstina Hilarionem iuniorem. Faci
dia uicus est Rinocoruræ urbis Aegypti. De hoc (sunt decem iam ãni) cæca mulier adducta est
ad beatum Hilarionem, oblataq; ei a fratribus (iam em̃ multi cum eo monachi erant) omnem
se substantiam expendisse ait in medicos. Cui respondit: Si quæ in medicis perdidisti dedisses
pauperibus: curasset te uerus medicus Iesus. Clamante autem illa, & misericordiam deprecan/
te: expuit in oculos eius: statimq; saluatoris exemplum uirtus eadem prosecuta est. Auriga
quoq; Gaçensis in curru percussus a dæmone, totus obriguit: ita ut nec manum agitare, nec cer
uicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto, cum solam linguam moueret ad preces: audit nõ
prius posse sanari q̃ crederet in Iesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturũ. Credidit, spo/
pondit, sanatus est: Magisq; de animæ q̃ de corporis salute exultauit. Præterea fortissimus iu/
uenis nomine Mersitas de territorio Hierosolymæ, tãtum sibi applaudebat in uiribus: ut quin/
decim frumenti modios diu longeq; portaret: & hanc haberet palmam fortitudinis suæ, si asi/
nos uinceret. Hic afflictus pessimo dæmone, non catenas, non compedes, non daustra ostiorũ
integra patiebatur: multorũ nasum & aures morsibus amputauerat. Horum pedes, illorum gu
lam fregerat: Tantumq; terrorem omnibus incusserat: ut oneratus catenis & funibus, in diuer/

C sa nitentium, quasi ferocissimus taurus ad monasterium pertraheretur: quem postq; fratres uidere perterriti (erat enim miræ magnitudinis): nunciauerũt patri. Ille sicut sedebat, iussit eum ad se pertrahi & dimitti. Soluto q; inclina (ait) caput & ueni. Tremere ille, & ceruicem flectere, nec aspicere contra ausus: omni q; ferocitate deposita, pedes cœpit sedentis lambere. Audiuratus itaq; dæmon & tortus qui iuuenem possederat, septima die egressus est. Sed nec illud tacẽdum est, quod Orionus uir primarius & ditissimus urbis Ailæ, quæ mari rubro imminet a legione possessus dæmonũ ad eũ adductus est. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erãt: furorisq; sæuitiã, torui oculi minabãtur. Cũ q; deambularet sanctus cum fratribus: & de scripturis nescio quid interpretaretur: ærupit ille de manibus se tenentiũ: & amplexus eum post tergũ, in sublime leuauit. Clamor ortus ab omnibus: Timebant eñ ne cõfecta ieiunijs membra collideret. Et sanctus arridẽs: Sinite, inquit, & mihi meũ palæstritam dimittite. Ac sic reflexa super humeros manu, caput eius tetigit: apprehenso q; crine ante pedes adduxit: stringens e regione ambas manus eius, & plantas utroq; calcans pede: simul q; ingeminans, torquere dæmonum turba. Cũ q; ille eiularet, & reflexa ceruice terram uertice tangeret: Domine, inquit, Iesu solue miserum, solue captiuum. Vt unum, ita & plures uincere tuum est. Rem loquor inauditam: Ex uno hominis ore, diuersæ uoces: & quasi confusus populi clamor audiebatur. Curatus itaq; & hic, nõ post multũ temporis, cum uxore & liberis uenit ad monasterium, plurima, quasi gratiã redditurus, dona afferens. Cui sanctus. Nõ legisti (inquit) quid Gieçi, qd Simon passi sint: quorũ alter accepit precium, alter obtulit: ut ille uenderet gratiã spiritus sancti, hic mercaretur? Cũ q; Orionus flens diceret: accipe & da pauperibus, Respondit, tu melius potes tua distribuere: qui per urbes ambulas, & nosti pauperes. Ego qui mea reliqui: cur aliena appetam? Multis nomen pau-
D perum, occasio auariciæ est. Misericordia uero artẽ non habet. Nemo melius erogat, cẽ q; qui sibi nihil reseruat. Tristi autem & in terra iacenti: noli, inquit, contristari fili. Quod facio pro me, & pro te facio: Si eñ hæc accepero: & ego offendã deũ, & ad te legio reuertet. Quis uero possit silentio p̃terire, quod Gaçanus M̃aramites, haud longe a monasterio eius lapides ad ædificandũ de ora maris cudens, totus paralysi dissolutus: & ab operis socijs delatus ad sanctũ, statim ad opus reuersus est? Etenim littus quod palæstinæ Aegypto q; prætenditur: per naturã molle, arenis in saxa durescẽtibus asperatur. Paulatim q; cohærescens sibi glarea, perdit tactum, cũ nõ perdat aspectũ. Sed & Italicus eiusdẽ oppidi municeps Christianus aduersum Gaçenses duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutriebat (hoc siquidem in Romanis urbibus iam inde seruatura Romulo): ut propter felicem Sabinarũ raptum, ab ipso quasi consiliorum deo, quadrigæ septeno currant circũitu: & equos partis aduersæ fregisse, uictoria sit. Hic itaq; æmulo suo habente maleficum, qui dæmoniacis quibusdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad cursum: uenit ad beatum Hilarionem: & non tam aduersarium lædi, cẽ q; se defendi obsecrauit. Ineptum uisum est uenerando seni, in huiusce modi nugis orationem perdere. Cumq; subrideret & diceret: Cur enim non magis equorum precium pro salute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille respõdit, functionem esse publicam: & hoc non tam se uelle, cẽ q; cogi: nec posse hominem Christianum uti magicis artibus, sed a seruo Christi potius auxiliũ petere, maxime cõtra Gaçenses aduersarios dei: & nõ tam sibi cẽ q; ecclesiæ Christi insultantes. Rogatus ergo a fratribus qui aderant: scyphum fictilem quo bibere cõsueuerat: aqua iussit impleri, eiq; tradi. Quẽ cũ accepisset Italicus, & stabulũ & equos & aurigas suos, rhedã, carcerũq; repagula aspersit. Mira uulgi expectatio. Nam & aduersarius hoc ipsum irridens diffamauerat: & fautores Italici sibi certam uictoriam pollicentes exultabãt. Igitur dato signo hi aduolant, isti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent: illi preteruolantium terga uix cernũt. Clamor fit uulgi nimius: ita ut ethnici quoq; ipsi cõcreparẽt, Marnas uictus a Christo est. Porro furentes aduersarij, Hilarionem maleficum Christianum ad supplicium poscere. Indubitata ergo uictoria: & illis & multis retro Circensibus plurimis fidei occasio fuit. Eiusdem Gaçensis emporij, oppido uirginem dei uicinus iuuenis deperibat. Qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi, quæ solẽt morituræ uirginitatis esse principia, nihil profecisset: perrexit Memphim: ut confesso uulnere suo, magicis artibus rediret armatus:

ad uirginem

A ad uirginem. Igitur post annũ doctus ab Aesculapij uatibus non remediantis animas, sed dentis: uenit præsumptum animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellæ, tormenta quædã uerborũ, & portẽtosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illico insanire uirgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, indamare nomen adolescentis. Magnitudo quippe amoris se in furorem uerterat. Perducta ergo a parẽtibus ad monasteriũ, seni traditur: ululante statim & cõfitente dæmone: uim sustinui: inuitus abductus sum, cẽ q; bene Memphis somnijs homines deludebã. O cruces, o tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens qui tenet, dimiserit. Tunc senex, grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic quare ausus es ingredi puellã dei? Vt seruarem (inquit) eam uirginem. Tu seruares proditor castitatis? Cur nõ potius in eum, qui te mittebat es ingressus? Vt quid respõdit intrarẽ in eum, qui habebat collegã meũ amoris dæmonem? Noluit autem sanctus anteq; cẽ purgaret uirginem, uel adolescentem, signa iubere perquiri: ne aut solutis incantationibus recessisse dæmon uideretur: aut ipse sermoni eius accommodasse fidem: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: & magis reddita sanitate increpuit uirginem, cur feci sset talia, per quæ dæmon intrare potuisset. Non solum autem in Palæstina, & in uicinis urbibus Aegypti uel Syriæ: sed etiam in longinquis prouincijs fama eius percrebuerat. Nãq; candidatus Constantij imperatoris rutilus coma: & candore corporis indicans prouinciam (inter Saxones quippe & Alemanos gens eius non tam lata, cẽ q; ualida: apud historicos Germania: nũc uero Frãcia uocat'): antiquo, hoc est ab infantia possessus a dæmone, qui noctibus cum ululare, ingemiscere, fremere dẽtibus cõpellebat: secreto ab imperatore euectionem petijt: causam ei simpliciter indicans. Et acceptis ad consularem quoq; Palæstinæ litteris, cũ ingenti honore & comitatu Gaçam deductus est. Qui cum a decurionibus illius loci quæsisset: ubi habitaret Hilarion monachus: territi Gaçenses, & putantes eum ab imperatore missum: ad monasterium adduxerunt: ut & honorem commendato exhiberent: & si quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem esset offensi, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc senex in arenis mollibus: & secum de psalmis nescio quid, submurmurabat. Videnq; tan-
B tam turbam uenientem substitit. Et resalutatis omnibus, manu q; eis benedicens: post horam cæteros abire præcepit, illum uero cum seruis suis, & apparitoribus remanere. Ex oculis eñ eius & uultu, cur uenisset agnouit. Statim ergo ad interrogationem suspensus homo: uix terrã pedibus tangens, & immane rugiens: Syro quo interrogatus fuerat sermone, respondit: Videres de ore barbaro: & qui Francam tantum, & Latinam linguam nouerat, Syra ad purum uerba resonare: ut non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palæstini deesset æloquij. Confessus est itaq; quo in eum intrasset ordine. Et ut interpretes eius intelligerent, qui græcam tantum & latinam linguam nouerant, Græce quoq; eũ interrogauit. Quo similiter & in uerba eadem respondente: multasq; incantationum occasiones, & necessitates magicarũ artium obtendente: Non curo (ait) quomodo intraueris: sed ut exeas in nomine domini nostri Iesu Christi impero. Cũ q; curatus esset: simplicitate rustica decem auri libras offerens, hordeaceum ab eo panẽ accepit: audiens quod qui tali cibo alerentur, aurũ pro luto ducerent. Parum est de hominibus loqui. Bruta quoq; animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur: in quibus Bactrum camelum enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo amplius uiri disten-
tum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, uolubilis lingua turgebat: & super omnem terrorem rugitus personabat immanis. Iussit igitur eum dimitti senex. Statim uero & qui adduxerant: & qui cum sene erant, usq; ad unum omnes defugere. Porro ille solus perrexit obuiam: & fermone Syro: non me (inquit) terres diabole tanta mole corporis. Et in uulpecula, & in camelo unus atq; idem es. Et interim porrecta stabat manu. Ad quem dum furens: & quasi deuoratura eum belua peruenisset, statim corruit: submissi-
sumq; caput terræ coæquauit: mirãtibus cũctis qui aderant: post tantã ferociam tantã subito mãsuetudinem. Docebat autem senex hominum causa, diabolum etiam iumenta corripere, & tanto eorum ardere odio: ut non solum ipsos: sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire.

C Huiuſq; rei proponebat exemplum: quod antecp̃ beatum Iob tentare permitteretur: omnem ſubſtantiam eius interfecerit. Nec mouere quempiam debere, quod domini iuſſione, duo milia porcorum a dæmonibus interfecta ſunt. Siquidem eos qui uiderant: non potuiſſe aliter credere exiſſe de homine tantam dæmonum multitudinem: niſi grandis porcorũ numerus: & quaſi a multis actus pariter corruiſſet. Tempus me deficiet, ſi uoluero uniuerſa ſigna, quæ ab eo perpetrata ſunt dicere. In tantam em̃ a domino fuerat eleuatus gloriam: ut beatus quoq; Antonius audiens conuerſationem eius, ſcriberet ei, libenterq; eius epiſtolas ſumeret. Et ſi quãdo de Syriæ partibus ad ſe languentes perrexiſſent, diceret eis: Quare uos tam longe uexare uoluiſtis, cum habeatis ibi filium meum Hilarionem? Exemplo itaq; eius, per totam Palæſtinam in numerabilia monaſteria eſſe cœperunt, & omnes ad eum monachi certatim currere. Quod ille cernens, laudabat domini gratiam: & pro affectu animi, ſingulos cohortabatur dicens: Præterire figuram huius mundi: Et illam eſſe ueram uitam, quæ uitæ præſentis emeretur incommodo.

Volens autem exemplum eis dare, & humilitatis & officij, ſtatis diebus ante uindemiam luſtrabat cellulas monachorum. Quod poſtcp̃ cognitum eſt a fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circũibant monaſteria, habentes uiaticum ſuum: quia interdum uſq; ad duo milia hominum congregabantur. Sed & procedente tempore: unaquæq; uillula, uicinis monachis ad ſuſceptionem ſanctorum gaudens, cibos offerebat. Quantum autem fuerit in eo ſtudij, ut nullũ fratrẽ cuius humilẽ, cuius pauperẽ præteriret: uel illud indicio eſt, quod uadẽs in deſertum Cades, ad unũ de diſcipulis ſuis uiſendũ, cũ infinito agmine monachorum peruenit Eluſam: eo forte die quo anniuerſaria ſolennitas, omnem oppidi populum in templum Veneris congregauerat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorũ natio dedita eſt. Sed & ipſum oppidum ex magna parte ſemibarbarũ eſt propter loci ſitũ. Igitur audito, quod ſanctus Hilarion præteriret (multos em̃ Saracenorum arreptos a dæmone frequenter curaue
D rat), gregatim ei cum uxoribus & liberis obuiam proceſſere, ſubmittentes colla, & uoce Syra Bærach, id eſt, benedic, indamantes. Quos ille blande humiliterq; ſuſcipiens, obſecrabat, ut deum magis cp̃ lapides colerent. Simulq; ubertim flebat, cœlum ſpectans, & pollicens ſi Chriſto crederent: ad eos ſe crebro eſſe uenturum. Mira dñi gratia: non prius abire paſſi ſunt, cp̃ futuræ ecdeſiæ lineam mitteret: & ſacerdos eorum, ut erat coronatus, Chriſti ſigno denotaretur. Alio quoq; anno cum exiturus eſſet ad uiſenda monaſteria: & digereret in ſchedula: apud quos manere, quos in tranſitu uiſitare deberet: ſcientes monachi quendam de fratribus parciorẽ, ſimulq; cupientes uitio eius mederi, rogabãt, ut apud eum maneret. Et ille: quid (inquit) uultis & uobis iniuriam, & fratri uexationẽ facere? Quod poſtcp̃ frater ille parcus audiuit: & annitẽtibus cunctis: uix ab inuito impetrauit, ut ſuũ quoq; monaſteriũ in manſionũ ordinẽ poneret. Poſt diem ergo decimum uenerunt ad eum: cuſtodibus iam in uinea, qua uenirent illi diſpoſitis: qui cum lapidibus & glebarum iactu, fundæq; uertigine accedentes deterrerent: ſine eſu uuæ, mane omnes profecti ſunt, tidente ſene, & diſſimulante ſcire quod euenerat. Porro ſuſcepti ab alio monacho, cui Sabas uocabulum eſt (debemus quippe parci tacere uocabulum, largi dicere): quia dominicus erat dies, inuitabantur ab eo uniuerſi in uineam: ut ante horam cibi, uuarum paſtu laborem uiæ ſubleuarent. Et ſanctus: Maledictus (ait) qui prius refectionem corporis, cp̃ animæ quæſierit. Oremus, pſallamus, reddamus domino officium, & ſic ad uineam properabitis. Cõpleto itaq; miniſterio, in ſublimi ſtans benedixit uineæ, & ſuas ad paſcendũ dimiſit oues. Erant autem qui ueſcebantur, non minus tribus milibus. Cũq; centum lagenis æſtimata fuiſſet integra adhuc uinea, poſt dies uiginti trecẽtas fecit. Porro ille parcus frater multo minus ſolito colligens: etiam id quod habuerat uerſum in acetum ſero doluit. Hoc multis fratribus ſenex ante futurũ dixerat. Deteſtabatur aũt præcipue monachos, qui infidelitate quadã in futurum reſeruarent ſua: & diligentiã haberent, uel ſumptuũ, uel ueſtitus: aut alicuius earum rerũ quæ cũ ſæculo tranſeunt. Deniq; unũ de fratribus in quinto fere a ſe miliario manentem: quia comperiebat hortuli ſui nimis cautum timidũq; cuſtodem, & pauxillum habere nummorũ, ab oculis abegerat. Qui uolens ſibi reconciliari ſenẽ, frequẽter ueniebat ad fratres, & maxime ad Heſychiũ

quo

A quo ille uehementiſſime delectabatur. Quadã igitur die ciceris faſcem uirentis, ſicut in herbis erat detulit. Quem cum Heſychius poſuiſſet in menſa ad ueſperum: exclamauit ſenex, ſe putorem eius ferre non poſſe: ſimulq; unde eſſet rogauit. Reſpondente autem Heſychio: quod frater quidam primitias agelli ſui, fratribus detuliſſet: Non ſentis, inquit, putorem teterrimum: & in cicere fetere auariciam? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & uide an comedãt. Quod cũ ille iuxta præceptum in præſepe poſuiſſet: exterriti boues, & plus ſolito mugientes, ruptis uinculis in diuerſa fugerunt. Habebat em̃ ſenex hanc gratiam: ut ex odore corporum ueſtiũq;, & earum rerum quas quis tetigerat, ſciret cui dæmoni, uel cui uitio ſubiaceret. Igitur ſexageſimo tertio uitæ ſuæ ãno, cernens grande monaſterium & multitudinem fratrum ſecum habitantiũ: turbaſq; eorum, qui diuerſis languoribus & immundis ſpiritibus occupatos ad ſe deducebãt: ita ut omni genere hominũ ſolitudo per circũitum repleretur: flebat quotidie, & incredibili deſyderio, conuerſationis antiquæ recordabatur. Interrogatus a fratribus, quid haberet: cur ſe cõficeret: Ait, rurſum ad ſæculum redij, & recepi mercedem meam in uita mea. En homines Palæſtinæ & uicinæ prouinciæ, exiſtimãt me alicuius eſſe momenti: & ego ſub prætextu monaſterij, ad diſpenſationem fratrum, uilem ſuppellectilem habeo. Seruabatur autem a fratribus, maxime ab Heſychio, qui miro amore uenerationi ſenis deditus erat. Cũq; ita uixiſſet lugens biennium, Ariſtænetã illa, cuius ſupra fecimus mentionem, præfecti tunc uxor, ſed nihil de præfecti ambitu habẽs, uenit ad eum, uolens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens, uellem (ait) ipſe quoq; ire, ſi non carcere huius monaſterij clauſus tenerer: & ſi eundi fructus eſſet. Biduum em̃ hodie eſt, quod totus mundus tali parente orbatus eſt. Credidit illa, & ſubſtitit. Et poſt paucos dies ueniente nuncio, Antonij dormitionem audiuit. Mirentur alij ſigna quæ fecit. Mirentur incredibilem abſtinentiam, ſcientiam, humilitatem. Ego nihil ita ſtupeo, cp̃ gloriam illũ & honorem calcare potuiſſe. Concurrebant epiſcopi, præſbyteri, clericorum & monachorũ greges, matronæ quoq; Chriſtianorum grandis tentatio, & hinc inde ex urbibus & agris uulgus ignobile: ſed & potentes uiri & iudices, ut benedictum ab eo panẽ uel oleum acciperent. At ille
B nihil aliud, niſi ſolitudinem meditabatur, intantum ut quadam die proficiſci ſtatuerit: & adducto aſello (nimis quippe exeſus ieiunijs, uix ingredi poterat): iter arripere conaretur. Quod cum percrebuiſſet: & quaſi uaſtitas & iuſticium Palæſtinæ indiceretur, plus cp̃ decem milia hominum diuerſæ ætatis & ſexus, ad retinendum eum congregata ſunt. Immobilis ille ad preces, & baculo arenas diſcutiens loquebatur, fallacem dominũ meum non faciam: non poſſum uidere ſubuerſas eccleſias: calcata Chriſti altaria, filiorum meorum ſanguinem. Vniuerſi autẽ qui aderant, intelligebant reuelatum ei quiddam eſſe ſecreti, quod nollet confiteri. Et nihilominus cuſtodiebant eum, ne proficiſceretur. Decreuit ergo, publica omnes uoce conteſtans, nõ cibi ſe, non potus quicp̃ ſumere, niſi dimitteretur. Et poſt ſeptem dies inediæ, tãdem relaxatus, ac uaſedicens plurimis: cum infinito agmine proſequentium, uenit Betilium: ubi pſuaſis turbis ut reuerterentur: elegit quadraginta monachos, qui haberent uiaticum, & poſſent ieiunantes ingredi, id eſt, poſt ſolis occaſum cibũ ſumere. Quinto igit̃ die uenit Peluſiũ, uiſitatiſq; fratribus, qui in uicina eremo erãt: & in loco qui dicitur Lychnos, morabãtur: perrexit poſt triduũ ad caſtrũ Theubatum, ut uideret Dracontium epiſcopum & confeſſorem qui ibi exulabat. Quo incredibiliter conſolato tanti uiri præſentia: poſt aliud triduum multo Babylonẽ labore peruenit, ut uideret Philonem epiſcopum & ipſum confeſſorem. Cõſtantius em̃ rex, Arrianorum fauẽs hæreſi: utrũq; in ea loca deportauerat. Inde egrediens poſt triduũ: uenit ad oppidum Aphroditon: ubi conuento diacono Baiſane: qui locatis camelis & dromedis, ob aquæ in eremo penuriam, conſueuerat euntes ad Antonium ducere: confeſſus eſt fratribus inſtare diem dormitionis beati Antonij: & peruigilem noctẽ in ipſo quo defunctus fuerat loco, a ſe ei debere celebrari. Tribus igitur diebus per uaſtam & horribilem ſolitudinem: tandem ad montem altiſſimũ peruenerunt, repertis ibi duobus monachis, Iſaac & Peluſiano: quorũ Iſaac interpres Antonij fuerat. Et quia ſe præbet occaſio, & ad id loci uenimus, dignum uidetur breui ſermone habitaculũ tãti uiri deſcribere. Saxeus & ſublimis mons per mille circiter paſſus, ad radices ſuas aquas exprimit: quarũ alias arenæ ebibunt: aliæ ad inferiora delapſæ, paulatim riuum efficiunt: ſuper quẽ ex utraq; ripa palmæ innumerabiles: multũ loco & amœnitatis & cõmodi tribuunt. Vide

C res ſenẽ huc atq; illuc cũ diſcipulis beati Antonij diſcurrere. Hic aiebant pſallere, hic orare, hic operari, hic feſſus reſidere ſolitus erat. Has uites, has arbuſculas ipſe plantauit. Illã areolam manibus ſuis ipſe cõpoſuit. Hanc piſcinã ad irrigandũ hortulũ multo ſudore fabricatus eſt. Iſtum ſarculũ ad fodiendũ terrã pluribus annis habuit. Iacebat in ſtratu eius: & quaſi calens adhuc cubile deoſculabat. Erat aũt cellula nõ plus menſuræ p quadrũ tenens, q̃ homo dormiẽs extẽdi poterat. Præterea in ſublimi montis uertice, quaſi per cochleam aſcendẽtibus, arduæ ualde, duæ eiuſdẽ mẽſuræ cellulæ uiſebãtur in quibus uenientiũ frequentiã: & diſcipulorũ ſuorũ contuberniũ fugiens, moratus eſt. Verum hæ in uiuo exciſæ ſaxo, oſtia tantũ addita habebãt. Poſtq̃ aũt ẽ ad hortulũ uenerãt: Videtis, inquit, Iſaac hoc pomariũ arbuſculis cõſitũ, & holeribus uirens. Ante hoc ferme triẽniũ cũ onagrorũ grex uaſtaret: unũ e ductoribꝰ eorũ ſtare iuſſit: baculoq; tundens latera: Quare (inquit) comeditis, quod nõ ſeminaſtis? Et exinde acceptis aquis, ad quas potandas uentitabant, nunq̃ eos nec arbuſculã, nec holera contigiſſe. Præterea rogabat ſenex, ut ſibi locũ tumuli eiꝰ oſtẽderẽt. Qui cũ ſeorſum eũ abduxiſſent: utrũ mõſtrauerint nec ne, ignoratur. Cauſam occultandi iuxta præceptũ Antonij fuiſſe referentes, ne Pergamus, qui in illis locis ditiſſimus erat, ſublato ad uillã ſuã ſancti corpore, martyriũ fabricaretur. Igitur reuerſus ad Aphroditon: duobus ſecum tantũ retentis fratribus, in uicina eremo moratus eſt, tanta abſtinentia & ſilentio: ut tunc primũ ſe cœpiſſe Chriſto ſeruire diceret. Porro iam triennium erat, quod clauſum cœlũ illas terras arefecerat: ut uulgo dicerent, Antonij mortẽ etiã elementa lugere. Nõ latuit fama Hilarionis, accolas quoq; illius loci: & certatim uirilis ac muliebris ſexus ora luridi, & attenuati fame, pluuias a ſeruo Chriſti, id eſt, a beati Antonij ſucceſſore deprecabãtur. Quos ille cernens, mire doluit. Eleuatiſq; in cœlũ oculis, & utraſq; in ſublime erigens palmas: ſtatim impetrauit quod rogauerãt. Ecce aũt ſitiens arenoſaq; regio, poſtq̃ pluuijs irrorata eſt. tãtã ſerpentũ & uenenatorũ animaliũ ex improuiſo ebulliuit multitudinẽ: ut percuſſi innumerabiles, niſi ad Hilarionẽ concurriſſent, ſtatim interirent. Benedicto itaq; oleo, uniuerſi agricolæ atq; paſtores tangentes uulnera, certam ſalutem reſumebant. Videns etiam ibi ſe miris
D honoribus affici, perrexerit Alexandriã: inde ad interiorem Oſam eremũ tranſiturus. Et quia nunq̃ ex quo cœperat eſſe monachus in urbibus manſerat, diuertit ad quoſdã fratres notos ſibi in Brutio, haud procul ab Alexandria: qui cum miro gaudio ſuſcepiſſent ſenẽ, & iam uicina nox eſſet, repente audiunt diſcipulos eius aſinũ ſternere, illũq; parare proficiſci. Itaq; aduoluti pedibus, rogabant ne hoc faceret: & ante limen proſtrati, citius ſe mori q̃ tanto carere hoſpite teſtabantur. Quibus ille reſpondit: idcirco abire feſtino, ne uobis moleſtiã generem. Certe ex poſterioribus cognoſcetis, non ſine cauſa me ſubito ambulaſſe. Igitur altera die Gaçenſes cum lictoribus profecti (nam pridie eũ ueniſſe cognouerãt): intrantes monaſterium, cũ illũ minime inueniſſent: inuicem loquebãtur, Nõne uera ſunt, quæ audiuimus? magus eſt, & futura cognoſcit. Vrbs autẽ Gaça, poſtq̃ profecto de Palæſtina Hilarione, Iulianus in imperiũ ſucceſſerat: deſtructo monaſterio eius, precibus ad imperatorẽ datis, & Hilarionis & Heſychij mortẽ impetrauerat: amboq; ut quærerẽtur, toto orbe ſcriptũ erat. Egreſſus ergo de Brutio, per inuiã ſolitudinem intrauit Oſam, ibiq; anno plus minus exacto, quia illuc quoq; ſua fama præuenerat, quaſi iam in oriente latere nõ poſſet, ubi multi illũ & opinione, & uultu nouerãt: ad ſolas nauigare inſulas cogitabat: ut quem terra uulgauerat, ſaltem maria celarent. Eodẽ ferme tẽpore Hadrianus diſcipulus eius de palæſtina ſuperuenit, dicẽs Iulianũ occiſum, Chriſtianũ impera-
torẽ regnare cœpiſſe, reuerti eũ debere ad monaſterij ſui reliquias. Quod ille audiẽs, deteſtatus eſt: & conducto camelo per uaſtã ſolitudinẽ, peruenit ad maritimã urbẽ Lybiæ Paretoniũ: ubi Hadrianus infelix uolens Palæſtinã reuerti, & priſtinã ſub nomine magiſtri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremũ, cõuaſatis quæ a fratribus ei miſſa detulerat, neſciente illo pfectus eſt. Sup hoc quia alter locus referendi nõ eſt: hoc tantũ dixerim in terrorẽ eorũ, qui magiſtros deſpiciũt, quod poſt aliquantulũ tẽporis cõputruerit morbo regio. Habens igit̃ ſenex Gaçanũ ſecũ, aſcendit claſſem, quæ Siciliã nauigabat. Cũq; uenundato euãgeliorũ codice, quẽ manu ſua adoleſcens ſcripſerat, dare naulũ diſponeret: in medio ferme, Adriæ, naucleri filius arreptus a dæmone, clamare cœpit & dicere: Hilarion ſerue dei: cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi ſpatium donec ad terrã ueniã: ne hic eiectus, præcipiter in abyſ
ſum, Cui

A ſum. Cui ille: Si deꝰ meus (ait) tibi cõcedit ut maneas, mane. Sin autẽ ille te eĩcit, qd mihi inuidiã facis, homini peccatori atq; mẽdico? Hoc aũt dicebat, ne nautæ & negociatores q in naui erant, ſe cũ ad terrã pueniſſent, pderent. Nec multo poſt purgatus eſt puer, patre fidẽ dante, & cæteris q aderant, nulli ſe ſup eius nomine locuturos. Ingreſſus aũt Pachynũ promontoriũ Siciliæ, obtulit nauclero euangeliũ pro ſubuectiõe ſua & Gaçani. Qui nolens accipere, maxime cũ uideret illos, excepto illo codice & his qbus ueſtiti erant, amplius nihil habere: ad extremũ iurat ſe non accepturũ. Sed & ſenex accenſus fiducia pauperis conſcientiæ, in eo magis lætabat̃, & qd nihil haberet ſæculi, & ab accolis illius loci mẽdicus putaret̃. Porro recogitans ne negociatores de oriente ueniẽtes ſe notum facerẽt, ad mediterranea fugit loca, id eſt, uiceſimo a mari miliario: ibiq; in quodã deſerto agello, lignorũ quotidie faſcẽ alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in pxima uilla uenũdato, & ſibi alimoniã, & his q forte ad eos ueniebant, pauxillulũ panis emẽbãt. Sed uere iuxta quod ſcriptũ eſt: Nõ poteſt ciuitas latere ſup montẽ poſita. Scutarius qdã cũ in baſilica beati Petri Romæ torqueret̃: clamauit in eo immũdus ſpiritus, Ante paucos dies Siciliã ingreſſus eſt Hilarion ſeruus Chriſti: & nemo eũ nouit, & putat ſe eſſe ſecretũ: ego uadã & pdã illũ. Statimq; cũ ſeruulis ſuis aſcẽſa in portu naue, appulſus eſt Pachynũ: & deducẽte ſe dæmone, ubi ante tuguriũ ſenis ſe pſtrauit, illico curatus eſt. Hoc initiũ ſignorũ eius in Sicilia: innumerabilẽ ad eũ deinceps ægrotantiũ, ſed & religioſorũ hominũ adduxit multitudinẽ: intantũ, ut de primoribus quidã tumẽs morbo intercutis: eodẽ die quo ad eũ uenerat, curatus ſit. Qui poſtea offerens ei infinita munera, audiuit dictũ ſaluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratis date. Dũ hæc ita gerunt̃ in Sicilia, Heſychius diſcipulus eius, toto ſenẽ orbe quærebat: luſtrans littora, deſerta penetrans. Et hãc tantũ habẽs fiduciã, quia ubicũq; eſſet, diu latere non poſſet. Trãſacto igitur iã triennio, audiuit Methonæ a quodã Iudæo, uilia populis ſcruta uendẽte, pphetã Chriſtianorũ apparuiſſe in Sicilia: tãta miracula & ſigna facientẽ, ut de ueteribus ſanctis deputaret̃. Interrogatus itaq; habitũ eius, inceſſum & linguã, maximeq; ætatẽ, ni-
B hil dicere potuit. Ille eĩ q referebat, famã ad ſe ueniſſe tantũ hois teſtabat̃. Ingreſſus igitur Adriã, pſpero curſu uenit Pachynũ: & in quadã curui littoris uillula, famã ſenis ſciſcitaꝰ, conſona uoce omniũ cognouit ubi eẽt, qd ageret: nihil in eo ita cũctis admirãtibꝰ, q̃ qd poſt tãta ſigna atq; miracula, ne fragmẽ qdẽ panis a quoq̃ in illis locis accepiſſet. Et ne longũ faciã, ſanctꝰ uir Heſychiꝰ ad magiſtri genua, puolutus, plãtaſq; eiꝰ lachrymis rigãs: randẽ ab eo ſubleuatꝰ, poſt biduí triduiq; ſermonẽ audit a Gaçano, nõ poſſe ſenem iã illis habitare regionibꝰ, ſed uelle ad barbaras quaſdã pergere natiões, ubi & nomẽ & ſermo ſuus incognitꝰ foret. Duxit itaq; illũ ad Epidaurũ Dalmatiæ oppidũ, ubi paucis diebꝰ in uicino agello manſitãs, nõ potuit abſcondi. Siquidẽ draco miræ magnitudinis (quos gentili ſermone boas uocant: ab eo qd tã grandes ſint, ut boues glutire ſoleant) omnẽ late uaſtabat, puinciã: & nõ ſolum armenta & pecudes, ſed agricolas quoq; & paſtores tractos ad ſe ui ſpiritus abſorbebat. Cui cũ pyrã iuſſiſſet p̃parari, & oratiõe ad Chriſtũ miſſa, euocato populo, p̃cepiſſet ſtruem lignorũ ſcandere, ignem ſuppoſuit. Tum itaq; cuncta ſpectante plæbe, immanẽ beſtiam concremauit. Vnde æſtuans quid faceret: quo ſe uerteret, aliam parabat fugam: & ſolitarias terras mente perluſtrans, mœrebat quod tacente de ſe lingua, miracula loquerent̃. Ea tẽpeſtate, terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani mortẽ accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos: & quaſi rurſum deus diluuiũ minaretur, uel in antiquũ chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere montium pependerunt. Quod cum uiderent Epidauritani, fremẽtes fluctus & undarum moles, & montes gurgitum littoribus inferri: uerentes quod iam eueniſſe cernebãt, ne oppidum funditus ſubuerteretur: ingreſſi ſunt ad ſenem: & quaſi ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in littore. Qui cum tria crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſq; contra tenderet, incredibile dictu eſt in quãtam altitudinem intumeſcens mare ante eum ſteterit: ac diu fremens, & quaſi ad obicem indignans: paulatim in ſemetipſum relapſum eſt. Hoc Epidaurus & omnis illa regio uſq; hodie prædicat. Matreſq; docent liberos ſuos ad memoriam in poſteros tranſmittẽdam. Vere illud quod ad apoſtolos dictum eſt: Si crediderit̃is, dicetis huic monti, tranſi in mare, & fiet, etiam iuxta litteram impleri poteſt: ſi tamen quis habuerit apoſtolorũ fidem: & talẽ qualem illis habendã dñs imperauit. Quid eĩ intereſt, utrum mons deſcendat in mare: an immenſi undarum montes repente ob-
 tiguerint,

C rigucrint,& ante senis tantũ pedes saxei ex alia parte molliter fluxerint. Mirabatur omnis ci uitas,& magnitudo signi Salonis quoq; percrebuerat. Quod intelligens senex, in breui lembo dam nocte fugit: & inuenta post biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cũq; inter Malcã & Cytheram pyratæ derelicta classe in littore, quæ nõ antemna,sed cõto regitur,duobus haud paruis myoparonibus occurrissent,& denuo hincinde fluctus occurrerẽt:remiges omes qui in naui erãt trepidare, flere,discurrere,p̃parare contos:& quasi nõ sufficeret unus nũcius,certatim seni pyratas adesse dicebant. Quos ille procul intuens subrisit. Et cõuersus ad discipulos dixit: Modicæ,inquit,fidei quare trepidatis? Nũquid plures sunt hi q̃ Pharaonis exercitus? tamen omnes deo uolente submersi sunt. Loquebat hic,& nihilominus spumantibus rostris, hostiles turmæ imminebãt,iactu tãtũ lapidis medio. Stetit ergo in prora nauis,& porrecta cõtra uenie/ tes manu:hucusq; (ait)uenisse sufficiat. O mira rerũ fides,statim resiluere nauiculæ:& impellen tibus contra remis,ad puppim impetus redit. Mirabantur pyratæ,post tergũ se redire nolentes totoq; corporis nixu,ut ad nauigiũ pueniret laborãtes,uelocius multo q̃ uenerant,ad littus se/ rebãtur. Prætermitto cætera:ne uidear in narratiõe signorũ,uolumen extendere. Hoc solum dicã,quod inter Cycladas nauigans, hincinde diamantiũ de urbib9 & uicis,& ad littora concur/ rentiũ,immũdorũ spirituũ uoces audiebãtur. Ingressus ergo Paphum urbẽ Cypri nobilẽ car/ minibus poetarũ:quæ frequẽter terræmotu lapsa:nũc ruinarũ tantũ uestigijs quid olim fuerit ostendit. In secũdo ab urbe miliario habitabat ignobilis,gaudensq; quod paucis diebus quiete uiueret. Verũ nõ ad plenũ uiginti transiere dies,cum per omnẽ illã insulã quicũq; immũdos ha bebãt spirit9,clamare cœperũt,uenisse Hilarionẽ seruũ Christi:& ad eũ se debere,pperare. Hoc Salamina,hoc Curiũ,hoc Lapetha,& urbes reliquæ cõclamabãt,plærisq; asserẽtib9 scire se qdẽ Hilarionẽ,& uere illũ esse famulũ dei, sed ubi esset ignorare. Intra triginta igitur nec multo am/ plius dies,ducenti ferme:tam uiri q̃ mulieres,ad eum congregati sunt. Quos cum uidisset,do/ lens quod se non paterentur quiescere,& quodammodo in ultionẽ sui sæuiens: tanta eos ora/ tionum instantia flagellauit:ut quidam statim,alij post biduum triduumue: omnes uero intra unam hebdomadã curarentur. Manens itaq; ibi biennio, & semper de fuga cogitans,He/ sychiũ ad se ueris tẽpore reuersurũ,Palæstinã ad salutationẽ fratrũ & monasterij sui cineres ui/ sendos misit. Qui cũ reuertisset, cupienti rursum ad Aegyptũ nauigare,hoc est ad ea loca, quæ uocãtur Bucolia,eo quod nullus ibi Christianorũ esset,sed barbara tantũ & ferox natio:suasit ut in ipsa magis insula ad secretiorẽ locũ cõscenderet. Quẽ cũ diu lustrãs omnia repperisset,per/ duxit eũ duodecim milibus a mari procul inter secretos asperosq; montes:& quo uix reptãdo manibus genubusq; posset ascẽdi. Qui introgressus,cõtemplatus quidẽ est terribilẽ ualde & re/ motũ locũ,arboribusq; hincinde circũdatũ,habentẽ etiã aquas de supcilio collis irriguas,& hor tulũ peramœnũ,& pomaria plurima:quorũ fructũ nũq̃ in cibo sumpsit:sed & antiqssimi iuxta tẽpli ruinã:ex quo (ut ipe referebat & eius discipuli testantur) tam innũerabiliũ p noctes & dies dæmonũ uoces resonabant,ut exercitum crederes. Quo ille ualde delectatus,quod scilicet anta gonistas haberet in proximo: habitauit ibi per annos quinq;,& sæpe inuisente se Hesychio,in hoc extremo iam uitæ suæ tẽpore refocillatus est,quod,ppter asperitatẽ difficultatẽq; loci & um brarũ (ut ferebat uulgo)multitudinẽ:aut nullus,aut rarus ad se uel posset,uel auderet ascende/ re. Quodã aũt die egressus hortulũ,uidit hominẽ toto corpore paralyticũ iacentẽ ante fores. Interrogauitq; Hesychiũ quisnã esset,uel quomodo fuisset adductus. Qui respondens ait:p̃cu ratorẽ se fuisse uillulæ:ad cuius cõfinia hortulus quoq; in quo ipsi erant,pertineret. Et ille colla/ chrymãs tendẽsq; ad iacentẽ manũ. Tibi(inqt)dico in noie dñi nostri Iesu Christi,surge & am/ bula. Mira uelocitas. Adhuc uerba in ore loquẽtis uoluebãtur:& iam membra solidata ad stan dũ hominẽ surrigebãt. Quod postq̃ auditũ est,etiã difficultatẽ loci, & iter inuiũ plurimorum uicit necessitas. Nihil per circũitũ cunctis uillis obseruãtibus,q̃ ne quo modo elaberet. Dissemi nauerat enim hoc de eo rumor diu eũ in eodẽ loco manere nõ posse. Q d'ille non leuitate quadã aut puerili sensu uictus faciebat,sed honorẽ fugiens & importunitatẽ. Semper enim silentiũ & ui tam ignobilẽ desyderabat. Igit octogesimo ætatis suæ ãno cũ absens esset Hesychius:quasi testamẽti uice breuem manu ,ppria scripsit epistolã,oẽs diuitias suas ei derelinquẽs. Euãgelium scilicet,& tunicã sacceã,cucullã & palliolũ. Nã minister eius ante paucos dies obierat. Venerunt itaq; ad

A it aq; ad ægrotantẽ de Papho multi religiosi uiri:& maxime quod eũ dixisse audierant, iã se ad dñm migraturũ,& de corporis uinculis liberãdũ. Sed & Cõstantia quædã sancta fœmina, cui9 generũ & filiam de morte liberauerat unctione olei:quos omnes adiurauit: ut ne puncto qui/ dem horæ post mortem reseruaretur:sed statim eum in eodem hortulo terra operirẽt,sicut ue/ stitus erat in tunica cilicina & cuculla,& sago rustico. Iamq; modicus calor tepebat in corpo/ re,nec præter sensum quicq̃ uiui hominis supererat:& tamen apertis oculis loquebatur: Egre/ dere quid times? egredere anima mea quid dubitas? Septuaginta prope ãnis seruisti Christo, & mortẽ times? In hæc uerba exhalauit spiritum. Statimq; humo obrutum,ante urbi sepultũ, q̃ mortuum nunciauerũt. Quod postq̃ Palæstinæ sanctus uir audiuit Hesychius,perrexit ad Cyprum:& simulans se uelle habitare in eodem hortulo:ut diligentis custodiæ suspitionem accolis tolleret:cum ingenti uitæ suæ periculo,post decem fere menses corpus eius furatus est. Quod Maioniã deferens,totis monachorũ & oppidorũ turbis prosequẽtibus:in antiquo mo/ nasterio condidit,illæsa tunica,cuculla & palliolo:& toto corpore quasi adhuc uiueret,integro: tantisq; fragrante odoribus,ut delibutum unguentis putaretur. Non mihi uidetur in calce libri tacenda Constantiæ illius sanctissimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad se nuncio, quod corpusculum Hilarionis Palæstinæ esset,statim exanimata est:ueram in seruum dei dilectionẽ etiam morte comprobans. Erat em̃ solita peruigiles in sepulchro eius nocteis ducere: & quasi cũ præsente ad adiuuãdas orationes suas sermocionari. Cernas usq; hodie mirã inter Palæsti/ nos & Cyprios cõtentionẽ:his corp9 Hilarionis,illis spiritũ se habere certãtib9. Et tamẽ in utriusq; locis magna q̃tidie signa fiũt,sed magis in hortulo Cypri, forsitan qa plus illũ locũ dilexerit.

ARGVMENTVM ET SCHOLIA.

Depinxit solitarium,depinxit celebrem, depingit hic captiuũ & agitatum. Lusit & in hoc argumen/ to,ingenij exercitandi gratia. Cæterũ uarietatẽ lectiõis,apparet nõ casu, sed studio alicui9 accidisse.

B Vi nauali.) Hanc græci uocãt ναυμαχίαν, Subsignificat aũt hoc argumentũ nõ esse seriũ, sed exercitandi stili causa sumptum. Ferreas manus,) Harpagones uocant, quibus in/ iectis attrahunt nauim,cõmissuri. Cui meus sermo sup.) Ruffinũ ni fallor significat, a quo omnia illius carpebantur. Fugientem me.) Mutarat enim locum,cedens aduersa rio,sicut alibi testatus est. Ab aduentu.) Opus quod hic pollicetur de claris scriptori/ bus, reperies suo tomo. Et postq̃ ad Christianos principes.) Quid diceres Hieronyme,si nunc uideres ecclesiam, tot regnis, tot opibus, tot bellis, tot fœderibus, pene obrutam. Maronias.) Qui dam habebant Maronianus, sed deprauate. Apud Ptolemæum legimus Maioniam,& cõuenit locus. Papæ Euagrij.) Hunc ostendit & alias sibi subsidio fuisse. Malchus.) Hebræis מֶלֶךְ sonat regem. Inde libri Malachim dicuntur. Thebastonis indigena.) Hic locus non uno modo deprauatus fuit. E uestigijs puto legendum esse ad hunc modum. Syrus & natione & lingua & reuera ἀυτόχθων. Porro indi gena eius loci, asscripserat aliquis,uolens exponere,quid esset ἀυτόχθων. Chalcidos.) Chalcis est ad septentrionem Syriæ: Essa seu Issa littoralis est. Imma interior ad orientem. Tenebrosior solito.) In omnibus exemplaribus pro solito habebatur solitudo. Et ,pnubante nobis.) Pronubæ est dictare uer/ ba nuptialia, bene ominata. At qui hic malis ominibus inibatur matrimoniũ, ut uterq; alterũ detestaret, pronubari dixit, ,p pronubæ officio fungi. Ob mœstitiam.) Quidã habebãt iusticiã, alij tristiciã: mihi mœsticiam magis probatur. Rursus cum timore.) Locus hic plane deprauatus est, nec unomodo. Vide num sic legẽdũ sit, Rursum timore labor, lingua balbutit,& quasi clamante domino, mutire nõ au deo. Vt sensus sit, Malchũ inter narrãdum pati denuo, quod olim in ipsa re fuisset passus. Aut sic, timo re labor, lingua balbutit,& clamante dño mutire non audeo. Vt intelligas eum euocanti dño præ metu nõ ausum fuisse respondere. Dromedarios.) Dromos em̃ græce cursus est. Præteritos cibos.) Ru/ minant enim cameli, Sed uide num præstet legere prætritos. Sitarcia.) σῖτος cibus,& ἀρκεῖν sufficere.

DE VITA MALCHI CAPTIVI MONACHI.

QVi nauali prælio dimicaturi sunt,ante in portu & in tranquillo mari flectunt gu/ bernacula,remos trahunt,ferreas manus,& uncos præparant:dispositũq; per ta/ bulata militem,pendente gradu,& labente uestigio stare firmiter consuescunt:ut quod in simulacro pugnæ didicerint: in uero certamine non perhorrescant. Ita & ego qui diu tacui(silere quippe me fecit,cui meus sermo suppliciũ est)prius exerceri cupio in par uo opere:& ueluti quandã rubiginẽ linguæ abstergere:ut uenire possim ad latiorem historiam. Scribere enim disposui(si tamen uitam dominus dederit,& si uituperatores mei saltem fugien tem me,& inclusum persequi desierint)ab aduẽtu saluatoris usq; ad nostram ætatem, id est,ab apostolis, usq; ad nostri temporis fecem: quomodo & per quos Christi ecclesia nata sit: & ad/

ulta psecutiõibus

C ulta,perſecutionibus creuerit:martyrijs coronata ſit: Et poſtꝙ ad Chriſtianos principes uenit, potentia quidem & diuitijs maior,ſed uirtutibus minor facta ſit. Verũ hæc alias. Nunc quod imminet explicemus.Maronias triginta ferme milibus ab Antiochia urbe Syriæ, haud gran/dis ad orientem diſtat uiculus.Hic poſt multos,uel dominos,uel patronos:dum ego adoleſcen tulus morarer in Syria:ad papæ Euagrij neceſſarij mei poſſeſſionem deuolutus eſt: quem ideir co nunc nominaui:ut oſtenderem, unde noſſem quod ſcripturus ſum. Erat igitur illic quidam ſenex nomine Malchus(quem nos latine regem poſſumus dicere),Syrus natione & lingua: & reuera αὐτόχθων, Anus quoq; in eius contubernio ualde decrepita: & iam morti proxima ui debatur: tam ſtudioſe ambo religioſi: & ſic eccleſiæ limen terentes: ut Zachariam & Heli/ çabeth de euangelio crederes:niſi quod Iohannes in medio non erat.De his cum curioſe ab ac colis quærerem,quæ nam eſſet eorum copula,matrimonij,ſanguinis,an ſpiritus: oĩes uoce cõ/ſona,ſanctos & deo placitos:& mira neſcio quæ reſpõdebant. Qua cupiditate illectus,adortus ſum hominem:& curioſius ſciſcitans rerum fidem:hæc ab eo accepi.Ego,inquit, mi nate Maro/niaci agelli colonus:ſed ſolus parentibus fui.Qui cum me quaſi ſtirpem generis ſui: & hæredẽ familiæ ſuæ ad nuptias cogerent:monachum potius me uelle eſſe reſpondi.Quantis pater mi nis,quantis mater blanditijs perſecuti ſint, ut pudicitiam proderem: hæc res ſola indicio eſt. quod & domum & parentes fugi.Et quia ad orientem ire non poteram propter uicinam Perſi dem,& Romanorum militum cuſtodiam:ad occidentẽ uerti pedes:pauxillulũ neſcio quid por tans uiatici:quod me ab inopia tantum defenſaret.Quid multa? Perueni tandem ad eremum Chalcidos: quæ inter Immã & Eſſam magis ad auſtrũ ſita eſt. Ibi repertis monachis, eorũ me magiſterio tradidi,manuum labore uictum quæritans, laſciuiamq; carnis refrenans ieiunijs. Poſt multos annos incidit mihi deſyderiũ, ut ad patriam pergerem.Et dum adhuc uiueret ma ter(iam enim patrem mortuum audieram):ſolarer uiduitatem eius: & exinde uenundata poſ/ſeſſiuncula: partem erogarem pauperibus: partem monaſterio conſtituerem(quid erubeſco
D confiteri infidelitatẽ meam?) :partem in ſumptuum meorum ſolatia reſeruarem.Clamare cœ/pit abbas meus diaboli eſſe tentationem,& ſub honeſtæ rei occaſione, latere antiqui hoſtis inſi dias.Hoc eſſe reuerti canem ad uomitum ſuum.Sic multos monachorum eſſe deceptos,nuſqꝫ diabolum aperta fronte ſe prodere. Proponebat mihi exẽpla de ſcripturis plurima: inter quæ illud,quod initio Adam quoq; & Euam ſpe diuinitatis ſupplantauerit. Et cũ perſuadere non poſſet:prouolutus genubus obſecrabat,ne ſe deſereret,ne me perderem:nec aratrum tenens, poſt tergum reſpicerem. Væ miſero mihi,uici monitorem peſſima uictoria, putans illum non meam ſalutem,ſed ſuum ſolatium quærere.Proſecutus ergo me de monaſterio,quaſi funus eſ ferret:& ad extremum ualedicens: Video(ait)te fili Satanæ cauterio notatũ:non quæro cauſas, excuſationes non recipio.Ouis quæ de ouilibus egreditur,lupi ſtatim morſibus patet. De Be/ria ad Eſſam pergentibus: uicina eſt publico itineri ſolitudo, per quã Saraceni incertis ſedibus huc atq; illuc ſemper uagantur. Quæ ſuſpitio frequentiam in illis locis uiatorum congregat:ut imminens periculum auxilio mutuo declinetur.Erant in comitatu meo uiri, fœminæ, ſenes, iu/uenes,paruuli,numero circiter ſeptuaginta.Et ecce ſubito equorũ camelorũq; ſeſſores Iſmaeli/tæ irruunt,crinitis uittatiſq; capitibus,ac ſeminudo corpore,pallia & latas,caligas trahẽtes,pen debant ex humero pharetræ,laxos arcus uibrantes,haſtilia longa portabant. Non em̃ ad pu/gnandum,ſed ad prædam uenerant.Rapimur,diſpergimur,in diuerſa trahimur. Ego em̃ lõgo poſtliminio hæreditarius poſſeſſor:& ſero mei conſilij pœnitẽs,cum altera mulierecula in unius heri ſeruitutem ſortitus uenio.Ducimur,immo portamur ſublimes in camelis,& per uaſtã ere/mum ſemp ruinam timẽtes,pendemus potius ꝙ̃ ſedemus.Carnes ſemicrudæ cibus,& lac came lorum potus erat. Tandem grandi amne tranſmiſſo:peruenimus ad interiorem ſolitudinem, ubi dominã liberoſq; ex more gentis adorare iuſſi,ceruices flectimus.Hic quaſi clauſus carcere, mutato habitu,id eſt,nudus ambulare diſco.Nam aeris quoq; intemperies:nihil aliud præter pudenda uelari patiebatur.Traduntur mihi paſcendæ oues:& in malorum comparatione hoc fruor ſolatio, quod dominos meos, & conſeruos rarius uideo. Videbar mihi aliquid habe/re ſancti Iacob. Recordabar Moyſi: qui & ipſi in eremo quondam fuere paſtores. Veſce/bar recenti

A bar recenti caſeo & lacte. Orabam iugiter, canebam pſalmos, quos in monaſterio didice/ram. Delectabat me captiuitas mea. Agebam dei iudicio gratias, quod monachum quem in patria fueram perditurus, in eremo inueneram. O nihil unꝙ̃ tutum apud diabolum.O multiplices & ineffabiles eius inſidiæ. Sic quoq; latentem me inuenit inuidia. Dominus ui dens gregem ſuum creſcere: nihilꝙ̃ in me deprehendens fraudulentiæ (ſciebam enim Apo/ſtolum præcepiſſe: Dominis ſic quaſi deo fideliter ſeruiendum),& uolens me remunerare, quo fidum ſibi magis faceret: tradidit mihi illam conſeruam meam,aliquando captiuam. Et cum ego refutarem,diceremq; me Chriſtianum:nec licere mihi uxorem uiuentis mariti accipe/re(ſiquidem captus nobiſcum uir eius,ab alio domino fuerat abductus):rurſus ferus ille & im/placabilis in furorem uerſus,euaginato me cœpit petere gladio.Et niſi confeſtim brachia ten/dens mulierem præoccupaſſem: ilico fudiſſet ſanguinẽ. Iam igitur uenerat tenebroſior ſolito, & mihi nimium matura nox. Duco in ſpeluncam ſemirutam,nouam coniugem: & pronubãte nobis mœſticia,uterq; deteſtamur alterũ,nec fatemur. Tunc uere ſenſi captiuitatem meam,pro ſtratuſq; humi,monachũ cœpi plangere,quem perdebam,dicens:Huccine miſer ſeruatus ſum? Ad hoc me mea ſcelera perduxerunt:ut incaneſcente iam capite, uirgo maritus fierem? Quid prodeſt parentes,patriam,rem familiarem contempſiſſe pro domino:ſi hoc facio,quod ne face/rem,illa contempſi:niſi quod forte propterea hæc ſuſtineo,quia patriam deſyderaui? Quid agi mus anima? perimus an uincimus? Expectamus manum domini,an proprio mucrone confo/dimur? Verte in te gladium,tua magis mors timenda eſt,ꝙ̃ corporis.Habet & ſeruata pudici/tia ſuum martyrium:iaceat inſepultus Chriſti teſtis in eremo:ipſe mihi ero perſecutor & mar/tyr.Sic fatus,eduxi in tenebris quoq; micantem gladium:& acumine contra me uerſo,Vale in/quam infelix mulier:habeto me martyrem potius,ꝙ̃ maritum, Tunc illa pedibus meis prouo luta: Precor te(inquit)per Ieſum Chriſtum: & per huius horæ neceſſitatẽ adiuro, ne effundas ſanguinem tuum in crimen meum. Vel ſi mori placet: in me primum uerte mucronem: Sic
B nobis potius coniungamur.Etiam ſi uir meus ad me redierit,ſeruarem caſtitatem,quam me ca ptiuitas docuit,uel interirem potius ꝙ̃ perderem.Cur moreris, ne mihi iungaris? Ego more/rer,ſi mihi iungi uelles. Habeto me coniugem pudicitiæ: & magis animæ copulam amato, ꝙ̃ corporis. Sperent domini maritum,Chriſtus nouerit fratrem.Facile ſuadebimus nuptias, cum nos uiderint ſic amare.Fateor,inquit,obſtupui:& admiratus uirtutem fœminæ, cõiugem plus amaui.Nunꝙ̃ tamen illius nudum corpus intuitus ſum:nunꝙ̃ eius carnem attigi:timens in pa ce perdere,quod in prælio ſeruaueram. Tranſeunt in tali matrimonio dies plurimi,amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ.Nulla fugæ ſuſpitio:interdum & menſe toto aberam fidus gre/gis paſtor per ſolitudinem.Poſt grande interuallum dum ſolus in eremo ſedeo: & præter cœ/lum terrãq; nihil uideo: cœpi mecum tacitus uoluere:& inter multa,contubernij quoq; mona/chorum recordari: maximeq; uultũ patris mei,qui me erudierat, tenuerat, perdideratq;. Sicq; cogitãs,aſpicio formicarum gregem anguſto calle feruere: ferre onera maiora,ꝙ̃ corpora.Aliæ herbarum quædam ſemina forcipe oris trahebant:aliæ egerebant humum de foueis: & aqua/rum meatus aggeribus excludebant.Illæ uenturæ hyemis memores:ne madefacta humus in herbam horrea uerteret:illata ſemina præcidebant. Hæ luctu celebri, corpora defuncta depor/tabant. Quodq; magis mirum eſt in tanto agmine,egrediens non obſtabat intranti: quin po/tius ſi quam uidiſſent ſub faſce & onere concidiſſe,ſuppoſitis humeris adiuuabant.Quid mul/ta? Pulchrũ mihi ſpectaculũ dies illa tribuit. Vnde recordatus Salomonis,ad formicarũ ſoler/tiã nos mittentis, & pigras mẽtes tali exemplo ſuſcitãtis:cœpi tedere captiuitatis,& monaſterij cellulas quærere: ac formicarũ illarum ſimilitudinem deſyderare: ubi laboratur in medium: cũq; nihil cuiuſꝙ̃ proprium ſit: omnium omnia ſunt. Regreſſo ad cubile occurrit mulier: tri/ſticiam animi diſſimulare non potui. Rogat cur ita exanimatus ſim. Audit cauſas: horta/tur fugam. Peto ſilentij fidem, non aſpernatur, & iugi ſuſurro inter ſpem & metum medij fluctuamur. Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis. Quibus occiſis,utres facio, eorumq; carnes uiatico præparo. Et primo ueſperi,putantibus nos dominis ſecreto cubita/re;inuadimus

C re: inuadimus iter: utres & partes carnium portantes. Cumq; peruenissemus ad fluuium (nam decem milibus aberat): inflatis cõscensisq; utribus, aquis nos credimus, paulatim pedibus subremigantes: ut deorsum nos flumine deferente, & multo longius cẽ conscenderamus, in alteram nos exponente ripam: uestigium sequentes perderent. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapsæ, uix tridui cibum pollicebantur. Bibimus usq; ad satietatem, futuræ nos siti præparantes. Currimus, post tergum semper aspicimus: & magis noctibus prouehimus, cẽ diebus: uel ꝓpter insidias late uagantium Saracenorum, uel ꝓpter ardorem solis nimiũ. Pauesco miser etiã referens, & si tota mẽte securus: toto tamẽ corpore perhorresco. Post díẽ uero tertiũ: dubio ꝓspectu procul aspicimus duos camelis insidentes uenire concitos. Stat timq; mens mali præsaga: putare cœpit dominum, meditari mortem, solem cernere nigrescentem. Dumq; timemus, & uestigijs nos proditos per arenas intelligimus: offertur ad dexteram specus, longe sub terram penetrans. Igitur timentes uenenata animalia (nam solent uiperæ, reguli, & scorpiones, cæteraq; huiusce modi, feruorem solis declinãtia, umbrã petere): intrauimus quidẽ speluncã: sed statim in ipso introitu sinistræ nos foueæ credimus: nequacẽ ultra ꝓgrediẽtes: ne dum mortem fugimus, incurramus in mortem. Illudq; nobiscum reputantes, si iuuat dominus miseros, habemus salutem. Si despicit peccatores, habemus sepulchrũ. Quid putas fuisse nobis animi? quid terroris: cum ante specum haud procul starẽt dominus & conseruus, & uestigio indice iam ad latebras peruenissent? O multo grauior expectata, cẽ illata mors. Rursus cum timore & labore lingua balbutit: & quasi damante domino, mutire non audeo. Mittit seruum, ut nos de specu trahat: ipse camelos tenet, & euaginato gladio, nostrum expectat aduentum. Interea tribus fere uel quatuor cubitis introgresso famulo: nobis ex occulto tergum eius uidentibus (nam oculorum istiusmodi natura est: ut post solem umbram intrantibus, cæca sint omnia): uox per antrum sonat: Exite furciferi, exite morituri. Quid statis? quid moramini? Exite. Dominus uocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur: & ecce per tenebras aspicimus leænam inuasisse hominem, & gutture suffocatum, cruentum intro trahere. Iesu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij fuit? Spectabamus domino nesciente, hostem nostrum perire. Qui cum uideret illum moras facere, suspicatus est duos uni resistere. Sed iram differre non ualens: sicut tenebat gladium ad speluncam uenit: & furore rabido serui increpans uecordiam: prius a fera est tentus cẽ ad nostras latebras peueniret. Qui sunt qui hoc crederent: ut ante os nostrũ, bestia pro nobis dimicaret? Sublato autẽ illo metu: similis ante oculos nostros uersabatur interitus: nisi quod tutius erat rabiem leonis, cẽ iram hominis sustinere. Pauemus intrinsecus: & ne mouere quidem nos ausi, præstolabamur euentum rei: inter tanta pericula, pudicitiæ tantum cõscientia pro muro septi. Leæna insidias cauens, & uisam esse se sentiens, apprehensos mordicus catulos effert, nobisq; cedit hospitium. Neq; tamen satis creduli, statim erumpimus: sed expectantes diu, & egredi cogitantes: illius nobis figurabamus occursum. Sublato ergo horrore, & alia transacta die egredimur ad uesperã: uidimusq; camelos (quos ob niD miam uelocitatem dromedarios uocant) præteritos cibos in ore uoluere: & in aluum missos iterum retrahere. Quibus ascensis, & noua sitarcia, id est, ãnona refocillati: decima tãdem die ad Romana per desertum castra uenimus. Oblatiq; tribuno, rem ordine pandimus: inde transmissi ad Sabinum Mesopotamiæ ducem: camelorũ precium accepimus. Et quia iam abbas ille meus dormierat in domino: ad hæc delatus loca me monachis reddo, hanc trado uirginibus, diligens eam ut sororem: nõ tamẽ ei me credens ut sorori. Hæc mihi senex Malchus adolescentulo retulit. Hæc ego uobis narraui senex, & castis historiam castitatis expono. Virgines castitatem custodire exhortor. Vos narrate posteris: ut sciant inter gladios, & inter deserta & bestias, pudicitiam nuncẽ esse captiuam: & hominem Christo deditum posse mori, non posse superari.

PRIMI TOMI FINIS.

HIERONYMI EPISTOLA AD DEXTRUM PRAETORIO PRAEFECTUM, E LATINA LINGUA IN GRAECAM TRANSLATA.

HIERONYMUS DEXTRO.

HOrtaris, Dexter, ut Tranquillū sequens, ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram, & quod ille in enumerandis gētilium litterarum uiris fecit illustribus, ego in nostris faciam, id est, ut a passione Christi, usq; ad decimūquartum Theodosij imperatoris annū, omnes qui de scripturis sanctis memoriæ aliquid prodiderunt, tibi breuiter exponam. Fecerunt quidē hoc idem apud Græcos, Hermippus peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus uir, & longe omnium doctissimus, Aristoxenus musicus. Apud latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cuius nos exemplū uis prouocare Tranquillus. Sed nō mea & illorum similis est conditio, illi enim ueteres historias annalesq; replicantes, potuerunt quasi de ingenti prato, paruam opusculi sui coronam texere. Ego quid acturus, qui nullum præuium sequens, pessimum, ut dicitur, magistrum memetipsum habeo? Quāquam Eusebius Pamphili, in decem ecclesiasticæ historiæ libris, maximo nobis adiumento fuerit, & singulorum de quibus scripturi sumus uolumina, ætates authorum suorum sæpe testātur. Itaq; dn̄m Iesum Christū p̄cor, ut quod Cicero tuus q in arce Romanæ stetit eloquētiæ, nō est facere dedignatus in Bruto, oratorū latinæ linguæ texens catalogū, id ego in ecclesiæ illi⁹ scriptorib⁹ enumerādis, digne cohortatiōe tua impleam. Si qui autem de his qui usq; hodie scriptitant, a me in hoc uolumine prætermissi sunt, sibi magis q̄ mihi debent imputare. Neq; enim celantes scripta sua, de his quæ nō legi, nosse potui. Et quod alijs forsitā sit notū, mihi in hoc terrarū angulo fuerit ignotū. Certe cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silentij dispendio suspirabunt. Discant ergo Celsus, Porphyri⁹, Iulianus, rabidi aduersus Christū canes, discāt eorum sectatores, qui putāt ecclesiam, nullos philosophos & eloquētes, nullos habuisse doctores, quanti & quales uiri eā fundauerint, extruxerint, & ornauerint,

ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΔΕΞΤΡΟΝ ΕΠΑΡΧΟΝ ΠΡΑΙΤΩΡΙΩι ΑΠΟ ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΕΤΑΒΛΗΘΕΙΣΑ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΔΕΞΤΡΩι

Προτρέπῃ, δέξτερ, ὥστε τραγκύλλῳ ἑπόμενόν με, τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφέας κατὰ τάξιν ἐκθέσθαι, καὶ ὅπερ ἐκεῖνος ἀπαριθμούμενος τοὺς περιφανεῖς ἄνδρας, τοὺς τὰ ἐθνικὰ συντάξαντας πεποίηκε, κἀγὼ ἐν τοῖς ἡμετέροις ποιήσω, τοῦτ' ἔστιν, ἀπὸ τοῦ πάθους τοῦ σωτῆρος ἄχρι τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, πάντας τοὺς ἐκ τῶν θείων γραφῶν συγγραψαμένους τι, καὶ τῇ μνήμῃ παραδεδωκότας, διὰ βραχέων φανερώσω. πεποιήκασι μὲν οὖν τοῦτ' αὐτὸ, παρὰ τοῖς ἕλλησιν, ἕρμιππος περιπατητικὸς, ἀντίγονος καρύστιος, σάτυρος ἀνὴρ πολυμαθὴς, καὶ πολλῶν πάνυ διδασκαλικώτερος, ἀριστόξενος μουσικός. παρὰ δὲ τοῖς ῥωμαίοις, βάρρων, σάντας, νέπως, ὑγῖνος, ἐφ' οὗ εἰς ὑπόδειγμα ἡμᾶς προκαλεῖσθαι βούλει, τραγκύλλος. ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐμοῦ κἀκείνων ὁμοία ἡ αἵρεσις, ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, παλαιὰς ἱστορίας καὶ τὰ ἑκάστου ἔτους ἀνακυκλοῦντες συντάγματα, ἐδυνήθησαν ὡσανεὶ ἐκ μεγάλου λειμῶνος, ἐλάχιστον γοῦν τῷ οἰκείου ἔργου στέφανον πλέξαι. ἐγὼ δὲ, τί διαπράξομαι, ἡγουμένῳ ἑπόμενος οὐδενί, ἀλλ' ἐμαυτὸν κάκιστον, ὡς ὁ λόγος φησί, διδάσκαλον ἔχων. εἰ καὶ τὰ μάλιστα εὐσέβιος ὁ παμφίλου εἰς δέκα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βίβλους, μεγίστην ἡμῖν παρέσχετο βοήθειαν, καὶ τὰ ἑκάστου περὶ ὧν συγγράφειν μέλλομεν τεύχη, ὑπὲρ τῶν οἰκείων τὴν μαρτυρίαν παρέξουσι χρόνων. τοιγαροῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν δέομαι, ἵν' ὅπερ ὁ σὸς κικέρων, ὁ ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς ῥωμαϊκῆς εὐγλωττίας ἱστάμενος, ποιῆσαι οὐκ ἀπηξίωσεν εἰς βροῦτον, τὸν τῶν ῥητόρων τῇ ῥωμαϊκῇ γλώττῃ συντάττων κατάλογον, τοῦτ' ἐγὼ ἐν τῷ ἀπαριθμήσασθαι τοὺς συγγραφέας τῆς αὐτῷ ἐκκλησίας, ἐκπληρώσω διὰ τῆς σῆς προτροπῆς. εἰ δέ τινες, ἐκ τῶν ἄχρι τήμερον συγγεγραμμένων παρ' ἐμοῦ ἐν τῷδε τῷ τεύχει παρελείφθησαν, ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ ἐμοὶ ἐπιγραφέτωσαν. οὐ δὲ γὰρ ἀποκρυπτόντων αὐτῶν τὰ ἴδια συγγράμματα, γνῶναι ἐδυνήθην οἷς οὐκ ἐνέτυχον, καὶ ὅπερ ἄλλοις ἐσθ' ὅτε γνωστὸν τυγχάνει, ἐμοὶ ἐν τῇ τοῦ κόσμου τούτου γωνίᾳ, ἄγνωστον ὑπῆρξεν. ὅμως ὅταν κατάδηλοι διὰ τῶν οἰκείων γένωνται συγγραμμάτων, οὐχ ὡς τὰ μέγιστα βλαβέντες τὴν ἡμετέραν ἐπιστενάζουσι σιωπήν. μαθέτωσαν τοιγαροῦν κέλσος, πορφύριος, ἰουλιανός, οἱ λυσσώδεις κατὰ χριστοῦ κύνες, μαθέτωσαν οἱ τούτων ἀκόλουθοι, οἱ νομίζοντες τὴν ἐκκλησίαν, μήτε φιλοσόφους καὶ εὐφραδεῖς, μήτε τινὰς ἐσχηκέναι διδασκάλους, ὅσοι καὶ πηλίκοι ἄνδρες, ταύτην θεμελιώσαντες, ᾠκοδόμησάν

vale in dño ieſu Chro

& deſinant fidē noſtrā, ruſticæ tantū ſimplicitatis arguere, ſuamq; potius impitiā agnoſcant.

SImon Petrus filius Ioānis, prouinciæ Galileæ, uico Bethſaida, frater Andreæ apoſtoli, & princeps apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & p̄dicationē diſperſionis eorū qui de circūciſione crediderāt, in Pōto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſcdo Claudij anno, ad expugnādū Simonē magū Rhomā pgit, ibiq; uiginti qnq; ānis, cathedrā ſacerdotalē tenuit, uſq; ad ultimum annū Neronis, id eſt, decimū quartū, A. q̄ & affix⁹ cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram uerſo, & in ſublime pedibus elcuatis, aſſerens ſe indignū, ut ſic crucifigeretur, ut dominus ſuus. Scripſit duas epiſtolas, quæ catholicæ nominātur, quarum ſecunda a plærisq; eius eſſe negatur, propter ſtili cum priore diſſonantiam. Sed & euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autē eius e quibus unus actorum eius inſcribitur, alius euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputant. Sepultus Rhomæ in uaticano iuxta uiā triūphalē, totius urbis ueneratiōe celebrat.

Diu⁹ Hieronymus non recenſuit niſi ſcriptores. At Sophronius reliquos item apoſtolos adiūxit. Ea nos latina fecimus & adijcienda curauimus, ne nō cogruerent græca cum latinis.

ANdreas frater huius, ut maiores noſtri prodiderunt, Scythis & Sogdianis, & Saccis prædicauit euangelium dñi noſtri Ieſu Chriſti, & in Auguſta ciuitate p̄dicauit, quæ cognominat magna, ubi eſt irruptio Apſari, & Phaſis fluui⁹, illic i colūt Aethiopes iteriores. Sepult⁹ ē aūt Patris ciuitate achaiæ, cruci ſuffixus, ab Aegea p̄fecto Edeſeno⁊.

IAcobus, qui appellatur frater domini, cognomento iuſtus, ut nonnulli exiſtimāt, Ioſeph, ex alia uxore, ut autē mihi uidet Mariæ ſororis matris dñi, cui⁹ Ioānes in libro ſuo meminit fili⁹, poſt paſſionē dñi, ſtatim ab apīis Hieroſolymorū epiſcopus ordinat⁹, unā tantū ſcripſit epiſtolā, quæ de ſeptē catholicis eſt, quæ & ipſa ab alio quodā ſub nomine eius ædita aſſeritur. Licet paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem. Hegeſippus uicinus apoſtolicorū temporum, in quinto commentariorum libro, de Iacobo narrans ait.

Suſcepit

τε καὶ διεκόσμησαν, καὶ μαρτυροῦσι πᾶσι μετέχειν πίστιν, ἀγχοινωνῆς εὐθὺς μόνον ἁπλότητ⊙, πᾶσι οἰκείαν μᾶλλον ἀμαθίαν ἐπιγινωσκόμενοι.

SIμων πέτρος ἀποστολος ὁ τοῦ ἰωνᾶ, ὁ παρχίας γαλιλαίας, πώμης ἐκθσαϊδᾶ, ἀδελφὸς ἀνδρέου ἀποστόλου, καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἀποστόλων, μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας, τὸ κήρυγμα τῶν διαπαρέμτων, οὐ ἐκ περιτομῆς πιστευσάντων, τῶν πόντω, γαλατίᾳ, καππαδοκίᾳ, ἀσίᾳ & βιθυνίᾳ, ὡς δευτέρῳ κλαυδίου ἔτει, εἰς τὸ ἐκποπολεμῆσαι σίμωνα τὸν μάγον, τῇ ῥώμῃ ἐφίσαται, ἔνθα ἐτη εἴκοσι πέντε ἐναυτοὺς, τὸν θρόνον τῆς ἱεροσύνης κατέσχεν, ἕως τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ νέρωνος, τοῦτέστι, τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου, ἐφ᾽ οὗ καὶ σωθεὶς ἐμαρτύρησε, τὴν κεφαλὴν κατὰ γῆν ἔχων, τοὺς πόδας δὲ, ᾧν μετεώρων, φάσκων ἀνάξιον ἑαυτὸν εἶναι, τὸν ὅμοιον τρόπον σωθῆναι ὡς πάντων κυρίω. Ἐγραψε δύο ἐπιστολὰς τὰς ὀνομαζομένας καθολικὰς, ἀφ᾽ ὧν τὴν δευτέραν οἱ πλείους, οὐκ ἐγκρίνουσιν αὐτοῦ τυγχάνειν διὰ τὴν χαρακτῆρα, καὶ τὴν διαφωνίαν τῶν πρώτης ἐπιστολῆς. ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ μαρκὸν εὐαγγέλιον, ὃς μαθητὴς αὐτοῦ καὶ ἑρμηνευτὴς ἐγένετο, τούτου λέγεται εἶναι. τὰ δὲ συγγράμματα, τοῦτέστι πράξεις, ὧν ἐπιγέγραπται πράξεις αὐτοῦ. δεύτερον, εὐαγγέλιον, τρίτον, κήρυγμα. τέταρτον, ἀποκάλυψις. πέμπτον κρίσις, ὡς ἀπόκρυφα ὄντα ἀποδοκιμάζεται. κηφευθεὶς δὲ ᾧν ῥώμῃ ὧν τῶν βατικάνῳ, πλησίον τῶν ὁδοῦ τῆς ἐπικλην τριουμφαλίας, μετὰ μαρτὸς τοῦ σεβάσματος, παρὰ πᾶν ῥωμαίων θρησκεύεται.

ANδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν πάντα ἐδίδασκον, σκύθαις τῆ σογδιανῆ & σάκαις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. καὶ ἐν σεβαστουπόλει ἐκήρυξε τῇ μεγάλῃ. ὅπου ἡ ἀγεμβολὴ ἀφάρτ, ἡ φάσις ὁ ποταμός, ἔνθα οἰκοῦσιν αἰθίοπες οἱ ἐσώτεροι. θάπτεται ἐν πάτραις τῆς ἀχαΐας. σωθεὶς πᾶσαθοῦς ὑπὸ αἰγεάτου τοῦ βασιλέως ἐδεσσηνῶν.

IAκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυρίου, ἀπόστολος καὶ ἐπίκλην δίκαιος, ὡς τινες ὑπολαμβάνουσι, τοῦ ἰωσὴφ, ἀπ᾽ ἄλλης γυναικός, ὡς δὲ ἐμοὶ φαίνεται, μαρίας ἀδελφῆς τῆς μητρὸς τοῦ κυρίου, ἧς ἰωάννης μέμνηται παρὰ τὸ πάθ⊙ τοῦ κυρίου, εὐθὺς μαθητὴς ὢν τῶν ἀποστόλων, ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος κατεστάθη, μίαν μόνην σωεγράψατο ἐπιστολὴν, ἥτις τῶν ἑπτὰ καθολικῶν τυγχάνει. καί τινες παῤ ἑτέρου τινὸς ἐπ᾽ ὀνόματι αὐτοῦ ἐκδεδόσθαι ταύτην φάσκουσι, καὶ κατὰ βραχὺ τῷ χρόνου προϊόντος, ἀυθεντίας τινὸς ἐπελάβετο. ἡγήσαντο γεῖτων τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, ὧν τῷ πέμπτῳ λόγῳ τῶν ὑπομνημάτων περὶ ἰακώβου διηγούμενος, ἔφη, ἐδέξατο

Suſcepit eccleſiā Hieroſolymæ, poſt apīos frater dñi Iacobus, cognomēto iuſtus. Multi ſiquidem Iacobi uocabantur. Hic de utero matris ſanctus fuit, uinum & ſiceram non bibit, carnē nullam comedit, nū cp̄ attonſus eſt, nec unctus unguento, nec uſus balneo. Huic ſoli licitum erat ingredi ſancta ſanctorum. Siquidem ueſtibus laneis nō utebatur, ſed lineis, ſoluſq; ingrediebatur templum, & fixis genubus, p populo deprecabatur, intantum, ut camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare lōgū eſt. Sed & Ioſephus in uiceſimo libro antiquitatum refert, & Clemēs ī ſeptimo Hypotypoſeon, mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum a Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum, qui cum necdum ad prouinciam peruenīſſet, Ananus, inquit, pontifex adoleſcens Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione ἀναρχίας, cōciliū congregauit, & cōpellens publice Iacobū ut Chriſtum dei filium denegaret, contradicētem lapidari iuſſit, qui cum precipitatus de pinna templi cōfractis cruribus, adhuc ſemiuiuus tendens ad celum manus diceret, Domine ignoſce eis, quod enim faciunt neſciunt, fullonis fuſte, q̄ rudia ueſtimēta extorqueri ſolēt, ī cerebro percuſſus interijt. Tradit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, ut propter eius necem, creditū ſit ſubuerſam eſſe Hieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus apoſtolus ſcribit ad Galatas. Alium autem apoſtolorum uidi neminem, niſi Iacobum fratrem domini. Et apoſtolorum ſuper hoc crebrius acta teſtantur. Euāgelium quoq; quod appellat ſecundū Hebræos, & a me nup̄ in græcū, latinūq; ſermonē translatū eſt, q̄ & Origenes ſæpe utit̄, poſt reſurrectionē ſaluatoris refert. Dñs aūt cū dediſſet ſindonē ſeruo ſacerdotis, iuit ad Iacobum & apparuit ei. Iurauerat enī Iacob⁹ ſe non comeſtuꝝ panē ab illa hora, q̄ biberat calicē dñi, donec uideret eū reſurgentē a mortuis. Rurſuſq; poſt paululū. Afferte ait dñs menſam & panē. Statimq; addit̄. Tulit panē, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo iuſto & dixit ei. Frater mi comede panē tuū, quia reſurrexit filius hominis a dormientibus. Triginta itaq; ānos Hieroſolymis rexit eccleſiā, id eſt, uſq; ad ſeptimū Neronis annū, & iuxta tēplum ubi & præcipitatus fuerat ſepultus eſt. Titulum uſq; ad obſidionē Titi & ultimā Ha-

ἐδέξατο πᾶν ἐκκλησίαν ἱεροσολύμων μετὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀδελφὸς τοῦ κυρίου ἰάκωβος, ὁ ἐπικληθεὶς δίκαιος, διὰ τὸ πολλοὺς καλεῖσθαι ἰακώβους. οὗτος ἐκ γενετῆς ἅγιος ἦν, οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἔπιε, κρεῶν δὲ οὐδὲ ἔτερου. οὗτον, οὐ μετέλαβε πώποτε, οὐδὲ ἐκείρατο, οὐδὲ ἀλείμμασιν, ἢ λουτροῖς προσωμίλησεν, ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἅγια ᾧν ἅγιων, ἐώθει γεινὴ μὴ κέχρηται, ἀλλὰ λινᾶ, μόνα τε αὐτῷ ἐξῆν εἰς τὸν ναὸν εἰσιέναι, & γόνατα κλίνων, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσήυχετο, τοσοῦτον, ὥστε τὰ γόνατα αὐτοῦ ὑποβαίνειν νομίζεσθαι, τοὺς ᾧν καμήλων τύπους. λέγει οὖν ἕτερά τινα, ἃ μακρὸν εἶη καταλέγεσθαι. καὶ γὰρ καὶ ἰώσηπος ὧν ἐν εἰκοσῷ τῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ, & κλήμης ὧν ἐν ὀγδόῳ ᾧν ὑποτυπώσεων εἰρήκασι, μετὰ τὴν τελευτὴν φήστου τὴν ἰουδαίαν διέποντος, πεμφθῆναι παρὰ νέρωνος διάδοχον αὐτῷ ἄλβῖνον, καὶ πρὶν ἢ τοῦτον ἐν ἐπαρχίᾳ ἐπισπᾶν, ἀνανὸς φησιν ἱερεὺς νέος, ἀνδρὸς ἦν, γένεος ἱερατικῆς, εἰλικρινῶς ἀφορμὴν ἀναρχίας σωεδρίου γενομένου, ἠνάγκαζε τὸν ἰάκωβον δικαίου ἵνα τὸν χριστὸν δι᾽ ὧν ἦν τὸν θεοῦ ἀρνήσηται, ἀντιλέγοντα δὲ λιθοβολῆσαι προσέταξεν, ὡς ἐκ τοῦ πτῶματος τοῦ ναοῦ κεκμηκότος, κατεναγόντων αὐτοῦ ᾧν σκελῶν, ἡμιθανῆ ἐπάρας εἰς ὑπερῶν τὰς χεῖρας, λέγει, κύριε, σύγγνωθι αὐτοῖς, οὐ γὰρ ποιοῦσιν ἀγνοοῦσι. τότε καὶ ῥικῶ μοχλῷ ᾧ τὰ ἱμάτια ἐκπτάζειν ἐώθασι, κατὰ τοῦ ἐγκεφάλου κρουσθεὶς, ἀνεπαύσατο. προστίθησίν ὁ αὐτὸς ἰώσηπος, τοσαύτης αὐτῶν γεγενῆσθαι ἀγιοσύνης ὧν τὸς καὶ ἐξηκείας παρὰ τοῖς λαοῖς, ὡς διὰ ἔμ αὐτοὺς θάνατον ᾧπεῖσθαι πάντας τὰ ἱεροσόλυμα πεπονθέναι. περὶ τούτου καὶ ὁ ἀποστολος παῦλος πρὸς τοὺς γαλάτας λέγει, ἄλλον ἢ ἐκ ᾧν ἀποστόλων οὐκ ἐνεδόμην, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. καὶ ᾧν ἀποστόλων περὶ τούτου μαρτυροῦσιν οἱ πράξεις. καὶ ὁ εὐαγγέλιον δὲ ὁ ἐπιγράφομ κατ᾽ ἐβραίους, ὅπερ ὑπέμαθον νεῶν εἰς πᾶν ἑλλωϊκὸν καὶ ῥωμαϊκὸν γλῶτταν μετεβλήθη, ᾧ καὶ ὠριγένης πολλάκις κέχρηται, μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ σωτῆρος, λέγει. ὁ δὲ κύριος δεδωκὼς σινδόνα τῷ δούλῳ τοῦ ἱερέως, ἀπελθὼν πρὸς ἰάκωβον, ἐώσαμεν αὐτῷ. ὠμωμόκη γὰρ ἰάκωβος μὴ γεύσασθαι ἄρτου, ἀφ᾽ ἧς ἐκείνης ᾗ ὥρας ἔπιεν τὸ ποτήριον ὁ κύριος, ἕως οὗ ἴδη αὐτὸν ἀνεστώτα ἐκ νεκρῶν, Αὖθις ἡ μικρὸν ὕστερον δότε φησὶν ὁ κύριος τράπεζαν καὶ ἄρτον. εὐθὺς δὲ προστίθεται, λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ δεδωκὼς ἰακώβῳ τῷ δικαίῳ, λέγει αὐτῷ. ἀδελφέ μου, ἔσθιε ὁ ἄρτος τὸν σόν. ἠγέρθη γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν. τριάκοντα τοιγαροῦν ᾗναυτοὺς, τὴν ἱεροσόλυμων κυβερνήσας ἐκκλησίαν, φυτέσιμ ἕως ἑβδόμου ᾗν αὐτοῦ νέρωνος, πλησίον τοῦ ναοῦ ἀπετέθη, ὧν ᾧ καὶ ἐτάφη, τίτλον ἄχρι καὶ τίτου πολιορκίας, καὶ καὶ τελευ-

mam Hadriani,notissimum habuit.Quidam e nostris in monte oliueti eum putauerunt conditum,sed falsa eorũ opinio est.

MAtthæus qui & Leui,ex publicano apostus,primus in Iudæa propter eos qui ex circũcisione crediderant,euangelium Christi hebraicis litteris uerbisq; cõposuit.Quod quis postea in Græcũ transtulerit, non satis certum est.Porro ipsum Hebraicum habetur usq; hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit.Mihi quoq; a Nazaræis, q in Bercea urbe Syriæ hoc uolumine utuntur,describẽdi facultas fuit.In quo animaduertẽdũ,quod ubicũq; euangelista,siue ex persona sua,siue ex persona domini saluatoris, ueteris scripturæ testimonijs utitur,non sequatur Septuaginta trãslatorum authoritatẽ,sed Hebraicam,e quibus illa duo sunt. Ex Aegypto uocaui filium meũ. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

IAcob⁹ Zebedæi filiꝰ,duo decim tribub⁹ quæ erãt in dispersiõe,oib⁹ p̃dicauit euãgeliũ dñi nostri Iesu Christi. Interfectus est aũt gladio ab Herode tetrarcha Iudææ.

PHilippus apostolus,in Phrygia prædicat euãgeliũ dñi Iesu.Sepeliẽ Hierapoli cum filiabus honorifice.

BArtholomæus apostolus, Indis ꝑs q dicunt fortunati,prædicauit euangelium Christi,& euangeliũ quod est secũdum Matthæum eis tradidit. Dormiuit autem Albanopoli, oppido maioris Armeniæ.

THomas apostolus, quemadmodum traditum est nobis,Parthis & Medis & Persis & Germanis & Hyrcanis & Bactris & Magis p̃dicauit euangeliũ dñi. Dormiuit in ciuitate Calamina,quæ est Indiæ.

SImon Cananæus, cognomento Iudas, frater Iacobi episcopi,qui & successit illi in episcopatũ,post obitũ Iacobi cognomento iusti. Vixit annos uiginti supra cẽtum, Crucifixus autem sub Traiano præfecto,mota persecutione graui,dormiuit.

MAtthias,cum unus esset e numero septuaginta,allectus est in ordinẽ undecim apostolorũ,in locũ Iudæ Iscariotæ,qui fuit ꝓditor.In altera Aethiopia,ubi est irruptio Apsari & Hyssi portꝰ,p̃dicauit euãgeliũ,cũ essent hoies agrestes. Et illic dormiuit & illic sepultus est,usq; ad hodiernum diem.

Timotheus

ταῖς ἀσφαλείαις τοῦ ἐπίσκοπον ἔχειν. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πρεσβυτέρους, ὅσα τῶν ἐλαττόνων τελεῖσθαι νομίζουσι, ἐξουσίας οὔσης αὐτοῦ τούτων ἀποφαίνειν.

MAτθαῖος ὁ καὶ Λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ὃν τῇ Ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας ἐναγγέλιον τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ γράμμασιν, καὶ ἐκείνοις Ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ Ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας ὃ παρὰ παμφίλου μάρτυρος περιποιουμένοις κατασκηυασθὲν ἐκδοθὲν ἐμοὶ δὲ παρ' αὐτῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεροίᾳ ὁ συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεχέσθω καὶ τούτου μεταγραφῆς, ἐν ᾧ δεῖ ἀκριβῶς πεισθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ καὶ σωτῆρος τοῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ Ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ δύο βίβλοι ἐκεῖνα. ἐξ ἀιγύπτου ἐκάλεσα τὸν ὑὸν μου, καὶ ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

IAκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, τοῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, πᾶσιν ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. ἀνῃρέθη δὲ μαχαίρᾳ ὑπ' ἡρῴδου τετράρχου τῶν Ἰουδαίων.

ΦΙλιππος ὁ ἀπόστολος ἐν φρυγίᾳ κηρύσσει τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου ΙΗΣΟΥ. θάπτεται ἐν ἱεραπόλει μετὰ τῶν θυγατέρων ἐν δόξῃ.

BΑρθολομαῖος ὁ ἀπόστολος, Ἰνδοῖς τοῖς καὶ λευκίοις εὐδαίμοσιν, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ, ᾧ τὸ κατὰ ματθαῖον ἀνῆ τοῖς ἐυαγγέλιον ἐδωκεν. ἐκοιμήθη δὲ ἐν ἀλεσανδρείᾳ λεφὶ μεγάλης ἀρμενίας.

THωμᾶς ὁ ἀπόστολος, καθὼς ἡ παράδοσις περιέχει, πάρθοις καὶ μήδοις καὶ πέρσαις καὶ γερμανοῖς καὶ ὑρκανοῖς καὶ βάκτροις καὶ μάγοις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου. ἐκοιμήθη ἐν πόλει καλαμίνη τῆς ἰνδικῆς.

SΙμων ὁ καναναῖος, ὁ ἐπικληθεὶς ἰούδας, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ὡς καὶ τὸν κλῆρον τῆς ἐπισκοπῆς ἐδέξατο μετὰ τὸν ἰακώβου τοῦ δικαίου κοίμησιν. ἔζησεν ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη. ἐσταυρῶθη δὲ παρεδοθεὶς ἐπὶ τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως, διωγμοῦ μεγάλου κινηθέντος ἐκοιμήθη.

MΑτθίας εἷς ὢν τῶν ἑβδομήκοντα, συγκατεριθμηθεὶς δὲ μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων, ἀντὶ ἰούδα τοῦ ἰσκαριώτου τοῦ προδότου γενομένου, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀιθιοπίᾳ, ὅπου ἡ ἀπεμβολὴ ἀψάρου, καὶ ὕασου λιμνῶν, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, ἀγροίοις ἀνθρώποις ὄνσι. καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, καὶ ἐκεῖ ἐτάφη ἕως τῆς σήμερον.

τιμόθεος

ΤΙμόθεος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἐφέσου κατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίου παύλου, ἐξ ἐθνῶν ἦν, δυνάμει τῆς περιτομῆς. ᾧ καὶ πολλὰ μαρτυρεῖ παῦλος, νουθετῶν μὲν καλῶς ὁμολογείαν τὸν δοθέντα αὐτῷ χαρίσματος φυλάξαι, ὃς καὶ ἐνδόξως ἐκεῖ ἐμαρτύρησεν.

TΙτος ἐπίσκοπος κρήτης, ἐν αὐτῇ ⊂ ταῖς περιξ νήσοις, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ. ἐκεῖ ⊂ ἐκοιμήθη καὶ ἐτάφη. ἐν γαλλίαις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐκεῖ ἐτάφη. εὐνοῦχος καὶ δὰκης ὁ βασιλίσσης αἰθιόπων, ἐν ἀραβίᾳ τῇ εὐδαίμονι, καὶ ἐν τῇ προσάντη νήσῳ τῇ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου. λόγος δὲ περιέχει, ὡς καὶ μεμαρτυρηκέναι αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ ἐνδόξως ταφῆναι.

IΟύδας ἀδελφὸς ἰακώβου, ἐλαχίστων ἢ τις ἐκ τῶν ἑπτὰ καθολικῶν ἐδέξατο ἐπιστολῶν καταλέλοιπεν. καὶ ἐπείπερ ἀπὸ τῆς βίβλου ἐνώχ, τῆς ἀποκρύφου τυγχανούσης προσλαμβάνεται ἐν αὐτῇ μαρτυρίας, παρὰ πολλῶν ἐκβάλλεται, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀρχαιότητι καὶ τῇ τῆς χρήσεως ἀυθεντίᾳ, ἠξίωται ταῖς θείαις γραφαῖς συγκαταριθμεῖσθαι.

AΥΛΟΣ ὁ ἀπόστολος ἔξω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα ἀποστόλων τυγχάνων, ἐκ φυλῆς βενιαμὶν, καὶ κώμης γισχάλων τῆς Ἰουδαίας, ἁλοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων γονέων εἰς ταρσὸν τῆς κιλικίας κατῴκησεν, ὑφ' ὧν παιδευθεὶς διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ νόμου εἰς ἱεροσόλυμα, παρὰ γαμαλιὴλ ἀνδρὶ Διδασκαλικωτάτῳ, οὗ καὶ λουκᾶς μέμνηται, ἐφοίτησεν. ἀλλ' ἡνικὰ παρῆν τῇ σφαγῇ στεφάνου τοῦ μάρτυρος, λαβὼν ἐπιστολὰς τοῦ ἱερέως ἐπὶ διωγμῷ τῶν ἐν Χριστῷ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΩ πιστευάντων, ἐπισὰς τῇ δαμασκῷ διὰ ἀποκαλύψεως εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἐγγεγραμμένην, εἰς σκεῦος ἐκλογῆς ἀπ' ἀνάκτος μετηνέχθη. πιστεύσαντες δὲ πρῶτον εἰς τὸν τόπον κηρύσσει σεργίῳ παύλῳ ἀνθυπάτου τῆς κυπρίων, διὰ οὗ ὅτι ἀνὴρ τῇ πίστει ΧΡΙΣΤΟΥ ὑπέταξεν ἐκλῃρώθη ὄνομαρς παῦλος. ⊂ συζεύξας ἑαυτῷ βαρναβᾶν, πολλαῖς τε πόλεσιν ἐπισὰς ἀναξεύξας εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς πέτρον καὶ ἰάκωβον τὸν ἐθνῶν ἀπόστολος καθίσαν. ἐπεὶ τοίνυν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων πρὸ τῆς τότε διαγωγῆς πολλὰ εἴρηται, τοῦτο μόνον λέξω. ὅτι πρὸ μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου εἰκοστῷ πέμπτῳ ἔτει, ἐπὶ τέσι δευτέρῳ νέρωνος, ἡνίκα φῆστος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος διεδέξατο φήλικα, εἰς ὑμνῶν δέσμιος πέμπεται. καὶ ἐπὶ δύο ἐνιαυτοὺς ἐν ἐλευθέρᾳ μισθώσει παφυλακῇ, κηρύσσει τὸν ἐν ἰουδαίοις τῆς ἀληθείας μυθον παφυλακῇ τοῦ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ἐκάστοτε ἐξηγήσατο. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἀπολογίᾳ, μήπω τῆς τοῦ νέρωνος βασιλείας σφοδρὰς

μήπω εἰς

TImotheus aũt Ephesiorum episcopꝰ ordinatus à beato Paulo,ex gẽtibus erat,nõ ex circũcisione. De quo multa testatur Paulus,admoneris ut honestã professionẽ dati sibi doni seruaret, qui et gloriose illic testificatus est.

TItus episcopus Cretæ,in cadẽ & in circũiacentibus insulis prædicauit euangeliũ Christi. Ibidẽ autem & dormiuit,& sepultus est, nempe in Creta.

CRescens in Gallijs prædicauit euangelium,& illic sepultus est,Eunuchꝰ Candaces Aethiopũ reginæ, in Arabia cognomento felici. Et in Taprobana insula maris rubri prædicauit euangelium domini. Aiũt autẽm eum & ibidem martyrium pertulisse,& honorifice fuisse sepultum.

IVdas frater Iacobi paruã qdẽ quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch,q apocryphus est,in ea assumit testimoniũ,a plærisq; reiicit, tamen authoritatẽ uetustate iam & usu meruit,& inter sanctas scripturas computatur.

PAulus apostolus,q ante Saulus,extra numerꝫ duodecim apostolorꝫ, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Gischalis fuit,q̃ a Rhomanis capto,cũ parẽtibus suis Tarsum Ciliciæ cõmigrauit, a quibus obstudia legis missus Hierosolymã, a Gamaliele uiro doctissimo,cuius Lucas meminit,eruditus est. Cum autem interfuisset necí martyris Stephani,et acceptis a pontifice tẽplí epistolis, ad p̃sequendos eos q Christo crediderãt, Damascũ pgeret,reuelatione cõpulsus ad fidem, quæ in actibus apostolorũ scribit̃,in uas electionis de p̃secutore trãslatus est.Cũq; primũ ad p̃dicationẽ eius Sergius Paulus,pcõsul Cypri credidisset,ab eo q; eũ Christi fidei subegerat, sortitꝰ est nomẽ Paulꝰ,et iuncto sibi Barnaba, multis urbibus pagratis,reuertensq; Hierosolymã,a Petro Iacoboq; & Ioanne gentiũ apostolus ordinat̃.Et qa in actibus apostolorꝫ plenissime de eius cõuersatione scriptũ est,hoc trñ dicã,quod post passionẽ dñi uicesimoquinto anno, id est secũdo Neronis,eo tempore quo Festꝰ p̃curator Iudææ successit Felici, Rhomã uinctus mittit̃,& biennũ in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendũ aũt in prima satisfactione,necdũ Neronis imperio roborato,

μήτε εἰς τοσαύτας αὐτοῦ πράξεις, ὅσας ἀν ἱστορίαι φέρουσιν ἑλληνικότος, παῦλος παρὰ νέρωνος ἀπολύθη, εἰσὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, καὶ ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν κηρύξαι, καθὼς γράφει ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς τιμόθεον ἐπιστολῇ. ἐν ᾧ καιρῷ, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθεν, ὀπάρ ἐν τοῖς δεσμοῖς ὢν, ἐπισείλαλέγων. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, καὶ ἐξέδυθην ἐκ σόματος λέοντος. σαφῶς δηλῶν τὴν ὁμότητα, νέρωνα λέγων. ἀλώβιλων γὰρ δηλονότι ἐπικαθαι αὐτῷ τὸ μαρτύριον ὢν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προεῖπε λέγων. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδο/μαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν.

ὁμοίως τοίνυν καὶ αὐτὸς πεπαρεσκαιδεκάτῳ νέρωνος ἔτει αὐγούστῳ, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἣ καὶ πέτρος ὑπὲρ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ἀποκεφαλιόθη, ἀπελθέτη ὁδῷ, τῇ λεγομένῃ ὀστιανσία, ἔτους μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ηϛ΄ιακοστοῦ ἑβδόμου. ἐγγαφὲ δὲ ἐπιστολὰς ἑνδέκα, πρὸς ἑπτὰ ἐκκλησίας οὕτως, πρὸς ῥωμαίους μίαν, πρὸς κορινθίους δύο, πρὸς γαλάτας μίαν, πρὸς ἐφεσίους μίαν, πρὸς φιλιππησίους μίαν, πρὸς κολασσᾶς μίαν, πρὸς θεσσαλονικεῖς δύο, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητὰς, τιμοθέῳ δύο, τίτῳ μίαν, φιλήμονι μίαν. τὴν δὲ πρὸς ἑβραίους ἐπιστολήν, τινὲς νομίζουσί μὴ εἶναι αὐτοῦ, διάτε τὴν χαρακτῆρα, καὶ τὸν τοῦ λόγου διαφωνίαν, ἀλλὰ βαρνάβα κατὰ τὸν τερτυλλιανὸν, τοῦ λουκᾶ, ἢ τοῦ εὐαγγελίσου, κάδαλτίσι δοκεῖ, ἢ κλήμεντος τοῦ τῆς ἐκκλησίας ῥώμης ὕστερον ἐπισκόπου, ὅμ φασὶ τὰ ἀποφθέγματα παύλου, οἰκείῳ σωτάξαι καὶ κοσμῆσαι λόγῳ. ἢ τόγε μᾶλλον παῦλος γράφων πρὸς ἑβραίους, διὰ τὸν φθόνον τὴν πρὸς αὐτὸν, σὺν τοῦ ἀποστόλου ἐπιγραφὴν ὢν ἀρχῇ σὺν προσηγορίας γράφειν, οὐκ εἰκὸς ἦν.

ἐγεγράφει γὰρ ὡς ἑβραῖος ἑβραίοις, τουτέστιν οἰκεία φράσει ἐλλογίμως, καὶ ἄπερ εὐφραδῶς σωτέτακτο τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, εὐφραδέστερον εἰς ἑλληνικὴν μετεφράσθη, καὶ ταύτην εἶναι σὺν αὐτῷ αμ, τοῦ ὀιεσθαι διαφωνεῖν ταῖς ἄλλαις παύλου ἐπιστολαῖς. τινὲς δὲ, καὶ σὺν πρὸς λαοδικεῖς εὐαγγινώσκουσιν, ἀλλὰ παρὰ πάντων ἐκβάλλεται.

Βαρνάβας κύπριος, ὁ καὶ ἰωσὴφ λευίτης, μετὰ παύλου σὺν ἐθνῶν ἀπόστολος καὶ τασσεὺς, μίαν πρὸς οἰκοδομὴν σὺν ἐκκλησίας ἐπιστολὴν συνέταξεν, ἥτις εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ἀναγινώσκεται. οὗτος ὕστερον διὰ ἰωάννην τὸν μαθητὴν, ὃς καὶ μάρκος ἐκαλεῖτο, χωρισθεὶς παύλου, οὐδὲν ἧττον τὸ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἔργον, ἐπιτὰγὲν ἐν θεῷ ἐπλήρωσεν.

ΛΟΥΚΑΣ

nec in tanta erũpente scelera, quanta de eo narrant historiæ, Paulum a Nerone dimissum, ut euangeliũ Christi, in occidẽtis quoq; partibus p̃dicaret, sicut ipse scribit in secũda epla ad Timotheũ, eo tẽpore quo & passus est, de uinculis dictat epistolã. In prima mea satisfactione, nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerũt, non eis imputetur. Dominus autẽ mihi affuit & confortauit me, ut per me prædicatio cõpleretur, & audirent omnes gẽtes, & liberatus sũm de ore leonis. Manifestissime leonẽ ꝓpter crudelitatem Neronẽ significans. Et in sequentibus, liberatus sum de ore leonis. Et statim, liberauit me dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnũ suum cœleste, quod scilicet p̃sens sibi sentiret imminere martyriũ. Nam & in eadem epistola præmiserat. Ego enim iã immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Rhomæ pro Christo capite truncatus sepultusq; est, in uia Ostiensi, anno post passionẽ domini tricesimo septimo. Scripsit autẽ nouẽ ad septẽ ecclesias epistolas, ad Rhomanos unã, ad Corinthios duas, ad Galatas unã, ad Ephesios unã, ad Philippenses unã, ad Colossenses unã, ad Thessalonicẽses duas. Prætea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unã, Philemoni unam. Epistola aũt quæ ferẽ ad Hebræos, nõ eius creditur, propter stili seriq; distantiam. Sed uel Barnabæ iuxta Tertullianum, uel Lucæ euangelistæ iuxta quosdam, uel Clementis Rhomanæ postea ecclesiæ episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone. Vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos, nominis titulum in principio salutationis amputauerat. Scripserat ut Hebræus Hebræis hebraice, id est suo eloquio dissertissime, ut ea quæ eloquẽter scripta fuerãt in Hebræo, eloquenti⁹ uerterent in Græcũ, & hãc causam esse, quod a cæteris Pauli epistolis discrepare uideat. Legunt quidã & ad Laodicẽses, sed ab oib⁹ explodit.

Barnabas Cypri⁹, q & Ioseph leuites, cũ Paulo gentiũ apls ordinatus, unã ad ædificationẽ ecclesiæ ptinẽtem epistolã cõposuit, quæ iter apocryphas scripturas legit. Hic postea ꝓpter Ioannẽ discipulũ, q & Marc⁹ uocabat, separat⁹ a Paulo, nihilomin⁹ euãgelicæ p̃dicatiõis iniũctũ sibi op⁹ exercuit.

Lucas

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντιοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τῶ ἑλληνικοῦ οὐκ ἄφθορος, ὡσυνδασὴς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτου φῆ ἀλλοδαπῆς ἀκόλουθος. συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀσφαλίζεται μιᾷ φησὶ σὼν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολασσᾶς, ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς. καὶ πρὸς τιμόθεον, λουκᾶς ἐστὶ μετ᾽ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἠξέσωκε τεῦχος ἁγιώτατον, ἐωϊγράφην πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τουτέστιν ἕως τετάρτου νέρωνος ἔτους. ἀφῶν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, πὼ βίβλον συντετάχθαι. ἡ γὰρ περίοδος παύλου καὶ δέκλας, ὡς φασὶ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτιδέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ἀναθήσεται, οὐ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τῶ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτῶ πράξεων τοῦτο ἀγνοηκέναι. ἀλλὰ καὶ τετυλλιανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, συνδασὴν παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, ὅια παξαὐτῶ σωτεταγεισης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. ὁσάκις γοῦν παῦλος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δῆλον ὡς περὶ τοῦ τεύχους τοῦ καὶ τὰ λουκᾶν σημαίνει. καὶ λουκᾶν οὐ μόνον παρὰ τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, ὅια μετὰ τοῦ κυρίου τηνικαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενόμενον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος ἐπιφανῶς λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ἀρχῆς αὐτόπται, τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραφε. τὰς δὲ πράξεις πᾶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. μηνέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσαντίνου ἐνὶ αὐτῷ, ἐ τούτου σῶμα μετὰ πᾶν λειψάνων ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

Marcus discipulus & interp̃s Petri, iuxta quod Petrũ referẽtem audierat, rogatus Rhomæ a fratribus, breue scripsit euangeliũ. Quod cum Petrus audisset, ꝓbauit, & ecclesiæ legendũ sua authoritate edidit, sicut Clemẽs in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomam significans. Salutat uos quæ in

Marcus μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ἠκηκουμένου ἀκήκοε, ὡς ἐκαλλιθεὶς ἐν τῇ ῥώμῃ παρὰ πᾶν ἀδελφῶν, βραχὺ σωθέταξεν εὐαγγέλιον, ὥσπερ ἐντυχὼν πέτρος ἐδοκίμασε, μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθήσομενον αὐθεντίσας ἠξέσωκε, καθὰ σωεγράψαρ κλήμης ἐν τῷ ἕκτῳ πᾶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος, μέμνηται τούτου τοῦ μάρκου, καὶ πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἐσὶ ὀνόματι βαβυλῶνος, ἀκονικῶς ῥώμην σημαίνων, ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι

βαβυλῶνι σὺν τῇ ἐκλεκτῇ, καὶ μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξενίζων ἐμὲ καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας ὁ οἰκονόμος ἔραστος καὶ τέρτιος ὁ ἀδελφός. ἔρρωσθε οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. ἐγράφη πρὸς τιμόθεον πρώτης χειροτονίας ἐπίσκοπον ἐφέσου ἀπὸ ῥώμης.

Ἰωάννης μὲν ἰησοῦ πάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς ζεβεδαίου, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ὑπὸ ἡρῴδου μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔχατος πάντων ἐγράψε τὸ εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ πάντων ἐπισκόπων, καὶ ἔτι κηρύσσοντος καὶ ἄλλων ἀφετηρίαν κῶμ, σ μάλιστα τῶν καῦτα τοῦ τὸ ἐμείωνι τῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τὸν φάσκόντων τὸν χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγεννῆσθαι. ὅθεν ἀναγκάσθη τῶν θείαν γραφὴν ἐκθέσθαι, καὶ ἄλλως δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρουσιν, ἀναγνοὺς γὰρ ματθαίου, μάρκου, καὶ λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἐνὸς δὲ ἐμαυτοῦ μόνου, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἱστορίαν σωτάξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐμαυτὸν οὖ τὰ πεπραγμένα παρὰ πᾶσι τρισὶ δέδεκται, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὸν ἐγκλιθῆναι, τὰς πράξεις ἠξέθετο. καθὰ σαφωνιδῆναι δηλώσεται τοῖς ἐπιμελῶς τοῖς τέτρασιν εὐαγγελίοις ἐμτυγχάνουσιν, ὅπερ ⊖ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννᾳ μετὰ πᾶσι λοιποῖς ἔγραψε, ἔγραφε γὰρ μίαν ἐπιστολὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἅ τις πρὸ πάντων πᾶσι ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἂν δρῶν ἐγκρίνεται. αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχὴ ἔδει πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ ἢ δευτέρας, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγονται. ὃν ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, περὶ οὗ νῦν κατὰ τάξιν εἰς ψαπίαν τὸν τούτου ἀκροατὴν ἐλθομεν ἠξηγησόμεθα. τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον περιορισθεὶς, σαυέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν ἰουστῖνος μάρτυς καὶ ἡλωαῖος, σφαγέντος δὲ

Babylone cũ electa,& Marc⁹ filiꝰ me⁹. Assũpto itaq; euãgelio qđ ipse confecerat, prexit Aegyptũ,& primus Alexãdriæ Christũ annũciãs,cõstituit ecclesiã,tantæ doctrinæ & uitæ continentia,ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Deniq; Philo disertissimus Iudæorum,uidens Alexandriæ primã ecclesiã adhuc iudaizantem,quasi in laudem gentis suæ librũ super eorum conuersatione scripsit,& quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse cõmunia, sic ille quod Alexãdriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuꝰ est aũt octauo Neronis ãno, & sepultꝰ Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

IOannes apostolus, quẽ Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quẽ Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omniũ scripsit euãgeliũ, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthũ, aliosq; hæreticos, & maxime tũc Ebionitarũ dogma cõsurgẽs, q asserũt Christũ ante Mariã non fuisse. Vnde & cõpulsus est diuinã eius natiuitatẽ edicere. Sed & aliã causam huiꝰ scripturæ ferũt, quod cũ legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, pbauerit qdẽ textũ historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tm̃ anni, in quo & passus est post carcerẽ Ioãnis historiã texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta a tribus exposita fuerãt, supioris tpis ante cꝫ Ioãnes clauderet in carcerẽ, gesta narrauit, sicut manifestũ esse poterit his qui diligẽter q̃tuor euãgeliorꝫ uolumia legerit. Quæ res etiã διαφωνίαν, quæ uidetur Ioannis esse cum cæteris tollit. Scripsit autem & unam epistolã, cuiꝰ exordium est. Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, quod pspeximus & manus nostræ cõtrectauerũt de uerbo uitæ, quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris pbaťur. Reliquæ aũt duæ, quarꝫ principiũ est, Senior electæ dñæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quẽ ego diligo in ueritate, Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nõnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse, sup qua re cũ p ordinẽ ad Papiã auditorẽ eius uentũ fuerit, disseremꝰ. Quartodecimo igiť ãno, secũdã post Neronẽ psecutionẽ mouẽte Domitiano i Patmos insulã relegatus, scripsit Apocalypsim quã iterp̃tãť Iustinꝰ martyr & Hirenæꝰ. Interfecto aũt

cto aũt Domitiano,& actis eius ob nimiã crudelitatẽ a senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibiq; usq; ad Traianũ principem pseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem domini anno, mortuus iuxta eandem urbem sepultus est.

HErmã, cuiꝰ apostolus Paulꝰ ad Rhomanos scribẽs meminit. Salutate Asyncritũ Phlegõtẽ, Hermã, Patrobã, Hermen,& qui cũ eis fratres sunt, asserunt authorẽ esse libri, qui appellať pastor,& apud q̃s dã Græciæ ecclesias etiã publice legiť. Reuera utilis liber, multiq; de eo scriptorum ueterum usurpauerunt testimonia. Sed apud Latinos pene ignotus est.

PHilo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcirco a nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, quia librũ de prima Marci euangelistæ apud Alexandriã scribẽs ecclesia, in nostrorũ laude uersatus est. Nõ solũ eos ibi, sed in multis quoq; puincijs esse memorans,& habitacula corũ dicẽs monasteria. Ex quo apparet talẽ primũ Christo credentiũ fuisse ecclesiam, quales nũc monachi esse nituntẽ & cupiũt, ut nihil cuiusq; propriũ sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egẽtibus diuidunt⁹, oratioĩ uacatur,& psalmis, doctrinæ quoq; & continentiæ, quales & Lucas refert, primum Hierosolymæ fuisse credentes. Aiunt hunc sub Caio caligula Rhomæ periclitatũ, quo legatus gentis suæ missus fuerat. Cũ secunda uice ueniisset ad Claudiũ, in eadẽ urbe locutũ esse cũ apostolo Petro, eiusq; habuisse amicitias,& ob hãc causam etiã ecclesiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriã sectatores ornasse laudibꝰ. Extãt huius præclara & innumerabilia opera in qnq; libros Moysi. De confusione linguarum liber unus. De natura & inuentione liber unus. De his quæ sensu precamur & testamur, liber unus. De eruditione, liber unus. De hærede diuinarum rerum liber unus. De diuisione æqualium & contrariorum liber unus. De tribus uirtutibus liber unus. Quare quorundam in scripturis mutata sunt nomina, liber unus. De pactis libri duo. De uita sapientis liber unus. De gigãtibus liber unus. Quod somnia mittantur a deo, libri quinq;. Quæstionum & solutionũ in Exodo, libri quinq;. De tabernaculo

τος δὲ δομετιανοῦ, καὶ πρὸ ἔτων πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθέντων, ἐπανῆλθε περίπακος εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἔως τραϊανοῦ τὸ δεύτερον ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς κατὰ ἀσίας ἐκκλησίας διεμερίσατο καὶ οἰκοδόμησεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἔτη ἐκοιμήθη ὑπὸ ὁμοῦ ἐν αὐτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελοῦντα ἔτη πλείονα τῶν προγεγραμμένων πόλεως ἐξιόντα οἱ κοιμήσεως.

Ἐγράφει οὖν ὁ ἀπόστολος πρὸς ῥωμαίους γράφων μεμνηται, ἀσπάζεσθε ἀσύγκριτον φλέγοντα, ἑρμᾶν πατροβαν, ἑρμῆν, λέγει αὐθέντης γεγενῆσθαι βίβλου, ἐπιγεγραφούσης ποιμήν, ἣ ὑπὸ ἐμοῦ ἀναγινώσκεται. καὶ ἀληθῶς χρήσιμον ὁ λόγον, ἀφ᾽ οὗ πολλοὶ τὴν παλαιὰν συγγραφέων, ὑπερέκλεψαν μαρτυρίας, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ῥωμαίοις ἄγνωστον εἶναι δοκεῖ.

In hoc Græcꝰ p egẽtibꝰ legisse uideť gẽtibꝰ.

ΙΛωρ ἰουδαίου, τεχνίτης ὢν ἀλεξανδρεία, γένους ἑβραίων, δι᾽ αὐτοῦ παρ᾽ ἡμῶν μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τάσσεται, ἐπεὶ περ πρὸ τῆς πρώτης μάρκου εὐαγγελιστοῦ ὢν ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας γράφων, εἰς ἔπαινον τῆς ἡμετέρου χωρᾶς, οὐ μόνον αὐτόθι ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ὧν πολλαῖς ἐπιχώριος εἶναι φάσκων, καὶ τὰς οἰκήσεις αὐτῆς, καλῶν μοναστήρια, ἀφ᾽ ὧν δηλοῦται τὰ πρωτεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν τῆς χριστῷ πιστεύσαντων ἐκκλησίαν γενέσθαι. ὁποῖοι δὲ ναῦν μοναχοὶ εἶναι ζηλοῦσι καὶ ἐπιθυμοῦσιν, ὥς τε μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἀνὰ, μηδὲ εἶναι εἰς ἀυτοὺς πλούσιον ἢ πένητα, τὰς δὲ οὐσίας τοῖς ἔθνεσι διανέμουσιν, εὐχαῖς σχολάζουσι καὶ ψαλμοῖς, παιδεύσασι τε καὶ ἐγκρατείᾳ, ὅσους καὶ λουκᾶς ἀναφέρει, τὸ πρῶτον ὧν ἱεροσυλύμοις τοὺς πιστοὺς γενεσθαι. λέγουσι τοῦτον ἐπὶ γαΐου καλλιγόλα ὧν τῇ ῥώμῃ κίνδυνον, ὅπου καὶ πρεσβεύοντος τοῦ ἰδίου ἔθνους ἀπεσάλη. καὶ ὅτε τὸ δεύτερον ἦλθε πρὸς κλαύδιον ὧν τὴν αὐτὴν πόλιν διαλεχθῆναι τῷ ἀποστόλῳ πέτρῳ, καὶ τούτου ἐκκλησίαν φιλίαν. ⊖ διὰ τοῦτον τοὺς ἰουδαίους μάρκου τὸ μαθητοῦ πέτρου, ὧν ἀλεξανδρείᾳ ἔπεσι κεκοσμημένας. εἰσὶ τούτου περιφανῆ καὶ ἀναρίθμητα σωτάγματα, εἰς πέντε λόγους μωϋσέως, οὕτως περὶ συγχύσεως γλωσσῶν λόγος εἷς. περὶ φύσεως καὶ εὑρημάτων. περὶ ὧν κατὰ νοῦν εὐχόμεθα καὶ ἀσυμαρτυρόμεθα, λόγοι εἷς. περὶ παιδεύσεως λόγος εἷς. περὶ κληρονόμου τῆς θείων πραγμάτων λόγος εἷς. περὶ μερισμοῦ ἴσων καὶ ὄνων τίων λόγος εἷς. περὶ τριῶν διαμέτρων λόγος εἷς. περὶ τῆς ψαλλαγεσῶν γραφῶν παρά τινων λόγος εἷς. περὶ σωθηκῶν λόγοι δύο. περὶ βίου φιλοσοφικὲ λόγος εἷς. περὶ γιγάντων λόγος εἷς. περὶ τοῦ τοὺς ὀνείρους παρὰ θεοῦ πέμπεσθαι λόγοι πέντε. ζητημάτων ⊖ ἑρμηνευμάτων τῆς ἐξόδου λόγοι πέντε. τῆς σκηνῆς

tabernaculo & decalogo, libri quatuor. Necnõ de uictimis & repromissiõibꝰ, siue maledictis, de prouidentia, de Iudæis, de cõuersatione uitæ, de Alexandro, dicẽte, q̃ ꝓpriã rationẽ muta animalia habeãt, et quod oĩs insipiẽs seruꝰ sit, et de uita nostrorꝫ librũ, de quo supra dixi mus, id est de apostolicis uiris, quẽ & inscripsit πρὶ εὐσεβοῦς θεωρητικῆς ἱκετῶν, quod uidelicet cœlestia cõ/ tẽplent, & semp deum orent, & sub alijs indici bus, de agricultura duo, de ebrietate duo. Sũt & alia eius monumẽta ingenij, quæ in nostras manus nõ puenerũt. De hoc uulgo apud Græ cos dicitur, ἢ πλάτωμ φιλωνίζῃ, ἢ φίλωμ πλαϑωνίζῃ, id est, aut Plato Philonẽ sequit, aut Platonẽ Phi lo, tanta est similitudo sensuum & eloquij.

LVcius Anneus Seneca Cordubẽsis So tionis Stoici discipulus, & patruus Lu cani poetæ, cõtinẽtissimæ uitæ fuit, quẽ nõ ponerẽ in catalogo sctõrꝫ, nisi me illæ epi/ stolæ uocarẽt, q̃ legũt a plurimis, Pauli ad Senecã & Senecæ ad Paulũ. In qbus cũ esset Neronis magister, & illiꝰ tpis potẽtissimꝰ, optare se dicit eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos. Hic ante biennĩ q̃ Petrꝰ & Pau lus coronarẽt martyrio, a Nerone iterfectꝰ ẽ.

IOsephꝰ Mattathiæ filiꝰ, ex hierosolymis sacerdos, a Vespasiano captus, cum Tito filio eius relictus est. Hic Rhomam ue/ niens, septem libros Iudaicæ captiuitatis impe ratoribꝰ patri filioq; obtulit, q & bibliothecæ publicæ traditi sũt. Et ob ingenij gloriam, sta/ tuam quoq; meruit Rhomæ. Scripsit autẽ & alios uiginti antiqtatũ libros, ab exordio mun di, usq; ad decimũquartũ ānũ Domitiani Cæ saris, & duos ἀρχαιότητος aduersum Appionem Grammaticum Alexãdrinũ, qui sub Caligu/ la legatus missus ex pte gentiliũ, cõtra Philonẽ etiã librum, uituperationem gentis Iudaicæ con/ tinentem scripserat. Alius quoq; liber eius qui inscribitur, πρὶ ἀυτοκράτορος λογισμοῦ, ualde elegãs habet, in q̃ & Machabæorꝫ sũt digesta marty ria. Hic in decimo octauo antiqtatũ libro, ma/ nifestissime cõfiteꝫ, ꝓpter magnitudinẽ signo/ rũ, Christũ a pharisæis interfectũ, & Ioannẽ ba/ ptistã uere ꝓphetã fuisse, & ꝓpter interfectio/ nẽ Iacobi apostoli, dirutã Hierosolymã. Scri/ psit aũt de dño in hũc modũ. Eodẽ tpe fuit Ie/ sus uir sapiens, si tñ uirũ eũ oportet dicere. Erat eñ mirabiliũ patrator operꝫ, & doctor eorꝫ q libẽter uera suscipiũt, plurimos q̃q; tam de Iu dæis q̃

φῆ σκιῶῆς καὶ ἀενάλόγου, λόγοι τέσσαρες, περὶ θυσί/ ῶμ, πρὶ ὑποϑέσεως, περὶ κατασῶμ, πρὶ προνοίας, πρὶ Ἰου/ δαίωμ, πρὶ διαγωγῆς βίου, πρὶ ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι ἴδιον λογισμὸμ ἔχει τὰ ἄλογα, ὅτι πᾶς ἄφρωμ δοῦ/ λος ἐστὶμ, πρὶ διαγωγῆς ϑεῶ ἡμετέρωμ, πρὶ δὲ ἡμ. προ/ ϑεμ ἐπομϐμ, τουτέστι ἢ ἀπορόλωμ λόγος εἷς, ὃμ ἐπε/ γραψε, περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶμ, τουτέστιμ, ὅτι τὰ ἐπουράνια ἀτενίζουσι καὶ ἀεὶ ἐυχονται τῷ ϑεῷ, περὶ γενεσγίας λόγοι δύο, περὶ μέϑης δύο. Εἰσὶ καὶ ἕτερα ἀυ τῷ συγγράμματα, ὀυπω εἰς τὰς ἡμᾶς χεῖρας ἐλθόν/ τα. περὶ τούτου δῆλ ἡ ῥᾳδιμία ϑεῶ ἑλληνικῶμ, ἢ πλά/ τωμ φιλωνίζει, ἢ φίλωμ πλατωνίζῃ, πσαύτη δῆλ ὁμοι ότης φῆ τε διανοίας καὶ φράσεως.

Οὐκῖος ἄννεως σένεκα κορδουβήσιος, σάζον/ λ τος σωϊκοῦ μαϑητής, ἢ ϑεῖος πρὸς ϖαῖδός, λε κιανὸς ἢ ποιητής, ϖάννυ ἐγκρατὴς, ὃμ οὐ πάντως κατηρίθμομ ϖῶ τῷ καταλόγῳ ϑεῶ ἁγίωμ, εἰ μὴ ἂς ἐπιϖολὰι τούτῳ προέγρεπομ, ὧι παρὰ ϖολλῶμ ἀναγι/ νωσκόμεναι, ϖαύλου ἀποστόλου πρὸς σένεκα, καὶ σέ/ νεκα πρὸς ϖαῦλομ. νέφωνος ὢμ διδάσκαλος, καὶ καῖ ἐκεῖνο καιροῦ δυναϖῆς, ἠύχετο τοιοῦτομ ἔχειν παρὰ τῆς ἰδίοις τόποις, οἷομ ϖαῦλος παρὰ τοῖς χρῖϖιανοῖς. ὃν τος πρὸ φιανεῖῆ δύο τῶμ παιδεῦμ νὺς ἀποστόλους πέ ρομ καὶ παῦλομ, ϖαρὰ νέφωνος ἐσφάγη.

IΩσηπος ματθίου ἡδῆς, ἱροσολύμων ἱερεύς, ϖα/ ρὰ ὀυεσπασιανοῦ ἁλούς, μετὰ τίτου τοῦ ἡοῦ ἀυ/ τοῦ καπιτωλείδῃ, ὃς εἰς ῥώμλω ἐλϑών, ἐπῖ ἀλό/ γους ϑῖ ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, τοῖς δύο βασίλευσι τῷ τε πατρὶ καὶ ϑῷ ἡῷ προσώνεγκεμ, ὅι ἄνες καὶ τῇ δη/ μοσίᾳ βϊϐλϊοθήκῃ ϖεδόϑησαμ. καὶ διὰ τὴ δόξαμ ϑῖ εὐφυΐας, ἀνδριάντος ἀξιώϑη. ἔγραψε δὲ καὶ ϑῖ ἀρχαι/ ολογίας λόγους εἴκοσι, ἀϖὸ ϑῖ τοῦ κόσμου ἀρχῆς, ἕως τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους δομετιανοῦ καίσαρος, ϑῖ δύο ἀρχαιότητος καὶ ἀπιῶνος γραμματικοῦ ἁλε ξανδρέως, ὃς ἐπὶ καλιγόλα πρεσβυτὴς ἀπεσάλη πα ρὰ τοῦ μέρους ϖῶ ἐθνϊκῶμ, κατὰ φίλωνος λόγομ περὶ ἐχουΐα καϖάγνωσῖμ τῆ ἰουδαίωμ ἔγραψε. ἐστὶ ϑ ἄλλος ἀυτῆ λόγος περὶ ἀυτοκράτορος λογῖσμοῦ ἐξαίρετος ϖάνυ, ϑ ᾧ καὶ τοῦ ϖάϑους ϖῶ μακκαβαίωμ. ἐμνήσϑη. οὗτος ϑ ὀκτωκαιδεκάτῳ ϑῖ ἀρχαιολογίας λόγῳ, φανερῶς ὁμολογῶ, διὰ τὸμ ὄγκομ τῶμ σημείωμ, τὸμ ΧΡΙΣΤΟΝ ἐσφάχϑαι ϖαρὰ φαρϊσαίοις, καὶ ὅτι ἰω ἀννῆω τὸμ βαπτϊσὴ ἀληϑῶς γεγενῆϑαι ϖροφήτῃ, καὶ διὰ ϖῆ σφαγὴ ἰακώϐου τοῦ ἀποστόλου τὰ ἱερὰ σόλυμα ϖεποῤῥῆϑαι. ἔγραψε δὲ καὶ ϖερὶ τοῦ κυρίου οὗτος. γίνεται δὲ ἐπὶ τούτου τοῦ χρόνου ΙΗΣΟΥΣ σο/ φὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸμ λέγειμ χρή. ἦμ γὰρ ϖαρα δόξωμ ἔργωμ ϖοιητὴς, διδάσκαλος ἀνϑρώϖωμ τῶμ ἡδονῇ τἀληϑῆ δεχομένωμ, καὶ ϖολλοὺς μὲμ ἰου/ δαίους

daeis q̃ de gẽtibus, sui habuit sectatores, & cre debatur esse Christus. Cũq; inuidia nostrorũ principũ, cruci eũ Pilatus addixisset, nihilomi nus q eum primũ dilexerãt, pseuerauerũt. Ap/ paruit eñ eis tertia die uiuens. Multa & hæc & alia mirabilia, carminibꝰ ꝓphetarꝫ de eo uati cinantibus, & usq; hodie Christianorum gens ab hoc sortita uocabulum, non defecit.

IVstus Tiberiẽsis, de puincia Galilæa, co natꝰ est & ipe Iudaicarꝫ rerũ historiã te/ xere, & quosdã cõmentariolos de scriptu ris componere. Sed hunc Iosephus arguit mẽ dacij. Constat autem illum eo tempore scripsis se, quo & Iosephus.

CLemens, de q̃ apls Paulus ad Philip/ penses scribens, ait, Cũ Clemẽte & cæ teris coopatoribus meis, quorũ noia scripta sunt in libro uitæ, quartus post Petrum Rhomæ episcopus. Siq dẽ secũdus Linus fuit, & tertiꝰ Anacletꝰ. Tãetsi plæriq; Latinorꝫ, secũ dũ post Petrũ apostolũ putent fuisse Clemen tẽ. Scripsit ex psona Rhomanæ ecclesiæ, ad ec desiã Corinthiorꝫ ualde utilem epistolã, quæ & in nõnullis locis publice legit, quæ mihi ui/ detur characteri epistolæ, quæ sub Pauli noĩe ad Hebræos fertur conuenire. Sed & multis de eadẽ epistola, nõ solũ sensibꝰ, sed iuxta uerbo rũ q̃q; ordinẽ abutitur. Oĩno grãdis in utraq; similitudo ẽ. Fertur & secunda eius noĩe epistо la, quæ a ueteribꝰ reprobatur. Et disputatio Pe tri & Appionis lõgo sermõe cõscripta, quã Eu sebiꝰ i tertio historiæ ecclĩasticæ uolumie coar guit. Obijt tertio Traiani ãno, et nois eiꝰ mẽo riã usq; hodie Romæ extructa eccl̃ia custodit.

IGnatius Antiochenæ ecclesiæ, tertiꝰ post Petrũ apostolũ epus, cõmouẽte psecutio nẽ Traiano, dãnatꝰ ad bestias, rhomã ui ctus mittit. Cũq; nauigans Smyrnã ueniſſet, ubi Polycarpus auditor Ioãnis episcopꝰ erat, scripsit unã epistolã ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiã ad Trallenses, quartã ad Rhomanos & inde egrediẽs scripsit ad Phila delpheos & ad Smyrnæos, et ꝓprie ad Poly carpũ, cõmendãs illi Antiochensem ecclesiam, in q̃ et de euãgelio, quod nup a me trãslatũ est sup ꝓsona Christi ponit testimonium, dicens. Ego uero et post resurrectionẽ i carne eũ uidi, & credo qa sit. Et q̃n uenit ad Petrũ & ad eos qui cũ Petro erant, dixit eis, Ecce palpate me, & uidete, quia nõ sum dæmoniũ corporale. Et statim

δαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τῶ ἑλληνϊσμοῦ ἐπηγάγετο. ὁ ΧΡΙΣΤΟΣ δυτος ἦμ, καὶ ἀυτὸμ ϖῦδείξα τῶμ ϖρώτωμ ἀνδρῶμ ϖαρῆμϊμ, σαυρῷ ἐπιτετιμηκότος πλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο, οἱ τὸ ϖρῶτομ ἀυτὸμ ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ ἀυτοῖς τρίτην ἔχωμ ἡμέραμ, ϖάλιμ ζῶμ, ϑ δεῖωμ ϖροφητῶῆ ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία ϖερὶ ἀυτοῦ ἐρηκό/ τωμ, εἰς τε νῦῆ ϑ χρισιανῶμ ἀπ' ϑ δε ὠνομασμένωμ, οὐκ ἔλιπε τὸ φῦλομ.

IOῦς ϖ τιβεριάδος, ἐπαρχίας γαλιλαίας, ἐπε/ χείρησε μὲμ καὶ αὐτὸς ἰουδαϊκὴμ ἱσορίαμ συ/ τάξαι, καίϖερ ὑπομνήματα ϖερὶ γράφειμ, ἀλλὰ τοῦτομ ἰώσηπ ϖ ἐλέγχει φϑσάμενομ. καὶ γὰρ ϖ ἐμ κείνῳ τῷ καιρῷ σωμέγραφεμ, ὅτε καὶ ἰώσηπος.

ΛΙμος, περὶ δὲ ϖαῦλος ὁ ἀποστόλ ϖρὸς ϕι/ λιππησίους γράφωμ λέγει. μεϑ' ἡ κλήμεν/ τος, τέταρτος μετὰ πέτρομ ῥώμης ἐπίσκοπος, δεύτερ δ λῖνος ἐγράφετο, τρίτος ἀνέγκλητος, ἐπὶ καὶ ϖολλοὶ πῶῆ ῥωμαίωμ ὑποδαμϐάνουσι, δεύτερομ μετὰ ϖ ἀποστόλομ γεγενῆϑαι κλήμεντα. Ἐγράφει δὲ καὶ πρὸ σώπου ϑ ἐκκλησίας ῥώμης, πρὸς ϖλῆ, ϑ κορίνθῳ ἐκ/ κλησίαμ ἐπιστολῆ ϖάνυ ϑαυμασῆμ, ἥ τις ϑ ϕανερὸς τόπις δημοσία ἀναγινώσκεται, ϑῖ χαρακτῆρι τ πρὸς ἑβραίους ἐπιστολῆς ϖαύλου σωάδουσα, οὐ μόνομ νοή/ μασιν, ἀλλὰ καὶ λόγοις, καὶ ἀϖλῶς μεγίσηϑῖ ϑ ἑκα τέρᾳ ὁμοίωσις. Φέρεται καὶ ἑτέρα ὑῖ ὀνόματος αὐτοῦ εἶναι ἐπιστολή, ἥ τις πρὸ ϖάντωμ ἀποδοκιμάζει. καὶ διάλογος ϖέτρου καὶ ἀπίωνος μακρῷ λόγῳ σωϊσα γεῖσα, ἥμ ἴνα ἐυσέϐειος ἐυϑώσει ϑ ϑῖ τρίτῳ ϑῖ ἐκκλη/ σιασικῆς ἱσορίας τεύχῃ. τελῦτᾶ ϑῖ τρίτῳ ϑῦαυ ϑῖ τραϊανοῦ, καὶ πὼ τούτου μνήμημ ἄχει τήμερομ, ἡ ϑ τῆ ῥώμῃ οἰκοδομηϑεῖσα ἐκκλησία φυλάτ.

Iγνάτΐος ϑ ϑ ἀντϊοχείας ἐκκλησίας μετὰ πέτρομ ϑμ ἀποστολομ ἐπίσκοπος, διωγμὸμ κϊνήσαν/ τος τραϊανοῦ, ϑηριομαχῆσαι κελευσθείς, εἰς ῥώ/ μημ σέλλεται δέσμιος. ϖλέωμ δὲ καὶ ἐπίσδε τῆ σμύρνῃ, ϑ ἧ πολύκαρπος ἀκροατὴς ἰωάννου ἐπί/ σκοπος ἦμ, ἔγραψε πρὸς ἐφεσίους ἐπιστολὴμ μίαμ, ἄλλημ πρὸς μαγνησιανούς, τρίτημ πρὸς τραλλιανούς, τετάρτημ πρὸς ῥωμαίους, κἀκεῖϑεμ ϑῖ γῶμ, ἔγραψε ϖρὸς ϕιλαδελφεῖς, καὶ σμυρναίοις, καὶ ἰδίκῶς πρὸς πολύκαρ ϖομ, παρατιθέμενος ϑ ἀυ ϑῖ τὼ ϑ ἀντϊοχείᾳ ἐκ/ κλησίαμ, ϑ ἧ καὶ περὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ πῶ/ ῆμ μεταφραϑέντος, ἐκ προσώπου ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ μνήμημ ϖοιῆτ λέγωμ, ἐγὼ δὲ ϑ μετὰ τ ἀνάσασῖμ ϑ σώματϊ αὐτ εἶδομ, καὶ ϖιστεύω ὅτι ἐστί, ϑ ὅτε ἦλθομ ϖρὸς ϖέτρομ ϑ τοὺς σὼ αὐτῷ ὄντας, ἔϕωσεμ αὐτοῖς, ϖι/ λαϕήσατέ με, ὅτι δυκ εἰμὶ δαιμόνϊομ σωματικόμ. καὶ εὐθέως

statim retigerũt eũ, & crediderũt. Dignũ autẽ uidetur, qa tanti uiri fecim⁹ mẽtionẽ, & de epstola ei⁹, quã ad Rhomanos scribit pauca ponere. De Syria usq; ad Rhomã pugno ad bestias, in mari & in terra, nocte dieq; ligatus cũ decem leopardis, hoc est, militibus, q me custodiunt, qbus & cũ benefeceris, peiores fiũt. Iniquitas aũt eorũ, mea doctrina est, sed nõ idcirco iustificatus sum. Vtinã fruar bestijs, quæ mihi sunt p̃parataæ, quas & oro mihi ueloces esse ad interitũ, & ad supplicia, & allici ad comedẽdũ me, ne sicut & aliorũ martyrũ nõ audeant corpus attingere. Q d' si uenire noluerint, ego uim faciã ut deuorer. Ignoscite mihi filioli, qd mihi p̃sit, ego scio. Nũc incipio Christi esse discipulus, nihil de his quæ uidẽtur desyderãs, ut Iesũ Christũ inueniã. Ignis, crux, bestiæ, cõfractio ossiũ, mẽbrorũ diuisio, & totius corpis cõtritio, & tota tormẽta diaboli, in me ueniãt, tm̃ ut Christo fruar. Cũq; iam damnatus esset ad bestias, ardore patiẽdi cũ rugiẽtes audiret leones ait, Frumẽtũ Christi sum, dẽtibus bestiarũ molar, ut panis mũdus inueniar. Passus est anno .xi. Traiani. Reliquiæ corpis ei⁹ Antiochiæ iacent, extra portam Daphniticã, in cœmiterio.

POlycarpus, Ioannis ap̃li discipulus, & ab eo Smyrnæ ep̃s ordinatus, totius Asiæ princeps fuit. Quippe q nonnullos ap̃lorũ, & eorũ q uiderant dn̄m, magistros habuerit & uiderit. Hic p̃pter q̃sdã sup̃ die paschæ quæstiões, sub imp̃atore Antonino pio, ecclesiã in urbe regẽte Aniceto, Rhomã uenit, ubi plurimos credentiũ Marcionis & Valentini p̃suasione deceptos, reduxit ad fidẽ. Cũq; ei fortuito obuiã fuisset Marcion, & diceret, Cognoscis nos? Rñdit, Cognosco primogenitum diaboli. Postea uero regnãte. M. Antonino & L. Aurelio Cõmodo, q̃rta post Neronẽ p̃secutione, Smyrnæ, sedẽte p̃cõsule, & uniuerso populo in amphitheatro aduersus eũ p̃sonante, igni traditus est. Scripsit ad Philippenses ualde utilem epistolam, quæ usq; hodie in Asiæ conuẽtu legitur.

PApias Ioãnis auditor Hieropolitan⁹ episcopus in Asia, qnq; tm̃ scripsit uolumina, quæ p̃notauit, explanatio sermonũ dn̄i. In qbus cũ se in præfatione asserat nõ uarias opiniões seq, sed ap̃los authores habere, ait, Cõsyderabã qd Andreas, qd Petrus dixissent, quid Philipp⁹, quid Thomas, quid Iacobus

ἐνδεὲς ἦλαττε αὐτοῦ, ἠλλ' ἐπίσθυσαμ. ἄξιον δὲ φαίνεσθαι, ἐπειδήπερ ποτέ τινος ἀνδρὸς πεποιήμεθα μνήμην, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ φησὶ πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ Φιλιππησίων γραφείσης, ὀλίγα ἐκθέσθαι. Ἀπὸ συρίας ἄχρι ἐνθάδε μαχῶ θηρίοις θαλάσσης τε καὶ γῆς, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, δέκα συνδεδεμένος λεοπάρδοις, τουτέστι στρατιώταις τοῖς φυλάσσουσί με, οἵτινες καὶ μετὰ εὐεργεσίας χείρονες γίνονται. ἃι γὰρ ἀδικίαι αὐτῶν, παίδευσίς μοι εἰσί, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἐδικαιώθην. καὶ ἔτι ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς τῆς ἐντεῦθεν τῶν μοι, ἅ τινα εὔχομαι ἑτοίμα εἶναι μοι εἰς ἀπώλειαν, καὶ συνελεύσεσθαι εἰς τὸν ἑαυτῶν κατάπαυσιν, μὴ πως ὀμ πρόσωπον ἐπὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων, μὴ τολμήσωσί τι τοῦ σώματός μου ἅψασθαι. Εἰ γὰρ ἐκαλεῖτε μὴ θελήσουσίμ, ἐγὼ βιάσομαι, ἀσθῶν καταπατῆσαι. σύγγνωτέ μοι τεκνία, τὸ συμφέρον μοι, ἐγὼ οἶδα. νῦν ἄρχομαι εἶναι μαθητής, οὐδέν τούτων τῶν ὁρωμένων ἐπιθυμῶ, ἵνα τὸν ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ εὕρω. πῦρ, σταυροὶ, θηρία, σύγκλασις ὀστέων, καὶ τῶν μελῶν διαπασασμοὶ, καὶ ψαντὸς τοῦ σώματος σωτριβή, καὶ βάσανοι τοῦ διαβόλου, ἐπ' ἐμὲ ἐλθάτωσαν, ἵνα ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ἀπολαύσω. κατακριθεὶς τοίνυν θηριομαχῆσαι, ὑπόβλ τοῦ παθεῖν, ἀκούσας τοῦ βρυγμοῦ τῶν λεόντων ἔφη, σῖτος ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ εἰμί, καὶ ἔνχομαι τοῖς ὀδοῦσι τῶν θηρίων ἐκλιθῆναί με, ἵνα ἄρτος καθαρὸς εὑρεθῶ. ἔπαρα θε δέκατῳ ἔτει πραϊανοῦ. τὸ δὲ λείψανον ἔξω τῆς διαφυκτικῆς πύλης ἀντίοχεί κατάκειται ἐν τῷ κοιμητηρίῳ.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΣ ὁ ἰωάννου ἀποστόλου μαθητής, καὶ π ραξαντος, τῆς σμύρναίων ἐπίσκοπος κατα/σταθεὶς, πάσης τῆς ἀσίας ἀρχηγὸς γέγονε, διὰ τὸ πολλοῖς τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ΧΡΙΣΤΟΝ ἑωρακότων συντετυχηκέναι, καὶ διδασκάλους ἐσχηκέναι. οὗτος διά τινας αἰτίας τοῦ πάσχα, βασιλεύοντος ἀντωνίνου τοῦ πίου, καὶ ἐπισκοποῦντος τῆς ἐκκλησίας ξύμνης ἀνίκητος, ἐπέστη τῇ ξύμνῃ, ὧν ἦ καὶ πολλοὺς τῷ δόγματι μαρκίωνος καὶ βαλεντίνου πεισεύσαντας, ἀνεκαλέσατο. ἀπαναλήσαντες ἢ αὐτῷ ἐξ αὐτομάτου μαρκίωνος, καὶ ἐρχόμενος αὐτῷ, γνώριζε ἡμᾶς; ἀπεκρίθη, γνωρίζω τὸν πρωτότοκον τοῦ διαβόλου. μεταταῦτα βασιλεύοντος μάρκου αὐτωνίνου, καὶ λουκίου αὐρηλίου κομόδου, τετάρτου μετὰ νέρωνα διωγμοῦ κινηθέντος, ὧν σμύρνη θεωρὸς τοῦ αὐθυπάτου, καὶ φανεὶς τοῦ ἡμῶν ὧν τῷ ἀμφιθεάτρῳ κατὰ αὐτοβοῶντος, πυρὶ παρεδόθη. Ἐγραψε πρὸς φιλιππησίους φάνυ θαυμασὴν ἐπιστολήν, ἥτις ἄχρι τοῦ παρόντος, ὧν τῇ ἀσιανῇ σωτῆρι ἀναγινώσκεται.

Απίας ἰωάννου ἀκροατής, ἱεραπολίτης, καὶ ἀσία π ας ἐπίσκοπος, φάνυ μάνυς σωτέταξε λόγους, οὓς καὶ ἐπέγραψε ἔκθεσις λόγων κυρίου. ὧν οἷς λέγων ὧν παροιμίοις μὰκολουθεῖν φησὶν ἁπλαις φήμαις, ἀλλὰ δυς ἀποστόλους ἐχθὴν ἠγνμώσα, ἔφη, κατενόουν τί ἀνδρέας, τί πέτρος εἶπέ καση, τί φίλιππ, τί θωμᾶς, τί ἰάκωβος,

Iacobus, quid Ioãnes, quid Matthæus, uel ali⁹ quilibet discipulorũ dn̄i, quid etiã Aristion & senior Ioannes, discipuli dn̄i loquebãtur. Non enim tantũ mihi libri ad legendũ prosunt, q̃ntum uiua uox, usq; hodie in suis authoribus p̃sonans. Ex quo apparet ex ipso catalogo nominũ, aliũm esse Ioannẽ, qui inter ap̃los ponitur, & aliũ seniorẽ Ioannẽ, quẽ post Aristionẽ enumerat. Hoc aũt dixímus propter superiorẽ opinionẽ, quã a plærisq; retulimus traditã, duas posteriores epistolas Ioannis non apostoli esse, sed presbyteri. Hic dicit⁹ mille annorũ Iudaicã ædidisse διδυτέρωσιμ, quẽ secuti sunt Irenæus & Apollinarius, & cæteri, qui post resurrectionẽ aiunt in carne cũ sanctis dn̄m regnaturũ. Tertullian⁹ quoq; in libro de spe fideliũ, & Victorinus Pictauiensis, & Lactantius hac opinione ducuntur.

QVadratus apostolorũ discipulus, Publio Athenarũ episcopo, ob Christi fidẽ martyrio coronato, in locũ eius substituit⁹, & ecclesiã grandi terrore dispersam, fide & industria sua cõgregat. Cũq; Hadrianus Athenis exegisset hyemem, inuisens Eleusinã & oibus pene Græciæ sacris initiatus, dedisset occasionẽ his, q Christianos oderant, absq; præcepto imperatoris uexare credẽtes, porrexit ei librũ pro religione nostra cõpositũ, ualde utilẽ, plenũq; rationis & fidei, & apostolica doctrina dignũ, in quo & antiquitatẽ suæ ætatis ostendens, ait, plurimos a se uisos, q sub dño uarijs in Iudæa opp̃ssi calamitatibus sanati fuerãt, & q a mortuis resurrexerãt.

ARistides Athenien̄sis philosoph⁹ eloquentissimus, & sub pristino habitu discipulus Christi, uolumẽ, nostri dogmatis rationẽ cõtinens, eodẽ tpe quo & Quadratus Hadriano principi dedit, id est apologeticũ p̃ Christianis, quod usq; hodie p̃seuerãs, apud philologos ingenij eius indiciũ est.

AGrippa, cognomẽto Castor, uir ualde doctus, aduersum uiginti quattuor Basilidis hæretici uolumina, q̃ in euãgeliũ cõfecerat, fortissime disseruit, prodens ei⁹ uniuersa mysteria, & p̃phetas enumerãs, Barcaban & Marcob, & ad terrorem audientium alia quædã barbara noia, & deũ maximũ eius Abraxas, qui q̃si annũ cõtinens, iuxta Græcorum numerũ supputet⁹. Mortuus est autẽ Basilides, a quo Gnostici in Alexandria tẽporibus Hadriani

ἰάκωβος, τί ἰωάννης, τί ματθαῖος, ἢ τις ἕτερος τῶν τοῦ κυρίου μαθητῶν, τί δὲ ἀρίστιων καὶ ὁ πρεσβύτερος ἰωάννης μαθηταὶ τοῦ κυρίου ἐλάλησαν. οὐδὲ γάρ με τοσοῦτον βίβλοι εἰς ἀνάγνωσιν ὠφελοῦσιν, ὅσον ζῶσα φωνή, ἣ ἂς ἄχρι τοῦ παρόντος διὰ τῆν συγγραφομένων ἀκμάζει. δηλοῦται δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλόγου τῶν ὀνομάτων, ἄλλον εἶναι ἰωάννην ἀπόστολον, καὶ ἄλλον εἶναι πρεσβύτερον ἰωάννην, ὃν μετὰ τὸν ἀριστίωνα καὶ ταριθμῆται. ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν διὰ τὰ προαναφερόμενα, ὧν οἷς εἴπομεν, τὰς δύο ὑστέρας ἐπιστολὰς, μὴ εἶναι ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου, ἀλλὰ τοῦ πρεσβυτέρου. οὗτος λέγεται χιλίων ὧν αὐτῷ ἰουδαϊκὴν ἐκδεδωκέναι δόξαν, ὡσπερ, ᾧ ἀκολούθησ εἰρηναῖος καὶ ἀπολλινάριος καὶ οἱ λοιποί, οἵτινες μετὰ τὴν ἀνάστασιν φάσκουσιν ὧν ὧδε σώματι μετὰ τῆν ἁγίων τὸν κύριον βασιλεύειν. καὶ πρτυλλιανὸς δὲ ὧν τῇ βίβλῳ τῇ περὶ ὧν ἐλπίδος αὐτῶν πίστιν, καὶ βίκτωρῖνος πεταβῖνος, καὶ λακτάντιος ταύτῃ τῇ δόξῃ κέχρηται.

ΟΥΑΛΗΣ ἦτος ἦν ἀποστόλων μαθητὴς, παδόυ κ τος πουπλίου ἀθηνῶν ἐπισκόπου ὑπὲρ τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὑπεισέρχεται, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὧν μεγάλῃ ταραχῇ διασκορπισθεῖσαν σωάγει. καὶ ἵνα καὶ ἀδριανὸς ὧν ἀθήναις ἐχείμαζεν ὧν ἐλθὼν ἐνεδύσατο γενόμενος, καὶ πάντα χρόνον τὰ τῆς ἑλλάδος μυστήρια μυηθείς, διέσωκεν ἀφορμὴν ἐπὶ τοὺς μισοῦντας τοὺς χριστιανούς, καὶ δίκαια βασιλικῆς κελεύσεως κολάσαι, ἐπέδωκε βίβλον ὑπὲρ ὧν ἡμετέρας θρησκείας σωτηθεῖσαν, πάνυ χρησίμ, καὶ γέμουσαν λογισμοῦ καὶ πίστεως, ἀξίαν τε ὧν ἀποστολικῆς παραδόσεως, ὧν ἣ καὶ τὴν ἀρχαιότητα ὧν ἰδίας ἡλικίας διακνοὺς ἔφη, πολλοὺς ἐωρακέναι τοὺς ὑπὸ τῶν κυρίου ποικίλαις ὧν τῇ ἰουδαίᾳ κάμνοντας νόσοις ἰαθέντας, καὶ ὅτι καὶ νεκροὺς ἀνέβησαν.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ἀθηναίων φιλόσοφος εὐφραδὴς καὶ καὶ τὴν πρότερον διαγωγὴν, μαθητὴς ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, τεῦχος δόγματος ἡμετέρου, ἀνάμεσον λογισμοῦ, κατ' ἐκεῖνο καιρῶν, ἐν ᾧ καὶ θρᾴκης ἀδριανῶ ὧν βασιλεῖ ἐπέδωκε, τουτέστιν ἀπολογητικὸν ὑπὲρ τῆν χριστιανῶν, ὅπερ ἄχρι τοῦ παρόντος καὶ τοῖς φιλολόγοις σώζεται.

ΑΓρίππας, ὁ ἐπίκλην κάστωρ, ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος, καὶ τῆν εἰκοστεσσάρων βασιλείδου αἱρετικοῦ λόγων τῆν εἰς τὸ εὐαγγέλιον πᾶσαν πριφραδέντων γενναίως διήγησατο, πάντα τὰ αὐτοῦ τὰ μυστήρια ἐκφαίνων, καὶ τοὺς προφήτας σωαβαὼθ μουμμούς, βαρκαβᾶν καὶ μαρκώβ, καὶ πρὸς φόβον τῆν ἀκροωμένων, ἕτερά τινα βάρβαρα ὀνόματα, καὶ τὸν μέγιστον αὐτὸ θεὸν ἀβραξάς, οἷα ἐνιαυτὸν τηρεῖ χόντα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν καὶ ἑκατὸν ἐνιαυτῶν ὁμοιάζοντα. τελευτῶντος βασιλείδου γνωστικοὶ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκλήθησ ἐν τῇ χρόν

Hadriāi, q̄ tēpestate & Chochib⁹ dux Iudaicæ factiōis, Christianos uarijs supplicijs enecauit.

EGesippus uicin⁹ apostolicoꝝ tēporꝝ, & oēs a passione dñi, usq; ad suam ætatem, ecclesiasticoꝝ actuū texens historias, multaq; ad utilitatē legentiū ptinētia, hinc inde cōgregans, quinq; libros cōposuit, sermone simplici, ut quoꝝ uitā sectabat, dicēdi quoq; exprimeret characterem. Asserit se uenisse sub Aniceto Rhomā, qui decimus post Petrū ep̄us fuit, & pseuerasse usq; ad Eleutheriū eiusdem urbis episcopū, qui Aniceti quondā diaconus fuerat. Præterea aduersum idola disputās, ex quo primū errore creuissent, subtexit historiam, ex qua ostendit, qua floruerit ætate. Ait em̄, Tumulos mortuis templaq; fecerunt, sicut usq; hodie uidemus, e quibus est & Antinous seruus Hadriani Cæsaris, cui & gymnic⁹ agon exercetur, apud Antinoum ciuitatē, quā ex eius nomine condidit, & statuit prophetas in templo. Antinoum autem in delitijs habuisse Cæsar Hadrianus scribitur.

i Vstinus philosophus, habitu q̄q; philosophoꝝ icedēs, de Neapoli urbe palæstinæ, patre Prisco Bacchio, ꝓ religiōe Christi plurimū laborauit, intātū ut Antonino q̄q; pio & filijs ei⁹, & senatui librū cōtra gentes scriptū daret, ignominiāq; crucis nō erubesceret, et aliū librū successorib⁹ eiusdē Antonini. M. Antonino uero, & L. Aurelio Cōmodo. Extat eius & aliud uolumen cōtra gentes, ubi de dæmonū quoq; natura disputat, & quartum aduersus gentes, cui titulum prænotauit ἔλεγχος, sed & aliū de monarchia dei, & alium librum, quē prænotauit Psalten, & aliū de ania. Dialogus cōtra Iudæū, quem habuit aduersus Tryphonē principē Iudæoꝝ, sed & cōtra Marcionē insignia uolumina, quoꝝ Irenæ⁹ quoq; in quinto aduersus hæreses libro meminit, & alium librū cōtra oēs hæreses, cuius facit mētionē in apologetico, quē dedit Antonino Pio. Hic cū in urbe Rhoma haberet τὰς διατριβὰς, & Crescentē Cynicū, qui multa aduersum Christianos blasphemabat, redargueret, gulosum, & mortis timidū, luxuriæq; & libidinū sectatorē, ad extremum studio eius & insidijs accusatus q̄ christianus esset, ꝓ christo sanguinē fudit.

MElito Asianus, Sardensis episcopus, librū imperatori. M. Antonino Vero, q̄ Frōtonis oratoris discipul⁹ fuit, pro Chri-

ἀδριανοῦ, ὅτε καὶ χόχιβος ὁ τῶν ἰουδαίων ἡγούμενος, πολλοὺς τῶν χριστιανῶν, ποικίλαις τιμωρίαις ἀνείλωσεν.

Ηγήσιππος τῶν χρόνων τῶν ἀποστόλων, πάσας ἀπὸ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου, ἕως τῶν ἰδίων χρόνων, τῶν ἐκκλησιαστικῶν πράξεων ὑφαίνων ἱστωρίας, καὶ πολλὰ ἕτερα εἰς ὄφελος τῶν ἀναγινωσκόντων συντείνοντα, πανταχόθεν συλλέγων, πέντε συνέθηκε βίβλους, ἁπλουστέρῳ λόγῳ, ὥς τε ἐκείνων ἐξηγήσασθαι χαρακτῆρας, ὧν τοῦ βίου ἐξηκολούθει. φάσκει δὲ ἐπιστῆναι τῇ ῥώμῃ ἐπὶ ἀνικήτου, τοῦ μετὰ πέτρον δεκάτου ἐπισκόπου, καὶ διατετελεκέναι ἄχρι ἐλευθέρου ἐπισκόπου τοῦ προειρημένης ῥώμης, ὃς ἀνικήτου διάκονος ἐγέγονει. καὶ κατὰ τῶν εἰδώλων ἐξηγούμενος, ἐκ ποίας πρῶτον πλάνης ἠυξήθη, συνέταξεν ἱστωρίαν, δεικνὺς ἐν ποίοις ἔνθησε καιροῖς. φάσκει γὰρ οὕτως. τύμβους τοῖς νεκροῖς, καὶ ναοὺς ἐποιήσαντο, καθὰ ἄχρι τοῦ δεῦρο ὁρῶμεν, ἀφ' ὧν ἐστὶ καὶ ἀντίνους, ὁ δοῦλος ἀδριανοῦ καίσαρος, οὗ τινος καὶ γυμνικὸς ἀγὼν, ἐν τῇ ἀντίνῳ ἐπιτελεῖται, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ πόλεως, ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσηγορίας ἔτυχε, καὶ προφήτας ἐν τοῦ ναῷ ἔστησε. τὸν δὲ ἀντίνουν ἐν τοῦ μεταξὺ τῶν αἰδιλικίων ἐσχηκέναι ἀδριανὸν τινὲς συγγράφονται.

ι Ουστῖνος φιλόσοφος, καὶ τοῦ σχήματι τῶν φιλοσόφων χρώμενος, ἀπὸ τοῦ νεαπολιτῶν ἐπαρχίας παλαιστίνης, ἐκ πατρὸς πρίσκου βακχείου. ὑπὲρ τοῦ θρησκείας τῶν χριστιανῶν πάνυ ἐκοπίασεν, ὥς τε καὶ ἀντωνίνῳ τοῦ ἐπίκλην πίῳ, καὶ τοῖς τούτου ἡνεῦσι, καὶ τῇ συγκλήτῳ, βίβλον κατὰ τῶν ἐθνῶν συνταγῆσαν ἐπιδοῦναι, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ σταυροῦ μὴ αἰσχυνόμενος, καὶ ἄλλην βίβλον τοῖς τοῦ αὐτοῦ ἀντωνίνου διαδόχοις, τουτέστι μάρκῳ ἀντωνίνῳ βήρῳ, τοῦ λουκίῳ αὐρηλίῳ κομόδῳ. ἐστὶ καὶ ἄλλη αὐτοῦ βίβλος, κατὰ τῶν ἐθνῶν, ἐν ᾗ περὶ τοῦ φύσεως τῶν δαιμόνων διαλέγεται, τοῦ τέταρτον λόγον ὁμοίως κατὰ τῶν ἐθνῶν, ὃν ἐπέγραψεν ἔλεγχος, καὶ ἄλλον περὶ τοῦ τοῦ θεοῦ μοναρχίας, τοῦ ἄλλον ὠνόμασε ψάλτην, τοῦ ἕτερον περὶ τοῦ ψυχῆς. Διάλογον κατὰ τῶν ἰουδαίων, ὃν ἔχει κατὰ τρύφωνος ἀρχηγοῦ τῶν ἰουδαίων. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ μαρκίωνος ἐπίσημα τεύχη, ὧν τινων καὶ εἰρηναῖος ἐν τοῦ πέμπτῳ λόγῳ τῷ κατὰ τῶν αἱρετικῶν μέμνηται, καὶ ἄλλη βίβλος κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων, ἧς μέμνηται ἐν τοῦ ἀπολογητικῶν, ὃν ἔδωκεν ἀντωνίνῳ τοῦ πίῳ. οὗτος ἐν τῇ ῥώμῃ ἔχων τὰς διατριβὰς, εὐθύνων κρίσκην τὸν κυνικὸν τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν βλασφημοῦντα, καὶ καλῶν αὐτὸν λαίμαργον, καὶ τὸν θάνατον φοβούμενον, ἄσωτόν τε καὶ ἀκόλαστον, τέλος τῇ τούτου ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιβουλῇ, ὡς χριστιανὸς ὑπὲρ τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ ἔπαθεν.

ΜΕλίτων ἀσιανὸς, σάρδεων ἐπίσκοπος, βίβλον βασιλεῖ μάρκῳ ἀντωνίνῳ βήρῳ, ὃς φρόντωνος τοῦ ῥήτορος μαθητὴς ἐγεγόνει, ὑπὲρ τοῦ

pro Christiano dogmate dedit. Scripsit quoq; & alia, de quibus ista sunt, quæ subiecim⁹. De pascha libros duos. De uita ꝓphetarum librū unū. De ecclesia librū unū. De die dñica librū unū. De sensibus librū unū. De fide librū unū. De plasmate librū unū. De ania & corpe librū unū. De baptismate librū unū. De ueritate librū unū. De generatiōe Christi librū unū. De ꝓphetia sua librū unū. De philoxenia librum unū, & alium librū q̄ dauis inscribit. De diabolo librū unū. De apocalypsi Ioānis librū unū, τοῦ περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ librū unū. Et ἐκλογῶν libros sex. Hui⁹ elegās & declamatoriū ingeniū, Tertullianus in septem libris, quos scripsit aduersus ecclesiam pro Montano, dicit, eum a plærisq; nostrorum prophetam putari.

THeophilus sextus Antiochensis ecclesiæ episcopus, sub imꝑatore. M. Antonino Vero, librum contra Marcionē cōposuit, q̄ usq; hodie extat. Feruntur eius & ad Autolycum tria uolumina, & contra hæresim Hermogenis liber un⁹, & alij breues elegātesq; tractat⁹ ad ædificationē ecclesiæ ꝑtinētes. Legi sub noīe ei⁹ in euāgeliū & in ꝓuerbia Solomonis cōmētarios, q̄ mihi cū supioꝝ uoluminū elegātia, & phrasi nō uidēt congruere.

APollinarius Asiæ Hierapolitanus episcop⁹, sub imꝑatore. M. Antonino secundo floruit, cui & insigne uolumen pro fide Christianoꝝ dedit. Extant eius & alij q̄nq; aduersum gētes libri, & de ueritate duo, & aduersum Cataphrygas tunc primum exortos cum Priscilla & Maximilla insanis uatibus incipiente Montano.

DIonysius, Corinthioꝝ ecclesiæ episcopus, tantæ eloquētiæ & industriæ fuit, ut nō solū suæ ciuitatis & ꝓuinciæ populos, sed & aliaꝝ urbiū & ꝓuinciaꝝ ep̄os, epistolis erudiret. E quibus est una ad Lacedæmonios, alia ad Athenienses, tertia ad Nicomedēses, quarta ad Cretenses, quinta ad ecclesiā Amastrianā, & ad reliquas Ponti ecclesias, sexta ad Gnossianos, & ad Pinytū, eiusdē urbis episcopū, septima ad Rhomanos, quā scripsit ad Soterē ep̄m eoꝝ, Octaua ad Chrysophorā, sanctā fœminā. Claruit sub imꝑatore M. Antonino Vero, & L. Aurelio Cōmodo.

PInytus Cretensis, Gnossiæ urbis ep̄s, scripsit ad Dionysium Corinthi ep̄m, ualde elegantē epistolā, in qua docet, nō semꝑ

ὑπὲρ τοῦ χριστιανῶν δόγματος ἐπέδωκεν. Εγραψε δὲ καὶ ἕτερα, ἀφ' ὧν τάδε ὑπετάξαμεν. τοῦ πάσχα λόγους δύο, περὶ βίου προφητικοῦ λόγον ἕνα, περὶ ἐκκλησίας λόγον ἕνα, περὶ ἡμέρας κυριουτικῆς λόγον ἕνα, περὶ διανοίας λόγον ἕνα, περὶ τῶν πιστῶν λόγον ἕνα, περὶ πλάσεως ἕνα, περὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἕνα, περὶ βαπτίσματος ἕνα, περὶ ἀληθείας ἕνα, περὶ γεννήσεως ΧΡΙΣΤΟΥ ἕνα, περὶ προφητείας ἰδίας ἕνα, περὶ φιλοξενίας ἕνα, καὶ ἕτερον λόγον, ὃς ἐπιγράφεται κλείς, περὶ διαβόλου ἕνα, περὶ ἀποκαλύψεως ἰωάννου ἕνα, καὶ περὶ τοῦ ἐνσωμάτου θεοῦ λόγον ἕνα, ἐκλογῶν λόγους ἕξ. τούτου τὴν εὐφυίαν ἐπαινῶν τερτυλλιανὸς ἐν τοῖς ἑπτὰ λόγοις, ὃς ἔγραψε κατὰ τοῦ ἐκκλησίας ὑπὲρ μοντανοῦ, λέγει, ὅτι πολλοὶ τῶν ἡμετέρων νομίζουσιν αὐτὸν ἔνναι προφήτην.

θ Εόφιλος, ἕκτος τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, βασιλεύοντος μάρκου ἀντωνίνου βήρου, βίβλον κατὰ μαρκίωνος συνέταξεν, ἥτις ἄχρι τήμερον τυγχάνει. τούτου φέρεται τοῦ πρὸς αὐτόλυκον τρία τεύχη, καὶ κατὰ τοῦ αἱρέσεως ἑρμογένους λόγος εἷς, τοῦ ἄλλαι βραχεῖαι βίβλοι, εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ἀνήκουσαι. Ανέγνων ἐπονόματι αὐτοῦ εἰς εὐαγγέλιον καὶ εἰς παροιμίας σολόμωνος ὑπομνήματα, ἅ τινά μοι οὐδοκοῦσι συμφωνεῖν τῇ εὐφυίᾳ, καὶ τῇ φράσει τῶν προειρημένων συγγραμμάτων.

ΑΠολλινάριος ἱεραπόλεως τῆς ἀσίας ἐπίσκοπος, βασιλεύοντος μάρκου ἀντωνίνου βήρου ἤνθησεν, ᾧ τινι καὶ ἐπίσημον τεῦχος ὑπὲρ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως ἐπέδωκεν. Εἰσὶ καὶ ἕτεροι πέντε αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐθνῶν λόγοι, τοῦ περὶ ἀληθείας δύο, καὶ κατὰ τῶν φρυγῶν τότε πρῶτον ἀνακυψάντων, ἅμα πρισκίλλα καὶ μαξιμίλλα ἀνοσίοις προφήταις, ἀρξαμένου μοντανοῦ.

δ Ιονύσιος τῆς κατὰ κόρινθον ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, τοσοῦτον εὐφραδὴς τοῦ σπουδαῖος ἐγένετο, ὥς τε μὴ μόνον τοὺς λαοὺς τῆς ἰδίας πόλεως καὶ ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων, δι' οἰκείων ἐπιστολῶν πεπαιδευκέναι, ἀφ' ὧν ἐστὶ μία πρὸς λακεδαιμονίους, ἄλλη πρὸς ἀθηναίους, τρίτη πρὸς νικομηδεῖς, τετάρτη πρὸς κρῆτας, πέμπτη πρὸς ἀμαστριανὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑτέρας πόντου ἐκκλησίας, ἕκτη πρὸς κνωσσιανοὺς, καὶ πινυτὸν τοῦ αὐτῆς πόλεως ἐπίσκοπον, ἑβδόμη πρὸς ῥωμαίους, ἣν ἔγραψε πρὸς σωτῆρα τὸν τούτων ἐπίσκοπον, ὀγδόη πρὸς χρυσοφόραν εὐλαβῆ γυναῖκα. Διέπρεψεν ἐπὶ μάρκου ἀντωνίνου βήρου, καὶ λουκίου αὐρηλίου κομόδου.

π Ινύτος κρήτης κνωσσοῦ τοῦ πόλεως ἐπίσκοπος, ἔγραψε πρὸς διονύσιον κορίνθου ἐπίσκοπον πάνυ κομψὴν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ διδάσκει,

nō ſemper lacte populos nutriendos, ne quaſi paruuli ab ultimo occupent die, ſed & ſolido ueſci debere cibo, ut in ſpiritualē proficiant ſenectutem. Et hic ſub. M. Antonino Vero, &. L. Aurelio Cōmodo floruit.

TAtianus, qui primum oratoriam docens, non paruā ſibi ex arte rhetorica gloriā cōparauerat, Iuſtini martyris ſectator fuit, florens in eccleſia, cp̄diu ab ei⁹ latere nō diſceſſit. Poſtea uero inflatus eloquentiæ tumore, nouā cōdidit hæreſim, quæ ἐγκρατῖτις dicit, quā poſtea Seuerus auxit, a quo eiuſdē partis hæretici, Seuerianiuſq; hodie appellāt. Porro Tatian⁹ infinita ſcripſit uolumina, e q̄ bus unus cōtra gētes florētiſſimus extat liber, qui inter omnia opera eius ferē inſignis. Et hic ſub imperatore. M. Antonino Vero, &. L. Aurelio Cōmodo floruit.

PHilippus, epiſcopus Cretenſis, hoc eſt urbis Gortynæ, cuius Dionyſius in epiſtola ſua meminit, quam ſcripſit ad eiuſdem ciuitatis eccleſiam, prædarū aduerſum Marcionē, ædidit librū, temporibuſq; M. Antonini Veri, &. L. Aurelij Cōmodi daruit.

MVſanus, nō ignobilis inter eos, q̄ de eccleſiaſtico dogmate ſcripſerunt, ſub imperatore. M. Antonino Vero, cōfecit librū aduerſus quoſdā fratres, q̄ de eccleſia ad Encratitarum hæreſim declinauerant.

MOdeſt⁹ & ipe ſub ipatore. M. Antonino, &. L. Aurelio Cōmodo, aduerſū Marcionē ſcripſit librū, q̄ uſq; hodie ꝓſeuerat. Ferūt ſub noīe ei⁹ & alia συγγράμματα, ſed ab eruditis q̄ſi ψευδεπίγραφα repudiāt.

BArdeſanes in Meſopotamia clar⁹ habitus eſt, qui primū Valentini ſectator, deinde confutator, nouā hæreſim cōdidit. Ardens eius a Syris prædicatur ingeniū, & in diſputatione uehemēs. Scripſit infinita aduerſum oēs pene hæreticos, q̄ ætate eius pullulauerant. In quibus dariſſimus ille eſt & fortiſſimus liber, quem. M. Antonino de fato tradidit, & multa alia ſuper perſecutione uolumina, quæ ſectatores eius de Syra lingua, uerterunt in græcam. Si autem tanta uis eſt & fulgor in interpretatione, quantam putamus in ſermone proprio?

VIctor, tertiuſdecimus Rhomanæ urbis epſ, ſup quæſtiōe paſchæ, & alia q̄dā ſcribēſ opuſcula, rexit eccliā ſub Seuero

οὐκ ἀεὶ δεῖν τοὺς λαοὺς γάλακτι τρέφεσθαι, μήπως ὡς νήπιοι τῇ ἑκάστῃ καταληφθῶσιν ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καὶ στερεῷ βρώματι, ἵνα εἰς νοθυματικὸν ηꝺονὴν γήρας. καὶ οὗτος ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἔζησεν.

TAtianos, ὁ πρώην τῆς ἐγκρατικῆς διδάσκων, οὐκ ἐλαχίστην ἐκ τῆς ἐγκρατικῆς ἐπιστήμης δόξαν ὠνήσατο, Ιουστίνου τοῦ μάρτυρος αὐτοῦ γενόμενος, διατρίψας τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ὅσον τοῦτο πλευρᾶς οὐκ ἀπέστη, ὕστερον δὲ τῷ ὄγκῳ τῆς παιδεύσεως ἐπαρθείς, καινήν συνεστήσατο αἵρεσιν, λέγων δή τινα ἐγκρατῖτον, ἣν μετέπειτα σεβῆρος ἐπικύρωσεν, ἀφ' οὗ καὶ τῶν παρόντων, οἱ τούτου τοῦ μέρους αἱρετικοί, σεβηριανοὶ ὀνομάζονται. Ο δὲ προειρημένος τατιανὸς πάμπολλα συνεγράψατο τεύχη. ἀφ' ὧν ὅτι κατὰ τῶν ἑλλήνων λόγος εἷς πάνυ δαυμασός, ὃς μεταξὺ πάντων αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων ἐπίσημός ἐστι. καὶ οὗτος βασιλεύοντος μάρκου αὐτωνίνου ϰαὶ λουκίου κομόδου ἤνθησεν.

ΙΛΙΠΠΟς, ἐπίσκοπος κρήτης πόλεως γορτύνης, οὗ καὶ διονύσιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ μέμνηται, ἣν ἔγραψε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῶν προειρημένης πόλεως, ἐνδοξον φάνη κατὰ μαρκίωνος βιβλέλλιον ἐξέδωκε βίβλον, ἐν τοῖς καιροῖς τῶν προειρημένων διετέτριψεν.

MOυσανός, οὐκ ἄδοξος μεταξὺ τῶν περὶ ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος συγγραφαμένων, ἐπὶ μάρκου αὐτωνίνου βήρου κατεσκεύασε βίβλον πρός τινας ἀδελφούς, τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, πρὸς τὴν τῶν ἐγκρατιτῶν αἵρεσιν καταινεύσαντας.

MOdestus, καὶ αὐτὸς ἐπὶ αὐτωνίνου τοῦ κομόδου κατὰ μαρκίωνος συνέταξε βίβλον, ἥτις ἀχρὶ σήμερον ὑπάρχει. φέρεται τοῦ ἄλλα αὐτοῦ συγγράμματα, ἃ ἵνα μὴ τῶν τῶν ψευδεπιγράφων ἀποδοκιμάζεται.

BArdesanes ὁ μεσοποταμίας λαμπρὸς φανείς, πρῶτον μὲν βαλεντίνου συνεστήσατο, ὕστερον δὲ αὐτίπαλος, καινὴν αἵρεσιν συνεστήσατο. τότε γὰρ σύρων ἁρμοστάτη κηρύττειν ἐνφυής, ὃν διαλέξει σφοδροτάτη. ἔγραψε πάμπολλα κατὰ πασῶν κεδὸν τῶν αἱρέσεων, τῶν ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἀνακυψασῶν, ὧν οἷς προεφάνης ἐστίν. ὃν γενναῖος ἐκεῖνος ὁ λόγος, ὃν μάρκῳ αὐτωνίνῳ περὶ μοίρας ἐπέδωκε, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ διωγμοῦ τεύχη, ἅπερ οἱ τοῦτου συνεστήσαι ἀπὸ τῆς σύρας εἰς ἑλληνικὴν διάλεξιν μετέφρασαν. ὅπου δὲ τοσαύτη ἰσχύς ἐστι καὶ λαμπρότης ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, πόσῳ νομίζομεν ἐν τῷ ἰδιοφυεῖ γῷ ἔχειν ἀρετήν;

BIκτωρ, τρισκαιδέκατος ῥώμης ἐπίσκοπος, περὶ τῆς τοῦ πάσχα ζητήσεως, καὶ ἄλλα τινὰ συνέταξε τεύχη, ἐκινδύνευσε τὸν ἐκκλησίαμ-

βασιλεύοντος σεβήρου ἐπὶ ἔτη δέκα.

Seuero principe annis decem.

IRenæus, Pothini epī q Lugdunenſem in Gallia regebat eccleſiā, preſbyter, a martyribus eiuſdē loci ob quaſdā eccleſiæ quæſtiones, legatus Rhomā miſſus, honorificas ſup nomīe ſuo, ad Eleutheriū epm pfert litteras. Poſtea iā Pothino ꝓpe nonagenario, ob Chriſtū martyrio coronato, ī loco eius ſubſtituitur. Conſtat aūt Polycarpi, cuius ſupra fecimus mētionem, ſacerdotis & martyris hunc fuiſſe diſcipulum. Scripſit qn q; aduerſus hæreſes libros, & cōtra gētes uolumē breue, & de diſciplina aliud, et ad Martianū fratrē de apoſtolica prædicatione, et libru uarior tractatuū, & ad Blaſtū de ſchiſmate, & ad Florinū de monarchia, ſiue q; de us nō ſit cōditor malor, & ꝓ quo ſcripſit, Adiuro te, qui trāſcribis librum iſtū, p dñm Ieſum Chriſtum, & p gloriosum eius aduentū, quo iudicaturus eſt uiuos & mortuos, ut cōferas poſtq; trāſcripſeris, & emēdes illum ad exēplar, unde ſcripſiſti diligētiſſime, hanc quoq; obteſtationē ſimiliter trāſferas, ut inueniſti in exēplari. Ferunt eius & aliæ ad Victorē epiſcopū Rhomanū, de quæſtiōe paſchæ epiſtolæ, in quibus cōmonet eū, non facile debere unitatē collegij ſcindere. Siquidē Victor multos Aſiæ & orientis epos, q decimaq̄rta luna cū Iudæis paſcha celebrabāt, dānandos crediderat. In q̄ ſentētia hi qui diſcrepabant ab illis, Victori nō dederunt manus. Floruit maxime ſub Cōmodo principe q. M. Antonino Vero in impiū ſucceſſerat.

PAntæn⁹ Stoicæ ſectæ philoſoph⁹, iuxta quandā ueterē in Alexandria cōſuetudinē, ubi a Marco euangeliſta ſemp eccleſiaſtici fuere doctores, tātæ prudentiæ & eruditionis, tam in ſcripturis diuinis, cp̄ in ſæculari litteratura fuit, ut ī Indiā q̄ q; rogatus ab illius gētis legatis, a Demetrio Alexandriæ epo mitteret, ubi repperit Bartholomæum de duodecim aplis, aduentum domini Ieſu, iuxta Matthæi euangeliū prædicaſſe, quod Hebraicis litteris ſcriptū, reuertens Alexandriā, ſecū retulit. Hui⁹ multi qdē in ſanctā ſcripturā extāt cōmentarij, ſed magis uiua uoce, eccleſijs pfuit. Docuitq; ſub Seuero principe, & Antonino cognomēto Caracalla. Rhodon

βασιλεύοντος σεβήρου ἐπὶ ἔτη δέκα.

EIρηναῖος, ποθενοῦ τοῦ ἐπισκόπου λεγόμενος, ὃν ὧν γαλλίαις ἐκκλησίας πρεσβύτερος, παρὰ τῶν μαρτύρων ὧν εἰρηνικὸς πόλεως, διὰ ἕνας ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, πρεσβυτὴς εἰς ῥώμην σαλεὶς, ἐπ' ὀνόματι οἰκείῳ διεξάμενος ἐπιστολὰς γεμούσας ζημῶν, πρὸς ἐλεύθερον ἐπίσκοπον ῥώμης ἀπηνέγκατο. μετὰ δὲ ταῦτα ποθεινοῦ, χεδὸν ἑνενηκονταετῆς μαρτυρίσαντος, εἰς τὸν τούτου τόπον ὑπεισέρχεται. ὁμολόγηται δὲ, πολυμάρων, οὗ ἕνος πρεσμυήθημεν, γεγενῆσθαι μαθητής. Εγραψε πέντε κατὰ τῶν αἱρετικῶν βίβλους. περὶ κατὰ τῶν ἑνῶν τεῦχος βραχύ, περὶ πρὸ ἐπίσκοπος ἕτερον. καὶ πρὸς μαρκίωνα ἀδελφόν περὶ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. καὶ βίβλον ποικίλων ὁμιλιῶν. περὶ πρὸς βλάσιον περὶ χάρματος, περὶ πρὸς φλορῖνον περὶ μοναρχίας, καὶ ὅτι ὁ θεὸς κτίστης κακῶν οὐκ ἔστι. καὶ περὶ ὀγδοάδος ἀγαθέρου σωτάγμα, ὧν τῷ τέλει δὲ τοῦ αὐτοῦ σωτάγματος, ὑπέγραψεμ οὕτως. ὁρκῶ σε τὸν μεταγράφοντα ταύτην τὴν βίβλον, κατὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, καὶ κατὰ τῆς ἐνδόξου ἐλεύσεως αὐτοῦ, ὅτε ἥξει κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἵνα ἀντιβάλῃς μετὰ τὸ γράψαι, καὶ ἐκδῖορθώσῃ πρὸς τὰ ἀντίγραφα, ἀφ' ὧν ἔγραψ' ἐπιμελῶς, καὶ ταύτην τὴν κατάκρισιν ὁμοίως μεταγράψῃς, καθὼς εὕρες ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, φέρονται αὐτοῦ καὶ ἄλλα πρὸς βίκτωρα ἐπίσκοπον ῥώμης περὶ ζητήσεως τοῦ πάσχα ἐπιστολαί, ἐν αἷς σημαίνει αὐτῷ, μὴ ῥᾳδίως ὀφείλειν τὴν ἕνωσιν τῆς ἑταιρότητος διασχίσαι. καὶ γοῦν βίκτωρ πολλοὺς τῆς ἀσίας ἐν τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους καθῆλεμ, οἵ ἕνες τῇ πεσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης, μετὰ τῶν ἰουδαίων τὸ πάσχα ἐποιοῦντο ἐτετέλεσαν. ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ τοὺς διαφωνήσαντας μὴ συναινέσαι βίκτορι. ἠνίθησεν μάλισα ἐπὶ κομόδου βασιλέως, ὅς ἀφ' ἑνὸς τόπου ἀντωνίνου βήρου ὑποφθάλθεμ.

ΑΝΤΑΙΝΟς ῥωϊκοῦ δόγματος φιλόσοφος, καὶ ἕνα παλαίαμ τῶν ἀλεξανδρέων σωτῆραι, ὃν ἦ ἀπὸ μάρκου τοῦ εὐαγγελίσου ἐκκλησίαι κοὶ γεγηύασι, διδάσκαλος. τοσαύτης σοφίας καὶ παιδεύσεως, τοτε μὲν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῆς κοσμικοῖς γράμμασιν ἔντερ γέγονεμ, ὥς π περὶ κλινδένια ἀνῆμ πρὸς τῶν ἰνδίας πρεσβυτέρων, ὑπὸ δημητρίου ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου, εἰς τὴν ἰνδίαμ ἀποσαλῆναι, ἐμ ἦ ἐνῆρε βαρθολομαῖον ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, τὸν ἐλθόντα τοῦ κυρίου ΙΗΣΟΥ καὶ τὸ ματθαίου εὐαγγέλιομ κηρύξοντα, ὅπερ ἐβραϊκοῖς γράμμασῖ γεγραμμένομ, εἰς τὴν ἀλεξανδρείαμ ἀνακεύξας, μεθ' ἑαυτοῦ ἐκόμισε, τούτῳ πολλὰ ὑπομνήματα, εἰς τὰς θείας γραφὰς τυγχάνει, ἀλλὰ μᾶλλομ ζῶσι φωνῇ τὰς ἐκκλησίας ὠφέλησεν, ἐδίδαξε ἐπὶ σεβήρου καὶ ἀντωνίνου τοῦ ἐπίκλην κἀρακάλλου.

RHodon, genere Asianus, a Tatiano, de quo supra diximus, Rhomæ in scripturis eruditus, ædidit plurima, præcipuũq; aduersus Marcionẽ opus, in quo refert, quomodo ipsi quoq; inter se Marcionitæ discrepent, & Apellem senẽ aliũ hæreticũ a se quondã fuisse conuentũ, & risui habitum, eo quod deũ quẽ coleret, ignorare se diceret. Meminit in eodẽ libro, quẽ scripsit ad Callistionẽ Tatiani se Rhomæ fuisse auditorem. Sed & in Hexaemeron elegantes tractatus cõposuit, & aduersum Phrygas insigne opus. Tẽporibus q; Cõmodi & Seueri floruit.

CLemẽs, Alexãdriæ ecclesiæ presbyter, Pantæni, de q̃ supra retulim⁹, auditor, post eius mortẽ, Alexandriæ ecclesiasticã scholã tenuit, & κατηχήσεως magister fuit. Ferunt eius insignia uolumina, plenaq; eruditionis & eloquentiæ, tam de scripturis diuinis, q̃ de sæcularis litteraturæ instrumẽto. E quibus illa sunt στρωματέων libri octo, ὑποτυπώσεων libri octo, aduersus gentes liber un⁹, Pædagogi libri tres, De pascha liber un⁹, De ieiunio disceptatio. Et alius q̃ inscribit, Quisnã diues ille sit, q̃ saluet. De obtrectatiõe liber unus, De canonib⁹ ecclesiasticis, & aduersum eos q̃ Iudæorũ sequũtur errorẽ, liber unus, quẽ ꝓprie Alexãdro Hierosolymorũ epo προσεφώνησεν. Meminit aũt i stromatibus suis, uoluminis Tatiani, aduersus gẽtes, de q̃ supra diximus, & Cassiani cuiusdã χρονογραφίας, quod opusculum inuenire nõ potui. Necnõ & de Iudæis Aristobulũ quendam, & Demetrium & Eupolemũ scriptores aduersus gentes refert, qui in similitudinem Iosephi ἀρχαιογνίας Moysi & Iudaicæ gentis asseuerant. Extat Alexandri Hierosolymitarũ episcopi, q̃ cum Narcisso postea rexit ecclesiam, epistola super ordinatione Asclepiadis confessoris ad Antiochenses, congratulantis eis, in qua ponit in fine. Hæc uobis dñi ac fratres scripta trãsmisi, per Clementem beatum presbyterum, uirum illustrem, & probatum, quem uos quoq; scitis, & nunc plenius recognoscetis, qui cũ huc uenisset iuxta ꝓuidentiã & uisitationẽ dei, cõfirmauit & auxit domini ecclesiã. Constat Origenem huius fuisse discipulum. Floruit aũt Seueri & Antonini filij eius temporibus.

MIltiades, cuius Rhodon in opere suo quod aduersũ Montanũ, Priscillam, Maximillãq; cõposuit, recordat̃, scripsit cõtra

PΟδων ἀσιανός, παρὰ τατιανῷ τῷ ἀναφερόμενος, ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς πολυδαὴς, ἡλέγχωσε μοὺ πάμπολλα, ἡλαίστερον δὲ καὶ τὰ μαρκίωνος σώταγμα, ἐν ᾧ ἡγηγεῖται, ὅτ᾽ καὶ αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς μαρκιωνισταὶ διαφωνοῦσι, καθ᾽ ὃν ἀπελλῆν τὸν γέροντα ὁμοίως αἱρετικὸν, σεσωπεῖσυχκέναι αὐτῷ, ᾗ καταγέλασον γεγενῆθαι, εἰρηκότα ὅτι τὸν θεὸν ὃν σέβει, ἀγνοεῖ. Μέμνηται ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ, ὧν ἔγραψε πρὸς καλλίσιωνα, ταταιανοῦ γεγενῆθαι ἐν τῇ ῥώμῃ ἀκροατήν, καὶ εἰς τὸ ἑξαήμερον δὲ κομψὰς ὁμιλίας συνέταξεν, ᾧ καὶ τὰν φρυγῶν ἐπισήμων ἔγραμ, ἀνθήσας ἐπὶ τὰν χρόνων κομόδου τὴ σεβήρου.

ΑΛήμης ἀλεξανδρείας πρεσβύτερος, πανταίνου κ τὴν οὖ προείπομεν, ἀκροατής, ὃς μετὰ τὸν τοῦ τοῦ τελευτὴν, τὰς διατριβὰς ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας κατέσχε, ᾧ κατηχήσεων διδάσκαλος γέγονεν, ἐπίσημά γε τευχη παιδεύσεως, ᾧ ἐυαγωνίας ἀνάμεσα συνέταξε, τοῦτο μὲν τὰν θείων, τοῦτο δὲ ἡ κοσμικῶν, ἀφ᾽ ὧν ὅτι τά δε, στρωματεῖς ὀκτώ, ὑποτυπώσεων λογοὶ ὀκτώ, κατὰ τὰν ἑλλήνων παιδαγωγοὶ τρεῖς, περὶ τοῦ πάσχα εἷς, περὶ νηστείας διάλειξις, ἡ ἕτερος ἐπιγράφομ, τίς ἆρα πλούσιος σωθήσεται. περὶ κανολογίας, λόγ᾽ εἷς, περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, ἡ κατὰ τῶν ἀκολουθούντων τῇ τὰν ἰουδαίων πλάνη λόγομ, ὅν τινα ἰδίως ἀλεξανδρεῖ ἐπισκόπῳ ἱεροσολύμων προσεφώνησε. Μέμνηται δὲ ὧν τοῖς ἰδίοις στρώμασιν τοῦ τεύχους τατιανοῦ τοῦ προειρημένου κατὰ τῶν ἑλλήνων, καὶ κασσιανοῦ τινος χρονογραφίας, ὅπερ ᾧ τοῖς παλαιοῖς εὑρεῖν οὐκ ἠδυνήθημεν. Οὐδὲν δὲ ἧττον ἡ ἰουδαίους ἀρισόβουλόν τινα, καὶ δημήτριον, ἡ εὐπόλεμον ἀναφέρει, διὰ καλὰ ἐθνῶν συγγραμμένους καθ᾽ ὁμοιότητα ἰωσήπου, ἀρχαιογονίας μωϋσέως, ἡ τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. Εσι ἡ ἀλεξάνδρου ἱεροσολύμων ἐπίσκοπου, ὃς μετὰ νάρκισσον ὕστερον πρόεσκ ᾧ ἐκκλησίας, ἐπίσολὴ περὶ χειροτονίας ἀσκλαπιάδου ὁμολογητοῦ, πρὸς ἀντιοχέας, συγχαίρουτ᾽ αὐτοῖς, ᾧ ᾗ εἰς τὸ τέλ᾽, οὕτως λέγει. ταῦτα ὑμῖν κύριοι ἀδελφοί τε τὰ γράμματα πέπομφα διὰ τοῦ εὐλαβεστάτ᾽ κλήμεντος ἀνδρὸς περιφανοῦς, ἡ δεδοκιμασμένου, ὃν ἡ ὑμεῖς ἴσε, ἡ νῦν πλέον ἐπιγνώσεσθε, ὅς τις ὢν ταῦδα ἐλθὼν κατὰ πρόνοιαν ἡ ἐπιφοίτησιν θεοῦ, ἐσερέωσε ἡ ἤυξη σε τοῦ κυρίου τὴ ἐκκλησίαν, ὡμολόγηται τὸν ὧ γιγένημ, τούτου γεγενῆθαι μαθητήν. ἤνθησε δὲ βασιλεύοντων σεβήρου ἡ αὐτωνίνου τοῦ ἡοῦ αὐτοῦ.

ΜΙλτιάδης, ὃν τινος ἔόδωρ ὧν τῷ ἰδίῳ συγγράμματι τῷ καὶ μοντανῷ ἡ πρισκίλλας ἡ μαξιμίλλας σωπηθέντι, μέμνηται. ἔγραψε κατ᾽

psit cõtra eosdem uolumẽ præcipuũ. Et aduersus gentes Iudæosq;, libros alios, & principib⁹ illius tpis apologeticum dedit. Floruit aũt. M. Antonini Commodi temporibus.

APollonius uir disertissim⁹, scripsit aduersus Montanũ, Priscillam, & Maximillã insigne & longũ uolumen, in q̃ asserit Montanum, & insanas uates, perisse suspendio, & mꝛta alia, in qb⁹ de Priscilla & Maximilla refert. Si negant eas accepisse munera, confiteantur non esse prophetas qui accipiũt, & mille hoc testib⁹ approbabo. Sed & ex alijs fructibus probantur prophetæ. Dic mihi, crinem fucat prophetes? Stybio oculos linit? Prophetæ uestibus & gemmis ornantur? Prophetes tabula ludit & tesseris? Propheta fœnus accipit? Respondeant, utrum hoc fieri liceat, an non? Meum est approbare, quod fecerint. Dicit in eodem libro, quadragesimũ esse annum usq; ad tempus, quo ipse scribebat librum, ex quo hæresis Cataphrygarum habuerit exordium. Tertullianus sex uoluminibus aduersus ecclesiam æditis, quos scripsit πρὶ ἐκκάσεως, septimum proprie aduersus Apollonium elaborauit, in quo oĩa quæ ille arguit, conat̃ defendere. Floruit autem Apollonius sub Cõmodo, Seuero q; principibus.

SArapion undecimo Cõmodi imperatoris anno, Antiochiæ episcopus ordinatus, scripsit epistolã ad Carinum & Pontium, de hæresi Montani, in qua & hæc addit. Vt autem sciatis, falsi hui⁹ dogmatis, id est nouæ ꝓphetiæ, ab omni mũdo insaniã reprobari, misi uobis Apollinaris beatissimi, qui fuit in Hierapoli Asiæ episcop⁹, litteras. Ad Domnũ quoq;, qui ꝓsecutionis tempore ad Iudæos de dinauerat, uolumen cõposuit, & alium de euãgelio, quod sub nomine Petri fertur, Librũ ad Rhosensem Ciliciæ ecclesiã, q̃ in hæresim eius lectione diuerterat. Legunt̃ & sparsim ei⁹ breues epl̃æ authoris sui ἀσκήσεως & uitæ cõgruẽtes.

APollonius Rhomanæ urbis senator, sub Cõmodo pricipe, a seruo Seuero ꝓditus, quod Christianus esset, impetro ut rationem fidei suæ redderet, insigne uolumen composuit, quod in senatu legit, & nihil ominus sententia senatus, pro Christo capite trũcatus est, ueteri apud eos obtinẽte lege, absq; negatione non dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium pertracti essent.

Theophil⁹

φε κατ᾽ αὐτὴν τεύχ᾽ ἡλαίστερον. καὶ κατὰ τὴν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων λόγους ἄλλους, ἐπέδωκε δὲ τῷ τυνικαῦτα βασιλεῖ ἀπολογητικόμ, ἀνθήσας ἐν τοῖς χρόνοις μάρκου αὐτωνίνου κομόδου.

ΑΠολλώνιος ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, ἔγραφε κατὰ μοντανοῦ πρϊσκίλλας καὶ μαξιμίλλας, μέγα καὶ ἐπίσημον τεῦχος, ᾧ ὧ φησὶ μοντανὸμ καὶ τὰς μαινομένας προφήτιδας ἀπάρξασθαι, καὶ ἕτερα πολλὰ ᾧ οἷς περὶ πρισκίλλας καὶ μαξιμίλλας λέγει, εἰ ἀρνοῦνται αὐτὰς ἐιληφέναι δῶρα, ὁμολογήσουσι μὴ εἶναι προφήτας, τοὺς δεχομένους δῶρα, καὶ διὰ χιλίων τοῦτο ἐλέγχω μαρτύρων. ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἑτέρων ἔργων, προφῆται δοκιμάζονται. εἶτ᾽ ἐμοι, νόμην βάπτα προφήτης; συβίων τοὺς ὀφθαλμοὺς χρίει; προφήτης ἐνδήματι καὶ μαργαρίταις κοσμεῖται; προφήτης τάπλα καὶ βολίοις παίζει; τόκους λαμβάνει προφήτης; ἀποκριθῶσιν ἐι τοῦτο γενέσθαι ἡδὺμ ἢ καὶ μή, καὶ ἐμὸν ἔξι ἐλέγξαι ὅτιπερ ποιοῦσι. λέγ᾽ ᾧ αὐτὴ τῇ βίβλῳ, τεσσαρακοσὸμ εἶναι ᾧ ἐνιαυτὸμ. ἕως τοῦ καιροῦ, ᾧ ᾧ καὶ αὐτὸς συγγράφεται, ἀφ᾽ οὗ τὰν ἀρχὰν ἐλήλεκται ἡ ἄρτεσις ἡ κατὰ φρύγας. τερτυλλιανὸς δὲ ἐκδεδωκὼς λόγους ἓξ, κατὰ φρ ἐκκλησίας περὶ ἐκκάσεως τὴμ ἑβδόμομ ἰδίως κατὰ ἀπολλωνίου συνέταξεμ, ᾧ ᾧ πάντα ἅπερ ἐκεῖνος ἐυδαύμ ἐπιχρᾶ ἐκδίκει. ἤνθησε δὲ ἀπολλώνιος ἐπὶ κομόδου καὶ σεβήρου.

SΑραπίωμ δὲ δεκάτῳ ᾧ ἐνιαυτῷ κομόδου τοῦ βασιλέως χειροτονηθεὶς φρ ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἔγραφεν ἐπιστολὴμ πρὸς καρῖνομ ἡ πόντιομ, περὶ τ αἱρέσεως μοντανοῦ, ταῦτα προσθείς. ἵνα δὲ γνῶτε τὴν βλάσκμ τῶν δόγματος τούτου, φρ καινῆς λέγω προφητείας, καὶ τὴν ᾧ ὅλῳ δὲ κόσμῳ μανίαμ ἀποδοκιμασέαμ ὑπάρχῃ, ἔπεμψα ὑμῖν ἀπολιναρίου τ μακαριωτάτου, ὃς γέγονεν ἱεραπολίτης ἐκκλησίας ἐπίσκοπος γράμματα. καὶ πρὸς δόμνον ἢ τ δὲ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ πρὸς τοὺς ἰουδαίους καταινέσαντα συνέταξε τεῦχος. καὶ ἄλλο περὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὅπερ ἐπόνομαι πέτρου φέρεται, καὶ πρὸς τὴν ᾧ ὁδὸν τ χιλίων ἐκκλησίαν βίβλον, ἣ τις εἰς τὴν αἱρεσιν αὐτ᾽ ἀνεγράφη, καὶ ἄλλας εἰς ἀνάγνωσιν τάδε αἱρέσεως μετάνεγκεν. ἀναπνώσκοντι ἢ ἀποφάσκουσι τ δὲ ἐπιστολαί τὴ ἀσκήσει ἡ δὲ βίῳ αὐτ᾽ συνάδουσαι.

ΑΠολλώνιος ῥώμης συγκλητικὸς ἐπὶ κομόδου τ βασιλέως παρὰ τ δούλου ἀπὸ σεβήρου προδοθεὶς χρισιανὸς εἶναι, ἐπήγαγε τὸ τ δικαίας αἰτίσεως δοῦναι λόγον, μέγα τεῦχος συνέταξεμ, ὅπερ ᾧ τῇ συγκλήτῳ ἀνέγνω, ἡ οὐτως οὐδὲμ ἦτον ἀποφάσεα τ συγκλήτου, ὑπὲρ τ ΧΡΙΣΤΟΥ ἀποθανεῖν, καλαιᾶς παρ᾽ αὐτοῖς κατεχούσης συνηθείας, δίχα ἀρνήσεως, μὴ ἀφεθῆναι τοὺς χρισιανούς, τοὺς ἅπαξ εἰς τ αὐτ᾽ ἀγῶνα ἐληλυθότας;

THeophilus Cæsareæ Palæstinæ (quæ olim turris Stratonis uocabat᷑) ep̃us, sub Seuero principe aduersum eos q decimaquarta luna cũ Iudæis pascha faciebãt, cum cæteris episcopis synodicam ualde utilem cõposuit epistolam.

BAcchylus Corit.thi ep̃s, sub eodẽ Seuero principe clarus habit⁹, de pascha ex omniũ qui in Achaia erant episcoporum persona, elegantem librum scripsit.

POlycrates Ephesiorꝝ episcopus, cũ cæteris episcopis Asiæ, qui iuxta quandã ueterẽ cõsuetudinem cum Iudæis decimaq̃rta luna pascha celebrabant, Scripsit aduersus Victorem episcopũ Rhomanũ epistolã synodicã, in qua docet se apostoli Ioannis & ueterũ authoritatem sequi, de qua hæc pauca excerpsimus. Nos igit᷑ inuiolabilẽ celebramus diem, neq; addentes aliquid, neq; demẽtes. Etẽ in Asia elementa maxima dormierũt, quæ resurgent in die domini, quando uenturus est de cœlis, in maiestate sua, & suscitaturus omẽs sanctos. Philippum loquor de duodecim apostolis, qui dormiuit Hierapoli, et duas filias eius, quæ uirgines senuerunt, & aliam eius filiam, quæ spiritu sancto plena, in Epheso occubuit. Sed & Ioanes, qui sup pectus dñi recubuit, & pontifex eius, aureã laminã in fronte portans, martyr & doctor in Epheso dormiuit, & Polycarpus episcopus & martyr Smyrnæ cubat. Thraseas quoq; ep̃us & martyr de Eumenia in eadem Smyrna requiescit. Quid necesse est Sagaris epi & martyris recordari, q in Laodicea soporat᷑, & Papyrij beati, & Melitonis in sancto spiritu eunuchi, q semp dño seruiẽs positus est in Sardis, & expectat in aduentu eius resurrectionẽ? Hi oẽs obseruauerũt paschæ diem decimaquarta luna, ab euãgelica traditiõe in nullã partẽ declinantes, & ecclesiasticum sequentes canonẽ. Ego quoq; minimus oim uestrũ Polycrates, secundũ doctrinã ꝓpinquorũ meorꝝ, quos & secutus sum (septẽ siquidẽ fuerunt propinqui mei episcopi, & ego octauus) semper pascha celebraui, quando populus Iudæorꝝ azyma faciebat. Itaq; fratres sexaginta qnq; ãnos ætatis meæ nat⁹ in dño, & a multis ex toto orbe fratribus eruditus, pagrata omni scriptura, non formidabo eos, qui nobis minãtur. Dixerũt enim maiores mei, Obedire deo magis oportet cẽ hominibus. Hæc propterea posui

θ Εὐσέβιος παμφίλου τῆς ἐν παλαιστίνῃ, ἣν τις πρῶην ὠνόμαζε στράτωνος πύργος ἐκαλεῖτο, ἐπίσκοπος, ἐπὶ σεβήρου τοῦ βασιλέως, κατὰ τὴν ἐπιτελούμενον τῶν πάσχα μετὰ τῶν ἰουδαίων τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης, συνοδικὴν ἐπιστολὴν πάνυ θαυμασὴν μετὰ ἑτέρων συνέταξεν.

BAκχυλος κορίνθου ἐπίσκοπος, ὁμοίως σεβήρου βασιλεύοντος λαμπρῶς ὑπάρχων, περὶ τοῦ πάσχα ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἐν ἀχαΐᾳ ἐπισκόπων, θαυμασὴν συνέταξε βίβλον.

ο Πολυκράτης, ἐφέσου ἐπίσκοπος, μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, τῶν ἐπιπλοώντων τῇ ἑωσφόρῳ τοῦ πάσχα μετὰ τῶν ἰουδαίων τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης, καὶ βίκτωρος ἐπισκόπου ῥώμης ἐπιστολὴν συνοδικὴν ἠνέγκωμεν, διδάσκων ὀφείλειν ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου, μετὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀνυποστόλως, ἀφ᾽ ἧς ὀλίγα διήγημαι. ἡμεῖς τοίνυν, ἀμίαντον ἐπιτελοῦμεν τὴν ἑορτήν, μηδὲν προστιθέντες, μηδὲ ὑπεξαιροῦντες. καὶ γὰρ ἐν τῇ ἀσίᾳ μεγάλα στοιχεῖα ἐκοιμήθη, ἅπερ ἀναστήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κυρίου, ὅταν ἔλθῃ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐγείρῃ πάντας τοὺς ἁγίους. φίλιππον λέγω ἕνα τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὃς ἐκοιμήθη ἐν ἱεραπόλει, καὶ τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ γηραίας παρθένους ἐγήρασαν, καὶ ἑτέραν αὐτοῦ θυγατέρα, ἣ τὸ ἅγιον πνεύματι πεπληρωμένη, ἐν ἐφέσῳ ἐπελεύθη. καὶ ἰωάννης, ὃς ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ κυρίου ἀνεκλίθη, καὶ ἱερεὺς αὐτοῦ γέγονε πέταλον φορῶν. καὶ μετεώρως βαδίζων, μάρτυς καὶ διδάσκαλος ἐν τῇ ἐφέσῳ ἐκοιμήθη, καὶ πολύκαρπος ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἐν τῇ σμύρνῃ καθάπτεται. καὶ θρασέας ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ εὐμενείας ἐν τῇ αὐτῇ σμύρνῃ ἀνεβάβη. ὃν καὶ ἔστιν ἀνάγκη σοφίαν ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος μεμνῆσθαι, τὸν ἐν λαοδικείᾳ ἀναπαυσάμενον καὶ μάρτυρος μεμνῆσθαι, τὸν ἐν λαοδικείᾳ ἀναπαυσάμενον καὶ μάρτυρος μεμνῆσθαι, τὸν ἐν λαοδικείᾳ ἀναπαυσάμενον μένου, καὶ παπυρίου τὸν μακαριώτατον, καὶ μελίτωνος ἐν πνεύματι ἁγίῳ πνεύματι εὐνούχου, ὃς τὸν ἀεὶ ἐν κυρίῳ λατρεύσαντα, ἐν σάρδεσι κατοικοῦντα, ἐπισκοπὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἐλευθερίᾳ σαντα πᾶσι ἀνάστασιν. οὗτοι πάντες παρεφύλαξαν τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα, τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τῆς σελήνης, ἀπὸ τῆς εὐαγγελικῆς παραδόσεως, εἰς οὐδὲν μέρος ἀποκλίνοντες, οὐκ ἐκκλησιαστικῶν κανόνι ἐπόμενοι. κἀγὼ ἡ ἐλαχιστότερος πάντων ὑμῶν πολυκράτης, κατὰ τὴν διδαχὴν πάντων μᾶλλον ὧν ἐγὼ ἐκολούθησα συγγενῶν μου ἐπισκοπεῖ, κἀγὼ ὅσους, ἀεὶ τὸ πάσχα ἤγαγον, ὅτε ὁ λαὸς τὰ ἄζυμα ἐποίουν. τοιγαροῦν ἀδελφοὶ ἑξήκοντα πέντε ἄγων ἔτη ἐν κυρίῳ, καὶ πολλῶν ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀδελφῶν συνόδους ἐποιησάμην, ἐμπυχῶν πάσῃ γραφῇ, οὐ φιλάδοξα τοὺς ἀπαγγέλοντας ἡμῖν. ἔφησαν γὰρ οἱ προγεγονότες μου πείθεσθαι μᾶλλον θεῷ ἢ ἀνθρώποις, ταῦτα διατηρῶν τέθηκα,

posui, ut ingenium & authoritatẽ uiri, ex paruo opusculo demonstrarem. Floruit temporibus Seueri principis, eadem ætate, qua Narcissus Hierosolymæ.

HEradius, sub Cõmodi Seueriq; imperio, in apostolum commẽtarios composuit.

MAximus sub ῆsdẽ principib⁹, famosam quæstionem insigni uolumine uentilauit, unde malum, & quod materia a deo facta sit.

CAndidus regnãtibus supra scriptis, in Hexaemeron pulcherrimos tractatus ædidit.

APpion sub Seuero principe, similiter in Hexaemeron tractatus fecit.

f EXtus, sub imperatore Seuero, librũ de resurrectione scripsit.

BRabianus, sub eodem pricipe ædidit quædam opuscula ad Christianum dogma pertinentia.

IVdas de septuaginta apud Danielẽ hebdomadib⁹ plenissime disputauit, & chronographiam superiorum temporũ usq; ad decimũ Seueri perduxit annũ. In qua erroris arguitur, qđ aduẽtum Antichristi, circa sua tẽpora futurum esse dixerit, sed hoc ideò, quia magnitudo persecutionum, præsentem mundi minabatur occasum.

TErtullianus presbyter, nũc demũ primus post Victorẽ & Apolloniũ Latinorꝝ ponit᷑, puinciæ Africæ, ciuitatis Carthaginensis, patre Centuriõe proconsulari. Hic acris & uehementis ingenij, sub Seuero principe & Antonino Caracalla floruit, multaq; scripsit uolumina, quæ quia nota sunt pluribus, prætermittimus. Vidi ego quendam Paulũ Cõcordiæ, quod oppidũ Italiæ est senem, qui se beati Cypriani iam grãdis ætatis notarium, cum ipse admodũ esset adolescens, Rhomæ uidisse diceret, referreq; sibi soli tum, nunc; Cypriani absq; Tertulliani lectione unam diem præteriisse. Ac sibi crebro dicere, Da magistrum, Tertullianum uidelicet significans. Hic cũ usq; ad mediã ætatẽ presbyter ecclesiæ pmansisset, inuidia postea & cõtumelijs dericorꝝ Rhomanæ ecclíæ, ad Mõtani dogma delapsus i mꝛtis libris nouæ pphetiæ meminit. specialr aũt aduersũ ecclesiã texuit uolumia de pudicitia

τέθεικα, ἵνα πῶς τὸν ἀνδρὸς αὐθεντίαν μὴ ἐλαχίστου τάγματος ὑποδείξω. ἐνδυσεμῶν τοῖς χρόνοις σεβήρου τοῦ βασιλέως, ὁπηνίκα καὶ νάρκισσος ἐν ἱεροσολύμοις.

HΡάκλεων ἐπὶ κομόδου καὶ σεβήρου βασιλέως, τὸν ἀπόστολον ὑπεμνημάτισεν.

MΑξιμῶν ἐπὶ τῶν αὐτῶν βασιλέων, θαυμασὸν ζήτημα ἐν ἐπισήμῳ τεύχει συνέταξε, τουτέστιν, πόθεν τὸ κακόν, μὴ ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἡ ὕλη ἐδόθη.

ν Ανδρίδος βασιλευόντων τῶν προγεγραμμένων, εἰς τὸν ἑξαήμερον, ὡραίας συνέταξεν ὁμιλίας.

ΑΠπίων ἐπὶ σεβήρου τοῦ βασιλέως, ὁμοίως εἰς τὸν ἑξαήμερον ὁμιλίας συνεγράψατο.

σ Εξτος ἐπὶ σεβήρου τοῦ βασιλέως, βίβλον περὶ τῆς ἀναστάσεως συνεγράψατο.

ΒΡαβιανὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, δογμάτιά τινα συντάγματα, τῶν χρισιανῶν δόγματι προσήκοντα.

ΙΟύδας περὶ τῶν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων τῶν κατὰ δανιὴλ, ἀκριβῶς ἐζητήσατο, καὶ χρονογραφίαν τῶν ἀνωτέρω χρόνων, ἕως τοῦ δεκάτου τῆς αὐτοῦ σεβήρου τοῦ βασιλέως συντάξεως, τῆς ἡ καταγινώσκεται πῶς τοῦ ἀντιχρισοῦ ἐπισασίαν, περὶ τοὺς ἰδίους καιροὺς φήσας πληθύνεσθαι, ὅ γῆς μέγεθος τοῦ τότε διωγμοῦ, ὡσανεὶ παρουσῶν ἐμκύνειν τὴν οἰκουμένης ἀπώλειαν.

ΤΕρτυλλιανὸς πρεσβύτερος νῦν πρῶτος, μετὰ βίκτορα καὶ ἀπολλώνιον φέρεται τοὺς ῥωμαϊκούς, ἐπὶ καρχηδόνος τῆς ἀφρικῆς ὁρμώμενος, πατρὸς κεντυρίωνος ἀνθυπατικοῦ, οὗτος δεινὸς καὶ σφόδρα εὐφυὴς ἐπὶ σεβήρου καὶ αὐτωνείνου τοῦ ἐπικλήσεως καρακάλου ἐδόκησε, πολλὰ συνετάξατο τεύχη, ἅ ἵνα δι᾽ ὀλίγων εἶναι ἐγνωσμένα, παρακλιμπάνομεν. συνέτυχον ἐγὼ παύλῳ ἀπὸ κονσταντίας τῆς ἰταλίας γέροντι, ὃς ἔφη τοῦ μακαριωτάτου κυπριανοῦ νεώτατον, λοιπὸν πρεσβύτην, ἔλεγεν, ἔτι νέος ὢν, ἑωρακέναι ἐν τῇ ῥώμῃ, καὶ ἀκηκοέναι παρ᾽ αὐτοῦ, ὡς οὐδὲ μίαν κεδὸν ἡμέραν διέτελεσε κυπριανὸς ἀναγνώσματῶν τερτυλλιανοῦ χωρίς, συνεχῶς λέγοντος τὸν αὐτοκυπριανοῦ, ἐπίδος τὸν διδάσκαλον, τερτυλλιανὸν δηλονότι μνημόνευε. οὗτος ἄχρι μέσης ἡλικίας πρεσβύτερος τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας γέγονεν, ὕστερον δὲ φθόνῳ καὶ ὀργοπλακίσμοις τῶν κληρικῶν τῆς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας, εἰς τὸ μοντανοῦ δόγμα ὀλισθήσας, πολλὰς συνέταξε βίβλους, καινῆς προφητείας μέμνηται. καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τῆς ἐκκλησίας συνεγράψατο, ὀνόματι δὲ ἴτιον περὶ

pudicitia, De ꝑsecutiõe, De ieiunijs, De monogamia, De ecstasi libros sex, & septimũ quẽ aduersum Apollonium composuit. Ferturq; uixisse usq; ad decrepitam ætatem, & multa quæ non extant opuscula condidisse,

ORigenes, q & Adamantius, decimo Seueri Pertinacis ãno, aduersũ Christianos ꝑsecutione cõmota, a Leonide patre, Christi martyrio coronato, cũ sex fratribus & matre uidua, paup relinquit, ãnos natus circiter decẽ & septẽ. Rem em̃ familiarẽ ob cõfessionẽ Christi, fiscus occupauerat. Hic Alexãdriæ dispersa ecclesia, decimooctauo ætatis suæ anno, κατηχήσεων opus agressus, postea a Demetrio eius urbis episcopo, in locũ Clementis p̃sbyteri cõfirmatus, ꝑ multos annos floruit, et cũ iã mediæ esset ætatis, & ꝓpter ecclesias Achaiæ, quæ pluribus hæresibus uexabantur, sub testimonio ecclesiasticæ epistolæ Athenas ꝑ Palæstinã ꝑgeret, a Theoctisto & Alexãdro Cæsareæ & Hierosolymorum ep̃is, presbyter ordinatus, Demetrij offendit animũ, q tãta in eũ debacchatus est insania, ut ꝑ totũ mundum sup nomine eius scriberet. Cõstat eum anteq̃ Cæsareã migraret, fuisse Rhomæ sub Zephyrino ep̃o, & statim Alexandriã reuersũ, Heraclan presbyterꝝ iterꝝ, q sub habitu philosophi ꝑseuerabat, adiutorẽ sibi fecisse κατηχήσεως, qui quidẽ & post Demetriũ Alexãdrinã tenuit ecclesiam. Quãtæ aũt gloriæ fuerit, hinc apparet quod Phirmillian⁹ Cæsareæ ep̃s, cũ omni Cappodocia eum inuitauit, & diu tenuit, et postea sub occasione sanctorꝝ locorꝝ Palæstinam ueniẽs, diu Cæsareæ in sctis scripturis ab eo eruditus ẽ. Sed & illud, qđ ad Mameã matrẽ Alexãdri imꝑatoris religiosam fœminã rogatus uenit Antiochiã, & sũmo honore habitus est, qđq; ad Philippũ imperatorẽ, q primus de regibus Rhomanis Christianus fuit, & ad matrẽ ei⁹ litteras fecit, quæ usq; hodie extãt. Et qđ tãtũ in scripturis diuinis habuerit studij, ut etiã Hebræã linguã cõtra ætatis gentisq; suæ naturã edisceret. Et exceptis septuaginta interpretibus, alias q̊q; æditiões in unũ cõgregaret uolumẽ. Aqlæ scilicet Põtici ꝓselyti, & Theodotionis Hebionei, & Symmachi eiusdẽ dogmatis, q i euãgeliũ q̊q; κατὰ ματθαῖον scripsit cõmẽtarios, de q̊ & suũ dogma cõfirmare conat̃. Præterea quintã & sextam & septimam æditionem, quas etiam nos de eius bibliotheca habuimus

σωφροσύνης, περὶ διωγμοῦ, περὶ νηστείας, περὶ μονογαμίας, περὶ ἐκστάσεως λόγους ἕξ, καὶ ἕβδομον κατὰ ἀπολλωνίου, καὶ ἕτερα πάμπολλα. ζήσας ἕως γήρως ἐσχάτου.

ωΡΙγένης, ὁ καὶ ἀδαμάντιος, δεκάτῳ ἐνιαυτῷ σεβήρου τοῦ περτίνακος, κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ κινηθέντος, παρὰ λεωνίδου πατρὸς τοῦ καὶ μαρτυρήσαντος, μετὰ ἓξ ἀδελφῶν καὶ μητρὸς χήρας, πένης κατελείφθη, ἐτῶν περίπου ἑπτακαίδεκα, τούτων γὰρ ἡ περιουσία διὰ τὸ εἶναι χριστιανῶν ἐδημίθη. ὅς τις ἐν ἀλεξανδρείᾳ διασκορπισθεῖσαν τὴν ἐκκλησίαν ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἄγων, κατηχήσεων ἐπιστήμην παρειληφώς. μετ᾽ οὐ πολὺ παρὰ δημητρίου τοῦ αὐτῆς πόλεως ἐπισκόπου, εἰς τόπον κλήμεντος πρεσβυτέρου κατασταθείς, ἐπὶ ἔτη πολλὰ διέπρεψε, μεσῆλιξ τε γενόμενος, διὰ τὰς ἐν τῇ ἀχαΐᾳ ἐκκλησίας, αἵ τινες παρὰ πολλῶν αἱρέσεων ἐσκύλλοντο, ἐπὶ μαρτυρίᾳ ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστολῆς ἀπιὼν διὰ παλαιστίνης εἰς ἀθήνας, παρὰ θεοκτίστου καὶ ἀλεξάνδρου καισαρείας καὶ ἱεροσολύμων ἐπισκόπων, πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς, δημητρίῳ προσέκρουσεν, ὅς τις τοσαύτη κατ᾽ αὐτοῦ ἐχρήσατο ἀνοίᾳ, ὥς τε ἐπ᾽ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην γράψαι. πρὸ τοῦ δὲ μετελθεῖν εἰς καισαρείαν τὴν ῥώμην κατείληφεν ἐπὶ ζεφυρίνου ἐπισκόπου, εὐθύς τε εἰς ἀλεξανδρείαν ἀναζεύξας, ἡρακλᾶν τὸν πρεσβύτερον τὴν ἐν σχήματι φιλοσόφου διατελοῦντα, βοηθὸν συνελάβετο κατηχήσεως, ὅς τις καὶ μετὰ δημήτριον τὴν ἀλεξανδρέων ἐκυβέρνησεν ἐκκλησίαν. ὅσης δὲ δόξης ἐγένετο, ἐκ τούτου δηλοῦται, φιρμιλλιανὸς γὰρ καισαρείας ἐπίσκοπος μετὰ πάσης τῆς καππαδοκίας καὶ προέπεμψεν αὐτὸν, καὶ ἐπὶ πολὺ κατέσχε, καὶ ὕστερον προφάσει τῶν ἁγίων τόπων εἰς παλαιστίνην ἐλθὼν, ἐν τῇ καισαρέων, παρ᾽ αὐτοῦ τὰς θείας ἐπαιδεύθη γραφάς. κἀκεῖνο δὲ οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι περ πρὸς μαμέαν τὴν μητέρα ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως εὐλαβεστάτην γυναῖκα παρακληθεὶς, ἦλθεν εἰς ἀντιοχείαν, καὶ ἐν μεγίστῃ γέγονε τιμῇ, καὶ πρὸς φίλιππον τὸν βασιλέα, τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ῥωμαίων βασιλέων χριστιανὸν γενόμενον, καὶ πρὸς τὴν τούτου μητέρα γράμματα ἀπέσταλεν, ἄχρι τοῦ παρόντος τυγχάνοντα. καὶ ὅτι τοσαύτην ἔσχε σπουδὴν περὶ τὰς θείας γραφὰς, ὥς τε καὶ τὴν ἑβραϊκὴν διάλεξιν ἐναντιουμένην τῇ τε ἡλικίᾳ, καὶ τῇ οἰκείᾳ φύσει ἐκμαθεῖν. καὶ δίχα τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἄλλας ἐκδόσεις εἰς ἓν συναγαγεῖν, ἀκύλα λέγω ποντικοῦ προσηλύτου, καὶ θεοδοτίωνος ἡβίωνος, καὶ συμμάχου τοῦ αὐτοῦ δόγματος, ὃς τὸ κατὰ ματθαῖον εὐαγγέλιον ὑπεμνημάτισε, δι᾽ οὗ καὶ τὸ ἴδιον δόγμα βεβαιῶσαι σπεύδει. ὁμοίως δὲ πέντε καὶ ἓξ καὶ ἑπτὰ τὰς ἐκδόσεις ἅστινας καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν αὐτοῦ βιβλιοθήκης ἔσχομεν, πολλῷ

mus, miro labore repperit, & cum cæteris æditionibus cõparauit. Et quia indicẽ operꝝ eius, in uoluminibus epistolarum, quas ad Paulã scripsimus, in quadã epistola cõtra Varronis opa cõferens posui, nũc omitto. Illud de immortali eius ingenio nõ tacens, q; Dialecticã quoq; & Geometriã, Arithmeticã, Musicã, Grãmaticã, & Rhetoricã oĩmq; philosophorꝝ sectas ita didicit, ut studiosos quoq; sæculariũ litterarꝝ sectatores haberet, & interp̃taret̃ eis q̊tidie, concursusq; ad eũ miri fierent, quos ille propterea recipiebat, ut sub occasione sæcularis litteraturæ, in fide Christi eos institueret. De crudelitate aũt ꝑsecutionis, quæ aduersum Christianos sub Decio cõsurrexit, eo quod in religionẽ Philippi desæuiret quẽ & iterfecit, supfluũ est dicere, cum etiam Fabian⁹, Rhomanæ ecclesiæ episcopus, in ipsa occubuerit, et Alexander Babylasq; Hierosolymorꝝ & Antiochenæ ecclæ põtifices in carcere ꝓ cõfessione dormierint. Et sup Origenis statu si qs scire uelit, qd actũ sit, primũ quidẽ de epistolis eius, quæ post ꝑsecutionẽ ad diuersos missæ sunt, deinde & de sexto Eusebij Cæsariẽsis ecclæsiasticæ historiæ libro, et ꝓ eodẽ Origene in sex uoluminibus, possit liqdo cognoscere. Vixit usq; ad Gallũ & Volusianũ, id est usq; ad. lxix. ætatis suæ annũ, & mortuus est Tyri, in qua urbe & sepultus est.

AMmoni⁹, uir disert⁹ & erudit⁹ in philosophia, eodẽ tpe Alexãdriæ clar⁹ habit⁹ est, q inter mlta ingenij sui & prædara monumẽta, etiã de cõsonantia Moysi, & Iesu, elegans opus cõposuit, & euãgelicos canones excogitauit, quos postea secutus est Eusebius Cæsariensis. Hunc falso accusat Porphyrius, qđ ex Christiano ethnicus fuerit, cũ cõstet eũ usq; ad extremã uitã, christianũ ꝑseuerasse.

AMbrosius primũ Marcionites, deinde ab Origene correctus, ecclesiæ diaconus, & confessiõis dominicæ gloria insignis fuit, cui pro Theoctisto presbytero liber Origenis de Martyrio scribit̃. Huius industria & sumptu & instantia, ad hũc infinita Origenes dictauit uolumia. Sed & ipse quippe ut uir nobilis, non inelegãtis ingenij fuit, sicut eius ad Origenem epistolæ indicio sũt. Obijt ante mortem Origenis, & in hoc a plærisq; reprehẽditur, quod uir locuples, amici sui egeni senis & pauperis, moriens non recordatus sit.

Tryphon

μεν, πολλῷ πόνῳ εὑρὼν, μετὰ ἑτέρων ἐκδόσεων ὠνήσατο. καὶ ἐπειδὴ τὸν ἔλεγχον τῶν αὐτῶν συνταγμάτων, ἐν τῷ τεύχει τῶν ἐπιστολῶν τῶν πρὸς παύλαν παρ᾽ ἡμῶν γραφεισῶν, ἐν μιᾷ ἐπιστολῇ συγκρίνων τοῖς βάρρωνος ἔργ᾽ τέθεικα, νῦν παραλειμπάνω. ἐκεῖνο περὶ τῶν αὐτοῦ ἀθανάτου εὐφυΐας μὴ σιωπῶν, ὅτι περ διαλεκτικὴν, γεωμετρικὴν, ἀριθμητικὴν, μουσικὴν, γραμματικὴν, καὶ ῥηπορικὴν, καὶ πάντων τῶν φιλοσόφων τὰ δόγματα, οὕτως ἐξέμαθεν, ὥς τε σπουδαστὰς τῶν κοσμικῶν γραμμάτων ἀκροατὰς ἐσχηκέναι, καὶ ἐξηγεῖσθαι αὐτοῖς ἑκάστοτε, συνδρομὰς τε πρὸς αὐτὸν πολλὰς γίνεσθαι, ἃς διατοῦτο ἐδέχετο, ἐφ᾽ ᾧγε προφάσει τῶν διδασκαλίας, εἰς τὴν τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ πίστην ἀνάγειν πάντας. περὶ γὰρ τῶν ὠμότητος τοῦ διωγμοῦ, τοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἐπὶ δεκίου κινηθέντος, ἐλύσσα γὰρ εἰς τὴν φιλίππου εὐλάβειαν ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, εἰπεῖν. ἡγοῦμαι περισσόν. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ διωγμῷ, καὶ φλαβιανὸς ὁ ῥώμης ἐπίσκοπος ἐτελεύτησεν. καὶ ἀλέξανδρος καὶ βαβύλας ἱεροσολύμων καὶ ἀντιοχείας ἐπίσκοποι, ἐν τῇ φυλακῇ ὁμολογηταὶ ἐκοιμήθησαν. εἴτις γὰρ περὶ ὠριγένους μαθεῖν ἐθελήσῃ, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ τῶν μετὰ τὸν διωγμὸν, πρὸς διαφόρους ἀποσταλεισῶν, ἔπειτα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἕκτου λόγου τῶν εὐσεβίου καισαρείας ἐπισκόπου ἱστορίας. καὶ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ὠριγένους βιβλίων ἕξ, τηλαυγῶς μαθεῖν δυνήσεται. εζήσεν ἕως γάλλου καὶ βολουσιανοῦ, τουτέστιν, ἕως ἐμάτου καὶ ἑξηκοστοῦ τῶν ἡλικίας αὐτοῦ ἔτους, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τύρῳ, ἐν ᾗ καὶ ἐτάφη.

ΑΜμώνιος, ὁ ἐλλογιμώτατος καὶ φιλοσοφίας πεπαιδευμένος, ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις ἐν ἀλεξανδρείᾳ λαμπρὸς φανεὶς, μεταξὺ τῶν συνταγέντων παρ᾽ αὐτοῦ περιφανῶν λόγων, καὶ περὶ τῶν συμφωνίας μωϋσέως, καὶ ΙΗΣΟΥ, βίβλον θαυμαστὴν συνέθηκε, καὶ εὐαγγελικοὺς κανόνας ἐφεῦρεν, οἷς μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησεν, εὐσέβιος ὁ καισαρεύς. τούτου πλαστῶς κατηγορεῖ ὁ πορφύριος, φάσκων ἀπὸ χριστιανῶν, ἐθνικὸν γεγενῆσθαι, ὅς τις ἄχρι τῆς τελευταίας χριστιανὸς διετέλεσεν.

ΑΜβρόσιος πρῶτον μαρκιωνιστής, ὕστερον παρὰ ὠριγένους διορθωθεὶς, ἐκκλησίας διάκονος, καὶ θείας ἐξομολογήσεως ἐπίσημος ἐγένετο. τούτῳ ὑπὲρ θεοκτίστου πρεσβυτέρου βίβλος ὠριγένους, περὶ τοῦ μαρτυρίου γράφεται. τῇ σπουδῇ τούτου καὶ ἀναλώμασιν καὶ ἐπείξει, πρὸς τοῦτον πάμπολλα ὠριγένης ἐπέστειλε συντάγματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνὴρ εὐγενέστατος ὤν, οὐ ἀκομψὸς ἐν τῇ εὐφυΐᾳ ἐγένετο, καθὰ αἱ πρὸς ὠριγένην τούτου δηλοῦσιν ἐπιστολαί. ἐτελεύτησε δὲ πρὸ ὠριγένους, καὶ ἐν τούτῳ παρὰ πολλῶν καταγινώσκεται, ὅτι περ πλούσιος ὤν, τοῦ οἰκείου φίλου γέροντος καὶ πένητος τελευτῶν, οὐκ ἐμνήσθη.

τρύφων

TRyphon Origenis auditor, ad quem nonnullæ eius extãt epl̃æ, in scripturis eruditissimus fuit, quod qdẽ & multa eius sparsim ostẽdũt opuscula, sed præcipue liber, quẽ cõposuit de uacca ruffa in Deuteronomio, et de dichotomimatib9, q̃ cũ colũba & turture Abraã ponũt in Genesi.

MInutius Felix, Rhomæ insignis causidicus, scripsit dialogum Christiani & ethnici disputantiũ, qui Octauius inscribit, sed & alius sub nomine eius fert de facto, uel cõtra Mathematicos, qui cum sit & ipse diserti hominis, non mihi uidetur cum superioris libri stilo conuenire. Meminit huius Minutij & Lactantius in libris suis.

GAius sub Zephyrino Rhomanæ urbis episcopo, id ẽ sub Antonino Sueri filio, disputationẽ aduersũ Proculum, Montani sectatorem ualde insignẽ habuit, arguens eum temeritatis, super nouam prophetiam defendendam, et in eodem uolumine epistolas quoq; Pauli, tredecim tãtum enumerans, decimamquartam, quæ fertur ad Hebræos, dicit non eius esse, sed & apud Rhomanos usq; hodie quasi Pauli apli non habetur.

BEryll9 Arabiæ Bostrenus episcop9, cũ aliquãto tpe gloriose rexisset ecclesiã, ad extremum lapsus in hæresim, quæ Christũ ante incarnationẽ negat, ab Origene correctus, scripsit uaria opuscula, & maxime epistolas, in quibus Origeni gratias agit, sed & Origenis ad eum litteræ sunt. Extat dialogus Origenis & Berylli, in quo hæreseos coarguitur. Claruit autem sub Alexãdro Mameæ filio, & Maximino & Gordiano, qui ei in imperium successerunt.

HIppolytus cuiusdã ecclesiæ episcopus (nomen quippe urbis scire nõ potui) rõnem paschæ, tẽporũq; canones scripsit, usq; ad primũ annũ Alexandri imperatoris, et sedecim annorũ circulũ, quẽ Græci ἐξαικαιδεκαετηρίδα uocãt, repperit, et Eusebio, q̃ sup eodẽ pascha, canonẽ decẽ & nouẽ annorũ circulũ. i. ἐννεακαιδεκαετηρίδα cõposuit, occasionẽ dedit. Scripsit nõnullos in scripturas cõmentarios, e qb9 hos reppi, in ἑξαήμερον, & in Exodũ, & in Cãticũ cãticorũ, i Genesim, & i Zachariã, De psalmis, in Esaiã, De Daniele, De Apocalypsi, De Prouerbijs, De Ecclesiaste, De Saul, De Phytonissa, De Antichristo, De resurrectiõe, cõtra Marcionẽ, de

Τρύφων ὠριγένους ἀκροατής, πρὸς ὃν πολλαὶ εἰσὶν ἐπιστολαί, ζῶν παῖς θείας γραφῆς πεπαιδευμένος, καθὰ προσάδηλον ἐκ τῶν συντάγματα, ἢ βιβλαρέτιόν τινα βίβλος, ἢ περὶ βουκολείας φησὶ ζῶν ὧν διηπερονομίαν, ἢ περὶ τῆς δίχοτομουμένων, ἅ ἐστι μετὰ τῆς περιτομῆς ἢ γυμνότητος ἀβραὰμ, ὧν τῇ γενέσει ἀναγινώσκομεν.

MΙΝΟΥΚΙΟΣ φῆλιξ, ζῶν ὡμὴ ἐπίσκοπος δικολόγος ὤν, σωφέγραψε διαλόγους χριστιανοῦ ἢ ἐθνικοῦ, ὧν ἐπέγραψε ὀκτάειον. ἕτερος δὲ λόγος βῆ ὀνόματος αὐτῶ φέρεται, περὶ μοίρας, ἤτοι κατὰ τῆν μαθηματικῶν, ὃς τῆς λόγος ἐστὶ ἢ ἐλλογίμου ἀνδρὸς φαίνεται, ἐμοὶ δ' οὐδαμῶ σωάδειν ὡς χαρακτῆρι τῶ προειρημένου λόγου. μέμνηται τούτου τῶ μινουκιος. ἢ λακτάντιος ζῶν τοῖς ἰδίοις συγγράμμασιν.

ΑΪΟΣ ἐπὶ ζεφυρίνου ὡμῆς ἐπισκόπου, τοῦτόν γ εἶσιν ἐπ' ἀντωνίνου ἦσαν σεβήρου, διάλεξιν καὶ πατρόκλου προσδιασοῦ μοντανοῦ, σφόδρα μεγίσην ἔσχεν, ἐνδύναμιν αὐτὸν προσωπείας, ἣ καινῆς προφητείας, ζῶν αὐτῶ ὡς τεύχει, γρισκαίδεκα ἐπιστολὰς μόνας παύλου ἀπαρίθμούμενος, τῆν γὰρ πρὸς ἑβραίους, λέγει μὴ εἶναι αὐτου, ἀλλὰ ἢ παρὰ τοῖς ὡμαίοις, ἄχρι τοῦ παρόντος, παύλου τοῦ ἀποστόλου νομίζεται μὴ εἶναι.

ΗΡΩΔΟΣ, ἀραβείας φῆ βοσρίνων ἐπίσκοπος, ἐπί ζινα χρόνον ὧδόξως κυβερνήσας τῆν ἐκκλησίαν, τελευτᾶῖον εἰς τῆν αἵρεσιν, τῆν ἀρνουμένην τὸν ΧΡΙΣΤΟΝ πρὸ τῆς ζωανθρωπήσεως ὅλεθρήσας, παρὰ ὠριγένους ἐπιγραφεὶς, σωέγραψε ποικίλα πράγματα, ἢ μάλισα ἐπιστολάς, ζῶν αἷς ζῶ ὠριγένει εὐχαρισῖ. ἀλλὰ ἢ ὠριγένους πρὸς αὐτὸν, εἰσὶν ἐπιστολαί. ἔσι διάλογος ὠριγένους καὶ βηρύλλου, ζῶν ᾧ αἱρέσεως εὐδώκεται. διέπεγε δὲ ἐπὶ ἀλεξάνδρου τ μαμέας ἦοῦ, ἢ μαξιμίνου ἢ γορδιανοῦ τῆν διαδεξαμένων τῆν ἐκείνου βασιλείαν.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ οὐκ οἶδά ποίας ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἢ τίνος πόλεως τῆν προσοσορίαν μαθεῖν οὐκ ἠδυνήθην, σωέγραψε λόγον τῶ πάσχα, ζῶ τοὺς χρονικοὺς κανόνας, ἕως τῶ πρώτου. ζῶ τοῦτοῦ ἀλεξάνδρου τῶ βασιλέως, φησὶ λέγω δὴ ζῶ τούτων κύκλον, ὅν οἱ λεγόμενοι γραϊκοὶ, ἑξαικαιδεκαετηρίδα καλοῦσιν, ἐυσεβίῳ ζῶ περὶ αὐτοῦ τῶ πάσχα ἐννεακαιδεκαετηρίδα συντάξαντι πρόφασιν παρεσχηκώς. ἐγράφειν εἰς τὰς θείας γραφὰς ὑπομνήματα, ἀφ' ὧν τάδε ἔυρον. εἰς τῆν ἑξαήμερον, εἰς τῆν ἔξοδον, εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων, εἰς τῆν γένεσιν, εἰς ζαχαρίαν, περὶ ψαλμῶν, εἰς ἡσαΐαν, περὶ δανιὴλ, περὶ ἀποκαλύψεως, περὶ παροιμιῶν, περὶ ἐκκλησιαστοῦ, ζῶν σαοὺλ καὶ πύθωνος, ζῶν τῶν ἀντιχρίστου, ζῶν ἀναστάσεως, καὶ μακαρίου, περὶ

ne. De pascha aduersũ oës hæreses. Et πρὸς ὁμιλοῦντα, De laude dñi saluatoris, in qua præsente Origene, se loqui in ecclesia significat, in hui9 æmulationẽ. Ambrosi9, quẽ de Marcionis hæresi ad ueram fidem correctũ dixi/mus, cohortatus est Origenem in scripturas cõmentarios scribere, præbens ei septẽ & eo amplius notarios, eorũq; expensas, & librarior parem numer, quodq; his maius est incredibili studio q̃tidie ab eo opus exigens. Vnde in quadã epistola ἐργοδιώκτην eũ Origenes uocat.

ALexander episcopus Cappadociæ, cũ desyderio sanctor locor Hierosolymã pgeret, & Narcisso, & multis clericis eius reuelatũ est, altera die mane intrare episcopum, q adiutor sacer dotalis cathedræ esse deberet. Itaq; re ita cõpleta, ut prædicta fuerat, cunctis in Palæstina episcopis in unũ cõgregatis, adnitẽte q̃q; ipso, uel maxime Narcisso, Hierosolymitanæ ecclesiæ cũ eo gubernaculũ susceperit. Hic in fine cuiusdã epistolæ, quã scribit ad Antinoitas sup pace eccl̃æ, ait, Salutat uos Narcissus, q ante me hic tenuit episcopalem locum, et nunc mecum eundem orationibus regit, annos natus circiter centum sedecim, et uos mecum precatur, ut unum idemq; sapiatis. Scripsit & aliam ad Antiochẽses, per Clementem presbyterum Alexandriæ, de q̃ supra diximus, necnon ad Origenem, & pro Origene contra Demetrium, eo quod iuxta testimoniũ Demetrij, cũ presbyterum cõstituerit. Sed & aliæ ei9 ad diuersos ferũtur epistolæ. Septima aũt persecutione sub Decio, quo tẽpore Babylas Antiochiæ passus est, ductus Cæsareã & clausus in carcere, ob confessionem Christi, martyrio coronatur.

IVlius Africanus, cuius qnq; dẽ tpibus extant uolumia, sub imperatore M. Aurelio Antonino, qui Macrino successerat, legationẽ p instauratiõe urbis Emmaus suscepit, q̃ postea Nicopolis appellata ẽ, huius est epla ad Origenẽ sup q̃stiõe Susãnæ, eo qd' dicat i Hebræo, hãc fabulã nõ haberi, nec cõuenire cũ Hebraica etymologia, ἀπὸ τῶ χίνω χίσαι, ἢ ἀπὸ τῆ ψίνω ψῖσαι, cõtra quẽ docta epistolã scribit Origenes. Extat ei9 ad Aristi dẽ altera epla, i q̃ sup διαφωνία, q̃ uidet eẽ i genealogia

νος, περὶ τῶ πάσχα, κατὰ πασῶν τῆν αἱρέσεων, πρὸς ὁμιλοῦν, περὶ τῆ ἐπαίνου τῶ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ζῶν οἷς, παρόντος ὠριγένους, ἑαυτὸν ὠμίλησέναι κατὰ μίμησιν αὐτῶ ζῶ τῆ ἐκκλησίᾳ φησὶ.

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ, ὅν ἕνα ἀπὸ τῆς πλάνης μαρκίωνος, εἰς τὸν ἀληθινὸν πίσιν ἐπιστρέψαι προείρηται, προετρέψατο ὠριγένη τὰς θείας ὑπομνηματίσαι γραφάς, παρεσχηκὼς αὐτῷ, ἐπ' ἀ ἢ καὶ πλείσους νοταρίους, καὶ τὰς τούτων δαπάνας, καὶ καλλιγράφους τὸν ἴσον ἀριθμόν, καὶ ὥσπερ ἔσι μᾶζον, ἀνυπόσιτον προυδῆ, ἑκάστοτε ἔργον παρ' αὐτοῦ ἀπαιτῶν, φησὶ ζῶν μιᾶ ἐπιστολῆ, ἐργοδιώκτην αὐτὸν ὠριγένην καλεῖ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ἐπίσκοπος καππαδοκίας, πόλιν ἣν ἁγίων τόπων ἐπισὰς τῆ ἱεροσολύμων, τὸν ἐπισκόπου μαρκίανὸν ζῶν τῆς πόλεως ἤδη γεγηρακότος, ἢ τὸν ἐκκλησίαν κυβερνῶντος, αὐτῷ τε ζῶ μαρκίανῳ καὶ πολλοῖς κληρικοῖς αὐτὸν ἀπεκαλύφθη μέλλειν τῆ ἑξῆς ἕωθεν ἐπισκοπεῖναι ἐπίσκοπον, τὸν ὀφείλοντα βουλὴν γενέσθαι ζῶ ἱερατικῆς καθέδρας, τὸ πράγματος τοίνυν καθὼς προεμνήσθη πληρωθέντος, πάντων ἣν ζῶ παλαισίνῃ ἐπισκόπων ἐπιτοαυτὸ σωάχθέντων, σωεπιψηφίσαντος αὐτοῖς μαρκίανου, τὸν κυβέρνησιν φῆ ζῶ ἱεροκολύμοις ἐκκλησίας σὺν αὐτῷ ἀνεδέξατο. οὗτος ζῶ ζῶ τὲ λειμῖᾶς ἐπιστολῆς γραφείσης παρ' αὐτοῦ πρὸς αντινοέας, περὶ φῆ ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, ἔφη, ἀσπάζεται ὑμᾶς νάρκισσος, ὃς πρὸ ἐμοῦ ἔιχετο φῆ ψτανδα ἐπισκοπῆς, καὶ νῦν τὸν αὐτὸν ἰδρῶτα μετ' ἐμοῦ ἐυχόμενος ἐπέχει, ψιαυτὸν ἄγωμ, ἑκατοσοέξ καὶ δ' ἑκατόν, δ' ἐόμενος ὑμῶν ἅμα ἐμοὶ, ἵνα τὸ αὐτὸ καὶ ἓν φρονῆσητε. ἔγραψε καὶ ἄλλην πρὸς αντιοχεῖς, διὰ κλήμυτος πρεσβυτέρου ἀλεξανδρείας, περὶ δυ πρόκειτ., δύμην ἅμα καὶ πρὸς ὠριγένην, καὶ ὑπὲρ ὠριγένους κατὰ δημητρίου, καὶ ὅτι πρόσμαρτυροῦντος δημητρίου, πρεσβύτερου αὐτὸν ἐχειροτόνησε. καὶ ἄλλα δ' αὐτοῦ πρὸς διαφόρους φέρονται ἐπιστολαί. ζῶ δ' ἑβδόμῳ διωγμῷ ἐπὶ δεκίου, νίκα καὶ βασίλας ζῶ αντιοχείας ἔπαθεμ, ἀχθεὶς εἰς καισάρειαμ, καὶ εἰς φυλακὴμ ἐγκλεισθεὶς, διὰ τὸν τῶ ΧΡΙΣΤΟΥ ὁμολογήσιν ἐμαρτύρησεμ.

ΙΟΥΛΙΟΣ ἀφρικανὸς, ὃν πρὸ ὀλίγου περὶ χρόνων τυγχάνα λόγοι ἐπὶ μάρκου αὐρηλίου ἀντωνίνου ἢ διαδεξαμένου μακρῖνον, πρεσβείαν ἀνεδέξατο περὶ ἀνασάσεως ἐμμαοῦς τῆς πόλεως τῆς μετακληθείσης νικοπόλεως. ἔσι καὶ ἐπιστολὴ πρὸς ὠριγένην, ἐνέκεν τῆς κατὰ σωσάνναν ζητήσεως, λέγει γὰρ ζῶ ζῶ ἑβραῖ ἐκ τοῦτον μὴ εἶναι τὸν μῦθον, μὴ δὲ συνάδειν τῆ ἑβραϊκῆ ἐτυμολογίᾳ, ἀπὸ τῶ πρίνου πρῖσαι, καὶ ἀπὸ ἢ χίνου χίσαι, πρὸς ὃν δεδοκίμασμένην ἐπιστολὴν γράφει ὠριγένης. ἔσι δ' αὐτὸν καὶ πρὸς ἀρισείδην ἄλλη ἐπιστολή, ἐν ᾗ περὶ τῆς διαφωνίας τῆς δοκούσης εἶναι, ζῶ τῆ γε-

nealogia saluatoris apud Matthæum & Lucã, plenissime disputat.

GEminus Antiochenæ ecclesiæ presbyter, pauca ingenij sui monumẽta cõposuit, florens sub Alexandro principe & epo urbis suæ Zebenno, eo uel maxime tempore, quo Heraclas, Alexandrinæ ecclesiæ pontifex ordinatus est.

THeodorus, qui postea Gregorius appellatus est, Neocæsareæ, Ponti eps, admodũ adolescens, ob studia Græcarꝝ & latinarꝝ litterarꝝ, de Cappadocia Berytum, & inde Cæsareã Palæstinæ transijt, iũcto sibi fratre Athenodoro. Quorꝝ cũ egregiã indolem uidisset Origenes, hortatus est eos ad philosophiã, in qua paulatim Christi fidẽ sub introducens, sui q̃q; sectatores reddidit. Quinquennio itaq; eruditi ab eo, remittunt ad matrem, e quibus Theodorus proficiscens, πανηγυρικὸν εὐχαριστίας scripsit Origeni, et conuocata grandi frequẽtia, ipso quoq; Origene præsente recitauit, qui usq; hodie extat. Scripsit & μετάφρασιν in Ecclesiasten, breuem quidẽ, sed ualde utilẽ. Et aliæ huius uulgo feruntur epistolæ, sed præcipue signa atq; miracula, quæ iã epus cum multa ecclesiarꝝ gloria perpetrauit.

COrnelius, Rhomanæ urbis episcop⁹, ad quẽ octo Cypriani extãt epistolæ, scripsit epistolã ad Flauianum, Antiochenæ ecclesiæ episcopũ, de Synodo Rhomana, Italica, Aphricana, & aliã de Nouatiano, & de his qui lapsi sunt, tertiã de gestis synodi, q̃rtam ad eundem Flauianũ ualde ꝓlixã, & Nouatianæ hæreseos causas & anathema continẽtem. Rexit ecclesiam annis duobus sub Gallo & Volusiano, cui ob Christum martyrio coronato, successit Lucius.

CYprianus Afer, primũ gloriose Rhetoricam docuit, exinde suadente presbytero Cecilio, a quo & cognomentũ sortitus est, Christianus factus, omnẽ substãtiã suã paupibus erogauit, ac post nõ multũ temporis, elect⁹ in presbyterũ, etiã epus Carthaginensis cõstitutus est. Huius ingenij supfluum est indicẽ texere, cũ sole clariora sint ei⁹ opera. Passus est sub Valeriano & Galieno principibus, psecutione octaua, eodẽ die, quo Rhomæ Cornelius, sed nõ eodem anno.

POntius, diacon⁹ Cypriani, usq; ad diẽ passionis eius, cum ipso exilium sustinens

νεαλογίᾳ τοῦ σωτῆρος παρὰ ματθαίου καὶ λουκᾶ, ἄρκουντως διαλέγεται.

γ Εμῖνος τῆς κατὰ ἀντιοχείαν ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ὀλίγα τῆς οἰκείας εὐφυΐας βιβλία σαυέταξεν. ἀνθήσας ἐπὶ ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπὶ ζεβέννου ἐπισκόπου τῆς ἰδίας πόλεως, ἐν ἐκείνῳ μάλιστα τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἡρακλᾶς, τῶν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας πρεσβύτερος κατέστη.

θ Εόδωρος, ὃς ὕστερον ἐκλήθη γρηγόριος, νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, νέος κομιδῆ, διὰ τὴν παίδευσιν ἑλληνικῶν τε καὶ ῥωμαϊκῶν γραμμάτων, ἀπὸ τῆς καππαδοκίας εἰς βηρυτὸν, κἀκεῖθεν εἰς καισαρείαν τῆς παλαιστίνης διέβη, ἅμα ἀθηνοδώρῳ ἀδελφῷ. ὧν τινων τὴν ἐξαίρετον εὐφυΐαν ἑωρακὼς ὠριγένης, τούτους εἰς φιλοσοφίαν προετρέψατο, καὶ κατὰ μέρος εἰς τὴν τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ πίστιν εἰσάγων, ζηλωτὰς ἰδίους κατέθησεν. ἐπὶ πέντε τοίνυν παρ' αὐτοῦ παιδευθέντες ἔτη, πρὸς τὴν μητέρα ἀποπέμπονται, ἀφ' ὧν ὁ θεόδωρος ἀποδημῶν, πανηγυρικὸν εὐχαριστίας τῷ ὠριγένει ἔγραψε. καὶ συγκαλεσάμενος πάντας τοὺς ἐπιχωρίους, αὐτοῦ τε τοῦ ὠριγένους παρόντος, τοῦτον ἀνέγνω τὸν λόγον, ὅς τις ἄχρι τοῦ παρόντος ὑπάρχει. Εγραψε δὲ καὶ ἔκφρασιν εἰς ἐκκλησιαστὴν, ἐλάχιστον μὲν. πάνυ δὲ θαυμαστὸν λόγον, καὶ ἄλλας πολλὰς ἐπιστολάς, ποιήσας σημεῖά τε καὶ θαύματα, ἡνίκα ἐπίσκοπος ἐτύγχανεν.

ε Ορνήλιος ῥώμης ἐπίσκοπος, πρὸς ὃν, ὀκτὼ κυπριανοῦ ἐπιστολαὶ τυγχάνουσιν, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς φλαβιανὸν ἀντιοχείας ἐπίσκοπον, περὶ τῆς συνόδου ῥώμης, ἰταλίας, καὶ ἀφρικῆς. καὶ ἑτέραν περὶ νωβατιανοῦ, τῶν τῶν ὀλιθησάντων, τρίτην περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντων, τετάρτην πρὸς τὸν αὐτὸν φλαβιανὸν, πάνυ μεγάλην, καὶ τὰς αἰτίας τῆς νωβατιανοῦ αἱρέσεως, καὶ ἀναθέματα περιέχουσαν. Εκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν ἔτη δύο, γάλλου καὶ βοσιλιανοῦ βασιλευόντων, ὅν τινα μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ, διεδέξατο λούκιος.

κ Υπριανὸς ἄφρος, πρῶτον ἐμδόξως τὴν ῥητορικὴν διδάξας, πεισθεὶς παρὰ κεκιλίου πρεσβύτερου, οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκληρώσατο, χριστιανὸς γενόμενος, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν τοῖς πτωχοῖς δέδωκε. καὶ μετ' οὐ πολὺ καταταγεὶς εἰς πρεσβύτερον, καὶ ἐπίσκοπος ἐγένετο καρθαγένης. τούτου τὸν τῆς εὐφυΐας κατάλογον ὑφαίνειν, περισσὸν ἡγοῦμαι, διὰ τὸ λαμπρότερα εἶναι τοῦ ἡλίου, τὰ τούτου συντάγματα. Επαθεν ἐπὶ βαλεριανοῦ καὶ γαλκίνου βασιλέων, διωγμῷ ὀγδόῳ, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἐν τῇ ῥώμῃ κορνήλιος, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ.

π Οντιος διάκονος κυπριανοῦ, ἕως τῆς ἡμέρας τῆς πάθους αὐτοῦ, ἅμα αὐτῷ τὴν ἐξορίαν ὑπομείνας

nens, egregium uolumẽ, uitæ & passiõis Cypriani reliquit.

DIonysi⁹ Alexãdrinæ urbis eps, sub Heracla scholã κατηχήσεως p̃sbyter tenuit, & Origenis ualde ĩsignis auditor fuit. Hic in Cypriani & Africanæ synodi dogma cõsentiẽs, de hæreticis rebaptizãdis, ad diuersos plurimas misit epl'as, q̃ usq; hodie extant & ad Flauianũ Antiochenæ urbis episcopũ scripsit de pœnitẽtia, & ad Rhomanos p Hippolytũ alterã, ad Xystũ q Stephano successerat, duas epistolas, & ad Philemonẽ & ad Dionysiũ Rhomanæ ecclesiæ p̃sbyteros, duas epistolas, & ad eundẽ Dionysium postea Rhomæ epm, & ad Nouatianũ causantẽ, quod inuitus Rhomæ episcopus ordinatus esset, cuius epistolæ hoc exordiũ est. Dionysi⁹ Nouatiano fratri salutem. Si inuitus, ut dicis, ordinatus es, probabis, cũ uolens secesseris. Est eius ad Dionysium & ad Didymum altera epistola, & ἑορταστικὰι de pascha plurimæ declamatorio sermone conscriptæ, & ad Alexandrinã ecclesiam de exilio, & ad Hieraclam in Aegypto episcopum, & alia de mortalitate, & de sabbato, & περὶ γυμνασίου, & ad Hermammonem, & alia de persecutione Decij, & duo libri aduersum Nepotem episcopum, qui mille annorum corporale regnum suis scriptis asseuerat, in quibus & de Apocalypsi Ioannis diligentissime disputat. Et aduersum Sabellium, & ad Ammonem Beronices episcopum, & ad Telephorum, & ad Euphran, et quatuor libri ad Dionysium, Rhomanæ urbis episcopũ, & ad Laodicenses de pœnitentia. Item ad Canonẽ de pœnitentia, & ad Origenem de martyrio. Ad Armenios de pœnitentia, & de ordine delictorum, de natura ad Timotheum, de tentationibus ad Euphranorem. Ad Basilidem quoq; multæ epistolæ, in quarum una se asserit, etiam in Ecclesiasten cœpisse scribere cõmentarios. Sed aduersus Paulum Samosatenum, ante paucos dies q̃ moreretur, insignis eius fertur epistola. Morit duodecimo Galieni anno.

NOuatianus Rhomanæ urbis presbyter, aduersus Cornelium, cathedram sacerdotalem conatus inuadere, Nouatianorum, quod Græce dicitur

καθαρὸν

μείνας, ἐξαίρετον τεῦχος, βίου τε καὶ πάθους τοῦ αὐτοῦ κυπριανοῦ καταλέλοιπεν.

δ Ιουύσιος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ἐπὶ ἡρακλᾷ, σχολὴν κατηχήσεων πρεσβυτερίου κατέσχε, καὶ ὠριγένους ἐπίσημος βοηθὸς ἐγένετο. οὗτος εἰς τὸ δόγμα τοῦ κυπριανοῦ, καὶ τῶν ἀφρικῆς συνόδου συναινῶν, περὶ αἱρετικῶν ἀναβαπτισθησομένων, πολλὰς πρὸς διαφόρους ἀπέστειλεν ἐπιστολάς, τὰς καὶ ἄχρι τοῦ παρόντος τυγχανούσας. Ὁ πρὸς φλαβιανὸν δὲ ἀντιοχείας ἐπίσκοπον, γράφει περὶ μετανοίας. καὶ πρὸς ῥωμαίους διὰ ἱππολύτου ἑτέρ. καὶ πρὸς ξύστον διαδεξάμενον στέφανον, ἐπιστολὰς δύο. πρὸς φιλήμονα καὶ διονύσιον τῆς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας πρεσβυτέρους, ἐπιστολὰς δύο. Ὁ πρὸς τὸν αὐτὸν διονύσιον, ὕστερον ῥώμης ἐπίσκοπον. καὶ πρὸς νωβατιανὸν αἰτιώμενον, ὡς ἄκων ἐν τῇ ῥώμῃ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος, ἧς τινος ἐπιστολὴν τὸ προοίμιον, ἔχει οὕτως, Διονύσιος ἀλεξανδρείας νωβάτῳ. Εἰ ἄκων ὡς φῂς ἦχθ', δείξης ἀνακχωρήσας ἑκών. ἔδει μὲν γὰρ καὶ πᾶν ὁτιοῦν παθεῖν, ὑπὲρ τοῦ μὴ διακόψαι τῆς ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἦν οὐκ ἀδοξοτέρα τῆς ἕνεκεν μὴ εἰδωλολατρῆσαι γινομένης, ἡ ἕνεκεν τοῦ μὴ σχίσαι μαρτυρία, κατ' ἐμὲ δὲ καὶ μείζων, ἐκεῖ μὲν δὲ ὑπὲρ μιᾶς τίς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας, καὶ νῦν δὲ εἰ πείσαις, καὶ εἰ διάσαις τοὺς ἀδελφοὺς εἰς ὁμόνοιαν ἐλθεῖν, μεῖζον ἔσται σοι, τοῦ σφάλματος, τὸ κατόρθωμα. καὶ τὸ μὲν, οὐ λογισθήσεται, τὸ δὲ ἐπαινεθήσεται. εἰ δὲ ἀπειθοῦντα ἀδυνατείης, σώζων σῶζε τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Εστιν αὐτοῦ πρὸς διονύσιον καὶ δίδυμον ἄλλη ἐπιστολή. Ὁ ἑορταστικὰι περὶ τοῦ πάσχα πολλὰι, λόγων κράτος ἔχουσαι. Ὁ πρὸς τὴν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν περὶ ἐξορίας. καὶ πρὸς τέρακα αἰγύπτου ἐπίσκοπον. Ὁ ἄλλη περὶ θνήσεως καὶ σαββάτου. καὶ περὶ γυμνασίου, καὶ πρὸς ἑρμάμμωνα. Ὁ ἄλλη περὶ διωγμοῦ δεκίου. Ὁ δύο λόγοι κατὰ νέπωτος ἐπισκόπου τοῦ συγγραψαμένου, χιλίων ἐνιαυτῶν σωματικὴν βασιλείαν, ἐν οἷς περὶ τῆς ἰωάννου ἀποκαλύψεως ἐπιμελῶς διήλεκται. καὶ κατὰ σαβελλίου, Ὁ πρὸς ἄμμωνα βερωνίκης ἐπίσκοπον. καὶ πρὸς τελεφόρον καὶ εὔφραν, καὶ τέσσαρες λόγοι πρὸς διονύσιον ῥώμης ἐπίσκοπον. καὶ πρὸς λαοδικεῖς, περὶ μετανοίας. Ομοίως πρὸς κόνωνα περὶ μετανοίας, πρὸς ὠριγένην περὶ μαρτυρίου, πρὸς ἀρμενίους περὶ μετανοίας. καὶ κανόνας ἁμαρτιῶν. περὶ φύσεως, πρὸς τιμόθεον, περὶ πειρασμῶν, πρὸς εὐφράνορα, καὶ πρὸς βασιλείδην πολλὰς ἐπιστολὰς, ἀφ' ὧν ἐν τῇ μιᾷ λέγει, ὡς ἤρξατο καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστὴν συντάττειν ὑπομνήματα. καὶ κατὰ παύλου τοῦ σαμοσατέως πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἐπίσημος αὐτοῦ φέρεται ἐπιστολή. τελευτᾷ τῷ δεκάτῳ ἔτει γαλκίνου βασιλέως.

ΝΩβατιανὸς, τῆς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας πρεσβύτερος, κατὰ κορνηλίου τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ὑπεισελθὼν ἐπιχειρήσας, τῶν νωβατιανῶν, ὅπερ ἑλληνικῇ διαλέκτω

καθαρόμ, dogma cõstituit, nolens apostatas susci pere pœnitẽtes, huius author Nouatus Cypri/ani presbyter fuit. Scripsit autem de pascha, de sabbato, de circũcisione, de sacerdote, de oratio ne, de cibis Iudaicis, de instãtia, de Attalo, multaq; alia, & de trinitate grande uolumẽ, quasi ἐπιτομὴν operis Tertulliani faciens, quod plæriq; nescientes, Cypriani existimant.

MAlchion, disertissim⁹ Antiochenæ ec clesiæ presbyter, quippe q in eadẽ ur be rhetoricã florentissime docuerat, aduersum Paulum Samosateum, q Antioche næ ecclesiæ episcopus, dogma Artemonis in staurarat, excipientibus notarijs disputauit, q dialogus usq; hodie extat. Sed & alia grandis epistola ex psona synodi ab eo scripta ad Dio nysiũ & Maximũ Rhomanæ & Alexãdriæ ec/clesiæ episcopos dirigitur. Floruit sub Claudio & Aureliano.

ARchelaus episcopus Mesopotamiæ, librum disputationis suæ, quã habuit aduersum Manichæum, exeũtem de Perside, Syro sermone composuit, q translatus in Græcum, habet a multis. Claruit sub imperatore Probo, qui Aureliano & Taci to successerat.

ANatolius Alexãdrinus, Laodiciæ Sy riæ ep̃s, sub Probo & Caro imperato ribus floruit, miræ doctrinæ uir fuit, in Arithmetica, Geometria, Astrono mia, Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Cu ius ingeniũ magnitudinẽ, de uolumie quod su/per pascha cõposuit, & decem libris de Arith meticæ institutionibus, intelligere po ssumus.

VIctorinus Pitabionensis episcopus, non æque latine ut Græce noue/rat. Vnde opera eius grandia sensi/bus, uiliora uident cõpositione uerborũ. Sunt aũt hæc. Cõmentarij in Genesim, in Exodum, in Leuiticum, in Esaiam, in Hiezekiel, in Haba cuc, in Ecclesiasten, in Cantica canticorum, in Apocalypsim Ioannis, aduersum oẽs hæreses, & multa alia. Ad extremũ martyrio coronat⁹ ẽ.

PAmphilus p̃sbyter, Eusebij Cæsarien sis epi necessarius, tanto bibliothecæ diuinæ amore flagrauit, ut maximam partẽ Origenis uoluminũ, sua manu descripse rit, quæ usq; hodie in Cæsariẽsi bibliotheca ha bentur, sed & in duodecim prophetas, uiginti gnq; θεηγήσεων. Origenis uolumina, manu ei⁹ exarata

κέκλῳ καθαρὸν λέγεσι, σωιεσήσατο δόγμα, μὴ βουλό μενος τοὺς ἀποσάντας δέξασθαι μετανοοῦντας. τόπε δὲ διάσκαλος ἦτοι ἀρχηγὸς νάεατος, κυπριανοῦ πρεσβύ τερος γέγονε. καὶ συνεγράψατο περὶ τοῦ πάσχα, περὶ σαββάτου, περὶ περιτομῆς, περὶ ἱερέως, περὶ ἐυχῆς, περὶ βαπτισμάτων Ἰουδαϊκῶν, περὶ τῶν ὠεσώτων, περὶ ἀπάθαλοῦ, καὶ ἕτερα πολλὰ, καὶ περὶ τῆς τριάδος μέγα τεῦ χος, ὅσπερ ἐπιτομὴν τοῦ τερτυλλιανοῦ συγγράμματος ποιῶν, ὅπερ πολλοὶ ἀγνοοῦντες, νομίζουσιν εἶναι κυπριανοῦ.

MΑλχίων, ἐλλογιμώτατος φὶ ὢν ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας πρεσβύτερος, καὶ ὢν τῇ αὐτῇ πόλ τὴν ῥητορικὴν ἐπισήμως διδάξας, κατὰ παῦλον τὸν σαμοσατέως, τὸν ὢν τῇ ἀντιοχείας ἐκ κλησίαᾳ τὸ δόγμα ἀρτέμωνος ἀνανεώσαντος, ἐκλαμ, βανόντων νοταρίων διελέχθη, ὡς ἃ διάλογος ἄχρι φὶ δεῦρο ὑπάρχει. καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ ἐκ προσώπου φὶ συ νόδου παραῦτα γραφεῖσα, πρὸς διονύσιον Θ μάξιμον ῥώμης Θ ἀλεξανδρείας ἐπισκόπους, ἐμπεπεσμένην ἐπὶ κλαυδίου Θ αὐρηλιανοῦ.

ΑΡχέλαος ἐπίσκοπος μεσοποταμίας, λόγον οἰκείας διαλέξεως, κατὰ μανιχαίου, ἀπὸ πρώτης ἀρξάμενος ἄχρι τῆς νῦν σύρων διαλέκτῳ συνέθηκεν, ὃς μεταφρασθεὶς εἰς ἑλληνικὸν, ἔστι παρὰ πολλοῖς. Διέπεμψε βασιλεύοντος πρόβου τῷ διοκλεσιανοῦ αὐγούστου καὶ τάκιτον.

ΑΝατόλιος ἀλεξανδρεύς, λαοδικείας φὶ συ ρίας ἐπίσκοπος, ἐπὶ πρόβου καίσαρος βασιλέως ἰῶδαίων, δαυμασὸς πασὶ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἀνὴρ, ὢν τῇ ἀριθμητικῇ, γεωμετρικῇ, ἀστρονομικῇ, γραμματικῇ, ῥητορικῇ, διαλεκτικῇ. οὗ χάριν Θ φὶ ἐυφυΐας τὸ μέγεθος, ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῦ περὶ πάσχα σωτηθησομένου, καὶ ἀπὸ τῶν δέκα λόγων φὶ ἀριθμητικῆς σωτάξεως, γνῶναι δυνησόμεθα.

ΒΙκτωρῖνος Θ πϊταβίωνος ἐπίσκοπος, οὐχ ὁμοίως ῥωμαϊσὶ, ὡς ἑλλησὶ ἡπίσατο, διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ πάνυ μεγάλα ὄντα τοῖς νοήμασιν, δοκεῖ εἶναι ἐυτελῆ διὰ τὴν τῶν λόγων σάυθεσιν. εἰσὶ δὲ ταῦτα ὑπομνήματα, εἰς τὴν γένεσιν, εἰς τὴν ἔξοδον, εἰς λευϊτικὸν, εἰς ἡσαΐαν, εἰς ἰεζεκιὴλ, εἰς ἀββακούμ, εἰς ἐκκλησιασήν, εἰς ἄσματα τῶν ἀσμάτων, εἰς ἀποκάλυψιν ἰωάννου, καὶ πασῶν τῶν αἱρέσεων, καὶ ἕτερα πάμπολλα. εἶτα πλευσαμένων μαρτυρήσας ἐσφάγη.

ΑΜφιλος πρεσβύτερος, ἐυσεβείου καισαρείας ἐπισκόπου ἀναγκαῖος φίλος, ὅυτω κατεχέθη φίλτρῳ φὶ θείας βιβλιοθήκης, ὡς τὰ αὐτὰ μέρος μέρους τῶν γενόμενος σωταγμάτων, ἰδίᾳ χερὶ καταγράφαι, ἅπερ ἄχρι τῶν παρόντων, ἐν τῇ καισαρείας βιβλιοθήκῃ τυγχάνει, καὶ εἰς τοὺς δώδεκα προφήτας, καὶ πεύτε καὶ εἰκοσιν ἐξηγήσεων. ὡσιγένους τεύχη, τῇ χερὶ αὐτοῦ εὑρόμ

exarata repperi, quæ tanto amplector & seruo gaudio, ut Crœsi opes habere me credã. Si emñ lætitia est, unã epistolã habere martyris, quãto magis tot milia uersuũ, p q̃ mihi uidet sui san guinis signasse uestigia? Scripsit añc̃p Eusebi⁹ scriberet apologeticũ p Origenc, et passus est Cæsar eæ Palæstinæ, sub pſecutiõe Maximini.

PLerius, Alexandrinæ ecclesiæ p̃sbyter, sub Caro & Diodetiano principibus, eo tpe, quo candẽ ecclesiam Theonas episcopus regebat, florentissime docuit pplos, & in tãtã sermonis, diuersorũq; tractatuũ, q usq; hodie extãt, uenit elegãtiã, ut Origenes iuni or uocaret. Cõstat hũc miræ ἀσκήσεως, & appe titorẽ uoluntariæ pauptatis, scientissimũq; Di alecticæ & Rhetoricæ artis, & post pſecutionẽ, omñe uitæ suæ tẽp⁹ Rhomæ fuisse uersatũ. Hu ius ẽ lõgissim⁹ tractat⁹ de ppheta Osee, quẽ i puigilio paschæ habitũ, ipse sermo demõstrat.

LVcian⁹ uir disertissim⁹, Antiochenæ ec clesiæ p̃sbyter, tantũ in scripturarũ stu/dio laborauit, ut usq; nunc quædã exẽ/plaria scripturarũ, Lucianea nũcupentẽ. Ferũtẽ eius de fide libelli, & breues ad nõnullos epl̃æ. Passus est. Nicomediæ ob cõfessionẽ Christi, sub persecutione Maximini, sepultusq; Helenopoli Bithyniæ.

PHileas de urbe Aegypti, quæ uocatur Thmuis, nobili genere, & non paruis opibus, suscepto episcopatu, elegãtissi mũ librũ de martyrũ laude cõposuit, & disputatione actorũ habita aduersũ iudicẽ, q eum sa crificare cogebat, pro Christo capite trũcatur, eodem in Aegypto persecutiõis author, quo Lucianus Nicomediæ.

ARnobius, sub Diodetiano principe, Siccæ apud Aphricam, florentissime Rhetoricam docuit, scripsitq; aduer sum gentes, quæ uulgo extant uolumina.

FIrmianus, qui & Lactantius, Arnobij discipul⁹, sub Diodetiano principe, acci tus cũ Flauio Grãmatico, cuius de me dicinalibus uersu cõpositi extant libri, Nicome diæ rhetoricã docuit, ac penuria discipulorũ, ob Græcã uidelicet ciuitatẽ, ad scribẽdũ se cõtulit. Habem⁹ ei⁹ sympositiũ, q̃d adolescẽtul⁹ scripsit, δοῦ ὁ σοφιστὴν de Africa usq; ad Nicomediã, hexa metris scriptũ uersibus, et aliũ librũ q insctibit Grãmatic⁹,

εὗρον γραφέντα, ἅ ἵνα σαυτῇ πῆι πῦσομαι ἡ φυλάτ τω χαρᾷ, ὡς τὸν κρόισσ πλοῦτ̃ ἔχῃ με πισεύῃ. εἰ δ' μεγίσης ἕξι χαρμοσσύνης, μίαν ἐπιστολὴν μάρτυρος ἔ/χειν, πόσῳ μᾶλλον, τοσαύτας χιλιάδας σίχων, σ' ὧν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰ ἴχνη, τ̃ οἰκείου καταλέλοιπε πάθους; ἐγραψε δὲ πρὸ τοῦ ἐυσέβειον συγγράφων ἀπολογητικὸν, ὑπὲρ ὧν γέγονεν, καὶ ἐπαθεν ἐν καισαρείᾳ φὶ παλαι/σίνης ἐν τῷ μαξιμίνου διωγμῷ.

ΙΕρίος, φὶ καὶ ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας πρεσ/π βύτερος, ἐπὶ κάρου καὶ διοκλετιανοῦ βασι/λέων, ὧν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ὧν ὃ πῶν ἀντῶν ἐκ κλησίαν δεωνᾶς ἐπίσκοπος ἐκυβέρνα, ἀνδηρῶς τὸν λα ὸν ἐδίδαξεν καὶ εἰς τοσαύτην πῆν πλόγον καὶ διαφό ρων ὁμιλιῶν, σῆν ἄχρι τήμερον τυγχανουσῶν, ἅπερ ἐμφυΐαν, ὡς πε ἀυτὸν νέον κλινδῦναι ὠρίγένην. ὁμολό γηται δὲ τοῦτον φὶ πε ἀσκήσεως καὶ ἐκουσίου πῶχεί ας γεγενῆσθαι ἑραστ̃ν, ἐμπειρον ὄντα διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἐπιστήμης, καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν, πάντα τὸν βίον, ὧν τῇ ῥώμῃ διατεπλεκέναι. ἔστι τούτου μακροτά τη ὁμιλία, περὶ ὠσηὲ τοῦ προφήτου, ἣν ἵνα τῇ πάσχα ἐρμόπεμψε πρὸς πῶν ἀναγνωσιν, αὐτὸς ὁ λόγος δηλοῖ.

ΟυκΙάνός, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, φ καὶ ἀντιοχεῖ/λ ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ποσθεὶς ὧν τῇ ἀσκήσει φ γραφῶν κέκμηκεν, ὥς πε ἄχρι φ πρόντος, τι/νὰ φ ἀντιγράφων κλεθῶναι λεκιάνεα. φέρον) αὐφ πρὶ πίσεως λόγοι, ἡ βραχύτατη πρός ἵνας ἐπιστολαί. Απέ θανεν ὧν νικομηδία, ὑπὲρ φ χρισοῦ ὁμολογήσας, ὧν τῷ διωγμῷ μαξιμίνου, ἡ ἐτάφη ὧν ἐλευποτόλῃ φ εὐθυΐας.

ΠΙέας δὲ πόλεως θμᾶδεως φ αὐγύπ̃ου, πῆιφα/φανὴς ὢν γένει, ἡ ὃυ μικρᾶς πρίσσας, πὰν ἐ/πισκοπὴν διεξάμενος, ἐυφυέσατον λόγον περὶ πῶν ἐπαύνων πῆν μαρτύρων συνεγράψατο, Θ διάλογον φ ξενομένης πρᾶξεως ἐπὶ φ ἄρχοντος φ καταναγκάζον τος αὐτὸν ἐπιθύειν. ὃυτος ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ ἀποδέμ/νεται διωγμῷ ὧν τῇ αὐγύπ̃ῳ ὄντες, κἀκείνου ἀυθεντοῦν/τος τοῦ καὶ ἐπὶ λουκιανοῦ ὧν νικομηδείᾳ.

ΑΡνόβιος ἐπὶ διοκλεπιανῦ ὧν σίκκῃ τῇ πόλει φ ἀφρικῆς, ἀνθηρῶς φ ῥητορικὴν ἐδίδαξε, Θ συνεγράψατο κ̃ φ ἑθνῶν πεύχη, ἅπερ τυγ/χάνει παρὰ πολλοῖς.

ΙαμΒλιανὸς, ὁ μὴ λακτάντιος, ἀρνοβίου μαθητής, ἐπὶ διοκλεπιανῦ βασιλέως, μεταλεὶς μετὰ φλαβίου γραμματικῦ, δυ ἵνος πρὶ ἰαξιμῶν ἐι/σὶ δ' ἐπῶν συγγραφὰι, ὧν νικομεδείᾳ πὴν ῥητορικὴν ἐ/δίδαξε, μὴ τῇ πενίᾳ φ μαθητ̃, μάλισα διὰ πὴν ἑλλη/νικὴν πόλιν, εἰς συγγράμματα ἑαυτ̃ μεδῆκεν. ἔχομεν τ̃τον σύμπσιον, ὅπερ νέος ὢν τῇ ἀφρικῇ συνέταξε, Θ δοξοποσικὸν ἀπὸ φ ἀφρικῆς ἕως νικομηδείας δ' ἐξαμέ τρων σωτεθεν. καὶ ἄλλα βίβλον, ἅτις ἐπιγράφε/

Grãmaticus, et pulcherrimũ de ira dei, & institutionũ diuinarꝫ aduersũ gẽtes libros septẽ, & ἐπιτομὴν eiusdẽ opis ĩ libro uno acephalo, et ad Asclepiadẽ libros duos. De ꝑsecutione librum unũ. Ad Probũ epistolarꝫ libros quatuor. Ad Seuerũ, epistolarꝫ libros duos. Ad Demetrianũ auditorẽ suũ, libros duos. Ad eũdẽ de opificio dei, uel formatione homis, librũ unũ. Hic extrema senectute magister Cæsaris Crispi, filij Constantini in Gallia fuit, qui postea a patre interfectus est.

EVsebius, Cæsareæ Palæstinæ episcop⁹, in scripturis diuinis studiosissim⁹, & bibliothecæ diuinæ, cum Pamphilo martyre diligẽtissimus ꝑuestigator, ædidit infinita uolumina. De qbus hæc sunt, εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως libri uiginti. εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς libri qn decim. θεοφανείας libri qnq;. Ecclesiasticæ historiæ libri decẽ. Chronicorꝫ canonũ omnimodã historiã, & eorꝫ ἐπιτομὴν. Et de euangeliorꝫ diaphonia. In Esaiã libri decẽ, & cõtra Porphyriũ q eodẽ tpe scribebat in Sicilia, ut qdã putãt, libri trigita, de qb⁹ ad me uiginti tm̃ ꝑuenerũt. τοπικῶν librũ unũ. ἀπολογίας ꝓ Origene libros sex. De uita Pamphili, libros tres. De martyribus alia opuscula. Et in centũ qnquaginta psalmos, eruditissimos cõmentarios, & multa alia. Floruit maxime sub Cõstantino imꝑatore & Constantio, et ob amicitiam Pamphili martyris, ab eo cognomentum sortitus est.

RHæticius Eduorꝫ, id est Augustudunensis ep̃us, sub Cõstantino celeberrimæ famæ habitus est in Gallijs. Leguntꝫ eius cõmẽtarij in Cantica canticorꝫ, & aliud grande uolumẽ aduersus Nouatianũ, nec præter hoc quicq̃ eius operum repperi.

METhodi⁹ Olympi Lyciæ, & postea Tyri episcopus, nitidi cõpositiq; sermonis, aduersum Porphyrium cõfecit libros, & symposiũ decẽ uirginũ, de resurrectione opus egregiũ, contra Origenẽ, & aduersus eũdẽ de Pythonissa, & de autexusio. In Genesim quoq; & in Cantica Cãticorꝫ cõmẽtarios, & multa alia quæ uulgo lectitantꝫ, et ad extremum nouissimæ persecutionis, siue ut alij affirmãt, sub Decio & Valeriano in Chalcide Græciæ, martyrio coronatus est.

IVuencus, nobilissimi generis, Hispanus, presbyter, quatuor euãgelia hexametris uersibus pene ad uerbũ transferẽs, q̃tuor libros

γραμματικός. καὶ ὡραῖον περὶ ὀργῆς θεοῦ. καὶ θείων εἰσαγωγῶν, κατὰ τῶν ἐθνῶν λόγους ἑπτά, καὶ ἐπιτομὴν τοῦ αὐτοῦ σπουδάσματος ἀκεφάλου, καὶ πρὸς ἀσκληπιάδην λόγους δύο, περὶ διωγμοῦ λόγος εἷς. πρὸς πρόβον ἐπιστολῶν λόγους τέσσαρας. πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ δημιουργίας θεοῦ λόγον εἷς. οὗτος ἐν τῷ ἐσχάτῳ γήρᾳ, διδάσκαλος κατέστη καίσαρος κρίσπου τοῦ υἱὸς κωνσαντίνου ἐν γαλλίαις, ὃς ὕστερον παρὰ τῶν πατρὸς ἀνηρέθη.

ΕΥσέβιος, καισαρείας παλαιστίνης ἐπίσκοπος, ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς σπουδαῖος, καὶ τῶν θείας βιβλιοθικῆς ἅμα παμφίλῳ τῷ μάρτυρι, ἐπιμελέστατος ἀνιχνευτής, ἐξέδωκε πολλὰ τεύχη. ὧν εἰσι τάδε. εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως λόγοι εἴκοσι. εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, λόγοι δέκα καὶ πέντε. θεοφανείας λόγοι πέντε. ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγοι δέκα. χρονικῶν κανόνων παντοδαπῆς ἱστορίας, καὶ τούτων ἐπιτομή. περὶ τῶν ἐναγγελίων διαφωνίας. εἰς ἡσαΐαν λόγοι δέκα. κατὰ πορφυρίου, τοῦτό τε συγγράφοντος ἐν σικελίᾳ, ὡς τινες οἴονται λόγοι τριακόντα, ἀφ' ὧν εἰς ἐμὲ, λόγοι εἴκοσι μόνον περιῆλθον. τοπικῶν λόγος εἷς. ἀπολογίας ὑπὲρ ὠριγένους λόγοι ἕξ. περὶ τοῦ βίου παμφίλου λόγοι τρεῖς. περὶ μαρτύρων ἕτερα συγγράμματα. καὶ εἰς τοὺς, ρν, ψαλμοὺς, δεδοκιμασμένα ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πολλά. ἤνθησε μάλιστα ἐπὶ κωνσαντίνου τοῦ βασιλέως καὶ κωνσαντίου, καὶ διὰ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς πάμφιλον τὸν μαρτύρα, τῇ ἐπωνυμίᾳ αὐτοῦ ἐκλήθη.

ΡΑιτίκιος ἰδουάρων, τουτέστιν ἀνγουσοδίας ἐπίσκοπος, ἐπὶ κωνσαντίνου ἀπολήψεως χρηστῆς ἐγένετο ἐν τῇ γαλλίᾳ. Αναγινώσκοντας τούτου ὑπομνήματα εἰς ἄσματα τῶν ἀσμάτων, καὶ μέγα τεῦχος κατὰ νωβατιανοῦ, οὐδὲν δὲ ἕτερον πλὴν τούτων, ἐκ τῶν αὐτοῦ εὗρον συγγραμμάτων.

ΜΕθόδιος ὀλύμπου λυκίας, καὶ μετὰ ταῦτα τύρου ἐπίσκοπος, λαμπροῦ καὶ συγκαμένου λόγου, κατὰ πορφυρίου συνέταξε τεύχη, καὶ συμπόσιον δέκα παρθένων, περὶ ἀνασάσεως λόγον ἄριστον, κατὰ ὠριγένους, κατὰ τοῦ αὐτοῦ περὶ πυθωνίσσης, καὶ περὶ αὐτεξουσίου, εἰς τὴν γένεσίν τε καὶ εἰς τῶν ἄσματα τῶν ἀσμάτων ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πολλὰ χύδην ἀναγινωσκόμενα. ὃς περὶ τὰ τελευταῖα τοῦ διωγμοῦ καθὼς τινες διαβεβαιοῦνται, ἐπὶ δεκίου καὶ βαλεριανοῦ, ἐν χαλκίδι τῶν ἀνατολῆς μαρτυρήσας ἐστεφανώθη.

ΙΟυβεγκος περιφανοῦς γένους, ἱσπανὸς πρεσβύτερος, τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων δι' ἑξαμέτρων χεδὸν κατὰ πόδας τέσσαρας συνέταξε βίβλους.

libros composuit, et nõnulla eodem metro ad sacramentorum ordinem pertinentia. Floruit sub Constantino principe.

EVstathius genere Pamphyli⁹ Sidites, primũ Beriæ Syriæ, deinde Antiochiæ rexit ecclesiam, & aduersum Arrianorum dogma cõponens multa, sub Constantio principe pulsus est in exilium Traianopolim Thraciarꝫ, ubi usq; hodie conditus est. Extant eius uolumina de ania, de engastrimytho aduersum Origenem, et infinitæ epistolæ, quas enumerare longum est.

MArcellus Ancyranus episcopus, sub Cõstante & Cõstantino principibus floruit, multaq; diuersarꝫ ὑποθέσεων scripsit uolumina, & maxime aduersum Arrianos. Feruntꝫ cõtra hũc Asterij & Apollinarij libri, Sabellianæ eũ hæresis arguentes, sed & Hilarius in septimo aduersum Arrianos libre, nominis ei⁹ quasi hæretici meminit, porro ille defendit se non esse dogmatis, cuius accusatꝫ, sed communione Iulij & Athanasij, Rhomanæ & Alexandrinæ urbis põtificũ se esse munitũ.

AThanasius Alexandrinæ urbis ep̃us, multas Arrianorꝫ perpessus insidias, ad Constantẽ Galliarꝫ principem fugit, unde reuersus, cum litteris, & rursum post mortem eius fugatus, usq; ad Iouiani imperium latuit, a quo recepta ecclia, sub Valente moritur. Feruntur ei⁹ aduersum gentes duo libri, & contra Valentẽ & Vrsatium unus, & de uirginitate, & de ꝑsecutionibus Arrianorꝫ plurimi, et de psalmorꝫ titulis, et historia Antonij monachi, uitam continens, & ἑορταστικαὶ epistolæ, & multa alia, quæ enumerare longum est.

ANtonius monachus, cuius uitã Athanasius Alexandrinæ urbis episcopus, insigni uolumine ꝓsecutus est, misit Aegyptiace ad diuersa monasteria apostolici sensus sermonisq; epistolas septẽ, quæ in Græcam linguam tãslatæ sunt, quarũ præcipua est ad Arsenoitas. Floruit sub Constantino & filijs eius regnantibus. Vixit annos centũ qnq;.

BAsilius Ancyranus episcop⁹, artis medicinæ, scripsit contra Marcellũ de uirginitate librum, & nõnulla alia, et sub rege Constãtio, Macedonianæ partis. cum Eustathio Sebasteno princeps fuit.

Theodorus

βίβλους. καὶ τινα τῷ αὐτῷ μέτρῳ, εἰς μυστικὴν προσήκοντα τάξιν. ἤνθησεν ἐπὶ κωνσαντίνου βασιλέως.

ΕΥστάθιος, τῷ γένει παμφύλιος, σιδίτης, πρῶτον μὲν τὴν ἐν βεροίᾳ τῶν συρίας, ἔπειτα τὴν ἀνθιοχείαν ἐκυβέρνησεν ἐκκλησίαν, κατὰ τοῦ δόγματος τῶν ἀρειανῶν, πολλὰ συντάξας, ἐπὶ κωνσαντίου βασιλέως ἐξωστρακίσθη εἰς τραϊανούπολιν τῆς θράκης, ἐν ᾗ καὶ ἐτάφη. εἰσὶ τούτου συγγράμματα περὶ ψυχῆς, περὶ ἐγγαστριμύθου, κατὰ ὠριγένους. καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπιστολαί, ἃ ἀπαριθμεῖσθαι περισσόν.

ΜΑρκελλος ἀγκυρανὸς ἐπίσκοπος, ἐπὶ κωνσαντίου καὶ κώνσαντος ἤνθησε, πολλὰ διαφόρων ὑποθέσεων γράψας τεύχη, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν ἀρειανῶν. φέρονται κατ' αὐτοῦ ἀστερίου καὶ ἀπολλιναρίου λόγοι, σαβελλιανῆς τοῦτον αἱρέσεως εὐθύνοντες. καὶ ἱλάριος δὲ ἐν τῷ ἑβδόμῳ κατὰ τῶν ἀρειανῶν λόγῳ, οἷα δὴ αἱρετικοῦ μέμνηται. ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπολογεῖται, μὴ εἶναι οὗ κατηγορεῖται δόγματος, τῇ κοινωνίᾳ πεποιθὼς ἰουλίου καὶ ἀθανασίου ῥώμης καὶ ἀλεξανδρείας ἐπισκόπων.

ΑΘανάσιος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, πολλὰς παρὰ τῶν ἀρειανῶν ὑπομείνας ἐπιβουλὰς, πρὸς κώνσαντα τὸν γαλλιῶν βασιλέα προσέφυγεν. ὅθεν ἀναζεύξας μετὰ γραμμάτων, καὶ αὖθις μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν διωχθεὶς, ἕως τῶν βασιλείας ἰοβιανοῦ διέλαθε, καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἐκκλησίαν, ἐπὶ οὐάλεντος τελευτᾶ. φέρονται αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐθνῶν λόγοι δύο, κατὰ οὐάλεντος καὶ οὐρσακίου εἷς, περὶ παρθενίας, περὶ διωγμῶν ἀρειανῶν πλεῖστοι. περὶ ἐπιγραφῆς ψαλμῶν. καὶ ἱστορία αντωνίου ἀναχορίτου τὸν βίον περιέχουσα, καὶ ἑορτασικαὶ ἐπιστολαί. καὶ πλεῖστα ἄλλα τινα, ἅπερ ἀπαριθμεῖσθαι ὀκνῶ.

ΑΝτώνιος μοναχός, οὗ τὸν βίον ἀθανάσιος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἐπισήμῳ τεύχει διεξῆλθεν, ἔστειλε πρὸς διάφορα τῶν αἰγύπτου μοναστήρια, ἀποστολικοῦ χαρακτῆρος καὶ λόγου ἐπιστολὰς ἑπτά, εἰς ἑλληνικὴν διάλεκτον μεταφρασθείσας, ὧν ἐξαίρετός ἐστι ἡ πρὸς τοὺς ἀρσενοίτας. ἤνθησεν ἐπὶ κωνσαντίου καὶ τῶν τούτου παίδων βασιλευόντων

ΒΑσίλειος ἀγκυρανὸς ἐπίσκοπος, ἔγραψε κατὰ μαρκέλλου, καὶ περὶ παρθενίας λόγον, καὶ οὐκ ὀλίγα ἄλλα, καὶ βασιλεύοντος κωνσαντίου, μακεδονιανῆς θρησκείας ἅμα εὐσταθίῳ σεβαστηνῷ ἤρξεν.

THeodor⁹ Heradiæ Thraciaꝝ ep̄us, elegantis apertiq; sermonis & magis historicæ intelligētiæ, ædidit sub Cōstantio principe, cōmētarios in Matthæū & in Ioannē, & in Apostolum, & in Psalterium.

EVsebi⁹ Emesenus ep̄s, elegātis & rhetorici ingenij, innumerabiles & q ad plausum populi ꝑtinēt, cōfecit libros, magisq; historiā secutus, ab his, q declamare uolunt, studiosissime legit', e qb⁹ uel p̄cipui sūt aduersū Iudæos & gētes & Nouatianos, & ad Galatas libri decē, et in euāgelia homiliæ breues, sed plurimæ. Floruit tp̄ibus Constantij imp̄atoris, sub q̄ & mortu⁹, Antiochiæ sepultus est.

TRiphyllius Cypri Ledrēsis, siue λευτεῶνος ep̄us, eloquētissimus suæ ætatis, & sub rege Cōstantio celeberrimus fuit. Legi eius in Cantica canticoꝝ commentarios. Et multa alia composuisse refertur, quæ in nostras manus minime peruenerunt.

DOnat⁹, a quo Donatiani, ꝑ Aphricā sub Cōstante Cōstantinoq; principibus, asserēs a nostris scripturas in persecutiōe ethnicis traditas, totam pene Africam & maxime Numidiā, sua persuasiōe decepit. Extāt ei⁹ multa ad suā hæresim pertinētia, et de sp̄ūsancto liber Arriano dogmati cōgruēs.

ASterius Arrianæ philosophus factionis, scripsit regnāte Cōstātio, in epistolam ad Rhomanos, & in euangelia, & psalmos cōmētarios, & mlta alia, quæ a suæ ꝑtis hominibus studiosissime leguntur.

LVcifer Caracalitanus ep̄s, cū Pancratio & Hilario Rhomanæ eccl̄iæ clericis, ad Cōstātiū imp̄atorē a Liberio ep̄o, ꝓ fide legat⁹ missus, cū nollet sub noīe Athanasij Nicenā dānare fidē, in Palæstinā relegatus, miræ cōstātiæ & p̄parati animi ad martyriū, contra Cōstantiū imp̄atorē scripsit librū, eiq; legēdū misit, ac non multo post, sub Iuliano principe Caradis reuersus, Valentiniano regnante obijt.

EVsebi⁹ natiōe Sardus, & ex lectore urbis Rhomanæ, Vercellensis ep̄s, ob cōfessionē fidei, a Cōstantio principe Scythopolim, & inde Cappadociā relegat⁹, sub Iuliano imp̄atore, ad ecclesiā reuersus, ædidit in psalmos cōmētarios Eusebij Cæsariēsis, q̄s de Græco in latinum uerterat. Mortuus est Valētiniano & Valente regnantibus.

Fortunatianus

Θεόδωρος ἡρακλείας τῆς θρακῶν ἐπίσκοπος, ἐυφυοῦς καὶ ἀρίστου λόγου καὶ ἱστορικῆς διανοίας, ἐξέδωκεν ἐπὶ κωνσταντίου βασιλέως, ὑπομνήματα εἰς ματθαῖον καὶ ἰωάννην, καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ εἰς τὸ ψαλτήριον.

Εὐσέβιος ἐμεσηνός, ἐυφυῶς καὶ ῥητορικῶς, ἀναριθμήτους καὶ εἰς κρότον τοῦ λαοῦ συντείνοντας ἐποιήσατο λόγους, καὶ μᾶλλον ἀκολουθῶν ἱστορίᾳ, ὡς τις σπουδαιότερον ἀναγινώσκετο, παρὰ τῶν κρότοις χαιρόντων, ἀφ' ὧν εἰσιν ἐξαίρετοι λόγοι δέκα, κατὰ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν καὶ νωβατιανῶν, καὶ πρὸς σαλάτας εἷς, εἰς ἐυαγγέλια ὁμιλίαι βραχύταται μὲν, πολλαὶ δὲ, ἐνθήσεν ἐπὶ κωνσταντίου βασιλέως, καὶ τελευτήσας ἐν ἀντιοχείᾳ ἐτάφη.

Τριφύλλιος κύπρου λήδρου, ἤτοι λευτεῶνος ἐπίσκοπος, ἐυφραδὴς καὶ ἐπὶ κωνσταντίου ἐπίσημος. ἀνέγνων τούτου εἰς ἄσματα ἀσμάτων ὑπομνήματα. ὅς τις πολλὰ λέγεται συνεγράφεναι, ἅ τινα εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας οὐ περιῆλθον.

Δωνᾶτος, ἀφ' οὗ οἱ δωνατῖσται ἐν τῇ ἀφρικῇ, ἐπὶ κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, φάσκων περὶ τῶν ἡμετέρων τὰς θείας γραφὰς, ἐν τῷ διωγμῷ τῆς ἐθνικοῖς παραδεδόσθαι, πᾶσαν τὴν ἀφρικὴν καὶ μάλιστα τὴν νουμηδίαν, τῇ πιθοῖ ἠπάτησεν. εἰσὶ τούτου πολλά, τῇ αὐτοῦ αἱρέσει ἀνήκοντα, καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγος, τῷ ἀρειανῶν δόγματι ἁρμόζων.

Ἀστέριος ἀρειανικῆς φιλόσοφος αἱρέσεως, ἔγραψε βασιλεύοντος κωνσταντίου, εἰς τὴν ἐπιστολὴν τὴν πρὸς ῥωμαίους, καὶ εἰς ἐυαγγέλια, καὶ ψαλμοὺς ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πολλά, ἅ τινα περὶ τῶν αὐτῶν αἱρέσεως, σπουδαιότερον ἀναγινώσκετο.

Λουκίφερ καρακάλεως ἐπίσκοπος, ἅμα παγκρατίῳ καὶ ἱλαρίῳ τῆς ἐκκλησίας ῥώμης κληρικῆς, πρὸς κωνσάντιον βασιλέα, παρὰ λιβερίου ἐπισκόπου, ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς πρεσβείαν σταλεὶς, μὴ βουλόμενος ἐπ' ὀνόματι ἀθανασίου, τὴν νικαίνην σύνοδον καταλῦσαι, εἰς παλαιστίνην ἐξορισθεὶς, θαυμαστῆς ἐγκρατείας καὶ εὐτρεπισμένου λογισμοῦ εἰς μαρτύριον, συνέταξε λόγον κατὰ κωνσταντίου, τοῦτον τε αὐτῷ ἀπέστειλεν ἀναγνωσθησόμενον, καὶ μετ' οὐ πολὺ βασιλεύοντος ἰουλιανοῦ, εἰς τὴν καρακαλίνων ἀναζεύξας, ἐπὶ βαλεντινιανοῦ βασιλέως ἐτελεύτησεν.

Εὐσέβιος γένει σάρδος, καὶ ἀπὸ ἀναγνωστῶν τῆς ἐκκλησίας ῥώμης, βαρκελίνσης ἐπίσκοπος, διὰ τὴν τῆς πίστεως ἐξομολόγησιν, περὶ κωνσταντίου βασιλέως εἰς σκυθόπολιν, κἀκεῖθεν εἰς καππαδοκίαν ἐξορισθεὶς, ἐπὶ ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναζεύξας, ἐξέδωκεν εἰς τοὺς ψαλμοὺς ὑπομνήματα εὐσεβίου τοῦ καισαρέως, ἅ τινα ἀπὸ ἑλληνικοῦ εἰς ῥωμαϊκὸν μετενηνόχει, καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ βαλεντινιανοῦ καὶ βάλεντος.

φουρτουνατιανός

FOrtunatianus, natiōe Afer, Aquileiensis ep̄s, imperāte Constantino, in euāgelia titulis ordinatis, breui & rustico sermone scripsit cōmentarios, & in hoc habet' detestabilis, qd̄ Liberiū Romanæ urbis ep̄m, pro fide ad exiliū pergētem, prim⁹ sollicitauit, ac fregit, & ad subscriptionē hæreseos cōpulit.

ACacius, quē quia luscus erat, μονόφθαλμον nuncupabant, Cæsariensis eccl̄iæ in Palæstina ep̄us, elaborauit in Ecclesiasten decem & septē uolumina, & συμμίκτων ζητημάτων sex, & mltos præterea diuersosq; tractatus. Intantū aūt sub Constantio imp̄atore claruit, ut in Liberij locum, Rhomæ Felicē Arrianum episcopum constitueret.

SArapion θμούεως, ægypti urbis ep̄s, q ob elegātiā īgenij, cognomē scholastici meruit, char⁹ Antonij monachi, ædidit aduersū Manichæū ægregiū librū, & de psalmorū titulis aliū, et ad diuersos utiles ep̄las. Et sub Cōstātio principe, etiā in cōfessiōe inclyt⁹ fuit.

HIlarius, urbis Pictauorū, Aquitaniæ episcopus, factione Saturnini Arelatensis episcopi, de synodo Piterensi, Phrygiam relegatus, duodecim aduersus Arrianos cōfecit libros. Et alium librū de synodis, quē ad Galliarū ep̄os scripsit. Et in psalmos cōmentarios, primū uidelicet & secundū, & a qnq̄gesimoprimo usq; ad sexagesimū secūdū, & a cētesimo decimooctauo usq; ad extremū, in q̄ ope imitat⁹ Origenē, nōnulla etiā de suo addidit. Est ei⁹ & ad Cōstantiū libell⁹, quē uiuēti Cōstātinopoli porrexerat. Et ali⁹ in Cōstātiū, quem post mortem eius scripsit. Et liber aduersum Valentem & Vrsatium, historiam Arimynensis & Seleuciensis synodi continens. Et aduersus præfectū Salustiū, siue contra Dioscorum, & liber hymnorū, & mysteriorum alius. Et cōmētarij in Matthæum. Et tractat⁹ in Iob, quos de Græco Origenis ad sensum trāstulit. Et alius elegans libellus contra Auxentium, & nōnullæ ad diuersos epistolæ. Aiunt quidā scripsisse eū & in Cantica cāticoꝝ, sed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus est Pictauis Valentiniano & Valente regnantibus.

VIctorinus natiōe Afer, Rhomæ sub Constantio principe, rhetoricam docuit, & in extrema senectute, Christi se tradens fidei, scripsit aduersus Arrium libros more dialectico ualde obscuros, qui ab eru-

Φουρτουνατιανός, γένει ἄφρος, ἀκυληίας ἐπίσκοπος, βασιλεύοντος κωνσταντίνου, εἰς τὰ ἐυαγγέλια κανόνας διατυπώσας, βραχύτατα ὑπομνήματα, λόγῳ ἀγροικῷ συνέταξε. διὰ δὲ τοῦτο ἐστὶ ἀποτρόπαιος, ὅτι περὶ λιβέριον ῥώμης ἐπίσκοπον, ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς ἐξορίαν ἀπιόντα, οὐ μόνον ὑπενόθευσεν, ἢ ὑπεσκέλισεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑπογραφὴν αἱρετικῶν κατηνάγκησεν.

Ἀκάκιος, ὅν τινα ἐπειδὴ ἑνὶ ὀφθαλμῷ πηρὸς ἦν, μονόφθαλμον ἐκάλεσαν, τῆς ἐν παλαιστίνῃ καισαρείας ἐπίσκοπος, συνέταξε εἰς ἐκκλησιαστὴν δέκα καὶ ἑπτὰ, καὶ συμμίκτων ζητημάτων ἕξ, καὶ πολλὰς διαφόρους ὁμιλίας. εἰς τοσοῦτον δὲ ἐπὶ κωνσταντίου βασιλέως διέπρεψεν, ὥς τε εἰς τόπον λιβερίου, φήλικα ἐπίσκοπον ῥώμης χειροτονῆσαι.

Σαραπίων θμούεως ἐπίσκοπος, ὁ διὰ τὴν ἐυφυΐαν ἐπονομασθεὶς σχολαστικὸς, γνήσιος φίλος ἀντωνίου μοναχοῦ, ἐξέδωκε κατὰ μανιχαίου, ἐξαίρετον βίβλον, καὶ περὶ ἐπιγραφῆς ψαλμῶν ἑτέραν, καὶ πρὸς διαφόρους, ἀναγκαίας ἐπιστολὰς, καὶ ἐπὶ κωνσταντίου ἐν τῇ ἐξομολογήσει διέπρεψεν.

Ἰλάριος, πικταβίων ἀκοιτανίας ἐπίσκοπος, συσκευῇ σατουρνίνου τῆς ἀρελατῶν ἐπισκόπου, ἀπὸ τῆς συνόδου βιτερισσίων εἰς φρυγίαν ἐξορισθεὶς, δέκα καὶ δύο κατὰ ἀρειανῶν συνέταξε λόγους, καὶ ἕτερον περὶ τῶν συνόδων, ὅν τινα πρὸς τοὺς γαλλιῶν ἐπισκόπους ἔγραψε, καὶ εἰς ψαλμοὺς ὑπομνήματα, πρῶτον λέγω δὲ καὶ δεύτερον, καὶ ἀπὸ πεντηκοστοῦ πρώτου, ἕως ἑξηκοστοῦ δευτέρου, καὶ ἀπὸ ἑκατοστοῦ ὀκτωκαιδεκάτου, ἕως τοῦ ἐσχάτου, ἐν ᾗ συντάξει ὠρϊγένην ἐμιμήσατο, τινὰ ἐξ ἰδίων προσθεὶς. ἐστὶν αὐτοῦ καὶ πρὸς κωνσάντιον λίβελλος, ὅν τινα περιόντι ἐν κωνσταντινουπόλι ἐπέδωκε, καὶ ἕτερος εἰς κωνσάντιον, ὅν τινα μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν συνέταξε. καὶ βίβλοι κατὰ οὐαλέντος καὶ οὐρσακίου, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀριμυσίνου καὶ σελευκείας συνόδου περιέχουσαι. καὶ πρὸς σαλούστιον ἔπαρχον, ἤτοι κατὰ διοσκόρου, καὶ τῶν λιβερτίνων, καὶ ἕτερος λόγος μυστηρίων, καὶ ὑπομνήματα εἰς ματθαῖον, καὶ εἰς τὸν ἰὼβ ὁμιλίας, ἃς ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ὠριγένους μετέφρασε. καὶ ἕτερος εὐφυέστατος λίβελλος, κατὰ αὐξεντίου, καὶ πολλαὶ πρὸς διαφόρους ἐπιστολαί. φασὶ δέ τινες γεγραφέναι αὐτὸν καὶ εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων, ἅπερ παρ' ἡμῖν ἐστιν ἄγνωστα, ἐτελεύτησεν ἐν πικτάβῃ βαλεντινιανοῦ καὶ βάλεντος βασιλευόντων.

Βικτωρῖνος γένει ἄφρος, κωνσταντίου βασιλεύοντος, ἐν τῇ ῥώμῃ τὴν ῥητορικὴν διδάξας, ἐν τῷ ἐσχάτῳ γήρᾳ χριστιανὸς γενόμενος, κατὰ ἀρείου λόγους διαλεκτικοὺς πάνυ ἀμαυροὺς συνέγραψεν, οἵ τινες παρὰ τῶν

ab eruditis modo intelligunt, & commẽtarios in apostolum.

TItus Bostrinus episcopus, sub Iuliano & Iouiano principibus, fortes aduersum Manichæũ scripsit libros, & non nulla alia. Moritur autem sub Valente.

DAmasus, Rhomanæ urbis episcop⁹, elegans in uersibus cõponendis ingenium habuit, multaq; & breuia metro ædidit, & prope octogenarius sub Theodosio principe mortuus est.

APollinarius Laodicenus Syriæ episcopus, patre presbytero, magis Grãmaticis in adolescentia operam dedit, et postea in sanctas scripturas inumerabilia scribens, sub Theodosio imperatore obijt. Extant eius aduersum Porphyriũ triginta libri, qui inter cætera opera eius uel maxime probantur.

GRegorius Bæticus, Iliberi episcopus, usq; ad extremã senectutẽ, diuersos mediocri sermone tractatus composuit, et de fide elegantẽ librũ, qui hodieq; superesse dicitur.

PAcianus in Pyrinæi iugis, Barcilonæ episcopus, castitate & eloquẽtia, & tã uita q̃ sermone clarus, scripsit uaria opuscula, de quibus est κέρβος, & contra Nouatianos. Sub Theodosio principe iam ultima senectute mortuus est.

PHotinus de Gallogræcia, Marcelli discipulus, Sirmij episcopus ordinatus, Hebionis hæresim instaurare conatus est, postea a Valentiniano principe pulsus ecclesia, plura scripsit uolumina, in q̃bus uel præcipua sunt cõtra gentes, & ad Valentinianum libri.

SOebadius Agenni Galliarꝝ episcopus, ædidit contra Arrianos librum. Dicuntur & eius esse alia opuscula, quæ necdũ legi. Viuit usq; hodie, decrepita senectute.

DIdymus Alexandrinus, captus a perua ætate oculis, & ob id elemẽtorum quoq; ignarus, tãtum miraculum sui omnibus præbuit, ut Dialecticã quoq; & Geometriã, quæ uel maxime uisu indiget, usq; ad perfectũ didicerit. Is plura opera & nobilia cõscripsit. Cõmentarios in psalmos omneis, commentarios in euangelium Matthæi & Ioannis, & de dogmatibus, & contra Arrianos libros

παρὰ τῶν πεπαιδευμένων μόνον νοοῦνται, καὶ ὑπομνήματα εἰς τὸν ἀπόστολον.

ΤΙτος, βοστρίνων ἐπίσκοπος, ἐπὶ Ἰουλιανοῦ καὶ Ἰοβιανοῦ βασιλευόντων, ἰσχυροὺς κατὰ τῶν μανιχαίων συντάξας λόγους, καὶ ἕτερα πολλά. ἐπὶ οὐάλεντος ἐτελεύτησεν.

δ Αμασος ῥώμης ἐπίσκοπος, εἰς ἐποποιΐαν εὐφυής, πολλὰ καὶ σύντομα ἡρωϊκῷ μέτρῳ ἐξέδωκε, καὶ ὀγδοηκοστούτης, ἐπὶ θεοδοσίου βασιλέως ἐτελεύτησεν.

ΑΠολλινάριος, λαοδικείας τῆς σύρων ἐπίσκοπος, πατρὸς πρεσβυτέρου, ἐν τῇ νεότητι, μᾶλλον τὴν γραμματικὴν ἤσκησεν, ὕστερον δὲ εἰς τὰς θείας γραφὰς ἀναρίθμητα συντάξας τεύχη, θεοδοσίου βασιλεύοντος ἐτελεύτησεν. εἰσὶν αὐτοῦ κατὰ πορφυρίου τριάκοντα λόγοι, οἵ τινες μεταξὺ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, μᾶλλον ἐκρίθησαν.

γ ΡηγορΐΟς εἰλίβερου τῆς βαιτικῆς ἐπίσκοπος, ἕως τῆς ἐσχάτης ἡλικίας, διαφόρους ὁμιλίας κοινῷ λόγῳ συνέταξε, καὶ περὶ πίστεως λόγον ἄριστον. ὅς τις ἄχρι τοῦ παρόντος, λέγεται περιεῖναι.

ΡΑκιανός, ἐν τοῖς πυρρῖναίου μέρεσι, βαρκίλωνος ἐπίσκοπος, σώφρονι βίῳ, εὐφραδείᾳ, καὶ λόγῳ λαμπρός, συνέταξε ποικίλα, ἀφ' ὧν ἐστι κέρβος, καὶ κατὰ τῶν νωβατιανῶν. ἐπὶ θεοδοσίου βασιλέως ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ ἐτελεύτησεν.

φ ΩΤεινὸς ἀπὸ τῆς γαλλογραικίας, μαρκέλλου μαθητής, σιρμίου ἐπίσκοπος, τὴν τῶν ἑβιωνιτῶν αἵρεσιν ἀνανεῶσαι ἐπεχείρηκεν, ὕστερον παρὰ βαλεντινιανοῦ βασιλέως, ἐξεώθη τῆς ἐκκλησίας. πολλὰ συντάξας τεύχη, ἀφ' ὧν εἰσὶν ἐξαίρετοι κατὰ τῶν ἐθνῶν, καὶ πρὸς βαλεντινιανὸν λόγοι.

σ ΟιβάδιΟς ἀγεννοῦ, τῆς κατὰ γαλλίας ἐπίσκοπος, ἐξέδωκε κατὰ ἀρειανῶν τεῦχος, λέγοντα αὐτοῦ, καὶ ἕτερα εἶναι σπουδάσματα, οἷς ὄμπω ἐνέτυχον. μέχρι νῦν ζῇ, ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ διάγων.

δ ΙδυμΟς ἀλεξανδρεὺς, ἐκ νέας ἡλικίας βλαβεὶς τὰς ὄψεις, καὶ διὰ τὴν ἄπειρος τῶν στοιχείων, τοσοῦτον θαῦμα πᾶσι παρέσχετο, ἕως τε τὴν διαλεκτικὴν, καὶ τὴν γεωμετρικὴν, ἥτις μάλιστα ὁράσεως χρήζει, εἰς ἄκρον ἐκμεμαθηκέναι, ὅς τις πολλὰ καὶ περιφανῆ συνέταξε, τουτέστιν. ὑπομνήματα εἰς πάντας τοὺς ψαλμοὺς ὑπομνήματα εἰς ματθαῖον. καὶ ἰωάννην, καὶ περὶ δογμάτων, καὶ κατὰ ἀρειανῶν λόγους

libros duos, & de spũsancto librũ unũ, quem ego in latinũ uerti. In Esaiam tomos decem & octo. In Osee ad me scribens cõmentariorum libros tres. & in Zachariã, meo rogatu, libros q̃nq;. Et infinita alia quæ digerere ꝓprij indicis est. Viuit usq; hodie, & octogesimũ tertiũ ætatis excessit annum.

OPtatus Afer, episcopus Miliuitanus, ex parte catholica, scripsit Valentiniano & Valentino principibus, aduersum Donatianæ partis calumniã libros sex, in quibus asserit, crimẽ Donatianorũ in nos, falso retorqueri.

AQuilius Seuer⁹, in Hispania, de genere illius Seueri, ad quẽ Lactantij duo epistolarꝝ scribunt libri, cõposuit uolumẽ, quasi ὁδοιπορικὸν, totius suæ uitæ statũ cõtinẽs, tã ꝓsa q̃ uersibus, qd̃ uocauit καταστροφὴν, siue πεῖραν, & sub Valẽtiniano principe obijt.

CYrillus, Hierosolymæ ep̃s, sæpe pulsus ecclesia & receptus, ad extremum sub Theodosio principe, octo ãnis in concussum episcopatum tenuit. Extãt ei⁹ κατηχήσεις, quas in adolescẽtia cõposuit.

EVzoi⁹ apud Thespesiũ rhetorẽ, cũ Gregorio Nazianzeno episcopo, adolescẽs Cæsareæ eruditus est, & eiusdem urbis episcopus, plurimo labore, corruptam bibliothecã Origenis & Pamphili, in membranis instaurare conat⁹ est. Ad extremũ sub Theodosio principe ecclesia pulsus est. Feruntur ei⁹ uarij multiplicesq; tractatus, q̃s nosse ꝑfacile est.

EPiphanius Cypri Salaminæ ep̃us, scripsit aduersũ oẽs hæreses libros, & multa alia, quæ ab eruditis ꝓpter res, a simplicioribus propter uerba lectitantur. Superest usq; hodie, & in extrema senectute uaria cudit opera.

EFræm, Edissenæ ecclesiæ diaconus, multa Syro sermone composuit, & ad tãtã uenit claritudinẽ, ut post lectionem scripturarꝝ, publice in quibusdã ecclesijs ei⁹ scripta recitentur. Legi eius de spiritusancto Græcum uolumen, quod quidã de Syriaca lingua uerterat, et acumen sublimis ingenij, etiã in translatione cognoui, Decessit sub Valente principe.

BAsilius Cæsarææ Cappadociæ, q̃ prius Mazaca uocabatur episcopus, egregios contra Eunomium elaborauit libros, & de spiritusancto uolumen, & in

λόγους δύο, τὸ περὶ πνεύματος ἁγίου λόγον ἕνα, ὅν τινα ἐγὼ εἰς ῥωμαϊκὸν μετέφρασα. εἰς ἡσαΐαν τόμους ὀκτὼ καίδεκα. εἰς ὠσηὲ πρὸς ἐμὲ γράφων, ὑπομνημάτων λόγους τρεῖς. εἰς ζαχαρίαν ἐμοῦ περικαλέσαντος, λόγους πέντε. ὑπομνήματα, εἰς τὸν ἰώβ, καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἅ τινα δικηγήσασθαι, ἰδίου ἐστὶ καταλόγου. πορίεστιν ἄχρι τοῦδε, καὶ ὀγδοηκοστὸν τρίτον ἐπλήρωσεν ἐνιαυτὸν.

ΟΠτᾶτος ἐπίσκοπος τῆς μιλιουϊτῶν, τὸν μέρους τῆς καθολικῆς, ἔγραψε ἐπὶ βαλεντινιάνου καὶ βάλεντος, κατὰ τῶν δωνατιανῶν συκοφαντίας, λόγους ἕξ, ἐν οἷς λέγει, τὸ ἔγκλημα παρὰ τῶν δωνατιστῶν εἰς ἡμᾶς, ψευδῶς ἐπηνέχθαι.

ΑΚύλιΟς σεβῆρος, ἐν ταῖς ἰσπανίαις, ἀπόγονος σεβήρου, πρὸς ὃν δύο λακταντίου ἐπιστολῶν φέρονται λόγοι, συνέταξε τεῦχος ἐν τάξει ὁδοιπορικοῦ, πανεὺς τοῦ βίου αὐτοῦ περιέχον διήγημα, τοῦτο μὲν καταλογάδην, τοῦτο δὲ τὸν μέτρῳ ἡρωϊκῷ, ὅπερ ὠνόμασε, καταστροφὴν, ἤτοι πεῖραν, καὶ ἐπὶ βαλεντινιανοῦ βασιλέως ἐτελεύτησεν.

κ ΥρϊλλΟς, ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, πολλάκις ἐξεωθεὶς τῆς ἐκκλησίας, ὕστερον θεοδοσίου βασιλεύοντος, ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ὀκτὼ ἀσάλευτον ἔσχε τὴν ἐπισκοπὴν, οὗ τινος εἰσὶ κατηχήσεις, ἃς ἐν τῇ νεότητι συνέταξεν.

ΕΥζώϊος, παρὰ θεσπεσίῳ ῥήτορι, ἅμα γρηγορίῳ ναζιανζοῦ ἐπισκόπῳ, νέος ἐν καισαρείᾳ φοιτήσας, καὶ ὕστερον τῆς αὐτῆς πόλεως ἐπίσκοπος, πολλῶ πόνῳ, φθαρεῖσαν ἤδη τὴν ὠριγένους καὶ παμφίλου βιβλιοθήκην, ἐν σωματίοις ἀνανεῶσαι ἐπεχείρηκεν, καὶ ὕστερον ἐπὶ θεοδοσίου βασιλέως, τῆς ἐκκλησίας ἐξεώθη. φέροντα τούτου πολλαὶ, τὸν πλεῖσθαι ὁμιλίαι, αἷς ἐστι ῥάδιον ἐντυχεῖν.

ΕΠιφάνιΟς κύπρου σαλαμίνης ἐπίσκοπος, ἔγραψε κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων λόγους, τὸν ἕτερα πολλά, ἅ τινα παρὰ μὲν τῶν πεπαιδευμένων, διὰ τὰ πράγματα, παρὰ δὲ τῶν ἰδιωτῶν διὰ τὰ ῥήματα ἀναγινώσκεται. περίεστιν ἄχρι τοῦδε, καὶ ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, ποικίλα συντάττει συγγράμματα.

ΕΦραὶμ, τῆς ἐν ἐδέσσῃ ἐκκλησίας διάκονος, πολλὰ τῇ τῶν σύρων διαλέξει συντέθηκε, τὸν εἰς τοσαύτην ἦλθε λαμπρότητα, ὥς τε μετὰ τῆς ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, δημοσίᾳ ἐν τισὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἀναγινώσκεται τὰ συγγράμματα. ἀνέγνων περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑλληνικὸν τεῦχος, ὅπερ τινὲς ἀπὸ τῆς σύρων γλώττης μετέφρασαν, τὸν τὸ ἄκρον τῆς ὑψηλοτάτης διανοίας, ἐκ τῆς μεταφράσεως ἔγνων. ἐτελεύτησε βασιλεύοντος βάλεντος.

ΒΑσίλειΟς καισαρίας τῆς καππαδοκῶν, ἥτις πρῶτον μάζακα ἐκαλεῖτο, ἐπίσκοπος, κατὰ εὐνομίου ἐξαιρέτους συνέταξε λόγους, καὶ περὶ πνεύματος ἁγίου τεῦχος, καὶ εἰς τὴν

in hexaemeron homilias nouē. Et ἀσκητικὸν, & breues uariosq; tractatus, moritur imperante Gratiano.

GRegorius, primū Sasimorū, deinde Nazianzenus episcopus, uir eloquētissimus, præceptor meus, a quo scripturas explanante didici, ad triginta milia uersuū omnia opera sua cōposuit, e qbus illa sunt, De morte fratris Cæsarij, περὶ φιλοπτωχίας, laudes Machabæorꝝ, laudes Cypriani, laudes Athanasij, laudes Maximi philosophi, post exilium reuersi, quem falso nomine quidā Heronis supscripserunt, quia est & alius liber, uituperationē eiusdē Maximi cōtinens, quasi non licuerit eundē & laudare & uituperare pro tēpore. Et liber hexametro uersu, uirginitatis & nuptiarꝝ contra se disserētiū. Aduersum Eunomium liber unꝰ, De spūsancto liber unus. Cōtra Iulianū imperatorē liber unꝰ. Secutus est aūt Polemonē dicendi charactere, uiuoq; se, episcopum in loco suo ordinans, ruri uitam monachi exercuit. Decessitq; ante hoc ferme triennium sub Theodosio principe.

LVcius, post Athanasiū Arrianæ partis ep̄us, usq; ad Theodosiū principē, a q̊ & pulsus est, Alexandrinā ecclesiam tenuit. Extant eius solēnes de pascha epistolæ, & pauci uariarum hypotheseon libelli.

DIodorus, Tarsensis episcopus, dū Antiochiæ esset presbyter, magis claruit. Extant eius in apostolum cōmentarij, & multa alia, ad Eusebij magis Emiseni characterē ptinentia, cuius cum sensum secutꝰ sit, eloquentiam imitari non potuit, propter ignorantiam sæcularium litterarum.

EVnomius, Arrianæ partis, Cyzicenus ep̄us, in apertā hæreseos suæ ꝓrumpēs blasphemiā, ut qđ illi tegunt, iste publice fateret, usq; hodie uiuere dicit, in Cappadocia, & multa cōtra ecclesiā scribere. Rn̄derunt ei Apollinarius, Didymus, Basilius Cæsariensis, Gregoriꝰ Nazianzenꝰ, & Gregoriꝰ Nysenus.

PRiscillianus, Abilæ episcopus, q factione Hylatij & Ithacij Treueris a Maximo tyranno cæsus est, ædidit multa opuscula, de quibus ad nos aliqua puenerunt. Hic usq; hodie a nōnullis Gnosticæ, id est Basilidis & Marcionis, de quibus Irenæus scripsit hæreseos accusatur, defendentibus alijs, nō ita eum sensisse ut arguitur.

Matronianus

εἰς τὴν ἑξαήμερον ὁμιλίας. θ. καὶ ἀσκητικὸν, καὶ βραχείας καὶ ποικίλας ὁμιλίας, τελευτᾶ βασιλεύοντος γρατιανοῦ.

γ ΡΗγόριος, σασίμων πρότερον, εἶτα ναζιανζοῦ ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, ὁ ἐμὸς διδάσκαλος, οὗ ἐξηγουμένου τὰς θείας ἔγνων γραφάς, εἰς τρεῖς μυριάδας στίχων, πάντα τὰ συντάγματα αὐτοῦ συνέθηκεν, ἀφ' ὧν εἰσι τάδε, περὶ τοῦ τελευτῆς τοῦ ἀδελφοῦ καισαρίου, περὶ φιλοπτωχίας, ἐπαίνους τῶν μακκαβαίων, ἐπαίνους κυπριανοῦ, ἐπαίνους ἀθανασίου, ἐπαίνους μαξίμου φιλοσόφου, μετὰ τὴν ἐξορίαν ἀναζεύξαντος, ὅν τινα ψευδῶς τινὲς, ἥρωνος ἐπέγραψαν. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλη βίβλος, κατάγνωσιν τοῦ αὐτοῦ μαξίμου περιέχουσα, ὡς μὴ ἐξὸν εἶναι, τὸν αὐτὸν καὶ ἐπαινέσαι καὶ ψέξαι ἐν καιρῷ. Καὶ βίβλος δι' ἑξαμέτρων, παρθενίας καὶ γάμου, καθ' ἑαυτὴν διαλεγομένων, κατὰ εὐνομίου λόγος εἷς, περὶ πνεύματος ἁγίου λόγος εἷς, κατὰ ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως λόγος εἷς. Ἠκολούθησε δὲ τοῦ πολέμωνος χαρακτῆρι, καὶ περιὼν εἰς ἂν οἰκεῖον τόπον ἐπίσκοπον καταστήσας, ἐν ἀγρῷ βίον μοναδικὸν ἀπηνέγκατο, καὶ ἐτελεύτησε, πρὸ τριετοῦς χρόνου, βασιλεύοντος θεοδοσίου.

λ ΟΥκιος, μετὰ ἀθανάσιον ἀρειανῆς θρησκείας ἐπίσκοπος, ἄχρι θεοδοσίου βασιλεύοντος, παρ' οὗ καὶ ἐξεώθη, τὴν ἀλεξανδρειανὴν κατέσχεν ἐκκλησίαν. φέρονται τούτου περὶ τοῦ πάσχα ἐπιστολαί, καὶ ὀλίγοι ποικίλων ὑποθέσεων λόγοι.

δ ΙΟδωρος, ταρσοῦ ἐπίσκοπος, ἡνίκα ἦν ἀντιοχείας πρεσβύτερος, μᾶλλον λαμπρὸς ἦν. Εἰσὶ τούτου, εἰς τὸν ἀπόστολον ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πλεῖστα εἰς τὸν εὐσεβίου μᾶλλον τοῦ ἐμεσηνοῦ χαρακτῆρα προσήκοντα, οὗ τινος τῇ γνώμῃ ἀκολουθήσας, τὸ ἐλλόγιμον οὐκ ἠδυνήθη μιμήσασθαι, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κοσμικῶν γραμμάτων.

ΕΥνόμιος, ἀρειανῆς θρησκείας, κυζίκου ἐπίσκοπος, τοσοῦτον εἰς βλασφημίαν ἦλθε τῆς οἰκείας αἱρέσεως, ὥς τε ὅπερ ἐκεῖνοι κρύπτουσι, τοῦτο φανερῶς ὁμολογῆσαι, ἕως τοῦ νῦν, λέγεται περιεῖναι ἐν καππαδοκίᾳ, καὶ πολλὰ κατὰ τοῦ ἐκκλησίας συγγράφειν. ᾧ τινι ἀντέγραψαν ἀπολλινάριος, δίδυμος, βασίλειος καισαρείας, γρηγόριος ναζιανζηνὸς, καὶ νυζηνὸς.

π ΡΙσκιλλιανὸς, ἀβήλης ἐπίσκοπος, ὅς τις συσκευῇ ὑλατίου καὶ ἰθακίου, εἰς τρίβεριν, παρὰ μαξίμου τοῦ τυράννου ἐσφάγη, ἐξέδωκε πολλὰ συντάγματα, ἀφ' ὧν τινὰ εἰς ἡμᾶς περιεληλύθασιν. οὗτος ἄχρι τήμερον παρά τινων τὴν γνωστικὴν αἵρεσιν, τουτέστιν βασιλείδου καὶ μαρκίωνος, περὶ ὧν εἰρεναῖος συνέγραψεν, ὡς αἱρετικὸς κατηγορεῖται, ἐκδικούντων τινῶν. οὐχ οὕτως αὐτὸν νενοηκέναι ὡς εὐθύνετε.

Ματρωνιανὸς

MAtronianus ꝓuinciæ Hispaniæ, ualde eruditus, & in metrico ope ueteribus cōparandus, cæsus est & ip̄e Treueris cum Priscilliano, Felicissimo, Iuliano, Euchrotia, eiusdem factionis authoribus. Extant eius ingenij opera, diuersis metris ædita.

TIberianus Bæticus, scripsit pro suspitione, q̄ cum Priscilliano accusabat hæreseos, apologeticum, tumenti cōpositoq; sermōe, postea post suorꝝ cædem, tædio uictus exilij, mutauit propositum, & iuxta sanctam scripturam, Canis reuersus ad uomitum suum, filiam deuotam Christo uirginem, matrimonio copulauit.

AMbrosius, Mediolanensis episcopus, usq; in præsentem diē scribit, de quo quia superest, meum iudicium subtraham, ne in alterutram partem, aut adulatio in me reprehendatur, aut ueritas.

EVagrius Antiochiæ episcopus, acris & feruentis ingenij, cū adhuc esset presbyter, diuersarꝝ hypotheseon tractatꝰ mihi legit, quos necdū ædidit, uitam quoq; beati Antonij de Græco Athanasij, in sermonem nostrum transtulit.

AMbrosius Alexandrinus, auditor Didymi, scripsit aduersum Apollinariū uolumē multorꝝ uersuū, de dogmatibus, & ut ad me nup quodā narrāte platū est, cōmentarios in Iob, qui usq; hodie superest.

MAximus philosophus, natus Alexādriæ, Cōstantinopoli ep̄s ordinatus est & pulsus, insignem de fide aduersus Arrianos scripsit librū, quē Mediolani Gratiano principi dedit.

GRegorius Nysenꝰ ep̄us, frater Basilij Cæsariēsis, ante paucos ānos mihi & Gregorio Nazianzeno cōtra Eunomium legit libros, qui & multa alia scripsisse & scribere dicitur.

IOannes Antiochenæ ecclesiæ presbyter, Eusebij Emiseni Diodoriq; sectator, multa cōponere dicit, de quibus περὶ ἱερωσύνης tantum legi.

GElasius Cæsareæ Palæstinæ, post Euzoium episcopꝰ, accurati limatiq; sermōis, fert quædā scribere, sed celare.

THeotimꝰ Scythiæ Tomorꝝ ep̄us, in morē dialogorꝝ & ueteris eloquētiæ, breues cōmaticosq; tractatus ædidit, audio eū & alia scribere.

Dexter

ΜΑτρωνιανός, ἐπαρχίας ἱσπανίας, σφόδρα πεπαιδευμένος, καὶ εἰς ἐποποιίαν, τοῖς ἀρχαίοις συγκρινόμενος, ἐσφάγη καὶ αὐτὸς ἐν τριβέρει, ἅμα πρισκιλλιανῷ, φηλικισσίμῳ, ἰουλιανῷ, καὶ εὐχρωτίᾳ, τοῖς ἐξάρχοις, τοῦ αὐτῆς αἱρέσεως. Εἰσὶ τοῦ του συγγράμματα, διαφόρῳ μέτρῳ ἐκδοθέντα.

ΤΙβεριανὸς βαιτικὸς, συνέγραψε περὶ τοῦ ὑπονοουμένης αἱρέσεως, εἰς ἣν ἅμα πρισκιλλιανῷ κατηγορεῖτο, ἀπολογητικὸν, ὑψηλῷ καὶ ἐπηρμένῳ λόγῳ, ὅς τις μετὰ τὴν τῶν ἰδίων σφαγὴν ἡττηθεὶς, ἀνιαρῶς διάγων ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐξέστη τοῦ οἰκείας προθέσεως, καὶ κατὰ τὴν θείαν γραφὴν, κύων εἰς τὸν ἴδιον ἔμετον ἀναζεύξας, θυγάτερα καθιερωθεῖσαν θεῷ παρθένον, γαμηθῆναι κατηνάγκασεν.

ΑΜβρόσιος μεδιολάνου ἐπίσκοπος, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας συγγράφεται, καὶ ἐπείπερ περίεστι, τὴν ἐμὴν κρίσιν ἀναστέλλω, μήπως κολακείας μᾶλλον, ἢ ἀληθείας εὐθύνομαι.

ΕΥάγριος ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, εὐφυοῦς καὶ ἄκρας διανοίας, ἔτι πρεσβύτερος ὤν, διαφόρων ὑποθέσεων ὁμιλίας ἀνέγνω μοι, ἃς οὔπω ἐξέδωκε, καὶ τὸν βίον δὲ τοῦ μακαριοῦ ἀντωνίου, ἀπὸ ἑλληνικοῦ ἀθανασίου, εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεξιν μετήνεγκεν.

ΑΜμβρόσιος ἀλεξανδρεὺς, ἀκροατὴς διδύμου, ἔγραψε κατὰ ἀπολλινάριον τεῦχος, πολλῶν στίχων περὶ δογμάτων, καὶ καθῶς ὑπόγυον διηγουμένου τινὸς ἔγνων, ὑπομνήματα εἰς τὸν ἰώβ, ὃς ἄχρι τοῦ παρόντος περίεστιν.

ΜΑξίμος φιλόσοφος, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ἀλεξανδρέων, κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος καταστὰς καὶ καθαιρεθεὶς, ἐπίσημον περὶ τοῦ πίστεως, κατὰ τῶν ἀρειανῶν συνέταξε βίβλον, ἣν τινα ἐν μεδιολάνῳ, γρατιανῷ ἐπέδωκε βασιλεύοντι.

γ ΡΗγόριος νύσης ἐπίσκοπος, ἀδελφὸς βασιλίου τοῦ καισάρεως, πρὸ ὀλίγων ἐνιαυτῶν, ἐμοὶ καὶ γρηγορίῳ τοῦ ναζιανζηνῷ κατὰ εὐνομίου ἀνέγνω λόγους, ὅς τις καὶ ἄλλα πολλὰ, γεγραφέναι καὶ γράφειν λέγεται.

ΙΩάννης, ἀντιοχείας πρεσβύτερος, εὐσεβίου ἐμεσηνοῦ, καὶ διοδώρου ἀκόλουθος, πολλὰ συγγράψαι λέγεται, ἀφ' ὧν περὶ ἱερωσύνης μόνον ἀνέγνων.

γ ΕΛάσιος καισαρείας παλαιστίνης μετὰ εὐζώιον ἐπίσκοπος, λαμπρῶς τινὰ συγγραφέναι λέγεται, ἀποκρύπτειν δέ.

θ ΕΟτίμος σκυθίας τομεῶν ἐπίσκοπος, ἐν τάξει διαλόγων καὶ ἀρχαίας φράσεως, βραχείας ὁμιλίας ἐξέδωκεν, ἀκούω τοῦτον καὶ ἄλλα συγγράφειν.

Δέξτρος

DExter Paciani, de quo supra dixi filius, dar⁹ apud sæculũ, & Christi fidei deditus, fertur ad me omnimodam historiam texuisse, quam necdum legi:

AMphilochius, Hiconij episcopus, nuper mihi librum legit de spiritu sancto, quod deus est, & quod adorandus, quodq; & omnipotens sit.

SOphronius uir apprime eruditus, laudes Bethlehẽ adhuc puer. & nuper de subuersiõe Serapis, insignem librum composuit, de uirginitate quoq; ad Eustochium, & uitam Hilarionis monachi, opuscula mea, in Græcum eleganti sermone trãstulit, psalterium quoq; & prophetas, quos nos de Hebræo in latinum uertimus.

HIeronymus, patre Eusebio natus, oppido Stridonis, quod a Gothis euersum, Dalmatiæ quondam Pannoniæq; confiniũ fuit, usq; in præsentem annum, id est, Theodosij principis decimumquartum hæc scripsi. Vitam Pauli monachi. Epistolarum ad diuersos librum unum. Ad Heliodorum exhortatoriam. Altercationẽ Luciferiani & Orthodoxi. Chronicon oĩmodæ historiæ. In Hieremiã & in Ezechiel. Homilias Origenis uiginti octo, q̃s de græco in latinũ uerti. De Seraphim & Osanna. De frugi & luxurioso filijs. De tribus quæstionibus legis ueteris. Homilias in Cantica Canticorum duas. Aduersus Heluidium de uirginitate Mariæ perpetua. Ad Eustochiũ de uirginitate seruanda. Ad Marcellã epl̃ã librũ unũ. Cõsolatoriã de morte filiæ ad Paulam. In epistolam Pauli ad Galatas, cõmentariorum libros treis. In epistolam ad Titum, librum unum. In epistolam ad Philemonem, librum unum. In Ecclesiasten cõmentarios. Quæstionum Hebraicarum in Genesim, librum unum. De locis, librum unum. Hebraicorum nominum, librum unum. De spiritu sancto Didymi, quem in latinum transtuli, librum unum. In Lucam homilias triginta nouem. In psalmos, a decimo usq; ad decimumsextum, tractatus septem. Captiui monachi uitam, & beati Hilarionis. Nouũ testamentũ græcæ fidei

ἜΞτος πακιανοῦ, περὶ οὗ προεἰρηκα ἤδη, λαμπρὸς ἦν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τῇ τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ πίστει εἰκοσ' ἐδομήσας, λέγεται παντοδαπὴν, πρὸς με συντεταχέναι ἱστορίαν, ἣν τινα οὔπω ἐγνωμεν.

ΑΜφιλόχιος, ἰκονίου ἐπίσκοπος, ὑπόγυόν μοι λόγον ἀνέγνω περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅτι θεός, & προσκυνητόν ἐστιν ὅτι τε ἐν πατροκράτος.

ΣΩφρόνιος, ἀνὴρ εἰς ἄκρον πεπαιδευμένος, τοὺς ἐπαίνους βηθλεεμ, ἔτι νέος ὢν συνέθηκεν, ὑπομνημα δὲ περὶ φθορᾶς καταλύσεως τοῦ σεραπείου, ἐπίσημον συνέθηκε λόγον, καὶ περὶ παρθενίας πρὸς εὐστόχιον, καὶ τὸν βίον ἱλαρίωνος μοναχοῦ, τὰ συγγράμματά μου, εἰς ἑλληνικὸν λόγον εὐφυῶς μετέφρασε, καὶ ψαλτήριον δὲ, καὶ τοὺς προφήτας, ὃν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ἑβραίου, εἰς ῥωμαϊκὸν μεθηνέγκαμεν.

ΙΕρώνυμος ἦν υἱὸς εὐσεβίου, ἀπὸ πολίχνης στριδόνος φ πρὸ πάσης φθορᾶς γοτθωμ πορθηθείσης, ὅπερ ἐστὶ δαλματίας ἔστι καὶ πανονίας ὅμορον, ἕως τοῦ παρόντος χρόνου, τουτέστι, θεοδοσίου τὸ τεσσαρεσκαιδεκάτου τὰ δε συνέταξε. τὸν βίον παύλου μοναχοῦ, ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους φ ἐν ἑνὶ λόγῳ, πρὸς ἡλιόδωρον προτρεπτικόν. διάλεξιν λουκιφεριανοῦ καὶ ὀρθοδόξου, χρονικὴν πανταδαπὴν ἱστορίαν. εἰς ἰερεμίαν & ἐζεκιὴλ, ὁμιλίας εἰκοσιοκτώ, ἃς ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ μεταγένους, εἰς ῥωμαϊκὸν μετέφρασα. περὶ σεραφίμ. & περὶ τοῦ ὡσαννά. περὶ φειδωλοῦ καὶ ἀσώτου ἤθη. περὶ τῶν τριῶν ζητημάτων τ παλαιοῦ νόμου. ὁμιλίας εἰς τὰ ἄσματα ἅπερ ἀσμάτων δύο, κατ' ἐλβιδίου περὶ τῆς παρθενίας, καὶ ἁγίας μαρίας. πρὸς εὐσέβιον περὶ παρθενίας διατηρητέας. πρὸς μάρκελλαν ἐπιστολῶν λόγον ἕνα. παραμυθητικὸν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀγαπητοῦ. πρὸς παύλαν εἰς πλὴν ἐπιστολήν πλὴν πρὸς γαλάτας, ὑπομνημάτων λόγους τρεῖς. εἰς πλὴν πρὸς ἐφεσίους ἐπιστολήν, ὑπομνημάτων λόγους τρεῖς. εἰς πλὴν πρὸς τίτον λόγον ἕνα. εἰς πλὴν πρὸς φιλήμονα λόγον ἕνα. εἰς τὸν ἐκκλησιαστὴν, ὑπομνήματα. ζητημάτων ἑβραϊκῶν εἰς πλὴν γενέσεως, λόγους ἕνα. περὶ τόπων λόγον ἕνα. ὀνομάτων ἑβραϊκῶν, λόγον ἕνα. περὶ πνεύματος ἁγίου διδύμου, ὃν εἰς ῥωμαϊκὸν μετέβαλον, λόγον ἕνα. εἰς τὸν λουκᾶν ὁμιλίας εἰκοσιέννεα. εἰς τοὺς ψαλμοὺς, ἀπὸ δεκάτου ἕως ἑξκαιδεκάτου ὁμιλίας ἑπτὰ. βίον αὐχμαλώτου μοναχοῦ. βίον τοῦ μακαρίτου ἱλαρίωνος. πλὴ καινὴν διαθήκην τῇ ἑλληνικῇ ἀκριβείᾳ ἐπιδωσώμην

fidei reddidi, uetus iuxta Hebraicam trãstuli. Epistolarz aũt ad Paulã & Eustochiũ, quia q̃ti die scribunt, incertus est numerus. Scripsi præterea in Michæã, explanationũ libros duos. In Sophoniam, librum unum. In Nahum, librũ unum. In Habacuc, libros duos. In Aggæũ, librum unũ. Multaq; alia de opere prophetali, quæ nunc habeo in manibus, & necdũ expleta sunt. Aduersum Iouinianũ, libros duos. Et ad Pammachium apologeticum & epitaphium.

Catalogi illustrium uirorum finis.

σωσάμην, τὴν παλαιὰν πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν μετέφρασα. ἐπιστολῶν δὲ πρὸς παύλαν καὶ εὐστόχιον, ἐπ' ἀκριβὴς καθημέραν γράφονται, ἄδηλος καὶ ὁ ἀριθμός. ἐγραψα πρὸς τούτοις, καὶ εἰς μιχαίαν προφήτην λόγους δύο. εἰς ναοὺμ λόγον ἕνα. εἰς ἀβακοὺμ, λόγους δύο. εἰς σοφονίαν, λόγον ἕνα. εἰς ἀγγαῖον, λόγον ἕνα. καὶ πολλὰ ἐκ τῶν προφητικῶν ἔγραψα, ἃ νῦν μετὰ χεῖρας ἔχω, καὶ οὐδέπω ἐπληρώθη. κατὰ ἰοβινιανοῦ, λόγους δύο. πρὸς ἀμμάχιον ἀπολογητικὸν καὶ ἐπιτάφιον.

τέλος καταλόγου.

ERASMVS ROTERODAMVS LECTORI PIO S. D.

[redacted] Vertit hunc librum Græce Sophronius, cuius mentionem facit inter cæteros Hieronymus, nec id sane infeliciter. Ex quo per multa restituimus, exemplar emendatum ac uetustum nacti. Gennadij catalogum, non omnino lectu indignum, ob historiæ cognitionem, reperies in secundã parte secundi tomi. Est & alius libellus, de duodecim primatibus ecclesiæ, sed authorem præ se ferens, non solum ineruditum & infantem, uerum etiam insanum, motæq; mentis, quem tamen ipsum in tertia parte secundi tomi reperies, si libebit bonas horas male pdere. Ne quid aũt fallat lectorẽ, illud nouerit, Andreã, Iacobũ Zebedæi filiũ, Philippũ, Bartholomæũ, Thomã, Simonẽ Cananæum, Matthiã, Timotheũ, Titũ, Crescentẽ, nõ recenseri ab Hieronymo, sed additos a studioso quopiã ex alio catalogo. Nã plæraq; cõueniũt cũ his, quæ retulit Theodorus, Tyri episcopus. Cæteræ ab Hieronymo non cõmemorantur, nisi scriptores. Bene uale.

ERASMI ROTERODAMI IN CATALOGVM SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM SCHOLIA.

HOrtaris Dexter.) Sophronius, Hieronymi familiaris, qui librum hunc Græce uertit, indicat hunc Dextrum fuisse præfectum prætorio. Vt Tranquillũ sequens.) Extat libellus Suetonij Tranquilli, de claris oratoribus & Grammaticis. Extat & alter de uiris illustribus, Plinij titulo, quem nonnulli malunt asscribere Suetonio. Santra nepos.) Nonnulli codices scriptum habebant, Santhra prepus, uerum Sophronius legit, σάντας νέπως. Santras, siue Santa nepos, ut nepos uel additum sit discriminis gratia, uel cognomen sit gentiliciũ, ut Plinius nepos, & Cornelius nepos. Quãq; in latinis uocabulis, non usq; quaq; fidendum Græcis scriptoribus. Proinde Santra reliquimus. Pessimum ut dicitur magistrũ) Apparet uulgo iactatum fuisse prouerbium, Sibi quenq; pessimum esse magistrum, quod unusquisq; sibi ipsi blanditur, & sua cuiq; nimium placent. Celsus, Porphyrius, Iulianus.) Hi pernicioſissimi hostes Christianæ religionis, ut quã litteris philosophorũ ac rhetorum præter impietatem ac tyrannidem aduersum nos armati, libris æditis infectati sunt. SIMON.

Idem aliquoties dictus est Simeon, & Bariona cognominatus a Christo, hoc est filius Ioannis.

Quæ canonicæ nominantur.) Pro canonicæ legendum est catholicæ, id quod liquet ex conuersione Sophronij. Dicuntur autem catholicæ, quod ex æquo ad omnes pertineant. Propter stili cum priore) Videas lector, ut Hieronymus nullum aliud adducat argumẽtum q̃m stili. Nam cætera facile est uitiare, stilũ & qui conatur effingere, non statim potest. Actorum eius scribitur.) Restitue inscribitur, et Sophronius uertit ἐπιγέγραπται. IACOBVS.

Hoc loco Sophronius subnectit Andream, etiamsi nihil ille scriptum reliquit. Cuius Ioannes in libro suo meminit.) In libro suo, non additur apud Sophronium, & adiecta uidentur ab interprete quopiam. Nec illa uerba, post resurrectionem, adduntur apud Sophronium, & apparet adiecta. Quæ de septem canonicis est.) Catholicis pro canonicis legendum, teste Sophronio. In septimo hypotyposeon.) ὑποτυπώσεωμ. Hypotyposis est, cum res expressa subijcitur oculis. Nam hoc titulo Clemẽs scripsit libros octo.

Accepta occasiõe.) Sophronius explicãs, quæ fuerit occasio, uertit, ἐλληφώς ἀφορμὴν ἀναχίας. id est accepta hac occasiõe, qđ prouincia careret præside. Quo rudia uestimenta.) Rudia uocat ἄγναφα, sic enim uertit in euangelio, quisquis is fuit. Apud Sophronium loco rudia, nihil habetur, & in emendatioribus codicib⁹ hæc uox omnino abest. Extorqueri.) Sophronius uertit, ἐκτιάζεμ, quod sonat extundere.

Euangelium quoq;) Id appellatur Nazarenorũ, & subinde citatur ab Hieronymo.

MATTHAEVS

Constanter affirmant hoc euangelium Hebraice scriptum fuisse. At illud mirum, neminem unq̃ fuisse qui testetur sibi conspectum fuisse. Chrysostomus non affirmat, sed aiunt inquit. Illud constat, primã authoritatẽ huic euãgelio semper fuisse. Qui in Bersabea Bœrea) Bersabea nec est apud Sophronium, nec in emendatioribus exemplaribus. Ex Aegypto uocaui filium meum.) De his copiosius Hieronymus in libro de optimo genere interpretandi, & nos in annotationibus noui testamenti nõnihil attigim⁹.

IVDAS.

Admiscet & hic Sophronius nonnullos, historiæ seriem persequens, cum Hieronymus scriptores tantum recenseat. Alioqui a Christo potissimum erat incipiendum. Quãq̃ suspicor hæc magis ab alio quopiam studioso adiecta. Quæ de septem canonicis est.) Rursum pro catholicis est canonicis. De libro Enoch.) Citat enim illic prophetiam Enoch, quæ nusq̃ extat. Citat & altercationem Michaelis cum diabolo de corpore Moysi. Quem aiunt ipsi adiunctũ.) Ipsi adiunctum, non reperio apud Sophroniũ. Verum quia suspicabar a librarijs omissa, nolui resecare. Sed ab omnibus expellitur.) Pro expellit legendum exploditur. Eam tamen Faber Stapulensis admiscuit suis cõmentarijs, cum meo iudicio nihil sit illic Paulo dignum.

BARNABAS.

Separatus a Paulo.) Legis in Actis capite decimoquinto. Etiamsi latina mollius sonant q̃ græca, quod is locus calumniæ patuerit, uelut inter apostolos dissidium fuerit.

LVCAS.

Apostolicarum actionum.) In nonnullis exemplaribus habebat, apostolicarum praxeon, id est actuũ siue actionum. Igitur uisionem Pauli.) In nõnullis codicibus græcæ uoci spacium erat relictum ☞ ὅραμα. At Sophronius periodi meminit, non uisionis. Periodus autem Latinis circuitum sonat. Id est amatorẽ Pauli) φουδασὴμ apostoli Pauli, id est studiosum apostoli Pauli. Paulo amore fecisse) Locũ hunc partim ex emendationibus libris, partim ex Græcis restituimus in hunc modum. Et confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob hoc loco excidisse quidam suspicatur. Huc enim refert uerbum hoc Sophronius, nõ ad sequentia. Qui a principio ipsi uiderunt.) Hinc liquet Lucam audita referre magis q̃ uisa.

Vixit octoginta quatuor annos, uxorem habens, siue non habẽs.) Hæc uerba uidentur adiecta, quandoquidem nec adduntur apud Sophronium, nec in exemplaribus emendationibus.

MARCVS.

Salutat uos ecclesia, quæ est in Babylone collecta.) Coelecta legendum, non collecta, quemadmodum admonuimus & in annotationibus in nouum æditis testamentum. Nam græce est, συνεκλεκτὴ. Succedẽte sibi Auiano.) Sophronius pro Auiano, habet Ananiam.

IOANNES

Quæ res etiam diaphoniam.) διαφωνίαμ. id est dissonantiã [redacted]

A senatu recisis) In alijs scriptum erat, scissis. Legendum est rescissis, hoc est, abrogatis & irritatis, a uerbo rescindo. Sub Nerua principe) Pro Nerua Sophronius habet Pertinacem, idq̃ reperiẽ in nonnullis uetustis exemplaribus nostris.

HERMAS.

Salutate Phlegontem, Herman, Patroban, Hermen.) Asyncritus a librarijs est prætermissus, quem ex Paulo & Sophronio restituimus. Qui appellatur pastor.) Græce ποιμὴν. Nam is græce scripsit.

PHILO.

Matrimonia egentibus diuidantur.) Ex Sophronio liquet legendum, diuiduntur, indicandi modo, ac mox, uacatur, nõ uacet. Non eũ hic præcipit, quid oporteat a monachis fieri, sed quid apud illos fieri soleat ostẽdit. De ijs quæ sensu) κλὴρ νοεῶ. id est in aio, ac mente, nimirum apud nos. De tribus uirtutibus liber unus.) Sophronius uertit δυνάμεωμ, ut intelligamus non uirtutes, quæ opponuntur uitijs, sed potentias, quibus æduntur miracula. Quæ scripsit de uita contemplatiua.) In alijs extabant nõnulla uestigia græcæ scripturæ, sed deprauatissima, quã tamẽ pcliue sit ex Sophronio restituere, περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶμ. id est de uita contẽplatiua supplicũ. Et sicut de alijs iudicibus.) In nõnullis scriptum erat, & sint ab alijs iudicibus iudices. Apud Sophronium nihil horum reperitur. Apud Græcos dicitur.) Ἢ πλάτωμ φιλωνίζει, Ἢ φίλωμ πλατωνίζει. id est, aut Plato philonissat, aut Philo platonissat, ob stili congruentiam. Nã id dici solet de uehementer inter se similibus.

SENECA.

Sotionis Stoici.) Pro Sotione Sophroni⁹ habet σώζοντα. id est Sozontẽ, an recte, addubito. Quẽ non ponerem in catalogo sanctorum.) Nõnihil demiror, quid Hieronymus hic senserit. Cũ Philonem ponere non sit ueritus, Iudæum non Christianum, & item Iosephum, & nõnullos hæresiarchas, cur uocat catalogum sanctorum? aut cur his ueretur adiũgere Senecam, ethnicum quidem, sed quod ad mores attinet, multis Christianis sanctiorem? Quæ leguntẽ a plurimis.) Tacite indicat erudito lectori quid sentiat. Nẽpe eas epistolas falso inscribi Paulo & Senecæ, cum nihil illic sit, neq; Paulo dignum, neq; Seneca. Quem admodum

admodum admonuimus in Senecæ operibus, a nobis utcũq; emendatis, quatenus exemplaribus adiuti uetustis, coniectura consequi potuimus.

IOSEPHVS.

Iosephus Mattathiæ.) Matthiæ est apud Sophroniũ, suffragantibus & uetustis exemplaribus. Suidas habet, Matthæi. Quatuordecim antiquitatum libros.) In nõnullis erat uiginti quatuor, at Sophronius uiginti ponit, consentientibus uetustis exemplaribus, atq; ipso Suida. Græce, περὶ φ ἀρχαιολογίας. Duos Archeotetos) ἀρχαιότητ☉. id est antiqtatis. Qui inscribit, περὶ αὐτοκράτορ☉ λογισμοῦ). id est de impatrice sapientia, seu prudẽtia. Nam id interpretamẽtum, quod circumfertur in uulgatis exemplaribus, de potentia dicendi, nescio quis adiecit. Cæterum Græcum titulum & ante nos restituit ex Sophronio & Suida, Cono Norimbergensis uir in peruestigandis ijs, quæ ad restituendos authores pertinent, iuxta fidelis ac diligẽs, & omnino dignus, qui diutius uixisset bonis litteris, ac diutius uiuere poterat, nisi in hoc uitæ genus incidisset, in quo huic studiorũ generi, nõ multũ honoris haberi solet, quod haud magnope faciat πρὸς τὰ ἄλφιτα.

CLEMENS.

[redacted] Volumine coarguit.) Sophronius uertit, ἐυθύνει, quod magis sonat corrigit.

IGNATIVS.

Quia non sum dæmonium incorporale.) Corporale legit Sophronius, & ita scriptum habetur in emẽdatis exemplaribus. Plato dæmonibus corpa tribuit subtilia. Quod alicubi sensit & Augustin⁹. Ego me urgeam.) Hec uerba nec habentur apud Sophronium, nec in uetustis exemplaribus emendatioribus.

POLYCARPVS.

Regente Anacleto.) Sophronius pro Anacleto, legit Aniceto, ἀνικήτου, quod nobis inuictũ sonat. Meminit autem Aniceti in Egesippo.

PAPIAS.

Explanatio sermonum domini.) ἐκθεσις τῶν λόγωμ κυρίου. Iudaicam ædidisse δευτέρωσιμ.) Sic enim restituimus ex Sophronio, titulum in nostris exemplaribus corruptum. Iudæi δευτερώσεις uocãt, posteriorũ interpretationes, cuius generis apud nos sunt Augustinus, Thomas & Scottus. Victorinus Pictauiẽsis.) Sophronius, μεταβῆν☉. In nõnullis uetustis habebatur, Petabionensis.

QVADRATVS.

Athenis exegisset hyemem.) Hoc est hybernasset. ARISTIDES.

Apud philosophos.) In nonnullis erat silogos. Ex Sophronio restituimus philologos, hoc est, eruditionis & eloquentiæ studiosos. AGRIPPA.

Barthoban & Bachobeth.) Sophronius legit, Barcaban & Marcob. Quãq̃ id perparui refert, cũ sint uocabula factícia. Huius sunt & illa prodigiosa nomina, ἄεραξαθ, Barbelus, de quibus dictum est alias.

Qui quasi annum continens) Nam Græcis litteris, quibus constat hæc dictio, numerus conficitur trecẽtorum & sexaginta quinq̃. A quo Gnostici.) A scientia dicti, quã sibi uindicabant huiusmodi prodigiorum fumis. Cochebas.) χόχιβος legit Sophronius. Ex quo primum errore creuisset.) Creuissent legẽdum censeo, ut subaudias idola. Antinous.) Hic erat in delitijs Adriano. Ab eo nomen indidit ciuitati Aegypti, quæ eadem dicta est Adrianopolis. IVSTINVS.

Neapoli urbe Palæstinæ.) Hic deerat in nostris exemplaribus, patre Prisco Bacchio. Quæ uerba restituta sũt, ex Sophronio, apud quẽ legim⁹, ἀπὸ τῆς νεαπολιτῶν, ἐπαρχίας παλαισίνης, ἐκ πατρὸς πρίσκου βακχείου.

Cui titulum prænotauit ἔλεγχ☉.) Sic enim restituimus, partim ex uestigijs exemplarium emendatiorũ, sed multo magis ex Sophronio. Est autem ἔλεγχ☉ redargutio. De monarchia.) μοναρχία est principatus unius. Quem prænotauit psalten) ψάλτημ. id est cantorẽ. Cũ in urbe Rhoma haberet διατριβάς) Nam hanc uocem reposuimus, e uestigijs ueterum codicum, & extat eadem apud Sophronium. In nonnullis asscripta erat interptatio Græce uocis, id est ludos exercitatorios, in nõnullis decisiones. Vnde palã est, hæc ab alio quopiam adiecta, non ab Hieronymo. Et rursum omissis Græcis, ex his additis, alius alia aliaq̃ diuinarat Græca. Cæteꝝ Diatribæ dicuntur conflictationes philosophorum.

MELITO.

Et eglogarum libros sex.) ἐκλογῶμ, eclogarum, hoc est, excerptionum, per κ, non per γ. Quanquam in his titulis parum conuenit inter exemplaria latina. Pro Montano dedit.) Pro dedit, in nõnullis habebatur, cauillatur. Apud Sophronium neutrum est, sed tantum dicit.

[redacted] APOLLINARIVS.

Asiæ Hierosolymitanus.) Hieropolitanus habetur, tum in emendatis codicibus, tum apud Sophronium. Addidit autem Asiæ, quod eiusdẽ nomis sit urbs in Syria, & item in Creta. Et aduersum Cataphrygas) Hæretici sunt, a regione dicti. Sophronius legit, κατὰ τῶν φρυγῶμ. id est aduersũ Phrygos. Verũ nostra lectio mihi magis probatur. Insaniebant.) Allusit ad uates Phanaticos & Lymphatos. Et Priscilla legit Sophronius, non Prisca. Quãq̃ latina dissident exemplaria. Emendatiora ad hunc habebant modũ, Aduersus Cataphrygas tum primum, cum Prisca & Maximilla insanis uatibus, incipiente Montano. Quæ quidem lectio mihi magis probatur, nisi quod suspicor ex Græcis unum deesse uerbum. Aduersus Cataphrygas tunc primum exortos. Sophronius enim ita uertit, τότε πρῶτομ ἀνακυψάντωμ. Et ijsdem ferme uer-

bis usus est Eusebius. DIONYSIVS.

Cū tot fuerint Dionysij Græci, probabile est libros de Hierarchia cœlesti, & de diuinis nomibus, ab hoc aliquo fuisse scriptos. TATIANVS

Eucraticarū.) Encratitarū legendū, ἐγκρατιτῶν, a cōtinētia dicta uox, qp abstineret a cibis ac matrimonio. PHILIPPVS.

Hoc est urbis Gortynæ.) Hoc est, additum est, a nescio quo. Nec ad sensum faciēs, nec repertum apud Sophronium, huius interpretē operis. MODESTVS.

Sub nomine eius & alia συντάγματα.) .id est compositiones. Nam sic licet ex Latinorū codicum uestigijs cōijcere. Tametsi Sophronius legit, συγγράμματα. id est cōscriptiōes, uoce idem declarāte. Proinde dogmata, a sciolo quopiā adiectum est. Sed ab eruditis quali ψευδεπίγραφα.) Pseudepigrapha, id est falso inscripta. Quidam adiecerat falsæ superscriptionis, quod alius mutarat in falsas superstitiones. IRENAEVS.

Irenæ⁹) Εἰρηναῖε & a pace nomen, Sophronio, sine aspiratiōe scribit. Et ad Blastū) In nōnullis Basilicis habebatur, sed mendose. De monarchia) Nam manichæi duo faciunt principia, alterum boni, alterum mali. Et de octaua, id est ogdoade.) Quid acciderat Hieronymo, ut latinam uocem, græce uoluerit interpretari? Proinde quando uel hinc constat uitiatum locum, ex Sophronio restituēdus est, qui legit, καὶ περὶ τῆς ὀγδοαδος. id est de octonarijs. Egregiū σύνταγμα) .id est cōmentariū, siue opus. a σωτάττω, & hic audaculus quispiam, adiecerat interpretans, id est documentū. Adiuro te) Quis nescit hunc Irenaū nō esse conferendū cum nostro Hieronymo, cū quo neminē ausim conferre græcorū præter unum Origenē. Et uides qđ sancte sit obtestatus, de seruāda integritate uoluminum suorum. Quid igitur supplicij dignū esse possit, impudentissimo nebulone, qui non ueritus sit, omnia ferme diui Hieronymi opera, uel effingere, uel contaminare? Vnitatem collegij scindere.) Non temere hoc annotauit Hieronymus, quod uidere tur opinor suis temporibus, quosdam nimium præcipites ad resecandum ab ecclesia.

[redacted]

RHODON.

Et Apellem alium.) Vnde dicti Apellitæ apud diuum Augustinum. A se quondam fuisse cōuictū) Ita quidam correxerat, hoc est, corruperat. Cæterum in emendatioribus codicibus scriptum habebatur, conuentum, non cōuictū, & Sophronius ita legit, q uertit, σωτεῦνχηκέναι. In hexaemeron.) id est in creationem mūdi, quæ sex dierū opificio peracta est, iuxta Geneſim Moysi. Et aduersum Cataphrygas.) Sophronius & hoc loco legit Phrygas, non Cataphrygas. CLEMENS

Catecheseon.) κατηχήσεωμ. id est, institutionum, nomen uerbale, ab eo profectum uerbo, unde dicti sunt catechumeni. Stromatum.) στωμαΐέωμ. στώμαΐα, stragulæ dicuntur, quæ solent e uarijs coloribus contexi, unde στωμαΐής ad eum contextus modum dicitur liber. Hypotypoſcon.) ὑποτυπώσεωμ, effictionum, cum res ueluti pingitur, & oculis subijcitur. De ieiunio liber unus, de disputatiōe liber unº) Sic enim in plærisq; codicibus uitiauit scripturam, nescio quis, ex unico libro duos faciens. In emendatioribus ita legitur, De ieiunio disceptatio, et alius, qui inscribitur &c. Ad eundē modum legit Sophronius. προσφώνησεμ) id est dedicauit, siue addixit, ut magis ad uerbū reddā. Vsus est hoc uerbo. M. Tullius aliquoties in epistolis ad Atticum. Cuiusdam chronographias.) χρονογραφίας. id est annaliū, siue temporū descriptiones. Qui in similitudinē Iosephi.) Hic subijciebatur Græca uox, non uno modo depraua ta. Cæterum eam ex emendatiorum uoluminū uestigijs, tum ex Sophronio restitui mº ἀρχαιογονίας, quod ferme sonat antiquas generationes, siue ortum primarum rerum. MILTIADES.

Priscam Maximillamq;.) Magno consensu nostri codices habent, Priscā. Solus Sophronius legit, Priscillam, idq; constanter in his quæ sequuntur. Apologeticum.) id est defensorium. APOLLONIVS.

In nōnullis uoluminibus ex Apollonio fecerāt Apollinarem. Et insanas uates.) Priscillam & Maximillam. Ex alijs fructibus.) Sophronius legisse uiderur actibus, ἔργωμ uertens. Hæresis Cataphrygarum.) Sophronius uertit, ἡ κατὰ φρύγας, hoc est, secta Phrygū. Quos de ecstasi.) περὶ τῆς ἐκστάσεως. id est de raptu siue excessu mentis, ut nunc loquuntur. SERAPION.

Græci Sarapion scribunt, astipulantibus & uetustissimis Latinorum exemplaribus. Ad domnium.) Nonnulli scriptum habebant dominū. In uetustissimis lego domnū, dissyllabum, suffragante Sophronio. Authoris sui achesi.) Sic enim in plærisq; legitur. Cæterum ex Sophronio legēdum ἀσκήσεα, hoc est, studio siue exercitio. Perperam autem adiecerat quispiam interpretamentum, id est, intelligentiæ. APOLLONIVS.

Sub Cōmodo ac Seuero principi proditus) Partim ex uetustissimis codicibus, partim ex Sophronio, liquet ita legendum esse. Apollonius Rhomanæ urbis senator, sub Commodo principe, a seruo proditus, sub Seuero, quod Christianus esset, imperato, ut rationem fidei suæ redderet. &c. THEOPHILVS.

Hoc quoq; restabat, ut de die paschæ quæreretur occasio dissidij. Hæ sunt quæstiōes, ex quibus Paulus negat

negat ullum fructum gigni, nisi contentionem & impietatem. [redacted]

HERACLITVS.

Heraclius absq; t legimus, tum apud Græcos, tum in peruetustis Latinorum codicibus. ARABIANVS.

Hunc Sophronius Brabianum uocat, sed refragantibus nostris exemplaribus. TERTVLLIANVS.

Vt fauit Hieronymus ingenio Tertulliani, quem propemodū excusat in Montani factionē, plapsum, culpam reijciens in inuidentiam, & contumelias clericorum. Itidem & Arrius irritatus, tantos rerum motus exciuit, nec Origenes inuidia caruit, & uix substitit Hieronymus. ORIGENES.

κατηχήσεωμ. Catecheseon, unde catechumeni. Theoctisto.) quod sonat a deo condito siue possesso. Pro nomine eius.) Vetustissimi scriptū habebant, super nomen eius, legendū opinor, sub nomine eius. Sophronius uertit, ἐπὶ ὀνόματι αὐτ. Firmianus.) Firmilianus dicitur Sophronio, & in exēplari Maguntiæ primū excuso. In sanctis scripturis uersatus est) In uetustissimo quodā exemplari scriptū erat, eruditus est, consentiente Sophronio, qui uertit, ἐπαιδεύθη. Et cum cæteris ædītionibus cōparauit.) Comparauit dixit, pro cōtulit. Id uerbi parū uidetur intellexisse Sophronius, qui trāstulerit ὠνήσατο. id est emit, cum Hieronymus Ruffini taxarit acyrologiam, quod comparare pro mercari posuerit. Et quia indicē operum eius.) Hæc epistola prorsus intercidit, una cum indice, quæ nostro bono perijt. Nā si supesset, magis etiam discruciaremur, eius uiri tot egregia periisse monumenta. Nunc extant perpauca, tametsi nuper quidam multa congessit in nomen Origenicum, prorsus indigna, non dicā Origene, sed prorsus homine mediocriter erudito, ac pene nihil nouimus Origenis, nisi quod in quibusdā errauit. Cū etiā Fabianº.) Sophronius legit Flauianus. In uno uetustissimo codice repperi Fauianus. TRYPHON.

Et de dichotomematibus) Sic enim restituimus Græcā uocē ex græcis cōmētarijs. Est aūt διχοτόμημα sectio in duas ptes. Sophronius legit, περὶ τῶν διχοτομούντων. id est de dissecantibº. Cæterq; interptamentū quod asscripsit, haud scio quis, de qualibet ætate animaliū, quæ offerebanē in lege, etiamsi diuersum ferebatur & hoc, non uideo quid faciat ad græcam uocem. MINVTIVS.

Qui octauus inscribitur.) Octauius legitur in peruetustis nostris, astipulātibus & Græcis, in quibus est ὄκτάβιος. Qui cum sit & ipse diserti hominis.) Cū uterq; liber fuerit hominis eloquentis, tamen Hieronymus ex orationis genere discernit, [redacted] GAIVS.

Aduersus proculum.) Sophronius legit patroclum. Sed usq; hodie) Vides ætate Hieronymi epistolam ad Hebræos, nondū fuisse receptā nomine Pauli. HIPPOLYTVS.

Temporum canonumq; scripsit.) Exemplariorum inter se pugna declarat scripturā, non carere mendo. Ex Græcis ita restituimus, & nōnullis ueterum codicum uestigijs. Ratione paschæ, temporumq; canones scripsit. Circulum quem Græci ἐξκαιδεκαετηρίδα.) Nam eam uocem, partim ex Sophronio reposuimus, partim ex uestigijs manifestissimis uetustissimi codicis, consentiente æditione Maguntinensi. Est autem græca uox composita, a sedecim & anno. Nouem annorum circulum ἐννεακαιδεκαετηρίδα.) Consentiunt & hic uetusti codices cum Sophronio. In hexameron) Hexaemeron legendum quinq; syllabis ἑξαήμερομ. De Apocalypsi.) Vidimus Basileæ cōmentariolos quosdam, in Apocalypsim, Hippolyti titulo, sed ieiunos & citantes Hippolytum, nescio quem. Citatur autem Hippolytus episcopus Rhomanus in græcis cōmētarijs. Et similia.) Hic titulus erat deprauatº. Sophronius habet, πρὸς ὁμιλῶμ. id ē de collo quijs, et prope modum respondebant uestigia uetustissimi exemplaris. In huius æmulationē) Sophronius æmulationem ad superiora refert, ad hunc modum. In quibus pśente Origene, se locutum fuisse ad imitationem illius in ecclesia, declarat. Deinde sequit, ueluti nouæ periodi caput, Ambrosius quem &c. Vnde in quadam epistola, ἐργοδιώκτημ.) Sic legit Sophronius, & consentiūt exemplaria Latinorū emendatiora. ἔργομ opº, & διώκῳμ impellere, quod instigaret & urgeret ad opus. In epitaphio Nepotiani, ut tū licuit cōiectare, legebamus διώκτημ. Cæterum ex hoc loco nihil addubitem illic quoq; scriptum fuisse, ἔργο διώκτημ, uelut hoc Hieronymo fuisset Nepotianus, quod Ambrosius Origeni. ALEXANDER.

Aronitas.) Antinoitas legendum, ex uetustis exemplaribus, & Sophronio. Apparet hæresim ab Aegypti ciuitate dictam. IVLIVS.

Hanc fabulam.) Ea nunc in templis publice legitur. Tametsi potest hoc dictum ad Iulij personam torqueri, qui sic in epistola scripserit. At Hieronymus in præfatione Danielis sentit eadem. Nec cōuenire cum Hebraica ueritate.) Ita fere scriptum, in omnibus uulgatis exemplaribus, sed mendose. Id quod deprehendere licet, cum ex uestigijs codicum uetustissimorum, tum uero palā ex Sophronij translatione. Nā pro ueritate legendum etymologia. Siquidem ex etymologia, quæ cum respōdeat in græcis uocibus, nō item respondet in lingua Chaldaica, nec Hebraica, conuincitur is liber a Græco quopiam conscriptus.

Apotu) Græca sic habēt, ἀπὸ τοῦ χίνου χίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι. id ē a lētisco scindere, & ab ilice seca

re. Qua de re plusculum diximus, in præfationem Hieronymi præfixam Danieli prophetæ. Cõtra quẽ doctam epistolam.) Doctrinam laudat, quod non accedat sententiæ, quo rem mitiget. Sup diaphonia) διαφωνία. i. discordia, siue dissonantia. Hac de re nõnihil attigimus in annotationibus, quas adiecimus nouo instrumento recognito.

THEODORVS.

Proficiscẽs) Hoc est, ex itinere, deinde sequunt̃ græcæ uoces duæ, παυηγυρικὸν ἐυχαριστίας. id est laudatiõnẽ gratitudinis. Scripsit & μεταφράσω) .id est interpretationẽ, a uerbo μεταφράζω cõmentor, quod addat aliquid alienis dictis, cum ipse nihil dicat suum. Extat hic liber in bibliotheca prædicatorũ, apud Basileã.

CORNELIVS.

Scripsit epistolam ad Fabiũ) Sophronius legit Flauianum, & in uetustissimo codice, quẽ in hunc usum exhibuit bibliotheca diuorum Petri & Pauli oppidi Vuissenburgensis (si qs uolet experimentũ fidei nostræ capere) scriptum erat, Fauianum.

DIONYSIVS.

Sub Heracla καθηχήσεων) id est initiationũ siue institutionũ. Scholam p̃sbyter tenuit.) Sophronius p̃ presbyter legit presbyterij, ut intelligas institutionem ad presbyteros ptinere. Origenis uel insignissimus.) Vetustus codex habebat, ualde insignissimus, sed mendose. Sophronius tantum legit insignis, & ita scriptum apparet ab Hieronymo. Ad Sixtum.) Ad Xystum habetur, tum in uetustissimo codice, tum apud Sophronium Græcum. Dionysius Nouatiano.) Certum est Hieronymum exordium epistolæ duntaxat posuisse, Sophronius totam retulit in hanc sententiam, nam sensum reddemus potius q̃ uerba. Dionysius Alexandrinus episcopus Nouato. Nolens ne ad sacerdotium fueris inductus, ita demũ ostendes, si uolens cesseris. Nam oportuit quiduis etiam hac gratia perpeti, ne dissinderetur ecclesia dei. Neq; minus præclarum ex hoc contigisset testimonium, quod noluisses dissidium inducere, quã proficisci solet ex eo, si quis recusет simulacris immolare, atq; adeo præclarius etiam, mea q dem sententia. Siquidem illic uni propriæq; cõsulitur animæ, hic totius ecclesiæ negocium agitur. Tamet si nunc quoq; si persuaseris, si compuleris fratres in concordiam redire, plus egeris officio, q̃ peccaris errato. Atq; hoc quidem haud imputabitur, illud uero laudibus feretur. Cæterum si non obtemperantibus illis, minus assequeris quod uis, tamen fac modis omnibus, ut tuã ipsius serues animã. Et heortasticæ.) ἑορτασικὰ. id est festiuales, ut ita loquar, nẽpe de festis diebus. Et ad Heraclã) Vetustissimus codex habebat, Hieraclã. Sophronius legit, ἱέρακα, Hieracẽ. Et περὶ γυμνασίου) id est de exercitatione. Sic em̃ restituimus græcas uoces, partim ex uestigijs ueterum codicum, partim ex Sophronio. Et Hermammonem.) ἑρμάμμωνα, Hermammonem legit Sophronius. Et ad Damonem.) Ad Ammonem legendum, suffragantibus & Latinis uetustis. Ad Thelesphorũ) In nõnullis erat Delisporũ, Sophronius legit Telephorum. Item Canononem) In nõnullis erat, Canon. Ex Sophronio legendum est, Ad Cononem.

Quod græce dicitur Cheron.) Sic ferme est in uulgaribus codicibus. Cæterum ex Sophronio legendum est, καθαρὸν. id est purum, quod non uideretur admittere peccatum in ecclesiam.

VICTORINVS.

Viliora uidenẽ.) Vides lector eloquentia cõmendari præclaras sentẽtias, & obscurari sermonis uitijs.

PAMPHILVS.

Vigintiquinq.) Quidam ex coniectura asscripserant, ἐκτίσεων. id est quæstionũ, cũ in uetustissimis exẽplaribus, & item in prima æditiõe Maguntinensi, litteris incorruptis habeat̃, ἐξηγήσεων. id est enarrationũ, suffragante & Sophronio. [redacted]

PIERIVS.

Miræ ἀσκήσεως.) id est studij, siue exercitationis. In uigilia paschæ) In peruigilio legendum, tũ ex uetustissimis exemplaribus, tum ex interpretatione Sophronij, qui uertit, παννυχίδι.

LVCIANVS.

Luciana nuncupentur) Lucianea legendum, λουκιάνεια. Sub persecutione Maximi.) Maximini legendum ex Sophronio, & uetustissimo codice latino.

PHILEAS.

Aegypti quæ uocatur.) Nomen urbis, quoniam uarie deprauatum erat in exemplarib⁹, dicit̃ Thmuis, θμοῦις. Cuius meminit & alibi sæpe Hieronymus & Stephanus.

FIRMIANVS.

Ob græcam uidelicet urbem.) Ita Iuuenalis, Non possum ferre quirites. Græcam urbem, quod magna turba Græculoꝝ illic profiterer̃ artes suas. Sympotion.) συμπόσιον. id est conuiuiũ. Et hodœporicon) ὁδοιπορικὸν, quod latine dicere possis itinerariũ. Et ἐπιτομὴν) id est compendiũ. In libro uno acephalo) ἀκεφάλῳ. id est sine capite, quod initium detruncatum esset.

EVSEBIVS.

Euãgelicæ ἀποδείξεως) id est euangelicæ demonstratiõis. Et euãgelicæ προπαρασκευῆς) id est præparatiõis. Sic em̃ restituimus scripturã ex Sophronio, cõsentiente uetustissimo exemplari. Theophanias.) θεοφανείας. id est apparitionis diuinæ. Et chronicorũ canonum.) χρονικῶν κανόνων. id est regularũ de tpib⁹.

De euangeliorũ διαφωνία) id est dissonantia. Topicon.) τοπικῶν. id est de locis. Apologus pro Origene) id est defensio.

RHETICIVS.

In canticũ.) Hunc improbat in quarto Tomo, exponens quid sit aurum Ophaz.

METHODIVS.

Et de autexusio.) Sic ex Sophronio legendũ, qui uertit, περὶ αὐτεξουσίου. id est de eo q est sui iuris, siue de libero arbitrio. In chalcide Græciæ.) Quod plures sint eiusdem nominis. Sophronius pro Græciæ uertit, τῆς ἀνατολῆς. id est orientis, siue quæ est in oriente.

Eustathius

EVSTATHIVS.

Genere Pamphylius, Sidetes.) Nam ita legendum, nõ solum ex Sophronio, uerum etiam ex uetustissimorum codicum uestigijs. Nam Side Pamphyliæ oppidum est. Primũ Berœæ, Syriæ) Sic em̃ legendum testantur & Sophronius, & peruetusti codices nostri. Thraciarum) Dixit ut nos Galliarũ, p̃ Thraciæ. De Engastrimytu.) Ex Sophronio legendum, περὶ ἐγγαστριμύθου, de uentricoso sermone.

MARCELLVS.

Sub Constantino & Constantio.) Sub Constantio & Constante, ex Sophronio. Diuersaꝝ hypotheseon) id est materiarum, siue argumentorum.

ATHANASIVS.

Vsq; ad Iouiniani.) Iouiani legit Sophronius, suffragante uetustissimo exemplari. ἑορτασικὰ) id est de festis diebus.

ANTONIVS.

Ad Arsenatas.) Arsenoitas legendum. Est enim Arsenoe Lybiæ ciuitas.

THEODORVS.

Et magis historicæ intelligentiæ.) Magis, non addit Sophronius, nec uideo quid ad sensum faciat. Sensit autem illum simpliciter, & ad litteram, ut uocant interpretatum scripturam diuinam.

TRIPHYLLIVS.

Cypri Ledrensis, siue Leuteonis.) Sic enim legit Sophronius.

LVCIFER.

Caralitanus) Sophronius legit, καραλίτεως, id est Caracalitan⁹, sed dissentientibus latinis codicibus omnibus, & Stephanus de nominibus urbium meminit Caralis, quæ sit Aphricæ ciuitas.

ACACIVS.

μονοφθαλμὸν) id est unoculum, nam is proprie dicitur luscus. συμμίκτων ζητημάτων.) id est cõmixtarũ quæstionum.

SARAPION.

Serapion) Sarapion scriptum erat in antiquissimis uoluminibus, assentiente Sophronio.

HILARIVS.

De synodo Hyterensi.) Viterensi legunt alij. Sophronius, Biterensi.

TITVS.

Bostrenus.) A Bostra ciuitate Arabiæ. Et Iouiniano.) Iouiano legit Sophronius, suffragante uetustissimo codice latino.

DAMASVS.

Mortuus est) Vel hinc extra cõtrouersiam est Damasum mortuum esse uiuo Hieronymo. Quod aut nesciens, aut certe nõ recordans impostor ille, qui falsis titulis multa miscuit operibus Hieronymi, ad Damasum scribit de morte Hieronymi, ratus opinor librum in cœlum perferendum. Atqui hoc argumento certius reuinci potest, q̃ duos seniores reuincit Daniel argumento lentisci & ilicis.

APOLLINARIVS.

Apollinarius.) Nam ita legit Sophronius, consentiente uetustissimo codice scripto.

PACIANVS.

Martianus.) Alij Datianus, sed utrũq; mendose, cum legẽdum sit Pacianus, cuius & postea meminit in Dextro filio. De quibus est Certus) Cerbus legendum ex Sophronio, κέρβ☉ν. Apparet nomẽ esse aduersum quem scripsit.

PHOTINVS.

Syrmij episcopus.) Id est oppidum Peoniæ.

SOEBADIVS.

Sœbadius Agenni.) Addidit Galliarum, quod & alibi sint eiusdem nominis oppida.

DIDYMVS.

Propriꝝ indicij est.) καταλόγου, uertit Sophronius, id est indicis.

AQVILIVS.

Quasi hodœporicum) ὁδοιπορικὸν, id est itinerarium. Quod uocauit καταγραφήν.) id est conuersionẽ. Siue peram) πῆραν, id est experiẽtiam. Iam hinc apparet interpretatiões ab alijs adiectas nihil ad rem facere.

CYRILLVS.

Extant eius catacheses) κατηχήσεις, id est institutiones.

EVZOIVS.

Elitius.) In alijs, Eozolus, utrũq; mendose, legẽdum enim Euzoius, εὐζώϊ☉ν. Nec est apud Ephesum, sed apud Thespesium. [redacted]

BASILIVS.

Et Astericon.) Asceticon legendum, ἀσκητικὸν, id est exercitatorium.

GREGORIVS NAZIANZENVS.

Sophronius addidit nõnihil, haud scio an de suo, legens in hunc modum. Gregorius primũ Sasimorũ, deinde Nazianzenus episcop⁹. Fratris Cæsaris) Cæsarij legẽdum. Atq; hic Sophronius subijcit alium titulum, qui prætermissus est in nostris codicibus, περὶ φιλοπτωχίας, id est de paupertatis amore. Et ne qs putet ab ipso additum, extat idem in uetustissimo codice scriptum. Et alter item, Laudes Machabæorum.

Quidam Herona.) Heronis legendum. Ex Sophronio ἥρωνι☉ν. Non enim agit̃ de titulo libri, sed de auctore.

DIODORVS

Ad Eusebij magis Emiseni.) Vt rursum ex characteris indicio, notat librum falso inscriptum. Cuius sensum cum secutus sit.) Vbi sunt qui solent respondere, nõ eundem hominis esse stilum ubiq;

PRISCILLIANVS.

Abilæ episcopus.) Abila ciuitas est Phœnices in Syria. Factione Hylacij & Hithatij.) Sic enim restituimus uarie deprauata uocabula, partim ex Sophronio, partim ex notis uetustissimi codicis.

MATRONIANVS.

Hunc uerterant in Latronianum. Cum Encrotia.) Cum Euchrotia legendum.

TIBERIANVS.

Matrimonio copulauit.) Id est coegit ut nuberet, sic enim explicat Sophronius, ne quis accipiat illum suam ipsius

suam ipsius duxisse filium.

AMBROSIVS MEDIOLANENSIS.

Cum multos superstites honorifice recensuerit Hieronymus, mirum cur in uno Ambrosio prætexat hanc causam, quod adhuc uiueret. Certe poterat illius opera recensere, uerum non optime sensisse de litteris Ambrosij Hieronymum, calumniatur & Ruffinus, et consentaneum est illum non probasse hominis dictionem, cum fidem & sanctimoniam approbaret.

IOANNES.

Hunc putant esse Ioannem, quem uulgo Chrysostomum dicimus, post episcopum Constantinopolitanum. De quibus, περὶ ἱερωσύνης.) id est de sacerdotio. Hactenus Hieronymus de Ioanne, nec plura Sophronius. Cæterum in uetustissimo codice hæc adiecerat, nescio quis, De compunctiõe cordis. De lapsu animæ. De mysterio crucis. De fide aduersum Arrianos. Aduersum Macedonianos. Aduersũ Anomoeos, & alia infinita, quæ nec inueniri apud aliquem, quãuis studiosum facile est, sed per totum orbem scripta eius, tam græco sermone ædita, q̃ latina translata, uelut fulgura discurrẽtia micãt. Claruit maxime sub Arcadio principe, a quo & priuata Augustæ coniugis indignatiõe in exilium pulsus, obijt, & post multos annos corporis eius reliquiæ cum magna gloria a Theodosio filio, Constantinopolin deportatæ, inter apostolorũ thecas conditæ iacent.

GELASIVS.

Post Eunomium) εὐζώνου, consentiente Sophronio, cum emendatissimis exemplaribus nostris.

THEOTIMVS.

Tomorum episcopus.) Naso. Tomitanæ iam nõ nouus incola terræ. Breues cõmentariosq;.) Cõmaticosq; legendum est, ex uetustissimo codice, hoc est, breuibus clausulis distinctos.

SOPHRONIVS.

De subuersione Serapis.) Apis bos colebatur apud Aegyptios pro deo. Idem Serapis dictus est.

Operum Diui Hieronymi Tomus primus, ea complectens, quæ ad uitæ potissimum institutionem faciunt, adiecta Coronide scriptorum illustrium, quanta potuit diligentia castigatus, & scholijs Erasmianis illustratus, feliciter absolutus est, apud indytam Basileam. Anno ab orbe redempto Millesimo quingentesimo decimosexto. Fruere lector, & memineris hæc compluribus eruditis uiris, uix æstimandis sudoribus constitisse.

Corregido y visto por mi el commissario de la Inquisicion de Valld en 22 de febro de 1585

Fray Bo Quadrado